Editor: Iulian Boldea

Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives

Section – Language and Discourse

ARHIPELAG XXI PRESS
2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Globalization and intercultural dialogue : multidisciplinary perspectives / ed.: Iulian Boldea. - Tîrgu-Mureş : Arhipelag XXI, 2014
ISBN 978-606-93691-3-5

I. Boldea, Iulian (ed.)

008

The sole responsibility regarding the content of the chapters lies with the authors.

Desktop publishing: D.-M. Buda

Published by
Arhipelag XXI Press, Tîrgu-Mureş, România, 2014
Moldovei Street, 8, Tîrgu-Mureş, 540519, România
Tel: +40-744-511546
Editor: Iulian Boldea
Editorial advisor: Dumitru-Mircea Buda
Email: editura.arhipelag21@gmail.com
http://www.asociatiaalpha.comxa.com

ISBN **978-606-93691-3-5**

Table of contents

WHAT DO TRANSLATIONS DO?
Alexandru Gafton, Prof., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 13

FREE RELATIVE CLAUSES WITH QUANTIFICATIONAL READING IN OLD ROMANIAN
Mihaela Gheorghe, Prof., PhD, ”Transilvania” University of Brașov 17

FRENCH TOWN NAMES IN OLD ROMANIAN WRITINGS:
TEODOR CORBEA, *DICTIONES LATINAE CUM VALACHICA INTERPRETATIONE*
Adrian Chircu, Hab. Dr., ”Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca 23

METAPHORS IN THE PRESENT SPECIALIZED DISCOURSE
Inga Druță, PhD, Researcher, Philology Institute of the Moldavian Academy 33

REPRESENTATIONS OF THE ZODIACAL SIGNS IN THE WESTERN AND ROMANIAN ICONOGRAPHY (2)
Antonela Corban, Assoc. Prof., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 40

REPREZENTĂRI ALE MOTIVELOR ZODIACALE ÎN ICONOGRAFIA OCCIDENTALĂ ȘI ÎN CEA ROMÂNEASCĂ (1)
Antonela Corban, Assoc. Prof., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 51

SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE PHENOMENON OF EUPHEMY
Oxana Chira, Assoc. Prof., PhD, ”Alecu Russo” University of Bălți, Moldova 58

GLOBAL PUBLIC SPHERE AND JUSTIFICATION OF THE RELIGIOUS DISCOURSE
Ion Cordoneanu, Prof., PhD, ”Dunărea de Jos” University of Galați 62

REGIONAL TV PROGRAMS IN THE LANGUAGES OF ETHNIC MINORITIES
Lucian Ionică, Assoc. Prof., PhD, University of the West, Timișoara 69

BRANCUSI –LA PORTE DU BAISER UNE APPROCHE D’HERMÉNEUTIQUE ENDOGÈNE
Matei Stircea-Crăciun, PhD, Francisc Rainer Institute of Anthropology, Romanian Academy 74

THE MARKETING TERMINOLOGY (ONOMASTIC ELEMENTS)
Dragoș Vlad Topală, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova 80

LA DIMENSION DÉMONSTRATIVE ET ILLUSTRATIVE DE L’EXEMPLE RHÉTORIQUE
Steluța Coculescu, Associate Prof, PhD, Petrol-Gaze University of Ploiești 84

PSYCHOLINGUISTIC AND NEUROLINGUISTIC APPROACHES ON COMMUNICATIONAL DISTORSIONS
Radu Drăgulescu, Assistant Prof., PhD, ”Lucian Blaga” University of Sibiu 97

SELF AWARENESS – BETWEEN SACRED AND PROFANE
Otilia Sîrbu, Assistant Prof., PhD, ”Hyperion” University of Bucharest 110

THE BIBLE IN ȘAGUNA’S TRANSLATION
Nicolae Iuga, Assoc. Prof., PhD, ”Vasile Goldiș” University of the West, Arad 114

SWEDISH PHRASEOLOGY VS ROMANIAN PHRASEOLOGY
Åsa Apelkvist, University of Bucharest 119

INTERACTIVE GROUP METHODS IN TEACHING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE
Anca Păunescu, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 128

A SEMANTIC AND PRAGMATIC APPROACH OF GENDER IDENTITY OF THE WORD „WOMAN” IN OLD ROMANIAN AND ENGLISH IDIOMS
Ana Maria Birtalan, Assistant Prof., PhD, “Titu Maiorescu” University of Bucharest 134

THE ACADEMIC WRITING – A PREREQUISITE CONDITION IN THE CULTURAL EVOLUTION OF THE ACADEMIC SOCIETY
Simona Camelia Fer, Assistant Prof., PhD, University of Oradea 139

HOW CAN THE GOSPEL OF JESUS CHRIST BE REGARDED IN THE CONTEMPORARY CONTEXT OF GLOBALIZATION
Vasile-Doru Fer, Assistant Prof., PhD, University of Oradea 147

THE ROLE OF LANGUAGE IN THE CONSTITUTION OF THE INTERSUBJECTIVE WORLD
Irina Rotaru, PhD, Post-PhD Fellow SOPHRD/159/1.5/133675 Project, Romanian Academy Iași Branch 154

VIRGIL TĂNASE: HISTORY OF AN ERA, HISTORY OF A LIFETIME
Iulia Barna, Assist. Prof., PhD, ”Dunărea de Jos” University of Galați 160

TEXT AND SUBTEXT IN OCCIDENTAL INTERCULTURAL MATRIX
Regis-Mafteiu Roman, Assoc. Prof., PhD, ”Vasile Goldiș” University of the West, Arad 165

L’ALTÉRITÉ ET L’ACTIVITÉ DE MÉDIATION
Liviu Călburean, Prof. PhD, ”Transilvania” University of Brașov 174

A FASHIONABLE LEXICO-SEMANTIC SUBCATEGORY: COFFEE, WITH ITS PAST AND PRESENT “HYPOSTASES”
Cristina Radu-Golea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 180

TRANSLATION, LANGUAGE, CULTURE AND TRANSCULTURE
Dana Bădulescu, Assoc. Prof., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 185

BLASTING SEMANTIC ISOTOPIES IN E-COMMUNICATION
Simona Constantinovici, Associate Prof, PhD, University of the West, Timișoara 195

THE DISCOURSE OF GLOBALIZATION IN POLITICS – CREATING INTERCULTURAL DIALOGUE OR REPOSITIONING CULTURAL IDENTITIES?
Ioana Laura Raicu, Assist. Prof., PhD,"Valahia" University of Tîrgoviște 200

COGNITIVE METAPHOR IN THE THEORETICAL ECONOMIC DISCOURSE
Corina Dobrotă, Assist. Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați 209

A SEMANTIC COHERENCE ANALYSIS OF A SHORT STORY
Saleh Ramadan, Assist. Prof., PhD, Al-Zaytoonah Private University of Jordan 216

THE LINGUISTIC IMAGE OF LIFE IN THE HUNGARIAN AND ROMANIAN LANGUAGES
Sára MAGYARI, "Partium" Christian University of Oradea 223

ÉTUDE DES COLLOCATIONS VERBALES AU TRAVERS LE NOM *JOIE*
Oana Maria Păstae, Assist. Prof., PhD, "Constantin Brâncuşi" University, Tîrgu-Jiu 231

SUBTITLING HUMOUR – A JOURNEY ACROSS CULTURES
Violeta Tănase, PhD Candidate, "Al. Ioan Cuza" University of Iași 239

CAN UNIVERSITY STUDENTS CORRECTLY GUESS THE MEANINGS OF UNFAMIIIAR WORDS FROM THE CONTEXT?
Saleh Ramadan, Assist. Prof., PhD, Al-Zaytoonah Private University of Jordan 243

MARKETING TRANSLATION AND INTERPRETATION SERVICES. THE CASE OF LOCAL PUBLIC INSTITUTIONS
Alexandru Praisler, PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați 251

GLOBALISATION, LOCALISATION AND GLOCALISATION IN ROMANIAN COMMERCIAL ONOMASTICS
Alina Bugheşiu, Research Assistant, PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 257

WHAT DO THE ROMANIAN DICTIONARIES SAY ABOUT 'STRESS' AND 'ACCENT'?
Alina-Mihaela Pricop, Research Assist., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași 265

CULTURAL IMPERIALISM
Cristina Veronica Andreescu, Assist. Prof., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 273

THE SYNONYMIC EXPANSION FIELD OF THE VERB *A BATE*. THE SERIES OF THE MEANING "TO STRIKE"
Cristina Radu-Golea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 281

"ITANGLIANO" OR THE LOSS OF NATIONAL IDENTITY OF THE ITALIAN LANGUAGE
Florina Andronache, Assist., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 288

MOTIVATED SIGNS IN THE DENOMINATION OF MUSICAL INSTRUMENTS
Roxana Vieru, Assist., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 294

THE PLURALITY OF AUDIENCES AND THE POLYPHONY OF THE BIBLICAL TEXT IN BRUEGGEMANN'S THEOLOGY
Mihai Handaric, Assoc. Prof., PhD, ”Aurel Vlaicu” University of Arad 301

BUKOVINA OF MEMORY. NARRATIVITY AND CONSTRUCTION OF IDENTITY
Harieta Mareci Sabol, PhD, ”Ștefan cel Mare” University of Suceava 311

COLLABORATIVE AND TRANSNATIONAL TRANSLATION: MARGENTO
Felix Nicolau, PhD, Technical Constructions University of Bucharest..... 319

CULTURAL MODELS AND CONCEPTUAL METAPHORS IN TRANSLATING IDIOMS
Daniela Lucia Ene, Assist. Prof., PhD, ”Gheorghe Asachi” Technical University of Iași 325

HOW NOT TO MISS AN INTERVIEW ?
Carmen Neamțu, Assoc. Prof., PhD, ”Aurel Vlaicu” University of Arad 330

GLOBALIZATION AND INTRADUCTIBILITY
Corina Bozedean, Assist. Prof., PhD, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 341

SOCIOCULTURAL GLOBALIZATION – THE ROLE OF THE WTO
Cristina Veronica Andreescu, Assist. Prof., PhD,
”Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy, Bucharest..... 345

THE PROPORTION OF LOAN TRANSLATION, LOAN AND TRANSLATION IN FORMING THE ROMANIAN IT / COMPUTERS VOCABULARY
Dana Camelia Diaconu, Assist., PhD, ”Valahia” University of Tîrgoviște 354

STYLISTIC CYCLICITY IN THE ANIMATION THEATRE
Anca Doina Ciobotaru, Assoc. Prof., PhD, Hab., ”George Enescu” University of Arts, Iași
..... 364

ENGLISH, THE GLOBAL LANGUAGE: COMPLEXITY AND DIVERSITY
Violeta Negrea, Prof., PhD, ”Dimitrie Cantemir” Christian University 368

LES NOMS PROPRES ET L’ORTHODOXIE : RÉFLEXION TRADUCTOLOGIQUE SUR L’EXPRESSION D’UNE « IDENTITÉ NATIONALE »
Felicia Dumas, Prof., PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași 372

WONDER VERBS IN CURRENT ROMANIAN LANGUAGE: THE SEMANTIC STRUCTURE OF THE PSYCHOLOGICAL PREDICATE AND ITS IMPLICATIONS ON THE ADJUNCTIAL FRAME
Dana-Luminița Teleoacă, PhD, Scientific Researcher III, ”Iorgu-Iordan – Al. Rosetti” Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest..... 380

THE LINGUISTIC GLOBALIZATION OF ROMANCE LANGUAGES UNDER THE INFLUENCE OF ENGLISH
Florina Andronache, Assist., PhD, ”Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 392

THE SEMANTIC INTERPRETATION OF THE NOMINAL GROUP BY USING THE GENERATIVE LEXICON
Ionela Gușatu, Assist, PhD, ”Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 399

ON THE NECESSITY OF PRECIOUS TERMS: EUPHEMISMS AND CULTURE SPECIFIC ELEMENTS
Bianca Han, Assist. Prof. PhD, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 406

THE DYNAMICS OF IDENTITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION
Ancuța Negrea, Assist. Prof., PhD, ”Valahia” University of Tîrgoviște 411

ETHNO-CULTURAL IDENTITY AND THE POLITICS OF RECOGNITION. SOME PHILOSOPHICAL REMARKS
Daniel Cojanu, Assist. Prof., PhD, ”Valahia” University of Tîrgoviște 420

DIFFERENTIAL IDENTITIES AND THE DIALOGUE WITH THE PAST IN THE GLOBALIZATION ERA
Adriana-Claudia Cîteia, Assist. Prof., PhD, ”Ovidius” University of Constanța 426

CONSIDÉRATIONS SUR LA TRANSPOSITION DU STYLE DANS LA TRADUCTION DU TEXTE POÉTIQUE
Ina Delaunay, Assist. Prof., PhD, University of Pitești 434

THE SEMANTIC INTERPRETATION OF NOMINAL MEDICAL TERMS
Ionela Gușatu, Assist, PhD, ”Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 443

THE SOURCES OF OP ART. PREDECESSORS AND INFLUENCES
Ioana-Iulia Olaru, Assist. Prof., PhD, ”G. Enescu” University of Arts, Iași 449

WILL ROMANIANS COLONIZE BRITAIN?
Andrea Peterlicean, Assist. Prof., PhD, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 460

ANGLICISMS IN ROMANIAN EXPLANATORY DICTIONARIES
Vlad Preda, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 463

HOSPITALITY BETWEEN COMMAS AND BORDERS
Alina-Nicoleta V. Vlad, PhD Candidate, University of Bucharest 471

DISCURSIVE STRATEGIES IN AUREL PANTEA’S POETRY
Luminița Chiorean, Assoc. Prof., PhD, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 476

THE NATIONAL THEATRE IN CLUJ ON THE ROMANIAN AND (CENTRAL-) EUROPEAN MAP
Mariana Neț, Prof., PhD, Senior Researcher, ”Iorgu-Iordan – Al. Rosetti” Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest 483

NARRATIVE IDENTITY, INDIVIDUAL AND COMUNITY
Lorena-Valeria Stuparu, Scientific Researcher III, PhD, Institute for Political Sciences and International Relations of the Romanian Academy 489

GENERAL ASPECTS OF ROMANIAN PAINTING IN 1960-1980
Elena Prus, Prof. PhD, Hab, Free International University of Moldova 498

CONSTRUCTIONS ELLIPTIQUES DANS LES PROVERBES
Maria Rodica Mihulecea, Assoc. Prof., PhD, ”Lucian Blaga” University of Sibiu 505

THE ENVIRONMENTAL POLICY TERMINOLOGY IN ROMANIAN
Silvia Pitiriciu, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova 512

UNADAPTED LEXICAL BORROWINGS IN AN OLD ROMANIAN TEXT
Liliana Soare, Assoc. Prof., PhD, University of Pitești 517

TRADITIONAL SOCIALIZATION IN A. MUNRO'S "BOYS AND GIRLS"
Smaranda Ștefanovici, Assoc. Prof., PhD ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 526

THE INPUT FUNCTION OF THE LANGUAGE
Nelu Vicol, Assoc. Prof., PhD and Angela Gârleanu, MA Student, The Institute for Education Sciences, Chișinău, Moldova 531

LANGUAGE AND IDENTITY. LANGUAGE USE IN CONSTRUCTING HYBRID IDENTITIES
Tania Zamfir, PhD Candidate, University of Bucharest 539

SPACE PERCEPTION IN ROMANCE MENTALITY: A COMPARATIVE VIEW ON DEMONSTRATIVE PRONOUNS
Lavinia Seiciuc, PhD, ”Ștefan cel Mare” University of Suceava 547

THE FAIRY TALES WORLD – MESE, MESE, MÓKA – WELT DER MÄRCHEN. NOTES TO A NEW EDITION OF ION VLASIU'S FAIRY-TALES
Mircea Breaz, Assoc. Prof., PhD, ”Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca 555

LANGUAGE AND ROMANIAN IDENTITY IN THE PRESS OF THE DIASPORA
Doina Butiurcă, Assoc. Prof., PhD, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 564

INCURSION INTO THE GASTRONOMY LEXIS
Simona Constantinovici, Associate Prof, PhD, University of the West, Timișoara 570

DISCOURSE MARKERS AND THE ARGUMENTATIVE DISCOURSE
Aurelia Nicoleta Pavel (Dicu), PhD Candidate, University of Bucharest 579

QUÊTE DE LANGUE(S), QUÊTE D'IDENTITÉ(S) EN TRADUCTION
Muguraș Constantinescu, Prof., PhD, Raluca-Nicoleta Balațchi, Assist. Prof., PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava 588

DEONTIC MARKS IN THE TEXT OF CRIMINAL PROCEDURE
Alina Gioroceanu, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 597

TRADITIONAL FOLK AGAINST COMMUNISM. FECIOREASCA FROM RUPEA: A ROMANIAN TRADITIONAL DANCE WHICH HAS SURVIVED COMMUNIST REGIME
Simona Ioana Dragne, PhD Candidate, "Transilvania" University of Brașov 604

MONDIALISATION ET INTERCULTURALITE DANS LA LANGUE ROUMAINE DES DROITS DE L'HOMME
Corina Veleanu, PhD, Université Catholique de Lyon 607

THE CHALLENGE OF EXCLAMATORY STRUCTURES IN TRANSLATING DRAMATIC DIALOGUE
Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava 618

E-WRITING IN ENGLISH FOR DENTAL MEDICINE
Anișoara Pop, Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureș 629

NATIONAL IDENTITY REFLECTED IN THE MICROTOPONYMY OF THE UPPER VIȘEU VALLEY, MARAMUREȘ
Adelina Emilia Mihali, Assist., PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 635

NATIONAL IDENTITY: PENDING. CASE-STUDY GERMAN COLLECTIVES
Monica Olivia Grecea, PhD Candidate, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 644

THE POWER OF DISCOURSE – FROM LOVE OF JUSTICE TO ARTICULATIONS OF HATE
Alina Preda, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 649

ION VLASIU'S LITERARY WAYS AND KEYS. THE APHORISTIC WAY AND ITS KEYS OF UNDERSTANDING
Mircea Breaz, Assoc. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 657

IS WAR METAPHOR A LINGUISTIC REALITY IN FOOTBALL-RELATED DISCOURSE?
Gigel Preoteasa, PhD Candidate, University of Craiova 665

ROMANIAN VERSIONS OF TENNESSEE WILLIAMS' PLAYS: NOTES ON TRANSLATING DIRECTIVE ACTS
Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava 674

THE TECHNIQUE THAT IS SPECIFIED FOR SWIMMING, GYMNASTICS AND HANDBALL GAME, HERMENEUTICALLY TRANSPOSED
Ion Popescu-Brădiceni, Assist. Prof., PhD and Camelia Daniela Plăstoi, Assoc. Prof., PhD, ”Constantin Brîncuși” University of Tîrgu-Jiu 683

RENDRE LA SAVOUREUSE ROUMANIE EN FRANÇAIS OU TRADUIRE EN FRANÇAIS LE SPECIFIQUE GASTRONOMIQUE ROUMAIN
Iulia Corduș, PhD Candidate, ”Ștefan cel Mare” University of Suceava 691

SOCIAL, CULTURAL AND IDENTITARY BORDERS: ROMANIAN EMIGRATION AND ITS CINEMATIC REPRESENTATIONS
Gabriela Iuliana Colipcă-Ciobanu, Assoc. Prof., PhD, Ioana Mohor-Ivan, Assoc. Prof., PhD, ”Dunărea de Jos” University of Galați 700

A COMPARATIVE PERSPECTIVE ON THE FRENCH AND ROMANIAN PRISON ENVIRONMENT AS A SOCIO-DISCURSIVE COMMUNITY
Valentina Gabriela Hohotă, PhD Candidate, University of Craiova - Université de Bourgogne 710

RACIAL AND ETHNIC IDENTITY IN STAND-UP COMEDY PERFORMANCE
Alina Bogdan, PhD Candidate, ”Dunărea de Jos” University of Galați 721

ISTRO-ROMANIAN WORDS OF ITALIAN ORIGIN DENOTING PROFESSIONS, MILITARY RANKS, PUBLIC OFFICE POSITIONS AND NOBLE TITLES
Ana-Maria Radu-Pop, Assist. Prof., PhD, University of the West, Timișoara 726

GLOBALLY RAW: ON RAW FOODISM AND ITS VOCABULARY
Ioana Alexandrescu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea 739

REFERENTIELS SECURISANTS DANS LE ROMAN MODERNE
Florica Ciodaru Courriol, PhD, Universite ”Jean Moulin” Lyon 3, France..... 745

INNOVATING DYNAMICS OF ORPHIC DISCURSIVE TIME
Mioara Mocanu, Assist. Prof., PhD, ”Gh. Asachi” Technical University of Iași 754

TYPE D’ANCRAGE AU NIVEAU TEXTUEL: AU-DELÀ DE LA NARRATIVITÉ „STANDARD” LIÉE AUX TEMPS DU PASSÉ
Diana Costea, Assist. Prof., PhD, ”Petroleum-Gas” University of Ploiești 763

REDISCOVERING NATIONAL IDENTITY THROUGH NATIONAL LANGUAGE
Emilia Tomescu, Assist. Prof., PhD, ”Lucian Blaga” University of Sibiu 772

THE INVARIANCE PRINCIPLE: A PRINCIPLE OF SEMANTIC CREATIVITY?
Elena Faur, Scientific Researcher, PhD, ”Sextil Pușcariu” Insitute of Linguistics and Literary History, Cluj-Napoca..... 777

INTERCULTURAL TRANSFER OF SOCIAL IDENTITY VIA TRANSLATION: A CORPUS-BASED STUDY
Mona Arhire, Assist. Prof., PhD, ”Transilvania” University of Brașov 790

THE ETYMOLOGY OF FAMILY NAMES IN -AC/-EAC (-IAC)/-CEAC (UKR. -АК/-ЯК/-ЧАК) WITH THE UKRAINIANS OF MARAMURES
Ioan Herbil, Assist. Prof., PhD, ”Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca 797

THE LINGUISTIC WORLD IMAGE REFLECTED IN PROVERBS
Katalin Balázs, Assist. Prof., PhD, ”Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca 808

MANIFESTATIONS OF THE LINGUISTIC INTERFERENCE IN A DIVERGENT UKRAINIAN LANGUAGE FROM ROMANIA
Cristina Silaghi, Assist. Prof., PhD, ”Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca 815

THE SEMANTICS OF ROMANIAN PHYTONIMS
Nagy Imola, Assist. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu-Mureș 825

TYPES OF SYNTACTIC GROUPS IN DIMITRIE BOLINTINEANU'S WORKS
Alina Maria Ungureanu (Tisoaică), PhD Candidate, University of Piteşti 834

ON THE SUPPLEMENTARY PREDICATIVE
Anamaria Preda, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 844

THE LINGUISTIC EUROPENIZATION: A NATIONAL OR A COMMUNITARIAN DESIDERATUM?
Cristian Moroianu, Assoc. Prof., PhD, ”Iorgu-Iordan – Al. Rosetti” Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest, University of Bucharest 853

LEXICAL-SEMANTIC APPROACHES OF MEDICAL TERMS: POLYSEMY, SYNONYMY
Simona Nicoleta Staicu, Assist. Prof., PhD, ”Victor Babeș” University of Medicine, Timișoara 861

DYNAMIQUE DE L'INTERROGATION EN FRANÇAIS CONTEMPORAIN
Raluca-Nicoleta Balaţchi, ”Ştefan cel Mare” University of Suceava 868

TRANSLATING N. N. NOSOV INTO ROMANIAN
Sanda Misirianțu, Assist. Prof., PhD, ”Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca 874

IULIU ZANNE RESTITUTUS. CRITICAL EDITION PROJECT OF ROMANIAN PROVERBS (VOL. I-X). THEORY, METHOD AND TEXTUAL APPLICATIONS
Petronela Savin, Assist. Prof., PhD, ”V. Alecsandri” University of Bacău 881

MACBETH IN ROMANIAN. THE CARP TRANSLATION
Daniela Maria Marțole, Assist. Prof., PhD Candidate, ”Ștefan cel Mare” University of Suceava 888

VĂLEU, VĂLEU, VĂLELEU! TRANSLATORS' PROBLEM-CENTRED STRATEGIES FOR TRANSFERRING INTERJECTIONAL MEANING
Olivia Rusu, Assist., PhD Candidate, ”Gh. Asachi” Technical University of Iași 897

IDIOMS FROM CLASSICAL ENGLISH PROSE904
Ildikó Gy. Zoltán, Assist, PhD Candidate, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 904

UNIVERSAL AND NATIONAL TERMINOLOGY IN ARTISTIC GYMNASTICS
Daniela Burlacu, PhD Candidate, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași..... 909

CYRILLIC WRITING TECHNIQUE – MEANS OF PRESERVING NATIONAL AND CONFESSIONAL IDENTITY OF THE ORTHODOX ROMANIANS IN 19TH CENTURY TRANSYLVANIA. APPLICATIONS ON TWO OLD ROMANIAN GRAMMARS
Andreea Drișcu, PhD, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași..... 914

ROMANIAN TRADITIONAL FOOD HERITAGE IN THE CONTEXT OF URBAN DEVELOPMENT
Petronela Savin, Assist. Prof., PhD, ”V. Alecsandri” University of Bacău..... 919

THE CONCEPT OF ”ARGUMENT” AND ITS SEMANTICS IN THE BIBLICAL TEXT
Raluca Felicia Toma, Assoc. Prof., PhD, ”Valahia University” of Tîrgoviște..... 923

THE USE OF PICTORIAL AND MULTIMODAL METAPHORS IN EDITORIAL CARTOONS DEPICTING THE EURO CRISIS
Daniela Dălălău, Assist., PhD Candidate, ”Petru Maior” University of Tîrgu-Mureș 928

NEG-RAISING
Rodica-Cristina Apostolatu, Assist., PhD., ”Dunărea de Jos” University of Galați..... 938

NOTES ON RECENT DEVELOPMENTS OF LINGUISTIC PROTOTYPES IN COGNITIVE LINGUISTICS
Silvia Florea, Associate Professor, Hab. Dr., ”Lucian Blaga” University of Sibiu……944

WHAT DO TRANSLATIONS DO?

Alexandru Gafton, Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: If a culture seeks to edify its own literature (scientifical, philosophical, artistic or judicial), it won't be able to do so by focusing exclusively on translations and regarding the resulting corpus of translated texts as its own literature. This is ther reason why the whole literature of translations is not considered to be a part of the literature of a culture. But this is not the role of translations. Such a corpus may represent an important contributor to the edification of a literature

Keywords translation, national identity, culture, literature.

Unul dintre lucrurile pe care toţi cei trecuţi prin şcoala românească au a-l şti este că traducerile nu fac o literatură. Ca multe altele de acest fel, această combinaţie de cuvinte a avut mare succes, probabil datorită scurtimii sale sentenţioase, a lipsei de adîncime caracteristice oricărui truism - pe care o astfel de echivalenţă o are -, datorită faptului că pare a procura înţelegere din primul moment. Acceptarea care urmează este augmentată de simplitatea constatării şi de satisfacţia ascultătorului care crede că a devenit deţinătorul unui adevăr operaţional - de unde şi puternicul acord astfel generat.

Problema unor astfel de adevăruri este aceea a tuturor argumentelor care pun în relaţie noţiuni avînd intensiuni şi extensiuni diferite. Traducerile nu constituie o literatură, însă, de orice fel ar fi (ştiinţifică, filozofică, artistică, juridică) literatura poate fi tradusă şi făcută funcţională, cu consecinţe pentru dezvoltarea domeniilor la care se referă. Ca urmare a traducerii, acea literatură poate funcţiona producînd efecte în planul cunoştinţelor, al practicilor şi tehnicilor - acestea putînd fi importate şi făcute operaţionale în cadrul unei alte civilizaţii şi culturi decît aceea care le-a născocit.

Întrucît poate media - în mod stimulativ şi determinant - între o literatură şi o alta, între un univers conceptual-reflexiv şi un altul, între două societăţi, traducerea poate influenţa evoluţia în plan cognitiv, cultural-mentalitar şi lingvistic, poate lumina şi înlesni contactele ştiinţifice, cultural-spirituale şi lingvistice, direcţiile şi căile de evoluţie ale unei culturi în ansamblul ei. Întrucît acţiunea unei traduceri se poate exercita în cele trei mari planuri, al gîndirii, al societăţii şi al limbii, cele de mai sus înseamnă şi că traducerea poate reprezenta una dintre căile cele mai complexe şi mai eficiente prin care o cultură (cu întreg organismul ei mentalitar, social şi lingvistic) poate cunoaşte importante şi consistente mişcări pe calea devenirii ei.

Desigur, dacă o cultură urmăreşte să îşi edifice propria literatură (ştiinţifică, filozofică, artistică sau juridică), nu va putea face acest lucru centrîndu-se exclusiv pe traduceri şi socotind corpusul textelor traduse ca fiind propria literatură. De aceea întreaga literatură a traducerilor nu este luată în calcul ca parte a literaturii proprii unei culturi. Dar nu acesta este rolul traducerilor. Un astfel de corpus poate constitui un contributor important la edificarea unei literaturi. De întindere mai mare sau mai mică, astfel de texte rămîn - după străduinţa traducătorului, după relevanţa, şansele şi succesul textului - să-şi exercite influenţele asupra cititorilor şi, foarte probabil, asupra mediului cultural, social şi lingvistic.

*

1. Traducerea este un act complex care se desfăşoară pe mai multe planuri şi cunoaşte mai multe dimensiuni. Este un proces ce are în vedere translarea anumitor forme şi conţinuturi cognitiv-ideologice, moral-sociale, cultural-estetice plămădite într-o civilizaţie, o cultură, o societate, un timp, un spaţiu şi printr-o limbă în altele. Procesul prin care acele forme şi

conţinuturi se transmută în sferele realităţii umane este deosebit de complex deoarece formele şi conţinuturile respective pot fi cunoscute întocmai sau aproximativ, parţial sau deloc, iar căile transmutării precum şi tot complexul de sosire ridică şi impun cerinţe proprii. La acest fapt se adaugă calitatea instrumentului folosit - limba -, precum şi felul în care acesta este pus la lucru.

Fără a fi prea lămurit în detaliile sale, se poate spune că, pînă la un punct şi sub anumite aspecte, în cadrul actului de traducere se pun în act anumite mecanisme prin care se generează anumite echivalenţe astfel încît, la nivelul textului astfel generat, limba de sosire poate scoate la iveală conţinuturile, sensurile şi valorile textului din limba de plecare.

Înţelegînd cu acurată limpezime şi acceptînd în mod adecvat ideea că sferele cognitiv-ideologică, moral-socială şi cultural-estetică sînt produse complexe ale unei activităţi umane încă şi mai complexe, se acceptă şi că civilizaţia, cultura şi societatea sînt medii rezultate în urma aceleiaşi activităţi. A transla, aşadar, rezultatele unor astfel de produse, generate de un anumit complex ambiental, într-un alt complex ambiental - deţinător al unor rezultate echivalente, cel puţin ca funcţiune, sau chiar lipsit de astfel de rezultate, eventual avînd alte poziţii ocupate - este de natură să ridice felurite dificultăţi de acomodare în rîndul indivizilor, al comunităţii, al sferelor create de activitatea acestora şi, desigur, al mediilor în care aceştia activează.

De aceea, deşi, de regulă, singurul care pare a fi urmărit şi vizat în mod direct şi explicit de către traducere este conţinutul conceptual al textului-sursă, spre împlinirea mizelor traducerii, procesul de transmutare a formelor şi a conţinuturilor are efecte consistente şi inseparabile asupra ambientului şi a limbii de sosire, precum şi asupra sa însuşi. Acest din urmă lucru înseamnă că traducerea are un caracter procesual, edificîndu-se pe sine şi treptat, autoinfluenţîndu-se şi, desigur, determinînd toate clasele de rezultate pe care le generează.

2. Un proces atît de generator de efecte, desfăşurat într-un cadru şi printr-un instrument atît de delicate pare a fi în mod natural capabil să genereze efecte complexe asupra activităţilor umane superioare şi a rezultatelor lor, mai sus indicate. La rîndul lor, funcţionarea şi evoluţia procesului şi a instrumentelor care-i dau curs sînt determinate de acele activităţi umane şi de procesele devenirii acestora. Formele şi funcţiunile elementelor şi ansamblurilor sistemului nu sînt indiferente formelor şi funcţiunile instrumentelor, caracteristicilor proceselor desfăşurate de acestea, după cum nici acestea din urmă nu îşi pot impune particularităţile indiferent de cerinţele sistemului. Relaţia aceasta de interdeterminare face ca atît evoluţiile sistemice, cît şi cele ale funcţiunilor să se afle într-o interconectată colaborare.

Cu alte cuvinte, civilizaţia, cultura, societatea sînt produse-cadru ale gîndirii şi ideologiei, ale mentalităţii şi moravurilor; o dată constituite şi funcţionale fiind, cele trei pot determina cursul şi dinamica celorlalte, însă dinamica acestora antrenează modificări structural-funcţionale în planul produselor-cadru. Lucrurile nu stau diferit în ceea ce priveşte principalul instrument prin care întregul complex de procese se defăşoară, şi anume limba, lucrurile nu stau altfel atunci cînd limba desfăşoară anumite procese şi exercită un anumit travaliu asupra gîndirii, cu consecinţe asupra produselor cadru.

3. Prin traducere, elemente, forme, structuri şi funcţii ale gîndirii, ideologiei, mentalităţii şi moravurilor generate de o anumită civilizaţie, cultură şi societate, pe calea limbii aceleia, pătrund în gîndirea, ideologia, mentalitatea şi moravurile unei alte civilizaţii, culturi şi societăţi, servite de o altă limbă. Un astfel de contact, o astfel de pătrundere, la nivelul a două complexe sociale este mijlocit de instrumentul fundamental de comunicare, iar nu altfel. Lucrul acesta înseamnă şi că înseşi limbile - care, o dată, deţin formă, conţinut, structură şi funcţii ce deservesc calitatea lor de instrument, în al doilea rînd, există şi ca entităţi cu viaţă şi capacitate de autodeterminare proprii - intră în contacte proprii, una cu cealaltă.

> În fapt, tot acest contact complex nu este unul obişnuit şi firesc, în care entităţile s-ar afla în interacţiune, reacţionînd şi ajustîndu-se reciproc în funcţie de stimulii iniţiali, ele modificîndu-se pe măsură ce

contactul se stabilizează iar un anumit flux ierarhic ar genera acomodarea. În mod obişnuit, în cazul traducerilor contactul este preierarhizat, tot ceea ce ţine de sursă fiind mai degrabă izolat (adesea chiar adiabatic), singura componentă ce poate suferi ajustări şi acomodării fiind complexul care ţine de ţintă. Prin simpla traducere, aşadar, nu se poate modifica universul conceptual-mentalitar al societăţii, al civilizaţiei şi al culturii care a generat textul ca formă şi conţinut, ca purtător al unor forme şi conţinuturi mentale, şi nici limba în care acel univers s-a materializat. Dimpotrivă, universul conceptual-mentalitar, cultura şi societatea care îşi însuşesc textul prin traducere şi în care acesta are a funcţiona pot suferi schimbări în sensul asimilării unor elemente sau doar al generării unor produse ca urmare a reacţiilor de respingere. La nivelul limbii de sosire, contactul la care aceasta este supusă cu limba de plecare şi cu toate suporturile pe care aceasta funcţionează, poate produce fenomene importante şi consistente. De altfel, la nivelul acestui intrument se întrevede cel mai bine faptul că în act nu se află entităţi anorganice care interacţionează prin mecanisme, ci entităţi organice aflate într-o interacţiune de natură biologică. Precum în cazul oricărui contact dintre două organisme şi în special în cazul contactului mediat de un instrument dotat cu dinamica unui organism dinamic (limba), efectelor suferite de mentalitatea, de ideologia, de cultura şi de societatea în care intră textul, li se adaugă cele suferite de limba în care este tradus acel text. Întrucît textul original şi limba de plecare constituie, de asemenea, un dat, partea vie a contactului lingvistic o constituie textul care se constituie treptat ca urmare a actului traducerii şi, desigur, instrumentul translării - limba de sosire, aceea care încearcă a reda elementele formale şi de conţinut ale textului.

Chiar astfel, însă, procesele acestea nu se petrec întotdeauna la fel, în acelaşi grad şi cu aceeaşi intensitate. Limbile bine exersate, specializate, rafinate suferă cel mai puţin sau deloc. Chiar dacă traducerea este o formă de contact între mentalităţi, societăţi şi limbi prin intermediul aparent al limbii, instrumentul de comunicare este primul afectat. Strădania de a traduce un text, redînd forme şi conţinuturi de gîndire şi mentalitare, precum şi elemente aparţinînd cadrului socio-cultural, se petrece mai întîi la nivelul şi prin intermediul instrumentului de comunicare şi contact care este limba. La acest nivel se petrec primele ajustări şi primele pierderi. Totodată, însă, datorită relaţiilor profunde ale limbii cu gîndirea şi societatea, o dată trecute în limba de sosire, elementele care constituie miza primă a actului traducerii - sprijinte de formele şi conţinuturile lingvistice - se alătură mentalităţii şi cadrului socio-cultural de sosire şi - integrîndu-se, asimilîndu-se sau respinse fiind - pot genera modificări în consecinţă.

4. În procesul de traducere, contactele dintre limbi pot induce reorganizări ale sistemului de sosire, la nivelul exclusiv al acesteia, în zona sa autonomă. Mai departe, elementele de gîndire pătrunse pot genera modificări în constelaţia cognitiv-mentală şi spirituală a primitorilor, eventual cu modificări ale cadrului civilizaţional, cultural şi social. Indiferent de faptul că aceste modificări pot fi de domeniul decelabilului, că ele pot fi indirecte (prin reacţie, chiar şi de întărire a stării anterioare şi de respingere a elementului nou), că procesul este singular sau repetat, dinspre o sursă sau mai multe, cu efecte trecătoare sau durabile etc., precum la nivelul oricărui organism viu, un astfel de contact nu este lipsit cu desăvîrşire de efecte în multiple planuri.

Astfel stînd lucrurile, se înţelege că încercarea de a înţelege formele şi conţinuturile de gîndire şi cultural-spirituale străine, structura şi funcţionarea unei civilizaţii şi a societăţii cu care aceasta concreşte, apelează la înţelegerea structurii şi funcţionării limbii purtătoare a acelor date, lucru care induce introspecţia în propria limbă. La rîndul ei, limba nu este doar un instrument anorganic de comunicare, ci un organism reactiv la interacţiuni şi, totodată, un element implicat în constituirea sferei conceptuale şi a cadrului social pe care le exprimă, prin care şi din care s-a constituit. Caracterul intim al relaţiei dintre limbă, gîndire şi societate nu se limitează la a funcţiona doar în cadrul unei comunităţi oarecare, fiind deschis prin actul de transfer. Fiecare din aceste elemente este ierarhizat, în sine şi în raport cu celelalte, funcţionează pentru sine şi în complementaritate cu celelalte, este un organism şi face parte dintr-un organism. De aceea, caracterul viu al acestor elemente se manifestă nu doar în solitudinea propriului organism, ci şi în contact cu alte asemenea organisme, produse ale comunităţilor umane care, şi ele, pot fi privite şi concepute în acelaşi fel.

5. Prin traducere, se înţelege, mentalitatea-sursă intră în contact cu cea de plecare, societatea-sursă modelîndu-se deopotrivă. În măsura în care o limbă oarecare - prin structurile ei constitutive şi prin modalităţile în care capătă funcţionalitate în cadrul ansamblului organic

din care este parte integrantă - nu doar deserveşte acel ansamblu, ci şi participă la constituirea, la funcţionarea şi la dinamica lui, acea limba determină structurile şi comportamentele întregului, componenta vitală pe care o aduce cu sine semnificînd şi capacitatea de adaptare şi devenire în funcţie de mişcările configuraţiei organismului şi ale stimulilor mediului în care acel organism există.

Solicitată fiind, totodată, spre a reda forme şi conţinuturi, limba - ea însăşi formă şi conţinut dotată cu valori structural-funcţionale - solicită componentele cu care se află în relaţie, precum şi întregul organism din care face parte (autosolicitarea dinspre fiecare componentă fiind, precum se vede, bidirecţională, de unde şi amploarea tendinţelor adaptative sau conservative). În cadrul acestui proces, limba în sine poate dobîndi noi structuri cu funcţii şi valori noi, iar exersarea acestora poate genera schimbări în planul gîndirii, cu consecinţe în plan socio-cultural.

> Desigur, strădaniile de traducere pot cunoaşte felurite orientări, mai mult sau mai puţin combinate: către limbă, către text, către conţinutul conceptual etc. Fie că se încearcă prezervarea sau schimbarea a ceva, fie că se traduce pur şi simplu, fără a se urmări efectele pentru instrument (limbă) şi pentru consecinţe (societate), ci doar importul conceptual, un atare proces nu poate rămîne decît modelator, singura chestiune privind doar nivelul, gradul şi intensitatea la care şi în care se produce o astfel de acţiune.

6. Cele de mai sus arată destul de convingător că traducerile pot contribui în mod fundamental la structurarea unei limbi de cultură şi, apoi, la cizelarea acesteia, că ele pot servi procesului de edificare a unui univers conceptual şi mentalitar cult, şi pot determina evoluţiile din planul social. Toate acestea deoarece traducerile constituie şi reprezintă o formă de interacţiune cu alte asemenea componente ale altor organisme fundamentate pe aceleaşi baze umane, dar diferenţiate ca urmare a evoluţiilor caracteristice petrecute în alte medii şi care au generat alte individualităţi, în cadrul aceloraşi date comune ale umanităţii.

FREE RELATIVE CLAUSES WITH QUANTIFICATIONAL READING IN OLD ROMANIAN

Mihaela Gheorghe, Prof., PhD, "Transilvania" University of Brașov

Abstract: A rather extensive literature deals with the semantic properties of free relatives (FR) with 'ever'. Investigations focus mostly on the variation between definite and universal readings of FRs, in an attempt to correlate the occurrence of the morpheme ever to the quantificational force, and on the idea that identity vs. free-choice reading of FRs with 'ever' is determined contextually.
The present work explores the contextual features that might be responsible for the quantificational reading of some plain FRs in old Romanian. In the 16-th century, 'ori'-Rel words (compound relative words with indefinite value, equivalent to the English Rel-ever: oricine/oarecine 'whoever', orice 'whatever', oricum 'however' etc.) only accidentally occur as relative connectors in Romanian original texts. Still, in the absence of an 'ori'- operator (Engl. 'ever'), many FRs acquire quantificational reading. The paper attempts at identifying the contextual factors that may be responsible for triggering the quantificational reading of plain FRs in old Romanian.

Keywords: Free relative clauses, old Romanian, quantificational force, indefinite relative words

1. Introducere

Numeroase lucrări din literatura lingvistică anglo-saxonă se ocupă de proprietățile semantice ale relativelor libere (FR) al căror conector este un compus cu particula *ever*. Cercetările se concentrează mai ales asupra variației între citirea definită (Jacobson 1995, Grosu 1996, Grosu & Landman 1998) și cea universală a relativelor libere (Larson 1987, Iatridou & Varlokosta 1998), în încercarea de a găsi o corelație între ocurența morfemului *ever* și forța cuantificațională (Jacobson 1995). Pentru Dayal (1997), citirile de tip *identitate* vs. *liberă-alegere* ale FR cu *ever* se determină contextual (FR cu *ever* sunt descrieri definite ce pot dobândi proprietăți de universale în context generic). Pentru von Fintel (2000), *ever* este un operator de presupoziție, care induce citiri diferite: când baza modală este epistemică, rezultă o citire de tip *ignoranță*, în timp ce o bază contrafactivă conduce la o citire de tip *indiferență*. Tredinnick (2005) investighează interacțiunea acestor 'nuanțe modale' (*ignoranță* sau *indiferență*) din perspectiva forței cuantificaționale (definită sau universală) în FR cu *ever*. Pentru Sternefeld (2005), Hinterwimmer (2008), Lauer (2009) efectele variației cuantificaționale în FR cu *ever* se asociază cu diferite proprietăți semantice (singular indefinit sau plural nud).

Asumând calificările din literatură referitoare la relativele cu citire cuantificațională și considerându-le valabile și pentru construcțiile echivalente din română, lucrarea de față își propune să confrunte aceste structuri marcate ca indefinite (cu conector relativ de tip '*ever*') cu o serie de structuri relative libere nemarcate pentru indefinitudine, dar care au contextual citire cuantificațională. Ne propunem să identificăm factorii care ar putea fi responsabili de echivalența semantică a relativului nemarcat cu un relativ indefinit și, implicit, de citirea modală a construcției, înregistrată, mai ales în texte originale, încă din prima perioadă a românei vechi (sfârșitul secolului al XVI-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea). În acest tip de texte, în perioada pe care o avem în vedere, cuvintele relative cu *ori-* (*oricine/oarecine, orice, oricum* etc.) apar accidental în ipostaza de conectori relativi. În aproximativ 60 de pagini de documente originale (DÎ), se găsește un singur exemplu (1), iar în prefețele și epilogurile textelor coresiene nu se înregistrează nicio ocurență.

(1) (...) *şi am dat toată partea mea de moşie din Sărăcineşti,* ***oarecâtă*** *să va afla de preste tot hotarul* (...). (DÎ.1594: X)

În absența unui operator de tip *ever* (*ori-*), numeroase FR din aceste texte au, totuși, citire cuantificațională, asociată fie cu nuanța modală *ignoranță* (2a) fie cu cea de tip *indiferență* (2b) (cf. von Fintel 2000):

(2) a. *Ci le-am lăsat lor şi feciorilor lor şi nepoţilor lor,* ***cine*** *se va aleage d<e> ei.* (DÎ.1591-1600: VIII) – parafrazabil prin „oricine = referent indefinit și *neidentificabil*"

b. *Iară* ***cine*** *s-ară scula (...) să nu aibă treabă cu această moşiie (...).* (DÎ.1594: X) – parafrazabl prin „oricine = referent indefinit și *indiferent*"

Înainte de a încerca să surprindem cele mai importante componente ale mecanismului contextual responsabil de această citire, și anume acei factori care declanșează citirea cuantificațională a unei FR nemarcate în româna veche, considerăm necesară o scurtă trecere în revistă a caracteristicilor structurilor relative cu conector indefinit în perioada veche.

2. Sistemul de conectori relativi în prima perioadă a românei vechi. Relativele indefinite

În româna veche, pe lângă formele existente și astăzi (conectori pronominali: *cine, de,* pronominali și adjectivali: *care, ce, cât,* conectori adverbiali: *unde, când, cum, cât*) funcționau doi conectori adverbiali ieșiți din uz: *i(u)o* (< lat. *hic ubi*, „unde") sau care au astăzi o utilizare limitată: *încotro*, precum și o serie de clișee, de grupări cu caracter cvasi-locuțional (*ainte de ce* („când"), *în ce obraz* („cum"), *în ce chip* („cum"), *în dzi ce* („când")), utilizate mai ales interogativ, dar care apar și în construcții relative libere.

Paradigma relativelor indefinite este insuficient fixată în secolul al XVI-lea, astfel, în vreme ce sunt aproape inexistente în textele originale, în traduceri alternează (de multe ori în același text) forme pronominale (3a-c) sau adjectivale (3d) compuse cu *ori-/oare-* și grupări de tipul *vare* + cuvânt relativ (4a-d):

(3) a. *Şi amu [****oarecui*** *va fi ruşine de mine şi de cuvintele meale în ruda aceasta curvarnica şi păcătoasă], şi Fiiul Omenesc ruşina-va el cînd va veni în slava Părintelui lui cu îngerii sfinţi.* (CC[1].1567-8: 190r)

b. *Mai al său easîteş / [****Oarecâte*** *va face]* (GB. 223v-225r)

c. *De unde învăţăm cît mare lucru iaste credinţa dereaptă, cum [****oare ce*** *cearem] şi creadem n-are cum să nu asculte Dumnezeu*. (CC[1].1567-8: 65r)

d. *[...] unde nu iaste credinţa dereaptă, acolo [****oare ce*** *bine fac oamenii], lu Dumnezeu nu plac* (CC[1].1567-8: 237r)

(4) a. *Că [****varece*** *vrem ceare pre voia Lui], asculta-va noi.* (CPr.1563: 203)

b. *E [****varecine*** *va veni către voi] şi aceasta învăţătură nu va aduce, nu-l priimiţi el în casă şi sărutare lui nu-i grăireţi.* (CPr. 1563, p.206)

c. *Şi nu iaste de la altul spasenie, nece nume [****varecarele*** *să fie supt ceri dat întru oameni], ce de El cade-ne-se a ne spăsi noi.* (CPr.1563: 14)

d. *Iară la masa sufletească [****varecîte*** *să vor fi puse], mai mult nu ajung, că nu scade neci dinioară înţeleagerea aceii mease, ce cu mult mai mult se înmulţesc şi cresc.* (CC[2].1581: 291)

Compusele cu *vare-* au un grad de sudură mai scăzut decât formele cu *ori-*. Faptul acesta este pus în evidență nu numai prin oscilația, chiar în același text, a două variante grafice (cf. (3a,b) și (4a-d) vs. (5a-c)), dar și prin exemple precum (6a-c), în care relativul este inclus într-un grup prepozițional, iar constituentul cu valoare cuantificațională, având în acest stadiu al limbii un mai mare grad de libertate, modifică întregul GPrep.

(5) a. *N-avăm nemica ce n-am luat de la el; că [**vare ce** poate gîndi omul], toate au luat de la el*. (CC[1], 1567, 89r).

b. *Doamne, Dumnezeul lu Avraam şi a lu Isac şi a lu Iacov, luminează mintea acestor cu darurele Duhului Sfînt, cum [**vare ce bine** ei vor auzi] şi vor învăţa pre aceaia, să poată împlea aceaia cu faptele, pren fiiul tău cel sfînt Iisus Hristos, Domnul nostru*. (CM.1567-1568: 260r)

c. *Iară Dumnezeu zice cum proclet şi blăstemat {e} tot omul [**vare cine** nu ţine toate porîncile sale care sînt scrise în cartea Legiei]*. (CM.1567-1568: 264r)

(6) a. *[**Vare [$_{Gprep}$ în ce chipu**] e beseareca sfîntă supt ţinutul Domnului nostru lu Iisus Hristos], în acela chip fie şi muiarea supt ţinutul bărbatului său, cu toată ascultătura şi îngînditura*. (CM. 1567-1568: 261v)

b. *[...] pentru aceia cetind toţi [**vare [$_{Gprep}$ în ce mînă** va sosi]]* (PO.1582: 11)

c. *Aşa şi noi, carei sîntem cu ceva dăruiţi de la Dumnezeu, cu mîndrie sau cu bogăţie, cu marhă, cu bani sau [**vare [$_{Gprep}$ cu ce cinste**] în ceastă lume, pre mişei, pre săraci, pre dosădiţi să nu-i urîm], ce, cum învaţă Pavel, să ţinem pre toţi mai buni decît noi* (CC[1].1567: 63v)

Exemplul (7) arată că același mecanism era activ și în cazul nedefinitelor nerelative, deci fenomenul ține de gramaticalizarea acestor forme (cf. Haspelmath 1997: 148; a se vedea și Haspelmath 1997: 263, unde se prezintă fișa tipologică a românei).

(7) *A treia: cum păcătoşii să nu fugă de la Hristos, [**vare cîte păcate** au, mari şi multe]* (CC[1].1567-8: 112r)

Izolat, relativul indefinit compus apare și în relativă cu antecedentul *tot*, într-o construcție pleonastică, în care *varece* este echivalent al lui *ce*:

(8) *Şi acea piiatră care-am pus pre semn, casă lui Domnezeu să fie şi **în tot [varece** veri da mie], dejmă da-voiu ţie.* (PO.1582: 96)

Acest exemplu este interesant, pentru că, așa cum vom vedea *infra* **3**, asocierea cu cuantificatorul universal *tot* este frecventă în cazul FR nemarcate.

Relativele indefinite compuse cu *ori-/oare(-)/ vare(-)* au și corespondente adverbiale:

(9) a. *Şi iarăş dzise: "Când e sărăciia cu bucurie, pohtit lucru [**oarecum** easte în lume şi bun]*. (FD. 1592-1604**:** 505r)

b. *Derept aceaea, aduceţi-vă aminte că voi [**oarecând** √ păgâni în trup], ceia ce piiale-denainte chemaţi eraţi, ce se chema după trup, ce cu mâna se face.* (CPr.1563: 418)

c. *[...] învăţătura de preacinstita taină, ce se zice de trupul şi de sîngele lu Hristos, [**vare de cîte ori** creştinii credincioşii gătescu-se a lua sfînta cuminecătură, trupul lu Hristos]* (CC[2].1581: 115)

d. *Cum zice Iisus Hristos (Marco): "Pasă, [**vare cît** ai vinde], şi dă mişeilor, şi veri avea vistiari la ceriu";* (CC[1], 1567, 114r)

3. Relative indefinite nemarcate

Așa cum arătam îm introducere, în texte din prima perioadă (mai ales în texte originale – documente sau predoslovii ale textelor coresiene) se întâlnesc situații în care, cu valoarea de astăzi a indefinitelor relative, funcționau relative pure, al căror sens cuantificațional, în absența particulei purtătoare a semnificației „liberă alegere", se decodează contextual. În absența unui conector specializat, forța cuantificațională a relativelor libere cu citire universală / epistemică de liberă alegere ('free choice') rezidă într-o serie de factori contextuali.

Plasarea relativei (de regulă în poziție sintactică de subiectivă) în raport cu matricea într-un tipar retoric specializat în textele cu caracter sentențios cum sunt textele coresiene, bunăoară, favorizează citirea relativului ca un cuantificator de liberă alegere:

(10) a. ***Cine*** *va creade şi va fi botezat ispăsit va fi;* ***cine*** *iară nu va creadem perit va fi* (CCat. 1560.*Prefaţă*: 11r)

b. ***Cine*** *iubeaşte muiarea sa, pre sine iubeaşte, că nimea nici dinioară trupul său nu uraşte, ce-l hrăneaşte şi-l miluiaşte, ca şi Dumnezeu besearecа.* (CM. 1567-1568: 261v)

În relative multiple (cf. Stan 2012; Gheorghe 2013) cum sunt construcțiile de sub (11a,b), la citirea modală cuantificațională a relativului contribuie și aglomerarea de conectori.

(11) a. *Ce, carei vor căuta, afla-vor că bătătorilor deşchide-le-se-va şi* ***cine ce*** *va ceare da-i-se-va* (CC[2].1581.*Predoslovie:* 7)

b. ***Cine de ce****-ţi va lua, nu întreba!* (CC[2].1581: 313)

Activarea sensului indefinit se realizează și în limba vorbită contemporană în construcții de acest tip:

(12) a. *Facă* ***cine ce****-o vrea!*

b. *S-au dus* ***care încotro***.

Exemplele de sub (13) arată că, pe lângă antepunere, de citirea modală a relativei sunt responsabile și modul și timpul din matrice (întotdeauna indicativ viitor sau imperativ, în consecvență cu trăsătura semantică a indefinitelor de citire liberă de a se activa în contexte *irealis* (cf. Haspelmath 1997: 120 ș.u.)). Alegerea imperativului sau a viitorului indicativului în regentă exprimă ideea că, în ciuda lipsei de informație în legătură cu setul de entități asociat variabilei, vorbitorul e hotărât să acționeze, astfel extensia acestui set de entități îi este indiferentă.

(13) a. *[...] alta rog pre domneta Mihail voievod păntru acea ţară, să-i dai şi domneta, iară domneta* ***ce*** *veri pohti de la mine, eu* ***totu****-ţi voiu da domnetale*. (DÎ, XXXI)

b. *[...] ce, într-aceaea noi,* ***de ce*** *ne-au fost pohta am scris* ***tot*** *într-această carte ce am trimes la domneavoastră*. (DÎ, XXXI)

c. *iară,* ***ce*** *veri pohti,* ***tot*** *va fi pre voie domnetale, şi-ţi voiu da încă mai multu decât veri pohti*. (DÎ.1600: XXXII)

d. *iară domneta,* ***ce*** *veri zice, nu vom ieşi din cuvântul domnetale*; (DÎ.1600: XXXII)

e. *Şi* ***cum*** *veţi face, nevoiţi să faceţ curându* ***în ce chipu*** *veţi face ca să poată ieşi acestu tiranu den mijloc, că, de-ară ieşi elu, noi amu hălădui şi amu avea pace şi toată lumea ară fi în pace*. (DÎ.1599: XVIII*)

f. *[...] noi de toate bine pre rând am înţeles şi* ***ce*** *poruncă ne-au trimes noi* ***încă*** *am socotit cu credincioşii noştri [...] ce cum iaste prentr-alte ţărî şi cum au fost tocmeala mai deinte vreame;* (DÎ.1600: XXXI)

Pe lângă cadrul temporal-modal, la extensiunea relativului contribuie, în numeroase dintre aceste exemple, corelative cu valoare de cuantificatori universali (13a-c) sau adverbe de intensificare (13f).

Citirea indefinită a relativului este pozibilă însă și în context de indicativ prezent, dacă relativa este apozitivă (14a) sau continuă o serie enumerativă (14b):

(14) a. *Şi, după aceaea, noi, fraţii domnilor-voastre,* ***câţi*** *ne aflamu acum acicea, în Ţeara Muntenească, dămu în ştire domnilor-voastre* […]. (DÎ.1599: XVIII*)

b. *deci pre unde află sau dobitocu sau pâine sau* ***ce*** *voru afla totu iau cu sila*. (DÎ. 1599: XVIII*)

În exemplul de sub (15) se cumulează mai mulți factori contextuali: conjunctiv cu valoare de imperativ în regentă, enumerare, antecedent cuantificator universal și adverb de întărire:

(15) *Ci foarte ne rugămu domnilor-voastre, ca iubiţi fraţilor noştri, să nu pregetaţi, ci să umblaţi şi să meargeţi şi la luminatul craiul leşescu şi la mărie canţelerul şi* ***pre***

la toţi cine *veţi şti şi nevoiţ şi* ***cum*** *veţi tocmi* ***şi*** *de noi să fie tocmit* […] (DÎ.1599: XVIII*)

Corelativul FR cu citire cuantificațională poate fi și un demonstrativ. Exemplul (16a) are o structură similară cu cea de sub (16b), aparținând aceluiași text, dar în care relativul este un indefinit marcat:

(16) a. *Şi* ***cum*** *ai slobozit jidovii pren Marea Roşie den putearea lu Faraon împărat,* ***în acela chip*** *slobozeaşte şi pre aceştea, în zioa de judeţ, den putearea dracului, pren fiiul tău cel sfînt 260v} Iisus Hristos, Domnul nostru*. (CM. 1567-1568, 260r-260v)

b. ***Vare în ce chipu*** *e beseareca sfîntă supt ţinutul Domnului nostru lu Iisus Hristos,* ***în acela chip*** *fie şi muiarea supt ţinutul bărbatului său, cu toată ascultătura şi îngînditura*. (CM. 1567-1568, 261v)

Concluzii

În condițiile în care în româna din secolul al XVI-lea (și prima jumătate a secolului al XVII-lea), sistemul conectorilor relativi indefiniți nu era încă suficient fixat, alternând forme compuse cu grupări a căror organizare internă permitea și inserarea altor constituenți, am înregistrat, mai ales în texte originale (deci neinfluențate de tipare ale unor modele străine), o relativă frecvență a construcțiilor relative libere cu citire modală cuantificațională realizată în absența oricărei mărci indefinite asociate relativului. Citirea lor indefinită (confirmată în textele coresiene și de existența unor variante cu similare cu relativ indefinit) este declanșată contextual prin: (i) organizarea sintactică în tipare retorice specializate (postpunerea matricei), (ii) cadrul modal-temporal (viitor indicativ în FR și imperativ în matrice), (iii) corelative (cuantificatori universali sau demonstrative), (iv) plasarea FR în serie enumerativă sau în apoziție. În unele situații, se înregistrează chiar un cumul de factori contextuali dintre cei enumerați mai sus. Deloc întâmplător, aceste mijloace contextuale pentru exprimarea indefinitudinii sunt conservate și în registrul popular al românei contemporane.

Surse

CC[1].1567-1568 Coresi, Tâlcul Evangheliilor. Ed.: Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi molitvenic românesc*, ed. V. Drimba, Bucureşti, Editura Academiei, 1998, p. 31-187

CC[2].1581 Coresi, Evanghelie cu învăţătură (Braşov). Ed. S. Puşcariu, Al. Procopovici: Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură*, Bucureşti, 1914

CCat. 1560. Coresi, Catehism (Braşov). Ed.: Al. Roman-Moraru, 1982 in I. Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea.* I. Catehismul lui Coresi; II. Pravila lui Coresi; III. Fragmentul Todorescu; IV. Glosele Bogdan; V. Prefeţe şi Epiloguri, Bucureşti, Editura Acadmiei Române, 1982, p. 21–97.

CM.1567-1568 Coresi, Molitvenic. Ed.: Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi molitvenic românesc*, ed. V. Drimba, Bucureşti, Editura Academiei, 1998, p. 189-211

CPr.1563 Coresi, Apostol. Ed. I. Bianu, *Texte de limbă din secolul XVI, IV, Lucrul apostolesc tipărit de diaconul Coresi la 1563*, Bucureşti, 1930

DÎ *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman-Moraru, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1979

FD. 1592-1604 *Floarea darurilor*. Ed.: Alexandra Roman Moraru, Bucureşti, Minerva, 1996 (Cele mai vechi cărţi populare, I), p. 119–82.

GB Glose. Ed.: I. Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Acadmiei Române, 1982, p. 422–38.

PO.1582 Palia de la Orăştie. Ed. V. Pamfil, București, Editura Academiei Române, 1968.

Referințe:

Dayal, 1997 Veneeta Dayal , "Free Relatives and Ever: Identity and Free Choice Readings," *SALT Proceedings*, p.99-116.

Gheorghe 2013 Mihaela Gheorghe, „Parametrul deplasării multiple a elementului WH (interogativ/ relativ). Observaţii privind structurile cu grup interogativ/relativ multiplu în limba română veche", în *Limba română*, LXII, nr. 2, aprilie – iunie 2013, p. 240–246

Grosu & Landman, 1998 Alexander Grosu and Fred Landman, "Strange Relatives of the Third Kind", *Natural Language Semantics* 6: p. 125-170.

Grosu, 1996 Alexander Grosu "The Proper Analysis of 'Missing-p' Free Relative Constructions", *Linguistic inquiry* 27: p. 257-293.

Haspelmath, 1997 Martin Haspelmath, *Indefinite Pronouns*, Oxford, Oxford University Press.

Hinterwimmer, 2008 Stefan Hinterwimmer, "Why Free Relatives Sometimes Behave as Indefinites". In T. Friedman and S. Ito (eds.), *SALT XVIII*, Ithaca, NY: Cornell University, p. 411-428.

Iatridou & Varlokosta 1998 Sabine Iatridou and Spyridoula Varlokosta, "Pseudoclefts crosslinguistically", *Natural Language Semantics* 6, p. 3-28.

Jacobson, 1995 Pauline Jacobson, "The Quantificational Force of Free Relative Clauses". in: E. Bach et al., eds., *Quantifiers in Natural Lanuages*, Vol. II. Kluwer, Dordrecht, p. 451–486.

Larson, 1987 Richard Larson, "'Missing prepositions' and the analysis of English free relative clauses", *Linguistic inquiry* 18: p. 239-266.

Lauer, 2009 Sven Lauer, "Free Relatives with *-ever*: Meaning and Use", http://www.stanford.edu/~svlauer/output/Lauer-EVER-free-relatives.pdf

Stan 2012 Camelia Stan, „Elemente de sintaxă diacronică: structurile interogative/relative multiple", în Oana Chelaru-Murăruș, Maria Cvasnâi Cătănescu, Claudia Ene, Camelia Uşurelu, Rodica Zafiu (eds.), *Text și discurs: omagiu Mihaelei Mancaș,* București, Editura Universității din București, 433-437

Sternefeld, 2005 Wolfgang Sternefeld, "Do Free Relative Clauses Have Quantificational Force?", in H.-M. Gaertner, S. Beck, R. Eckardt, R. Musan and B. Stiebels (eds.), *Between 40 and 60 Puzzles for Krifka*, http://www.zas.gwzberlin.de/publications/40-60-puzzles-for-krifka/pdf/sternefeld.pdf.

Tredinnick, 2005 Victoria Tredinnick, "On the Semantics of Free Relatives with –*Ever*", PhD Diss, Pennsylvania University, http://www.ling.upenn.edu/~victoria/diss-dbl.pdf

FRENCH TOWN NAMES IN OLD ROMANIAN WRITINGS: TEODOR CORBEA, *DICTIONES LATINAE CUM VALACHICA INTERPRETATIONE*

Adrian Chircu, Hab. Dr., "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Abstract: This paper focuses on the French town names found in Dictiones latinae cum valachica interpretatione, one of the oldest Romanian dictionaries written by Teodor Corbea, a scholar who lived in Ardeal at the end of the 17th century and the beginning of the 18th century.
The large number of French town names caught our attention and compelled us to carry out a linguistic analysis of how Teodor Corbea created the dictionary entries by translating town names from Latin into Romanian. Throughout the dictionary, we also noticed the author's desire to share his knowledge of European encyclopaedism with his readers.The inclusion of place name particularities in the dictionary helps us to better understand the endeavour of this Transylvanian writer as well as his broad cultural horizon and extensive linguistic knowledge.

Keywords: Teodor Corbea, dictionary, Romanian Language, encyclopaedism, diachrony, French Toponymy, Names of Cities, Middle Age

… am învăţat toate meşterşugurile dăscăliii, filosofiei, ritorichii, dialectichii, arithmitichii, gheometria şi toată enchiclopediia…(Dosoftei 2002: 171)

0. În paginile studiului nostru, ne propunem să continuăm demersul întreprins anul trecut (Chircu 2013), la o manifestare ştiinţifică similară[1], încercând să realizăm, de astă dată, un inventar al toponimelor[2] franceze şi/sau galice, înregistrate în cuprinzătorul dicţionar enciclopedic al lui Teodor Corbea şi să relevăm acele particularităţi de ordin lingvistic care ilustrează starea limbii de la sfârşitul veacului al XVII-lea şi, implicit, tendinţele care apar odată cu eforturile evidente de normare a limbii române. Demersul nostru este unul diacronic, însă nu rare vor fi situaţiile în care vom apela la fapte de limbă sincronice, care să permită o mai bună circumscriere a aspectelor lingvistice.

0.1. În general, lingviştii români interesaţi de onomastică s-au aplecat mai ales asupra numelor de locuri româneşti, neacordând o atenţie particulară toponimelor străine strecurate în vechile texte, fie acestea cu caracter religios, istoric, administrativ ori popular.[3] Astfel că o discuţie pe marginea acestora este bine-venită, ceea ce va permite nu numai o evidenţiere a cunoştinţelor învăţaţilor vremii, dar şi o perspectivă asupra adaptării acestora la specificul limbii române, prin încercări uşor ezitante, datorate, în special, surselor de informare din epocă.

1. În excursul nostru toponimic precedent (Chircu 2013), remarcam, pe lângă importanţa dicţionarului redactat de către Teodor Corbea pentru istoria culturii româneşti[4], şi însemnătatea lucrării lexicografice pentru diferitele compartimente ale limbii. În acest prim studiu consacrat lexiconului enciclopedic, observam „*vastelele* […] *cunoştinţe de limbă română, în special simţul desăvârşit al limbii, căci Teodor Corbea, în demersul său, întrebuinţează, pe de o parte, cuvinte din toate părţile locuite de români, iar, pe de altă parte,*

[1] Literature, discurse and multicultural dialogue, Tîrgu-Mureș, "Petru Maior" University, 5-6 decembrie 2013.
[2] Virgil Cândea et ali (2012: 898) remarcă faptul că, „pe lângă lexicul vorbirii curente, dicţionarul lui Teodor Corbea redă o serie de toponimice vechi, cu corespondentul uzitat în vremea sa."
[3] Observaţii asupra toponimiei occidentale pot fi totuși găsite la Graur (1972) şi, recent, la Nicolae şi Suditu (2008: 232-276).
[4]Virgil Cândea et ali (2012: 898) evidenţiază faptul că atât dicţionarul lui Teodor Corbea, cât şi Lexicon Marsilianum „sunt lucrări care fac dovada noilor cerinţe pe tărâmul culturii la pragul veacului al XVIII-lea."

le creează, exploatând posibilităţile oferite de sistem." (Chircu 2013: 28). Astfel, se pot identifica o seamă de particularităţi lingvistice, unele arhaice, iar altele novatoare, pentru perioada în care a fost scris, care permit o înţelegere temeinică.

1.2. Dat fiind că majoritatea afinităţilor culturale au fost precizate în contribuţia noastră anterioară, nu ne vom mai opri asupra cadrului socio-cultural care a determinat apariţia dicţionarului, ci doar vom menţiona faptul că, în elaborarea sa, Teodor Corbea s-a ghidat după un dicţionar mai vechi, datorat unui cleric maghiar, Albert Szenci Molnar, preluând, adesea, *tale quale* informaţia inserată, însă traducând-o în limbă românească şi făcând-o accesibilă contemporanilor săi, fie ei eruditi sau oameni simpli.[5] Este vorba despre *Dictionarium latinovngaricvm*[6], care, în epoca sa, a reprezentat o lucrare de referinţă pentru învăţaţii din partea orientală a Europei, care începeau să folosească din ce în ce mai mult limba latină[7] în varii domenii ale vieţii.

1.3. Cel care parcurge atent dicţionarul nu poate să nu sesizeze numărul însemnat de nume proprii (antroponime, hidronime, toponime, oronime etc.), reţinute de autor, ceea ce sugerează, de altfel, trăsătura importantă a acestuia, şi anume enciclopedismul pronunţat. Acesta din urmă a fost remarcat şi de exegeţii dicţionarului (Creţu: 1905, Seche: 1966, Gherman 2000-2001, 2004a, 2004b, 2010), care au apreciat deschiderea lui Teodor Corbea spre cultura latină.

1.3.1. În acest sens, A. M. Gherman (2010: 48) ţine să precizeze că multitudinea de informaţii inserate în paginile „*dicţionarului lui Corbea face din acest text una din cele mai importante lucrări ale umanismului românesc, ecou întârziat al celui european. Acest umanism, rezultat în urma contactului cărturarilor români cu cultura occidentală, este sub multe aspecte insolit în epocă, producând o primă mare modificare a sistemului cultural anterior, care reproducea în cea mai mare parte a sa, formele literaturii slavo-bizantine*."

1.3.2. Faptele anterior discutate, premergătoare acestui studiu, au permis „*o înţelegere adecvată nu numai a toponimiei urbane nemţeşti din secolul al XVII-lea, ci şi a valorilor culturale europene pe care învăţaţii români încercau să le asimileze*." (Chircu 2013: 36).

2. Considerăm că analiza atentă a toponimelor frânceşti (galice) va permite formularea unor concluzii asemănătoare, care să confirme că lucrarea investigată rămâne importantă nu numai pentru lumea germanică, ci şi pentru cea romanică, al cărei punct de interes central rămâne, pentru o bună perioadă de timp, domeniul galic.

2.1. După cum se va observa, în filele lexiconului, toponimele galice nu sunt la fel de numeroase ca cele nemţeşti (Chircu 2013), deoarece înrâuririle culturale venite dinspre Franţa nu erau semnificative.[8] Atât cultura maghiară, cât şi cultura română din Transilvania, se găseau sub sfera de influenţă a culturii germane, aflată, la rândul său, sub semnul celei

[5] A. M. Gherman (2010: 66-67) observă că punerea în oglindă a „listelor de cuvinte latine ale dicţionarului lui Szenci şi lui Corbea ne arată, însă, că el [Corbea] a avut o atitudine creatoare, eliminarea unor articole, cât şi prin selectarea unor valori semantice care să fie echivalate în românește."

[6] Pentru unele concordanţe sau clarificări, am consultat ediţia din 1604. Din prefaţa unui alt dicţionar, publicat de Pápai (1767: *3), reiese că acesta a folosit şi el dicţionarul lui Albert Szenci Molnar, dar credem că şi pe cel al lui Teodor Corbea. Afirmaţia noastră se susţine prin titlul pe care acesta îl alege pentru prima parte a lexiconului care seamănă cu cel al tălmăcitorului braşovean, şi anume Dictiones et locutiones latinae cun ungarica earum interpretatione.

[7] Ioan-Aurel Pop (2014: 41) constată că „din secolul al XVI-lea începând, influenţa Occidentului latin şi neolatin devine tot mai puternică (cu precădere în Transilvania) şi, odată cu aceasta, se restrânge aria slavonismului cultural la români. Cronicarii secolului al XVII-lea scriu în limba română…"

[8] Pentru mai multe detalii despre relaţiile franco-române, a se consulta lucrarea lui N. Iorga (1917). Acesta susţine că, în secolul al XVII-lea, „le premier prince roumain qui eut des relations politiques avec le roi dont le prestige répandu sur l'Europe entière avait atteint l'âme simple du vieux soldat Cantemir fut Georges Étienne" (Iorga 1917: 41) şi că „[les] incidents personnels, concernant des exilés, des aventuriers et des ambitieux, furent remplacés par une politique française suivie envers les Principautés."

latineşti, care cunoştea o largă difuzare în mediile culturale europene[9], în special în cele care Biserica Catolică exercita o influenţă majoră asupra instituţiilor, fie acestea de învăţământ sau administrative.

2.2. Toponimele citadine galice, înregistrate în paginile dicţionarului, pe care le vom inventaria vor permite atât o mai bună cunoaştere a centrelor urbane importante ale vieţii sociale a Antichităţii şi a Evului Mediu francez, cât o interpretare punctuală a faptelor de limbă româneşti adiacente.

Albert Dauzat (1939: 9-10) remarca faptul că „*la toponymie est en relations avec les migrations des peuples, les conquêtes, les colonisations, les changements de langue, comme aussi avec la mise en valeur du sol et les étapes successives de la civilisation. Enfin, par les vestiges qu'elle exhume des langues parlées autrefois sur un territoire donné, elle nous permet de plonger dans le passé, plus loin qu'à l'aide des matériaux fournis par la langue générale*."

3. Din *Galiia*[10], *Franţiia* sau *Ţara Frîncească*[11], Teodor Corbea reţine următoarele nume de oraşe : **Aeria**[12]: nume de demult al Eghitusului, oraş al Franţiei, p.21 (probabil astăzi Bollène, în Vaucluse; a se vedea şi Valréas, vallis Aeriae 'valea Aeriei'); **Agatha**: oraş al Narboniei, p.24 (probabil Brefcon, Blafcon, Blafco, depinzând, odinioară, politic şi administrativ, de oraşul insular Agde[13]); **Agathea**[14]: oraş al Foţisului[15], p.24 (Agathe, Rhoë Agatha, azi Agde, în sudul Franţei, între Sète şi Béziers, azi Agde); **Agathopolis**[16]: oraş al

[9] Europa: a treaea sau a patra parte a ceştii lumi, în care este Ţara Nemţască, Ţara Ungurească şi Ţara Italiei, de la Nemţasca Mare pînă la marea-din-Mijlocul-Pământului şi până la apa Tanaisului, p.189.

[10] În textul nostru, Gallia: Ţara Frîncească, p.257 şi Francia: Ţara Frîncească, p.210.

[11] Una dintre primele atestări ale acestui nume propriu compus (dacă nu cea dintâi) o întâlnim în Predica lui Franciscus Lovas (Roma, 11 decembrie 1608), scrisă în limba română cu alfabet latin şi cu ortografie maghiară. Se observă şi o influenţă italiană (de pildă, prepoziţia da, la pasiv, dar nu numai): „Fu într-o vreme, doamne, Ţara Frenzească aşa bătută da oameni strîmbi şi răi, cu cuvînt înfocat da venin, că era ţara blestemată…" (Mareş 1994: 163). În textul original, cel cu ortografie maghiară, neintrepretat, avem „Fu entro ureme, Domne, Czara Frenzaske, asa betute da oameni sztrembi, si rei, Ku Kuuent enfocat da unenin, Ke iera Czare blestemate…" (Isopescu 1927: 280).

[12] Din motive obiective, nu am reţinut informaţiile privitoare la gen ori număr, care însoţesc toponimele franţuzeşti.

[13] Pentru detalii, a se vedea Jacques Martin, Jean-François de Brezillac, Histoire des Gaules, et des conquêtes des Gaulois, depuis leur origine, jusqu'à la fondation de la Monarchie françoise, tome II, Paris, Imprimerie Le Breton, 1754, p. 65-66, p. 139, p. 354.

[14] Albert Dauzat (1926: 37) precizează că „Les Grecs qui établirent autrefois des colonies en Provence appelèrent Agde Agathê Tukhê (la bonne fortune) et placèrent la future Nice sous le patronage de la déesse de la victoire, Nikê (Nikaia)." Vezi infra nota următoare.

[15] Phocaeans. În greacă, Φώκαια / Phṓkaia, cetatea focidienilor/ foceenilor. Astăzi, localitatea, Foça, se află în Turcia, Izmir. Etnonimul apare şi la Albert Szenci Molnar (Phocaenses, gen.m. Phocaanac Lakosi; Phocenses,g.m.pl, Phocisbeliek), şi la Teodor Corbea (Phocaeeses [sic !]: lăcuitorii Foţei, p.382, Phocaenses: idem, p.382, Phocenses: foţiseani, p.382. Albert Dauzat (1939: 16) observă că „La Méditerranée vit arriver tour à tour les Phéniciens et les Grecs. Des premiers, on n'a guère relevé de traces linguistiques. Les colonies grecques elles-mêmes ont souvent adopté ou hellénisé – parfois en trompe-l'œil – un nom préexistant, comme pour Kitharistês (Ceyreste), Massalia (Marseille), Monoikos (Monaco); mais elles ont laissé quelques créations comme Agathê Tukhê, la «Bonne fortune» (Agde), Antipolis, la «ville en face» (de Nice) (Antibes), Nikaia, de Nikê, déesse de la victoire (Nice)." Pentru explicaţii complementare, a se consulta Bechet (2010: 197-198). De asemenea, a se vedea şi Duroselle (2000: 66).

[16] Pentru toponime actuale compuse cu polis 'oraş', vezi şi Graur (1972: 74). În cartele şi geografiile Evului Mediu european, erau înregistrate numeroase nume de oraşe compuse cu acest element de compunere: Ubipolis: Köln, Helenopolis: Frankfurt, Macropolis: Würzburg, Aripolis: Inglostadt, Partenopolis: Magdeburg, Reginopolis, Hiastopolis, Imbripolis, Rhaetopolis: Regensburg. La Teodor Corbea, apare elementul şi la toponime germanice: Herbipolis: oraş în ţînutul Nasoviei în Ţara Nemţască, în care iaste şcoală vestită, care să priceaşte cu academiile şi pre care leşii învince [sic !], p.231. Vezi şi infra Athenopolis. Pentru Gallia Narbonensis, putem aminti Gratianopolis: Grenoble (în Provincia viennensis), nemenţionat de Teodor Corbea, sau Antipolis: Antibes (în Provincia narbonensis secunda), de asemenea, neprecizat de Corbea.

Franţiei cu numele Montpelgart, p.24 (numele germanic al oraşului a fost Mömpelgard, azi Montbéliard, situat în nord-vestul Franţei, în dialectul franc-comtois denumirea este Monbyai); **Agedecum** : oraş al Franţiei, p.24 (Agendicum, Agendic, Egendicum, Agediacum, Agetincum, Agetineum, Angedicum, Agenniacum, Agidvicum, Agredicum, Agredincum, azi Sens, departamentul Yonne); **Andromaturium**[17]: oraş al Franţiei, p.41 (de fapt Andomatunum, Lingonum Civitas, Urbs Lingonum, azi Langres, în Haute Marne): **Aquaengustae**[18] : oraş la Franţiia, p.49 (Aquae Tarbellicae, Aquae Augustae, azi Dax, în Landes, sud-vestul Franţei); **Aquaesextia**[19]: oraş la Franţiia, p.49 (Aquae Sextiae Salluviorum[20], azi Aix-en-Provence, în sudul Franţei, nu departe de Marsilia); **Aradus**: oraş în Franţiia, p.50[21]; **Arausio**: nume al unui oraş bogat[22], p.50 (Arausion, Arosione, Auregie, Aurenga, Orenga, azi Orange, Ouranjo, în provensală); **Arelate**: oraş al Franţiei, p.52 (Arelas, azi Arles, departamentul Bouches du Rhône. În provensală, Arle); **Armoricae Civitates**: oraş al Franţiei, p.55[23] (este vorba de mai multe cetăţi armoricane, dintre care amintim Condate (Vivitas Riedonum), Fanum martis, Vorgium (Vorganium), azi Rennes, Famars, Carhaix, situate în nord-vestul Franţei); **Athenopolis**: oraş al Massiliei[24] (Marsilia), p.61 (odinioară Héraclée, azi Saint Tropez, în provensală (grafie mistraliană) Sant Troupés); **Augustodunum**[25]: oraş mare al Burgundiei, p.65 (*dunum*[26] 'munte, cetate, fortăreaţă' + Augustus 'cetatea, fortăreaţa lui Augustus', azi Autun); **Avenia**[27]: oraş al Franţiei, p. 64 (Auoenion, Avennion Colonia, Avenio Cavarum, Civitas Avenione, oraş în sudul Franţei, cetate a Foceenilor, pe malul Ronului, nu departe de Mediterana şi de Marsilia, azi Avignon); **Bibra, et, -e**[28]: oraş al Franţiei în Burgundiia, p.73 (probabil de la **bibro*, **bebro* 'castor' + -*akti*, astăzi situl vechii cetăţi se află pe muntele Beuvray, pe teritoriul comunelor Saint-Léger-

[17] Albert Szenci Molnar glosează toponimul Andromattunum. Francianac Vàrosa, ceea ce înseamnă că Teodor Corbea l-a preluat eronat din sursa/sursele sale.

[18] Probabil avem de-a face cu o greşeală de notare atât la Molnar (Aquae augúitae, Franciaí varos), cât şi la Teodor Corbea (Aquaengustae).

[19] La Albert Szenci Molnar, apare forma Aquae Sextiae, Franciaí varos.

[20] Auguste Longnon (1923: 138) precizează că „le plus ancien nom de lieu renfermant un nom de personnage historique qui ait apparu en Gaule est Aquae Sextiae, dû au consul C. Sextius Calvinus, qui acheva, en 124 avant notre ère, la soumission des Salluvii, peuple ligure établi à l'est du Rhône, vers les bouches de ce fleuve: ce consul détruisit leur métropole et fonda, dans le voisinage, un castellum, qui, en raison des eaux thermales qui s'y trouvaient, fut appelé Aquae Sextiae; la première partie de cette appellation a seule subsisté, et se retrouve dans le nom moderne Aix (Bouches-du-Rhône)."

[21] În acest caz, Teodor Corbea se înşală, căci oraşul nu este situat în Franţa, ci în zona feniciană, după cum ne-o dovedeşte şi glosarea lui Albert Szenci Molnar (Aradus, g.f.pen.cor, Varos haz harom varoso Phaeniciaba). De fapt, este vorba despre oraşul Arouad, Arwad (în feniciană), Arados (în greacă), astăzi în Siria.

[22] Nemenţionarea apartenenţei oraşului nu e singulară în paginile dicţionarului. De pildă, e glosat şi Segusium: nume de oraş, p.461. Este vorba despre oraşul italian Susa, situat în Piemont, a cărui denumire apare în vechile carte şi cu denumirea Segusio.

[23] Vezi, în dicţionar, Aremorica: ţînut al Franţiei, p.52.

[24] În ceea ce priveşte acest toponim, Albert Dauzat (1939:25) avansează ideea unei atracţii paronimice: „c'est ainsi que Massilia est devenue Marcellia (d'après Marcellus) en latin vulgaire."

[25] Albert Dauzat (1926: 36) susţine că „les Romains, qui ont multiplié en Gaule les noms des fondateurs de l'Empire, César et Auguste, n'ont pas créé, au sens littéral du mot, beaucoup d'agglomérations nouvelles: ils ont surtout agrandi de petites bourgades, et les nouvelles villes plongent presque toujours leurs racines dans le passé gaulois. Parfois il s'agit de chefs-lieux déplacés, comme c'est le cas pour Augustodunum (Autun), Caesaromagus (Beauvais), Augustonemetum (Clermont-Ferrand), remplaçant Bibracte, Bratuspantium et Gergovia, et probablement Augustoritum (Limoges)."

[26] Pentru detalii etimologice afixale, a se vedea Dauzat (1926, 1939) şi Longnon (1923: 27-31). Alte nume de oraşe cu acest afix, în Franţa: Noviodunum: Neung-sur-Beuvron, Virodunum: Verdun, Caesarodunum: Tours, sau în Elveţia: Noviodunum: Nyon. În estul Europei, Noviodunum: Isaccea, România, Singidunum: Belgrad, Serbia.

[27] De fapt, la Albert Szenci Molnar, Avenio, g.f.Franciai varos.

[28] Atât Albert Szenci Molnar, cât şi Teodor Corbea, preluând informaţia, greşesc. Este vorba despre Bibracte. Adeseori, localitatea a fost confundată de istorici cu Augustodunum, azi Autun, care se găseşte la mică distanţă.

sous-Beuvray, Glux-en-Glenne şi Larochemillay); **Fossa**[29] **Marianae**: oraş în Ţara Frîncească, p.210 (în Antichitate, Fosses Mariannes, Fosse Marianne, Fosse Mariane; este vorba de un canal artificial creat de către împăratul Marius, pentru a ocoli Delta Ronului, azi numele localităţii Fos-sur-Mer[30], Fòs de Mar, în provensală, trimite, fără îndoială, la acel canal); **Genebum**[31]: oraş frîncesc, p.217 (Cenabum, Genabum, Aurelianum, Giomus (sec. VI-VII), azi Orléans; prima denumire a fost atribuită ulterior oraşului Gien, situat la o distanţă relativ apropiată); **Geneva**[32]: oraş frîncesc al allabrozeanilor[33] în marginea aleşteului Lemanus[34], p. 218 (Genua[35], situată în Gallia Cisalpină sau Gallia Citerior, Gallia Transpadana, Provincia ariminum, Gallia Togata, azi Geneva); **Juliobona**[36]: oraş în Franţiia, p. 274 (*bona*[37] 'fundaţie, oraş, zid, cetate' + *Julius* (Julius Caesar), azi Lillebonne, aproape de Le Havre); **Juliomagum**[38]: oraş frîncesc, p.274 (*magus/ magos*[39] 'câmp, piaţă' Juliomagus[40] Andium, Andegavorum, Andigarum, Andegavia, Andegavum, azi Angers); **Lausanna**: oraş frîncesc lângă aleşteul Tomanusului[41], p.282 (Lousanna, Lausonium, azi Lausanne, în Elveţia); **Lugdunum**: doao oraşe vestite, unul în Ţara Frîncească, altul în Belghium, p.292 (Colonia Copia Felix Munatia Lugdunum (Lugdunensis), azi Lyon; respectiv Lugdunum Batavorum, azi Katwijk); **Lutetia**[42]: oraş mare al Ţărei Frînceşti, p.293 (Lutetia Parisiorium, Civitas Parisiorium[43], Urbs Parisiorium, Lutecia, în vechea franceză, Lutèce, astăzi Paris); **Massilia**[44]: un oraş vechi în Franţiia, p.302 (Massalia Graecorum, Lacydon, azi Marsilia);

[29] Teodor Corbea nu preia întocmai informaţia de la Albert Szenci Molnar, căci, în dicţionarul acestuia, avem Fossae Mariánae, gen.f., Varos Franciaba.

[30] Auguste Longnon (1923: 139) precizează că „l'appellation Fossae Marianae fut appliqué par la suite, non seulement au canal de Marius, mais aussi au port qui en gardait l'entrée, et que représente la bourgade actuelle de Fos (Bouches-du-Rhône). Dans cet exemple comme dans celui d'Aix, le déterminatif n'a pas laissé de traces."

[31] Se pare că Teodor Corbea nu l-a transcris / nu l-a preluat bine. La Albert Szenci Molnar, este Genábum, g.n. Franciai varos, Aurelia. Cărturarul român lasă deoparte precizarea lexicografului maghiar, şi anume Aurelia.

[32] La Albert Szenci Molnar, informaţia e mai amplă Genéva, g.f. Franciai Allabrox nepec Varosa, az Lemanus To, vegin mellyet ez tobol, ky folyo Rhodanus viz, Ketfele βakaβt. La Corbea, toponimul Geneva apare şi românizat. De pildă, Rhodamus: gîrlă frîncească care prin aleşteul Lemanus curgînd pre Ghenava o au rumpt în doao părţi, p.440.

[33] În dicţionar, Allobroges: seminţii de la Sabaudiia lîngă aleşteul Lemanus, p. 31.

[34] Numele lacului este înregistrat şi separat: Lemanus: aleşteu mare de la Ghineva între Franţiia şi Helveţiia, p.283.

[35] Etimonul e identic cu cel al oraşului italian Genoa. Vezi şi la Corbea, p. 218, Genua: oraş italienesc în Liguriia.

[36] Auguste Longnon (1923: 139) menţionează faptul că „le gentilice Julius figure dans les noms de lieu demi-gaulois Juliobona et Juliomagus. Appliqué au chef-lieu des Andecavi, le second de ces noms a été supplanté, au IIIe siècle, par celui de cette nation, d'où Angers. Juliobona, chef-lieu des Calètes, est aujourd'hui Lillebonne (Seine Inférieure): ce nom est l'effet d'une interprétation qui remonte au XIIe siècle' et que favorisa peut-être une altération analogue à celle qu'atteste le nom italien du mois de juillet, luglio." Vezi mai jos şi Juliomagum.

[37] A se vedea şi alte toponime europene Ratisbona 'Regensburg', Vindobona (Juliobona) 'Viena'.

[38] La Albert Szenci Molnar, Iuliomagum, generis neutr. Franciai varos.

[39] Pentru detalii, a se consulta Longnon (1923: 42-46)

[40] Vezi şi toponimele Caesaromagus: Beauvais, Biliomagus: Billom, *Bredomagus: Brezons.

[41] Teodor Corbea face iarăşi confuzii în redarea explicaţiilor în limba maghiară a lui Albert Szenci Molnar: Laussana, g.f. Franciaí varos,az Lemanus To mellet.

[42] În greacă, Λουκοτοκία / Loukotokía (Strabon), Λευκοτεκία / Leukotekía (Ptolemeu). Vezi alte detalii la Bechet (2010: 158).

[43] A se vedea, la Teodor Corbea, Parisii: năroade frînceşti, cărora oraş mare le iaste Luteria Parisiorum, p.359; Recte: Lutetia. La Albert Szenci Molnar, Lutetia, g.f. Paris, Francianac fö varosa.

[44] În greacă, Μασσαλία. Pentru detalii privitoare la legenda acestui oraş, vezi Bechet (2010: 173). Duroselle (2000: 67) consideră că „d'abord, c'est Massalia qui fonde la plupart des colonies côtières des actuelles Côte d'Azur et Provence, et cela bien que sa population n'ait sans aucun doute jamais dépassé 20 000 habitants." Longnon (1923: 7) ţine să precizeze că „pour les Grecs, par exemple, leur plus importante colonie de Gaule fut Marseille, fondée par les Phocéens, vers l'an 600 avant notre ère; or le nom ancien de cette ville, Μασσαλία en

Moenagus[45]: oraş frîncesc, p.313 (Monoecus, Monoeque, Portus Herculis Monaeci, Herculis Portus, Monoeci Portus, μουαχός 'celibatar, singur, unic', derivat de la μόυος, azi Monaco); **Narbo**: oraş frîncesc de pre [care] să chiiamă Galiia Narbonensis[46], p.321 (Narbo Martius sau Marcius, astăzi Narbonne, în occitană Narbona); **Nemausus**[47]: oraş frîncesc, p.325 (Colonia Nemausus, Volcarum[48] Arecomocorum Nemausus, Colonia Augusta Nemausus, astăzi Nantes); **Neodonum**[49]: oraş frîncesc, p.326 (Noviodunum, în Gallia Celtica[50], azi Nyon, în Elveţia); **Nicea**[51] **sive potius Nicaea**, alt oraş în Franţiia, p.327 (Nikaïa 'cea care a dus la victorie', azi Nisa); **Saliocanus**: un vad de corabie în Franţiia, iarăş numele unui oraş, p.448 (un port în nord-vestul Franţei, Port Saliocanus, Staliocane, nu departe de Mons Relaxus, azi Morlaix); **Samarobriga**[52] : nume de oraş frîncesc, p.449 (*-briva*[53] 'pod, trecere, fortăreaţă' + *Samara*, râul Somme; Samarobriva 'pod peste Samara', azi Amiens, care are la bază numele populaţiilor din această zonă, ambienii, în latină Ambianos, Ambianis); **Sestiae**, sive: **Aquae Sextiae**: oraş în Franţiia unde multe ape hierbinţi sînt, p. 467 (este vorba despre Aix-en-Provence, cunoscut pentru apele sale termale, vezi *supra* **Aquaesextia**); **Tolosa**[54]: oraş frîncesc, p. 518 (azi Toulouse, în occitană Tolosa).

4. Dacă pentru istorici, toponimele inventariate de noi *supra* au o relevanţă în special în ceea ce priveşte unele realităţi de mult apuse, pentru lingviştii români, în afara etimologiei, oarecum externă, acestea permit, datorită explicaţiilor şi echivalărilor de dicţionar, identificarea unor particularităţi specifice timpului lui Corbea, în speţă fapte de limbă dialectale munteneşti, dar nu numai, căci limba învăţatului braşovean, în ciuda unui aspect uşor pestriţ, ne apare plăcută la lectură şi permite o interpretare obiectivă. Dorind să explice cât mai bine intrările de dicţionar, Teodor Corbea variază definiţiile, reuşind, astfel, să dea mai multă expresie acestora.

4.1. Demersul său nu e unic, căci este întîlnit, de pildă, şi la Albert Szenci Molnar, care apelează adesea la structuri sintactice, echivalente din punct de vedere semantic, pentru a reda cât mai bine informaţia. Astfel, la eruditul maghiar, întâlnim sintagme precum: *Francianac varosa* (**Agathopolis,** g.f. Francianac Mompelgart nevö varosa 'oraşul Franţei cu denumirea/ numele de Mompelgart'), *Franciai varos* 'oraş francez' (**Aquae augúitae,** Franciaí varos; **Genábum**, g.n. Franciai varos, Aurelia), *Varos Franciaba* 'oraş în Franţa' (**Fossae Mariánae**, gen.f., Varos Franciaba), iar, la Teodor Corbea, avem, de exemplu : *oraş al Franţiei*, *al Ţărei Frînceşti* (**Agathopolis**: oraş al Franţiei cu numele Montpelgart, p.24); *oraş la Franţiia* (**Aquaengustae**: oraş la Franţiia, p.49); *oraş în Ţara Frîncească* (**Fossa Marianae**: oraş în Ţara Frîncească, p.210); *oraş frîncesc* (**Genebum**: oraş frîncesc, p.217).

4.2. Probabil că Teodor Corbea se detaşează de dicţionarul lui Molnar, profitând de disponibilităţile combinatorii ale limbii române, mult mai analitică decât limba maghiară, care este o limbă aglutinantă. Acest aspect se poate observa în situaţiile în care Teodor Corbea

---

grec, Massilia en latin, n'est peut-être pas d'origine grecque: il est possible que ce soit simplement un nom indigène, par exemple ligure, puisque Marseille fut fondée dans une contrée où dominaient alors les Ligures."

[45] Albert Szenci Molnar îl notează Moemágus, genris.f Franciaí varos. În dicţionarul lui Teodor Corbea, apare şi ca Monoechus: loc de stătutul corăbiilor în Liguriia, p.315.

[46] Gallia Transalpina ori Gallia Ulterior.

[47] Pentru explicaţii mitologice privitoare la numele oraşului (în greacă, Νέμαυσος), vezi Bechet (2010: 183).

[48] Volcae: năroade frînceşti, p.548.

[49] La Molnar, Neodunum, g.n. Franciaí varos.

[50] La Teodor Corbea, Celtica: a treaea parte a Franţiei, între apa Secvana şi Garumna, p.94 (Garumna: gîrlă a Ţărei Frînceşti, p.216).

[51] În greacă Νικαία. Vezi şi precizările Floricăi Bechet (2010: 184-185).

[52] La Albert Szenci Molnar este glosat astfel: Samorobriga, g.f, Franciaí varos neve.

[53] Vezi şi Dauzat (1926: 101-102) sau Longnon (1923: 40-42).

[54] Albert Dauzat (1926: 90) susţine că „à l'aide d'arguments historiques, on peut admettre que Telo (Toulon), Cabellio (Cavaillon), Tolosa (Toulouse), Lactora (Lectoure), Lapurdum (Bayonne), fondés avant l'arrivée des Gaulois ou des Ibères, sont des noms italo-celtiques ou ligures."

alternează acuzativul locativ prepoziţional cu genitivul, dar şi cele în care întrebuinţează prepoziţii diferite, pentru a nuanţa definirea termenilor (**Aquaesextia**: oraş la Franţiia, p.49; **Sestiae**, sive: **Aquae Sextiae**: oraş în Franţiia…., p.467; **Avenia**: oraş al Franţiei, p. 64). Din punct de vedere statistic, sintagmele cu genitivul sunt, de departe, cel mai des folosite (13, la număr), urmate îndeaproape de *oraş frîncesc* (10) şi de sintagma cu acuzativul prepoziţional, *oraş + în, la* (9).

4.3. De asemenea, se observă că, dintre situaţiile în care apare precizat numele ţării, Teodor Corbea preferă *Franţiia*[55] (17 ocurenţe) compusului *Ţara Frîncească*[56] (3), care era folosit după alte modele din epocă *Ţara Ungurească*, *Ţara Nemţească*, *Ţara Horvăţească*, *Ţara Italienească*, *Ţara Grecească*, *Ţara Totească* (Dalmatia), *Ţara Scoţască*, *Ţara Sîrbască*, *Ţara Goţească*, *Ţara Persienească* etc., ceea ce sugerează apropierea de termenul vehiculat în cultura occidentală (*Francia*), preluat din literatura de expresie latină. Fără a se raporta la un anumit toponim, Teodor Corbea foloseşte şi sintagma *Ţara Franţuzască* (**Adunicate**, **-orum**: seminţii de la Ţara Franţuzască, p.18), ceea ce face ca primele atestări ale termenului *franţuz* să fie mult mai mai vechi decât cele înregistrate în paginile DLR (2010: 166). Având în vedere mediul cultural săsesc[57] în care a trăit Teodor Corbea, şi anume Ţara Bârsei, termenul poate fi explicat şi printr-un etimon german, nu numai printr-unul rusesc.[58]

4.4. Teodor Corbea nu operează prea multe modificări în explicaţiile lui Albert Szenci Molnar, păstrând apartenenţa la anumite regiuni franceze (Narbonia, Massilia, Burgundia, Foţis)[59], consacrate prin tradiţia istorică, fapt care conferă mai multă precizie dicţionarului şi relevă cunoştinţele din epocă despre lumea occidentală.

5. Analiza termenilor inventariaţi permite, pe lângă reperele istorice şi/ sau culturale, şi decelarea unor particularităţi de ordin lingvistic, ce ilustrează anumite tendinţe în cristalizarea normei epocii.

5.1. Amintim, de pildă, unele caracteristici flexionare, precum forma de acuzativ a substantivului propriu Franţa (Franţiia)[60], care conţine, la Corbea, hiatul [i] [a]: **Juliobona**: oraş în *Franţiia*, p. 274; **Massilia**: un oraş vechi în *Franţiia*, p.302, dar şi apariţia diftongului [ja], firească în epocă la unele verbe (**Narbo**: oraş frîncesc de pre [care] să *chiiamă* Galiia Narbonensis, p.32). La genitiv, în cazul numelor proprii, desinenţa *–iei* nu se redusese la *–ei* (*Franţiei, Narboniei, Massiliei*)[61], iar, în privinţa desinenţei *–ei* (*-ii*), încă se oscila (*Ţărei Frînceşti*).

5.2. În definirea toponimelor, Teodor Corbea strecoară şi unele fapte de limbă regionale (fonetice şi/sau lexicale), care ilustrează graiul autorului (*hierbinţi, doao, aleşteu, pre, vad, iarăş*): **Sestiae**, sive: **Aquae Sextiae**: oraş în Franţiia unde multe ape hierbinţi sînt, p. 467; **Lugdunum**: doao oraşe vestite, unul în Ţara Frîncească, altul în Belghium, p.292; **Lausanna**: oraş frîncesc lângă aleşteul Tomanusului, p.282; **Narbo**: oraş frîncesc de pre [care] să chiiamă Galiia Narbonensis, p.321; **Saliocanus**: un vad de corabie în Franţiia, iarăş numele unui oraş, p.448.

5.3. Eforturile de adaptare a numelor proprii la firea limbii române sunt vădite, ceea ce sugerează un simţ al limbii desăvârşit (**Agathea**: oraş al *Foţisului*, p.24; **Rhodamus**: gîrlă frîncească care prin aleşteul Lemanus curgînd pre *Ghenava* o au rumpt în doao părţi, p.440; **Lemanus**: aleşteu mare de la *Ghineva* între Franţiia şi Helveţiia, p.283).

---

[55] Întrebuinţat la G sau Ac.
[56] Vezi şi supra, nota 11.
[57] A se vedea, în acest sens, capitolul Cultura saşilor transilvăneni, din Virgil Cândea et ali (2012: 952-961).
[58] Probabil sub influenţă rusească, anterior, apar, la Miron Costin (1958), substantivul franţuz, respectiv adjectivul franţozesc. De pildă, „franţozii, galii tot un neam sîntŭ" p.268; „...să fie omul îmbrăcat în haine franţozeşti…", p. 270. Pentru etnonimia dacoromână, în special în diatopie, vezi Gogy-Khabirpour (2006).
[59] A se vedea supra inventarul toponimic realizat.
[60] Vezi şi Galiia: Narbo: oraş frîncesc de pre [care] să chiiamă Galiia Narbonensis, p.321
[61] Într-o singură situaţie, apare un î epentetic desinenţial (Andegavia: ţînut al Franţîiei, p.41).

5.4. În ceea ce priveşte constituirea sintagmelor care conţin substantivul *oraş*, determinat de un alt adjectiv decât *frîncesc*, acestea sunt relativ numeroase, iar adjectivele au rolul de a aduce informaţii suplimentare, de a preciza şi de a dezambiguiza. Astfel, putem identifica două tipuri de adjective, calificative şi determinative: *mare* (**Augustodunum**: oraş mare al Burgundiei, p.65; **Lutetia**: oraş mare al Ţării Frînceşti, p.293), *vestit* (**Lugdunum**: doao oraşe vestite, unul în Ţara Frîncească, altul în Belghium, p.292), *vechi* (**Massilia**: un oraş vechi în Franţiia, p.302), *bogat* (**Arausio**: nume al unui oraş bogat, p.50); *alt* (**Nicea sive potius Nicaea**, alt oraş în Franţiia, p.327).

5.5. Tot rol de precizare au şi determinanţii nominali sau propoziţionali care însoţesc sintagma *oraş* + nume propriu (în G/Ac)/ *frîncesc* (adj.): **Agathopolis**: oraş al Franţiei cu numele Montpelgart, p.24[62]; **Bibra, et, -e**: oraş al Franţiei în Burgundiia, p.73; **Lausanna**: oraş frîncesc lângă aleşteul Tomanusului, p.282; **Narbo**: oraş frîncesc de pre [care] să chiiamă Galiia Narbonensis, p.321; **Sestiae**, sive: **Aquae Sextiae** : oraş în Franţiia unde multe ape hierbinţi sînt, p. 467. Doar de trei ori, *oraş* apare ca determinant al substantinului *nume*: **Arausio**: nume al unui oraş bogat, p.50; **Samarobriga**[63] : nume de oraş frîncesc, p.449; **Saliocanus**: un vad de corabie în Franţiia, iarăş numele unui oraş, p.448.

6. Chiar dacă explicaţiile privitoare la toponimia galică, oferite de către Teodor Corbea, în paginile dicţionarului, sunt reduse ca întindere în comparaţie cu cele referitoare la toponimia germanică (Chircu 2013: 27-38), am putut să ne edificăm asupra enciclopedismului său ori asupra cunoştinţelor sale lingvistice.

6.1. De asemenea, am putut remarca efortul susţinut al acestuia de a oferi informaţii complementare în care am putut identifica anumite tendinţe de ordin lingvistic (în special în ceea ce priveşte flexiunea nominală). Scurtele definiţii de dicţionar destinate numelor de oraşe franceze au facilitat o analiză obiectivă, prin care am ilustrat starea limbii române de la sfârşitul veacului al XVII-lea, care începea să se modernizeze, sub influenţa limbii latine, ce-şi făcea simţită prezenţa, din ce în ce mai mult, în Ţările Române, în special în scrierile cărturarilor vremii.[64]

6.2. Analiza noastră a permis, fără îndoială, o mai bună punere în valoare a faptelor de limbă inserate în cel mai amplu şi cel mai mai complex dicţionar apărut la finele Evului Mediu, contribuind, prin largul său inventar de termeni, la integrarea umanismului românesc întârziat, în peisajul cultural european.[65]

---

[62] Într-un singur context, am întâlnit un dezacord, la genitiv, datorat confuziei unui substantiv feminin cu unul masculin (Amulatri: seminţii ai Franţiei, p.35).

[63] La Albert Szenci Molnar este glosat astfel: Samorobriga, g.f, Franciaí varos neve.

[64] Pentru mai multe detalii, vezi şi Virgil Cândea et ali (2012: 873-963). De pildă, am reţinut următoarele observaţii în legătură cu această deschidere spre cultura occidentală: „Apare evident faptul că instrucţia elitelor din cele două state româneşti [s.n. Moldova şi Ţara Românească] s-a aflat la confluenţa benefică a marilor experienţe din sfera învăţământului şi culturii Occidentului latin cu cele ale Răsăritului ortodox, dominat de cultura grecească şi spiritul ei universal." (Virgil Cândea et ali 2012: 877); „În secolul următor [s.n. al XVII-lea], odată cu progresele culturii şi intensificarea activităţii traducătorilor, [s.n. în Transilvania], apar dicţionare bilingve, ba chiar trilingve, în care una dintre limbi era româna, iar cealaltă latina sau o limbă modernă: germana, italiana sau maghiara" (Virgil Cândea et ali 2012: 929).

[65] Duroselle (2000: 312) constată că „cette extraordinaire curiosité des lettrés humanistes et des étudiants ainsi que leur ardeur au travail se manifestèrent dans tous les domaines."

Bibliografie

a) studii şi articole:

Bechet, Florica (coord.) (2010), *Toponimia mitică europeană*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Cândea, Virgil et ali (2012), *Istoria Românilor*, vol. V (*O epocă de înnoiri în spirit european, 1601-1711/1716*), ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Enciclopedică.

Chircu, Adrian (2013), *Toponymia urbana medievalia europea. Observation on the translation of European town names in Teodor Corbea's Dictionary, Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, în Iulian Boldea (coord.), *Studies on literature, discourse and multicultural dialogue. Section Language and discourse*, Tîrgu-Mureş, Editura Arhipelag XXI, p. 27-38.

Costin, Miron (1958), *Opere*, ediţie critică cu un studiu introductive, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P.P. Panaitescu, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.

Creţu, Gr. (1905), *Cel mai vechiu dicţionar latino-românesc de Todor Corbea* (*Manuscript de pe la 1700*), extras, Bucuresci, Tipografia „Voinţa Naţională".

Dauzat, Albert (1939), *La toponymie française*, avec 8 cartes, Paris, Éditions Payot.

Dauzat, Albert (1926), *Les noms de Lieux*, Paris, Librairie, Delagrave.

Dosoftei (2002), *Viaţa şi petreacerea svinţilor* (Iaşi, 1682-1686), text îngrijit, notă asupra ediţiei şi glosar de Rodica Frenţiu, Cluj-Napoca, Editura Echinox.

Duroselle, Jean-Baptiste (2000), *L'Europe. Histoire de ses peuples*, Paris, Éditions Hachette.

Frâncu, Constantin (2009), *Gramatica limbii române vechi* (1521-1780), indice general de Alexandrina Ioniţă, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.

Gherman, A. M. (2010), *Un umanist român: Teodor Corbea*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă.

Gherman, Alin Mihai (2004a), *Aspecte umaniste în cultura românească veche*, Bucureşti, Editura Enciclopedică.

Gherman, Alin-Mihai (2004b), *Literatură română din Transilvania între preluminism şi preromantism*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă.

Gherman, Mihai (2000-2001), *Lexicografie şi gramatică în dicţionarul lui Teodor Corbea*, în *Dacoromania*, V-VI, p.161-164.

Gheţie, Ion (coord.) (1997), *Istoria limbii române literare. Epoca veche*, Bucureşti, Editura Academiei Române. (ILRV)

Gogy-Khabirpour, Jass (2006), *Etnonimia în limba şi cultura română*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeş-Bolyai".

Graesse, Johann Georg Theodor (1909), *Orbis Latinus*, Berlin, Richard Carl Schmidt & Co, http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/orblatc.html

Graur, Al. (1972), *Nume de locuri*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Iorga, N. (1917), *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, Jassy, Imprimérie „Progresul".

Isopescu, Claudiu (1927), *O predică românească ţinută la Roma la 1608*, în *Codrul Cosminului*, anii I-II (1925-1926), Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Glasul Bucovinei", p.277-284.

Jaccard, Henri (1906), *Essai de toponymie. Origine des noms de lieux habités et des lieux dits de la Suisse romande*, Lausanne, Georges Bridel & Cie Éditeurs.

Kruta, Venceslas (1993), *Les Celtes*, sixième édition corrigée, Paris, Presses Universitaires de France.

Longnon, Auguste (1923), *Les noms de lieu de la France. Leur origine, leur signification, leurs transformations*, Paris, Librairie Ancienne Honoré Champion & Édouard Champion.

Mareş, Alexandru (coord.) (1994), *Crestomaţia limbii române vechi*, vol. I (1521-1639), Bucureşti, Editura Academiei Române.

Martin, Jacques, De Brezillac, Jean-François (1754), *Histoire des Gaules et des conquêtes des Gaulois, depuis leur origine, jusqu'à la fondation de la Monarchie françoise*, tome II, Paris, Imprimérie Le Breton.

Nicolae, Ion, Suditu, Bogdan (2008), *Toponimie românească şi internaţională*, Bucureşti, Editura Meronia.

Pop, Ioan-Aurel, 2014, *Locul românilor în Europa- la confluenţa Occidentului latin cu Orientul bizantin*, in *Rostiri Academice Româneşti*, Cluj-Napoca, Editura Eikon.

Radosav, Doru (2007), *Cultura românească din Transilvania în secolul al XVII-lea*, în Ioan-Aurel Pop et ali (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. II (de la 1541 până la 1711), Cluj-Napoca, Academia Română & Centrul de Studii Transilvane, p.311-328.

Rigobert, Bonne (1783), *Recueil de cartes sur la géographie ancienne*, Paris, Éditions Lattré.

Rostaing, Charles (1965), *Les noms de lieux*, Paris, Presses Universitaires de France.

Seche, Mircea (1966), *Schiţă de istorie a lexicografiei române*, vol. I (*de la origini pînă la 1880*), Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Thevenot, Émile (1972), *Les Gallo-Romains*, quatrième édition mise à jour, Paris, Presses Universitaires de France.

b) *dicţionare*:

Corbea, Teodor (2001), *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, ed. Alin-Mihai Gherman, Cluj-Napoca, Editura Clusium. [DLVI]

Dasypodius, Petrus (1653), *Dictionarvm latino-germanicum et germanico-latinum*, editia nova, Francofvrti, Typis Matthaei Kempferi. [DLG]

*** (2008), *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicţionar al limbii române*, ed. Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române. [DVL]

*** *Dicţionarul limbii române*, tom. VI (F-I/Î), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010. [DLR]

Gaffiot, Félix (1967), *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris, Éditions Hachette. [DILR]

Guţu, G. (1983), *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. [DL-R]

Lemprière, John (1820), *A Classical Dictionary; Containing a Copious Account of All the Proper Names mentioned in Ancient Authors*, the Eleventh Edition, Corrected, London, T. Cadell and W. Davies. [LCD]

*** (1930), *Il „Lexicon Marsilianum", dizionario latino-romeno-ungherese del sec. XVII*, ed. Carlo Tagliavini, Bucureşti, Cultura Naţională. [LM]

Pápai, Francisco Párisz (1767), *Dictionarium latino-hungaricum et hungarico-latinum*, Cibinii, Samuelis Sárdi Typographi. [DLH]

Szenci Molnar, Albert (1604), *Dictionarvm latinovngaricvm opus novum et hactenvus nvsqvam editvum; Item vice versa: dictionarivm vngaricolatinvm, in quo præter dictionvm vngaricvm interpretationem latinam*, Noribergae, Procurante Elia Hvterro Germano (ediţie anastatică ulterioară, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1990), https://www.google.ro/#q=albert+molnar+dictionarium+latinoungaricum+on+line&tbm=bks [DLU]

METAPHORS IN THE PRESENT SPECIALIZED DISCOURSE

Inga Druță, PhD, Researcher, Philology Institute of the Moldavian Academy

Abstract: The specialized speech is frequently seen as an objective one, characterized by an austere, concise style, without metaphors or any other forms of creative expression. In the last decades, more works are relevant for the fact that this perception is not true: the scientific (technical) speech often uses figurative expressions. In this paper, we will analyze the most common conceptual metaphors of specialized speech.

Keywords: specialized speech, conceptual metaphors, scientific speech, economic speech, medical terms, education terms, internet terms

Discursul specializat este adesea perceput ca fiind unul obiectiv, denotativ, sobru, lipsit de metafore sau de orice alte forme de exprimare mai mult sau mai puţin creative. În ultimele decenii, mai multe lucrări importante demonstrează cu pertinenţă că această percepţie este departe de realitate. De fapt, discursul ştiinţific (tehnic) face adesea apel la expresii cu caracter figurat, care nu se limitează doar la a prezenta sau a explica anumite concepte (Lakoff, Johnson 1980; Marcus 1994; Assal 1995; Rovenţa-Frumuşani 1995; Stambuk 1998; Temmerman 2007; Butiurca 2011; Reutenaeur 2012).

Acum trei decenii, George Lakoff şi Mark Johnson (1980) propun pentru prima dată teoria ***metaforei conceptuale***, care a înlocuit abordările anterioare cu o viziune nouă, revoluţionară, atribuind metafora domeniului gândirii. În anii ’90 şi mai târziu, apar şi alte studii cu o optică asemănătoare, dintre care menţionăm lucrările semnate de Isabelle Oliveira, în care autoarea analizează metafore din domeniul medical (Oliveira 2005, 2007, 2009). În alte cercetări, s-a demonstrat că şi discursul economic face apel frecvent la metaforă (Predescu 2003; Rogojanu, Taşnadi 2003; Alejo 2009; Silaški, Kilyeni 2011; Museanu 2011). La Universitatea „Babeş Bolyai” din Cluj-Napoca a fost elaborată o teză de doctorat cu titlul *Metafora şi funcţiile acesteia în discursul băncilor româneşti: o abordare sociocognitivistă* de Bianca Tomoni (Tomoni 2012). Pentru identificarea expresiilor metaforice, autoarea a facut apel la tehnica propusă de grupul de cercetători Pragglejaz (Pragglejaz este un proiect de cercetare vizând crearea unei proceduri de identificare a expresiilor metaforice în discurs prin intermediul unor aplicaţii informatice) (v. Pragglejaz Group 2007), ajungând la concluzia că metaforele sunt folosite în scopuri din cele mai diverse: pentru a facilita înţelegerea noţiunilor financiare, pentru compensarea unor lacune terminologice, pentru organizarea textuală şi mai ales pentru persuadarea clienţilor. Astfel, în ştiinţă metafora este un principiu explicativ şi a devenit un „topos” central în abordarea cunoaşterii. Conform aprecierilor avansate de Daniela Rovenţa-Frumuşani (1995), ***metafora*** în ştiinţă *informează* (didactic), *explică* şi *convinge* (explicitând codul printr-o imagine mai familiară).

În discursul ştiinţific **economic**, metaforele au un caracter convenţional, subordonat caracterului denotativ al limbii naturale. Metafora în ştiinţele economice este determinată de nevoia de a da un nume unei realităţi nou apărute, având funcţie metalingvistică, de fixare a unui concept pentru care nu există un echivalent satisfăcător într-o formă de expresie verbală (Predescu 2003: 227).

Un concept esenţial al economiei de piaţă, introdus de Adam Smith în lucrarea sa *Avuţia naţiunilor. Cercetare asupra naturii şi cauzelor ei* (1776), este exprimat sugestiv prin celebra sa metaforă *mâna invizibilă a pieţei* (*invisible hand of the market*). Desemnând concurenţa pe o piaţă liberă, mecanismul pieţei libere, metafora ilustrează cum, prin urmarea propriului interes, indivizii stimulează indirect economia. *Mâna invizibilă a pieţei* se opune termenului *mâna vizibilă a statului* (*mâna statului*): „criticii intervenţiei guvernului (statului)

avertizează că *mâna statului* poate fi mai rea decât *mâna invizibilă a pieţei*, că, în loc să producă bunuri publice, poate produce «rele publice»" (Hoanţă, *Economie*: 69). Astfel, *mâna vizibilă a statului* denotă, de fapt, intervenţia guvernului în mecanismul de piaţă.

Metafora stă şi la baza termenilor *paradis fiscal*: „Elveţia: *Paradisul fiscal* pentru străinii bogaţi este pe cale să dispară?" (*Financiarul,* 8.XI.2012); *şarpe monetar* (concept apărut în 1972, cu semnificaţia „limite, socotite normale, ale fluctuaţiei cursului pentru un ansamblu de monede", DCR[2] 1997, având şi două varietăţi: *şarpele în tunel* şi *şarpele fără tunel*): „Ca urmare a unor marje de fluctuaţie excesive, ţările membre ale Comunităţii Economice Europene au adoptat o politică concertată, fapt care s-a concretizat în Acordul de la Bale (din decembrie 1971) şi au instituit *şarpele monetar*, un real precursor al Sistemului Monetar European şi un prim pas spre Uniunea Economică şi Monetară a Comunităţii Economice Europene (proiectată prin Raportul Werner şi Planul Barre)" (*Relaţii monetare*: 58); *foarfeca preţurilor* „raportul dintre dinamica preţurilor produselor de bază şi preţul produselor manufacturate, primele înregistrând dinamici care rămân în urma preţurilor produselor manufacturate sau dinamica preţurilor de export ale mărfurilor produse de ţările în curs de dezvoltare şi ale celor produse de ţările cu economie dezvoltată" (DCEP); *economie subterană* (*economie-fantomă*) „economie ilegală"; *eşec de piaţă* „lipsa eficacităţii mecanismelor de piaţă în prezenţa unei situaţii de monopol, oligopol etc." (Predescu 2003: 227); *anestezie fiscală* „ascunderea presiunii fiscale prin apelarea la unele impozite în preţul bunurilor (…), fragmentarea presiunii fiscale totale prin perceperea unui număr mare de impozite de nivel mic în locul unui număr mic de impozite cu nivel mare, precum şi prin obţinerea de venituri fiscale prin mijloace indirecte (impozite pe inflaţie)" (Hoanţă, *Economie*: 160) ş.a.

Unele cercetări evidenţiază un grup de metafore în care banii sunt conceptualizaţi ca substanţe lichide (*liquid metaphor*) (Silaški, Kilyeni 2011; Tomoni 2012): *activ lichid, lichiditate, cont curent, cash flow/flux de numerar, flux valutar, fluiditate a pieţei, acţiune diluată, scurgere de capital, scurgere de bani, scurgere a fluxului de numerar, scurgeri de venituri, capital flotant, infuzie de capital, injecţie de capital, transfuzie de capital, cont îngheţat, îngheţare a plăţilor, îngheţare a preţurilor, îngheţare a salariilor, îngheţare a pieţei creditelor* etc.

O ramură a economiei aplicate, **marketingul**, se adresează îndeosebi oamenilor, ştiinţa marketingului având ca punct de pornire şi de sosire consumatorul, iar ca obiect de studiu, relaţiile de schimb. Clientul a devenit pilonul activităţii de marketing, ceea ce a determinat găsirea unor metode şi instrumente de cercetare şi analiză a acestei noi dimensiuni (Ciolăneanu 2010: 161-162). Având un limbaj deosebit de manipulativ şi creativ, şi marketingul face uz de metafore, cum ar fi: *acroşaj publicitar* (engl. *teasing*), *marketing de gherilă* (engl. *guerilla marketing*), *elasticitatea cererii* etc.

Unii termeni – utilizaţi mai ales în mass-media şi în spaţiul public în general, în contexte specifice altor limbaje specializate decât cele originare sau în limba comună –, obţin valenţe metaforice: *asanare monetară, calmarea inflaţiei, colaps economic, criză economică, fractura preţurilor, instrumente bancare toxice, preţuri toxice, levier financiar, relaxare fiscală, tsunami financiar* (sau *valutar, al creditelor*), *simptom al crizei, terapie economică, volatilitate a preţurilor*.

Expresiile menţionate au o anumită frecvenţă în discursul economic şi în limbajul mediatic. De acestea trebuie delimitate utilizările individuale ale unor ziarişti sau vorbitori, cum ar fi *inflamarea impozitelor, „pitici" bancari* (bănci mici), *valoarea adăugată a lui Becali* („Călin Popescu Tăriceanu la Digi24, despre o eventuală fuziune între PNG şi PNL: «Am îndoieli cu privire la *valoarea adaugată a lui Becali* într-un astfel de proiect…»", www.hotnews.ro,12.X.2012) ş.a. Aceste sintagme (total) libere, în pofida prezenţei unui termen economic în sintagmă, se remarcă prin insolitul combinării şi prin valori suplimentare

expresive, însă nu interesează ca unităţi terminologice complexe, deoarece nu îndeplinesc criteriul frecvenţei şi recurenţei.

Deosebit de evidentă este prezenţa *metaforei ştiinţifice* în **terminologia medicală**. Este vorba în primul rând despre *metafora antropomorfică*, termen pus în circulaţie de Stephen Ullmann, o formă străveche şi universală de metaforă (în limba comună şi în ştiinţă) (Ullmann 1952), manifestată în dublă direcţie: (a) nume de organe umane, pentru obiecte ([animat] → [inanimat]): *ochi* (de apă, de geam, de lanţ etc.), *braţ* (al unui scaun, fluviu, mecanism etc.); (b) nume de obiecte, de plante sau de animale, pentru organe umane ([non-uman] → [uman]): *coşul pieptului*, *fluierul piciorului* ş.a. (procedeu ce pare specific medicinei). Metafora antropomorfică s-ar putea numi şi *metaforă transpozitivă*, întrucât au loc transformări metaforice, univoce sau biunivoce, de la [concret] ↔ [abstract], de la [uman] ↔ [non-uman]. Acest tip de metaforă este, de fapt, rezultatul unei transpoziţii semantice între diverse domenii terminologice, între diverse limbaje a căror sursă este limba comună (v. Toma 2003: 119).

Metafora antropomorfică sau transpozitivă reprezintă numai un aspect al ***metaforei terminologice***, procedeu lexical de formare a unei terminologii funcţionale, caracterizat prin expresivitate, o „imagine" funcţională, denominativă, distinctă de imaginea poetică propriu-zisă. La începutul formării limbajului ştiinţific românesc, între alte procedee, şi metafora a avut o funcţie formativă a acestuia. Recurgerea la metaforă denotă capacitatea limbii române de a-şi crea o terminologie funcţională cu resurse lexicale proprii (*ibid.*: 120), cf. *suspin* „astm" (Vasici, N., 1846: 28), *cămaşa* (*sacul*) *inimii* „pericard" (Vasici, A., 1830: 79), *casa* (*cămaşa*) *copilului* „placentă" („placentă, ceea ce se cheamă în limba obştii *casa copilului*", Kreţulescu, M., 1842: 171), *corzi* „tendoane" (Stamati, M., 1841: 61), *punga* (*sacul*) *plămânilor* „pleură" (Vasici, A., 1830: 99).

În majoritatea metaforelor, analogia se realizează prin evocarea formei (*cămaşă*, *sac*, *pungă*). Alteori, metafora rezultă din transpoziţii senzoriale (Ullmann 1952: 277-284), de exemplu, din domeniul percepţiilor auditive (*suspin* „astm"). Se impune şi observaţia că metaforele discutate nu se află pe acelaşi plan din punctul de vedere al procedeelor de formare, de aceea se pot distinge *metafore populare* propriu-zise, ale căror surse metaforice nu sunt legate direct de un anumit termen din altă limbă, şi *metafore-traduceri*, cu model în alte limbi. Metaforele din prima categorie sunt, în general, produsul unor practici medicale şi al unor cunoştinţe ştiinţifice străvechi, ale căror începuturi adeseori nu se mai cunosc în română (cf. *casa* (copilului), *cămaşa* (copilului, inimii), *sacul* (inimii, plămânilor), *suspin* etc.). Metaforele din categoria a doua apar în urma unor operaţii livreşti de traducere şi calchiere, din greacă şi latină, în primul rând, sau din limbi europene moderne, cf. *corzi* „tendoane" (calc după lat. *tendo, -inis* „întindere"). Metafora terminologică face să se simtă încă sensul curent, concret, al termenului popular, tot astfel cum prin ea coexistă sensul vechi, comun, şi sensul nou, cult, ştiinţific, în cadrul aceluiaşi termen (v. Toma 2003: 126).

În limbajul medical actual românesc, o sursă importantă de metafore-traduceri este limba engleză. Astfel, Iulia Cristina Frînculescu, într-un studiu despre influența engleză asupra terminologiei medicale de după 1990 (Frînculescu 2010), discută câțiva termeni metaforici care s-au impus în discursul medical contemporan fie prin traducere/adaptare direct din engleză, fie prin filieră franceză. Sintagmele *siderare miocardică* și *hibernare miocardică* din vocabularul cardiologiei exprimă concepte nou apărute în legătură cu ischemia miocardică. Numele originare ale conceptelor, *myocardial stunning* și *myocardial hibernation*, sunt de origine engleză și au fost puse în circulație în anii '80 ai secolului trecut de către specialiștii Braunwald, Kloner, Rahimtoola și Rutherford (*ibid.*: 155). Cercetătoarea analizează evoluția acestor termeni-metafore în timp și ilustrează, prin numeroase exemple extrase din texte specializate (în engleză, franceză și română), frecvența și importanța lor în discursul medical internațional. După unele considerații etimologice concludente, Iulia

Cristina Frînculescu conchide că filiera prin care termenul *siderare miocardică* a pătruns în română este cea franceză (din *sidération myocardique*), „probabil o creație franceză în fața incomprehensibilității verbului originar englezesc *to stun*" (*ibid.*: 166), iar pentru *hibernare miocardică* ar putea fi admis principiul etimologiei multiple, deoarece forma termenului este cvasiidentică în engleză și în franceză: *myocardial hibernation – hibernation myocardique*.

În literatura medicală circulă și variantele *miocard siderat, miocard hibernant*: „În apropierea zonei de infarct se găseşte o porţiune de miocard viabil ce poate fi *hibernant* sau *siderat*. *Miocardul hibernant* este un miocard viabil, cu funcţie diminuată şi flux coronar de rezervă. *Miocardul siderat* (stunned myocardium) este un miocard viabil, nefuncţional, cu flux coronar normal" (http://www.epathology.ro).

Prin urmare, „metafora medicală", procedeu complex și mai puțin obișnuit de constituire a terminologiei, merită o atenție sporită din partea cercetătorilor.

Un concept interesant din domeniul **educației** este cel promovat de Michel Minder în lucrarea *Didactica funcțională* (2003): *socluri de competenţe*. În Belgia francofonă, Ministerul Educaţiei a publicat, în 1994, un document intitulat *Socles de compétences*, în care prezintă noţiunea de *soclu* astfel: „Se dovedeşte că exigenţele referitoare la competenţe şi la cunoştinţe variază foarte mult de la o şcoală la alta şi chiar de la un profesor la altul în cadrul aceleiaşi şcoli. Acesta este motivul care a provocat punerea în evidenţă a unor *socluri de competenţă*, adică a unui ansamblu de referinţe care determină noţiunea de nivel al studiilor şi în jurul căruia se articulează programele elaborate ori aprobate de autoritatea normatoare şi subvenţionatoare". Se pare că acest concept a prins și în spațiul românesc, deoarece l-am atestat în mai multe documente, inclusiv într-un newsletter al Ministerului Educaţiei şi Cercetării al României (nr. 20, 1-13 octombrie 2006): *soclul comun de cunoştinţe şi competenţe*. Semnalăm că am reperat sintagma în cauză sub forma *socluri de competenţe*, dar şi *socluri de competenţă* (în *Didactica funcţională...* şi în alte lucrări/documente). Fluctuaţia se explică prin noutatea termenului şi prin presiunea modelului francez, care determină pluralul *competenţe*. În alt subcapitol, Michel Minder vorbeşte despre *compétences-socles*, sintagmă echivalată în limba română, în mod firesc, prin *competenţe-socluri* (p. 200). De fapt, termenul *socluri de competenţe* reprezintă o metaforă (metaforă-traducere). Metaforizarea este o modalitate mai puţin întâlnită în terminologia ştiinţelor educaţiei. Am putea încadra în categoria de termeni-metafore şi sintagmele *insuliţe de cunoaştere, itinerar cognitiv, parcurs didactic* (*Did. funcţ.*).

O serie de concepte didactice actuale sunt verbalizate prin termeni preluaţi din alte limbaje specializate, cum ar fi: *acroşator* (*cognitiv*), *ancoraj*, *ambreiaj de legătură*, *amorsare*, *balizare*, *devoluţiune* (*didactică*), *elagaj*, *focar*, *izomorfism*, *relee intermediare*, *tabel de concasare* (*Did. funcţ.*). Termenii citaţi sunt integraţi în metalimbajul didactic prin metaforizare, fiind receptaţi corect numai în contexte relevante, circumscrise domeniului: „*«Punctul de ancoraj»* este o expresie metaforică ce desemnează un element al structurii cognitive pe care se vor putea grefa noi informaţii"; „Develay (1992) vorbeşte, la rândul lui, de *«acroşator cognitiv»*, noţiune care ar fi comparabilă cu partea încă deschisă a unui puzzle. Noua învăţare ar fi noua piesă care trebuie plasată acolo, însă configuraţia sa naturală nu este decât parţial compatibilă. Introducerea ei va reorganiza ansamblul puzzle-ului şi va crea, într-un alt loc, un nou *«acroşator»*"; „*Devoluţiunea didactică* ar fi, astfel, unul dintre mecanismele de transfer al responsabilităţii de la profesor la elev, în procesul de construire a unor cunoştinţe de către elevul însuşi"; „În aceeaşi ordine de idei, se va putea limita «orizontul de explorare», va putea fi practicat *«elagajul»*". Menţionăm că natura metaforică a termenilor citaţi fie este subliniată implicit prin ghilimele, fie este semnalată explicit prin referiri textuale.

Metaforele definesc gândirea și evoluția cunoașterii, a omului în calitatea sa de „animal metaforizant" (Lucian Blaga), precedând și generând apariția termenilor și servind ca

modele și tipare limbajelor specializate (Ungureanu 2014: 102). Internetul, considerat cel mai mare eveniment tehnologic și social în același timp (Tufiș 2001), este un termen ce a devenit în scurt timp polisemantic, dezvoltând numeroase asociații și fiind asemuit cu un anumit spațiu (sau mediu), cu un obiect concret, cu un concept abstract, cu fenomene sau vietăți etc.: *satul global* (McLuhan), *rețea*, *labirint*, *tabloul lumii*, *păienjenișul global*, *agora electronică*, *cosmosul*, *biblioteca*, *cartea* (Umberto Eco, Roland Barthes, J.L. Borges), *infrastructura electronică a semiosferei* (Tim Berners-Lee) etc. (*ibid.*: 103).

Unul dintre conceptele fundamentale ale internetului este WEB-ul (World Wide Web), cuvântul *web* însemnând *pânză de păianjen*, *păienjeniș*, *țesătură răspândită în întreaga lume*. Tehnologiile informaționale se datorează conceptului de *hypertext* (Landow 1997: 23-67), iar acesta a generat metafore sugestive: *urma* (Derrida), *țesătura* (Barthes), *rizomul* (Deleuze), *furnicarul* (M. Foucault), *cheia*, *ecoul*, *sinergia*, *norul* (cloud computing), *navigația*, *tezaurul*, *matrioșca rusească*, *cutiuțele chinezești*, *puzzle-ul*, *clusterul*, *călătoria*, *aventura*, *vânătoarea* etc. (*ibid.*: 104).

O concluzie care se impune este că aproape toate metaforele discutate au fost conceptualizate în alte limbi, nu în română, reprezentând calcuri sau traduceri, adică fiind ***metafore-traduceri*** şi având caracter internaţional (cf. fr. *serpent monétaire*, *paradis fiscal*, *économie souterraine*, *socles de compétences*; engl. *invisible hand of the market*, *price scissors*, *market failure*, *capital drain*, *currency flows*, *frozen account*, *liquidity*, *pay freeze*, *price freeze*, *wage freeze*, *money infusion*, *myocardial stunning*, *myocardial hibernation*, *network*, *global village* etc.). Astfel, metaforele-traduceri se încadrează în ***neologia traductivă***.

Bibliografie

Alejo 2009 = Rafael Alejo, *Where does the money go? An analysis of the container metaphor in economics: The market and the economy*, in: *Journal of Pragmatics*, 2009, 30, p. 1-14.

Assal 1995 = Allal Assal, *La métaphorisation terminologique*, in: *Terminology Update*, 1995, XXVIII-2.

Butiurca 2011 = Doina Butiurca, *The conceptual metaphor and the cultural substrate. Etudes d'anthropologie linguistique et terminologie*, Paris, Éditions ProdifMultimedia, 2011.

Ciolăneanu 2010 = Roxana Ciolăneanu, *Terminologia marketingului economic*, în: Angela Bidu-Vrănceanu (coord.), *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010, p. 159-177.

Frînculescu 2010 = Iulia Cristina Frînculescu, *Aspecte ale terminologiei medicale românești de după 1990 (cu specială referire la influența engleză)*, Craiova, Aius PrintEd, 2010.

Lakoff, Johnson 1980 = George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors we live by*, London, The University of Chicago Press, 1980.

Landow 1997 = George P. Landow, *Hypertext 2.0: The Convergence of Contemporary Critical theory and Technology*, Baltimore-London, 1997.

Marcus 1994 = Solomon Marcus, *Creative Metaphors in the scientific language*, în: Analele Ştiinţifice ale Universităţii Ovidius, Studia in Honorem Eugen Coşeriu. Secţiunea Filologie, tom. V, 1994, p. 233-251.

Museanu 2011 = Elena Museanu, *Terminologia economică. Nivele de utilizare şi caracteristici în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universitară, 2011.

Oliveira 2005 = Isabelle Oliveira, *La métaphore terminologique sous un angle cognitif*, in: *Meta, journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 2005, vol. 50, n° 4.

Oliveira 2007 = Isabelle Oliveira, *Sens figuré et compréhension humaine*, in: Actes du colloque interdisciplinaire: „Nouvelles perspectives de la recherche française sur la culture portugaise" (5-6 février 2007), p. 89-99.

Oliveira 2009 = Isabelle Oliveira, *Nature et fonctions de la métaphore en science. L'exemple de la cardiologie*, Paris, L'Harmattan, 2009.

Pragglejaz Group 2007 = Pragglejaz Group. *MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse*, in: *Metaphor and Symbol*, 2007, 22, (1), p. 1-39.

Predescu 2003 = Elena Predescu, *Discursul ştiinţific economic*, Constanţa: Editura Ovidius University Press, 2003.

Reutenaeur 2012 = Coralie Reutenaeur, *Vers un traitement automatique de la néosémie: approche textuelle et statistique.* [En ligne], Volume XVII – n°1 et 2, 2012. http://www.revue-texto.net/ index.php?id=3046

Rogojanu, Taşnadi 2003 = Angela Rogojanu, Alexandru Taşnadi, *Comunicare şi limbaj economic*, Bucureşti, Editura ASE, 2003.

Rovenţa-Frumuşani 1995 = Daniela Rovenţa-Frumuşani, *Semiotica discursului ştiinţific*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1995.

Silaški, Kilyeni 2011 = Nadežda Silaški, Annamaria Kilyeni, *The Money is a liquid metaphor in economic terminology – a contrastive analysis of English, Serbian and Romanian*, in: *Professional Communication and Translation Studies*, 2011, nr. 4 (1-2), p. 63-72.

Stambuk 1998 = Anuska Stambuk, *Metaphor in scientific communication*, in: *Meta*: *journal des traducteurs*/*Meta: Translators' Journal*, 1998, vol. 43, n° 3, p. 373-379.

Temmerman 2007 = Rita Temmerman, *Les métaphores dans les sciences de la vie et le situé socioculturel*, in: *Cahiers du Rifal*, 2007, n° 26. Terminologie, culture et société, p. 72-83.

Toma 2003 = Elena Toma, *Limbajul ştiinţific românesc la începutul epocii moderne*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003.

Tomoni 2012 = Bianca Tomoni, *Metafora şi funcţiile acesteia în discursul băncilor româneşti: o abordare sociocognitivistă*, Cluj-Napoca, 2012 (teză de doctorat).

Tufiș 2001 = Dan Tufis, *Promovarea limbii române în SI-SC*, www.academiaromana.ro/pro_pri/doc/st_h01.doc.

Ullmann 1952 = Stephen Ullmann, *Précis de sémantique français*, Berne, A. Francke S.A.

Ungureanu 2014 = Elena Ungureanu, *Dincolo de text: hypertextul*, Chișinău, Arc, 2014.

Surse (literatură primară) și dicționare

DCEP = *Dicţionarul complet al economiei de piaţă*, Bucureşti, Societatea Informaţia, 1994.

DCR^2 1997 = Florica Dimitrescu, *Dicţionar de cuvinte recente* (ediţia a doua), Bucureşti, Logos, 1997.

Did. funcț. = Michel Minder, *Didactica funcţională. Obiective, strategii, evaluare*, Chişinău, Cartier, 2003.

Hoanţă, *Economie* = Nicolae Hoanţă, *Economie şi finanţe publice*, Iaşi, Polirom, 2000.

Kreţulescu, M., 1842 = F.E. Fodéré. *Manual pentru îngrijitorii şi îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moaşe şi pentru mume de familie îndeobşte.* Tradus din limba franceză de N.A. Kretzulescu, Bucureşti, 1842.

Relaţii monetare = Ana Cojol, *Relaţii monetare şi financiare internaţionale*, Bucureşti, Editura Bucura Mond, 1997.

Stamati, M., 1841 = Teodor Stamati, *Manual de istorie naturală, prescurtat pentru tinerimea românească*, Iaşi, 1841.

Vasici, A., 1830 = Pavel Vasici-Ungurean, *Antropologhia sau scurta cunoştinţă despre om şi despre însuşirile sale*, Buda, 1830.

Vasici, N., 1846 = Pavel Vasici-Ungurean, *Neputinţa şi a ei totală vindecare cu mijloace simple cercate prin esperienţă şi aprobate de mulţi pătimaşi*, Braşov, 1846.

REPRESENTATIONS OF THE ZODIACAL SIGNS IN THE WESTERN AND ROMANIAN ICONOGRAPHY (2)

Antonela Corban, Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The artistic representation of the zodiac in the space of the church is similar in both the Western and the Eastern areas, the only difference being that concerning the technique used: stained glass, mosaic and relief sculpture, on the one hand, and mural painting, on the other (with numerous examples from France, Italy, Romania, Greece, Macedonia). The representation of time and of the zodiac in the Romanian churches followed two well-known paths: the linear representation and the circular representation, each with their own meaning. The linear representation of time, start from the principle according to which the world has a beginning and an end. In the compositions containing signs of the zodiac is the recurrent use of the circle, especially of concentric circles (the circle is considered the symbol of the original unity and of the canopy). The presence of the signs of the zodiac in the very space of the Western cathedrals was permitted because they were correlated with a calendar of agricultural works and the types of activities specific of each season and month.

Keywords: zodiacal signs, artistic representation of the zodiac, linear time, cyclic time.

1. The monasteries in Northern Moldavia and the representation of linear time

The artistic representation of time has always been a major challenge for painters. While the space has been mastered using shapes, colour and light, so that they convey the impression of volume, of distance, of what is commonly known as perspective, in order to represent time it was necessary to resort to allegories and symbols. It implies using something that would convey the idea of passage, of lapse. It is true that perspective, too, was referred to as a "symbolic form" (Erwin Panofski's theory can be mentioned here).

The representation of time in the Romanian churches followed two well-known paths: the linear representation and the circular representation, each with their own meaning. Many of the painters of the monasteries in Moldavia opted for the linear representation of time, starting from the principle according to which the world has a beginning and an end. Thus, in Voroneț and Sucevița, Moldovița, Probota and Saint Dimitry (Suceava), time is represented as a horizontal band, a large *rotullus* (or a *volumen*, more precisely) held at both ends by angels; this plays the role of the empyrean where the planets and stars are placed, the sun, the moon, as well as the zodiac signs. All these murals centre round an image of the Ancient of Days.

The *Bible* provides information about the Ancient of Days: "[9]I beheld till the thrones were cast down, and the Ancient of days did sit, whose garment *was* white as snow, and the hair of his head like the pure wool: his throne *was like* the fiery flame, *and* his wheels *as* burning fire. [10] A fiery stream issued and came forth from before him: thousand thousands ministered unto him, and ten thousand times ten thousand stood before him: the judgment was set, and the books were opened." [*Daniel,* 7.9-10]

The opinions regarding this excerpt from Daniel are divided. Some interpreters consider that the Ancient of Days is God the Father. However, a similar description can be found in the Apocalypse, describing the Son: "His head and hair were white like wool, as white as snow" (*Revelation*, 1.14). For this reason, the interpetations of the theologians provide the explanation according to which the two natures of Christ are both equally contained in this image: His human nature (the Son of Man) and His divine nature (the Ancient of Days).

Voroneţ[1]. At the monastery of Voroneţ, the representation of the zodiac is placed on the outer Western wall, right under the roof (as the last horizontal tier of the ensemble). The theme, which may seem surprising for the space of a Christian church, is associated by the painters with the Last Judgment; this is in fact common to all the other monasteries where the theme is approached.

The inspiration for a part of the painting's details are extracted from the Bible, in the Revelation by St. John. The canopy is full of stars; it is presented as unfolded by four angels ("I saw four angels standing on the four corners of the earth" *Revelation*, 7.1; "The sky receded like a scroll, rolling up" *Revelation* 6.14). The angels' gesture can be interpreted as an indication of the end of time (the signs of the zodiac and the time intervals that they indicate are thus annihilated) and as a form of reducing space to the extent of annihilation. The explanation for the central representation can be found in the Revelation as well: "and there before me was a throne in heaven with Someone sitting on it" (4.2) "And the One who sat there had the appearance of jasper and carnelian. A rainbow, resembling an emerald, encircled the throne." (4.3). Indeed, around the Ancient of Days a circle is painted in the colours of the spectrum (like a rainbow), a detail that can be found in all the paintings discussed in the present paper.

In the murals in all the monasteries in Moldavia, the Ancient of Days is painted as the Father as described by Daniel (7.9) and this is the image that announces the beginning of the Last Judgment. On the next horizontal tier, the Son is presented and under it there is a throne on which the Holy Ghost is painted as a dove.

Monastery of Voroneţ, photo: Antonela Corban

The canopy is painted in several shades of blue (placed in a linear sequence one above the other) and is decorated with golden stars. The representation of the zodiac signs is indicative of the fact that the painters had researched the topic and had knowledge of how it was represented in Western art. As in many of the paintings or reliefs in Western cathedrals, where the animals are represented in a distorted manner (sometimes just crudely, in other cases their symbols are simply imaginary, in the murals at Voroneţ the situation is similar (which is probably accounted for by the source of inspiration): the Capricorn is painted as a unicorn, the Aries resembles a he-goat, while the Scorpio is closer to a crab.

At the Probota Monastery, in the exonarthex, the narrative description of the Last Judgment is completed by the paintings on the dome which seems, in turn, a Biblical story: four angles unfold the volume on which past time is "written" and described (this is the old time of the magi, of astrology and of the zodiac); in its midst other four angels open the gates to a new time, the time of the Last Judgment, with the Ancient of Days on the throne in the middle. The murals were completed in 1532, during the reign of Petru Rareş (who is also the founder).

[1] Voroneţ Monastery was built in 1488, during the reign of Stephen the Great, but the outer murals was not completed until 1547, during the reign of Petru Rareş and of metropolitan archbishop Grigore Roşca.

Probota Monastery

Unfortunately, along the time the painting was deteriorated due to fires, negligence or ignorance. Across the sky painted in the manner described above, on either side of God the father are placed the Sun, Sagittarius, Cancer, Aries, Pisces, Libra, Leo (to the left) and the Moon, Taurus, Virgo, Scorpio, Capricorn, Gemini, Aquarius (to the right).

Similar to the paintings at Voroneţ, in terms of the manner of representation of the zodiac signs, here are certain particularities: Capricorn is painted like a unicorn, more similar to a horse than a goat. Aries is presented in a manner that makes it resemble a he-goat, while Leo looks very much like a feline (on closer inspection, with facial features very similar to a human face, one could say).

Moldoviţa Monastery[2]. While at Voroneţ and Probota the space allowed the unfolding of the composition along one wall (or on the domed ceiling) and the visualization of the whole is possible at one glance, at Moldoviţa Monastery the limited space in the open porch forced the painters to compress images and to use optimally each inch of the wall; the continuity is interrupted by arches, doors and windows.

Moldoviţa Monastery, photo: Antonela Corban

As in the murals at Voroneţ, the sky is represented as an unfurled *volumen*, on which the signs of the zodiac are painted. Several shades of blue are used to indicate day time and night time. The same four angels fold the scroll of time, covering a part of the Sun and the Moon. The houses of the zodiac are fragmented: to the right of the Ancient of Days (the left of the image), behind a stanchion and an arch, there are Cancer, Aries, Gemini and Leo; to his

[2] The church was painted in 1537 by Moldavian painters of the time, trained by the famous Toma from Suceava. He was the official artist at the court of Prince Petru Rareş, the founder of the monastery. Specialists assume the that the painters' names remained unknown becuase they refrained from signing their work for reasons of Christian humility (Cf. Constantin Severin, Imperiul Sacru. Mănăstiri şi biserici din nordul Moldovei, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2003); this is a common feature for icon painters as well.

left (the left of the image), behind a stanchion and an arch, there are Aquarius, Pisces and Taurus. Continuing these images, behind other stanchions and arches, there are the Sun, Sagittarius and Libra(to the left), and, on the other side Scorpio, Virgo, Capricorn and the Moon(to the right). It is interesting to note that some of the images – persons and animals – are placed into what appears to be small boats, to suggest the almost liquid flow of the time (as there is definitely no connection with the water signs); there are also representations that follow the pattern of the Western iconography, where the body of the Taurus, Capricorn, Aries and Leo end in a fish-like kind of tail. Such images are common in the compositions of all the churches analysed in this paper (Voroneţ, Sucevița, Sf. Dumitru, Probota).

St. Dimitry Church of Suceava was built in about same period as the Monastery of Moldovița. As there are many similarities between the two in terms of architecture, the hypothesis has been put forward that they were erected by the same team. The painting was done between 1537 and 1538 and the inside murals are original. In the porch, however, the images in the painting were damaged and were restored in 1997; although the restoration work was done carefully, the overall result does no longer bear the mark of 16th century painting. The representation of the zodiac is similar to that in Voroneț or Probota (on the ceiling of the exonarthex): it is linear, flowing, without abrupt breaks caused by architectural features. The order of the signs is different, however. A change can be traced in the inscription: Latin characters are used when the name of Savaot, the Lord of the Hosts, is spellt to indicate God the Father.

Sucevița[3]. At the Monastery of Sucevița the sign of the zodiac are also placed in the porch, which is closed in this case; the signs are painted on two arches, delimiting the *Last Judgment* on both sides. The choice was determined by the lack of more room. Six signs of the zodiac are placed to the right, next to the Sun, while the other six are placed to the left, together with the Moon. The scroll (*volumen*) is divided into two images, with each fragment of the scroll folded by two angels and with representations of the Sun, Leo, Cancer, Gemini, Taurus, Capricorn and Pisces on one side, and the Moon, Virgo, Libra, Sagittarius, Aries, Scorpio and Aquarius on the other.

It is interesting to note that at Sucevița Monastery, the zodiac can also be found in the Pronaos. The common element of the iconography of all the monasteries in Northern Moldavia is generally acknowledged: the images are arranged in such a manner as to form narratives. The remarkable aspect here is that the painter chose to indicate the temporal dimension of the scene depicted by means of a medallion in yellow ochre where a sign of the zodiac is painted. All the important feasts and holidays in the calendar of a month are placed horizontally and somewhere between these images the temporal clue is given. What could have been the source of such a representation? The answer could be found in the fact that the two painters of the monastery, the two brothers Sofronie and Ion, were well acquainted with both Italian and Russian architecture and painting. It is well known that painted or sculpted circular zodiac emblems were frequently used in Italian art under the influence of ancient mosaics or cameos).

Monastery of Sveti Gavril Lesnovski[4], Macedonia. In this church, the zodiac is placed on the ceilinig of the narthex; its elements are on either side of the circular image of Jesus Christ Pantocrator[5]. Unlike the paintings in other churches, here a large group of angels (not organized according to the hierarchies) surround Jesus. Although a part of the fresco was preserved and the colours are still fresh and clear, the rest has disappeared due to the damage

[3] The founders of Sucevița Monastery are the Movilă family and the painting of the church was completed in 1595, which is much later than the murals of the other monasteries.
[4]The monastery in the village of Lesnovo, built in 1341 by the feudal lord Tyrant Oliver.
[5] The fresoe at Lesnovo monastery was painted by four painters in two stages: between 1341 and 1346, and between 1347 and 1349

of the wall. An angel riding a fantastic creature holds the Sun in both hands. Aries, Taurus, Leo, Cancer and Gemini, as well as winged creatures hold in their hands or claws or paws a kind of spiral-ending clubs or sticks. I initially hypothesized that they were angels; on closer inspection, however, I remarked that they are no clad – a very strange detail indeed. Only the Moon, Libra and Pisces can be still seen from the right side of the composition.

2. Circular time and the circular zodiac

The distinctive element that captures the attention in the compositions containing signs of the zodiac is the recurrent use of the circle, especially of concentric circles. The circle is considered the symbol of the original unity and of the sky/canopy. Pseudo-Dionysius the Areopagite associated the image of the circle and of the centre with the relation between the creature and its cause, in that, when separated from its central unity, everything multiplies and divides. This aspect can be also found in all the paintings discussed in the present paper: God the Son or Father is placed at the centre, then the angels, while the signs of the zodiac are placed at the far end or margin and away from the centre of the circle; the signs of the zodiac are models or types that can further be identified and detected at the human level.

At the church of the *Three Hierarchs* (Filipeştii de Pădure), at *Moni Dekoulou*, in Greece and at the church of *Svetitskhoveli*, Georgia, a line at the border of the zodiac can be seen, like a cord or thread round the circle. In Ancient Egipt, the cord or rope with the ends brought together in the shape of a ring was the symbol of eternity[6]. The similarity with another well known shape, that of the Ouroboros, cannot escape us; the snake Ouroboros biting its own tail signifies a continuos repetition of an end, of a closure which thus opens up towards a new beginning. It is true that this indicates the relation of the circle with the concept of the eternal return, that Christian theology does not agree of.

The zodiac at the *Saint Archangels* at Milies, Greece, displays separating lines in the shape of spikes; at *Cetăţuia*, Iaşi, at *Moni Dekoulou* and at *Svetitskhoveli* there are triangle shaped rays which all suggest the wheel. As far back as Ancient Greek art, the brightness of the turning wheel was a solar dynamic symbol associated to Apollo. It is true that many of the solar myths in various cultures are associated with the wheel. It is one of the ”emanation-return” symbols expressing the evolution of the universe and of the person[7],; the hub symbolically illustrates the cosmic centre on one hand and the mystical centre on the other.

At *Holy Trinity* Church of Piteşti, also known as Beştelei church from the name of the founders[8], there is a circular zodiac. The painting is placed in the nave of the church and it was completed in 1731. In the centre there is Lord Savaot with His distinctive mark – a golden triangle at the level of his head, the Sun on his right and the Moon on His left against a background in dark blue, studded with stars as the canopy. The twelve signs are placed around Him in circles. An element that stands out in comparison with the other representations is the presence of diamond shaped contours containing vegetal images, which can be reminiscent of the seasons and the passage of time. On closer inspection, this is, however, revealed not to be the original painting. Most likely, when the church was restored, certain changes were made in terms of the painting and words in Latin characters were also added.

[6] Hans Biedermann, Dicţionar de simboluri, Saeculum I.O., Bucureşti, 2002, p. 89
[7] Chevalier J., Gheerbrant A., Dicţionar de simboluri, Editura Artemis, pp.176-178
[8] The founder of this church was Prince Matei Basarab; the building was initiated in 1654 but it was completed later by a High steward.

The *Cetăţuia* Monastery, Iaşi, photo: Pr. dr. Daniel Jitaru

The circular zodiac at the *Cetăţuia* Monastery near Iaşi is placed in the porch. This is also the area where some of the initial painting is best preserved[9]. The technique used in decorating the church is the fresco, which was completed in 1673 by the Macedo-Romanian painters brothers Michael and George and the Greek painter Dima of Ioannina; they were helped by the Romanian painters Nicholas „the old painter" and Stephen, who had also worked for the church at *The Three Hierarchs* in Iaşi[10].

Jesus Christ Pantocrator is placed at the centre of the composition; He is surrounded by the nine celestial hierarchies, each of them placed in a different circle: Seraphim, Cherubim, Thrones/ Authorities, Dominions, Virtues – Powers / Principalities, Archangels, and Angels (Pseudo-Dionysius the Areopagite, *On the Celestial Hierarchy*, VI, §2). They are divided by red triangles reminiscent to a certain extent of the Sun of Vergina. In the final outer circle, there are the signs of the zodiac. Even if the wall is very much damaged, the remaining part is clear enough and traces of intense red, yellow ochre, white, and blue can still be seen.

At the Church of *The Three Hierarchs* at Filipeştii de Pădure, the zodiac is also presented in relation to the representation of Jesus Christ Pantocrator. The Son of God is also surrounded by the nine celestial choirs (in the hierarchy by Pseudo-Dionysius the Areopagite, as described in the painting at the *Cetăţuia* Monastery). The inscriptions are placed in the next circle, while the signs of the zodiac are placed in the last. Interestingly, the church was painted by the famous painter Pârvu Mutu in 1692 and this is one of his most significant creations. Because of the beauty of its murals, the church has also been called "the Voroneţ of Muntenia". The name is explained by the fact Pârvu Mutu improved his technique by studying and working for six years with a famous Russian painter.

Similar to the monasteries in Moldavia, this composition includes the *volumen* unfolded by angels, with the Sun to the right (the left of the image when we look at it) and the Moon to the left. What differs in this painting from those in the monasteries in Northern Moldavia is that the theme *Deisis* is placed on another volume, also unfolded by angels.

The circular zodiac can also be found in Greece in several places. One of them is West Mesa Mani, in a 16th century monastery called *Moni Dekoulou* and also in Eastern Mesa Mani, in the 14th century monastery *Moni Sotiros.*

At *Moni Dekoulou*, the painting in very vivid colours and very well preserved is placed on the ceiling of the church; it represents Jesus Christ Pantocrator. In the circle where the Saviour is painted there are also the animal symbols of the four evangelists. The next circle contains nine angels, clearly reminscent of the nine heavens. The next circle contains

[9]Much of the painting was altered in the 18th and 19th century.
[10] Constantin Cihodaru, Gh. Platon, Istoria oraşului Iaşi, vol. I, Editura Junimea, Iaşi, 1980, p. 349

the signs of the zodiac together with the Sun and the Moon. Many of the figures in the circle are fantastic representations of the actual animals or persons (Leo, Sagittarius, Capricorn, Aquarius, Aries, Taurus) and end in a spiralled tail.

Areopoli, The church of *Agioi Taxiarches*

In the church *Agioi Taxiarches* (Saint Archangels) of the village of Milles, Pelion Mountain, the circular zodiac is placed on a lateral wall in the first room. The central image is a person seated on a throne, called *Cosmos* (gr. the order of the Universe) holding a scroll (which can be interpreted as related to either time or the law). The symbols of the zodiac are placed around him in clearly delimited panels.

On the church in Areopoli (1798), also named *Taxiarches*, the sign of the zodiac (the symbols in their fantastic representations with a tail like that of a sea creature) are sculpted on the outer walls around the apse.

In the church *Svetitskhoveli*, at Mtskheta in Georgia, the signs of the zodiac, together with beast in the Book of Revelation, are among the few fragments that remained from the initial 13th century fresco. The presence of the 12 signs of the zodiac on the walls of the church is explained by the monks in the area as a symbolic manner of presenting time and temporality; they cautiously distance themselves from the traditional interpretation of the zodiac, their position being a manner of rejecting astrology.

The composition is grouped in large circles. Jesus Christ Pantocrator seats on His throne in the middle, surrounded by the symbols of the four evangelists: the lion, the bull, the eagle and the angel. They are followed by inscriptions and the next circle contains the angelic hosts. The signs of the zodiac, the stars, the Sun and the Moon are painted in the outer circle.

St. George church (Mirăuți), Suceava, photo: Antonela Corban

In St. George church (Mirăuți) of Suceava, the zodiac is painted on a lateral wall. As the original mural was considerably damaged along the time, it was restored between 1898 and 1903 by the Viennese painter Karl Jobst. Unfortunately, he no longer did it in the

Byzantine style specific of Moldavian church painting, rather he resorted to the Art Nouveau manner (according to the fashion of the day). One other aspect that the artsits who restored the church ignored was that the zodiac was placed next to the *Creation of the world* theme and not together with the traditional *Last Judgment / Apocalypse*.

Săcărâmb, Deva, photo: Antonela Corban

The image of the circular zodiac can also be found near a church in Săcărâmb, close to Deva. On a cross in the yard of the Orthodox church dating from 1785, above the image of Jesus crucified, there are sculptures of the Sun and the Moon surrounded by the twelve signs of the zodiac placed in a kind of spiral carved in the stone of the monument. Among the many meanings of the spiral, the most obvious association in this case is that with "the complex topic of death and resurrection."[11]

3. The zodiac and the works and activities associated to each month

What should be mentioned from the very beginning regarding the representations of the Western zodiac (irrespective of the techniques used) is the presence of a number of simple, popular elements; some of the forms even have grotesque or monstrous or inaccurate shapes (most likely in the shapes imagined by those who painted them). Even if most of them appear in Gothic cathedrals, it has to be stated that influences of Roman art can still be traced in these drawings, with all its very popular representations of strange beasts and their didactic and moralizing purpose.

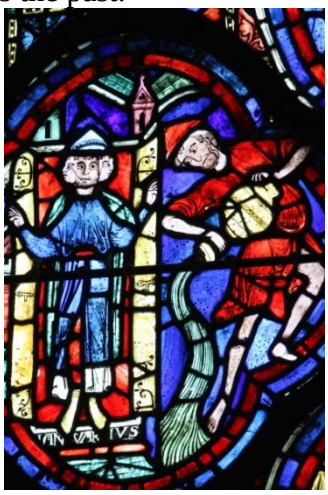
The presence of the signs of the zodiac in the very space of the church was permitted because they were correlated with a calendar of agricultural works and the types of activities specific of each season and month. The Gothic style in architecture favoured large windows decorated with stained glass; this is in fact the place where the most famous images related to the zodiac appear (Chartres, Notre Dame de Paris, Angers). Along with such representations on the inside of the church, reliefs of various degrees of complexity appear on the outer walls, on tympanums, archs, archvolts (Chartres, Amiens,Autun, Issoire, Vezelay-Franţa, San Isidoro-Spania, Domul din Lucca-Italia). In such stained glass windows, the signs of the zodiac as a manner of marking a period of time by records of man's agricultural works are surveyed by a *Christ Chronocrator* from above (as in Chartres or Soissons) or by Virgin Mary and Her Son from the centre (as in Notre Dame of Paris). The cathedrals are also the places where the zodiac appears in the technique of the mosaic (Pantaleone – Otranto, St. Gudule – Bruxelles, Canterbury).

The graphic of the signs of the zodiac, of the months of the year and of the works associated with them (either painted or sculpted) has many similar and also many different elements in various geographical areas. They will be mentioned here.

January. The image presents either a man seated at table, feasting, with two cups in front; it may well present the two-faced god Janus (one face directed towards the year that has passed and one towards the year that is just beginning), the god of doors and gates, of the

[11]Hans Biedermann, Dicţionar de simboluri, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 415

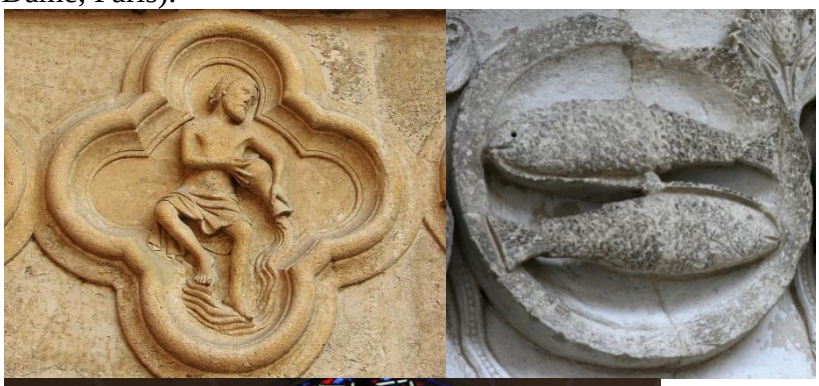
feasts of passage and transitions (as in Notre Dame of Paris). Interestingly, in Chartres, January has three faces: one directed towards the past, one towards the present and one towards the past.

Chartres, Aquarius, January

Aquarius is presented as a man pouring water from a vessel or pouring it from one vessel to another (Chartres, Notre Dame de Paris, Autun, Amiens, San Isidoro de Leon).

February (from lat. *februum* which means "purification"). A man wrapped in a blanket warms his hands and bare feet to the flames coming out of a stove (Chartres, Otranto); in a different version, the man has one foot raised towards the flame and has one boot in his hand (Notre Dame, Paris).

Aquarius, Amiens, *Capricorn*, Chartres, *Pisces*, Autun

Pisces. Twin fish are represented facing opposite directions tied by a thread coming out of their mouths. / March is the month when agricultural works start: also vineyards start being pruned (Autun, Vezelay, Chartres, Paris) or digging the ground begins (Amiens).

Aries. Spring is celebrated, there are drawings of blooming trees, of young people or women with flowers in their hands (Autun, Vezelay, Chartres, Paris) (Amiens).

Taurus. Libra. Issoire

Pisces, Aquarius, Taurus, Sagittarius, Scorpio, San Isidoro de Leon

May it is a month dedicated to hunting in the woods, to daydreaming of the loved one or simply to meditating. / Gemini. They are represented in various positions, either holding hands or embracing.

June. It is the month when people are focused on agricultural works: they skin the meadows, clip the sheep. / Cancer. Its representations vary: sometimes it looks like a crab, sometimes as a many-legged monster.

July. It is the month of harvesting the wheat with a sickle. / Leo. Sometimes it is presented as very fierce, at other times as proud.

August. It is the time when the wheat is threshed. People have given up clothes and walk barefoot due to the heat. / Virgo

Capricorn, Sagittarius, Scorpio, Libra, Virgo, Leo, Lucca Duomo

September is the month when grapes are harvested and processed by crushing them, or fruit is gathered (Amiens). / Libra

October. It is the month when the new wine is stored in barrels. In some other representations, people plough the land. / Scorpio. It is one of the ugliest and weirdest representations: it has a body which is too broad or it has several curls in its tail. In San Isidoro de Leon, the scorpio has a snake wrapped around it (a detail that is also found in the representations of Leo and Capricorn, Sagittarius and Leo).

November. Preparations for the winter are under way, fire wood is gathered or late tilling and sowing is done. / Sagittarius

Sagittarius. Chartres, photo: Antonela Corban.

December. It is the season when the pigs are slaughtered, the bread is baked or people are feasting at table. / Capricorn.

4. Conclusions

In Eastern church art, the zodiac is presented especially in murals, while in the cathedrals of the West the reliefs on the outer walls, representations in stained glass windows or mosaics on the floor are prevailing. The manner in which they are depicted in the two areas of Christianity has both similarities and differences which are not related to technique alone. In terms of meaning, the zodiac is used differently in Western religious art. While in Eastern religious art, the presence of the zodiac is determined by the need to explain time, its beginning and end (it has an eschatological purpose), in Western art each sign of the zodiac is associated to a month and the respective activities and agricultural works, related to man's immediate needs in his ordinary life.

Bibliography:

Battistini Matilde, *Astrology, Magic, and Alchemy in Art*, Getty Publications, Los Angeles, 2007

Biedermann Hans, *Dicţionar de simboluri*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2002

Chevalier J., Gheerbrant A., *Dicţionar de simboluri*, Editura Artemis, Bucureşti, 1993

Constantin Cihodaru, Gh. Platon, *Istoria oraşului Iaşi*, vol. I, Editura Junimea, Iaşi, 1980

Cohen Simona, *Transformations of Time and Temporality in Medieval and Renaissance Art*, Brill Academic Pub, 2014

Dionisie Pseudo-Areopagitul, *Ierarhia cerească, Ierarhia bisericească*, Editura Institutul European, Iaşi, 1994

Henisch Bridget Ann, *The Medieval Calendar Year*, Pennsylvania State University Press, 1999

Hourihane, Colum (ed.), *Time in the Medieval World: Occupations of the Months and Signs of the Zodiac in the Index of Christian Art*, Pennsylvania State University Press, 2007

Severin Constantin, *Imperiul Sacru. Mănăstiri şi biserici din nordul Moldovei*, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2003

REPREZENTĂRI ALE MOTIVELOR ZODIACALE ÎN ICONOGRAFIA OCCIDENTALĂ ŞI ÎN CEA ROMÂNEASCĂ (1)

Antonela Corban, Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: One of the strangest situations in the world of Christian art is the presence in many cathedrals and churches of the zodiacal signs, considering the great theoretical debate and opposition among theologians that the practice of astrology has generated.The purpose of this paper is to point out the most important moments of the theoretical debates on the usefulness of astrology or the damage it can bring (see St. John Damaskinus, Origen, St. John Chrysostom) and how it came to be represented in the Christian iconography, as a form of timekeeping, among other things.

Keywords: zodiacal signs, theological debates, astrology and church

Una dintre cele mai fascinante reprezentări (şi, în egală măsură, dintre cele mai derutante) care poate fi întâlnită în spaţiul bisericesc creştin, atât în catedralele occidentale, cât şi în bisericile răsăritene, este imaginea zodiacului. Sunt binecunoscute orginile caldeene ale zodiacului, acesta fiind preluat şi utilizat de-a lungul timpului în multe spații geografice și spirituale (în Egipt, în Grecia şi Roma). Deşi în secolul IV creştin el a fost interzis în mod oficial, zodiacul a continuat să existe şi să fie folosit chiar în spațiul bisericesc. De aceea, ne putem pune întrebări cu privire la modul cum a fost posibilă o astfel de continuitate. O modalitate de a justifica prezența zodiacului în lăcașul de cult sub forma reprezentărilor picturale sau sculpturale, alături de imaginile care existau efectiv în scrierile bisericeşti, a fost asocierea acestuia nu atât cu predicția astrologică, cât mai ales cu cu trecerea și măsurarea timpului (cu începutul şi sfârşitul acestuia), cu explicarea anumitor semne ale anotimpurilor şi cu muncile anului. Variantele de reprezentare au fost alese, la rândul lor, în funcţie de modul de înţelegere a timpului de către artişti. De aceea regăsim în picturi, sculpturi şi mozaicuri, interpetarea liniară a timpului sau pe cea circulară, fiecare cu particularităţile sale, timpul ca o categorie filosofică sau pur şi simplu, timpul obişnuit, al vieţii de fiecare zi.

1. Reacţii faţă de astrologie şi zodiac

În anii 357 şi 358 d.H., Constantius II (al doilea fiu al lui Constantin cel Mare) declară ilegale toate formele de divinaţie, arta prezicerii, astrologia, activitatea augurilor, a vrăjitorilor fiind interzise. „Curiozitatea tuturor oamenilor cu privire la divinaţie (*divinandi curiositas*) trebuie să tacă pentru totdeauna"[1], a anunţat el. Constantius a ordonat caldeenilor, magilor şi altora etichetaţi cu denumirea de malefici, să nu mai practice nicio formă de divinaţie. („Chaldaei ac magi et ceteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appelat, nec ad hanc partem aliquid moliantur.", Cod.Theod. 9.16.4)[2].

Dar ce anume a putut determina o astfel de reacţie din partea împăratului? Divinaţia şi astrologia au fost foarte populare în Imperiul Roman şi erau metode la care chiar împăraţii au recurs destul de des, de-a lungul timpului. ("Divinația, ca și activitățile religioase, este îndeaproape implicată în activitatea politică, ba chiar, aceasta este o parte integrantă a ei. Puterea lui *auspicium* a fost un fenomen secundar autorității politice a imperiului."[3]) Odată

[1] Apud. Frank R. Trombley, Hellenic Religion and Christianization: C. 370-529, Brill, Leiden, 2001, p. 61
[2] Boyd William Kenneth, Edicts of the Theodosian Code, Forgoten Books, London, 2013
[3] Barton Tamsyn S., Power and Knowledge: Astrology, Physiognomics, and Medicine Under the Roman Empire, University of Michigan Press, 2002, p. 34. Auspicium, (lat., a privi la păsări), era o formă de divinație care nu era o predicție pentru o acțiune viitoare, ci oferea un semn de la zeu, indicând aprobarea sau

cu dispariţia vechilor idealuri republicane colective şi cu apariţia unui nou tip de roman, cel cu fire ambiţioasă, într-o permanentă luptă pentru putere individuală (de tipul lui Cezar, Octavian, Tiberiu), astrologia şi practicanţii ei au devenit instrumente (chiar aliaţi) de atingere a unor idealuri politice personale. Este binecunoscut cazul lui Augustus care a folosit astrologia la maxim pentru a-şi împlini propriile ambiţii, după care a dat legi de interzicere a acesteia (în anul 11 d.H.), pentru a nu fi utilizată de alţii împotriva lui (erau interzise consultaţiile particulare, fără martori şi discuţiile despre moarte). Propriu-zis, împăraţii se temeau de posibilele preziceri astrologice despre moartea lor, care ar fi oferit condiţii favorabile posibilelor comploturi organizate de adversari. Mai târziu, în anul 296 d.H., Diocleţian a dat un edict (ce a fost inclus ulterior în *Justinian Codex,* 9.18.2), în care spunea: "Este în interesul public ca oamenii să înveţe şi să exerseze arta geometriei. Dar arta matematică (astrologia) merită să fie pedepsită şi este absolut interzisă"[4]. Interesantă această denumire pentru astrologie ca „artă matematică", ce se deosebeşte atât de radical de arta geometrică. Oricum, este evident faptul că împăraţii nu-şi doreau propriu-zis să desfiinţeze astrologia, ţinând cont de faptul că cei mai mulţi au abuzat de ea. Principalul lor scop era să o folosească în propriul interes şi să nu mai aibă nimeni acces la dânsa.

1. Părinţii bisericii şi atitudinea faţă de astrologie

Sfinţii părinţi ai bisericii au avut o atitudine de respingere la adresa astrologiei şi a zodiacului. Ne vom opri doar la câteva cazuri, la Origen, la Sf. Ioan Damaschin şi Sf. Ioan Hrisostom, observând că punctele lor de vedere se vor regăsi ulterior ca „argumente" (sub formă de imagini) în reprezentările picturale din cadrul bisericilor sau catedralelor. În capitolul 23 al *Filocaliei* lui Origen este prezentat un detaliu foarte important, care a fost urmat de către toţi artiştii creştini care au pictat zodiacul. Este vorba despre faptul că prin prezenţa semnelor astrologice s-a urmărit, de fapt, indicarea unei perioade mai scurte sau mai lungi de timp. „Trebuie să susţinem cu toată tăria că luminoasele corpuri cereşti au fost făcute ca să marcheze diferitele etape cronologice"[5] (Acest text este un comentariu la cuvintele biblice, din *Facerea*: „Şi să fie spre semne, ca să deosebească anotimpurile, zilele şi anii").

Prima idee pe care Origen o contestă este fatalismul şi relaţia dintre zodiac, astre şi momentul naşterii omului sau a popoarelor. O astfel de presupoziţie ar conduce la o absenţă a voinţei omului şi a responsabilizării acestuia pentru faptele sale, fapt inacceptabil pentru teolog. „Dacă aşa ar sta lucrurile, atunci n-ar mai avea valoare nici învăţătura despre judecata lui Dumnezeu şi nici ameninţările celor păcătoşi care urmau să fie pedepsiţi şi, de bună seamă, nici răsplătirile făgăduite celor buni[6]". Ceea ce doreşte Origen să ne indice sunt modalităţile prin care omul se poate mântui, adică doar pe baza faptelor proprii (dar, ne avertizează el, pe care Dumnezeu le ştie de mai înainte). Cu o serie de exemple luate din *Biblie* (fapta lui Iuda) ridică şi problema: dacă Dumnezeu cunoaşte din veac faptele fiecăruia, atunci mai poate depinde de noi mântuirea? Argumentarea pe care o dezvoltă mai departe, conduce la concluzia că stelele nu pot fi cauza evenimentelor din viaţa omului, dar că, în schimb, pot să le prevestească, altfel spus acestea nu sunt determinante, ci doar semnificative. Şi chiar şi aceste prevestiri nu pot fi cunoscute în totalitate de oameni, ele fiind în grija unor forţe mult mai mari decât el, adică a puterilor cereşti.

La rândul său, Sfântul Ioan Damaschin explică importanţa asumării de către om a propriilor acţiuni şi respinge acea latură a astrologiei care susţine ideea de necesitate,

---

dezaprobarea unei acţiuni. William Smith, A Dictionary of Greek and Roman Antiquities, John Marshall, London, 1975, pp. 174-179

[4] Apud. Barton Tamsyn S., Power and Knowledge: Astrology, Physiognomics, and Medicine Under the Roman Empire, p. 59

[5] Origen, Filocalia, Ediutra IBMBOR, 1982, p. 595

[6] Ibidem, 596

întrucât aceasta l-ar absolvi pe om de consecinţele faptelor sale. ,,Elinii spun că prin răsăritul, apusul şi prin conjuncţia planetelor, a soarelui şi a lunii, se conduc destinele noastre. Cu aceasta se ocupă astrologia. Iar noi susţinem că ele sunt semne de ploaie, de secetă, de frig, de căldură, de umezeală, de uscăciune, de vânturi şi de alte asemenea, dar nici într-un caz semne ale faptelor noastre, căci noi am fost făcuţi liberi de Creator şi suntem stăpânii faptelor noastre. Dacă facem toate din cauza mişcării stelelor, facem cu necesitate ceea ce facem, iar ceea ce se face cu necesitate nu este nici virtute, nici viciu. Iar dacă nu am dobândit nici virtute, nici viciu, atunci nu suntem vrednici nici de laude, nici de pedepse"[7].

Pe de altă parte, el nu respinge explicaţiile de ordin psihologic şi consecinţele pe care le-ar putea antrena mişcarea astrelor la nivelul stărilor şi dispoziţiilor omului. ,,Noi spunem că stelele nu sunt cauza celor care se întâmplă, nici a producerii celor care se fac, nici a distrugerii celor care pier, ci mai degrabă semne ale ploilor şi schimbării aerului… Calitatea aerului, însă, care rezultă din pricina soarelui, lunii şi stelelor, dă naştere într-un fel sau altul la diferite temperamente, stări sufleteşti şi dispoziţii. Dar stările sufleteşti fac parte din actele care sunt în puterea noastră, căci atunci când ele se schimbă sunt stăpânite şi conduse de raţiune"[8].

Aceeaşi atitudine o are şi Sf. Ioan Gură de Aur, care respinge ideea de soartă şi providenţă, care i-ar determina pe oameni să comită acţiuni pentru care aceştia nu ar fi responsabili. (*Cuvântul* III: „Dacă toate se întâmplă din pricina soartei, şi nu a voinţei, atunci nu poate avea acela o altă apărare mai mare decât soarta. Iar dacă voinţa e stăpână şi mai puternică decât soarta, atunci soarta nu există; că dacă există soartă, atunci trebuie neapărat, în ciuda tuturor sforţărilor noastre, să se împlinească poruncile ei şi, prin urmare, zadarnic este pedepsit acela, zadarnic nu-i iertat.") În predica *Pentru mincinoşii proroci*, Sf. Ioan Hrisostom condamnă foarte sever toate practicile de origine păgână, punându-şi întrebarile: "Că ce creştini sunt aceia care păzesc basme jidoveşti şi elineşti şi ursitorile şi vrăjile şi astrologiele şi fărmăcătoriele, şi advarele şi obriciri de zile, şi de luni şi de ani, şi trepetnice şi cuviruri şi glasuri de păsări şi ceia ce aprind lumini la fântâni şi să scaldă, şi ceia ce păzesc întâmpinările?"[9]. Nicolae Cartojan aminteşte faptul că această omilie a fost tradusă pentru prima dată la 1691 de către Radu Greceanu şi a fost inclusă în publicaţia cu titlul *Mărgăritariul*[10].

3. Zodiacul şi textele bisericeşti româneşti

Informaţii despre utilizarea zodiacului pe teritoriul ţării noastre şi despre primele atestări referitoare la acesta, le putem regăsi în lucrările lui Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*[11] (în capitolul „Epoca post-coresiană") şi în *Cărţile populare în literatura românească*. Aici autorul prezintă o serie de scrieri vechi care fac trimitere şi la astrologie, grupate sub titlul de *Literatura de prevestire*.

Rojdanicul sau *Rujdeniţa* (Zodiacul) este cartea folosită la naşterea copiilor, care prevede viitorul după luna sau după constelaţia în care aceştia s-au născut. Acesta a fost tradus de preotul Ion Românul din Sânpetru în anul 1620 şi face parte din *Codex Neagoeanus* (manuscris din care s-a păstrat doar descrierea pentru patru luni, de la septembrie la decembrie, restul paginilor fiind pierdute). În prezentare era folosită denumirea arhaică pentru a indica lunile anului, de exemplu luna Răpciuni pentru

[7] Sfântul Ioan Damaschin, Dogmatica, Editura Scripta, Bucureşti, 1993, p. 58
[8] Ibidem
[9] Ioan Gură de Aur, Cuvânt despre prorocii mincinoşi şi dascălii mincinoşi şi lipsiţii de Dumnezeu eretici şi despre semnele sfârşitului veacului acestuia, 2001, p. 371.
[10] N. Cartojan, Cărţile populare în literatura românească, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, p. 219
[11] Nicolae Cartojan, Istoria literaturii române vechi, vol. 1, Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1940, p. 75

septembrie, Indrele (Undrea) pentru decembrie, Brumar pentru noiembrie. Un aspect care astăzi pare amuzant este faptul că în unele scrieri ulterioare nu s-a mai folosit denumirea de *Rojdanic*, ci „Însemnare pe luni când să nasc copiii şi fetele" (ca şi cum fetele nou-născute nu erau copii). Prevestirile sunt structurate în funcţie de lună şi în funcţie de cele două sexe: fecior sau fată. Uneori acestea sunt de o maximă generalitate, alteori se merge până la detalii (cum ar fi semnele de pe corp). Sunt precizate caracteristicile fizice şi morale ale oamenilor, se fac referiri la viitoare evenimente din viaţa lor (căsătoria, numărul de copii, ocupaţia, câţi ani vor trăi). De multe ori sunt amintite posibilele primejdii sau bolile prin care vor trece cei născuţi într-o lună anume şi în ce etapă a vieţii lor să se ferească de acestea. Sunt recomandate şi remedii pentru a se ieşi cu bine din aceste încercări: rugăciuni la un sfânt anume sau la Iisus Hristos, purtarea de amulete sau leacuri cu efect general. „Oamenii care se nasc întru această planetă sunt muncitori, lacomi, zavistnici, vicleni la vorbă, gânditori, plini la trup./ Tot această planetă face rânduială la urechea dreaptă şi la oasele mari, la splină melancolie, de la care se scorneşte boala"[12].

Gromovnicul sau *Gromolnicul* (*gromu*, slav. tunet) dezvăluie soarta oamenilor şi a culturilor agricole în funcţie de fenomenele meteorologice şi, mai ales, în funcţie de modul cum cade tunetul (ziua, noaptea, de la apus, de la răsărit), la care se adaugă şi zodiile. Interesant este faptul că prima carte publicată de Mitropolia de la Alba Iulia, în anul 1639, a fost chiar un *Gromovnic* (copiat după un exemplar adus din Ţara Românească, din tipografiile lui Matei Basarab, de către Vlădica Ghenadie). Dar cel mai vechi exemplar cunoscut este cel din 1636, copiat de popa Stanciu din Sărata Oltului (judeţul Sibiu), din care se mai păstrează doar câteva fragmente (aflate la Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj).

Ca şi în *Rojdanic*, informaţia din *Gromovnic* este organizată în funcţie de zodii iar evenimentele anunţate sunt prezentate tot de o manieră generală, vagă. Astfel, sunt aduse în atenţie principalele teme care trezeau interesul în perioada când acesta fost alcătuit: soarta omului, bolile şi războaiele, starea vremii (mai ales perioadele de secetă sau de inundaţii), efectele vremii asupra surselor de hrană (vegetale sau animale). „Cât de mult era căutat acest text de astrologie de cititorii vremurilor trecute care, mai ales în lungile nopţi de iarnă, aşteptau iarăşi să vadă ce se va alege de seminţele ce germinau sub brazdele jilave, acoperited e zăpadă[13]". Textul oferea mai întâi un tabel în care erau înscrişi anii, fiecare cu planeta guvernatoare. Apoi erau oferite informaţii amestecate şi dezordonate, uneori contradictorii, referitoare când la vreme şi la starea de sănătate a omului, când la amănunte legate de plante şi animale, când la recoltă şi la lunile anului. „*Arătarea timpului în planeta a patra, Soarele*. Cu mare noroc stăpâneşte pre cei puternici, şi pre regi, şi pre toate domniile şi din paseri pre vulturi, şi pre şoimi şi asupra fiarelor, pre leu, şi pre leopard, şi pre tigri. Face orânduială la ochi, la inimă, la creier, la splină, la partea trupului spre dreapta; dragoste la oameni, înalte priceperi, îndreptători veseli, vrednici de cinste, mânioşi, dar norocoşi. Anul uscat, de măsură roditor. Gângănii puţine, muşte. Stricare de pomi. Peşte şi raci mulţi, tună des, prune multe, pere şi mere nu; bucatele de toamnă multe, mazărea şi orzul să se semene la loc cu reveneală; fân mult, orz şi vin iar mult. Primăvara nădejde de moină, Aprilie amestecat, în Mai frig. Vara întâi nu prea bine, apoi se schimbă cu ploaie, ziua cald, noaptea rece. Iulie răcoros. Toamna luminată şi cu bună nădejde de zăpadă; frig cu soare. Iarna uscată şi frumoasă"[14].

În variantele reproduse mai târziu ale *Gromovnicului*, vor fi introduse chiar elemente de mitologie populară sau superstiţii („Şi vor mânca vârcolacii luna de trei ori în an", cu referire la zodia Leului). În *Gromovnic* se realizeză o ierarhizare a zodiilor, indicându-se

[12] Apud. Nicolae Cartojan, Cărţile populare în literatura românească, p. 223
[13] Ibidem, p. 225
[14] Gromovnic din bătrâni, Editura Porţile Orientului, Iaşi, 1993, pp. 15-16

care sunt benefice şi care nu, utilizându-se numele lor arhaice. Astfel zodii bune sunt: Berbecele, Viţelul (Taurul), Fata (Fecioara), Peaştele (Peştii), iar cele de mijloc sunt: Geamănul, Cumpăna (Balanţa), Vânătoriul (Săgetătorul), Udeala (Vărsătorul). În egală măsură, suntem avertizaţi şi care sunt zodiile rele: Racul, Cornul de capră (Capricornul), Leul şi Scorpia (Scorpionul)[15].

Trepetnicul (*trepetnics*, slav. tremur) includea variante de explicaţii şi preziceri, în funcţie de anumite mişcări ale corpului (zbaterea ochilor, clipirea genelor) şi cel mai vechi exemplar cunoscut este tot din 1639. „Ochiul drept de ţi se va clăti, ce vei gândi, rep voie-ţi va fi. Ochiul stâng şi sprânceana stângă de se vor clăti amândouă odată, o mânie iute despre o parte îţi va veni şi apoi iară se va potoli[16]”.

Nu putem să nu remarcăm situaţia paradoxală în care s-a aflat acest tip de texte. Pe de o parte, ele îi fascinau pe oamenii din toate categoriile sociale, erau foarte căutate şi reproduse într-un număr mare, în ciuda faptului că pravilele bisericeşti le interziceau. Pe de altă parte, ele erau transcrise chiar de călugări sau erau tipărite chiar în cadrul tipografiilor ce aparţineau Mitropoliilor.

[15]Ibidem, p. 89
[16] Apud. N. Cartojan, op. cit., p. 227

Ceaslov, 1860, detaliu *Zodiac*, Mănăstirea Cetăţuia, Iaşi, foto Pr. Dr. Daniel Jitaru

Un exemplu de reprezentare a zodiacului într-o carte bisericească, îl găsim în *Ceaslovul* de la 1860, care se află în depozitul de carte veche din cadrul muzeului Mănăstirii Cetăţuia din Iaşi. Imaginea aceasta apare înainte de *Sinaxar* (calendarul în care numele sfinţilor sunt înregistrate după zilele anului).

Desenul prezintă anumite asemănări la nivel de tematică, cu picturile murale existente la mănăstiri (de care ne vom ocupa într-un capitol viitor). Tatăl, Creatorul cerului şi pământului, înconjurat de stele, soare şi lună, binecuvântează creaţia. Dedesubt, se află mai multe cercuri concentrice (cercul fiind considerat semnul unităţii originare şi al cerului) în mijlocul cărora prezenţa Tatălui este sugerată simbolic, sub forma ochiului încadrat într-un triunghi înconjurat de raze. Centrul cercului şi limitele sale periferice sunt asociate de Pseudo-Dionisie Areopagitul cu relaţia dintre fiinţă şi cauza sa, în sensul că odată cu îndepărtarea de unitatea centrală, totul se multiplică. Din acest motiv, în acelaşi cerc, sunt desenate patru elemente vegetale pentru a indica cele patru anotimpuri: o creangă desfrunzită pentru iarnă, flori pentru primăvară, un snop cu spice de grâu pentru vară şi un amestec de fructe şi viţă de vie, pentru toamnă. În următorul cerc sunt încadrate, în douăsprezece cercuri mai mici, simbolurile zodiacale. Acestea sunt prinse de jur împrejur în lanţuri ce se împletesc şi creează un fel de semn al infinitului, poate pentru a sugera ideea de soartă implacabilă, un fel de înlănţuire la nesfârşit. Fiecare cerc cu simbolul astrologic are trecută şi luna calendaristică, scrisă cu litere chirilice. De jur împrejur, este următoarea inscripţie, realizată tot cu litere chirilice: „Tu ai săvârşit zorile şi Soarele. Tu ai făcut toate cele frumoase ale pământului, vara şi primăvara tu le-ai zidit pre ele. *Psalm. Op. Stih. Zi*."

Bibliografie

Barton Tamsyn S., *Power and Knowledge: Astrology, Physiognomics, and Medicine Under the Roman Empire*, University of Michigan Press, 2002

Boyd William Kenneth, *Edicts of the Theodosian Code*, Forgoten Books, London, 2013

Cartojan Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, volumul I, Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1940

Cartojan Nicolae, *Cărţile populare în literatura românească*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974

*** *Gromovnicul din bătrâni*, Editura Porţile Orientului, Iași, 1993

Newman William R., Grafton Anthony (eds.), *Secrets of Nature: Astrology and Alchemy in Early Modern Europe*, Massachusetts Institute of technology, 2001

Origen, *Scrieri alese. Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia*, Ediutra IBMBOR, Buucreşti, 1982

Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Editura Scripta, Bucureşti, 1993

Sf Ioan Hrisostom, *Despre soartă şi providenţă şi alte omilii*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 2005

Smith William, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, John Marshall, London, 1975,

Trombley Frank R., *Hellenic Religion and Christianization: C. 370-529*, Brill, Leiden, 2001

SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE PHENOMENON OF EUPHEMY

Oxana Chira, Assoc. Prof., PhD, "Alecu Russo" University of Bălți, Moldova

Abstract: The article aims at analyzing how euphemisms and/or the phenomenon of euphemy are defined in general linguistics. The phenomenon of euphemy is understood in a broad and a different way by various linguists. Despite the fact that there are multiple and consistent works on euphemisms, researchers, however, have not reached a consensus concerning all the aspects of euphemy. We shall consider, first of all, the criteria for the delimitation of euphemisms from non-euphemisms and we shall point out their basic characteristics.

Keywords: euphemism, function, mitigation, camouflage, assessment, system

În Europa și America au fost publicate mai multe monografii [Allan *et alii*; Balle; Burridge; Bussman; Eliecer; Forster; Horak; Jamet *et alii*; Kroll; Lawrence; Leinfellner; Luchtenberg; Martinez; Pelz; Reutner; Zöllner] și dicționare [Balistreri; Rawson; Ayto; Holder; Garcia *et alii*]. O serie de lucrări ce iau în discuție diverse aspecte legate de eufemie (cum ar fi procedeele de formare a eufemismelor, cauzele de tabuizare, motivele eufemizării, sferele sociale și individuale ale eufemizării, mijloacele semantice de substituție eufemistică ș.a.) le atestăm în lingvistica rusă [Артюшкина; Бердова; Гатин; Кацев; Крысин; Москвин; Прядильникова; Реформатский; Сеничкина]. Complexitatea fenomenului eufemiei a fost sesizată și de mai mulți lingviști români (la lucrările cărora vom reveni pe parcurs): St. Dumistrăcel, M. Muscan, C. Popescu, L. Seiciuc, I. Ungurean, R. Zafiu ș.a.

Trebuie să menționăm că, în virtutea multelor și consistentelor lucrări existente despre eufemisme, totuși cercetătorii n-au ajuns la un numitor comun privind unele aspecte ale eufemiei. Avem în vedere, întîi de toate, criteriile de delimitare a eufemismelor de ne-eufemisme și punctarea caracteristicilor lor de bază. Pentru început, vom trece în revistă unele definiții.

(1) Eufemismul este un „cuvînt sau expresie care evită un cuvînt sinonim considerat obscen, vulgar sau (prea)jignitor" [DE II, 253];

(2) Eufemismul este un „cuvînt sau expresie care înlocuiește un cuvînt sau o expresie jignitoare, necuviincioasă, dură" [Șăineanu, 36];

(3) Eufemismul este o „expresie atenuantă, utilizată pentru transmiterea unei idei, a cărei exprimare directă ar fi într-o anumită măsură nedorită" [Марузо, 340];

(4) Eufemismul este o „denumire atenuantă a unui obiect sau fenomen, expresie mai plăcută în loc de una dură" [Розенталь *et alii*, 533];

(5) Eufemismul este „utilizarea unui cuvînt temperat în locul unui cuvînt simplu, dar, posibil, jignitor" [Webster, 164].

(6) Eufemismul este „un procedeu prin intermediul căruia un locutor substituie un cuvînt considerat riscant sau ofensator prin alt cuvînt perceput ca fiind acceptabil" [Preite, 42];

(7) Eufemismul este „un trop ce constă în denumirea indirectă, camuflată, politicoasă, atenuantă a unui obiect sau fenomen" [Ахманова, 521];

(8) Eufemismele sunt „cuvinte substituite acceptate, ce se utilizează în locul celor interzise (tabuizate)" [Реформатский, 105].

(9) Eufemismul este o „parafrazare ascunsă a domeniilor neplăcute, ofensive, dăunătoare prin cuvinte care evită aceste impresii" [Seidler, 117].

(10) Eufemismul este „o figură de stil ce constă în substituirea unui cuvînt sau a unei expresii ofensatoare printr-un alt cuvînt sau expresie cu o conotație destul de binevoitoare sau cu asociații mai plăcute, care ar desemna mai exact ceea ce se are în vedere” [The Oxford English Dictionary, 436].

(11) Eufemismul este „o figură de gîndire care constă în atenuarea, prin substituire sau perifrază, a unei exprimări brutale, jignitoare sau triviale (deci prin evitarea termenului propriu)” [Mureșanu Ionescu, 60].

Raportînd definițiile de mai sus la esența și mecanismul de funcționare a eufemismelor în limbă, putem constata că, în linii generale, ele dezvăluie trăsăturile esențiale ale fenomenului eufemiei. În același timp, putem deduce că unele din aceste definiții:

− nu întrunesc caracteristicile unui articol lexicografic (concizie, univocitate etc.): greu de presupus că un cititor, luînd cunoștință de unele articole (de exemplu, definiția *(8)*), vor deduce că e vorba de eufemism;

− nu acoperă nici pe departe toate situațiile în care se folosesc eufemismele: de exemplu, prin ce e mai „atenuantă” expresia *de sus* (*cei* ***de sus***) față de expresia, chipurile, „dură” *de la conducere* (*cei* ***de la conducere***);

− limitează, pur și simplu, posibilitățile de manifestare a eufemismelor, considerîndu-se că eufemismul este doar un substitut al unui cuvînt incomod, jenant (a se vedea definițiile *(6), (8)*): or care vorbitor e împuternicit cu dreptul de a considera că unitatea lexicală respectivă este „jenantă”?;

− necesită anumite precizări (a se vedea, de exemplu, definițiile *(7), (10), (11)*): eufemismul, într-adevăr, atenuează denumirea cu scopul de a camufla anumite fațete reprobabile ale lumii înconjurătoare, dar nu din motivul de a prezenta realitatea în mod plastic (ca majoritatea tropilor);

− confundă esența fenomenului cu scopul utilizării lui (a se vedea, de exemplu, definiția *(5)*);

− deranjează nu numai prin faptul că un cuvînt nu e capabil „să evite” un alt cuvînt (a se vedea, de exemplu, definiția *(1)*), întrucît doar vorbitorul are aptitudinea de a evita orice prin intermediul unui cuvînt sau expresie), dar și prin faptul că numai în rare situații cuvîntul sau expresia substituie un cuvînt „sinonim” (facem abstracție de sinonimele contextuale, pentru că, în caz contrar, orice cuvînt este sinonim cu oricare alt cuvînt).

În legătură cu definițiile invocate, găsim rezonabil de a mai face unele precizări. Prima se referă la relația dintre eufemism și trop. În realitate, eufemismul are multe puncte de tangență cu tropul și aceasta e și ceva firesc, dacă ținem cont de faptul că foarte multe eufemisme apar pe baza metaforei, metonimiei, sinecdocei. Dar, așa cum menționează cercetătorii, deosebirea rezidă în specificul eufemismului, adică în menirea și sfera lui de utilizare. Eufemismele, de regulă, se folosesc cu scopul de a reda fenomenele mai puțin „frumoase” ale lumii înconjurătoare sau gîndurile mai puțin „modeste”, adică nu au scopul de a reprezenta plastic realitatea, așa cum „procedează” tropii. Altfel zis, eufemia și tropica se opun funcțional: eufemismul este un mijloc de atenuare și camuflare a vorbirii (el se referă deci la latura comunicativă), iar tropul este un mijloc de poetizare (el se referă deci la funcția estetică a limbii). În plus: a considera eufemismul drept un trop sau a-l interpreta prin prismă „tropică” este neîntemeiat, deoarece în rol de eufemism pot să se întrebuințeze și cuvinte cu nominare directă, cum ar fi unii termeni, unele împrumuturi etc. (alte detalii, a se vedea [Потапова, 12]).

O altă precizare vizează direct sau indirect abordarea „substituțională” a eufemismului. Reliefînd, pe de o parte, larga ei extindere, nu putem să nu amintim, pe de altă parte, și de punctul nevralgic al unei atare abordări: doar nu în toate situațiile, utilizare a eufemismelor se reduc la o simplă substituire a unui cuvînt obscen sau ofensator. Adoptînd

un atare punct de vedere, rămîn după limitele eufemiei o serie de unități contextuale (ocazionale). În afară de aceasta, unele eufemisme, în general nu au cuvinte-echivalente și, din acest motiv, ele sunt explicate descriptiv. Pentru ilustrare: *deceluș* pentru „persoana care manifestă exces de zel în afla ce, cum și unde s-a petrecut ceva”, germ. *Entwicklungsland* pentru „țări sărace, țări din lumea a treia, țări în curs de dezvoltare”; engl. *underachiever* pentru „mediocru”; germ. *Luftmensch* pentru „aerian”, deși sunt mai multe cuvinte în idiș care descriu „neadaptații social”; engl. *golden parachute* „paraşuta de aur”; rus. *почемучка* pentru „o persoană care pune multe întrebări” (a se vedea și [*ibidem*, 13]). Deja aceste exemple confirmă ideea despre posibilitățile limitative ale abordării substituționale a fenomenului eufemiei.

Am putea aminti aici și de o viziune mai largă asupra eufemiei. Se opinează că eufemia nu e pur și simplu, o substituire, dar, mai degrabă, e o alegere conștientă a unui procedeu de nominare indirectă. Într-un cuvînt, eufemismele ar trebui să fie interpretate drept un caz particular de nominare indirectă, drept un mijloc suplimentar de exprimare a unui anumit sens. Probabil, trebuie să le dăm dreptate acelor lingviști care, prin analogie, cu delimitarea unanim acceptată a sensului direct (nominativ, de bază) de cel indirect (figurat, suplimentar, indirect) al unei unități formale, delimitează și un procedeu direct (de bază) de exprimare a unui sens (e vorba deci de nominarea directă) și mai multe mijloace (indirecte, secundare) de exprimare a acestui sens (e vorba deci de nominări indirecte). Nu de puține ori însă, deși există denumirea directă a realiei, se recurge, în scopul eufemizării ei, la o denumire indirectă. „Denumirea indirectă, menționează A. Kațev, este mai puțin strîns și obișnuit legată de obiectul exprimării, întrucît în el se bănuiesc legături asociative suplimentare cu un nou conținut” [Кацев, 76]. În același timp, n-ar trebui să se creeze impresie că interpretarea eufemismului ca un exemplu de denumire indirectă este corectă, deoarece s-ar crea impresia că denumirile directe nu pot fi utilizate cu funcție de eufemism (putem aminti, în acest, de unele împrumuturi, unii termeni științifici, unele distorsiuni fonetice care, se prezintîndu-se ca denumiri directe pot să fie utilizate cu funcție de eufemisme).

Fenomenul eufemiei este conceput într-un mod destul de larg și de alți lingviști. De exemplu, R. W. Holder e de părerea că principalul criteriu de delimitare a eufemismelor constă în evaluarea lor pozitivă a realiilor. Sau iată o altă definiție a eufemismului din aceeași categorie: „Eufemismul este utilizarea unei expresii duioase, mîngîitoare, evazive în locul uneia care este tabu, negativă, ofensatoare sau prea directă” [Потапова, 16].

În baza comentariilor de mai sus, lesne putem deduce că elucidarea fenomenului eufemiei este departe de a fi suficientă.

Referințe bibliografice:

Mureșanu Ionescu Marina, *Terminologie poetică şi retorică,* Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, Iaşi, 1994, p. 60].

Preite C., Enregistrement lexicographique des euphémismes en français et en italien : le Petit Robert et le De Mauro-Paravia, in //Euphémismes et stratégies d'atténuation du dire, SYNERGIES ITALIE ISSN : 1724 – 0700, ISSN de l'édition en ligne : 2260 – 8087 Numéro Spécial – Année 2009 Revue du GERFLINT, pp.41-50.

Seidler H., *Euphemismus*, in: Kazser, W., H. Rüdiger und E. Koppen: *Kleines literarisches Lexikon*, Bern-München, 1966, Bd.3.

Șăineanu L., *Dicționar universal al limbii române. Vocabular general (E-M).* Ediție revăzută și adăugită, Iași, Mydo Center,1996.

The Oxford English dictionary. Oxford,New York, Oxford University Press, 1989.

Webster: *The New American Webster Handy College Dictionary*, New York, N. Y.1961

Ахманова О.С., Словарь лингвистических терминов, Москва,1969.

Кацев А.М., Языковое табу и эвфемия: Учебное пособие к спецкурсу. Л.: Изд-во ЛГУ, 1988.

Марузо Ж., *Словарь лингвистических терминов,* Москва, Изд-во <<Иностранной литературы>>, 1960.

Потапова Н.М., *Эвфемизмы и деловой дискурс*, Москва, Макс Пресс, 2009,

Розенталь Д. Э., Теленкова М. А., *Словарь-справочник лингвистических терминов,* Москва, Изд-во <<Просвещение>>, 1976.

Реформатский А. А., *Введение в языкознание*. Москва, Изд-во <<Аспент Пресс>>, 1996.

GLOBAL PUBLIC SPHERE AND JUSTIFICATION OF THE RELIGIOUS DISCOURSE

Ion Cordoneanu, Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galaţi

Abstract: Even if the modern societies separates the state and religion, and ensures the freedoms and the rights on the individual, religion became a private matter but its special importance cannnot be overshadowed in the modern world. Religion cannot be replaced, or limited, either the metaphisics, neither antropology (Feuerbach), science (Compte), social emancipacion (Marx), cultural evolutions (Nietzsche) or mentl individual processes (Freud). As a consecquences, Habermas believe that the evolutions of this sub-systems of the society must remain united and form a whole. He advocates for communication between philosophical ideas, politics, arts and religion. The german philosopher argues that religion was overtaken by globalization of markets. According to Habermas, religion should not be regarded through the eyes of the media; the latter uses simplified data and distorting the meaning and purpose of religion. He defends the efforts to develop theological discourse in the experience of our time, and sustain the side of those intellectuals promoting an educated debate responsible and permeated by the gravity of the religious subjets.

Keywords: global public sphere, religious discourse, globalization, intellectuals, Habermas.

Habermas avea în vedere, încă din anii 60, „religia ca parte a dinamicii societăţii moderne"[1] şi reclama, la rândul său, necesitatea reconceptualizării relaţiei dintre filosofie şi religie din perspectiva lărgirii cadrului instituţional al democraţiei[2], perspectivă din care trebuie reinterpretat conceptul parteneriatului dintre filosofie şi religie şi a religiilor între ele. Toleranţa însăşi, una dintre valorile fundamentale ale democraţiei liberale, este un concept întemeiat ca recunoaştere a drepturilor la religie, prin Edictul de toleranţă dat de împăratul Iosif al II-lea în 1782.

Tema majoră a secularizării este abordată de către Habermas din perspectiva gânditorului care înţelege că discursul religios trebuie să aibă locul său bine determinat într-o societate seculară în care conştiinţa religioasă acceptă premisele statului raţional, fără ca ea însăşi să fie limitată în exercitarea propriei identităţi. În contextul provocărilor pe care le ridică o raţiune secularizată, acelaşi context în care terorismul se alimentează din fanatismul religios sau în care raţiunea însăşi este producătoare de derapaje de ordin moral, teologul german acceptă că există *patologii ale religiei* şi *patologii ale raţiunii*, iar religia şi raţiunea ar trebui să se limiteze reciproc: „Aş vorbi despre o necesară corelaţionalitate între raţiune şi credinţă, raţiune şi religie, care sunt chemate la o purificare reciprocă şi la o reasanare mutuală şi care au nevoie una de alta şi trebuie să se recunoască una pe alta"[3].

1. Sfera publică şi teoria societăţii actuale

Dacă este un domeniu unde tezele lui Habermas continuă să aibă astăzi un impact major şi să alimenteze încă cercetarea, acela este *teoria normativă a democraţiei*. Ceea ce azi în filosofia politică anglo-saxonă se numeşte "democraţie deliberativă" pare a se alinia la modelul de spaţiu public şi decizii colective inspirat din opera habermasiană. Pentru cei care se plasează direct în filiaţia lui Habermas sau încearcă aplicarea modelului teoretic inspirat de el, deliberarea este alternativa la democraţiile contemporane centrate pe confruntarea intereselor reglate de alegeri. Ceea ce se constituie drept critică a practicilor democratice vizează, în plus, massmedia şi sondajele de opinie, considerate incapabile de a crea condiţiile acestei discuţii colective, deschise unui număr din ce în ce mai mare de

participanţi şi determinată de *forţa celui mai bun argument*. Această problematică are în centrul ei reexaminarea noţiunii de "public" şi fundamentele a ceea ce trebuie să fie opinia publică într-o societate democratică.

Problema centrală a *teoriei societăţii actuale* o reprezintă relaţia dintre societate şi stat şi se originează în întrebarea privind "condiţiile şi măsura în care politica de stat este derivată din consensul exprimat liber al cetăţenilor care discută şi tratează public"[4]. De aici interesul lui Habermas pentru problematica "sferei publice" în semnificaţia modernă a noţiunii[5].

Profilându-se în filosofia socială ca un critic al *vieţii politice* în care persoanele sunt considerate obiecte de manipulat şi al democraţiilor "plebiscitar-autoritare", Habermas promovează "democraţia socială" în care baza deciziilor pentru viaţa socială o constituie consensul liber exprimat al cetăţenilor care discută şi iau decizii. Din această perspectivă, Habermas va încerca să expliciteze relaţia dintre stat şi "opinia publică" în societatea occidentală într-o lucrare fundamentală şi astăzi pentru analiza parlamentarismului, *Schimbarea structurală a sferei publice* (1962).

Deşi în abordarea temei Habermas procedează socio-istoric, totuşi demersul său are un profund caracter normativ. Scopul studierii declinului spaţiului public burghez este de a dezvolta un concept normativ al democraţiei plecând de la descrierea tipului ideal al medierii pe care sfera publică o realizează între stat şi societate civilă. Sfera publică este un forum critic, un tribunal al raţiunii înaintea căruia puterea trebuie să legitimeze regulile pe care le emite şi se supune voinţei populare luminate care se formează în manieră discursivă în discuţiile politice care au loc atât în discuţiile din saloane şi cafenele cât şi în massmedia[6]. Modelul discursiv al formării opiniei publice luminate are în centrul său conceptul de libertate – care şi constituie în mod automat contextul în care se derulează procesul de raţionare şi discuţie între persoane autonome. Acest model pune limite puterii absolute obligând-o să ţină seama de exigenţele societăţii civile.

În altă parte[7], Habermas susţine că societăţile capitaliste avansate se îndreaptă către o criză – o criză de legitimare şi motivare provocată de ciocnirea dintre stabilitatea ordinii capitaliste şi contradicţia pe care o constituie aproprierea privată a bogăţiei publice. Deşi criza se originează în sistemul economic, „Habermas estimează că ea nu va deveni o ameninţare pentru stabilitatea sistemului, decât dacă se va deplasa ca să zicem aşa dinspre sistemul economic către sistemul politic şi, de aici, către sistemul socio-cultural"[8].

2. Societatea secularã şi crizele ei

În conformitate cu modelul descriptiv al „societăţii actuale", în care se pot distinge în mod clar câteva sub-sisteme (economic, administrativ, de legitimare, cultural), Habermas întreprinde identificarea tendinţelor de criză specifică sistemelor delimitate: tendinţa de criză economică; tendinţa de criză de raţionalitate; tendinţa de criză de legitimare; tendinţa de criză de motivaţie[9]. Habermas nu exclude ca această *criză economică* să fie amortizată într-o manieră permanentă de combinaţia dintre o politică neomercantilistă a statului şi o politică neocorporatistă a asociaţiilor, dar numai astfel încât imperativele contradictorii ale reglementărilor impuse prin constrângerea exploatării de capital dau naştere unei tendinţe de criză a sistemului politic.

Criza de raţionalitate este o criză economică deplasată. Intervenţia sporită a statului în vederea stabilizării condiţiilor de valorizare a capitalului şi a compensării consecinţelor producţiei private astfel încât instituţionalizarea politică a compromisului între clase riscă să supraîncarce aparatul de stat şi să-l antreneze într-o „criză a gestiunii crizei": pe de o parte, expansiunea crescândă a structurilor administrative riscă să pună problema neguvernabilităţii datorită supracomplexităţii; pe de altă parte, creşterea bugetului de stat

riscă să videze propriile vistierii şi să antreneze o inflaţie permanentă. Dacă sistemul politic nu reuşeşte să asigure într-o manieră satisfăcătoare scopurile reglementării crizei economice, tendinţa către o criză a raţionalităţii s-ar putea transpune, printr-un aparat de stat dezorganizat, în tendinţa către o criză de legitimitate.

În timp ce criza de raţionalitate este o criză a *output*-urilor sistemului politic, *criza de legitimitate*, care afectează integrarea socială, este o criză a *input*-urilor sistemului politic. Un sistem politic slăbit nu poate obţine loialitatea şi asentimentul masselor de care are nevoie pentru a putea funcţiona, astfel încât libertatea sa de a acţiona se restrânge atunci când ea ar trebui să se dezvolte. Raţiunea pentru care sitemul socio-cultural tinde către o criză a identităţii este următoarea: intervenţia crescândă a statului în sferele existenţei (muncă, sănătate, educaţie) va fi plătită cu o demistificare crescândă a caracterului pseudo-natural a destinului social.

Deciziile politice trebuie legitimate. Deoarece ele sunt luate nu în funcţie de interese universale, ci în conformitate cu interesele private, riscul de a exploda „contradicţia fundamentală a capitalismului" devine real. Confruntat cu o asemenea situaţie, sistemul politic poate recurge la reglementarea scopurilor sale normative printr-o planificare ideologică a conştiinţei publice (Luhmann), dar, în opinia lui Habermas, o astfel de manipulare a legitimităţii de către stat este autodistructivă.

Pentru Habermas, semnificaţia normelor lăsate moştenire de către tradiţie face parte din condiţiile culturale periferice de menţinere a sistemului politic. Aria de acţiune a administraţiei este limitată, deoarece ea nu poate produce noi tradiţii culturale; ea poate, cel mult, să utilizeze sau să manipuleze tradiţiile existente. Însă, această manipulare tradiţiilor existente prin intermediul sistemului politic este contraproductivă, din următoarele motive: a) utilizarea strategică a tradiţiilor culturale – care nu pot fi reproduse decât într-o lume comunicaţională, le distruge conţinutul, deci forţa lor de legitimare; b) această planificare determină naşterea conştiinţei caracterului contingent al normelor şi valorilor tradiţionale. Odată ce a fost distrus caracterul lor spontan şi pseudo-natural, ele devin obiect de discuţie publică care, pe termen lung, le face caduce, chiar dacă ele sunt indispensabile pentru satisfacerea nevoii crescânde de legitimitate a statului.

În măsura în care motivaţiile depind de norme şi valori, criza de legitimitate îţi găseşte perechea într-o criză a motivării. Teza *crizei de motivare* prezintă două aspecte: a) structurile motivaţionale de care depinde stabilitatea societăţilor capitaliste avansate (sindromul privatismului civic – sau al apatiei politice, al privatismului familial sau profesional – viaţa orientată către familie, consum şi carieră profesională) sunt minate de eroziunea tradiţiilor culturale burgheze şi preburgheze; b) logica dezvoltării structurilor conştiinţei exclude ideea că se pot identifica echivalente funcţionale în raport cu tradiţiile burgheze epuizate. Elementele reziduale ale acestor tradiţii care au încă putere de motivare (ştiinţa, arta, morala universalistă) nu reproduc sindroamele privatismului; în măsura în care ele încorporează o preocupare universalistă şi o exigenţă critică, ele contribue mai degrabă la subminarea lor.

La întrebarea privitoare la modul în care aceste crize marchează în mod decisiv „societatea actuală", Habermas a răspuns în mod riguros tot în *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*, sub forma unei "diagnoze riguroase"[10]: a) societăţile capitalismului târziu sunt periclitate de cel puţin una dintre tendinţele de criză posibile; b) odată cu intervenţia statului în economie, crizele nu mai au caracterul istorico-natural de odinioară; c) aceste crize au tendinţa să se manifeste "de jos în sus", către sistemul socio-cultural, care trebuie să creeze motivaţii suficiente pentru politica promovată; d) diminuarea generării de sens este de ne-evitat – această situaţie determină substituirea sensului cu consumul stimulat;

Depăşirea crizei de motivare poate avea loc numai dacă se asigură legitimarea normelor „raportată la adevăr". În opinia lui Andrei Marga, acest moment al raportării la adevăr îl înscrie pe Habermas în discuţia referitoare la condiţiile adevărului unei legitimări: „Soluţia (...) prin care Habermas marchează un moment nou, cu siguranţă original, în istoria problemei legitimării constă în solicitarea *recursului la normele de bază ale discursului raţional*, pe care le presupunem la fiecare discurs, deci şi în *discursurile practice*, drept cadru al legitimării normelor"[11].

În acest context teoretic presupus de problematica „societăţii actuale" şi a crizei de motivaţie, putem integra coerent demersul habermasian al re-evaluarii religiei ca parte a dinamicii societăţii moderne europene[12].

3. Religia în societatea globală

În Introducerea la *Sfera publică*, Habermas afirma: „Poziţia Bisericii se schimbă în funcţie de Reformă; legătura cu autoritatea divină pe care ea o reprezintă, religia devine o chestiune privată. Ceea ce s-a numit libertate religioasă asigură, din punct de vedere istoric, prima sferă de autonomie privată; Biserica însăşi îşi continuă existenţa ca un corp social printre altele, cu statut juridic"[13].

Mai târziu, după *Theorie des kommunikativen Handelns* (1981), va arăta că subsumând dezvoltarea religiei sub sintagma de privatizare a conţinuturilor de credinţă, deşi, din punct de vedere al dreptului religia este o chestiune privată, prezenţa ei în lumea modernă nu este nicidecum epuizată[14].

Habermas observă că analiza fenomenului religios în societatea globală nu poate lua drept punct de plecare perspectiva mass-media care manipulează date simplificate, revenind inelectualilor rolul de a asuma o dezbatere caracterizată de autenticitate şi gravitate: „Filosoful apără demersurile de elaborare a discursului teologic la nivelul experienţei timpului nostru şi este de partea acolor intelectuali care promovează o dezbatere instruită, pătrunsă de gravitatea subiectelor religioase şi responsabilă"[15].

În rândul intelectualilor publici ideea că religia cunoaşte un reviriment evident este acceptată ca premisă fundamentală pornind de la care este iniţiată orice dezbatere privitoare la rolul pe care trebuie să-l aibă în societatea globală. Or, această premisă se naşte din perspectiva habermasiană a legitimităţii prezenţei discursului religios, alături de celelalte (economic, politic, cultural) într-o lume pe cât de diversă, pe atât de interconectată. Din această perspectivă, Habermas şi-a îndreptat atenţia şi asupra problemei izolării formelor spirituale ale vieţii unele de altele, afirmând că evoluţiile acestor subsisteme ale societăţii trebuie să rămână unite şi să formeze un întreg: „Deoarece constelaţiile ce cuprind politica, arta şi religia se schimbăastăzi în mod semnificativ, reţelele de comunicare peste graniţele deja definite ale domeniilor dobândesc o surprinzătoare valoare seismografică"[16].

În opinia lui Habermas, creştinismul se confruntă cu o situaţie particulară. Deşi catalizatoare a procesului de naştere a modernităţii care îşi are în tradiţia iudeo-creştină unul dintre părinţi[17], religiei nu i se mai poate acorda rolul deţinut cândva, fiind depăşită de globalizarea pieţelor: „în această nouă situaţie creştinismul mai curând provocat de această nouă infrastrusctură, într-o măsură mai mare decât oricare altă formă a spiritului obiectiv"[18].

Din perspectiva structurării unui nou tip de discurs religios, Habermas aduce în discuţie problema transmiterii religiei de la o generaţie la alta. Dacă religiile revelate ne-au fost prezentate în formele dogmatice ale învăţăturilor ajungând astăzi la noi ca o teologie sistematică, "în societăţile moderne învăţăturile religioase trebuie să se afirme în concurenţă cu alte forţe ale credinţei şi cu alte pretenţii de adevăr. Ele nu se mai mişcă într-un univers închis, care este guvernat de adevărul propriu, considerat drept absolut. Orice proclamaţie

întâlnește astăzi diferite adevăruri de credință și, în același timp, scepticismul unei cunoștințe științifice profane, ce își datorează autoritatea socială failibilității acceptate și un proces de învățare susținut de revizia durabilă. Dogmatica religioasă și conștiința credinciosului trebuie să aducă sensul ilocuționar al vorbirii religioase, considerarea drept adevăr a unui enunț religios, în acord cu ambele ordini de fapte. Orice confesiune trebuie să se pună în relație cu enunțurile concurente ale altor religii, precum și cu pretențiile științei și ale bunului-simț secularizat, semipreștiințific"[19].

În acest context, Habermas accentuează pe ideea conlucrării dintre diferitele religii, insistând asupra faptului că în zilele noastre fiecare religie trebuie să fie receptivă la celelalte confesiuni, afirmarea uneia sau a alteia făcându-se numai prin concurență. Reprezentanții fiecăreia dintre religii trebuie să înțeleagă că este necesară o lărgire a orizonturilor deoarece religiile și învățăturile religioase nu se mai învârtesc într-un cerc propriu și închis, consecințele fiind evidente și în ceea ce privește specificitatea temelor abordate din perspectivă religioasă.

Concluzii. Care rămâne locul religiei în societatea globală?

Preocuparea lui Habermas este aceea dacă statul constituțional poate garanta presupozițiile normative din care el însuși se hrănește, de vreme ce originile lor stau într-o altă instanță pe care secularizarea este dispusă să o ignore? În acest sens, Habermas afirmă că statul secularizat are nevoie de o alianță cu o altă forță influentă în societatea modernă pentru a se putea susține: "O ordine constituțională complet pozitivată ar avea nevoie de religie sau de o altă forță de susținere, cu titlu de garanție cognitivă, pentru a-și fonda validitatea"[20]. Tocmai de aceea, discursul religios în conținuturile sale etice își justifică pe deplin existența. Virtuțile politice aparțin socializării și consolidării practicilor și a modurilor de gândire ale unei culturi politice liberale. Încurajarea cetățenilor de a participa la formarea opiniei și voinței publice vine din dorința de a se duce o viață etică și din formele trăite de viață culturală. Pentru ca acest comportament al cetățenilor să fie posibil, astfel ajungându-se la o solidaritate cetățenească este nevoie neaparată de o limbă comună, de o conștiință activă și nu în ultimul rând, ceea ce poate este cel mai important, de un fundal religios.

Note

1. vezi Andrei Marga, *Premisele unei dezbateri epocale…*, în J. Habermas, J. Ratzinger, *Dialectica secularizării. Despre raţiune şi religie*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 2005 (traducere de Delia Marga, Introducere de Andrei Marga), p. 15.

2. *idem*, p. 29. Aceasta reprezintă cea de-a doua direcţie; prima o reprezintă deconstruirea opticii filosofice a punctului de vedere epistemologic asupra religiei.

3. J. Habermas, J. Ratzinger, *Dialectica secularizării. Despre raţiune şi religie*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 2005 (traducere de Delia Marga, Introducere de Andrei Marga), p. 115.

4. Andrei Marga, *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, p. 110.

5. Distincţia public – privat apare în Grecia antică, unde sfera polisului era denumita de *koine*, şi sfera privată de *oikos*/*idia*, cea dintâi fiind accesibilă şi comună cetăţenilor liberi, iar viaţa publică se desfăşura în *agora*. Pentru a avea o reprezentare cât mai exactă a ceea ce înseamnă spaţiul public în Grecia clasică, autori precum P. Lévêque şi P. Vidal-Naquet (*Clistene Atenianul. Eseu asupra reprezentării spaţiului şi timpului în gândirea politică greacă de la sfârşitul secolului al VI-lea până la moartea lui Platon*, Paris, Les Belles Lettres, 1964), ulterior valorificaţi de către Jean Pierre Vernant (*Mit şi gândire în*

Grecia antică, Meridiane, 1995, cap. „Spaţiul şi organizarea politică în Grecia antică"), au arătat că reformele instituţionale de la sfârşitul secolului al VI-lea au însemnat, în fapt, o instaurare a politicului în existenţa socială a vechilor greci. Interesul meu aici pentru Grecia este justificat de identitatea preocupărilor, atât ale modernilor, cât şi ale celor vechi, în ceea ce priveşte capacitatea comunităţilor de a participa la deciziile care privesc *polis*-ul. Cu alte cuvinte, dacă anticii căutau „cum să creeze un sistem instituţional care să permită unificare grupurilor umane separate încă prin statute sociale, familiale, teritoriale, religioase, diferite, cum să fie smulşi indivizii din vechile solidarităţi , din apartamentele lor tradiţionale, pentru a-i constitui într-o cetate omogenă, alcătuită din cetăţeni asemănători şi egali, având aceleaşi drepturi în a particpa la gestionarea treburilor obşteşti" (J.-P. Vernant, *op. cit.*, p. 288), acelaşi lucru preocupă şi pe cei moderni, în structurarea democraţiilor moderne.

6. FrédéricVanderberghe, *Une histoire critique de la sociologie allemande. Alienation et reification*, Édition de la Descouverte/M.A.U.S.S, Paris, 1988 (tome II: Adorno, Marcuse, Habermas), p. 187. Apelul la modelul grec la care recurge şi Vanderberghe nu este întâmplător. El afirmă că modelul discuţiei care susţine analiza lui Habermas este cel al *agora*-ei greceşti, în care oamenii se reuneau în contextul co-prezenţei fizice pentru a delibera în privinţa scopurilor politice. Însuşi Habermas, în *Teorie şi praxis* (1964), plecând de la distincţia dintre cele două concepte, opunea filosofiei sociale moderne, reprezentate de Hobbes (ce concepea politica drept ştiinţă), concepţia aristotelică în care politica este înţeleasă drept prelungire a eticii şi procedează *pedagogic*, „raportându-se la cerinţele *practice*, (în vreme ce) *filosofia socială* procedează *tehnic*, în felul în care se procedează cu obiectele pentru a le manipula" (Andrei Marga, *Introducere în filosofia contemporană*, Polirom, 2002, p. 298).

7. Habermas J. (1976). *Legitimation Crisis*. London: Heinemann. Vezi şi Raymond Plant, „Jürgen Habermas and the Idea of Legitimation Crisis", în *European Journal of Political Research* 10 (1982), p. 341-351.

8. Frédéric Vanderberghe, *op. cit.*, p. 245.

9. Descrierea acestor tendinţe, pe scurt, o voi face după Frédéric Vanderberghe, *op. cit.*, p. 246-248.

10. Răspunsul şi ceea ce ar putea constitui drept soluţie le urmăm după Andrei Marga, *Filosofia lui Habermas*, Polirom, 2006, p. 128-129.

11. Andrei Marga, *op. cit.*, p. 129.

12. *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962); trad. rom. *Sfera publică şi transformarea ei structurală. Studiu asupra unei categorii a societăţii burgheze*, Editura Comunicare.ro, 2005. traducere şi notă biobibliografică de Janina Ianoşi, 387 p.

13. J. Habermas, *Sfera publică*, ed. rom., p. 61.

14. cf. A. Marga, *op. cit.*, p. 343-344.

15. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 23.

16. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 18.

17. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 20.

18. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 20.

19. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 21.

20. J. Habermas, J. Ratzinger, *op. cit.*, p. 85.

Bibliografie

Habermas, Jürgen, *Legitimation Crisis*, Heinemann, London, 1976.

Habermas, Jürgen, Ratzinger, Joseph, *Dialectica secularizării. Despre raţiune şi religie*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 2005.

Habermas, Jürgen, *Sfera publică şi transformarea ei structurală. Studiu asupra unei categorii a societăţii burgheze*, Editura Comunicare.ro, 2005.

Lévêque, Pierre, Vidal-Naquet, Pierre, *Clistene Atenianul. Eseu asupra reprezentării spaţiului şi timpului în gândirea politică greacă de la sfârşitul secolului al VI-lea până la moartea lui Platon*, Paris, Les Belles Lettres, 1964.

Marga Andrei, *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iași, 2006.

Marga, Andrei, *Introducere în filosofia contemporană*, Polirom, 2002.

Plant, Raymond, „Jürgen Habermas and the Idea of Legitimation Crisis", în *European Journal of Political Research* 10 (1982), 341-352.

Vanderberghe, Frédéric, *Une histoire critique de la sociologie allemande. Alienation et reification*, Édition de la Descouverte/M.A.U.S.S, Paris, 1988.

Vernant, Jean Pierre, *Mit şi gândire în Grecia antică*, Meridiane, 1995.

REGIONAL TV PROGRAMS IN THE LANGUAGES OF ETHNIC MINORITIES

Lucian Ionică, Assoc. Prof., PhD, University of the West, Timișoara

Abstract: The paper presents some aspects concerning the production of TV shows for language minority communities, based on the experience of TV stations from Banat (Romania), the DKMT Euroregion (Hungary and Serbia) and Transcarpathia (Ukraine).

Keywords: language minority communities, TV, media, national identity, editorial policy

Legislaţia din România conţine o serie de prevederi care susţin prezentarea în spaţiul media a valorilor culturale aparţinând minorităţilor naţionale. Spre exemplu, legea audiovizualului stabileşte că: „*În calitate de garant al interesului public în domeniul comunicării audiovizuale, Consiliul* (Naţional al Audiovizualului) *are obligaţia să asigure (...) protejarea culturii şi a limbii române, a culturii şi limbilor minorităţilor naţionale*", precum şi să emită decizii obligatorii cu privire la exprimarea corectă „*în limba română şi în limbile minorităţilor naţionale*" şi la *„politici* (editoriale) *nediscriminatorii cu privire la rasă, sex, naţionalitate, convingeri politice şi orientări sexuale."* [1] Obligaţia promovării valorilor culturale ale minorităţilor naţionale apare şi în legea radioului şi televiziunii publice.[2]

Odată principiile acceptate şi legiferate, urmează procesul, uneori complex, de aplicare a lor în practică. Transpunerea în viaţa reală se confruntă cu o serie de dificultăţi, ce diferă în funcţie de loc, moment, dar şi de oamenii implicaţi. Aceste influenţe trebuie cunoscute pentru a înţelege mai bine diversitatea situaţiilor concrete.

Emisiuni TV în limbile minorităţilor naţionale sunt realizate şi difuzate în ţările din spaţiul central şi est-european, atât de televiziunile publice, cât şi de unele staţii private locale. De peste 15 ani, la Ujgorod, în Transcarpatia (Ucraina), există un festival internaţional al producţiilor de radio şi televiziune de acest gen, numit „*Pământul meu natal*!" Este un loc unde se întâlnesc îndeosebi televiziuni din fostele ţări comuniste.

În România, conform datelor de pe pagina *Departamentului pentru Relaţii Interetnice*, din aparatul de lucru al Guvernului[3], există în 11 localităţi, 15 staţii locale care realizează şi transmit_programe TV în limbile minorităţilor naţionale. La acestea se adaugă trei studiouri teritoriale ale TVR, Cluj, Tg. Mureş şi Timişoara, plus studioul central din Bucureşti, televiziunea publică realizând producţii pentru 20 de minorităţi naţionale. Durata şi frecvenţa acestor emisiuni este foarte diferită: de la programe zilnice cuprinse între 30 si 90 de minute, până la programe lunare sau la 6 săptămâni ori chiar ocazionale, unele dintre ele având durata de doar 14 minute.[4]

Lucrarea va prezenta câteva aspecte legate de realizarea emisiunilor în limbile minorităţilor naţionale, cu referire la situaţia din Banat, dar are în vedere şi experienţa unor televiziuni din Euroregiunea Dunăre, Criş, Mureş, Tisa, precum şi din regiunea Transcarpatia, din Ucraina.

Problemele pe care doresc să le amintesc, în mod obişnuit nu preocupă pe telespectatori, lucru firesc pentru că prezintă interes doar ceea ce se vede pe ecran, doar rezultatul, nu şi cum se ajunge la el. Modul în care sunt folosite resursele existente:

[1] Legea nr. 504/2002, Art.10, Art.17
[2] Legea 41/1994, Art. 4
[3] http://www.dri.gov.ro/1812-2/ , consultat în 6.05.2014
[4] Raport de activitate. SRTV. 2013, http://www.tvr.ro/raport-de-activitate-pe-2013_7866.html#view, consultat în 6.05.2014

financiare, tehnice şi umane, ori strategiile jurnalistice adoptate, reprezintă probleme ce ţin de management şi de colectivul redacţional.

Personalul

Emisiunile bune se fac doar cu oameni buni! De aceea procesul de selecţie a redactorilor care realizează programe în limba unei minorităţi este foarte important. Se au în vedere cel puţin două calităţi. Prima, este profesională: să fie un bun jurnalist, adică să fie şi reporter de ştiri, şi realizator de reportaje sau documentare, şi moderator la emisiuni de dezbateri ori producător de emisiuni muzical-folclorice etc. Aici apare o primă dificultate: aceste calităţi nu se regăsesc întotdeauna în aceeaşi persoană.

La unele staţii regionale TV, pentru emisiunile unei minorităţi există mai mulţi redactori, la altele, doar unul singur. Sunt situaţii diferite, datorate resurselor financiare existente sau duratei şi frecvenţei emisiunilor respective. Dacă există mai multe posturi de redactori pentru o minoritate, ceea ce este posibil doar în cazul unei comunităţi numeroase, lucrurile sunt mai simple pentru că domeniile de competenţă enumerate mai sus se pot „împărţi" între membrii redacţiei; de exemplu, cineva se dovedeşte mai potrivit pentru emisiunile de platou, iar altcineva pentru cele de teren. În cazul în care comunitatea este mică, atunci un singur redactor se va vedea pus în situația de a realiza singur toate genurile jurnalistice, indiferent de abilităţile sale personale.

Uneori nici nu se justifică din punct de vedere economic să fie angajat un jurnalist cu normă întreagă ca să realizeze doar o emisiune, să zicem, de 30 de minute, care se difuzează o singură dată pe lună. În această situaţie trebuie căutate soluţii pentru a putea lucra totuşi cu un redactor bun, astfel ca nivelul emisiunii să fie cel puţin la un nivel acceptabil. Pot fi luate în considerare câteva variante, în funcţie de situaţia concretă: a) angajare cu normă întreagă, ceea ce ar însemna să lucreze şi la o altă emisiune (varianta cea mai bună), b) angajare cu o jumătate de normă sau c) doar un contract de colaborare, plata urmând să fie făcută pentru fiecare emisiune realizată şi difuzată. Ultimele două variante nu sunt fezabile pentru o perioadă mai îndelungată de timp decât dacă, cel în cauză va reuşi să se angajeze şi în altă parte, pentru a avea venituri decente, dar un alt post cu un program suficient de flexibil, care să-i permită să meargă şi la filmări, nu este uşor de găsit.

A doua competenţă testată în procesul de selecţie a redactorilor se referă la cunoaşterea limbii, istoriei şi culturii minorităţii respective, iar dacă acelaşi redactor urmează să facă şi traduceri în sau din limba română, atunci trebuie să o cunoască bine şi pe aceasta.

O dificultate suplimentară, în cazul când există doar un singur redactor pentru o anumită limbă minoritară, constă în imposibilitatea unui control redacţional intern asupra corectitudinii folosirii ei, precum şi a calităţii traducerilor.

Să presupunem că a fost găsit şi angajat un jurnalist foarte bun, care îndeplineşte ambele criterii amintite mai sus. Dar cu asta, în anumite cazuri, problema nu e rezolvată decât pentru o anumită perioadă de timp. La un moment dat intervine dorinţa firească de a avea o carieră profesională mai vizibilă. Emisiunile pentru minorităţi, când este vorba de programe difuzate naţional sau regional au, în general, o audienţă scăzută.[5] Emisiunile în limba comunităţii majoritare oferă şanse mai mari de afirmare şi de câştigare a notorietăţii. În consecință, este posibil ca un redactor aparţinând unei minorităţi etnice, să prefere să lucreze pentru emisiuni în limba majoritară. Nu este vorba doar de o posibilitate teoretică, ci de situaţii reale, care s-au petrecut. O asemenea opţiune ţine de personalitatea celui în cauză şi de propriile sale aspiraţii. Uneori pot să apară situaţii particulare, iar modul în care sunt

[5] Rariţa Zbranca, Utilizarea limbilor minoritare în mass-media, în Căluşer, Monica (editor), Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare în România. Între norme şi practici, Ed. Fundaţia CRDE, Cluj-Napoca, 2009, p. 109

soluţionate va influenţa, într-un fel sau altul, activitatea redacţiei: la un moment dat, un jurnalist a refuzat să accepte să devină realizatorul unei emisiunii destinate comunităţii din care făcea parte, preferând o altă emisiune, de mai mare impact. Cu toate acestea, a dorit să reprezinte în comitetul director al staţiei pe realizatorii emisiunilor pentru minorităţi.

Un reportaj sau un documentar nu este realizat doar de către jurnalist, ci de întreaga echipă, din care fac parte şi cameramanul şi editorul de imagine. Deoarece activitatea acestora are şi o componentă editorială, cunoaşterea limbii în care se vorbeşte ar avea un rol pozitiv. Din păcate, nu întotdeauna este posibil să fie angajaţi atâţia oameni când este vorba de emisiuni cu o frecvenţă lunară şi durată mică. O soluție posibilă ar presupune unor persoane cu statut de colaborator, dar această variantă implică inconvenientele amintite mai sus. O echipă bună se formează în timp şi de aceea, eforturile pentru menţinerea ei pe o perioadă mai îndelungată vor contribui la obținerea unei calități mai ridicate a emisiunilor.

Audienţa scăzută

Afirmaţia că „audienţa emisiunilor pentru minorităţi este redusă" poate avea două semnificaţii:

a) *audienţa este mai scăzută în raport cu alte programe TV difuzate în acelaşi timp*. Faptul nu ar trebui să deranjeze, pentru că el este asumat *ab intio,* aceste emisiuni adresându-se în principiu unei comunităţi restrânse;

b) *audienţa este scăzută în rândul comunităţii căreia i se adresează*. Dacă acest lucru este adevărat, atunci el reprezintă un subiect necesar de reflexie, pentru că scopul emisiunilor este atins doar în măsura în care sunt vizionate. O abordare pragmatică ar avea în vedere identificarea cauzelor şi a ponderii lor. Iată două cauze posibile care ar putea fi luate în considerare:

- emisiunea se difuzează într-un interval orar puţin favorabil;

- concepţia şi realizarea emisiunii nu sunt satisfăcătoare, nu răspund pe deplin aşteptărilor publicului. Dar care sunt preferinţele sale ? Mai multe ştiri, mai multă muzică populară ? Rariţa Zbranca, în studiul citat, constată că „Nu există studii speciale cu privire la nevoile vorbitorilor limbilor minoritare în relaţie cu tipul de programe mass-media – format, teme de interes, durată, oră de difuzare etc."[6] Singurele informaţii se obţin prin contactul direct cu membrii comunităţii respective sau prin mesaje primite de la ei. La un moment dat, la TVR Timişoara s-a încercat ceva mai mult, a fost organizată o întâlnire cu reprezentanţii unor organizaţii ai minorităţilor naţionale, unde s-a discutat tocmai despre tematica şi modul de realizare a emisiunilor care se adresau comunităţilor din care făceau parte. Interpretată corect, reacţia telespectatorilor, chiar provocată când ea nu se produce de la sine, poate oferi sugestii preţioase echipei redacţionale şi să aducă un aer proaspăt în emisiuni.

Strategia editorială

Strategia editorială a emisiunilor destinate minorităţilor naţionale se construieşte, inevitabil, în limitele resurselor disponibile şi în funcţie de statutul fiecărui post TV în parte: public sau privat, local, regional sau naţional, precum şi în concordanţă cu particularităţile fiecărei comunităţi.

Frecvenţa şi durata programelor pentru minorităţi reprezintă un subiect important şi sensibil. Dacă o comunitate are emisiuni de mai multe ori pe săptămână, strategia lor editorială va diferi faţă de cele care se difuzează doar lunar. Astfel, într-un caz se pot aborda şi chestiuni de actualitate, pe când în celălalt numai probleme de interes general.

O primă întrebare este aceea dacă să se realizeze emisiuni *pentru* sau *despre* o anumită minoritate naţională ? Fiind vorba de perspective diferite, chiar dacă uneori ele se

[6] ibidem

suprapun parţial, clarificarea de la bun început a intenţiei va asigura un plus de coerenţă editorială. În primul caz, publicul ţintă este cel al comunităţii, ceea ce nu exclude, ba dimpotrivă, ca şi persoane din afara ei să fie interesate, iar în al doilea caz, viaţa şi momentele importante din istoria comunităţii sunt prezentate celorlalţi, majoritari şi alte minorităţi naţionale. O mai bună cunoaştere reciprocă a valorilor identitare favorizează armonia socială. Banatul este o regiune în care conviețuiesc într-un climat de bună înțelegere numeroase minorități. Multiculturalitatea și interculturalitatea, considerate dificile sau chiar imposibile în alte părți, aici chiar funcționează, nu sunt doar un subiect care dă bine într-un discurs public. Respectul pentru celălalt este o condiţie a unei bune relații interetnice.

Tradiţia şi folclorul

A existat o tendinţă, nu doar în România, de a prezenta comunităţile etnice mai ales prin prisma tradiţiilor şi a creaţiilor folclorico-etnografice. Desigur, cultura tradiţională, născută în lumea satului, este importantă pentru definirea identităţii nu doar a minorităţilor etnice, ci şi pentru populaţia majoritară, dar imaginea ar fi incompletă sau distorsionată dacă accentul ar fi pus doar pe aceste elemente. Favorizarea lor are câteva posibile explicaţii:

- identitatea naţională este foarte vizibilă şi uşor recognoscibilă în folclor şi în elementele etnografice, pe când în cazul unor subiecte din viaţa de zi cu zi, cum ar fi activitatea unui spital, a unei firme etc., acestea nu au o „marcă” evidentă a etniei;

- asemenea teme sunt mai uşor de realizat pentru că întotdeauna există un specialist care să explice semnificaţiile unui obicei sau altul, să dea detaliile necesare, iar persoane, mai tinere sau mai în vârstă, care le practică, să vorbească despre ele.

Există riscul ca uşurinţa realizării emisiunilor cu o asemenea tematică să se transforme uneori în comoditate şi să favorizeze apariţia unor clişee. Minorităţile naţionale merită să fie prezentate ca fiind alcătuite din oameni vii, nu doar ca exponate ale unui muzeu virtual. O corectă îmbinare a acestor două perspective contribuie, pe de o parte la păstrarea tradiţiilor şi a respectului faţă de ele, iar pe de altă parte, ar vorbi şi despre omul din societatea contemporană, cu preocupările sale.

Limba literară sau în dialect ?

Principiul de la care s-ar putea pleca în această chestiune este acela de a îmbina folosirea limbii literare, îndeosebi la ştiri, la subiecte de actualitate sau la teme privind viaţa contemporană, cu varianta dialectală, mai ales în emisiunile legate de viaţa satului şi de tradiţii. În felul acesta s-ar răspunde celor două exigenţe: cultivarea limbii, dar şi păstrarea tradiţiilor. Desigur, soluţiile concrete presupun multe atenţie şi nuanţare, iar deciziile editoriale ar trebui să aibă în vedere şi opinia comunităţii respective.

Independenţa editorială

Conform legii, desemnarea membrilor Consiliului de administraţie al Societăţii Române de Televiziune (SRTv) se face politic, ceea ce constituie una dintre cauzele care au dus la criza în care se afla televiziunea publică de câţiva ani. În acest organism de conducere au ajuns de-a lungul timpului şi oameni competenţi, dar şi alţii, incompetenţi, şi oameni bine intenţionaţi, dar şi altfel de personaje. Constatarea aceasta este valabilă şi pentru reprezentanţii minorităţilor. Este suficient să se parcurgă stenogramele şedinţelor Consiliului de administraţie pentru a constata modul, adesea, neprofesional sau interesat în care se luau unele decizii. Parlamentul numeşte membrii Consiliului de administraţie al SRTv pe baza propunerilor făcute de Preşedintele României (1 pers.), Guvern (1 pers.), personalul angajat al SRTv (2 pers.), grupurile parlamentare (8 pers.), potrivit configuraţiei politice şi ponderii lor în Parlament, precum şi grupurile parlamentare ale minorităţilor naţionale (1 pers.). În acest fel, în fiecare Consiliului de administraţie a existat, pe de o parte un reprezentant al

UDMR, iar pe de altă parte, un reprezentant ale celorlalte minorităţi, care au avut posibilitatea să contribuie la elaborarea strategiei generale a televiziunii publice.

Al doilea palier la care se poate manifesta influenţa politică este la nivelul redacţiilor. Organizaţiile minorităţilor îşi doresc să aibă un vector mediatic prin care să comunice cu membrii comunităţilor în numele cărora vorbesc şi să colaboreze mai îndeaproape cu jurnaliştii. „*Rolul de < câine de pază> al mass-mediei este în cazul acestui segment de presă nonexistent sau foarte slab*."[7]

Chiar dacă autoarea se referă la presa privată, a cărei finanţare se face prin intermediul organizaţiilor minorităţilor naţionale, al unor firme etc., afirmaţia poate să dea de gândit şi în alte cazuri, mai ales dacă jurnalistul, în calitate de membru al acelei comunităţi, a beneficiat de vreun sprijin sub o formă oarecare, de exemplu, a fost propus să urmeze un curs de perfecţionare în jurnalism.

Apare şi întrebarea: când şi în ce măsură redactorul acţionează ca un jurnalist şi când ca un reprezentant al comunităţii din care face parte? Formulată astfel, problema poate să pară mai dificilă decât este în realitate, pentru că profesionalismul, experienţa şi respectarea deontologiei ar trebui să asigure buna măsură.

Viitorul

Peisajul mediatic s-a schimbat foarte mult în ultimii 5-10 ani datorită tehnologiei digitale, la aceasta se adaugă modificarea preferinţelor şi a obiceiurilor de consum ale publicului.

Astăzi, pe reţelele de cablu sau cu ajutorul sateliţilor, se pot recepţiona foarte multe programe TV şi din alte ţări, inclusiv din ţările mamă pentru minorităţile naţionale, de care sunt legate istoric şi cultural, fapt care a dus la un plus de informaţie. Dar accesul la aceste canalele creează şi o dificultate. Dispunând de resurse mult mai mari decât staţiile regionale sau locale de la noi, ele sunt mai atractive comparativ cu emisiunile destinate minorităţilor lingvistice din România. Problema care se pune este următoarea: prin ce anume acestea din urmă pot să concureze eficient şi să atragă telespectatorii, păstrându-şi astfel rolul real, nu doar unul de factor al prestigiului ? Răspunsul de principiu ar fi: prin informaţia de proximitate. Publicul va fi interesat să afle ceea ce se întâmplă în comunitatea din care face parte, este ceea ce alte posturi nu-i pot oferi: o informaţie de care are nevoie.

În actualul context mediatic este necesară o altă strategie editorială, care să folosească tocmai noile tehnologii. De exemplu, posibilitatea de a posta emisiunile pe internet creşte audienţa acestora prin faptul că telespectatorul poate avea acces la ele în orice moment, ne mai fiind condiţionat de o anumită oră de difuzare. În plus, poate să le revadă oricând doreşte. Cum interesul tinerilor pentru internet a crescut, în detrimentul televiziunii, este şi aceasta o cale ca emisiunile să ajungă la un număr mai mare dintre ei.

Perspectiva pragmatică propusă mai sus a încercat să evidenţieze câteva dintre dificultăţile reale ce trebuie rezolvate pentru a obţine aplicarea unor deziderate frumoase. Găsirea unor soluţii, cel puţin acceptabile, depinde de factori obiectivi, respectiv mărimea bugetului disponibil, de prevederile legislaţiei, dar şi de factor subiectivi, ce ţin de persoanele implicate.

[7] idem, p.118

BRANCUSI –LA PORTE DU BAISER UNE APPROCHE D'HERMÉNEUTIQUE ENDOGÈNE

Matei Stircea-Crăciun, PhD, Francisc Rainer Institute of Anthropology, Romanian Academy

Abstract: The paper uses a new intensive analytical technique – endogenous hermeneutics – to explore material symbolism in Brancusi's Gate of the Kiss (1938), part of The Targu-Jiu Ensemble, a World War I memorial. The Gate epitomizes lifelong strivings with this founder of modern sculpture to explore materials as a worldwide matrix of cultural value. Additional reference to Brancusi's Kiss (1907), a direct inspiration source for the Gate, is meant to expand discussion on material symbolism in Brancusi's work – or what amounts to be a leading composition principle with his art. Indeed, it may be argued that in conceiving of sculpture as expressive of material language rather than of shape language, Brancusi initiated a major shift in conventional aesthetic principles ushering in un-hoped for chances to bridge gaps across mutually segregated cultural paradigms. While strikingly deprived of common commemorative or space vs. time direct reference to war waging or war heroism, visual discourse in the Gate of the Kiss deliberately highlights archetypal and material motifs articulated into a reconciliation symbol addressed to the human species at large. Arguments announce more ponderous findings in a recently published monograph covering Brancusi's whole work. In endogenous hermeneutics, a method mainly informed by symbolic anthropology, interpretation is grounded on intensive morphological analyses designed to identify what might be termed the sculptural vocabulary inherent to an artist's work. Findings resulting from hermeneutic analyses of abstract sculpture heavily depend on data provided by art historians and critics. They may profit from cooperation by symbolic anthropologists. They are likely to considerably enhance tasks and responsibilities incumbent on art historians and critics.

Keywords: modern sculpture, art history, material symbolism, hermeneutics, symbolic anthropology

PRÉAMBULE TECHNIQUE

L'analyse comparative ci-jointe utilise les résultats d'une exégèse herméneutique de l'œuvre de Brancusi récemment publiée[1], où les motifs sculpturaux sont analysés avec, comme but explicite, d'isoler sur chacun d'eux les détails susceptibles d'être porteurs de significations culturelles.

La monographie fournit la première ample conceptualisation des dimensions esthétique et philosophique de la vision artistique lancée par Brancusi – une somme de principes de composition assumés et développés par plusieurs générations de sculpteurs tout au long du XXe siècle, dont il est temps d'évaluer la cohérence programmatique au sein de ce qu'il conviendrait de saluer comme un courant artistique à part – *symbolisme matériel* ou *symbolisme hylésique* – sur la carte du modernisme.

Ce texte fait suite à deux autres communications auxquelles le lecteur aura avantage de se rapporter.[2]

[1] Matei Stircea-Craciun, Brancusi –Le langage des matières, Symbolisme hylésique, Étude herméneutique de la sculpture abstraite (monographie en langue roumaine), Éditions Anima, Bucarest, 2010 .

[2] Il s'agit d'abord (a) d'un texte présenté en 2013 à la Conférence internationale « Literature, Discourse and Multicultural Dialogue », déroulée elle aussi sous l'Egide de l'Université Petru Maior de Targu Mures, lequel portait sur le symbolisme archétypal de La Table du Silence. Cf. M. S.-C., l'Herméneutique de l'objet. Vecteur de Dialogue Multiculturel. Considérations sur Brancusi vs. Bachelard, in Iulian Boldea (éd.) Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, ARHIPELAG XXI PRESS, 2013, pp. 94-101. Volume disponible en version on-line : http://www.scribd.com/doc/215180664/Iulian-Boldea-Editor-

L' ENSEMBLE DE TARGU JIU. INTRODUCTION

C'est le lit sempiternel de le rivière du Jiu, dressé du Nord au Sud, que Brancusi choisit, à Targu Jiu, comme point de départ pour l'axe de l'Ensemble de monuments qu'il érigea à la mémoire des soldats roumains tombés au cours de la Grande Guerre: la *Table du Silence* entourée des douze chaises rondes, puis l'allée bordée des chaises quarrés débouchant sur la *Porte du Baiser* et, tout à l'autre bout de la ville, la *Colonne sans fin.*

Porte du Baiser (1938)

- Le linteau de la *Porte du Baiser*

La *Porte du Baiser* développe le motif du *Baiser* (1907), une composition cardinale de Brancusi, à laquelle il ne cessa de revenir tout au long de sa carrière, en y produisant des variantes de plus en plus stylisées, jusqu'en 1945. Et l'importance du *Baiser* découle, entre autres, de ce qu'avec deux autres pièces travaillées la même année – *La Prière* et *La Sagesse de la terre* –, il ouvre l'œuvre mûre du sculpteur.

Dans le *Baiser* de Brancusi, tout comme d'ailleurs sur *La Porte du Baiser* – l'exigence de la figuration soignée perd son importance, et les corps des amants sont reproduits dans la pierre de façon schématique, comme si l'artiste cherchait à dessein à subordonner l'expérience esthétique de la contemplation à un autre jeu de priorités.

La masse rectangulaire de la composition la rapproche d'une pierre d'assise, un objet dépourvu d'individualité. Les pierres d'assise sont égales aux pierres soudées dans la masse d'un mur. Aussi, n'est-il pas étonnant de voir comment les versions tardives du *Baiser,* y compris la *Porte du Baiser,* illustrent ce qui équivaut à un processus de résorption des détails et des formes dans la masse de la pierre.

La saillie du nez, au plan de la face, fait généralement obstacle à l'attouchement des joues lors d'un baiser. Brancusi tranche ce problème de la façon la plus radicale puisqu'il figure ses personnages comme s'ils n'avaient pas de nez. Et, comme les deux visages parviennent ainsi à s'affronter parfaitement, le baiser des amants en est un des yeux plutôt que des bouches. De plus, l'omission des nez et des oreilles dans la figuration des deux visages traduit, au fait, la suppression de l'olfaction et de l'ouïe – peut être aussi, en termes allégoriques, la suppression des orgueils et des infidélités – avec, pour effet, de faire croître, encore d'avantage, le poids des regards qui se croisent. C'est bien dans ce contexte qu'il convient de reconnaître combien le rapprochement exacerbé des orbites confère aux yeux une valeur symbolique cardinale dans l'économie de la composition.

Cependant, à bien regarder le motif du *Baiser* figuré sur la frise de *La Porte* on s'aperçoit qu'aucun indice morphologique, sauf les bras figurés sans coudes, n'explique la force exceptionnelle de cet embrassement. Il est surprenant de constater combien les bras des amants sont frêles et comment ils conservent pratiquement inchangée leur épaisseur depuis l'articulation de l'épaule et jusqu'au poignet. Et puisque le sculpteur estompe toute suggestion de muscles et d'os dans la figuration des bras, il rend d'autant plus étrange cette étreinte tellement puissante qu'elle amène les visages à presque fondre l'un dans l'autre.

C'est comme si, au moment où il travaillait la sculpture, Brancusi avait expressément eu à l'esprit, un verset du deuxième chapitre de la Genèse qui explique l'idée générique d'accouplement: « C'est pourquoi l'homme laissera son père et sa mère, et il se joindra à sa femme, et ils seront une même chaire.»(Genèse, 2.24.)

*

STUDIES-ON-LITERATURE-DISCOURSE-AND-MULTICULTURAL-DIALOGUE-Section-Language-and-Discourse-Arhipelag-XXI-Publishing-House-T.

Voir aussi : (b) Matei Stircea-Craciun, Brancusi et Gaston Bachelard, Une Approche herméneutique de la sculpture abstraite, in Jean-Jacques Wunenburger, Gaston Bachelard, Science poétique, Une nouvelle éthique, Hermann, 2013, pp. 469-490.

Il y a raison de croire que Brancusi a choisi de concevoir la *Porte du Baiser,* en s'inspirant de *La Porte de l'enfer,* (1880-1917) le chef d'œuvre de Rodin, son devancier et maître. Sans doute, l'exemple de portes censées ouvrir l'accès aux enfers ou au paradis est-il utile pour faire comprendre que toute porte a essentiellement pour fonction de diviser l'espace. La porte équivaut à une frontière. Elle coupe l'espace (l'espace comme entier), en deux parties, ce qui revient, à la limite, à dire qu'elle convertit *un* en *deux*. Cette première observation appelle, de façon inattendue la possibilité d'opposer la notion de *porte* à la notion de *baiser*. Car, en effet, le baiser réunit. Il correspond à l'acte par lequel deux êtres fusionnent. Pour la symétrie des définitions, le baiser convertit *deux* en *un*.

Auquel cas, le titre, la *Porte du Baiser,* se laisserait traduire en effet par un système paradoxal d'équations: „*un devient deux"* conjugué à *„deux devient un"*.

Il convient de tenter de lire ces équations à la lumière des déclarations programmatiques de Brancusi. "Je ne donne jamais le premier coup à la pierre, avouait Brancusi, avant qu'elle ne m'ait dit ce que je dois faire. J'attends que l'image intérieure ait bien pris contour dans mon esprit. Cela prend parfois plusieurs semaines que la pierre me parle…" En effet, les dimensions et la forme brute du bloc minéral présentaient bien moins d'intérêt pour l'artiste que la spécificité matérielle de la pierre. Brancusi la percevait, cette spécificité matérielle, comme porteuse de vérités premières et, partant, essentielles pour l'esprit humain.

Or, si la diversité, la richesse et les rythmes accélérés propres à la civilisation urbaine font souvent décroître la part impartie dans le vécu à la contemplation de la nature et des matières, il incombait à l'art, à l'avis de Brancusi, d'en raviver à nouveau le poids dans la conscience publique. "La matière (...), précisait encore l'artiste, doit suggérer le sujet et la forme. Les deux doivent venir de l'intérieur de la pierre et ne pas lui être imposés du dehors."

Les effigies du *Baiser* qui font le pourtour du linteau, développent la formule primaire du motif du *Baiser* dans le sens où, précisément, les paires étalées sur chaque côté du linteau réitèrent de façon cumulative l'équation *deux devient un.* Mais, il y a plus à dire à ce propos. En effet, les côtés étroits du linteau présentent quatre couples du *Baiser,* alors que sur les côtés larges il y en a seize, ce qui fait un total de quarante couples. Les assertions plastiques sous-jacentes aux fragments de la frise aussi bien qu'à l'ensemble de la frise se laissent donc lire comme : *quatre devient un* (les quatre motifs forment *un* côté court), respectivement *seize devient un* (les seize motifs forment *un* côté long), ou encore, ne fût-ce que conceptuellement, *quarante devient un* (les quarante motifs forment *une* frise).

Acceptons à titre d'hypothèse que les déclarations programmatiques de Brancusi citées plus haut s'appliquent au monument. Postulons, autrement dit, que l'artiste ait commencé à sculpter sur le linteau le thème de l'amour (les couples du *Baiser*) après que «la pierre lui eût parlé ». Si la métaphore des couples enlacés sur le linteau se voulait reconduire vers le principe de la genèse de la pierre à partir des grains de sable, on est en présence d'une conception esthétique bien à part à laquelle il convient d'accorder toute l'attention.

A l'encontre du *Baiser* de Rodin, Brancusi substitue à dessein le carré ou le rectangle au cercle dans la structure de la composition (la prévalence des formes rectangulaires y est évidente), afin précisément de dresser un éloge à la constance de l'amour face aux épreuves de l'existence. L'amour – notamment si on l'entend comme assise archétypale pour l'esprit – se veut statique pour Brancusi. Il n'y a d'amour, affirme-t-il dans le *Baiser,* que lorsque l'écoulement du temps ne lui porte pas atteinte.

Dans une véritable antithèse de la danse érotique et de l'amour charnel, *le Baiser* de Brancusi évoque l'histoire d'un couple uni pour l'éternité, deux êtres enlacés qui fusionnent, corps et âme, au point de se métamorphoser en un bloc de pierre. Aussi, le sculpteur exalte-

t-il la pérennité de l'amour dans les termes de l'inaltérabilité de la pierre, car, au fait, son effort consiste précisément à les expliquer l'un par le truchement de l'autre.

- Les piliers de la *Porte du Baiser*

Et c'est toujours en référence aux principes matiéristes de Brancusi qu'il convient d'observer comment l'encoche verticale, dont les piliers de la *Porte du Baiser* sont marqués sur toute leurs hauteur, se veut probablement commenter un autre attribut de la pierre – comme, par exemple, *sous le choque, la pierre fend*. En complément à l'équation *'deux* devient *un',* qu'illustre le linteau, le motif de l'encoche semble transcrire l'équation inverse : '*un* devient *deux'*.

Si donc, dans la sculpture de Brancusi, « la matière se doit de suggérer le sujet et la forme», l'observation que la pierre fend, dès que promue en objet de réflexion, enclenchait naturellement des associations mentales des plus diverses. Il appartenait à l'artiste d'en faire un choix, imaginer une allégorie et en tirer un motif sculptural – tel les piliers de *La Porte de Baiser*

*

La fente verticale qui court le long des piliers, vient traverser en haut un médaillon inscrit dans un anneau bien visible, sculpté en haut relief. Le médaillon, l'anneau et la fente sont circonscrits par un mince rectangle qui borde les piliers sur toute leur hauteur.

Il est courant que les piliers des temples, les portails, voire des maisons se voient attribuer des formes anthropomorphiques. Toutefois Brancusi avait depuis longtemps tranché, dans ses compositions, en faveur de l'abolition de la corporalité sculpturale, autrement dit au profit de la conversion du discours plastique vers un registre encré aux valeurs de l'âme. Faire l'éloge, en parlant de l'être humain, de la beauté d'âme plutôt que de la beauté et la force du corps, voilà la formule clef de l'esthétique de Brancusi.

C'est en considérant les piliers de la *Porte du Baiser* à partir d'une telle perspective qu'il apparaît plausible que Brancusi y ait eu recourt à une formule radicalement réductive de représentation de la corporalité. Postulons, ne serait-ce encore qu'à titre d'hypothèse, que la mince bordure rectangulaire au sommet arrondi qui encadre les motifs sculptés sur les piliers se veut suggérer le contour stylisé d'un corps humain – en tant que simple écho des silhouettes rectangulaires enfilées sur le linteau.

L'abstraction chez Brancusi regorge de réductions de la forme réelle, propre au biologique, comme en témoignent ses *Oiseaux*, ses *Poissons* mais aussi les portraits qu'il fit de Mademoiselle Pogany, de Madame Eugene Meyer etc. Cependant, lorsqu'il réduit la forme, le sculpteur ne vise pourtant pas à s'en écarter, mais bien au contraire, à en surprendre l'essence, à en supplanter l'individu par la masse, pour mieux parler, en tant qu'artiste, au nom de la masse.

Mais alors, l'idéogramme humaine ainsi inscrite sur les piliers ne pouvait recouvrer son sens qu'au prix de compléter l'envoi au corps par une référence symbolique à ce qui dépasse la corporalité en tant que telle. Et c'est à ce titre que les médaillons ronds, plutôt qu'un simulacre anthropomorphique, semblent traduire une convention graphique : en effet, la géométrie olympienne du cercle ne se prête-t-elle pas à merveille pour articuler un emblème plastique de l'âme – l'intarissable ressource de beauté humaine que Brancusi consacra sa vie à en faire l'éloge ?

L'artiste conjugue à dessein, sur les piliers de la *Porte de Baiser,* des formes antithétiques - le motif rectangulaire vs. le motif circulaire – pour définir ainsi les deux pôles complémentaires de l'être humain, le *corps* et *l'âme*, et la façon dont ils sont, les deux, solidaires lorsque la destinée inflige à l'individu l'épreuve du sacrifice.

En outre, il n'est pas sans intérêt de relever comment le style en contrepoint présent sur les piliers nuance d'avantage les mêmes idées. En effet, le *bas-relief* réservé au rectangle, s'y oppose au *haut-relief* du médaillon et de la fente verticale. Autrement dit,

c'est comme si l'artiste mettait à dessein la sourdine au discours sur la corporalité (le rectangle) – tout comme il l'avait d'ailleurs fait sur le linteau où les corps enlacés manquent de chair - pour ainsi mieux exalter le thème cardinal de la composition, le discours sur *l'âme* (le médaillon circulaire) et sur l'héroïsme (la fente verticale qui feint de fendre la pierre des piliers).

A tous ceux ayant fait au combat le sacrifice de leur vie, la *Porte du Baiser* adresse l'éloge pérenne de la pierre qui fend. Le parallèle entre la destinée des hommes et des pierres y est clairement censé assumer des vertus consolatrices. A l'instar de la grotte – le vide de matière – qui, en parfaite symbiose avec le rocher qui l'abrite, partage la gloire de pérennité de la pierre, la mort des héros s'installe, présence indélébile, dans l'horizon de la mémoire collective comme un substitut d'immortalité. Et le plus significatif des détails, la verticalité inflexible de la fente qui marque les piliers de la *Porte du Baiser* rend hommage à la *verticalité* dans la mort, l'avatar suprême du courage et de la dignité humaine.

À l'Ensemble de Targu Jiu, le sculpteur opte pour une matière modeste, la pierre calcaire de Banpotoc, et des proportions dépourvues d'emphase, accordées principalement sur la végétation environnante. Brancusi n'y représente pas des esprits gardiens, ou des scènes de combat, ou des soldats montant la garde, ou des héros mourants pas plus qu'il ne figure des uniformes, des armes et des drapeaux. Il n'y a sur la *Porte* aucune inscription, les listes des héros ayant fait le sacrifice de leur vie sont absentes et, détail des plus frappants pour une ville de province de la Roumanie de l'entre deux guerre, le signe même de la croix ne s'y retrouve nulle part bien qu'il eût joué comme effigie minimale de la récompense réservée aux vaillants.

Aussi, l'artiste se récuse-t-il de consentir à tout compromis visant à farder la vérité de la guerre, en tant qu'institution immémoriale de la haine. Une fois de plus il enjoint au visiteur de réfléchir sur une vision de la condition humaine guérie des flétrissures qui l'avilissent. Elle est parfaitement simple la loi de l'entente humaine, si tant est que l'on veuille en prendre conscience. L'allégorie des corps enlacés sur la frise de *La Porte du Baiser* la fait rappeler avec une radicale clarté.

Serait-il possible que *La Porte du Baiser* ait été conçue en paraphrase à la dévise dont Rabelais avait orné la porte d'entrée à l'Abeillie de Thélème, « Fais ce que voudras ! », manifeste de la liberté d'esprit qui engendra la Rennaissance ? Sur la frise de *La Porte du Baiser,* Brancusi, se faisant le porte parole des ce que l'on pourrait appeler la modernité *moderne*, une nouvelle Rennaissance, semble avoir énoncé la règle fondamentale d'harmonie pour une humanité ayant acquis la conscience planétaire et la volonté – clamait-il à la veille d'une déflagrassion encore plus horrifiante – de cohabiter dans la paix. Car la dévise qu'il y fait inscrire ne prête pas à l'équivoque : « Tient ce qui t'appartient ! »

CONCLUSION THÉORIQUE

Appel à la création de l'*Institut International d'Herméneutique de l'Objet*

Dans notre civilisation qui se veut de l'image, une herméneutique de l'image devient une institution indispensable de la connaissance de soi. Il convient de bien réaliser que la révolution des langages plastiques au commencement du XXe siècle imposait impérativement à la critique d'adapter les procédés d'évaluation de l'œuvre d'art en les fondant sur des études intensives du lexique et de la grammaire des idiolectes visuels. Et puisque la critique s'est pratiquement départie de cette tâche, une faille n'a cessé de s'accroître entre d'une part les artistes et d'autre part le public, avec comme conséquence une perturbation (crise) des circuits de valeurs qu'il échoit à l'art de gérer.

Le projet déroulé par l'Institut d'Anthropologie Francisc Rainer offre la preuve tangible que l'art abstrait peu se lire à la façon d'un texte[3]. L'enjeu d'institutionnaliser cette action est énorme. Il semble alors impératif de trouver les moyens et de former les spécialistes pour que l'herméneutique de l'objet acquière le statut d'une discipline en tant que telle, chargée de fournir des informations essentielles sur la structure axiologique de chaque génération et de chaque espace, tout comme sur la dynamique des valeurs culturelles.

*

Il nous paraît nécessaire de tirer partie de cette Conférence spécifiquement adressée au thème du dialogue multiculturel pour lancer un appel aux critiques et aux historiens d'art, aux philologues, aux philosophes de la culture aussi bien qu'aux anthropologues sur la nécessité de joindre leurs efforts pour cerner à nouveau la portée et les enjeux des révolutions axiologiques sous-jacentes aux œuvres de Brancusi et respectivement de Bachelard.

Il convient en effet de reconnaître que le XXIe siècle se devra de reconnaître dans le matiérisme une assise axiologique inestimable pour toutes théories et programmes visant à gérer le mutliculturilsme sur une planète comptant sept milliard d'habitants – ne serait-ce que puisque les matières en tant que matrices de valeurs culturelles demeurent inexorablement le dénominateur commun par excellence de toutes les civilisations humaines.

Sur le fond, l'intervention présente signale un problème institutionnel qui appelle une solution institutionnelle. A ce titre notre appel a pour but de provoquer une prise de conscience sur le besoin d'envisager la création d'un *Institut d'Herméneutique de l'Objet,* à vocation internationale, chargé de gérer la recherche herméneutique de l'art abstrait moderne et contemporain et de faciliter par là une meilleure articulation des savoirs émanant des recherches sur les arts plastiques, sur la création littéraire ou sur tout autre domaine susceptible de favoriser le progrès des connaissances sur les dimensions culturelles des paradigmes matérielles.

[3] Pour une autre étude qui témoigne de l'efficacité de la méthode herméneutique endogène, voir Matei Stircea-Craciun, Paul Neagu –Nine Catalytic Stations, A Study in Hylesic Symbolism, Anastasia Publishing House, 2003.

THE MARKETING TERMINOLOGY (ONOMASTIC ELEMENTS)

Dragoș Vlad Topală, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The concept of marketing expresses the idea according to which production must be constantly adapted to the needs of consumers. Its specific terminology, which has an international character, is represented by a ultraspecialized jargon concerning certain linguistic aspects: Anglicisms, onomastics, metaphors, slogans, clichés etc. The names of trademarks offer an interesting material for analysis.

Keywords: marketing, trademark, onomastics, etymology, sociolinguistics.

Marketingul reprezintă în primul rând un concept privind organizarea și desfășurarea activității economice, potrivit căruia producția trebuie să fie adaptată permanent la cerințele prezente și viitoare ale consumatorilor. Disciplina științifică construită în jurul acestui concept este complexă, iar terminologia specifică este reprezentată de un jargon care vizează diverse aspecte lingvistice, dintre care vom studia, în cadrul terminologiei internaționale a marketingului, unele aspecte privitoare la numele mărcilor comerciale.

În marketing, *marca* (engl. *brand*) este definită astfel: „Un nume, termen, simbol sau desen (ori o combinație a acestora) menit să desemneze bunurile sau serviciile unui comerciant sau ale unui grup de comercianți și să le diferențieze de cele ale concurenței.”[1] Etimologia anglicismului internațional *brand* este sugestivă: acesta provine din vechea scandinavă *brandr* „a arde” (de unde sensul specializat „a marca cu fierul înroșit” pentru a indica proprietatea sau pedeapsa în cazul persoanelor condamnate[2]).

În procesul onomastic de atribuire a numelor comerciale am identificat câteva aspecte fundamentale.[3]

O metodă importantă vizează situația în care numele mărcilor este dat de antroponime (patronim, prenume sau numele complet). Antroponimul persoanei în cauză (proprietar, fondator, asociat, inginer, creator, inventator) este transferat mărcii.

Procedeul se aplică în situația mărcilor internaționale prestigioase, cu vechime de zeci de ani. În industria modei de lux, transferul antroponimic este, practic, singura metodă utilizată pentru denumirea mărcilor. Principiul se explică prin faptul că se induce impresia consumatorului acestor produse de lux, marcate cu numele creatorului, că el utilizează produse-unicat, deși aceste articole exclusiviste sunt multiplicate (în colecții limitate sau la scară industrială) și vândute în întreaga lume. După caz, se folosesc: numele complet: *Paco Rabanne, Jean Paul Gaultier, Yves Saint Laurent* (abreviat YSL, ceea ce îi întărește identitatea de marcă), *Calvin Klein, Nina Ricci, Pierre Cardin, Karl Lagerfeld, Oscar de la*

[1] Philip Kotler, Marketing Management apud Marketing, p. 109.
[2] COD, p. 110.
[3] Procesul tehnic, de marketing pentru alocarea numelor mărcilor conține următoarele categorii fundamentale: mărci de familie (acele nume de produse care conțin obligatoriu numele companiei – Heinz Tomato Ketchup, Heinz Baked Beans); mărci individuale (de exemplu, produsele firmei Procter & Gamble au propriul nume de marcă: Ariel, Flash, Pampers etc.); mărci ale liniilor de produse (unele companii utilizează nume diferite de mărci pentru diverse linii de produse: Sears, Roebuck, de pildă, vând aparatură sub numele Kenmore și unelte sub marca Craftsman); marca-umbrelă (marca este atașată unei companii sau unui nume divizionar, pentru a susține respectivul produs și pentru a contribui la dezvoltarea propriei lui personalități); marcă a distribuitorului, marcă a fabricantului (situație în care un distribuitor, respectiv un fabricant pot deține propriile lor mărci); mărci ale numelor de vedete cf. Marketing, p. 109-110.

Renta, *Jimmy Choo*[4]; patronimul: *Chanel* (Gabrielle „Coco" Chanel), *Gucci* (Guccio Gucci), *Versace* (Gianni Versace), *Givenchy* (Hubert de Givenchy), *Burberry* (Thomas Burberry), *Dolce & Gabbana* (Domenico Dolce, Stefano Gabbana); numele complet, dar, selectiv, și patronimul pentru numele unor submărci (accesorii, parfumuri, linii speciale de colecție): *Giorgio Armani* (*Armani*, *Armani Collezioni*, *Emporio*[5] *Armani*), *Gianfranco Ferré* (*Ferré Milano*, *Ferré Red*, *GF Ferré*, *Gianfranco Ferré Fragances*); prenumele: *Kenzo*[6] (Kenzo Takada); nume complet și toponim: *Donna Karan New York* (numele este însoțit sau înlocuit de abrevierea DNKY).

În industria auto numele mărcilor auto desemnate prin antroponime sunt reprezentate prin patronime: *Ford* (Henry Ford), *Porsche* (Ferdinand Porsche), *Citroën* (André Citroën), *Renault* (Louis Renault), *Peugeot* (Armand Peugeot), *Skoda* (Emil Skoda), *Chevrolet* (Louis Chevrolet), *Chrysler* (Walter Chrysler), *Honda* (Soichiro Honda). O combinație interesantă, anume prenume de fată și nume de proprietar/inventator, apare la celebra marcă *Mercedes-Benz*: Karl Benz se află la originea companiei, iar *Mercédès* este un prenume de fată, care semnifică în spaniolă „grație, farmec, gingășie"[7]. Spre deosebire de industria modei, numele acestor mărci funcționează practic independent, din punct de vedere comercial, în raport cu persoana aflată la origine. În majoritatea situațiilor, această legătură a devenit complet obscură (probabil singura legătură pe care consumatorii o mai fac între marcă și proprietar este relația *Ford* – Henry Ford, fapt explicabil prin popularizarea faptului că industriașul american este primul care a implementat producția automobilelor pe bandă rulantă (divizarea muncii pe operații organizate în flux continuu), transformând aceste produse, prin scăderea substanțială a costurilor de producție, în articole accesibile oricui.[8] Fenomenul se observă, de exemplu, și în cazul altor sectoare din industria auto (piese de schimb, consumabile), din industria produselor electrocasnice etc.: publicitatea intensă pentru unele mărci a șters practic din memoria colectivă a consumatorilor orice referință culturală referitoare la originea unor branduri – mărcile de anvelope *Goodyear* (Charles Goodyear) și *Firestone* (Harvey Samuel Firestone), marca de piese de schimb și unelte *Bosch* (Robert Bosch), marca de electrocasnice *Zanussi* (Antonio Zanussi).

Această metodă elementară de denumire vizează și produse banale, precum marca de pix *Biro* (de la numele inventatorului pixului cu bilă, Laszlo Biro), devenit, în multe limbi, deantroponim generic pentru pix. Marca *Danone* a aparținut inițial unei societăți spaniole înființate la Barcelona de Isaac Carasso în 1919. Denumirea folosită inițial a fost *Danon*, prenumele catalan al fiului său[9], Daniel; pentru că nu putea înregistra un prenume atât de răspândit, a adăugat un *e*, astfel încât *Danone* devine marcă înregistrată. În alte situații, legătura dintre numele propriu și un anumit tip de produs (care nu este o marcă înregistrată, ci un anumit model) implică un demers cultural mai amplu: canapeaua, respectiv jacheta de tip *Chesterfield* sunt produse care au legătură directă cu Philip Dormer Stanhope, conte de Chesterfield, om politic și scriitor britanic, mare iubitor de lux, care a imaginat și a comandat pentru prima oară aceste produse. Chiar și marca de țigări *Chesterfield* are o legătură cu numele contelui, întrucât provine de la regiunea Chesterfield, Virginia, SUA, denumită astfel în onoarea aceleiași persoane.

[4] Și creatorii români de modă folosesc această metodă pentru numele de marcă: Cătălin Botezatu, Irina Schrotter etc.
[5] Emporiu, magazin, bazar (it.).
[6] Fiind japonez, creatorul își individualizează brandul prin propriul prenume, care este considerat rar, exotic la nivel internațional.
[7] Mercédès se numea fata afaceristului austriac Emil Jellinek care s-a implicat inițial în promovarea și vânzarea acestui automobil.
[8] Acest sistem de organizare a muncii și de salarizare se numește fordism.
[9] În traducere, „micul Daniel".

Numele vedetelor (actori, sportivi, cântăreți, politicieni) sunt folosite frecvent ca nume de mărci. Pentru exemplificare, am selectat numele unor vedete care au devenit, în ultimii ani, mărci de parfumuri, fabricate de diverse companii: *Christina Aguilera*, *Jennifer Aniston*, *Antonio* (Antonio Banderas), *David Beckham Instinct*, *Intimately Beckham* (David Beckham), *Bruce Willis*. Relația dintre mitologia modernă și marketing se observă prin utilizarea imaginii unor personalități universale (faima lor este mai puternică, dacă au murit tineri), pentru a impune un anumit mod de viață și de consum, o anumită vestimentație: actori emblematici care au murit tineri (Marilyn Monroe, James Dean), oameni politici (Ernesto Che Guevara, J. F. Kennedy și soția sa, Jacqueline Kennedy) și chiar oameni de știință (Albert Einstein[10]).

În procesul de stabilire a numelor mărcilor comerciale sunt folosite uneori toponimele: de exemplu, *Marlboro*, celebra marcă de țigări, provine de la Great Marlborough Street din Londra, locul primei fabrici a companiei.

O altă metodă curentă vizează folosirea procedeului abrevierii. Sintagmele abreviate sunt construcții banale, dar acronimele rezultate sunt, prin calitatea sau răspîndirea internațională a produsului ori a societății respective, un instrument autonom de reclamă: *BMW* provine de la germ. *Bayerische Motoren Werke* „Motorul bavarez funcționează”; *Agfa*, germ. *Aktiengesellschaft fűr Anilinfabrikation* „Societatea cu Răspundere Limitată de Fabricare a Vopselelor”; *Fiat*, it. *Fabbrica Italiana Automobili Torino* „Fabrica Italiană de Automobile din Torino”; *Lego* (numele unui joc educativ inventat de tâmplarul danez Ole Kirk Christiansen) provine de la sintagma din daneză *leg godt* „joc bun”.

În căutarea numelor perfecte (obiectivul onomasticii de branding), unele companii aleg pentru mărcile lor cuvinte artificiale, urmărind două criterii: eufonia și lipsa de sens. Paradoxal, identitatea de marcă și mitul unicității se pot obține și prin desemantizare. De pildă, compania de produse petroliere *Exxon* și-a dorit un cuvânt care să nu aibă vreo semnificație în nicio limbă. Un computer a imaginat 10 000 de cuvinte artificiale, iar un test de opinie desfășurat pe un eșantion de 7000 de persoane a redus numărul la 234. În cele din urmă, au rămas 6 cuvinte a căror lipsă de sens a fost verificată minuțios în peste 100 de limbi. Cuvântul selectat în urma acestui proces laborios a fost *Exon*, care păstra structura de patru litere, ușor de rostit și de memorat, așa cum fusese în cazul distribuitorilor *Enco* și *Esso*. Varianta finală a căzut, întrucât numele coincidea cu acela al unui fost guvernator din Nebraska, James Exon, astfel că forma *Exxon* a fost varianta salvatoare. Numele *Kodak*, unul dintre cele mai apreciate nume de marcă, a fost ales de George Eastman în 1888, iar acesta întrunește două calități esențiale: prezența sunetului [k] și prezența aliterației la nivelul cuvântului, aspect specific onomasticii mărcilor înregistrate. Iată cum descrie Eastman alegerea făcută: „Știam că un nume de marcă trebuie să fie scurt, energic, greu de pronunțat greșit, spre a nu risca pierderea identității și, pentru a se supune legilor nescrise în domeniu, trebuie să fie lipsit de orice semnificație. Litera *k* a fost totdeauna favorita mea; mi se pare puternică, incisivă”[11]. Dimpotrivă, în alte situații sunt căutate nume care să reprezinte un cuvânt comun în cât mai multe limbi, particularitate impusă de specificul anumitor domenii, precum acela al tranzacțiilor financiare internaționale. Astfel, numele cărților de credit *Visa* nu este un acronim, ci semnifică „viză”, „a viza”, adică ideea generală de acceptare. Numele mărcii auto *Alfa-Romeo* provine de la Nicola Romeo, manager, și abrevierea companiei: *Società Anonima Lombarda Fabbrica Automobili* (cu alte cuvinte, marca ar fi trebuit să se numească *Salfa-Romeo*). Eufonia s-a obținut prin afereza consoanei inițiale, iar prin omonimia cu *alfa*, prima literă a alfabetului grecesc, s-a asigurat recunoașterea, „înțelegerea” mărcii la nivel internațional.

[10] Albert Einstein este una dintre cele mai productive imagini în publicitate. Forbes a calculat că, în cursul anului 2008, numele și imaginea acestuia a produs, în reclame, beneficii de 18 milioane de dolari.
[11] Marketing, p. 99.

Ultima categorie pe care o avem în vedere este aceea a cultismelor[12]. Denumirile unor mărci au la bază elemente din limbile clasice (în special din latină și din greacă). Efectul de marketing al acestor denumiri este unul pur eufonic, întrucât etimologia cuvintelor (care par lipsite de orice sens) nu este la îndemâna publicului consumator: *Audi* reprezintă forma de singular imperativ a lat. *audire* „a asculta" (asocierea s-a făcut cu faptul că numele proprietarului german August Horch are în germană și sensul *Horch!* „ascultă"); *Volvo* provine din lat. *volvo*, forma la prima persoană a verbului *volvere* „a rostogoli")[13]; *Ribena*, marcă a unui suc de coacăze, provine de la termenul latinesc pentru coacăzul negru, *ribes nigrum*; *Xerox* (Xerox Corporation), provine din grecescul *xeros* „uscat", cu trimitere la procedeul de copiere care nu utilizează cerneala umedă; termenul, decupat din numele companiei care a produs primele aparate de acest tip, face parte din categoria deonomasticelor, devenind cuvânt generic pentru orice aparat de multiplicare uscată, folosit în xerografie; franzela *Hovis*, din lat. *hominis vis* „puterea omului" (numele a fost selectat în urma unui concurs câștigat de studentul londonez Herbert Grime în 1890, adevărată demonstrație de marketing interactiv); *Krizia*[14] (casă de modă) este un nume preluat de Mariuccia Mandelli, după titlul ultimului *Dialog* al lui Platon, *Kritias*, despre vanitatea feminină; *Sony*, corporație japoneză renumită mai ales prin produsele electronice realizate, este un nume obținut prin combinația lat. *sonus* „sunet" și a engl. *sonny* „băiete, fiule".[15] Uneori etimologiile sunt înșelătoare. De exemplu, marca *Pyrex*, sub care se produc articole de sticlă termorezistentă, reprezintă un nume de marcă ales arbitrar, așa cum au precizat chiar oficialii companiei, deși există tentația de a recunoaște în cuvânt gr. *pyr* „foc" și lat. *rex* „rege", anume „regele focului". În realitate, etimologia numelui este banală: unul din primele produse comercializate sub această marcă a fost o farfurie de plăcintă (*pie plate*), iar pentru eufonie s-a introdus litera *r* urmată de terminația *-ex*, curentă în onomastica marketingului și a publicității.[16]

Am prezentat câteva aspecte ale onomasticii mărcilor comerciale. Tematica în sine este extrem de diversificată, fiind necesară o analiză extinsă la nivel terminologic prin aprofundarea relației dintre unele elemente specifice marketingului și lingvistică (onomastică, sociolingvistică, frazeologie, stilistică etc.).

Bibliografie

Bidu-Vrănceanu, Angela și colab., *Dicționar de științe ale limbii* (DȘL), Nemira, 2005.
*** *Marketing*, Ghid propus de *The Economist*, Nemira, 1998.
Pitiriciu, Silvia, *Metafora în limbajul economic*, Analele Universității din Craiova, Seria științe filologice. Lingvistică, anul XXVII, nr. 1-2, 2005, p. 427-430.
The Concise Oxford Dictionary of Current English (COD), Oxford University Press, 1987.
en.wikipedia.org
www.highnames.com
www.ziare.com

[12] Plecând de la etimologia complexă a unor nume, folosim termenul într-o accepție generală, cu intenția de a semnala tendința către o exprimare „frumoasă", livrescă (cf. DȘL, p. 150).
[13] Marca a fost înregistrată inițial pentru un anumit model de rulmenți.
[14] O marcă de parfum a casei se numește K de Krizia.
[15] Apelativ familiar în engleză, care indică intenția programatică a companiei de a realiza produse populare, de larg consum (de exemplu, Sony a lansat primul model de walkman). Decodificarea unor asemenea nume se realizează doar prin indicarea etimologiei de către compania proprietară.
[16] Alte nume de mărci asemănătoate: Kleenex, Cutex etc.

LA DIMENSION DÉMONSTRATIVE ET ILLUSTRATIVE DE L'EXEMPLE RHÉTORIQUE

Steluța Coculescu, Associate Prof, PhD, Petrol-Gaze University of Ploiești

Abstract: Rhetoric, the art of persuasion through discourse, is a technique that provides the orator with the means to create an efficient discourse meant to influence the audience. He will use specific arguments, such as the example (according to the inductive method), or the syllogism or enthymeme (according to the deductive method). In rhetoric, the example can have various functions: demonstrative, illustrative, fictional, poetic, etc. We intend to highlight its qualities of logical proof, including it in the demonstrative dimension and of subjective proof, pointing out its illustrative dimension.

Our analysis is in line with several research orientations:

- *discursive, so as to identify the way in which the addressee is represented in the discourse: dialogue vs. dialogism;*
- *rhetorical, with a view to analysing the role of the proofs: logical vs. pathetic;*
- *textual, in order to clarify the concept of sequential heterogeneity, demonstrating how various types of texts intertwine : argumentative, demonstrative, narrative.*

We will reach concrete conclusions as a result of the analysis of a written text by B. de Fontenelle, «Histoire des Oracles », which is a design of a method, acknowledged as universal and validated worldwide.

Keywords: Argumentation, demonstration, example, narration, rhetoric

Introduction

A l'époque contemporaine de la mondialisation correspond une tendance universaliste manifestée dans l'espace discursif de notre siècle : la recherche du dialogue, intra- et inter- culturel, comme élément indispensable à construction de la société globalisée. Le dialogue, comme pratique sociale et discursive, suppose la coopération pour la construction en commun des biens symboliques et matériels ; il suppose la prise en compte de l'autre, avec ses univers de croyance, et l'établissement des prémisses communes pour s'acheminer ensemble vers la découverte et l'acceptation du consensus. L'héritage de la rhétorique de l'Antiquité s'est retrouvé, à des époques différentes, valorisé par la pratique du discours argumentatif.

Définie comme l'art de persuader par le discours, la rhétorique est en fait une technique qui se propose de donner à l'orateur les moyens de construire un discours efficace pour influencer son auditoire. Pour illustrer le fonctionnement du discours rhétorique nous allons partir d'un exemple concret, un texte écrit par Bernard de Fontenelle, à l'époque des Lumières, intitulé *« Histoire des oracles »*. Dans un souci de rationalité, il y ridiculise la croyance aveugle au merveilleux ; il se fait le défenseur de l'esprit critique et plaide pour une méthode conduisant à la découverte de la vérité ; il démontre la nécessité de l'examen et le respect des faits, avant même d'en rechercher la cause.

Nous allons placer notre réflexion dans le cadre de l'analyse du discours, prenant en compte plusieurs directions : *énonciative*, pour identifier le mécanisme de prise en compte du destinataire : dialogue/vs/ dialogisme ; *rhétorique*, pour envisager les caractéristiques des preuves logiques/vs/subjectives et le rôle de l'exemple ; *textuelle*, pour identifier l'hétérogénéité textuelle, l'imbrication de différents types de discours/textes, dont argumentatif, narratif, descriptif.

Approche énonciative

Selon Benveniste, *« L'énonciation suppose la conversion individuelle de la langue en discours »* (Benveniste, 1974, II : 81). C'est un processus dont l'énoncé est le résultat. Cette approche se caractérise par la prise en compte de la subjectivité, dont on cherche les marques dans l'énoncé, faute de pouvoir saisir directement l'acte de sa production. Le processus de construction discursive mobilise des indices linguistiques spécifiques qui forment l'appareil formel de l'énonciation : les indices de la personne ; les déictiques ou termes indicateurs spatio-temporels ; les temps verbaux avec leurs valeurs aspectuelles ; et aussi les modalités d'énoncé et d'énonciation. L'idée force de la théorie de l'énonciation consiste à contester la thèse de l'unicité du sujet parlant. À la suite de Bakhtine, qui, dans sa théorie du *dialogisme* avait reconnu le rôle actif du récepteur dans la construction du message, on admet que l'énoncé n'est pas le produit d'un seul locuteur, mais le résultat commun de son interaction avec un interlocuteur ; tout énoncé est considéré comme étant une partie intégrante d'un dialogue. Ducrot appelle *polyphonie* ce phénomène qui participe à la construction de tout énoncé, qui contient dans sa structure plusieurs « voix ». C'est le phénomène de l'altérité constitutive de tout discours : *« La pensée d'autrui est constitutive de la mienne et il est impossible de les séparer radicalement »* (Ducrot, 1980 : 45). Ducrot applique sa théorie et fournit des lectures polyphoniques aux divers éléments linguistiques comme les connecteurs (*mais, car, puisque* etc.), à la présupposition, à la négation. La linguistique de l'énonciation conduit le philosophe Francis Jacques à reconsidérer la constitution de l'acte de langage/de parole/d'énonciation/de discours ; selon lui, l'*interaction* est la grande absente de la théorie des actes de langage d'Austin et Searle. Pour Jacques (1979 : 201-203), l'acte de discours relève d'une nature interlocutive, dynamique et les locuteurs deviennent interlocuteurs ; ils interagissent devenant inter-actants, impliqués dans une activité conjointe de production de sens.

Approche rhétorique

Nous allons répondre à quelques questions fondées sur des différences : entre la *rhétorique* et l'*argumentation* ; entre les visées du discours argumentatif, *convaincre* et *persuader* ; entre l'*argumentation* et la *démonstration* ; entre les types d'arguments, la *déduction* et l'*induction*, dont l'*exemple*. Notre hypothèse de départ est le suivante : « *Le discours argumentatif est le « vivier » où germent et se développent tous les autres discours : informatif, narratif, explicatif, descriptif, dialogué, injonctif, figuratif. »* (Tuțescu, 1998 : 365)

Dans chaque type de texte/discours on retrouve les germes de l'argumentativité ; car *dire c'est faire*, le langage sert à agir sur l'autre et sur le monde et non à décrire la réalité. Dans la théorie de l'hétérogénéité séquentielle des discours/textes, (Adam, 1992) on considère la séquence argumentative comme étant prototypique, en raison des caractéristiques du discours argumentatif : son dialogisme, sa visée perlocutoire. Sous ses effets l'auditoire passe des prémisses aux conclusions, grâce aux opérations logiques d'inférence, comme la déduction et l'induction. Les techniques argumentatives mettent au centre du dispositif le concept d'auditoire, auquel il faut s'adapter pour l'influencer et l'amener à penser et à agir d'une certaine façon.

Argumentation et rhétorique

Aristote, le premier à avoir élaboré une théorie de l'argumentation, la définit par sa *matière,* les actions humaines controversables, et par sa *méthode*, qui peut appliquer deux techniques : la *dialectique,* art de la discussion controversée et la *rhétorique*, art du discours public. Selon Aristote, l'argumentation, fondée sur le sens commun, porte sur l'action humaine, controversable ; c'est une logique du v*raisemblable* qui s'oppose au *vrai*, objet des sciences.

Pour influencer l'auditoire, tout discours argumentatif met en scène deux composantes : *logique*, explicative, qui s'adresse à la raison, pour *convaincre* ; et une autre, *séductrice*, qui s'adresse aux sentiments pour *persuader* et faire agir. Le couple *convaincre /vs/ persuader,* issu du débat entre les philosophes adeptes de la recherche de la vérité et les rhéteurs, adeptes du vraisemblable, relève aussi de la différence entre l'auditoire apte à répondre à l'appel au jugement et l'auditoire qui répond aux arguments affectifs, fondés sur les émotions, les sentiments.

Aristote distingue trois types de preuves qui constituent les trois pôles de la charpente argumentative de tout discours : l'*ethos*, la preuve qui concerne les qualités liées à la personne de l'orateur ; le *pathos*, la preuve qui mobilise des sentiments de l'auditoire ; le *logos*, qui relève de l'ordre du discours et conduit à l'argumentation au sens logique, sans passions, sans sentiments et sans émotions. Propre à la démonstration, la preuve logique donne de la rigueur à l'argumentation. Le déséquilibre entre les preuves subjectives (ethos et pathos) et la preuve logique transforme la démarche argumentative en *manipulation*.

Argumentation et démonstration

Le raisonnement logique met en fonctionnement deux méthodes démonstratives : la *déduction*, qui conduit du général au particulier, ayant pour figure centrale le *syllogisme* ; et l'*induction*, qui conduit du particulier au général, ayant pour figure centrale l'*exemple*. D'habitude, on oppose la raison scientifique et démonstrative propre aux sciences, aux raisonnements ordinaires fondés sur l'opinion, propres au débat public. Aristote faisait la distinction entre *la définition mathématique* et *le problème dialectique*. Les éléments qui découlent des principes sont saisis par les preuves : le théorème exerce la fonction méthodologique et le problème demeure une explication.

Aristote va avancer une conception dialectique du problème. Selon lui, le problème et les problématisations font avancer la connaissance. Pour pouvoir parler de problème, il faut tout d'abord *douter*. Mais, alors que le problème mathématique suppose une connaissance scientifique antérieure, le problème dialectique suppose l'existence antérieure d'assertions préalables, d'opinions plus ou moins probables. Aristote oppose le raisonnement dialectique (ou rhétorique) au raisonnement scientifique que l'on appelle syllogisme.

La démonstration se caractérise par l'objectivité, elle part des principes vrais qui déterminent les conclusions à travers le rapport de causalité ; le syllogisme est par excellence son instrument de raisonnement scientifique. C'est que « *l'objet de la démonstration est de prouver qu'un attribut appartient à un sujet* » (Vignaux, 1993 : 446). Dans la rhétorique le syllogisme est présent sous sa forme abrégée, l'*enthymème*, caractérisé par la nature vraisemblable (et non vraie) de ses prémisses. Par la suite, cette nature vraisemblable, qui rend acceptables les prémisses, confère un caractère probable au raisonnement. « *Dans l'argumentation, l'enthymème sera la figure correspondant à celle du syllogisme dans la démonstration ; de même que l'exemple correspondra à la forme de l'induction utilisée en démonstration* » (Vignaux, 1993 : 446). L'étude de l'enthymème doit procéder à une double démarche : l'examen de la validité du raisonnement et de l'acceptabilité des prémisses.

L'exemple

L'exemple constitue la mise en pratique de la technique de l'induction ; celle-ci est, selon Vignaux, qui reprend la définition d'Aristote, *« un apport constant et répété d'exemples singuliers, qui, passés en revue, produiront, selon certaines conditions, une notion universelle entassant tous ces exemples »* (Vignaux, 1993 : 447)

L'exemple rejoint les preuves subjectives, car il mobilise les passions de l'auditoire ; c'est la technique préférée de la littérature qui l'utilise pour des effets de style et pour créer des émotions chez le lecteur, tout en l'impliquant dans l'activité d'interprétation du message. L'exemple correspond en même temps à l'argument d'autorité, montrant que celui qui évoque un exemple, pour en tirer une conclusion, possède des connaissances, sait beaucoup de choses et en même temps maîtrise la technique de leur présentation. L'exemple relie les trois époques : le passé du récit, le présent de son énonciation et le futur, par l'exercice de sa fonction délibérative, déterminant une prise de position à l'avenir.

L'exemple rhétorique relève de l'imbrication du narratif et de l'argumentatif : une narration, apparente de surface, peut n'être en fait qu'un argument. C'est le cas de la fable, qui adopte le système du récit en vue de soutenir une morale, qui est en réalité une thèse. L'exemple est une mise en scène, un message à fonction dramatique qui déclenche des enchaînements imaginaires ; les acteurs du récit répètent un scénario mettant l'accent sur une idéologie, dévoilée par la morale, reflétée par la thèse, défendue par l'exemple.

La mise en scène de l'exemple rhétorique passe par trois moments : dans un premier temps, l'accent est mis sur la *subjectivité* de l'orateur qui choisit de présenter l'exemple qu'il estime le plus efficace ; ensuite, sur l'*intersubjectivité*, car l'orateur et l'auditoire subissent les mêmes effets et émotions provoquées par le récit ; en et troisième lieu, l'accent est mis sur le *consensus* final, qui suppose l'harmonisation des positions. Dans ce jeu de la controverse, conduisant du dissensus au consensus, l'orateur se propose en fait de gérer la problématique de la différence et de l'identité : de diminuer les écarts entre les idéologies, pour réaliser une identité d'opinions.

Les exemples peuvent être *réels*, comme les exemples historiques, ou *inventés*, par le recours à la fiction, comme dans la littérature qui connaît la *parabole*, fondée sur la structure comparative de la similitude et la *fable*, fondée sur la structure narrative d'analogie. (Declercq, 1992 : 108).

Selon Aristote, l'exemple remplit deux fonctions, *démonstrative* et *illustrative*, en fonction de son rapport à l'enthymème : *« Il faut, quand on n'a pas d'enthymèmes, se servir d'exemples comme démonstration (car ils entraînent la conviction) ; si l'on a des enthymèmes, il faut se servir des exemples comme témoignages, les employant comme épilogue aux enthymèmes. »* (Aristote, in Declercq, 1992 : 112). Donc, l'exemple a une valeur démonstrative en l'absence de l'enthymème, et une valeur illustrative, comme épilogue à l'enthymème. Souvent, le récit qui accomplit la fonction d'un exemple, commence par l'énoncé d'une règle, qu'il se propose ensuite d'illustrer. L'illustration, moins rigoureuse que la démonstration, donc plus douteuse, a pour vertu de frapper l'imagination de l'auditoire en s'imposant à son attention, en déclenchant le pouvoir sensoriel de l'image.

Approche textuelle

Les productions verbales et leur fonctionnement constituent un territoire commun aux approches différentes : l'*analyse du discours* qui focalise son attention sur la *congruence* dans le rapport texte/situation ; la *linguistique textuelle* qui se situe à l'intérieur

du texte pour en étudier la *cohérence*. Empiriquement, les termes *discours* et *texte* peuvent renvoyer aux mêmes objets ; théoriquement, ils ont été séparés. Le discours envisage la production verbale dans une situation donnée ; pour arriver au texte, depuis le discours, il faut opérer une soustraction, des conditions de production (Adam, 1990 : 23 ; 1999 : 39). Pour Robert Martin le *texte*, ensemble organisé d'énoncés, constitue la seule réalité observable, alors que le *discours* est un objet possible, abstrait (Martin, 1983 : 228).

Les textes se laissent analyser selon plusieurs typologies. Nous allons privilégier la position théorique de J.-M. Adam (1989 ; 1990 ; 1993 ; 1999) qui adopte un critère textuel et introduit une hypothèse lancée par Bakhtine : un texte est une structure hétérogène composée de plusieurs types de *séquences* : *narrative, descriptive, argumentative, explicative, dialogale.*

Le récit

Dans le but de notre étude nous allons privilégier la *séquence narrative*, élément fondamental dans la structuration du *récit* ; en tant qu'unité textuelle, le récit est centré sur l'assertion des « énoncés de type *faire*, une suite de propositions liées, progressant vers une fin » (Adam, 1992 : 45). Le récit étale une structure globale en deux dimensions (Adam, 1985 : 151) : la *dimension configurationnelle*, qui rend compte du sens global du récit, perçu comme un tout, dont les éléments constitutifs sont liés dans une macro-structure ; et la *dimension chronologique*, qui, au-delà de la permanence d'un acteur humain constant, rend compte de la succession temporelle et logique : cause, conséquence etc. La définition de C. Bremond du récit (1966 : 62), devenue classique, met en évidence six caractéristiques : un récit est (1) une succession d'événements, (2) d'intérêt humain, (3) ayant de prédicats transformés, (4) intégré dans l'unité d'une même action, (5) substituant l'ordre causal à l'enchaînement chronologique (6) accomplissant sa mission par la morale/le jugement/l'évaluation finale, qui réunit dans un tout l'ensemble des éléments constitutifs. La stratégie discursive qui consiste à raconter une histoire suppose quelques contraintes : l'emploi du passé simple qui donne du procès une vision bornée, compacte, et le place au premier plan ; c'est le passé simple qui permet le déplacement de la succession temporelle, propre à la description des événements, vers la causalité narrative de la mise en intrigue, propre au récit ; la présence du plan non embrayé, l'emploi de la non-personne et l'absence des déictiques ; l'adoption du déroulement chronologique, avec, parfois, inversement des moments ; la tension de chaque épisode vers une fin, doublant l'enchaînement chronologique par l'ordre causal ; la linéarité des intrigues, car l'absence de la mise en intrigue rend le discours non narratif.

Raconter une histoire est un acte de communication, une activité collective de production de sens, un processus dialogique, issu de la coopération des deux instances, d'émission et de réception : *« Un récit est toujours un discours adressé et cette conception communicationnelle des stratégies discursives nous oblige à définir l'argumentation narrative comme un processus dialogique, comme un ensemble d'activités de l'énonciateur pour anticiper et guider l'interprétation du récepteur-coénonciateur »* (Adam, 1985 : 7).

Analyse

« Histoire des oracles » écrit par Bernard de Fontenelle, à l'époque des Lumières, est un texte argumentatif, à l'intention persuasive, qui contient un passage narratif. L'auteur défend l'esprit critique et condamne la croyance aveugle au merveilleux ; rendant les faits ridicules, il souligne l'idée que le ridicule est le contraire de la prudence, de l'esprit scientifique. La méthode expérimentale qu'il soutient est fondée sur l'observation et la

déduction ; elle met l'accent sur l'examen critique. Par l'ironie, à l'égard de ceux qui manifestent une croyance aveugle et se refusent d'examiner les faits, il manifeste sa complicité avec le lecteur. Le texte est fondé sur des couples pris en antithèse : esprit critique/croyance aveugle ; connaissance/ignorance ; apparence/réalité ; vrai/faux.

L'auteur s'adresse à un public qu'il se propose d'influencer par son discours, de le faire adhérer à sa thèse. Dans ce sens, il met en scène un dispositif argumentatif complexe, s'adressant à la raison, pour convaincre, et aux émotions, pour persuader. Le premier paragraphe évoque les termes-clé qui vont figurer dans sa démonstration : *fait, cause, méthode, vérité*. Pour arriver à connaître la réalité il faut appliquer une méthode en deux temps : d'abord, admettre une logique causale : derrière les faits il y a des causes ; mais avant de rechercher la cause, il faut se prêter à l'examen critique, partir de la réalité et non de l'apparence.

« Assurons-nous bien du fait, avant de nous inquiéter de la cause.
Il est vrai que cette méthode est bien lente pour la plupart des gens qui courent naturellement à la cause et passent par-dessus la vérité du fait ; mais enfin nous éviterons le ridicule d'avoir trouvé la cause de ce qui n'est point.» (Fontenelle, in Sabbah, 1994 : 194)

Ce premier paragraphe met en scène les acteurs : d'une part Fontenelle, auteur-énonciateur et d'autre part l'auditoire, qu'il se propose d'influencer dans sa démarche de découverte de la vérité, en lui proposant de se munir d'une méthode, celle de l'examen critique. Il distingue dans l'auditoire deux catégories : les « *peu nombreux* » pour lesquels cette méthode est trop lente et les autres, la majorité. Il laisse entendre que cet auditoire, peu nombreux, mais de bonne foi, n'est pas « *ridicule* », comme « *la plupart des gens* » qui ne font pas la distinction entre réalité et apparence. D'une manière indirecte Fontenelle appelle *ridicule* toute autre démarche qui ne passe pas par l'examen critique avant établir une relation causale.

Par sa stratégie argumentative il se présente comme une autorité qui connaît cette méthode ; la modalité injonctive, « *assurons-nous* », marque sa position haute, indiquant une distance sur la verticale, mais qu'il atténue par le pronom « *nous* ». C'est donc une injonction à double destination, adressée à lui-même et à son auditoire. Après le « nous » qui constitue une concession accordée à l'auditoire, il passe à un mode impersonnel : « *il est vrai que* » ; donc, la vérité recherchée est une vérité universelle, par-dessus les vérités propres à chacun[1].

Les mots-clé de ce paragraphe tracent le contour de la thèse soutenue par l'auteur : « *fait* », « *cause* », « *méthode* », « *vérité* » : la *méthode* qui conduit à la *vérité* doit passer par l'examen des *faits* et après par la découverte de la *cause*. Il est à remarquer la manière dont l'auteur présente sa thèse : non pas sous la forme d'une sentence, à respecter, mais comme un défaut de pensée des gens qui tombent dans le ridicule à force d'emprunter une voie plus simple, mais fausse : celle d'éviter l'examen critique.

Remarquons aussi la valeur argumentative du connecteur « mais », porteur du *principe de contradiction* : P mais Q [2]:

[1] On dépasse la logique bivalente des propositions, V/F, selon la logique du tiers exclu. Les notions fondamentales de vérité floue, monde possible, univers de croyance, nous amènent à admettre, pour les langues naturelles, des relations de vérité plus complexes.
« Dans le langage naturel, la vérité a tous les caractères de la relativité, en effet : 1. La vérité langagière est modulée : une phrase peut être plus ou moins vraie (+/-vraie) ; 2. La vérité langagière est modulable : elle est relative à des mondes possibles ; 3. La vérité langagière est une vérité prise en charge par le sujet ; le locuteur affirme ce qu'il croit être vrai ; ce qui est vrai pour lui, ne l'est pas forcément pour autrui ; la vérité, si l'on préfère, vaut à l'intérieur d'un univers de croyance » (Martin, 1983 : 26).

[2] Le connecteur mais fonctionne selon un mécanisme logique, transposé par Moeschler (1994 : 34) :

P **mais** **Q**

La méthode est lente *La méthode évite le ridicule*

DONC

R **NON-R**

La méthode n'est pas bonne *La méthode est bonne*

Même si les deux propositions **P** et **Q** ne s'opposent pas, c'est leurs conclusions qui sont en contradiction : **R /vs/ NON-R**. Par cette stratégie argumentative l'auteur implique l'auditoire dans la découverte des conclusions, en vertu du *principe de coopération*[3]. Il lui transfère ainsi la responsabilité de saisir la contradiction. Et, selon le principe de la force argumentative, le dernier argument étant le plus fort, cette « *méthode* » est meilleure, car elle évite le ridicule.

Nous remarquerons l'emploi des modes et des temps du discours, qui placent les énoncés sur l'axe « je/tu-ici-maintenant »: l'indicatif présent, futur ; l'infinitif présent, futur ; l'impératif. Le pronom personnel « *nous* » fusionnel et le déictique « *cette* » embrayent l'énoncé dans la situation d'énonciation, devenue « scène »[4].

Le deuxième paragraphe est toujours un discours dont la fonction est d'introduire un récit, à fonction argumentative :

« Ce malheur arriva si plaisamment sur la fin du siècle passé à quelques savants d'Allemagne, que je ne puis m'empêcher d'en parler ici. » (Fontenelle, in Sabbah, 1994 : 194)

C'est un discours énoncé par « *je* », car l'auteur assume sa position d'énonciateur, marqué par les déictiques « *ce* » et « *ici* », qui embraient le discours dans la *scène d'énonciation*. Mais le verbe « *arriva* », au passé simple annonce le récit. C'est une autre scène, de l'énoncé, imbriquée dans l'énonciation de discours, qui introduit les paramètres d'un récit : les personnages « *quelques savants* », le lieu « *Allemagne* », le temps « *la fin du siècle passé* ». Dans la dynamique pronominale remarquons le passage de *« nous* » au « *je* » : « *nous* », propre au discours à valeur argumentative du premier paragraphe, a la fonction d'intégrer l'auditoire dans le groupe qui veut et sait éviter le ridicule, en appliquant la bonne méthode qui conduit au vrai ; « *je* » marque finalement la distance entre l'auteur argumentateur, connaisseur de la bonne méthode et son auditoire. L'histoire qu'il se prépare à raconter est un récit ayant la fonction d'exemple qui fait appel non seulement à la raison, pour convaincre, mais aussi aux sentiments, pour persuader son auditoire et le rendre apte à

Un argument « a » est contradictoire à un argument « a' » si et seulement si : (i) a et a' appartiennent à deux ensembles d'arguments complémentaires, A et A' ; (ii) tous les énoncés E de a servent l'ensemble de conclusions C et tous les énoncés E' de a' servent l'ensemble de conclusions C', inverse.

[3] Le principe de coopération est formulé par Grice : « Que votre contribution conversationnelle corresponde à ce qui est attendu de vous, au stade atteint par celle-ci, par le but ou la direction acceptés de l'échange parlé dans lequel vous êtes engagés. » (Grice, 1979 :61)

[4] En analyse de discours, le terme scène d'énonciation met l'accent sur la dimension discursive de l'énoncé et correspond au concept de situation de communication. Il renvoie à la métaphore théâtrale, introduisant l'idée de dramaturgie, de mise en scène (Maingueneau, 1991, 1993).

agir selon la méthode. L'élément qui déclenche l'implication persuasive c'est la construction négative « *je ne puis m'empêcher* » ; donc, malgré la censure de la raison, les sentiments sont plus forts et ne peuvent empêcher l'auteur de compléter son argumentation abstraite, adressée à la raison, par l'exposition d'une histoire servant d'exemple, adressée à la raison par la démonstration et aux sentiments, par l'illustration de sa thèse.

L'histoire est présentée dans la tonalité ironique : le « *malheur* » arriva « *plaisamment* ». C'est un récit qui se déroule dans un cadre spatio-temporel bien défini : en *Allemagne/en Silésie,* en 1593-1595, avec des acteurs comme les grands savants nommés *Horstius, Rullendus, Ingolsteterus, Libavius*… Ils se lancent dans l'aventure de l'explication de l'apparition d'une dent d'or à un enfant de six ans en rédigeant à ce sujet des tomes entiers. Et à « *tant de beaux ouvrages* » savants il n'y a qu'une chose qui manque : « *sinon qu'il fut vrai que la dent était d'or* ». Ce n'est qu'après ces recherches de la cause de l'apparition de la dent que les savants ont recours à l'analyse des faits : et l'orfèvre qui vient examiner la dent constate qu'elle n'était pas d'or. La conclusion tirée de ce récit confirme que la démarche adoptée, ignorant la méthode de l'examen critique, conduit au ridicule.

Cette séquence narrative, marquée par la présence du passé simple : « *courut* », « *écrivit* », « *prétendit* », est importante dans la transmission de la logique causale à travers l'enchaînement des actions sur l'axe du temps. Mais l'argument de cette logique est brouillé par l'ironie, car sur le fait et sa source plane le doute : « *le bruit court que*… ». Le prestige des savants, suggéré par leurs noms latins, est en contradiction avec l'insignifiance de l'élément déclencheur, la découverte de la dent d'or qui va les occuper, et des événements qui vont se succéder, dans l'espace et dans le temps.

La stratégie argumentative de l'auteur consiste à avancer des arguments en apparence en faveur de la thèse adverse, mais détournée, par l'ironie, contre cette thèse. Il est à remarquer le verbe « *prétendit* » dont le sémantisme introduit l'idée d'une responsabilité individuelle, assumée au moment de la prise de parole[5].

La séquence finit par la conclusion des savants, présentée comme une surprise, absurde et ironique, qui vient annuler leur raisonnement et leur travail : la dent « *a été envoyée de Dieu à cet enfant pour consoler les chrétiens affligés par les Turcs !* ». La modalité exclamative de l'énonciation conduit vers la sortie du récit, suggérant la présence du corps de l'énonciateur.

La séquence suivante est un discours imbriqué dans le récit, initié par « *Figurez-vous* ». Le mouvement argumentatif conduit donc à délimiter à l'intérieur du pronom « *nous* » d'abord le « *je* » et maintenant le « *vous* » incitatif ; l'appel à l'auditoire est une manière de l'attirer comme témoin de cette histoire, en le faisant adhérer à la modalité ironique de son exposé. Cette ironie devient une complicité partagée avec l'auditoire qui est invité à se figurer, à imaginer cette l'histoire racontée comme étant réelle. En même temps, par son sémantisme, le verbe *se figurer, figurez-vous* déclenche l'imagination, incite à imaginer la scène.

Par la suite, l'histoire quitte le registre du récit ; c'est une séquence descriptive qui, avec des verbes au présent « *écrit* », « *fait* », « *ramasse* », « *dit* », « *ajoute* », étale des événements qui ne s'enchaînent plus sur l'axe du temps ni sur la logique causale. La mauvaise application de la logique causale et l'absence de l'examen critique conduit à

[5] On trouve chez Berrendonner (1981 : 36) la description sémantique du verbe d'assertion /prétendre/: /x prétend que p/, ou p est une proposition subordonnée à l'indicatif.
/x prétend que p/ s'analyserait en deux composants sémantiques, véhiculant une présupposition de fausseté : le posé : x dit p ; le présupposé : p est faux. Lorsqu'un locuteur énonce /x prétend que p/, la phrase laisse entendre que celui-ci désapprouve la croyance de x, qu'il est réticent quant à la vérité de p. Ainsi, il prétend est compris comme « Il dit à tort… »

l'échec de la logique narrative, détruite par l'ironie de l'orateur ; les actions deviennent donc simultanées, elles s'entassent sans logique temporelle, ni causale, sans commencement ni fin, selon le sémantisme du temps présent de l'indicatif. Une autre séquence descriptive introduit le dénouement : *« Il ne manquait autre chose à tant de beaux ouvrages sinon qu'il fût vrai que la dent était d'or. »* Remarquons encore une fois la préférence de l'auteur pour la modalité d'énonciation négative ; il construit sa charpente argumentative à partir de la négation, qui est beaucoup plus pertinente que l'affirmation.

La conclusion retrouve le registre du récit : *« mais on commença par faire des livres, et puis on consulta l'orfèvre »*. Le connecteur « *mais* » marque la contradiction entre l'histoire racontée et sa morale. Le passé simple introduit la succession temporelle ; mais l'ordre logique étant inversé, car l'examen des faits succède au commentaire, cette démarche est voué à l'échec. Le pronom « *on* », de généralité, a une fonction argumentative, celle d'éviter à nommer directement, comme ridicules, ceux qui sont tombés dans l'erreur.

Le dernier paragraphe, dans le registre du discours, avec des verbes au présent de l'indicatif, reprend les mots-clé du raisonnement de l'orateur : « *naturel* » ; « *raison* » ; « *ignorance* » ; « *principes* » ; « *vrai/vs/faux* » :

« Rien n'est plus naturel que d'en faire autant sur toutes sortes de matières. Je ne suis pas si convaincu de notre ignorance par les choses qui sont, et dont la raison nous est inconnue, que par celles qui ne sont point, et dont nous trouvons la raison. Cela veut dire que, non seulement nous n'avons pas les principes qui mènent au vrai, mais que nous en avons d'autres qui s'accommodent très bien avec le faux. » (Fontenelle, in Sabbah, 1994 : 194)

L'orateur reprend le « *je* » pour assumer la responsabilité de son argumentation. Ensuite, le passage au « *nous* » crée une communauté de pensée habituée à recourir au faux raisonnement ; c'est à l'intention de cette communauté du « *nous* » qu'il a bâti cet échafaudage argumentatif, pour les influencer, les déterminer à admettre d'autres principes, à appliquer une autre méthode, à privilégier l'examen critique des faits, avant d'aller à la recherche de la cause. Encore une fois, l'auteur privilégie la modalité d'énonciation négative : il présente la mauvaise démarche qu'il combat comme une négation de la bonne démarche qu'il conseille.

Conclusions

La rhétorique des conflits met en scène l'argumentation, une technique qui rallie d'une façon efficace l'appel aux sentiments à l'appel à la logique, à la démonstration. Notre analyse souligne l'importance du récit qui sert d'exemple dans la construction des raisons persuasives : en tant que mise en scène, l'exemple devient un message à fonction dramatique qui déclenche des enchaînements imaginaires. Les acteurs du récit répètent un scénario et leur expérience sert à transmettre une idéologie, comme dans notre exemple : le faux savoir est plus dangereux que l'ignorance. L'auteur orateur du message démontre que les membres d'une communauté peuvent passer d'un ensemble de croyances ou de valeurs à un autre, supérieur, d'une méthode « ridicule » à une méthode apte à conduire à la découverte de la vérité.

BIBLIOGRAPHIE

ADAM, Jean-Michel, 1985/1994 : *Le texte narratif. Traité d'analyse textuelle des récits*, Nathan, Paris.

ADAM, Jean-Michel, PETITJEAN, Alain, 1989 : *Le texte descriptif*, Nathan, Paris.

ADAM, Jean-Michel, 1990 : *Éléments de linguistique textuelle*, Mardaga, Bruxelles-Liège.

ADAM, Jean-Michel, 1992 : *Les textes : types et prototypes*, Nathan, Paris.

ADAM, Jean-Michel, 1993 : *La description*, PUF, coll. « Que sais-je ? » Paris.

ADAM, Jean-Michel, 1999 : *Linguistique textuelle – Des genres de discours aux textes*, Nathan, Paris.

ADAM, Jean-Michel, GRIZE, Jean-Blaise, ALI BOUACHA, Magid, 2004 : *Texte et discours : catégories pour l'analyse*, Éditions Universitaires de Dijon.

ARISTOTE, 2006 : *Rhétorique*, Le livre de poche, Paris.

AUSTIN, John.L., 1970 : *Quand dire c'est faire*, Éd. du Seuil, Paris.

BENVENISTE, Émile, 1966/1974 : *Problèmes de linguistique générale*, 2 volumes, Paris, Gallimard

BERRENDONNER, Alain, 1981 : *Éléments de pragmatique linguistique*, Les Éditions de Minuit, Paris.

BREMOND, Claude, 1966 : « La logique des possibles narratifs », *Communications* nr. 8, Le Seuil, Paris.

BREMOND, Claude, 1973 : *Logique du récit*, Seuil, Paris.

DECLERCQ Gilles, 1992 : *L'art d'argumenter. Structures rhétoriques et littéraires*, Éditions Universitaires, Paris.

DUCROT, Oswald, 1980 : *Les mots du discours*, Les Éditions de Minuit, Paris.

GRICE H. Paul, 1979 :« Logique et conversation », in : *Communication* n° 30, p. 57-72, Paris.

JACQUES, Francis, 1979 : *Dialogique. Recherches logiques sur le dialogue*, PUF, Paris.

JACQUES, Francis, 1985 : *L'espace logique de l'interlocution. Dialogique II*, PUF, Paris.

MAINGUENEAU, Dominique, 1991 : *L'analyse du discours*, Paris, Hachette.

MAINGUENEAU, Dominique, 1993 : *Éléments de Linguistique pour le texte Littéraire*, Dunod, Paris.

MAINGUENEAU, Dominique, 1993 : *Pragmatique pour le discours littéraire*, Hachette, Paris.

MAINGUENEAU, Dominique, 2010/2012 : *Manuel de linguistique pour les textes littéraires*, Armand Colin, Paris.

MARTIN, Robert, 1983 : *Pour une logique du sens*, PUF, Paris.

MOESCHLER, Jacques, REBOUL, Anne, 1994 : *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Le Seuil, Paris.

PERELMAN Chaïm, OLBRECHTS-TYTECA Lucie, 1985: *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, PUF, Paris.

PLANTIN Christian, 1990 : *Essai sur l'argumentation. Introduction linguistique à l'étude de la parole argumentative*, Éditions Kimé, Paris.

PROPP, Vladimir, 1970 : *Morphologie du conte*, coll.Points, nr.12, Paris.

REBOUL, Olivier, 1991 : *Introduction à la rhétorique*, coll.PUF, Paris.

ROBRIEUX, Jean-Jacques, 1993 : *Éléments de Rhétorique et d'Argumentation*, Dunod, Paris.

SABBAH, Hélène dir. 1994 : *Littérature, 2de. Textes et méthode*, Hatier, Paris.

SEARLE, John R., 1972 : *Les actes de langage : essai de philosophie du langage*, Hermann, Paris.

TODOROV, Tzvetan, 1981 : *Mikhaïl Bakhtine : le principe dialogique*, Éditions du Seuil, Paris.

TUŢESCU, Mariana, 1998 : *L'Argumentation. Introduction à l'étude du discours*, Editura Universităţii Bucureşti.

VIGNAUX, Georges, 1993 : *Lieux communs, exemples et petites fables*, in PLANTIN Christian, dir., 1993 : *Lieux communs, topoï, stéréotypes, clichés*, Éditions Kimé, Paris.

PSYCHOLINGUISTIC AND NEUROLINGUISTIC APPROACHES ON COMMUNICATIONAL DISTORSIONS

Radu Drăgulescu, Assistant Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Language pathology is too little known and also little discussed in relation to the impact it has on the affected human subject. The distortions size of the language made by pathological causes, as the effect of neural diseases, is complex. It involves a deprivation of perception and personal suitability of external realities for the subject. A mutilated language is attracting the deformation of nearby reality, of thought and knowledge in general. "Reality" is built on the elocutional skills of speaking subject. Linguistic models are determinating what the subject predicts in his world and how he imagines that world. Because these models – observable on the syntactic and lexical means of the speaker - differ greatly, the ways of perceiving, thinking and reaction vary and are transfigured by the distortion. The imbalance of an element of the triad language - thinking - perception of reality will entail destabilization of each other. This finding implies another: the pathological aspect of distortions in communication is not a purely medical problem, of speech therapy, but it should be a paramount concern of philosophy in general, of language philosophy in particular, and especially of linguistics and psycholinguistics.

Keywords: Distorsions of communication, speech pathology, linguistics, psycholinguistics, neurolinguistics.

În capitolul de patologia limbajului, în orice tratat de specialitate, figurează trei categorii de tulburări:

1. „tulburările ce privesc achiziţia limbajului;
2. tulburări ca urmare a unei disfuncţii a sistemului cerebral al limbajului;
3. tulburări ce constau într-o utilizare inadecvată a semnelor şi simbolurilor limbajului de către un subiect vorbitor afectat de o disfuncţie locutorie"[1].

Patologia limbajului este o realitate căreia îi este dată mult prea puţină importanţă, care este prea puţin cunoscută şi prea puţin discutată în raport cu impactul pe care aceasta îl are asupra subiectului uman afectat. Opinia noastră generală este că patologia limbajului este o problemă ce trebuie luată în considerare atât de specialiştii în medicină şi logopedie, dar şi de lingvişti, psiholingvişti şi filozofi ai limbajului. Dimensiunea distorsiunilor limbajului din cauze patologice, ca efect al efecţiunilor neuronale este complexă, ea implicând o privare a subiectului de perceperea şi adecvarea personală a unei realităţi exterioare. O limbă mutilată atrage deformarea realităţii din jur, a gândurilor şi a cunoaşterii în general.

Pentru a înţelege de ce anumite abateri de la normele de pronunţare, scriere, citire, elaborare a mesajului lingvistic sunt patologice trebuie să cunoaştem, la nivel general, procesele neurofiziologice care au loc în orice act de comunicare.

Prima etapă este aceea în care psihicul primeşte informaţii din mediul extern pe care urmează a le prelucra şi emite în actul comunicării aşa cum este reprezentat în fig.1[2].

[1] Alpha encyclopédie, Tome 9, Infi –Los, Paris, Grande Bateliè, 1971.
[2] Virgil Enătescu, Comunicarea extraverbală, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983, p.64.

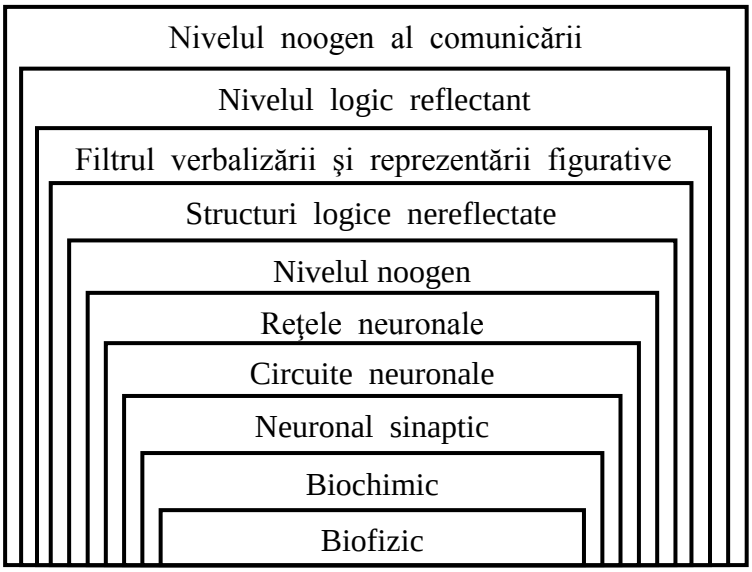

Fig. 1. Modelul nivelelor informaţionale ale psihicului.

La nivelul biofizic realitatea exterioară este asimilată de psihic prin traducerea energiilor în biocurenţi. Nivelul biochimic este suportul de substanţă al codificării şi transmiterii informaţiei nervoase. Nivelul neuronal sinaptic şi al celulelor nervoase senzoriale este primul nivel fiziologic (celular) propriu-zis al psihicului. El rezultă din integrarea nivelelor anterioare în sistemul celular. Nivelul circuitelor neuronale realizează coexiuni între neuroni. Se caracterizează prin fenomenul de feedback, de reflex şi de autoreglare. Nivelul reţelelor neuronale asamblează neuronii în reţele neuronale complexe, plurineuronale. Aici iau naştere memoria circulantă, reţele de cunoaştere a formelor (receptarea). Se realizează o inteligenţă biologică internă de structurare funcţională logică. Nivelul noogen apare la interferenţa nivelului biologic cu cel psihologic. Nivelul structurilor logice nereflectate produce construcţia lingvistică, programele premergătoare vorbirii interioare şi selectarea fluxului informaţional perceptiv. O mare parte dintre algoritmii acestui nivel se însuşesc în cadrul practicii comunicării, altă parte sunt obţinuţi prin învăţarea conştientă, determinată sociocultural, ulterior funcţionând ca automatisme specifice nivelului de prereflectare. O altă parte o formează însuşi actul practic al comunicării, ca rezultat al operaţiilor logice elementare.

Nivelul filtrelor verbalizării şi al reprezentărilor figurative permite conştientizarea informaţiei prin autoperceperea suportului material al acesteia şi apoi transpunerea la nivelul verbalizării interioare şi reprezentărilor figurative. Nivelul operaţiilor reflectate permite dirijarea voluntară a proceselor gândirii. Gândirea reflectată reglează şi corectează operaţiunile logice pe care le va manifesta sub aspectul verbalizării concrete. Nivelul noogen al comunicării interumane are rol de adaptare. Limbajul verbal articulat este vehicul al gândirii. El este mijlocul de fixare şi de expresie al conceptului şi în acelaşi timp acumulator al experienţei socioculturale. Prin acesta se realizează consensul, punerea în corespondenţă a unor izomorfisme biopsihice. Comunicarea interumană se realizează în planul fizic extrasubiectiv atât prin codificare la enunţare, cât şi prin decodare la recepţie. În cadrul comunicării se produce un feedback extern între energiile modulate în emisie şi perceperea lor, respectiv între vorbire şi auz, între gesturi şi simţurile chinestezice.

Fiecare dintre abilitatăţile comunicăţionale ia naştere la nivelul cortexului (a se vedea fig.2.); scrierea se manifestă prin coordonarea muşchilor şi a funcţiilor motorii, cititul este o adaptare a funcţiilor neuronale corticale cu muşchii oculari, comunicarea verbală prin coroborarea sistemului fonator (a se vedea fig.3.), dar şi a elementelor de gestică, mimică etc.

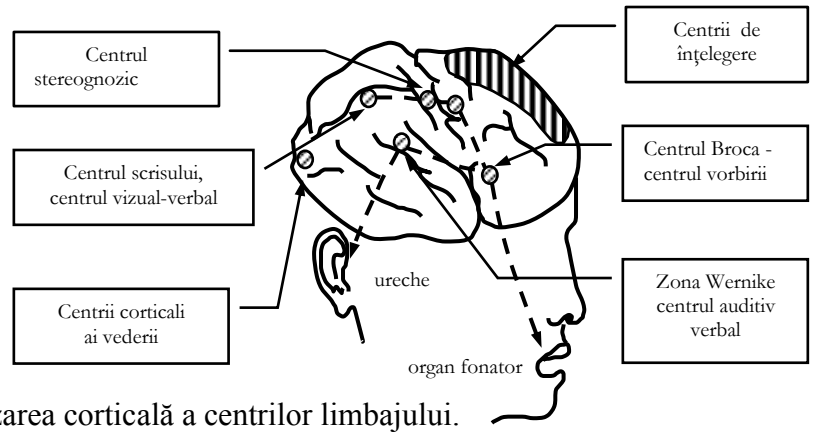

Fig.2. Localizarea corticală a centrilor limbajului.

Analizatorul acustic are rolul de a recepţiona unde sonore din mediul extern şi de a elabora, pe baza lor, senzaţii auditive. La acest nivel este percepută şi vorbirea. Undele sonore sunt captate, transmise şi percepute. Traseul începe la nivelul pavilionului urechii ce colectează sunetele, parcurge conductul auditiv extern, membrana timpanului, urechea medie, urechea internă până la organul Corti, pe calea fibrelor nervului auditiv, în bulb, la nucleii cohleari, iar printr-un nucleu talamic ajung la cortexul auditiv. Aici sunetele se articulează (nivelul ariei primare), sunt percepute drept cuvinte, apoi se fac legături logice (arie de asociaţie). Centrul auditiv verbal este zona (aria) Wernike. (a se vedea fig.3.)

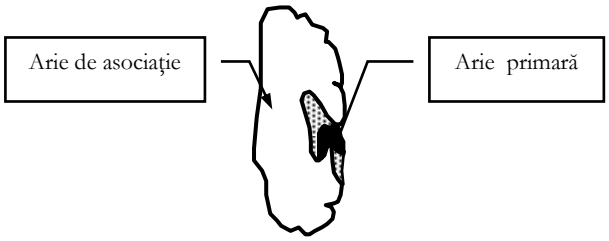

Fig.3. Localizarea auditivă cerebrală.

La baza funcţiei fonatorii stă un mecanism nervos complex, dar şi o funcţie biologică a organismului, coloana de aer expulzată din plămâni produce vibraţia corzilor vocale. Contracţia ritmică a muşchiului vocal e determinată de un reflex la care participă centrii corticali şi subcorticali ai fonaţiei. Vocea şi vorbirea sunt coordonate de scoarţa cerebrală, omul putând să reproducă cu exactitate sunetele memorate cu ajutorul auzului şi pe care le emite sub controlul acestuia. (în situaţii normale de comunicare). Specific pentru elaborarea vorbirii este centrul (aria) Broca.

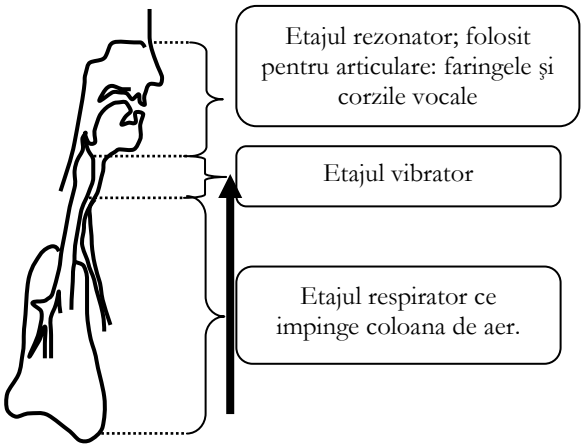

Etajul rezonator; folosit pentru articulare: faringele şi corzile vocale
Etajul vibrator
Etajul respirator ce impinge coloana de aer.

Fig.4. Nivele ale producerii sunetului articulat.

Sistemul de emisie în cadrul scrierii se poate împărţi în mai multe compartimente: compartimentul fiziologic periferic (muşchii motori ai mâinii), compartimentul neuromotor central (sistemul de feedback şi chinestezic), compartimentul psihic global de act de limbaj cu control vizual şi cu integrarea neuropsihică a actului scrierii la activitatea de comunicare). Scrisul este o activitate voluntară, secundar automatizată, un proces condiţionat asociativ care se supune tuturor activităţilor nervoase superioare.

Cititul este un proces de decodare a semnalelor grafice în conţinuturi de gândire, decodare realizată indirect cu ajutorul limbajului oral sau inferior (citire în gând). Caracterele grafice care impresionează retina se transmit pe căile optice, deci este un proces ce parcurge câmpul optico-vizual, spre zona verbală vizuală ce urmează a decoda mesajul grafic perceput.

Subiectul realizează o comunicare funcţională atunci când toate sistemele de percepţie, transmitere, elaborare şi emitere de informaţii sunt corelate în cadrul actului de comunicare. În caz contrar, întâlnim distorsionări ale comunicării determinate de patologia unuia sau a mai multor coordonate ale sistemului.

În ultimul timp, psihiatria a început să recepteze şi să analizeze expresia lingvistică a subiectului vorbitor. Limbajul schizofrenic, de exemplu, îşi pierde valoarea informaţională şi comunicativă. Procesul mental este dominat, în acest caz, de stereotipii verbale (aşa-numitele verbigeraţii), repetarea monotonă a unor cuvinte, sintagme, propoziţii, fraze etc.

Distorsionările în comunicare cauzate de tulburări neurologice pot fi clasificate după cum urmează:

1.1. Disfuncţiile sonore.

Acestea nu pot fi categorizate ca disfuncţii la nivel motor, acest termen fiind mult prea general. Considerăm denumirea lor ca disfuncţii sonore mult mai adecvată. Ele pot fi rezultatul unor omisiuni, apariţii, dislocări de sunete de natură deviantă. (a se vedea capitolul II). Acestea sunt de natură fonetică: substituirea unor sunete ce fac parte din aceeaşi clasă; exemplu: înlocuirea fricativelor între ele, a oclusivelor, a dentalelor: *drepte* - *trepte* sau alofonică, atunci când sunetele nu se diferenţiază categorial, dar sunt rostite eronat. Le întâlnim mai ales în vorbirea copiilor, în vorbirea hipocoristică: *pintre* - printre, *perente* – perete, *măligă* – mămăligă, *ligura* – lingura, *papucii – pucii, ciucii*. Pot fi clasificate şi în funcţie de contextul senzitiv: asimilare progresivă (un sunet care va apărea mai târziu în cuvânt este anticipat) şi regresivă (sunetul va fi omis din contextul fonetic real, dar va reapărea într-un context posterior).

1.2. Disfuncţii ale emisiei vocale, ale vocii.
Acestea pot fi cauzate de patologia aparatului fonator, în mod special a faringelui. Pot fi afectate calitatea vocală, intensitatea, timbrul. Distorsionările vocalelor apar din lipsa coordonării şi dozării funcţiei laringelui, dar există disfuncţii ce sunt semnul unei traume psihice, al unei boli organice. Enciclopedia medicală foloseşte termenul de *răguşeală* – „perturbare a vocii cauzată de o afecţiune a corzilor vocale sau a laringelui, numită şi disfonie”.[3]

1.3.Disfuncţii ale fluenţei verbale.
La acest nivel apar lungiri, scurtări, repetări ale unităţilor fonice – sunete, silabe, cuvinte monosilabice. Acest tip de disfuncţie poartă numele de *bâlbâire* – „disfuncţie localizată la nivelul discursului manifestată prin imposibilitatea sau greutatea de a pronunţa o pronunţa o silabă sau o vocală fără a o repeta şi printr-un debit încetinit al fluxului cuvintelor”[4].

1.4. Disfuncţii în comunicare asociate fenomenelor neuropatologice: disfuncţia mental-verbală, afazia, parafazia, apraxia, disartria.

1.4.1. Disfuncţia mental-verbală poate fi generată de o confuzie mentală sau de o inadecvare mental-verbală generalizată. Pacienţii de acest tip nu cunosc funcţiile obiectelor (la întrebarea: ce poţi face cu o cheie, subiectul nu poate răspunde), nu sunt orientaţi spaţial-dinamic etc.

În această categorie se încadrează şi perturbările de tipul:

- **ecolalie** (subiectul vorbitor nu face decât să repete ultima secvenţă fonică percepută).

Este vorba de repetarea automată, de către un subiect vorbitor, a cuvintelor pe care interlocutorul său tocmai le-a enunţat. Provine din gr. ἠχώ (*écho*) şi gr. λαλιά (*-lalie)* - "vorbărie". Fenomenul ecolaliei apare la copii, ca fenomen normal, benign, în perioada de trecere de la stadiul pre-verbal, pre-locuor spre cel elocuţional. Copilul va repeta sunetele pe care le percepe din mediul exterior, sub forma sunetelor nearticulate, treptat va articula secvenţe fonice sau segmente de cuvinte pe care le va auzi: *i, a, o, ta, ma, ui*, apoi cuvinte bisilabice: *mama, tata, iarba*, până la a-şi însuşi competenţa lingvistică propriu-zisă, la nivelul discursiv, al enunţului şi al enunţării. Situaţia patologică a ecolaliei apare la subiecţii maturi ce manifestă o tendinţă de involuţie în raport cu acest fenomen progresiv. Pornind coerenţa şi coeziunea caracteristice oricărui discurs, ei nu vor reuşi să reproducă decît ultima secvenţă fonică auzită, fără a face legături şi raţionamente.

Exemple:

- „Quel âge avez-vous?” Răspunsul va fi: „Vous”;
- „Când ai plecat de acasă?” Răspunsul va fi: „Acasă”;
- Geschwind şi colab.[5] au descris cazul următor: o fată repeta perfect şi articula normal propoziţiile spuse de examinator, însă întrebată ce anume a spus examinatorul răspundea astfel:

Examinatorul: "Roses are red."
Răspunsul: "Violets are blue, sugar is sweet and so are you."
Ariile Broca şi Wernicke erau intacte, însă regiunile ce înconjurau aria vorbirii erau distruse. Astfel, ea nu putea face conexiuni, ci doar repeta fragmentele fonice auzite anterior.

- există situaţii în care ecolalia este doar parţială. Subiectul vorbitor va relua doar o parte a enunţului interlocutorului, restul construcţiei lingvistice fiind adaptată din punct

[3] Encyclopédie médicale de la famille, Paris, Larousse, 1991, p.163. - traducerea ne aparţine.
[4] ibidem p.123. - traducerea ne aparţine.
[5] Apud Dragomir Diana, Trif Diana, Ursăteanu Teodora, Elemente de neurofiziologia limbajului,www. logopedie.dap.ro.

de vedere contextual. Exemplu: O vânzătoare întreabă un client dacă are bani mărunţi în valoare de cinci sute de lei: "Ai cinci sute?" Răspunsul clientului va fi: „N-ai cinci sute". Este păstrată forma verbală a persoanei a II-a singular, chiar dacă adresarea cere utilizarea formei verbale de persoana I.

- **simptomul lui Gauser**. Subiecţii vorbitori vor da răspunsuri fără legătură contextuală, fără coerenţă. Ei nu pot face legătura contextuală întrebare-răspuns. Traiectul informaţional este perturbat, chiar fragmentat. Ei percep semnalele de tip input, dar nu reuşesc să prelucreze pentru a emite semnale output.

Exemple:

- „Comment vous appelez-vous?" – „Quarante-cinq maisons".
- „Unde ţi-ai lăsat ochelarii?" – „Un ceai cald".
- „Afară plouă. Mai pleci sau rămâi în casă?" – „Îmi cumpăr agrafe de păr".
- „M-am îmbolnăvit. Am gripă". Răspunsul subiectului vorbitor marcat de simdromul lui Gauser va fi: „Ce fain!" (pe un ton vesel).

1.4.2. Afazia este disturbarea formulării, exprimării şi a comprehensiunii simbolice. Cea mai generală definiţie a afaziei face referire la capacitatea de a uza de competenţa lingvistică dobândită, capacitatea de a vorbi, de a scrie şi de a citi. Din categoria tulburărilor afazice fac parte şi **alexia** – pierderea competenţei de a recunoaşte şi de a identifica cuvintele scrise, ceea ce provoacă o serioasă deficienţă în lectură – şi **agrafia** – dificultate în a scrie semne grafice sub forma literelor, de a realiza cuvinte şi enunţuri. (precizări făcute în *Dicţionarul enciclopedic francez*[6]).

Afazia este denumirea generică a tuturor tulburările de vorbire (*a- + phasis = vorbire*); din gr. ἀφασία Dicţionarul medical oferă următoarea definiţie: *Tulburare a activităţii nervoase superioare, constând din pierderea mai mult sau mai puţin completă a posibilităţii de exprimare şi de înţelegere a limbajului vorbit sau scris.*

Varietăţi:

*~**agnostică**, formă de afazie datorată existenţei unei agnozii. Varietăţi: a) a.agnostică optică (Freud): bolnavul nu poate denumi obiectul arătat, dar îl denumeşte imediat ce îl pipăie; b) a. agnostică tactilă: bolnavul nu poate evoca, prin explorare tactilă, denumirea obiectului, dar imediat ce-l vede îl denumeşte.*

*~ **amnestică**, formă atenuată a afaziei Wernichte, caracterizată prin dificultate în evocarea cuvintelor. («Fonemele sunt liber, natural formate şi articulate în ansambluri ce realizează cuvinte, dar aceste cuvinte pot aparţine sau nu limbii şi sunt utilizate fără a respecta regulile de morfologie şi sintaxă caracteristice oricărei limbi. Pacientul nu produce un limbaj propriu-zis, ci un jargon – **jargonafazie**».)*[7]

*~ **centrală** (Goldstein), afazie de conducere, sin.: afazie centrală, afazie considerată de Wernichte ca fiind datorată distrugerii sistemului de asociaţie dintre centrul auditiv şi centrul motor al limbajului; clinic, se caracterizează prin parafazie, tulburări în repetarea cuvintelor, tulburări ale scrisului spontan şi mai ales dictat, tulburări ale lecturii cu voce ridicată, în timp ce înţelegerea verbală şi vorbirea articulată sunt păstrate.* (În acest sens putem menţiona, dar nu drept caz patologic, greşita accentuare a cuvintelor de către subiecţii bilingvi. Cunoscând două sisteme de accentuare distincte, aceştia pot accentua cuvintele unei limbi folosind regulile celeilalte. Un exemplu concludent este acela al cetăţenilor de origine maghiară ce vorbesc limba română.)

*~ **de evocare**, imposibilitatea de evocare voluntară a unor cuvinte într-un anumit moment.*

*~**expresivă**, afazie Broca, pierderea mai mult sau mai puţin completă a posibilităţii de exprimare verbală sau în scris a limbajului, datorită unei tulburări a centrului vorbirii (fără*

[6] Dictionnaire encyclopédique de la langue française, Paris, Hachette, 1994, p.354. – traducerea ne aparţine.
[7] Alpha encyclopédie, Tome 9, Infi –Los, Paris, Grande Bateliè, 1971, p.3534. - traducerea ne aparţine

*exitenţa unei paralizii sau leziuni ale organelor care intervin în fonaţie); (*exemplul cel mai expresiv este cel dat de insuşi medicul Broca, în anul 1861, cel al pacientului său ce repeta numai formaţia sonoră *tan.*)

~ ***de intonare****, sin. Disprozodie, afazie motorie cu pierderea posibilităţii de plasare corectă a accentului şi a tonalităţii pe silabe şi cuvinte.*

~ ***nominală****, constă în tulburarea înţelegerii semnificaţiei cuvintelor şi a denumirii obiectelor familiare şi în întrebuinţarea greşită a cuvintelor în cursul exprimării verbale sau scrise.*

~ ***optică****, recunoşterea obiectelor şi a proprietăţilor lor fără a le putea denumi.*

~ ***semantică*** *tip clinic de afazie (din clasificarea lui Head), care constă în dificultatea de adaptare a cuvintelor la sensul general al frazei şi de înţelegere a semnificaţiei complete a cuvintelor şi frazelor.*

~ ***senzorială****, pierderea mai mult sau mai puţin a posibilităţii de înţelegere a semnificaţiei cuvintelor vorbite sau scrise. Bolnavii aud cuvintele şi văd literele scrise, dar nu înţeleg semnificaţia lor.*

~sintactică*, corespunde agramatismului şi constă în dificultatea de formulare gramaticală a frazei sau de aranjare a cuvintelor pentru a aforma o frază.*

~verbală*, tip clinic de afazie care corespunde afaziei motorii, şi constă în imposibilitatea de exprimare orală sau în scris a cuvintelor.*[8]

În contextul afaziilor senzoriale se remarcă alterarea construcţiilor sintactice. Acest fenomen poartă denumirea de **paragramatism** (adaptat din lat. *paragramma, -atis* - "greşeală de limbă" ce provine la rîndul său din gr. παράγραμμα, -ατος - "cuvânt denaturat din amuzament")[9]. Dacă în vorbirea unui afazic există construcţii sintactice, utilizarea acestora este perturbată, atrăgând o incoerenţă gramaticală. Paragramatismul este o perturbare a competenţei lingvistice: incapacitatea de a utiliza cuvintele cu sensul lor real, prin folosirea unor expresii bizare sau a unor neoformaţii lingvistice provenite din rădăcini corecte, dar pervertite printr-o flexiune sau o compunere greşită. Paragramatismul nu atinge limita maximă a agramatismului.

Afazicii întâmpină greutăţi doar la găsirea unor cuvinte rar folosite în limbă, le folosesc cu agramatism, le alterează semantic selectiv (doar anumite cuvinte). **Afazia Broca** constă în pierderea capacităţii de a elabora enunţuri coerente. Subiecţii nu pot reda o propoziţie sau o frază cu toţi constituenţii acesteia. Exemplu: „Ladies and gentelmens please come in the living-room”.; ei spun: “Ladies... gentelmens... room”.[10], folosind *holofrazele* (“single words”); “Vă rugăm să vă închideţi telefoanele mobile”. – “mobile”; “Vremea va fi capricioasă. Se vor înregistra ploi în toată ţara”: - “Vremea…ploi…ţara”. Deteriorarea zonei Broca produce o afazie specifică. Articulaţia devine neclară şi eliptică; dispar cuvintele de legătură şi terminaţiile.

Deteriorarea zonei Wernike provoacă o afazie total diferită. Vorbirea poate rămâne foarte fluentă şi gramaticală, dar nu are conţinut. Exemplu: „Gândurile mănâncă amare pere verzi”. Bolnavul introduce cuvinte si expresii fără sens în locul celor pe care le-ar articula în mod normal: „Soarele răsare mai devreme, iar eu iau cina la ora cinci”. În cuvinte şi construcţii corecte din alte puncte de vedere apar sunete incorecte: „Ca orice om, am nevoie de *dezmierdături*”; „*Iubelile* cele din *urme* nu le voi uita”; „*Luminarele străjilor* aprinse mereu”, „cartea *intutilabilă* capodoperă”. Când legătura dintre cele două zone (Broca şi Wernike) este deconectată, rezultatul este **afazia de transmitere**. Vorbirea fluentă dar

[8] **, Dicţionarul medical, vol. I, A-H, Bucureşti, Editura Medicală, 1969, p. 53.

[9] Termenul de paragramatism apare menţionat pentru prima oară de catre Karl Kleist în revista Linguistique, Paris, 1976, n° 2, p.33 (www. Revues de linguistique. com)

[10] Diana Dragomir, Diana Trif, Teodora Ursăteanu, Elemente de neurofiziologia limbajului,www. logopedie.dap.ro.

anormală se pastrează împreună cu o considerabilă capacitate de înţelegere. Pacientul este totuşi incapabil să repete limba vorbită, este incapabil să reproducă secvenţe lingvistice auzite. Competenţa lingvistică repetitivă şi cea iterativă nu sunt active sau productive.

Există situaţii bizare de afazie, atunci când abilităţile perturbate sunt reactivate sub impulsul unui stimul afectiv. Un pacient diagnosticat cu afazie totală, ce nu poate vorbi, scrie sau citi vreun cuvânt, vede într-o zi, din întâmplare, într-un ziar necrologul prietenului său. Instantaneu, acesta este capabil să descifreze literele şi să reconstruiască enunţul.

Un alt subiect cu afazie locutorie, nu poate articula sunetele sau pronunţa cuvinte, dar, foarte religios, el este capabil să recite versurile Crezului. Este singura capacitate lingvistică neafectată. Astfel, handicapul locutor considerat drept rezultat al unor leziuni la nivelul sistemului neuronal, trebuie interpretat ca mai avînd şi o reminiscenţă din memoria subconştientului. Trecând peste un anumit nivel de interes pentru subiect, competenţa lingvistică a recitării rugăciunilor este de fapt un automatism ce nu solicită funcţiile sistemului nervos şi nici aducerea în contemporaneitate ilocuţională a trecutului verbal. Afazicul ce performează acest tip de discurs nu face decât să realizeze o activitate lingvistică repetitivă. Aceste două exemple de afazie ce fac excepţie de la regulă sunt prezentate de Mounier.[11]

În cazul subiecţilor cu deviaţie locutorie, actul de denumire al unui obiect este perturbat ca urmare a unei leziuni sau a unei maladii care a atins creierul. Cuvântul nu este pierdut din tezaurul lingvistic al individului, ci procesul de căutare sau de acces la acel cuvânt este perturbat. Reproducerea numelui unui obiect fără ajutorul unui context verbal sau fără cunoaşterea prealabilă a obiectului necesită un efort discriminatoriu între un număr mare de posibilităţi selective şi combinatorii pe care subiecţii nu sunt capabili să le realizeze. Din tezaurul lingvistic al experienţei unei vieţi, afazicul păstrează doar fragmente între care el nu poate stabili legături, la emiterea sau la receptarea unui mesaj. Dezorganizarea psihică îşi pune amprenta asupra interpretării evenimentelor exterioare şi manifestarea organizată a gândirii prin limbaj, aceasta fiind perturbată. Un afazic nu va putea numi decât obiecte cu care a interacţionat de curând sau a căror denumire le-a fost de curând comunicată, fie prin repetare, fie prin procesul de învaţare propriu-zisă.

1.4.3. Parafazie (*-phasie,*din gr. φάσις - "vorbire"). Disturbare a capacităţii de uzaj a cuvintelor, ce constă în utilizarea incoerentă a semnificanţilor sau a semnificaţilor cuvintelor. Este o distorsiune ale intenţiei verbale: între ceea ce vrea să spună subiectul vorbitor şi ceea ce spune cu adevărat este o mare direfenţă de conţinut. De asemenea, pot fi omise litere sau poate fi schimbat locul acestora în cuvânt, a cuvintelor în frază. Parafazia afectează diferitele modalităţi de expresie ale emiţătorului. În funcţie de capacităţile lingvistice afectate, există mai multe tipuri de parafazie:

- **paralexie** (*-lexie,* din gr. λέξις -"cuvânt"). Pierderea capacităţii de lectură, în sensul depistării semnelor grafice şi conexiunea dintre semn si sensul acestuia. În numeroase cazuri, bolnavul substituie cuvintele din text cu altele fără sens. Există cazuri în care paralexicul reuşeşte să citească segmentul grafic, dar nu face legătură cu sensul acestuia. Este o ruptură semnificat – semnificant. Exemple: Un copil paralexic, citind o lecţie din manual parcurge următoarea propoziţie: "Alina sare din pat". Capacitatea scăzută de asociere produce probleme în cazul înţelegerii enunţului. Copilul va fi nedumerit de legătura pe care o poate avea *Alina* cu *patul* şi *sarea*. Datorită imposibilităţii selecţiei semantice, copilul va asocia forma verbală a verbului *a sări*, cu substantivul comun *sare*.
- **paramuzie** (*-musie,* din gr. μουσα - "muză"). Pierderea abilităţii muzicale, nerespectarea timpilor şi a intervalelor muzicale. La nivelul comunicării prin limbaj

[11] Mounier, Traité du caractère, Paris, 1946, p.58; a se vedea şi www.tresordelalanguefrancaise.com.

articulate, este afectată capacitatea de a accentua corect cuvintele, de a imprima un ritm armonios enunţului. Discursul va fi fragmentat, sacadat, cuvintele vor fi deformate prin accentuare inadecvată.

- **parafemie** (*-femia,* din gr. φήμι - "eu vorbesc"). Distorsiune a limbajului vorbit caracterizată prin confuzia dintre cuvinte. Confuzia poate avea la origine asemănarea fonetică dintre cuvinte: *rac-mac, iad – iar*; cuvinte alcătuite din aceleaşi foneme, dar dispuse în altă ordine: *car – arc –rac*, diferenţa stucturală dintre acestea : *premonitoriu – promontoriu* sau poate Afi aleatorie: confuzia substantivală: *floare-albină, vacă şi taur;* verbală: *vin, plec, mă întorc*.
- **parafonie** Disturbare a capacităţii de fonaţiune, caracterizată prin discordanţa emisiei sonore: lungirea neîntemeiată a unor sunete din interiorul cuvintelor: *pleeeacă, agiunge, vreei, treei;* pauzele în fonaţiune ce duc la formarea de enunţuri haotice: "Lătra căăă...îî...eee...le de credea lumea că...aaa....îîîi un oţ". (Lătra câinele de credea lumea că-i un hoţ.)

„Parafazia se manifestă prin procesul stâlcirii cuvintelor în actul citirii, al rostirii unor cuvinte pe care individul le pronunţă ulterior corect. Nu este o distorsionare consecventă, ci selectivă şi variabilă.

La **anartrici** este atins în special elementul articulator, adică suportul verbal. La nivel preverbal, actul comunicării este nealterat; distorsiunea apare în momentul emiterii articulatorii a mesajului. Abia la acest nivel se manifestă abaterea actului comunicaţional de la desfăşurarea lui normală.

Tulburările de denumire în **disfazie** constau în incapacitatea numirii obiectelor fără contextul verbal sau în lipsa indicilor lingvistici. Persoanele cu acest tip de disfuncţie manifestă "trezirea" datorită unor mecanisme de asociaţie verbală, al unui ansamblu limitat de nume.

Anomia este un tip de deteriorare afazică ce constă in pierderea treptată a tuturor cuvintelor, exceptându-le pe cele generale şi frecvente. Vor fi uitate, iniţial, cuvintele substantivale, treptat verbele, ajungându-se la **vorbirea reziduală**, incoerentă şi de neînţeles, căci sunt utilizaţi doar conectori. (Şi....că....dar....); ultimul stadiu este cel de **mutism lexical**, singurele mijloace de comunicare fiind cele extraverbale (gestică, mimică) şi paraverbale (sunete nearticulate).

Există situaţii în care subiecţii vorbesc cu facilitate, dar transmit puţine informaţii datorită incapacităţii de a folosi substantive (pe care le înlocuiesc cu pronume sau le parafrazează). Apare fenomenul de folosire minimă a cuvintelor cu frecvenţă mai mică si o suprautilizare a cuvintelor cu frecvenţă mare: "Da! Noi...când eu ştiu. Dacă ştiu (pentru) ce sunt buni, sunt minunaţi. Eu pot, noi avem totul. De ce nu spun ce avem, pentru că noi avem tot ce, ce mergeau...dar buni, sunt buni pentru mine."[12]

1.4.4. Apraxia este pierderea posibilităţii de exprimare gestuală şi de efectuare a mişcărilor sau acţiunilor adecvate unui scop lingvistic. Apraxia verbală se manifestă datorită unor disfuncţii la nivelul filtrului verbalizării, al translaţiei informaţiilor receptare şi prelucrate în materie lexicală. Subiecţii nu mai pot comunica prin elemente extraverbale (mimică, gestică) coordonate cu exprimarea pur lingvistică.

Din punct de vedere psiho-patologic, apraxia este incapacitatea unui subiect ce are toate facultăţile mentale, motrice şi senzoriale de a adapta acţiunile datorită unor tulburări cerebrale organice.

Apraxia constructivă, apare atunci când subiectul nu manifestă nici o tulburare gnostică, cu excepţia celei care ţine de localizarea stimulilor asupra propriului corp, nefiind capabil de a copia o cruce, un *v* sau un *o*, un semn, un simbol, o imagine stilizată. "Această dificultate

[12]Tatiana Slama-Cazacu, Lecturi de psiholingvistică, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1980, p.390.

ne demonstrează faptul că şi corpul uman are lumea sa şi că obiectele sau spaţiul pot fi prezentate percepţiilor noastre fără a le aparţine".[13] Totuşi, omul nu poate fi întotdeauna distrat în sensul de a nu-şi putea concentra atenţia pentru a coordona simţurile şi percepţiile. Comportamentul dominant al subiecţilor apraxici este afectat de "paralizia psihică a gestului"[14], concretizat, în situaţia de ordin lingvistic, la nivel locutor.

Apraxia constructivă în domeniul lingvistic materializează incapacitatea de elaborarea a unor sintagme, a unor enunţuri coerente şi coreferente; greutatea de a actualiza sintagme fixe de genul locuţiunilor, al proverbelor. Actul vorbirii este o reactualizare a universului lingvistic, dar şi o nouă creaţie a acestuia. Subiectul suferind de apraxie nu va fi capabil să opereze cu termeni, sensuri, semnificaţi, semnificanţi, cu normele lexico-gramaticale, dar şi de pragma lingvistică, tocmai prin această deficienţă.

1.4.5. Disartria este articularea defectuoasă a cuvintelor. Iată câteva exemple: un subiect care încercă să rostească cuvântul "bycicle" va rosti: "tise, sycicle, licycle, sprycle, sprickle, spicycle"; cuvântul "refrigerator" va fi rostit: "refrig, ridgerator, ridgerigerator, frifridgerator, regrigerator"; "Lake Geneva": "Coneve...Goneve...Jak...Jake...L....Lakel...LLLake Geneva". Tipuri de disartrie:

- **Nitacismul** apare când există omisiuni, deformări şi inversiuni ale lui "n". Aceştia nu vor face diferenţa dintre grupurile paronimice: *sumă-sună, mai-nai, mod-nod, mea-nea, moi-noi, ham-han, ramă-rană, gem-gen.*
- **Paranitacismul** apare când există substituiri ale lui "n" cu alte sunete, fiind înlocuit adesea cu "e", "d", "m". Un exemplu este fraza de corectare: ”Moş Martin mănânca mure. În desişul din pădure." care va deveni în rostirea unui subiect disartric: "Noş Nartim nănâncă nure"[15].

Ultimele studii au arătat că localizarea centrului limbajului, la nivelul cortexului, diferă de la un individ la altul[16]. Orice locaţie a limbajului se poate afla la o distanţă mai mică de un centimetru în oricare direcţie faţă de locaţia în care un stimul perturbă limbajul. Astfel ariile asociate cu afaziile, de exemplu, variază de la un pacient la altul.

Distorsionările în comunicare cauzate de disfuncţii neurologice apar în diferite etape ale comunicării. (a se vedea fig. 5.)

[13]Merleau-Ponty, Phénoménologie de la perception, 1945, p. 162. (www. Trésor de la langue française.com. - apraxie) – traducerea ne aparţine.

[14] a se vedea Mounier, Traité du caractère, 1946, p. 80. (www. Trésor de la langue française.com. - apraxie)

[15] Diana Maria Trif, Nitacismul si Paranitacismul,www. logopedie.dap.ro.

[16] A se vedea Edward E. Smith, Susan Nolen-Hocksema, Barbara L. Fredrickson, Geoffrey R. Loftus, Daryl J. Bem, Stephen Maren, Introducere în psihologie, Bucureşti, Editura Tehnică, 2004, p. 458.

Nivelul gândirii, al ideației (nivel neuronal sinaptic, al circuitelor şi reţelelor neuronale)
DISFUNCȚII MENTAL-VERBALE
Nivelul simbolizării (al structurilor logice nereflectate)
AFAZIE
Nivelul translației (nivelul filtrului verbalizării)
APRAXIA VORBIRII
Nivelul execuției
(nivelul logic reflectat, nivelul noogen)
DISARTRIE

Fig.5. Distorsionări în comunicare cauzate de disfuncţii neurologice.

Conform teoriei pragmatice a comunicării, impresia de coerenţă este dată de sensurile propoziţiilor unei secvenţe, în măsura în care aceste sensuri se dispun într-o succesiune care e mai mult sau mai puţin conformă cu ceea ce locutorii, în raport cu o anumită situaţie de comunicare *se aşteaptă* să urmeze în relatarea locutorului. Este vorba despre ceea ce pragmaticienii numesc „orizont discursiv de aşteptare". La acest nivel al discursului, nu interesează măsura în care este adevărată sau falsă o propoziţie, raport bazat exclusiv pe sens şi nu pe o confruntare a aserţiunii cu starea reală a universului. Pragmaticianul este interesat de aspectul *adevărului analitic*, al *coerenţei discursive* (care se explică prin *consistenţa logică*). Tocmai această dimensiune a fenomenului de coerenţă este afectată la subiecţii ce manifestă tulburări de patologie a limbajului. Există numeroase situaţii de ordin patologic ce afectează performanţa discursivă: imposibilitatea de a relaţiona co-referinţa discursivă, prin incapacitatea de a manipula materialul lingvistic ce serveşte concatenării; incongruenţa semantico-logică dintre structura profundă globală a discursului şi structura de suprafaţă, cea din urmă fiind un fel de „rezumat semantic" care se află la baza discursului în totalitatea sa. Coerenţa discursivă se referă la proprietăţile semantice ce ajută discursul să formeze un tot unitar din punctul de vedere al sensului, prin mijlocirea unei semnificaţii globale. Incoerenţa logică atrage incoerenţă semantică. De multe ori, subiectul vorbitor nu exprimă corect pentru ca nu gândeşte corect.

Configuraţiile care stau la baza unui discurs formează universul discursiv. Universul de discurs poate să fie sau nu în acord cu versiunea acceptată a lumii reale, adică cu versiunea considerată drept validă de către un grup sau o societate. Lumea discursului conţine mai mult decât sensul expresiilor discursului de suprafaţă: procesele cognitive adaugă o oarecare cantitate de cunoştinţe sensului comun, derivate din expectaţiile şi experienţele participanţilor la comunicare. Distorsiunea apare atunci când subiectul vorbitor este privat de perceperea corectă şi coerentă a lumii exterioare sau când experienţa sa ce va fi comunicată nu concordă cu expectaţiile interlocutorului său. Deşi sensurile cuvintelor şi expresiilor sunt cele mai evidente şi accesibile componente ale caracterului semnificativ al discursului, ele nu pot fi considerate reprezentarea întreagă a acestora. Subiectul vorbitor va aureola de fiecare dată cuvântul cu un nou înţeles. Semantica secundară este rodul experienţei individuale ce trebuie să fie corect comunicată, generând fenomene de patologie

a limbajului. Subiectul nu poate traduce experienţele sale particulare, sensul unei expresii este întotdeauna mulţimea ordonată de ipoteze ce vizează accesul la elementele cognitive şi la activarea acestora în cadrul unui model curent. Conţinutul informaţional este organizat pentru a fi utilizat în depozitare şi rememorare (*for use and recalling*). Disfazicii au greutăţi tocmai în utilizarea acestui sistem de memorare, actualizare, performare a *reţelei locuţionale*. Reţeaua locuţională, din punct de vedere sematic, este alcătuită din spaţii cognitive centrate pe anumite teme semantice.

Activitatea de construcţie şi *intenţia de comunicare* sunt cele două concepte cheie ale discursului. *Activitatea de construcţie* se referă la modul în care un vorbitor se *foloseşte efectiv* de lexiconul unei limbi, de regulile ei sintactice şi semantice pentru a realiza o construcţie în limbă. *Intenţia de comunicare* reflectă finalitatea cu care vorbitorul *face uz* de sistemul lingvistic. Ea determină un anumit mod de raportare la faptul de emitere a unor semne (fonetice sau grafice). Dimensiunea de construcţie a discursului este caracterizată de o oarecare *permisiune*, de o toleranţă a aplicărilor regulilor de elaborare a locuţiei. Cu toate acestea, permisiunea îşi are limitele în domeniul regulilor de adecvare ale discursului. Orice abatere din sfera reglemantărilor constituie acte de patologie a limbajului.

Ne vom permite o interpretare a aspectelor de patologie a limbajului în funcţie de teoria enunţată de George Steiner în lucrarea *După Babel*[17]. Caracterul lingvistic al omului, cu tot ceea ce atrage după sine în raport cu restul vieţii organice, este o chestiune de istorie anatomică şi neurofiziologică. Există corelaţii specifice între anumite defecte de vorbire şi vătămări localizate în creier. Aceste vătămări produc uitarea dimensiunii temporal-lingvistice.

Limbajul este concretizarea simbolică a experienţelor referitoare la acelaşi obiect. El manipulează diferitele procedee ale logicii şi gramaticii, le relaţionează, le instituie în universul informaţional cortical ce stă sub imperiul *timpului individual*. În acest sens, limba se produce în *timp*. Fiecare act al vorbirii, fie că este o exprimare audibilă sau numai una interiorizată, *ia timp*. Pe măsură ce mă gândesc la o idee, timpul trece; el trece şi pe măsură ce comunic, ideea se generează în timpul meu individual, prin experienţele pe care le sintetizez în dimensiunea psihică, pe măsură ce le adaptez realităţii mele interioare. Astfel, limba este o acţiune de exprimare *în* şi *întru* timp, în raport *cu* sau *faţă d*e realitatea exterioară. Nici o informaţie brută din trecut nu are o autoritate intrinsecă absolută. Înţelesul cuvintelor este legat de *prezent* (prin actualizarea experienţelor) şi această legătură se realizează pe cale lingvistică. Memoria este articulată ca o funcţie a timpului trecut al verbului. Aşa se pot explica disfuncţiile neurologice concretizate lingvistic. Subiectul vorbitor marcat de stigmatul incapacităţii comunicării coerente şi corecte este, de fapt, privat de *timpul lingvistic*: afazicul nu-şi aminteşte (din *timpul trecut* al experienţei sale) sau nu poate stabili corelaţii între semnificat şi semnificant, între ceea ce este în mod concret obiectul şi numele pe care acesta îl poartă. „Cosmosul său de buzunar" - vocabularul instituit prin interacţiunea sa anterioară cu materia mundi - este supus degradării, disipării până la pierderea totală, căci el nu cunoaşte noţiunea *trecutului lingvistic* (cel ce se presupune a-i oferi universul şi fundamentarea ilocuţională). Memoria nu se reactivează, materialul înmagazinat nu este reactualizat şi restructurat, nu este folosit în vederea stabilirii unor noi raporturi de natură evolutiv-cognitivă. Fenomenele de patologie a limbajului sunt expresia manifestării unei violentări a cunoştiinţelor dobândite. Subiecţii sunt puşi în faţa unei răsturnări de situaţie, a unei destructurări a materialului dobândit pe cale cognitivă-senzorială. Frazele de genul „S-a întâmplat mâine" sunt rezultatul relativizării memoriei, duratei, timpului individual şi experimenţial. Trecutul personal şi cultural, topografia interioară sunt marcate de ilogismul ce transgresează nivelul noogen, ajungând la

[17] George Steiner, După Babel, Aspecte ale limbii şi traducerii, Bucureşti, Editura Univers, 1983.

manifestarea concretă: patologia limbajului. Limba este în parte fizică, în parte mentală. Gramatica sa este temporală şi pare să creeze şi să informeze experienţa noastră a timpului.

Din punctul de vedere al filozofiei limbajului, fenomenele cu caracter patologic ce apar la subiecţii anartrici, disfazici, afazici sunt o înstrăinare dintre om şi lume (*Enfremdung*), căci limbajul este mod de cunoaştere. Această „înstrăinare lingvistică" are ca sursă incapacitatea de a face legătura dintre *Weltansicht* (modul de a percepe lumea) şi *Wort* (exprimarea acestei percepţii în cuvinte). Limba nu transmite un conţinut prestabilit sau existând separat, asa cum se întâmplă cu mesajele transmise de un calculator. Conţinutul lingvistic este creat în şi prin dinamica formulării. Limbajul este mai mult decât o comunicare între vorbitori, el este mediere dinamică între acei poli ai cunoaşterii care îi conferă experienţei umane forma ei fundamental dialectică şi dublă, considera Humboldt în lucrarea *Uber die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues*. El relevă caracterul binar distinctiv al procesului lingvistic ce distribuie antinomiile cruciale ale interiorului şi exteriorului, subiectivului şi obiectivului, trecutului şi prezentului, particularului şi publicului. Ne permitem a afirma că tocmai din lipsa acestei antinomii esenţiale, a modului distorsionat de a face aceste conexiuni se manifestă o parte dintre situaţiile de patologie a limbajului. „Spiritul" nu poate realiza , activa într-o experienţă conştientă toate modurile de expresie posibile. Fiecare act lingvistic este o manieră de a traduce experienţele *in acto* şi pe cele virtuale. El generează o structură complexă de înţelegere şi reacţie umană şi testează vitalitatea, domeniul selectiv, resursele inventive ale structurii lingvistice faţă de potenţialul nelimitat al existenţei. Capacităţile de prelucrare a informaţiilor, de realizare ale acestor coduri lingvistice sunt mutilate. Aceasta este cauza unei cunoaşteri incomplete *întru* şi *în* exteriorul fiinţei umane.

Plecând de la filozofia formelor simbolice ale lui Cassirer, vom extinde aprecierile sale de ordin lingvistic şi vom precede spre o adaptare a cazurilor de patologie a limbajului în matricea acestei teorii. Cassierer era de acord cu teoria conform căreia categoriile conceptuale diferite în care diferite limbi îşi plasează aceleaşi fenomene senzoriale trebuie să reflecte diferenţe de percepţie determinate lingvistic. Stimulii sunt evident identici; reacţiile sunt de multe ori deosebite. Între „universala fiziologică" a conştiinţei şi procesul cultural universal convenţional de identificare şi reacţie se află membrana unei anumite limbi. Având ca fundament al discuţiei această perspectivă, vom individualiza fenomenul prin raportare la cei doi indici circumscrişi: limba subiectului şi experienţa exterioară a acestuia. Aceleaşi fenomene senzoriale sunt redate diferit de un vorbitor obişnuit faţă de unul aflat sub imperiului unei manifestări patologice a limbajului. „Universala fiziologică" va fi deviată de la realizarea ei în act lingvistic, fie datorită distorsiunii localizate în mediul interior al subiectului (în planul conştiinţei interioare, cauzată de erori de gândire, de ideaţie: planul sinaptic, al circuitului neuronal – *disfuncţiile mental-verbale*; la nivelul simbolizării, al structurilor logice nereflectate; la nivelul translaţiei, al filtrului verbalizării – *apraxia*) sau în mediul logic reflectat, al concretizării vorbirii, al execuţiei acesteia – *disartria*.

Nepotrivirea dintre codurile de cunoaştere „mentale" şi „psihice" şi asocierea cu cele „semantice" în vederea reactualizării lingvistice atrage distorsiuni în exprimare. Rezultatul va fi estomparea „domeniului semnatic", incapacitatea de a opera cu limba corectă din punct de vedere lexical, morfologic şi sintactic. Conform constatărilor lui Cassirer, articularea fluxului vorbirii coincide cu articularea cunoştiinţelor şi a intelectului. Cuvintele nu sunt întruchiparea unor operaţii mentale invariabile sau a unor sensuri fixe şi tocmai de aceea este nevoie de o articulare optimă din punct de vedere semantic şi logic. Individul vorbitor trebuie să aibă un ansamblu bine determinat şi stabilit al universaliilor fiziologice care constituie ansamblul selectiv al limbii sale. În caz contrar, efectele vor fi de ordin patologic, subiectul vorbitor nemaiavând nici măcar un cod comun - limba în manifestarea ei – cu interlocutorul. Lipsa codului atrage incapacitatea de a transmite şi de a primi informaţii. Aura informaţionalului se va estompa, se va diminua până la dispariţie, iar individul afectat

din punct de vedere lingvistic va fi privat de schimbul vital de experinţe care ar trebuie să-i lărgească dimensiunea umană. Imposibilitatea de a comunica, mai mult sau mai puţin corect, privează subiectul vorbitor de dreptul de a-şi structura atât propriul univers, cât şi pe cel exterior, al experienţelor individuale, dar şi pe cel al experienţelor transmise în comunicare de către interlocutorul său (fie că procesul comunicaţional se realizează pe cale orală sau scrisă).

O la fel de mare importanţă are şi capacitatea de verificare, de validare a informaţiilor transmise sau recepţionate (proces care în cazul afazicilor nu se realizează) doarece fiecare individ are propriul său context asociativ. Contextul asociativ, personal prin excelenţă, este alcătuit din totalitatea unei existenţe individuale, deoarece el nu cuprinde numai suma memoriei şi experienţei personale, ci şi rezervorul subconştientului particular. „Nu există copii fidele de sensibilitate, două psihicuri gemene. De aceea, toate notaţiile şi formele verbale determină un element latent sau realizat de specificitatea individuală”.[18] Ele sunt, în parte, un idiolect, în sensul în care au acea constantă semantică stabilită de tradiţia lingvistică, dar fiecare modalitate de comunicare poartă cu ea un potenţial sau un aspect exteriorizat de conţinut personal.

Concluziile care se cer enunţate sunt cele referitoare la constituirea „lumii reale” a individului cu disfuncţii verbale. „Realitatea” este clădită pe deprinderile elocuţionale ale subiectului vorbitor. Modelele lingvistice determină ceea ce individul intuieşte în lumea lui şi modul în care el şi-o imaginează. Deoarece aceste modele – observabile în mijloacele sintactice şi lexicale ale vorbitorului – diferă într-o mare măsură, modurile de percepere, gândire, reacţie variază şi sunt transfigurate până la denaturare. Dezechilibrul unui element din triada *limbă (limba)j – gândire – percepere a lumii exterioare* va atrage după sine destabilizarea celorlalte. Această constatare atrage după sine o alta: aspectul patologic al distorsiunilor în comunicare nu este o problemă pur medicală, de logopedie, ci trebuie să constituie o preocupare de maxim interes a lingviştilor şi a filozofilor în general, a filozofilor limbajului în particular.

BIBLIOGRAFIE

*** - *Alpha encyclopédie*, Tome 9, Infi –Los, Paris, Grande Bateliè, 1971.
*** - *Dicţionarul medical, vol. I, A-H*, Bucureşti, Editura Medicală, 1969, p. 53.
*** - *Limba şi vorbitorii*, vol. editat de Tatiana Slama-Cazacu, Bucureşti, Editura Arvin Press, 2003.
*** - *Dictionnaire encyclopédique de la langue française*, Paris, Hachette, 1994.
Cassirer, Ernst - *Eseu despre om*, Humanitas, Bucureşti, 1994.
Cassirer, Ernst, *Philosophie sur des formes symboliques*, 1923-1929, www.unibuc.ro/ro/biblioteca_virtuala.
Dragomir, Diana, Trif, Diana, Ursăteanu, Teodora, *Elemente de neurofiziologia limbajului*,www. logopedie.dap.ro.
Enătescu, Virgil, *Comunicarea extraverbală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
Humboldt, Wilhelm von, *De l'Origine des formes grammaticales et de leur influence sur le développement des idées*, www.unibuc.ro/ro/biblioteca_virtuala.
Meitus, Irv.J., Weinberg, Bern, *Diagnosis in speech-language pathology*, Baltimore, University Park Press, 1983.
Slama-Cazacu, Tatiana, *Psiholingvistica - o ştiinţă a comunicării*, Bucureşti, Editura All, 1999.

[18] George Steiner, După Babel, Aspecte ale limbii şi traducerii, Bucureşti, Editura Univers, 1983, p.212.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Cercetări asupra comunicării*, Bucureşti, Editura Academiei, 1973.
Slama-Cazacu, Tatiana, *Lecturi de psiholingvistică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1980.
Stössel, St., Ogodescu, D., *Normalitate psihică, boală, limbaj*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972.
Trif Diana Maria, *Nitacismul si Paranitacismul*,www. logopedie.dap.ro.
Vasiliu, Emanoil, *Introducere în teoria textului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1990.
Verza, Emil, *Tratat de logopedie*, Bucuresti, Editura Fundaţiei Humanitas, 2003.

SELF AWARENESS – BETWEEN SACRED AND PROFANE

Otilia Sîrbu, Assistant Prof., PhD, "Hyperion" University of Bucharest

Abstract: A human being's ability, its consciousness gift, leads it to simultaneously perceive not only the unique, but the repetitive as well. Structurally bearer of divine will, caught in the collective unconscious, in the consciousness reality, defined by ethnology, awaited by etiology, the human being gives the temporality a meaning. Without it, despite its minuses and pluses, without this human being, ravished by history, anthropological saved, the life would have lost by one its valences and their thrill. Filled with a measurable physical and mental resistance, crossing, in her rhythm, its historical space, intimate, defying or accepting the imposed rules, the human being has all the chances of its future. A purposeful future, that however, must be very alert and even curious to the past and present that simultaneously surrounds it. Its future is and must be the binder between the past and the present, the sacred and profane coagulant given and both refused. The only condition of survival of the entire human existential. And this condition cannot assume, for the beginning, only the notion of sacrifice.

Keywords: consciousness, human being, chances, future.

Capacitatea ființei umane, darul conștienței sale o determină să perceapă, simultan, atât unicul cât și repetabilul. Purtătoare structural a voinței divine, prinsă în inconștientul colectiv, în realitatea conștienței, definită de etnologie, așteptată de etologie, ființa umană dă sens temporalității.

Fără ea, în ciuda minusurilor și plusurilor sale, fără această ființă umană, răvășită de istorie, salvată antropologic, viața și-ar pierde pe rând, una câte una valențele și fiorul din ele.

Încărcată cu o rezistență fizică și pshică pe măsură, traversând, în ritmul ei, spațiul său istoric, intim, existențial, social, sfidând sau acceptând regulile impuse, ființa umană are toate șansele viitorului său. Un viitor nedezmințit care trebuie să fie foarte atent și curios la trecutul și prezentul ce-l învăluie, simultan. Viitorul său este și trebuie să fie, liantul dintre trecut și prezent, coagulantul sacrului și profanului dăruit și refuzat deopotrivă.Singura condiție de supraviețuire a întregului existențial uman nu poate presupune pentru început decât noțiunea de sacrificiu. Aceasta presupune, mai întâi de toate, darul conștienței. Un unic și repetabil dar, atribuit exclusiv ființei umane prin generozitate divină.

„A fi conștient presupune a trăi particularitatea experienței proprii transpunând-o în universalitatea științei ei",[1] afirmă în cartea sa reputatul savant francez, Henri Ey. A fi conștient, implică, credem noi, și experiența trăirii celuilalt. Conștientizarea ei, a experienței vecine prin raport direct cu experiența noastră. Conotațiile fiecăreia dintre ele căpătând valențe multiple nu numai prin simpla raportare, dar și prin trăirea intensă a amândorura.

La fel de antinomic ca și însuși universul, conștiința, parte integrantă din el, presupune existența contrariilor: reflexie și trăire, imanență și transcendență, obiectiv și subiectiv. Conștiința este o realitate, punctul nostru de pornire spre însăși ființa noastră, spre a celuilalt, spre univers, însuși punctul său de plecare.

Conștiința nu poate fi negată, ar fi un gest necugetat și de neiertat. Ea este plină de „date", întreține un cumul de funcții, iar modalitățile de exprimare sunt infinite.

[1] Henry E, Conştiinţa, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, p.19

Realitatea conștiinței

Ceea ce constituie diferența dintre ființa noastră și celelalte ființe vii este însăși starea ei de profunzime. „Afectivitatea, experiența realului, reflexia, personalitatea și voința", cinci elemente determinante ce construiesc această stare. Iar, în această stare de profunzime, a căderii totale în sine, cel care o poartă spre unicitate, fără a o defini, în totalitate este afectul. Ființa umană simte și resimte. Corzile ființei umane se supun senzațiilor.

„A fi conștient înseamnă a simți – ceea ce presupune nu o stare de conștiință, ci o structură a conștiinței prin intermediul căreia apare experiența ca trăită, cu armonicile și implicațiile sale în registrul sensibilului".[2]

A fi conștient înseamnă a simți, a putea percepe și analiza lumea din care facem parte, a o simți, a ne transpune emoțiile, a da sensibilului amprenta noastră. A ști să vorbești despre toate acestea. A percepe și a simți emoțiile acestui univers care ne vizează ca pe niște ființe vii și demne de luat în seamă. Viața trebuie să fie o împărtășire a solidarității, a simpatiei universale, a infinitului căci Dumnezeu i-a încredințat omului abilități, atribute, caracteristici ca pe cele ale Sale.

„Apoi Dumnezeu a zis: Să facem pe om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră; el să stăpânească peste peștii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pământul și peste toate târătoarele care se mișcă pe pământ. Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut"[3].

Dar mai înainte de toate, omul a fost înzestrat cu conștiință, cu înțelepciune pentru a pricepe și a-și urma destinul ce îi fusese hărăzit.

De la începutul creației sale, omul a fost îngăduit în date ample. Voința sa era liberă, dându-i-se capacitatea de a discerne și alege. Poate a fost prea mult căci Dumnezeu în generozitatea Sa a sperat în inexistența căderii. Adam și Eva, și o dată cu ei, și omenirea toată s-au lăsat supuși dezordinii, păcatului și degradării. Uităm cu toții că venim din astral. Nu numai în timpul după-amiezii când prin țesătura cotidianului ars se întrezare cotidianul magic, auriu al timpului nostru de început, în toate clipele din care ne alcătuim. Pentru un motiv de netegăduit, căci Domnul nu a fost prezent doar atunci, la începuturile noastre. El este cu noi, prezența Sa fiind la fel de vie și înțelegătoare. El este cel poate aduce judecata divină asupra pământului, asupra noastră. Potopul lui Noe a fost o realitate, un eveniment de proporții globale care a devastat fața și structura pământului. Stăvilarele cerului deschise, adică materiale cosmice căzute pe pământ, meteoriți de fier, hidrocarbon cosmic gazos și bitum, izvoarele adâncului revărsate adică erupții vulcanice la nivel global, ploaia neîntreruptă timp de 40 de zile și 40 de nopți, adică bolta de apă care înconjoară pământul primar, prăbușită.

În timpul acestor evenimente nefericite, devastatoare pentru ființa umană, pedeapsa nu a fost o metaforă, așa cum ne-am obișnuit să credem. A fost o realitate, o judecată cosmică. Crusta terestră a fost perturbată, s-au format văi, s-au înălțat munți (Psalmul 104:8), iar oceanele au fost înghițite de deșerturi.

Valurile de apă, nestăvilite timp de câteva luni au format depozite sedimentare de câțiva metri lungime, iar durata potopului a ținut aproape un an. Întreg climatul ca și mediul ambiant au fost modificate complet. În ciuda faptului arhicunoscut sau imaginat, potrivit căruia Noe ar fi purtat în corabia sa câte o specie din fiecare viețuitoare de pe acest pământ, atunci, în acel timp al pedepsei divine, multe animale și plante au dispărut definitiv de pe

[2] Henri Ey, Conștiința, București, Editura Științifică, p.30.

[3] Genesa 1: 26-27.

fața pământului. Celelalte, vegetația și fauna rămase au fost fosilizate și îngropate în straturi de zeci de metri, fiind o mărturie vie vulcanică și sedimentară.

Potopul lui Noe a fost urmat de alte evenimente punitiv-divine: edificarea Turnului Babel, distrugerea Sodomei și Gomorei etc.

Domnul în mânia Sa S-a dorit ascultat, căci creația Sa purta fundamental conștiința de sine. Prin însăși evoluția sa, ființa umană trebuia să devină o entitate performantă, capabilă de înfruntarea păcatului prin lumina divină dăruită. Contrar acestei așteptări, frontiera dintre bine și rău nu a fost trasată ferm, în cunoștință de cauză, la începuturile umanității.

Conștiința este o realitate dar nu este fenomen pur, născut instinctiv. Ceea ce separă instinctul de inteligență, reunindu-le mai apoi este însăși conștiința. În filosofia lui Bergson, ea apare ca fiind articularea spațiului și timpului, „preocuparea pentru viață" Același Bergson afirmă că, mai întâi de toate, conștiința este memorie, aceasta definindu-se prin atenție și așteptare. Conștiința „reține trecutul, înfășurând timpul în ea însăși, pe măsură ce acesta se derulează".Dincolo de orice act inițial, necuviincios, nedemn de Dumnezeu, conștiința a fost, asemeni multor date umane, într-o continuă evoluție, lucru deloc ignorat de filosofie. Făceam o referire la Bergson fără a-l ignora pe Hegel, căci originea studiilor filosofice contemporane, toate centrate pe o anume problematică a conștiinței se află în mâinile Sale.

Dialectica hegeliană se identifică cu o manifestarea deplină a ființei noastre conștiente. Era firesc, astfel, să se nască din aceasta, alte curente. Dacă unul era centrat pe „trăirea imediată" a subiectului (vezi W. James sau H. Bergson), cel de al doilea depășește această realitate țintind constituția conștiinței ca prim fundament al cunoașterii (Husserl) sau al existenței în plina sa desfășurare (Heidegger).

Cu toate acestea, conștiința nu este o formulă firească, „atașată" fiecărui îndivid. De la instinct, până la inteligență este un pas fundamental, iar cea din urmă este esențială în atingerea conștiinței.

Conștiința capătă valențele firești, intrând pe făgașul normal doar prin atingerea sacrului. Întâlnirea cu el, conferă ființei umane deplinătatea spirituală.

Așadar, instinct, inteligență, conștiință, sacru... într-o ordine a umanului. Să fie oare acesta un bonus primit de ființa umană după izgonirea din rai sau cheia de care aveam nevoie pentru a ne înțelege în deplinătatea noastră?

„Numai dacă omul se concepe ca răspuns la Mister, e într-adevăr responsabil. Demnitatea și responsabilitatea omului sunt într-adevăr salvate așa cum se cuvine. Fără o astfel de religiozitate – am putea găsi în Evanghelie atâtea referiri la această situație -, omul e folosit de om."[4]

Conștiința, în datele prezentului

Prezentul îi acordă aceeași atenție conștiinței, așa cum a fost obișnuită de aproape întotdeauna. Cu diferența că prezentul este cu mult mai „pregătit" să analizeze sistematic datele sale. O modalitate dintre multe altele (neurofiziologia, știința cognitivă, filosofia etc.) aparține fizicii cuantice.

Dacă, conștiința pare un vast câmp, nelimitat, neindentificându-se cu o funcție precisă a organismului uman, înseamnă că aceasta, conform teoriei profesorului Stanislav Grof contribuie prin fiecare dintre noi în evoluția lumii, a Universului nostru. Conștiința Cosmică prin fiecare din conștiințele umane se întregește, capătă sens. Prin vastitatea

[4] Luigi Giusani, Eul, Puterea, Operele, București, Editura Nemira, 2005, p.19.

Conștiinței Cosmice, prin „acceptul" ei, conștiința umană, la rândul ei, capătă un sens, o finalitate.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Alpay, E. (2000). *Self Concept and Self esteem Education Psychology Interactive*, Readings and Educational Psychology. Voldosta: State University

2. Aniței, M. (2000). *Introducere în psihologia experimentală,* Bucureşti: Casa de Editură şi Presă

3. Boeree, G., (2006). *Personality Theories*, Shippensburg: University Shippensburg

4. Bonchiș, E., Drugaș, M. (2006). *Introducere în psihologia personalității*, Oradea: Editura Universității din Oradea

5. Brehm, S., Kassim, M. (1990). *Social psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company

6.Eliade, M., *Sacrul şi Profanul*, Ed. Humanitas, Bucureşti 1995.

7.Jung C.G.,*Opere complete*, vol. I, Arhetipurile şi inconştientul colectiv, Editura Trei, 2003.

THE BIBLE IN ŞAGUNA'S TRANSLATION

Nicolae Iuga, Assoc. Prof., PhD, "Vasile Goldiş" University of the West, Arad

Abstract: Andrei Saguna (1808-1873) was the Bishop and the Romanian Orthodox Metropolitan Bishop of Transylvania (1848-1873). As such, he coordinated a team who were preparing a new Romanian edition of the Bible, translated after Septuaginta and following older Romanian translations. This edition is known under the name of „The 1858 Bible from Sibiu". Andrei Saguna came to a personal and original conception regarding the translation of the Bible, expressed in the Foreword of The Bible from Sibiu. According to Saguna, the language of the Bible can be made only once for a people, as for ist most part, the vocabulary of the Bible acquires in time sacred connotation due to its being used in the Divine Liturgy. This part of the vocabulary of the Bible becomes thus unchangeable. On the oter hand, it is necessary that the initial translation of the Bible be revised from time to time, in order to be updated according to the historical evolution of the language.These two opposite trends, led Saguna to an organicist view on the language. The language can be compared to a tree which periodically sheds its old leaves replacing them with new ones while the trunk stays the same.

Keywords: Andrei Saguna, translation of the Bible, Bible from Bucuresti, Bible from Blaj, Bible from Sibiu.

Se spune, în mod curent, că Biblia este cartea cea mai tradusă din lume. După parametri cantitativi, număr de limbi şi ediţii, faptul poate să fie adevărat sau, mai bine spus, exact.

Însă nu trebuie să ne scape din vedere dimensiunea calitativă, capacitatea şi forţa uluitoare a Bibliei, odată traduse, de a fixa limba pentru o naţiune determinată, de a-i forma capacitatea de gândire şi expresie într-o măsură incomparabil mai mare decât întreaga literatură cultă a acelei naţiuni. Pentru că, spre deosebire de operele literaturii culte, realizate ulterior şi care abia mai târziu au constituit obiect de studiu în universităţi doar pentru o elită educată şi puţin numeroasă, limba Bibliei a picurat zilnic şi în urechea omului analfabet, neînvăţat şi neştiutor de carte. Faptul este evident în cazul marilor naţiunilor europene, care au avut mai întâi o traducere a Bibliei şi numai după aceea o literatură şi, eventual, o filosofie în limba naţională proprie.

In cazul nostru, al românilor, lucrurile stau într-un fel asemănător. O situaţie aparte o prezintă însă circulaţia diferitelor variante, traduse parţial sau integral, ale textului Cărţii.

Primele cărţi ale Bibliei tipărite în limba română au fost, se ştie, *Evangheliarul* de la Sibiu (1551), apoi celebrele tipărituri ale diaconului Coresi, realizate la Braşov: *Evangheliarul* (1563), *Faptele Apostolilor* (1570) şi *Psaltirea* (1570). Deşi grec de neam, Coresi a utilizat pentru traducerile sale nu doar versiunea grecească a Septuagintei, ci şi pe cea latină a Vulgatei (în cazul *Psaltirei*), dar mai cu seamă şi mai presus de orice a utilizat traduceri care circulau în manuscris şi care veneau pe căi neştiute din extremitatea nord-vestică a arealului locuit de români, de la Mănăstirea Peri din Maramureşul voievodal. Potrivit opinei împărtăşită cvasiunanim de către savanţi, exprimată între alţii de către Nicolae Iorga [1], aici în Maramureş, sub influenţa ideilor reformiste ale cehului Jan Hus, s-au tradus pentru prima dată în limba română, între 1434-1437, părţi întinse din Sf. Scriptură, trebuincioase slujbei şi anume *Faptele Apostolilor* (titlul în original: „Lucrul apostolesc") şi *Psaltirea.* Aceste manuscrise, mai cunoscute şi sub numele de *texte maramureşene* sau texte rotacizante au stat la baza altui manuscris celebru, *Codicele voroneţean,* practic o copie după textele maramureşene realizată la Mănăstirea Voroneţ, fapt deloc surprinzător, având în vedere caracterul privilegiat, frecvent şi sistematic al

legăturilor dintre Maramureş şi Moldova, după care acestea două împreună, manuscrisul maramureşean şi cel voroneţean, au stat la baza tipăriturilor lui Coresi realizate la Braşov. Este un prim exemplu elocvent cu privire la circulaţia relativ extinsă a vechilor scrieri bisericeşti. Aşa se explică şi faptul, remacat de altfel de către cercetători, că diaconul Coresi a folosit „manuscrise husite, brăzdate de ideile Reformei" [2], istoriceşte vorbind singurele manuscrise româneşti pe care Coresi putea să le aibă la îndemână, şi care nu puteau să provină de altundeva decât din Maramureşul întins pe atunci până în proximitatea spaţiului cultural ceh, marcat de idei reformiste. S-au întâlnit astfel la Braşov, în centrul geografic al spaţiului românesc, geniul cărturarului venit de undeva din vreo comunitate aromână din Grecia, din extremitatea sudică a limbii române şi în acelaşi timp nativ în limba Septuagingtei, cu graiul frust dar bătrân şi plin de adâncime al textelor rotacizante provenite din extremitatea nordică, maramureşeană a aceluiaşi spaţiu lingvistic.

A mai existat apoi, în acelaşi veac al XVI-lea, un proiect nedus până la capăt, de traducere integrală în limba română a Vechiului Testament, la care a lucrat Şerban fiul diaconului Coresi, împreună cu alţi cărturari ai vremii, confruntând Septuaginta şi cu o versiune maghiară a Bibliei datorată lui Heltai Gaspar (1551). Au văzut lumina tiparului într-o tipografie din Orăştie, la anul 1582, numai primele două cărţi ale Vechiului Testament, ediţie rămasă în istorie sub numele de *Palia de la Orăştie.*

Pe la jumătatea secolului următor, avem o primă izbândă mai însemnată, constând în apariţia primei traduceri integrale a *Noului Testament* la Alba Iulia, la 1648, „una dintre pietrele fundamentale pe care s-a clădit, în secolele următoare, limba română literară" [3]. Celebra ediţie are la bază o traducere ceva mai veche a unui oarecare călugăr Silvestru, venit la Alba Iulia din Ţara Românească, de la Mănăstirea Govora, şi a multor altor „ostenitori", forma definitivă a textului fiind dată de către mitropolitul Simion Ştefan, cel care scrie Predoslovia către cetitori, precum şi o dedicaţie pentru principele calvin al Transilvaniei George Rakoczy. Mai reiese din Predoslovie că traducerea a fost făcută după Septuaginta, dar a fost folosită şi Vulgata şi o traducere slavonă, precum şi traducerile tipărite de către Coresi, adică Evangheliarul şi Apostolul [4].

In fine, toate aceste strădanii de două veacuri au fost încununate de apariţia primei traduceri a întregii Biblii în limba română, *Biblia de la Bucureşti* de la 1688, mai cunoscută şi sub denumirea de Biblia Şerban Cantacuzino. Este un punct culminant şi de referinţă. Este o a doua sinteză, amplă şi decisivă, a graiurilor din diferitele provincii româneşti. Prima a constituit-o seria tipăriturilor lui Coresi care, după cum am arătat mai sus, a adunat câte ceva din graiul românesc din sud, din cel maramureşean şi din cel moldovean. Aici în cazul *Bibliei de la Bucureşti* de la 1688, sinteza este deplină. In această ediţie, Vechiul Testament este preluat după traducerea efectuată de către cărturarul moldovean Nicolae Milescu Spătaru, text revizuit de către mitropolitul-poet Dosoftei al Moldovei [5]. Manuscrisul lui Milescu, conţinând numai Vechiul Testament, a fost dăruit lui Grigore Ghica, domn al Ţării Româneşti. Apoi, pentru Noul Testament a fost preluat pur şi simplu textul existent, apărut la 1648 la Alba Iulia. Inainte de a fi dat la tipar, textul întreg a fost revăzut încă o dată şi diortosit de către celebrii cărturari munteni, fraţii Şerban şi Radu Greceanu, în colaborare cu învăţatul grec Ghermano de Nissa şi cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, ştiutor de limbă română, care semnează de altfel şi o prefaţă. Ne aflăm în faţa unei sinteze depline în sensul propriu al termenului, deoarece avem, iată, variante moldovene şi ardelene, a căror formă definitivă a fost stabilită la Bucureşti de către cărturari vorbitori ai graiului din Ţara Românească.

Avem aşadar *Biblia de la Bucureşti* de la 1688, o traducere întreagă, cu rădăcini adânci în toate provinciile mari româneşti.

Destinul acestei Cărţi este uimitor prin modul în care a recirculat, prin secole, înapoi spre izvoare. Din Biblia de la 1688 au fost tipărite în timp unele părţi de sine stătătoare,

Evangheliarul, Apostolul sau Psaltirea, pe la diferite mănăstiri din ţară. Un secol şi ceva mai târziu, vede lumina tiparului *Biblia de la Blaj,* la anul 1795. Samuil Clain, traducătorul Bibliei de la Blaj, mărturiseşte într-o prefaţă intitulată *Către cetitoriu,* că scopul său a fost acela de a „îndrepta graiul Bibliei ceii mai dinainte româneaşte tipărită" , adică al Bibliei de la Bucureşti de la 1688 care, datorită curgerii timpului, a devenit „mult osibit de vorba cea de acum obicinuită" [6]. In fapt, nu avem în *Biblia de la Blaj* o traducere cu totul nouă, cât practic o diortosire a celei vechi, de la Bucureşti. Samuil Clain a schimbat în total, din lexicul *Bibliei de la Bucureşti,* puţin peste o sută de cuvinte [7]. Prin *Biblia de la Blaj* de la 1795 s-a realizat, paradoxal, nu o ardelenizare a limbii Bibliei, de altfel aşa-ceva nici nu ar fi fost cu putinţă, deoarece exista deja o Biblie tradusă la Bucureşti, consacrată şi utilizată ca atare timp de peste un secol, ci s-a realizat practic o muntenizare a graiului românesc din Ardeal. Apoi, după anul 1812, Basarabia a intrat în componenţa Imperiului rusesc. A fost necesară o Biblie aparte pentru credincioşii români din Basarabia, şi a fost tipărită în 1819 la Petersburg o Biblie românească în 500 de exemplare, care reproduce de fapt textul *Bibliei de la Blaj,* cu unele omisiuni. Ceva mai târziu, între 1854-1856, având mare lipsă de Cartea sfântă, Episcopul Filotei al Buzăului tipăreşte o nouă ediţie a Bibliei în tipografia Episcopiei şi în acest scop alege să reproducă *Biblia de la Blaj,* pe care o află „mai bine tălmăcită şi mai luminată la înţeles" [8].

Cu aceste consideraţii preliminare, am ajuns la *Biblia lui Şaguna,* respectiv Biblia de la Sibiu, ediţia patronată de către mitropolitul ortodox al Ardealului Andrei Şaguna şi tipărită în anii 1856-1858. Este totodată şi ultima ediţie a Bibliei tipărită în limba română cu caractere chirilice. Pe pagina de titlu stă scris: „BIBLIA / adecă / DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ / A LEGII CEI VECHI ŞI A CEI NOAO / după originalul celor Şeptezeci şi doi de Tâlcuitori din Alecsandria / tipărită / În zilele Prea Înălţatului nostru Împărat al Austriei / FRANŢISC IOSIF I / sub priveghearea şi cu binecuvântarea Ecselenţei Sale, Prea Sfinţitului Domn / ANDREIU Baron de ŞAGUNA / Dreptcredinciosul Episcop al Bisericei greco-resăritene Ortodoxe în Marele Prin- / cipat al Ardealului ..... / SIBIIU / cu Tipariul şi cu Cheltuiala Tipografiei de la Epi- / scopia dreptcredincioasă resăriteană din Ardeal / la annul Domnului 1856-1858". Traducerea realizată de către grupul de traducători patronat de mitropolitul Şaguna s-a făcut după originalul grecesc al Septuagintei apărut la Atena în 1843 [9], cu observarea permanentă a soluţiilor de traducere adoptate în *Biblia de la Bucureşti* de la 1688 şi în *Biblia de la Blaj* de la 1795.

Mitropolitul Şaguna este primul care vine cu o concepţie propriu-zisă, articulată şi principială privind traducerea Bibliei [10].

Teza principală a lui Andrei Şaguna, celebră de altfel, este aceea că „Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se poate face" [11]. Cu o condiţie prealabilă, anume să fie „învinsă piedica cea mare a traducerii credincioase şi înţelese", adică limba poporului respectiv din acel moment istoric să fie suficient de evoluată (piedica cea mare), pentru a permite o traducere care să întrunească două atribute minimale: (a) traducerea să fie „credincioasă", adică aşa cum am spune azi să fie fidelă în raport cu originalul; (b) să fie „înţeleasă", adică mesajul profund şi autentic al Bibliei să fie inteligibil în limba în care este transpus. Dacă a fost depăşită această condiţie sine qua non, atunci se poate realiza o primă traducere adecvată a Bibliei în limba respectivă. Numai că această primă traducere ajunge în mod necesar să fie şi ultima.

Pentru că limba Bibliei are un anumit specific, dat de către destinaţia sa specială. Biblia este utilizată zilnic în varii servicii relgioase, şi mai cu seamă în liturghie, cuvântul biblic capătă în timp de secole o patină şi o aură de sacralitate, primeşte puternice conotaţii de ordin cultic, care îl fac nesubstituibil. Incercările de a realiza traduceri tehnice, *ad litteram,* aduse la zi sub raport pur lingvistic, pot să substituie în mod necugetat un cuvânt cu sinonimul său şi, chiar dacă sinonimul este perfect, rezultatul unei traduceri *mot a mot* poate

fi catastrofal; se prăbuşeşte sistemul conotativ al contextului şi sacralul devine vernacular, iar solemnitatea se transformă în trivialitate. Aşa se întâmplă, de exemplu, atunci când, din incultură sau comoditate, sunt traduse unele filme cu tematică religioasă: se fac traduceri *ad litteram,* corecte în sine, dar care ignoră expresiile biblice deja consacrate din vechime. Să ne imaginăm numai că expresiile din subtitrarea peliculei de film ar fi reluate în uzul liturgic: ce ar ieşi atunci?

Fireşte că limba unui popor este un proces viu, care se află în evoluţie istorică. Dar limba Bibliei pentru un popor se face o singură dată, după care, cu o anumită periodicitate, traducerea dintâi trebuie revizuită, cu precauţii şi respect faţă de textul iniţial, pentru a fi pusă în acord cu evoluţia istorică a limbii. Numai că nu poate fi vorba de o nouă traducere ci, mai corect spus, de o revizuire, de o diortosire. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu *Biblia de la Blaj* de la 1795 sau cu *Biblia Şaguna* de la Sibiu de la 1858: ambele au fost practic revizuiri periodice şi diortosiri ale *Bibliei de la Bucureşti* de la 1688. Acelaşi statut îl au şi cele patru ediţii sinodale ale Bibliei româneşti din secolul XX (din 1914, 1936, 1968 şi 2000). Au existat şi încercări extreme, fie de traducere strict tehnică **literală,** fie de traducere excesiv **literară,** care să valorifice textul bilbic într-un context mai larg cultural. Avem în vedere cele două rateuri celebre din secolul XX: Biblia tradusă de D. Cornilescu la 1921 şi respectiv Biblia tradusă de Gala Galaction la 1938. Nici una dintre aceste două traduceri nu a fost acceptată de către Sf. Sinod, ca Biblie oficială, de uz liturgic. Au fost acceptate în schimb, ca Ediţii sinodale, traducerile care au urmat linia inaugurată de *Biblia de la Bucureşti* de la 1688. Traducerea tehnică a lui D. Cornilescu a prins mai mult în mediile rupte de evoluţia culturii române, anume în mediile româneşti protestante din străinătate, iar traducerea excesiv literară şi românizată a lui Gala Galaction a ajuns să fie apreciată mai mult de către oamenii de cultură şi de către literaţi, decât de către teologi.

Aşadar, în evaluarea traducerii Bibliei, Şaguna vine cu o perspectivă modernă asupra raportului între sincronie şi diacronie. Diacronic, există limite istorice inevitabile ale oricărei traduceri, dar care se manifestă ca atare, limite care devin vizibile pentru noi ca limite abia după scurgerea unei perioade semnificative de timp. Traducătorii cei dintâi erau şi ei „nişte nemernici de-abia ai unui veac", adică cu merite şi cu lipse de merite inerente veacului, care au tradus aşa cum au tradus, fiindcă: „pe vremurile lor au fost bine şi desăvârşit aşa" [12]. Intr-o secţiune istorică de ordin sincronic, orice traducere este autosuficientă epocii în care a fost efectuată. Limitele traducerii nu se manifestă în sine, ci apar ca atare pentru noi, pe măsura ce ne îndepărtăm în timp de momentul de referinţă. O dată cu scurgerea timpului, în speţă peste un secol şi jumătate de la traducerea de la 1688, limba vorbită evoluează, în timp ce limba traducerii este fixată în text şi ca atare imobilă. Atunci se manifestă cu claritate nevoia sincronizării, adică a aducerii competenţei textului vechi la nivelul performării lingvistice a prezentului. In cazul Bibliei, acest lucru nu se realizează prin efectuarea unei traduceri cu totul noi, pentru că este stabilit axiomatic că limba Bibliei pentru un popor se poate face doar o singură dată, ci prin înnoirea punctuală, acolo unde este cazul, a lexicului vechii traduceri de referinţă [13].

Mitropolitul Andrei Şaguna are, consecvent cu principiile enunţate, şi o viziune proprie, organicistă asupra evoluţiei limbii: „Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă: ramurile bătrâne şi fără suc se uscă şi cad, mlădiţe tinere ies şi cresc; funza veştejeşte şi se scutură, dar alta nouă curând îl împodobeşte. Toate ale lui se fac şi se prefac, numai trupina [tulpina] remâne totdeauna aceeaşi" [14]. Este uşor să recunoaştem aici, în tulpină, traducerea Bibliei care istoriceşte vorbind o singură dată se poate face, iar în frunzele care se schimbă cu o periodicitate determinată cosmic - necesara actualizare periodică a unor elemente periferice de ordin lexical. Ceea ce însăşi ediţia Şaguna a Bibliei în limba română face la rândul său.

*

De la perioada în care a trăit Mitropolitul Andrei Şaguna (1809 - 1873), s-a scurs deja o perioadă considerabilă de timp, sunt iată peste două secole de la naşterea sa şi peste un secol şi jumătate de la traducerea Bibliei – ediţia care îi poartă numele.

Cu toate acestea, teoria lui Andrei Şaguna cu privire la traducerea Bibliei poate fi considerată ca fiind de interes şi azi, deoarece axioma potrivit căreia limba Bibliei pentru un popor o singură dată se poate face a fost într-un sens confirmată de evoluţia ulterioară a evenimentelor în speţă. De la Şaguna încoace, de un secol şi jumătate, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat ca Sinodale un număr de patru ediţii ale Bibliei, cele de la 1914, 1936 (Nicodim Munteanu), 1968 şi 2001 (Bartolomeu Anania), ediţii care înseamnă de fapt diortosiri, îndreptări succesive ale unei traduceri de referinţă, a *Bibliei de la Bucureşti* de la 1688, şi a respins două încercări care vizau schimbări radicale în text, care ambiţionau să se constituite în traduceri propriu-zis noi, de autor: *Biblia* lui D. Cornilescu (1921) şi *Biblia* lui Gala Galaction (1938).

Bibliografie

1. Bota, I., *Maramureşul – leagănul primelor scrieri în limba română,* în vol. *Maramureş,* Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 1966, p. 38-46.
2. Jinga, C., *Traduceri ale Bibliei în limba română,* www.quickbible.net ,site consultat la data de 26.12.2008.
3. Jinga, C., *Traduceri ale Bibliei în limba română,* www.quickbible.net
4. Păcuraru, M., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Ed. B.O.R., Bucureşti, 1994, p.70 sq.
5. Păcuraru,M., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Ed. BOR, Bucureşti, 1994, p.135.
6. *** *Biblia de la Blaj 1795,* Ediţie jubiliară, Roma, 2000.
7. Pavel, E., *Un monument de limbă literară,* în rev. „Observator cultural", nr.70/2001.
8. Chindriş, I., *Secolele Bibliei lui Samul Micu,* în rev. „Observator cultural" nr. 70/2001.
9. *** *Mitropolitul Andrei baron de Şaguna,* Sibiu, Ed. Consist. Episcopal, 1909.
10. Iuga, N., *Profesorul şi sirena,* Ed. Proema, Baia Mare, 2001, p. 81-83.
11. Şaguna, A., în: *Biblia*, Sibiu, 1856-1858, p. VI.
12. Şaguna, A., în: *Biblia,* Sibiu, 1856-1858, p. VII.
13. Iuga, N., *Profesorul şi sirena,* Ed. Proema, Baia Mare, 2001, p. 84.
14. Şaguna, A., în: *Biblia,* Sibiu, 1856-1858, p. VIII.

SWEDISH PHRASEOLOGY VS ROMANIAN PHRASEOLOGY

Åsa Apelkvist, University of Bucharest

Abstract: The criteria for identifying the kernel of phrasemes (expresie idiomatică and locuțiune in Romanian, idiom in Swedish), as well as their delimitation to other classes of phrasemes, differ a lot, not only when it is about comparing two or more languages, but also in the phraseological research within one and the same language. A profound investigation of the differences and similarities in phraseological research is one of the major conditions for a comparative or contrastive analysis to be as correct and serious as possible. This article deals with some of the most important differences between Swedish and Romanian regarding the phraseology as well as the typology of the languages in question.

Keywords: phraseme, idiom, contrastive research, phraseology, Romanian, Swedish.

Criteriile de identificare a nucleului frazeologic (*expresie idiomatică* şi *locuțiune* în limba română, respectiv *idiom* în limba suedeză), precum și delimitarea lor față de alte clase de unități frazeologice diferă mult, nu numai atunci când comparăm diverse limbi, ci și când este vorba despre una şi aceeaşi limbă.

O investigație mai aprofundată asupra deosebirilor și asemănărilor în cercetarea frazeologiei (criterii de delimitare, tradiții, structura limbii, definiții, clasificări) este condiția pentru ca analiza comparativă sau contrastivă să fie cât mai corectă și mai serioasă. În plus, dacă limbile cercetate au o structură de bază foarte diferită, nu este suficient, pentru a putea găsi echivalente funcționale, să ne concentrăm exclusiv asupra unităților frazeologice propriu-zise.

Această comunicare abordează câteva aspecte care, într-o perspectivă contrastivă de investigare a limbilor suedeză și română, sunt de o importanță deosebită. Vom pune accentul, pe de o parte, pe diferite probleme sau dificultăți legate de delimitarea unităților frazeologice și de tipologia lor în fiecare limbă în parte și, pe de altă parte, pe deosebirile pe care le prezintă fiecare dintre limbile studiate, deosebiri care pot influența într-un mod decisiv rezultatul unei abordări comparative în domeniul respectiv.

Mulți cercetători români (de exemplu, Copceag 2001: 140-141; Cernea 2009: 119) atrag atenția asupra dificultăților în clasificarea și sistematizarea frazeologiei române. Din acest motiv, Copceag (*ibid.*) consideră drept criteriul cel mai accesibil și cel mai adecvat în acest sens listarea alfabetică, cu definițiile și descrierea caracteristicilor specifice[1]. Cernea (2009: 120) propune o altă încercare de clasificare, bazată pe un minim de patru caracteristici, conform căreia toate unitățile frazeologice:

* sunt *combinații* de cuvinte;
* au un *sens unitar*, altul decât suma sensurilor elementelor constitutive;
* sunt *izolate* semantic și gramatical de restul comunicării;
* au *stabilitate* în limba română.

Unitățile frazeologice care înglobează toate aceste caracteristici sunt: locuțiunile, expresiile, proverbele, zicătorile, maximele (aforisme, sentințe), formulele şi clişeele, citatele celebre (Cernea 2009: 22). Primele din aceste clase sunt unități exemplare în limba

[1] Lingvistul este de părere că „[…]sistematizarea frazeologiei române are, în cele mai multe cazuri, un caracter fragmentar în sensul că numai câteva clase din unitățile frazeologice sunt definite și analizate.“ („[…]die Systematisierung der rumänischen Phraseologismen […] in der Regel einen fragmentarischen Charakter [hat], in dem Sinne, dass nur einige aus der Menge der phraseologischen Fakten ausgewählte Klassen von Wortverbindungen definiert und analysiert werden.“) (Copceag 2001: 142).

română. Pentru o diferențiere internă se mai adăugă alte criterii de distingere (Cernea 2009: 36-37 şi 65). Aceste criterii au un caracter particular care la unele unități sunt prezente, la altele absente.

Dimitrescu (1958: 32) defineşte locuţiunea ca o unitate de cuvinte mai mult sau mai puțin fixă, cu sens global determinat, care, din punct de vedere gramatical, constituie o parte de vorbire[2]. Din această definiție reiese că locuţiunea îndeplinește atât un criteriu semantic, cât şi unul morfosintactic. În Gramatica Academiei Române (**GLR** I 2009) acest tip de unitate frazeologică este clasificat în opt categorii diferite în funcție de valoarea morfologică a termenului cu care se echivalează locuţiunea: adjectivale, adverbiale, substantivale, conjuncționale, verbale, prepoziționale, pronominale și interjecționale[3]. În frazeologia limbii române, lingviştii au încercat să separe termenul de „expresie" de acest grup central de unități frazeologice. Cele două noțiuni prezintă cel puţin o asemănare definitorie: ambele sunt grupuri de cuvinte frazeologice cu sens unitar, relativ independent, care nu rezultă din sensurile componentelor luate separat sau individual. Însă, chiar dacă expresiile sunt „îmbinări de cuvinte încărcate cu conţinut afectiv, proprii unei anumite limbi", această caracteristică nu este o trăsătură decisivă a expresiilor, deoarece şi anumite locuţiuni sunt expresive (Dimitrescu 1958: 62, 67). Prin faptul că locuţiunile alcătuiesc, şi din punct de vedere semantic şi gramatical, o unitate, ele nu sunt însă sinonime (Dimitrescu 1958: 58). Acest prim efort depus în cercetarea frazeologică românească, şi anume încercarea de a face o distincție între cele două noțiuni, încă nu s-a încheiat. Un consens asupra unei definiții clare precum și asupra categoriei în care ar trebui să fie integrate fiecare, pare să nu fie încă atins (cf. Colţun 2000; Cernea 2009: 119-120).

Mărănduc (**DELS** 2010: 22) utilizează drept criteriu de distingere a unei expresii analizabilitatea acesteia. Dacă componentele unei locuţiuni şi-au pierdut complet autonomia semantică – ceea ce, în distorsiunile lor semantice, este evident prin faptul că acestea conțin adesea cuvinte care în mod izolat nu mai sunt folosite și care au devenit opace (componente unice)[4] – componentele unei expresii şi-au pierdut numai parțial autonomia semantică (**DELS** 2010: 20-22). Pe lângă aceasta, o locuţiune conține deseori anomalii morfosintactice (cf. Copceag 2001: 144-147), ceea ce, conform cercătoarei Mărănduc, nu se întâmplă în cazul unei expresii. În plus, expresiile pot varia – de exemplu, prin înlocuirea unei componente cu un sinonim – și pot chiar forma o propoziție. Există, de asemenea, şi cazuri în care cel puțin o componentă a unei expresii are o semnificație figurativă (**DELS** 2010: 23-24).

Mulți cercetători din domeniul frazeologiei (de exemplu, Groza 2005: 27) atrag atenția asupra faptului că structura unei locuţiuni este fixă sau stabilă (*frozen*), prin urmare locuţiunile nu permit transformări, structura lor rămânând nealterată şi îngheţată, şi anume nu pot interveni schimbări de topică în structura lor, nu poate fi schimbată diateza activă în diateză pasivă, nu sunt permise extensii și omisiuni sau schimbări de număr. Pe deasupra, spre deosebire de expresii, din locuţiuni se pot forma derivate, ceea ce în cazul expresiilor nu este permis (cf. Dimitrescu 1958: 65).

Cernea (2009: 198-203) prezintă detaliat dezbaterea din cercetarea românească privind încercările de-a distinge între cele două unități frazeologice esențiale, respectiv locuţiune şi expresie. Lingvista se referă la faptul menționat și de Dimitrescu (1958) că structura morfosintactică internă a unei expresii poate fi analizată, spre deosebire de o

[2] Această definiție este şi în prezent deseori citată în studiile de specialitate.

[3] A se vedea, de asemenea, referința lui Mărănduc (DELS 2010: 17) la ediția din GLR din 2005, unde ultimele două categorii (pronominale și interjecționale) nu sunt încă incluse (să reținem că dicționarul ei a fost publicat în 2010!).

[4] Cf. GLR I (2009: 9).

locuţiune, unde acest lucru nu se întâmplă; ea reliefează, de asemenea, şi faptul că subiectul, predicatul, obiectul direct şi determinaţii pot fi separaţi sau distinşi într-o unitate de cuvinte precum *a-şi lua inima în dinţi*[5] (Cernea 2009: 198).

Concluzia la care s-a ajuns în cercetarea românească până în momentul actual şi care a fost susţinută de o mare majoritate a lingviştilor este aceea că nu se poate realiza o delimitare precisă între cele două unităţi frazeologice şi că există cazuri când ele pot fi interpretate atât ca locuţiuni, cât şi ca expresii (cf. Copceag 2001; Cernea 2009; Boroianu 1974; Dimitrescu 1958; Groza 2005).

În cercetarea suedeză nu există, până în ziua de astăzi (neluând în considerare definiţiile din diverse dicţionare), decât puţine încercări de tipologie sau de clasificare. Sköldberg (2004: 3-4) face o disociere asemănătoare celei din cercetarea românească cu privire la nucleul unităţilor frazeologice şi deosebeşte între *lexikaliserade fraser* („unităţi lexicalizate")[6] şi *idiom*. Acest ultim termen din limba suedeză (a se observa că, în limba germană, este folosită tot noţiunea de *Idiom*) nu are un corespondent în limba română. În distincţia făcută în limba suedeză, prin „idiom" se înţeleg unităţi frazeologice care sunt caracterizate prin polilexicalizare, caracter fix şi „idiomatizare". O unitate frazeologică are un anumit grad de idiomatizare dacă sensul unităţii nu reiese din semnificaţia cuvintelor luate separat.[7] Prin urmare, atât locuţiunile, cât şi expresiile pot constitui un „idiom", însă nu toate expresiile sau locuţiunile sunt un „idiom", deoarece clasificarea românească se bazează, în parte, pe alte criterii decât cea din frazeologia suedeză (sau germană).

În definiţia lui Sköldberg (2004), o *unitate lexicalizată* este asemănătoare unei locuţiuni, fiind o combinaţie „îngheţată" de cuvinte într-o structură convenţională care are, în primul rând, o funcţie gramaticală sau conectivă. Sensul global al combinaţiei de cuvinte nu este acelaşi ca şi sensul componentelor luate separat. În afară de aceasta, astfel de unităţi prezintă patru caracteristici comune:

- ★ au o prosodie conectivă (*sammanfattningsaccent*);
- ★ componentele individuale nu pot fi înlocuite cu alte cuvinte;
- ★ componentele nu pot fi declinate/conjugate decât în mod limitat;
- ★ componentele nu pot varia decât foarte rar, dar nu şi în privinţa topicii.

Drept exemplu de *unitate lexicalizată* Sköldberg (2004: 28) menţionează *i alla fall* (în orice caz) cu sensul global *totuşi*. Pentru a diferenţia între *unităţi fixe* (*fasta fraser*) şi *idiom* Sköldberg (2004: 4) susţine că, cel mai adesea, *idiomurile* sunt figurative. În funcţie de măsura în care cele şapte criterii de mai jos sunt împlinite, Sköldberg distinge între un *idiom* prototipic şi unul non-prototipic. Un *idiom* prototipic împlineşte toate criteriile de mai jos[8]:

- este, în mod normal, alcătuit dintr-o frază sau dintr-o parte de propoziţie, uneori o întreagă propoziţie sau chiar o întreagă frază;
- este construit din unităţi lexicale care prezintă, prin ele însele, o anumită structură morfologică şi care aparţin unei construcţii sintactice;
- are o structură relativ fixă;
- luat ca întreg are o semnificaţie figurativă;
- are o semnificaţie care nu reiese complet din semnificaţia fiecărei componente luate în parte;

[5] Exemplul este din Pană Dindelegan (1991: 8) care dezbate intens această caracteristică privind structura internă a unităţilor frazeologice. Conform lingvistei, toate unităţile frazeologice care au o structură internă clară nu sunt locuţiuni.

[6] Allén (1973: 24) trage atenţia asupra faptului că termenul suedez fras este confuz, deoarece are mai multe sensuri în limba suedeză, iar unicul sens lingvistic menţionat în SAOB este cel prozodic.

[7] Pentru o explicaţie mai detaliată a termenului idiomatizare, vezi mai jos.

[8] Cf. Sköldberg (2004: 275).

- nu are, în primul rând, o funcție gramaticală sau conectivă;
- este instituționalizat[9].

Un exemplu de *idiom* prototipic, care împlinește toate criteriile, este, în suedeză, *väcka ont blod* „a trezi sânge rău“ 'a trezi sentimente de nemulțumire, de ostilitate'.

Un *idiom* mai puțin prototipic poate fi constituit, de exemplu, dintr-o frază întreagă sau dintr-o unitate care nu conține decât parțial un sens figurativ[10]. Există, însă, şi alte unități de cuvinte care prezintă toate criteriile mai sus menționate, dar, cu toate acestea, nu sunt considerate *idiomuri* prototipice, cum este cazul lui *ris och ros* „trandafir și băț“ (se spune despre acțiuni blamabile [băț] respectiv acțiuni lăudabile [trandafir]). Această unitate de cuvinte și altele asemănătoare nu se încadrează, însă, conform lui Sköldberg (2004: 26-27), în clasa *idiomurilor*, deoarece aparține unei clase specifice, și anume clasa *perechilor de cuvinte* (*ordpar*)[11].

Tipologia lui Sköldberg (2004: 31-35) se bazează pe două criterii principale: gradul de „fixitate" și gradul de derivabilitate semantică. Colocațiile sunt excluse din clasele de unități frazeologice, fapt care este pus, pe bună dreptate, sub semnul întrebării de către Skog-Södersved & Malmqvist (2007: 319)[12]. Sub termenul-umbrelă de *unitate fixă* (*fast fras*), Sköldberg distinge două grupe: unități frazeologice al căror sens poate fi derivat din componentele individuale (sued. *härledbar betydelse*, rom. *derivabile semantic*) și unități al căror sens nu poate fi derivat din componentele unităților (sued. *icke härledbar betydelse*, rom. *nederivabile semantic*). Ambele clase sunt împărțite în două subcategorii: subcategoria celor care sunt echivalente, ca funcție sintactică, unei fraze și subcategoria celor care nu sunt echivalente unei fraze. În prima subcategorie, și anume a acelor unități echivalente unei fraze, sunt încadrate *wellerismele* (sued. *talesätt, wellerism)*[13]*, clișeele* și *citatele celebre* (sued. *bevingade ord*, germ. *geflügelte Worte*). În a două subcategorie nu există decât o singură clasă, și anume clasa *perechilor de cuvinte* (sued. *ordpar*).

În categoria de unități fără semnificație derivabilă se încadrează, pe de o parte, proverbele care sunt echivalente unei fraze și, pe de alte parte, patru clase de unități echivalente unei propoziții: *lexikaliserad fras, idiom, lexikaliserad liknelse* (comparație lexicalizată), *kinegram* (unitate care exprimă gesturi)[14]. Tipologizarea acestora este făcută după criterii semantice și structurale.

Un *idiom* se distinge prin figurativitate: „În majoritatea cazurilor, un *idiom* [are] un conținut figurativ, și anume acesta este metaforic, metonimic etc."[15] (Sköldberg 2004: 33). Din această tipologie reiese că numai un *idiom* care presupune o idiomatizare totală este clasificat ca *idiom*. În această privință, definiția lui Sköldberg se deosebește de definiția dată

[9] Conform lui Sköldberg (2004: 23) o unitate frazeologică este instuționalizată dacă mulți vorbitori ai unei comunități lingvistice sunt familiari cu ea, o folosesc și știu că unitatea are o semnificație frazeologică.

[10] Precum, de exemplu, komma/hamna på efterkälken „a ajunge la sania din urmă " 'a ajunge, într-un concurs sau o situație asemănătoare, într-o poziție nefavorabilă'. Locutiunea prepozițională på efterkälken (la sania din urmă) are un sens reinterpretat.

[11] În limba germană găsim termenii Wortpaar (cf. Fleischer 1997, [Palm Meister] Palm 1997), Zwillingsformel respective Paarformel (cf. Burger 2010).

[12] Prin noțiunea colocație (kollokation, în suedeză, Kollokation, în germană și collocation, în engleză) se înțelege o subclasă a unităților frazeologice. Acest termen este bine cunoscut în multe limbi – în germană, în engleză, în franceză, în suedeză –, dar în cercetarea românească nu a obținut încă o poziție stabilă și este rareori folosit (cf. Harhătă 2012). Groza (2005: 44), care parțial preia terminologia franceză, folosește acest termen pentru a denumi grupuri de cuvinte cu valoare denotativă, cu toate că, uneori, îl folosește și ca sinonim pentru locuțiune.

[13] Un wellerism sau talesätt (Sagwort în limba germană) este o formă specială a proverbului. O parte din acesta exprimă o acțiune, pe când cealaltă parte exprimă un comentariu la acțiune respectivă.

[14] Termenul „lexikalisierte Phrase" corespunde aproximativ clasei de frazeologisme nonidiomatice, respectiv slab idiomatizate, numite de Burger (2010: 38) Kollokationen.

[15] „har de flesta idiomen ett figurativt innehåll, dvs. de är metaforiska, metonyma etc."

în dicționarul editat de Academia Suediei (**SO** 2010), în care și o unitate cu idiomatizare parțială este considerată tot *idiom*, precum, de exemplu, *fattig som en kyrkråtta* „sărac ca un șobolan de biserică“ 'foarte sărac'. Cercătoarea este conștientă de faptul că o limită clar definită între mai multe categorii (de exemplu între *citat celebru* și *idiom*) nu poate fi trasată, astfel că, din acest punct de vedere, ea susține aceeași părere ca mulți cercetători în domeniu (cf. Fleischer 1997: 123; Burger 2010: 14).

Într-o tipologie făcută în cadrul unui dicționar frazeologic, Clausén & Lyly (1995) disting între combinația de cuvinte productive și combinația de cuvinte fixe. Dintre aceste două tipuri de combinații, cea din urmă este demnă de atenție pentru lucrarea de față. Conform acestor cercătoare, combinațiile fixe sunt: (1) colocații închise (*slutna kollokationer*) – care se deosebesc de colocațiile deschise (*öppna kollokationer*), acestea din urmă fiind unități care, din punct de vedere sintactic, sunt productive; (2) clișee; (3) combinații comunicative (*samtalsfraser*) și (4) așa-numita *idiom-cluster*, în care pot fi identificate trei grupe diferite: *unitatea comparativă* (*liknelse*), *idiomul* și *wellerismul*.

Într-o etapă ulterioară, Clausén (2005: 55) modifică tipologia propusă în 1995 luând ca punct de plecare două funcții diferite: funcția informativă și funcția pragmatică. Sub unitățile cu funcție informativă se găsește *idiomul*, împreună cu cele două clase menționate mai sus (unitățile comparative și wellerismele). Prin unitățile informative sunt transmise informații și conținuturi noi, pe când prin unitățile pragmatice nu se transmit, în mod normal, informații noi, ci ele sunt folosite numai pentru menținerea și stabilirea contactelor sociale (Clausén 2005: 56). Un *idiom* se deosebește de celelalte clase prin faptul că conține cel puțin o metaforă. Pentru definiția unei colocații închise, Clausén (2005: 57 f.) abordează o teorie bine cunoscută în tradiția germană (cf. Hausmann 2004) a colocațiilor, și anume teoria sintactico-lexicală (*systemorienterad kollokationsteori*). Conform acestei teorii, o colocație este o combinație caracteristică și specifică de două cuvinte care constituie o combinație fixă atât din punct de vedere sintactic, cât și lexical. O colocație deschisă ar fi, de exemplu, *tömma ett glas* „a goli un pahar“, pe când *blåsa glas* „a sufla sticlă" este o colocație închisă, deoarece este fixă atât din punct de vedere lexical, cât și semantic.

Cert este că acest fenomen eterogen de unități frazeologice ridică nenumărate probleme. Lingviștii sunt, însă, de acord într-o singură privință: nu se poate face o delimitare riguroasă între diferitele clase existente. Dat fiind că limba este dinamică, o astfel de delimitare nu este nici posibilă, dar nici dezirabilă (cf. Cernea 2009: 119-120). Conform lui Hristea (1984: 138) toate unitățile frazeologice au în comun faptul că sunt combinații fixe de două sau mai multe cuvinte cu un sens uniform. Potrivit acestei definiții, în limba română s-au cristalizat, în primul rând, două clase mari: locuțiuni și expresii, adesea numite și expresii idiomatice. În frazeologia românească, însă, clasei locuțiunilor i-a fost acordată cea mai mare atenție (Copceag 2001: 142).

O dificultate frapantă și greu de depășit într-o lucrare comparativă care ia în considerare limbile suedeză și română rămâne, fără îndoială, sensul diferit pe care îl primește în cele două limbi cuvântul de origine greacă *idiom*, respectiv *idiomatic*. În limba suedeză, *idiomatic* se referă la o pierdere parțială de transparență semantico-morfologică a unui cuvânt sau a unei combinații de cuvinte[16], pe când în română acest termen este definit, în **MDA** (2010: 1104), de exemplu, astfel: „care aparține unui idiom“, idiom însemnând limbă, dialect sau grai. Prin urmare, o *expresie idiomatică* nu este echivalentă cu noțiunea *idiom* în limba suedeză[17].

[16] Sensul este același în limba germană, vezi: http://www.duden.de/rechtschreibung/Idiomatisierung (17.12.2012).

[17] Vezi Groza (2005: 36) care explică idiomatic cu acest sens de „specific unei limbi date“ sau Hristea (1984b: 143) care folosește și termenul idiotism.

Cum am văzut mai sus, punctul de plecare în clasificarea lui Sköldberg îl constituie identificarea celor două criterii frazeologice: polilexicalizarea și idiomatizarea, în vreme ce în frazeologia română criteriul principal este, așa cum afirmă Copceag (2001: 136-137), cel al stabilităţii sau fixităţii.[18] Aceasta înseamnă că, dacă criteriile de polilexicalizare și idiomatizare sunt fundamentale pentru o lucrare constrastivă, apare o diferență (oarecum exagerată), la nivel frazeologic, de exemplu între locuțiunea din limba română *a avea tupeu* și *idiomul* suedez *ha mage att göra ngt* „a avea stomac de-a face ceva“ (ambele având același sens de 'a îndrăzni'). Locuțiunii din limba română îi lipsește criteriul de idiomatizare, și anume sensul locuțiunii poate fi derivat din componentele individuale, pe când în suedeză acest lucru nu se poate face.

Pe lângă diferenţele în definirea termenilor principali sau în determinarea criteriilor pentru delimitarea obiectului de studiu în frazeologie, găsim și diferențe legate de convențiile ortografice sau tipologia limbilor studiate. Acestea pot influența rezultatul într-o abordare contrastivă. În teza ei de doctorat despre *somatismele*[19] limbilor suedeză si germană, Krohn (1994: 17) pune accent pe faptul că „limbile sintetice, ca limba germană sau suedeză, au mai mult cuvinte compuse decât limbile mai analitice, ca de exemplu franceza“[20]. Multe unități frazeologice în română, o limbă, de asemenea, mai analitică decât suedeză, corespund unor cuvinte compuse în limba suedeză. Iată câteva exemple care demonstrează această diferență, și anume între combinațiile de cuvinte în română (*locuţiuni*) și cuvintele compuse în suedeză: *smaklig* (SV) – *cu gust* (RO); *smaklös* (SV) – *fără (nici un) gust* (RO); *oförlåtlig(t)* (SV) – *de neiertat* (RO); *delta* (SV) – *a lua parte* (RO); *huvudbry* (SV) – *bătaie de cap* (RO); *smekmånad* (SV) – (*lună de miere*).

Într-un dicționar frazeologic suedez-englez alcătuit de Hübinette & Odenstedt (1988), diverse cuvinte compuse sunt incluse în dicționar (și, așadar, și în categoria de unități frazeologice, chiar dacă criteriul de polilexicalizare lipsește) doar urmând criteriul decisiv de idiomatizare. Hübinett & Odenstedt (1988: 4) argumentează pentru includerea unor compuse suedeze precum *panelhöna* „găina de panel" (despre femei care nu sunt invitate la dans, ci rămân așteptând la locul lor lângă perete; *wallflower*, în engleză), *barnsjukdom* „boală a copilăriei" (fig. dificultate inițială, care cu timpul dispare); *becksvart* „negru smoală" (foarte negru); *dagdrömma* „a dormi ziua" (a dormi cu ochii deschiși) prin faptul că acestea pot fi interpretate ca *idiomuri* la nivelul cuvântului[21].

Aceasta „inegalitate" pe care am încercat să o descriu mai sus, iese la iveală, cu atât mai mult, într-o lucrarea comparativă în care scopul contrastivității este acela de a identifica tipurile de echivalenţe bazate pe structura, sensul și stilul unităților frazeologice (cf. Hessky 1989; Krohn 1994; Sava 2008; Koller 1974, Földes 1989; García Segura 1998, Higi-Wydler 1989). În lucrările menționate, diferențele și asemănările între două limbi în domeniul frazeologiei sunt determinate prin distingerea a trei grupe de echivalenţe:

1. *echivalenţa totală (absolută)* – când, de exemplu, atât structura, cât şi sensul și stilul unităților frazeologice coincid în cele două limbi (*slicka sina sår* (SV) – *a-și linge rănile* (RO) 'a încerca să treacă peste o pierdere, o înfrângere ș.a.')
2. *echivalenţa parțială* – când, de exemplu, structura morfosintactică diferă, dar sensul unității este asemănător sau identic (*hänga vid ngns läppar* (SV) „a atârna la buzele

[18] Dacă, în schimb, clasificarea este făcută într-un cadru lexicologic (cf. Clausén & Lyly 1995; Clausén 2005), atunci funcțiile informative, respectiv pragmatice ale categoriilor diferite se află pe prim plan.
[19] Un somatism este o unitate frazeologica ale cărei componente denotează părți ale corpului uman sau animal, respectiv fluide corporale.
[20] „synthetische Sprachen wie Deutsch oder Schwedisch mehr Komposita als analytische Sprachen wie etwa Französisch enthalten"
[21] Cf. Sköldberg (2004: 28)

cuiva“ – *a sorbi cuvintele cuiva* (RO) ’a asculta sau a citi cu mare atenție și interes pe cineva sau ceva’)

3. *echivalenţa zero* – când în L2 nu există un corespondent al unității frazeologice din L1.

Dobrovol’skij & Piirainen (2009b: 145-161), care propun o perspectivă funcțională a echivalenței interlinguale, menționează analizele tradiționale contrastive privitoare la unități frazeologice (*Idiome*) și afirmă că relația obișnuită de echivalențe (vezi mai sus: *echivalenţa totală, echivalenţa parțială, echivalenţa zero*) ar trebui să fie înlocuită cu o tipologie funcțională. Numai în felul acesta este posibil să găsim echivalențe funcționale și adecvate între L1 și L2.

Cei doi cercătători au ca punct de plecare modelul tridimensional al lui Charles W. Morris care preferă următoarele relații între unitățile frazeologice: cea semantică, cea sintactică (combinatorică) și cea pragmatică.

Dobrovol’skij & Piirainen (2009a: 59-60) afirmă că, în multe lucrări comparative privind frazeologia, s-a pus prea mult accent pe diferențele sau asămănările structurale în loc să fie subliniate diferențele funcţional-pragmatice:

Prin împărțirea în tipuri structurale ale *idiomurilor*, în scopul comparației lor, se ignoră faptul bine cunoscut că structura morfosintactică a unui *idiom* nu reflectă neapărat însușirile sale funcționale. (Dobrovol’skij & Piirainen 2009a: 59)[22].

În concluzie, ne putem întreba – fiind vorba de o lucrare constrastivă în domeniul frazeologiei, al cărei scop este identificarea echivalențelor funcționale între limba suedeză și limba română – dacă nu ar fi relevantă o relativizare a criteriilor de idiomatizare, în cazul în care L1 este constituită de limba română, şi o relativizare a criteriilor de polilexicalizare, în cazul în care L1 este constituită de limba suedeză.

Bibliografie

DELS = Mărănduc, Cătălina (2010): *Dicţionar de expresii, locuţiuni şi sintagme ale limbii române*. Bucureşti: Editura Corint.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţie revăzută şi adăugită, editată de Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. Bucureşti: Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2009.

GLR I = Valeria Guţu Romalo (coord.) (2008): *Gramatica limbii române* (tiraj nou, revizuit). Bucureşti: Editura Academiei Române.

MDA = *Mic dicţionar academic*. Editat de Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. Bucureşti: Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2010.

SAOB = *Svenska Akademiens ordbok*: Svenska Akademien (ed.). http://g3.spraakdata.gu.se/saob/ (mai 2014).

SO = *Svensk ordbok*. Svenska Akademien (ed.). Stockholm: Norstedts, 2009.

Hübinett, Lars / Odenstedt, Bengt (1988): *Ord och inga visor. 2 000 svenska idiom i engelsk översättning*. Lund: Studentlitteratur.

Allén, Sture (1973): *Om fraser i svenskan*. În: Allén, Sture (ed.) 1999: Synpunkter på en svensk grammatik. Folkmålsstudier XXIII, 24-31, Stockholm: Norstedts, p. 24-31.

Boroianu, Ioana (1974): *Conceptul de unitate frazeologică; tipuri de unităţi frazeologice*. În: Limbă şi Literatură 2/1974, p. 242-247.

[22] „Dividing idioms into structural types for purposes of comparison ignores the well-known fact that the morphosyntactic structure of an idiom does not necessarily reflect its functional properties.“

Burger, Harald (2010/1998): *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearbeitete Auflage. Berlin: Erich Schmidt Verlag (= Grundlagen der Germanistik – 36).

Cernea, Maria (2009): *Unităţi frazeologice în limba română*. Tîrgu Mureş: Editura Kreativ.

Clausén, Ulla (2005): *Om dynamik och variation i svensk fraseologi*. În:Språk och stil / 15/2005, p. 53-83.

Clausén, Ulla & Lyly, Erika (1995): *Idiom och lexikografi*. În: Språkvård 1/1995. Svenska språknämnden (ed.) (1995), p. 23-30.

Colţun, Gheorghe *(*2000)*: Frazeologia limbii române*. Chișinău: Editura Arc.

Copceag, Dumitru (2001): *Rumänisch: Phraseologie*. În: Studii de lingvistică. Alba-Iulia: Clusium, p. 136-174.

Dimitrescu, Florica (1958): *Locuţiuni verbale în limba romînă*. Bucureşti: Editura Academiei.

Dobrovol'skij, Dmitrij & Piirainen, Elisabeth (2009a/2005): *Figurative Language. Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives*. Bingley, United Kingdom: Esmerald Group Publishing Limited.

Dobrovol'skij, Dmitrij & Piirainen, Elisabeth (2009b): *Zur Theorie der Phraseologie: kognitive und kulturelle Aspekte.* Tübingen: Stauffenburg-Verlag.

Evseev, Ametista (1969): *Contribuţii la studiul variantelor unităţilor frazeologice*. În: Analele Universităţii Timişoara, 7/1969, p. 246-252.

Hausmann, Franz Josef (2004): *Was sind eigentlisch Kollokationen*? În: Steyer, K. (ed.), Wortverbindungen –mehr oder weniger fest. (Institut für Deutsche Sprache, Jahrbuch 2003.) Berlin, p. 309–334.

Fleischer, Wolfgang (1997): *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Földes, Csaba (1989): *Onymische Phraseologismen als Objekt des Sprachvergleichs*. În: Gréciano, Gertrud (ed.) (1989): EUROPHRAS 88. Phraséologie Contrastive. Actes du Colloque Internationale, Klingenthal-Strasbourg, 12-16. Mai 1988. Strasbourg: University Press (= Collection Recherches Germaniques No. 2).

García Segura, Blanca (1998): *Kontrastive Idiomatik: Deutsch-Spanisch. Eine textuelle Untersuchung von Idiomen anhand literarischer Werke und ihrer Übersetzungsprobleme*. Frankfurt am Main / Berlin / Bern / Wien / New York / Paris: Peter Lang (= Europäische Hochschulschriften, Reihe 1, Deutsche Sprache und Literatur 1652).

Groza, Liviu (2005): *Dinamica unităților frazeologice în limba română contemporană*. București: Editura Universității din București.

Harhătă, Bogdan (2012): *Collocations and Dictionaries: A Case-Study Applied to Romanian*. În: Dacoromania, XVII, 2/2012, p. 147-153.

Hessky, Regina (1987): *Phraseologie. Linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch→ungarisch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag (= Reihe Germanistische Linguistik 77).

Higi-Wydler, Melanie (1989): *Zur Übersetzung von Idiomen. Eine Beschreibung und Klassifizierung deutscher Idiome und ihrer französischen Übersetzungen*. Bern / Frankfurt am Main / New York / Paris: Peter Lang.

Hristea, Theodor (Hrsg.) (1984): *Sinteze de limba română*. Bucureşti: Albatros.

Koller, Werner (1974): *Intra- und interlinguale Aspekte idiomatischer Redensarten*. În: Skandinavistik 4/1974, p. 1-24.

Krohn, Karin (1994): *Hand und Fuß. Eine kontrastive Analyse von Phraseologismen im Deutschen und Schwedischen*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.

Palm, Christine (1997): *Phraseologie. Eine Einführung*. 2. Auflage. Tübingen: Gunter Narr Verlag (= narr Studienbücher).

Pană Dindelegan, Gabriela (1991)*: Locuţiuni sau grupuri sintactice libere (analizabile)?* În: Limbă şi Literatură 1/1991, p. 5-8.

Sava, Doris (2008): *Phraseolexeme aus kontrastiver Perspektive Deutsch-Rumänisch*. Techno Media, Sibiu.

Skog-Södersved, Mariann/Malmqvist, Anita (2007): *Vad är ett idiom? Om definitioner, terminologi och typologi*. În: Översättningsteori, fackspråk och flerspråklighet. Vasa: VAKKI-symposium XXVII, 2007, p. 317-327.

Sköldberg, Emma (2004): *Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom*. Göteborg: Styrelsen för Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning.

INTERACTIVE GROUP METHODS IN TEACHING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Anca Păunescu, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: Interactivity involves learning through communication, collaboration, producing a confrontation of ideas, opinions and arguments, create learning situations centered on the availability and willingness of cooperation of children, their direct and active involvement on the mutual influence within the micro-groups and social interaction members of a group.

Keywords: modern teaching methods, critical thinking, creativity, communication, teamwork.

Există şi se manifestă chiar şi în lumea contemporană un refuz surd, dar şi declarat deseori, pe care studenţii îl opun învăţării în general, şi care poate fi numit „*a opune rezistenţă la educaţie*". Problema de substrat este probabil căutarea răspunsurilor la întrebările: „*la ce bun studiul unui corpus de ştiinţe şi arte după nişte reguli pe care unii nu le cunosc, iar alţii nu le acceptă*?" şi „*la ce bun studiul teoretic dacă practica vieţii dintotodeauna cere alte cunoştinţe mai puţin academice*?". Această problemă este centrul de interes al dezbaterilor pedagogice. Aceste cvasiconflicte între realitatea vieţii sociale şi pregătirea pe care o oferă o instituţie de învăţământ stau la baza reformelor în învăţământ, mai exact sunt părţi ale unui ansamblu de mici schimbări fundamentale în individualitatea lor şi care însumate, în cele din urmă, se transformă într-o reformă[1].

Limba română ca limbă străină este o disciplină prin studierea căreia se intenţionează atingerea unor obiective şi competenţe specifice, iar finalităţile generale ar fi următoarele:

- **Formarea unui sistem de atitudini, valori şi comportamente** axate pe: structurarea unui sistem axiologic deschis, interiorizarea valorilor democratice, ale toleranţei şi ale dialogului intercultural;
- **Formarea unui ansamblu de cunoştinţe** privind: sistemul şi subsistemele limbii, ca elemente de construcţie ale comunicării sociale eficiente; [2]diversitatea, valoarea estetică a creaţiilor beletristice din literatura naţională şi universală;
- **Valoarea unor deprinderi integratoare de exprimare şi receptare orală corectă**; exprimarea în scris a unor idei, într-o formă ordonată, clară şi corectă; lectura şi interpretarea apropiată a unor texte;
- Formarea unor **capacităţi intelectuale** privind: optimizarea operaţiilor gândirii şi dezvoltarea creativităţii specifice (practica raţională a limbii, formarea reprezentărilor culturale prin intermediul limbii, însuşirea unor metode şi tehnici de muncă intelectuală);
- **Practica raţională a limbii** (în scopul înţelegerii structurii şi funcţionalităţii limbii, ca sistem unitar, în permanentă evoluţie, stabilirea unor reguli şi modele de bază ale comunicării orale şi scrise, activarea cunoştinţelor de limbă şi adaptarea acestora la particularităţile situaţiei de comunicare; comunicarea ideilor şi sentimentelor într-un mod original, accesibil şi armonios.

Metodele de predare – învăţare specifice limbii române ca limbă străina sunt multiple. Pentru a putea dezbate importanţa unor metode în asimilarea unor deprinderi şi

[1] Steele, Meredith, Temple 1998, p. 45; Păcurari, 2003, p. 47; Creţu, Nicu, 2004, p. 169.

abilităţi, trebuie să cunoaştem semnificaţia conceptului: „Privită sub raport funcţional şi structural, **metoda** poate fi considerată drept un model sau un ansamblu organizat al procedeelor sau modurilor de realizare practică a operaţiilor care stau la baza acţiunilor parcurse în comun de profesori şi elevi şi care conduc în mod planificat (programat) şi eficace la realizarea scopurilor propuse”[3].

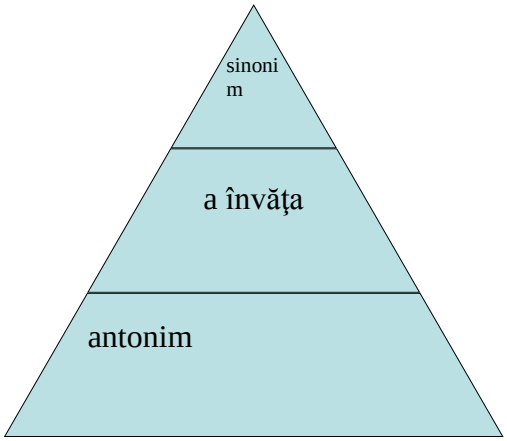
A preda limba română ca limbă străină este o artă! Să-l faci pe student să simtă magia spaţiului clasei şi al tablei, să pui în practică ultima cucerire a tehnologiei educaţiei, şi anume aceea a deplasării accentului de la învăţarea acasă pe învăţarea în clasă, creând aşa-zisele situaţii de învăţare, să trăieşti clipa în care studentul însuşi dă regaluri de gramatică la examen înseamnă să demonstrezi că orice lucru bine făcut este, în primul rând, rezultatul unui proiect pedagogic bine gândit şi al unei strategii de predare bine structurate, iar dacă ajungi să faci o artă din profesia de dascăl la studenţii străini, privind procesul de predare-învăţare ca pe o seducţie, înseamnă că nu-ţi pare rău că ţi-ai auzit paşii prin amfiteatre...

PREDAREA TIMPULUI PREZENT – MODUL INDICATIV

Unui curs de limbă romăna ca limbă străină, în cadrul anului pregătitor îi sunt alocate cinci ore fizice, zilnic, în care cadrul didactic trebuie sa-i determine pe studenţii de pe toate meridianele globului să înţeleaga meandrele limbii române şi mai ales să opereze cu ele în situaţii concrete sau în exerciţii gramaticale şi nu numai.

1. Exerciţiile de încălzire – Studenţii alcătuiesc propoziţii cu verbele „a fi” şi” a avea”.

2. Piramida – Studenţii au de completat fişe de lucru cu sinonome şi antonime ale unor verbe întâlnite până în acest moment în textele studiate. Ca în exemplul de mai jos, studenţii vor avea de operat cu cel puţin şase-opt verbe.

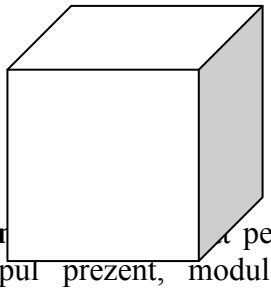

3. Metoda cubului – Pe fiecare faţă a unui cub profesorul va scrie verbe pentru toate cele cinci conjugari (care deşi patru în limba română, în predarea ei ca limbă străină, ele sunt împărţite astfel pentru o bună asimilare de către studenţii străini). Prin rotirea cubului studenţii vor citi şi vor nota verbe pentru fiecare dintre clase.Astfel predarea nu va fi monotona şi statică, dând posibilitatea acestora de a interacţiona activ, atât cu colegii, cât şi cu profesorul şi de a comunica, condiţie, sine-qua-non în învăţarea unei limbi străine.

-a	-ea	-e	-i	-î
• a cânta • a saluta	• a vedea • a tăcea	• a merge	• a fugi • a dormi	• a coborî

[3] Ioan Cerghit, Metode de învăţământ, EDP, Bucureşti, 1973.

• a dansa • a vizita	• a bea • a avea	• a deschide • a trimite • a aduce	• a vorbi • a pregăti	• a doborî • a urî • a hotărî

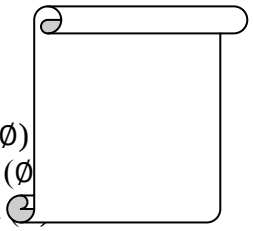

4. Jurnalul cameleor pentru întelegerea alternanţelor fonetice ale conjugării verbelor la timpul prezent, modul indicativ.Studenţii vor lucra în cinci grupe,notând pe o pagină de jurnal conjugarea câte unui verb din fiecare clasă de verbe.

Exemplu

1. cânt Ø
2. cânţi -i
3. cântă -ă
4. cântăm -m
5. cântaţi -ţi
6. cântă -ă

1. dansez Ø
2. dansezi -i
3. dansează -ă
4. dansăm -m
5. dansaţi -ţi
6. dansează -ă

- a saluta (Ø)
- a discuta (Ø)
- a accepta (Ø)
- a aproba (Ø)
- a aduna (Ø)

- a vizita (ez)
- a traversa (ez)
- a conversa (ez)
- a fuma (ez)
- a lucra (ez)

5. Metoda Graffiti[5] – se poate folosi pentru a integra regimul prepoziţional al verbelor.Grupa de studenţi va fi împarţită în trei subgrupe, astfel că,un grup va deţine o fişă cu verbe,un grup o fişă cu prepoziţii şi ultimul grup o fişă cu substantive. Studenţii vor trebuie să coreleze informaţiile de pe cele trei fşe, astfel încât la final să reiasă tema propusă.

INTRU	ÎN, LA, DIN	cameră, facultate, casă
IESE	DIN, DE LA, DIN	teatru, bloc, bibliotecă
PLEC	ÎN, DE LA, LA	parc, şcoală, munte
COBOR	LA, ÎN, DIN	staţie, gară, avion

6. Metoda Diamantul – se poate utiliza pentru a avea un feedback pe parcursul învăţării active (o evaluare continuă). Studenţii fie vor fi aşezaţi sub forma unui diamant şi vor utiliza structuri verbale în contexte diferite, conform întrebărilor puse de profesor, fie vor completa unul reprezentat pe tablă.

[4] Nedelcu, Morar 2005, p. 49
[5] Egan 2008, p. 94.

Exemplu:

cine?	• Studentul merge.
cu cine?	• Studentul merge cu colegul din Grecia.
ce?	• _____
cu ce?	• El merge cu taxiul.
unde?	• El merge la Universitate.
de unde? până unde?	• Studentul merge de la cămin până la facultate.
încotro?	• Autobuzul merge spre gară.
când?	• Studentul merge dimineaţa la cursuri.
de când? până când?	• El merge de la ora 7P00 P până la ora 7P30P.
cât timp?	• El merge o jumătate de oră.
cum?	• Studentul merge repede.
cât?	• El merge mult.
de ce? din ce cauză?	• Studentul nu merge, pentru că nu are bilet.
în ce scop?	• Studentul merge la curs pentru a studia

7. Scaunul autorului[6] – se poate folosi pentru a citi un text, a-l înțelege si a-l rezuma. Această metodă se poate utiliza atât la începutul secvenţei didactice, cât şi ca evaluare a acesteia.Un student, (autorul) lectureză textul, care conţine probleme gramaticale studiate anterior sau în cursul prezent, iar ceilalţi actanţi rezolvă situaţiile problemă, pe care profesorul le enunţă.

Exemplu: *Eu sunt Dimitris Konstantinidis. Eu sunt student grec. Sunt în anul pregătitor. În fiecare zi, dimineţile eu merg la baie, fac un duş, iar după aceea, mănânc ceva şi plec la facultate.*

În staţia de tramvai, eu cumpăr bilet şi aştept tramvaiul. Când acesta vine, eu urc şi stau pe scaun sau în picioare. La staţia de la Universitate, eu cobor şi alerg spre sala de curs, pentru că lecţia începe la ora 8.

La curs, eu scriu, citesc, rezolv exerciţii şi discut cu doamna profesoară. În pauza mare, eu merg la cofetărie cu colegii pentru a bea o cafea şi pentru a conversa despre viaţa de student şi despre cursul de limbă română.

După aceea, alerg spre sala de curs pentru a continua lecţia. La ora 13P00P, noi terminăm cursurile şi plecăm acasă pentru a mânca şi pentru a dormi două ore.

Seara, eu scriu temele şi învăţ la L.R. După aceea privesc la televizor sau merg în vizită la nişte colegi. La ora 23, eu merg acasă pentru a dormi. Aşa este, în general, o zi de lucru din viaţa de student.

Situaţii de discuţie: 1. Transcrieţi textul la persoana a III-a plural.
2. Treceţi verbele la infinitiv la indicativ prezent.
3. Rezumaţi în trei rânduri textul.

Metodele participative sunt mult mai obositoare pentru actorii actului didactic, spre deosebire de cele clasice care sunt mai pasive şi mai relaxante. Chiar şi în activităţile participative, în situaţia lucrului în echipe, aceştia se relaxează imediat după raportarea sarcinilor, ca reacţie de răspuns la efortul depus şi nu mai receptează informaţiile celorlalte echipe.

Metodele participative reclamă un număr mare de ore de pregătire a lecţiilor din partea profesorului, eforturi de proiectare, eforturi de timp, materiale mari şi măsuri speciale de diminuare a riscului de a apărea situaţii neprevăzute, care ar distruge întreaga activitate. De aceea profesorul trebuie să aibă mai multe alternative de abordare a lecţiei[7].

Aşadar, metodele activ – participative trebuie utilizate cu prudenţă. Însă metodele nu trebuie ignorate pentru ca dinamizează procesul de învăţare şi motivează studenţii.

Scopul urmărit de noi nu este doar formarea – într-un timp relativ scurt – a unor deprinderi de exprimare – orală şi scrisă – şi de precizare a cunoştinţelor de limbă, ci şi realizarea uneia dintre cerinţele Didacticii moderne, aceea care preconizează participarea directă şi activă a cursanţilor la explicarea, înţelegerea şi automatizarea faptelor gramaticale.

Metoda structuralistă, la care am apelat, tehnicile acesteia, folosite şi de noi în predare, au fost consecinţele unei decizii preliminare care au fixat scala şi interesele noastre ca dascăli.

Practica îndelungată în predarea LR ca LS a demonstrat că, apelând la unele tehnici structuraliste, am fost orientaţi în procesul de predarea către:

a) economia explicaţiei;

b) elaborarea unor scheme, planşe ori tabele operative – generale şi de control – care să slujească nu numai la verificarea datelor empirice, ci şi a unor ipoteze de cercetare în domeniul Metodicii predării limbii române ca limbă străină.

[6] Gűnter Waldmann , 1998.
[7] Ada Iliescu, Manual de limbă română pentru studenţii straini, EDP, 1999 (ediţia bilingvă).

Bibliografie

Ioan Nicola, *Tratat de psihologie şcolară*, Ed. Aramis, Bucureşti, 2001.

Elisabeta Voiculescu, *Factorii subiectivi ai evaluării şcolare, cunoaştere şi control*, Ed. Aramis, Bucureşti, 2001.

Ioan Jinga, Elena Istrate, *Manual de pedagogie*, Ed. All, Bucureşti, 2001

Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ*, EDP, Bucureşti, 1973

C. Cucoş, *Padagogie*, Ed. Polirom, Iaşi, 1996.

Egan 200 , Egan Kieran, *Imaginaţia în predare şi învăţare*, Bucureşti.

Păcurari 2003, Păcurari Otilia (coord.), *Strategii didactice inovative*, Bucureşti.

A SEMANTIC AND PRAGMATIC APPROACH OF GENDER IDENTITY OF THE WORD „WOMAN" IN OLD ROMANIAN AND ENGLISH IDIOMS

Ana Maria Birtalan, Assistant Prof., PhD, "Titu Maiorescu" University of Bucharest

Abstract: Whether an idiomatic expression is used creatively in specific contexts depends on the degree to which the idiom's intrinsic creativity is open to the language user as well as the degree to which the user can manipulate the original idiom to suit his or her purpose.. The hypothesis is that the size of an idiom's activation-set will correlate with its variation potential.

Keywords: gender identity, woman, idiom, implicature, inference.

The purpose of this work is to analyze the most frequently used English and Romanian idioms that include the word *woman*, in terms of pragmatic inferences and implicatures they entail. It will be interesting to see how the traditional country wisdom regarding husbandry is comprised in idioms, their metaphorical values, their social impact on both women and men. Furthermore, a contrastive approach and analysis will offer the possibility to compare the idioms of these two countries in terms of social interaction, intensity, effect, affect, frequency, impact, etc, giving a brief account of their pragmatic anchorage in nowadays reality. In very large terms, a diachronic presentation of the idioms from both countries will be helpful to see how evolution of women was transcribed, illustrated also by means of sayings that froze one idea in a phraseological construction.

The aim of the paper is to explain the relationship between idioms, idiom variation and the architecture of the human cognitive capacity, with the ultimate goal of developing a coherent cognitive-linguistic model of the mental representation of idiomatic creativity. We chose the husbandry (more specifically woman) concept comprised in idioms in both Romanian and English to illustrate this idea.

We shall start with a short theoretical classification of the meaning, denotative and connotative meanings of idioms, in general.

Different definitions of meaning have been suggested different linguists in the study of the meaning system of language, but according to what has long been the most widely accepted theory of semantics, **meaning** is the **idea** or **concept**, which can be transferred from the mind of the speaker to the mind of the hearer by embodying it in linguistic symbols, or meaning refers to what is meant, or intended to be indicated or understood. For example, when a speaker says, I bought a pen yesterday the listener understands what the speaker means according to the strings of the sounds he has produced, that is, according to the sound symbols.

Words in a language can be classified into **content or notional word and function words**. A content word can be defined by some **semantic features**. In general, a word will have at least one semantic "defining" feature. For instance, the word dog has the semantic feature: [**+ Animate**] **Animate** nouns may be **human or animal, male or female, young or old**. **Inanimate** nouns may he **concrete or abstract**. Some nouns may share some semantic features. For example, girl, woman, maiden, witch, actress, spinster and wife have the identical semantic features; **[+Female],[+Human] , [+Animate].**

A content word, when used in a sentence, usually has two kinds of meaning; lexical meaning and grammatical meanings. The lexical meaning of a word refers to the senses that a speaker attaches lo a linguistic element as a symbol of an actual object or event. It may cover denotative, conceptual or cognitive meaning, but also associated meanings. The

denotative meaning of a word is the basic or conceptual meaning which is based on or abstracted from the physical object or the abstract idea. It covers all the semantic features necessary to define the word. The denotative or conceptual meaning of a word is the central factor in linguistic communication. Speakers of a language cannot talk about their knowledge of a physical object or natural phenomenon unless the word that signifies the actual physical object or idea has the same meaning for all the speakers of the language. So the denotative meaning of a word involves the relationship between the word and the actual object or abstract idea that exists outside language. For instance, if one talks about a pen, without the presence of the actual object, by just giving the denotative meaning: "An instrument for writing or drawing in ink", it is readily understood by all English speakers. So it is the denotative meaning of lexical items that makes communication possible.

The associated meaning of a word may be subdivided into: connotative meaning, social or stylistic meaning, affective meaning, collective meaning and thematic meaning.

The connotative meaning of a word refers to the emotional association which the word suggests, in addition to its explicit denotative meaning. For instance, the word *mother* denotes a "female parent", but, it generally connotes lime, care and tenderness, when it is used in particular contexts.

But the question that pops in here is what happens with idioms in terms of meaning. Langlotz gives a preliminary definition of idioms in his work " Idiomatic Creativity" pointing out their structural and semantic behavior.

Many phraseologists have noticed that it is impossible to capture the linguistic anatomy of idioms without relying on a set of different defining dimensions.

Traditionally, idioms such as *grasp the nettle*, *blow the horn* or *to go to the dogs* have been described as conventional multi-word units that are semantically opaque and structurally fixed. Thus the internal organization of idiomatic constructions can show more or less striking semantic characteristics, structural peculiarities and different constraints or restrictions on their lexico- grammatical behavior which cannot be explained by the general grammatical rules of the given language.

Nevertheless, idioms are conventional expressions that belong to the grammar of a given language and fulfill specific- communicative functions.

In short, idiomatic constructions can be described as complex symbols with specific formal, semantic, pragmatic and sociolinguistic characteristics. The following table summarizes these defining features and patterns them along the semiotic dimensions of form, meaning and grammatical status. Thus, the parameters of the structure of idioms will comprise a certain degree of conventionalism, grammatically speaking, will have a formal complexity of construction (a multiword unit), its meaning will not be derived from constituent words and, in terms of variability, they will be frozen.

Belonging to the grammatical system of a given speech community, idioms are linguistic constructions that have gone through a sociolinguistic process of conventionalisation. To capture an idiom's degree of familiarity and conventionality within a given speech community, the term *institutionalization* is used.

Fraser's notion of *frozenness* is adopted as a generic term to capture lexico-grammatical

restrictions (Fraser 1970). Frozenness can influence the variability of the lexical constituents and the grammatical behavior.

In other words, the overall meaning of an idiomatic construction is a semantic extension from the compositional result of the meanings of its lexical constituents. The relationship between an idiom's overall meaning and the sum of the meaning of the constituents reflects a *pattern of figuration*. Since idioms are institutionalized expressions,

they extended meaning – and with it the conveyed pattern of figuration – has become fixed in the lexicon of a given

speech community. Thus, the idiomatic meaning represents the lexicalized extended meaning of the construction.

Finally, and most importantly for our purpose, idioms can serve different communicative purposes involving different types of ideational, interpersonal and textual functions (Fernando, 1996). Prototypical idioms primarily serve an ideational function. For instance, *grasp the nettle* communicates an experience or event (tackle a problem).

An idiom primarily has an ideational discourse-function and features figuration, i.e. its semantic structure is derivationally non-compositional. Moreover, it is considerably fixed and collocationally restricted.

Whenever speakers vary idioms in actual discourse, they open a linguistic window into idiomatic creativity- the complex cognitive processing and representation of these heterogeneous linguistic constructions. From that departure point, we shall take over Langlotz's model of idiom motivation by means of idiomatic activation-sets, the term used by the author to refer to "the mental network that can be potentially activated when an idiom is used" (Langlotz 2006, pag. 95). Each idiomatic activation-set is made up of various symbolic and semantic substructures associated with the idiom, the coordination and activation of which triggers the behavior of the idiom. Of course, not all idioms require activation of component structures on every occasion of use, nor are they activated at the same level of intensity. Three issues concerning the activation-set of an idiom, therefore, need to be addressed:

1. identification of the immanent symbolic and semantic substructures that form the activation-set of each idiom.
2. characteristic connections between these substructures, and whether or not these connections are accessible to speaker's check.
3. various ways in which these substructures can be activated in an actual usage-event (in most cases, conceptual metaphors provide the activation).

The concept of "woman" and husbandry was rendered in many idioms. A great number of idioms both in English and Romanian profile literal scenes related to their nature, attitude and behavior in different contexts and experiences building up scenarios, that, due to their repetitive occurrence, ended by being frozen in fixed constructions. We shall defend the broad vision of pragmatics based on the two categories: the producer's intention and motivation (illocutionary act) and the effect the contents of the idiom has on the receiver (perlocutionary act).

The general connotative meaning of the idioms selected for analysis introduces woman as either a powerful entity, that essentially wins the battle over man, or comprises its negative aspects of its nature, like deceitfulness, weakness and frivolity. Probably the ironical implicature is the most frequent pragmatic device used by the producer as an intended message.

To illustrate all these theoretical premises, we stopped at Shakespeare who knew only too well the paroemiological structure of his age, as M.P. Tilley discovered in his fundamental work *A Dictionary of the Proverbs in England, in the 16th and 17th century*. He used to quote many sayings and idioms in his works using both the English version and their original language they were coming from (Latin, French). By using these idioms in his most famous works, he skillfully exploits their expressivity, rendering them new poetical and dramatic tinges.

Let's take, for example, an idiom extracted from one of Shakespearian plays *" A woman and a glass are ever in danger* (Measure for Measure, II, pag124). If we include it in the context (Angelo gives this piece of reflection to Claudio, the one he ordered to be

beheaded for having carnal relations with a woman outside marriage) it becomes obvious that we deal with an expressive illocutionary act, acknowledging the speaker's attitude towards the woman's fragile status, the danger of losing it altogether. The communicative design behind the speaker's remark, that is, the illocutionary force, is strengthened by the use of an assertion, completed by the adverb "*ever",* uttered on a bitter tone by the merciless Angelo. Thus, the speaker's intention was effectively performed.

The Romanian equivalent sends an even tougher message: *Femeia ce şi-a pierdut cinstea e ca oglinda spartă ce la nimic nu foloseşte.* Actually, the idiom can be interpreted as a sequence and a consequence of the English one. The Romanian idiom brings in a more categorical message to the reader or hearer, thus, the perlocutionary force is at place, obtaining a strong effect on them. The activation-set mechanism proposed by Langlotz, entitles the reader or hearer to grasp the idea of luring danger, rendered by the symbolic and semantic substructure of the idiom. The activation is triggered by the use of an indirect comparison to glass. If the English idiom warns the reader or hearer of the fragile the weak nature of women, the Romanian half equivalent gives an account of the immanence of women's mischief and its consequences: if a woman fails to remain faithful, she will irreparably end up as an outcast:" *Femeia ce şi'a pierdut cinstea e ca oglinda spartă ce nu mai foloseşte la nimic"* The implicature derives clearly from the comparison of a woman to glass, the latter being the key that activates the complex cognitive processing of fully grasping the message intended by the speaker..

Another example that might have interesting pragmatic inferences comes also from a Shakespearian play, and this time, it is praising the woman: "*A woman has a more eye than a man*" (The Merry Wives of Windsor). The message unveils, by the use of a surreal exaggeration, that women's perspicacity supersedes man's. In actual discourse, the illocutionary force, that is, the communicative plan intended by the speaker is drawn up by the assertive nature of the idiom, as it is uttered as an acknowledgeable admittance by the powerful Antifolus of Siracus. By means of a simple anatomical addition of an extra sense of perception (in our case an extra eye) we come up with a hyperbole which creates a stronger image than it is warranted by the actual state of affairs and thus, emphasizes the idea of power of women over men. The activation-set mechanism intended by the speaker is triggered on the one hand by the simple violation of the maxim of quality and by entailing the implicature that woman is more perceiving and receptive than man.

In the Romanian version, the power of the message stays the same, with just a few changes in the lexical and semantic structure: *Femeia vede chiar unde bărbatul abia zăreşte".* At the semantic level, the very denotative meaning of the verbs gives a clear account of the differences between women and men at the level of perception (*a vedea* versus *a zări* accompanied by the adverb of quantity *abia*). Thus, the message is clearly sent, without any need of implicatures and inferences.

The last idiom to be analyzed here appears to be the conclusion Petruchio reaches in Shakespearian play *The Taming of the Shrew* at the end of the second act: *"Women are the devil's nets."* In order to unfold the functional proverbiality of this idiomatic expression, the speaker must be able to motivate them. His conceptual knowledge transcends the amount of information yielded by the individual meanings of the constituents, by the use of a conceptual metaphor. Following Lakoff, people can activate rich conceptual knowledge by means of which the literal meaning of the idiom can be mapped onto its idiomatic meaning.

The meaning of the idiom is motivated because the conceptual knowledge associated with the devil and his evil intricate work scene and the metaphorical knowledge provide a link that makes it possible to relate the literal meaning to the idiomatic meaning: women are evil, they cook up complicate intrigues, and schemes in order to deceive men, who fall into their traps. Men are the victims. Thus, the transparent comparison to the supreme evil

corresponds to information sent under the form of an implicature. Purposely, the maxim of quality is violated here in order to emphasize the destructive power women have over men.

The same process takes place with the Romanian version.

There are two Romanian equivalents, both very colorful, as they are structured by a well-defined set of conceptual metaphors although they reflect a considerable degree of variation on the level of specific lexical implementation: *"Muierea este ochiul dracului"/Muierea e dracu, numai coarnele îi lipsesc".* In this case, the very replacement of the neutral term "*femeie"* with the pejorative synonym, prepares us from the very beginning for the negative connotation of the idiom. The lack of the comparison lexical constituent *"ca"* (as in: *Femeia este ca ochiul dracului)* gives greater force to the statement as the woman is simply identified with the devil by means of a synecdoche. Being aware that this is only a starting point in analyzing the conceptual metaphor in idioms, we can conclude however, that it influences the judgement about its appropriate use and interpretation in particular discourse situation and that people are sensitive to the supposed coherence of the conceptual metaphors underlying particular idioms, as these presented above. The conceptual view of idiomacity suggested here offers "a motivated reason for why idioms mean what they do and are used in specific kinds of discourse situations." (Gibbs 1993).

Bibliography:

1. Roda Roberts(1990), *Phraseology: A State of Art* – extracted from the journal " L'Actualite Terminologique.

2. Geoffrey Leech (1983), *Principles of Pragmatics*, *Longman*

3. Andreas Langlotz(2003), *Idiomatic Creativity-*, John Benjamins Publishing Company.

4. Viorica Molea (2010): *Valori Expresive ale Frazeologismelor in Opera Dramatica,* Tipografia Centrala..

5. Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor*

and thought , Cambridge: Cambridge University Press.

6. Gibbs, R. W. (1985). On the process of understanding idioms. *Journal of Psycholinguistic*

Research, 14(5), 465–472.

THE ACADEMIC WRITING – A PREREQUISITE CONDITION IN THE CULTURAL EVOLUTION OF THE ACADEMIC SOCIETY

Simona Camelia Fer, Assistant Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Writing in an academic style is targeted for an informed and critical audience, based on closely investigated knowledge, and intended to appreciate an impersonal and dispassionate tone. Academic writing usually circulates within the academic world (the academy), but the academic writer may also find an audience outside via journalism, speeches, pamphlets and other means of communication. Academic writing is quite different from the chatty, conversational style we use when communicating with friends. It is also different from the type of writing we read in many newspapers or novels. It is more formal than other types of writing and it follows certain conventions. In the academic writing style one of the most important aspects is to keep our writing clear and concise and make sure that the audience will get our ideas over in a comprehensible form. While writing a scientific text there are issues that drive us on, such as creating new knowledge and gaining approval, but there are also things that hold us back, such as difficulties in getting started, revising the text, finding our voice and generally feeling inadequate.
The purpose of this article is not only to provide a reference guide to some of the most common mistakes in academic writing, but to also emphasize the necessity of the logic and beauty of language and of the clear and deep expression which have a positive impact on every aspect of the academic work.

Keywords: academic writing, academic style, academic community, writing structure and conventions.

The nature of university-level study has lately known new dimensions, not least because of technology, but one element has remained constant, guaranteeing success to professors and students with a mastery of it: writing. The undergraduate final paper, master's thesis, doctoral dissertation, specialist thesis are all of them considered to be written in an academic style. It is never too late to learn how to appreciate the logic and beauty of language, a good command of which will help us think more clearly and deeply, and have a positive impact on every aspect of our academic work.

Writing is at the very heart of academic life and good writing makes a complex professor or student[1]. This article is intended to provide useful guidance and helpful tips in order to persuade the reader to frame a clear expression of the plain sense of writing, not only at university level, but in the outside world as well.

If we analyze the texts of scientific structure it is obvious that there is a generally accepted way of writing them. The scientific text is precise, impersonal and objective. It typically uses the third person, the passive tense, complex terminology and various footnoting and referencing systems. Such matters are important when it comes to learning how to write scientific articles.

A good academic text should be well-researched, well-structured, and well-argued.

The target audience is an intelligent reader who does not know anything about the subject but may be familiar with the subject we select for debate and the main theories that are considered to be common knowledge.

The structure of a text starts with an introduction which motivates the reasons for which we approached a certain subject, the relevance and the innovation of proposals and

[1] Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook, printed by University of Essex Printing Services, UK, 2008, p. 2

suggestions. The subsequent chapters present and debate the main arguments in a logical order and the conclusion summarizes the final results, providing a critical assessment on the work and an outlook as well.

Umberto Eco's rules should be taken into consideration: "I've found on line a series of instructions on how to write well. I adopt them with a few variations because I think they could be useful to writers, particularly those who attend creative writing classes". There are useful tips taken over by the Italian writer and expressed in his book *How to Write a Thesis:*

Avoid clichés and express yourself in the simplest way.

Always remember that parentheses (even when they seem indispensable) interrupt the flow.

Limit the use of inverted commas. Quotes aren't "elegant".

Don't be repetitious; don't repeat the same thing twice; repeating is superfluous (redundancy means the useless explanation of something the reader has already understood).

Put, commas, in the appropriate places.

Recognize the difference between the semicolon and the colon, even if it's hard.

If you can't find the appropriate expression, refrain from using colloquial/dialectal expressions.

Be concise and try to express your thoughts with the least possible number of words, avoiding long sentences or sentences interrupted by incidental phrases that always confuse the reader, in order to avoid contributing to the general pollution of information, which is surely one of the tragedies of our media-dominated time.

Don't be emphatic and be careful with dots and exclamation marks.

Spell foreign names correctly, like Beaudelaire, Roosewelt, Niezsche and so on.

Do not change paragraph when unneeded. Not too often.

Do not write sentences in which the conclusion doesn't follow the premises in a logical way[2].

Elmore Leonard, one of the most popular and prolific American novelists of our time, found 10 tricks for a good writing:

1. Never open a book with weather.
2. Avoid prologues.
3. Never use a verb other than "said" to carry dialogue.
4. Never use an adverb to modify the verb "said"…he admonished gravely.
5. Keep your exclamation points under control. You are allowed no more than two or three per 100,000 words of prose.
6. Never use the words "suddenly" or "all hell broke loose".
7. Use regional dialect, patois, sparingly.
8. Avoid detailed descriptions of characters.
9. Don't go into great detail describing places and things.
10. Try to leave out the part that readers tend to skip[3].

Some main features of academic writing

It is often believed that academic writing, particularly scientific writing, is factual, simply to convey facts and information. However it is now recognized that an important feature of academic writing is the concept of cautious language, often called "hedging" or

[2] Umberto Eco, Cum se face o teză de licență, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 213

[3] Elmore Leonard, Easy on the Adverbs, Exclamation Points and Especially Hooptedoodle, published in New York Times, July 16, 2001

"vague language". In other words, it is necessary to make decisions about your stance on a particular subject, or the strength of the claims you are making. Different subjects prefer to do this in different ways.

We have selected some particular grammar issues related to language used in hedging:

Introductory verbs:		seem, tend, look like, appear to be, think, believe, doubt, be sure, indicate, suggest
Certain lexical verbs		believe, assume, suggest
Certain modal verbs:		will, must, would, may, might, could
Adverbs of frequency		often, sometimes, usually
Modal adverbs		certainly, definitely, clearly, probably, possibly, perhaps, conceivably,
Modal adjectives		certain, definite, clear, probable, possible
Modal nouns		assumption, possibility, probability
That clauses		It could be the case that . It might be suggested that . There is every hope that .
To-clause + adjective		It may be possible to obtain . It is important to develop . It is useful to study .

In order to illustrate the relevance of hedging expressions we shall compare the following:

The lives they chose may seem overly ascetic and self-denying to most women today.
The lives they chose seem overly ascetic and self-denying to most women today.

or

By analogy, it may be possible to walk from one point in hilly country to another by a path which is always level or uphill, and yet a straight line between the points would cross a valley.
By analogy, one can walk from one point in hilly country to another by a path which is always level or uphill, and yet a straight line between the points would cross a valley.

Gerald Graff, a professor of English and Education at the University of Illinois from Chicago, emphasized the writer's rational qualities in his *They Say/I Say: The Moves that Matter in Academic Writing* (with Cathy Birkenstein) (2005):

"To make an impact as a writer, you need to do more than make statements that are logical, well supported, and consistent. You must also find a way of entering a conversation with others' views with something 'they say.' . . . It follows, then, . . . that your own argument, the thesis or 'I say' moment of your text should always be a response to the arguments of others"[4].

Taking over this idea we should answer a question: Should we use personal or impersonal style?

Until quite recently, text books on scientific writing advised to use an impersonal style of writing rather than a personal style. An impersonal style uses: the passive voice, the third person rather than the first person (it rather than I or we) and things rather than people as subjects of sentences.

[4] Gerald Graff and Cathy Birkenstein, "They Say/I Say": The Moves That Matter in Academic Writing, 2nd. ed. W.W. Norton, 2010

However, overuse of the passive voice may mean that our writing is less precise, and it may lead to writing which is more difficult to read because it is less natural than the active voice.

Times are changing, and in some disciplines and sub-disciplines of Science it is now quite acceptable to use the active voice, personal pronouns such as I and we, and to use people as subjects of sentences.

Examples of active and passive sentences:
Active: I observed the angle to be…
Passive: The angle was observed to be…
Active: The authors suggest…
Passive: It is suggested…
Active: We used a standard graphical representation to…
Passive: A standard graphical representation was used to…

Examples of the first and third person pronouns:
First person: I found…
Third person: It was found that…

First person: I assumed that…
Third person: It was assumed that…

Examples of persons or things as subjects:
Person as subject: I noticed…
Thing as subject: Analysis of the raw data indicated…
Person as subject: In this report I show…
Thing as subject: This report presents…[5]

The academic writing being a particular style of writing that we need to use when producing a good piece of work, should be:

- unnecessarily complicated
- objective and moral
- pompous, long-winded, technical
- impersonal, authoritative, humorless
- elitist and to exclude outsiders
- appropriate in specific circumstances
- easier for non-native speakers to follow.

Unity and cohesion within paragraphs are explained by clarity, each paragraph dealing with one idea and the information should relate to each other smoothly and logically. Unity and cohesion in the whole work, essay or thesis, should explore one clearly stated central idea and paragraphs should also be arranged in a logical order, developing the argument.

Experts say that there are many different ways of measuring the difficulty of writing an academic text. Three different kinds of measure (which can be used in combination) are: expert-based, reader-based and text-based.

Academic writing is all about accuracy and our choice of words should be made carefully. Always avoid using informal words and colloquial expressions as these don't look very professional. For example, try not to include contractions (can't, isn't) in our writing, simply write these out in full (cannot, is not). If we use any abbreviations, such as: OT, NC,

[5] http://www.monash.edu.au/lls/llonline/writing/science/1.5.xml

make sure you have explained them in full first as well as showing our reader the abbreviation we will use: Occupational Therapy (OT), National Curriculum (NC).

Expert-based methods are ones that use experts to make assessments of the effectiveness of a piece of text. Referees, for example, are typically asked to judge the quality of an article submitted for publication in a scientific journal, and they frequently make comments about the clarity of the writing. Similarly, subject-matter experts are asked by publishers to judge the suitability of a manuscript submitted for publication in terms of content and difficulty.

Reader-based methods are ones that involve the actual readers in making assessments of the text. Readers might be asked to complete evaluation scales, to state their preferences for different versions of the same texts, to comment on sections of text that they find difficult to follow, or be tested on how much they can recall after reading a text.

Text-based measures are ones that can be used without recourse to experts or to readers, and these focus on the text itself. Such measures include computer-based readability formulae and computer-based measures of style and word use[6].

Practical guidelines for writing an academic text

Let's imagine that we are writing for a fellow colleague or for one of our students who is familiar with the conventions of our discipline, but who does not know our area. Readers need to be able to grasp what we did and what we found, and to follow our arguments easily.

Use the first rather than the third person. Here we have an example: 'We suggest that . . .' with 'This paper suggests that . . .'

Use short and simple words. It is easier to understand short, familiar words than technical terms that mean the same thing: 'We assume, from the start . . .' with 'We assume, a priori . . .'

Use active tenses. It is easier to understand text when writers use active tenses rather than

passive ones. Compare: 'We found that the chemists varied more than the engineers on a measure of extraversion . . .' with 'Greater variation was found on a measure of extraversion with the chemists than with the engineers . . .'

Sequencing in sentences. It is more helpful for the reader in English if the subject of the verb comes before, and the object after, the verb. Compare: 'Students need accessible information to become intelligent customers . . .' with 'To become intelligent customers, students need accessible information . . .'

Place sequences in order. Similarly, it is best to describe procedures in the order that they take place. For example, compare: 'Before the experiment commenced, we first briefed the participants on the necessary procedures and any precautions that they should take . . .' with 'We briefed the participants on the necessary procedures and any precautions that they should take before the experiment began . . .'

Avoid negatives. Negatives, especially double or treble ones, can be confusing. Compare:

'The figures provide no indication that the costs would not have been lower if competition had not been restricted . . .' with 'The figures provide no indication that competition would have produced higher costs . . .'. Negative qualifications can be used, however, for particular emphasis, and for correcting misconceptions.

Do not use contractions. Write in full.

[6] James Hartley, Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook, Taylor & Francis e-Library, New York, 2008, p. 16

Avoid abbreviations. Many writers use abbreviations for technical terms: for example RAE for research assessment exercise. Too many abbreviations on a page are off-putting. Furthermore, if the abbreviations are unfamiliar to the reader, it is easy for them to forget what they stand for. Write in full and use 'for example' instead of 'e.g.', unless you are using e.g. or i.e. in parenthesis.

Avoid overloading the text with references. It is difficult to read sentences that end with long lists of supporting references. It is better to cite only the more recent papers that between

them summarize earlier research.

Do not write long sentences. It is easier to understand short sentences than it is to understand long ones, because long sentences overload the memory system. However, it is good practice to vary sentence lengths, as long strings of short sentences[7].

As a rule, sentences less than twenty words long are probably fine. Sentences twenty to thirty words long are probably satisfactory. Sentences thirty to forty words long are suspect. Sentences with over forty words in them will probably benefit from re-writing.

Use short paragraphs. Short paragraphs are easier to read than long ones. Any typescript that has a page of text without at least one new paragraph needs attention!

Use numbers or bullets. Numbers or 'bullets' are useful if you want to make a series of points within a paragraph.

Use subheadings. Subheadings label sections so that writers and readers know where they are, and where they are going. Subheadings help the reader scan, select and retrieve material, as well as to recall it. Subheadings can be written in the form of statements or in the form of questions. If the subheadings are in the form of questions, then the text below must answer them. This helps the author to present, and the reader to follow the argument.

Print out and revise draft copies. Print out draft copies when the text is nearing completion. Copies allow us to check more easily the undetected mistakes or details: punctuation, capital letters, references and so on so fourth, as well as to get a better overview of the document as a whole.

When we find difficult to . . . If it is difficult to explain something, we need to think of how we would explain it to a particular person. We also need to think of what we would say, try saying it and then write this down. And after all these we will polish the text.

Ask other people to read your drafts. Colleagues and students may be willing to read and comment on drafts. Ask them to point out those sentences or sections that they think other readers might find it difficult to follow. People are more willing to point out difficulties for others than they are to admit to their own.

Revise continuously. Never regard the last version of the text as the final one. Put this version on one side and then come back to it a day or two later.

How to make quotations

The first quotations include current academic literature. Articles, newspapers and magazines are not considered appropriate literature, but can represent a source of data or public opinion. Books addressing practitioners are not considered suitable literature, except for selected definitions. Web sites and other publications from corporations need to be considered with caution. Not even Wikipedia entries are considered academic references. An important aspect of writing in an academic style relevates that the quotation of foreign intellectual property must be indicated. The source of any paragraph or idea that is not ours

[7] Umberto Eco, Op. Cit., p. 206

must be precisely specified because plagiarism is a serious issue and may have unpleasant consequences.

Quotations are made within the text or in footnotes and have to be numbered consecutively throughout he text, with Arabic numbers. For in-text quotations we shall use quotation marks and indicate the exact page number of the quoted paragraph or sentence, for instance "…considerations of how Jewish the Ethiopians were and how easily they could adapt into their new environment" (Michael Corinaldi, p. 180). If more than one word is omitted, this has to be indicated by three dots (…). If we insert additional text to the direct quote, this must be indicated by placing it in brackets. If we translate a quotation from a foreign language we shall mention it. A useful piece of advice is to rephrase arguments taken from the literature in our own words, but not forgetting to indicate the original sources.

How to avoid plagiarism

Before speaking about plagiarism we need to understand some basics about copyright.

Plagiarism can be more than a bad academic practice, it can be a violation of the law if we break copyright. Here is what we need to understand to stay legal:

- as a general rule, facts cannot be copyrighted. This means that we are able to use any facts we find to support our writing.
- although facts are not subject to copyright, the words used to express them are, particularly if the wording is original or unique (copyright covers original expression).

We are free to use information from other materials in our articles, but we must use our own words to express it. To avoid this, we can take the existing facts and put them into our own words. There is a grace on how different the phrase can be. Adding a comma is not enough. However, changing the grammar around is.

If we must copy, we will not copy whole pages or paragraphs. Instead, we will put most of it into our own words, and quote the copied part. On the other hand, we will cite our source using the proper bibliography format. If we are worried something that we have might sound like someone else's, it is probably because it does.

Honestly writing a paper or an essay, the chances of plagiarizing another person's content are very slim. If we are conscious of the fact that we are copying someone else's work, then chances are that we will be caught.

A difference between plagiarizing and paraphrasing is needed to be made. Paraphrasing means taking another person's ideas and putting those ideas in our own words. Paraphrasing does not mean changing a word or two in someone else's sentence, changing the sentence structure while maintaining the original words, or changing a few words to synonyms. If we are tempted to rearrange a sentence in any of these ways, we are writing too close to the original. That's plagiarizing, not paraphrasing.

To conclude this presentation we may state again that we need to keep meticulous records and write up rough drafts of our academic text as we go along. Writing the text proper with the experimental chapters, progressing to the literature review, introduction and conclusions, writing the summary or abstract last, after writing the conclusions, writing clearly and directly, with the reader's expectations always in mind, frame a certain way to a successful work. Leading the reader from the known to the unknown, thinking, planning, writing and revising follow a complex pattern of the academic writing rule.

Bibliography

1. *Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook,* printed by University of Essex Printing Services, UK, 2008
2. Eco, Umberto, *Cum se face o teză de licenţă*, Editura Polirom, Iaşi, 2006
3. Elmore, Leonard, *Easy on the Adverbs, Exclamation Points and Especially Hooptedoodle*, published in **New York Times**, July 16, 2001
4. Graff, Gerald and Cathy Birkenstein, *"They Say/I Say": The Moves That Matter in Academic Writing*, 2nd. ed. W.W. Norton, 2010
5. Hartley, James, *Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook*, Taylor & Francis e-Library, New York, 2008
6. Roz Ivanič, *Writing and Identity. The discoursal construction of identity in academic writing*, Josn Benjamins Publishing Company, Philadelphia, 1998

7. http://www.monash.edu.au/lls/llonline/writing/science/1.5.xml
8. http://www.cumbria.ac.uk/StudentLife/Learning/SkillsCumbria/AcademicWriting/WhatisAcademicWriting.aspx

HOW CAN THE GOSPEL OF JESUS CHRIST BE REGARDED IN THE CONTEMPORARY CONTEXT OF GLOBALIZATION

Vasile-Doru Fer, Assistant Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Questions like, who we are, where we come from and where we go, have caused many debates over time, humanity being concerned about this issue since the beginning to the contemporary days. According to Christian teaching, the world has its origin in God, being His work, created not out of an ever existing substance and coeternal with Him, but "out of nothing". Unfortunately, over time, the world has been removed from its primary purpose, becoming a laboratory for conceptual experiments, thus neglecting the evangelical principles and the ancestral traditions at the same time. Before approaching the actual topic, we shall note that the seriousness and sincerity with which there must be assessed and analyzed the challenges of the contemporary world, sometimes giving rise to a wide range of interpretations, sometimes even dissensions, confusions or uncertainties. There are organized conferences in our continent that propose different theories, concepts or complex systems "intended" to create progress and facilitate the destiny of humanity. Concerned with these issues, the contemporary society is living, on the background of a general crisis of the meaning of life, a cultural, religious or educational mess, obvious symptoms in what a globalized society is intended to be. Given these circumstances we wonder: where can be located and how can the Gospel of Jesus Christ be perceived in the contemporary context of globalization.

Keywords: evangelical principles, ancestral traditions, challenges, concepts, globalized society.

Before addressing the actual topic of the paper, we note that the seriousness and sincerity with which challenges of modern and postmodern world, about spiritual matters, should be addressed, entails a wide range of interpretations, sometimes misunderstandings, confusion or uncertainty, not only on those who belong to the Church, laymen and ministers alike, but to any Christian who wants to draw and learn a minimum of evangelical principles enshrined in the basic Christian[1].

Lacking claim to be exhaustive, however, I say it is unacceptable as a Christian not to worry about the anxieties of the contemporary society and also the questions and issues that arise in a society that wants to be globalized, with all its coordinates, and which, is more than ever seeking to overthrow God of its existence and its way of being. I said this is not accidentaly, since the absence from the European Constitution of the word "God" and any other reference to Europe's Christian traditions is likely to fret all the Churches in Europe.

There are held on our continent a series of conferences that bring up the question of European spirituality, but we wonder: *that spirituality*? The response that may occur immediately is certainly: *the Christian*. The political correctness Europe that wants to place all alike, is increasingly becoming a place where the fact of being a Christian must be spoken softly. We say that basing on the negative remark made by the Austrian Minister Johannes Farnleitner, whio, in June 1999 was making a statement that should give pause to all: "Europe stops and must stop where Orthodoxy begins"[2].

[1] Stelian Gomboş, Despre comuniunea liturgică în Iisus Hristos - ca premisă a comuniunii popoarelor într-o Europă creştină, (About the Liturgical Communion in Jesus Christ - as a Prerequisite for the Peoples Communion in a Christian Europe) , published in "The Theological Revue" , no, 3, July – September, 2008 , p. 88.

[2] Elisabeth Behr Siegel, Locul Bisericii Ortodoxe în construcţia europeană,(The Place of the Orthodox Church in the European Construction) http: //. www.nistea. com/ort-eur.htm.

Without trying to offend anyone's religious belief or affiliation, I would add by saying that intentions are that that Europe should stop where actually Christianity begins.

When the Iron Curtain was still high, Mircea Eliade, in exile, notes that for many Westerners, Europe stops at the Rhine or at most in Vienna [3]. I would say, without being ironical, it probably stops there to where they got during their wedding journeys, because beyond the Rhine or Vienna there is something, there are ancient principles based on a strong belief in God, anchored to the rock of transcendence.

So, the question we ask each other as Christians would be this: how can we keep our spiritual and moral relevance when Romanian society mores are increasingly shaped by Western patterns? What are the steps to be taken so that the Gospel should be perceived as fair, lacking obsolete, in this new social context of globalization, without losing what little which has left.

Our intentions are to try to provide answers and solutions to the concerns of the society and also of our peers. We will certainly find these answers in the teachings of the Gospel, being such a clot that can bring together all the members of the Body of Christ in and through the Word of the Father.[4]

Globalization between choice and constraint

In addition to being discussed and treated in different ways and in the light of all the bearings of our society, globalization is an inevitable phenomenon, and we who live it are not able to decide or to choose whether we want or if we accept globalization. Today, globalization simply exists and we are somehow predestined to live under its sign, under its spectrum, and to cope with it [5].

But what is or what it means, in practice, this phenomenon that we used to call globalization? It is almost impossible to give a definition of globalization in a form universally accepted and perhaps even final. The reason is that globalization subincludes a multitude of complex processes with a dynamic variable reaching different areas of asociety. It can be a phenomenon, an ideology, a strategy, or all together and it is the modern term used to describe changes in the society in which we live.

Trying to identify it, the concept of globalization began to be used after 1990 to describe a complex, socio-economic and cultural process, but it is impossible to exhaust in a definition or a form all springs involved by this reality. However briefly, we can say that globalization is a new and very well articulated system, through which it is expected that we should become one river.

On this basic and general framework all the other components are added, making up the postmodern society in which we live: economic and financial, political, cultural and even religious. Nothing of what is happening now in our society remains uncontaminated by the scourge of globalization, globalization becoming the symbol of the times we are living.

However, globalization universalized, involves the idea of unifying the societies and thereby one can reach the relativization of national or community identities, the ones

[3] Mircea Eliade, Împotriva deznădejdii, (Against Despair), "Humanitas" Publishing House, Bucharest, 1992, p. 151.

[4] Florin-Toader Tomoioagă, Ortodoxia românească în noul context european: adaptare, refuz, misiune, (Romanian Orthodoxy in the New European Context: Adaptation, Refusal, Mission) published in the volume „ Tradiție și Modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană", (Tradition and Modernity in Romanian Society in the New Context Created by the Accession to the European Union), published in "Univesity of Oradea Publishing House", Oradea, 2007, p. 203.

[5] Cătălin Turliuc, Globalizarea - simbolul contemporaneității, (Globalization-the Symbol of Contemporaneousness), published in „Lumina de Duminică" newspaper, in 28 September 2008.

through which a people or a particular community defines its existence, with the threat of homogenization, of the creation of a global culture, as is consumerism, becoming the measure of all things in a society deprived of meaning.

On the other hand, globalization customizes, favoring individualism and pluralism, which are expressed both by a variety of faiths and denominations, but also by a multitude of opportunities for religious commitment in the world.

There should be noted that when we do not reflect on the truths and realities of existence, we come to what we might call globalization in which modern man no longer thinks of deification and is rarely concerned about his own state, specifically to reach a state of holiness [6]. Basically, these terms have nearly disappeared from the main background of the Romanian language and in the sense of many, they became archaisms.

Unfortunately, standards went down and requirements went down as well. If the medieval society had as a social ideal people holiness, the society we live got to be satisfied with "humanizing" them. We live in a world where gradually Christian values have been abandoned or rather, we live in a society that has never known and accepted them fully and consciously. The nowadays world must be reattached to Christian values and sensitized to the refined values of Christian doctrine, namely to the principles of the gospel of Christ.[7]

In other train of thoughts, globalization phenomenon exhibits a relativization of community values by emphasizing the role that the individual - not the person – in the mass a society is made up of, hence the more elusive nature of the liabilities based on the fact that we are bearers of image of God. Paradoxically there is intended the accountability of modern man, but this responsibility is considering further legal relations, not the moral or ontological ones. And then we wonder: globalization is chosen by us or we are constraint to choose it? Through accountability only directed to certain aspects, man loses his vertical sense references and primarily summarizes the horizontal ones, made available by the institution where they work and whose fingerprints are increasingly faithless .[8]

Under the impetus of globalization there is intended a division between sacred and secular, but mostly it is envisaged that they should not be confused. The contemporary man is directed mainly to guide his steps towards material life at the expense of its moral spiritual dimension so that the long-sought happiness for as a trend for the soul which should be directed to the welfare and comfort. Vitalistic postmodern conceptions presents as a man concerned only for the present moment. The Faustian phrase "oh, moment stay, you are so beautiful" [9], is just the result of a conception repealing any concerns of man to his soul, and especially to the next life.

Nowadays man, with a greater discretion is inoculated the idea to look exclusively to the ground, thus deducting his name from "humus", without being allowed to think that he

---

[6] Stelian Gomboş, „ Despre folosul, participarea şi impactul tinerilor creştini români ortodocşi în Uniunea Europeană” , (About the Benefit, Participation and Impact of Young Romanian Orthodox Christians in the European Union) , published in the volume,„Tradiţie şi Modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană” (Tradition and Modernity in Romanian Society in the New Context Created by the Accession to the European Union) , Univeristy of Oradea Publishing House, Oradea, 2007 , p. 191.

[7] Teofil Tia, Biserica Ortodoxă Română şi Întegrarea Europeană- reflexii, analize, problematizări, (The Romanian Orthodox Church and the European Integration-Reflexions, Analyses, Investigations) “Reîntregirea” Publishing House, Alba Iulia, 2006, p. 21.

[8] Ştefan Iloaie, Misiunea Bisericii în contextul secularizării , (The Mission of Church in the Context of Secularization), published in “Renaşterea”, no. 11, November, 2006, p. 2.

[9] Johanne Wolfgang Goethe, Faust, PartI, translated in Romanian by Lucian Blaga, preface by Tudor Vianu, Editura de Stat pentru literatură şi artă (The State Publishing House for Literature and Art), Bucharest, 1955, p. 75.

really is "anthropos-ανθρωπος", too. [10]. Losing this genuine spiritual dimension, it is natural that in the soul of man there should be occurred an abyss that can not be replaced but only with substitutes which gives confusion, misguidance and disorientation.

Quitting traditions and Christian values that have guided mankind for centuries or even millennia, which were the expression of the secret structure of the whole cosmos accessible to senses and mind which refers both to God and neighbor and to the created world as a whole has not but an alternative: nihilism and death.

In this sad reality and bleak outlook, we as Christians and preachers of the Gospel principles, are called to show our fellow men the way to God, the return from exile of sin and spiritual death, to communion with God and neighbor.

Mission of the Church in a society marked by globalization

This last part of the subject we intended to address is related to the mission of the Church in a society marked by globalization. Without the intention to address the many pressing issues warranting an interest, I will stop only on some of them.

Since always the Christian Church life has been characterized as a complex one, which had as foundation God's love and its interpersonal expression at human level. This experience of love as an expression of the divine economy present in the Church, actually characterized the life of the Church in the first centuries of Christianity, so that the entire effort of Christians was directed towards creating love among people following the perichoresis trinitarian model.[11]

The unbreakable basis of Christian love is Trinity and the Church placed it at its foundation. According to the Holy Scripture and Holy Tradition, man was created in the image of the Trinity, this intratrinity love also having direct consequences on the experience of love at interpersonal level, being concentrated, in a truly sublime way, upon the Church community.

The human being is a relational and dialogic creature and fulfills the truth of his existence only in relationship and loving dialogue with God and his fellow men.[12]

In my sense, one of the urgent tasks of the Church in this society marked by globalization is to persuade the nowadays man to maintain a loving dialogue with God, because by maintaining this dialogue, the man manages to grow in his love, to become love, placing himself outside individualism, egocentricity and solipsism. This perspective was opened in the Church's life, by the presence of the Trinity, as a structure of supreme love "to love one another, as in a plan to confess." Thus, the Trinity perichoresis reflects in the Church's community, the integrated human person and the communion within the Church increasing inside it, in its love-giving and sacrificing love.

Love as the Trinity life incarnation and as experience of this life through the sacrifice and resurrection of Christ, remains the main principle of the constitution of the Church as communion of people with the Trinity and with the neighbor.

As a divine-human institution, clearly defined in time and space, the Church meets inside it heaven and earth, men and angels, being the heart of the universe where we

[10] Gerhard Kittel, Theological Dictionary of the New Testament, vol I A – Γ, WM. B. EERDMANS PUBLISHING COMPANY, Michigan, Grands Rapids, 1999, p. 364-365 ; Anatole Bailly, Dictionnaire Grec-Francais, Edition revue par L. Sechan et P. Chantraine, Paris, Ed Hachette, 2000, p. 163-164.

[11] Marius- Mihai Ilca, Teologia iubirii ca oglindire a vieţii Bisericii în primele veacuri creştine, (The Theology of Love as a Reflection of the Life of Church in the First Christian Centuries), published in „ Teologia", "The Theology" Revue, no, 1, January – April, 2010, p. 187.

[12] Dumitru Stăniloae, Sfânta Treime, structura supremei iubiri, (Holy Trinity, the Structure of the Supreme Love), published in „Studii Teologice" "Theological Studies" Revue, no 5-6, 1970 , p. 347.

are all called.[13]. Fed by the divine energies, it has ensured by our Saviour, the victory over all the vicissitudes of life: "... and the gates of hell shall not prevail against it". (cf. Matthew 16, 18). This certainty guaranteed by the words of Jesus Christ offers the Church the success in its mission among people, proving that it is the life of God among people. Church is no stranger to the world and even less to people.[14] Because it has a theandric constitution, Christ and humanity are so united in the Church, that within it, they cannot be seen without each other and one cannot talk about one without the other.

The second condition for the Church to carry out an effective mission for the time and context of globalization is to be itself, to keep its identity of any price and in any conditions. Keeping the identity of the mission which the Church carries with itself, is to identify everyone with the authentic experience that gives life and spiritual strength for inner fulfillment, but also for outward testimony of the truth, regarding the beauty and uniqueness of living in and with Christ. Church is the place where Christ brings Himself as Sacrifice, Christ The sacrificed One being the source of holiness of the Church and also the source of our holiness.

As a conclusion, we will state that the Church's missionary approach should include the concept according to which the Church is not only the community with high or very high number of members, but even the community with the smallest number , but where is indwelling the spiritual testimony about living our lives and about the authentic life of Christ.

Thus perceived, the mission of the Church is not represented only by a huge project just like an octopus which includes everything in itself, but also by the micro intervention of being successors of the Savior, a skill which any baptized Christian should possess.

The Church's mission in a globalized society is to strengthen spirituality in order to combat the desacralization of Christian life and of religious relativism, being some of the major factors of the secularization distinguishment and expansion in the context of the postmodern world globalization.

Looking carefully the missionary aspects of the Church, but also the challenges that are aroused in this respect, we state that globalization is a challenge to our identity in our quality of Orthodox Christians, because it leads to an anthropological reduction in which human beings are seen as individuals and not as persons in communion, not cooperative but competitive, consumerist and materialistic, not spiritual, with eschatological vocation. These dynamic realities must determine a new theological approach to a complex and changing context, so that the Church should continue "to make all things to all men, that might by all means save some." (cf. I Corinthians 9, 22), namely to have a responsible and pragmatic perspective.

In this respect, the Gospel of Christ must not only be protected, but also confessed. And confession is made by sharing faith through a message adapted to the post-modern context, in terms of language, methods of approach and the content of the message itself.

Church calls us all alike, to focus our efforts and to revitalize the society we live in, but it also calls our neighbors, because a healthy, right and respectable society is built only by promoting Christian values, the only ones made up of real guarantees for a vivid future of mankind.

Bibliography

[13] Vladimir Lossky, Teologia mistică a Bisericii din Răsărit, (Mystical Theology of the Eastern Church), "Anastasia" Publishing House, Bucharest, 1992, p. 209.

[14] Ioan Bria, Experienţa lumii în teologia ortodoxă actuală, (The World's Experience in Nowadays Orthodox Theology), published in „ Biserica Ortodoxă Română" "The Romanian Orthodox Church" Revue , no. 9-10, 1980, p. 1009.

Bailly, Anatole, *Dictionnaire Grec-Francais,* Edition revue par L. Sechan et P. Chantraine, Paris, Ed Hachette, 2000

Bria, Ioan, *Experienţa lumii în teologia ortodoxă actuală*, (The World's Experience in Nowadays Orthodox Theology), published in „ Biserica Ortodoxă Română" "The Romanian Orthodox Church" Revue , no. 9-10, 1980

Eliade, Mircea, *Împotriva deznădejdii*, (*Against Despair*), "Humanitas" Publishing House, Bucharest, 1992

Goethe, Johanne Wolfgang , *Faust*, PartI, translated in Romanian by Lucian Blaga, preface by Tudor Vianu, Editura de Stat pentru literatură şi artă (The State Publishing House for Literature and Art), Bucharest, 1955

Gomboş, Stelian, *Despre folosul, participarea şi impactul tinerilor creştini români ortodocşi în Uniunea Europeană*, (About the Benefit, Participation and Impact of Young Romanian Orthodox Christians in the European Union), published in the volume „Tradiţie şi Modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană" *(Tradition and Modernity in Romanian Society in the New Context Created by the Accession to the European Union)* , Universty of Oradea Publishing House, Oradea, 2007

Gomboş, Stelian, *Despre comuniunea liturgică în Iisus Hristos - ca premisă a comuniunii popoarelor într-o Europă creştină*, (*About the Liturgical Communion in Jesus Christ - as a Prerequisite for the Peoples Communion in a Christian Europe*), published in "The Theological Revue" , no, 3, July – September, 2008

Ilca, Marius- Mihai*, Teologia iubirii ca oglindire a vieţii Bisericii în primele veacuri creştine*, (*The Theology of Love as a Reflection of the Life of Church in the First Christian Centuries*), published in „ Teologia", "The Theology" Revue, no, 1, January – April, 2010

Iloaie, Ştefan, *Misiunea Bisericii în contextul secularizării*, (*The Mission of Church in the Context of Secularization*), published in "Renaşterea", no. 11, November, 2006

Kittel, Gerhard, *Theological Dictionary of the New Testament*, vol I A – Γ, WM. B. EERDMANS PUBLISHING COMPANY, Michigan, Grands Rapids, 1999

Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii din Răsărit,* (*Mystical Theology of the Eastern Church*), "Anastasia" Publishing House, Bucharest, 1992

Siegel, Elisabeth Behr, *Locul Bisericii Ortodoxe în construcţia europeană,(The Place of the Orthodox Church in the European Construction)* http: //. www.nistea. com/ort-eur.htm.

Stăniloae, Dumitru, *Sfânta Treime, structura supremei iubiri*, (*Holy Trinity, the Structure of the Supreme Love*), published in „Studii Teologice" "Theological Studies" Revue, no 5-6, 1970

Tia, Teofil, *Biserica Ortodoxă Română şi Întegrarea Europeană- reflexii, analize, problematizări*, (*The Romanian Orthodox Church and the European Integration-Reflexions, Analyses, Investigations*) "Reîntregirea" Publishing House, Alba Iulia, 2006

Tomoioagă, Florin-Toader, *Ortodoxia românească în noul context european: adaptare, refuz, misiune*, (*Romanian Orthodoxy in the New European Context: Adaptation, Refusal, Mission*) published in the volume „ Tradiţie şi Modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană", (*Tradition and Modernity in Romanian Society in the New Context Created by the Accession to the European Union*), published in "Univesity of Oradea Publishing House", Oradea, 2007

Turliuc, Cătălin, *Globalizarea - simbolul contemporaneităţii, (Globalization-the Symbol of Contemporaneousness), published in* „Lumina de Duminică" newspaper, in 28 September 2008

THE ROLE OF LANGUAGE IN THE CONSTITUTION OF THE INTERSUBJECTIVE WORLD[1]

Irina Rotaru, PhD, Post-PhD Fellow SOPHRD/159/1.5/133675 Project, Romanian Academy Iași Branch

Abstract: Our paper aims at analysing the relation between languare and intersubjectivity from a phenomenological point of view. That language is essentially intersubjective, and that intersubjectivity would not be possible independently of a form of language is probably unanimously admitted; this will not be our concern in this paper. We will seek after how language and intersubjectivity support and complement each other in constituting the world, from its most fundamental, natural level, to the highest, cultural level. For that we appeal to the Husserlian theory on consciousness, according to which the world we have access to is never the world of an isolated subject, of a solus ipse, but of an intersubjective consciousness.

Keywords: Language, intersubjectivity, constitution of world, Edmund Husserl.

That language is essentially intersubjective is quite a common sense. Everybody would probably agree that in order for a form of language to appear, it is necessary that at least two souls meet, and recognize themselves as developing internal life. Language stems out from the need of communication. We are born with this need; immediately after birth the infant will signalize her discomfort, crying in search of comfort. She will receive back responses which might at first not ne perceived as such, but she will soon establish a correspondence between signalizing the need and the response received in turn. It is also well known that in the first minutes after birth new born babies are capable of gesture imitation, which establishes a relation of communication between self and other.[2] But let us imagine that the new born would have no animal soul around her, would open eyes in a world in which she is the only living being. She would receive back no sort of answer to her cries, she would experience no sort of exchange with a similar being, she would receive no demands from anyone. Would she continue signalizing her needs? Would she grow to experience other needs than the ones strictly associated to bodily discomfort? We would say that she would not continue to "communicate" her discomfort; it would make no change.

So, even if the need to communicate is innate, in order for someone to develop into a communicative being she must experience others as having internal life, made out of feelings, attitudes, thoughts, evaluations, etc. The content of our internal life is the result of our interest in the exterior, in reality. By means of language we exteriorize, we make our world known to others, having at the same time access to their worlds. The content of our internal life is the result of our interest in the external world. But this interest is mediated by the awareness that there are also others who experience the same world I have access to; would I experience no others, there would be no world outside of me, I would be limited to my basic bodily sensations. It is not only that the others broaden my world, but they make it possible for me to have a world. In what comes, we will analyze how language and intersubjectivity determine the constitution of the world and perception of reality, following the phenomenological analysis of Edmund Husserl.

[1] This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOPHRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU/159/1.5/133675.

[2] See in this respect Andrew N. Meltzoff and M. Keith Moore, "Imitation of Facial and Manual Gestures by Human Neonates", Science, New Series, Volume 198, Issue 4312, (Oct. 7, 1977), 75 -78.

Things are given to us through perception, through experience connections. One of the most fundamental phenomenological facts about perception is that "Is there no empirical consciousness, in which an exterior existence can reflect itself, then appearances that set something as existing in the exterior are also impossible."[3] But, I can directly experience things only in a restricted way. Things are given to me in perception only from a certain perspective, depending on how I am spatially positioned towards them. Only certain sides of a thing are given to me at the same time, and even if I can move around things in order to gain direct access of the sides at first hidden for me, I can never have in direct perception all the sides of a thing. Then, I can approach things only in a certain limited way. Regarding some, like the sun, I can never go near to; others, like the bottom of the sea, I will never see, never experience. The interior of things can be directly given to me only if I alter their shape or unity. Still, I do not perceive sides of things, but things as unities. I do not experience, and I cannot imagine experiencing lack of space or lack of time. How is this possible? How do the idea that there is no appearance where is no consciousness, and the fact that I have perceptions of things I have never had access to stand together?

Every perception can be considered as composed out of two aspects of different natures: one material, while the other one immaterial, respectively the physical existence and the sense attached to it. On the part of the perceiver, to these aspects corresponds the fact that he/she is constituted out of body and consciousness. It is not only that a body without consciousness would not have sense attached to its experiences, but it would not have experiences. To have experiences means to be able to abstract oneself from what is happening to oneself, to situate oneself at a higher level, and reflect upon what is happening. Plants are alive bodies with no consciousness. They do not experience reality, they simply form the fundamental, natural level of reality, they are part of the natural-causal chain, with no possibility to escape from it; having no consciousness, they have no possibility to add an extra level to natural world, a level of sense, a level of experience.

A consciousness without a body would also have no experiences; it would be an infinite adequacy with itself, which sounds as if we could describe it as an infinite feeling or state of peace, but a pure consciousness could not have feelings and states because these are bodily rooted. So, if we can speak of bodies without consciousness as something alive, we cannot speak of a consciousness without a body as being alive, as existing. A consciousness without a body is simply unconceivable.

We being unities composed out of body and soul, or consciousness, cannot have in perception only the physical or only the sense aspect of a thing. To put it in other words, body and consciousness are always a unity in experiencing, influencing themselves reciprocally, what is physically given being modeled according to the meaning consciousness possesses, while meaning is constantly re-evaluated and re-shaped according to what is physically given. Phenomenology speaks about body and consciousness in terms of levels when it comes to the constitution of reality. The body describes the most fundamental level of the constitution of reality, while consciousness the highest one. They never function independently of one another. There is a fundamental form of consciousness in every bodily existence in the world, while the highest level of meaning is still bodily shaped, though not evidently at the first sight. Let us examine now these ideas more closely.

If I am looking at a chair and concentrate upon my perception and what is strictly physically directly given to me, I will discover that I only see, for example, the seatback of the chair and its rear legs. However, these are not given to me as shapes, as parts independent of a unitary object, and lacking a practical usage. They are actually given to me

[3] Edmund Husserl, Zur Phänomenologie der Intersubjektivität. Texte aus dem Nachlass. Erster Teil. 1905-1920. Edited by Iso Kern. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff, 1973, p. 15. (Hua XIII)

as "the chair" which can be used, for example, to sit on. What happens is that consciousness ads to the direct perception, by means of passive syntheses, sub-conscious associations, the content of previous experience. I know from previous experience that the sides I see compose the unity of different objects, so I actually perceive them according to this expectation. This aspect of perception, namely the constitution of isolated objects, can be explained only by appealing to subjectivity considered independently of intersubjectivity. But we never perceive isolated objects, we perceive them in contexts, and these contexts on the background of the world as a constant infinite unity. As we have established earlier, an isolated subject would not have access to a world, would not be able to constitute a world by himself. So we have to appeal to intersubjectivity in order to explain that space and time are experienced as being infinite, that what is directly given in perception is given as part of a unitary world, with no gaps in it.[4]

Husserl's emphasizes that our consciousness is never the consciousness of an isolated subject. We wake up in a world in which communication is always present, in which people continuously tell us about what they have seen, about experiences they make, about how they experience certain aspects to the expense of other, more relevant for others, or the same aspects experienced by the others, but with different sense. "The surrounding world of people /…/ is not at all just adequacy to consciousness and /…/ experienced universe of realities in the form of spatio-temporality, but it is experienced as expression of human Dasein, as it is from people that it has its sense of existence /…/."[5] The world is never given to us as simple nature. It is always given according to the sense that results from exchanges with the others. When Husserl says that the world is not given to me only according to my consciousness, he means that we perceive what is present to our consciousness according to our sense expectations established by interaction with others.

The first form of communication is the one establishing at the level of the body, by means of bodily expressions. "People are there for one another in the intersubjective surrounding world in which they as mature people in every reflection already find themselves, by means of expression. The most primitive and fundamental of the gradation of foundation is the *expression of Dasein* (*ichlichen Daseinweise*), the personal in the broadest sense, the corporeal body." [6] We do not have to do here with what is normally called body language, gestures that we associate with meaning not consciously controlled. We are talking of the fact that in encountering another human being, or another animal, we perceive it as another living being because it moves by own will. Because the body is the one that first presents to me the other as another soul, as another will, Husserl calls it "the originary organ of the I" (*Urorgan des Ich*). By means of this first recognition of the other as being similar to me, which at this level only means recognizing him as a psycho-physical ego, it is established the first and most fundamental community, that Husserl calls community of nature. It is called community of nature because there is not yet any cultural or personal aspect attached to this level; intersubjective world only means here intersubjective spatio-

[4] In what regards the contribution of subjectivity and intersubjectivity to the constitution of the world we must keep in mind, as in the case of body and consciousness, that we are not talking about processes that take place in objective time, but of processes that participate to the constitution of time, that are constantly at work in fundamenting experience. Consequently, it is not the fact that up until a point in our lives subjectivity functions alone in shaping perception, whereupon intersubjectivity enters the scene and completes the work. Subjectivity and intersubjectivity here are considered as fundamental conditions of possibility for experience. Subjectivity is a more original condition of possibility for experience, which does not mean that it ever functions independently of intersubjectivity.

[5] Edmund Husserl, Die Lebenswelt. Auslegungen der vorgegebenen Welt und ihrer Konstitution. Texte aus dem Nachlass (1916-1937). Edited by Rochus Sowa. New York: Springer, 2008., p. 345. (Hua XXXIX)

[6] Ibidem, p. 346.

temporal world.[7] In recognizing the other as being a psycho-physical unity, just as I am, my psychic and my body couple with the psychic and the body of the other, my perspective on the world is joined by the other's perspective on the world, as it is given to me. This means that every natural object that is given to me in perception will receive an appresented layer, corresponding to the possible perspectives of the other. Space and time broaden with the perspectives of the other, fact of which I am not aware as such, but which unthematically determines my perception of the world.

We kind of borrow these experiences and perceptions from them, broadening our consciousness beyond our direct experiences and perceptions. Due to empathy, things are not given to me only according to what I can directly experience regarding them, but also according to what I could have or could experience if I put myself in the place of the other. These appearances, of which I find out by means of communication, become characteristics possible to be experienced by me, adding to the characteristics I directly experience. The limits of my consciousness flow do not coincide with the limits of my direct experiences or with the limits of my life. The existence of the others broadens my experience of time in at least two aspects. First of all, if we represent time by drawing a line, this line is prolonged to infinity by the time of the lives of people that lived before me and will live after me. But time also has depth. The concomitant lives of the others, with their stories that intersect with my stories, deepen the experienced time.

My consciousness tends to infinity, because it is prolonged with the consciousnesses of fellow people. But my consciousness does not exist independently of world, so the world given in consciousness is infinite due to intersubjectivity. "When I «experience» myself and all the others as members of this world, this *world* is not only *correlate* of my outer experience, it is not only set as my outer world, but it is correlate of my and everyone's experience and, consequently the identical [world] contained in all interior and exterior worlds of all subjects, or the cover unity that unites all [individual worlds] with one another. /…/ [T]he true world is for all subjects in all these forms identical as being communicatively determined in truth."[8] The true world is not simply determined by looking at nature and describing it. What is considered to be the true world is the result of a communicative process. We are not talking here of the true world described my mathematics or physics, but about the truth in the light of which we experience the world on a daily basis. And that truth is a practical one, is the truth of our interests. Our interests do not envisage the world as simple nature, but the intersubjective world of sense.

"We people are with one another a unity in a communicatively experienced subjectivity, connected in a *community of experience*. *It grows so with intersubjective outer experience*. In this the strange subjecitivity also belongs to me (the strange personal I, the strange experiences, the strange body, and to the others my subjectivity)."[9] This means that we never have access to a world devoid of all intersubjective sense. The objective world we experience is the result of intersubjective communication. We can make abstraction of the intersubjective layer of the world to theoretically determine the existence of a physical, natural world, existing before and independently of all intersubjectivity. But we could never experience such a world. In the end, we can only experience the world that is the result of the communication process. We cannot give up intersubjectivity, we cannot eliminate it

[7] One shoulod not understand that these levels correspond to temporal periods in our life; they are delimited according to a transcendental analysis, that is interested in conditions of possibility for experience, and facts that shape our way of experiencing. Levels delimited by this analysis are constitutive to experience; they do not function independently of one another, and they do not stop functioning once by means of them sense aspects have been established. They are constantly at work in our experiencing, throughout our entire life.
[8] Hua XIII, p. 468, Beilage LII.
[9] Ibidem, p. 469, Beilage LII.

from our experiencing in order to experience the world solipsistically. We can only understand that, were we a *solus ipse*, the world given to us would have been a different one. "The world is, as bodily-spiritual, as human and animal world an intentional construction of community, relative to a unity of subjects communicating with one another and exchanging with one another their outer experiences /…/."[10] I do not see the exterior world only through my eyes, but through the eyes of all the others. Or, to put it in another way, my eyes are not my solipsistic eyes, but kind of contain in them the eyes of the others.

The existence of the other establishes the possibility of a different experience of the same object. "Just as the single subject has its surrounding world with open horizons, the communicative subject multiplicity has a common surrounding world as its own. Each individual has its sensuality, its apperceptions and lasting unities; the communicative multiplicity has correspondingly a sensuality, a lasting apperception, and as correlate a world with an indeterminate horizon. I see, I hear, I experience not only with my senses, but also with the senses of the others, and the other experiences not only with his senses, but also with my senses."[11] This describes how our consciousness functions. Namely, that my sensual life and the sensual life of every other orients itself according to *our* experience, and not only according to *my* experiences.

The world as unity of the communicative community establishing at the level of our senses is the most fundamental layer of the world, namely its physical layer. It supports and is a way of access to higher level communities, constituted by means of genuine language use. This higher layer is the layer of the community of persons, of social beings, the world of culture. At this superior level two types of communities can be differentiated. First of all, there is the universal community of all human beings, all having the attribute of culture. Then, in this universal community, sub-cultural communities are shaped, based on the differences between groups of people, groups delimited according to the different time period or place in which people live.

Each spatio-temporal sub-community is divided on its turn into sub-sub-communities, delimited according to different aspects of social life. The entire cultural layer of reality is a communicative construct. Each sub-community and sub-sub-community has its own language, corresponding to specific attitudes toward the world and to specific interests. The natural world is absolutely, unconditionally accessible to everyone, as it is the result of out fundamental embodiment in the world, of what we share without differences. In contrast, the accessibility of the cultural world is bound to certain conditions, as it is constituted by means of different attitudes toward the world. In everyday attitude it is given through the languages of different communities. "Starting from what is most generally understandable he must first open up ways of access to a sympathetic understanding of broader and broader strata of the present and then of the historical past, which in turn helps him to gain broader access to the present."[12] What Husserl calls here the most general understandable, is the natural world, is the fundamental layer that holds everything together. But again, this nucleus does not exist as such on its own, did not exist as such early in our life; as we have already said, this layer is transcendentally delimited as condition of possibility for the existence of the world. It does not reveal itself to us as such, but according to our belonging to a certain culture, or language, according to our education and personal development. Objectivity, or the reality of our everyday encounters and interests, is the result of intersubjective, communicative agreement.

[10] Hua XIII, Beilage LII, p. 468.
[11] Edmund Husserl, Zur Phänomenologie der Intersubjektivität. Texte aus dem Nachlass. Zweiter Teil. 1921-28. Edited by Iso Kern. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff, 1973, Text no. 10, p. 197. (Hua XIV)
[12] Edmund Husserl, Cartesian Meditations. An Introduction to Phenomenology, translated by Dorion Cairns, Springer, 1960, § 58, p. 133.

Literature:

Edmund Husserl, *Die Lebenswelt. Auslegungen der vorgegebenen Welt und ihrer Konstitution. Texte aus dem Nachlass (1916-1937).* Edited by Rochus Sowa. New York: Springer, 2008.

Edmund Husserl, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität.* Texte aus dem Nachlass. Erster Teil. 1905-1920. Edited by Iso Kern. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff, 1973.

Edmund Husserl, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität.* Texte aus dem Nachlass. Zweiter Teil. 1921-28. Edited by Iso Kern. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff, 1973.

Edmund Husserl, *Cartesian Meditations. An Introduction to Phenomenology*, translated by Dorion Cairns, Springer, 1960.

Andrew N. Meltzoff and M. Keith Moore, "Imitation of Facial and Manual Gestures by Human Neonates", *Science*, New Series, Volume 198, Issue 4312, (Oct. 7, 1977).

VIRGIL TĂNASE: HISTORY OF AN ERA, HISTORY OF A LIFETIME

Iulia Barna, Assist. Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: This paper aims at bringing to the foreground, in the eyes of the readers, a genuine and valuable writer only seldom mentioned in literary or theatrical performances reviews. Going back in time, one finds a young apprentice of the mysteries of literature, who succeeds, through craftsmanship, in the 1960s-1970s, to enter a puberal literary paradise, grown step by step by its dwellers through their harmoniously carved letters and through their profound senses. In this artistic refuge, known as Oneirism, Virgil Tănase has lived throughout the last three decades. Virgil Tănase's literature deals with life, ideas, hopes, with people escaped in the West from the burden of the totalitarian system. In his writings, Virgil Tănase reveals a deliberate will to break all the patterns, an unabated resoluteness to evade all the pre-established obligations in what meaning is concerned. In drama or prose, Virgil Tănase conceals another of his faces, mirroring it in his own way, by portraying a sensitive and dreamy character, one that is also sensible, rebellious and emancipated. Virgil Tănase weaves his narratives strategically, rigorously and, at the same time, as if they were complex musical compositions with interfering leitmotifs. Internal and external exile, harmoniously combined, have fertilised the themes of Virgil Tănase's prose.

Keywords: biography, postmodern, exile, totalitarian system

Virgil Tănase, a man of spirit and noblesse, comes from an intellectual family of people faithful to human values, always sharing other people's suffering and needs: "I come from a simple family, with no wealth mentioned by notaries and deeds, without extraordinary feats recorded in books, without family documents…" (Virgil Tănase).

In search for refuge: Oneirism, a reinvented paradise

The most important literary influences begin for writer Virgil Tănase with Gide's *Les Faux-Monnayeur*s (*The Counterfeiters*), a novel that pens the path to the mysteries of literary works for the young novelist. He rejoices in reading Thomas Mann, Jack London, Mark Twain, Turgenev, but also poetry, being fascinated by the lyrical universe of George Bacovia. He excels in translation and fuses with Jacques Prévert's poetics, steeping himself, at the same time, in Barthes (*Sur Racine*, 1968), Tzvetan Todorov (*Introduction à la littérature fantastique*, 1970), Beckett (*Acte sans paroles/Acts without Words*, 1971), Diaz-Plaja (*Garcia Lorca. A Monograph*, 1971) or Balzac (*Les Cent Contes drolatiques – Droll Stories*)

If we are to talk about Tănase's first literary success, the author is the most reliable source: "In my second year at the university, I also translated a few poems by Jacques Prévert. We were editing a large literary billboard at that time. A few translations, mine included, had been posted there. The next day, my translation of Barthes was missing: someone had stolen it. This was my first literary success".[1]

The true adventure of writing is triggered by the ideal communication with the literature of Dostoyevsky, Faulkner, Proust, and Gogol. He makes his debut in the journal *Luceafărul*, in 1969, with the story *Însemnările celor care merg spre somn* [*Jotting of those heading to sleep]*. Later, in 1970, he publishes the articles *Raţa sălbatică* [*The Wild Duck*] and *Desenat într-o parte* [*Drawn askew*] in the same journal, and a poem in prose about love, death and eternity, *Doamna cu licornul* [*The Lady with the Unicorn*], in *România literară*: "You are right, you are right all too often, I don't love you: I run away with you

[1] Virgil Tănase, România mea [My Romania], Bucharest, EDP 1996.

from that death that I had glimpsed at the end of the straight road we'd taken and I'll stand by you only as long as we won't be able to see anything farther from us, leaving the wonderful train of the two hundred years of love flowing within us to the great herb fields to beam through the consummate mist".[2]

The writing of the stories in which imaginary dwells in real and life is wooed by death, as in an oneiric game where time and space seem endless and mirage fades only when struck by Mr Truth, announces the birth of a talent, of a painter who, conscientiously alternating the quill and the paintbrush, creates a picture of novelty and poetry: "The death who had black hair on the forehead and long, beautiful face, and loved horses, and had a only reed in her hand, and was wearing a green coat and was in a hurry to head to the mountains, yes, she had come there, on the porch, from the sea scenting of jasmine and touched them, first her, the gypsy woman, and they all thought she was now telling the gypsy man: Come, come to Semenic Mountains... but it wasn't true... he died right after the gypsy woman, touched by the same hand..." (our translation)[3]. The personalised language of the writing is often contained, sometimes exaggeratedly, by a poetical and metaphorical sense which obstructs for a few moments the reader's path within the natural development of the text. However, Virgil Tănase, with his keen spirit, with his excellent directorial acuity, mastering the modern and postmodern writing techniques, makes up an apparently illogical word-game which reveals, at the end of the narrative maze, an open, transparent, lucid writing, in a vivid and chameleonic style, often guilty of puzzling the reader.

In *Doamna cu licornul* [*The Lady with the Unicorn]*, Virgil Tănase resorts genuinely and significantly to the island symbol. For the island is no longer a refuge from the senseless world, nor is it the sacred, compensatory place coveted by the decayed and decaying human being, it only symbolises immovability. Even the syntax of this prose fiction is conceived to hinder, by displacing adjuncts or objects from their normal position: She reached out and embraced my neck and from the waters of the lake, dark, came out to the mirror which, draped in brocade, like in old practices, was held by the Lady, the unicorn (our translation)[4] . We find in *The Lady with the Unicorn* a Proustian sentence, lagoon-shaped, lazy, insidious, but, unlike Proust, whose sentence plays the part of 'substantiating the progression of the thought', with Virgil Tănase it becomes calculated, reined in, meant to ensure that immovability concentrated in the symbol of the island.

The man and artist Virgil Tănase **has stayed** and **will be staying** behind the curtains, allowing every once in a while to be known and acknowledged for his art, then finding a refuge in his unconstraint universe, waiting for the moment when he, the novelist, is absolutely necessary again. Otherwise, after a long and intense introspection, Virgil Tănase defines himself as 'a unique individual', moreover, analysing the context the artist is living in these days, he asserts: something must happen in this creation for my presence to become a requisite and my death, an aberration"[5].

The author of the ethical and aesthetic game which transforms personal existence in an adventure significant at the level of History and Art (understood as life) defies oblivion (a form of death, of course) and, by his rebellious conspicuousness on the social stage of exile, succeeds in never being "a lonely man".[6]

---

[2] Virgil Tănase, Însemnările celor ce merg spre somn, Luceafărul, Year XII, No.47 (395), 22 November 1969, p. 5.
[3] Virgil Tănase, Desenat într-o parte [Drawn Askew], Luceafărul, Year XIII, no.18/1970, p. 5.
[4] I. Negoiţescu, Despre proza lui Virgil Tănase [On Virgil Tănase's Prose], România literară, The Weekly Journal of the Writers' Union , Year XXIII, No. 27, 5 July 1990, p. 7.
[5] Virgil Tănase, România mea [My Romania], p. 54.
[6] Crihană Alina Daniela, Scriitorul postbelic şi 'teroarea istoriei'. Dileme şi reconstrucţii identitare în povestirile vieţii [The Post-Bellum Writer and the Terror of History. Dilemmas and Identitary Reconstructions

Exile confessions: a silenced Romanian writer speaks up

Before invading the historical-literary space of the Gloss in *Leapşa pe murite* (*Playing Tag with the Death*), published by Adevărul Holding, Bucharest, 2011, in which the Sisyphus myth is actually concealed[7], I have taken the liberty to announce the publication of the book *Ma Roumanie*[8] *[My Romania]*, an authentic spring of thoughts and feelings, a dialogical memory, an original literary construction published for the first time in France by Editions Ramsay-de-Cortanze, in 1990, shortly after the Romanian Revolution and re-published six years later in Romania by the Didactic and Pedagogic Publishing House. The volume seems to be a kind of a "travel back in time"[9], *a mix of memoirs, and a state of reflection on human existence* or, to put it otherwise, an amazing attempt at an autobiography with bibliographic accents (my emphasis). The title of the book may be misleading, as *Ma Roumanie* is not a "tourist's guide" with subjective implications or a historical exposition with propagandistic ends. In this work, remarkable through its stylistic refinement and elegant conception, a French journalist, Blandine Tézé -Delafon, "attempts to decipher the enigma of a country through a character, likewise enigmatic and contradictory"[10]: Virgil Tănase, named by the owner of Médias "an unconventional spirit both in France and Romania".

It is necessary to point out the fact that this book of conversations or confessions, *Ma Roumanie [My Romania]*, represents an interesting introduction to the writer's work and biography, a shattering testimony of the destiny and sentiments of a man born in our country and forced afterwards to choose exile. One reads between the lines the tragic fate of a whole country, of an entire people. Virgil Tănase is a character in his books, he insinuates from one story to the next, seemingly warning the reader that these films feature the destinies lived by many Romanian readers. Although Virgil Tănase's destiny as both man and writer is not at all banal, there are plenty of aspects in his biography which confirm the previous statement. Perhaps some of us may better understand Virgil Tănase, or even identify with him and his experience – if that is not too much to ask: "my destiny resembles that of my peers who didn't want to be heroes, who tried, more or less successfully, to avoid drowning in the cesspool which had overflown on us, who didn't want to be accessories to the crimes committed, but who didn't want either to become victims of a regime that we all felt like a historical catastrophe to which it would have been absurd to resist, the same way in which one cannot resist an earthquake or a deluge. Everyone had to deal as they could and as they considered fit, except for the recreants, of course, whose wickedness I wouldn't associate with the political system, but with their nature, just like beasts which remain unchanged when crossing the borders – and the Parisian exile experience came only to support this opinion".[11]

"Freed from the terror of provincial snobbism, Virgil Tănase considers himself, without hypocritical demureness, a provincial man, even a peasant: an heir of those who worked the land without other hallmarks than *the seasons, the sun, and the great rhythms of the world* (my emphasis). It is from this interiorisation of this austere genealogy what determines his caution in the face of certain events which he does not even try to

---

in the Stories of Life], The National Museum of Romanian Literature Publishing House, Aula Magna Collection. 2013, p. 218.

[7] Andrei Grigor, Glosa, Mitul lui Sisif şi Omul revoltat al lui Virgil Tănase [Gloss. Sisyphus Myth and Virgil Tănase's Revolted Man of] in Caiete critice No 10 (312)/2013, p. 46.

[8] Mention should be made that My Romania reflects Virgil Tănase's genuine biography, related by the writer in an ample interview which he owes to Eades Delafon, the owner of Medias.

[9] Patrice Bollon, Un latin balcanic, Caiete Critice, No. 1 (207), 2005, p. 19.

[10] Ion Cristofor, Confesiunile unui exilat [An Exiled Man's Confessions], Tribuna, cultural weekly journal, Year II, No.23, 7 June 1990, p. 4.

[11] Istoria unei vieţi [History of a lifetime]

appropriate, placing them in a wider, cosmic assembly. However, caution does not exclude dignity, or boldness, as Virgil Tănase dares to aver the independence of his thinking in full bloom of socialist dogmatism. The history of his humiliation is, at the same time, the history of his victory over the communist terror." [12]

His notes on the Romanian exile are not too flattering, with few exceptions: "Exile is not a value. It is a temporary and administrative situation. I have always considered that Romanian literary life can happen only in Romania. Not in exile. But the communists, the regime, censorship… Despite all these constraints, there is where it happens. Here is French culture, French public, French literature and French taste and a whole new stage of development."

"The writer must live in his natural environment, like a wild beast. He must be able to fight, to tear and be torn apart, to nourish and hide, to lie by for his readers, to lure and aggress them. This is what his freedom means. Exile is a zoo, a form of loss of liberty, if you accept this paradox"[13] He is saved from this exile through experiences, through creation, returning to the place of his rebirth and birth with a real novel, written without any external constraints, reeled off from under the cloak of another era. Finding rescue on the other shore, in Romania of the year 2011, Virgil Tănase cries out the destiny of a man thrown in a dangerous, but real game: **Playing tag with the death**.

Assured that Romanian culture and politics must be carried out in the country and not in a Parisian café, Virgil Tănase ascertains that he has nothing to do with this "ridiculous and pathetic exile". Ideological pressure of the dictatorial regime, obsessively marking the existence prior the exile, the constant harassment of the Securitate and the opposition to the "totalitarian machine" (Virgil Tănase), "the escape in the free world" and the recovery of inner freedom via "resistant books", the disappointment in exile and the state of "exile among exiles", the crystallisation of the dissident, anti-Ceausescu movement in exile, the unsuccessful attempt at political assassination, the return to Romania after December 1989 and the post-exile dilemmas represent reference points of the "identitary meta-history"[14]

During the first years of exile, French press is seen like a place "full of hasty and unprincipled journalists who do not bother to check the smallest piece of information. Media of today seems to me a simple society game – Virgil Tănase notes with a bitter scepticism in which one may sense the reflex of a moralist in whose judgement nuances cannot always find a place. In these confessions, *reflexion often coagulates in dicta which glimmer like a scalpel*[15]. During the interview, the reporter's indiscretion is obvious – an opportune indiscretion, we would say, which succeeds in bringing forth snapshots of the novelist's life, his day by day experience mixing with the artistic experience. Here, the writer becomes the hero of his own story, in an indissoluble rapport between the literary work and his existence, whereas the confession becomes a plunge, often painstaking, into the "depths of memory". All biographic genres carry the mark of this duplication of the enunciating self, which is functional regardless of whether they are memoirs, an actual autobiography, an autofictional novel or a journal.[16]

---

[12] Ion Cristofor, art. cit., p.4.
[13] Virgil Tănase, România mea [My Romania], p. 99.
[14] Nicoleta Ifrim, Memorie şi istorie în narațiunea identitară: Leapşa pe murite – Virgil Tănase, o carte-destin [Memory and history in the identitary narrative: 'Playing Tag with the Death' – Virgil Tănase, a destiny-book] in Caiete critice no 12 (302)/2012.
[15] Ion Cristofor, art.cit., p.4.
[16] Simona Antofi, The exile literature of memoirs – debates, dilemmas, representative texts and their formative-educative effects in Procedia-Social and Behavioral Sciences (ISSN: 1877-0428) by Elsevier Publication: 2013 indexed on the Science Direct, Scopus and Thomson Reuters Conference Proceedings Citation Index (Web of Science) vol. 93/2013, pp.29-34.

This masked diary of an original and controversial figure is often remarkable through the accurate interpretation it gives to historic events.. This is because Virgil Tănase assumes his statements responsibly and is fully aware of what he can provide his readers or audience with his sincerity.

One may certainly assert that Virgil Tănase is one of the Romanian writers steadily integrated within the spirit of exile, who firmly resist the trials of life through his Romanian attitude, transparency, lucidity and scrupulosity. He is the man who lives through his art, amazes through his ability to present life in its social and psychological complexity and, more than anything, fascinates his readers through the poetry of his writing.

Drama and prose become one with his being. One study is not sufficient to amply and carefully assess Virgil Tănase's literature. It is, nevertheless, a starting point. His oeuvre remains open to interpretation. Perhaps this paper may seem a little bit encomiastic, but the shade on the face of writer Virgil Tănase was surely in need of some light.

REFERENCES:

Antofi, Simona, (2013)- *The exile literature of memoirs – debates, dilemmas, representative texts and their formative-educative effects* in Procedia-Social and Behavioral Sciences (ISSN: 1877-0428) by *Elsevier Publication*: 2013 indexed on the Science Direct, Scopus and Thomson Reuters Conference Proceedings Citation Index (Web of Science) vol. 93/2013.

Barna, Iuliana, (2012) - *Exile Narratives – from Psychological Mechanisms to Ideological Motivation,* in Procedia-Social and Behavioral Sciences *(ISSN: 1877-0428)* by *Elsevier Publication*: 2012 indexed on the Science Direct, Scopus and Thomson Reuters Conference Proceedings Citation Index (Web of Science) vol. 63/2012.

Bollon, Patrice, (2005)-*Un latin balcanic*, **Caiete Critice**, No. 1 (207).

Cristofor, Ion, (1990) - *Confesiunile unui exilat [An Exiled Man's Confessions]***, Tribuna**, cultural weekly journal, Year II, No.23.

Crihană, Alina, Daniela, (2013) - *Scriitorul postbelic şi 'teroarea istoriei'. Dileme şi reconstrucţii identitare în povestirile vieţii* [*The Post-Bellum Writer and the Terror of History. Dilemmas and Identitary Reconstructions in the Stories of Life*], The National Museum of Romanian Literature Publishing House, Aula Magna Collection.

Grigor, Andrei, (2013) - *Glosa, Mitul lui Sisif şi Omul revoltat al lui Virgil Tănase* [*Gloss. Sisyphus Myth and Virgil Tănase's Revolted Man of*] in **Caiete critice** No 10 (312).

Ifrim, Nicoleta, (2012) - *Memorie şi istorie în naraţiunea identitară: Leapşa pe murite – Virgil Tănase, o carte-destin* [*Memory and history in the identitary narrative: 'Playing Tag with the Death' – Virgil Tănase, a destiny-book]* in *Caiete critice* no 12 (302).

Negoiţescu, I., (1990)- *Despre proza lui Virgil Tănase [On Virgil Tănase's Prose],* **România literară**, The Weekly Journal of the Writers' Union , Year XXIII, No. 27.

Tănase, Virgil, *(*1996)- *România mea [My Romania]*, Bucharest, EDP.

Tănase, Virgil, (1969) -*Însemnările celor ce merg spre somn*, **Luceafărul**, Year XII, No.47 (395), 22 November 1969.

Tănase, Virgil, (1970) -*Desenat într-o parte [Drawn Askew]*, **Luceafărul**, Year XIII, no.18.

Tănase, Virgil, *(*2011)- *Leapşa pe murite [Playing Tag with the Death]*, published by Adevărul Holding, Bucharest.

TEXT AND SUBTEXT IN OCCIDENTAL INTERCULTURAL MATRIX

Regis-Mafteiu Roman, Assoc. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad

Abstract: The text contains the entire language as system of signification and experiments the language updated by the reader, thus approaching the natural speech in postmodern symbolic interactionism. The author disappears or dies in his own autistic world. In postmodern reality, the text belongs solely to the reader and along with text and context one should also analyse the subtext as element of equal significance. It is a general hypothesis up for argumentation. Specific hypothesis regard the discourse operationally as social reference and discursiveness as individual basis for pragmatic decoding of an encoded text. By discourse and discursiveness, the text is different from the modern, crystal work of art which still has the sense of creation and is thrown into the wide world – in a phenomenological elementary meaning. Only in the above mentioned circumstances can we perceive the semantic and whole understanding of a text in relationship with the society, as the text authors`, actors` and lecturers` potential to confirm or originate speech games but also global intercultural textual strategies.

Keywords: intercultural communication, language, subtext, discourse.

1. Ipoteze generale şi specifice: text şi subtext

În matricea culturală occidentală, odată cu argumentele postmodernităţii, textul conţine întregul limbii ca sistem de semnificare şi experimentează limbajul actualizat de către cititor, în orice alte condiţii reducându-se la un simplu sistem de semne formale. Autorul dispare sau este condamnat să moară în propria lui lume autistă: orice început se termină existenţial. Dar textul aparţine exclusiv cititorului. Însă, alături de text şi context trebuie analizat subtextul ca element fundamental al înţelegerii, dar şi al interpretării – constituie o ipoteză de lucru generală propusă pentru argumentare. Înţelegerea este privată iar interpretarea este publică, reprezintă o primă delimitare funcţională. Înţelegerea este subiectivă (aparţine unui singur om, ca generalitate) şi subiectivizantă (aparţine unui om real), pe când interpretarea este culturală (aparţine unor colectivităţi şi reflectă rezultatele relativ comune), în valenţele unui pattern contextual, chiar arhietipal global ca o acţiune ontologică. Înţelegerea este, de regulă, reproductivă dar poate să devină şi creativă, condiţii în care interpretarea se materializează prin elemente discursive sau textuale din perspective lingvistice.

Ipotezele specifice se traduc prin: operaţionalitatea discursului ca referinţă socială contextuală (când – timp real) şi subtextuală (prin ce – valori ori prejudecăţi sociale raportate la un moment istoric) şi ale discursivităţii ca temei individual prin care fenomenul decodării (înţelegerii textului de către un om real) unui text codificat (propus spre lectură de către autor, spre interpretare la nivelul unui rang colectiv) poate să se realizeze în mod pragmatic.

Definit operaţional, subtextul cuprinde premisele intenţionale şi inconştiente prin care este posibilă apariţia textului, a discursului. Comunicarea şi limbajul analizate din punct de vedere subtextual trimit la o proiecţie cognitivă care arată că între înţelegere şi interpretare există o stare de complementaritate contradictorie, datorită faptului că: înţelegerea este unică şi specifică fiecărui individ, dar este multiplicată prin constructele culturale care formează preînţelegerea, indiferent de situaţia celui care foloseşte această procesualitate; interpretarea unui aceluiaşi obiect, discurs sau text se realizează prin recunoaştere, imitaţie, empatie, compătimire ş.a. ca nucleu comun prin care se ajunge la

dorinţa sau voinţa subtextuală de a înţelege la fel ca celălalt, transpus în a-l înţelege pe altul în momentul în care gândeşte asemănător, dar şi diferit; înţelegerea în acelaşi sens, în câmpuri reprezentaţionale sau lexicale comune formează interpretarea obişnuită, cotidiană, iar înţelegerea în câmpuri reprezentaţionale sau lexicale inedite formează interpretarea creativă.

Prin discurs şi discursivitate textul este diferit de opera de cristal modernă (neutră, articulată, tipărită sau vorbită, existentă în sine) care are sensul creaţiei şi devine *aruncat* în lume – în sens existenţial sau fenomenologic. Postmodernitatea înseamnă mai mult decât dispariţia marilor naraţiuni sau poate fi redusă la aceasta doar printr-un exerciţiu interacţionist simbolic. Analizându-i raţiunea critică observăm că ajunge doar la simplificare prin negarea valorilor, a clişeelor modernităţii, considerate false, a inadecvărilor modelelor statice, absolute, considerate, netemeinic, ideale. În câteva sintagme, în matricea culturală occidentală se dezvoltă odată cu postmodernitatea ideea simplificării, a renaturalizării raţiunii, a dezideologizării îndoctrinării, a regăsirii autenticităţii şi libertăţii subiectului. Însă consecinţele destructurării, ale reconstrucţiei încep să se vadă în text şi discurs, atât la nivelul creaţiei, cât şi în planul receptării. Totodată, limbajul epistemologic tradiţional, îndepărtându-se suficient de mult de cel natural a condamnat însăşi comunităţile ştiinţifice la regresie, la izolare, la autoanihilare. Apare un fel de justiţie a socialului în matricea culturală occidentală care recheamă conceptele epistemice spre fenomenalizare prin socializarea lor. Textul în întregime, opera de înţeles sau de interpretat nu mai rămân rigide, ci este necesar să devină mutabile, verdictul lingvistic nu mai este teleologic sau finalist, ci devine probabil şi cultural geozonal. Sunt doar intenţii subtextuale postmoderne, într-o oarecare măsură la fel de ideale ca argumentul obiectivităţii absolute care se întâlnesc continuu cu raţiunea istorică. De ce? Fiindcă lumea mută a clişeelor, a pozelor – ca exemplificare, este transpoziţionată într-un univers al filmului postmodern – variabil ca reprezentare. Chiar dacă, până la urmă, şi filmul reprezintă tot o succesiune de imagini care doar substituie realitatea şi creează mobilitatea şi a mişcarea aparentă. Universul înţelegerii şi al interpretării şi-au remodelat polii. În structură sintetică, dacă în modernitate premisele decizionale reveneau comunităţilor ştiinţifice şi apoi se răsfrângeau asupra societăţilor, pornindu-se de la complex şi ajungându-se la simplu, de la forme aristocratice/elitiste/ideologice la alte forme naţionale şi consumatoriste, de masă, în matricea culturală occidentală actuală se propune simplificare prin relativizarea autorităţilor decizionale pentru a se complica totul, pe urmă, prin interpretare. Libertatea decizională şi axiologică este simplă, dar substituirea unor scheme fixe cu altceva nedefinit, mutabil, incert constituie un demers cognoscibil complicat. Prin circumstanţele expuse putem să percepem înţelegerea subtextuală semantică şi întregul unui text relaţionat cu societatea ca o potenţialitate a autorilor, a actanţilor şi a lectorilor de text, în virtualitatea confirmării sau a originării jocurilor de limbaj, dar şi a interpretării strategiilor textuale prin deschidere şi căutare perpetuuă a noului, a indicelui de noutate, a aparentului, a ascunsului regăsit, imaginat sau descoperit. Lucrurile devin, prin încercarea de evitare a absurdului ales de modernitate, absurde, incluzând orice: nu numai ideea că lumea devine un imens text, ci poate simboliza chiar dispariţia textului.

2. Paradigma înţelegerii unui text prin subtext şi context

La nivel elementar, în cultura occidentală tradiţională, paradigma înţelegerii unui text a fost realizată după modelul ştiinţelor pozitive prin imitare, prin valorizarea, generalizarea, extrapolarea şi obiectivarea îndeosebi a elementelor procesuale externe, vizibile, experimentabile. Interpretarea s-a bazat pe implicaţiile epistemologice şi sociale ale comunicării lingvistice, într-un proces contextual, implicaţii care poartă cu sine naraţiunea constituirii şi apariţiei textului, dar şi a receptării lui prin lectură specializată. Însă, orice povestire se întemeiază pe intenţiile individuale, necolective. În consecinţă, efortul

recuperator al comprehensiunii textului (de către critic sau de către lector) a presupus un efort care a vizat dedublarea imposibilă sau improbabilă a reprezentării inconştientului autorului, cât şi a cititorului, prin discurs, prin discursivitate ca stare de împrăştiere culturală a textului (re)interpretat. Falsitatea a fost demonstrată prin evaluarea prejudecăţii care afirma că prin intermediul unor episteme se poate ajunge la înţelegerea desăvârşită. Înţelegerea desăvârşită nu există sau dacă exprimă un ideal al înţelegerii şi interpretării înseamnă că se poate conştientiza alături de (non)spusul textelor şi intenţiile socioculturale ale autorului, iar aceste premise subtextuale au fost puse pe seama efortului subiectiv al criticului, respectiv al lectorului de text. Prin demistificare s-a afirmat că nu există înţelegere desăvârşită. Deoarece strategiile lecturii sunt cuprinse în strategiile particulare ale fiecărui individ (critic sau cititor) care sunt o construcţie de natură culturală, care nu-i aparţin decât ca proces al selectării scenariilor de înţelegere sau care devin inedite doar în cazul izolat de creativitate. Totuşi, există o multitudine de planuri – o matrice sau constelaţie de gen kuhnian [11] - sau de scenarii din care criticul poate să aleagă pe care îl preferă, şi o taxonomizare mai săracă a acestora în cazul cititorului banal. Recursul la aspectele ciclice ale istoriei şi ale interpretărilor sociale. Predominant funcţionează procesul repetării planurilor la un nivel sintactic şi semantic bine delimitat – stilul filologic ori social actualizat – împreună cu un proces de natură creativă prin care se caută să se găsească orice altceva, diferit de matricea sau constelaţia de bază. Intenţionalitatea, subtextualitatea este esenţială. În cazul cel mai simplu, o simplă prejudecată poate fi pusă în locul unei înţelegeri, respectiv a unei interpretări creative. Căutarea este problematică. Distructivă. Cinică. Ironică. Fascinantă. Utopică. Ca şi cum în locul unei „flori de mai" am încărca unii meri cu termenul „iubire". Cei mai mulţi le văd separat, izolat, distingând net între exterior şi interior. Alţii le-ar percepe ca o figură de stil. Unii le-ar vedea contopite, fenomenologice, unice, intenţionale [9: 58] sau, dimpotrivă, cu nuanţe diferite de la un individ la altul ş.a.m.d.

Problema lămuririi textului prin subtext înseamnă interpretarea limbajului printr-un temei cultural care conţine elemente imanente omului şi limbajului. Există în orice etapă a evoluţiei umane câteva dorinţe ontice, impulsuri axiologice, frici esenţiale care îşi pun amprenta asupra creaţiei în sens pozitiv, devenind cotangente scrierilor sau, dimpotrivă, negativ, presupunând negarea explicită a lor. Într-o definiţie socială, *subtextul* cuprinde modalităţile şi posibilităţile de întemeiere intenţionale ale textului real. Este o definiţie pragmatică şi globală a culturii asimilate. Indiferent de cum este subtextul perceput (structuralist, neostructuralist, simbolic, interacţionist, psihanalitic, antropologic, sociologic ş.a.m.d.), de cum sunt redate modalităţile creaţiei, ale lecturii, de posibilităţile taxonomizării şi criticilor lui. Într-o definiţie individuală înţelegem subtextul ca *un Ceva* ascuns, inconştient, arhetipal, ca pe *un multiplu intenţional,* ca pe o condiţie de posibilitate a constituirii limbajului materializat într-o operă sau discurs. Într-un text real, subtextul poate fi observat în toată simplitatea şi (a)simetria lui prin analiza intenţiilor iniţiale ale autorului (ceea ce vrea să demonstreze, dar şi prin înţelegerea finalităţilor ascunse – unde vrea să ajungă), prin înţelegerea şi interpretarea exemplelor care apar în text (adecvare/inadecvare), dar acestea trebuie să se relaţioneze cu spiritul autorului şi, nicidecum cu cel al cititorului.

Subtextul se raportează la ***context*** deoarece are atributul generalităţii. În contextul enunţului, al vorbirii şi al dialogului pare să nu existe nimic general, ci numai fenomene particulare, adaptabile la o situaţie concretă, într-un cuvânt - individuale. Or, respectând gradul de generalitate al primelor definiţii, contextul înseamnă cunoaşterea condiţiilor de manifestare sociale şi istorice particularizate. Dar contextul este plin de subtext. Altfel, nu ar exista nimic în afară de exprimarea directă, explicită, relaţionată. De cele mai multe ori, înţelegem şi interpretăm un text descoperind mecanismele subtextului (abordare antropologică, psihologică, etnologică ş.a.m.d.) prin condiţiile contextului (abordare culturală, sociologică, istorică ş.a.m.d.), căutând să descoperim natura realităţilor identitare

(cum a gândit autorul). Uneori este imposibil şi paradoxal sau facil şi superficial. Este imposibil şi paradoxal deoarece trebuie descoperite cele trei niveluri: ale textului, ale subtextului şi ale contextului ca posibilitate de decodificare a unui text, în funcţii subtextuale, prin condiţii contextuale. În primul caz, există o multitudine a strategiilor textuale (aspectul interpretativ şi de întemeiere a propriului limbaj), lingvistice. În cel de-al doilea caz, există un număr mare de posibilităţi de aplicare a acestor strategii (aspectul stilistic) subtextuale. În cel de-al treilea caz, există un aspect irecuperabil de percepere a strategiilor (aspectul creaţiei autorului sau al lectorului) contextuale.

Acceptând argumentul peirceian conform căruia există o infinitate de posibilităţi de interpretare ale unui text, raţiune care are o bază neokantiană este firesc să căutăm răspunsuri la întrebările: care sunt condiţiile de posibilitate ale apariţiei unui text? Aceste condiţii sunt raţionale sau iraţionale? Sunt universale, naţionale sau individuale? Pot fi descrise sau nu? Dacă pot fi descrise, atunci pot fi explicate sau nu? Temeiul înţelegerii (sub)textului este descriptiv, pragmatic, sau este critic, argumentativ? Dacă este descriptiv s-au luat în considerare condiţiile specifice ale personalităţii umane şi s-au analizat caracteristicile fenomenologice actuale sau actualizabile ale autorului. În condiţiile în care este pragmatic s-au făcut interpretări hermeneutice ale unui text materializat într-o cultură reală. Dacă este critic s-au evidenţiat taxonomizări structurale ale textualităţii. Dacă este argumentativ s-au căutat, fără succes, condiţiile întemeierii elementare a limbajului prin reiterarea contradicţiilor dintre formal şi existenţial. Sintetizând, în toate cazurile, contextul producerii, înţelegerii şi interpretării unui text este relativ. Este relativ în funcţie de câmpul spaţio-temporal în care textul are viaţă. Tocmai de aceea este importantă descoperirea mecanismului de bază al apariţiei unui text, al discursului în funcţie de care textul fiinţează sau se risipeşte în cultură. Enumerând subtextual: textul are viaţă în momentul în care constituie un obiect al cunoaşterii (aspectul formal). Textul se risipeşte în cultură în momentul în care se transformă într-un subiect formativ (aspectul existenţial). Textul are viaţă în clipa în care semnificaţiile sunt acceptate ca fiind purtătoarele măcar a unui unic sens (aspectul formal). Textul se împrăştie în cultură în clipa în care semnificaţiile sunt multiple prin sens şi simbol (aspectul existenţial). Doar la nivel ştiinţific şi „tehnologic nu există contradicţii: nu există decât sens. Dar o ştiinţă umană nu poate fi decât ştiinţa sensului şi a contrasensului" [1: 9]. Şi începând cu stilul modern de interpretare se „sapă „în spatele" textului, pentru a găsi un subtext care este cel adevărat" [17: 17]. Apar sisteme elaborate, chiar teorii agresive ale interpretării, de exemplu prin ideologiile lui Freud şi Marx. Aceşti gânditori au căutat, în mod constant, conţinutul latent al realităţilor individuale şi/sau sociale. Mai mult decât atât, au atribuit acestor interpretări, inteligibilitate şi semnificaţie fără de care evenimentele par doar simbolice.

3. Condiţia cunoaşterii în matricea culturală occidentală

Subtextul nu poate fi perceput corect, fără o analiză completă a textului subiectului creator, a epistemologiei culturale, a idealului interpretării: fie că era vorba despre o operă de artă, fie că era vorba despre o societate reală. Astfel încât, pentru a înţelege temeiul textului şi referinţa subtextului trebuie lămurită condiţia contemporană a cunoaşterii în matricea culturală occidentală. Analiza discursului este semnificativă în acest sens. Un exemplu bun poate fi dat prin analiza subtextuală a condiţiei cunoaşterii în societăţile dezvoltate realizată de Jean-François Lyotard. Într-un câmp postmodern argumentele care interpretează evoluţia istorică a conceptului de cunoaştere ştiinţifică descrie existenţa unor evidenţe înşelătoare.

În primul rând, însuşi conceptul de cunoaştere ştiinţifică este înşelător, deoarece nu vizează întreaga cunoaştere umană. Cunoaşterea ştiinţifică a fost într-o continuă situaţie conflictuală cu orice alt tip de cunoaştere, definită simplificator, narativă.

În al doilea rând, există un conflict, ca diferenţă structurală, între ştiinţă şi povestire. Dar ştiinţa, în momentul în care îşi caută fundamentarea propriului statut, recurge la un metadiscurs de legitimare, „discurs numit filozofie" [12: 11]. Drept urmare, în epoca modernă, discursul de întemeiere este asociat cu o metapovestire de validare şi confirmare a dreptăţii sau a adevărului. În perioada postmodernă, definită simplificator ca *neîncredere în metapovestiri,* textul şi funcţia narativă „se dispensează într-o puzderie de elemente lingvistice narative, dar şi denotative, prescriptive, descriptive etc., toate purtând cu ele valenţe pragmatice *sui-generis*" [12: 11]. Astfel încât, astăzi, nu este contradictoriu să înţelegem cunoaşterea ştiinţifică ca pe o „specie a discursului" [12: 13].

În al treilea rând, dacă „a vorbi înseamnă a lupta, în sensul de a juca, iar actele de limbaj ţin de o agonistică generală" [12: 24,25]. Analiza socială a unui limbaj se poate realiza numai prin observarea „mutărilor" din limbaj. Aşadar, jocurile de limbaj sunt rezultatul unor convenţii (indiferent dacă sunt inventate sau nu de către jucători). Orice enunţ este o „mutare" făcută în limbaj cu respectarea regulilor acceptate. Iar, un enunţ care nu satisface regulile stabilite prin convenţie, nu aparţine jocului definit de acesta. Jean-François Lyotard, deşi preia ideea jocurilor de limbaj a lui Wittgenstein [19] atunci când analizează efectele discursurilor, atribuie o analiză pragmatică conceptului de joc, fixându-l în convenţii. Wittgenstein a înţeles mai mult prin joc, argumentând că nu poate fi închis într-o definiţie, într-o construcţie acesta fiind deja un joc de limbaj. În consecinţă, jocul de limbaj poartă cu sine temeiul inconsistenţei întemeierii, depăşind, uneori, regulile convenţional-acceptate.

În al patrulea rând, jocul ştiinţei face loc în discursul de legitimare şi de autoîntemeiere (cum se probează proba?) culturilor narative (legitimare, deliberare, consens social). Se ajunge la spirit speculativ ca nume „pe care-l poartă discursul despre legitimarea discursului ştiinţific" [12: 55]. În rest, ştiinţele pozitive care nu şi-au găsit legitimarea nu sunt cunoştinţe ci ideologii sau instrumente de putere. Regăsim ideea şi la Claude Lévi-Strauss pentru care funcţia principală şi primară a discursului, *a comunicării scrise este de a uşura înrobirea*. Această ultimă idee este întărită şi prin analiza diferenţelor între enunţurile denotative (*Uşa este închisă*.) şi enunţurile prescriptive (*Deschideţi uşa!*) care presupun pertinenţe şi competenţe diferite. Rezultă, într-o dezvoltare amplificată (Wittgenstein, Buber, Lévinas) a postmodernităţii, faptul că *ştiinţa joacă propriul său joc* fără a putea întemeia şi fără a legitima celelalte jocuri de limbaj. Dar legitimarea, absentă încă, este mai uşor de realizat în condiţiile postmodernităţii.

În al cincilea rând, legitimarea limbajului contemporan la nivelul unui metalimbaj, al unui metatext este necesar să se facă, utilizând nu criteriul de adevăr, ci performativitatea ca cel mai bun raport input/output. Doar şi Lyotard argumentează prin analiza unui sistem formal (Gödel) că un model unic al limbajului ştiinţific ar presupune: *consistenţa* (excluderea propoziţiilor contradictorii); *completitudinea sintactică* (nu pot intra axiome noi în cadrul sistemului); *decidabilitatea* (procedeu efectiv prin care o propoziţie este acceptată sau nu în sistem) şi *independenţa axiomelor*. Chiar şi acest model aritmetic este inconsistent, deoarece s-a descoperit o propoziţie care nu poate fi acceptată sau respinsă de către sistem. Ceea ce rămâne reclamă căutarea unui metalimbaj universal prin acceptarea potenţială a metodei jocurilor de limbaj.

Subtextualitatea limbajului presupune înţelegerea propedeuticilor discursive, a ancorării discursului într-un scenariu cognitiv acceptat prin matricile culturale la nivel decizional, gnoseologic şi epistemologic, în fiecare etapă a evoluţiei pentru a ajunge la înţelegerea şi interpretarea textului şi a textualităţii.

În analizele interculturale lingvistice s-a introdus un alt criteriu, cel al temporalităţii în studiul unui text. Au fost numite: teorii din prima sau din a doua generaţie. În acest fel s-a realizat o delimitare între două tendinţe: prima viza o atitudine „extremistă şi activ polemică

faţă de lingvistica frazei (şi, mai mult, a codului)" [4: 34] şi o a doua generaţie, de „fuziune suplă" între sistemul structurat al limbii care precede orice discurs şi un discurs sau text produs de o limbă deja vorbită. S-a pus în balanţă controversa care există între teoria codurilor sau a competenţei enciclopedice [5] (sistemul de coduri interconexe – potenţator de actualizări discursive) şi teoria regulilor de generare şi de interpretare a actualizărilor discursive. Contradicţiile au fost relaţionate de Umberto Eco prin introducerea a două valori care analizează atât contextul, cât şi circumstanţele interpretării textului. De fapt, atât contextul cât şi circumstanţele interpretării textului sunt relaţionate cu *posibilităţile abstracte* prin care un cod poate să semnifice şi să fie interpretat diferit în funcţie de conexiunile pe care le face cu alţi termeni ai aceluiaşi sistem semiotic (cazul codului) sau cu circumstanţele de enunţare (cazul contextului).

Circumstanţele de enunţare au fost caracterizate ca fiind co-ocurente (fiind sincronice) şi co-textuale (pe care le interpretăm ca fiind diacronice). Din acest moment s-a evaluat mobilul şi fluenţa strategiilor textuale prin conceptul de enciclopedie sau tezaur. Pentru a înţelege un text este necesară cunoaşterea regulilor gramaticale. Dar enunţurile nu se interpretează numai prin analiza semantică a termenilor izolaţi (dă-mi-l prin dă/mi/l) gramatical. Enunţurile trebuie privite ca interpretări semantice prin care se analizează termeni izolaţi ca sisteme de interacţiuni orientate către text. S-a trecut de la analiza în formă de dicţionar la analiza în formă de enciclopedie a unui Sistem Semantic Global. Enciclopedia este cea mai apropiată de nivelul codului, de contexte diferite şi de ocurenţe co-textuale. Este necesar să se vorbească despre un nou concept specific cititorului model: cel de competenţă enciclopedică [6: 74] la care se ajunge prin ideea de semem (text virtual) şi prin care descoperim Sistemul Semantic Global.

În consecinţă „Un text, aşa cum apare în suprafaţa (sau manifestarea) sa lingvistică reprezintă un lanţ de stratageme expresive, care trebuie să fie actualizate de către destinatar" [4: 80]. Dar, textul este „incomplet" deoarece trebuie actualizat prin: competenţă gramaticală (sintaxă a dicţionarului); postulate de semnificat (termenul de dicţionar, în sine, este incomplet); implicări semantice (există o infinitate a interpretării unui text) ceea ce îl face şi pe Eco să concluzioneze: „Textul este întreţesut cu non-spus" [4: 81]. Sistemul Semantic Global al lui Eco experimentează fie o abstracţiune (nefiind aplicabil), fie un schematism virtual (aplicabil prin interpretări fragmentate) rigid, valabil numai aici şi acum. Totuşi, în mod real, explicitarea semantică descrie paradigma cititorului care se află în faţa unui text. El „explicitează, din ceea ce rămâne din punct de vedere semantic inclus sau implicitat, doar ceea ce-i foloseşte" [4: 124]. Decide unde trebuie să oprească procesul de interpretare nelimitată. Prin topic, prin scenarii şi reprezentări sememice rezultă cooperarea cititorului. Întrebarea care se naşte vizează găsirea modului în care un text (infinit potenţial) generează doar strategiile pe care şi le-a propus. Acest non-spus poate fi depăşit prin soluţia unor „lecturi critice" prin care se poate ajunge la o interpretare a propriilor proceduri interpretative. Rezultă un „hors text" ca produs al unor strategii textuale autoreferenţiale. Topicul este un instrument metatextual (o schemă abductivă propusă de cititor) iar fabula este o parte a conţinutului textului (structură semantică, schema fundamentală a naraţiunii, logica acţiunilor, sintaxa personajelor). Prin topic şi prin fabulă trebuie descoperită strategia textuală. Strategia textuală este subtextuală şi trece de nivelul intrigii, a poveştii aşa cum este ea povestită. Face posibilă descoperirea lumilor posibile. „O lume posibilă este un construct cultural" [4: 178]. Problema devine la Eco o problemă a identificării persistenţei unui ceva prin stări de lucruri alternative (problema kantiană a constanţei obiectului). Prin identitate se conturează un topic textual. Principiul identităţii (şi a modusului ponens) ca adevăr logic necesar este definit ca o condiţie metalingvistică „de constructibilitate a matricilor de lumi....condiţia de posibilitate a unei structuri de lume" [4: 202,203]. Dar Eco se opreşte în acest moment şi dezvoltă numai interpretarea lumii fabulei, doar „textul în

ansamblul lui nu este o lume posibilă; el este o porţiune din lumea reală şi cel mult o maşină de produs lumi posibile: aceea a fabulei, aceea ale personajelor fabulei şi aceea ale previziunilor cititorului" [4: 233].

Asemănător procedează şi Ricoeur care arată că „funcţia cuvântului este de a întruchipa identitatea semantică" [15: 110] pentru a analiza situaţia de excepţie pe care metafora o aduce în momentul în care afectează tocmai această identitate. Dar la Ricoeur regăsim mai mult funcţiile identificărilor semantice, decât cele ale identităţii semantice (vezi şi analiza funcţiilor identificatoare şi predictive ale discursului). În acelaşi spirit alţi autori propun căutarea în locul unei hermeneutici a textului a unei erotici a artei. Funcţia criticii ar fi să arate „*cum este ceea ce este* şi chiar *că este ceea ce este,* mai degrabă decât să ne arate ce înseamnă" [17: 25] pentru a vedea nu un maximum de conţinut ci lucrul însuşi. *Întregul limbii este conţinut în textul vorbit sau scris. Prin discurs limbajul este actualizat de către autor sau de către cititor.* Textul îşi dobândeşte sensul şi semnificaţiile prin strategii ale subtextualităţii şi autoreferenţialităţii. În acest caz, sensul este vizualizat prin scheme subtextuale inconştiente şi intenţionale. Semnificaţiile sunt relaţionate prin condiţiile raportării la un tip de identitate formală, predictivă sau virtuală sub forma verificabilităţii, legităţii sau performativităţii. Datorită condiţiilor enumerate *elementele subtextuale* descriu şi explică, prin socializare, evoluţia gândirii, a discursului şi a limbajului matricilor interculturale occidentale.

4. Discurs şi strategii textuale

Textul este semnificabil printr-o procesualitate de cuprindere a întregului limbii, dar într-o modalitate specifică în care textualitatea apare drept condiţie de posibilitate a înţelegerii multiple a oricărui text. Infinitatea interpetării lui Peirce este depăşită chiar de infinitatea textualităţii. Modalitatea în care un cuvânt se formează în cogniţia unui subiect, modul de integrare şi relaţionare cu celelalte cuvinte poate fi similară cu unicitatea şi originalitatea omului în cadrul comunităţii. Cuvintele sunt copiii umanităţii şi nu pot fi diferite de aceasta, chiar dacă formele de manifestare nu sunt, desigur, identice. Dar, fiecare individ are povestea (reprezentare, scenariu, hartă cognitivă, etc.) proprie prin care înţelege noţiunea „floare de mai" sau „iubire" la nivel personal. Este o operă în sine! Însă, prin socializare, ajunge să interpreteze şi să recunoască la nivel textual sau discursiv „floarea de mai" sau „iubirea" altuia, făcând apel la apropiere sau la distanţare într-o măsură mai mare sau mai mică faţă de noţiunile proprii. Textul şi discursul nu sunt neutre, obiectuale decât dacă sunt izolate total de indivizi, iar dacă ignorarea totală lipseşte atunci prin relaţionare nemijlocită sau mijlocită devin textuale şi discursive. „Floarea de mai" sau „iubirea" iniţiatică a autorului sunt transpuse în altceva: în două noţiuni personalizate, subiectivizate, povestite de cititor.

Teoria matematică a comunicării analizează informaţia fără să ţină cont de semnificaţie, având o valoare informativă formală, inventariind cantitativ rezultatele şi mărimea lor. Valoarea semantică a informaţiei analizează teoria lexicală, având ca temei aceeaşi ipoteză: noutatea ca şi consecinţă a improbabilităţii. Pentru a stabili valoarea semantică a informaţiei sunt măsurate frecvenţa cuvintelor utilizate într-un mesaj (des sau rar întrebuinţate). Se ajunge la o concluzie care confirmă ipoteza iniţială: „Un mesaj cu multe cuvinte „rare" sau „dificile" – cuvinte rar întrebuinţate – ar dispune de o valoare informativă ridicată, ceea ce nu ar fi cazul mesajelor formate din cuvinte des folosite" [13: 30]. În condiţiile în care noutatea informaţiei este interpretată din punct de vedere pragmatic efectele ei depind şi de relevanţa socială. Astfel încât, valoarea informaţiei depinde atât de improbabilitate (ipoteza formală şi semantică), cât şi de interesul şi receptarea socială.

Discursul are un caracter sintetic şi ultim, din punct de vedere semantic, la nivelul frazei. Această idee este întemeiată prin argumentul care arată că semnul trimite la alte semne în imanenţa unui sistem pe când discursul se referă la lume, la lucruri. Pentru a

diferenţia între discurs şi premisele iniţiale ale considerării lui în câmpul retoric se poate argumenta că prin intermediul scrierii discursul dobândeşte o triplă autonomie semantică: „în raport cu intenţia locutorului, cu receptarea de către auditorul iniţial, cu circumstanţele economice, sociale, culturale ale producerii sale", devenind „condiţia devenirii text" [16: 28] interpretative. În aceeaşi măsură discursul poartă cu sine o triplă relaţionare semantică: intenţia locutorului este legată de gradul de noutate al elementelor componente, receptarea de către un auditoriu final este contextualizată social iar circumstanţele producerii sale sunt instituţionalizate. Discursul este conştiinţa textuală a actelor formale, predictive şi lingvistice datorită sensului şi semnificaţiilor ***strategiilor textuale şi sociale.***

Prin intermediul procesului ***strategiilor textuale*** s-au căutat răspunsuri la întrebarea ce anume „stimulează şi organizează, în acelaşi timp, libertatea interpretativă?" [4: 25]. Primul răspuns a vizat o poziţionare corectă faţă de text, localizarea lectorului „in fabula"= ca „*situare în*" text. Au fost analizate ca temei al referinţelor discursive, al textului scris, de exemplu, variabilele lecturii (diacronice) şi ale relecturii (sincronice). În consecinţă relectura poate constitui o finalitate structurală reflexivă şi autoreflexivă. Cercul hermeneutic este transpus în limpezirea paradoxului retoric textual : « Nu poţi citi o carte – o poţi doar reciti .» [3: 34] a lui Nabokov. Sunt experimentate momentele în care relaţiile temporale ale primei lecturi sunt transformate în relaţii spaţiale sau cvasi-spaţiale. Prin această trecere de la prima lectură linear-temporală la (re)lectură s-a ajuns la metaforele spaţiale ale simultaneităţii şi ale prezenţei. Condiţie, într-o măsură oarecare, atemporală prin care se poate descoperi «infinitatea» interpretării textului. Iar infinitatea derivă exclusiv din relectură ca intertextualitate prin care textul vorbeşte întotdeauna « după ». Ceea ce conduce la formarea unui sens al timpului şi temporalităţii. Sau se vorbeşte despre pierderea sensului timpului şi temporalităţii.

Contemporan, la nivel social, compresia spaţiu-timp[7] pune în discuţie fenomenul producţiei culturale, al ***marketingului cultural extins*** la scară globală. Prin această compresie spaţiu-timp este definită o ordine simbolică imaginară şi ficţională pentru lumea comunicării comunitare. Este dezvoltată o logică a fragmentării, a acceptării simbolurilor şi a cunoaşterii umane. Drept urmare, la nivel individual sau colectiv este instalată o primă strategie de apărare care presupune renunţarea. În faţa cunoaşterii absolutului risipit. Ca acceptare a sentimentului de vinovăţie, a micimii umane în raport cu lucrurile semnificative.

O a doua strategie de apărare este uitarea. Şi cea mai bună modalitate de a uita este acceptarea unei *informări excesive*. Datorită multiplicării excesive a surselor de informaţie [14], a mijloacelor de comunicare se schimbă însăşi procesul comunicării. Fragmentarea prin informare excesivă schimbă conţinutul comunicării care nu mai este unitar. În condiţiile în care conţinutul comunicării nu este unitar, atunci naraţiunile (explicite sau implicite, lizibile sau scriptibile) sunt fără sens şi trebuie negate, fiind în esenţa lor artificiale. Sunt artificiale, non-naturale datorită metatextului producerii lor. Dar şi temeiul cunoaşterii ştiinţifice se bazează pe o formă de naraţiune, pe un metatext descriptiv, pe o întemeiere artificială. Deci, şi cunoaşterea ştiinţifică poartă cu sine fragmentul fragmentării unităţii simbolurilor, a nonunităţii organice. Concluzia este extrem de simplă: *toate axiomele fundamentale şi consensuale ale modernităţii pot fi puse sub semnul întrebării:* de la adevăr şi dreptate până la bine şi frumos. Ce se mai păstrează în studiul limbajului? Dacă nu răspunsurile cel puţin mecanismele producerii lor. Dacă nu unitatea întreagă cel puţin unitatea fragmentară. Postmodernitatea se plafonează în întregime între pozitivism şi pragmatism. Spus altfel, Harvey observă reducerea complexităţii lumii la unele „afirmaţii retorice extrem de simplificate" [7: 354] în care fie predomină şi mai mult prejudecăţile existente, fie sunt găsite nişe (simboluri) intermediare care limitează acţiunile umane, fie în numele unei hiperretorici este pierdut contactul cu realitatea (justificarea fluxurilor patologice). Subtextual, faţa ascunsă a postmodernităţii, temeiul relativizării valorilor, sunt

regăsite prin empirism. În filosofare, Dumnezeu a murit nu odată cu afirmaţia lui Nietzsche, ci odată cu scepticismul lui Hume [10]. Prin relativizarea cauzalităţii s-a ajuns la relativizarea subtextuală a certitudinii, în orice plan. Doar Hume a demonstrat faptul că „o filozofie empiristă consecventă duce la negarea filosofiei. Acest rezultat negativ s-a dovedit pozitiv în consecinţele lui. De la acest punct a pornit Immanuel Kant." [18: 244] Şi relativizarea este desăvârşită când în subtextualitatea discursului filosofic s-au impus implicit şi explicit paralogismele lui Kant. Istoria filosofiei a demonstrat faptul că poate fi adevărat şi A şi nonA. Indiferent cine ia locul simbolului A. Dumnezeu există, dar nu avem nicio dovadă care să confirme existenţa sau inexistenţa Lui. Adevărata relativizare. Subtextul filosofării postmoderne, în rest sunt detalii şi conştientizări ale acestei relativizări.

Concluzionând, prin multiplicarea surselor de informare, prin relaţionarea şi umanizarea comunicării umane textul este interpretat la nivel sistematic-elementar şi procesual, în acelaşi timp. Un text exprimă un discurs prin comunicare. *Textul* nu mai este un singular şi nu mai aparţine autorului lui, nici măcar comunităţilor ştiinţifice ci *devine un indice de raportare la lume*. Datorită ancorării în lume (Heidegger [8] numea un fragment al Daseinului ca aruncare în lume cu consecinţele care se nasc: libertate şi interpretare a ceva) textul devine *discursul umanităţii*. Cu toate consecinţele culturale care îi dau viaţă. Cu toate efectele meta-textuale şi prototipice care definesc, până la urmă, o civilizaţie sau o matrice culturală reală.

Bibliografie

1. Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor,* Editura Echinocţiu, Cluj-Napoca, 1996.
2. Călinescu, Matei, *Cinci feţe ale modernităţii*, Editura Univers, Bucureşti, 1995.
3. Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iaşi, 2003.
4. Eco, Umberto, *În căutarea limbii perfecte*, Editura Polirom, Iaşi, 2002.
5. Eco, Umbero, *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în texte narative*, Editura Univers, Bucureşti, 1991.
6. Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2005.
7. Harvey, David, *Condiţia postmodernităţii*, Editura Amarcord, Bucureşti, 2002.
8. Heidegger, Martin, *Originea operei de artă*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
9. Hügli, A., Lübcke, P., (coord.), *Filosofia în secolul XX*, Editura All, Bucureşti, 2003.
10. Jeffner, Andres, *Butler and Hume on Religion. A comparativ analysis,* Stockholm, 1966.
11. Kuhn, Thomas, *Structura revoluţiilor ştiinţifice*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999.
12. Lyotard, Jean-François, *Condiţia postmodernă,* Editura Idea, Cluj-Napoca, 2003.
13. Mattelart, Armand, Michèle Mattelart, *Istoria teoriilor comunicării,* Editura Polirom, Iaşi, 2001.
14. McLuhan, Mashall, *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, Bucureşti, 1997.
15. Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, Editura Univers, Bucureşti, 1984.
16. Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
17. Sontag, Susan, *Împotriva interpetării*, Editura Univers, Bucureşti, 2000.
18. Trandafoiu, Nicolae, *Substanţă şi cauzalitate în interpretarea empirismului englez,* Editura All Educaţional, Bucureşti, 1999.
19. Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus logico-philosophicus*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991.

L'ALTÉRITÉ ET L'ACTIVITÉ DE MÉDIATION

Liviu Călburean, Prof. PhD, "Transilvania" University of Braşov

Abstract: Alterity is a key notion in discourse analysis nowadays. Considering your partner's importance to the success of a dialogue is essential, especially when the two partners use different mother tongues. The success of such a verbal interaction depends on the cultural interference between the two. Mastering a foreign language today means not only being able to manipulate structures and meaning, but also to experience the peculiarities of a different culture.

Keywords: alterity, cultural dialogue, language activities, mediation.

1. Introduction

La société contemporaine subit de plus en plus les effets de la globalisation. Du point de vue langagier, une nouvelle perspective sur la communication en contexte communautaire et mondial s'impose. Nous ne nous adressons pas uniquement à nos compatriotes. Par contre, l'existence commune des nations implique des efforts d'adaptation des stratégies formatives si bien au niveau des enfants et des adolescents qu'à celui des adultes.

Les rapports entre la linguistique moderne et la didactique n'ont jamais été aussi étroits qu'aujourd'hui. La construction commune qu'on invoque dans notre intervention est profondément liée à la gestion du sens communicatif. Cela dit, il va de soi que l'aspect le plus important de la communication globaliste n'est pas d'ordre structural. Les phonologies, les morphologies et les syntaxes des langues nationales gardent leurs identités.

La question qui surgit est, de nos jours, la suivante: *Quels sont les secteurs de la langue dans lesquels le globalisme se fait ressentir?*

Pour nous, il est évident que le dialogue entre les individus appartenant à plusieurs nations a le rôle de construire le sens commun issu à la fois de l'interaction entre les individus et entre les civilisations. On pourrait appeler cette construction commune **co-signification**.

Il va sans dire que toutes les branches de la linguistique apportent leur pierre à l'accomplissement de ce dernier processus. Mais les domaines privilégiés sont la sémanto-pragmatique et les théories discursives modernes. Un concept distinct est celui de la communication dans tel ou tel contexte situationnel. L'étude de l'énonciation rend compte des instances impliquées dans le dialogue qui changent successivement de rôle, un locuteur étant, tantôt émetteur, tantôt destinataire d'un message verbal. La théorie des embrayeurs (shifters), de Jakobson en rend compte. L'axe du "je-ici-maintenant", les déictiques traditionnels, si bien que la valeur déictique de certains temps verbaux comme le présent sont également impliqués dans la construction du sens situationnel. Dans la même catégorie on peut mentionner les expressions à rôle évaluatif, axiologique, qui ont un caractère subjectif prononcé.

On pourrait se demander quel est le champ d'application privilégié des acquis de la linguistique moderne (la pragmatique, l'argumentation, l'analyse du discours). La didactique des langues modernes semble valoriser ces acquis dans le contexte des changements successifs de paradigmes éducationnels. Si dans la méthodologie traditionnelle on met l'accent sur l'érudition et l'action intellectuelle en général (et donc sur l'étude des textes littéraires classiques, des grandes valeurs universelles au moyen des exercices de lecture suivie de traductions), l'avènement de la méthode directe entraîne le passage à l'action langagière, à la communication.

Christian Puren (2012 : 174-175) propose une évaluation diachronique des configurations didactiques. L'auteur distingue entre la compétence transculturelle (le propre de la méthodologie traditionnelle) et celle métaculturelle qui caractérise les méthodes directes et actives. Les dernières décennies connaissent une activité très fébrile dans le domaine des méthodologies communicatives. Il est évident que le contact entre les individus appartenant à des civilisations a mené à une réévaluation des stratégies d'apprentissage. À la suite de Christian Puren, de nos jours, on fait plus que parler sur l'autre, parler avec l'autre, agir sur l'autre. On vit avec l'autre et on agit avec l'autre.

La nouvelle construction européenne impose la modification des paradigmes linguistiques et culturels. La civilisation européenne est un édifice commun auquel tout citoyen peut contribuer à sa manière. Cette construction a pour trait essentiel d'être un processus permanent et non pas un résultat. Mais l'action collective exige une nouvelle manière de se rapporter au phénomène langagier et à l'apprentissage d'une langue étrangère.

Pour le même auteur, dans les quarante dernières années, on a assisté à un passage de la toute puissance de l'approche communicative (qui régnait dans les années 1980 – 1990 et qui mettait l'accent sur l'acte de parole et la compétence interculturelle permettant d'interagir avec autrui), à la compétence multiculturelle mettant l'accent sur le plurilinguisme et pluriculturalisme. Dans un tel contexte, l'activité de médiation s'avère très importante. Le CECRL présente cette dernière compétence de manière détaillée. Mais, à notre avis elle doit être associée à une gamme plus large d'activités. À côté de l'interprétation, la reformulation ou la paraphrase, c'est justement cette compétence qui est responsable de la formation des traducteurs et des interprètes, qui doivent bien maîtriser les équivalences non seulement au niveau de la forme, de la structure, mais aussi au niveau conceptuel.

Cette dernière activité s'avère d'une importance particulière pour la compétence co-culturelle (Puren, op. cit : 175). Mais l'action collective dépasse de loin le niveau des simples transpositions lexicales, configurationnelles et même conceptuelles. Le fait qu'on parle la même langue a une signification à part, dans ce sens qu'on partage les mêmes conceptions et valeurs.

C'est une étape complexe pour l'activité du praticien dans le domaine langagier. Théoriquement, le niveau de la simple traduction semble dépassé.

2. L'altérité et l'activité de médiation

Toute activité langagière est orientée vers autrui, vers l'interlocuteur. On ne peut jamais faire abstraction de notre partenaire au dialogue et toute intention que le locuteur a se rapporte à son interlocuteur. À la suite de Ducrot (1980 : 45), "la pensée d'autrui est constitutive de la mienne et il est impossible de les séparer radicalement". De là, l'auteur développe sa théorie de la polyphonie, de la pluralité des voix. Au niveau du dialogue entre les cultures et les civilisations cette pluralité est essentielle et la manière de négocier la différence et de réconcilier les différents points de vue est à la base de l'art de dialoguer.

L'activité langagière de médiation s'avère de plus en plus importante dans ce monde de la coopération. La nouvelle vision du curriculum roumain place cette activité parmi les compétences à développer chez l'apprenant au niveau du lycée. C'est à ce niveau que les échanges culturels se sont intensifiés. Cela impose la modification du profile de formation.

Le CECRL en traite de manière détaillée, mais avec la médiation, on se voit placé sur le terrain du renouveau et la théorie aura besoin de raffinements, afin de répondre aux exigences les plus actuelles de la formation.

Ces exigences viennent à l'encontre du constructivisme, courant très actuel dans la pédagogie moderne. Mais, comme toute tentative de renouvellement, il engendre des controverses, allant jusqu'au renversement du rapport entre enseignant et apprenant. En

s'appuyant sur le répertoire cognitif que l'apprenant possède déjà, il propose la découverte, la construction du savoir, l'implication très active de l'élève. C'est le champ de l'action dans le contexte didactique de l'approche actionnelle.

L'attitude active de tous les acteurs de l'éducation équivaut au passage du savoir au savoir-faire, au savoir-vivre. Et l'existence ne peut pas être conçue en l'absence de l'action commune, européenne.

Le sens se construit aujourd'hui en interaction. Il ne s'agit pas uniquement des aspects situationnels, comme la deixis ou l'anaphore ou des jugements évaluatifs ou axiologiques. Il s'agit de l'effort interactionnel de raccommoder la diversité des points de vue.

Cet effort permet, à travers le temps et l'expérience commune, de dépasser les préjugés et leur impact social et culturel. D'ailleurs, la définition d'un préjugé tient compte, à la suite de Beck (1995 : 132), de ce qu'on appelle "la connotation essentialiste" qu'on associe à des catégories sociales comme « immigrants » ou à des substantifs désignant différentes nations comme les « russes », les « turcs », etc.

Avec ce pouvoir arbitraire d'essentialisation, la seule solution est le contact des civilisations. Vivre ensemble veut dire enlever des préjugés et assigner au nom désignant ces nations la seule valeur d'identification nationale, sans d'autres connotations péjoratives dans la plupart des cas.

En lisant Siebert (2001), on comprend le spécifique du constructivisme. Les partisans de ce courant soutiennent l'idée que la réalité environnante nous est pratiquement inaccessible (op cit. : 19) étant donc une construction profondément subjective. C'est une vision radicale qui sépare l'expérience quotidienne des résultats de la recherche qui, pour les modérés, est non constructiviste. Dans la vision de ces derniers, la pensée humaine, l'action et même la sensibilité sont historiquement déterminés.

On perçoit ici une sorte d'objectivation du constructivisme. Searle (1997) postule l'existence de deux réalités différentes : la réalité institutionnelle, issue de la convention sociale liée à l'argent, au gouvernement, à l'institution du mariage et la réalité non institutionnelle voire brute pour toute langue naturelle. On emprunte à Siebert (op cit.: 20) l'exemple suivant :

(1) Le sommet de l'Everest est couvert de neige.

Cette affirmation est valable quelle que soit la langue naturelle dans laquelle elle est proférée. Il existe aussi des affirmations subjectives, ontologiques comme

(2) J'ai mal au cœur.

De toutes les dichotomies que Searle propose, on retient la distinction entre perspectivisme et immanent. On retient les deux affirmations suivantes empruntées également à Siebert.

(3) La lune est effet de l'attraction gravitationnelle de la Lune et du soleil.

(4) La lune est comme une faucille.

Dans (3) la vérité n'a pas de rapport avec le point de vue du locuteur. L'existence de cette propriété étant indépendante de ce dernier. Par contre, l'affirmation (4) illustre un point de vue, une perspective qui peut être distincte d'un locuteur à l'autre.

Les considérations suivantes portent sur le perspectivisme. C'est à ce niveau que doit se situer, à notre avis, l'analyse de l'activité langagière de médiation. Ce qui distingue, dans la plupart des cas, deux ou plusieurs civilisations, c'est justement ce côté subjectif, interprétatif du sens. Mais celui-ci est le résultat d'une exploration permanente des expériences quotidiennes, qui constituent ce qu'on pourrait appeler un « buffer » cognitif de l'individu. Ce dernier est responsable de son adaptation sociale.

Quiconque voyage à l'étranger ou se voit confronté à l'expérience *sui generis* de l'immigration se retrouve démuni justement d'un buffer qui puisse lui assurer l'adaptation et

donc l'équilibre au niveau social. Il va se sentir perdu, désorienté jusqu'au moment où une nouvelle carte personnelle du monde se constituera. Celle-ci lui permettra la réévaluation des hypothèses qui seront à la base du changement de conduite et d'un nouveau contrôle.

Chez lui, ce qui se produit c'est un changement d'ordre structural qui mène à de nouveaux modèles cognitifs d'interprétation du monde environnant (Siebert, op cit.: 28). Nous pouvons évoquer ici l'exemple d'un jeune étudiant roumain ayant un niveau moyen de maîtrise du français qui, étant en France il y a à peu près 20 ans, a demandé dans un magasin un « photo film ». La vendeuse, qui n'a pas compris l'intention initiale du jeune homme, se met à dialoguer avec celui-ci. Au moyen des paraphrases successives, ils sont arrivés ensemble à la conclusion qu'il s'agissait d'une « pellicule ». À retenir, dans ce contexte le rôle essentiel de la paraphrase dans la négociation du sens commun, négociation que nous avons déjà nommée co-signification.

Dans le contexte antérieurement évoqué, on ne peut pas affirmer qu'il s'agissait de la situation que Searle appelait « immanente », car celle-ci caractérise les réalités immuables qui ne changent pas d'une langue naturelle à l'autre.

3. Le perspectivisme et le dialogue des civilisations

Le contact constant entre les représentants des différentes cultures et civilisations est à la base de l'entente, de l'action commune qui valorise la subjectivité de chaque individu. Les subjectivités agissent de concert dans un monde globaliste.

Les hypothèses existentielles changent et s'adaptent aux particularités des sociétés d'accueil. L'exemple le plus pertinent de succès de la médiation est fourni par l'immigration. Celle-ci entraîne un besoin absolu d'adaptation de l'individu au nouveau milieu social et professionnel.

On invoque souvent le cas du Québec, une terre promise de la tolérance et du bien-être, une société multiethnique et multiculturelle. Les témoignages des immigrants refont en quelque sorte le trajet de leur réussite, d'une intégration active à la société d'accueil. Les autorités québécoises répondent aux exigences de la globalisation (plus exactement de son côté francophone). Elles ont participé à l'élaboration du CECRL, elles prennent en compte les résultats des examens d'évaluation standardisée du niveau de français comme le DELF et le DALF. De plus, à présent, les examens du type TEFaQ représente une autre manière, toujours standardisée, d'évaluer les compétences linguistiques et de communication de l'immigrant.

Nous allons analyser le témoignage d'un immigrant d'origine marocaine publié sur le site http://toutesnosorigines.gouv.qc.ca. Une analyse détaillée du discours de Mohamed el Khayat illustre à la fois les idées de Christian Puren (2012 : 175) sur la compétence co-culturelle et l'action d'*agir avec autrui* et ce que Searle (1997 : 21) appelle perspectivisme.

Après avoir évoqué ses premières années d'expérience québécoise et les grands enjeux associés à cette étape (notamment la nécessité de sortir, de « bosser »), il parle de son expérience d'associé à une affaire de plus en plus profitable, à côté de Denis Blais, fondateur d'une entreprise en informatique. La clé du succès chez les deux a été leur manière de cultiver la différence et d'en tirer profit.

L'immigrant avoue sa chance d'avoir rencontré son associé et d'avoir mis sur place une excellente affaire :

(5) Seulement, j'ai une autre vision, un autre angle… comment je vois les choses, les affaires, etc., l'intuition…, ce qu'on appelle le pif aussi n'est pas le même. Mais, si le pif québécois et le pif marocain arrivent aux mêmes conclusions, c'est impossible que ça ne marche pas. C'est un vrai québécois avec un vrai marocain. Ça a donné un Québécois « pure

laine » avec un peu de Marocain et un Marocain pure laine avec un peu de Québécois, ça a donné un modèle québécois parfait.

(http://toutesnosorigines.gouv.qc.ca/l-associe, page consultée le 11.05.2014, 16h)

Et à propos de son adaptation au climat spécifique de la région, aux hivers québécois assez durs, Mohamed el Khayat affirme :

(6) La neige, c'est beau, quand on a des moyen de la regarder avec des yeux d'optimiste. Mais, quand on est malheureux, c'est une corvée de plus.

(*ibidem*)

Ces lignes illustrent très bien l'idée de contact culturel et civilisationnel. On se trouve devant un type supérieur de contact. Les barrières d'ordre langagier semblent être dépassées. On constate même une subtilité : le recours à une unité phraséologique stable - l'expression idiomatique *avoir du pif*. Cette structure est utilisée dans le contexte d'un parallèle entre deux civilisations : celle marocaine et, respectivement, celle québécoise. L'immigrant opère une contextualisation très inspirée de cette structure figée, en « distribuant » l'inspiration (le pif) entre les deux partenaires d'affaires.

Mais ce qui compte c'est le plan des mentalités. Le parallèle que le locuteur dresse est à inscrire dans la catégorie de ce que la perspective actionnelle définit par le syntagme *agir avec*. L'immigrant d'origine marocaine présente de manière symétrique la contribution de chacun des deux associés au succès de leur société. Et symétrique veut dire, dans ce cas, démocratique. Il résulte du discours de Mohamed el Khaya que la vision différente est une chance pour les affaires. Cultiver la différence c'est un signe de maturité spécifique aux pays pluriethniques qu'on appelle souvent, en utilisant une expression empruntée à l'anglais *melting pots*.

L'autre partie de ce discours est à mettre en rapport avec les différences essentielles en matière de perception de la vie et de la philosophie collective d'une communauté. Le fragment qui porte sur le climat met en évidence les grandes difficultés d'adaptation d'un immigrant aux conditions qu'offrent les pays d'accueil. Ces difficultés peuvent engendrer le pessimisme et il lui faut des années pour s'habituer à sa nouvelle vie.

4. Conclusions

Chaque communauté a ses propres systèmes sémiotiques et répond à sa propre catégorie de stimuli. On connaît bien le cas du chinois, langue dans laquelle ce qu'on appelle les salutations complémentaires, voire les rituels conversationnels de rencontre porte sur la famille d'un individu plutôt que sur sa propre personne. En d'autres termes, il est plus approprié d'entamer une interaction verbale par *Comment va votre famille ?* que par *Comment allez-vous ?*

Mais la société d'aujourd'hui est globaliste et la meilleure possibilité d'adaptation est non seulement une vie commune, mais aussi l'action collective qui implique l'enlèvement de toute barrière langagière ou des civilisations. Ce qui pose des problèmes ce ne sont pas les expressions que Searle appelle immanentes, qui sont acceptées quelles que soient les particularités individuelles ou nationales. Par contre, les expressions à valeur évaluative, axiologique, tout comme les énoncés qui tiennent au perspectivisme sont les grands enjeux de celui qui parle une langue moderne. Et c'est par le dialogue entre les individus et les cultures qu'on finit par s'entendre et agir de concert.

5. Bibliographie

1. *** **Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues Conseil de l'Europe – apprendre, enseigner, évaluer**, Division des Politiques Linguistiques, 2000, Didier.

2. Beck, U., **Die feindlose Demokratie,** Stuttgart, 1995.

3. Ducrot, O., **Argumentation et persuasion** (preprint), Colloque *Énonciation et parti-pris,* Anvers.

4. Jakobson, R., *Essais de linguistique générale*, Éditions de Minuit, Paris, 1963.

5. Puren, C., *De l'approche communicative à la perspective actionnelle, et de l'interculturel au co-culturel*", pp. 173-194 *in* : **La France et la francophonie : stéréotypes et réalités. Image de soi, regard de l'autre**, Actes du colloque international Journées de la Francophonie, XVI[e]édition, Iasi, 25-26 mars 2011, textes réunis par Felicia Dumas, Éditions Junimea, Iaşi (Roumanie), 2012.

6. Siebert H., **Pedagogie constructivistă**, Iaşi, Institutul European, 2002.

Sources électroniques

7. http://toutesnosorigines.gouv.qc.ca/l-associe, page consultée le 11.05.2014, 16h.

A FASHIONABLE LEXICO-SEMANTIC SUBCATEGORY: COFFEE, WITH ITS PAST AND PRESENT "HYPOSTASES"

Cristina Radu-Golea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The linguistic and cultural research into the history of coffee (considered, for a while, both drink and food), is controversial, even suspicious, but at the same time it is interesting and worth analyzing in detail. This study represents only a (primary) lexico-semantic subcategory which is part of an expanding series (of fields) dealt with in a larger work. The terms within the lexico-semantic field of coffee have been gradually transferred from an ultraspecialized field to the common language. In a multicultural era, the history of coffee and cafés (including cybercafés), of drink and food, in general, involves, besides tolerance to others, socializing, communication and, impliedly, a joyful, colloquial language. Along with them, the demands of coffee drinkers are more and more complex and determine the preparation of some coffee-based beverages, with various ingredients and spices, meant to satisfy their taste and wishes.

Keywords: culture, lexico-semantic field, term, coffee, drink.

1. Orice cuvânt care are un sens lexical individual şi este legat de alte cuvinte, poate să li se aseamene sau să li se opună, în plan semantic, stilistic, funcţional, şi, astfel, face parte din anumite paradigme lexico-semantice, lexico-stilistice, derivaţionale etc. Din acest punct de vedere, sinonimele reprezintă unul dintre principalele grupuri asociative care fac parte dintr-un câmp lexico-semantic[1]. Câmpurile lexico-semantice au o importanţă complexă, fundamentală, în relevarea unor modalităţi de reprezentare a „viziunii lumii"[2], întrucât ele se încadrează în categoria prototipurilor culturale[3].

De exemplu, mâncarea şi băutura reprezintă, împreună, modalităţi prin care oamenii pot comunica. Dimensiunea spirituală (dintr-un anumit cadru cultural) a unor acţiuni dominante universale precum hrana[4], băutura (sau chiar sexul!) reprezintă teme de cercetare care vizează studierea unei societăţi sau a unei culturi, din orice parte a lumii şi în orice perioadă istorică[5]. De-alungul timpului, băutul şi mâncatul împreună cu alte persoane (comensalitatea) au devenit activităţi importante. În acest fel, oamenii interrelaţionau (şi interacţionau): în cafenele (şi în alte localuri) discutau, se exprimau liber (fără să-şi dezvăluie, neapărat, identitatea) sau puteau să citească ziarele.

2. Istoria „elixirului" numit *cafea* (despre care Talleyrand spunea că ascunde „un spirit": „negru ca dracu', fierbinte ca iadul, pur ca un înger, dulce ca amorul") este destul de veche[6]:

---

[1] Această constatare se regăseşte şi în concepţia lui Silviu Berejan, care este de părere că un câmp poate să cuprindă diverse grupuri, şi anume: tematice, analogice, derivaţionale, sinonimice etc.

[2] Cf. Bidu-Vrănceanu, 2008, p. 17.

[3] "Importanţa câmpurilor lexicale pentru «cunoaşterea lumii» este deci legată de capacitatea lor de a oferi «categorizări ale realului» în funcţie de proprietăţi comune şi diferenţiatoare, cu condiţia ca descrierea sensului să nu alunece extralingvistic sau «să nu încorporeze excesiv elemente cognitive nonsememizate»." (Cf. Wotjak, 1998, p. 173-175, apud Bidu-Vrănceanu, 2008, p. 17)

[4] Se pare că un aforism celebru îi aparţine gastronomului Jean Anthèlme Brillat-Savarin: „Spune-mi ce mănânci, ca sa-ţi spun cine eşti".

[5] De exemplu, pentru grecii antici, mâncarea reprezenta o modalitate/un fel de a comunica cu divinitatea (în speţă, cu zeii), prin ofrandele pe care le făceau. Totuşi, în acea vreme, oamenii erau ingenioşi (şi, poate, dominaţi de instinctul de conservare, dar, în acelaşi timp, şi de plăcerea gustului), întrucât opreau partea favorită/dorită/apetisantă a bucatelor (pe care le ofereau zeilor) pentru ei înşişi.

[6] Cu două mii de ani î.e.n., în Etiopia, arbuştii de cafea creşteau în stare sălbatică.

„Se spune că în secolul al VIII-lea un tânăr păstor yemenit, pe nume Kaldi, intrigat de comportamentul caprelor sale, care erau agitate până în zori după ce păşteau bacele roşii ale arbustului respectiv, ar fi povestit fenomenul la mănăstirea Chahodet. Stareţul a fiert sâmburii acestor fructe şi, dat fiind că s-a dovedit a fi foarte stimulantă, băutura astfel obţinută a primit numele *kawah* (însemnând „elan", „vitalitate"), pe care îl regăsim în caoua din bistrourile (...) pariziene"[7].

Odată cu pătruderea *cafelei*[8] (< tc. *kahve*, ngr. *kafés*, fr. *café*; cf. engl. *coffee*, it. *caffè*, sp. *café*, germ. *Kaffee*) în Europa, băutura preparată din boabele acestei plante, prăjite şi râşnite (sau dintr-un surogat) a creat obiceiuri aparte. Treptat, a început să fie consumată în localuri speciale, numite *cafenele* (sg. *cafenea* < tc. *kahvehane*, ngr. *kafenés*), adică localurile publice[9], în care se consumă cafea (sau, prin extindere de sens), ceai, băuturi alcoolice, prăjituri etc. Proprietarul unei cafenele era numit, în trecut, *cafegiu* (< tc. *kahveci*, cf. ngr. καφετζής, bg. *kafedžija*). Acelaşi termen desemna „slujitorul de la curtea domnească, însărcinat cu servirea cafelei"; în timpurile moderne, *cafegiu* şi *cafegioaică* (< *cafegiu* + sufixul *-oaică*) denumesc „persoanele care beau cu plăcere cafea (sau care o prepară bine).

În română există atât un verb: *a se cafeli* (refl.), cât şi o expresie: *la o cafea* care desemnează timpul şi moalitatea în care se bea cafea – servită în cadrul unui anumit protocol sau stând de vorbă/la taifas.

Există, aşadar, numeroase modalităţi[10] de a prepara cafeaua, de exemplu: *cafea espresso* este „cafeaua concentrată, preparată într-un aparat special"; *cafea-filtru/cafea la filtru* „cafea preparată cu ajutorul filtrului".

În română, sintagmele *café-frappé* (cf. engl. *frappé coffee*, *Greek frappé*) „cafea rece cu îngheţată, fişcă şi, eventual, alcool" şi *café-glacé* (cf. engl. *coffee with ice cream*) sunt provenite din franceză, neadaptate grafic sau fonetic, şi desemnează anumite preparate reci, din cafea. O altă denumire, folosită pentru o băutură răcoritoare din cafea, tot de provenienţă franceză, este *mazagranul* (numită astfel după oraşul *Mazagran*, din Algeria) – băutură preparată din cafea neagră, foarte concentrată, în care se introduc bucăţele de gheaţă.

Cafeaua instant (cf. engl. *instant coffee/soluble coffee/coffee powder*)[11], preparată rapid/pe loc, care nu necesită fierbere (poate fi băută atât rece, cât şi caldă), este numită *nescafé* (< fr. *nescafé*, *nes*, cf. sp. *nescafé*) – un acronim provenit de la numele firmei producătoare: *Nestlé* şi *café*. Termenul contras, *nes*[12], frecvent folosit în limbajul familiar, denumeşte nu numai praful de cafea, foarte concentrat, ci şi băutura care se prepară din această „cafea", prin simpla dizolvare în apă.

---

[7] Braudeau, 2009, p. 23.
Mai există încă două legende privitoare la descoperirea cafelei (cf. Ştefănescu, 2011, p. 90-91). Însă, indiferent de legende, dorinţa de a consuma băutura pe bază de cafea s-a raspândit în întreaga lume destul de repede.

[8] Cafea: ar. kahwa (< Kaffa, regiune din Etiopia, patria cafelei) > tc. kahve, ngr. kafés (Graur, 1978, p. 34)
"Din 1570, boabele de coffea arabica erau utilizate la Veneţia, pe post de medicament. (...) În 1683, îşi deschide porţile în Piaţa San Marco o bottega di caffè." (Braudeau, 2009, p. 24)

[9] Cf. cafeşantan (< fr. café chantant [= café concert]) – cafenea unde se prezintă spectacole de varietăţi; termenul şantan are o nuanţă intens depreciativă: „bordel").

[10] Michel Braudeau susţine că există „cinci moduri tradiţionale de preparare a cafelei: fierberea à la turque (cafeaua măcinată extrafină, amestecată cu zahăr, se află pe fundul cafetierei puse pe foc); infuzia (un piston împinge zaţul pe fundul unui recipient de sticlă); filtrarea (se toarnă apă peste cafeaua măcinată reţinută de un filtru de hârtie); percolarea (cafeaua răşnită, pusă într-un filtru între două compartimente suprapuse, este pătrunsă de jos în sus de apa fiartă în compartimentul inferior); percolarea sub presiune (presiunea apei este amplificată de aerul comprimat la zece bari), care oferă rapid şi la alegere espresso concentrat sau diluat." (Braudeau, 2009, p. 71-72)

[11] Cafeaua instant a fost inventată de chimistul britanic George C. Washington, în 1906; produsul a fost lansat pe piaţă în anul 1909. (Cf. Magazinul verde, 4/2014, p. 56)

[12] După 1970, în România, cuvântul era folosit chiar şi diminutivat: nesuleţ. (Ciolan, 2013, p. 57)

Din categoria „cafea caldă” (care poate conţine şi o băutură alcoolică) face parte *marghilománul/marghilomână* (< numele propriu Alexandru Marghiloman[13]), care desemnează cafeaua turcească fiartă cu rom sau coniac. Termenul (adaptat grafic limbii române) *capucino*[14], (< it. *cappuccino*) semnifică băutura făcută din cafea espresso şi lapte spumos (la care se adaugă, eventual, coniac sau rom), presărată cu cacao sau scorţişoară[15], de culoarea veşmântului călugărilor capucini. Termenul învechit *capuţiner* (< germ. *Kapuziner*)[16] are sensul de „cafea cu lapte, conţinând mai multă cafea decât lapte”.

Termenul *frappuccino*[17] (o contaminare între *frappé* şi *cappuccino*), inexistent în dicţionarele româneşti, denumeşte cafeaua amestecată cu bucăţele de gheaţă şi diferite alte ingrediente (căpşune sau ciocolată etc.), fiind, de obicei, „acoperită” cu un „top”/„pălărie” de frişcă.

Alte „feluri” (italieneşti) de cafea preparate din espresso şi lapte (care sunt asemănătoare cu ceea ce se numeşte *capucino*) sunt: *caffè macchiato* (numit, uneori, *espresso macchiato*) – reprezintă o cantitate mică de cafea espresso cu foarte puţin lapte (adăugat deasupra, asemenea unor pete – cf. it. *macchiato* „cu pete”, referitor la cafea); *cortado* denumeşte, de asemenea, o cantitate mică de cafea espresso amestecată cu lapte; *caffè latte*[18] (prescurtat *latte*) este o băutură care conţine tot o cantitate mică de cafea espresso, dar care este amestecată cu mult lapte, fiind servită într-o ceaşcă mare sau într-un pahar înalt); *flat white* este o băutră specifică Australiei, al cărei mod de preparare este asemănător cu cel pentru *capucino* (sau pentru *caffè latte*). *Caffè corretto* (cf. sp. *carajillo*) este un tip de cafea italienească, care are în compoziţie şi puţin lichior.

Irish coffe[19] (cf. *caifé Gaelach*) este un „cocktail” fierbinte, pe bază de cafea, whisky, zahăr şi un „top” de frişcă. Din aceeaşi „familie” fac parte: *kioki* (în loc de whisky se foloseşte lichior *kahlua*, în combinaţie cu *brandy*) şi *Café Brulot* (conţine cafea, lichior de portocale, scorţişoară, zahăr, cuişoare şi coji de lămâie)[20].

---

[13] Se spune că Alexandru Marghiloman (1854-1925), om politic, jurist, lider conservator şi unul dintre cei mai mari moşieri ai ţării, era un mare băutor de cafea. Într-o zi, când se afla la vânătoare, a cerut să i se facă o cafea. Nefiind pregătit cu toate cele necesare unei cafele, însoţitorul acestuia a improvizat şi a pus la fiert, în loc de apă, coniac. Astfel s-a „făcut” marghilomana. (Cf. http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/marghilomana-cafeaua-rom-coniac /01.03.2014)

[14] De obicei, capucino este servit în ceşti de porţelan, pentru că, în acest mod, este păstrată temperatura optimă mai mult timp decât în recipientele de sticlă sau din orice alt material. (Cf. http://sfatulparintilor.ro/familie-parinti/pontul-zilei-familie-parinti/pontul-zilei-cum-sa-prepari-cappuccino-delicios-acasa/#ixzz2vO4VsVW7/01.03.2014)

[15] În Canada, lanţul de cafenele Tim Hortons vinde şi capucino rece/iced cappuccino, cunoscut de cei care frecventează localurile de acest fel sub numele de Ice Caps.

[16] Turcii, după fuga lor de la cel de-al doilea asediu Vienei (1683), au lăsat o mare cantitate de boabe de cafea în saci. Austriecii, nefiind obişnuiţi cu cafeaua, au aruncat în Dunăre aproape toată cantitatea găsită. Cafeaua care a mai rămas a fost cumpărată de un polonez, care trăise în Orient şi cunoştea băutura preparată din boabele de cafea. Aceasta a deschis o cafenea. Întrucât nu a avut clienţi, a preparat-o în alt mod: a strecurat-o, i-a adăugat puţin zahăr şi lapte, precum şi nişte frişcă, care acoperea toată ceaşca, precum gluga unui capucin. (Cf. http://www.dex.ro/capu%C8%9 Biner /01.03.2014)

[17] În italiană, poate fi şi un joc de cuvinte: fra’/frà este o formă prescurtată a apelativului frate, folosit pentru a denumi un grad în ierarhia monahală, dat unui călugăr, iar cappuccino (< cappuccio „glugă”) este călugărul care face parte dintr-o ramură a Ordinului Franciscan.

[18] Cf. sp. café con leche, fr. café au lait.

[19] Cafeaua irlandeză pare mai degrabă pe gustul altor popoare decât al irlandezilor, care ar renunţa la adaosul soft de frişcă, în schimbul unui surplus strong de whiskey. Irish coffee a fost inventată în 1940, de Joseph Sheridan, bucătarul hidroportului Foynes (transformat, ulterior, în Aeroportul Internaţional Shannon). Sheridan a fost cel care a adăugat whiskey în cafea, pentru a încălzi un grup zgribulit de pasageri americani. Aceştia l-au întrebat pe bucătar dacă este cafea braziliană. Răspunsul a fost: “e cafea irlandeză” (Cf. http://www.cevabun.ro/irish-coffee/01.03.2014)

[20] Cf. http://www.descopera.ro/cultura/928970-enciclopedia-moderna-a-boabei-de-cafea/01.03.2014.

Cafeaua neagră este cafeaua preparată fără zahăr. *Cafeaua cu sare* (zahărul a fost înlocuit, parţial, cu sare)[21] este o băutura pregătită din cafea clasică, puţin îndulcită, peste care se toarnă spumă de cafea, în care a fost dizolvată o cantitate mică de sare (iar deasupra se presară cacao macinată). *Cafeaua în stil thailandez* are o aromă specială, pe care i-o dau anumite mirodenii: coriandrul şi cardamonul; se serveşte (obligatoriu!) cu gheaţă pisată. Alte sortimente de băuturi pe bază de cafea, care se găsesc în cafenele, baruri, pub-uri şi alte localuri sunt: *Café Zürich*, *California driver*, *Swiss coffee*[22], *Kopi Luwak*[23] etc.

Şvarţul (< germ. *schwarzer Kaffee*, cf. germ. *schwarz* „negru") este un termen întrebuinţat rar (sinonim cu *cafea-filtru*) şi denumeşte o băutură fierbinte, făcută din boabe de cafea, prăjite şi râşnite, trecută prin filtru şi îndulcită.

Sintagma învechită *cafea gingirlie* (< tc. *ğiğili*) desemnează cafeaua turcească (bine fiartă), cu caimac.

Pe lângă toate aceste băuturi preparate din cafea, există şi băuturi cu gust (şi aromă) de cafea, obţinute din „înlocuitori" ai acesteia. Astfel, *Inka* este o băutură preparată din ingrediente nutritive naturale: cereale prăjite (orz, grâu) şi cicoare; este fabricată, prin prăjirea şi uscarea acestor plante, care devin o pulbere fină, solubilă (uşor şi rapid) de pregătit, cu gust şi aromă asemănătoare cafelei[24]. La rânul ei, *cicoarea* (singură) este un substituent al cafelei.

În România, înainte de 1989 (în ultimii ani ai regimului comunist), cafeaua (naturală!) dispăruse de pe piaţă, datorită limitării importurilor, iar în locul cafelei se vindea/consuma *cafeaua din năut*, denumită, oficial, *cafea cu înlocuitori*. Întrucât conţinea numai 20% cafea, iar restul componentelor îl constituiau năutul şi ovăzul, a fost denumită, ironic, cu umor chiar, *nechezol*, un derivat verbal de la *a necheza* + sufixul *-ol* (folosit, de regulă, pentru a forma numele unor compuşi chimici). Termenul *nechezolul* reflectă „starea" unei persoane care doreşte să consume o cafea, dar băutura dorită este percepută ca furaj pentu cai[25].

3. Rezultatul cultivării arbustului de cafea a fost „poţiunea" numită *kawah* „vitalitate, forţă" (*cafeaua* de astăzi), folosită, iniţial, de călugări şi de alţi oameni ai bisericii[26], care, cu ajutorul ei, puteau să rămână treji un timp îndelungat.

Cafeaua espresso sau *cafeaua la filtru* intră în compoziţia unor băuturi (mixturi!) mai speciale, care au primit diferite denumiri, în funcţie de modalitatea de preparare (*la ibric*, *la filtru*), de ingredientele pe care le conţin (lapte, frişcă, bucăţi de gheaţă, scorţişoară), de numele locului unde au fost inventate (*Irish*, *Swiss*, *Zürich*) sau de numele inventatorului (*marghiloman/ă*).

În română, mulţi termeni care denumesc băuturi pe bază de cafea au fost preluaţi, ca atare, din alte limbi (*café-frappé*, *caffè macchiato*), iar alţii sunt termeni vechi, foarte rar folosiţi în prezent (*cafea gingirile*, *şvarţ*, *capuţiner*). *Nechezol* este termenul care a fost utilizat (cu o conotaţie comică), un anumit timp, în perioada comunistă (în special după

[21] Inventatorul acestei băuturi este taiwanezul Hung Hsiao-yu, care spune ca ideea i-a venit intamplator. (Cf. http://www.ziare.com/articole/cafea+cu+sare/01.03.2014)

[22] Cf. Ştefănescu, 2011, p. 103, p. 120.

[23] Kopi Luwak este cea mai scumpă cafea din lume. Boabele de cafea sunt adunate din excrementele unor animale din familia veveriţelor (aceste animale se hrănesc cu boabele coapte de cafea, pe care nu le digeră în totalitate).

[24] În 1971, specialiştii polonezi au găsit ingredientele şi au elaborat tehnologia de producere a acestui tip de cafea solubilă, care a fost apreciată nu numai în Polonia, ci şi în multe alte locuri. (Cf. http://gastronomie.ele.ro/sfaturi/ Periplu-si-Savoare_--d6/Bauturi_--s17/Ce-este-INKA-_--a502.html/01.03.2014)

[25] Cf. http://ro.wikipedia.org/wiki/Nechezol/01.03.2014.

[26] Vaticanul a interzis-o, la un moment dat, pentru că era considerată băutura musulmanilor; a fost interzisă şi în Imperiul Otoman, în secolul al XVI-lea, din cauza efectelor sale asupra sistemului nervos.

1980). Pentru cafeaua obţinută din „înlocuitori”, româna fie a preluat anumite denumiri (*Inka*), fie foloseşte numele plantei din care este făcută băutura respectivă (*cicoare*).

Prin urmare, subansamblul lexico-semantic (românesc) în centul căruia se află *cafeaua* este în plină dezvoltare, întrucât numeroşi termeni au intrat recent în limbă, datorită diversificării metodelor de preparare a cafelei, a numarului tot mai mare de consumatori şi a diferitelor băuturi pe bază de cafea.

Bibliografie

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Câmpuri lexicale din limba română*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008.

Braudeau, Michel, *Cafea, cafenele*, Bucureşti, Editura Art, 2009.

Ciolan, Alexandru, *Misterele cuvintelor*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Logos, 2013.

Graur, Al., *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978.

Ştefănescu, Oana, *Totul despre ceai, cafea, cacao*: *istorie, beneficii, reţete*, Bucureşti, Editura ALLFA, 2011.

Surse

Magazinul verde, Anul III, Nr. 4/2014.

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/marghilomana-cafeaua-rom-coniac /01.03.2014

http://sfatulparintilor.ro/familie-parinti/pontul-zilei-familie-parinti/pontul-zilei-cum-sa-prepari-cappuccino-delicios-acasa/#ixzz2vO4VsVW7/01.03.2014

http://www.dex.ro/capu%C8%9 Biner /01.03.2014

http://www.cevabun.ro/irish-coffee/01.03.2014

http://www.descopera.ro/cultura/928970-enciclopedia-moderna-a-boabei-de-cafea/01.03.2014

http://www.ziare.com/articole/cafea+cu+sare/01.03.2014

http://gastronomie.ele.ro/sfaturi/Periplu-si-Savoare_--d6/Bauturi_--s17/Ce-este-INKA-_--a502.html/01.03.2014

http://ro.wikipedia.org/wiki/Nechezol/01.03.2014

TRANSLATION, LANGUAGE, CULTURE AND TRANSCULTURE

Dana Bădulescu, Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In this paper, I purport to focus on translation as a vital process without which neither language nor culture would be possible. Starting from the Sapir-Whorf hypothesis that languages are different reflections of reality, and therefore there are as many realities as the languages that are there to reflect them, and taking it further to Steiner's argument that languages are essentially translational, the paper looks at various writers' and theorists' approaches to translation in the 20th and 21st centuries. Despite some who were rather suspicious of translation like Neruda and Frost, there are other outstanding writers (Pound, Borges, Rushdie, Federman, Maalouf, etc.) who rejuvenated literature through translation, self-translation, or, more recently, assuming the stance of 'translated men'. The new theories of transculturalism, globalization and postcolonialism shed light on the tremendous importance of translation as a process which has kept languages and cultures in contact throughout the ages and which, in the last decades, in conjunction with migration, technology and media development, has generated a transnational cultural network called transculture.

Keywords: translation, self-translation, language, culture, transculture

Since the Tower of Babel, after God's act of scattering them on the face of the Earth and confounding their languages, people have been longing to recover a lost sense of unity through translation.

Languages are essential repositories of cultures, so crucial in fact that all other channels through which cultures are substantiated could metaphorically be interpreted as language. Thus, architectural styles, fashions, and other culturally specific aspects may translate as language.

The power of language to reflect culture and influence thinking was first proposed in the early decades of the 20th century by an American linguist and anthropologist, Edward Sapir, and his student, Benjamin Whorf. According to them, each language is a reflection of the world, and therefore our way of conceiving and viewing the world is determined by our language (or languages). Opposing the Neo-classical universalist proviso that the same thought can be expressed in a variety of ways that would be similar, Sapir held the monadic argument that:

> Human beings do not live in the objective world alone, nor alone in the world of social activity as ordinarily understood, but are very much at the mercy of the particular language which has become the medium of expression for their society. It is quite an illusion to imagine that one adjusts to reality essentially without the use of language and that language is merely an incidental means of solving specific problems of communication or reflection. The fact of the matter is that the 'real world' is to a large extent unconsciously built upon the language habits of the group. No two languages are ever sufficiently similar to be considered as representing the same social reality. The worlds in which different societies live are distinct worlds, not merely the same world with different labels attached... (Sapir 1958: 353)

The Sapir-Whorf hypothesis is underpinned by two basic principles: one of linguistic determinism, which makes of language some sort of straight-jacket or prison, where our thinking is determined by and confined within the boundaries of our language(s), and the other of linguistic relativity, implying that people who speak different languages perceive

and reflect the world in different ways. In other words, people inhabit as many worlds as the languages they speak.

In opposition to this view, Walter Benjamin argued that "translation ultimately has as its purpose the expression of the most intimate relationships among languages" and that the "inner relationship among languages is, however, a relationship of special convergence. It consists in the fact that languages are not alien to each other, but a priori, and independently of all historical connections, related to each other in what they want to say." (http://www.erudit.org/revue/ttr/1997/v10/n2/037302ar.html?vue=resume) In spite of that, Benjamin shows that any translation is a transformation and a renewal where the original is changed. Kindred as they may be, languages are also foreign, and in that respect Benjamin states that translation is a "way of coming to terms with the foreignness of languages to each other" and "in translation the original grows into a linguistic sphere that is both higher and purer." (http://www.erudit.org/revue/ttr/1997/v10/n2/037302ar.html?vue=resume)

In his seminal book *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Steiner pushes the relativity principle in the Sapir-Whorf hypothesis even further, arguing that:

> No two historical epochs, no two social classes, no two localities use words and syntax to signify exactly the same thing, to send identical signals of valuation and inference. Neither do two human beings. (Steiner 1998: 47)

However, the polyglot and polymath Steiner, born one decade after Sapir's death, gives the Sapir-Whorf hypothesis a twist which makes any instance of linguistic communication essentially translational. By holding that in any speech-act there will be an element of translation and that "all communication 'interprets' between privacies" (Steiner 1998: 207), Steiner posits translation within and as it were at the core of language. Viewing language as a mosaic of idiosyncratic speech-acts, he contends that "any model of communication is at the same time a model of translation." (Steiner 1998: 47) Therefore, in Steiner's approach, translation is an underlying and vital principle of intralinguistic communication in the first place, before it becomes an interlinguistic process. Rather than rendering translation problematic, which it may seem to be doing, especially since it relies to some extent on the Sapir-Whorf theory, Steiner's view suggests that the dualistic nature of translation makes it a very efficient binder, where God's will to keep languages separate is downplayed. He shows that:

> In translation the dialectic of unison and of plurality is dramatically at work. In one sense, each act of translation is an endeavour to abolish multiplicity and to bring different world-pictures back into perfect congruence. In another sense, it is an attempt to reinvent the shape of meaning, to find and justify an alternate statement. (Steiner 1998: 246)

Being an act which sheds light on the separateness, otherness and foreignness of any speech-act in any language and of every language, and one that works on fusing separateness at the same time, translation is a task which puts creativity to a test. In Steiner's view, the translator's craft is not simply ambivalent in a challenging manner because "in a very specific way, the translator 're-experiences' the evolution of language itself" but it is also an indispensable activity:

> Thus translation is no specialized, secondary activity at the 'interface' between languages. It is the constant, necessary exemplification of the dialectical, at once welding and divisive nature of speech. (Steiner 1998: 246)

At the opposite pole, translation has been seen as an act of betrayal. Embracing the deep-seated "*traduttore traditore*" suspicion, Pablo Neruda, for instance, deemed the best translations of his poems to be Italian because of the similarities between the two languages, while the English and French fail to achieve the effect in terms of sound and language texture they have in Spanish. Robert Frost's adapted quote "Poetry is what gets lost in translation" reinforces the idea that something, if not everything, is lost in translation, especially if the source text is a poem.

However, poets like Neruda and Frost, who feel that poetry relies so much on the peculiar sounds and colours of its original language that it is rather unlikely to be rendered successfully in any other language do not have the last word on the matter. In "Word-Music and Translation", Jorge Louis Borges argues that "throughout the Middle Ages, people thought of translation not in terms of a literal rendering but in terms of something being re-created." (Borges 2000: 72) Borges is so taken by the idea of (re)-creativity that when he compares Baudelaire's *Fleurs du mal* with Stefan George's translation into German he reaches the conclusion that "Stefan George's translation is perhaps better than Baudelaire's book." (Borges 2000: 74)

After a very brief survey of how translation has fared throughout the ages and how it polarized attitudes, Susan Bassnett shows that in the past decades translation has been reassessed from a post-colonial angle. She argues that the Brazilian poet and critic Haroldo de Campos devised a theory of translation where the original is 'cannibalised', and she quotes:

Any past which is an 'other' for us deserves to be negated. We could say that it deserves to be eaten, devoured…the cannibal…devoured only the enemies he considered strong, to take from them the marrow and protein to fortify and renew his own natural energies. (De Campos in Vieira 1999: 103)

Bassnett reads De Campos's transgressive view as one in which "the translator is seen as a creative writer in his or her own right." (Bassnett in Steven Earnshaw 2007: 339). Of course, this view that translation, especially if undertaken by the post-colonial 'other', 'cannibalises' the formerly colonial 'master' language and culture explodes all inferiority complexes felt by the 'other'. Thus, rather than feeling that they merely translate, i.e. 're-tell' the master story, the 'cannibalising' translators feel that they swallow it altogether, altering it beyond recognition in their 'un-English English', as Rushdie called Joyce's English, for instance.

Although she admits that in the last four decades or so the field known as Translation Studies has taken what André Lefevere and Susan Bassnett call a "cultural turn" (1990), Rodica Dimitriu distinguishes between a "linguistic" and a "literary" paradigm. However, despite the differences, both paradigms lay stress and take an increasing interest in the cultural context of translation. The focus on this context from which the liminal space of translation is considered has become so important that, as Dimitriu argues referencing Christiane Nord, the new concept of *'linguaculture'* has appeared "in order to highlight the interdependence between language and culture." (Dimitriu, 2006: 14) So essential has the "cultural turn" become for translation scholars and also for theorists of various orientations looking into Postcolonialism, globalization, postmodernism or for transcultural writers like Beckett, Nabokov, Kundera, Rushdie, etc. that, as Dimitriu remarks, "translation is seen as a 'cross-cultural event'" (Dimitriu 2006:14)

Apart from being a creative or else re-creative enterprise, translation has the role of revitalizing literature. Steiner contends that what made Hölderlin one of the most accomplished German poets was the fact that he was also a translator from the Greek

classics. In the same line of argument, it would be difficult to imagine what Baudelaire's poetic flair would be if it were not for his admiration for Poe and his assiduous translations from Poe's work.

Cultural intersections as metaphoric projections of liquefied spaces running into each other inflamed the imagination of artists in the early 19th century. In a book dedicated to the Romantic 'Anglo-Italians', which references Gaston Bachelard's 'impermanence', Michel Foucault's 'heterotopia', Genette's 'paratext', Homi Bhabha' 'distorientation', Edward Said's Orientalism, Zygmunt Bauman's liquid identity, Maria Schoina argues that even in the late eighteenth century William Marlow's *Capriccio: St Paul's and a Venetian Canal* relies on an "ambiguity of the representation" in order to render "the context of the rich and compelling interaction which informs the encounter of the British with the Italian culture at the dawn of the Romantic age." (Schoina 2009: 36-37) In Marlow's painting, geographical boundaries blur and distances melt in a "volatile bicultural cityscape." (Schoina 2009: 37) What Marlow achieves in his *Capriccio* is achieved through a process of *translation*, whose meaning in Latin is strikingly similar to the Greek '*metaphor'* (μεταφορά - *metaphorá*). Both translation and metaphor rely on transfer, and although the nature of the transfer is deemed to be essentially linguistic, its fields are often cultural and/or aesthetic. Thus, through this metaphoric and translational liquefaction, indeterminacy, ambiguity and in-betweenness, Marlow projects a city which is neither Venice nor London, but a city "of the mind", as Schoina aptly calls it. (Schoina 2009: 36) Schoina looks into what she considers to be the acculturation of the leading members of the Pisan circle (Percy Bysshe Shelley, his second wife Mary Shelley, Lord Byron, Leigh Hunt, Thomas Love Peacock), who wanted to 'engraft' themselves on Italian 'stocks' (Schoina 2009:163) and thus to reposition themselves in an artistically and intellectually re-created space of an 'Italianized' England, a space of translation and metaphor, in other words a Romantic transculture.

Likewise, a lot of polyglot and therefore culturally hybrid 20th century writers like Pessoa, Borges, Derrida, Beckett, and more recently in our century Raymond Federman, Milan Kundera, Günter Grass, Salman Rushdie see themselves as 'translated men' (in Rushdie's words), often engaged in a process of self-translation. In an interview with Jacques Cancel, Borges explained his writing in terms of crude imitation:

I do not write, I rewrite. My memory produces my sentences. I have read so much and I have heard so much. I admit it: I repeat myself. I confirm it: I plagiarize. We are all heirs of millions of scribes who have already written down all that is essential a long time before us. We are all copyists, and all the stories we invent have already been told. There are no longer any original ideas. (Borges in Efraín Kristal 2002: 135)

In *Invisible Work. Borges and Translation*, Efraín Kristal focuses on Borges's writing as re-writing and translation. Since Borges learned to read English before Spanish, English was the code that gave him access to what he saw as the 'bibliocosmos'; in other words, there would not be any Borges the writer without Borges the reader and translator. Relying as it does on interpretation, reading is a form of translation, and both reading and translation are forms of re-writing, in which the source undergoes a process of (re)-creative transformation.

As Susan Bassnett argues, a classic example of the invigorating role of translation is Ezra Pound's poetry. Bassnett accounts for the innovative spirit of *Cathay*, published in 1915. The poems in the volume are largely translations from Chinese. Although Pound was criticized for the inaccuracies of his translations, both Chinese and Western critics admit that he rendered the spirit of the original and at the same time connected the Chinese elegiac war poetry to a similar sense stirred by the outburst of the Great War. What Pound did, in other

words, was not merely to translate from one language into another but also to connect the spirit of one language, culture and epoch with his own, which is something that translation does at its best. As Bassnett shows:

> Pound had worked with literal translations of Chinese poetry to produce his own versions, but the combination of subject matter and startlingly innovative imagery effectively created a new genre of English-Chinese poetry, so powerful that it dominated twentieth-century translation from that language. (Bassnett in Steven Earnshaw 2007: 342)

That was also the volume that originated a completely new mode of writing in English, which Pound called 'Imagism'. So indebted is this mode to a process of linguistic, which was at the same time cultural, stylistic and aesthetic adaptation, that Bassnett states that "Imagism came into English literature through translation." (Bassnett in Steven Earnshaw 2007: 342)

A mighty example of the creative way in which Pound translated painting into poetry, the *hokku* genre into a one-image poem, infusing his poetic reflection of a Parisian emotion with a *frisson* of the uncanny suggested by a key word in French is *In a Station of the Metro*. Pound confessed that, while getting out of a metro station in Paris, he was seized with a sudden emotion at the sight of some beautiful faces, but he felt he could not find the words that would be effective enough to express it. He wrote a thirty-line poem, but he discarded it as "work of 'second intensity'." (english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm) Accounting for the form the emotion took, Pound declared he found "an equation . . . not in speech, but in little splotches of colour." (english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm) This was the moment which triggered the translation process: the poet realized that Kandinsky's chapter on the language of form and colour offered him new tools, which lay beyond language. Pound's argument is that any "mind must have needs beyond the existing categories of language, just as a painter must have pigments or shades more numerous than the existing names of the colours." (english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm) This is neither intralinguistic nor interlinguistic translation; it is a process which, as the Latin meaning of the word implies, 'carries across' the substance (i.e. colour) of one medium (i.e. painting) into the substance (i.e. words) of another (i.e. poetry). Pound explained it as "the beginning of a language in colour" and dwelt on its translational nature, stressing that what he was doing was to translate the language of painting into the language of poetry:

> That evening, in the Rue Raynouard, I realized quite vividly that if I were a painter, or if I had, often, *that kind* of emotion, or even if I had the energy to get paints and brushes and keep at it, I might found a new school of painting that would speak only by arrangements in colour. /…/
>
> That is to say, my experience in Paris should have gone into paint. If instead of colour I had perceived sound or planes in relation, I should have expressed it in music or in sculpture. Colour was, in that instance, the "primary pigment"; I mean that it was the first adequate equation that came into consciousness. (english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm)

The result, like in linguistic translation, was a super-position, as Pound saw it, but it was one of several levels: the *hokku* design of super-posed images, and also the one-image poem design of super-posed word-painting, or painting in words.

However, there is more to Pound's *hokku* poem than meets the eye. Apart from the language of colour and the Japanese genre which helped him compress the emotion into one

image, Pound shrewdly encoded a word in French that complicates the super-position design of the poem. After all, it was a French emotion, which came as a surprise shrouded in mystery, and Pound relied on another translational trick in order to give his readers a sense of the eeriness of his emotion not only at the sight of beauty but also at finding himself surrounded by the sounds and colours of a foreign language. That word is '*apparition*'. As Ralph Bevilaqua argues, it is one of a large group of words known technically as a false cognate, a word the orthography of which in one language is the same as that in another, but which carries a different meaning from that similarly-spelled word. In French *apparition* can and often does carry the special meaning of the way something appears to a viewer at the precise moment it is perceived. It is my contention that this French word, in addition to its false cognate in English, was in Pound's thoughts as he composed the poem. That Pound knew French well and that the poem was written in France about a French subway station make this contention all the more plausible. (english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm)

What Pound did here was to engage in a very complex process of translation on several levels, possibly making this experimental poem signal its essentially translational nature. Being such an accomplished and dedicated translator, Pound was surely aware of the duality of translation, and '*apparition*' is the word which carries the whole weight of that duality. It means both what it means in French and what it means in English, in other words it is Pound's one word in his one-image poem which stresses that translation is super-position. The sense of ghostliness the word carries in English translates Pound's surprise not just at the flickering beauty of the faces in the crowd, but also at the foreignness of the whole experience, which is French. At the same time, the duality is that of Pound's being familiar with a foreign language, which is the translator's paradoxical, and in the extreme uncanny stance.

The globalization process of the last two decades or so calls for theories attuned to problems raised by mass migration and ensuing hybridity. Thus, new theories of transculturalism have appeared, and they reflect on languages and cultures, challenging the deep-seated notion that they are monolithic. Instead, languages and cultures, which are inextricably linked, are seen as a huge and protean network of mixtures and crossings, where languages and cultures continuously interchange and blend.

Locating culture in 1994, Homi Bhabha spoke about a '*fin de siècle*' when we find ourselves in the moment of transit where space and time cross to produce complex figures of difference and identity, past and present, inside and outside, inclusion and exclusion. For there is a sense of disorientation, a disturbance of direction, in the 'beyond': an exploratory, restless movement caught so well in the French rendition of the words *au-delà* - here and there, on all sides, *fort/da*, hither and thither, back and forth. (Bhabha 1994:1)

When he dealt with what he calls "modernity at large" in 1996, Arjun Appadurai accounted for migration and the media as interlacing factors which result in "a mass-mediated imaginary that frequently transcends national space." (Appadurai 1996: 6)

In 2000, Zygmunt Bauman coined a new phrase to call this globalized transnational space, and his formula is "liquid modernity". Accounting for today's liquid times and spaces in similar terms of migration, nomadism, border-crossing and hybridity, Bauman argues that Derrida's transgressive spirit is the epitome of the "*métèque"*, who, in the company of other impure, "mongrel" and "translated men", as Rushdie often calls them, builds "a home of one's own on the crossroads between cultures," and this home is "built on language." (Bauman 2000: 207)

Writing his essays which came together as *Imaginary Homelands* in 1991, Rushdie called his characters in *The Satanic Verses* "translated men." (Rushdie 1992: 17) Indeed, these and the large cohort of Rushdie's characters, as much as Rushdie himself, are migrants who inhabit an interstitial space, which is exhilarating and dangerous at the same time because it is transgressive and implies a precarious balance. Translation as a space of insecurity, a seismic zone where one runs the risk of falling into crevices at any moment, and at the same time one that Rushdie celebrates as a challenging space of metamorphoses which is as large as the world, is the master metaphor of Rushdie's writing. Translation is simply the world Rushdie, his characters, and by extrapolation his readers and also everybody else who has not read his books inhabit. It is therefore significant that *The Satanic Verses* opens with the suggestive image in which Saladin Chamcha and Gibreel Farishta, its two key characters tumble "from the heavens" (Rushdie 1988: 3) in London, and while reaching "the appointed zone of their watery reincarnation", Gibreel sings, "translating the old song into English /…/,'These trousers English, if you please. On my head, red Russian hat; my heart's Indian for all that.'" (Rushdie, 1988: 5) The song itself, which is a translation into English of a cultural hybridity, adds to the metaphoric cluster which foregrounds translation as the characters' habitat.[1]

Especially in *Midnight's Children* and *The Moor's Last Sigh*, but also in *The Enchantress of Florence*, Bombay itself is the space that epitomizes the hybridity of the nation. Thus, across Rushdie's writings, the city of Bombay reads as a metaphor of translation.

In *The Enchantress of Florence*, Ucello/Mogor dell'amore and the enchantress herself are embodiments of translated migrants. They travel in time and space, defying borders and turning them into a porous zone of translation:

> He had picked up languages the way most sailors picked up diseases: languages were his gonorrhea, his syphilis, his scurvy, his plague. As soon as he fell asleep half the world started babbling in his brain, telling wondrous traveller's tales. (Rushdie 2009: 12)

In *The Enchantress*, Rushdie meant to translate the 16th century into a metaphor of journey, migration, nomadism, hybridity and transculturalism for a 21st century reading public. Thus, the readers of *The Enchantress* are invited to attune themselves to the novel's translation mode, which teems with characters that never stay put in one place, one language, or even one time. Akbar, the Mughal emperor is a Renaissance man, who travels all the time, and whose court is a cradle of wisdom and discourse; at his court there is "a Jesuit priest who could converse and dispute fluently in dozens of languages." (Rushdie 2009: 55), but when Akbar wants to remember a strange affair between the Queen of England and himself, he discovers that, when the document is translated to him by a different interpreter, "much of the original text had disappeared." (Rushdie 2009: 93) These conflicting attitudes to translation, which is alternatively glorified and held under serious suspicion, put translation in the foreground, at the same time throwing it into question. The enchantress, an emblematic hybrid migrant, brings two worlds together within herself, thus letting herself translated by the languages she speaks and the cultures she inhabits until she becomes the very effigy of translation.

The condition of being a "translated man" implies self-translation. Thus, like Rushdie's characters, transcultural writers such as Rushdie, Derrida, Raymond Federman, Borges, Kundera, Günter Grass, and others translate as much as they let themselves

[1] For a detailed discussion of Rushdie and translation, please see the chapters "Rushdie 'the Translated Man'", "Rushdie's Joyce", "Frontiers and Contemporary Thinking: Zygmunt Bauman and Salman Rushdie" and "Rushdie's Sorcery with Language" in Dana Bădulescu. Rushdie's Cross-Pollinations, Junimea, 2013. Print.

translated by the languages they speak. Raymond Federman, a French-American writer of Jewish origin, speaks about a voice that "double-talks in me bilingually, in French and in English, separately or, at times, simultaneously." (www.federman.com/rfsrcr2.htm) He sees it as a game, and he acknowledges that many people nowadays, in many parts of the world, speak several languages, which may compel them to play a similar game of self-translation. Federman admits that he may speak both languages imperfectly, but it is precisely this that makes him inhabit a space of self-translation, in which the two languages are sometimes enamoured and sometimes hate or betray each other. He sees himself as "a double-headed mumbler, one could say, and as such also a bicultural being." (federman.com/rfsrcr2.htm) Whether this is a blessing or a curse he cannot tell, but he knows that whether the texts he wrote are in French or in English first, they complement each other. For Federman, the languages at the crossroads of which he dwells and in whose brain they play are inseparable from the cultures they convey. Indeed, he describes himself as the embodiment of the self-translated man, whose bilingual cast of mind acquires an androgynous perfection that may be close to Virginia Woolf's ideal:

For me French and English always seem to overlap, to want to merge, to want to come together, to want to embrace one another, to mesh one into the other. Or if you prefer, they want to spoil and corrupt one another. /…/Though the French and the English in me occasionally compete with one another in some vague region of my brain, more often they play with one another, especially when I put them on paper. Yes, I think that the two languages in me love each other, and I have, on occasion, caught them having wild intercourse behind my back. However, I cannot tell you which is feminine and which is masculine, perhaps they are androgynous. (www.federman.com/rfsrcr2.htm)

Amin Maalouf, French writer of Lebanese origin, who feels that his identity is hybrid, dedicates his official blog to what he calls '*mots voyageurs*.' The "characters" of Maalouf's picaresque stories, which are available both in French and in English, are words themselves. The picaresque pattern is given by the transformations that words undertake as they travel through space and time, from one language and culture to another.

As he starts the story of one adventure, Maalouf discovers that one story leads to another, and that to another virtually *ad infinitum*, which tells a lot about the essentially translational nature of all languages, throwing into question any idea that there is any such thing as pure or monolithic language or culture. Maalouf's intriguing approach sheds light on how Indo-Persian or Arabic words like '*tawleh*', '*panj'* , *'az-zahr', 'rizq'* , *'al-barqouq'* travelled across continents, languages and cultures, losing original meanings, preserving some meanings and acquiring new meanings *en route*.

The writer states that his purpose is to embark upon this virtual journey "unconstrained by the borders that divide nations, disciplines and eras" and he explains how the idea came to him:

Writing about 'mattress' made me think of that other piece of furniture, 'table', and then of *tabula* and of the game of *tawleh*; this, in turn, reminded me of the words that *tawleh* players in Lebanon mutter when they call the roll of the dice, a memory that then led me to the Indo-Persian word *banj* and its colonial offspring 'punch'. As you might expect, the dice themselves now lead me to that classic example of an itinerant word, 'hazard', since a die is called *az-zahr* in Arabic. Several etymological dictionaries say that English took 'hazard', and French *hasard*, from Arabic, through the Spanish go-between *azar*. (aminmaalouf.net/en/)

In less than ten lines, Maalouf cuts slices of a dizzyingly rich history of how cultures and civilizations have always had access to their treasure-troves. Those treasure-troves are

their word stocks, which never stayed put in the trove, but travelled across and metamorphosed incessantly in a process of translation.

No matter how different or similar languages may be or whether the realities they reflect may be different, no matter how many diversities each contains, languages are reflections which need to be shared, and translation is the most complex and effective process which ensures intralinguistic and interlinguistic communication. Although some see it as a subsidiary activity and not a primary one, translation, when successful, "is transparent, it does not obscure the original, does not stand in its light, but rather allows pure language, as if strengthened by its own medium, to shine even more fully on the original." (http://www.erudit.org/revue/ttr/1997/v10/n2/037302ar.html?vue=resume) When Walter Benjamin accounted for it in his philosophy of language, he made translation look indeed as the only way of liberating "the language imprisoned in the work by rewriting it" (http://www.erudit.org/revue/ttr/1997/v10/n2/037302ar.html?vue=resume), thus restoring, albeit temporarily and flickeringly, the original unity of language. Translation may also be regarded as a way of transferring the language of one art medium into another. It is not only an age-old enterprise, but also a universal one, which, in our global times, may be the only space left for us to inhabit.

Bibliography

1. Appadurai, Arjun. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*, University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 1996. Print.
2. Bassnett, Susan. "Translation" in *The Handbook of Creative Writing*, Edited by Steven Eranshaw, Edinburgh University Press, 2007. Print.
3. Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity*, Polity Press, 2000. Print.
4. Bhabha, Homi. *The Location of Culture*, Routledge, 1994. Print.
5. Borges, Jorge Luis. "Word Music and Translation" in *This Craft of Verse*, Edited by Călin-Andrei Mihăilescu, Harvard University Press, 2002. Print.
6. Dimitriu, Rodica. *The Cultural Turn in Translation Studies*, Institutul European, Iaşi, 2006. Print.
7. Kristal, Efraín. *Invisible Work: Borges and Translation*, Vanderbilt University Press, 2002. Print.
8. Rushdie, Salman. *The Satanic Verses*. Viking, London, 1988. Print.
9. Rushdie, Salman. *Imaginary Homelands*, Essays and Criticism 1981 – 1991, Penguin Books, 1992. Print.
10. Rushdie, Salman. *The Enchantress of Florence*, Vintage Books, London, 2009. Print.
11. Sapir, E. "The Status of Linguistics as a Science" in E. Sapir. *Culture, Language and Personality*, Edited by D. G. Mandelbaum, Berkeley, CA: University of California Press, CA, 1958. Print.
12. Schoina, Maria. *Romantic 'Anglo-Italians'. Configurations of Identity in Byron, the Shelleys, and the Pisan Circle*, Ashgate Publishing Limited, 2009. Print.
13. Steiner, George. *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Oxford Paperbacks, 1998. Print.
14. "My Web of Words", Amin Maalouf, <aminmaalouf.net/en/> Web. 3 April. 2014.
15. On "In a Station of the Metro", Modern American Poetry , n.d., n.p., <english.illinois.edu/maps/poets/m_r/pound/metro.htm> Web. 5 April 2014
16. Steven Rendall, "The Translator's Task, Walter Benjamin (Translation) <http://www.erudit.org/revue/ttr/1997/v10/n2/037302ar.html?vue=resume> Web. 7 April 2014

17. Raymond Federman, "A Voice within a Voice: Federman Translating/ Translating Federman, www.federman.com/rfsrcr2.htm Web. 12 April 2014

BLASTING SEMANTIC ISOTOPIES IN E-COMMUNICATION

Simona Constantinovici, Associate Prof, PhD, University of the West, Timișoara

Abstract: Our study tries to show how the virtual world imposes, in an accelerated way, an artificially language. The virtual consumer affords, under anonymity, many freedoms in its mode of expression. The uncontrollable stream of words, expressions, most often with total disregard of the rules of grammar, spelling and punctuation, is currently creating online a new language: netspeak. The self-diminishing of a language to sets of abbreviations collapses the intimate mechanism of communication, and its partial and global semantics. Apparently, the communication seems to evolve; in reality, its inability to generate an own and proper discourse is just masked. We are witnessing a large-scale blasting of semantic isotopies in e-communication.

Keywords: netspeak, language, e-communication, isotopies, Semantics.

Internetul și falsa comunicare

Internetul a dat naştere, în ultimele două decenii, unei comunicări *à rebours* sau, mai bine zis, unei pseudocomunicări. Enunțurile trunchiate, prescurtate, codificate excesiv, în unele contexte, ocurența semnelor grafice minimale, a emoticoanelor, a tabelelor, a schemelor, au luat locul discursului coerent, logic, raţional şi au preluat, atât cât a fost posibil, funcțiile acestuia. Ne aflăm, la ora actuală şi pe termen nelimitat, mai mult ca sigur, în faţa unei invazii de subcultură, promovată pătimaş, adesea agresiv, prin limbajul tentacular, atoatestăpânitor, al internetului. Facebook-ul, mesajele de e-mail, blogurile, unele site-uri, se întrec în a fi originale, dar, la o atentă și obiectivă analiză, aşa-zisa lor originalitate se dovedește a fi o goană nebună după non-sens, după anihilarea capacității reale de comunicare, de generare coerentă, logică, a semantismelor. Iată un exemplu, în acest sens. Să zicem că găsim, la un moment dat, pe o rețea de socializare, notarea unui fapt cotidian. Nimic bizar – am putea conchide. La o atentă reluare, observăm că astfel de texte, care încearcă să anunțe ceva, să aducă la cunoștință un fapt, un eveniment, o stare de lucruri, nu îşi au, la modul concret, un destinatar. Sunt flashuri alienante, care dinamitează semantic (și sistematic) relația dintre cel care scrie şi cel (cei) care receptează mesajul. De la o constatare de tipul: *„Nasol. S-a găsit cesiu în atmosferă."* discuţiile pot să devieze spre teme care nu mai au nimic în comun cu Japonia şi cu recentele evenimente de acolo, mult popularizate în mass media. Dacă brusc, din axa semantică instituită prin textul de mai sus se ajunge la o formulare de tipul *„Aţi auzit că a câştigat Barcelona?"*, înseamnă că reţeaua de semantism a fost semnificativ bruiată, înseamnă că s-a pierdut *izotopia semantică*, acel nucleu de coerență necesar în logica oricărui tip de discurs, fie el și virtual. Intruziunea unui "actant" de acest fel poate fi catalogată ca virus în receptare. Discuţia poate să se reformuleze de la ultimul enunţ creat sau se poate întoarce la primul, cel legat de tragedia niponă. O a treia cale ar fi de a nu abandona niciun traseu semantic, a opta pentru înscrierea într-o rețea plauzibilă de sensuri. În acest caz, intervine, în e-comunicare, întreţeserea şi coordonarea planurilor de discuţie. O analiză pertinentă a acestor tipuri de suprapunere, bruiere, defalcare sau coordonare pertinentă a sensurilor se poate face din perspectiva semanticii interpretative.

Ce se întâmplă când izotopiile semantice, apte de a construi, de fapt, textul sunt bruiate? Se întrerupe fluxul logic informațional. Dacă exacerbăm acest fenomen, dacă multiplicăm zonele de izotopie semantică dinamitată, ajungem la pierderea unor funcții importante ale creierului uman. Imaginația, creativitatea pot fi anihilate prin neangrenarea corectă și permanentă a minții. Dincolo de timpul pierdut, dincolo de falsa comunicare cu

celălalt, ne, în timp, senilizăm. Dispare acel exercițiu al minții, acea antrenare a memoriei, care ne ținea vii, conectați la realitate. Dinamismul generat de internet, de e-comunicare, nu e unul al minții, ci al nevoii de a nu rămâne codași, de a ne alinia din mers, cu orice preț, la fluxul informațional. ”Într-adevăr, Internetul ne oferă o informație brută, de-a valma (sau aproape), fără un control al surselor şi fără ierarhizare. Or, noi avem nevoie nu doar să ne verificăm cunoştinţele, dar şi să le dăm un sens, adică să le ordonăm, să le plasăm într-un moment al discursului nostru.” [1] Acest fapt nu se întâmplă în e-comunicare decât în cazuri rarissime.

”Internetul e un mod de a găsi, în care căutarea se reduce la butonadă. Ceea ce e grav e că, găsind atât de uşor, începi să-ţi închipui că deţii cu adevărat ceea ce ai găsit. Impostura e, de aceea, paguba subiacentă a culturii de Internet. Bunul dobândit fără efort, parada de informaţie plutind pe un perfect vid cognitiv, ştiinţa neasimilată, neprelucrată organic, creează impresia penibilă a falsului, a jongleriei stângace. Nicăieri nu e trişeria intelectuală mai acasă ca în spaţiul culturii de Internet. Campionii ei păcălesc lumea, dar se păcălesc pe ei înşişi. Încep să creadă că ştiu, că emană miresme subtile, când, de fapt, miros a Google de la o poştă.” [2]

Traseu terminologic minimal

Termenii cu care operează semantica interpretativă şi cu ajutorul cărora putem interpreta un text aparținând e-comunicării, sunt preluaţi, în mare parte, din „recuzita” structuralismului european, dar şi din ştiinţe precum matematica, fizica, chimia, cu nuanţările şi suplimentările noţionale de rigoare. Ei ne permit, astfel, să distingem *semnul, semnificantul, semnificatul, clasa semantică, izotopia, molecula şi (re)scriitura*. Conceptul de *izotopie*, spre exemplu, prezent la Greimas, va fi aprofundat de pionierii semanticii interpretative. François Rastier şi discipolii săi înţeleg prin *izotopie* recurenţa unui sem la nivel sintagmatic. Izotopiile nu sunt izolate în text, ci creează o reţea, se pot pune facil în relaţie creând *fascicule* care „brăzdează” de la un capăt la altul textul, sau *fibre* semantice, de coerență, care se succed, se întrepătrund în tot spaţiul textual. [3]

Cum textele postate pe internet, pe forumuri de socializare, pe bloguri, pe forumuri, pe site-uri personale, presupun structuri şi componente variabile, cum ele se desfăşoară pe paliere diferite de complexitate, studiul semantic interpretativ va fi şi el unul complex, structurat în funcţie de cele trei trepte (etape, grade de analiză), care construiesc o reţea solidă între nivelul de suprafaţă al lecturii şi cel de profunzime: *microsemantica* este ataşată palierelor inferioare ale textului (de la morfem la lexem) şi s-ar converti în abordări minimale proprii morfologiei, *mezosemantica*, palierelor intermediare (de la sintagma funcţională la perioadă, acest ultim palier putând depăşi o frază) şi ar corespunde unei abordări preponderent sintactice, iar *macrosemantica* este strâns legată de palierele superioare ale textului (se situează dincolo de perioadă, până la textul însuşi) şi ar viza analiza semantică propriu-zisă, cu „abatere” în câmpul unor discipline afine. Simplificând lucrurile, vom spune că aceste trei grupe de paliere corespund cuvântului, frazei, respectiv textului şi, în principiu, nu pot fiinţa unul fără altul. Sensul unei fraze oarecare din text, spre pildă, depinde în mod intim de alte fraze ale întregului textual. Prin urmare, palierele inferioare intră în structura celor intermediare, iar cele intermediare se ţes pentru a reda un nivel superior. E clar că, pentru enunţul de mai sus, *„Nasol. S-a găsit cesiu în atmosferă.”*, activarea resorturilor macrosemanticii nu-şi are rostul. În comentariile postate pe internet, vorbim rareori de texte în adevăratul sens al cuvântului. De obicei, avem propoziţii şi fraze eliptice sau doar înşiruiri de cuvinte, semne de punctuaţie şi emoticoane. Avem aşa-zise cioturi de gândire, fragmente inapte de a transmite un sens. Pentru a se constitui în text, corpusul de fraze trebuie să fie înţeles ca text. Or, internetul nu permite decât arareori

conştientizarea acestui statut. Izotopia minimală iscată de sintagma „pericol (de contaminare)", prin trecerea pe un alt palier de discuţie, este dinamitată.

Un *fascicul izotopic* este un grup de izotopii care indexează mai mult sau mai puţin aceleaşi unităţi (la nivelul celei mai fine analize, aceleaşi sememe). Semele aparţinând sememului-tip în limbă sunt numite *seme inerente* şi *se actualizează* în context, fără putinţă de virtualizare (neutralizare). [4] *Semele aferente* sunt acele seme prezente numai în sememul-ocurenţă, adică numai în context. Ansamblul semelor actualizate în context, fie că sunt inerente sau aferente, defineşte sensul acestei unităţi. Semnificaţia este, aşadar, ansamblul semelor (inerente) unei unităţi definite în afara contextului (independent de acesta) şi a situaţiei. Iteraţia în context a aceluiaşi sem – puţin importă dacă acesta este inerent sau aferent – dă naştere unei izotopii. Astfel, fraza „Mă servesc de un aparat de ultimă generaţie pentru a înţelege mai bine fenomenul şi pentru a strânge informaţii despre nivelul radioactivităţii din aer şi din sol." conţine izotopia (mezogenerică) /geofizică/, care indexează sememele 'aparat (de ultimă generaţie)', 'fenomenul' şi 'informaţii'. Această izotopie virtualizează un sem inerent specific /pentru a înţelege/, prezent în 'aparat', şi actualizează semul aferent /pentru a strânge/.

Forumul – factor al dinamitării semantice

În antichitate, *forum* însemna "piaţă publică a oraşelor romane, centru al vieţii economice şi politice a acestora" Altă accepţie ar fi "adunare de oameni importanţi din stat". [5] În forum se aflau principalele instituţii administrative. Roma avea mai multe forumuri: Romanum, Caesaris, Augusti, Traiani etc. Actualmente, în domeniul informaticii se păstrează ceva din semantismul prim, ideea de "adunare, centru de discuţii". Se adună mai mulţi indivizi pentru a dezbate pornind de la o temă dată, care poate fi importantă sau nu. Ei sunt anonimi prin excelenţă, chiar dacă, uneori, preferă să-şi lase numele. În primul rând, cine dispune de timpul necesar pentru a verifica veridicitatea numelui? Ar putea intra pe forum cu nume fals. Deci, *forum* şi-a pierdut din însemnele semantice originare.

Ceea ce supără cel mai mult în astfel de postări pe Internet este "degringolada" la nivelul grafiei. Dispariţia semnelor diacritice face ca textul să sufere de sindromul "ambiguitate". Deformarea grafiei cauzează serioase deviaţii în planul decodării corecte a sensului. Apoi, se creează o inerţie în scris. Tehnoredactăm texte în virtutea... virtualului. După ce am pierdut exerciţiul benefic al scrierii de mână, cu stiloul, creionul sau pixul, iată că ne alienăm a doua oară, prin libertatea aparentă, totuşi, pe care ne-o dă internetul. Suntem liberi în adevăratul sens al cuvântului să spunem orice ne trece, la un moment dat, prin cap? Regulile existenţiale, normele gramaticale ne ţintuiesc sau ar trebui să o facă, în chip constant, în lumea lui *aşa se face – aşa nu se face, aşa se scrie – aşa nu se scrie.* Dacă limba de lemn păcătuia prin logoree şi lipsă de semantism, interneteza, noua limbă a comunicării virtuale, cade victimă unei simpliste codificări prin prescurtare masivă, la scară largă. Această reducere automată a unei limbi la seturi de prescurtări surpă mecanismul de funcţionare al comunicării. În aparenţă, comunicarea pare că prosperă, că se află în zodii faste, în realitate, e vorba de o mascare a incapacităţii ei de a-şi genera un discurs propriu, adecvat. Userii se întrec în a promova asemantismul sau absenţa structurilor logice. Ce înseamnă *user* în angrenajul e-comunicării? *Userul* este piesa de bază a dimensiunii virtuale. La nivel lingvistic, fucnţionează ca un sinonim pentru *utilizator*. Sigur că, în lupta dintre un barbarism, *user*, şi un neologism, *utilizator*, cuminte aşezat în sistemul lexical românesc, primul va avea de câştigat în lumea (inter)nauţilor. În primul rând, pentru că e un cuvânt scurt. În al doilea rând, pentru că păstrează pronunţia şi grafia originare, aşadar cel care-l rosteşte e "pe val", e "trendy". Mai sunt la modă prescurtările sau hiperprescurtările, acele însemne ale unei limbi păsăreşti pe care, îmi aduc aminte că o foloseam cu haz nevoie mare, la vârsta copilăriei. Exemple: *de ce?/ dc? – până când?/ pc?* Bineînţeles că brevilocvenţa în

limbă îşi spune cuvântul dintotdeauna, dar, de aici şi până la repudierea limbii ca organism viu şi transformarea ei într-un schelet fără noimă, prin excelenţă consonantic, e un pas considerabil, pe care, cu nonşalanţă şi tupeu juvenil, internauții l-au făcut deja.

Izotopia semantică și era e-book-ului

Glisăm permanent între dimensiuni textuale diferite, conectăm, printr-un simplu click, frânturi de realități, încercând, de fapt, să ne conectăm pe noi înșine, într-un soi de disperare, cu un fel de dinamism alienant, la fluxul complex al cunoștințelor noi sau de ultimă oră. Graba aceasta naște anomalii (chiar monștri) în procesul de înțelegere și, mai apoi, de descriere a celor înțelese sau de interpretare a lor. Noi, userii de secol XXI, uzăm, într-un mod straniu, de libertatea pe care ne-o oferă noua tehnologie. De fapt, conștient sau nu, ne subminăm funcțiile gândirii, ne îmbolnăvim de febra unor căutări adesea fără noimă. Dacă punem în oglindă cartea scrisă și e-book-ul, spre exemplu, constatăm că ele nu sunt superpozabile. Întotdeauna va exista o fațetă în plus în cartea scrisă, o dimensiune inaccesibilă cărții virtuale. Prin alcătuirea ei, cartea scrisă se poate ridica până la statutul de obiect de artă. Paginile încremenite în virtual ale e-book-ului, însă, ne dau libertate indiscutabil mai mare. Sărim cu lejeritate de la un paragraf la altul, tăiem, extragem, lipim, ne întoarcem la ce am tăiat, extras, lipit și tot așa, *à l'infini*, nu ne mai săturăm în a distruge și a (re)crea, devenim stăpâni pe text (credem cel puțin că suntem). La fel stau lucrurile și cu admirarea unui tablou. E cu totul altceva când, într-un muzeu fiind, îți rezervi timpul pentru a contempla o pânză a unui maestru din secolul al XVIII-lea, să zicem, față de ”frunzărirea” insensibilă, neparticipativă, a unui stocaj de pânze virtuale, fie ele răspândite în cele mai mari muzee sau galerii ale lumii.

Umberto Eco ne avertizează, într-un dialog purtat cu Jean-Claude Carrière și moderat de Jean-Philippe de Tonnac, în care pledează pentru păstrarea suportului clasic al cărții, că înțelegerea adevărată, conștientă, nemanipulată a realității, a lumii și a cunoștințelor de tot felul se produce doar în afara culturii Internetului: ”Culturile filtrează spunându-ne ce să păstrăm și ce să uităm. În acest sens, ele ne oferă o bază comună de înțelegere, inclusiv în privința erorilor. Nu putem înțelege revoluția lui Galilei decât pornind de la teoriile lui Ptolemeu. Trebuie să cunoaștem etapa Ptolemeu ca să ajungem la etapa Galilei și să înțelegem că primul se înșelase. Orice discuție între noi se poate face doar având o bază de cunoștințe comune. Aș putea chiar să vă demonstrez că Napoleon n-a existat niciodată – dar numai pentru că am învățat cu toții că Napoleon a existat. E garanția purtării dialogului. Aceste cooperări fac posibile dialogul, creația și libertatea. Cu Internetul, care ne dă totul și care, cum spuneați, ne condamnă să operăm o filtrare nu prin mijlocirea culturii, ci a propriei noastre judecăți, riscăm de-acum înainte să dispunem de șase miliarde de enciclopedii. Ceea ce ar putea paraliza orice înțelegere.” [6]

Concluzii

Limba celor care călătoresc în lumea virtualului s-ar putea numi azi interneteză. Un sistem lingvistic puternic hibridizat, care încearcă să simplifice la maximum mesajele, uzând de tehnici de manipulare incredibile, de neconceput până nu demult. Interneteza facilitează comunicarea dar, în acelaşi timp, o transformă într-o *forma mentis* artificială, un fel de automatism aberant. Limba aceasta aproape nepământeană e în stare să absoarbă straturi tot mai amalgamate de ființe. De la intelectuali sadea până la vânzătoarea de bilete din stația de metrou, de la scriitorul rafinat până la puștiul de cinci ani. Ce au aceste ființe în comun? Fiecare individ foloseşte altfel computerul, aşteaptă altceva de la el. Intelectualul caută informaţie, copilul se joacă, adolescentul trimite mesaje de iubire fiinţei adorate, studentul îşi tehnoredactează lucrarea de licenţă, scriitorul îşi vede defilând pe ecran paginile de roman, de poezie şi devine dintr-odată mândru. Cu toții devin, în fața ecranului, stăpânii

universului. O solidaritate care derivă din caracterul deschis al acestui spaţiu ultramodern şi perfid de comunicare. [7]

Ne aflăm într-o lume cu dimensiuni multiple (multe inaccesibile simplului utilizator), care trăieşte subteran, asemeni cârtiţelor, cu ascunzişuri şi tunele săpate adânc sub crusta realităţii. Consumatorul de virtual îşi permite, sub protecţia anonimatului, nenumărate libertăţi în exprimare. Incontrolabilul jet de cuvinte, expresii, de cele mai multe ori cu ignorarea totală a regulilor gramaticale, ortografice şi de punctuaţie, e în curs de a crea un spaţiu al unei alienări în masă. Dinamitarea constantă a izotopiilor semantice e unul din aspectele la care trebuie să ne referim când abordăm subiectul e-comunicării. A ignora acest aspect înseamnă a nu trăi în actualitate. A nu-l sancţiona, atunci când e cazul, înseamnă a cădea în păcatul unei false şi mult reductive comunicări.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

[1] Jean-Claude Carrière, Umberto Eco, *Nu sperați că veți scăpa de cărți*, Convorbiri moderate de Jean-Philippe de Tonnac, București, Humanitas, 2010, p. 65.

[2] Andrei Pleşu, "Cultura de Internet", în *Dilema veche,* anul V, nr. 244, 16 octombrie 2008, p. 1.

[3] Vezi Simona Constantinovici, Câteva noțiuni de semantică interpretativă, în *Spațiul dintre cuvinte. Polifonii stilistice*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2006.

[4] Vezi Sémir Badir, *Sème inhérent et sème afférent,* în „Travaux de linguistique", nr. 38, 1999, p. 7-27.

[5] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 393.

[6] Jean-Claude Carrière, Umberto Eco, *op. cit.*, p. 66.

[7] Vezi Simona Constantinovici, *Quelques considérations sur les instruments de la e-communication*, în *Professional communication and translation studies,* 5 (1-2) 2012, p. 33-41.

THE DISCOURSE OF GLOBALIZATION IN POLITICS – CREATING INTERCULTURAL DIALOGUE OR REPOSITIONING CULTURAL IDENTITIES?

Ioana Laura Raicu, Assist. Prof., PhD,"Valahia" University of Tîrgoviște

Abstract: Globalization and its discourse have affected almost all fields of interest starting with economics, politics, culture, social development, etc., and ending with education and day-to-day life and activities. The need for an intercultural dialogue has become more poignant than ever and the interest in intercultural dialogue research has grown concurrently. Late global events related to violence, conflict and war have shown a need to regard intercultural dialogue from a different perspective. The present paper endeavours to show in what way the discourse of globalization in modern politics has attempted to create a type of intercultural dialogue that would legitimize certain social changes and decisions within national and cultural identities.

Key words: discourse, globalization, political discourse, social change

The subject of globalization has been largely debated in numerous previous studies.We shall choose, in what follows, to look at the relationship between globalization and discourse, at the modes and perspective of interpreting globalization in stances of political discourse.

Agreeing that, apart from its economic, political, cultural, technological, and ecological dimensions, globalization contains

'important *discursive* aspects in the form of ideologically charged narratives that put before the public a particular agenda of topics for discussion, questions to ask and claims to make. The existence of these narratives shows that globalization is not merely an objective process, but also a plethora of stories that define, describe, and analyse that very process. The social forces behind these competing accounts of globalization seek to endow this relatively new buzzword with norms, values, and meanings that not only legitimate and advance specific power interests, but also shape the personal the collective identities of billions of people. In order to shed light on these rhetorical manoeuvres, any introduction to globalization ought to examine its ideological dimension.' [1],

Manfred Steger accepts the importance of the discourse of globalization, the importance of language in the relations that are being established between the phenomenon of globalization and all the important aspects that make a society what it is. In relating to globalization as a 'contested concept', Steger starts his account by making a connection with the events of September 11, by recalling how during a lecture he was holding shortly after the attacks, a student failed to understand the connection 'between the violent forces of religious fundamentalism and the more secular picture of a technologically sophisticated, rapidly globalizing world'. For the sake of the punctuality of the case made by the student in question, we will reproduce the exact problem raised as Steger enunciated it at the beginning of his study:

'I understand that "globalization" is a contested process that refers to sometimes contradictory social processes,' a bright history major at the back of the room quipped, 'but

1 Manfred Steger, Globalization: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003, p. xi-xii

how can you say that the TV image of a religious fanatic who denounces modernity and secularism from a mountain cave in Afghanistan perfectly captures the complex dynamics of globalization? Don't these terrible acts of terrorism suggest the opposite, namely, the growth of parochial forces that undermine globalization?' Obviously the student was referring to Saudi-born Al-Qaeda leader Osama bin Laden, whose videotaped statement condemning the activities of 'international infidels' had been broadcast worldwide on 7 October. (Steger, 2003: 1)

This question first made Steger realise that the 'story of globalization would remain elusive without real-life examples capable of breathing shape, colour, and sound into a vague concept that had become *the* buzzword of our time.' and second, it pushed him to proceed to a 'deconstruction' of the aforementioned videotape – in a sub chapter entitled 'Deconstructing Osama bin Laden' – in an attempt to 'provide important clues to the nature and dynamics of the phenomenon'. (ibid: 1-2) The respective chapter went on to show how the production and distribution of the tape in question had only been possible with the help of all the modern technology (sophisticated information and telecommunication networks); how the Al-Jazeera TV channel managed within only three years from its inception to be able to broadcast internationally by powerful satellites 'put into orbit by European rockets and American space shuttles'; how 'when the world's attention shifted to the war in Afghanistan, Al-Jazeera had already positioned itself as a truly global player, powerful enough to rent equipment to such prominent news providers as Reuters and ABC, sell satellite time to the Associated Press and BBC, and design an innovative Arabic-language business news channel together with its other American network partner, CNBC.', (ibid: 4); how, finally, 'there can be no doubt that it was the existence of this global chain of global interdependencies and interconnections that made possible the instant broadcast of bin Laden's speech to a global audience.' (ibid: 5) He also shows how even antimodernizers such as bin Laden make use of tools provided by globalization, by wearing, for instance, contemporary military fatigues over traditional Arab garments[2], or owning an AK-47 rifle, or his Timex sports watch ('as American as apple pie' in Steger's words), concluding that a brief deconstruction of such central images leads to a 'real-life example of the intricate – and sometimes contradictory – social dynamics of globalization, ' making it easier for us to try and work on a definition of globalization 'that brings some analytical precision to a contested concept that has proven to be notoriously hard to pin down.' (ibid: 7)

The definition Steger reaches at the end of a historical review of the use of the word and concept of globalization is, how else, but in close connection to the various aspects of life and society and pursuing the dynamics of the phenomenon he mentioned before. He distinguishes a number of questions that scholars studying globalization are pursuing in relation to the theme of 'social change' and eventually underlines how the evolution of the phenomenon is closely linked to the perceptions of time and space. The questions are worth mentioning as they possibly reflect the very way in which globalization should be looked at:

Hence, scholars who explore the dynamics of globalization are particularly keen on pursuing research questions related to the theme of social change. How does globalization occur? What is driving globalization? Is it one cause or a combination of factors? Is globalization a uniform or an uneven process? Is globalization extending modernity or is it a radical break? How does globalization differ from previous social developments? Does

2 'In other words, his dress reflects the contemporary processes of fragmentation and cross-fertilization that globalization scholars call 'hybridization' – the mixing of different cultural forms and styles facilitated by global economic and cultural exchanges.' - Manfred Steger, Globalization: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 5

globalization create new forms of inequality and hierarchy? Notice that the conceptualization of globalization as an ongoing process rather than as a static condition forces the researcher to pay close attention to shifting perceptions of time and space. This explains why globalization scholars assign particular significance to historical analysis and the reconfiguration of social space. (Steger, 2003: 8-9)

The way in which major events are constructed in public discourse continues to be a topic of interest among disciplines. The way in which large-scale transformations and changes are experienced is reflected in the collective vocabularies used to describe such changes. The collective vocabularies are constructed through types of literature that yield legitimation and appropriation to the understanding of the events. Without seeing the discourse of globalization as deriving from or determined by economic circumstances, nor adopting the opposite view that idealistically sees discourse as having no connection to the economic life, the approach is one that sees the discourse of/on globalization in close connection to the changes occurring within the process of global integration. At the same time, it conveys a 'tone' that shifts as it is influenced by an interpretation of changes according to certain interests that are being served, interests of diverse discursive actors, positioned within the discourse, as the discourse spreads.

Evidently, there is a clear-cut distinction between globalization as a structural process and globalization as a symbolic discourse, and, while the first aspect has been much more subject to research, the second aspect of globalization as a discursive practice has received lesser attention. The discourse that is most largely affected by globalization is the public discourse, which also comprises political discourse. We also accept that not all actors are evenly affected by globalization in a society. Therefore, we would like to argue that, among those actors that find globalization a particularly coherent or attractive explanation of what is going on, journalists and political figures or political leaders are crucial categories, thus testifying for the diversity of discursive fields that influence or are influenced by the process and phenomenon of globalization.

The increased *interdiscursivity* of the phenomenon as it expands makes it possible for participants in one field to bring in terms from another field. (Fairclough 1992), and as conflict over the definition and construction of social realities steps in, the extent of interdiscursivity and the struggle over the construction of reality are connected: greater interdiscursivity allows agents to challenge existing understandings. (Fairclough 1995) What this diffusion of the discourse of globalization across discursive fields does is to generate more points of view and also allow problems in these discursive fields to attach themselves to "globalization" as a sensemaking term. (Fiss and Hirsch 2005).

As a *process*, globalization presupposes the integration of economic, social, cultural, and political transactions into a single system, rendering old boundaries increasingly irrelevant. As a *discursive practice*, globalization borrows terms from all these economic, social, cultural and political fields and, although it might at times integrate them into one major interdiscursive project and give birth to catch-phrases that seem to become ubiquitously generally valid, it does not, paradoxically, render boundaries irrelevant. On the contrary, it underlines them as conflicts related to defining, defending, or contesting globalization arise. Fields interchanges (trade, investment, finance, communications, media, ideas, education, etc.) and people, all make contributions to the recognition of globalization processes. But the power of globalization as ideology, or discourse is accepted and recognized even by sceptics as Hirst and Thompson (1996) who argue, for instance, that the world economy is only partially and unevenly integrated. Beck (1999), on the other hand, distinguishes between the process of globalization and the ideology of globalism. While globalization is seen as the process that integrates regional economies, societies and cultures

through a global network of communications, transportation, and trade, globalism is the attitude that describes the process, it is viewing the interests of the entire world above those of individual nations. In his book, *The Rise of the Global Imaginary. Political Ideologies from the French Revolution to the Global War on Terror*, Manfred Steger argues that the novelty of the "new ideologies" (such as feminism, environmentalism, and postcolonialism) is their sensitivity toward the rising global imaginary, and that while at the mid-1990s the new 'buzzword' of "globalization" became the central metaphor for their political agenda, the 'new ideologies' translated the social imaginary into economic global claims: "global" trade, "worldwide" flows of goods, services and labor, "transnational" corporations, "offshore" financial centers, an so on. But, he argues,

> globalization was never merely a matter of increasing flows of capital and goods across national borders. Rather, it constitutes a multidimensional set of processes in which images, sound bites, metaphors, myths, symbols, and spatial arrangements of globality were just as important as economic and technological dynamics. (Steger 2008: 11)

and he puts an emphasis on the heightened awareness of the compression of time and space, reminding of sociologist Roland Robertson's argument that the compression of the world into a single place increasingly makes the global the frame of reference for human thought and action, thus concluding that

> Globalization involves both the macrostructures of community and the microstructures of personhood. It extends deep into the core of the self and its dispositions, facilitating the creation of new identities nurtured by the intensifying relations between the individual and the globe. […]
>
> The ideologies dominating the world today are no longer exclusively articulations of the national imaginary but reconfigured ideational systems that constitute potent translations of the dawning global imaginary. (Steger 2008: 12)

In fact, Steger uses the term 'globalism' to refer to three ideological translators of what he calls the global imaginary, and they are: "market globalism", "justice globalism" and "jihadist globalism". The "market globalism" is, in his view, the ideology that emerged in the 1990s drawing on the virtues of 'globally integrating markets; the "justice globalism" ideology emerges at the end of the Nineties as a challenging alternative translation of the rising global imaginary coming from the part of the political left, while the "jihadist globalism" is, in his view, the right-wing challenge to market globalism. Now, the reason we have mentioned these denominations used by Steger to characterize his rise of the global imaginary is precisely to reach this last one which we consider to be somewhat of a 'wild' choice from the part of the author, but, nevertheless, one that could be accounted for from a certain perspective. What he has in mind when he thinks of "jihadist globalism" is a representation of 'a potent globalism of worldwide appeal' epitomized by the terrorist attacks of 9/11, and which generated the imperial globalism. (Steger 2008: 13) He also explains that his choice for the word 'globalism' on the level of ideology comes out of the 'difficulty of expressing the articulations of the global imaginary in familiar terms.', and he hopes that "globalism" (along with similarly emergent terms like, for instance, "nationalism") will eventually be known by 'terms referring to the various ideological articulations of the global imaginary.' The reason we tend to agree with some of the concepts used by Steger, with his analytical perspective and some of his choices regarding the major events worth analysing is because Steger's aim of his discussion on the global imaginary resembles the aim of our discussion on the discourse of the 'war on terror', which is a better understanding of the

changing discourse of our time in response to major events, but political and social interests as well, agreeing with Steger that there are multiple levels to get through whenever we try to analyse political, social and cultural appropriations of events.

Today, the national and the global rub up against each other in myriad settings and on multiple levels. Putting the analytic spotlight on the changing ideological landscape not only yields a better understanding of the dominant political belief systems of our time but also helps us make sense of the profound and multidimensional dynamics that go by the name of globalization. (Steger 2003: 15)

If we consider, along with Foucault, that discourses are the conditions of social practices and agencies, and then, along with the German linguists, that discourses are public, planned and organized discussion processes, which refer to topics of public interest and concern (Keller et al., 2001), then we agree that the discourse of globalization is the *sine qua non* condition of the process of globalization as a social practice and as trigger for social changes, as well as the public, planned and organized discussion process whose topic of discussion is of major public interest and concern, due to the major political, social and cultural changes that the world is undergoing. The *discourse fragments* we choose to analyse (which are individual texts belonging to a discourse) usually relate to other texts or fragments in a way that is regulated by the discourse. Discourses are the result of people who are embedded into social and historic contexts, in which knowledge is handed down over generations, written or spoken text is never only individual, but has also social aspects. Consequently, what discourses do is to transport knowledge with which people interpret and shape their environment, and discourses are never the result of one individual, but of all people involved in shaping or structuring the discourse. 'In other words, social reality is produced and made real through discourses, and social interactions cannot be fully understood without reference to the discourses that give them meaning.' (Phillips and Hardy, 2002)

It is what characterizes the discourse of globalization, it is what characterizes a type of political discourse such as, for istance, the discourse of the 'war on terror'. We could, for instance, in order to make a case, draw a parallel between Blair's discourse of the 'war on terror' and Bush's discourse of the 'war on terror' that are strikingly similar here and there. There are two justifications that we could trace in the attempt to account for this *conceptual closeness* between discourse fragments: one justification refers to a real and concrete 'closeness' between the two political leaders, a closeness that the whole world witnessed after the September 11 attacks, a closeness that the media jumped to speculate upon, failing however (and we shall demonstrate that) to trace down and analyse the *conceptual closeness*, that is they failed to follow up on the terms and concepts that both leaders chose to use in their discourse when making references, for instances, to the ones responsible for the attacks, to the world values facing the terrorist threat, to terrorism in general. A few such concepts are 'the new enemy', 'evil', 'good vs. evil', 'threat of the civilised and democratic world' (themselves globalizing terms and concepts), and their frequent reiteration characterizes the two leaders' speeches. Another justification for what we called the 'conceptual closeness' might arise from the aforementioned involvement of the producers of these discursive fragments in the same context (that of the terrorist attacks), from facing the same social reality (the threat of international terrorism) and from sharing the same social values and maybe the same political interests. In our opinion, both justifications may coexist in the formation of discourse.

We shall pursue a short critical and comparative analysis of the way in which the above mentioned leaders and politicians, Tony Blair and George W. Bush, depict the newly

emerged 'enemy' in a few of their speeches following 9/11. It is interesting to observe the way in which, after the September attacks, the two leaders make themselves a goal out of pointing out to, targeting the 'real' enemy not only of America but of the entire world of today. We will take into consideration the Prime Minister's statement at 10 Downing street from September 25, 2001, President's Bush address to a joint session on Congress from September 20, 2001, Prime Minister's statement on military action in Afghanistan – October 7, 2001, President's Bush address to the nation announcing military action against strategic targets in Afghanistan – October 7, 2001, Prime Minister's statement to parliament on the war on terror – November 14, 2001. Keeping in mind the CDA principles in analysing a type of discourse, we will take into consideration some of them when embarking upon the task of discussing the two leaders' discourse, such as, for instance: the historical context (which, in this case, is obviously self-evident and the trigger for the speeches), the problem-oriented approach, the power relations that are established at the level of discourse, the concept of 'change' or 'social change' that represents either the aim of a discourse or the trigger for it.

Whether we agree with Teun van Dijk that critical analysts favour the *oppressed* in their discourse analyses, or with Ruth Wodak who thinks that "Language provides a finely articulated vehicle for differences in power in hierarchical social structures." (Wodak, 2006:4), or with Norman Fairclough who sees the relationship between language and society as a dialectical one and for whom 'social change' is the imperative of any type of modern discourse, we find ourselves at all times in the midst of the same task and in view of the same aim: that of regarding the discourse from more than just one angle in view of revealing its obvious meaning as well as the hidden one if it is the case (and it almost always is with political discourse).

When referring to the 'new enemy', the two leaders' statements use more or less the same constructs, expressions and syntagms meant to describe a type of enemy that is a representation of all the 'evil' and 'wrong-doing' of this world. They speak of it metaphorically and, what their discourse describes is, what we like to call, a *virtual enemy*. Yes, they do point, at certain times, at real figures like Osama Bin Laden, but the references to the enemy are never clear enough: whether it is Afghanistan as a state, or the Taliban regime, or Osama Bin Laden, or the terrorist networks, not to mention the shadow of a doubt ruling over the Iraq war. Their discourse does not seem to send a clear message regarding the enemy. When we said that they speak 'metaphorically' about the enemy, we had in mind their use of certain metaphors in describing it. According to rhetorical criticism (Gill and Whedbee, 1998: 172) 'figures of speech, including metaphors, can be identified in order to account for the aesthetic appeal of the text. [...] The fundamental form of human understanding is a metaphoric process; the mind grasps an unfamiliar idea only by comparison to or in terms of something already known.'[3]. Some of the expressions used by George Bush to characterise the enemy, the terrorists of 9/11 are: "enemies of freedom", "traitors of their own faith", "those who commit evil in the name of Allah", "our nation saw evil, the very worst of human nature", "those who are behind these evil acts", "the evil of terrorism", "rid the world of the evil-doers", "there are evil people in this world", "a brand of evil", etc. Words like 'evil', 'evil-doers', 'evil acts' are frequently used.

Tony Blair uses similar words and expressions in characterising the terrorists, the 'new enemy', because, in fact, both George W. Bush and Tony Blair speak of a 'new enemy' as if terrorists had never existed before. Whether they mean that terrorists had not attacked them before (although this cannot be the case since both countries had previously faced the danger of terrorist attacks), or that they had not considered them a 'publicly declared enemy'

3 Gill and Whedbee, 1998, pp. 172-73

(which they are now because of the latest attacks that stand for a declaration of war) or that they represent a new type of enemy by their strategy of attacking (although this again cannot be the case since the terrorists' ways of attacking are known to have been threatening the world for many years), we do not know. What we know is that they are called the 'new enemy'. Of Blair's words and expressions we enumerate: "the violence and savagery of the fanatic", "the actions of fanatics", "the fanatic who commits the final act", "fanatical views", "a new and deadly virus has emerged", "the new evil in our world", "we will not rest until this evil is driven from our world", "their barbarism", "this machinery of terror","a fanaticism and wickedness that is beyond our normal contemplation", etc.

We could also say that 'evil' as an archetypal metaphor in Blair's and Bush's discourse relates to atrocity, murder of the highest degree, human nature of the lowest species, and, as a conclusive aspect, it may easily be said that their discourses are dominated by the metaphor of evil. The choice of this metaphor is to be noted as it has symbolic meanings in more than just one field of interpretation: religion, philosophy, literature, sociology and politics, and it opposes the metaphor of 'good' and this opposition, which is inherent to the mind of every listener, reduces this war, this fight, to the eternal fight between good and evil. Thus, it makes it easier for the speaker to justify the meaning and the reason of the battle.

On the other hand, there seems to be an effort made by the speakers to point to and identify the targets of this war:

Bush –

"The enemy of America is not our many Muslim friends. It is not our many Arab friends.

Our enemy is a radical network of terrorists and every government that supports them.

Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there.

It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated."

"The evidence we have gathered all points to a collection of loosely affiliated terrorist organizations known as al-Qaeda."

"Al Qaeda is to terror what the Mafia is to crime. But its goal is not making money. Its goal is remaking the world and imposing its radical beliefs on people everywhere.

The United States respects the people of Afghanistan -- after all, we are currently its largest source of humanitarian aid -- but we condemn the Taliban regime." (September 20th, 2001)

Blair –

"And as the coalition builds, and as our preparations continue, the terrorists inside Afghanistan, and the Taliban regime that harbours them, should not doubt the unity of the alliance being built against them, or our determination to do what is necessary to bring those responsible to account."

"Our stated aim, as you know, is to bring to justice those responsible for the attacks of a fortnight ago, which killed several thousand people, including many, many British people. The Taliban regime stands in the way of that. But I also want to add this: our fight is with that regime, not with the people of Afghanistan."

"Our fight is not with Islam. Our fight is with a terrorist network and a regime that sustains them in mutual support." (September 25th, 2001)

From a CDA perspective, this need of the politicians to establish points of reference in discourse, to establish rapports between their arguments and the reality of the context, is a need that may, for instance, come out of the relation between 'rhetoric, reality and resistance' that generally establishes itself in political language (Fairclough, 2000: 155):

Part of what makes politics possible and inevitable is the fact that gaps arise between rhetoric and reality, and become visible to people. The politics of language, the politics of the gaps between reality and rhetoric, is a fundamental part of politics, and it includes the various types of gap [...] between what people say and what they do, between action which is linguistic and action which takes other forms, between what people implicitly claim they are through their styles of performing and what other evidence suggest they really are. (Fairclough, 2000: 155-56)

It is safe to draw from here that political discourse analysis deals with filling the gaps, filling these gaps between 'reality' and 'resistance', between what politicians 'say they do and what they do'. Language, as always, proves to be the best tool. Fairclough explains this importance of language in politics as follows:

So what is special about politics and government? The crucial point is that although language is always an element of a social practice, it can be a more or less important element, a more or less salient part of the practice. Language is a more salient part of certain social practices than of others, and the relative salience of language in a social practice can change. So what I am claiming is (a) that politics and government are social practices in which language is salient – this is a durable feature of these social practices in comparison with others, (b) language is becoming more salient within these practices. (Fairclough 2000: 156)

Although the aim was not initially to get into discourse analysis of the 'war on terror', we discovered it necessary for our discussion on globalization as discourse to provide an insight by exemplifying on a particular type of political discourse, an analysis of fragments of the discourse of the 'war on terror'. The need came out of an impossibility to otherwise correlate our 'global' approach on discourse to real-life examples (much like in the same manner Steger discovered it compulsory to base his theoretical aspects on globalization on real-life examples that would come in support of his arguments). A reason we chose to discuss Blair's statements in comparison and, at the same time, in relation to Bush's was because it met our main argument that the discourse of globalization is always the result of more than one individual, all caught in context-dependent circumstances that affect their production of discourse, all sharing more or less common historic contexts, social values and social changes, political goals and interests. This type of discourses, along with the analysis that accompanies them, constitute a bridge towards the 'globalizing discourse', a denomination meant to send to the condition of this kind of discourse of being all-encompassing, of being overwhelmingly generalizing sometimes (and, by that, risking of proving itself superficial and undocumented), of attempting to reach all audiences (which is never possible), of trying to create a sensation of ubiquitousness by imposing a universally valid view of society and of social changes.

Bibliography:

* Beck, Ulrich (1999) *What is Globalization?*, Cambridge: Polity Press
* Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*, Cambridge: Polity Press
* Fairclough, Norman (1995a) *Media Discourse*, London: Arnold
* Fairclough, Norman (1995b) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, London: Longman
* Fairclough, Norman (2000) *New Labour, New Language?*, London and New York: Routledge
* Fiss, Peer C. & Hirsch, Paul M. (2005) 'The Discourse of Globalization: Framing ans Sensemaking of and Emerging Concept'. In American Sociological Review, 2005, vol. 70, pp. 29-52
* Gill, Ann M. and Karen Whedbee (1998) 'Rhetoric', in van Dijk, Teun A., ed.
* Hirst, Paul and Thompson, Grahame (1996) *Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*, Cambridge: Polity
* Steger, Manfred (2003) *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford: OUP
* Steger, Manfred (2008) *The Rise of the Global Imaginary. Political Ideologies from the French Revolution to the Global War on Terror*, Oxford: Oxford University Press
* Van Dijk, Teun A., ed. (1997) *Discourse as Social Interaction. Introduction to Discourse Studies*, London: Sage Publications
* Wodak, Ruth (2006) 'Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis', in Handbook of Pragmatics, John Benjamins Publishing Company, p. 4. Online. Available at http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/wodak/index.htm
* Wodak, Ruth (2006) 'Mediation between discourse and society: assessing cognitive approaches', in Discourse Studies, 8:1, pp. 179-190. Online. Available at http://www.ling.lancs.ac.uk/wodak/index.htm

Speeches:

Blair, Tony (2001) Statement at 10 Downing Street, London, 25 September. Online. Available http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.number10.gov.uk/Page1604

Bush, George W. (2001) Address to a joint session of Congress, 20 September. Online. Available http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/

COGNITIVE METAPHOR IN THE THEORETICAL ECONOMIC DISCOURSE

Corina Dobrotă, Assist. Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: It is common knowledge that metaphor, in addition to its decorative role, has a distinct epistemological function, thus rendering it the main element in the scientific discourse, apt to provide the cognitive extension necessary to comprehend and fixate new concepts in existing terminology. The field of economics, seen as that part of the global social system dealing with commercial transactions, is an extremely complex domain, using an intrinsic symbolism and descriptions of abstract processes. Thus, it is a very fertile area for metaphoric terms, as metaphoric projections are the most suitable means to process and convey the often highly specialised information to be found in theoretical writings and textbooks. The present article aims at analysing the commonest metaphors in the English economic discourse and examining their Romanian counterparts.

Keywords: conceptual metaphor, economic discourse, mapping, analogy, terminology.

Lucrarea de față își propune o abordare a discursului economic de teoretizare din perspectiva dimensiunii metaforice. Se constată că lucrările teoretice din domeniul economic utilizează cu o frecvență mult mai mare decât ne-am aștepta metafore conceptuale elaborate, analizabile din punct de vedere al sursei și al domeniului, precum și al terenului comun care stabilește corespondențele metaforice. Se remarcă faptul că, deși există uneori diferențe de conceptualizare, explicabile prin diferențele de mentalitate dintre vorbitorii de limba engleză și cei de limba română, schemele conceptuale sunt preponderent similare, permițând analiza contrastivă a acestui tip deseori dificil de texte..

Este un fapt unanim recunoscut că metafora are, pe lângă funcţia ornamentală, şi o evidentă funcţie epistemologică, devenind astfel elementul preponderent în discursul ştiinţific, apt să asigure extinderea cognitivă necesară pentru comprehensiunea şi fixarea terminologică a noilor concepte. Bazele acestei teorii au fost puse de către Lakoff și Johnson (1980, 1999), fondatorii teoriei conceptuale a metaforei, care consideră că metafora stabilește corespondențe între domenii extrem de diferite, transferând o structură conceptuală dintr-un domeniu cunoscut, familiar și concret într-un domeniu abstract, complex și/sau nefamiliar pentru a o structura și a o face astfel mai ușor de înțeles. Astfel, transferul metaforic e văzut drept un mod de raționament analogic, utilizând mijloace cunoscute într-un mod inovativ și acționând ca o modalitate de procesare a informațiilor. Prin urmare, metafora devine nu doar un fenomen lingvistic, ci și cognitiv. Faptul că metafora are capacitatea de a comunica informații complexe către un public neinițiat, alcătuit din „non-experți", o face să devină un instrument extrem de valoros pentru limbajele specializate, printre care se distinge cel economic.

Domeniul economic, conceput în accepţiunea sa largă de studiu al acelei părţi din sistemul social global care se preocupă de tranzacţiile de factură comercială, este o disciplină extrem de complexă și greu de definit, care utilizează o simbolistică intrinsecă şi descrieri de procese abstracte. Astfel, se constituie intr-o pepinieră foarte fertilă de termeni metaforici, atât în ceea ce privește discursul de teoretizare, cât şi discursul de mediatizare, proiecţiile metaforice fiind mijloacele cele mai adecvate pentru a procesa şi a comunica informaţiile de specialitate. Însăși abundența surselor aparținând literaturii de specialitate (Henderson 1982, Barcelona 2000, Charteris-Black 2000, 2001, White 2003, etc.) e un indiciu major în ceea ce privește importanța metaforelor pentru discursul economic.

Unul dintre tipurile predominante ale discursului economic, discursul de teoretizare, propune modele culturale fundamentale, sub forma unor scheme cognitive împărtășite de o întreagă comunitate culturală. Dintre acestea, cele mai importante vor fi pe scurt trecute în revistă în ceea ce urmează.

Adam Smith, unul dintre ,,părinții" economiei mondiale moderne, concepe economia ca mecanism de tip newtonian şi a impus în limbajul economiştilor de pretutindeni faimoasa metaforă *mâna invizibilă a pieţei:*

"Every individual necessarily labours to render the annual revenue of the society as great as he can. He generally neither intends to promote the public interest, nor knows how much he is promoting it ... He intends only his own gain, and he is in this, as in many other cases, led by ***an invisible hand*** *to promote an end which was no part of his intention. Nor is it always the worse for society that it was no part of his intention. By pursuing his own interest he frequently promotes that of the society more effectually than when he really intends to promote it. I have never known much good done by those who affected to trade for the public good."* (Smith, 1776:456)

"[The rich] consume little more than the poor, and in spite of their natural selfishness and rapacity…they divide with the poor the produce of all their improvements. They are led by ***an invisible hand*** *to make nearly the same distribution of the necessaries of life, which would have been made, had the earth been divided into equal portions among all its inhabitants, and thus without intending it, without knowing it, advance the interest of the society, and afford means to the multiplication of the species."* (Smith, 1776: 184-5)

Astfel, se poate spune că metafora aleasă descrie fenomenul natural al autoreglării care direcționează piața liberă şi capitalismul în general în competiția pentru resursele limitate aflate la dispoziție. Metafora conceptuală PIAȚA ESTE UN MECANISM funcționează la baza tuturor scrierilor savantului scoțian, subliniind ideea că piața liberă funcționează de la sine, fără a necesita politici intervenționiste din partea guvernului, aidoma unui ,,mecanism bine uns", capabil în orice circumstanțe să funcționeze de la sine.

Alfred Marshall (1842-1924), cel care a reușit să transforme economia într-o știință cu principii riguroase, așa cum e percepută astăzi, preia această viziune mecanicistă asupra economiei, fiind autorul celebrei metafore ,,*foarfeca prețurilor*":

,,*We might as reasonably dispute whether it is* ***the upper or the lower blade of a pair of scissors*** *that cuts a piece of paper, as whether value is governed by utility or cost of production. It is true that when one* ***blade*** *is held still, and the* ***cutting*** *is effected by moving the other, we may say with careless brevity that the* ***cutting*** *is done by the second; but the statement is not strictly accurate, and is to be excused only so long as it claims to be merely a popular and not a strictly scientific account of what happens."* (Marshall [1890] 1997, 290).

În plus, el îmbogățește imagistica economică a vremii prin adoptarea viziunii biologice darwiniste care percepe economia ca organism, mai ales ca pacient/ beneficiar:

,,*The economist is supposed to be able to diagnose* ***the illness*** *and then, with luck and skill, remove it. Admittedly, economists often disagree among each other about* ***the diagnosis*** *and, even more frequently, about* ***the cure****; but that merely proves that the subject matter is uncommonly difficult and economists, like other humans, are fallible."* (Marshall, 1990:125)

Fragmentul citat este doar unul dintre multele exemple concludente pentru a susține existența metaforei conceptuale ECONOMIA ESTE UN ORGANISM, împreună cu sub-categorizările subiacente de tipul ECONOMIA ESTE UN PACIENT, ECONOMISTUL ESTE DOCTOR, FENOMENELE ECONOMICE NEGATIVE SUNT O BOALĂ, SOLUȚIONAREA DIFICULTĂȚILOR ECONOMICE ESTE UN TRATAMENT. De

altfel, dat fiind locul absolut privilegiat ocupat de ființa umană în societatea actuală, nu este de mirare abundența metaforelor de factură biologică și neobiologică din discursul economic al lumii de astăzi.

John Maynard Keynes, un alt valoros reprezentant al teoriei economice occidentale de factură neoliberală, apelează la multiple metafore în susținerea teoriilor sale referitoare la interpretarea modernă a capitalismului, explicația cauzelor șomajului, fluctuațiile ratei dobânzii, precum și înnoirea teoriei economice în general.

Un exemplu grăitor apare în explicațiile oferite în legătură cu dificultățile financiare cauzate de suprainvestiții pe piața monetară:

*„This leads on to the idea that there is a "natural" or "neutral" or "**equilibrium**" rate of interest, namely, that rate of interest which equates investment to classical savings proper without any addition from "forced savings"; and finally to what, assuming they are on the right **track** at the start, is the most obvious solution of all, namely, that, if the quantity of money could only be kept constant in all circumstances, none of these complications would arise, since the evils supposed to result from the supposed excess of investment over savings proper would cease to be possible. But at this point we are in **deep water**. The **wild duck** has **dived** down to the bottom — as **deep** as she can get — and bitten fast hold of **the weed and tangle** and all the rubbish that is **down** there, and it would need an extraordinarily clever **dog** to **dive** after and **fish** her up again."* (Keynes, 1964: 145)

La o primă vedere, se pare că punctul de plecare se inspiră din schema conceptuală tradițională ECONOMIA E UN MECANISM, dar raționamentul economistului capătă o turnură neobișnuit de sugestivă spre final. Aici metafora propusă este deosebit de elaborată (fiind se pare preluată din dramaturgia lui Ibsen), funcționând pe multiple planuri și dând naștere la subcategorizări de tipul INVESTIȚIILE SUNT UN ANIMAL, DIFICULTĂȚILE FINANCIARE SUNT NEGATIVE, OAMENII SUNT ANIMALE, care se subsumează în contextul dat schemei conceptuale arhicunoscute BANII SUNT UN LICHID.

El însuși un împătimit al jocurilor de noroc, a inclus schema conceptuală ECONOMIA E UN SPORT/JOC DE NOROC în expunerea teoriilor sale; astfel, piețele financiare sunt descrise ca niște cazinouri, supuse fluctuațiilor și speculațiilor imposibil de prezis.

*„(...) given sufficient time to gather the fruits, a reduction of taxation will **run a better chance** than an increase of balancing the budget. For to take the opposite view today is to resemble a manufacturer who, running at a loss, decides to raise his price, and when his declining sales increase the loss, wrapping himself in the rectitude of plain arithmetic, decides that prudence requires him to raise the price still more –and who, when at last his account is balanced with nought on both sides, is still found righteously declaring that it would have been the act of a **gambler** to reduce the price when you were already making a loss"* (Keynes, 1972: 338).

*„The **game** of professional investment is intolerably boring and over-exacting to anyone who is entirely exempt from the **gambling** instinct; whilst he who has it must pay to this propensity the appropriate toll."* (Keynes, 1964:159).

Se remarcă astfel reorientarea viziunii mecaniciste către cea de factură neoliberală, teoreticianul preferând să schimbe termenul-sursă al analogiei dintr-un dispozitiv mecanic/ o mașină, într-un joc cu reguli mai mult sau mai puțin previzibile.

În epoca modernă, Philip Mirowski, istoric, filosof și economist, este cel care duce metafora ECONOMIA ESTE UN MECANISM/ MAȘINĂ către interpretarea sa actualizată, în perfect acord cu progresul tehnologic din zilele noastre — ECONOMIA ESTE UN COMPUTER. Cunoscut pentru interesantele sale interpretări ale economiei neoclasice prin preluarea de concepte și metafore din alte științe, în special termodinamica, viziunea propusă asupra economiei este profund influențată de noțiuni fizico-matematice și de

progresul din ce în ce mai evident al informaticii. Una din lucrările sale de importanţă majoră, *Machine Dreams* (2002), combină istoria gândirii economice în secolul XX cu un roman de război. În concepţia sa, şi în economie s-a produs o revoluţie, aşa cum sugerează chiar subtitlul lucrării respective: *Economics becomes a cyborg science*. Robotizarea unei discipline considerate în mod tradiţional ca socio-umană este descrisă în paralel cu evoluţia societăţii moderne, marcate de războiul rece. Teza principală a cărţii, aceea că există o influenţă permanentă a ştiinţelor informatice („cyborg sciences" în original) asupra economiei şi a fenomenelor sociale în general, este oarecum dificil de decelat din ţesătura complexă şi supraîncărcată de conotaţii a textului propus. Este interesant de remarcat că figura centrală a cărţii este geniul matematic John von Neumann (1903-1957), co-autor al faimoasei *Theory of Games and Economic Behaviour* (1944), o viziune complet revoluţionară asupra organizării economico-sociale conform teoriei jocurilor de strategie, care se centrează ea însăşi pe schema conceptuală ECONOMIA E UN JOC şi ECONOMIA E CONFLICT/RĂZBOI. Ideile avansate iniţial de Neumann, precum interdependenţa dintre ştiinţa militară şi cea economică persistă şi la Mirowski, precum şi metafora conceptuală PIAŢA/ECONOMIA ESTE UN AUTOMAT, întrucât domeniul economic este cel în care cogniţia umană este percepută în termenii unor algoritmi logici, ajungând să dea naştere conceptului de raţionalitate economică. Oricum, *Machine Dreams* pune în prim-plan impactul covârşitor al calculatoarelor asupra noţiunii de valoare economică, care, aidoma agentului economic, transcende limitele ştiinţei şi se dispersează în societate. Astfel, valoarea economică n-ar trebui să fie determinată de ceea ce se petrece în „idealised computer situated between the ears of the representative agent", ci percepută drept „an intermediate output of a population of automata called markets".

Într-o altă lucrare de referinţă a cercetătorului, *More Heat than Light: Economics as Social Physics, Physics as Nature`s Economics* (1989), se susţine chiar de la început că economia, mai ales în perioada neoclasică, a fost controlată în decursul istoriei sale de o metaforă; modelul fizic a determinat în detaliu substanţa teoriilor economice de la debut şi până în prezent. Cercetătorul consideră că economiştii au transferat direct modelele fizice actuale în categorii economice; de exemplu, noţiunea de utilitate a fost echivalată pe post de câmp vectorial cu energia ca dimensiune fizică, ceea ce permite adaptarea la domeniul economic a calculului matematic superior. De asemenea, sub influenţa antropologului M. Douglas, Mirowski consideră că atât fizica, cât şi economia utilizează concepte antropologice, prezentând o schema elaborată a acestora. În plus, în viziunea sa teoriile sunt metafore impuse asupra realităţii, cu toate că studiul nu oferă nicăieri nici o delimitare clară a termenului „metaforă".

*„The only way to fully comprehend **value theory in economics** is to situate it within (...) the **metaphorical simplex of energy, motion, body and value**, and to regard it as part and parcel of the same structures that undergird Western **physics**"* (Mirowski, 1989:141-2).

Idei similare se găsesc şi la teoreticianul Edwin Thompson Jaynes (1922-1998), care se raliază fascinaţiei manifestate de economie faţă de fizică, extinzând analogia anterioară la sistemele termodinamice şi incluzând conceptul de entropie. Premisa studiului său, *How Should We Use Entropy in Economics* (1991), constă în incapacitatea teoriilor precedente incomplete de a justifica evoluţia economică actuală.

*„An **economic system** is in some ways like a **mechanism**, as is recognized in all theories. But it is really more like a **thermodynamic system** than a mechanism—an analogy also noted by others, but not yet developed sufficiently to judge the possibilities. […] On this analogy, the failure of keynesian and Monetarist mechanisms to account for recent economic behaviour would be attributed, at least in part, to their failure to recognize the **entropy** factors that must ultimately control economic change and equilibrium, just as they do in **thermodynamics**."* (Jaynes, 1991: 2)

Este demn de interes să observăm că întregul articol este prezentat într-un limbaj metaforic, deşi autorul este de formaţiune fizician la Universitatea Washington:

*„At what velocity does the **economic system** drift **up the entropy hill**? How widely will it fluctuate about the deterministic **path**?"*

Recunoaştem cu uşurinţă în fragmentul citat metaforele conceptuale ECONOMIA ESTE O MAŞINĂ (economia are drept caracteristică viteza, prezintă fluctuaţii în funcţionare), EVOLUŢIA ECONOMICĂ ESTE DEPLASARE ÎN SPAŢIU (se înscrie în traiectoria deterministă), DIMENSIUNILE FIZICE SUNT FORME DE RELIEF (dealul/ curbura din graficul entropiei).

Chiar şi ilustrarea teoriei se face in termenii unei alte metafore:

*„What the theory suggests is the following. Even though a neighbouring **macroeconomic state of higher entropy** is available, the system does not necessarily move to it. A pile of sand does not necesarily **level** itself unless there is an earthquake to shake it up a little. The **economic system** might just stagnate where it is, unless it is shaken up by what an Englishman might call a `**dither**` of some sort."* (id.:3)

Fragmentul citat este un exemplu de exprimare marcată stilistic, introducând ceea ce s-ar putea numi analogii la puterea a doua: economia este un sistem termodinamic care trebuie să ajungă la starea de echilibru/ o grămadă de nisip care trebuie nivelată; evoluţia economică este un cutremur/ un `impuls`. Jaynes îşi transpune teoria în termeni extrem de familiari, aducând în prim plan imaginea extrem de concretă a unei grămezi de nisip nivelată de un cutremur, iar în fraza imediat următoare, temându-se că metafora ar putea fi greşit înţeleasă sau percepută ca exagerată în context, oferă interpretarea atenuată de întrerupere a stagnării economice printr-un `impuls`. Nu este lipsit de interes să observăm că eufemismul este utilizat între ghilimele, tocmai pentru a atrage atenţia cititorului asupra valorii sale metalingvistice.

De altfel, întregul articol este saturat de elemente şi definiţii fizico-matematice greu de înţeles şi de urmărit de către o persoană fără o temeinică pregătire tehnică.

Putem deci concluziona că la nivelul dimensiunii metaforice care reiese din studierea textelor teoretice cu specific economic se poate decela un caracter sistematic al structurii metaforice, organizat pe niveluri diverse de metaforizare.

Din studierea lucrărilor teoretice prezentate se poate concluziona ca discursul economic de acest tip abundă în metafore conceptuale, care se constituie nu doar în instrumente stilistice de captare a atenţiei cititorului, ci într-un întreg eşafodaj de corespondenţe ontologice şi epistemice care modelează percepţia receptorului asupra realităţilor, entităţilor, fenomenelor şi proceselor de natură economică descrise de jurnaliştii financiari. Frecvenţa considerabilă a metaforelor în textele de natură economică arată legătura extrem de strânsă între percepţia realităţii înconjurătoare de tip concret şi structurarea climatului economico-financiar de tip abstract. La nivel lingvistic, se observă existenţa mai multor niveluri de metaforizare, corespunzătoare metaforelor conceptuale de bază, care se dovedesc funcționale atât în limba engleză de origine, cât și în română, unde au fost împrumutate aproape fără modificări.

Metaforele conceptuale cele mai frecvente corespund următoarelor scheme:

a. ECONOMIA ESTE UN ORGANISM:

- a1. ECONOMIA ESTE UN PACIENT
- a2. ECONOMIA ESTE UN BENEFICIAR
- a3. EVOLUȚIA ECONOMICĂ ESTE DEPLASARE SPAȚIALĂ
- a4. MIȘCĂRILE PIEȚEI SUNT MIȘCĂRILE UNUI ANIMAL
- a5.AFACERILE SUNT UN SPORT
- a6. AFACERILE SUNT UN JOC
- a7. AFACERILE SUNT UN JOC DE NOROC

a8. AFACERILE SUNT CONFLICT/OPOZIȚIE

b. ECONOMIA ESTE UN MECANISM:

b1. ECONOMIA ESTE UN COMPUTER

b2. PIAȚA ESTE UN AUTOMAT

c. ABSTRACT ESTE CONCRET

c1. BANII SUNT UN LICHID

c2. DIMENSIUNILE FIZICE SUNT FORME DE RELIEF.

Concluzionând, se poate spune că metaforele conceptuale de bază din textele de teoretizare economică favorizează metaforele antropomorfice și cele mecaniciste, extrem de sugestive în descrierea fenomenelor și conceptelor complexe din acest domeniu în plină dezvoltare. La nivelul analizei contrastive, este neîndoios că limba engleză este sursa metaforelor în circulație din domeniu, acestea fiind preluate în totalitatea lor de către limba română pe baza schemelor conceptuale comune celor două limbi.

Bibliografie

- Barcelona, A., *Introduction. The Cognitive Theory of Metaphor and Metonymy*, în Barcelona (ed), *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*, Mouton de Gruyter, Berlin, 2000.
- Charteris-Black, J., *Metaphor and Vocabulary Teaching in ESP Economics*, in *English for Specific Purposes*, 19, 2000, pp.149-165.
- Charteris-Black, J., Ennis, T., *A Comparative Study of Metaphor in Spanish and English Financial Reporting*, in *English for Specific Purposes*, 20, 2001, pp. 246-266.
- Dobrotă, I.C., *Colour Metaphors Used in Business English*, în *Buletinul Universităţii „Petrol-Gaze" din Ploieşti*, volum LVII, Seria Filologie, nr.1/2005, pp.182-188.
- Dobrotă, I.C., *Metaphor in the Language of Economics. The Translation of Metaphoric Economic Terminology*, în *Understanding and Translating Metaphor*, M. Neagu (ed), Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2005.
- Dobrotă, I.C., *Consideraţii asupra dimensiunii metaforice a textelor economice,* Analele Ştiinţifice ale Universităţii "Al.I.Cuza" din Iaşi, secţiunea IIIe, Lingvistică, tomul LI, 2005.
- Dobrotă, I.C., *Probleme ale metaforei în discursul economic* (teză de doctorat), 2006
- Erreygers, Guido, Jacobs, Geert (eds), *Language, communication and the Economy*, John Benjamins Publishing Company, 2005.
- Gibbs, R., Steen, G., *Metaphor in Cognitive Linguistics*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1997.
- Grampp, W.D., *What Did Smith Mean by the Invisible Hand*, în *The Journal of Political Economy*, 108/2000, pp. 441-465.
- Grant, D.şi Oswick, C., ed. *Metaphor and Organisations* , Sage , London, 1996.
- Henderson, W., Meaphor in Economics, Winter, 1982 ,pp. 147-153.
- Keynes, J.M., *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan, 1964.
- Keynes, J.M., *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, Cambridge University Press, 1972.
- Khalil, E.L., *Beyond natural selection and divine intervention: the Lamarckian implication of Adam Smith`s invisible hand*, în *Journal of Evolutionary Economics*, 10/2000, pp. 373-393.

- Kittay, E., *Metaphor. Its Cognitive Force and Linguistic Structure*, Oxford University Press, Oxford, 1987.
- Lakoff, G., Johnson, M., *Metaphors We Live By*, Chicago University Press, Chicago, 1980.
- Lakoff, G., *The Contemporary Theory of Metaphor*, in Ortony, A., *Metaphor and Thought*, CUP, Cambridge, 1993.
- Lakoff, George, *Women, Fire and dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*, The University of Chicago Press, 1987.
- Lakoff, G., Turner, M., *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*, The University of Chicago Press, 1989.
- Lakoff, George, Johnson, M., *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, Basic Books, New York.
- Lakoff, George, *Newsletter*, Chicago University Press, 1996.
- Marshall, A., *Principles of Economics*, Macmillan, London, 1990.
- Oliveira Correia da Silva, J., *Mirowski's Machine Dreams*, in Backhouse, R., History of Economic Thought, pp.2-11, http://www.fep.up.pt/docentes/joao/material/machine_dreams.
  Pdf, consultat pe 14.05. 2014
- Richardt, S., *Metaphor in Languages for Special Purposes. The Function of Conceptual Metaphor in written Expert Language and Expert-Lay Communication in the Domains of Economics, Medicine and Computing*, Peter Lang GmbH, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2005.
- Vaugh, K.I., *Invisible Hand*, în Eatwell, J., Milgate, M., Newman, P.K. (eds.), *Invisible Hand: the NewPalgrave*, Norton, New-York, 1989.
- White, M., Metaphor and Economics: the case of growth, în English for Specific Purposes, 22/2, 2003, pp. 131-151.

Zuidhof, P., *The Discourse of Markets: Fantasies of a Sovereign Power*, MA thesis, 2003.

A SEMANTIC COHERENCE ANALYSIS OF A SHORT STORY

Saleh Ramadan, Assist. Prof., PhD, Al-Zaytoonah Private University of Jordan

Abstract: To my knowledge , there has not been any research involving the analysis of coherence of an English discourse by Arabs in the Arab World. This study analyzes some conditions which make "the Story of an Hour" coherent. Following Van Dijk (1977) , the researcher attempted to find out how individual identity, whole-part , inclusion, membership , frame , senses relations ,etc . make this story coherent .Just for facilitating the process of analysis , each line in the story is numbered . The analysis has shown that this story is coherent according to these conditions . It is also hoped that the study may contribute to the basics of teaching , teaching materials and producing and understanding coherent discourses

Keywords : Coherence , Inclusion , Frame , Sense Relations , The Story of an Hour.

Van Dijk (1977) defines coherence as a semantic property of discourses, based on the interpretation of each individual sentence relative to the interpretation of other sentences . He states that sentences or propositions in a discourse may form a coherent discourse, however, even if they are not all connected to every other sentence or proposition

Brown and Yule (1983) define a coherent text as one having the elements of the message to be connected with or without overt linguistic connections between those elements. They also quote Labov (1970) who states that coherence or incoherence is not based on a relationship between utterances , but between the actions performed with those utterances. The following two examples are coherent although there are no formal linguistic links connecting contiguous linguistic strings .

1. Find the Ball . Win a House.
2. Ali was ill . He didn't go to school.

Despite the imperative form in number 1 , the required interpretation of the first sentence involves the first as a condition for the second . But in number 2 , despite the declarative form , the required interpretation of the first sentence involves the first as a reason for the second .

Beaugrande and Dressler (1981) assert that a text is coherent if the concepts and "relations" which underlie the surface text are mutually accessible and relevant . A concept is a configuration of knowledge (cognitive content) which can be recovered or activated with more or less unity and consistency in the mind. Relations are links between concepts which appear together in a textual world . In supplying these relations, people draw upon their stored knowledge of the world . A text which makes sense is one where there is continuity of sense among the knowledge activated by the expressions of the text . The continuity of senses is the foundation of coherence .

Coherence begins in the mind of the writer (Morgan + Sellner ,1980) , is transferred to the text (Halliday and Hasan , 1976) , and finally occurs in the mind of the reader (Carrel ,1982) . Coherence is a global feature of discourse (Mandl , Stain , &Trabasso ,1984) .

Coherence is related to the principle of organization postulated to account for the underlying functional connectedness or identity of a piece of spoken or written language (text , discourse) (Crystal , 1991 , p.60) . In other words , coherence refers to connectivity in term of content and organization .

McCarthy (1991) states that making sense of a text is an act of interpretation that depends as much as on what we as readers bring to a text as what the

author puts into it . He emphasizes the role of the reader in actively building the world of a text based on his/her experience of the world and how states and events are characteristically manifested in it . The reader has to activate such knowledge, make inference and constantly assess his/her interpretation in the light of situation and the aims and goals of the text as the reader perceives them.

In the following section , a short story called "The Story of an Hour" by Kate Chopin (1894) has been chosen to be the subject of this study . The researcher is going to analyze some conditions which make this story coherent . For the sake of facilitating analysis only , each line in the story is numbered as shown in the appendix .

A Semantic Coherence Analysis of the Story

In the first twelve lines of this story , it seems that the **Individual Identity** is the first determinant in the model sequence . V(Mrs. Mallard) = (she) . The other individuals , viz V(death) ,V(disaster), V(the list of killed) , V (Josephine) , V(Richard) are related in a less direct way . The relations involved are those of **inclusion , membership and part-whole** . *Death, disaster, the list of killed , message , storm* , and *truth* may be included in the individual ,***story*** , the most general term, similarly, Josephine , Mrs. Mallard and Mr. Mallard may be members of the same family , while Richard be a member of friends related to that family . In the first line, heart is part of Mrs. Mallard's body ,similarly , room (line 11) is part of her house where she received the news of her husband's death .

The individuals seem to cluster around two concepts , viz the wife and the husband's death . The individuals related by *identity* or *partiality* through successive models will be called a series . In most sentences , these two series are related by predicates , eg by verbs. The predicates in these successive sentences are related to each other because they denote a possible sequence of activities , bodily states , and mental (emotional) states for the sick wife series and related properties of her husband's death series . These twelve lines are also coherent due to *time/ period* and *place identity* which are associated with the activity sequence and the husband's death series . To understand this , further explication is necessary . All predicates are identical by past tense and also identical by place , *her house* where those sequences of activities , bodily , mental (emotional) states happened .

The second determinant in making such a story coherent is the **Assumed Normality of the World** involved . That is our expectation about the semantic structures of this discourse are determined by our knowledge about the structures of worlds in general and of particular states or affairs or courses of events .

According to this normality condition , the following alternative for the main clause in the first sentence(lines 1-2) is not acceptable .

(……) no care was taken to break to her the news of her husband's death .

As such , this main clause could occur in discourses in which such a state or event is made plausible . Normality , therefore , is a relative concept . The set of propositions characterizing our conventional knowledge of a situation (activity , courses of events ,states) is called **a Frame** . In the above example , we have a husband's death frame , viz a set of typical death individuals and typical activities concerning husband's death . For this reason ,the alternative above in this respect conflicts with a husband's death frame . Also , such a frame includes propositions determining the possible ordering of facts , e.g along the causal- consequence and general –particular or whole-part lines .

The previous topic in which Mrs. Mallard is in her room (line 11) , is being picked up again by the phrase *there stood* (line 13) . The adverb *there* in that case refers to her room where she was alone . The predicate facing the open window (line 13) is related to the predicates being *in* her room (line 11) , and sinking and pressing down (lines 13-14) .

The new topic sentence : She could see …… (line 16) is less obviously coherent. The individuals introduced in the subsequent sentences , viz *trees , rain , peddler , sky , clouds ,sparrows , song* (lines 16-19) do not belong to the wife or to the husband's series or frames. None of the individuals introduced before reappear in the models for these sentences . Therefore , these passages (lines 16-21) would be incoherent with the previous passages (lines1-15). We have an example of **a change in the topic of discourse** . Now , the question is whether this change is acceptable or not . In other words , whether the new topic of discourse can be reached from the previous one .

The link connecting the two topics is expressed by the clause she could see…(line 16) , which entails that she sees something outside . The implied introduction of the notion seeing in the open square allows introduction of the atmosphere-biosphere frame . The access to the new topic , established in a locally different world , is provided by **seeing relation** , whereas it is understood in such a case that some individuals in that world are objects of the seeing relation . Also hearing and feeling relations implied play a role in making the new topic coherent and a few other individuals are the objects of hearing and feeling relations implied .

The sentence (lines 22-24) is related to the previous passages by introducing *cushion , chair* which are parts of her room where she sat(line 11) . It is also related to the sentence: Into this she sank… (lines 13-15) by being tired property .

The subsequent sentences (propositions) (lines 25-31) , therefore , are to be satisfied in models with world accessible by **seeing , thinking , feeling and hearing relations** . Indeed , the individuals (*sky , patches , air , sounds , scents , color* ,et) belong to the actual atmosphere / biosphere series) .No new individuals are introduced in these subsequent models . Thus recall worlds are coherently introduced because they are related to the present actual world of the agent .

The subsequent sentences (lines 32-38) are related to the previous sequences by **recognizing relation** . The words *free , free , free* are included in the individual, *thing* ,she saw previously through her open square .

The topic of freedom is introduced . Terror going from her eyes , staying keen and bright , pulses beating fast, the course of warming blood, relaxation , living for herself , possession of coming years , welcoming those years , no imposing will , brief moment of illumination ,self-assertion and strongest impulse of her being are propositions characterizing the freedom world of the wife frame(lines 32-53) .

In (lines 54-56) Josephine introduced at the beginning of the story reappears again here . Since she is the closest member in the family , *a sister* , her role here is to console her sister , Louise (Mrs. Mallard) and ease her . Louise (Mrs. Mallard)still lives in the freedom world .

In (lines 57-70) , leaving her room and with her sister going down are still coherent with the previous propositions by **feeling relations** . Feeling and living in freedom exist by introducing individuals , viz *triumph , victory* which are relevant to freedom series introduced in the previous sentences . Richard , introduced at the beginning of the story reappears here again .

In (lines 66-70) the introduction of a new topic comes as a surprise by the action of opening the front door . Mr. Mallard , introduced as dead at beginning of the story reappears here as alive .

Josephine and Richard also appear in these lines . By normality condition , all of them were amazed particularly Mrs. Mallard (Louise) who fainted . Doctors were called for help . they said that heart disease , introduced at the beginning of the story , was the cause of her death (line 71).

By activating the **inference process** , the joy of freedom which she lived ended after seeing her husband alive and that is the reason for her death .

Therefore , (line 71) is coherent with the previous lines (66-70).

Conclusion

We can say that the conditions which make this story coherent are :

1 .Each situation of each model for this story is either identical with an actual situation or accessible from this situation .

2 .The valuation functions of Mrs. Mallard (Louise) are related to the valuation functions of the individuals of the atmosphere / biosphere- series by **the seeing , hearing and feeling relations .**

3.The valuation functions of Mrs. Mallard (Louise) are related to the valuation functions of the individuals of the freedom series by **the feeling** and **thinking relations** .

4.Many individuals are defined by relations of partiality (**inclusion, part - whole , membership**)

Examples : a - *accident , disaster , storm and message* may be Included in the most general individual ,***story*** .

b-*Head , eyes ,hands* and *blood* are parts of a body.

c-*Mrs. Mallard (louise) and Josephine* are members of a family .

5. Human working activities are composed of components such as , she **wept** , she **went** , (she) **stood** , whereas **sad ,veiled , killed** are members of death condition dimension .

6.**The Assumed Normality of the Worlds** , (lines 1-2) reveals that it is a normal condition that her sister Josephine who told her sister the news of her husband's death in broken sentences , veiled hints that revealed in half – concealing .

7.**Frame** : to prevent any exception to **the normality of the world** , *a frame* is introduced..Such a frame includes propositions determining the possible ordering of facts , eg. Along the cause / consequence and general – particular or whole – part lines .

(…….) no care was taken to tell her sister the news of her husband's death .

According to death frame of this situation , this alternative is not acceptable (lines 1-2).

8.**The Approximation of the Condition of Coherent Topic Change** . This means that a sequence of sentences consisting of two coherent sequences is coherent if there is a relation such that individuals or properties of the two topics or frames satisfy this relation in this story , or if the first sequence contains a predicate giving possible access to the possible worlds in which the second sequence is satisfied.

Examples :

She wept at once , with sudden , wild abandonment , in her sister arms (lines 10-11).She sat with her head thrown back upon the cushion of the chair , quite motionless , except when a sob came up into her throat and shook her , as a child who has cried itself to sleep continues to sob in its dreams (lines 22-24). She knew that she would weep again when she saw the kind tender hands folded in death : the face that had never looked save with love upon her , fixed and gray and dead (line40 -42) . And yet she had loved him sometimes . Often she had not (line 50) . It was only yesterday she had thought with a shudder that life might be belong (line 61) .

These sentences (propositions) existing in different topics are coherent by the approximation of the condition of coherent topic change . Therefore , the sequences of the sentences consisting of these coherent sequences are coherent .

9.**Repetition**: repeating the same individuals .

Examples : days (lines 59,60)

Open window (lines 13,58)

10.The **permanence** of the individuals during the story .

Examples : Mrs. Mallard = she = Louise

Josephine appears at the beginning ,in the middle and at the end of the story .

11.**Inference** as filling in gaps or discontinuities in interpretation . Inferences are connections people make when attempting to reach an interpretation of what they read or hear .

Examples : the joy that kills , (the last line) .

The researcher hopes that this analysis may contribute to the basics of teaching and teaching materials which may help in producing and understanding coherent discourses. The designers of the syllabus should focus on sense relations between lexical items , such as synonymy , hyponymy , meronomy ,antonymy , inclusion , possessions as well as other terms , such as inference , entailment , , predicate , referring expressions ,etc. since each of them plays an important role in making a text coherent. The teachers should also be interested in how to teach each of them effectively in order to make a message coherent. For example , Some inferences create coherence, and to illustrate this , I state the following example:

1 . I went shopping yesterday.

2 . The climb did me good.

To understand this passage, it is necessary to infer that *the climb* of the second sentence was part of *the shopping trip* of the first

Another example on hyponymy and entailment can be seen as follows:

A . Saleh is from Amman.

B . Saleh is from Jordan.

Sentence A entails Sentence B according to the following basic rule of sense inclusion :

Given two sentences A and B , identical in every way except that A contains a word X where B contains a different word Y , and X is a hyponym of Y , then sentence A entails sentence B.

In short , each term above should be presented in a syllabus in a good way and taught successfully showing the role of each in creating and understanding coherent texts.

References

Brown , G and G .Yule. (1983). *Discourse Analysis* . Cambridge: Cambridge University Press.

Carrel , P. (1982). Cohesion is not Coherence. *TESOL Quarterly ,16* (4) , 479 - 487

Crystal , D . (1991). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* .3rd ed. New York : Basil Blackwell .

de Beaugrande , R. and W. Dressler .(1981). *Introduction To text Linguistics* . London : Longman .

Halliday, M . and R. Hasan .(1976). *Cohesion in English*. London Longman .

Labov , W . (1970). *The Study of Language in its Social Context* . Stadium General 23 :30-87 reprinted in Labov (1972) .

Mandl ,H. Stain ,N.L.,f Trabasso ,T.(1984). *Learning and Comprehension of Text* . Hillsdale , NJ: Lawrence Erlbaum Associates .

McCarthy , M. (1991). *Discourse Analysis for Language Teachers* . New York : Cambridge University Press .

Morgan , J.F, Sellner , M.B. (1980). Discourse Linguistic Theory . In R.J. Spiro ,B. Bruce , and W.E Brewer (Eds.) , *Theoretical Issues in Reading Comprehension* (pp.165-1997). Erlbaum Associates .

Van Dijk , T.A.(1977) .*Text and Context : Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse* . London : Longman.

Appendix
" The Story of an Hour" by Kate Chopin (1894)

1 Knowing that Mrs. Mallard was afflicted with a heart trouble, great care was taken to 2.break to her as gently as possible the news of her husband's death.

3.It was her sister Josephine who told her, in broken sentences; veiled hints that revealed in 4.half concealing. Her husband's friend Richards was there, too, near her. It was he who had 5.been in the newspaper office when intelligence of the railroad disaster was received, with 6.Brently Mallard's name leading the list of "killed". He had only taken the time to assure 7.himself of its truth by a second telegram, and had hastened to forestall any less careful, 8.less tender friend in bearing the sad message.

9.She did not hear the story as many women have heard the same, with a paralyzed inability 10.to accept its significance. She wept at once, with sudden, wild abandonment, in her 11.sister's arms. When the storm of grief had spent itself she went away to her room alone. 12.She would have no one follow her.

13.There stood, facing the open window, a comfortable, roomy armchair. Into this she sank, 14.pressed down by a physical exhaustion that hunted her body and seemed to reach into 15.her soul.

16.She could see in the open square before her house the tops of trees that were all aquiver 17.with the new spring life. The delicious breath of rain was in the air. In the street below a 18.peddler was crying his wares. The notes of a distant song which someone was singing 19.reached her faintly, and countless sparrows were twittering in the eaves.

20.There were patches of blue sky showing here and there through the clouds that had met 21.and piled one above the other in the west facing her window.

22.She sat with her head thrown back upon the cushion of the chair, quite motionless, 23.except when a sob came up into her throat and shook her, as a child who has cried itself 24.to sleep continues to sob in its dreams.

25.She was young, with a fair, calm face, whose lines bespoke repression and even a certain 26.strength. But now there was a dull stare in her eyes, whose gaze was fixed away off 27.yonder on one of those patches of blue sky. It was not a glance of reflection, but rather 28.indicated a suspension of intelligent thought.

29.There was something coming to her and she was waiting for it, fearfully. What was it? She 30.did not know; it was too subtle and elusive to name. But she felt it, creeping out of the 31.sky, reaching toward her through the sounds, the scents, the color that filled the air.

32.Now her bosom rose and fell tumultuously. She was beginning to recognize this thing that 33.was approaching to possess her, and she was striving to beat it back with her will – as 34.powerless as her two white slender hands would have been. When she abandoned 35.herself a little whispered word escaped her slightly parted lips. She said it over and over 36.under the breath: "free, free, free!" The vacant stare and the look of terror that had 37.followed it went from her eyes. They stayed keen and bright. Her pulses beat fast, and 38.the coursing blood warmed and relaxed every inch of her body.

39.She did not stop to ask if it were or were not a monstrous joy that held her. A clear and 40.exalted perception enabled her to dismiss the suggestion as trivial. She knew that she 41.would weep again when she saw the kind, tender hands folded in death; the face that 42.had never looked save with love upon her, fixed and gray and dead. But she saw beyond 43.that bitter moment a long procession of years to come that would belong to her 44.absolutely. And she opened and spread her arms out to them in welcome.

45.There would be no one to live for during those coming years; she would live for herself. 46.There would be no powerful will bending hers in that blind persistence with which men 47.and women believe they have a right to impose a private will upon a fellow-creature. A 48.kind intention or a cruel intention made the act seem no less a crime as she looked upon 49.it in that brief moment of illumination.

50.And yet she had loved him –sometimes. Often she had not. What did it matter! What 51.could love, the unsolved mystery, count for in the face of this possession of self-assertion 52.which she suddenly recognized as the strongest impulse of her being!

53."free! Body and soul free!" she kept whispering.

54.Josephine was kneeling before the closed door with her lips to the key hold, imploring 55.for admission. "Louise, open the door! I beg; open the door -- you will make yourself ill. 56.What are you doing, Louise? For heaven's sake open the door."

57"Go away. I am not making myself ill." No; she was drinking in a very elixir of life through 58.that open window.

59.Her fancy was running riot along those days ahead of her. Spring days, and summer days, 60.and all sorts of days that would be her own. She breathed a quick prayer that life might 61.be long. It was only yesterday she had thought with a shudder that life might be long.

62.She arose at length and opened the door to her sister's importunities. There was a feverish 63.triumph in her eyes, and she carried herself unwittingly like a goddess of Victory. She 64.clasped her sister's waist. And together they descended the stairs. Richards stood waiting 65.for them at the bottom.

66.Some one was opening the front door with a latchkey. It was Brently Mallard who entered, 67.a little travel-stained, composedly carrying his grip-sack and umbrella. He had been far 68.from the scene of the accident, and did not even know there had been one. He stood 69.amazed at Josephine's piercing cry; at Richards quick motion to screen him from the view 70.of his wife.

71.When the doctors came they said she had died of heart disease--of the joy that kills.

THE LINGUISTIC IMAGE OF LIFE IN THE HUNGARIAN AND ROMANIAN LANGUAGES

Sára MAGYARI, "Partium" Christian University of Oradea

Abstract: Analyzing the keywords we reconstruct the conceptions created by the two speaking communities in their languages, in order to understand their interpretation of reality. We analyze if by evaluating the collocations and expressions, is possible to identify common basic principles reflecting the connections between the language and thought. Based on linguistic relativity we use methods recommended by Bańczerovszki Janusz (1999; 2000; 2006; 2008; 2009), Lera Boroditsky(1999; 2001), Karácsony, Sándor(1938; 1939/1985; 1941/2007; 1946/2005; 2003), Anna Wierzbicka (1996; 1997), for searching connections between language and culture, language and thought. By adapting the recommended evaluation methods we created an evaluation model, able to reconstruct the Hungarian and Romanian linguistic image of life.

Keywords: language, culture, linguistic image of the word, meaning; life.

În studiul de faţă ne propunem să explorăm imaginea formată despre *celălalt* – fie el provenit dintr-o altă cultură şi despre lume – bazându-ne pe observaţii şi interpretări de natură lingvistică. Urmând o analiză semantică, vom identifica şi comenta acele concepte (imagini), pe care comunităţile vorbitoare de limbă maghiară şi limbă română le creează în propriul sistem de comunicare.

Cercetând relaţia dintre limbă, gândire şi mentalitate, am intenţionat să prezentăm imaginea lingvistică a unui concept cu caracter general, comparând apariţia şi dezvoltarea lui în limba maghiară şi în limba română. Cu ajutorul cuvintelor-cheie şi prin descrierea minuţioasă a viziunilor culturale asupra *vieţii,* am reconstruit imaginea lingvistică a lumii, a realităţii, aşa cum reiese din spiritualitatea celor două culturi. Pornind de la teoria relativismului lingvistic, am urmărit mai cu seamă interpretările clasice ale lui Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf, Steven Pinker, Ferruccio Rossi-Landi, Terry Regier, Katalin Neumer, Csaba Pléh şi Alexandru Graur. Ipoteza lui Whorf – adică perceperea diferită a realităţii, a lumii prin prisma limbii - a fost criticată de mulţi lingvişti, filozofi, psihologi, dar existenţa micilor nuanţe ale segmentării şi categorizării mediului înconjurător nu se poate nega şi se reflectă în modalităţile de exprimare diferită dintr-o limbă în alta. De exemplu, cercetările psiho-lingvistice ale lui Csaba Pléh (1999) au demonstrat că cele mai mari deosebiri există la sistemul pragmatic al limbii, cel care se conturează în diferite situaţii de comunicare, mai ales la formulele de politeţe.

Dacă se cercetează o comunitate prin prisma limbii, ajungem la *teoria metalingvismului natural semantic* (natural semantic metalanguage theory) a cărei principală tehnică de cercetare este *scenariul cultural* (cultural script, Wierzbicka 1997). Cu ajutorul acestui instrument pot fi explorate diferite comunităţi culturale, pornind de la interpretarea unor cuvinte-cheie ce se regăsesc în ambele colectivităţi, au un caracter universal, reflectă modul de gândire şi felul particular în care o cultură percepe şi oglindeşte realitatea. Scenariile culturale pot fi indicatoare ce arată gradul de esenţializare a cunoştinţelor despre lume a grupurilor. Pentru acurateţea rezultatelor, am stabilit anumite criterii de bază care ne ajută să decidem dacă într-o anumită cultură, unui termen i se poate atribui sau nu, calitatea de cuvânt-cheie. Modelul identificării se face după următorul tipar: (1) se verifică dacă cuvântul ales face parte din vocabularul activ al comunităţii respective, (2) se cercetează densitatea apariţiei lexemului în anumite arii semantice, de exemplu cât de des apare cuvântul respectiv în domeniul sentimentelor. (3) Se demonstrează că lexemul analizat face

parte integrantă din expresii frazeologice, că apare des în proverbe, în creaţii populare, precum şi în titlul unor opere literare etc.

Această tehnică de cercetare facilitează abordarea cuvintelor-cheie nu ca entităţi izolate ce apar în dicţionare, ci ca instrumemte fundamentale în cunoaşterea mentalităţii şi gândirii omului simplu.

Noţiunea imaginii lingvistice. Relaţia dintre limbă şi mod de gândire, limbă şi imaginea lumii implică nu numai teoria relativismului lingvistic, ci este exprimată şi de sintagma „imagine lingvistică a lumii". Aceasta este un concept al lingvisticii cognitive, dar de fapt are aceeaşi vârstă cu termenul „relativism lingvistic", deoarece Herder precum şi Humboldt amintesc în lucrărilor lor de problematica concepţiei lingvistice a lumii (*sprachliche Weltanschaung*). Astăzi, acest domeniu este cercetat cu precădere de lingvişti polonezi, cum ar fi Janusz Bańczerowski (2008, 2009).

Ce înseamnă de fapt „imagine lingvistică?" Făcând referire la teoria metaforei conceptuale a lui Lakoff şi Johnson, Imre Pacsai (2010) consideră că termenul se referă la unităţi lingvistice care au la bază imagini metaforice. Numim imagine lingvistică a lumii „posibilitatea de exprimare a realităţii prin intermediul limbii, care transpare în lexic, în frazeologie şi metafore, elemente păstrătoare ale atestării etapelor anterioare ale civilizaţiei" (Porawska 2006). În interpretarea noastră, acest termen ne trimite la reflexia lingvistică a trecutului comun care este fundamentată pe experienţă, deoarece încorporează baza de date a memoriei colective ce înregistrează experienţa trecutului, având totodată şi un rol modelator asupra prezentul activ (Magyari 2012).

Materialul de lucru constă în două corpusuri paralele: unul în limba maghiară şi unul în limba română, iar ca surse, dicţionare explicative, culegeri de proverbe şi expresii, chestionare etc. (v. *Surse*). S-a constituit o bază de date în limba maghiară şi una în limba română, formată din cuvinte derivate, expresii, colocaţii, proverbe, texte scurte de creaţie populară, opere de literatură cultă etc. Aplicând diferite metode (metoda abordării corpusului lingvistic, metoda comparativă, modelul semantic dinamic), am fundamentat interpretarea semantică a corpusurilor. Metodele se completează reciproc, se întâlnesc, se întretaie sau se suprapun.

Demersul nostru a pornit de la cuvântul-cheie *viaţă*. Frecvenţa cu care este folosit atât în limba română cât şi în cea maghiară este relevată de faptul că în dicţionare găsim mai multe expresii, proverbe, cuvinte compuse, colocaţii construite cu ajutorul lui.

Date referitoare la chestionare. Ele nu au neapărat o valoare reprezentativă, ci mai curând una de validare, iar analiza lor este necesară pentru a completa informaţiile adunate de prin texte sau dicţionare. Folosind aceleaşi întrebări în ambele limbi, am obţinut 52 de răspunsuri în limba maghiară şi 49 în limba română. Persoanele interogate aveau o vârstă între 14–60 de ani şi proveneau atât din mediul urban cât şi din cel şi rural. Ţinând cont de analiza modului de gândire şi a mentalităţii, am ales persoane de diferite religii: reformaţi, romano-catolici, ortodocşi, neoprotestanţi.

Structura pe categorii a celor de etnie maghiară a fost următoarea: 29 de femei şi 23 de bărbaţi au completat chestionarul; 17 reformaţi, 21 romano-catolici, 6 persoane se considerau „creştini" şi 8 persoane au declarat că nu sunt religioşi. Referitor la studii: 21 de elevi şi studenţi, 11 persoane aveau studii superioare şi 20 doar bacalaureatul.

Dintre cei interogaţi, 9 persoane provin din mediul rural, şi 43 de persoane din mediul urban, şi aparţin următoarelor categorii de vârstă: între 14–19 ani 21 de persoane, între 20–25 ani 6 persoane, între 26–30 ani 14 persoane, între 31–35 ani 6 persoane, între 36–40 ani 1 persoană şi între 41–60 ani 4 persoane.

Categoriile structurale ale celor de etnie română (49) au fost următoarele: 34 de femei şi 15 bărbaţi au completat chestionarul; 46 s-au considerat ortodocşi, 2 „creştini" şi 1

persoană n-a răspuns la această întrebare. Referitor la studii: 19 de elevi şi studenţi, 13 persoane aveau studii superioare şi 17 doar bacalaureatul.

Dintre cei chestionaţi, 3 persoane provin din mediul rural şi 46 de persoane din mediul urban; ele au vârste cuprinse între: 14–19 ani, 19 de persoane, între 20–25 ani, 7 persoane, între 26–30 ani, 3 persoane, între 31–35 ani, 8 persoane, între 36–40 ani, 1 persoană şi între 41–60 ani, 11 persoane.

Referitor la cuvântul *élet* (= viaţă), 48 de persoane au completat chestionarul. La prima întrebare – *Ce înseamnă pentru dvs. cuvântul viaţă?* – mai mulţi au răspuns astfel: *cadou* (16), *mişcare / schimbare* (16), *obligaţie* (15), *miracol* (8).

Referitor la caracteristicile vieţii, am obţinut următoarele răspunsuri: *sfânt / dumnezeiesc / miraculos* (22), *plin de surprize / schimbător / incalculabil* (18).

La întrebarea *Cum este viaţa ideală?* – majoritatea au răspuns cu: *plină de sănătate / fără boală* (40), *lungă / ţine mult* (31), *bogată / plină de evenimete* (15). La ultima întrebare (*Ce fel de poezie, cântec, proverb cunoaşteţi referitor la viaţă*?) am primit următoarele răspunsuri: *Te rongyos élet, bolondos élet* (9), *életem-halálom a kezedbe ajánlom* (8), *a kurva életbe* (4).

Conform chestionarului, *élet* este o entitate, pe care o primim în dar de undeva sau de la cineva, de care trebuie să avem grijă pentru că se leagă de divinitate, de sfinţenie, are tangenţă cu miraculosul, dar poate fi concepută şi ca un obiect.

Referitor la cuvântul *viaţă,* 49 de persoane au completat chestionarul. La prima întrebare – *Ce înseamnă pentru dvs. cuvântul viaţă?* – mai mulţi au răspuns cu următoarele: *dumnezeiesc* / *cadou sfânt* (24), *perioada dintre naştere şi moarte* (12), *pregătire (pentru viaţa de dincolo*) (8).

Raportat la caracteristicile vieţii, am obţinut următoarele răspunsuri: *sfânt / dumnezeiesc / miraculos* (20), *grea / solicitantă* (15) *plin de evenimente* (14). La întrebarea *Cum este viaţa ideală?* – majoritatea au răspuns cu: *plină de sănătate* (34), *lungă / ţine mult* (23), *uşoară* (13). La ultima întrebare (*Ce fel de poezie, cântec, proverb cunoaşteţi referitor la viaţă*?) am primit următorul răspuns: *Viaţa omului, luptă necontenită / Viaţa e luptă grea* (7).

Conform chestionarului, *viaţă* este o entitate pe care o primim în dar (de la Dumnezeu), prin urmare, cuvântul a fost frecvent asociat atributelor sfânt, divin, dar s-a făcut referire şi la luptă şi greutate.

Modelul de reconstruire a imaginii lingvistice a lumii. Acest capitol constituie baza lucrării. Este partea cea mai amplă, dar şi cea mai practică şi conţine interpretarea materialului lingvistic: analiza semantică, redarea conceptelor legate de cuvintele-cheie, prezentarea domeniilor cognitive (Bańczerowski 2008), a profilelor care se concretizează din corpusuri. Cu ajutorul celor două lexeme, am conturat convingerile şi concepţiile care se reflectă în discursurile despre *viaţă-élet.*

Notele particulare ale noţiunii *élet* sunt activitatea, mişcarea, schimbarea, extinderea existenţei. Definiţia din DEX (lb. magh.) cuprinde trei baze semantice: se poate defini prin interval (de timp) – activitate – spaţiu.

Cuvântul *élet* este un concept cu o bază cognitivă ce se poate localiza în diferite domenii. Complexitatea sensului se referă la valoarea multitudinală a reţelelor semantice, reflectând modul în care comunitatea gândeşte şi percepe realitatea.

Pornind de la chestionare, lexemul *élet* este definit ca un interval de timp limitat (perioada de la naştere la moarte); mişcare, dezvoltare, activitate miraculoasă, conştientă; ca un cadou valoros, dumnezeiesc, un lucru sfânt. Basmele populare şi baladele maghiare vorbesc mai ales despre viaţa cuiva, decât despre viaţa în sine. În aceste texte citim mai mult despre uneltele vieţii sau calitatea acesteia, dar în proverbele maghiare apare foarte des cuvântul *élet.*

În corpusul de limba maghiară, se prezintă *domeniul spaţiului* cu următoarele profiluri: apare imaginea locului în care se află omul după ce se naşte şi înainte de a muri (*életbelépés* = a păşi în viaţă, „intră în vigoare”, *életben van* = este în viaţă). La aceste exemple se analizează în primul rând, modul în care categoriile gramaticale reflectă potenţialul semantic. Aceste categorii lingvistice sunt imagini metaforice care: (1) reflectă morfologic posibilitatea de interpretarea a acestui lexem ca şi locaţie, prin folosirea în maghiară a desinenţelor complementului circumstanţial de loc ce exprimă suprafaţa (*-ra, -re* „pe”), interiorul (*-ban, -ben* „în”); (2) prin alcătuirea cuvintelor compuse la care adesea a doua parte poate fi un cuvânt care se referă la un spaţiu mai mic sau mai mare: (*élettér* = spaţiu de viaţă, vital, *életút*= drumul vieţii).

Viaţa este concepută şi ca un interval de timp, ca o perioadă care scurge între două evenimente delimitate – de la naştere până la moarte (*életév* = ani de viaţă, „vârstă”, *életkor* = perioadă de viaţă „vârstă”, *egy pillantás az élet* = viaţa este o clipă).

Se conturează în corpusul maghiar şi *domeniul substanţei* (*életadó* = dăruitor de viaţă, *életszagú* = mirositor a viaţă „real, adevărat”). În textele de pe internet sau prin chestionare apar expresii ca *elpazarolja az életét* (= îşi risipeşte viaţa), *életet ad* (= dă viaţă) *a rohadt életbe* (= în viaţa putrezită „la naiba”). Acestea demonstrează că în spaţiul mental al vorbitorului maghiar, viaţa este depozitată ca o materie care se poate dărui cuiva (*életadó* = dăruitor de viaţă), se poate consuma (*életfogytiglan* = până la epuizarea vieţii „condamnat pe viaţă”), are miros (*életszagú* = mirositor a viaţă, „real, adevărat”), ceva se poate umple cu ea (*életteli* = plin de viaţă). Omul maghiar vorbeşte despre viaţă ca şi cum ea ar fi un obiect palpabil. O astfel de atitudine se reflectă în acele cuvinte compuse în care viaţa este concepută ca un obiect ce poate fi posedat (*kutyaélet* = viaţa câinelui „viaţă grea”, *férfiélet* = viaţa bărbatului), deşi, în aceste construcţii, apar imagini metaforice care se referă mai mult la calitatea şi la modul de viaţă al fiinţei.

În sintagmele atributivale (*szép és jó élet* = viaţa frumoasă şi bună, *rövid vagy hosszú élet* = viaţă scurtă sau lungă) lexemul *viaţă* sugerează materialitate, substanţialitate, ca şi în următoarele proverbe: *Inkább vesszen életed, hogysem becsületed* (= Mai bine să-ţi piară viaţa, decât cinstea). *Olyan az élet, mint a vízen a buborék* (= Viaţa este ca bulele din apă). Viaţa concepută ca o structură concretă, materială, uşor de pierdut, sau care este comparată cu bulele, reflectă o imagine efemeră, trecătoare, dar având în vedere caracterul vremelnic, implică şi preţiozate, fragilitate.

Pe baza datelor din corpusul maghiar, noţiunea de viaţă apare în domeniul sacru: *szent élet* (= viaţă sfântă), *örök élet* (= viaţă veşnică), *Krisztus az élet* (= Hristos e viaţa) sunt construcţii care au un caracter normativ prin referire la transcendenţă. Pentru credincioşi, viaţa este concepută ca cel mai mare dar al lui Dumnezeu, faţă de care muritorii au şi obligaţii. După învăţătura Bibliei, viaţa se poate trăi doar într-un anumit mod şi în legătură cu acesta sunt definite restricţii şi prevederi.

În domeniul persoanei, vorbitorul maghiar creează imaginea femeii care dăruieşte viaţă (=*életet ad*) copiilor, la nevoie şi cu preţul vieţii (= *élete árán*) îşi apără micuţul. Lexemul apare şi în contextul vulgar (*a kurva életbe* = în curva de viaţă, „a naibii de viaţă”) ceea ce aduce din nou o notă feminină colocaţiei.

Prin urmare, se poate afirma că noţiunea *élet* se localizează în diferite domenii cu multiple profiluri, iar imaginea existentă în spaţiul mental al vorbitorului maghiar aduce asocieri pozitive ce se reflectă în caracterul material (substanţial) al viziunii, dar adesea şi în conceperea vieţii ca şi timp, persoană sau element sacru.

Notele de definiţie ale lexemului *viaţă* conturează în primul rând un proces, apoi se referă la un mediu şi, în continuare, se raportează la timp. La fel şi în limba română aflăm mai multe expresii formate cu *viaţă*, cuvânt care se foloseşte zilnic în limbajul cotidian, în

sfera religioasă sau în context popular. După cum rezultă din analiza răspunsurilor, *viaţa* se identifică cu: (1) un cadou dumnezeiesc, (2) perioada dintre naştere şi moarte, (3) un proces de învăţare, pregătire, (4) timpul necesar pentru a se pregăti de moarte (2).

În dicţionare găsim următoarele expresii: *plin de viaţă, fără pic de viaţă, pe viaţă şi pe moarte, cu viaţă, cu preţul vieţii, a fi în viaţă, a trece din viaţă, a aduce pe cineva la viaţă,* a *fi între viaţă şi moarte, a mântui* (cuiva) *viaţa, a-şi pune viaţa în primejdie sau la mijloc, a lua (sau a căpăta) viaţă, a face ceva pe viaţă, în viaţa mea (sau ta, lui etc.) n-am...,* o *viaţă de om, a avea nouă vieţi, când ţi-e viaţa mai dragă, a curma viaţa cuiva, viaţă de căine, fără pic de viaţă, a înceta din viaţă, a mânca viaţa cuiva, a nu da niciun semn de viaţă, a prinde viaţă, a scăpa cu viaţia, a trece din viaţă, a-i fi cuiva dragă viaţa, i s-a urât cu viaţa, a-şi lua viaţa.*

Studiind informaţiile din corpusul român, am ajuns la concluzia că *viaţa* apare în *domeniul substanţei*, al materialităţii, prin colocaţiile: *plin de viaţă, cu preţul vieţii, a fi între viaţă şi moarte, a-şi pune viaţa în primejdie sau la mijloc, a mânca viaţa cuiva, a prinde viaţă, a-i fi cuiva dragă viaţa*. În aceste exemple, termenul este conceput ca o substanţă, o materie cu care se poate umple ceva, are un preţ, se poate mânca, pipăi sau prinde, adică se comportă ca un lucru.

În proverbele româneşti apare imaginea unui obiect fragil (*Viaţa omului, ca oul în mâna copilului*), dar şi imaginea cadoului dumnezeiesc care îl localizează în domeniul substanţei.

Asemenea corpusului maghiar, şi în cel românesc termenul apare şi în *domeniul timpului*, dar mai puţin accentuat. Vorbitorul român leagă ideea de viaţă de cea de timp: se scurge viaţa; după DEX, termenul este definit ca o perioadă de timp între naştere şi moarte. Pentru exprimarea intervalului temporal, se foloseşte colocaţia *o viaţă de om,* care înseamnă timp lung, îndelungat.

Imaginea *vieţii* se conturează şi în relaţie cu spaţiul. Am identificat în corpus anumite construcţii gramaticale în care spaţiul este reflectat prin prepoziţii: domină exprimarea interiorului (*a fi în viaţă, a trece din viaţă, în viaţa mea sau ta, lui etc. n-am..., a înceta din viaţă*), dar apare şi exprimarea suprafaţei (*a aduce pe cineva la viaţă*).

O altă percepţie a cuvântului *viaţă* se manifestă într-o formă de acţiune (*Viaţa omului, luptă necontenită*). În spaţiul lexical al vorbitorului, viaţa se identifică cu lupta sau este concepută ca un şir de activităţi. Viaţa trebuie trăită într-un mod anumit, adică este segmentată în fapte, acţiuni care au drept scop îndeplinirea unor sarcini. Acest aspect este accentuat şi în contextul religios: „Dar lucrurile acestea au fost scrise, pentru ca voi să credeţi că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; şi crezînd, să aveţi viaţa în Numele Lui” (Ioan 20:31).

Conceptul *viaţă* va prinde sens în asociere cu antonimul său, moartea. Acest aspect se conturează în acele expresii, texte, unde viaţa apare legată de moarte; expresiile *pe viaţă şi pe moarte, a fi între viaţă şi moarte* arată că cele două concepte sunt strâns legate între ele. Ultima expresie semnifică faptul că cele două sunt percepute ca fiind limitele dintre început şi sfârşit. În proverbul *Omul are şi moarte şi viaţă,* cele două noţiuni doar aparent sunt antonime, mai degrabă apare o relaţie subordonatoare, deoarece ca o consecinţă a naşterii, viaţa atrage după sine ideea efemerului, a finitudinii.

Conceperea vieţii eterne, neacceptarea sfârşitului (*viaţa veşnică, viaţa dincolo de moarte*) apar nu numai în contextul religios, dar şi în anumite basme populare (*Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*). Imaginea vieţii fără moarte este surprinsă ca o puternică dorinţă în diferite culturi şi se reflectă mai ales în creaţiile populare, cu precădere în basme, unde apare câte un erou care poate fi readus la viaţă de mai multe ori şi astfel învinge moartea.

Concluzii. În urma analizei comparative am ajuns la concluzia că cele două corpusuri au mai multe elemente în comun decât deosebiri, iar examinarea substantivelor a demonstrat că diferenţele au structurat profile umane. Cu ajutorul reconstrucţiei imaginilor lingvistice, am putut dovedi că tot ce simţim, observăm şi experimentăm se face prin intermediul corpului (Ning Yu 2009) şi vorbitorii se raportează adesea la el. Redarea lucrurilor în mod antropomorf este o materializare a gândirii umane destul de des întâlnită, deoarece corpul este simbolul şi condiţia existenţei.

O parte din imaginile lingvistice (ale căror cuvânte-cheie sunt noţiuni abstracte) se percep ca având o anumită materialitate, un caracter concret, deoarece doar aşa putem vorbi despre ele; procesul de întruchipare (*embodiment*) este des folosit în aceste cazuri.

Lucrarea a putut dovedi că vorbitorii ambelor limbi folosesc două indicii stabile, fixe: omul şi spaţiul: primul fiind un punct de reper complex şi ferm la care se poate raporta tot ce nu este om. Acest procedeu se foloseşte atunci când concepem noţiuni abstracte ca *viaţa*. Astfel percepem *viaţa*, ca şi un vindecător, sau sub forma unei femei (în limba maghiară). Personificarea este un procedeu prin care o comunitate exprimă noţiunile foarte importante pentru ea.

În general, lexemele analizate mai sus se localizează în domeniul valorii (*viaţa ca şi cadou*), prin asocieri substanţiale (*viaţa ca şi ceva ce se poate pieri*).

Spaţiul este un alt punct de raportare în dinamica discursurilor despre noţiuni abstracte. *Viaţa* se localizează în domeniul spaţiului. Prezenţa lui este exprimată cu ajutorul metaforelor spaţiale, dar se accentuează şi morfologic: sunt frecvente în categorii gramaticale care exprimă locul (*rămâne în viaţă, este în viaţă*).

Diferenţa se constituie în profile, în aspecte. Pe baza corpusului maghiar imaginea lingvistică a vieţii este des legată de imaginea femeii (*életet ad* = dă viaţă cuiva, „naşte"), iar în cel român, acest concept ne duce la imaginea unor serii de acţiuni (*Viaţa omului, luptă necontenită*).

SURSE

BAKOS Ferenc, BORZA, Lucia (coord.) 2002a. *Magyar–román kisszótár,* Ed. Akadémiai, Budapesta.

BAKOS Ferenc, DOROGMAN György (coord.) 2002b. *Román–magyar kisszótár,* Ed. Akadémiai, Budapesta.

BREBAN, Vasile (coord.) 1986. *Dicţionar al limbii române contemporane,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

BREBAN, Vasile (coord.) 1997. *Mic dicţionar al limbii române*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti.

BUCĂ, M., EVSEEV, I., KIRÁLY F., CRAŞOVEANU, D., VASILUŢĂ, L. (coord.) 1978. *Dicţionar analogic şi de sinonime al limbii române,* Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti.

CIOBANU, Elena, POPESCU-MARIN, Magdalena, PĂUN, Maria, ŞTEFĂNESCU-GOANGĂ, Zizi (coord.) 1997. *Dicţionar explicativ şi enciclopedic al limbii române,* Ed. „Floarea darurilor", Bucureşti.

COMŞULEA, Elena, ŞERBAN, Valentina,TEIUŞ, Sabina (coord.) 2008. *Dicţionar explicativ al limbii române de azi,* Litera Internaţional, Bucureşti.

DOBRESCU, Alexandru (coord.) 1997. *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti,* Ed. Litera, Chişinău.

EŐRY Vilma (coord.) 2007. *Értelmező szótár,* Ed. Tinta, Budapesta.

JUHÁSZ József, SZŐKE István, Ó. NAGY Gábor, KOVALOVSZKY Miklós (coord.) 1972/2002. *Magyar értelmező kéziszótár,* Ed. Akadémiai, Budapesta.

KELEMEN Béla (coord.) 1961. *Magyar–román szótár,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti.

MURVAI Olga 2001a. *Román–magyar kifejezések kéziszótára,* Ed. Sprinter Publisher, Kaposvár.

MURVAI Olga 2001b. *Magyar–román kifejezések kéziszótára,* Sprinter Publisher, Kaposvár.

VÖŐ István 1984. *Dicţionar de proverbe maghiar–român,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

BIBLIOGRAFIE

BAŃCZEROWSKI Janusz 2008. *A világ nyelvi képe,* Ed. Tinta, Budapesta.

BAŃCZEROWSKI Janusz 2009. A világ nyelvi képének fogalma mint a kutatás tárgya, In: *Bárdosi Vilmos (szerk.): Quo vadis philologia temporum nostrorum?,* Ed. Tinta, Budapesta, pp.43–52.

BORODITSKY, Lera 1999. *Metaphoric structuring: understanding time through spatial metaphors*, Stanford University, Stanford.

BORODITSKY, Lera 2001. *Does Language Shape Thought? Mandarin and English speakers conceptions of time,* Cognitive Psychology, 43(1): pp.1–22.

CAROLL, John B. 1964. *Language, Thought, and Reality. Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*, M.I.T. Press, Cambridge.

CLIM, Marius-Radu 2006. Dialog cu specialistul în romanistică Joanna Porawska de la Universitatea Jagiellona, Polonia, In: *Convorbiri literare*, CXL/9., Ed. Uniunea Scriitorilor din România, Iaşi, pp.7–10.

GRAUR, Alexandru, WALD, Lucia 1977. *Scurtă istorie a lingvisticii,* Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti.

KARÁCSONY Sándor 1938. *Magyar nyelvtan társas-lélektani alapon,* Ed. Exodus, Budapesta.

KARÁCSONY Sándor 1939/1985. *A magyar észjárás,* Ed. Magvető, Budapesta.

KARÁCSONY Sándor 1941/2007. *A magyar világnézet*, Ed. Széphalom Könyvműhely, Budapesta.

KARÁCSONY Sándor 1946/2005. *Magyar ifjúság. Tettrendszer és etika,* Ed. Széphalom Könyvműhely, Budapesta.

MAGYARI Sára 2012. A munka-pénz neylvi képe a magyar és román nyelvben. In: *Balázs Géza–Veszelszki Ágnes (szerk.): Nyelv és kultúra. Kulturális nyelvészet.* Magyar Szemiotikai Társaság, Bp., pp. 39–45.

NEUMER Katalin 1998. *Gondolkodás, beszéd, írás*, Ed. Kávé, Budapesta.

PACSAI Imre 2010. A tükörfordítás szerepe a világ nyelvi képének formálódásában. In: *Bárdosi Vilmos (coord.): Világkép a nyelvben és a nyelvhasználatban,* Ed. Tinta, Budapesta, pp.197–207.

PLÉH Csaba 1999. Hozzájárulhatnak-e az empirikus pszichológiai kutatások a nyelv-gondolkodás viszony filozófiai problémájának megoldásához? In: *Neumer Katalin (coord.): Nyelv, gondolkodás, relativizmus. Filozófiai vizsgálódás*, Ed. Osiris, Budapesta, pp.35–166.

REGIER, Terry 1996. *The Human Semantic Potential: Spatial Language and Constrained Connectionism*, MIT Press, Cambridge.

SAPIR, Edward 1942/1971. *Az ember és a nyelv,* Ed. Gondolat, Budapesta.

WIERZBICKA, Anna 1996. *Semantics Primes and Universals*, Oxford University Press, Oxford - New York.

WIERZBICKA, Anna 1997. *Understanding Cultures through Their Key Words,* Oxford University Press, Oxford - New York.

YU, Ning 2009. *The Chinese heart in a Cognitive Perspective. Culture, Body, and Language,* Mouton de Gruyter Berlin - New York.

ÉTUDE DES COLLOCATIONS VERBALES AU TRAVERS LE NOM *JOIE*

Oana-Maria Păstae, Assist. Prof., PhD, "Constantin Brâncuşi" University, Tîrgu-Jiu

Abstract : The study aims at investigating the verbal collocations of joy which seems a good representative of the abstract nouns category. We conduct a semantic analysis of collocates in order to find the source of joy, the power of joy on his experiencer and the ability to control the joy.
Our study is based on the analysis of a corpus comprising all uses of the word joy in different monolingual dictionaries and we also used a corpus in electronic form -GlossaNet- including examples of online media. We focus our study on the compatibility of the word joy with support verbs, causative verbs and verbs of physical manifestation, taking into consideration the description of their syntactic and semantic properties.

Keywords: joy, collocations, verb, semantic roles

1. Introduction

Notre objectif sera d'étudier les collocations verbales au travers le nom *joie* qui nous semble un bon représentant de la classe des noms psychologiques. Nous allons procéder à une analyse sémantique des collocatifs relevés afin de trouver la source de la joie, le pouvoir de la joie sur son expérienceur et la possibilité de contrôler la joie.

Dans une première partie, seront abordés, sur un plan général, les critères linguistiques de classement pour voir si *joie* est une émotion, un état ou un sentiment et dans une deuxième partie, nous chercherons toutes les collocations verbales au travers le nom *joie*. Nous centrerons notre étude sur la compatibilité du mot *joie* avec les verbes supports, les verbes causatifs et les verbes de manifestation physique à partir de la description de leurs propriétés syntaxiques et sémantiques.

2. Méthodologie

La méthodologie qui nous a semblé la plus appropriée à l'étude des collocations est un travail sur corpus. Notre étude se fonde sur l'analyse d'un corpus comprenant tous les emplois du mot *joie* dans de différents dictionnaires monolingues français, nous avons également utilisé un corpus sous forme électronique -*GlossaneT*- comprenant des exemples de la presse en ligne.

Il sera question ici des particularités d'ordre lexico-sémantique et pour cela nous nous appuierons principalement sur les travaux de Van de Velde (1995) et Flaux et Van de Velde (2000); Grossmann et Tutin (2005). L'approche choisie se fonde sur une étude systématique des *collocations*, dans le sens donné à ce terme par Igor Mel'čuk (1995, 1996) ou encore Agnès Tutin et Francis Grossmann (2006).

3. *Joie*: une émotion, un état ou un sentiment ?

Flaux et Van de Velde (2000 : 87-88) distinguent entre **noms abstraits intensifs et noms abstraits extensifs**. Parmi les noms abstraits intensifs, elles distinguent trois classes: **les qualités, les affects** et **les états**. Les affects à leur tour se divisent ensuite en **sentiments** et en **émotions**: «L'émotion a ceci de commun avec le sentiment qu'elle présente le sujet comme affecté, mais elle s'en distingue fortement en ce qu'elle n'a pas nécessairement

d'objet, alors que le sentiment en a nécessairement un». Les **états** sont de deux types: états psychologiques et états physiques. Nous avons la classification suivante:

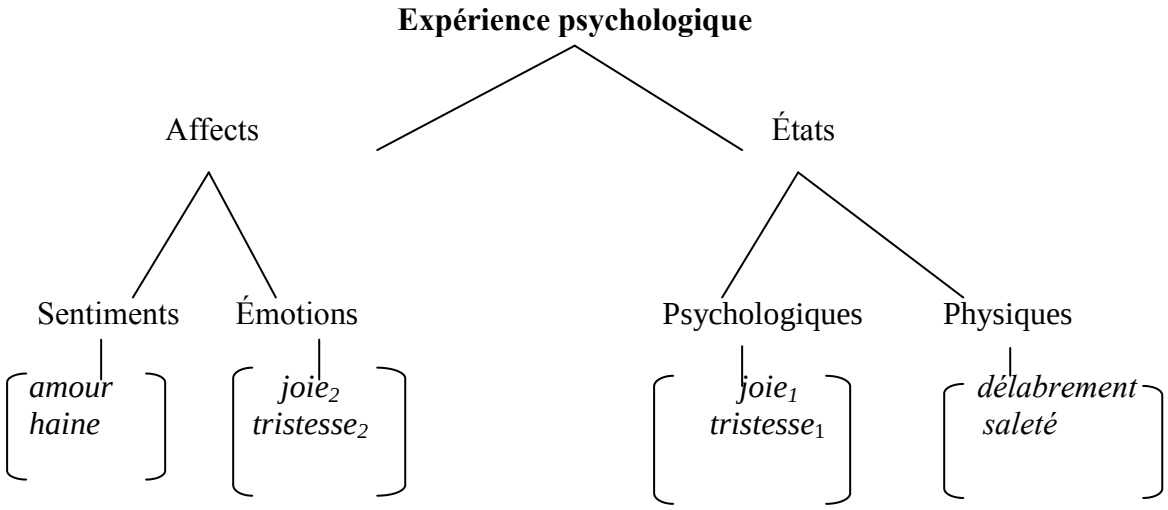

Figure 1 - Classement de l'expérience psychologique
Source: Flaux Nelly et Van de Velde Danièle: 2000, p.88

Si nous considérons le cas de *joie*, il s'agit d'abord d'un nom d'état, mais il peut avoir une lecture secondaire de nom d'émotion. Les structures syntaxiques caractéristiques dans lesquelles fonctionnent les noms d'état sont les constructions locatives et celles où ils sont accompagnés d'un complément causal. Les états et les émotions affectent leur sujet qui est le protagoniste essentiel des états émotionnels et le siège de telle ou telle émotion. Les états ont un début et une fin; c'est pourquoi les noms en question se combinent avec des verbes opérateurs qui marquent l'entrée dans un certain état ou la sortie de cet état:

(1) *Pour la soirée électorale, Europe écologie a loué le Divan du monde, cabaret au cœur de Pigalle […] À 20 heures, l'annonce des scores* ***déclenche une joie$_1$ mesurée.*** (www.liberation.fr, 09.04.2011)

(2) *Il* ***était en joie$_1$*** *d'un bout à l'autre de l'année.* (Aymé, *Jument*, 1933, p. 66)

(3) *Effectivement les maux ont quelque chose de plus vrai que les plaisirs; la moindre souffrance* ***dissipe la joie$_1$*** *la plus grande; les plaisirs les plus vifs ne peuvent distraire d'une douleur médiocre.* (BISSY, *Histoire d'Ema*, 1752, tome II, p. 39-40)

Les états ont la propriété d'être en rapport avec une cause; la cause peut être restituée et prend alors la forme d'un complément en *de*:

(4) *Je me rappelle avoir eu une grande* ***joie$_1$ d'avoir fait ce choix.***

Les émotions se distinguent des réflexes par la composante cognitive impliquée, des dispositions par leur courte durée et la spécificité de leur cause, et des sensations par leur moindre degré de corporéité. Jean-Claude Anscombre (1995) distingue entre *sentiments exogènes* et *sentiments endogènes*. Les premiers sont provoqués par un événement extérieur au locuteur, alors que l'origine des *endogènes* se confond avec le lieu psychologique. On

considère que *joie* est un Nsa «exogène» parce qu'il a une cause extérieure au lieu psychologique et parfois un deuxième actant introduit par *devant, à la vue*.

(5) *Il ressentit* ***de la joie$_2$ à la vue*** *de sa mère.*

La différence entre les noms de sentiment et les noms d'émotion est que pour les noms de sentiment le deuxième actant est obligatoire et que de nombreux noms de sentiment sont dérivés des verbes. Le mot *joie* n'a qu'un seul actant obligatoire et il n'est pas dérivé d'un verbe.

Les émotions, contrairement aux sentiments, sont susceptibles d'être causés par un événement extérieur. La joie est déclenchée par une cause/par un stimulus extérieur, elle peut s'intensifier, elle peut aussi décliner à cause d'un événement extérieur ou d'une tierce personne.

4. Propriétés linguistiques du nom *joie*

Dans la section suivante, nous allons montrer, au moyen de la batterie de critères dichotomiques suivants, la compatibilité du mot *joie* avec les verbes supports, les verbes causatifs et les verbes de manifestation physique.

(1) intensif vs extensif
(2) duratif vs bref
(3) intériorité vs extériorité
(4) dynamique vs statique
(5) contrôle vs perte du contrôle

4.1. Intensif versus extensif

Joie est un «nom abstrait intensif», au sens de Van de Velde et Flaux (2000). Il est caractérisé par le fait qu'il se construit avec des verbes supports: *éprouver, ressentir, avoir*.

(6) *Il semblait qu'elle* ***eût joie$_2$*** *de ce retour.* (CLAUDEL, *Agamemnon,* 1896, p. 898)

(7) *On peut éprouver une telle joie à faire plaisir à quelqu'un qu'on ait envie de le remercier*. (Henri Cartier-Bresso)

Une première propriété du nom *joie* serait qu'il est un nom abstrait intensif qui n'a aucune extension temporelle: *un peu de joie* n'occupe pas moins de temps que *beaucoup de joie*. L'abolition de la distinction entre qualité et quantité est prouvée par l'opposition *beaucoup/peu* qui, employés avec les noms psychologiques, perdent leur valeur habituelle et présentent une évaluation quantitative de l'intensité:

(8) *Nous essayons d'apporter* ***un peu de joie$_2$*** *à ces enfants dont les conditions de vie sont difficiles et qui n'ont pas l'occasion de passer des vacances», explique Mme Kelouache Hayet, la présidente de l'association* (www.djazairess.com/fr/elwatan/132001, 18.07.2009)

(9) *Je* ***ressens beaucoup de joie$_2$****, se félicite Laurent Blanc. Vendredi, on n'avait pas pu traduire les bonnes choses entrevues dans les entraînements. Après la défaite contre la*

Biélorussie (0-1), on n'était pas dans le désespoir. Là, on n'est pas dans le fantastique, mais ça peut être le départ de quelque chose de bien. (www.leparisien.fr, 07.09.2010)

4.2. Duratif versus bref

Au niveau de l'aspect, notre description du nom *joie*, vu comme nom d'état, est basée sur les travaux de G. Gross 1996; Tutin *et al.* 2006 concernant la compatibilité aspectuelle entre le nom et le verbe qui l'accompagne. L'aspect d'un nom d'état peut être phasique (phase inchoative, phase terminative), ponctuel ou duratif.

Aspect inchoatif

L'inchoatif est signalé à travers les verbes: *saisir, surgir, se mettre en/dans, envahir, tomber dans*:

(10) *C'est de trouver une très belle idée. Pour le travail, mais il y a bien sûr d'autres choses plus personnelles qui* ***me mettent en joie$_1$****. Mais je ne veux pas en parler ici… Quand j'ai trouvé une belle idée, je me couche le soir content de moi…* (www.lexpress.fr, 18.03.2008)

Il y a des métaphores qui assimilent les états à des milieux liquides où le sujet entre, par exemple l'expression *tomber dans la joie*:

(11) *Il* ***tombe dans la joie$_1$****.*

Aspect duratif

Les verbes qui montrent la localisation du sujet à l'intérieur de l'état sont: *être en/dans, être plongé dans, vivre dans, baigner dans, nager dans:*

(12) *Je* ***nage dans la joie$_1$,*** *et je tremble de crainte*. (CORNEILLE, *Cid*, III, 5)

Aspect ponctuel

L'aspect ponctuel dit aussi «aoristique» décrit une émotion envisagée en un point de son développement soit au début, au milieu ou à la fin: *exploser de joie, déborder de joie:*

(13) *À leur vue, il* ***a explosé de joie$_2$****.*
(14) *Obama fait déborder de joie l'Amérique.* (www.gala.fr, 5.11.2008)

Aspect terminatif

Les verbes avec lesquels les noms étudiés se combinent pour désigner le terminatif sont: *s'estomper, échapper à qqn, prendre fin, se dissiper*:

(15) *Comme ensuite* ***sa joie$_2$ lui échappe*** *et ne peut plus se dissimuler, comme il plie sous le poids de son bonheur!* (www.mediadico.com)
(16) *Si* ***la joie$_2$*** *s'éveille dans ce froid ténébreux. Pourquoi* ***s'estompe****-t-elle dans les lieux lumineux?* (www.creapoemes.com, 02.12.2010)

4.3 . Intériorité versus extériorité

L'émotion peut toujours s'extérioriser ou, à l'inverse, s'intérioriser. La joie s'exprime souvent extérieurement (on peut toujours *montrer ou manifester de la joie*) mais elle peut également être intériorisée (*être submergé par la joie)*.

(17) *Avec la victoire spectaculaire remportée par le Canada sur les Etats-Unis 3 à 2 en hockey sur glace masculin, le pays a été* ***submergé par une joie$_2$ délirante*** *tandis que se clôturaient ces Jeux, marqués par des exploits époustouflants, mais aussi par la plus terrible des tragédies.* (www.courrierinternational.com)

(18) *À Santiago, des centaines de personnes se sont rassemblés en brandissant des drapeaux du Chili sur la grande Plaza Italia, au centre-ville, pour* ***manifester leur joie$_2$.*** (www.lepariesien.fr, 23.08.2010).

Notons que lorsque l'émotion est présentée comme externe, cela implique qu'elle soit ressentie comme interne, mais l'inverse n'est pas possible.

Les verbes de manifestation physique représentent la dimension la plus productive dans notre corpus. Par exemple, les verbes *palpiter, trembler, vibrer, frémir, frissonner* expriment des mouvements brusques et apparaissent dans des constructions avec le nom *joie.*

(19) *Et, devant la terre reconquise par le sang, toute la chair de Buteau se met à* ***trembler de joie$_2$****, comme au retour d'une femme désirée qu'on a cru perdue.* (Zola, *Les Rougons-Macquart*, p. 63, www.books.google.com)

Joie accepte les verbes qui expriment le mouvement*: bondir, sauter, danser de joie*.

(20) *Pierre* ***bondit de joie$_2$.*** (www.cnrtl.fr)

On note que ces verbes de manifestation physique sont généralement liés aux noms psychologiques intensifs et que les noms n'ayant pas de coloris intensif apparaissent peu dans des expressions qui expriment les manifestations.

Les verbes qui désignent un trait extérieur: *rayonner, éclater, déborder, pétiller, illuminer, resplendir* se combinent facilement avec *joie:*

(21) *Il* ***resplendit de joie de vivre$_2$****, il exsude de sa personne une énergie pacifiée, et, tout juste entré dans sa soixante-quatrième année, ses rides et ses cheveux argentés ne font qu'accentuer sa télégénie, l'irrésistible séduction de son sourire.* (www.lefigaro.fr, 10.10.2010)

(22) *Son visage* ***s'illumine de joie$_2$.*** (www.mediadico.com)

La joie peut aussi se manifester par la couleur: *rougir/s'empourprer de joie* :

(23) *Parfois, dans le métro, certains se retournent sur moi et* ***rougissent de joie$_2$*** *! Ils me disent: «Quel bonheur de vous rencontrer Frankie Pain!* **...** (www.letempsdetruittout.net)

4.4. Dynamique versus statique

Les noms psychologiques expriment des émotions calmes ou des émotions dynamiques. *Joie* exprime une émotion dynamique. On note que certaines émotions sont nécessairement accompagnées de manifestations externes de la part de celui qui ressent l'émotion, alors que d'autres sont facilement masquées. Par exemple, le mot *joie* peut aller jusqu'au bouleversement: *crier de joie, hurler de joie*:

(24) *Hélène de Fourgerolles a arrêté sa scolarité à 16 ans pour devenir comédienne. Contre toute attente, cet événement a fait le bonheur de sa mère."Elle* ***a hurlé de joie****!", se souvient la comédienne.* (www.7sur7.be, 3.05.2014)

4.5. Contrôle versus perte du contrôle

La perte du contrôle est exprimée par les verbes suivants qui expriment indirectement l'idée de possession: *la joie inonde, la joie s'empare de, la joie submerge, la joie règne,* etc.

(25) *Après cette révélation j'étais* ***submergé*** *par* ***la joie$_2$*** *et ne pouvais pas retenir mes larmes.*

(26) *Du reste, il aura suffi d'une accélération par-ci, d'un virevoltant tir cadré par-là, de ces constructions tactiques qui font monter l'adrénaline… pour que les sensations,* ***l'onde de joie$_2$*** *communicative* ***s'empare*** *du stade et* ***inonde*** *des millions de foyers sur la planète. Et, même si les filets n'ont pas tremblé ici, il y a au moins eu match!* (www.fasozine.com,23.10.2010)

Agnès Tutin[1] *et al.* distinguent entre deux types de contrôle: le contrôle de l'émotion en tant que tel et le contrôle de ses manifestations.

Les verbes *dissimuler, cacher, contenir, calmer sa joie,* etc. montrent que l'individu contrôle ses manifestations, il garde tout pour lui et ne le montre pas:

(27) *Il* ***cache sa joie$_2$****.*
(28) *Elle a peine à* ***contenir sa joie$_2$****.*

Certains verbes expriment la perte du contrôle sur l'émotion ressentie. Cette dimension est bien entendu corrélée à l'intensité, une émotion intense tendant à rendre le sujet moins maître de lui: *être fou/folle de joie, délirer de joie*:

(29) *La top brésilienne Gisele Bündchen est-elle enceinte de son premier enfant?*
Un proche de la star a confirmé à nos collègues de People que Gisele ***était*** *"enceinte et* ***folle de joie$_2$****". Le bébé serait attendu pour le tout début de l'année 2010.* (http://people.premiere.fr)

Joie et de nombreux noms d'émotion renvoient à des émotions qui peuvent être manifestées ou exprimées verbalement: *exprimer, déclarer, dire.*

[1]Tutin Agnès. 2010. Typologie des noms d'émotion en français: une approche par la combinatoire lexicale et syntaxique, Séminaire «Typologie de l'expression des émotions: syntaxe et sémantique», dirigé par N. Tersis, dans le cadre de la Fédération «Typologie et Universaux linguistiques». 1er juin 2010, CELIA, CNRS.

(30) *Le sourire n'est pas seulement un moyen d'exprimer sa joie mais cela peut être aussi un moyen de cacher sa peine.* (Ndéye Astou)

Notre étude nous permet de résumer ci-dessous les collocations verbales décrites:

Tableau 1- Collocations verbales au travers le nom *joie*

Nom psychologique	**Verbes de manifestation physique**	**Verbes causatifs**	**Verbes supports**
Joie	*Courir, sauter, bondir, chanter, exulter, exploser, déborder, pleurer, crier, hurler de joie* *Fondre, frémir, trembler, tressaillir, palpiter, vibrer, frissonner de joie* *Rougir, s'empourprer de joie* *Rayonner, resplendir, irradier, éclater de joie* *Exprimer, partager, témoigner sa joie* *Tomber, nager, baigner dans la joie*	*Mettre qqn en joie* *Susciter, provoquer la joie*	*Éprouver de la joie* *Être dans/en joie* *Avoir de la joie*

5. En guise de conclusion

On conclut que le mot *joie* désigne un état psychique ou une émotion. Les critères linguistiques que nous avons mis en évidence (intensif versus extensif, duratif versus bref, intériorité versus extériorité, dynamique versus statique, possession versus contrôle) se sont, quant à eux, révélés très pertinents. *Joie* accepte le contrôle et la possession à la fois, la compatibilité avec des verbes de manifestation est grande et le nom peut se combiner facilement avec les causatifs.

Références bibliographiques

Anscombre, J.-C. (1995) : Morphologie et représentation événementielle : le cas des noms de sentiment et d'attitude, *Langue française*, n° 105, *Grammaire des sentiments*, Paris, Larousse, 40-54.

—, (1996) : Noms de sentiment, noms d'attitude et noms abstraits, in *Les noms abstraits, histoire et théories*, Flaux, N., Glatigny, M. et Samain, D. (eds.), Lille, Presses universitaires du Septentrion, 257-273**.**

GROSSMANN, F. et TUTIN A. (2005a). «Joie profonde, affreuse tristesse, parfait bonheur. Sur la prédicativité des adjectifs intensifiant certains noms d'émotion». in *Cahiers de Lexicologie*, 86, 2005-1, p. 1-18.

- (2005b). «Sémantique des noms et adjectifs d'émotion». in *Lidil*, 32.

MEL'ČUK A. Igor, CLAS André, POLGUÈRE Alain. (1995). Introduction à la lexicologie explicative et combinatoire. Éditions DUCULOT, Louvain-la-Neuve.

MEL'ČUK A. & Wanner L. (1996). Lexical Functions and Lexical Inheritance for Emotion Lexemes in German. In L. Wanner: *Lexical Functions in Lexicography and Natural Language Processing*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 209-278.

TUTIN, A., NOVAKOVA I., GROSSMANN F., CAVALLA C. (2006). «Esquisse de typologie des noms d'affect à partir de leurs propriétés combinatoires», in *Langue française* 150, Édition Armand Colin, Paris.

TUTIN, A. (2010). *Typologie des noms d'émotion en français: une approche par la combinatoire lexicale et syntaxique,* Séminaire «Typologie de l'expression des émotions: syntaxe et sémantique», dirigé par N. Tersis, dans le cadre de la Fédération «Typologie et Universaux linguistiques». 1er juin 2010, CELIA, CNRS.

Van de Velde, D. (1995). *Le spectre nominal. Des noms de matières aux noms d'abstraction*. Éditions Peeters, Louvain-Paris.

Van de Velde, D. et FLAUX N. (2000). *Les noms en français: esquisse de classement*. Éditions Ophrys, Paris.

SUBTITLING HUMOUR – A JOURNEY ACROSS CULTURES

Violeta Tănase, PhD Candidate, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Humour, a multidisciplinary field of study, has been the focus of interest of many academics, ranging from Anthropology to film studies. Audiovisual translation (AVT) and most notably subtitling is one of the branches of Translation Studies that has seen dramatic developments in recent years, at least as far as the theoretical background is concerned. Subtitling is in its own a challenge for the translator, first of all because it proposes a different type of text: the audiovisual text entails inter-semiotic elements in a triadic structure: image / word / sound. In AVT humour management is limited by technical, linguistic and cultural constraints. Moreover, the subtitler has to make proof of humour awareness and humorous complicity, that is to understand the joke in its source culture context and obtain a roughly similar humorous effect upon the target culture audience by overcoming all the 'impossibilities' he might come across during this journey from one culture to another. Humour is universal when regarded as a cognitive and psychological process, yet it is definitely culture-specific, hence the translator/subtitler has to manipulate culture-specific references in such a way as to ensure dynamic equivalence. Whether domesticating or foreignizing in its approach, any form of AVT is organically related to both national identities and national stereotypes. The transmission of cultural values in screen translation remains one of the most pressing areas of research at the border between Translation Studies and Cultural Studies.

Key words: audiovisual translation, culture specific references, humour, dynamic equivalence, vulnerable translation

Although commonplace in everyday life, as a theoretical concept humour has been the starting point of endless debates. Trying to propose an all-embracing definition of humour, or at least of verbal humour, would be a utopian task, due to the multitude of disciplines concerned with its production and reception mechanisms, ranging from Anthropology, to Psychology, to Philosophy, to Linguistics and so forth. All these disciplines operate with different terminology and methods, and the attempt to establish an all-comprising definition would undoubtedly result in "epistemological hair-splitting" (Attardo 1994:1).

Any definition of humour ultimately depends on the purpose for which it is used. Each of the constituents of humour production and reception would, in its own right, demand deeper analysis. However, what is at stake in this study is to signal the increasing interest for the translation of humour with a special view on a relatively new field of expertise in Translation Studies, namely the audiovisual text**.** In Translation Studies the emphasis has gradually shifted towards cultural issues, which have profound implications in the translation of humour as well. As a cognitive and psychological process, humour is universal, yet it is at the same time culture-specific. Consequently, the role of the translator is to mediate between the two cultures, making sure both that the target language receptor understands the humorous utterance and that humour functions as humour in the target culture. This is to say the translator has to manipulate culture-specific references in such a way as to ensure dynamic equivalence.

Salvatore Attardo (2003) noted that 'linguistics had mainly stayed away from humour, with the notable exception of puns". This mainly happens because, even if the problem of linguistic untranslatability has been exhaustively addressed, cultural untranslatability is still a much debated issue.

The media play a crucial role in this age of globalization and global communication. Satellite television and the internet have made the world a much smaller place. The screen is

a primary vehicle for intercultural interaction, consequently the audio-visual translator has an increasingly important role in the intercultural exchange. The translator is seen metaphorically as a bridge-builder for communication who has to prove a double competence: translating competence and moreover bicultural competence, that involves readiness to learn and a keen ability of critical evaluation of the culture-specific references to be rendered in translation.

Katarina Reiss (1989:107) states: "The normal function of a translation service is to include a new (TL) readership in a communicative act which was restricted to the source language community." We can apply Reiss' considerations to the subtitling of humour, where the translator is not only text receiver and producer, but also humour recipient and producer, acting as a cross-cultural mediator and playing an active part in "attracting" and educating the audience by means of humour.

Another well-known metaphor for the translator is that of a navigator who takes the world freight on board on one side of the shore and transports it to the other side of the shore, defying all the dangers he might come across. And there are indeed plenty of dangers and impediments. In his journey from one culture to the other, as any navigator, the translator needs experience, technical skills, good instincts and most often a lucky star, too. Once he reaches the other shore, he becomes a negotiator of two models of reality he has to make logically and culturally compatible.

According to Venuti (1995:306) "a translated text should be the site where a different culture emerges, where a reader gets a glimpse of the cultural other." The translation of "cultural" terms is one of the most thriving areas within the wider discipline of Translation Studies. In order for the target reader/audience to get "a glimpse of the cultural other" a translator is required to possess both linguistic competence and intercultural sensitivity that would help him/her create in the target text a level of perlocutionary effect that is roughly similar with the one in the source text.

In the case of subtitling, the text is actually 'written to be spoken as if not written' (F. Chaume, 2004) and the spoken word is notoriously difficult to transcribe. The challenging mission of the subtitler becomes even more straining when it comes to the subtitling of humour. In AVT humour management is limited by technical, linguistic and cultural constraints, yet the subtitler has to equally face the challenges of self limitation, as he has to make proof of humour awareness (i.e. understand the incongruity) and humorous complicity (i.e. produce humour) and to be able to obtain dynamic equivalence which would sum up pragmatic equivalence, perlocutionary equivalence and ideally illocutionary equivalence. In other words, the subtitler has to be intelligent enough to understand the joke in its source culture context and ideally obtain a similar humorous effect upon the target culture audience. This is not an easy job, but challenges of either technical, cultural, or linguistic nature can be overcome if the subtitler acts as a mediator, with an active role in both humorous reception and production.

Humour subtitling has shown that there are specific translation competences to be considered. Besides technical constrains and spatial and temporal limits (normally a maximum of two lines of text, each of a maximum of thirty-seven Roman characters and a duration of approximately sic seconds for each caption), the subtitler has to overcome difficulties related to the fact that certain words are more jocular and humour-productive in one language than another. Cultural conventions dictate which humorous routines and stylistic manipulations are acceptable. The spatial and temporal confines of the subtitled text make lengthy compensation or explanatory techniques quite rare. Extra-textual elements, such as visual and auditory markers that the target audience is exposed to are often charged with plenty of cultural references, partly dictating the subtitler's choice of translating techniques and bias towards domestication or foreignization. Body language, gestures,

postures, outfits and any other form of physical expressiveness are culturally determined. Cultural references might also be spotted in sceneries, landscapes, filming locations, architectural or geographical symbols that indicate specific cultural or social backgrounds. Subtitlers may sometimes have to alter their translation in accordance with the non-verbal information appearing on the screen, in the attempt to make the dialogue in the target language and the original image as naturally fit together as possible. However, in most cases culture-specific visual information is left for the audience to interpret.

AVT is labelled as 'vulnerable translation' since the audience (particularly that segment of the audience that has a certain command of the source language) has the possibility of comparing soundtrack and subtitles and tend to become critical whenever discrepancies, omissions or unexpected equivalents are perceived. Subtitling humour is therefore as vulnerable as can be, especially in the case of sitcoms, where the audience expects to be offered continuous reasons for laughter. There are numerous discussions about the sources of humour and the cognitive processes responsible for producing a humorous effect upon an audience. At the same time, there are several forms of verbal humour that constantly occur in sitcoms: jokes, running gags, wise cracks, epigrams, puns, spoonerisms, irony, satire, caricature, parody, impersonation, sarcasm, etc.), often overlapping and challenging the subtitler to discern between various translation techniques. Moreover, the presence of canned laughter triggers an increased level of expectation from the audience, imposing at the same time even more constraints upon the subtitler. The audience profile must be considered as well. Usually sitcoms tend to be associated with a possibly high-brow audience, demanding thus relevance and adequacy of the linguistic and cultural transfer.

We must admit that the subtitler is not challenged by every single uttered word. But when culture-related translation issues come along, even when the subtitler comes up with the best possible solution for a pun or any other element of incongruity that triggers the joke, he has to show surgical precision in inserting his TL equivalent for that joke in a dynamic, confined text, and match it with the canned laughter instance, so that cohesion and coherence are ensured not only for the text, but for the whole polysemiotic context.

Given all these sometimes contradictory elements, patterns, norms and recipes are difficult to prescribe. It seems the translation of humour is neither teachable, nor learnable. Humorous awareness must be doubled by the ability to produce humour. Solid translation skills and practice are nevertheless required. Ethics and social impact are not to be neglected, either. Good humour requires wits, from both the subtitler and the audience. The audience needs to be trained, as well. A successful translation of good-quality humour increases the demand and appreciation of good-quality humour.

We all laugh in basically the same manner. Laughter is universal. When successful translation of humour builds a bridge between cultures and we all laugh at the same jokes, intercultural communication has one less barrier to overcome. That is why, in the context of intercultural communication, humour is to be taken seriously.

Bibliography

Aixelá, Javier Franco. "Culture-specific items in translation". In: Álvarez, Román & Vidal, Carmen-África. *Translation, power, subversion*. Cleveland/Bristol/Adelaide: MultilingualMatters, 1996. pp. 52-78.

Chaume, Frederic. *Film Studies and Translation Studies: Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation, http://www.erudit.org/revue/meta/2004/v49/n1/009016ar.pdf*

Delabastita, Dirk. "Translation and the Mass Media". In: Bassnett, Susn. & Lefevere, André. (Ed.). *Translation, History and Culture*. London/New York: CASSELL, 1990a. pp. 97- 109.

Dimitriu, Rodica. *The Cultural Turn in Translation Studies*, Iasi, Institutul European, 2006

Gottlieb, Henrik. "Subtitling". In: Baker, Mona. (Ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London/New York: Routledge, 1998b. pp. 244-248.

Vandaele, Jeroen „Humor Mechanisms in Film Comedy: Incongruity and Superiority", în Poetics Today , vol. 23, nr. 2, 2002, pp. 221-249.

Venuti, Lawrence. *The translator's invisibility*. New York: Routledge, 1995.

CAN UNIVERSITY STUDENTS CORRECTLY GUESS THE MEANINGS OF UNFAMIIIAR WORDS FROM THE CONTEXT?

Saleh Ramadan, Assist. Prof., PhD, Al-Zaytoonah Private University of Jordan

Abstract: This study aimed at identifying to what extent the fourth year university students majoring in English can predict the meanings of the unfamiliar words through context correctly. To achieve this goal, a test on vocabulary guessing was administered to sixty students. The test papers were corrected and classified into four groups based on their cumulative averages in all the courses they have passed following the university grading system. This system goes as follows: from 60- 67.9 (acceptable); 68- 75.9 (good); 76- 83.9 (very good); and 84- 100 (excellent). Then ten papers were selected randomly for each level. The finding of the study, except the excellent group, showed that the students were not good in understanding the meanings of the unknown words correctly through context. The results also showed that the students in the four groups differ in their abilities to infer the meanings of the new words. The study also revealed that there was no correspondence between the student's level at the university and that in the guessing test. Based on these discouraging results, the researcher suggested some material for remedy.

Keywords : Guessing , Vocabulary , Meaning , Levels , Context , Inference

Introduction

It is customary that L2 learners face unknown words during reading, particularly authentic texts . Sometimes, it is not allowed to use a dictionary to find the meanings of those words in tests. So the only means here is to use the guessing strategy. Laufer (1997); Paribakht (2004); Qian (2004); and Ying (2001) state that the most common strategy L2 learners follow to understand the meanings of the unfamiliar words through context is the guessing one in order to compensate for the lack of comprehension.

Readers of L2 need to know the factors influencing the process of guessing. First, vocabulary knowledge is vital for guessing correctly. Nation (2001) points out that a reader of L2 has to have 5000 words, including the most frequent ones, in order to make correct guesses. This conclusion is in a harmony with that of (Liu and Nation, 1985). They claim that L2 readers need to know 95% of the words of a text in order to guess appropriately. Second, grammar knowledge is also essential for the guessing process. A poor knowledge of grammar may hinder correct guessing. The use of textual clues in guessing may also be affected by grammar knowledge (Özt*Ü*rk ,1994), Third, student's level also plays an important role in guessing. The advanced students can guess meaning correctly because they have enough words and enough grammar, whereas the poor ones can not because they neither possess enough vocabulary nor enough grammar (Coady, 1997). Fifth, background knowledge, interest, familiarity with topics, the use of context effectively, and previous learning experiences affect the guessing process (Paribakht, 2005). Sixth, word qualities, such as the part of speech, the degree of concreteness, the transparency of word structure, the interference, and the degree of correspondence between referential meaning of the new word and the word in the learner's mother's tongue affect the L2 reader's abilities in making correct guesses (Nation, 2001). Seventh, text qualities, such as sentence length, the embedding and the less frequent words are just some factors making texts difficult. Frantzen(2003) stated that if the language of the text is too difficult for readers and beyond their linguistic competence, the available contextual clues can not be used. Eighth, the existence of contextual clues are necessary for making correct guesses. Paribakht (2005) pointed out that contextual factors include the number of occurrences of the unknown word,

its importance relative to text comprehension, the density of unknown words in the texts, text length, comprehension tasks, word characteristics and the existence of clear contextual clues. Finally, topic familiarity is another factor affecting the guessing process. In other words, if the topic is unfamiliar, technical, or abstract, then the guessing will be considered difficult (Kelly, 1990; Paribakht, 2004; Frantzen, 2003; and Stein, 1993).

Purpose of the study

This study attempts to answer the following questions.

1- To what extent can the fourth year university students majoring in English guess the meanings of the unfamiliar words correctly through context?
2- Do the fourth year university students at the four different levels differ in making correct guesses in context?
3- Do the students' levels in the test of guessing reflect their levels at the university grading system?

Limitations of the study

The following points can be considered as limitations to this study.

1- The present study is confined to 40 students at one private university.
2- It excludes sex and included a combination of both male and female students.
3- It is limited to one type of test, namely a multiple-choice test.
4- It dealt with unfamiliar vocabulary in separate sentences and not in reading passages at a discoursal level.

Methodology and Procedures

Population

The population of this study consisted of all the fourth year university students at the department of translation and English literature at Al-Zaytoonah Private University of Jordan for the academic year 2012- 2013. These students were enrolled in English Major in the academic year 2009- 2010.

Sample

The sample of this study consisted of 40 fourth year university students majoring in English. The researcher followed the following steps to select this sample.

1. 60 fourth year university students were selected randomly.

2 . An objective test on vocabulary guessing was administered to them. This test was taken from ÖztÜrk's (1994) book on building skills for proficiency.

3 . Four forms of the same test were prepared to prevent any possible cheating; just the researcher changed the order of questions and alternatives in each form.

4 . The researcher himself corrected their papers and he classified them into four groups (levels) according to their cumulative averages in all the previous courses they have passed following the university grading system. This system goes as follows: from 60- 67.9 (acceptable); 68- 75.9 (good); 76- 83.9 (very good); and 84- 100 (excellent).

5 . 10 papers were selected randomly for each group(level) based on their cumulative averages following the university grading system mentioned above. So, we have four groups(levels) as shown in Table 1.

Table 1

The Distribution of the Subjects of the Study across their Cumulative Averages.

Group (level) Across Cumulative Average	Number
Excellent	10
Very good	10
Good	10
Acceptable	10
Total	40

Design

The independent variable of this study was the cumulative average. The dependent variable was the score which each student obtained in the vocabulary guessing test.

Procedures

The aims of this paper were (a) to find out to what extent the students can infer the meanings of unknown words correctly through context , (b) to find out whether the students in the four groups (levels) differ in their abilities in making correct guesses and (c) whether there is any correspondence between students' levels at the university grading system and those in the guessing test. Finally, it aimed to find out suitable solutions for probable negative results.

A multiple-choice test was chosen as a means through which the students expressed their abilities in making correct guesses. The researcher chose this test depending on the following criteria.

1 . It should be objective because it has a high reliability.

2 . It is used in training students for proficiency tests.

3 . It is within the students' linguistic and social ability.

The instructions were given by the researcher in order to stimulate the students to think as much as they could within a 50-minute lecture period in order to answer the test consisting of 25 questions. Each question has four alternatives, and the students were asked to choose the one that had the similar meaning to that word written in bold type. The researcher gathered their papers and corrected them.(See the steps in selecting the sample).

Data Analysis

The researcher followed the following procedures to answer the questions of this study. An objective test was used as mentioned above because

1 . it had a high reliability.

2 . the ability of guessing had been studied through context form and not through a list of words in isolation.

3 . the test is used in building skills for proficiency tests.

4 .the test score was computed out of 100. The mean for each group (level)in the guessing test was calculated.

5 .the students whose scores in the guessing test were below 60 were excluded because they could not graduate according to the university grading system.

6 . the t-test was used to see whether the differences between the means of the scores of each two groups were significant or not.(See tables 2,3,4).

Findings of the Study

To address the questions of this paper, the researcher divided the students into four groups (levels) based on their cumulative averages in all the courses they have passed following the university grading system as mentioned earlier in this study. Then, he calculated the means of their scores in the objective test. The scores were computed out of 100. These can be seen clearly in tables (2,3,4).

The first step was to compare the excellent group (level) with the very good one as revealed in table 2.

Table 2

A Comparison between the Excellent Group and the Very Good One.

Group (level)Across Cumulative Average	Number	Mean	Total score
Excellent	10	77	100
Very good	10	63,2	100

Mean: mean of their scores in making correct guesses.

T crit= 2.101 t calc= 3.13 Significant at $\alpha \leq 0.05$

The mean of the excellent group (level) in the objective test of guessing was 77, whereas , it was 63.2 for the very good group (level). This means that the students in the excellent group were very good in making correct guesses, while those in the very good one did not do well in guessing. The t-test showed that the differences existing between the two groups were significant in the abilities of guessing. The table also shows that although the excellent group (level) did well in the test, they were not able to achieve the desired level, namely, excellent.

The second step was to compare the very good group (level) with that of the good one as shown in table 3.

Table 3

A Comparison between the Very Good Group (level) and the Good One.

Group (level)Across Cumulative Average	Number	Mean	Total
Very good	10	63.2	100
Good	10	51.6	100

Mean: mean of their scores in making correct guesses.

t crit= 2.101 t calc= 2.442 Significant at $\alpha \leq 0.05$

As shown in table 3, neither of the two groups did well in guessing. The mean of the very good group (level) in the guessing test was higher than that of the good one, 63.2 and 51.6 respectively; nevertheless, the very good group (level) was acceptable. The t-test also revealed that the differences between the means of the two groups were significant. In other words, the very good group (level) and the good one differ significantly in making correct guesses.

The third step was to compare the good group (level) with the acceptable one as shown in table 4.

Table 4

A Comparison between the Good Group (level) and the Acceptable One.

Group (level) Across Cumulative Average	Number	Mean	Total score
Good	10	51.6	100
Acceptable	10	31.8	100

Mean: mean of their scores in making correct guesses.

T crit= 2.101 t calc= 3.340 Significant at $\alpha \leq 0.05$

Both groups (levels) were poor in guessing. The means of their scores were 51.6 for the good group (level) and 31.8 for the acceptable one. The t-test reveals that the differences between the two groups (levels) in guessing abilities were significant. Neither of them could achieve the acceptable level in the guessing test.

From tables, 2 , 3 and 4, one can also conclude the following.

1 . The differences between the excellent group (level) and the good one were significant.

2 .The differences between the excellent group (level) and the acceptable one are significant.

3 .The differences between the very good group (level) and the acceptable one were also significant.

4 .All the groups' levels in making correct guesses were below their levels at the university grading system.

Discussion

Guessing the meaning of unfamiliar vocabulary through context is considered vital for reading comprehension (Walter, 1982). The findings of this paper, except the excellent group (level), showed that students could not do well in making correct guesses through context. It is also revealed in this study that there was no agreement between the student's

level in the guessing test and that at the university grading system. This may lead us to infer that many students' scores at the university are not valid; they are questionable; and they are in doubt. Students might have cheated in exams; they might have made close relationships with some teaching staff to get the scores they desired. The teaching staff themselves couldn't have followed strict rules in scoring and designing their tests. In other words, the study showed that the students' levels based on their cumulative averages following the university grading system were in doubt.

The results also showed that the university students lacked vocabulary, grammar, awareness of the text-based context clues and framework-based context clues. In other words, it is revealed in this study that students lack the level of the language proficiency. As shown in the tables, the student's level in making correct guesses increases as their level increases at the university grading system.

This suggests that students have to have sufficient vocabulary, good grammar, as well as awareness of text-based context clues and framework-based context clues in order to guess the meanings of the unknown words correctly through context. Therefore, poor students in such areas should not be encouraged to guess the meanings of the new words from context. Just the advanced students can be encouraged to use textual clues in the process of guessing and to check their guessing in a dictionary. In other words, students having excellent linguistic competences can make appropriable guesses.

The results of this study are in agreement with those of Laufer and Yanu (2001), viz the students' guesses are not always reliable. They are also in harmony with Haastrup's finding (1990) which indicated that language proficiency is a decisive factor in lexical inferencing.

Remedial Material

Considering the discouraging results of this study, the researcher tried to suggest some material for remedy. To make correct guesses largely depends on paying attention to contextual clues as well as building an academic vocabulary stock that enable us to determine what a given word means in a given context (ÖztÜrk, 1994). We can divide the basic clues into two groups: context-based clues and framework-based clues.

Types of Text-Based Context Clues

Text-based categories of clues	Text-based clues	Text-based examples
Punctuation	Commas ,, “ Parentheses ( ) Or brackets [ ] Colons: Dashes -	2. Metrology**,** the science of measurements, is based on precision,such as commas. 3. A very prevalent **(**widespread, common**)** attitude is one of caring only for oneself. 4. There has been a sudden rise in the cost of utilities**:** water, gas and electricity. 5. Mr. Gorbachev started glasnost-openness in the former Soviet Union.
Definition	can be described as, means, is called, can be defined as, is, was, are, involves, refers to	a) Fatigue can be generally **described as** the tiredness and exhaustion that result from muscular work.

		b) Vegetarianism **is** the practice of eating only vegeTables. c) Segregation **refers to** the setting apart of one group from another. d) Rationalization **involves** substituting an acceptable motive for an unaccepTable one. e) Drug abuse **means** becoming dependent on drugs.
Contrast	however, but, unlike, on the contrary, on the other hand, while, whereas, although, yet	a) **While** deserts are expanding, forests are shrinking. b) He is not stingy. **On the contrary**, he is quite generous. c) Some actions are learned, **but** other actions are innate. d) **Although** they look similar, these plants are actually quite distinct.
Comparison	Similarly, both, likewise, just as.	She was late, and I **similarly** was delayed.
Example Particularization	such as, such, like, for example, e.g. especially, particularly	a) Basic commodities **such as** meat, sugar and cooking oil are often unobtainable. b) Nationwide access to mass media, **particularly** to television, has had a profound influence on the attitudes of our people to economic matters.
Reformulation and explanation	in other words that is, i.e.	a) I'm not sure that his business is strictly legitimate **i.e.** legal. b) According to ethnologists, most animal behavior is governed by innate or instinctive mechanisms, **in other words,** mechanisms inherited at birth. c) Most human beings are omnivores; **that is**, they eat both animal and plant material, while others are carnivores, eating only animal flesh.
Synonyms and Antonyms*	a) To repeat one small job hour after hour is both tedious and boring. The job becomes tiring and uninteresting. b) The President **neither** confirmed **nor** denied the news. c) The velocity, **or** speed of light, is about 300,000	

	kilometers per second.

*__Note:__ Synonyms and antonyms may often be accompanied by conjunctions, such as **or** and **neither** … **nor**.

Framework-Based Context Clues

To find meanings from text-based context clues, we look for clues stated in the sentence. There is a second kind of context that does not rely on specific words or punctuation marks to indicate meaning. This kind of context is called *framework-based*.

Using our knowledge of the surrounding words, we pull relevant frameworks. The background knowledge found in these frameworks helps us to get the meanings of unfamiliar words.

Example: Death is defined as that point at which both the brain and the heart have **ceased** to function.

Our knowledge of the world tells us that in the above sentence **cease** *to function* means stop *functioning.*

An exercise: Use framework-based clues to find the meaning of the underlined word.

1- When there is no rain for a long time, water supplies often dwindle.
2- You must embark at once; the boat is due to leave in a few minutes.
3- Water in rock crevices expands into ice in cold weather and the rocks are split and forced apart.
4- I promise to keep your secret. You may confide in me.

Conclusion

The findings of this study revealed that, in general, the students were poor in making correct guesses from context. Although the excellent group (level) did well in the guessing test, they were below the desired level. The results also showed that the other groups could not rely on their abilities to infer correct guessing despite the existing differences among them. In short, there was no correspondence between the students' scores in the guessing test and their cumulative averages following the university grading system. So the researcher prepared some material for remedy to benefit readers of L2.

Considering these discouraging results, the following areas of research are suggested.

1- A comparative study of the fourth year university students majoring in English at both private and public universities is needed.
2- A study of the relationship between contextual clues and correct guesses is highly needed.
3- A study using other types of test of guessing in comprehension passages at the discoursal level is also needed.

References

Coady, James . (1997). L2 Vocabulary Acquisition through Extensive Reading. In J.Coady and T.Huckin (eds), *Second Language Vocabulary Acquisition: A Rationale for Pedagogy.* Cambridge: Cambridge University Press: 225-238.

Frantzen, Diana . (2003). Factors Affecting How Second Language Spanish Students Derive Meaning from Context. *Modern Language Journal*, 87(2) 168-199.

Fraser, Carol . (1999). Lexical Processing Strategy Use and Vocabulary Learning through Reading . *Studies in Second Language Acquisition* 21: 225-241.

Haastrup, Kirsten .(1999).Developing Learners' Procedural Knowledge in Comprehension. In R.Philipson, E.Kellerman, L.Selinker, M.Sharwood Smith, and M.Swain (eds.), *Foreign Second Language Pedagogy Research*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 120-133.

Kelly, Patrick . (1990). Guessing: No Substitute for Systematic Learning of Lexis. *System* 18(2) 199-207.

Laufer, Bridge . (1989). What Percentage of Text-Lexis is Essential for Comprehension? In C.Lauran and M, Nordmann (eds.), *Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines*. Clevedon: Multilingual Matters, 316-323.

Laufer, Batia . (1992). How Much Lexis is Necessary for Reading Comprehension? In P,J. L, Arnaud and H.Bejoint(eds.),*Vocabulary and Applied Linguistics*.London:Macmillan,126-132.

Laufer, Batia and Yasukata ,Yano. (2001). Understanding Unfamiliar Words in a Text: Do L2 Learners Understand How much they don't Understand. *Reading in Foreign Language*, 13(2) 542-566.

Liu, Na., and Paul, Nation. (1985). Factors Affecting Guessing Vocabulary in Context. *RELC Journal*, 16(1) 33-42

Nation, Paul . (2001). *Learning Vocabulary in another Language.* Cambridge: Cambridge University Press.

ÖztÜrk, Cesur .(1994). Building Skills For Proficiency: A Comprehensive Workbook For Proficiency, KPDS and TOEFL. 10th ed. Ankara: Hacettepe TaŞ.

Paribakht, Tahereh. (2004). The Role of Grammar in Second Language Learning Processing. *RELC* 35(2) 149-160.

Paribakht, Tahereh. (2005). The Influence of First Language Lexicalization on Second Language Lexical Inferencing: A Study of Farsi-Speaking Learners of English as a Foreign Language. *Language Learning* 55(4) 701-748.

Qian, David .(2004). Second Language Lexical Inferencing: Preferences , Perceptions, and Practices. InP.Bogaards B. Laufer (eds),*Vocabulary in Second Language*.Amsterdam/Philadelphia:John Benjamins:155-169.

Stein, Mark . (1993). The Healthy Inadequacy of Contextual Definition. In T. Huckin, M.Haynes, and J.Coady (eds.), *Second Language Reading and Vocabulary Learning.* Norwood, NJ: Ablex, 203-212.

Walter, Catherine . (1982). *Authentic Reading* . Cambridge: Cambridge University Press.

Ying, Shu .(2001). Acquiring Vocabulary through a Context-based Approach. *Forum*, 39(1).

MARKETING TRANSLATION AND INTERPRETATION SERVICES. THE CASE OF LOCAL PUBLIC INSTITUTIONS

Alexandru Praisler, PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: Within today's European context, research in the humanities with a view to supporting community life and facilitating intercultural communication in the public space has become a necessity. Of special interest to translation studies, for instance, is the game of situational linguistic interaction mediated by translators/ interpreters that visitors to a foreign country enter whenever in need of medical care, seeking justice in a court of law, applying for a university study programme or gathering travel data. Along these lines, the present paper looks into the marketing strategies adopted by local public institutions to inform on the procedures followed so as to allow efficient communication with and quality services for the English speaking foreign citizens they come in contact with. Under focus is the particular case of Galati.

Keywords: translation, interpretation, intercultural communication, public institution.

1. Framing context

Accepted or challenged, the notion of globalisation is central to contemporary narratives on the current state of affairs and the phenomenon impacts on the way in which we conduct our daily lives. "A complex, interconnected but partly autonomous set of processes affecting many dimensions of social life […], which constitute changes in the spatial organization of social activity and interaction, social relations and relations of power" (Fairclough 2006: 163), globalisation is also observable at the level of cross-cultural social communication and language use, where it enforces new standards and conventions.

Intercultural communication in European countries like Romania, which are "part of a supranational administration", has not only intensified, but "is becoming more pressing for practical reasons" (Katan 2004: 271) dictated by the emerging global society. At the heart of the social network and under the influence of its various needs, forces and pressures, the translator/ interpreter plays an important role in supporting community life, improving communication and building a cultural image which then spans frontiers of time and space. Unfortunately, however, the myth according to which translating and interpreting are unimportant or secondary is still very much operative, legitimated globally by official guidelines and documents, and reinforced locally by the misconception that interaction in a foreign language requires no expertise or professional training.

Eurostat's *Statistical Classification of Economic Activities in the European Community*, commonly referred to as NACE (acronym derived from its name in French: *Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne*), which regulates professions and occupations recognised throughout the European Union, and which is correlated to the United Nations' *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities* (ISIC), includes a rubric on language services, but does not do justice to associated professions.

Initially without legal authority (when published as *General Industrial Classification of Economic Activities within the European Communities* in 1970), the document is now part of EU legislation (EEC Council Regulation No 3037/90 of 9 October 1990, amended by EEC Commission Regulation No 761/93 of 24 March 1993).

In its issue of 1993/ 1996, Nace Rev 1 (http://datalib.chass.utoronto.ca/other/E0032_en.pdf), one finds:

74. Other business activities
74.8 Miscellaneous business activities
74.83 ***Secretarial and translation activities*** (my emphasis)
This class includes:

- stenographic and mailing activities:
  - typing
  - other secretarial activities such as transcribing from tapes or discs
  - copying, blue printing, multigraphing and similar activities
  - envelope addressing, stuffing, sealing and mailing, mailing list compilation, etc.,

including for advertising material

- ***translation and interpretation*** (my emphasis)
  This class also includes:
  -proofreading

In its latest version, Nace Rev 2, (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-015/EN/KS-RA-07-015-EN.PDF), published in 2008, the entry is simplified to:

74 Other professional, scientific and technical activities
This division includes the provision of professional scientific and technical services […]
74.3 ***Translation and interpretation activities*** (my emphasis)
74.30 ***Translation and interpretation activities*** (my emphasis)

As may be observed, the modifications, although not explicit any longer, reflect a significant shift in attitude or perspective, with the general class (formerly associated with business) being promoted to professional, scientific and technical activities, and with translation being separated from secretarial tasks, mentioned in connection with interpretation and setting the norm both for the category and the subcategory of professions. This shows that steps have been taken in this respect, translators and interpreters gradually being recognised as occupying a forefront position on the contemporary stage, where standards cannot be lowered and where non-adaptation to growing requirements and demands is inconceivable (despite the fact that bad translations/ interpretations are still turned a blind eye to, and that the specific functions and tasks of translators/ interpreters still remain somewhat shadowy).

Nevertheless, people continue to perceive translators condescendingly, as individuals who engage in text-based copying, as secretaries at best. As for interpreters, not only are they not distinguished from translators, their services are often perceived as redundant.

In the particular case of Romania, where translation and interpretation from and into Romanian as a minority language has become a quotidian necessity in the context of the European Union (following the country's integration in 2007), inertia towards these activities paradoxically still governs popular belief. With English, specifically, the situation described is amplified and pushed out of proportion. English – which, after the historical landmark of 1989, is taught in the majority (if not all) of Romanian schools, colleges and universities, to which Romanians are exposed constantly through the numerous television channels, programs and films broadcasted in the country, and which is a requirement for occupying more and more positions in various fields – is theoretically spoken by almost everyone under the age of forty. Under these circumstances, it is difficult to persuade people

that conversational ease is not enough and that specialised skills are needed in social interaction, just as they are a prerequisite for academic study and research.

As a result, instead of employing specialists in the field, many private companies and public bodies manage translation and interpretation activities with limited or inadequate personnel, which might explain why they do little to market them.

2. Case studies

The examples chosen to support this thesis are restricted to the representative public institutions in Galati, Romania – The Town Hall, The Inspectorate of Police, The Tribunal, The Emergency Hospital, The University – and their strategies of advertising linguistic services. In the context of globalisation, primarily "driven by the internet-based infrastructure", which in turn changes "both the nature of communication that becomes subject to translation, and the mechanism by which given communication is transmitted, processed and stored" (O'Hagan and Ashworth 2002: 1), the emphasis is laid on the respective websites.

2.1. The Town Hall

The web portal of the Galati Town Hall (http://www.primaria.galati.ro/portal/index.php) is only in Romanian. Whether one might be interested in details about the town's history and geography, in obtaining a certificate or authorisation, in paying a series of taxes, in buying or leasing a property etc., one would have to deduce that "Relatii cu publicul" means "Public relations", then open the page in question, maybe understand the meaning of "Program audiente" ["Appointments schedule"], "Program cu publicul" ["Open to the public"], "Telefoane utile" ["Useful telephone numbers"] out of the twenty-two entries listed, go to the institution or make a phone call hoping that someone speaks English there. Moreover, there is no clear-cut reference to foreign citizens and the services provided for them on the institution's website.

2.2. The Inspectorate of Police

The local Inspectorate of Police also electronically disseminates all the related information in Romanian (http://gl.politiaromana.ro/). There are, however, specific entries dedicated to foreigners, under "Informatii utile" ["Useful information"]: "Formulare – Serviciul pentru Straini" ["Forms – Department for Foreign Citizens"], with two subsections – "Cetateni UE/SEE" ["EU/European Economic Area citizens"]; "Cetateni state terte" ["Citizens of tertiary states"] – and subsequent links to "Prezentare cadru legal" ["Presentation legal frame"], "Acte, documente si taxe" ["Certificates, documents and taxes"], "Informatii utile" ["Useful information"], "Legislatie" ["Legislation"] in connection with the former and, respectively, "Legislatie" ["Legislation"], "Acte si documente eliberate" [Certificates and documents issued"], "Indepartarea strainilor" ["Removal of foreign citizens"], "Informatii utile" ["Useful information"], "Tolerarea ramanerii pe teritoriul Romaniei" [Tolerating stay on Romanian territory"], "Anexa – Taxe" [Annex – Taxes"] in connection with the latter.

2.3. The Tribunal

Another example of a local public institution's site with information delivered one hundred per cent in Romanian is that of The Tribunal (http://portal.just.ro/233/SitePages/prezentare.aspx). Nevertheless, if one uses the search box and introduces the word "traducator" ["translator"], one finds, among numerous other documents related to the act of translation/ interpretation, "Decision No. 387 of 22 September 2005 on Law Court Regulations" (in Romanian: "Hotarare Nr. 387 din 22 septembrie 2005 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioara al instantelor judecatoresti") where Article 50 (3) refers to the fact that chief registrars should have an accurate inventory of authorised translators and interpreters, and Article 110 (1) mentions

that translators and interpreters have access to council chambers together with lawyers, witnesses and experts.

If the reference to authorised translators and interpreters is retained, one can search the internet further: to find the actual list published by the Ministry of Justice, organised alphabetically by name, geographical location and language, together with authorisation series and telephone numbers (http://www.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatoriautorizati/tabid/129/Default.aspx); to access the official site of UNTAR (Uniunea Nationala a Traducatorilor Autorizati din Romania) [The National Union of Authorised Translators in Romania], http://www.untar.ro/, which connects to associated laws and regulations, includes a link of its own to the list mentioned, informs on how to obtain an authorisation, gives details about signing contracts for translation and interpretation services, even offers information on the fees due to these experts if payment is made by public institutions (Order 772/05.03.2009, signed by the Minister of Justice and the Minister of Finances).

Practically, the only authorisation for community translation and interpretation services which is valid in Romania is the one issued by the Ministry of Justice, allowing specialists to work for the following public bodies: The Superior Council of Magistracy, The Ministry of Justice, The Prosecutor's Office – The High Court of Cassation and Justice, The National Anticorruption Directorate, prosecution agencies, courts of law, public notaries' offices, lawyers and officers of the court. Nonetheless, for payment to be received, the authorisation in itself is not enough. Its owner has to register with the Ministry of Finance and obtain certification to function as an Authorised Physical Person (and have a Bachelor's Degree in Philology – for the particular modern language used in the act of translation/ interpretation).

2.4. The Emergency Hospital

"St. Andrew's" Emergency Hospital in Galati has a quite complex website (http://www.spitalulurgentagalati.ro/), with details on the various types of health services provided and activities carried out. Once again, though, they are all in Romanian, with no possibility of translation for the benefit of the wider, international public. If the information on "Legislatie" ["Legislation"], "Cercetare" ["Research"], "Organigrama" ["Organigram"], "Buget venituri si cheltuieli" ["Revenue and expenditure budget"] etc. is not vital to a patient, that on "Sectii" ["Departments"], "Ambulatoriu" ["Ambulatory"], "Personal medical" ["Medical staff"], "Servicii medicale" ["Medical services"] is. The highlighted logo on the first page (with emergency phone numbers attached) and the "Contact" button are the only links to immediate health care assistance.

2.5. The University

The website of "Dunarea de Jos" University of Galati (http://www.ugal.ro/) is currently undergoing change. For the time being, only some sections, visible on the site map, have corresponding full English versions: "Prezentare" ["Presentation"], "Admitere" ["Admission"], International" ["International"], "Educatie" ["Education"], "Studenti" ["Students"], "Erasmus" ["Erasmus"]. Under "Organigrama" ["Organigram"], there is "Serviciul relatii international si comunicare" [International Relations and Communication Department"], whose "Biroul de Relatii Internationale" ["International Relations Office"] shows that the institution of higher education has specialised personnel in charge of liaising with foreign academics, students and research partners. Furthermore, information is given in English by individual faculties and departments on particular topics like international study programmes, research projects, mobilities, conferences, workshops or colloquia.

The findings reflect that the only actual policies regarding translation and interpretation services offered by public institutions may be found with the Tribunal and the

Inspectorate of Police, the former being marketed as such, although indirectly, while the latter implements them mostly in connection with activities related to the Ministry of Justice. The University provides most of the information useful to non-natives in English, taking steps to construct a complex bilingual internet portal to replace the rather out-dated existing one, internationalising both its activities and its public image, with the help of competent translators, interpreters and academics specialising in the field. The Town Hall and the Emergency Hospital lag behind in as far as linguistic assistance is concerned, its marketing being absent presumably because translation and/ or interpretation is not officially provided.

As for the translators/ interpreters training and job prerequisites, with the exception of the Tribunal (and possibly the Inspectorate of Police), there are no norms set or demands made relating to study degrees, diplomas, certificates or authorisations. For the most part, university graduates having specialised in modern languages are employed to perform these tasks, but there are also situations in which he/ she whom people perceive as a relatively fluent speaker of a language may very well be asked to mediate interculturally, with unseen risks assumed.

The five websites considered, like all globalising media products, may easily "influence our opinions and our social knowledge" (Bonvillain 2003: 398). By denying, to varying degrees, the public space its intercultural dimension and by not rendering translators and interpreters visible, they have the potential of reinforcing the myth of the secondariness of translator/ interpreter status and of lowering the latter's occupational prestige.

3. Concluding remarks

To open up the European space to everyone and use translation/ interpretation as an efficient tool in situational linguistic interaction, the first reasonable thing to do is firstly to make such services available and secondly to market them appropriately, especially through the internet. The institutions most likely to be contacted by visitors to another country are public bodies like the ones referred to above. The flaws in their communicative endeavours make travel and living abroad cumbersome, even unsafe, which is why improvement is necessary.

Possible remedial actions might be, on the one hand, to acknowledge the importance of highly trained professionals in providing quality services for the community and to create specialised departments dealing with international visitors. Besides, "we shall have to educate societies and their decision makers, we shall have to convince them that in case they want to take part in the mainstream they will need flexible concepts. Language is not an exception. It is simply part of our world." (Lambert, in Gambier 1998: 30)

On the other hand, it might be mutually beneficent to adopt policies of good internet marketing practice specific to similar institutions elsewhere: to include a link or category exclusively for foreign citizens; to insert notices along the lines of 'If you need an authorised translation/ If you require an interpreter, please contact…'; to produce and post electronic leaflets, brochures describing the procedures to be followed if linguistic and cultural services are solicited.

Until that happens, however, feasible remains raising awareness as to the fact that we live in "an age of migrations, public service translators, public service interpreters" (Peter Newmark, in Anderman and Rogers 2003: 15), where social translation and interpretation are "centred on real people" and, as such, should take prevalence over any other type.

References

Volumes:

Bonvillain, N. (2003) *Language, Culture and Communication. The Meaning of the Message*. New Jersey: Pearson Education Inc.

Fairclough, N. (2006) *Language and Globalisation*. Oxon: Routledge

Katan, D. (2004) *Translating Cultures. An Introduction for Translators and Interpreters*. Manchester: St. Jerome

Lambert, J. (1998) 'Language and social challenges for tomorrow: Questions, strategies, programs', in *Translating for the Media. Papers from the International Conference LANGUAGES & THE MEDIA, Berlin, November 22-23, 1996* (ed. by Y. Gambier). Turku: Centre for Translation and Interpreting

Newmark, P. (2003) 'Translation in the New Millenium', in *Translation Today. Trends and Perspectives* (ed. by G. Anderman and M. Rogers). Clevedon: Cromwell Press Ltd.

O'Hagan, M.; Ashworth D. (2002) *Translation-mediated Communication in a Digital World. Facing the Challenges of Globalization and Localization*. Clevedon: Cromwell Press Ltd.

Sites:

http://datalib.chass.utoronto.ca/other/E0032_en.pdf (last accessed on May 2, 2014)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-015/EN/KS-RA-07-015-EN.PDF (last accessed on May 2, 2014)

http://gl.politiaromana.ro/ (last accessed on May 2, 2014)

http://portal.just.ro/233/SitePages/prezentare.aspx (last accessed on May 2, 2014)

http://www.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatoriautorizati/tabid/129/Default.aspx (last accessed on May 2, 2014)

http://www.primaria.galati.ro/portal/index.php (last accessed on May 2, 2014)

http://www.spitalulurgentagalati.ro/ (last accessed on May 2, 2014)

http://www.ugal.ro/ (last accessed on May 2, 2014)

http://www.untar.ro/ (last accessed on May 2, 2014)

GLOBALISATION, LOCALISATION AND GLOCALISATION IN ROMANIAN COMMERCIAL ONOMASTICS

Alina Bugheşiu, Research Assistant, PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: The present paper aims at analysing the case of commercial onomastics in contemporary Romanian public space as regards some of the effects that globalisation, localisation and glocalisation (as sociolinguistic and sociocultural phenomena) have had on the development of this onomastic branch. Thus, the study discusses in what way the three aforementioned processes determine the functioning of the commercial onomastic behaviour in relation to the two main stages of the act of naming, i.e., name attribution and name interpretation, as well as the corresponding actors, i.e., the name giver(s) and the name user(s). Methodologically, this article explores trade names from the perspective of sociolinguistics, but also by using precepts and concepts pertaining to semiotics and semantics (pointing out that trade names often behave as unconventional names, as they identify, individualise and describe their bearers). As illustration, the paper provides examples from a personal corpus of trade names (shop names in particular) collected from the northwestern part of Romania, namely from urban and rural settlements in the Maramureş County.

Keywords: globalisation, localisation, glocalisation, onomastics, shop names

1. Introduction

This study proposes an onomastic illustration of the concepts *globalisation*, *localisation* and *glocalisation*, with respect to shop names in the Maramureş County, northwest Romania. The three notions are defined and characterised from the perspective of sociolinguistics, underlining their interdependence and their effect on the field of Romanian trade names, especially in relation to names of shops. The article aims at highlighting the specific nature of commercial name-giving in contemporary Romanian public space with reference to the two main parties that are involved in this process, i.e., name giver(s) and name user(s). In addition, the theoretical framework of the paper consists of principles from semiotics and semantics, as the research points out that most shop names – and most trade names, by extension – are unconventional names[1] due to the fact that they identify, individualise and describe their bearers.

The onomastic items exemplified pertain to a corpus of shop names (comprising more than 500 elements) collected in September 2010-May 2013 by means of research on the field, from mostly from urban localities, but also from rural settlements, in the Maramureş County. The business establishments whose names are discussed are, on the one hand, wholesalers and large retailers and, on the other, small and medium-sized retailers.

2. Conceptual delimitations: *globalisation*, *localisation* and *glocalisation*

Given the complex movements and transformations that are reunited under the umbrella of the concept of *globalisation*, one may construe this term as "shorthand for the intensified flows of capital, goods, people, images and discourses around the globe, driven by technological innovations mainly in the field of media and information and communication technology, and resulting in new patterns of global activity, community

[1] This approach to commercial names is related to a broader-scoped research, developed under Unconventional Romanian Anthroponyms in European Context: Formation Patterns and Discursive Function, a research project funded by CNCS, code PN-II-RU-TE-2011-3-0007, contract number 103/2011 (project manager: Associate Professor Daiana Felecan).

organization and culture" (Blommaert 2011: 13). Globalisation is tightly linked to the English language and the sociocultural, socioeconomic and sociopolitical values that it stands for, especially (verging on exclusively) in relation to American space. What Latin underwent during the Middle Ages (and in some parts of Europe even later on) and French throughout the seventeenth and eighteenth centuries, English massively undergoes today. The status of English as a *lingua franca* has been established in time, over centuries of social mobility (Crystal 2010: 13), and it is presently a truly undeniable fact. According to Schneider (2007: 1),

> For centuries scholars have dreamt of a single, universal language which would allow all of mankind to communicate with each other directly, but all attempts at constructing such a code artificially have failed in practice. Now, it seems, one has emerged quite naturally. The English language has spread into precisely this role without any strategic planning behind this process – it is the world's lingua franca and the language of international communication, politics, commerce, travel, the media, and so on.

Moreover, whereas up to the seventeenth century, English proved to be "one of the most hospitable languages in its acceptance of foreign loans" (Stojković 2005: 106)[2], due to the cultural and economic changes it witnessed, it has become today's primary donor language. According to Stojković (ibid.), "In nearly all fields of human knowledge there is a very free and versatile linguistic borrowing of English words by other languages".

Besides triggering ardent debates on the aspects of globalisation, the prevalence of the English language also calls our attention to the issue of *localisation*. The two processes are interdependent and their development is recorded simultaneously. Thus, "In times of social changes and during processes of globalisation from which proceeds a threat of social alienation, people show a growing interest in their own local and regional history" (Boerrigter 2007: 56). The disappearance of economic and political borders leaves people searching for their own identities, a quest that most often shipwrecks in either one of two extreme poles. If this identity is discovered in the embracing of an extensional reference frame (i.e., beyond local circumscription), the native culture is abandoned in favour of a global, cosmopolitan one that promises permanent and unhindered communication. Nevertheless, if identity means being locally connected, one cannot help but notice that localism pervades the individuals' mindsets, being almost like a revolutionary statement, "the feeling to be part of one firm society in which individuals can find their desired collective regional conceptions and symbols" (Boerrigter 2007: 56).

In this multi-dimensional picture, it might seem superfluous to affirm that language plays a significant part; it is both the element that unites, as well as the element that separates groups of people. A language is the repository of human knowledge, of social and cultural values, and therefore fulfils a vital role in the "establishment and preservation of national, group and individual identity" (Stojković 2005: 107), by primarily (but not absolutely) distinguishing a community of speakers from another. In the wake of globalisation, people discover their lives have become increasingly monitored by authorities beyond the grasp of those local institutions that, in one way or another, nurtured in them a sense of authenticity. Steadily, their feeling of "belonging to a secure culture is eroded"

[2] The second edition of the Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases (2010) proves that English still is a borrowing-friendly language. In the "Preface", Delahunty quotes and expands David Crystal's description of the English language as "'a vacuum cleaner… It sucks words in from any language it makes contact with.' And quite a large vacuum-cleaner – English has sucked words from over 350 languages around the world – working at an even faster rate" (Delahunty 2010: vii). Likewise, Schneider (2007: 2) and Crystal (2002: 270-271; 2005: 13) underline how much English has diversified as a result of its global use.

(Stojković 2005: 108). At the same time, it is utterly idealistic to believe that a culture could elude integration into the socioeconomic landscape of the "global capitalist market". The only viable option is to adapt the influences coming from the donor culture to one's own needs and tastes, to best suit one's own cultural identity. According to Stojković (2005: 111), as long as we discriminate between "language for communication" and "language for identification", there is no need to fear that we might have to deal with linguistic colonisation. In this context, identity assumes the existence of an individual speaking more than a language and, for that individual, the linguistically determined identity is "not unitary and fixed", but "multi-faceted, non-unitary and contradictory" (Stojković 2005: 111, with reference to Norton, B. 2000. *Identity and Language Learning: Gender, Ethnicity and Educational Change*. Harlow: Pearson Education Limited).

One further point needs to be highlighted with regard to the concepts/phenomena of globalisation and localisation. At their crossroads, there lies the process of *glocalisation*, which denotes the context-bound variegation of the English language (along with the sociocultural implications that derive thereon) as a predictable consequence of its worldwide dissemination. As Schneider (2007: 316) puts it, "some degree of fragmentation of English, the emergence of local vernaculars utilized to encode subtle social messages, is going on at the same time" with the global spread of the language. While it is accurate to state that, in contemporary Romanian space, the use of English conveys a certain social status and belonging that differs depending on the community where it is practised, it would be far fetched to claim that it gives way to a new dialect of English, resulting from the mixture with Romanian. Thus, the localisation of English does not come about in the shape of "fusing with indigenous language input to yield new dialects suitable for the expression of local people's hearts and minds" (Schneider 2011: 229), but by means of borrowings in specific fields or in colloquial and phatic discourse.

3. Romanian shop names as indices of globalisation, localisation and glocalisation

Sjöblom (2013: 2) claims that "local and global are not antipodes but rather different perspectives to interpret different socio-cultural phenomena", "two sides of the same coin" (id.: 4). In what commercial names are concerned, the adjectives "local" and "global" describe names in relation to the target consumership of the named entities (whether one refers to business establishments, products or brands). Therefore, "*Glocalisation* means that global and local features reach their meaning and identity only in relation to each other. Local is not a counterpart to the concept of global but rather an aspect of globalisation, and globalisation is a kind of hybridisation process" (ibid., italics in the original).

The language choice visible in trade names is a crucial indicator of the aforementioned three orientations. According to Sjöblom (2013: 9), names of business entities that are aimed at a global market may be in English (as the *lingua franca* of globalisation), Latin or Greek (as "universal languages"), or quasi-words and internationalisms (words that can easily be understood in several languages). Contrariwise, locally-oriented names are meant to be decoded only by a specific language group, which is why they may be based on dialectal language items (id.: 8). Consequently, glocal trade names meet both prerequisites: are locally meaningful and "globally functional" (ibid.). Nonetheless, Sjöblom (ibid.) underlines that "the globality or locality of name depends on the context where the name is used".

Thus, against the background of contemporary Romanian public space, trade names and, in this case, shop names prove to be globally-minded not only when they are in English, but also when they are in other easily distinguishable languages, such as French, Italian or German, especially if one takes into account the recent wave of migration. The same

function is fulfilled by international geographical and cultural names and sometimes even by foreign personal names. Shop names that can be linked to localism are in Romanian; within this group, shop names consisting of categorial appellative terms are considered to be reminiscent of the pre-1989 period, when commercial names were generally inconspicuous and did not express individualisation or originality. Glocal designations of shops follow English models or combine items from various languages, one of which is necessarily Romanian.

In continuation of Sjöblom's (2013) apprehension of the terms in question, this study interprets commercial names with reference to contemporary Romanian public space; thus, *glocal, local* and *glocal* do not describe the contexts in which the names are meant to function, but the effect that they are meant to have on potential customers in the present-day Maramureş County; therefore, they also characterise the name giver's intention. Global names convey the semantic value [Western], which implicitly means [+high class] and perhaps even [+exotic]; therefore, a shop bearing a global name may assure potential customers of the high quality of the products sold. By contrast, local names are particularly significant in the micro- or macro-society of the autochthonous space, which does not mean that they could not be decoded in a foreign environment (see, for instance, shop names that include names of important Romanian writers). Some shop names in Romanian have a marked practical function: they indicate the type of business establishment either directly (by stating the type of shop: e.g., *farmacie* 'pharmacy') or indirectly (by indicating products sold by a certain kind of shop, e.g., *Aspirina* 'the aspirin'). Finally, glocal names aim both at being locally decodable (through the Romanian component) and at establishing a positive connection with the Western world.

3.1. Globally-minded names of shops

In the commercial landscape of the public space of the Maramureş County, Romania, shop names are sometimes derived from other foreign proper names, such as first names of various origins: English (*Emilly, Helena, Jasmine, Sally*), French (*Mathilde, Mireille*) or Italian (*Massimo, Matteo*). While the English names can be explained by claiming that they are meant to give an unspecific Western air to the business, the French and Italian ones are linked to sociocultural stereotypes. Thus, a shop name like *Mathilde* or *Mireille* can be considered suggestive of the French prestige norm in matters of women's fashion, which is widely acknowledged throughout the world (the same can be said about *Massimo* and *Matteo*, but in relation to the Italian high standard in men's fashion).

Besides anthroponyms, global shop names may consist of international geographical names, which suffer de- and re-semanticisation, as in this context (i.e., of commercial naming), they cease to denote "unique reference" (Pârlog 2002: 228) and become indices of certain cultural dimensions. The associations that they convey are related to Western values, sophistication, high class and power, as the names cross Romania's borders. Thus, shop names comprise place names: *Alaska Outdoor Shop, Bahama, Daytona* (a beach in Florida, the USA), *El Passo* (< *El Paso*, the name of a city in the American state of Texas), *London Outlet, Luxor* and *Venezia* (the last two names designate jewellery stores; thus, the original toponyms are meant to suggest richness, class and prestige).

Cultural names undergo a de-/re-semanticisation comparable to that of geographical names. Semiotically, they function especially as symbols, as the name-giving is essentially arbitrary: i.e., there is no similarity between the referent of the cultural name and the referent of the homonymous shop name. Whatever associative meanings might be construed, they are presuppositional and established by the name giver, in order to make his/her business stand out in the very competitive market economy. Moreover, as a cultural name is already

established and recognisable at the level of encyclopaedic knowledge in a community, it is more easily remembered by potential customers.

Cultural names included in shop names in the contemporary public space of the Maramureş County may be related to:

- mythology: *Artemis*, *Cora* (part of an international chain), *Helios*, *Ramaiana* (< *Ramayana*);

- films and cartoons: *Al Bundy* (the name of the main character in the American sitcom *Married with Children*), *Full Monty*, *Pet Shop Scooby Doo*, *Roadrunner* (< *The Road Runner*, the partner of Wile E. Coyote from a series of *Looney Tunes* and *Merrie Melodies* cartoons), *Stargate*;

- other brand names: *Armany Fashion* (< *Armani*, the brand name or the family name of the brand's creator and renowned fashion designer, Giorgio Armani), *Lafayete* (< *Lafayette*, a famous French department store), *Lotus Jeans*, *Outlet Sport Puma*, *Royal Canin* (an international brand of pet food, founded in France), *Tiffany* (< *Tiffany's*, or *Tiffany & Co.*, a luxury American jewellery store).

Apart from proper names, shop names may also consist of foreign non-proprial constructions. In such cases, there is a preponderance of English-based names: *Beauty Shoes*, *Blue Jeans*, *Bike Shop*, *Boneshaker*, *Casual*, *Cheap Shop*, *Country Sofa*, *Cream & Pink*, *Crowns*, *Family Service*, *4Friends* (English preposition *for*, expressed by the number *4*, due to their homophony), *Happy*, *Home Computers*, *Jolly*, *Marks*, *Mr Decoration*, *Music Center*, *Needs*, *Outlet*, *Power Tools*, *Women Princess* (*princess* was initially spelled *princes*, but the form was corrected by the owners), and others. Foreign non-proprial shop names in the Maramureş County were also found in French (*Boutique; Carrefour*, part of an international chain; *Chez Leroi*, with *leroi* instead of *le roi*; *Matmazel*, based on *Mademoiselle*, spelled according to its approximately perceived pronunciation), Latin (*Ave*, *Domus*, *Ex Libris*, *Simplicitas*, *Universitas*), Italian (*Benvenuti*, *Pavimenti*, *Prima Bella*) or German (*Praktiker*, *Profi* – both stores are part of international chains).

3.2. Shop names under the influence of localism

As it was already mentioned, names that are indices of localisation instead of globalisation are always in standard or dialectal Romanian. As in the case of globally-oriented names, locally-minded ones may be derived from anthroponyms, that is, from first names (*Ana*, *Anca*, *Andra*, *Dorina*, *Viorel*), family names (*Anghiuş, Pănescu, Someşan*) or full names (first name + family name: *Ion Moş*). Anthroponyms may also be combined with appellatives, which usually identify the type of shop designated: *Farmacia Dulfu* (*farmacie* 'pharmacy'), *Florăria Renata* (*florărie* 'flower shop'), *Magazin Ionuţ* (*magazin* 'shop'). Geographical names used as names of shops are scarce: *Centrul Comercial Maramureşul* (*centru comercial* 'shopping centre'), *Dacia*. A similar situation is that of shop names including culturally significant proper names; the source names belonged to important Romanian writers (poets, in particular): *George Coşbuc, Librăria Mihai Eminescu* (*librărie* 'bookstore'), *Librăria Vasile Alecsandri*.

Shop names that fall under the scope of localism are often based on non-proprial constructions. In most cases, non-proprial elements comprised in such commercial names are indicative of the type of shop, by identifying a variety of products (e.g., *Amidonul* < *amidon* 'starch'; *Aspirina* < *aspirină* 'aspirin'; *Ferestre şi uşi* 'windows and doors'; *Încălţăminte* 'footwear'; *Legume fructe* 'vegetables fruit'; *Mobilă* 'furniture'; *Perla neagră* 'the black pearl') or the actual business category (e.g., *Feronerie* 'ironmonger's'; *Magazin naturist* 'shop selling alternative medicine products'; *Mercerie* 'small wares shop'; *Pescărie* 'fishmonger's').

One can easily notice the high frequency of names that are derived from appellatives referring to the animal world: *Albatros* ('albatross'), *Cameleon* ('chameleon'; there are two instances of this name: a shop selling women's clothing and another selling building materials), *Cormoran* ('cormorant'), *Libelula* (*libelulă* 'dragonfly'), *Licurici* ('firefly'), *Mamut* ('mammoth'; the name sometimes appears with the Romanian appellative *electrocasnice* 'household appliances')[3], *Rândunica* (*rândunică* 'swallow'), *Stupina* (*stupină* 'bee house/beehive'), *Vidra* (*vidră* 'otter'). It is interesting that most of these names are related to winged creatures.

3.3. Glocalism and Romanian shop names

The examples listed in the following paragraphs can be considered to illustrate the effect of glocalisation on Romanian commercial onomastics. Most of the shop names combine English and Romanian words, resulting in structures that make sense locally, while they may also be understood in non-Romanian contexts or by non-Romanian speakers. Nevertheless, it is worth noting that the values the names are meant to convey rather pertain to globalisation ([Western], [+ high class]). Often enough, the association between the Romanian and English component is unusual, underlining the distinct linguistic appurtenance; this trick is felicitous, as it easily draws the attention of prospective customers.

There is an increasing presence of anglicised Romanian names used as shop names. Most of the times, this process implies the use of final *–y* instead of Romanian *–i* in truncated hypocoristic forms (*Aly, Andy, Boby, Lumy, Oly*) or the doubling of consonants (*Ella*). Similarly, in the example *Ady & Ana*, the use of final *–y* instead of *–i* in the first truncation and of the *and* symbol, "*&*", to coordinate the linguistic units is meant to anglicise the onomastic expression, to bestow upon it the prestige that the use and alleged knowledge of English entail. A prepositional phrase can sometimes appear after the proper name: *Deea For You* (*Deea*, a hypocoristic form of the Romanian female first name *Andreea* + *for you*). More often, however, it is English categorial terms or markers (i.e., terms that are indicative of the field to which the referent belongs without clearly stating it) that appear with Westernised or unmarked Romanian first names: *Dany & Lya Design* (< *Dany*, a hypocoristic of the Romanian male forename *Daniel* or the female forename *Daniela* + the *and* symbol, "*&*" + *Lya*, from *Lia*, a Romanian female first name + *design*. Along with the anglicised forms of the two anthroponyms and the use of the *and* symbol, one could easily infer that the appellative is used to create the impression of a commercial establishment where customers are sure to find products that live up to the Western standards of fashion.), *Nicolae Company* (< Romanian male first name *Nicolae* + *company*), *Veronique Style* (< French female first name, instead of Romanian *Veronica* + *style*). Some shop names are based on constructions with the synthetical genitive (*'s*): *Dan's Market* (Romanian or English male first name *Dan*, a truncated form from *Daniel*, with the synthetical genitive *'s* + *market*, the head of the noun phrase), *Lilly's Vintage* (English female hypocoristic *Lilly*, with the synthetical genitive *'s*; the name is a diminutive of *Elisabeth*, but it could also be the English correspondent of the Romanian hypocoristic *Lili*, which is usually derived from *Elena* or *Liliana* + *vintage*, from the phrase *vintage clothing shop* or *vintage shop*). Sometimes, Romanian first names may also be preceded by English appellatives that are suggestive of the type of shop: e.g., *Blue Jeans Ionuț* (English *blue jeans* + Romanian male hypocoristic *Ionuț*, derived from the Romanian male first name *Ion*. The use of the hypocoristic, which is a traditional onomastic element, conveying familiarity and closeness,

[3] The owner's preference in this case imitates a successful model found in France, according to Felecan (2013: 137). However, the French model is not transparent unless customers have knowledge of the original name bearer and, therefore, the name may be construed as being in Romanian.

clashes with the English phrase, which is indicative of the present-day thoroughly Americanised Romanian public space, and gives way to humorous semantic associations.).

English categorial terms may co-occur with Romanian interjections: *Cucubau Toystore* (< Romanian interjection *cucu bau,* used during the children's game of *hide-and-seek* + English compound noun *toy store*). Likewise, they are also found with portmanteau words: *Animania Shop* (< portmanteau word *animania* [Romanian *animal* + Romanian *manie* 'hobby, passion'] + English *shop*).

4. Concluding remarks

Shop names in contemporary Romanian public space, as well as trade names in general, delineate a language domain that is highly suitable for assessing the effects of globalisation, localisation and glocalisation on the society. As the examples offered have shown, the first two phenomena are interdependent, whereas the third results from the intersection of the other ones (Sjöblom 2013: 4). Thus, these processes do not exclude but complete one another.

As regards the distinctiveness that name givers vie to achieve in commercial onomastics (in this respect, see Schack 2008: 61-63 and his discussion of the "spectrum of distinctiveness" of trademarks), the shop names analysed make it difficult for a researcher to answer the question that is on one's mind whenever the field of trade names is dealt with: 'What linguistic elements and extralinguistic parameters guarantee the efficiency of a name?' ["Quels éléments linguistiques et quells paramètres extralinguistiques garantissent l'efficience du nom?" (Laurent 2007: 35, my translation). Should one follow strictly the aforementioned direction of study, it would soon be obvious that only very few of the shop names in the Maramureș County are "registration-material", as most of them tend to be highly suggestive, but in a transparent manner (especially when they consist of non-proprial or mixed structures). This mainly happens because the majority of the shop names discussed designate small and medium-sized retailers, which aim at getting a stable consumership, mainly in the neighbourhood, village or town where they are located. Thus, the issue of distinctiveness as a legal concept is construed as a secondary and less necessary quality.

The shop names illustrated in this paper are unconventional names of commercial establishments, which identify, individualise and describe their denotata. In relation to globalisation, shop names in English, French, Italian, German, or Latin are aimed at attributing some of the prestige stereotypically associated with the source language and culture to the business establishments designated. Shop names motivated by localism are, more often than not, practicality-driven, as they are supposed to be decoded with ease by the local community. Glocal shop names mix languages (one of the components is always in Romanian or has got a Romanian basis, as in the case of anglicised Romanian first names) and aim at endowing the autochthonous language items with the positive qualities credited to the foreign language context.

Names of shops like the ones exemplified in the previous sections are established *through* and *in* use, within the community where they exist, as a result of a negotiation of associative/presuppositional meanings that may occur between business owners (i.e., name givers) and consumers (i.e., name users): "When participants hear a new linguistic item, they generally associate it with the typical context in which it occurs or with the person who uses it. Only a few instances are needed to enable participants to carry out such a task. This is generally the manner in which individuals acquire their competence in the social use of language" (Apte 2001: 39) and in the global, local or glocal use of names.

References

Apte, M.L. Language in Society: Overview. In: R. Mesthrie (ed.), *Concise Encyclopaedia of Sociolinguistics*. Oxford: Elsevier, 36-48.

Blommaert, Jan. 2011. *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Boerrigter, Reina. 2007. Identity Reflecting Business Names. In: Eva Brylla & Mats Wahlberg (eds.), *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences, Uppsala 19-24 August 2002*, vol. 3. Uppsala: Språk-och folkminnesinstitutet, 53-61.

Crystal, David. 2002. *The English Language: A Guided Tour of the Language* (2nd ed.). London: Penguin Books.

Crystal, David. 2005. *The Stories of English.* London: Penguin Books.

Crystal, David. 2010. *English as a Global Language* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Delahunty, Andrew. 2010. *The Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.

Felecan, Oliviu. 2013. *Un excurs onomastic în spatial public românesc actual*. Cluj-Napoca: Editura Mega, Editura Argonaut.

Laurent, Bénédicte. Le nom de marque et de produit, quand la linguistique pose aussi ses marques. In: Ludger Kremer & Elke Ronneberger-Sibold (eds.), *Names in Commerce and Industry: Past and Present*. Berlin: Logos Verlag, 35-44

Pârlog, Hortensia. 2002. English Shop Names in Romania. In: Danuta Stanulewicz (ed.), *PASSE Papers in Language Studies: Proceedings of the Ninth Annual Conference of the Polish Association for the Study of English, Gdańsk, 26-28 April 2000.* Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 227-234.

Schack, Jørgen. 2008. Distinctive Names: Constraints on Brand Name Creation. *Onoma* 43: 57-72.

Schneider, Edgar W. 2007. *Postcolonial English: Varieties Around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schneider, Edgar W. 2011. *English Around the World: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sjöblom, Paula. 2013. *Lumia* by *Nokia*, *iPhone* by *Apple*: Global or Local Features in Commercial Names? In: Paula Sjöblom, Terhi Ainiala and Ulla Hakala (eds.), *Names in the Economy: Cultural Prospects*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2-14.

Stojković, Nadežda. 2005. The Influence of English as a Global Language – The Example of Serbian – and the Emergence of New Forms of Identity. *Romanian Journal of English Studies* 2: 106-111.

WHAT DO THE ROMANIAN DICTIONARIES SAY ABOUT 'STRESS' AND 'ACCENT'?

Alina-Mihaela Pricop, Research Assist., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Despite benefits of a global language, we must not forget that each language is a unique way of thinking and expressing reality. The accent is a universal feature of human communication, but at the same time a mark of the identity of each language at the expression level. The aim of this article is a brief assessment of the ways in which the meanings 'stress' and 'accent' of the romanian word accent are analyzed. The analysis is based on a romanian lexicographic corpus, composed of general and specialized dictionaries. There are different ways to analyse the three concepts (a relative prominence of a syllable, a mark used in writing, a characteristic mode of pronunciation) within their degree of abstractisation and specialisation in linguistics. The lexicographic definitions confirm the polysemy of this term and show the attempts to capture specialized sense. The article is about a complex meaning and a typological variety, both examined in light of recent studies of prosody.

Keywords: accent/ stress, pronunciation, prosody, lexicographic definition, dictionary

Introducere

Este cunoscută tendinţa generalizării utilizării limbii engleze şi răspândirea în diverse limbi a anglicismelor pe fondul fenomenului tot mai extins al globalizării lingvistice. În condiţiile în care fiecare limbă se caracterizează printr-un sistem de gândire şi de expresie propriu, şi deci inclusiv prin trăsături accentuale specifice, trebuie văzut, printre altele, în ce măsură accentul poate fi invocat în sprijinul afirmării identităţii lingvistice. O posibilă abordare o reprezintă observarea modului în care accentul este conceput şi descris în lucrările lexicografice. Ne propunem în acest articol evaluarea succintă a modalităţilor prin care sunt analizate conţinuturile termenului *accent* într-o serie de dicţionare româneşti reprezentative.

1. Preliminarii metodologice

Pe baza unui corpus lexicografic alcătuit atât din dicţionare generale ale limbii române, cât şi din dicţionare de specialitate, urmează să fie observat tratamentul lexicografic al termenului *accent*. Din multiplele realizări notabile ale lexicografiei româneşti sunt selectate o serie de dicţionare monolingve cu caracter explicativ, în ordinea cronologică a apariţiei: *Dicţionarul limbii române*, *Dicţionarul universal al limbii române*, *Dicţionaru limbii româneşti*, *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, *Micul dicţionar academic*. Dicţionarul tezaur al limbii române, iniţiat de Academia Română, este redactat şi publicat în două etape, de-a lungul unui secol, începând din 1913 şi până în 2010, termenul *accent* este analizat în primul volum al seriei vechi, cunoscută drept *Dicţionarul Academiei*, cu sigla[1] da. Este consultată pentru termenul analizat ediţia din 1929 a *Dicţionarului universal al limbii române* (şăineanu, d. u.), elaborat de Lazăr Şăineanu şi publicat pentru prima dată în 1896. Este consultat, de asemenea, *Dicţionaru limbii româneşti* (scriban, d.), elaborat şi publicat în 1939 de către August Scriban. Din mediul academic provine *Dicţionarul limbii române literare contemporane* (dl) din care este considerat primul volum, apărut în 1955, care conţine literele A-C. „Marelui" dicţionar academic (da/ dlr) îi corespunde într-o formulă concentrată *Micul dicţionar academic* (mda), al cărui prim volum, din 2001, conţine termenul care ne interesează. Dintre dicţionarele de specialitate sunt

[1] Majoritatea lucrărilor lexicografice consultate sunt citate cu siglele din bibliografia dicţionarului academic.

consultate[2] pentru observarea diferenţelor de tratare, în funcţie şi de publicul vizat, două lucrări monolingve reprezentative: *Mic dicţionar de terminologie lingvistică* şi *Dicţionarul general de ştiinţe ale limbii*, precum şi două dicţionare poliglote de termeni lingvistici. *Mic dicţionar de terminologie lingvistică* (m. d. lingv.) este primul dicţionar de specialitate în limba română, publicat în 1980. Lucrarea de referinţă o constituie mai ales *Dicţionarul general de ştiinţe ale limbii* (dşl) publicat în 1997, a cărui ediţie din 2005 este consultată aici. În 1978, apar concomitent două dicţionare poliglote de termeni lingvistici: *Dicţionar poliglot de termeni lingvistici* şi *Dicţionar de terminologie lingvistică: român – englez – francez – rus*, elaborate de colective de cadre didactice de la universităţile din Bucureşti şi Cluj, şi adresate studenţilor de la filologie. Odată stabilit corpusul lexicografic, documentarea constă în excerptarea tuturor definiţiilor analitice şi prin sinonime, lucrate în cadrul articolelor *accent*. Ierarhia diferită a sensurilor din fiecare dicţionar reflectă grade diferite de cunoaştere şi de redare a conţinuturilor. Definiţiile, enumerate în ordine cronologică, sunt examinate în privinţa modalităţilor de categorizare şi descriere pe baza modelului clasic în gen proxim şi diferenţe specifice.

2. Termenul *accent*[3]

Accentul reprezintă o trăsătură a limbajului uman care se manifestă la nivelul vorbirii, fiind analizat la nivelul scrierii şi redat prin intermediul unui semn grafic. În domeniul lingvisticii, noţiunea ‘accent’ este circumscrisă gramaticii, pentru ca începând cu prima jumătate a secolului al XX-lea, odată cu individualizarea subdomeniului foneticii (cf. Bidu-Vrănceanu 2010: 54), să fie studiată de aceasta din urmă. Dezvoltarea recentă a studiilor de prozodie, în special a celor dedicate identificării şi descrierii modelelor intonaţionale (v. Turculeţ 2008), evidenţiază rolul accentului la nivelul cuvântului şi al enunţului. Vorbitorul obişnuit asociază accentul mai degrabă cu felul în care vorbesc persoane originare din alte regiuni sau ţări. Astfel termenul *accent* ajunge să desemneze trei noţiuni diastratic distincte.

3. Analiza sensurilor din dicţionare

3.1. În continuare sunt enumerate în ordinea cronologică de apariţie a surselor, definiţiile corespunzătoare noţiunii de bază ‘pronunţare mai intensă a unei silabe’, cu indicarea sursei şi a ordinii sensurilor: „Schimbarea vocii în intensitate sau în înălţime pentru marcarea unei silabe în cuvânt, a unui cuvânt sau a unei combinaţii de cuvinte în frază” (da, *s.s.*1); „Ridicarea sau coborârea vocii pe silaba unei vorbe” (şăineanu, d. u., *s.s.*1); „Pronunţare maĭ intensă a uneĭ silabe, indiferent de înălţimea vociĭ” (scriban, d., primul sens); „Scoaterea în relief a unei silabe, a unui cuvânt etc., prin mărirea intensităţii vocii sau prin intonaţie” (dl, *s.s.*1); „Procedeu fonetic-fonologic care subliniază o unitate superioară fonemului (v.) dintre altele egale cu ea” (Schveiger 1978, *s.s.*2); „Evidenţiere a unei silabe într-un cuvânt sau a unui cuvânt într-o propoziţie sau într-o frază prin mărirea intensităţii vocii sau prin varierea tonului” (m. d. lingv., *s.s.*1); „Pronunţare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic (sintagmă, propoziţie, frază); unitate suprasegmentală intensivă” (dşl, *s.s.*1; dşl[2], *s.s.*1); „Pronunţare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei vocale, a unei silabe, a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte” (mda, *s.s.*1).

[2] Detalii despre macro- şi microstructura celor două lucrări sunt prezentate în comunicarea: Observaţii privind dicţionarele poliglote de termeni lingvistici, pe care am prezentat-o în cadrul Colocviului Internaţional al Departamentului de Lingvistică, Diacronie şi sincronie în studiul limbii române, Ediţia a 13-a, Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti, 13-14 decembrie 2013.

[3] Conţinutul complex redat prin termenul unic rom. accent este structurat în limba engleză prin doi termeni: engl. stress şi accent, ultimul identifică semnul lingvistic şi modul particular de a vorbi al unui locutor.

Cu excepţia dicţionarului lui Schveiger, în celelalte surse genul proxim[4] este realizat printr-un substantiv abstract, nume de acţiune, provenit dintr-un infinitiv lung: *schimbare*, *ridicare*, *coborâre*, cu referire la voce, respectiv: *scoatere*, *evidenţiere* (cf. *marcare* în cadrul definiţiei din da), *pronunţare*, cu referire la silabe. Intenţionalitatea fenomenului reiese din termenii şi construcţiile parţial sinonime: *scoatere în relief* (dl), *evidenţiere* (m. d. lingv.), cf. *subliniere* (Schveiger) şi *pronunţare mai intensă* (scriban, d., dşl[2], mda). Definiţia din da disociază fenomenul, care constă în modificarea vocii în funcţie de doi parametri, înălţimea şi intensitatea, de intenţionalitate (*pentru marcarea*). Mai mult, se precizează faptul că fenomenul poate privi două tipuri de segmente fonice, nu numai silaba, ci şi cuvântul sau combinaţiile de cuvinte, situate la două niveluri, cuvânt şi frază. Definiţia din şăineanu, d. u., se limitează la descrierea fenomenului privitor numai la silabă, fără precizarea intenţionalităţii. Tot restrictivă în privinţa segmentului fonic implicat, silaba, este şi definiţia din scriban, d., care diferenţiază implicarea celor doi parametri, înălţimea fiind în acest caz indiferentă, într-o formulare sintetică a fenomenului şi intenţionalităţii: *pronunţare mai intensă*, formulare specifică dicţionarelor lingvistice şi generale mai recente. Lucrarea lui Schveiger redă conţinutul într-o manieră instrumentală, tehnică, prin intermediul genului proxim *procedeu* (feonetic-fonologic), şi indică dubla funcţionare a accentului printr-o formulare neutralizatore: „sublinierea unei unităţi superioare fonemului”. Definiţia în două părţi din dşl reuneşte accepţiile tradiţională şi modernă ale conţinutului strict lingvistic al termenului. În lingvistica tradiţională (cf. dicţionarele anterior amintite), accentul este conceput ca pronunţare mai intensă a unei silabe sau a unui cuvânt, în timp ce în lingvistica modernă, accentul capătă statut de unitate lingvistică studiată de prozodie, asta pentru că elementele limbii sunt considerate în calitate de unităţi lingvistice: fonetice, lexicale, morfologice, sintactice etc. În domeniul foneticii, funcţionează două clase de unităţi fonetice, numite, în terminologia lingvisticii americane, unităţi segmentale (tradiţional: vocalele şi consoanele), respectiv unităţi suprasegmentale, iar în terminologia lingvistică europeană, prozodeme sau unităţi prozodice. La rândul lor, unităţile suprasegmentale sunt de două tipuri: cele care caracterizează silaba, numite intensive (*accentul*), respectiv cele care caracterizează segmente fonice mai mari decât silaba, numite extensive (*intonaţia*). Definiţia este completată în ediţia a doua a dicţionarului de o clasificare a accentului (v. infra termenul *accent* în sintagme). Cel mai recent dicţionar general (mda) preia într-o formă simplificată elementele esenţiale din dicţionarele anterioare, aducând în lexicografia dedicată publicului larg formulări specifice dicţionarelor de specialitate, fapt relevant pentru gradul de cunoaştere a unităţii definite. În majoritatea surselor consultate conţinutul discutat este plasat pe primul loc, excepţie face dicţionarul lingvistic al lui Schveiger în care acest sens ocupă a doua poziţie.

3.2. Următorul set de definiţii priveşte accentul în calitate de semn grafic: „Semnul grafic prin care se însemnează schimbarea vocii” (da, *s.s.*2); „Semnul ce se pune pe o silabă” (şăineanu, d. u., *s.s.*2); „Un semn care se pune pe vocale” (scriban, d., al patrulea sens); „Semn grafic care se pune uneori deasupra unei vocale, pentru a arăta că silaba respectivă este accentuată” (dl, subsens al primului sens); „Semn grafic întrebuinţat în scrierea unor limbi, pentru marcarea timbrului unor vocale” (dl, subsens al primului sens); „Semn diacritic folosit în scrierea unor limbi pentru a marca anumite particularităţi de pronunţare a vocalelor, inclusiv caracteristici de accentuare, dar şi particularităţi independente de pronunţare” (dşl, *s.s.*2; dşl[2], *s.s.*2); „Semn grafic pus deasupra unei vocale pentru a marca o pronunţare mai intensă, pe un ton mai înalt, sau o altă particularitate de pronunţare” (m. d. lingv., *s.s.*2). „Semn grafic care marchează un accent (**1**)” (mda, *s.s.*2)[5].

[4] Contrar uzului lexicografic standardizat de a reda genul proxim printr-un substantiv nearticulat, acesta apare articulat hotărât în primele dicţionare (DA, SAINEANU, D. U., DL).

[5] Numai în MDA este utilizat procedeul trimiterii interne în cadrul aceluaişi articol la primul sens al termenului.

Înainte de a formula câteva remarci privitoare la definiţiile enumerate, trebuie precizat că primele atestări ale termenului *accent*, cu indicarea citatelor sau numai a surselor bibliografice corespunzătoare, privesc acest al doilea sens. Prima atestare, indicată în a doua ediţiei a tdrg[2], este din 1783: *Despre accenturile, ce sunt de lipsa la Ortographia. Accenturile, cu qvare traim, qvand scriem Românesce cu literele cele Illyricesci, sunt şi se numesc: varia, Oxia, Tytla, Dasya, vrachia, Xiloxia, şi Apostrof* (abc, p. 90)[6]. Într-o ordine, care se abate întrucâtva de la principiul cronologic, prima atestare dată în da este din 1892-1893: *Accentele… acut, grav, circumflex, spiritus asper şi lenis se zice că sânt descoperirea lui Aristophane Byzantius* (maiorescu, cr. iii, 259, apud da); urmată de o a doua atestare din 1872-1873: *Acum, când am reluat literele străbune… sântem nevoiţi a întrebuinţa şi noi tot soiul de accente… Să ne servim de accenturi, ferindu-ne de a abuza prea mult de ele* (negruzzi, s. i, 347-348, apud da).

Definiţiile conţin acelaşi gen proxim[7] *semn* şi diferenţa specifică imediată *grafic*, considerată probabil implicită şi din acest motiv absentă din dicţionarul lui Scriban, şi înlocuită în ambele ediţii ale dşl prin determinantul *diacritic*, care precizează natura distinctivă a semnului, caracterul grafic fiind implicit. Definiţiile descriu statutul de marcă al accentului pentru „pronunţarea mai intensă”. Definiţiile conţin şi o precizare spaţială curentă în dicţionarele mai vechi şi implicită în cele mai recente, semnul este „pus deasupra” vocalei accentuate (v. inclusiv plasarea deasupra silabei, în şăineanu, d. u.). Dar semnul grafic nu marchează numai accentul unei vocale (v. primul sens), întrebuinţarea sa fiind generalizată şi pentru alte particularităţi de pronunţare (dl, dşl, m. d. lingv., mda). Din acest motiv, este interesantă tratarea ca două subsensuri sub sensul generalizat, a accepţiilor redate prin genul proxim *semn* şi diferenţa specifică imediată *grafic* în dl. Dicţionarul actual de referinţă pentru terminologia lingvistică românească (dşl) înregistrează transferul conţinutului, analizat aici, asupra sintagmei *accent grafic*, ceea ce înseamnă că sintagma este deja specializată pe acest al doilea sens. Este curioasă absenţa accepţiei ortografice din dicţionarul de termeni lingvistici al lui Schveiger. În timp ce o parte dintre dicţionare redau acest conţinut ca un sens de sine stătător, poziţionat al doilea în economia articolului lexicografic, celelalte lucrări îl subordonează sensului principal, ca subsensuri, fapt ce indică legătura strânsă dintre accepţii, ele privind două maniere diferite, orală şi scrisă, de redare a aceluiaşi fenomen.

3.3. În fine, cel de-al treilea sens este analizat prin intermediul următorului set de definiţii: „Pronunţare” (da, *s.s.*1; mda, *s.s.*3); „Intonaţiune particulară unei ţări” (şăineanu, d. u., *s.s.*3); „Pronunţare particulară” (scriban, d., al treilea sens); „Fel particular de a pronunţa cuvintele într-o limbă sau într-un dialect” (dl); „Ansamblul obişnuinţelor articulatorii (sau de alt fel) care dau o coloratură specială (specifică) vorbirii unui emiţător (v.) grup, sau limbi” (Schveiger, *s.s.*1); „(Impropriu) Fel particular al unei persoane de a pronunţa cuvintele ca într-o limbă străină sau ca într-un grai” (m. d. lingv., *s.s.*3); „În limbajul curent, mod de a vorbi (sau de a pronunţa) relevant pentru proveniența etnică, regională sau socială a unui individ sau specific acestuia” (dşl, *s.s.*4; dşl[2], *s.s.*4).

Potrivit primelor atestări este vorba despre o accepţie relativ recentă, din prima jumătate a secolului al XX-lea, din 1913: *Vorbeşte româneşte cu un accent strein* (da); sau tot demonstrativ: *Se spune: cu accent străin, cu accent moldovenesc, cu accent oltenesc* (m. d. lingv.).

[6] Am preluat din bibliografia DLR sigla ABC (= ABC sau alphavit pentru folosul şi procopsala şcoalelor celor normaleşti a neamului românesc. Blaj, 1783) corespunzătoare siglei ŞINCAI, A. (= Gheorghe Şincai, ABC sau alphavit pentru folosul şi procopsala şcoalelor celor normaleşti a neamului românesc. Blaj, 1783) din bibliografia TDRG[2] unde apare indicaţia acestei prime atestări.

[7] Primele dicţionare prezintă genul proxim în formă articulată hotărât (DA, ŞĂINEANU, D. U.) şi nehotărât (SCRIBAN, D.).

A treia unitate de conţinut desemnată prin cuvântul *accent* priveşte o manieră (v. sinonime: *fel, mod*) particulară de pronunţare a cuvintelor, diferită de pronunţarea normală la care face referire primul sens definit. Accepţia cuvântului priveşte diferenţe diatopice, mai rar diastratice, de accentuare care ies în evidenţă în dialogul dintre persoane care vorbesc idiomuri (limbi, dialecte, graiuri) diferite, aspect formulat în maniere diferite în majoritatea definiţiilor. În dşl accepţia curentă a termenului apare cu marca „în limbaj curent" (cf. mărcile de domeniu în dicţionarele generale) integrată definiţiei. Dacă în dşl, cuvântul este notat ca aparţinând limbajului curent, în celălalt dicţionar reprezentativ de specialitate, m. d. lingv., sensul poartă marca parantetică „impropriu". Prin cele două mărci specialiştii subliniază gradul ridicat de determinologizare şi despecializare suferit de termenul *accent* sub influenţa acestui din urmă sens, precum şi încadrarea, cu accepţia respectivă, în lexicul comun. În majoritatea dicţionarelor sensul este plasat al treilea, excepţie face da, care îl consideră subsens al primului sens, dşl în care sensul este situat pe a patra poziţie datorită considerării pe locul al treilea al sintagmelor *accent metric/ ritmic/ prozodic*. Dicţionarul poliglot al lui Schveiger ierarhizează, în mod surprinzător, pe primul loc acest sens şi îl defineşte ca „ansamblu de obişnuinţe articulatorii" care „dau o coloratură specială vorbirii", în legătură, la rigoare, cu tiparele intonative.

4. Determinanţi şi sintagme

Studiile aprofundate de fonetică şi prozodie stabilesc pe baza anumitor criterii o tipologie variată a accentului în toate cele trei accepţii redate în dicţionare. Polisemantismul termenului *accent*, în accepţia specializată de unitate lingvistică (suprasegmentală) şi de semn grafic corespondent, precum şi în accepţia curentă de mod particular de a pronunţa (cuvintele), justifică utilizarea determinărilor[8] pentru precizarea sensurilor, precum şi evoluţia unora dintre construcţiile rezultate în sintagme specializate (v. în special *accent grafic*).

4.1. Majoritatea definiţiilor formulează diferit ceea ce în dşl este concentrat analitic în prima parte a definiţiei de sub primul sens: „pronunţare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic (sintagmă, propoziţie, frază)" (*s.v.*). Definiţia conţine patru elemente relevante pentru tipurile de accent: cei doi parametri de natură fizică, intensitate şi ton (înălţime), şi două unităţi (niveluri) de funcţionare a accentului, ceea ce identifică două criterii de clasificare: după unitatea în care funcţionează şi după natura (fizică a) accentului (cf. dşl). Dacă avem în vedere modalitatea obiectivă (normală) de pronunţare, accentul funcţionează prototipic la nivelul cuvântului şi vizează o anumită silabă, de unde: *accent al cuvântului* (utilizat în 1965 de E. Vasiliu, apud Turculeţ, 1999, 252; dşl) sau *accent lexical* (Turculeţ 1999, 248), sintagmă uzuală în studiile de prozodie[9], ori *accent silabic* (m. d. lingv.), într-o formulare mai precisă, dar mai puţin uzuală. Dacă avem în vedere modalităţi subiective de pronunţare, accentul funcţionează la nivelul superior al grupului sintactic, în enunţ, şi marchează un anumit cuvânt, de unde: *accent sintactic* (m. d. lingv., dşl) sau, mai recent, *accent frastic* (Dascălu-Jinga 2008, 985). Dacă se doreşte evidenţierea unui cuvânt în calitate de unitate esenţială în înţelegerea conţinutului comunicării, *accentul sintactic* primeşte determinările *logic* sau *intelectual* (dşl)[10]. Dacă se doreşte evidenţierea unui cuvânt pentru a reliefa o stare emoţională[11] sau o

[8] Dicţionarul poliglot al lui Alexandru se prezintă sub forma unei liste de termeni sub care sunt enumerate determinările de care sunt însoţiţi şi sintagmele în componenţa cărora intră, astfel lista corespunzătoare intrării accent enumeră, de fapt, tipurile acestuia: acut, circumflex, de intensitate (dinamic, expirator), fix, imobil (stabil), liber, logic, melodic (muzical, tonic), mobil, muzical, oxiton, paroxiton, principal, proparoxiton, ritmic, ritmo-melodic, secundar, silabic, sintagmatic, stabil, tonic, accentul propoziţiei (s.v.).

[9] Sintagma accent lexical este generalizată în descrierea modelelor intonaţionale în cadrul studiilor româneşti recente de prozodie.

[10] Exemple: Mâine mergem la teatru. (vs. azi, poimâine etc.); Mâine mergem la teatru. (vs. merg, mergi etc.); Mâine mergem la teatru. (vs. cinema, restaurant etc.) (cf. Turculeţ 1999, 254).

atitudine subiectivă, *accentul sintactic* primeşte una din determinările: *afectiv*, *emoţional* sau *emfatic*[12]. Aşadar, *accentul cuvântului* şi *accentul sintactic* descriu explicit cele două unităţi şi niveluri de funcţionare, aflându-se în opoziţie sintagmatică.

Revenind la accentul propriu-zis sau *accentul cuvântului*, specialiştii disociază două tipuri de accent în funcţie de cei doi parametri fizici. Accentuarea este condiţionată de gradul ridicat al energiei sau intensităţii cu care este expirată coloana de aer în actul articulării. Din acest motiv, accentul este denumit mai ales *accent de intensitate*, *accent dinamic* sau (mai rar) *accent expirator*. Sintagma *accent de intensitate* este întrebuinţată la nivel academic, în studiile de specialitate din a doua jumătate a secolului al XX-lea, de către S. Puşcariu (1959) şi în Gramatica Academiei (1966, cf. Turculeţ 1999, 249), şi este redată ca subsens şi definită în m. d. lingv. Sintagma *accent dinamic* este înregistrată lexicografic în dicţionarul academic (1913), întrebuinţată de către S. Puşcariu (1959) şi în Gramatica Academiei (1966, cf. Turculeţ 1999, 249), înregistrată în m. d. lingv., considerată intrare şi definită analitic în dicţionarul poliglot al lui Schveiger. Sintagma *accent expirator*, mai precisă tehnic, este întrebuinţată de către S. Puşcariu (1959) şi în Gramatica Academiei (1966, cf. Turculeţ 1999, 249), înregistrată în m. d. lingv., considerată intrare şi glosată prin sinonim în dicţionarul lui Schveiger. În general, un cuvânt are un singur accent de intensitate, însă în cazul cuvintelor polisilabice (majoritatea derivate sau compuse) şi al grupurilor sintactice (nominal sau verbal), pot apărea două accente diferenţiate după gradul de intensitate: un *accent principal* sau *forte*, şi un *accent secundar* sau *slab* (dşl). Clasificarea, realizată iniţial de E. Vasiliu în 1965 (apud Turculeţ 1999, 252), poate fi amplificată, putându-se vorbi de două categorii de unităţi fonologice: *accent tare* (sau *forte*) în care se integrează *accentul principal* şi *accentul sintactic*, primul numit prin opoziţie şi *accent lexical* sau *accent al cuvântului*, respectiv *accent slab*, în care se integrează *accentul secundar* şi *accentul fonetic*, ultimul descrie de fapt absenţa accentului. În anumite limbi, accentuarea se individualizează prin numărul de vibraţii implicate în articularea sunetelor, adică prin înălţime sau ton mai înalt. Din acest motiv, acest tip de accent este numit *accent muzical* (m. d. lingv., dşl[2]), *accent melodic* (m. d. lingv.) sau *accent tonic* (Schveiger 1978, dşl[2]), (uneori) *accent tonal*, (mai rar) *accent de înălţime*. Accentul muzical a existat în limbile greacă veche şi latină (clasică), este întâlnit în prezent în limbile chineză, coreeană şi japoneză, este îmbinat cu accentul de intensitate în limbile norvegiană, suedeză, sârbă şi lituaniană (m. d. lingv., dşl[2]). Opoziţia dintre *accentul de intensitate* (v. şi sinonime) şi *accentul de înălţime* (v. sinonimele uzuale), este parţială având în vedere limitarea funcţionării celui de-al doilea numai în anumite limbi, precum şi situaţiile de coincidenţă dintre cele două.

Trebuie remarcată utilizarea în literatura de specialitate a sintagmei *accent tonic* mai ales în sensul restrâns, sinonim cu *accent muzical*, dar şi în sens larg, mai degrabă sinonim cu *accent de intensitate*. Astfel, atât Şăineanu, cât şi Scriban nu diferenţiază foarte clar între accentul de intensitate şi cel de înălţime, Scriban precizând chiar indiferenţa faţă de înălţimea vocii, şi ilustrează conţinutul definit prin sintagma *accent tonic*. Uzul *accentului tonic* este evident în clasificarea în funcţie de direcţia şi de poziţia tonului, în sens larg, în cuvânt. Accentul poate fi *ascuţit*, *grav* sau *circumflex* (cf. *accent grafic*) după direcţia

[11] Dată fiind extensia noţiunii ‘accent’ asupra pronunţării mai intense a unui cuvânt pentru a exprima o stare afectivă nu am analizat separat această accepţie. Trebuie însă măcar semnalată considerarea ca sens de sine stătător în dicţionarele primei jumătăţi a secolului al XX-lea. Sensul este bogat ilustrat, fiind atestat pentru prima dată în 1872-1873: Gingaşa privighetoare prin accente iscusite rădiul tot a încântat (NEGRUZZI, S. II, 14, apud DA). Să pot a-ţi spune în accente omeneşti, cât de mult tu eşti iubită (ALECSANDRI, P. II, 161). Gândirea rămâne logic aceeaşi; deosebirea este numai… în accentul stilistic (MAIORESCU, L. 91, apud DA). Accent plîngător (SCRIBAN, D.). Dulcile accente ale melodiei (ŞĂINEANU, D. U.).

[12] Exemplu: Nu m-ai aşteptat (accentul afectiv al adverbului negativ denotă nemulţumire, reproş, cf. DŞL).

tonului: ridicare, coborâre sau ridicare urmată de coborâre (cf. dşl[2]). Accentul poate fi *oxitonic* (pe ultima silabă), *paroxitonic* (pe penultima silabă) sau *proparoxitonic* (pe antepenultima silabă), însă în literatura de specialitate este încetăţenit uzul: *accentuare* sau *silabă oxitonă, paroxitonă*, respectiv *proparoxitonă*.[13] În plus, studiile recente de prozodie disting accentul de intensitate, propriu fiecărui cuvânt (alcătuit din cel puţin două silabe), de *accentul tonic*, care marchează vârfurile modelului intonativ, şi care corespunde în esenţa lui unui anumit accent de intensitate. Tipurile de accentuare discutate şi gradul de stabilitate a accentului într-o anumită poziţie determină considerarea unei alte tipologii în care poziţia *accentului fix* (dşl) este condiţionată fonetic sau morfosintactic, iar poziţia *accentului liber* (dşl) este variabilă. Tipologia rezultată este determinantă în diferenţierea limbilor: accentul fix apare în franceză, maghiară, cehă, polonă, iar accentul liber în română, italiană, rusă, engleză. Această tipologie cunoaşte o formă particulară în paradigmele flexionare, în cadrul cărora *accentul stabil* (dşl) îşi menţine poziţia în întreaga paradigmă, în timp ce *accentul mobil* (dşl) îşi poate schimba poziţia faţă de forma de bază.

4.2. În ceea ce priveşte al doilea sens, este relevantă (v. supra) sintagma specializată *accent grafic* pentru a-l diferenţia de accentul propriu-zis, pe care îl reprezintă în scris. Dacă iniţial, potrivit primelor atestări, termenul *accent* desemna semnul grafic, iată că în prezent conţinutul iniţial este individualizat printr-o sintagmă, prin care este degrevat de acest sens uzul termenului lingvistic (simplu) *accent*. Semnul grafic este utilizat în două tipuri de situaţii: pe de o parte reprezintă grafic, în anumite situaţii (cazuri de omonimie, lucrări de ortografie etc., formele titlu din dicţionare), accentul propriu-zis, adică pronunţarea mai intensă a unei silabe într-un cuvânt, iar pe de altă parte marchează diferite trăsături fonetice specifice anumitor limbi. Cazul prototipic îl constituie limba franceză în care *accentul ascuţit* (şăineanu, d. u., m. d. lingv.) notează timbrul închis (rar cel deschis) al unei vocale, *accentul circumflex* (şăineanu, d. u., m. d. lingv.) notează vocale lungi urmate anterior de consoană sau vocală, dispărută între timp, iar *accentul grav* (şăineanu, d. u., m. d. lingv.) notează pronunţarea deschisă a unei vocale sau diferenţiază omonime. Pentru marcarea accentului propriu-zis, este utilizat *accentul ascuţit* deasupra vocalei, care notează astfel silaba accentuată.

4.3. În ceea ce priveşte cel de-al treilea sens, termenul *accent* este însoţit de determinări glotonimice şi horonimice: *accent oltenesc*, *accent muntenesc*, *accent bănăţean*, *accent moldovenesc* (dat ca exemplu de către Şăineanu şi Scriban pentru ilustrarea sensului definit), *accent ardelenesc*, dar şi influenţa unor limbi străine: *accent american*, *accent francez* sau, neutru, *accent străin*.

Concluzii

Pe baza diferitelor definiţii, extrase dintr-un corpus lexicografic alcătuit din dicţionare generale şi dicţionare de lingvistică, sunt disociate sensurile şi comentate succint opţiunile lexicografice. Cele trei noduri conceptuale definite şi analizate sunt tratate în conformitate, pe de o parte, cu gradul de specializare în domeniul lingvisticii, iar pe de altă parte, cu gradul de abstractizare pe care accepţiile termenului le presupun. Tendinţa generală manifestată în dicţionare este de a defini unitar cele trei sensuri, dar referirea numai la un anumit aspect în anumite dicţionare (de exemplu, pentru primul sens: numai accentul care marchează o silabă) indică gradul diferit de cunoaştere şi de formalizare a sensurilor. Ordinea în care fiecare lexicograf alege să ierarhizeze sensurile diferă pe alocuri, uneori în mod surprinzător (v. primul sens definit de Schveiger). Sensul strict lingvistic este caracterizat la nivelul definiţiilor printr-o concentrare de elemente, complexitate de care dă

[13] Poziţia accentului în cadrul cuvântului generează trei tipuri principale de structuri accentuale (oxitonă, paroxitonă, proparoxitonă) şi este definitorie în elaborarea enunţurilor idioromanice pentru realizarea anchetelor geoprozodice, conform metodologiei utilizate în cadrul Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman (AMPER).

seama tipologia accentului şi care este reflectată în întrebuinţarea determinărilor şi în configurarea sintagmelor, majoritatea specializate. Merită observat faptul că în toate dicţionarele consultate există preferinţa de a defini numai accepţiile din domeniul lingvisticii, nu şi din cel al muzicii (deşi unele atestări pot fi interpretate ca vizând domeniul muzicii). Reluarea dicţionarului tezaur al Academiei, şi implicit a articolelor cu iniţiala A, face posibilă revizuirea articolului depăşit (din 1913) *accent*, iar aspectele evidenţiate în această lucrare pot servi ca punct de reflecţie.

Bibliografie:

1. Surse

Alexandru, Teodora *et alii* (1978), *Dicţionar poliglot de termeni lingvistici*, [Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Limbi străine], Bucureşti, [f.e.].

da = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*, Sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Tomul I. Partea I: *A–B*, Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1913.

dl = *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, Volumul I: *A–C*, Sub direcţia prof. univ. Dimitrie Macrea şi acad. Emil Petrovici, [Bucureşti], Editura Academiei, 1955.

dşl[2] = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană-Dindelegan, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1997[1].

m. d. lingv. = Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Mic dicţionar de terminologie lingvistică*. Bucureşti, Editura Albatros, 1980.

mda = *Micul dicţionar academic*, Volumul I: *A–C*, Sub conducerea acad. Ion Coteanu. Redactori responsabili: acad. Marius Sala şi Ion Dănăilă, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

Schveiger, Paul, Aurel Trofin, Maria Radu (1978), *Dicţionar de terminologie lingvistică: român – englez – francez – rus*, [Universitatea „Babeş Bolyai", Facultatea de filologie], Cluj-Napoca, Editura Universităţii „Babeş Bolyai".

scriban, d. = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*. (Etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologizme, provincializme), Ediţiunea întâia, Iaşi, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună", 1939.

şăineanu, d. u. = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*, A opta ediţiune, Revăzut şi adăogit la ediţia VI-a, Ortografia Academiei Române, [Craiova], Editura „Scrisul Românesc", [1930].

tdrg[2] = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch,* 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Band I, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1986.

2. Literatură de specialitate

Bidu-Vrănceanu, Angela (2010), *Terminologie şi terminologii*, Editura Universităţii din Bucureşti.

Turculeţ, Adrian (1999), *Introducere în fonetica generală şi românească*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi.

Turculeţ, Adrian (ed.) (2008), *La variation diatopique de l'intonation dans le domaine roumain et roman*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.

CULTURAL IMPERIALISM

Cristina Veronica Andreescu, Assist. Prof., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: This paper aims to discuss the importance of cultural imperialism seen as a debate between the imposed acculturation of a population and the embracing of a culture by individuals of their own volition. To what extent a foreign culture is no longer an improvement and becomes a menace to cultural identity? Cultural imperialism is felt in the cultural goods around the world and now the consumer replaces the citizen and all things are translated into commodities. Concepts, products, moral concepts, political views are proliferated by the more powerful civilization, one of the greatest example being the United States, which is usually associated with ideas such as freedom, democracy, human rights, but also McDonaldization, a concept that encompasses a number of aspects ranging from education to tourism.

Keywords: culture, commodity, identity, acculturation

Globalization is according to Ritzer "the worldwide diffusion of practices, expansion of relations across continents, organization of social life on a global scale, and growth of a shared global consciousness."[1]

This is a very wide definition as it encompasses a number of transnational processes. If we refer to the language dominance and to the non existence of a linguistic diversity, we reach a very important subject, that one of cultural imperialism. This concept has been a very prominent one in the late twentieth century. Cultural imperialism opens the discussion that "a global culture is in one way or another liable to be a hegemonic culture."[2] The synonyms for globalization in cultural terms are hybridity and creolization. Friedman underlines the twofold aspects of the transnational process, by stating that "hibridity should be seen as the cultural corollary to economic globalization."[3]

Before starting to discuss about the importance of cultural imperialism and its manifestations, it should be mentioned that cultural hybrids existed also in the past (e.g. blues, jazz), but they were not in the centre of attention. Further on, this problem will be discussed because the role of the Westerners, who are the target consumers of cultural products, should be well understood.

In one way or another, if you want to become modern you have to become Western. This issue brings along another problem, that one of the dominant cultures that threaten to overwhelm other more vulnerable. In fact it is a simple process, a process of domination "of America over Europe, of the "West over the rest" of the world, of the core over the periphery, of the modern world over the fast-disappearing traditional one, of capitalism over more or less everything and everyone."[4]

The cultural imperialism is felt in the cultural goods around the world: from clothes to food, and from film and television to architecture and sports. In the last two decades there has been a change in the relation PRODUCER - CONSUMER. Formerly, the producer was

[1] George Ritzer, The McDonaldization of Society, Thousand Oaks, Pine Forge, California, 1996, p. 72
[2] John Tomlinson, Globalization and Culture, University of Chicago Press, Chicago, 1999, p. 79
[3] Jonathan Friedman, The Hybridization of the Roots and the Abhorrence of the Bush in Featherstone, Mike and Lash, Scott (eds.), Spaces of Culture, London: Sage Publications Ltd., 1999, p. 237

[4] John Tomlinson, Globalization and Culture, University of Chicago Press, Chicago, 1999, p. 80

of most importance, while now the focus is on the consumer. Now the consumer replaces the citizen and all things are translated into COMMODITIES.

In the clothing industry, there is an interaction between the producer and the consumer. A few leading fashion houses from Paris, London, Milan and New York give the trend and the rest of the world should follow, keeping in mind two aspects:

- For the expensive, brand products, the aspect counts and specific detail which shows that the product is an original one. Western people are willing to pay extra money just to have the label of a famous fashion house at sight. At the same time, the consumer's pride is that the product he owns is produced on a small scale. This is better explained by Jonathan Friedman, who says that hybridity is "linked to the emergence of new global cultural elite made up of upper - and middle - class Westerners who are the target consumers."[5] At the same time, hybridity is the ideology of the most powerful group, the "attempt to define the cultural state of the world, a reading for the most sophisticated cosmopolitans."[6]
- For the cheap products, the wear resistance is still important. The consumers who buy these kinds of products want to have the brand name too. They know that they have fake products, manufactured in the Far East, in third world countries, but they are happy as long as they are wearing a "brand" product.

The light (textile and shoe) industry in Romania had suffered because of the cheap imports from China. The domestic shoe producers due to the manufacturing costs cannot put on market shoes cheaper than 150-200 RON, while the Chinese products can be found in the shops at smaller prices. Not only the shoe manufacturers have suffered because of these products of dumping prices, but also the related field of shoe repairing. The price for replacing a heel for a lady shoe is equivalent to the price of a new pair of shoes produced in China.

This is a good example of how an economic feature originated in a country (practically across the world) has an impact upon people and factories in another part of the world (theoretically, anywhere in the world).

One of the most essential human needs is food and that is why the global producers have taken advantage of this aspect as much as possible. Many years ago, foreign products were imported especially for the needs of people coming from the same country as the product. For example, in London there still exist, near Oxford Street (near Marble Arch) a street with many food shops where feta cheese was initially sold mainly for the Greek community living in that area. After a while, English people understood that they were dealing with a good and tasty product, so it was imported for the chain of supermarkets, like Sainsbury, British Home Stores and Safeway.

In this way, the product feta lost its locality. At the same time, in all the Balkan Peninsula people are eating a kind of cheese similar to feta, but it is called Bulgarian cheese or "telemea" cheese in Romania.

Likewise, in France in the region called Champagne, a bubble wine was produced which become so popular abroad that today it is produced in many countries and is commonly known as champagne. All other producers have been obliged to find a different name (*sparkling wine*) because champagne is a trade mark of French producers.

[5] Jonathan Friedman, The Hybridization of the Roots and the Abhorrence of the Bush in Featherstone, Mike and Lash, Scott (eds.), Spaces of Culture, London: Sage Publications Ltd., 1999, p. 237
[6] Ibidem

In the past, if you wanted to eat a dish specific to a certain area, you had to go in a country of that area. Now, this food is coming to you. It is easier to find in London, Chinese, Italian, French restaurants than a restaurant with an English tradition. The same applies to the downtown area of Bucharest; one can find many restaurants with different specific, and only a few with typical Romanian cuisine. If you ask an Englishman why there are not restaurants with local dishes, the answer would be quite amazing. The traditional English food was prepared in large quantities for people who had the same tastes. In a cosmopolitan city like London, it is very hard to find people who share the same tastes or wishes. For the Romanians eating in a Turkish or Greek restaurant either in Romania or abroad, the surprise will be quite big: he will eat like as he does home. Why is that? Because the Romanian cuisine has been largely influenced by the Greek and Turkish ones (e.g. musaca, mititei, sarmale). In Bucharest, as well in many other cities from Europe, you can find many places where you can eat shaorma, kebap, products that were initially destined to the Turkish and Arab population living in the respective cities.

At the same time, nowadays countries are invaded by the international retail groups and supermarket chains like Auchan, Carrefour, Lidl, Cora, Bricostore, Kaufland, where one can find a products from different countries (Lidl, for example, has the Greek week, the Spanish week, etc. when specific items from a particular country can be purchased).

The spread of McDonald's restaurants across the world is a very good example of globalization result and that is way the phenomenon was called McDonalization. The main features of this chain of restaurants are "efficiency, calculability, predictability and control."[7] All these features are in accordance with the request of the modern society, viewed by many as the synonym for the Western society. It is said that in Moscow, in the early 1990's, when the first McDonald's restaurants were opened, people queued outside the shops for more than one hour. One can imagine how many people were there, if one takes into consideration the fact that these restaurants are well known for the quick services. People were eager to be closer to a symbol of American society which was McDonald's. McDonaldization means the diffusion of a certain pattern and it has to do with nothing (as Ritzer underlines) because it can be decontextualized. The advantage of the McDonald's recipes is that one of being easily accepted worldwide with minor changes in a few countries. In India, the hamburgers are made with mutton, instead of beef, because of the local religion. Ritzer considers this case also an example of nothing, because it his opinion this change is just a cosmetic one while the main features remain the same. The same applies to the Romanian case, nowadays one can buy for a specific period of time in McDonald's meatballs, cheese dumplings, hamburgers with pork and horse radish, in an attempt to address more customers. This advertising lasts only for a short period, but this seems to be a way of attracting more customers with a hybrid product. The taste is not the same as for the traditional one, but McDonald's counts on the fact that people will enjoy the association of a great brand to a dish that is specifically Romanian. It's a marketing strategy that appears to be working, at least for the time being. Advocates of tradition and real values are still waiting for the moment when Romanian restaurants will be appreciated for the genuine dishes, and the young public (mostly adolescents and people under 30) will enjoy having a healthier food in a healthier environment.

During the Cold War, Coca-Cola was a symbol of United States of America and it was blamed by the communist media as an equivalent of superficiality. As for the case of McDonald's, Coca-Cola is a symbol of a new, different world. But what happens when the taste is no longer the one that the products were associated with at the beginning?

[7] George Ritzer, The McDonaldization of Society, Thousand Oaks, Pine Forge, California, 1996, p. 82

Franchising is nowadays the new trend, but at the same time, it alters wittingly or unwittingly the concept, the taste, the public, even if in small imperceptible doses.

Another good example of cultural imperialism is the spread of soaps and telenovelas. Soaps and telenovelas have known a wide spread, being in accordance with some requests of the modern audience:

- each episode does not last longer than one hour; people would rather see two episodes from different soaps than watch a movie that could last sometimes more than two hours; the problem appears when one watches an American soap opera like *The Young and the Restless* (which first aired in 1973 and is still broadcasted today, reaching the fabulous episode 10,415), which seems to be an unending story, especially for the Romanian viewers, where the story was 5 years behind the original US broadcast. A synthesis of the first 4,000 episodes (comprising 18 years which were never aired in Romania) was shown so that the audience could understand the plot.
- the action goes on certain patterns in such a way that viewers foresee the next steps;
- the end stresses always the concept of good prevailing over the evil (how many viewers would watch a telenovela ending in a Shakespearean way?)

In her essay, Madalina Nicolaescu presents a study of the circulation of global images in Romania. The study revealed that the Latin American telenovelas are watched mainly by women with low education who dream about Cinderalla type stories. "The Cinderella, rags-to-riches stories of the Latin American telenovelas provide more venues of identification than the US soaps or even prime time serials. The telenovelas are very much about prospects of social mobility achieved via marriage and which does not involve hard work or any special skills or knowledge."[8]

After the revolution, in Romania appeared a lot of shows, many in accordance with the imported format: "Surprize, surprize", "Din dragoste", "Iarta-ma", "Vocea României", "Românii au talent", "Te cunosc de undeva", "X Factor". These are shows dealing with the modern conceptions of trying to "be authentic". The underlying theme is that one should not cave in to social expectations and one should not ignore one's "voice within".

In Romania, one can find ELLE and Cosmopolitan magazines which are: "structured on the principle of what Friedman has called "glocalization" (Friedman 1995). In this process the local translation of the global is simultaneous with the production of the global and not just subsequent to it."[9] It is noted that the Romanian version of Cosmopolitan is much thinner than the British one. This reduced number of pages is due to the lack of advertisements. Lately, some big companies like Calvin Klein, Yves Saint Laurent, Ralph Laurent became present in Cosmopolitan, because they considered 10 years ago that for that moment the Romanian market was not prepared for their products, i.e. they "did not lie within the readers' financial possibilities."[10] The initial producers' refraining to advertise in Romanian magazines suggested that "consumerism and consumer in Romania were still in its early stages."[11] (idem)

Even architecture can be touched by the signs of cultural imperialism. If between the two world wars, the sky scrapers were only in the USA, today they can be found almost everywhere. If the geophysical conditions of some countries do not permit high buildings, one can find normal constructions made out of steel and glass. Sky scrapers can be found also in Asia (Japan, Malaysia, Singapore, South Korea), in Africa (South African Republic, Nigeria), in South America (Brasilia, Venezuela, Columbia). Not even the traditional Europe

[8] Mădălina Nicolaescu, "Global Journals", Fashioning Global Identities, Bucharest, 2001, pp. 164-165
[9] Idem, p. 169
[10] Idem, p. 170
[11] Ibidem

could avoid this trend. While in some countries the new modern buildings are in close vicinity of traditional brick buildings, in Paris there is a separate district called "La Dϑfense" where these modern buildings are allowed to be constructed.

The Discovery Channel has presented a while ago a documentary concerning the pulling down of a recently built sky scraper, situated in the heart of London, not far from Saint Paul's Cathedral. The reason for the demolition was the discrepancy created by the association of this building with Christopher Wren's masterpiece, as well as with other pieces of fine architecture from the respective area. However, in another part of the English metropolis, Liverpool Street Station, one can find a lot of modern buildings recently constructed.

Football is the most popular sport all over the world and by far the greatest money earner (by the TV transmission rights, advertising rights, tickets, and different kinds of souvenirs). One may call football "la folie" of our times. Football players like Pele, Beckham, Maradona, Hagi, Owen gain more than presidents of commercial corporations and they are better known than scientists, writers and many politicians. Beckham is a good example in this respect. Being talented and handsome, he succeeded in making the introvert Asian build him a full size chocolate statue.

Cultural imperialism no longer sees human beings, but possible customers. And that is why there are gathered together shops, fast-food restaurants, theatres, cinemas in a single vast enterprise that Tomlinson calls "McWorld".

Baudrillard stresses on the fact that: "work, leisure, nature and culture, all previously dispersed, separate, and more or less irreducible activities that produce anxiety and complexity in our real life and in our "anarchic and archaic" cities have finally become mixed, massaged, climate controlled, and domesticated into the simple activity of perpetual shopping. (Baudrillard 1988:34)."[12]

It is known that in the first half of the year 1985, when the ratio between pound and dollar was almost 1:1, the prices in UK became suddenly attractive for the Americans (usually the ratio was 1 pound = 1.67 dollars). Immediately, air lines companies organized charters from New York to London and the Americans came in London to buy from Harrods.

"The activity of shopping itself is now undoubtedly one of the most popular cultural practices in western societies and the "shopping element" is present - structured into - almost any contemporary leisure activity."[13]

Nowadays, all museums, galleries, castles, cathedrals and other points of cultural attractions have before exit a special place where people can find souvenirs of any kind. When souvenirs deal with things from the culturally area visited, they can be considered a reinforcement of the information acquired during the visit. The trouble comes when in those shops appear items with no relation to the visited place. It is also unfitted to have images of masterpieces of architecture, painting and sculpture put on common things (imagine Mona Lisa on a towel, on a pen or on a trinket).

In terms of politics, globalization means a reducing of the importance and values of the nation states. Basically, in order to easily reach international agreement on different subjects, there have been founded supranational institutions, like the European Union, the G8 (Canada, France, Germany, Italy, Japan, Russia, U.K., U.S.A), or even the WTO (the World Trade Organization). EU and U.S.A enjoy a one and half trillion dollar trade and investment. The two represent 50% of global production.

[12] John Tomlinson, Globalization and Culture, University of Chicago Press, Chicago, 1999, p. 87
[13] Idem, p. 85

In his book *European Union between Reality and Virtualty* Octav Bibere asked several rhetoric questions to underline the oldness of the idea of a European identity. "Does the history of Europe really begin with the assault of Troy with the Trojan horse, with Ulysses' long way back home? Or does the politics start in Europe with the polis and the Athenian democracy, with the edict of the Emperor Caracalla, by which all free people living in the Empire received Roman citizenship?"[14]

Continuing Octav Bibere's ideas, it can be said that Steven the Great, the count of Moldavia (the defeater of Mohamed II, who was the Conqueror of Constantinople) had the sense of the European identity when he looked for allies in other European counts (even among those who hardly could be called his friends).

On the other hand, Cezar Birzea underlines that, "the European idea based on identity and on a common cultural patrimony is very old."[15] The idea of a United Europe has appeared at the first Christian Emperors, who even developed a Pan European political project called "Renovatio Imperii". The second project of founding a European Union has been made in the XVI – XVIII centuries and was called "Res publica Christiana", which was considered a spontaneous movement originated in the new idea of seeing Europe as a dominant civilization.

In the XVIII-XIX centuries the idea of European identity reached a new peak and there appeared proposals of collective security in a project called "United States of Europe", launched and supported by the famous French writer Victor Hugo (1795). A project was initiated by the bishop of Saint Pierre and another one by the French philosopher Saint Simon (1814).

In the period between the two World Wars, Europe was very weak, while US has appeared for the first time as a world power. At the same time it became the main supplier of Europe, having the opportunity and necessity to increase its production by 300%. US became the main source for lending money to Europe.

US submitted to Europe a project belonging to President Woodrow Wilson of a Worldwide Order based on two principles:

1. The principle of nationality – meaning self – determination and national sovereignty.
2. The Society of Nations like super – national authority (with the main role reserved to US).

The project remained in the incipient stage. There were also some projects proposed by Europeans. One project called "Europa Communis" has been proposed in 1924 by Coudenhove – Kalergi. A notable proposal was the one of the French politician and Foreign Affair Minister, Aristide Briand in 1930. The project was called the European Federal Union. Aristide Briand was received favorably in Romania and according to Ştefan Delureanu, it has been supported by Iuliu Maniu, a famous politician, chief of a conservative party, who considered that a regional organization form in the frame of a European Federal Union made sense and it was efficient (the region was to include Austria, Hungary, Czechoslovakia, Yugoslavia, Poland, Romania and Greece).

Unfortunately Italy and Germany opposed the project and it has not received enough support from the countries of the Little Alliance.

When one speaks now about Western Europe one thinks of a group of friendly countries having common political approach to many key issues of the world. That was not the situation in late 1940s when Germany was seen by many Europeans as the country which provoked the World War II. As French people suffered a lot in that war, French diplomats had a difficult task: if France accepted the position of the American diplomacy

[14] Octav Bibere, Toader, Gabriel Razvan, EU – Between Reality and Virtualty, All Educational, Bucharest, 1999, p. 15

[15] Cezar Birzea, The European Politics and Institutions, Corint, Bucharest, 2001, p. 26

towards Germany (by supporting reconstruction of Germany) they would hurt the sensitivity of French people remembering the war effects. If they opposed US, the relations with them would suffer.

In the spring of 1950, Robert Schumann – the French Minister of Foreign Affairs came with a proposal of attracting Germany in a form of European cooperation, proposal thought by another French politician, Jean Monnet, but approved by the foreign secretaries of U.K and US.

The first step in the direction of European integration was made by the decision of three neighbour countries: Belgium, Holland and Luxembourg to form a Custom Union called Benelux, aimed to cancel the custom barriers between them and to promote common custom tariffs for the third countries.

In 1948 the European Economic Cooperation Organization has been founded having as the first task to distribute the financial help from US, received under Marshall Plan.

The single market was finally declared complete on 1 January 1993 – and even then the project was not quite finished. The question is why did it take more than 40 years to accomplish it? An appropriate answer would be that it is easier to harmonize customs tariffs than to harmonize taxation. Article 2 of the Treaty of Rome set the following aim for the European Economic Community (EEC): "to promote throughout the Community a harmonious and balanced expansion, an increase in stability, an accelerated raising of the standard of living and closer relations between the states belonging to it."[16] (1957)

To be modern means to be western, as this paper has underlined before. So what the world is facing now can be called the Westernization. A French political economist Serge Latouche in his book The Westernization of the World "presents a particularly forceful indictment of westernization as the "drive towards planetary uniformity" and the "world-wide standardization of lifestyles" (Latouche 1996; xii, 3) and so his position represents a good example of this style of global cultural critique."[17]

It is the planetary uniformity and standardization of lifestyles that each cultural area across the world should fight against. Imagine a world without the French elegance, the English diplomacy, the Italian frankness, the German exactness, the Spanish way of celebration, the Greek heritage, and the American pragmatism. As objective as one might try to be, that world would be, to say the least, plain.

Bibliography:

1. Barzea, Cezar, The European Politics and Institutions, Corint, Bucharest, 2001
2. Bibere, Octav, Toader, Gabriel Razvan, EU – Between Reality and Virtualty, All Educational, Bucharest, 1999
3. Friedman, Jonathan, The Hybridization of the Roots and the Abhorrence of the Bush in Featherstone, Mike and Lash, Scott (eds.), Spaces of Culture, London: Sage Publications Ltd., 1999
4. Nicolaescu, Mădălina, "Global Journals", Fashioning Global Identities, Bucharest, 2001
5. Ritzer, George, The McDonaldization of Society, Thousand Oaks, Pine Forge, California 1996
6. Tomlinson, John, Globalization and Culture, University of Chicago Press, Chicago, 1999

[16] http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_en.htm
[17] John Tomlinson, Globalization and Culture, University of Chicago Press, Chicago, 1999, p. 89

Internet sources consulted on the 12th of May 2014
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_en.htm

THE SYNONYMIC EXPANSION FIELD OF THE VERB *A BATE*. THE SERIES OF THE MEANING "TO STRIKE"

Cristina Radu-Golea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: This research aims to carry out a study of the synonymic paradigm of the verb a bate (with the meaning "to strike"), which is extremely expressive in Romanian. It contains a large number of verbs and phraseological units, seen as entities encapsulating "information" referring to the Romanian language and civilisation. Many verbs and expressions belong to the colloquial-slang or popular language; many of them have entered the common language, still preserving that stylistic "load".

Key words: synonymic series, term, expression, usage, verb.

It is agreed that "synonymy is the best known form of semantic organization of the vocabulary" [1]; two or more words in a relation of synonymy are synonyms, and "synonyms must have as many common and as few different semes as possible"[2]. Lexico-semantic fields (subcategories) make use of the organization "forms" of polysemy. In the case of polysemantic verbs (*a bate* "to beat" belongs to this category), they "break" into several subcategories (according to meaning), thus offering a rich semantic "fluorescence".

In Romanian, the synonymic paradigm of the verb *a bate*, with the meaning "to strike" is extremely rich, containing verbs and expressions from different registers of the language. The core of synonymy and constant renewal lies in the colloquial-slang language, but many words and expressions migrate from this language to common usage.

We have selected 104 verbs and expressions from the numerous correspondents of the verb (excerpted from DEX and MDA); we have eliminated the verbs indicating that the subject is the recipient of the action performed by another person (since this is the topic of another study).

A bate (*pe cineva*) "to beat (somebody)" involves the punishment/sanctioning of a person considered to be guilty. The one who performs the action (he beats somebody) is, generally, stronger, and the recipient of the action (he is beaten) is weaker, younger of shorter. At the same time, the verb *to beat* is also used to denote an action taking place by use of force against somebody, aiming to impose the aggressor's will on the one who is attacked. In order to carry out these actions, one uses: a) slang terms: *a cafti* "to beat" (MDA, I, 2001: 357), *a mardi* "to thrash somebody soundly" (MDA, III, 2003: 459), *a lua la poceală* (*pe cineva*) "to beat somebody black and blue, to disfigure somebody by beating him" (MDA, III, 2003: 1121); b) regionalisms: *a jnăpăi* "to strike with a stick" (MDA, III, 2003: 251), *a otânji* "to beat or strike somebody with a rod, a heavy stick" (MDA, III, 2003: 861), *a toroipăni* "to cudgel" (MDA, IV, 2003: 947), *a tupungi* "to pummel; to beat with the fists" (MDA, IV, 2003: 1022); c) funny, sometimes ironical words: *a netzi* "to hit, to strike" (MDA, III, 2003: 744), *a peria* "to beat" (MDA, III, 2003: 1002); d) neologisms: *a flagela* "to strike with repeated strokes, as with a strap or rod; to lash; to whip" (MDA, II, 2002: 429), *a maltrata* "to treat somebody in a rough or cruel way; to cause physical or moral pain by beating, brutalizing somebody" (MDA, III, 2003: 448); e) popular expressions: *a căra* (*cuiva*) (*la*) *pumni/palme* "to beat with the fists/palms" (MDA, I, 2001: 427), *a chelfăni* "to thrash" (MDA, I, 2001: 484*), a lua la măsurat* "to beat somebody, to jump at somebody"

[1] Toma, 2000, p. 55.
[2] Cf. DȘL, 2001, p. 482.

(MDA, III, 2003: 408), *a muştrului* "to beat" (MDA, III, 2003: 664), *a smotoci* "to thrash somebody soundly" (MDA, IV, 2003: 518), *a tăbăci* "to beat somebody within an inch of his life" (MDA, IV, 2003: 843), *a tăvăli* "to beat somebody by throwing down and dragging" (MDA, IV, 2003: 860).

Some expressions, the synonyms of the verb *a bate*, contain certain anatomic parts; they indicate either that part of the body which is beaten, or those parts of the body which help beating (fists, palms, elbows, feet): *a căra* (*cuiva*) (*la*) *pumni/palme*, *a face* (*cuiva*) *coastele/pântecele/ spinarea/tobă*, *a face* (*cuiva*) *pielea tobă*, *a lua* (*pe cineva*) *la pumni*, *a-i muta* (*cuiva*) *ceafa*, *a rupe* (*cuiva*) *oasele/ciolanele*, *a rupe* (*cuiva*) *urechile*.

Beating involves both one's own "means" (fists, palms, feet etc.) and instruments by which the action is performed: *a ciomăgi* (< *ciomag* "cudgel") "to cudgel; to strike somebody with a heavy stick" (MDA, I, 2001: 530), *a toroipăni* (< *toroipan* "cudgel, heavy stick") "to cudgel" (MDA, IV, 2003: 947).

In Romanian, there are also two homonymic verbs: *a părui*[1] (< *păr*[1] "hair" + *-ui*), which has, in the common language, the meaning "to beat somebody by pulling his/her hair" and *a părui*[2] (< *par*[2] "pole, stick" + *-ui*), used in certain regions, in Transylvania, with the meaning "to beat, to strike, as with a pole" (MDA, III, 2003: 953).

The verbs indicating striking may be accompanied by words denoting peasant clothes or things belonging to a rural universe: *a întinde* (*pe cineva*) *ca pe o opincă scurtă* (popular language) "to thrash somebody soundly" (MDA, III, 2003: 833), *a petici cojocul* (*cuiva*) "to beat somebody soundly" (MDA, III, 2003: 1024), *a bate* (*pe cineva*) *furcă/preş* "to thrash somebody soundly" (MDA, III, 2003: 1242).

Allusive expressions are, in turn, numerous; they may refer to: a) dishes, some of them made by movements similar to beating: *a face* (*pe cineva*) *piftie/pilaf/chiseliţă* "to beat soundly" (MDA, III, 2003: 919, 1047), *a bate* (*pe cineva*) *de-i merge untul* "to beat somebody soundly" (MDA, IV, 2003: 1129); b) some agricultural products obtained, when harvesting, by beating: *a bate ca la fasole* (popular, familiar language) "to beat somebody mercilessly (methodically)" (MDA, II, 2002: 383).

There are also expressions containing a comparison to objects involving striking: *a face* (*pe cineva*) *tobă de bătaie*, *a face* (*cuiva*) *pielea tobă* (MDA, IV, 2003: 932).

Some verbs are borrowed from certain semantic registers: a) household and craft activities: *a petici cojocul cuiva*, *a cârpi* (figuratively) "to slap somebody" (MDA, I, 2001: 450), *a croi* "to beat somebody" (MDA, I, 2001: 728), *a scărmăna* (popular, familiar language; its object indicates beings) "to pull someone's hair", by generalisation: "to beat somebody soundly (by pulling hair, scratching, tearing clothes)" (MDA, IV, 2003: 354), *a tăbăci* (popular, figurative language) "to thrash somebody soundly" (MDA, IV, 2003: 598); b) agricultural area: *a altoi* (familiar language) "to strike somebody, with a hard blow" (MDA, IV, 2003: 932).

Another series of verbs and expressions belong to a specific area (the denotative meaning of verbs makes reference to sharp objects: scissors, razor): *a bărbieri* (familiar, figurative language) "to beat somebody" (MDA, I, 2001: 239), *a pieptăna* (familiar, figurative language; its object indicates persons) "to beat soundly" (MDA, III, 2003: 114), *a rade* (*cuiva*) *o palmă* "to slap somebody" (MDA, IV, 2003: 114), *a tunde* (*pe cineva*) *bine* "to thrash somebody soundly" (MDA, IV, 2003: 1021).

The verb *a agresa* "to attack, assault" (somebody, physically), a loan translation of the Fr. *agresser*, with the meaning "to strike somebody", "to attack, thus causing (physical) injury", is mainly used, lately, in media language; it occurs (with this meaning) only in *Noul dicţionar universal al limbii române/ The New Universal Dictionary of the Romanian Language* (2006: 51).

The verb *a boxa* "to box" comes from the sports register, the meaning "to hit as if boxing" being added to the initial meanings "to practice boxing", "to fight by the boxing rules" (MDA, I, 2001: 309).

A separate category is that of reciprocal reflexive verbs: *a se bate ca orbii/chiorii* "to fight" (MDA, III, 2003: 840), *a se bate în parte* "to fight with no victory on either side" (MDA, I, 2001: 220), *a se încăiera* "to start fighting" (MDA, III, 2003: 141), *a-şi scoate ochii unul altuia* "to fight" (MDA, IV, 2003: 376).

What we have presented so far may be illustrated in the table below[3]:

in general	to strike, hit (somebody)				to strike and to be struck (simultaneously)
	with a certain part of the body (palm, fist, elbow, foot etc.)			with a (blunt) object	
	in the fore part (of the body)	in the back part (of the body)	to hit in the head/ to hit in the		
a altoi (fam.)	+	+	+	+	-
a aplica (fam.); *a aplica* (cuiva) *o corecţie*	+	+	+	-	-
a arde (fam.; fig.; with *fists*, *palms* etc.)	+	+	+	-	-
a adrde (cuiva) *câteva*	+	+	+	-	-
a articula; *a articula o palmă*	+	-	+	-	-
a atinge	+	+	+	-	-
a bate ciobăneşte/cobză/furcă/măr/preş/zdravăn/ca pe hoţii de cai/ca la fasole; *a bate* (pe cineva) *de-i merg fulgii/peticele/untul*	+	+	+	-	-
a se bate ca orbii/ca chiorii	-	-	-	-	+
a se bate în parte	-	-	-	-	+
a bărbieri (fam.; fig.)	+	+	+	-	-
a biciui	-	-	-	+	-
a boxa	+	-	+	-	-
a bumbăci	+	+	+	-	-
a burduşi (fig.)	+	+	+	-	-
a buşi	+	+	-	-	-
a cafti (slang)	+	+	+	-	-
a călca (pe cineva) *în picioare*	+	+	+	-	-

[3] Cf. Radu-Golea, 2007, p. 587-590.

a cără (cuiva) (*la*) *pumni/palme* (pop.; fam.)	+	+	+	+	-
a cârpi (fig.)	+	-	+	-	-
a chelfăni; *a trage cuiva o chelfăneală* (pop.; fam.)	+	+	+	-	-
a ciomăgi	-	-	-	+	-
a ciufuli	-	-	+	-	-
a cocoşa (pe cineva) *în bătaie*	-	+	-	-	-
a cotonogi	-	-	-	+	-
a croi	-	-	-	+	-
a desfigura (pe cineva) *în bătaie*	-	-	+	-	-
a face (pe cineva) *bucăţi/bucăţele/pulbere/zob*	+	+	+	-	-
a face (cuiva) *coastele/pântecele/spinarea tobă*	+	+	-	-	-
a face (cuiva) *pielea burduf* (*de cimpoi*)	+	+	-	-	-
a face (cuiva) *pielea tobă*	+	+	-	-	-
a face (pe cineva) *tobă de bătaie*	+	+	+	-	-
a face (cuiva) *pielea cojoc*	+	+	-	-	-
a face (cuiva) *chica topor* (*morişcă din chică*)	-	-	+	-	-
a face (cuiva) *divan pe spinare*	-	+	-	-	-
a face (pe cineva) *piftie/pilaf/chiseliţă* (fam.)	+	+	+	-	-
a desfigura (pe cineva) *în bătaie*	-	-	+	-	-
a flagela	-	-	-	+	-
a-i frânge (cuiva) *turta*	+	+	+	-	-
a izbi	+	+	-	-	-
a (*se*) *încăiera*	-	-	-	-	-
a-i îndrepta (cuiva) *spatele*	-	+	-	-	-
a înghionti	+	+	-	-	-
a întinde (pe cineva) *ca pe o opincă scurtă*	-	+	-	-	-
a învineţi	+	+	+	(+)	-
a jnăpăi (reg.)	-	-	-	+	-
a lăsa (pe cineva) *lat*	+	+	+	-	-
a lipi (pe cineva)	-	-	+	-	-
a lovi	+	+	+	-	-
a lovi/trăsni (pe cineva) *la mir*	-	-	+	(+)	-

a lua (*înhăţa*) *de gât* (pe cineva)	+	-	-	-	-
a lua la măsurat (pop.; fam.)	+	+	+	(+)	-
a lua la pocealã (pe cineva) (slang)	+	+	+	-	-
a lua (pe cineva) *la pumni*	+	+	+	-	-
a maltrata	+	+	+	-	-
a mardi (slang)	+	+	+	-	-
a muştrului (pop.; fam.)	+	+	-	-	-
a-i muta (cuiva) *fălcile*	-	-	+	-	-
a-i muta (cuiva) *ceafa*	-	-	+	-	-
a netezi (in joke)	+	+	+	-	-
a omorî (pe cineva) *în bătaie*	+	+	+	-	-
a otânji (reg.)	-	-	-	+	-
a păli	-	-	-	+	-
a pălmui	-	-	+	-	-
a peria	-	-	+	-	-
a petici cojocul (cuiva) (fam.)	+	+	-	(+)	-
a pieptăna (fig.; fam.; the object indicates persons)	-	-	+	-	-
a plesni	-	-	+	-	-
a părui	-	-	+	+	-
a pocni	+	+	+	-	-
a prăpădi (pe cineva) *în bătaie/cu bătaia*	+	+	+	-	-
a rade (cuiva) *o palmă* (fam.)	-	-	+	-	-
a rupe (cuiva) *oasele/ciolanele* (pop.)	+	+	+	(+)	-
a rupe (cuiva) *urechile*	-	-	+	-	-
a-şi rupe pumnii şi picioarele pe cineva	+	+	+	-	-
a scărmăna (pop.; fam.; the object indicates beings)	-	-	+	-	-
a scărpina (fam.; fig.; the object indicates beings/parts of them)	+	+	-	-	-
a-şi scoate ochii unul altuia	-	-	-	-	+
a scutura blana/cojocul/nădragii cuiva (pop.)	+	+	-	-	-
a scutura de pureci (pe cineva)	+	+	-	-	-
a sminti (*în bătăi*)	+	+	+	-	-
a smotoci (pop.)	+	+	+	-	-

a snopi	+	+	+	-	-
a stâlci (often determined by *în bătaie/în pumni*)	+	+	+	-	-
a stinge/ucide în bătaie	+	+	+	-	-
a şterge (cuiva) *o palmă/un pumn* (pop.; fam.)	+	-	+	-	-
a tăbăci (pop.; fig.)	-	+	-	-	-
a tăvăli (pop.)	+	+	-	-	-
a târnosi (the object indicates persons)	+	+	-	-	-
a toroipăni (reg.)	-	-	-	+	-
a trage (the object indicates a stroke)	+	+	+	-	+
a trage (*da*, *arde*) *scatoalce* (cuiva) (pop.; fam.)	+	+	+	-	-
a trage (cuiva) *una în numele tatălui*	-	-	+	(+)	-
a trage (cuiva) *o mamă de bătaie/un toc de bătaie/o bătaie soră cu moartea*	+	+	+	-	-
a trage (cuiva) *câteva să-i trosnească urechile/fălcile* (pop.; fam.)	-	-	+	-	-
a trânti (pop.; fam.; the object indicates *a fist/nudge*)	+	+	+	-	-
a tunde (pe cineva) *bine*	+	+	+	-	-
a tupăi	+	+	+	-	-
a tupungi (reg.)	+	+	+	-	-
a toroipăni (reg.)	-	-	-	+	-
a umple (pe cineva) *de sânge* (or in joke), *de borş*	-	-	+	-	-
a urechea	-	-	+	-	-
a usca (pe cineva) *în bătaie*	+	+	+	-	-
a zdrobi (în bătaie) (about beings, especially people)	+	+	+	-	-
a zvânta (pe cineva) *în bătaie*	+	+	+	-	-

The synonymic series of the verb *a bate* contains verbs and expressions from various registers/areas of language. Thus, there are verbs specific to this action (*a lovi*, *a ciomăgi*), but there are also verbs "borrowed" from other actions (*a croi*, *a scărmăna*, *a tunde*).

A bate involves the action of hitting, striking, performed by one's own (human!) means, but also with objects. Certain verbs in the list of synonyms designate the beginning of the action (*a lua pe cineva la bătaie*), some others express the complete action (*a snopi în bătaie*), and another category presents the end of the action (*a lăsa pe cineva lat*, *a omorî în bătaie*). As a consequence of the action denoted by the verb *a bate*, the human body in its entirety (*a lua la măsurat*) or only part of it (*a părui*, *a urechea*) may be affected. The

degrees of intensity of the beating/striking may vary (*a bate ca la fasole*, as compared with: *a atinge*, *a şterge cuiva o palmă*).

Bibliography

*** *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

*** *Micul dicţionar academic* (MDA), I, II, III, IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001, 2002, 2003.

*** *Noul dicţionar universal al limbii române* (NDU), Bucureşti, Chişinău, Editura Litera Internaţional, 2006.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira, 2001.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Forăscu, Narcisa, *Limba română contemporană*. *Lexicul*, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2005.

Radu-Golea, Cristina, „Verbul a bate şi sinonimele sale expresive", in *Omagiu aniversar academicianului Marius Sala*, Craiova, Editura Universitaria, 2007, p. 584-591.

Şerbănescu, Andra, „Relaţii de sens şi formă în vocabular", in LLR, No. 2/1986, p. 5-7.

Toma, Ion, *Lexicologia limbii române*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2000.

"ITANGLIANO" OR THE LOSS OF NATIONAL IDENTITY OF THE ITALIAN LANGUAGE

Florina Andronache, Assist., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: The present paper aims to discuss matters related to the influence of English upon other idioms and to focus on the Italian language, as well as to present the antagonistic attitudes towards the process of borrowing words of English origin in Italian and the outcome of this process. It also illustrates the opinions of linguists, journalists and laymen about the possibility of Italian losing its own identity as a language in front of the "avalanche" of English loan-words.

Key words: avalanche, English, national identity, Italian, attitude.

Attempts to define the so-called "Itangliano"

The word "Itangliano" was used for the first time in the 1970s by Giacomo Elliot[1] (more exactly, in 1977) to indicate a "highly anglicized Italian". The phenomenon was later on approached by other linguists, one of them being Arrigo Castellani[2] in his article "Morbus anglicus" which appeared in the magazine *Studi linguistici italiani* in the late 1980s, more exactly in 1987.

In his article, Andrea Viviani[3] (2012) attemps to define the concept "Itangliano" by arguing that the strong influence of English upon the Italian language has led to the formation of the concept. This influence was exercised through the "massive occurrence" of English words and elements (like prefixes and suffixes) in Italian (both adapted and non-adapted forms).

Leslie Ray[4] has become famous for his article "Italiano moribondo, l'assassino è inglese" whose title is clear enough and it bluntly expresses the author's position related to English and its influence upon Italian. Ray uses the coined word *italiese* to refer to the fact that "la lingua sta diventando inglese, puro e semplice". His statement comes after the presentation of three passages from Italian articles in which the predominant words seem to be the English ones. He sees *italiese* as a forcible attempt of infiltrating English words in the Italian vocabulary. Most native speakers of Italian, among which linguists, translators and even laymen, have included in their vocabulary and frequently use the word *anglicizzazione* to refer to the "avalanche" of English loanwords or loan translations (calques) that have entered the Italian language and Ray is not an exception.

Tania Botticella (2007) perceives the current "itangliano" as a newly formed language. What she means, actually, is that English is sometimes wrongly used by the Italian people, which leads to the feeling that it is all about a new language, a sort of misguided childish approach to both languages (McArthur 2002: 155). Moreover, Botticella (2007) refers to *itangliano* as a potential "language", a hybridized language, *Italian English* which seems to enjoy an increased popularity among the Italians nowadays.

Tom McArthur (2002: 155) also makes use of *itangliano*, whom he chooses to explain as a "highly Anglicized Italian" or rather as "a blend in Italian of *italiano* and *anglo*".

---

[1] His presumed pseudonym was Roberto Vacca, according to Beppe Severgnini (2010:148) apud http://it.wikipedia.org/wiki.itanglese (consulted on 02.05.2014).
[2] Italian linguist and philologist.
[3] Italian linguist and professor at Università degli Study Roma Tre in Rome.
[4] A free-lance translator, as he refers to himself in his article "Italiano moribondo…"

Itangliano is "an amusing cultural and linguistic phenomenon" which "does not deserve serious consideration by linguististic scholars". To reinforce her idea, Dunlop (1989) refers to the Anglicization of Italian as "bastardization by English".

"Itangliano" and other related coined terms

"Itangliano" is the most frequent of all the mixed terms which indicate the presence of Italian and English in the Italian discourse. Among others, there are: *italiaricano*, *itanglese*, *italiese*[5], *itenglish* (Schweickard 2006: 562), *italienglish*, but, as it has already been said, *itangliano* is the most prevalent reference to the phenomenon (Trifone (2007) *apud* Viviani (2010); Rosati (2004: 21); Pulcini (2002: 154). There are also several linguists and media people who refer to *itangliano* as *l'italiano anglicizzato*, about which some authors say it is a wanted and labored mixture of the two languages (Viviani 2012). The before mentioned author insists on the fact that this mixed language can be only used by those with some knowledge of English, which is not always the case, though.

Itanglese or *itangliano* is defined in Aldo Gabrielli's *Grande dizionario italiano* as "la lingua italiana usata in certi contesti ed ambienti, caratterizata da un ricorso frequente ed arbitrario a termini e locuzioni inglesi", which somehow limits the uses of such a mixed language, since the author points out only some contexts and environments when *itangliano* may be used.

A similar restriction of usage appears in Botticella (2007), who tries to explain *Italian English* as "the form of language used in interpersonal and informal communication amongst Italians".

Itangliano is a language perpetually "in motion", a language that is continuously being formed (Dardano 1986 *apud* Botticella 2007) which is mainly due to the constant influence exercised by English upon Italian.

From a linguistic point of view, *itangliano* and *italiese* are used "derogatorily to denote spoken or written styles which contain many Anglicisms" (Pulcini 2002: 154).

In their attempt to better explain the phenomenon, Garzone (2005) and Pavesi (2006) use concepts like *doppiaggio*, which might also make reference to the semantics of Italian words that have gained another meaning due to the English influence. One of the examples provided by the authors belongs to the field of computer science: *salviamo un file*. The verb *salvare* has enriched its meaning, and it has come to also indicate *archiviare*. The English loanword *file* is becoming more frequent and popular than the Italian *documento*. A second example of *itangliano* provided by the same authors is related to adapting or translating English phrases in Italian without considering the already existing phrase in the recipient language. Thus phrases like *fare sesso* or *prendersi il proprio tempo* seem to surpass the use of the Italian *fare (al)l'amore* and *fare con comodo/ calma*.

The coined word "Itangliano" is not an isolated case since it can be related to other languages being "invaded" by English loanwords and loan translations. It is a *replica* of the previously coined compound "Franglais"[6] (French + English). Other examples: "Spanglish" (Spanish + English), "Singhlese" (Sinhala + English), "Chinglish" (Chinese + English), "Denglish", "Denglisch" or "Germish" (German + English) and probably many others indicate that English has become a globalizing language which has had a strong impact upon other idioms.

The current influence of English upon Italian is manifested through both oral and written forms of communication. If in the past, the prevalent form was the oral one (in the absence of any common form of communication in writing), it was further on replaced by

[5] A compound which appears in Ray's article "Italiano moribondo…"
[6] Coined and described by Etiemble (1964) apud Stochiţoiu Ichim (2006: 9).

written sources (among which the prevalent was the press). Nowadays both means are in use (the most dominant are by far the media).

Attitudes towards the „trend" of English loanword acquisition

Very few are the **positive attitudes** expressed by linguists, writers or highly trained people in the field of linguistics. These optimistic perspectives towards English are founded on several criteria: the age of the speakers (most of them are teenagers and young adults), the interest (to impress the others through the use of English in their discourse), the workplace (in the case of businessmen, for example, or people involved in the media, advertising or employed by international companies). All the named criteria and many others might indicate that the use of this idiom denotes a rather cosmopolitan and modern approach to English and the English people, culture and mentality, which makes Italian people feel attracted to them.

Moderate attitudes refer to the fact that one should neither exaggerate in borrowing English words nor firmly oppose the phenomenon. This is the position adopted by most linguists who argue in favor of the evolution of any language, acknowledging that *to evolve* implies "sacrifices" translated as acceptance and tolerance regarding the process of borrowing words into the recipient language. Italian, like any other language, is in a constant and perpetual motion, changing in time, process which prevents it from becoming an extinct and dead language.

Italian's open attitude towards English has made it be called a "democratic" rather than an "introvert" language, like German or French (Pulcini 1997: 81).

Due to the morphological and phonetic assimilation process, words borrowed were adapted to the target language (Italian) and this has led to avoiding using a „creolized language", a language which lacks its national and cultural identity. One such example would be words like *una bistecca* (engl. *beef-steak*).

There are far more examples of hybrid words in Italian, which have come (to a certain extent, especially in specialized field) to replace the regular Italian verbs. We only mention some of them, found on *wikipedia* and other websites: *schedulare* [*schedule* (English) + *are* (Italian)] to replace the common form *pianificare, programmare*; *splittare* [*split* (English) + *are* (Italian)] – *dividere*; *switchare* [*switch* (English) + *are* (Italian)] – *commutare, scambiare*; *matchare* [*match* (English) + *are* (Italian)] – *abbinare*; *quittare* [*quit* (English) + *are* (Italian)] – *uschire, chiudere* and so on.

The **negative attitudes** towards English are the most prevalent of all, and need therefore to be thoroughly discussed. This mixture of feelings among which resentment, anger, displeasure, animosity, hostility and also fright in front of and towards the English people and language is experienced by the so-called "purists". They are the defenders of the language, whose belief is that English should be perceived as a negative and deleterious source of vocabulary for the Italian lexicon. The reason for this conviction is that English is a threat to the national identity of Italian, which will eventually lead to the debilitation of the target or recipient language (Italian). They are very firm in expressing their position towards the English influence. Some of the purists are very convinced that it is better to forbid the use of such words, conviction dating back to the times of Mussolini.

Negative attitudes reside in the effort to "build a solid national identity" of Italy, in an attempt to cast aside any form of corruption coming from the English people or language. When we speak of these steady positions reaching the extreme, we can for sure refer to Mussolini and fascism. This current took hold of Italy in the early 1920s. Pulcini (1997: 80) emphasized the high ideals of Mussolini which made him adopt such extreme measures: "Fascism transformed existing rhetorical and literary concerns into a xenophobic campaign". Back then, starting with the 1920s, the national laws forbade the use of foreign words and

phrases (English included) from the public street signs, ads and media. Anyone who failed to obey these very strict regulations was either fined or imprisoned (Dardano – Trifone 2001: 98).

On a higher and more elaborated level, a series of efforts and attempts have been made by academics, politicians and media people to defend and protect Italian against the dominating force of English.

Il neopurismo, as the name indicates, is a more recent trend in the field of linguistics, whose founder was Bruno Migliorini. It appeared in the early 1930s and lasted up the 1950s. Compared to the restrictive ideas promoted by *purism*, the *neopurism* also takes into account the fact that Italian is an European language open to *internazionalismi* (international words occurring in more languages), being therefore impossible to oppose. What Migliorini emphasizes in exchange is the fact that more attention should be paid to the sector fields of the language and moreover to the literary language whose impact upon the standard language might be dramatic (Migliorini 1940: 47). What the promoters of this current want is more attention to be paid to calques (loan translations), substitutes and also to loanwords. Some of the criteria mentioned by the group of neopurists were: the tendency to evolution of the words, the need for clarity, univocity and also lexical renewal.

A more modern neopurist, in the person of Arrigo Castellani, suggested a number of short-lived and unsuccessful substitutions and adapted forms of Anglicisms in Italian. We only mention some of them: *fubbia* [*fu*(*mmo*) + (*ne*)*bbia*] for *smog* [*smo*(*ke*) + (*fo*)*g*], *intredima* for *weekend*, *guardabimbi* for *baby-sitter*, *ubino* for *hobby*, *guisco* for *whisky* and so on. The main reason for their lack of success presumably was the fact that most of them have started to be considered as internationalisms, which points out that they are now commonly used on a global level in many different languages.

Other defenders of the Italian language, besides the purists and the neopurists, have proven more permissive regarding the borrowing phenomenon and instead of completely opposing the process they chose to suggest the replacement of English words with a substitute of the target language (Giovanardi, Gualdo & Coco 2008). Despite that belief, there are cases when it is almost impossible to find a substitute of the original words or phrases since they have become international and widely used. Some examples of words which might be hard or even impossible to replace are: PIN (*Personal identity number*), *facebook*, *e-mail*, even if there have been some attempts in this directions. Linguists have, for example, suggested the substitute *chiocciolina* for *e-mail*, but the suggestion was doomed from the beginning due to its long and heavy form.

Ray (2004), in his ironic and humorous story, presents the tragic fate of Italian, which is eventually "murdered" by English. The author tries to put the murder scene under a different light and refer to the tragic moment as to a "suicidio assistito" (an assisted/ witnessed suicide) of Italian, whom he perceives and presents as a victim (*la vittima l'italiano*). Its death might be a slow, twisting (*strisciante*) and agonizing one. He makes use of different negative means to refer to the lot (fate) of Italian, out of which the most frequent is *melodramma*.

Ray is not the only one who blames the process of globalization for the slow "death" of other languages, Italian included. Some of the antagonistic reasons for the use of English loanwords are mentioned in Ray's sad and emotional story: the wish to impress the others with the knowledge of English or the fear or anguish that "one might miss the train", which presumably means that since everyone makes use of such foreign words why should we not follow their example and avoid being isolated from the rest of the society. The two feelings mentioned can, to a certain extent, be translated as enthusiasm and panic.

Ray refers to his own language in such a lovely manner, calling it "la dolce, musicale lingua di Dante Aligheri", "la bella lingua", while English is perceived rather as a

"murderer" (*assassino*), "the invader" (*invasore*). As one approaches the end of his article, one cannot fail to notice a change in the tone of the writing, and also a change of perspectives. He now uses phrases like "un orrenda lingua" (a form of expression found in Vincenzo Consolo[7]), pointing to what Italian has become after having been "invaded" by English.

The conclusion of Ray's article illustrates a medical case, in the sense that although Italian has lost its "linfa vitale", its evolution being arrested by English, there is still hope which is personified in the shape of Italian dialects which might revive the Italian language through periodical and regular transfusions. The optimistic tone turns pessimistic again when the author says that no transfusion will prove helpful as long as "la colpa fatale" has already stricken. The idea of isolation, or better said the fright of being excluded, of becoming a recluse from society for not following the trend is also recurrent in other Italian linguists.

There is a website with a very eloquent, teasing and provocative title, from which anyone can deduce the editor's position towards the English influence, namely stopitanglese.it. The motto of the website is rather allusive: *Italiani si nasce, Itanglesi si diventa*, and it presumably points out the distress of the author in front of the large number of people who tend to adopt such a hybrid form of communication. Massimo Arcangeli[8] states that this "Anglofilia forse inoffensive ma superflua e pretenziosa" has led to identifying that the most fearful adversaries and enemies of Italian are the Italians themselves.

In the end, there were maybe those strict and forbidding measures, laws and restrictions that made the Italian people (immediately after the fall of fascism) become so fond of the English culture, language, attitude (sometimes nonconformist) and people.

Itangliano has eventually become an accepted and intrinsic form of communication, despite the fact that authors like Crystal refer to these mixtures of languages as being characterized by a great complexity and subtlety of expression.

In conclusion, it is appropriate to say that only time can decide upon the fate of Italian and *itangliano*, respectively, since there will always be never-ending controversies on the topic.

Bibliography

BOTTICELLA, Tania, "*Si, Parliamo Itangliano, Baby!* Italian English Revisited", *The English Language(s): Cultural and Linguistic Perspectives*, Carol Percy (ed.), 2007, http://www.chass.utoronto.ca/~cpercy/courses/eng6365-botticella.html (consulted on 02.05.2014)

CASTELLANI, Arrigo, "Morbus Anglicus", *Studi linguistici italiani*, no. 13, 1987, p. 137-153.

CRYSTAL, David, *English as a Global Language*, 2nd edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

DARDANO, Maurizio, TRIFONE, Pietro, *La nuova grammatica della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli Editore, 2001.

DUNLOP, Anna, "Parliamo itangliano", *English Today*, vol. 5, Cambridge: Cambridge University Press, 1989, p. 32-35.

ELLIOT, Giacomo, *Parliamo itang'liano*: *ovvero le 400 parole inglesi che deve sapere chi vuole fare carriera*, Milano: Rizzoli, 1977.

[7] A Sicilian writer.

[8] Linguist, professor, letterary critic and writter, director of Osservatorio della Lingua Italiana Zanichelli.

FANFANI, Massimo, „Anglicismi" în *Enciclopedia Treccani*, 2010, http://www.treccani.it/enciclopedia/anglicismi_%28Enciclopedia_dell%27Italiano%29/ (consulted on 30.04.2014).

GABRIELLI, Aldo, *Grande dizionario italiano*, http://dizionari.hoepli.it/Dizionario_Italiano.aspx?idD=1 (consulted on 30.04.2014)

GARZONE, Giuliana, *Osservazioni sull'assetto del testo italiano tradotto dall'inglese*, in Cardinaletti & Garzone, 2005, p. 35-58.

GIOVANARDI, Claudio, GUALDO, Riccardo & COCO, Alessandra, *Inglese-italiano 1 a 1. Tradurre o non tradurre le parole inglesi?*, San Cesario di Lecce: Manni, 2008.

MCARTHUR, Tom, *The Oxford Guide to World English*, London: Oxford University Press, 2002.

MIGLIORINI, Bruno, "Purismo e neopurismo", *La lingua nostra* 2, 1940, p. 47.

PAVESI, Maria, *La traduzione filmica. Aspetti del parlato doppiato dall'inglese all'italiano*, Roma: Carocci, 2006.

PULCINI, Victoria, "Attitudes towards the Spread of English in Italy", *Worlds Englishes*, no. 16.1, 1997, p. 77-85.

PULCINI, Victoria, „Italian", GÖRLACH Manfred (ed.), *English in Europe*, Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 151-167.

RAY, Leslie, „Italiano moribondo, l'assassino è inglese", *The Linguist*, 2004, http://leslieray.co.uk/writings.html.html (consulted on 02.05.2014).

ROSATI, Francesca, *Anglicismi nel lessico economico e finanziario italiano*, Roma: Aracne Editore, 2004.

SCHWEICKARD, Wolfgang, *Deonomasticon Italicum. Dizionario storico dei derivati da nomi geografici e da nomi di persona*, vol. 2, Tübingen: Niemeyer, 2006.

STOICHIȚOIU ICHIM, Adriana, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală,* București: Editura Universității din București, 2006.

TRIFONE, Pietro, "Call center. Fenomenologia del nuovo latinorum", *Malalingua. L'italiano scorretto da Dante a oggi*, Bologna: il Mulino, 2007, p. 155-163.

VIVIANI, Andrea, "Itangliano", *Enciclopedia dell'Italiano*, Istituto dell'Enciclopedia italiana Treccani, 2010,

http://www.treccani.it/enciclopedia/itangliano_%28Enciclopedia_dell%27Italiano%29/ (consulted on 26.04.2014).

www.stopitanglese.it (consulted on 26.04.2014).

http://it.wikipedia.org/wiki.itanglese (consulted on 02.05.2014).

MOTIVATED SIGNS IN THE DENOMINATION OF MUSICAL INSTRUMENTS

Roxana Vieru, Assist., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The arbitrary character of the linguistic sign in any natural language is a long debated theoretic problem. Numerous studies have shown, though, that some signs can be motivated to a certain extent. I shall here present the semantic connections different speaking communities make between names of musical instruments and some other signs.

Keywords: arbitrary, motivated linguistic sign, Semantics, musical instruments, metaphor.

Ca animal symbolicum, omul encodează în limbaj lumea care îl înconjoară după cum o percepe el la nivel senzorial și apoi o interpretează la nivel cognitiv în funcție de un număr de factori care îi definesc lui contextul (concept înțeles complex, cu determinări temporale, spațiale, sociale etc). Orice modificare a contextului (care se produce în mod perpetuu, pentru că există deplasări continue cel puțin pe axa temporală) antrenează cu sine noi interpretări ale realității. Fără ca în planul realității obiective să se întâmple ceva efectiv, la nivelul percepției, realitatea subiectivă, a individului, este mereu în transformare. Prin urmare, putem disocia între realitatea individului și chiar a unei comunități, pe de o parte, de realitatea absolută, abstrasă din sfera oricărei interpretări, pe de altă parte.

Raportarea individului vorbitor la referent se realizează mediat, prin intermediul conceptului, care se constituie în suport al semnului lingvistic. De la Platon până în timpurile moderne s-a discutat despre caracterul arbitrar sau motivat al obiectelor (în sens larg) și s-a arătat că nu există absolut nici o rațiune pentru care un anumit obiect să se lege de un anumit complex sonor. Logica dictează ca onomatopeele (cópii ale realității prin definiție) și exclamațiile să fie motivate și totuși comunități diferite le redau în mod diferit. Dacă românul descrie cântecul cocoșului drept *Cucurigu!*, englezul îl redă prin *Cock-a-doodle-doo!*, portughezul prin *Cocorocó!*, iar grecul drept *Κουκουρίκου!*. Se poate iarăși ușor descoperi, prin simpla observație, că reacția la o lovitură, de exemplu, se exprimă sonor diferit la popoare diferite. În felul acesta s-a demonstrat că până și aceste elemente de limbă sunt arbitrare. Ne putem pune întrebarea, însă, dacă nu cumva aceste sonorizări diferite nu sunt reflectări cumva ale acelor percepții diferite despre care vorbeam mai sus[1].

În general, semnele unei limbi (cu excepția celor de mai sus) sunt, după cum știm, arbitrare: asocierea conținutul lor, conceptul, cu forma lor, înșiruirea de sunete, se face în

[1] Se pot propune diverse experimente pentru a afla care este o posibilă explicație a acestor forme diferite. Iată unul: Doi indivizi provenind din comunități diferite sunt așezați într-un colț al unei camere, despărțiți de un paravan de restul camerei, iar în spatele paravanului se desfășoară o activitate de foarte scurtă durată pe care ei nu o pot vizualiza, dar o pot percepe auditiv, și vor fi rugați să descrie sunetele venite de partea paravanului opusă lor, ei vor răspunde în mod diferit. Dacă se va aduce în spatele paravanului o colivie cu o pasăre necunoscută lor, iar pasărea va începe să cânte, la fel ei vor descrie trilul în mod diferit, de unde rezultă din nou interpretări diferite ale realității. E posibil ca la nivel senzorial să existe diferențe de percepție, dar în mod cert diferențe vor exista la nivelul interpretării. Dacă, însă, în locul acelei păsări se va aduce un cocoș, cei doi indivizi vor descrie cântecul acestuia prin termeni deja fixați în limbile vorbite de comunitățile din care provin, ceea ce înseamnă că ei nu fac altceva decât să repete ceea ce s-a fixat deja în limba lor. Prin urmare, considerăm că onomatopeele, motivate la început, și-au slăbit treptat în conștiința vorbitorilor relația cu mediul (copilul mic, învățând să vorbească, crescut într-o comunitate de români, va spune că un câine face ham pentru că așa a auzit părintele spunându-i și nu pentru că a reprodus ceea ce a auzit de la câine).

În ceea ce privește exclamațiile, toți membrii unei comunități vor emite același sunet ca reacție la durere. De exemplu, toți românii vor spune au, iar asta se întâmplă pentru că așa s-au obișnuit să reacționeze verbal în comunitatea românească. Este posibil ca la origine și acest sunet, teoretic involuntar apărut și arbitrar ales, să fi fost motivat, dar în acest caz și-a pierdut mare parte din această motivație.

baza unei simple convenții. Semnele lingvistice cuprinse în texte stabilesc diverse legături între ele. Vom urmări, în cele ce urmează, relații motivate între semne, împletind expunerea teoretică cu o aplicație practică realizată asupra clasei de cuvinte care denumesc instrumente muzicale.

1. Relația semnului cu semne particulare

1.1 Majoritatea semnelor din orice limbă intră în relație cu semne din alte limbi printr-un raport de filiație, iar acest raport este unul motivat. În sensul acesta, saxofonul este astfel denumit de către români pentru că aceștia au împrumutat cuvântul de la francezi și de la germani (fr. *saxophone*, germ. *Saxophon*), violoncelul își explică numele prin raportare la etimonul italian și la cel francez (it. *violoncello*, fr. *violoncelle*) și așa mai departe.

1.2 Denominația instrumentelor muzicale convenționale include, alături de multe nume simple fără aparentă motivație originară și câteva construite prin procedee interne ca derivarea (derivatele se raportează la clase de semne – vezi *infra*) sau compunerea. O primă impresie pe care o degajă simpla rostire a unui element din ultima categorie este aceea că numele astfel formate realizează descripții ale referenților cu ajutorul formanților lexicali. Pentru a vedea dacă ipoteza se și verifică vom pleca de la câteva exemple.

Dacă în limba română cimpoiul are un nume despre a cărui etimologie nu știm încă nimic și, prin urmare, acestui nume nu-i putem căuta o justificare, în engleză obiectul amintit este desemnat prin compusul *bagpipe(s)* (de obicei cu formă de plural) (*bag* „pungă” + *pipes* „țevi, tuburi”, „fluier”), prin *doodlesack* (în engleza dialectală) (*doodle* < tc. *duduk* „fluier” + *sack* „sac, pungă”) sau, simplu, *pipes* descriind vag un instrument compus din mai multe fluiere (prin *pipe* se poate desemna orice instrument de suflat, în sens foarte larg). Alte limbi germanice au desemnat obiectul amintit prin construcții similare celei folosite de scoțieni: germ. *Dudelsack*, dan. *sækkepibe*, norv. *sekkepipe*.

Câteva nume de instrumente sunt expresia compunerii savante realizate pe baza elementului de origine greacă *fon* „sunet” (și echivalentele lui în diverse limbi) (rom. *fon* < gr. *φονή*) și a unui al doilea element care poate avea, în fiecare caz, altă origine. Spre exemplu, numele xilofonului este la noi împrumutat din franceză; mergând, însă, din aproape în aproape, ajungem la originile sale grecești: *ξύλον* „lemn” + *φωνή* „sunet”[2]. La fel, numele vibrafonului, intrat în română din franceză, este tot un compus la origine cu prima componentă provenită din latină (de la verbul *vibrō, -āre*)[3]. Prin *balafon* se desemnează un fel de xilofon african, care prezintă, în plus față de forma sa simplă, un rezonator confecționat din bambus, lemn sau tigvă (ca termen specializat pentru domeniul botanicii); denumirea instrumentului provine din franceză, iar în franceză reprezintă un compus cu *bala*, pe de o parte și *phone*, pe de altă parte; *bala* este numele generic dat de populația africană *malinké* instrumentelor muzicale (v. Larousse). Saxofonul își trage numele de la inventatorul său belgian, Adolphe Sax.

În limba română, numele fluierului îngemănat este cât se poate de transparent: instrumentul muzical astfel desemnat este format din două fluiere[4] conectate între ele care astfel emit concomitent două triluri (diferite ca sonoritate).

O liră a vechilor greci, construită cu un număr variabil de corzi, poartă astăzi în diverse limbi nume compuse după tiparul [numeral + substantiv] prin care se descrie sumar instrumentul, de la care se reține constituentul de prim rang, diferențiind totodată între ele

[2] Sensul descriptiv s-a pierdut, pentru că instrumentul nu se mai face doar din lemn.
[3] Vibrafonul este construit în mod analog cu xilofonul, dar în plus are câteva tuburi de rezonanță pentru a prelungi sunetele rezultate din ciocnirea lamelor metalice.
[4] Aceste două tuburi nu sunt identice: unul are un număr mai mare de orificii decât celălalt și emite, astfel, sunete diferite de ale „geamănului”.

elementele distincte care compun această clasă de obiecte. În română se înregistrează cuvintele compuse *tetracord, hexacord, heptacord, octacord, decacord,* toate provenite din franceză, limbă în care cuvintele au intrat din latină, iar aici din greacă. Interesant este faptul că latina a conservat conținutul semantic al cuvintelor grecești care au stat la baza înlănțuirii etimologice, franceza l-a orientat spre descrierea tonurilor muzicale produse cu aceste instrumente, în timp ce româna înregistrează atât semele cuvintelor grecești, cât și ale celor franceze.

În franceză, acordeonul este desemnat prin mai mulți termeni sinonimi, dintre care reține atenția o construcție descriptivă de tip perifrastic utilizată într-un cadru restrâns, familial: *piano à bretelles* (literal: „pian cu bretele").

Alături de compusele motivate se pot identifica și câteva nume simple (e drept, mult mai puține). Numele *corn,* dat unei grupe întregi de instrumente, este un semn care astăzi, pentru vorbitorul obișnuit de limbă română, se motivează prin asemănarea cu forma cornului animal; pentru câțiva, însă, care știu că la origine instrumentul era confecționat chiar din coarne de animale, semnul are o motivare suplimentară. Omonimia prin care se motivează un semn prin celălalt se înregistrează și în alte limbi: engl. *horn,* germ. *Horn,* dan. *horn,* norv. *horn,* fr. *corne,* sp. *cuerno,* it. *corno*.

Trianglul este instrumentul de percuție de forma triunghiului de la care își ia și numele; cuvântul românesc prin care se desemnează forma geometrică îl calchiază pe cel francez, *triangle*, însă numele instrumentului muzical se ține aproape de cel al etimonului (fiind doar o adaptare fonetică a acestuia la fonetisme românești). Nomenclaturile instrumentelor muzicale din alte limbi rețin și ele pentru referentul amintit termeni omologi celui românesc: engl. *triangle*, germ. *Dreieck,* it. *triangolo,* pg. *triângulo,* ung. *háromszög*.

Instrumentul cunoscut în engleză ca *theremin* își ia numele de la inventatorul său rus[5].

1.3 Diverse nume proprii, fie ele antroponime sau toponime, s-au construit pe baza unor denumiri de instrumente muzicale sau de instrumentiști. Motivarea, în cazul acesta, se produce în sens contrar celei din situațiile de mai sus, adică dinspre numele instrumentului spre nume de oameni și locuri. Dicționarele onomastice înregistrează multe antroponime construite pe acest principiu, atribuirea de astfel de nume fiind inițial motivată, la primul dintre membrii familiei; motivația se opacizează treptat, până când la generațiile mai îndepărtate se suspendă. Din nume de familie precum *Trâmbițaș, Doboș, Trâmbaciu, Toboșaru, Tâmpănariu, Surlașiu, Cimpoieru, Sipoș, Barabanciu* (de la *barabană*; „cel ce bate darabana (darabana, toba)") se recuperează informația că primul din șirul de persoane care poartă aceste nume a avut ocupația exprimată prin numele propriu (cântăreț la un anumit instrument). Nume ca *Fluieraș, Caval* sau *Tilincă* provin de la numele comune corespunzătoare, nume de instrumente muzicale. În *Trâmbițoniu* (formă specifică Banatului, cu sunetul palatal păstrat în sufixul *-ońu*) se observă baza de derivare *trâmbiță* și sufixul marital care îl înlocuiește în Banat pe *-escu* (Constantinescu : LXIV); Al. Graur susține că formele derivate cu sufixul *-ońu* sunt refăcute după femininul *-oaia* (Graur : 132).

N. Drăganu identifică un pârâu Tatu-*Cimpoiașu* în Râmnicul Sărat (Drăganu : 181) și o localitate *Tulnik* în afara granițelor noastre (Drăganu : 103), vârful unei înălțimi *Capu-Bucium* (Drăganu : 174). Numeroase dealuri, comune, sate și schituri poartă nume ca *Bucium, Buciumi, Buciumeni* (vezi *Marele dicționar geografic al Romîniei*; este înregistrat în această lucrare și numele unui medelnicer *Bucium*). La gurile Dunării se înregistrează numele lacului *Cimpoaia* (vezi dicționarul geografic amintit). O movilă se numește *Movila Fluerarului*, iar un deal se numește *Fluerea*. Mai multe sate și cătune poartă numele *Doba,*

[5] Instrumentul este electronic, nu necesită atingere și este controlat de mișcări ale mâinilor prin aer. Numele inventatorului Lev Teremin a suferit transformarea în Theremin în timpul șederii sale în Statele Unite.

Doboș, Doboșani, Schitul-Doboș. Astfel de nume sunt veritabile oglinzi ale vieții pastorale duse de vechii români (multe dintre instrumentele reflectate în aceste nume erau folosite în primul rând de oieri).

1.4 Unele elemente de argou sunt creații metaforice care au la bază comparația lor cu instrumente muzicale. Toate instrumentele cu formă falică se regăsesc în construcții argotice. Câteva instrumente muzicale sunt asociate unor persoane cu care au în comun emisii de sunete stridente: *trompetă, trâmbiță*; astfel de asocieri dau naștere apoi la altele noi: prin metonimie, doar organul vorbirii va purta nume ca *trompetă, trâmbiță, flașnetă, trombon*. O simplă răsfoire a diverselor dicționare de argou va scoate în evidență bogatul inventar de expresii care conțin nume de instrumente muzicale și care au sensuri din cele mai diverse, uneori reieșite din asociații neașteptate.

1.5 În privința fitonimiei românești, se poate observa că există câteva nume de plante care se raportează la nume de instrumente muzicale, dată fiind asemănarea fizică a referenților: *Trâmbiță* (*Trâmbița-ciobanului, Trâmbița-mușchiului*) și *Clopoței* (*Clopoței-cornuți, Clopoței-de-primăvară, Clopoței-muntenești, Clopoțele, Clopotu-mănăstirei*)[6].

Și în ultimele două cazuri discutate, motivarea se face dinspre semnul care denumește instrumentul muzical și nu invers.

2. Relația semnului cu grupe de semne

2.1 Unele note din conținutul semantic al mai multor nume se pot asocia și pot determina constituirea unei clase. Orice element mai mult sau mai puțin cunoscut unui vorbitor care are în mod real sau doar aparent note similare cu altele dintr-o clasă binecunoscută generează asociații spontane la decodare. Nume precum *clopoțel, fluieraș* sau *muzicuță*, ca derivate diminutivale, nu ar putea fi nicicând asociate unor instrumente de mari dimensiuni. Chiar fără a le cunoaște cu precizie, un cunoscător al limbii române va începe descrierea referenților desemnați prin astfel de cuvinte prin precizarea că sunt de mici dimensiuni: *-el, -aș* și *-uță* sunt sufixe diminutivale, prin urmare acești termeni, care pornesc de la bazele *clopot, fluier* și *muzică*, sunt obiecte mici, variante ale obiectelor ale căror nume sunt reprezentate de baze.

2.2 Unele nume compuse prin alăturare ale unor instrumente se construiesc pe baza a trei tipare principale. Ele au în vedere determinarea altor nume, cunoscute, de instrumente prin adjective care se referă la: originea instrumentului (dacă acesta are o notă semantică suplimentară sau diferită în raport cu a semnului deja cunoscut), dimensiunile instrumentului, respectiv calitățile sunetelor emise. În prima categorie se înscriu nume precum *corn englez, tobă provensală, talgere turcești / chinezești*; în categoria a doua intră nume precum *flautul mic, toba mică / mare, oboi mic*; în ultima categorie intră *oboi bariton / alto, tambur major, fligorn alto / bariton / bas / contrabas / sopran / sopranino / tenor*. Astfel, ele se motivează prin apartenența la grupe mari de semne.

3. Relația semnului cu semne din alte texte

Numele pe care le includem în această categorie sunt resimțite ca fiind puternic motivate de către persoanele cu un anumit grad de cultură. Pentru cei mai puțin instruiți, ele rămân simple semne arbitrare până în momentul în care li se facilitează înțelegerea legăturii între nume și context (plecând de la premiza că un astfel de moment ar putea exista).

[6] În acest caz, termenul clopot poate fi înțeles atât ca instrument muzical, cât și ca instrument folosit în ritul bisericesc.

3.1 Câteva nume de instrumente muzicale poartă amprenta mitologiei, oglindind astfel un context cultural larg. În acest sens, se observă cum naiul reflectă, prin numele pe care îl poartă la diverse popoare, legătura sa strânsă cu zeul *Pan,* cel care l-a creat, pentru a putea cânta cu el în amintirea frumoasei Syrinx, din trestia crescută în apa în care s-a aruncat zeița pentru a scăpa de urâtul zeu: engl. *pan flute* (*flute* „flaut"), germ. *pan-Rohr* (*Rohr* „tub"), dan. *panfløjte*, fr. *pan-tube* și *flûte de Pan*, it. *flauto di Pane*, pg. *flauta de Pã*. Grecii îi spun *αυλός του Πανός* (literal „trestia lui Pan"), iar ungurii îl numesc *pánsíp* și *nadsíp* (*nad* „trestie", *síp* „fluier", „tub"). Limba română a împrumutat de la turci numele de *nai* (< tc. *nay, ney*), care nu este un semn motivat decât prin simpla relație cu sursa, dar, mai nou, l-a preluat din franceză (aceasta, la rândul ei, din greacă) pe *sirinx* (variantă *syrinx*) și prin acest termen livresc atenția se reorientează și se concentrează asupra personajului feminin al mitului. Engleza are și ea varianta *Syrinx*, iar italiana *Siringa*.

Popoarele romanice, spre deosebire de cele germanice (pentru care vezi *supra* 1.2), au dat nume cimpoiului care să-l plaseze în contextul miturilor referitoare la muze, patroane ale celor nouă arte: fr. *cornemuse*, it. *cornamusa*, sp. *cornamusa* (literal „cornul muzei").

3.2 Instaurarea într-o limbă a unui enunț ca proverb sau zicătoare se justifică prin iterarea, în condiții similare, a acelei experiențe de viață trăite de un individ sau de o comunitate restrânsă care a dus la nașterea enunțului, sau prin asimilarea cu aceasta, sau prin extinderea cadrelor în care s-a consumat acea experiență. Apelul pe care îl face un emițător la o secvență de semne fixată într-o limbă va solicita, din partea receptorului, recuperarea ei dintr-un fond comun de cunoștințe și reinterpretarea ei prin prisma factorilor care definesc noul context. Dacă motivarea inițială a unei astfel de secvențe nu se menține și nu este cunoscută în totalitate tuturor membrilor comunității în mijlocul căreia își găsește funcționalitate, cel puțin se re-creează cu fiecare utilizare a ei, motivându-se suplimentar.

Observăm că există un număr apreciabil de expresii și proverbe românești care conțin nume de instrumente muzicale. Unele fac trimitere la vechi obiceiuri: *a bate toba / doba în țară sau în sat / la moară, a trâmbița* („a da de știre comunității" sau chiar „a da o știre în vileag" – anunțurile erau strigate de toboșar pe străzile urbei sau pe ulițele satului, după ce acesta bătea toba pentru a atrage atenția tuturor asupra sa), *cu lăuta și cu toba / adusei în casă gloaba* (cu aluzie la alaiul de nuntă; se spune despre cineva care și-a luat nevastă rea), *sus bat dobele, jos cad negurele* („cât cei de la putere se avântă în vorbe mari, oamenii simpli îndură"). Altele creează asocieri cu dimensiunile instrumentelor, uneori obținându-se enunțuri cu efect ironic: *parcă-i o drâmbă, parcă-i o scripcă* („e slab"). Altele fac aluzie la anumite caracteristici de confecționare a instrumentelor (unele au corzile, iar altele membranele foarte bine întinse pentru o bună emisie a sunetelor): *a lega cobză pe cineva, nu întinde coarda* sau *coarda la violină, când e mai întinsă, dă sunetul cel mai bun, dar atunci se și rupe* („să fii cumpătat"); *a atinge coarda subțire / sensibilă / simțitoare* („a face pe cineva să vibreze de emoție", „a impresiona"); *coardă, strună, treaba merge strună* („întins, fără obstacole"); *a mișca toată coarda* („a face ce poate pentru a reuși"); *i s-a făcut burta tobă* („a mâncat prea mult"). Prin structurile care se construiesc pe baza numelor instrumentelor de percuție se face aluzie la modul în care acestea se manevrează pentru a fi făcute să emită sunete: *s-a sfetit pe tobă, a-i face spinarea tobă, tobă de bușeli, făcut tobă de bătăi, a face pielea burduf de cimpoi* („a bate"). Puține sunt cele care fac trimitere la cântul lor și la efectele pozitive produse prin cântec: *gâtul lui e scripcă* („cântă frumos"), *a da în surle* („a se bucura"), *a-i cânta cuiva în strună* („a linguși pe cineva" – a însoți acțiunile cuiva de laude), *a lăsa în coarda de jos* sau *a muia coarda* („a scădea din pretenții"); se pot surprinde și efecte negative în cazul în care cântărețul folosește impropriu instrumentul sau instrumentul nu are caracteristicile pe care ar trebui să le aibă în mod normal: *vioara cu o coardă numai n-are nici o dulceață* („petrecerea fără multă socializare este monotonă"). *A întoarce pe altă strună* înseamnă „a-și schimba părerea". În fine, în unele structuri se

asociază calitatea materialului instrumentului muzical cu aceea a colaboratorilor pe care și-i alege cineva (când dorește obținerea de rezultate notabile): *din orice lemn nu se face bucium* sau *din orice lemn îți place / fluier nu se poate face* (o variantă similară există și în alte limbi, dintre ele doar germana se mai folosește de numele unui instrument muzical: *nicht aus jedem Holz kann man Pfeifen schneiden* – vezi Zanne, no. 9789)[7].

3.3 Numeroase probleme întâmpină traducătorii în echivalarea numelor de instrumente în diverse limbi; realitățile nu corespund de la un spațiu cultural la altul, așa încât transpunerea nu poate fi decât aproximativă. În cazul Bibliei, de exemplu, se observă că realitățile actuale europene nu se mai pot suprapune peste cele vechi semitice. În această situație, unii traducători ai textului sacru au recurs la soluția aproximării conținutului, alții la adaptarea formelor (în acest caz se reflectă în traduceri textele-sursă, izvoarele după care s-a realizat traducerea). Denominația instrumentelor muzicale întâlnită în traduceri trebuie proiectată într-un context mult mai amplu decât cel al textului propriu-zis; decodarea se face prin raportare la diverse variante, în limbi vernaculare, ale textului sacru. O structură pe care o întâlnim într-un text se motivează direct prin structura regăsită în textul avut în față de traducători și (eventual) indirect prin structura din textul originar.

În tot acest excurs am avut în vedere funcționarea semnului lingvistic complet (expresie și conținut) în diverse contexte și relațiile pe care acesta le poate dezvolta (pentru că el nu poate dezvolta sensuri singur, în mod independent). La fiecare verbalizare a unui semn se evocă notele elementare de conținut cu care el s-a fixat deja în limbă, dar se pot pierde unele laterale (legătura inițială cu alte semne), după cum semnul se poate înzestra cu unele note de conținut noi (de exemplu, prin tropi).

Bibliografie selectivă

Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic romînesc*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1963.

Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului [O introducere în hermeneutica sensului]*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013 [Ediție îngrijită de Jörn Albrecht. Versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu].

Drăganu, Nicolae, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, Imprimeria Națională, București, 1933.

Dumistrăcel, Stelian, *Pînă-n pînzele albe* [*Dicționar de expresii românești*], Institutul European, Iași, 2001.

Graur, Al., *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965.

Iordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Lahovari, George Ioan, Brătianu, C.I., Tocilescu, Grigore, *Marele dicționar geografic al Romîniei [alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe]*, Stab. Grafic J. V. Socecu, București, 1898-1902 [vol. I-V].

Panțu, Zach, *Plantele cunoscute de poporul roman*, ediția a doua, Editura Casei Școalelor, București, 1929.

Zanne, Iuliu, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, Editura Librăriei Socecu & Comp., Bucuresci, 1900, vol. IV.

Dicționare

MDA, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.

Webster New World College Dictionary, MacMillan, USA, 1997.

Larrouse – online (http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais).

[7] Toate exemplele sunt extrase din culegerea lui Iuliu Zanne, dar ortografia este adaptată la normele actuale.

http://www.librariamuzicala.ro/cs-docs/11441-1341734582.pdf
Diverse dicționare bilingve.

THE PLURALITY OF AUDIENCES AND THE POLYPHONY OF THE BIBLICAL TEXT IN BRUEGGEMANN'S THEOLOGY

Mihai Handaric, Assoc. Prof., PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: The author of this article, (The Plurality of Audiences and the Polyphony of the Biblical Text in Brueggemann's Theology) discusses about the relationship between multiple audiences and the polyphony of the biblical text as it may be observed in Brueggeamann's interpretation of the Old Testament text. The paper discusses two important aspects, which are present in the interpretative paradigm proposed by Brueggemann. In the first part it is presented the relationship between the diversity of audiences, who are reading the biblical text, and the polyphonic character of it. In the second part, it will analyzed the way Brueggemann tries to reconciliate the polyphonic character of the text with its normative function for the community of faith. The author uses the courtroom language to demonstrate the internal tendency of the sacred text, to impose a certain alternative, from the multiple divergent testimonies which are present in it. It is what Brueggemann calls: the process of "adjudication".

Key words: Brueggemann, polyphony, rhetorical criticism, Yahweh, audience, adjudication

In order to understand why we chose Walter Brueggemann to discuss a mixed subject about plurality of audiences, which belongs to the area o sociology, and the polyphonic caracter of the biblical text, which belongs to the area of rhetoric and theology, there is necessary to offer some information about the author. He was born in 1932, in the town Tilden, Nebraska, United States of America.[1] In 1955 he obtained a BA degree in Sociology from Elmhurst College. New York. In 1974 Brueggemann received a Ph.D., in education from Louis University. This explains why Brueggemann was interested to apply a sociological method in interpreting the sacred text of the Old Testament. In 1958 he received his B.D., in the area of Old Testament studies from Eden Theological Seminary, and in 1961 he obtained the degree of Doctor in Theology (Th.D.) in Old Testament, from Union Theological Seminary.

We may say that his interest in sociology was determined also by the historical period during which he activated. At the social level America passed through the Vietnam War. In the same time, this society was characterized by turmoil from inside, because the civil rights movement (Parrish, A 1998, 570).

On the other hand in the theological area, the leading scholars, such as James Barr, Brevard Childs, James Muilenburg and Langdon Gilkey, started to criticize the so-called Biblical Theology Movement.[2]

The famous lecture entitled "Form Criticism and Beyond," held by James Muilenburg,[3] who was one of Brueggeman's teachers at Union Theological Seminary, which was held at the opening of the academic year in 1968, was decisive for determining the

1 See the article of V. S. Parrish, entitled "Brueggemann, Walter," from the volume, McKim, Donald K., editor, Historical Handbook of Major Biblical Interpreters, (Downers Grove: InterVarsity Press, 1998), p. 570-75.

2 See James Barr, The Semantics of Biblical Language, (Oxford: Oxford University Press, 1961), Brevard Childs , Biblical Theology in Crisis, (Philadelphia: Fortress Press, 1970), and Langdon Gilkey Gilkey, Langdon, „Cosmology, Ontology, and the Travail of Biblical Language" in Journal of Religion, vol. XLI, (Chicago, Illinois: The Universitiy of Chicago Press, 1961), p. 194-205.

3 James Muilenburg with his article "Form Criticism and Beyond, " în Journal of Biblical Literature, editor: Morton S. Enslin, vol. LXXXVIII, (Philadelphia: The Society of the Biblical Literature, 1969).

radical shift from the traditional paradigm used till then in the area of biblical theology, toward the so called rhetorical criticism.

Brueggemann published an impressive number of articles and books, which were decisive for convincing the scholars about an alternative approach to the sacred text, different than the traditional historical critical method.[4]

He had an important contribution to the downfall of the critical historical method, while being in the position of general editor to the Fortress Press from Philadelphia. Here he helped other young theologians to publish their books, in which there were proposed new directions in interpretation (Barr; 1999, p. 540-541).

Brueggeamann was also interested to promote the cooperation between the Church and the Academy, in the proces of Old Testament interpretation. He considers that the writing of an Old Testament theology must be done in an ecclesial context (Brueggemann; 1997, p. 743). Brueggemann had in view the audience. Therefore, he intended to offer to the ministers, commentaries which will help them to compose biblical messages.5

Brueggemann asserts that between '60s and '70s, for a period of twenty years, biblical theology research passed through a time of confussion. He is not too much disturbed by this confussion as long as it is allowed to different voices to express themselves in the interpretation of the Scripture (Brueggemann; A 1999, p. 108-109; Brueggemann; A 2002, p. 415).6

In the present, Brueggemann is considered the main reprezentative in the area of Old Testament interpretation in the last part of the 20th century. His main concern was to discover the relatioship between the bibical text and the real life of the interpretative community (Moberly; A 1999, p. 472).

He is a strong defender of pluralism. Even though he is opened to the polyphony, Brueggemann refrains to go to the extreme in biblical interpretation.[7]

Concerning the structure and the content of Brueggemann's paradigm of interpreting the Old Testament, we will refer to his main book, which was published in 1997.[8] Here the author concentrates on the testimonies about the Yahweh, the God of Israel, formulated by different voices from the text. In order to explain the text, by using this perspective, Brueggemann applies the model of the trial court in order to include the competent voices which speak in the Old Testament (Brueggemann; 1997, p. 63-64). Under the concept of testimony, Brueggemann includes the most common testimonies of Israel about God, which he calls them "the core testimony" (Brueggemann; 1997, p. 120-133). Another kind of testimony is called "the counter-testimony," which describes those texts which challenge the assertions included in the common testimonies.[9]

In this article we will analyze two important aspects, which are present in the interpretative paradigm proposed by Brueggemann. First of all we will see the relationship between the diversity of audiences who are reading the biblical text and the polyphonic character of the sacred text. In the second part, we will try to understand how, Brueggemann

4 Till 1998, Brueggemann published over twenty volumes with essays, and books, and over eighty articles in different important magazines. See Atla Vista, CD. See also the article "Brueggemann, Walter..."by V. S. Parrish, from Historical Handbook of Major Biblical Interpretation, ed. McKim, 1998, op.cit., p. 570.

5 Walter Brueggemann, 1 Kings, din Knox Preaching Guides, editor: John H. Hayes, (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 78.

6 The article of Walter Brueggemann, "The ABC's of Old Testament Theology in the US," from Zeitschrift fur die alttestamentlische Wissenschaft (ZAW), edited by: Hans-Christoph Schmitt şi Gunther Wanke, (Berlin şi New York: Walter de Gruyter) vol. 114 (2002).

7 See Walter Brueggemann, Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy, (Minneapolis: Fortress Press, 1997), p. 99-101.

8 See Walter Brueggemann, 1997, op.cit.,

9 Ibid., p. 319-410.

tries to reconciliate the polyphonic character of the text with the normative character of it. In this way, using his courtroom language, we will speak about the so called process of "adjudication", as a way of explaining the authoritative dimension of the text for the community of faith.

1. The audience and the polyphonic text

Brueggemann shows that the pluralism of the audience, fits very well with the polyphonic caracter of the biblical text. Here he mentions Colleridge Mark's article "Life in the Crypt or Why Bother with Biblical Studies"[10], where it is asserted that any totalitarian metanarative, including that of the Bible, has long been discarded in the contemporary world. But now researchers from the academic circles, trying to oppose any kind of deconstruction, which ultimately lead to solipsism, are heading back to the Bible in order to seek a metanarative, other than totalitarian.

He observes that, what is specific to the Bible, is its polyphonic character. The Bible supports a common metanarative, but one that includes a diversity of voices. "many stories comprise *the* story. God's story is both single and several. It also insists upon a narrative which at times is most disjoined and the connectedness of which is perceived only by way of struggle"(Brueggemann;1997, p. 88). In his theology, the glue that connects diverse voices together in the biblical text is "the struggle".

He argues that the interpreters neglected the role of audience in the biblical text. In his book, *In Man We Trust: The Neglected Side of Biblical Faith*,[11] Brueggemann investigates an aspect less discussed, namely, the "faith" God has in his believers. He observes "quite specific cases in which the hope of God is affirmed or discerned in processes of historical interaction" (p. 2). It is stressed man's contribution in the process of witnessing in favor of God. In this sense, he speaks about the importance of the lament, in keeping the covenant. In his article "The Costly Loss of Lament,"[12] he says that the Christian life is threatened, if the complaint of the believer disappears. For example, the removal of the the psalms of complaint, would result in loss "of life and faith incurred, when the lament Psalms are no longer used for their specific social function" (p. 57). We would assist to a "loss of genuine covenant interaction" (p. 60), "the *shifting of the question of theodicity*" (p. 61), and "the normal mode of the theodicy question is forfeited" (p. 66).

He accepts different voices to dialogue in interpreting the same sacred text, allowing too much freedom for expressing their point of view, without establishing a clear criteria of evaluation of the authenticity of those voices.

There is also a problem in the way he sees the relationship between ontology and speech in biblical theology. Brueggemann says that there is no need to make a clear separation. This clear mark between ontology and rhetorics will be necessary only in the case of systematic theology (Brueggemann; 1997, p.17-18). He does not offer a satisfactory solution to the relationship between rhetoric and the reality behind the text (the metaphysics).

Brueggemann suggests that we have to appeal to a simply rhetorical approach to the sacred text, without taking into account the metaphysical dimension of the text. However, he is criticised because of neglecting the ontological dimension in biblical interpretation. This

10 Published in Biblical Interpretation 2 (July 1994), p. 139-151.

11 Walter Brueggemann, In Man We Trust: The Neglected Side of Biblical Faith, (Richmond: John Knox Press, f.a).

12 Walter Brueggemann, "The Costly Loss of Lament," din Journal for the Study of the Old Testamet, 36 (Sheffield: JSOT Press, 1986), p. 57-71.

does not do justice to the Old Testament theology, because the text cannot be limited to rhetoric.

Brueggeamann uses the rhetorical and sociological approach in order to explain the meaning of the biblical text, which involves the metaphysical dimension of the reality to which the text bear witness.

There are also, some dangers of an interpretation that focuses on the audience. One, is to make normative, the experience of the interpretative audience, when trying to extract the meaning of the text. We may see this in Samartha's article,[13] when speaking about the salvation event. She argues that Scripture supports multiple interpretations of the same event from the Bible. For example,

> the story of the exodus, the liberation of the people of Israel from bondage in Egypt, their journey through the wilderness, and later on their crossing the Jordan to enter the promised land, has become for Christians 'salvation history.' It has been interpreted in an exclusive way to mean that God's liberating work was revealed only in the history of Israel and, later on, in the history of the other peoples and nations to be related to God's saving work in history (Samartha; A 1994, p. 352).

She continues by saying that there are several possible interpretations of the same event from Scripture, and they will apply differently from case to case. "Different interpretations of the same event are possible within a particular scripture itself, and that therefore no single interpretation, or the self-perception of *one* people in relation to their God, can be made the *norm* to judge God's relationship to other people in history" (Samartha; A 1994, p. 353).

In this case we assist to *a radical change in the interpretation of the text*. This change is based on the postmodern presupposition, namely, that *my own opinion is normative*, and that the other's stories or intepretations are opressive stories.[14]

We have to keep in mind that the community of Israel has been privileged among the other partners of Yahweh from the biblical text. It is placed as a model for the other nations. Therefore, to say that *God's relationship with other nations is seen as equal to Israel's relationship with Yahweh, contradicts the core testimony of the text, which is seen as normative for understanding its message.*

Another danger of focusing on the audience, is *to treat the text as being independent of its author.* In one of his chapters, entitled "Beginning from the Audience," Goldingay observes this shift in interpretation, from focusing on the historicity of the events, described in the text, *towards a rhetorical approach, which, ultimately, is leading to the autonomy of the text.* In this way the meaning of the text is dependent of the audience, to which it is addressed.

Goldingay believes that even though we use different methods in interpretation, we do not have to give up the historical approach. It would be a sign of naivety, to jump up from the historical method, and embrace approaches that focus on the text, thinking that we have found the ideal solution. "As if we have, at last, found interpretation's long-sought dream bride. The era in literary criticism that sought to understand poems and novels, on the basis of their background in history and in their author's experience, was indeed followed by an emphasis on the autonomy of the literary work, but that has in turn, been

13 S. J. Samartha, "Religion, Language and Reality: Towards a Relational Hermeneutics," in Biblical Interpretation: A Journal of Bible and Theology, vol. 3, (Leiden: E. J. Brill, 1994).

14 See J. Sire, The Universe Next Door; Downers Grove: InterVarsity Press, 2004 (Romanian translation), p. 224.

supplemented by further critical approaches, in particular, ones that focus on the readers or audience who receive and respond to works."[15]

From this perspective, Brueggemann makes important observations concerning interpretating the biblical text. However, when speaking about different voices present in the text, and in the interpretative community, the way he is stressing diversity, affects the basic testimony.

We understand that the interpreter cannot situate himself outside of a particular interpretative community. On the other hand, a faithful intepreter will support the core testimony as normative for every community of faith, that shares the same sacred text. It is necessary to maintain a balance concerning the methods used to approach the text. The context of the audience is important, in order that the message of the text to be relevant. In fact Brueggemann recommends, to those who write biblical theology, tot interpret the text respecting its polyphonic character, "centered enough for its first listerning community...(but also) open enough to be compelling for its second listerning community, which may be drawn to its truthfulness, but is fearful of any authoritarian closure or reductionism" (p. 89).

He observes, too, that the core testimony of Israel, form the Scripture "is not a dictator. It will not impose its will. It can only issue its summons and its invitation, and await a decision that is always to be made yet again. When an affirmative decision is made, a real world of onthological substance follows" (p. 725). The core testimony is not a dictator, because always it is respected the free will of man, but in order that a real world to open up, it is necessary to comply to this testimony of the biblical text.

He observes well "the relevance of the Biblical tradition for our kind of world."[16] From his own perspective, the polyphonic sacred text is interpreted in the ecclesial community, which is rooted in a specific life situation, characterized also by polyphony. It

is interpretation done in an idiom of the testimony of the text...the combination of core testimony and counter-testimony constitutes the idiom of Israel's faith. It is, then, this idiom that may be practiced in an ecclesial community of interpretation...in contemporary ecclesial communities...that idiom is recoverable when the community accepts that its own cadences and dialect are derivative from that idiom...such a community of interpretation moves past the Cartesian dilemma - now aware of the great suspicions of Freud and Marx, fully present to the great ruptures of Auschwitz and Hiroshima to buoyant 'second naivete' in the end convinced that no cadence of speech, no dialect of cummunication, no idiom of self-discernment is as powerful, as compelling, as liberating, or as tranformative as this one (p. 746).

As we see *Brueggeamnn accepts that the interaction of the audience with Yahweh requires that the audience to accommodate to the requirements of the divinity*. He says that recognizing Yahweh, requires the reorganization of all things, by the audience. The testimony about Yahweh, from the text, has a great impact over the life and the identity of Israel, which is the people of this text. This testimony is always seen from two perspectives, namely, "one to reorder the internal life of the community in ways faithful to Yahweh, the other to invite the world out beyond this community, to reorder its life with reference to

15 John Goldingay, Models for Interpretation of Scripture, (Grand Rapids: Eerdmans, Carlisle: The Paternoster Press, 1995), p. 35. See also Anthony C.Thiselton, „The New Hermeneutic," from New Testament Interpretation: Essays on Principles and Methods, ed., I. Howard Marshall, (Grand Rapids: Eerdmans, 1977), p. 63-4.

16 Walter Brueggemann, Tradition for Crisis: A Study in Hosea, (Richmond: John Knox Press, 1968), p. 12.

Yahweh... the acknowledgment of Yahweh at the center of life ...requires a reordering of everything else" (p. 747).

He offers two texts, in supporting this idea, namely: Joshua 24 and Isaiah 43. Scenarios in these two passages are paradigmatic for every generation who engages into a dialog, about God, as it is modeled here. The question is: "Whose testimony can be trusted?"; of those who support Yahweh, or of those who support the gods beyond the river, or gods of the empire. Finally, the witnesses who will be believed "will determine the shape of the world" (p. 750).

2. The adjudication in the polyphonic sacred text

Brueggemann observes also that the reader can identify in the text, the tendency to eliminate the confusion created by the presence of multiple and divergent voices from the text, by finding out an authoritative voice, which impose itself over all the other. The author uses a law court language to say that there is a tendency to "*adjudecate*" in the text.

Speaking about recent developments, Bruegeemann says that the Old Testament studies, are trying to show that in the theological discourse, we find out conflicting tendencies. His opinion concerning the picture of Yahweh in the biblical text, is a tendency to give up the process of adjudication. Brueggemann considers that the changes of the state of affairs described in the biblical text are determined by the very character of Yahweh, who is seen as contradictory (Brueggemann; 1997, p. 64).

He provides a summary of the conflicting trends which are present into the text. The first trend relates to the iconic and aniconic texts. He reminds Partick Miller, who considers that the predominant trend in Israel is aniconic ("suggestive rather than literally representational" (Webster)), as a distinctive feature of the Old Testament. This is evident in the contrast existing between the culture of Israel and other cultures. Israel is characterised by extreme radicalism.[17] The iconic texts are "tendencies toward consolidation and stability, based on a need for social order."[18] In the Old Testament text there are also, iconic texts. He gives as an example, the section from 1 Samuel 7-15, where such a conflict exists between those who reject and those who support the monarchy (p. 72).

The second contradictory trend, refers to the so-called bipolar type schemes and consolidation release. He offers the example of Israel's legal traditions, which contain a path of liberation, showing concern for debt cancellation, and a path of consolidation, which is particularly concerned with purity.[19] There is mentioned a third contradictory tendency, called the continue unresolved struggle. He says that for a responsible interpretation, it is necessary to maintain the struggle into a friendly atmosphere. This "is the real work of interpretation" (p. 73).

Frequently, the interpreter can distinguish different voices which decide "adjudicate" in the text. Brueggemann reminds Rainer Alberts claim, that the canon itself represents a compromise between different communities of believers, in which none is silenced or excluded from this process. "*The canon itself is an exercise in adjudication.* Much that the scholarly community has regarded as editing or redaction, is in fact that ongoing mark of

17 Patric D. Miller, "Israelite Religion," din The Hebrew Bible and Its Modern Interpreters (editori D. A. Knight şi G. M. Tucker; Chicago, Califorinia: Scholars Press, 1985), p. 211-213.

18 See Charles H. Cosgrove, from "Toward a Postmodern Hermeneutica Sacra: Guiding Considerations in Choosing between Competing Plausible Interpretations of Scripture," from Charles H. Cosgrove ed., The Meanings We Choose: Hermeneutical Ethics, Indeterminacy, and the Conflict of Interpretations, London and New York: T&T Clark International, 2004, p. 53.

19 Brueggemann mentions the book of Fernando Belo, A Materialist Reading of the Gospel of Mark (Maryknoll, New York: Orbis Books, 1981).

adjudication, in which any unsettled point, is reached only provisionally, and is in turn subject to reconsideration." This unsettledness is applied even "to the very character of Yahweh, the God of Israel... to wish for a more settled interpretation process is to wish for something that is not available in the Old Testament, and no amount of historical criticism or canonical interpretation can make it so... interpretation in the end cannot overcome the irascible pluralistic character of the text" (p. 64).

He observes that at first sight, there is a certain tendency towards uniformity in the Old Testament. He explains that this uniformity is due to the hegemonic trend showed by the community that has preserved the text. In his article "Bodied Faith and the Body Politic,"[20] he says that this uniformity was observed only later, by theologians. "Only lately have we noticed that the single voice of the Bible was possible and credible only because there was a hegemony of interpretation, a small, homogeneous community of interpreters who spoke from the same perspective and for the same vested interests" (p. 67). We recognize here the postmodern principle of the will to power, found in the philosophy of Friedrich Nietzsche.[21]

Looking from outside, there are many voices who struggle to impose themselves in the text. These different voices inside the text, represent different perspectives on the reality. But, there is not struggle, from the point of view of the audience, to which the text it is addressed. The struggle is done by that community, only for the implementation of the core testimony in the real life.

We observe that among the multitude of voices, who wanted to be heard into the text, there was one who imposed itself over the others. Brueggemann says that this was possible by the process of adjudication.

Concerning the ending of the canonization process, he says that the standard testimony, resulted by the end of this process, did not fully succeeded as the normative testimony for the readers of the sacred text. The testimonies from the biblical text "were often in profound dispute with one another, disagreeing from the ground up about the 'truth'...it is clear 'the final form of the text,' in its canonizing process, did not feature a complete hegemonic victory for any interpretative trajectory" (Brueggemann; 1997, p. 710).

Brueggemann insists upon allowing the voices from the text, to speak freely, but he speaks also about the importance of adjudication in the text. For example, even though, the image of Yahweh in the text is contradictory, Israel can trust his God. Israel reached to the conclusion that Yahweh "is stronger than the babylonian gods... Yahweh is the only God who has demonstrated power...(as a result) the other gods merit no obedience or defence."[22] Bruggeman talks about the need to trust God, regardless of circumstances. It is recalled the advice given by Yahweh to Judah, in the face of the babylonian invasion. He concludes that the God who "can be trusted in the face of Babylonians is the same God who must be obeyed in a season of Israel's self-indulgence."[23]

The adjudication is thus seen as a relativistic process. Adjudication is a partial solution applied for a limited audience, namely for Israel. The process of adjudication realized by a certain community may not be valid for another community. This perspective supports the extreme relativism in the process of applying the biblical text.

In order to preserve this relativity, he cautions against an excessively systematization of the Old Testament theology. "It is a temptation and a bane to try to thematize and

---

20 Walter Brueggemann, Old Testament Theology: Essays on Structure, Theme, and Text, editor: Patrick D. Miller, (Minneapolis: Fortress Press, 1992).

21 Friedrich Nietzsche, Beyond Good and Evil: Prelude to a Philosophy of the Future, transl., Mariane Cowan, (Chicago: Gateway Editions, Inc., 1955.

22 Brueggemann, op.cit., p. 1997, p. 150.

23 Brueggemann, op.cit., p. 1997, p. 153.

skematize data excessively, and I have no wish to impose a pattern on the material... I suggest this pattern only as a rough perspective, which has to be adjusted for each partner" (p. 552-553). He speaks about the ways Yahweh relates to his partners. The partner is created to obey, then he is abandoned, and finally he is rehabilitated for a new beginning. None of Yahweh's partners have their own resources, therefore, "in the end they are summoned outside themselves, in order to rely on this One whom Israel confesses to be uncompromising in sovereignty, but moved to always new measures of fidelity"(p. 556).

Based on his conclusion, we observe that different voices from the text, and outside it, must conform to Yahweh's expectations – that is, to the core testimony of the sacred text. The coherence of the core testimony was possible trough the process of adjudication.

In fact he acknowledges that "Yahweh is deeply enmeshed in a tradition of textuality, is committed to what has been previously claimed, and is held accountable for the chance for life together (between Yahweh and Israel. Thus the offer of Yahweh is not sheer capriciousness)" (p. 282).

This means that there is possible to explain logically Yahweh's behavior. Brueggemann's silence concerning adjudication, in certain sections of his work, can mislead the reader, by considering that in the text, there are statements (counter-testimony), which contradict the core testimony of the sacred text, such as those formulated by liberation theology, etc.

Concerning *the contradictory perspectives, which the theologians* have discovered into the biblical text, Goldingay[24] says that, it is an exaggeration to name "contradictions" the different perspectives present into the text. Because of the multitude of viewpoints "it will be a tour of force to interrelate its various viewpoints. But the statement is an exageration, arising partly out of a rather loose use of the word 'contradiction'...(better) the Bible is highly diverse, and they (the diverse perspectives) invite the interpreter to take up the challenge of relating them to each other, as part of the task of their theological explanation" (Goldingay; 1987, p. 15).

In fact Brueggemann himself concludes that "a coherent portrayal of Yahweh is the proper work of an Old Testament Theology" (p. 267).

3. Conclusion

In this article we have analyzed two important aspects, which are present in the interpretative paradigm proposed by Brueggemann. Concerning the first aspect, we saw the relationship between the diversity of audiences who are reading the biblical text and the polyphonic character of the sacred text. In the second part, we saw Brueggemann's endeavor to reconciliate the polyphonic character of the text with its normative character. He used a courtroom language, to say that the process of "adjudication" demonstrates the authoritative character of the text for the community of faith.

Brueggemann argued that the pluralism of the audience, fits very well with the polyphonic caracter of the biblical text. He observed that, what is specific to the Bible, is its polyphonic character.

However, we said that he allows too much freedom to the divergent voices, to express their point of view, without establishing a clear criteria of evaluation of the authenticity of those voices.

We showed that there are some dangers by focusing too much on the audience. One, is to make normative, the experience of the interpretative audience, when trying to discover

24 John Goldingay, Theological Diversity and the authority of the Old Testament, Grand Rapids: Eerdmans, 1987), p. iii-v.

the meaning of the text. We assist to *a radical change in the interpretation of the text*. This change is based on the postmodern presupposition, namely, that *my own opinion is normative for me,* and that the other's stories or intepretations are opressive stories.

Another danger of focusing on the audience, is *to treat the text as being independent of its author*. This shift in interpretation, from the historicity of the events described in the text, *towards a rhetorical approach, can ultimately lead to the autonomy of the text.* In this way the meaning of the text is dependent of the audience, to which it is addressed, and independent of the text.

We saw that it would be a sign of naivety, to jump up from the historical method, and embrace approaches that focus on the text, thinking that we have found the ideal solution. When speaking about different voices present in the text, and in the interpretative community, the way Brueggemann is stressing diversity, may affect the core testimony.

We understood that the interpreter is dependent of his own interpretative community. On the other hand, a faithful intepreter will support the core testimony as normative for every community of faith, that shares the same sacred text. It is necessary to maintain a balance concerning the methods used to approach the text.

Brueggemann observed also that the reader can identify in the text, the tendency to eliminate the confusion created by the presence of multiple and divergent voices from the text, by finding out an authoritative voice, which imposes itself over all the others. He uses a law court language to demonstrate that there is a tendency to "*adjudecate*" in the text.

He observes that at first sight, there is a certain tendency towards uniformity in the Old Testament. He explains that this uniformity is due to the hegemonic trend showed by the community that has preserved the text.

We observed that among the multitude of voices, who wanted to be heard into the text, there was one who imposed itself over the others. Brueggemann says that this was possible by the process of adjudication.

In his opinion, even the ending of the canonization process, did not fully succeeded as the normative testimony for the readers of the sacred text. Therefore, Brueggemann insists upon allowing the voices from the text, to speak freely. On the other hand, he underlines the the importance of adjudication in the text. Even though, in his opinion, the image of Yahweh in the text is contradictory, Israel can trust his God.

We said that the core testimony is not a dictator, because always it is respected the free will of man, but in order that a real world to open up, it is necessary to comply to this testimony of the biblical text. Based on our arguments, we said that different voices from the text, and outside it, must conform to the core testimony of the sacred text. In this manner, the coherence of the core testimony was possible trough the process of adjudication.

BIBLIOGRAFY

1. Barr, James, *The Semantics of Biblical Language*, (Oxford: Oxford University Press, 1961).
2. Belo, Fernando, *A Materialist Reading of the Gospel of Mark* (Maryknoll, New York: Orbis Books, 1981).
3. Brueggemann, Walter, *1 Kings*, din *Knox Preaching Guides*, editor: John H. Hayes, (Atlanta: John Knox Press, 1982).
4. _____, *Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy*, (Minneapolis: Fortress Press, 1997).

5. _____, *In Man We Trust: The Neglected Side of Biblical Faith*, (Richmond: John Knox Press, f.a).
6. _____, "The Costly Loss of Lament," din *Journal for the Study of the Old Testamet*, 36 (Sheffield: JSOT Press, 1986), p. 57-71.
7.
8. _____, *Tradition for Crisis: A Study in Hosea*, (Richmond: John Knox Press, 1968).
9. _____, *Old Testament Theology: Essays on Structure, Theme, and Text*, editor: Patrick D. Miller, (Minneapolis: Fortress Press, 1992).
10. _____, "The ABC's of Old Testament Theology in the US," from *Zeitschrift fur die alttestamentlische Wissenschaft* (*ZAW*), edited by: Hans-Christoph Schmitt şi Gunther Wanke, (Berlin şi New York: Walter de Gruyter) vol. 114 (2002).
11. Childs, Brevard, *Biblical Theology in Crisis*, (Philadelphia: Fortress Press, 1970)
12. Cosgrove, Charles H., "Toward a Postmodern Hermeneutica Sacra: Guiding Considerations in Choosing between Competing Plausible Interpretations of Scripture," in Charles H. Cosgrove ed., *The Meanings We Choose: Hermeneutical Ethics, Indeterminacy, and the Conflict of Interpretations*, London and New York: T&T Clark International, 2004
13. Gilkey, Langdon, „Cosmology, Ontology, and the Travail of Biblical Language" in *Journal of Religion*, vol. XLI, (Chicago, Illinois: The Universitiy of Chicago Press, 1961), p. 194-205.
14. Goldingay, John, *Models for Interpretation of Scripture*, (Grand Rapids: Eerdmans, Carlisle: The Paternoster Press, 1995).
15. Miller, Patric D., "Israelite Religion," din *The Hebrew Bible and Its Modern Interpreters* (editori D. A. Knight şi G. M. Tucker; Chicago, Califorinia: Scholars Press, 1985).
16. Muilenburg, James, "Form Criticism and Beyond, " în *Journal of Biblical Literature*, editor: Morton S. Enslin, vol. LXXXVIII, (Philadelphia: The Society of the Biblical Literature, 1969).

Nietzsche, Friedrich, *Beyond Good and Evil: Prelude to a Philosophy of the Future*, transl., Mariane Cowan, (Chicago: Gateway Editions, Inc., 1955.

17. Parrish, V. S. entitled "Brueggemann, Walter," in McKim, Donald K., editor, *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*, (Downers Grove: InterVarsity Press, 1998), p. 570-75.
18. Samartha, S. J., "Religion, Language and Reality: Towards a Relational Hermeneutics," din *Biblical Interpretation: A Journal of Bible and Theology*, vol. 3, (Leiden: E. J. Brill, 1994).
19. James Sire, *The Universe Next Door*; Downers Grove: InterVarsity Press, 2004.

Thiselton, Anthony C., „The New Hermeneutic," from *New Testament Interpretation: Essays on Principles and Methods*, ed., I. Howard Marshall, (Grand Rapids: Eerdmans, 1977), p. 63-4.

BUKOVINA OF MEMORY. NARRATIVITY AND CONSTRUCTION OF IDENTITY

Harieta Mareci Sabol, PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: There is a clear distinction between the historiography and memoirs. The first one claims to reconstruct the past more rigorous, based on the methods considered by historians as "scientific", descending deepest in the past, where the individual memory has not the access. Even so, the historians cannot ignore the memoirs approach as an expression of identity or as part of the identity discourse in Bukovina. In the former Austrian province's case, the collective memory functions as a framework within the individual memory is structured and its coordinates are geography and ethnicity. Most of the time, the "real geography", with a precise territorial representation, is transformed into a "personal geography" which draws further in a past created on a set of family memories called "memories of memories". The result is the capture of memoirs in a geographical area, physically, with homes, meadows, boulevards, roads or streets, with luxury restaurants, cafes, and summer gardens. The memoir's sequence is more authentic when the description is separated from stereotypes, clichés and, in general, from everything that hinders the spontaneity. Regarding the "place of memory" in the writings of Bukovinians, this is more than a "place of history". It is characterized by mobility, plasticity, objectivity, and illusion. Its understanding is rather a philosophy of history, rarely practiced by historians who prefer to start their research on strictly empirical facts. Although it may describe the same "place", there is not just one version. Even if the past event is unique, it can appear in multiple versions. In such a plural space, like Bukovina, there are two possibilities for the positioning of identity. Some writers understand that ethnicity has a key role in the community life, spreading a positive image of the "other" to convince that tolerance and respect are the conditions for a peaceful coexistence. In some other works, the meeting with the "other" is negatively valued. It creates a mental image uploaded with derogatory stereotypes, with reserve and fear.

Keywords: Bukovina, history, pluralism, memory, imagery.

In a time when multiculturalism and plural dimension of a geographic area motivate all kinds of meetings, the interest in Bucovina's history remains a current one. The "eternal present of memory", as it is shown in memoirs and autobiographical novels, reveals, in Bukovina's case, the convergence of cultures, historical data and facts with their illusions, stereotypes and clichés. It is well known that Bukovina is considered "peaceful, flourishing, in which 11 nationalities live together in harmony, happy under the Habsburg dynasty" [Grigorovici 2002, p.163]. In other words, it is almost an incredible space, and a beneficial province. In this sense, there are selected examples that can argue a good economic development, effective institutions, and obviously an intense cultural life. Yet, there are also preferences for contrasting aspects; in some works are drawn especially the conflicting situations or those that highlight examples of injustice, persecution, etc. Which of the two images of Bucovina is true? No one - would say Lucian Boia - for there is no real historical image [Boia 2006]. However, each of them wants to be credible as long as it provides tools justification for writing itself.

Methodological/ explanatory note

First, we must make some considerations about the place and role of memory in "building the past", especially since the authors of this type of narrative – named *non-fiction writings* – have a clear, specific goal in mind. From the perspective of cultural anthropology, the communication phenomenon on *self* (through *stories of life*) raises a number of issues; they are related to the documentary status because of the uncertainty, veracity of the story,

and because their dependence on both the historical context of the story. The historical criticism shows some skepticism about these types of sources. It says that the narrative style, identity, and authenticity of the text are elements that should lead to a careful reading and a reserved interpretation of these sources.

Between anthropology and history, literature comes to fill the possible "gaps". Analysis of literary discourse that does not ignore the chronological, ideological, and political context can be one of the options given to the interpretation of texts. Whether they belong to a *subjective literature*, to a *frontier literature*, to a *literature on the self* or *ego-graphy* - thanks to the varying degrees of fiction given to the reality by the narrator, in a form of its own - a text is constructed under an event's impact, because of the *labor of memory*, as Ricoeur recalls. Nevertheless, calling on memories, the author could be accused of bias or inaccuracy. Maurice Halbwachs believed that reproduction of memory is not retrieval, but rather a reconstruction, as well as the "world memory" (an imaginary world) mixing the real faces with the imaginary, and shaping the individual identity in accord to its own role [Halbwachs 1980].

Memories are related to the social frameworks in which the individual has grown and socialization occurring due to communication with other members of the group. This explains why memories belong the writer and to others, at the same time. The author thinks about a particular audience, knowing that someone, sometime, will read his or her lines. Many of the narratives are published during the author's life, which explains the omission of certain aspects, the invention, or the embellishment of others. Hence, the narrativity of text - otherwise, a quality of narrative - defined by Livia Polanyi as a response to questions such as: "What is worth telling, to whom and under what circumstances?" [Polanyi 1979, p.207–241] Hence, the historians' dilemmas on the analysis and interpretation of the literary discourse are in relation to chronological, ideological, or political context. Anthropology, history, and literature can build collaboratively the profile of individual and collective identity, of identity in national, family, ethno-linguistic, cultural, religious, psychosocial, and generational hypostasis. How an individual or group receives (or refuses!) otherness, how it is hidden (or not) within literature, how to build a portrait of an entity; there are so many ways to approach the issue of identity.

From the real geography to a personal geography

The places' geography represents one aspect in the narrative construction of Bukovinian's identity. "Bucovina of memory" is a utopian and mixed province, an "ideal base" for nostalgics and dreamers. It is a "special place", emotionally invested: the country of "Snows of Yesteryear" by Gregor von Rezzori [Rezzori 1991], a crossroads of East and West, a paradigm of a multifaceted society. This space of cultural symbiosis knows a competition among different groups or communities that (at least until 1918) do not exceed the limits of "civilized rivalry", encouraging "parade of nationalities" which, according to Karl Emil Franzos, displays its "tamed "difference [Corbea-Hoişie 1999. p.117].

Texts about Bucovina offer a complex picture, not so much of a geographical space, but especially of a conceptual area bounded with an imaginary one. A.J.P. Taylor considers that Bukovina is a "forgotten province", that "can not be claimed as homeland by any nationality" because of its lack of "a history of disputes that can be worn" [Taylor 1965, p.200-201; Livezeanu 1998, p.66-67]. Behind this statement, there is an intricate reality, differently appreciated by the ethnic groups in Bukovina. Some descriptions present Bukovina as a "colony of punishment", "a terminus station for ministerial and military careers", and an "end of the world" [Hofbauer, Roman 1995, p.112]. From the perspective of the measures adopted by the Hapsburgs, Erich Zöllner wrote: "The inhabitants of Bukovina had no reason to complain about change of the state ownership. A very sparsely populated region, complete rundown was transformed by the Austrian government - through

hard work, over several decades – into a model country of the monarchy" [Zöllner 1997, p.390]. Although modernisation is accepted and recognised by all historians, for some of them a words such as "model country" remains questionable, considering the oscillations of Court of Vienna on Bukovina's politico-administrative and judicial status [Olaru, Purici 1996, p.7; Iacobescu 1993, p. 116, 128, 130]. Overall, the economic, cultural, and political progresses were directly connected to a climate of coexistence and tolerance. This explains Eudoxiu Hurmuzaki's discourse: "Our country has been from the very beginning a model of peaceful co-existence and harmonious continuous blossoming" [Luceac 2007, p.263].

The paradigm of "space" enables a comprehensive view of the "perfect homeland" myth, with its potential of membership, socialization, and identification. The homeland brings a specific symbolism charged with "lack", "search", "utopian hope", all in relation to time and space relationship of a reconstructed memory during these searches. In Weiner's work, for example, Bukovina is a territory "disconnected", with a geography loaded with symbols of a bygone memory: "When I am asked what country I was born in, I often hesitate before answering. Am I supposed to name the country to which the city in which I was born belonged at the time I was born, or the country it belonged to when I left it? Or, perhaps, the country to which it belongs now? Or rather the country it belonged to just 12 years before I was born, the country where my parents and grandparents were born, the country of my mother tongue?" [Weiner 2008, p. 5]. These questions reflect the ironic nostalgia, highlighting the alienation, both as a literary function and as a mode of existence: "only within the fifteen years I lived there, the place where I was born changed "ownership" three times. This frequent, and for most of its citizens, tragic change is reflected in the following joke. Two people meet for the first time. After a few minutes of conversation, they ask each other where they are from. It turns out that one of them is from Czernowitz. The other, who had never heard about Czernowitz asks: "Czernowitz, where is this?" "Sorry," is the answer, "I am not sure, I haven't read today's newspaper yet" [Weiner 2008, p.5].

The real geography, with its accurate local representations, is transformed into a personal geography that draws on, a set of heirlooms, as so-called memories of memories. The result is capturing the memory in a geographic area, with house, meadows, boulevards, streets, restaurants, cafes, and summer gardens [Rezzori 1991]. Although most of the times, the geography is emerging as more mundane, its coordinates are from the subconscious, loaded with free expressions of subjectivity. Walking "on the road, leading to Robinson", Traian Chelariu remembers Cernăuţi by comparison: "A silhouette of the hill, just like Ţeţina; at the foot of the hill, Banileul, Roşa and Clocucica; behind us, the mound of Fort Chatillon, the Dominic, autumn's rare vegetation. I had to logical resist to the impression that possessed me for a few minutes. Although it seems like you are in Cernăuţi, you find yourself near Paris! And yet" [Chelariu 2007, p.157].

The place of memory is more than a "historical place"; it is characterized by mobility and plasticity, by objectivity and illusion. Although the texts present the same "place", there is not only one version; even if past events are unique, their interpretation is plural. That is the case of Cernăuţi, a "little Vienna, with the same architecture and the same buildings" [Hofbauer, Roman 1995, p.114], an "oasis of peace" with more languages and people who lived "in a mutual understanding, a forced sympathy, and a frightening alienation" [Colin, Rychlo 2006].

Narrativity, identity, and intercultural exposure

The narrative construction of identity in Bukovina contains the "individual experience" that differentiates the author from others [Lavenne, Renard, Tollet 2005, p.114]. Patrick Charaudeau talks about a discursive identity that prefigures the identity model suggested or explained by an intra-textual reality. The meaning of the term given by

Charaudeau shows how the subject is responsible for its past, how the solidarity is created, and how the language constitutes a necessary element for collective identity. It is not about the morphology or syntax, but the way of speaking of each community, how to use words, how to reason, to stories, to argue, to joke, to explain, to persuade, to seduce [Charaudeau 1994].

In general, there are two possibilities of positioning identity in "Bukovina of memory". Some of the writers understand the essential role that ethnicity plays in the community, spreading the positive image of the "other" to convince the public that tolerance and respect are conditions for a peaceful coexistence: "We were living in a cosmopolitan city, where five languages were currently speaking and were heard on the street. It was normal, not abnormal. Everyone knew them, being Romanian, knew German, Ukrainian and Polish. Depending on nearest neighbors, even the small children learn them. Being Ukrainian, knew Romanian and German and so far" [Iluşca 2000]. In fact, the conversation in the "other's" language is seen in the writings of Emanoil Grigorovitza, who "for the sake of friendship" had come to speak, write, and read "Jewish", otherwise, a useful thing, that helped him several times [Grigorovitza 1905, p.93]. The friendship with Vladec and his sisters makes Grigorovitza child to learn Polish. He recalls that the "Almighty of Storojineț", a foreigner ("as everyone besides him"), was "a good man at heart, to put it on the wound", he learning Romanian as well [Grogorovitza 1911, p.69].

The reminiscences of the "Hapsburg myth" can be found in the display of the province's cosmopolitanism, of the multicultural and multi-lingual environment of "the city of five languages", of the deconstructed ghettos of traditional culture. The "tarock table" allegory, belonging to Adolf Armbruster, is already a well-known one and it belongs to the canons of the "Hapsburg myth" [Armbruster 1991, p.226]. In such a melting pot is created *Homo bucovinensis*, an entity that accumulates the ethno-cultural diversity of the province, as image of the "universal identity Bukovina". Such an intercultural resource identifies the inhabitants of the province with its special features. The Bukovinian does not give up his/her identity, whether ethnic or religious; on the contrary, it is preserved and strengthened into a new one, on the foundation of "common consensus" [Ausländer 2004; Prelitsch 1956; Turczynski 1995/1996]. The other side of this image appears when authors highlight the relation of "we / us" in terms of ethnicity. Positioning otherness allows the emergence of doubts on the central cultural category that belongs to the "fatherland" and "nation" terminology. In Chelariu's work, for example, a certain confusion and discomfort is shown in his diary pages: "The German language, learned in childhood, is persecuting me, as well as the drawback of spoken Romanian much" [Chelariu 2007, p.59]. For another author, the Romanian language "existed between eight o'clock in the morning and one o'clock in the afternoon. Enough time to do my homework and then I would forget it until the next day" [Heymann 1994].

Therefore, it is created a balance between the nostalgic mythization of history and its debunking by exposing the most diverse prejudices, egos, and interests. Ultimately, they shaped the historical development of the province, where "a dozen of the most diverse nationalities jostle each other and a good half-dozen of religions, fiercely hostile to one another, live in a snarling agreement born of a mutual hatred and of common commercial relations. Nowhere were fanatic people tolerant and tolerant people more dangerous" [Rezzori 1989].

Negotiating the construction of identity

In the texts on the "former Bukovina", the narrative techniques give some indication of interpretation. We can talk about identity negotiation as a way of establishing personal boundaries or of conquering the beliefs of others. The negotiation of identity is both fixed (personal characteristics) and variable (such as social conventions). As identity is not

something finite, it can be understood as a process, as becoming. Some authors expose their own childhood and youth as a comparison, in an attempt to emphasize the purely personal and subjective nature of the story. Shared sense of belonging is always constructed through a series of oppositions that generate social and symbolic borders between "us" and "others". In general, the individual identity is constructed in a home atmosphere and in the daily interaction with neighbors or colleagues, at school. The acquisition of identity codes, sometimes restrictive, create confusion in a diverse culturally area as Bukovina. In Mali Haimovitch-Hirsh's memory can be found the image of a Christian family who lived near her home. Time spent with the two girls is resumed in flashes on the "courtyard swing", the play "with coverlets" in a room where there "was a pine tree, decorated with bulbs and silver paper", which she "liked very much". The scene that follows is specific to the community, but also illustrates the Jewish attitudes towards non-Jews in a particular manner: "The family sat around the table and I was also invited to eat. My mom came in suddenly and called me home. Walking with Mom, I told her about the tasty foods, that I just ate. Mom became horrified: "What, you ate pork?" The following day, Mom gave me a nice dress to put on and we went to the Rabbi. When the Rabbi realized what I have done, he took up his eyeglasses and began to scream: "You have eaten pork?" I began to cry and stammered: "No, Rabbi, I ate food…" "In this case, since you didn't know, it will not harm you", said the Rabbi finally, and he got up from his chair" [Haimovitch-Hirsh 2002]

However, along the ethnicization of childhood, the memories also present the image of "the other" inside the ethnic group, which generates more and diverse anxieties. So is the case of "Shabbes goy" who came to turn on the light and stove on Saturday (forbidden to religious Jews); and "*a goy* is not *a mensh*", meaning human being. Hence, the author's conclude: "all my life I have observed that intolerance is not one-sided"[Hirsch 1989, p.10].

Negotiating identities is often behind masks and in a confusion of roles: author-actor-character. Donning a mask is one of the means to report identity or any changes of it. Obviously, the masks are not pure images of objects or beings they portray, but rather symbols and signs of identity. They are semiotic systems that are connected by their conventional use in disguising, converting, or displaying a certain identity. There is a certain fluidity and reciprocity in this exchange of roles and not by chance, there are so often homogeneous or stereotypical representations of the past, which block or stimulate the mechanisms of social contacts. The memories show the multivalent representations of the Romanians - they are colorful, childhood, hardworking, full of prejudices, anachronistic, pathetic, pitiful, religious, while the Germans are punctual, cool, happy, nostalgic, tenacious, and Jews are stubborn, reluctant, resourceful, tolerant, funny etc.

In fact, these features of identity, generalized and essentialized, reflects the so-called ambiguity of the space, perceived by some as a place of confrontation of the most bizarre influences, and by others as an area of cultural interference: "within society, each nation had its own community cultural centre. There they encountered, organized contests, for example, invited each other, each on his/her nationality, respecting religion, their customs. Neither insults, nor fights. When were large celebrations, they wear "Haisberg" outfit, a student uniform…, and as a part of a certain ethnic group, they put a tag cut from a representing flag, in an angle… And then you did know that that's Hebrew or Romanian (tricolor), Ukrainians with blue-yellow, Poles with white-red and so on" [Iluşca 2000].

Permeability and plasticity of memory

Another defining element in the construction of narrative - history is the *plasticity of memory* [Bloch 2008, p.100-113] or the *creative reconstruction* of the historical Bukovina, from the perspective of present. A constant "adjusting" of community's image (or of a settlement) cancels the features of "pure memory" that are also historical reality. Most historians, sociologists, and philosophers believe that the representation of the "past of

memory" is always influenced by present commands. According to this opinion, the whole scaffolding is founded on fragments, "pieces", or "parts" of memory, more or less accurate. The plasticity of memory is essential in research Bukovina's past, entering the relation between fiction - creativity and "reinvention" of history in analyzing memoirs as documentary material.

The ability to distinguish the real Bukovina from imaginary Bukovina contribute to a better understanding of the influence of fiction on memory and history, and to revive the past events and experiences through a different way of expression than of the rigorous science. It is clear that literature has a special significance in preserving the memories of the past. Memory and, in particular, collective memory, need support in an attempt to preserve the historical event, and the memoirs may contribute to this process [Reese, Fivush 2008, p.201-202].

In addition, a historical novel could have a wider audience than a historical monograph, thanks to writers' techniques that are more attractive than the historical narrative itself. Even the tragic moments or painful memories could be more easily exposed in the content of a work on the boundary between history and fiction. In some paradoxical way, fiction can reveal truths that in other circumstances would have remained untold. After reading such works, anyone may believe that it is all imagination. By building characters, circumstances, scenery, transposing into a different period, memoirs may help overcome the inherent barriers, in the historical context of the traumatic moment's presentation [Lavenne, Renard, Tollet 2005, p.116].

It is true that no community could maintain, on long-term, the "waterproof" to external influences; the multiple examples proving this process. However, it can not be ignored that element of resistance, based on the concept of "identity", and seen in the valence of belonging to a group, to a distinct community. "I will not deny that there was some animosity between ethnic groups mentioned above, but they were latent, not manifesting actions or activities exacerbated by extreme nationalism. (...) I repeat, however, that these trends did not manifest themselves exacerbated; they live together amicably… I can think of a funny phrase "we cordially hated us" of course, again, with the necessary quotes" [Jemna 2003]. Likewise, when meeting with the "other" is valued negatively, it generates a specific imaginary, full of derogatory stereotypes, of reserves and fear. The dialogue is blocked and instead of tolerance, cooperation, and understanding, it is shown discrimination, marginalization, stigma, exclusion, isolation, and even persecution. The group identity's frontiers are stiffen, triggering various forms of crisis - from insecurity, blockage, isolation, separation, contradiction, tension, up to escalating a violent confrontation [Colin, Rychlo 2006].

Conclusions

"Bukovina of memory" – represented in various form of texts – promotes exchange between personal memories and those of an ethnic or social group. Not always accurately, these texts are placed at the limits of fiction, as products of the reconstruction of the past in accordance with present's requirements. Nevertheless, because fiction can be seen as a "site of memory"– with a special ability to preserve individual and collective memory, on a larger scale in time and space – it is a powerful device in the treatment of a traumatic past. It is true that the historiography differs from literature (be it memoirs), by claiming to undertake rigorous reconstructions and deeper down in the past, where the individual memory has no access. However, the investigation into the relationship between memory and history - as well as a multidisciplinary approach - remains a challenge for researchers and a prerequisite for future explorations.

Bibliography:

Armbruster A., 1991, *Europa im kleinem: Die Bukowina, în Auf den Spuren der eigenen Identität*, Bucureşti.

Ausländer R., 2004, *Grüne Mutter Bukowina*, Aachen.

Bloch M., 2008, *Time, Narrative and the Multiplicity of Reprezentations of the Past*, in *How we think they think: anthropological approaches to cognition, memory and literacy*, Oxford.

Boia L., 2006, *Pentru o istorie a imaginarului*, Bucureşti.

Charaudeau P., 1994, Langage et discours. Eléments de sémiolinguistique, Paris.

Chelariu T., 2007, *Zilele şi umbra mea*, Bucureşti.

Colin A., Rychlo P., 2006, *Czernowitz/Cernauti/Chernovtsy/Chernivtsy/Czerniowce: A testing Ground for Pluralism*, in Cornis-Pope M., Neubauer J. (eds.), *History of the Literary Cultures of East-Central Europe junctures and disjunctures in the 19th and 20th centuries*, vol. II, Amsterdam-Philadelphia.

Corbea-Hoişie A., 1999, *Tipuri şi stereotipuri. A învăţat Karl Emil Franzos din estetica lui Goethe?*, in "Zeitschrift der Germanisten Rumäniens", no. 15-16.

Grigorovici R., 2002, *Viitorul unei iluzii*, în *Bucovina 1861-1918: Aspecte edificatoare pentru o Europa unită?*, Suceava.

Grigorovitza E., 1905, *Chipuri şi graiuri din Bucovina*, Bucureşti.

Grigorovitza E., 1911, *Cum a fost odată. Schiţe din Bucovina*, Bucureşti.

Haimovitch-Hirsh M., *My Childhood in the Shadow of the Holocaust*, http://www.jewishgen.org/Yizkor/Radauti1/rad001.html

Halbwachs M., 1980, *The collective memory*, New York.

Heymann F., http://czernowitz.ehpes.com/stories/heymann/composit3.htm

Hirsch C., 1989, *A life in the Twentieth Century*. http://www.ghostsofhome.com/files/a-life-in-the-twentieth-century.pdf

Hofbauer H., Roman V., 1995, *Bucovina, Basarabia , Moldova*, Bucureşti.

Iacobescu M., 1993, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Bucureşti.

Iluşca M., 2000, *Miroslava Lemni - Locuind într-un oraş cosmopolit, se vorbeau curent cinci limbi*, in Jivan A., Rus C., Vultur S. (eds.), *Minorităţi: identitate şi coexistenţă*, Timişoara.

Jemna M., 2003, *Cum am trăit refugiul din Cernăuti (1940-1941)*, www.memoria.ro

Lavenne F.X., Renard V., Tollet F., 2005, *Fiction, Between Inner Life and Collective Memory. A Methodological Reflection*, in "The New Arcadia Review", Boston, vol. 3, no. 2.

Livezeanu I., 1998, *Cultură şi naţionalism în România Mare*, Bucureşti.

Luceac I., 2007, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei*, Bucureşti.

Olaru M., Purici Ş., 1996, "*Bucovinism" şi "Homo Bucovinensis": consideraţii preliminare*, in "Analele Bucovinei", no.1.

Polanyi L., 1979, *So What's the Point?*, in „Semiotica", vol. 25, 1979, issue 3-4.

Prelitsch H., 1956, *Homo bucoviniensis*, in Massier E., Talsky J., Grigorowicz B.C., *Bukowina: Heimat von Gestern*, Karlsruhe.

Reese E., Fivush R., 2008, *The Development of Collective Remembering*, in "Memory", London-Sussex, no. 16.

Rezzori G., 1991, *The Snows of Yesteryear. Portraits for an Autobiography*, London.

Rezzori G., 1989, *Ein Hermelin in Tschernopol*, Munich.

Taylor A.J.P., 1965, *The Habsburg Monarchy 1809-1918: A History of the Austrian Empire and Austria-Hungary*, New York, Harper and Row.

Turczynski E., 1995/1996, *Exogene und endogene Faktoren der Konsensbildung in der Bukowina*, in "Südostdeutsches Archiv", Munich, no. 38-39.

Weiner R.M., 2008, *Analogies in physics and life: a scientific autobiography*, Singapore.

Zöllner E., 1997, *Istoria Austriei*, vol. I, Bucureşti.

COLLABORATIVE AND TRANSNATIONAL TRANSLATION: MARGENTO

Felix Nicolau, PhD, Technical Constructions University of Bucharest

Abstract: Literary translation contains all the other species of translation: economic, juridical, technical and so on. This is possible due to the veracious appetite of literature. Literature is an omnivorous phenomenon: it feeds on every type of text. It means that the literary translator has to be proficient in all the other related branches of translation. In my paper I intend to highlight this interdisciplinary prowess of the literary translator by analysing Margento's book Nomadosophy: A Graph Poem (2013). This is not a common poetry book, as it is the result of a plethora of philologists and artists around the globe. Nomadosophy enhances the archaeology of meanings in subtext discussions, and then weaves them into the transnational fabric of the text.

Keywords: Archaeology of meaning, interdisciplinarity, Margento, negotiated and collaborative translation, expressivity

Literary translation is a multifarious business, one that encompasses both the skills of a professional translator, and the craft of literary minds. It encompasses the other species of translation: economic, juridical, technical (specialized/professional types) and cultural. That is why the ones who assume the responsibility of going into this "business" have to be masters of the target language but, in the same time, to benefit of the closest contact possible with the source language. These two preliminary conditions imply, first of all, that the genuine literary translator must be an aesthetic writer *and* a technical writer, if we take into account the complexity of literary texts. How is one to translate, for instance, literary works referring to industry, business or sport? Second, the literary translator must be a traveler if she is to have a living knowledge of the source language; especially in the case of English, as this *lingua franca* colonized in the past and is colonized now. There are plenty of versions, of cross-English around the world.

Third, a gifted and expert translator is able to read between the lines. As David Morley showed: "The writer weaves a certain degree of sparseness into their final text. If matters are left unexplained, untold, or the language of a poem is elliptically economical without becoming époque, then inquiring readers will lean towards that word (Morley 2007: 2).

And here we are, debating upon the most difficult – since subtle and suggestive- type of translation: poetry translation. In regard to the above- mentioned conditions, Chris Tănăsescu, the leader of band, meets all three of them: he is a published poet, an essayist, a world-travelling academic and an accomplished translator. Margento is an experimental syncretic band with a line-up consisting of a writer and a performer (Chris Tănăsescu), two musicians and (Costin Dumitrache and Valentin Baicu), a painter (Grigore Negrescu) and two vocalists (Maria Răducanu and Marina Gingiroff). The band made its debut 2001 and in 2008 they were awarded the Gold Record. They also took part in international Poetry Slam competitions and won many prizes.

The "graph" concept

In **Nomadosofia - Poem graf/Nomadosophy – A Graph Poem** (Max Blecher Press, 2012), collectively attributed to Margento as an enlarged team this time, Tănăsescu implemented parts of his international project of building a graph poem. This means that diverse poets launch lines of creation and others develop and multiply them. I have to remind that Chris Tănăsescu majored in Computer Science before graduating from Faculty

of Foreign Languages, where he also earned an MA's degree and defended a doctoral thesis on rock poetry. So, his graph poetry is related to graphs in *discrete mathematics* and, on the same principle, relies on interconnectedness.

Margento's poetry pays great attention to form; somehow it resumes the haiku's inner contradiction (Altieri 1995: 72) between a strict structure and a dreamy, highly suggestive content. Because what matters here is the perfect blending of form and content: musicality and thought: This art is complex as it strives to capture both the local, the vernacular, and the international, so, the translation had to resort to different strategies: adaptation, foreignization, localization and so on.

One first obstacle is to feel and reproduce slang or ethnic pronunciations. For instance, "Uvertură: Țigan alfabet, cânt acordeon Roma" is slightly abbreviated in order to avoid hiatus and, especially, to render the uneducated, accelerated pronunciation: "Overture: the Gnorant Gypsy Play Accordion Rome" (Margento 2012: 9-10). The translation of the second section, "Bucharest – Budapest; More at Home than Anywhere Else", of the symphonic poem: **Europe. A Gypsy Epithalamium** belongs to Martin Woodside.

An idiomatic phrase like: "dumnezeu cu mila" is rendered as "may Lord never put me down", as there is no formal similitude. Of course, as we all know, good poetry is resistant to an exact transfer into another language. The same happens here: "cânt și io pă la metrău/să-mi cresc copilașu' meu" has to lose some phonetic aberrations. They are compensated with the help of ellipsis and idiomatic phrases: „here I play stuff in the subway/t' make some dough and feed my kiddies". The poet knows too well that „technical innovation for its own sake is like the tail that tries to wag the dog" (Barr 2006: 435). That is why he retains only those linguistic structures able to maintain the local flavour; through the skilful translation they become universal. Woodside dwelled upon the complexity of the text to be translated in a review of the book: „one readily senses the great fun Tănăsescu must have had putting this elaborate pastiche together, and the feeling is infectious. Pop music lyrics jostle with fragments from Charles Wright and Jerome Rothenberg. Conversations with Rothenberg work their way into lyrical mediations on etymology. Poems are translated from Vietnamese into English (and then into Romanian), while an e-mail exchange about the process of translating the poems runs across at the bottom of the page" (Woodside, unpaginated).

Translation procedures

Modulations are the charming side of this translation. For example, „terasele-s calde ca para" is rendered as "the outdoor pubs are as cool as flame" (Margento 2012: 10-11). Not all the rhymes can be preserved in the English version, as not all the words have an equivalent. A verse like „stăm tolăniți ca belferii-n cafeneaua" becomes "Later we lay cozy in…" (ibidem 12-13). So, Woodside tries as much as possible to stick to the original and keeps a keen eye on puns, allusions and idiomatic phrases.

Tănăsescu translated himself some of his poems. One representative poem is **Corul Țânțarilor/The Mosquito Chorus**. His expertise in translations allows him to preserve almost all the rhymes, but some sensitive and humoristic hints had to be compensated. „Da' mă gândesc cu dor la mama" gets reformulated as "But I still miss my good old mama", where „dor" is paraphrased. A highly idiomatic line: „s-o duc mânca-ți-aș la bodega muilie-n ruj de la las veghea" needs modulations and idiomatic compensations in English: "I gotta take her to the bodega named wanky bangy in lost vegas". The pun „las" -> "lost" functions only in the translated version. Almost untranslatable is a traditional Romanian poetry song refrain: „Trai neneacă, hop și hopa". „Neneacă" is an ironic-sentimental way of addressing a relative or a friend, and "hop și hopa" suggests a hopping dance. The translation could have straightly landed on hip-hop, but the traditional suggestion would have been lost. That is

why he reformulates everything in an American country-like fashion: "one, two, dance, you dudes on dope!" (ibidem 26-27), a choice which also preserves the orality and euphony of the original.

Diaspora and cultural contaminations

At this point, I have to dwell upon Tănăsescu's diasporic condition. Wherever he has travelled, he immersed himself in the local culture by getting into contact with the local artists. This is the explanation for his capacity of and ability to localize and foreignize in translation. As Benzi Zhang remarked, the "term 'diaspora', as we use it today, indicates not only a condition of 'out-of-country' displacement, but also the mishmash 'out-of-culture', 'out-of-language' and 'out-of-oneself' experiences […]. Diaspora hence refers not only to a movement from one place to another, but also to the transition that implicates a paradoxical, multilayer rehoming process." (Zhang 2004: 105); of course, "evading" a culture means plunging into another/others. The diasporic individual gets even more culturally contaminated than those who stay home and do not take heed of local art and tradition. Maybe diaspora represents the utopia of translators: "Since diaspora develops crossroads that connect and span cultural and national borders, home occupies no singular cultural/national space, but is situated in a web of social, economic and cultural links encompassing both factual and fantastic conditions" (ibidem 106). Only in these conditions translators become intermediary agents and mediators.

Nomadosophy begins with two great gates: 1. **Europe. A Gypsy Epithalamium** and 2. **Asia. Planetary Rhythm Marriages**. The second gate contains some pastiches**. The EURO-GATE MARGENTO. Hungry Hell-Romania 1948** is a pastiche after Randall Jarrell's "The Death of the Ball Turret Gunner" and it has a problematic line in terms of translation. "Au băgat un furtun, totuși, când m-au dat la câine" needs an explanatory paraphrase, which also, fortunately, enhances expressivity: "they washed me out of the cell with a hose and fed me to the hounds" (Margento 32-34).

Coming to the cycle **Uverturi/Overtures**, we are offered glimpses into the intricacies of translation. In working on Ly Doi's poem **Who do you take me for?** Chris Tănăsescu collaborated with Alec Schachner. The volume includes exchanges of e-mails between the two translators. One of the problem is the line "you are too shy of thinking": "Chris: Does that mean *too shy to think*? Or if not, how would you put it? Alec: I wouldn't translate 'shy'. 'Vo tu' has a number of meanings - literally 'absent of thought', but could be positive or negative. 'Carefree, unworried, headless, jaunty' OR 'disinterested' OR 'impartial, unbiased.' The pronoun 'bon may' indicates a strong negative attitude towards 'you', almost like 'you motherfuckers are so thoughtless', though not quite that vulgar". Then, there is a remark on the quality of the products of a Vietnamese translator: "Tien Van's translations are a little wacked out at times bc he's steeped in academic English but doesn't have a great sense of idiomatic language (he's told me this himself)" (Margento 57). The discussion in the subtext struggles to clarify some *unique items*, as Yves Gambier termed them:

translated texts would manifest lower frequencies of linguistic elements that lack linguistic counterparts in the source languages such as that these could also be used as translation equivalents. I will refer to these unique items or unique elements. The unique elements are not untranslatable, and they may be frequent, typical and entirely normal phenomena in the language; they are unique only in respect of their translation potential, as they are not similarly manifested in other languages (Gambier, Shlesinger and Stolze 2007: 4).

These unique items are the dread, but also the pleasure of a fulfilled translator.

Recreating enjambments

In **[te mai adulmec oare...]/ [do I still get your scent…]** there are some interesting solutions. The Romanian fragment is: "De-așa obiceiuri de beci//mi se luase, dar ne-am con/format odată cu prost//ituatele tatuate/nederanjând și nevrând//să fie deranjate în afara/programului, la o iarbă.//Și dintr-odată (dup-o oră/pe care n-am simțit-o)//a-nceput să urle balamucul/o țăcăneală tehno" (Margento 98). The more synthetic „mi se luase" is rendered through the phrase "sick and tired", but the hurdle is the enjambment, as this highlights some sonorous effects, especially alliterations: „ne-am con/format odată cu pros//ituatele tatuate". So, „format" loses some of its rigid allusiveness, and the second enjambment suffers a compensation which increases its dynamism: „we com/plied together with the pros//tit-hoots and their tattoos". The last part of the fragment proposes some partial synonyms for „balamuc" and „trăncăneală", which even in Romanian are lateral or quite slangy terms: "a turmoil started with roars/and ticks of techno". Let's not forget that "tick" can mean also the tormenting insect, and this polysemantism strengthens the effect of the aggressive music. Some of these words are close to the conditions of *culturemes*, as they are defined by the same theorists: cultural phenomena "present in culture X but not present (in the same way) in culture y" (Gambier 5). Contemporary poetry implies "delicacy" in translation, owing to its openness to all linguistic registers: "Formal shifts of a more delicate kind occur when a translator shifts from one source-text verb class (say, transitive) to a different one in the target text (intransitive), or from a mass noun to a count noun, or from e.g. singular to plural" (ibidem 7).

Translating enjambments implies more often than not a change in the sense of split parts. An example in point is to be found in **Un arbore de ploaie în Pattaya/A Raintree in Pattaya***: „*o funcțională înrudire între meninge și mate/ria interstelară radiind//largi matematici" (Margento 154). In the source language, „mate" is a short form for "mathematics", but „ria" stays for no perceivable meaning, but it resonates consonantally with „interstelară radiind". In the target language the enjambed words are „mat" (which acquires a new meaning) and "ter", which is useful in the economy of the alliteration relying on "r". Apart from that, the translation resorts to transpositions and sense derivations: „/ria interstelară radiind//largi matematici" becomes "/ter radiating in the interstellar field//begetting mathematics". „Largi" means "large", so "begetting" involves a second generative process after the first radiation process. It results that Tănăsescu hardly ever prefers the *gist* translation or the *exegetic* translation. He tries to avoid synthesizing or explaining original formulations. He knows very well that it is "very hard to achieve an ideal *rephrasing, a* halfway point between gist and exegesis that would use terms radically different from those of the ST, but add nothing to, and omit nothing from, its message content" (Hervey, Higgings, Cragie and Gambarotta 2005: 10). Maybe also because it is self-translation, thus re-writing, re-creation? An application of what Marjorie Perloff termed "translational poetics", in **Unoriginal Genius**. Translating poetry requires both semantic and communicative solutions and a*cceptability* surpasses *adequacy*. **Nomadosophy** betrays a Balkanic flavour, irrespective of the profusion of snapshots taken worldwide. That is why the translators here made use especially of foreignization rather than of domestication. They understood that "an overt translation is realized as a way of providing the target world a glimpse into the source world, or of 'eavesdropping' on another culture or discourse community, and retains the integrity of the original socio-cultural context" (Angelelli and Jacobson 2009: 2).

Musicality supersedes meaning

Many difficulties in translation presents the multi-layered text **Poemul de sticlă/ The Glass Poem.** From simple transpositions we are offered phonetic additions in order to increase musicality. The first stanza of **VIII. Fire e a fura**, with a gerundially compressed translation **VIII. Being is stealing**, looks like this in the source language: "Spunându-mi numele, lumea toată/ practic mă pupa-nprejur,/toți pe silabe-ar pune labele-/pe mine mă cheamă Mercur". The translated version implies dramatic modifications at the level of the third line: "They all call my name/that's how they kiss the whole of me/mouthing the syllable- siblings all the same-/so let me introduce myself, I'm Mercury" (Margento 194-195). The tactile sensation in the third line is pushed towards sonorous effects by adding "siblings" and by introducing "mouthing". The verse at the destination implies a sort of chewing, a sensuous pronunciation.

Another interesting modification is in the poem [**Intermezzo- și criminalii au nevoie de arta seducției, mai ales ei/[Intermezzo- the criminals also need the art of seduction; even more than everyone else**. Splitting the word *Jerusalem* generates different sub-meanings in the two languages: "sunt mulți români în ieri-Salem" and "there are many Romanians in Jerry-Salem". In Romanian "ieri" is a temporal adverb, while "Jerry", in English, is a name, even the shortened form of Jerome. Salem in both languages sends to the trial of demonized witches. Thus, there is a sliding process from temporality to onomastics.

Taking account of all these strategies we notice the *moderate* invisibility of the translator. Venuti saw invisibility as an attempt at *transparency:*

A translated text, whether prose or poetry, fiction or nonfiction, is judged acceptable by most publishers, reviewers, and readers when it reads fluently, when the absence of any linguistic or stylistic peculiarities make it seem transparent, giving the appearance that it reflects the foreign writer's personality or intention or the essential meaning of the foreign text –the appearance, in other words, that the translation is not in fact a translation, but the 'original'. The illusion of transparency is an effect of a fluent discourse, of the translator's effort to insure easy readability by adhering to current usage, minting continuous syntax fixing a precise meaning" (Venuti 2005:1).

Targetting fluency reflects many times an inexpressive translation. It is exactly what Tănăsescu tries to avoid. He invests expressive content in the initial fabric of the source text.

Conclusion

In fact, **Nomadosophy** contains auto-translations and translations realized by a plethora of contributors. It is a *métissage* or an *interweaving* (Duarte, Rosa and Seruya 2006: 3) with the ambition of building up a homogeneous text. As many of the poems included in the book belong to Tănăsescu, he managed to instil here a protective approach, with no colonization or servitudes. In other words, there is no trace of gendered translation: "The hierarchical authority of the original over the reproduction is linked with imagery of masculine and feminine; the original is considered the strong generative male, the translation the weaker and derivative female" (Simon 2005: 1). The craft of translation in the case of **Nomadosophy** originates in a profusion of procedures: adaptation, re-contextualization, condensation, re-vision and so on. The great achievement is the overlap between local and universal from the point of view of a Romanian, which equates to an intermediary position between Asians and Americans. In this case, translation is also a balancing process with geo-political urgencies. Translations belonging to academics coming from neuter geographical stances are a future opening for the translation studies in the third millennium.

Bibliography:

1. Altieri, Charles, **Images of Form Vs. Images of Content in Contemporary Asian-American Poetry**, *Qui Parle*, Vol. 9, No. 1, *The Dissimulation of History* (Fall/Winter 1995), pp. 71-91, University of Nebraska Press Stable URL: http://www.jstor.org/stable/20686036.
2. Angelelli, Claudia V., Holly E. Jacobson, **Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies, A call for dialogue between research and practice**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2009.
3. Barr, John, **American Poetry in the New Century**, *Poetry*, Vol. 188, No. 5 (Sep., 2006), pp. 433-441. http://www.jstor.org/stable/20607565.
4. Bassnett, Susan and Harish Trivedi**,** P**ost-colonial Translation. Theory and practice**, Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2002.
5. Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa, Teresa Seruya, **Translation Studies at the Interface of Disciplines**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2006.
6. Gambier, Yves, Miriam Shlesinger and Radegundis Stolze (Eds.), **Doubts and Directions in Translation Studies, Selected contributions from the EST Congress**, **Lisbon 2004**, John Benjamins Publishing CompanyAmsterdam/Philadelphia, 2007.
7. Hervey, Sándor, Ian Higgins, Stella Cragie and Patrizia Gambarotta, **Thinking Italian Translation,** Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2005.
8. Margento, **Nomadosofia - Poem graf/ Nomadosophy – A Graph Poem,** Casa de Editură Max Blecher, București, 2012.
9. Morley, David, **The Cambridge Introduction to Creative Writing**, Cambridge University Press, New York, 2007.
10. Simon, Sherry, **Gender in Translation Cultural identity and the politics of transmission,** Routledge, Taylor & Francis e-Library, New York, 2005.
11. Venuti, Lawrence, **The Translator's Invisibility. A History of Translation**, Routledge, New York, 2005.
12. Woodside, Martin: http://www.asymptotejournal.com/article.php?cat=Criticism&id=61&curr_index=12&curPage=Criticism, accessed: 7 May 2014.
13. Zhang, Benzi, **The Politics of Re-Homing: Asian Diaspora Poetry in Canada**, *College Literature*, Vol. 31, No. 1 (Winter, 2004), pp. 103-125, College Literature, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/25115175.

CULTURAL MODELS AND CONCEPTUAL METAPHORS IN TRANSLATING IDIOMS

Daniela Lucia Ene, Assist. Prof., PhD, "Gheorghe Asachi" Technical University of Iași

Abstract: As idioms are often expressions of national identities through the reflection of traditions and specific social economic and psychological features of linguistic communities, making them adaptable to other cultures is generally a difficult and debatable issue for translators, writers and linguists. The traditional view on transferring idioms from the source text to the target text is based on the dichotomy of the word for word translation versus free adaptation, a dichotomy which may be facilitated by the cognitive linguistics and semantics. One major difficulty in understanding and subsequently, in translating idioms is that they are not viewed in their conceptual complexity. Most idioms are not just fixed linguistic expressions whose meanings are independent from the meanings of their constituent parts, but they emerge from our universal understanding and general knowledge of the world which are framed in conceptual systems and cultural patterns. Idioms reflect coherent systems of conceptual metaphors and the figurative meanings of their components are determined by the conceptual knowledge of the world. Exploring the connection between the conceptual metaphors and idioms and researching the cognitive mechanisms which motivate idioms in a source language may help the translator find the right solution for adapting the source text in a target text and culture. When, in most cases, the speakers in the source language perceive reality differently from the target language users, the translator's role is to restructure reality through the selection of the most significant conceptual metaphors for both categories of community members. Regarded from the perspective of cognitive linguistics, the activity of translating idiomatic patterns represents a complex effort in adapting the specific cultural models of the target language to the expressive and comprehensible requirements of the source language.

Keywords: translation, idiom, conceptual metaphor, mapping,

The traditional view on idiom translation generally fails to take into account their idiomatic complexity and to provide satisfactory solutions for interlinguistic transfer; over time, many researchers have concluded that phraseological units are untranslatable and that their transfer from the source language into a target language is a daunting endeavor, often, devoid of purpose. At least, this is the opinion that theorists of cognitive linguistics and semantics express when considering traditional theories, in order to demystify the "untranslatability" of metaphors and idioms. In classic research, linguistic meaning is not perceived through the human conceptual understanding of the world and through the encyclopedic knowledge that speakers of a language possess. The main problem in understanding and translating idioms is that they are linguistic expressions, independent of any conceptual system and that they are isolated from each other at conceptual level.

In the syntactic and semantic analysis of the English and Romanian phraseological units, it is quite obvious that, by understanding the meaning of each word in a fixed group composition, one cannot infer the meaning of the whole unit. For example, if we comparatively examine the Romanian idiom *a da colţul* with the English idiom and *to kick the bucket*, we conclude that the general meaning of both idioms, that of "dying", cannot be inferred from the literal components of phraseological units (the verb "a da" and the noun „colţul" in the Romanian language, the verb "to kick" and the noun "the bucket" in English). Therefore, idioms are perceived in this situation, as complex vocabulary items that do not belong to a conceptual system.

However, we have selected more examples which can express the same or similar concepts. For example, for the idea of doing something useless, meaningless, the Romanian

language records several phraseological units: *a căra apa la puţ, a căra apă cu ciurul, a căra soarele cu oborocu, a merge la vie cu strugurii în batistă, a vinde castraveţi grădinarului.* For the same idea of meaningless activity, the English language displays the following range of idioms: *to bind the loose sand, to draw water with a sieve, to hold a candle to the sun, to burn daylight, to fan the breezes, to send owls to Athens, to paint the lilly, to plough/saw the sands.* Moreover, there seems to be a similarity of mental images to express the concept of futile effort, in both languages. Cognitive linguistics contradicts the idea that a phraseological unit is just a structure with a meaning different from the meanings of its components and supports the theory that idioms are motivated, not arbitrary. To say that idioms are motivated does not mean they are also predictable, in the sense that their meaning can be inferred from the general constitutive meanings of words. The motivation for the existence of certain words can be understood as a cognitive mechanism that connects domains of knowledge to idiomatic meanings (Dungan, 2003: 311). The cognitive mechanisms are related to cognitive metaphors, and are based on the conventional knowledge of speakers. Kövecses and Szabo, describe this mechanism in the following diagram Kövecses and Szabo (1995).

Idiomatic meaning –the overall special meaning of an idiom;

Cognitive mechanisms– metaphor, metonymy, conventional knowledge (= domain(s) of knowledge);

Conceptual domain(s) – one or more domains of knowldge;

Linguistic forms and their meanings – the words that comprise an idiom, their syntactic properties, together with their meanings.

Further on, we shall analyze whether cognitive metaphor and conventional knowledge motivate idiom meanings and how they help the translation process. Metaphors and idioms are in a process of obvious dependency. There are scholars of figurative language who do not perceive idioms as being metaphorical as they are classic examples of "dead" metaphors; they argue that phraseological units were once metaphorical, but they lost this feature and now they exist in our vocabulary as fixed lexicalized items. "Yet a closer look at idiomaticity, one that seeks important generalization across different idiomatic phrases, reveals that idioms do not exist as separate semantic units within the lexicon, but actually reflect coherent systems of metaphorical concepts" (Gibbs, 1997: 142*)*. The ffigurative meanings of idiomatic phrases are determined by the conceptual knowledge of the world, which has a metaphorical foundation. Studies in cognitive psychology and neuroscience have shown that people in their quest to understand idiomaticity, analyze idiom structure, assign meaning to each word and identify the words that make sense for the general interpretation of the phrase. Conventional images shared by a community, play a fundamental role in language, and they are often expressed through metaphors. George Lakoff (1980) is the one who, in his studies on the metaphor theory, has shown that it is not only a linguistic anomaly or a figure of speech, but rather a cognitive mechanism that helps to explain the complex realities, starting with simple familiar concepts. A *conceptual metaphor*, widely used in language, can become, among other things, an idiomatic phrase.

Mappings or conceptual correspondences come from a subconscious process of comparing elements of different domains which have obvious characteristics. Metaphor is a pattern of thought that is based on a systematic mapping of ontological correspondences between the entities from a source domain and a target domain. The conceptual metaphor is a relation between two different concepts, created in such a manner that features of the first concept are transferred to the second one.

Between *conceptual metaphors* and *metaphorical expressions* there is a divergence: the conceptual metaphor is an abstract framework encompassing metaphorical expressions, while the metaphorical expression is a single illustration of conceptual metaphors.

According to Lakoff's definition, a metaphor is a product involving both mappings and individual linguistic expressions and it is important to make a distinction between these two, since generalizations and conceptualizations are relevant for the approach of understanding the metaphor as a phenomenon (Lakoff, 1993: 209).

Lakoff argues that many metaphorical expressions discussed in the literature on conceptual metaphor are idioms. In cognitive linguistics, the meanings of phraseological units are not arbitrary, but rather motivated, because they fit into one of the conceptual systems (Lakoff, 1993: 211). For example, an idiom like "spinning one's wheels", which in Romanian would be translated with an idiom like or *a merge în gol*, is associated with a conventional mental image, that of the wheels of a car caught in a substance such as mud or sand, so that the car does not move even if the engine runs and the wheels turn. Our knowledge about this picture is the fact that more energy is used without making progress and that the situation will not change, even if efforts are made to remedy the problem. When we associate conventional images to idioms, it appears that their formation is motivated by the existence of the conceptual metaphor that maps knowledge of the source domain to the target domain.

We pointed out that the connection between metaphor and idiom is not explained only by formal and semantic arguments. An idiom is not just a lexical and semantic unit, where the overall meaning appears to be different from the meanings of its components, but is a product of human knowledge expressed through concepts. Metaphors are actually language, expressive forms with an aesthetic role, and also mappings of the human perception on reality. Whether they are understood as figures of speech or as illustrations of our conceptual thinking, metaphors are premises for the existence of idioms.

Thus, we acknowledge that the presence of conceptual metaphors motivate why certain phraseological units refer to specific types of images and experiences. Gibbs conducted a psycholinguistic experiment that investigated the existence of images in the minds of English speakers, which are based on a tacit knowledge of conceptual metaphors. For example, the conceptual metaphor ANGER IS HEATED FLUID IN A CONTAINER, translated into Romanian by MÂNIA ESTE UN FLUID ÎNCĂLZIT ÎNTR-UN LICHID, seems to justify the existence of such idioms: *blow your stack, flip your lid, hit the ceiling, get hot under the collar*, *lose your cool*, and *get steamed up* (Gibbs, 1997*:* 142*).* In English, these idioms referring to anger are related to a general scheme involving the release of pressure in a violent manner. Participants' answers to questions about the causes and consequences of the actions described in the phraseological units were very similar: pressure, translated by stress and anxiety is causing the action; the human being has no control over his emotional state; pressure release is unintentional and the person is unable to repair what he did. The logical explanation for the fact that people have identified the same causes and the same effects in image analysis is in the existence of conceptual metaphors: for "anger", people select from their knowledge physical events connected with heated fluids escaping from the container, the container being often associated with the head. The metaphorical mapping of knowledge from a source domain – the heated fluid in a container in a target domain - the state of anger, helps conceptualizing emotion in concrete terms. This experiment demonstrates that the creation of idioms is not arbitrary, and that they incorporate mental images and are motivated by metaphorical mapping.

To support this hypothesis, we analyzed the Romanian idioms that we had selected as equivalents for the English examples and noticed whether the same type of conceptual metaphor motivates idioms creation in Romanian mentality. For the speaker of both languages and particularly, for the Romanian translator, it is obvious that anger is illustrated by the same types of images in Romanian, although the Romanian idioms were not borrowed from the Anglo-Saxon linguistic area: *blow your stack – a-şi ieşi din fire ; flip*

your lid – a-i sări capacele; hit the ceiling – a sări în sus până în tavan; get hot under the collar – a-i sări ţandăra/muştarul; lose your cool – a-şi pierde sărita. In Romanian, idioms are also based on images expressing uncontrollable frustration that emerges in a violent and unexpected form. As the two languages do not have close genealogical links, and these expressions are not borrowed from one language to another, we can only conclude that the general knowledge of physical events is common to all European languages and that the metaphorical knowledge based on images illustrates the universal unity, beyond linguistic and cultural differences.

Therefore, the conventional knowledge is a cognitive mechanism that includes information that people have about a particular conceptual domain in a given culture. It is inextricably linked with people's perceptions of the surrounding reality, subconscious perceptions of which people do not remember when expressed through language.

This knowledge includes standardized information about the forms, functions, elements of human experience; it is called by Lakoff (1980) *idealized cognitive model* and by Holland and Quinn (1987) *cultural model* or *folk theory.* Cultural knowledge has a decisive role in human understanding and seems to be organized in prototypical events - schemas called *cultural models,* which are themselves related to other frames of cultural knowledge (Dungan, 2003: 315). These cultural models are the dominant patterns of certain historical periods: people express what is relevant, ordinary in their daily existence at certain times. Based on these models, the speakers of a particular culture identify their own experience with the speakers of other cultures; they find confirmation for their beliefs and actions in other communities. Through this theory, the act of translation becomes an opportunity to explore cultural models, common cognitive elements that express similar thinking patterns and the universals of knowledge. The translator explores the source and target language speakers' culture and thought patterns in order to find equivalent structures and to look for the connection between what is specific and universal in both languages.

When speakers of the source language perceive reality differently from the speakers of the target language, the translator has to restructure reality by selecting those conceptual metaphors which have meaning for the members of both cultural and linguistic communities. By exploring the cognitive mechanisms (the conceptual metaphors and conventional knowledge) which motivate the existence of idioms, the translator is able to find the most suitable equivalents to transfer idioms from one language to another. From the perspective of cognitive linguistics, the translation of phraseological units is a complex process through which the translator explores the fundamentals of the cultural reality specific to his community in order to adapt them to the needs of cultural and linguistic knowledge of the receptors in the target language.

Bibliography

Gibbs R. W. Jr., Bogdanovich J. M., Sykes J. R. & Barr D. J. (1997). Metaphor in Idiom Comprehension. *Journal of Memory and Language,* 37, 141-154

Dungan O. (2003). Idioms between motivation and translation. *Annales Universitatis Apulensis,* Series Philologica, 4, tom 2, Alba Iulia: Universitatea 1 Decembrie 1918, 309-318

Quinn N., Holland D. (1987). Culture and Cognition. *Cultural Models in Language and Thought,* Cambridge: Cambridge University Press, 3-39

Kövecses Z., Szabo P. (1995). A View from Cognitive Semantics. *Arbeiten aus dem Forschungskolloquium cognitive linguistik. Seminar für Englische Sprache und Kultur,* No. 8, Budapest: Universität Hamburg & Department of American Studies Eötvös Loránd University

Lakoff G., Johnson M. (1980). *Metaphors we live by*, Chicago and London: University of Chicago Press

Lakoff G. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. *Metaphor and Thought*, edited by Andrew Ortony (2nd ed.) , Cambridge: Cambridge University Press, 202-251

HOW NOT TO MISS AN INTERVIEW ?

Carmen Neamțu, Assoc. Prof., PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: Jeweller of words, the journalist wants that his questions to be able to point out the very best in his guest. Through the proposed examples, the paper aims to show how to transform a dull question into a provocative one in order to get an inspired interview. We will try to avoid a boring discussion and turn it into a memorable one.

Keywords: Interview techniques, questions to avoid, how to improve your interview?

„Îmi declanşaţi diverse stări de sănătate, aşa că nu mai suport nici o întrebare". (Irina Loghin, cântăreaţă de muzică populară şi fost deputat în Parlamentul României)

Alintat adesea „bijutier al cuvintelor", ziaristul-intervievator provoacă discuţii şi îşi propune să reţină atenţia cititorului său. Spirit iscoditor, acesta îşi doreşte ca întrebările sale să scoată ce e mai bun în interlocutorul său. Lucrarea urmăreşte , prin exemplele propuse, modalităţile prin care întrebările inspirate nasc interviuri reuşite. Dar şi mijloacele prin care un jurnalist poate salva o discuţie seacă, transformând-o în una memorabilă.

Întrebările nereuşite nu-l ocolesc nici pe ziaristul începător, care învaţă din mers tehnicile intervievării, nici pe jurnalistul cu experienţă, care poate cădea în banal, sclav al obişnuinţelor sale de-a lungul anilor. Întrebările proaste sunt cele care jignesc invitatul, dar şi cele care izvorăsc dintr-o nedocumentare a jurnalistului, cum ar fi: „*Domnule XY, vă rog să ne spuneţi două-trei cuvinte despre dumneavoastră"* sau „*Ce mai faceţi?; „Cum o mai duceţi?"*

Nu uitaţi că interlocutorul dumneavoastră trebuie tratat cu respect! Fiţi atent ce gesturi faceţi, ce cuvinte vă vin pe limbă! Deseori jurnaliştii sunt catalogaţi ca fiind nepregătiţi, superficiali, părând a născoci întrebări pe loc şi dornici de a vorbi prea mult. Nevrând să fie mai prejos decât invitaţii lor, jurnaliştii afişează „un aer de exegeţi ad-hoc, dornici să pronunţe fraze memorabile, iar nu să pună în valoare ştiinţa de carte ori inteligenţa invitaţilor".[1] În acest sens, iată cum sună (şi cât de lungă este!) întrebarea adresată de George Arion scriitorului C-tin Ţoiu: *„V-aţi născut în 1923, m-am născut în 1946. Ce aţi făcut până când am devenit colegi de planetă, domnule C-tin Ţoiu? Cum v-a înrâurit familia? Dar contextul istoric? V-a fost limpede drumul pe care doriţi să mergeţi? Aţi avut modele? Aţi determinat ceva, cineva, destinul în mod hotărâtor? Aţi avut o existenţă lineară? Aţi cunoscut rupturi? Tânărul care aţi fost l-ar privi cu simpatie pe cel care sunteţi astăzi? Cel care sunteţi astăzi l-ar judeca pe tânărul care aţi fost?*"[2] Toate aceste întrebări în lanţ puteau foarte bine să fie puse pe rând, toate la timpul lor. Simpla lor cumulare nu face decât să-l deruteze pe invitat, care nu mai ştie la ce să răspundă. Iar cititorul pierde şirul curiozităţilor, fiind bombardat de întrebări greu de urmărit, care nu curg firesc, din răspunsul

[1] Mircea Vasilescu, art. „Recursul la Pivot şi la Sava", în Dilema, an.X, nr.498, p.8. Întrebarea trebuie să fie clară, pentru a fi înţeleasă fără echivoc de interlocutor. Căci Literature is the art of writing something that will be read twice; journalism what will be grasped at once. (…) Journalism is literature in a hurry, remarcă Cyril Connolly, în Writing Feature Articles. A Prectical Guide to Methods and Markets, 3rd edition, Brendan Hennessy, Focal Press, MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall, 1997, p.185.

[2] George Arion, O istorie a societăţii româneşti contemporane în interviuri, Ed. „Premiile Flacăra", Bucureşti, 2005, p.538.

intervievatului. Iată un exemplu de cum ordonează jurnalistul curiozităţile biografice în întrebări pentru scriitorul timişorean Mircea Mihăieş[3]: *Un scriitor/publicist important este rodul unei tot atât de importante biografii? Ce importanţă acordă Mircea Mihăieş biografiei lui?; Sunteţi arădean la origine, rădăcinile culturale vă ţin încă aici. Când şi cum aţi evoluat ? Spre ce se îndreaptă scriitorul Mircea Mihăieş? Spre ce genuri ori zone ale literaturii?; Pentru dvs., cum se mai numeşte astăzi „o prietenie literară"? Cumva „interesărie de grup" sau „pură şi veche comuniune de suflete şi cărţi"?*

O altă tendinţă în interviu este aceea a jurnalistului care nu suportă să pună doar întrebările, el îşi doreşte să comenteze, să-şi exprime opiniile orgolios, uitând că interlocutorul său este „vedeta“ de la care publicul aşteaptă răspunsuri. Ziaristul cade deseori în capcana frazelor arborescente, cu multe subordonate, făcând din interviu un exerciţiu dificil de urmărit. Din reţeta interviului nu lipsesc clişeele în detrimentul originalului în exprimare (*„Domnule X, se vede cu ochiul liber că …”; „E clar ca lumina zilei că…”; „Neuitatele şlagăre vii ale dvs. le-aţi adunat acum într-un album spre aducere aminte pentru tânăra generaţie. De ce sunteţi oare aşa emoţionată?”*).

Această tendinţă a jurnalistului-orgolios comentator se întâlneşte şi în revistele de cultură, unde se pleacă des de la ideea că intervievatorul nu poate fi mai prejos decât invitatul său. De aceea, nu de puţine ori, întrebările foarte lungi vin/vor să dovedească competenţa intervievatului. Iată o întrebare apărută în revista arădeană „Arca“, lungă de o pagină, format A5! „Despre vocaţia studiilor patristice şi reperele formării teologice“, interviu semnat de Mihail Neamţu. La răspunsul interlocutorului care observă cum sute de tineri s-au călugărit, iar alţii au devenit misionari şi mărturisitori ai Ortodoxiei în viaţa cetăţii, urmează întrebarea a doua a dialogului, de la pagina 38: „Alţii însă au rămas pe aceleaşi cărări ale confuziei. Îndrăznesc să fac o digresiune. Tot acest fenomen face parte dintr-un proces oarecum predictibil de redescoperire a credinţei în modernitate. Orice neofit trebuia să străpungă mai multe straturi de opacitate pe parcursul unei căutări spirituale – ara mai întâi bezna produsă de absenţa unei cateheze a Bisericii timp de aproape cincizeci de ani, apoi protocronismele care amestecau transcendenţele carpatine cu «noul Ierusalim» de la Pucioasa (inclusiv prin vocea unor episcopi ai Bisericii Ortodoxe Române). Un exemplu foarte recent este delirul subiectiv al unui universitar arădean, fost primar al urbei de pe Mureş, dl. Dumitru Branc (economist de meserie), capabil să amestece radiestezia cu Ortodoxia, pelerinajele la mormântul părintelui Arsenie Boca şi veneraţia pentru «înţeleptul Sanat Kumara», citatul din Brâncuşi cu «zeiţa compasiunii Guam Yin». Estetic vorbind, este un cocktail de prost-gust, însă foarte răspândit într-o cultură cu repere istorice precare, pentru care sincretismul echivalează cu toleranţa iar aderenţa la Crezul Bisericii devine automat un exclusivism sau un fundamentalism. Mulţi oameni de bună credinţă cad pradă acestei oferte «spiritualiste» de tip New Age în lipsa discernământului personal, a unui mediu de dialog deschis, a unor duhovnici capabili nu doar să condamne, ci şi să explice erorile de judecată teologică şi, în sfârşit, în absenţa unei educaţii în domeniul istoriei religiilor. Spun toate acestea pentru a înţelege situarea unei întregi generaţii. Te-aş întreba cum ai ieşit din acest păienjeniş de trimiteri, cum ai tratat aceste abracadabrante oferte?“ Spaţiul nu ne permite să reproducem toate întrebările extrem de lungi ale interviului. (Vezi pe www.revistaarca.ro, întrebările de la pagina 41 a revistei cu numărul 226-227-228/2009, a treia întrebare în interviu, dar şi a patra, care depăşeşte o pagină A5 de revistă. (pp.42-44).

[3] Interviul a apărut în revista „Arca”, Nr. 1,2,3/2004, Carmen Neamţu, „Literatura nu e un templu, dar nici bordel”.

O întrebare care traduce proasta inspiraţie a jurnalistului este: „*Domnule X, cum vă simţiţi în oraşul nostru?”* În emisiunea de ştiri „Poveştiri adevărate“ de la postul de televiziune „Acasă“, este prezentată povestea unei fete de 23 de ani, imobilizată la pat. Iată cât de „inspirat“ şi „sensibil“ este ziaristul:

- *(Reporterul către tânără):* **Te afli la mare încercare, Gabriela…**
- *(Reporterul către mama fetei):* **Cum aţi petrecut sărbătorile? Ni s-a spus că ar dori să danseze? / V-aţi gândit că aţi putea s-o pierdeţi?**
- *(reporterul către Gabriela):* **Gabriela, de ce suferi tu aşa? / De ce te-ncearcă Dumnezeu aşa? / Pe tot parcursul materialului ai plâns. De ce? De ce aceste lacrimi? / Cât de greu trec aceste zile peste tine? Ce este în sufletul tău, ce se întâmplă acolo?**[4]

David Randall, în **Jurnalistul universal,** Ed. „Polirom“, Iaşi, 1996, p.68, recomandă evitarea acestor întrebări, precizând: „A întreba o persoană care a fost implicată într-o tragedie *Cum vă simţiţi?* este ca şi cum i-ai sugera un răspuns-clişeu sau un refuz de a mai răspunde la alte întrebări. Dacă aceste persoane şi-au pierdut unicul fiu în catastrofa aeriană, cum ai aştepta să se simtă? Încântaţi? (…)“;

Aşadar, întrebările bune sunt cele care apar în urma răspunsului invitatului, ca o continuare fericită a replicii lui, reacţie care nu este abandonată de jurnalist, ci, din contră, dusă mai departe printr-o altă întrebare, chiar dacă ea e una incomodă pentru invitat. Iată cum Eugenia Vodă continuă „povestea“ invitatei, Mihaela Rădulescu, cu o întrebare nouă. Chiar dacă întâmplarea povestită de vedetă ar fi fost suficientă în economia interviului, Eugenia Vodă continuă cu o nouă întrebare sugerată de răspunsul divei:

***Mihaela Rădulescu*: -** *Lucrând ca reporter începător la o televiziune, patronul m-a trimis la mare să fac un reportaj despre chiftele, la un restaurant cu care avea oarece interes. Din motive de pană pe autostradă, reportajul n-a mai ajuns la timp la ştiri, drept pentru care am fost dată afară.*

***Eugenia Vodă*:** *– De atunci urăşti chiftelele?*

***Mihaela Rădulescu*: -** *Definitiv! Azi n-aş mai accepta să fac un reportaj dezonorant despre chiftele.*

***Eugenia Vodă*: -** *Crezi că e mai dezonorant să faci un reportaj despre chiftele decât să inviţi în emisiune nişte «chiftele» pe care nu dai doi bani, dar cu care patronul are oarece interes?*

„*V-aţi gândit să reveniţi în România? Trebuie totuşi să mori acasă“*. Această întrebare e un alt exemplu care ilustrează faptul că nu de puţine ori moderatorii-jurnalişti par adesea neadaptaţi la interlocutorii lor. Aşa i se adresează Ruxandra Garofeanu într-un interviu din 12 februarie 2003, la postul TVR Cultural, pictorului Aurel Cojan, plecat de ceva vreme în Franţa. Un încurajator tablou: eşti bătrân, tataie, haide acasă să îţi dai obştescul sfârşit! Jurnalistul îl jigneşte pe invitat, de aceea o astfel de abordare trebuie evitată. Iată câteva întrebări dintr-un interviu cu scriitorul şi deţinutul politic Viorel Gheorghiţă, aflat şi el la o venerabilă vârstă. Ani pe care jurnalistul îi transformă într-un avantaj în discuţie: *La 80 de ani, cum priviţi în urmă, d-le Gheorghiţă? Cu seninătate, cu regret, cu duioşie, cu un plus de inteligenţă, cu invidie pe anii care au trecut?; Cicero spunea că „împotriva bătrâneţii trebuie să luptăm ca şi cum ar fi o boală“. Dvs. cum vă raportaţi la bătrâneţe?; Aţi spune acum, precum Goethe, „dă-mi tinereţea înapoi?”; Ce-aţi*

[4] În timp ce tatăl handbalistului român, Marian Cozma, ucis în primăvara lui 2009, într-o discotecă din Ungaria, îşi plângea fiul, aprinzându-i lumânări la căpătâi, un jurnalist de la Antena 3, Rareş Cosma, s-a apropiat şi l-a întrebat aşa: „Cum vă simţiţi în acest moment? Simţiţi durere?” Neinspiraţi, ziariştii recurg la întrebări care le traduc mai degrabă nesimţirea faţă de durerea celuilalt.

dori să vi se dea înapoi, dacă ar fi posibil?; Dumneavoastră ce-aţi înţeles o dată cu înaintarea în vârstă?; Ne-aţi putea spune ce câştigăm pe măsură ce îmbătrânim?

Din ciclul „*mai sunteţi ce-aţi fost odată*?", iată cum i se adresează jurnalista Dana Todor dirijorului Iosif Conta. Aceasta îl întreabă pe muzician: ***„Dicţionarul de muzică vă prezintă ca un promotor al muzicii româneşti. Mai sunteţi şi astăzi?".*** Cum nu demult a fost ziua venerabilului invitat, născut în 14 sept. 1924, ziarista vrea să ştie dacă informaţia de dicţionar mai e valabilă. (Vezi: interviul „Îmi face plăcere că voi fi sărbătorit şi la Arad", în cotidianul „Adevărul de Arad", Nr.2837, p.8). Interviul cu Iosif Conta nu are şapou, intrând direct în întrebări. Copleşită de personalitatea invitatului, jurnalista se complace în întrebări de complezenţă, care fac din discuţie una banală, fără sare şi piper. Iată alte întrebări ale interviului în discuţie, dovedind lipsa de inspiraţie a jurnalistului: *„Maestre , permiteţi conjudeţenilor dv. să vă transmită urări de mulţi ani, având în vedere că 14 septembrie a trecut nu de prea multă vreme"***.** (Dacă ţinem cont că interviul s-a publicat în 28 octombrie, deci cu mult după ziua invitatului, afirmaţia ocupă doar spaţiu tipografic în detrimentul altor subiecte mai interesante); *„De ce v-aţi făcut, maestre, dirijor?"* (şi un răspuns pe măsura întrebării: „Că n-am avut încotro"; *„Câte concerte aţi susţinut, prin ce săli şi cu câte orchestre?"* (Chiar ne interesează oare un asemenea bilanţ al cifrelor şi al sălilor?); *„Sunteţi un dirijor foarte eficient. Cum reuşiţi să rezolvaţi cu un gest o problemă care altor confraţi le dă de furcă câteva zile?"* (Iată o întrebare cel puţin bizară, nu ştim ce „probleme" rezolvă invitatul cu un simplu „gest", în timp ce alţi confraţi se luptă câteva zile. Răspunsul invitatului este unul care depăşeşte incoerenţa întrebării şi merită să-l amintim: *„Socotesc că a intra pe podium şi a face un concert cere un curaj extraordinar precum te-ai duce în linia întâi. După ce ai scăpat de acolo viu poţi deveni veteran. Cred că secretul unui dirijor este întâi pregătirea teoretică, ştiinţifică generală a muzicii. pentru că muzica este computer şi matematică în toate raporturile ei sonore de armonie, de contrapunct sunt raporturi matematice, ca atare devin matematice, simboluri matematice şi această ştiinţă trebuie stăpânită perfect. Cum se face aceasta? Cum se determină cântatul în ansamblu, cântatul sincron prin gest, iată dar că gesturile, dacă sunt conforme cu ideea, nu pot fi comentate şi au întotdeauna eficienţă mai mare decât vorbirea").*

Jurnalistul Sorin Haut îşi dovedeşte nedocumentarea atunci când într-un interviu îl întreabă, pe Adi Igrişan, de la trupa „Cargo": „*Adi, în primul rând, cu ce ocazie acest concert*?" Dacă nici ziaristul nu ştie, cine s-o ştie? Această întrebare care începe cu formula: „*Cu ce ocazie…"* („*Cu ce ocazie pe la noi?"*; „*Cu ce ocazie acest eveniment?"*) dovedeşte slaba pregătire a jurnalistului şi trebuie evitată. În seria întrebărilor nereuşite aş include şi bombardarea invitatului cu întrebări multiple. Jurnalistul pare să nu mai aibă răbdare cu invitatul său, lansându-i deodată un lanţ de întrebări diferite. Iată un exemplu în acest sens. În interviul cu C-tin Ţoiu, semnat de George Arion, interviu apărut la pagina 538 în volumul O istorie a societăţii româneşti contemporane în interviuri, Ed. „Fundaţia Premiile Flacăra", Bucureşti, 2005, ziaristul Arion întreabă: „*V-aţi născut în 1923, m-am născut în 1946. Ce aţi făcut până când am devenit colegi de planetă, d-le Ţoiu? Cum v-a înrâurit familia? Dar contextul istoric? V-a fost limpede drumul pe care doriţi să mergeţi? Aţi avut modele? Aţi avut o existenţă lineară? Aţi cunoscut rupturi? Tânărul care aţi fost l-ar privi cu simpatie pe cel care sunteţi astăzi? Cel care sunteţi astăzi l-ar judeca pe tânărul care aţi fost?"* Bombardat cu această luuungă întrebare, cum va răspunde invitatul? Ce va alege, dacă va alege ceva? Probabil că va răspunde la ultima întrebare, cea care o va şi reţine din şirul propus de jurnalist.

Tita Chiper[5], semnatara unor interviuri reuşite cu diferite personalităţi, în revista „Dilema“, era convinsă că există *o morală* a omului de interviu, că există situaţii în care nu se pot adresa toate întrebările care îţi vin în minte: „E, sigur, dacă ştiu că un om e-ndurerat, e-ntr-un necaz sau mai ştiu eu, nu-l întrebi treburi care l-ar pune într-o proastă situaţie… decât dacă vrei…de pildă pe Tudor Mohora de la Partidul Socialist l-am întrebat de a a căzut PCR-ul. Sigur, el mi-a explicat, şi pe urmă l-am întrebat dacă ştie – el fusese preşedintele UASCR-ului, Uniunea Asociaţiilor Studenţilor… - dacă ştie care era prima îndatorire a studentului conform statutului organizaţiei pe care o condusese. Dl. Mohora, în 1993, mi-a spus: învăţământul (…) Dl. Mohora nu ştia… Era apărarea ţării. Învăţătura era pe locul 5…”. După Tita Chiper, în cursul unui interviu jurnalistul trebuie să fie conştient că invitaţii lui „ sunt mai importanţi decât mine” (p.371). Întrebată dacă are reguli stricte atunci când porneşte un interviu, dacă pleacă hotărâtă să demonstreze ceva, Tita Chiper răspunde: „Merg cu curiozitatea mea, dar…cum să spun, încadrându-mă în teme şi vrând să demonstrez celui care coteşte un punct de vedere(…).”[6]

Este foarte adevărat că jurnaliştii îşi uită de multe ori flerul acasă. Într-un articol care se intitulează chiar aşa: *„Ziariştii îşi uită de multe ori flerul acasă. Cele mai stupide întrebări pe care le primesc vedetele*“**,** apărut în „Cotidianul“, an.XV, nr.81 (4456), la pagina 24, articol semnat de Diana Lazăr, aflăm că şi în cazul intervievării, situaţia de dialog poate semăna cu una ca în fotbal, iar jurnaliştii pot înscrie în poarta interviului sau pot eşua lamentabil. Toate ţin de tâlcul întrebării.

O dovadă de lipsă de originalitate e întrebarea: „*De ce vă numiţi X?”* sau „*Ce planuri de viitor aveţi?”* Oricât de comună şi de seacă ţi s-ar părea o întrebare, scrie Dan Teodorescu, solist al trupei „Taxi“, cred că poţi să găseşti un răspuns care să fie măcar haios. Poţi transforma orice întrebare seacă în ceva care să te pună într-o lumină favorabilă, este de părere muzicianul.

Iată şi cea mai neinspirată întrebare la care au fost nevoiţi să răspundă „Cârcotaşii“: „*Cum v-a venit ideea să vă luaţi numele de Huidu şi Găinuşă?”* Replica a fost pe măsură: „*Ideea ne-a venit din buletin”*.

Prezentatorul TV Andi Moisescu, de la PROTV, este deranjat de întrebările filozofice, „*ce cred despre dragoste”, „ce înseamnă femeia pentru mine?”* „*Cum mi-e frică să mă iau în serios, caut cu disperare umorul”*, mărturiseşte jurnalistul. I se pare cea mai elegantă variantă de răspuns!

Teoreticianul José de Broucker[7] inventariază zece paşi pentru a rata un interviu:

1. *Vă vedeţi superior invitatului ce extrem de emoţionat de abia aşteaptă să primească vizita augustei dumneavoastră prezenţe. Este, deci, inutil să vă documentaţi despre el. Improvizaţi!*
2. *Sosiţi cu întârziere. Puneţi ostentativ reportofonul pe masă, marcându-vă astfel teritoriul. Evitaţi să luaţi şi notiţe. Aveţi încredere în tehnică.*
3. *Întrerupeţi-l pe invitat cât mai des!*
4. *Nu fiţi prea curios!*
5. *Nu-l lăsaţi pe interlocutor să se simtă confortabil. Poate devia oricând de la subiect!*
6. *Impuneţi-vă de la început, arătând subiectului că ar face mai bine să vă asculte. Nu ezitaţi să-l contraziceţi, pentru a vă afirma personalitatea.*

[5] Într-o lumină orbitoare. Interviuri, Ed. „Curtea Veche“, Bucureşti, 2004, pp.364-365.
[6] Ibidem, p. 372.
[7] José de Broucker, Pratique de l'information et de l'écriture journalistique, CFPJ, Paris, 1995, p.190.

7. *Arătaţi forma finală a interviului subiectului ca acesta să intervină pe text, să schimbe ordinea întrebărilor, să modifice faptele şi opiniile. Important nu e cititorul, ci intervievatul.*
8. *Nu începeţi imediat elaborarea interviului. Lăsaţi să treacă mai multe zile sau săptămâni pentru decantarea ideilor.*
9. *Nu vă faceţi probleme cu titlul. Un titlu sobru şi neutru poate fi interesant pentru cititor.*
10. *Încercaţi să vă puneţi în valoare. Modestia poate fi un mare defect jurnalistic.*

Alintat adesea „bijutier al cuvintelor", ziaristul-intervievator provoacă discuţii şi îşi propune să reţină atenţia cititorului său. E un „spirit curios, care cotrobăie peste tot, care deschide o fereastră spre lume, permiţând cititorului, ascultătorului, telespectatorului să călătorească la nivel planetar fără a ieşi din propria cameră. (…) ziariştii se fac ecoul zgomotului lumii, în încercarea lor de a-i da un sens (…)".[8] Palmer e convins că intervievatorul care îşi doreşte un dialog reuşit porneşte la drum cu lecţiile făcute, cu un plan de bătaie pentru confruntarea cu invitatul său. Aceste pregătiri îl ajută pe ziarist să nu aibă timpi morţi în discuţie, să pună întrebările adecvate, care să-l conducă înspre răspunsurile cele mai bune.

Toată această gamă de întrebări şi alegerea celor ce vor fi adresate ţine de strategia reporterului şi de modalitatea lui de a întreţine şi orienta dialogul. Parafrazându-l pe Shimon Perez, aş spune că întrebările pot fi pumnale, pot jigni sau irita invitatul, după cum pot şi să vindece, adică să contureze un dialog incitant, pe care să-ţi facă plăcere să-l descoperi.[9] De o stilistică şi o vocaţie a interviului vorbeşte şi Andrei Pleşu, într-un articol publicat în revista „Dilema veche"[10]. E esenţial, deci, să ştii să asculţi, să ştii să întrebi, să-ţi alegi bine interlocutorul şi, mai ales, să ştii ce vrei să obţii de la el la capătul discuţiei. Căci marii intervievatori au darul de a scoate nu numai ce e mai bun în partenerul de dialog, ci şi ce e mai secret, mai imprevizibil în subteranele alcătuirii sale: omul ajunge să reflecteze asupra unor teme noi sau să dea în vileag gândurile latente, neexprimate încă. Astfel, un interviu bun potenţează personalitatea celui intervievat. Iar un intervievator bun cultivă dozajul optim între provocare şi discreţie. În genere, dacă la sfârşitul lecturii ţii minte mai curând întrebările decât răspunsurile, ai de-a face cu un eşec. Intervievatorul s-a pus în valoare pe sine şi şi-a transformat interlocutorul în materia primă a unui program (sau a unei stratageme) de ordin personal.

Claudiu Săftoiu[11], specialist în comunicare şi autor al unei cărţi despre comunicarea politică, menţionează câteva întrebări de control pentru reuşita unui dialog:

- Ştiţi ce vreţi cu exactitate de la interlocutorul dvs.?
- V-aţi documentat temeinic înainte de interviu?
- Aţi redactat un set de întrebări simple?
- Aţi verificat numele şi funcţiile direct de la sursă?
- Aţi cerut ca unele afirmaţii să fie reluate, prin propriile declaraţii ale invitatului? Nu vă temeţi că păreţi prost dacă nu ştiţi ceva anume. Mai bine întrebaţi. Întrebările simple sunt cele mai bune.
- Aţi întrebat pentru a obţine informaţii, nu doar opinii sau reacţii?
- Aţi căutat elementele de umor şi divertisment dintr-o relatare?

[8] Michael Palmer, Denis Ruellan, Jurnaliştii vedete, scribi sau conţopişti, Ed. „Tritonic", Bucureşti, 2002, pp.9-10.
[9] Shimon Perez, în Mots, nr. 50/1997: „Într-o democraţie ce guvernează prin cuvinte, cuvintele pot fi pumnale, după cum pot şi să vindece. Totul depinde de modul cum sunt utilizate".
[10] Andrei Pleşu, „Pot să vă mai enervez cu ceva?", în „Dilema veche", an.III, Nr. 106, p.3.
[11] Claudiu Săftoiu, op.cit., p.149.

- V-ați asigurat ca interlocutorul să nu bată câmpii sau să „vă aburească“?
- În final, v-ați întrebat interlocutorul dacă mai are ceva de adăugat?[12]
- Ați fost atenți ca să nu promiteţi surselor că veţi tratat subiectul într-un fel sau altul?
- V-ați asigurat că nu veți începe direct cu întrebarea cea mai importantă?
- V-ați format o părere despre interlocutor prin gesturile sale, ați exploatat comunicarea nonverbală?
- Ați evitat întrebările capcană, cu subînţeles?

Regizorul Daniel Pralea-Blaga este întrebat la sfârşitul discuţiei de jurnalist: *„Soţia dumneavoastră, Oltea Blaga, este actriţă la Arad. Putem spune că aţi favorizat-o în distribuţia piesei pe care o montaţi acum*?“[13] Această întrebare este mult mai reuşită decât una de genul: „*Ce face soţia dumneavoastră? Şi-a dorit să joace şi ea în piesa dumneavoastră?”* Prima variantă de întrebare, deşi mai puţin comodă, aduce reacţia interlocutorului pus în ipostaza de a lucra pe scenă cu soţia alături de ceilalţi actori. A doua variantă este o întrebare de complezenţă, care ocupă doar spaţiul tipografic al interviului. Căci e normal să-ţi doreşti să joci pe scenă din moment ce ai ales actoria! Astfel, întrebarea devine una retorică.

În interviul cu Ioan Matiuţ[14] vom vedea o modalitate de adresare a unor întrebări mai puţin convenţionale unui invitat aflat într-o dublă ipostază, aceea de poet şi de director de editură. Pentru a evita întrebările banale, de genul: „*Ce surprize pregătiţi publicului cititor?*” sau „*Cum se va numi volumul de versuri la care lucraţi?”*, invitatul poate fi abordat şi *altfel* pe invitatul său. Titlul incitant, el însuşi o întrebare, trimite la parcurgerea articolului, în urma căruia veţi descoperi un intervievat deloc anost. Iată câteva din posibilele întrebări: *Ioan Matiuţ, sunteţi de acord cu Borges: simţim poezia cum simţim prezenţa unei femei?; Aşadar, poezia şi femeia merg mână în mână; Şi poezia cum e pentru dvs.? Ca o soţie credincioasă, ca o amantă capricioasă, ca o jună focoasă, e imposibil de satisfăcut, nu te mai saturi de ea?; Contraziceţi clişeul cu poetul visător, fără inclinaţie spre pragmatism, aiurit, zăpăcit, în lumea lui. Sunteţi şi un prosper om de afaceri, aveţi propria editură; Dacă v-aş spune acum: cartea mea favorită este cartea de credit!; Confirmaţi ideea că un scriitor îndrăgostit nu e niciodată în pană de inspiraţie?; Să îndrăznesc să vă întreb cum e muza poetului Ioan Matiuţ?; În tot acest carusel în care ne-am învârtit astăzi, populat cu muze, inspiraţie, transpiraţie creativă, ce experienţe v-au marcat, transformându-vă vizibil ca om şi ca scriitor?*

Pentru a ieşi din monotonia unui dialog cu un scriitor, de exemplu, îl puteţi antrena într-o discuţie care să evite întrebările-clişeu „*Ce scrieţi acum?”; „Ce pregătiţi publicului?”*, orientându-l spre o temă generală de discuţie care să genereze un interviu interesant (Iată câteva exemple de teme de la care ar putea începe dialogurile: profesiile scriitorilor, momente ale inspiraţiei, cărţile de suflet, modele livreşti şi reale, lupii tineri ai scrisului, falia dintre genaţii etc.). În dialogul care urmează, invitatul, poetul Vasile Dan, e antrenat de jurnalist[15] într-o discuţie despre invidie, iată câteva întrebări adresate invitatului:

[12] Încercaţi să introduceţi în corpul interviului informaţiile pe care vi le oferă acum interlocutorul dvs. Evitaţi o ultimă întrebare de genul: O urare din partea dvs. în calitate de director general…(Vezi interviul cu Monica Fufezan, director fabrica MODA S.A., în „Arad Expres”, Nr.1022, p.9) sau: „Alăturând mulţumirilor pentru acordarea acestui interviu, urarea de «La Mulţi Ani!», cu prilejul zilei dvs. de naştere, vă rog să transmiteţi cititorilor un mesaj”.(Interviu cu Aurel Ardelean, în „Arad Expres”, Nr.1022, p.7.). Aceste scurte intervenţii pot fi folosite în jurnalul TV, acompaniind ştirea prezentată de crainic. Într-un ziar, un interviu elaborat se poate lipsi de aceste întrebări-stângăcii ale jurnalistului.

[13] Carmen Neamţu, „Încet, încet, valorile trebuie să se aşeze“, interviu în „Observator“, Nr.700.

[14] Vezi: Carmen Neamtu, în „Observator”, Nr. 2305, p.2, „Se poate spune că poezia este la mâna femeii?”

[15] Carmen Neamţu, în „Levure Littéraire”, Nuumero 3, „I envy with all my heart”.

D-le Vasile Dan, cum se manifestă invidia pe teritoriul atât de sensibil al literaturii?; Aţi simţit şi simţiţi invidia pe pielea dvs., cum vă raportaţi la ea?; Aţi invidiat vreun confrate literat cu mai multe premii literare, mai bine cotat/văzut în capitală?; Care sunt armele invidiosului?; Există un antidot pentru invidie?; Dacă ar fi să creionaţi un portret al invidiosului, cum ar arăta el?;

Uneori, invitaţii îi solicită jurnalistului un *gentleman agreement*, adică îi cer să vadă articolul înainte de publicarea acestuia în pagina de ziar. Dacă timpul o permite, se poate răspunde la această solicitare a invitatului, fără să fie acceptate noi afirmaţii care să le contrazică pe cele iniţiale. Se recomandă trimiterea doar a **textului brut** , aşa cum a fost transcris de pe banda reportofonului sau din însemnările ziaristului. Intervievatorul nu este obligat să primească indicaţii de tehnoredactare (alegerea titlului, a şapoului, a intertitlurilor, a explicaţiilor la fotografii etc.) de la invitatul său.

Există situaţii în care ***numele celui intervievat***[16] ***vă poate sugera una dintre întrebări***. Iată de exemplu cazul actriţei de la Teatrul Clasic „Ioan Slavici" din Arad, Carmen Vlaga. Într-o întrebare, pe parcursul dialogului, se poate porni de la acest joc de cuvinte: *Vlaga joacă fără vlagă*, adică fără nerv, aplomb, adică prost, neinspirat! Şi acum întrebările posibile: *Carmen Vlaga joacă fără vlagă uneori? Cum reuşeşti să te remontezi după o zi de repetiţii solicitante?;*

În loc să-ţi întrebi invitatul, cu formula banală şi tocită de atâta folosire, „*Cum se vede viaţa la (înălţimea celor) 60 de ani?",* poţi reformula: „*La greci, ca şi la evrei, senectutea începe la 70 de ani. Vă aflaţi încă departe de această vârstă, şi totuşi, 60 de ani constituie un prag. Cum se văd, de la această înălţime, viaţa, literatura, cultura?"* Sau, în locul întrebării: *„Cum vă simţiţi la revenirea în ţară?",* puteţi opta pentru o altă variantă de întrebare, care să vă aducă o mărturisire în plus din partea invitatului: „*Sunteţi plecat din România de aproape zece ani. Acum, când reveniţi pentru perioade mai lungi în Arad, ce impresie vă dă mai mult de gândit?"*

Interviul cu scriitorul Gheorghe Schwartz a fost realizat de ziua acestuia, la împlinirea a 60 de ani, când a fost sărbătorit de colegi şi prieteni la Salonul Roşu al teatrului. Întrebările banale: *„Cum vă simţiţi la această vârstă?*"; *„Ce vă mai doriţi acum?"; „Ce cadou aţi vrea să primiţi?"* sunt uitate, lăsând loc unor alte curiozităţi ale jurnalistului care încearcă să evite întrebările-clişeu întrebuinţate de obicei la sărbătoriri ori aniversări: *Domnule Schwartz, n-am să cad în capcana unei întrebări clişeu de genul: cum vă simţiţi la 60 de ani. V-aş întreba: spaima cea mai mare care vă este?; Cu vârsta câştigăm în înţelepciune sau ne încărcăm de superficialitate, de plictis?; În 16 septembrie veţi fi sărbătorit de prietenii scriitori, la teatru. Cred că veţi auzi foarte des complimentul cum că nu vă arătaţi vârsta aceasta. V-aţi întrebat de ce îmbătrânesc oamenii atât de diferit?; Dumneavoastră ce aţi pierdut odată cu înaintarea în vârstă?; Şi care e cel mai mare câştig care vine odată cu înaintarea în vârstă?; O ultimă întrebare-îndrăzneală, d-le Schwartz. Geo Bogza se confesa: „Mi-e groază să fiu, să ajung cadavru". Ce aţi spune dumneavoastră?*

Profesorul William Zinsser[17] este convins că jumătate din tehnicile intervievării sunt învăţate, iar restul ţine de instinct, de ştiinţa de a şti cum să faci ca persoana din faţa ta să fie relaxată, să ştii când să insişti, când să asculţi, când să te opreşti ("*half of the skills is purely mechanical, the rest is instinct").* Şi toate pot fi învăţate odată cu experienţa acumulată. Şi în

[16] De exemplu, actorul Dem Rădulescu era alintat de prieteni şi actori cu apelativul „Bibanul".
[17] On Writing Well, An Informal Guide to Writing Nonfiction, 3rd ed., New York: Harper&Row, 1985, p.78.

urma unei documentări temeinice asupra invitatului. Astfel, talentul nu se manifestă decât punând în forme şi modalităţi gazetăreşti: fapte, date, episoade ale experienţei de viaţă, de muncă ale unor oameni despre care scrii acum.[18]

Deseori, în interviurile în formă liberă care ocupă o pagină de ziar, ziaristul care doreşte să descopere persoana invitatului în ipostaze surprinzătoare, îi aplică intervievatului „tratamentul Proust". Chestionarul lui Proust[19] este un set de întrebări folosite în jocurile de societate, prezent în albumele naive ale primei copilării. „Într-o formă sau alta, sub titlul de «oracole», «teste de aptitudini» sau de «cultură generală» fiecare dintre noi am completat astfel de liste de preferinţe, antipatii, dorinţe, idealuri, autocaracterizări. În fond, e vorba de-un rudiment de test psihologic, din care, evident, poţi trage orice concluzie, sau niciuna. Numele sub care e cunoscut - chestionarul lui Proust - provine de la răspunsurile date acestei «grile» de către Marcel Proust, păstrate în jurnalul prietenei sale, Antoinette Faure[20]. Ulterior, ele au fost preluate în zeci şi zeci de variante, adaptate, refăcute, aduse la zi etc. (…). Într-o formă puternic modificată, Nicolae Manolescu a răspuns la un astfel de chestionar într-o carte din 1984, Julien Green şi mătuşa mea".

Iată celebrul Chestionar Proust. În paranteză puteţi citi răspunsurile date de Marcel Proust:

1. Principala trăsătură a caracterului meu. (Proust: Nevoia de a fi iubit şi, mai precis, nevoia de a fi mângâiat şi răsfăţat, mai mult chiar decât nevoia de a fi admirat).

2. Calitatea pe care o prefer la un bărbat. (Proust: Farmecele feminine.)

3. Calitatea pe care o prefer la o femeie. (Proust: Însuşirile bărbăteşti şi directeţea camaraderească.)

4. Ce apreciez cel mai mult la prietenii mei. (Proust: Faptul că sunt tandri cu mine, dacă persoana lor e suficient de sofisticată pentru a da un preţ mare tandreţei lor.)

5. Principalul meu defect. (Proust: Să nu ştiu, să nu pot să vreau)

6. Ocupaţia mea preferată. (Proust: Să iubesc.)

7. Visul meu de fericire. (Proust: Mi-e teamă că nu e destul de înalt, nu îndrăzesc să-l spun, mi-e teamă că-l voi distruge spunându-l.)

8. Care ar fi cea mai mare nefericire a mea. (Proust: Să nu le fi cunoscut pe mama şi bunica.)

9. Ce-aţi vrea să fiţi? (Proust: Eu însumi, aşa cum m-ar vrea oamenii pe care-i admir.)

10. Ţara în care-aş vrea să trăiesc. (Proust: Aceea în care lucrurile pe care le vreau s-ar realiza ca prin farmec şi unde tandreţea e întotdeauna împărtăşită.)

11. Culoarea preferată. (Proust: Frumuseţea nu se află în culori, ci în armonia lor.)

12. Floarea preferată. (Proust: A ei, şi apoi, toate.)

---

[18] Ion Şinca, în „Presa Noastră", Nr.4 (203), în artic. „Câteva consideraţii despre rolul şi locul activităţii de documentare", p.19. Investigaţia documentară îl pune pe reporter în situaţia de a emite judecăţi de valoare, de a face aprecieri, fiind în opinia autorului citat, „o operă de gândire" ce implică studiu, observare atentă, pasionantă, artă de a comunica cu oamenii, dar şi „curiozitate gazetărească, atunci când te zbaţi pentru a descoperi fapte, apisoade cu semnificaţii largi, profunde" (p.21).

[19] Termenul este explicat pe larg de scriitorul Mircea Mihăieş în articolul „Aţi completat vreodată chestionarul lui Proust?", în „România Literară", Nr:25 (26.06. 2009 – 02.07.2009), p.2.

[20] Varianta ale cărei răspunsuri s-au păstrat între documentele familiei Faure (Felix Faure, tatăl Antoinettei, avea să ajungă peste câţiva ani preşdintele Franţei!) datează din 1890, când viitorul scriitor era voluntar la Regimentul de infanterie 76 din Orléans. Textul a fost regăsit în 1924, la doi ani după moartea sa, şi a circulat sub denumirea Marcel Proust par lui-męme. Manuscrisul a fost vândut la licitaţie în 2003, pentru suma de 102.000 de euro. Deşi jurnalul Antoinettei Faure era ţinut în engleză, Proust a ţinut să răspundă în franceză, modificând uşor întrebările.

13. Pasărea preferată. (Proust: Rândunica).
14. Prozatorii mei preferaţi. (Proust: Astăzi Anatole France şi Pierre Loti.)
15. Poeţii mei preferaţi. (Proust: Baudelaire şi Alfred de Vigny.)
16. Eroul meu preferat. (Proust: Hamlet.)
17 Eroina mea preferată. (Proust: Bérénice.)
18. Compozitorii preferaţi. (Proust: Beethoven, Wagner, Schumann.)
19. Pictorii preferaţi. (Proust: Leonardo da Vinci, Rembrandt.)
20. Eroii din viaţa reală. (Proust: Darlu, Boutroux.)
21. Eroinele din istorie. (Proust: Cleopatra.)
22. Băutura şi mâncarea preferate. (Proust nu răspunde.)
23. Numele preferat. (Proust: N-am decât unul deodată.)
24. Ce detest cel mai mult. (Proust: Ceea ce e rău în mine.)
25. Personajele istorice pe care le detest cel mai mult. (Proust: Nu sunt suficient de instruit ca să răspund.)
26. Fapta militară pe care-o admir cel mai mult. (Proust: Voluntariatul meu.)
27. Darul natural pe care-aş vrea să-l am. (Proust: Voinţa şi seducţiile.)
28. Cum aş vrea să mor. (Proust: Mai bun - şi iubit.)
29. Starea de spirit actuală. (Proust: Plictiseala de a mă fi gândit la mine pentru a răspunde la toate aceste întrebări.)
30. Greşeli care-mi inspiră cea mai multă indulgenţă. (Proust: Cele pe care le înţeleg.)
31. Deviza mea. (Proust: Mi-ar fi prea frică să nu-mi poarte ghinion!)

Un interviu reuşit este acela în care jurnalistul obţine informaţiile de care are nevoie prin dobândirea încrederii interlocutorului său, prin deschiderea sa spre dialog. John Brady vorbeşte chiar de o „ştiinţă“[21] a dobândirii încrederii invitatului. Acest lucru se poate obţine numai prin cunoaşterea intervievatului. Invitatul care observă că dialoghează cu o persoană care știe despre ce vorbește, documentată, își respectă interlocutorul tocmai pentru că primește de la el același tratament.

Larry King, longevivul intervievator al postului de televiziune CNN, divulgă[22] câteva din secretele interviurilor sale reuşite. King îi sfătuieşte pe tinerii jurnalişti să nu-şi facă o listă cu întrebările formulate în detaliu, ci să-şi scrie într-un carneţel câteva „cuvinte-cheie“ care să le amintească de problematicele pe care vor să le abordeze în interviu. Astfel, veți pune atâtea întrebări până când veți epuiza problema! Un alt sfat al lui King este acela de a vă privi interlocutorul în ochi. Nu sunteți dușmanul lui, dar nici nu vă lăsați păcălit de strategiile sale, punctează ziaristul, care e adeptul întrebărilor deschise şi simple, care să nu-i dea invitatului posibilitatea de a divaga. În fine, nu uita să şi „taci inteligent“! Dacă răspunsul primit e prea scurt ori neconvingător, priveşte-ţi în ochi invitatul ca şi cum ai aştepta continuarea. Versaţii, scrie King, replică: *Răspunsul acesta răspunde întrebării dumneavoastră?* Voi nu răspundeţi cu da sau nu, ci reformulaţi-vă întrebarea pentru a obţine răspunsul dorit.

La capitolul AŞA NU, Larry King[23] le recomandă tinerilor săi confraţi:

[21] John Brady, The Craft of Interviewing, Cincinnati, OH: Writers Digest Books, 1976, p.68.
[22] Larry King, Secretele comunicării. Cum să comunici cu oricine, oricând şi oriunde, Ed. „Amaltea“, Bucureşti, 2002.
[23] După King, secretul unei bune conversaţii e „să ştii să pui o întrebare“. Iată şi alte câteva sfaturi oferite de ziarist: „Nu poţi avea succes când vorbeşti cu oamenii dacă nu îi faci să creadă că te interesează ceea ce îţi spun, sau dacă nu îi respecţi“.; „Ignoranţi suntem cu toţii în domenii diferite. Fiecare e expert în ceva. Fiecare

1. Nu puneţi două întrebări în una singură.
2. Nu puneţi non-întrebări, nu emiteţi judecăţi de valoare sau întrebări cu un răspuns previzibil.(În acest sens, King dă un exemplu de întrebare greşită, adresată actorului Paul Newman: „*Poate fi ceva mai rău decât pierderea unui copil?")*
3. Nu încărcaţi întrebarea cu detalii pentru a arăta ce documentaţi sunteţi.
4. Pregătiţi-vă precaut întrebările sensibile, ca invitatul să nu poată evita răspunsul. (Se zvonea că senatorul american Ted Kennedy ar avea probleme în mariaj. Astfel că acesta este întrebat în doi timpi: „*Până unde credeţi că trebuie să meargă presa cu separaţia dintre viaţa privată şi cea publică a unui demnitar?"; „Cum arată acum situaţia dumneavoastră matrimonială?"*)
5. Nu folosiţi niciodată umorul împreună cu aceste fraze tocite de atâta întrebuinţate: „*Staţi să vă spun un banc scurt*"; „*Mi s-a întâmplat ceva nostim azi când veneam încoace"*; „*Ştiu un banc bun, o să vă placă. E într-adevăr haios"; „Asta îmi aminteşte de o glumă. Poate că o ştiţi deja, dar eu tot v-o spun"*.

Decât să încheiaţi interviul în formula: „*Ceea ce îmi spuneţi îmi aminteşte de un banc bun pe care desigur că îl ştiţi, dar eu tot o să vi-l spun, căci poate ascultătorii nu-l cunosc",* mai degrabă întrebaţi-vă invitatul dacă mai are ceva de adăugat. Dacă acesta n-a răspuns la unele întrebări sau a răspuns neconvingător, arătaţi-i, în final, dezamăgirea că n-a lămurit toate problemele pe care aţi fi vrut să le clarifice. Tot acum, cereţi-i permisiunea invitatului dumneavoastră de a-l putea contacta în cazul în care veţi avea nevoie de lămuriri suplimentare.

---

are cel puţin un subiect despre care îi place să vorbească".; „Întrebările generale (cu răspunsuri monosilabice) sunt duşmanii bunei conversaţii". De aceea, ele trebuie reformulate. Citãm doar un singur exemplu în acest sens: întrebarea „Nu-i aşa că vremea asta toridă e îngroziotoare?" Este reformulată de King astfel: „Verile astea toride pe care le avem de la o vreme încoace mă fac să cred că o fi ceva adevărat în toată povestea asta cu efectul de seră. Tu ce părere ai?" Evitaţi o replică precum: „Aaaa, sunt un mare admirator al dumneavoastră, încă de când eram copil!" Fie că vrei, fie că nu, remarcile de genul acesta le spun celebrităţilor că au îmbătrânit. „Iată ce îi cer unui invitat potenţial: pasiune pentru munca sa; capacitatea de a explica pe înţelesul tuturor în ce constă munca sa, în aşa fel încât să trezească interesul telespectatorilor şi să-i facă să vrea să afle cât mai multe; spirit de contradicţie; simţul umorului, preferabil cu o tentă de auto-ironie. Francheţea, entuziasmul şi dorinţa de a asculta vor face din tine un maestru al conversaţiei în orice ocazie". Şi Brendan Hennessy remarca importanţa jurnalistului bun ascultător, sfătuindu-i pe tineri să-şi înfrâneze orice „aură de importanţă", să încerce să zâmbească mai des: „Gândeşte-te la orice conversaţie ca la o oportunitate. Indiferent de calităţile tale de vorbitor, nu uita: dacă ai impresia că nu eşti bun la asta, poţi fi bun; dacă ai impresia că eşti bun la asta, poţi fi şi mai bun".

GLOBALIZATION AND INTRADUCTIBILITY

Corina Bozedean, Assist. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: That the plurality of languages is far from being reduced to the pluralities of designations and that languages, even the closest ones, are not superposable, is already a truism. In an epoch in which, under the effect of globalization, the practice of translations is widely spread, the attention given to referential and connotative equivalence brings back into discussion the gap of emotional reactions caused by apparently equivalent terms and thus restates the pertinence of this exercise under certain circumstances. Even if contextual disambiguation allows readers to decipher the diverse semantic connotations of a word or expressions in the source language, the possibilities offered by the linguistic segments of the target-language sometimes present the risk of producing, by translation, the homogenization and impoverishment of the discourse.

Keywords: translation, globalization, referential equivalence, connotative equivalence.

Traducerea însoţeşte permanent interacţiunile umane, în special în epoca globalizării care a intensificat aceste raporturi, fiind principalul mijloc de răspândire a informaţiei şi a culturii. Într-o lume în care mecanismele financiare, economice, tehnologice au atras o pretinsă abolire a frontierelor, resimţită inclusiv în sistemele de comunicare şi în dialogul culturilor, traducerea repune în discuţie ideea de uniformizare, ataşată adesea fenomenului globalizării. Amploarea pe care au cunoscut-o în ultimele decenii studiile de traductologie, n-a făcut decât să amplifice diversele problematici aferente acestei ştiinţe, care continuă să graviteze în jurul eternelor antinomii, fidelitate/trădare, traductibilitate / intraductibilitate.

Dacă o cultură se defineşte ca un ansamblu de caractere de excepţii identitare, rezultă că fiecare limbă, împreună cu posibilităţile sale expresive, se înscrie într-un anume context cultural, social sau geografic, de unde şi non-coincidenţa câmpurilor semantice aferente vocabularului diverselor limbi. Plecând de aici, există, pe de o parte, cercetători şi traducători care consideră că totul poate fi redat în orice limbă, în baza unei viziuni universaliste a limbajului uman. De exemplu, Eugène Nida (1964), susţine ideea traductibilităţii oricărui text, deoarece ceea ce reuneşte umanitatea are o dimensiune mai mare de ceea ce o separă. Pe de altă parte, unii cercetători susţin că apartenenţa culturală a unui lexic îl face intraductibil, traducerea devenind o permanentă tensiune între două reprezentări diferite ale realităţii. E vorba, în fond, de o opoziţie între posibilitatea unei traduceri complete sau parţiale, intraductibilitatea absolută fiind contrazisă de însăşi practicile traductive.

O idee larg răspândită şi acceptată astăzi e aceea că sensul unui mesaj lingvistic se constituie la întâlnirea dintre conţinutul semantic şi contextele extralingvistice (situaţionale, sociale, culturale, istorice - Ladmiral, 1979) şi că modul de exprimare, întreaga arhitectură lingvistică, derivă dintr-un raport cu experienţa directă şi realitatea înconjurătoare. Se ştie însă că pluralitatea limbilor nu reprezintă o pluralitate de desemnări a unui lucru, căci limbile nu sunt perfect superpozabile, aşa cum arată şi Barbara Cassin (2011:25), citându-l, între alţii, pe Jacques Lacan care afirmase că „une langue […] n'est rien de plus que l'intégrale des équivoques que son histoire y a laissé persister" (cf. Cassin, 2011:27).

Privită din această perspectivă, traducerea nu reprezintă doar reducerea diferenţelor prin căutarea echivalenţilor (Cordonnier, 1995), ci şi acceptarea elementului străin ca un aspect inevitabil al relaţiei dintre două limbi şi culturi. Dificultatea în găsirea unor echivalenţi în limba ţintă şi necesarul împrumut al termenului străin, intervine în cazul existenţei unor cuvinte specifice unei anumite culturi, absente din cultura receptoare (cum ar

fi numele anumitor instituţii, elemente culinare, articole vestimentare, concepte abstracte, jocuri de sau expresiile idiomatice) sau în cazul existenţei unor concepte comune mai multor comunităţi lingvistice, dar având conotaţii diferite în fiecare dintre limbi. Însă nu doar cuvintele, prin polisemia lor, pun problema unor diferenţe conceptuale, ci şi sintaxa sau reţelele terminologice, aşa cum reiese, în privinţa conceptelor filozofice, şi din volumul editat de Barbara Cassin, *Vocabulaire européen des philosophies. Dictionnaire des intraduisibles* (2004).

Traducerea elementelor lingvistice strict ataşate unei realităţi culturale presupune mai întâi identificarea unităţilor de conţinut si dezambiguizarea lor contextuală, descifrarea diverselor conotaţii semantice, precum şi posibilităţile expresive oferite de segmentele lingvistice ale limbii-ţintă care riscă uneori să producă prin traducere un efect de omogenizare şi sărăcire a discursului. Plecând de la delimitarea şi descifrarea realităţii la care face trimitere un anumit termen, traducătorul caută diverse strategii de „negociere" (Eco, 2008:18) pentru a spune „cam acelaşi lucru" şi pentru a ajunge la cel mai bun „compromis" în transferul sensului.

Aşa cum am menţionat anterior, cultura unui grup uman, practicile şi ritualurile sale, realităţile istorice şi geografice determină şi structura lexicului acelei limbi, iar strategiile de transfer lingvistic pot fi multiple, de la împrumut la adaptare şi chiar transpoziţie, însoţită de o anumită explicitare prin intermediul parafrazelor sau notelor de subsol. O astfel de situaţie întâlnim, de exemplu, în recenta traducere din limba româna în limba franceza a romanului lui George Arion *Cible royale (Nesfârşita zi de ieri*, în original) unde traducătorul francez reportează termeni precum „Securitate" sau transpune unele cuvinte adaptându-le grafiei din limba ţintă, „minériades"; de asemenea, explică în paratext termeni gastronomici din cultura română („mămaligă", „mici", „sarmale"), toponime („Prout", transcris în franceză în aşa fel încât să redea sonoritatea din limba română) sau ritualuri, ca salutul ortodox cu ocazia Paştelui, precum şi obiceiurile ce însoţesc această sărbătoare religioasă. Însă, aşa cum remarcă şi Georgiana Lungu-Badea (2004:113), abundenţa comentariilor şi a notelor traducătorului privind realităţile extralingvistice, care intervin mai ales în cazul unei decalaj semnificativ între cultura sursă şi cea ţintă, poate constitui în egală măsură un element facilitator al înţelegerii, dar şi un obstacol, riscând fragmenta lecturii.

Aparent expresia unei cunoaşteri universale, expresiile idiomatice sunt în realitate puternic ancorate în istoria culturală a unui popor, ca manifestare a gândirii sale, reprezentând parametri esenţiali în receptarea unei opere. Dată fiind fixitatea lexicală a acestora, traducerea apare ca un paradox şi se bazează pe principiul non-literalităţii, acordând totuşi un rol important raportului care există, cel mai adesea, între sunet şi sens. Traducerea unor astfel de expresii trebuie să se înscrie în exigenţa de fidelitate faţă de stilul autorului, astfel că procedeele de traducere vor urma gradul lor de metaforizare prin transpunere, adaptare sau recreere. Traducătorul va alege o echivalenţă din limba ţintă, înlocuind jocul de cuvinte original printr-un altul, mergând chiar până la alegerea unei alte expresii idiomatice, dacă aceasta corespunde în mai mare măsură posibilităţilor expresive ale limbii ţintă şi reuşeşte să producă acelaşi impact asupra culturii receptoare. În plus, aşa cum remarcă şi Josiane Podeur (2010), în situaţiile în care există echivalenţe idiomatice, traducătorul trebuie să fie totuşi atent dacă acestea se încadrează în acelaşi registru lexical. Pe de altă parte, în cazul elementelor de sens sau de formă strict ancorate într-o limbă (jocurile de cuvinte, calamburile, etc.) pierdute inevitabil în traducere, traducătorul poate recurge la compensare, un procedeu prin care acestea sunt transmise în textul tradus prin alte metode şi în alte locuri decât cel original, astfel încât sensul pierdut într-o parte a textului să fie recuperat într-alta, pentru a păstra tonalitatea de ansamblu a textului-sursă.

Într-o epocă supusă uniformizării, chiar şi la nivel lingvistic, dialectele se supun cel mai puţin procesului de standardizare a unei limbi şi depăşesc problema echivalenţei şi a

fidelităţii în traducere, fiind expresia unei „duble alterităţi" (Bruneaud-Wheal, 2010:1). Având un caracter mai degrabă oral, acestea au o extraordinară fluiditate, dar şi o polisemie internă, iar traducerea lor necesită un efort de reconstituire a contextului social şi situaţional pentru a reda sensul şi, pe cât posibil, unele sonorităţi specifice limbii sursă. Chiar dacă traducerea unui dialect din textul sursă printr-un dialect din limba ţintă se poate dovedi viabilă, ca in cazul limbajului popular din regiunea Velay, folosit pentru transpunerea limbajului popular din zona Olteniei prezent în mare parte în ciclul *La Lilieci* de Marin Sorescu (cf. Ciodaru, 2011), redarea acestor particularităţi lingvistice se dovedeşte de cele mai multe ori nesatisfăcătoare, deoarece se pierde elementul esenţial, şi anume culoarea locală. Deşi numeroase luări de poziţie, teoretice şi practice, proclamă preeminenţa sensului asupra formelor stilistice (printre alţii, Eugène Nida), în cazul dialectelor, trecerea dintr-o limbă în alta se transformă astfel într-un discurs paralel discursului iniţial, fiecare purtând particularităţile sistemului lingvistic căruia îi aparţine.

Se poate întâmpla ca termenul dintr-un dialect să facă trimitere la o unitate de conţinut inexistentă în alte limbi, ceea ce ridică serioase dificultăţi traducătorilor. Umberto Eco (2008:40) prezintă cazul unui cuvânt prezent în dialectul său natal, „scarnebiè", şi a verbului derivat de aici, „scarnebbiare", pentru a indica un fenomen atmosferic care nu e doar ceaţă sau brumă, nu e nici ploaie, ci o burniţă deasă, care întunecă imaginea şi taie perspectiva. În această situaţie, simplul report al termenului ar risca să facă incertă înţelegerea în limba ţintă, iar transpunerea poate fi făcută doar dacă există o realitate comparabilă în cultura receptoare.

Pe lângă astfel de cultureme, născute din particularităţi de natură geografică, unele cuvinte şi expresii legate de organizarea regimului politic, sistemului educaţional, juridic, etc. nu se pretează unui report sistematic, deoarece şi-ar pierde specificitatea, reprezentarea conceptuală nefiind aceeaşi. De exemplu, transcodarea unui termen precum „Grande Ecole" într-un text în limba română realizează implicit transferul cultural, însă intenţia autorului poate să scape destinatarului traducerii deoarece, fiind vorba de o situaţie specifică sistemului de învăţământ francez, înţelegerea nu poate fi facilitată de un „bagaj cognitiv universal" (Badea, 2004:113). „Negocierea" traducătorului va viza transferul esenţialului prin păstrarea termenului si explicitarea sa, în funcţie de tipologia textului ţintă (ştiinţific, cu exigenţa preciziei sau literar, cu riscul unei infidelităţi stilistice), dar şi de datele situaţiei de comunicare.

Soluţiile traductive de report, împrumut sau adaptare depind de porozitatea culturii receptoare, intraductibilitatea în astfel de situaţii fiind considerată de unii teoreticieni relativă. Astfel, Pierre Berenger-Biscaye (1991:IX) consideră că în spatele cuvintelor se află întotdeauna imagini vizuale, care sunt un fel se semnificanţi secundari şi care trec dintr-o limbă în alta acolo unde cuvintele nu reuşesc să o facă. De altfel, nici graniţele culturale sau ideologice nu mai sunt la fel de nete ca altădată, iar medierea interlingvistică pe care o reprezintă traducerea devine tentativa de stabilire a unui sens comun, plecând de la semne lingvistice diferite.

Însă nu doar elementele culturale pun problema absenţei unei echivalenţe, ci şi decalajul reacţiilor emotive provocate de termeni aparent sinonimi; astfel, aşa cum remarca şi Umberto Eco, termenul „père" din limba franceză şi „padre" din limba italiană, nu sunt perfect sinonime şi, deşi există o echivalenţă referenţială între „John's daddy" şi „John's father", „le père de John" sau „il papà di John" echivalenţa conotativă poate fi diferită, şi poate fi dată de context sau de originea si evoluţia acestor cuvinte.

Este şi cazul apelativelor ca marcă a relaţionării, atunci când nu sunt alăturate numelor proprii, şi nu marchează un raport ceremonios între persoane. De exemplu, apelativele „Monsieur", „Madame", „Mademoiselle" din limba franceză, respectiv „Domnule", „Doamnă", „Domnişoară" din limba română, când nu sunt alăturate unui nume

propriu, îşi corespund în funcţia lor vocativă, însă în limba franceză utilizarea apelativului în formule de genul „Oui Madame", ţine de un automatism verbal convenţional, traducerea lui în limba română putându-se limita la formula simplificată, „da".

Stabilirea unei relaţii de identitate între două unităţi de sens din limbi diferite ţine aşadar de încărcătura lor semantică şi de singularitatea lor culturală. Soluţionarea rezistenţei la traducere este necesară pentru a depăşi viziunile etnocentriste şi instaurarea deschiderii spre anumite valori ideologice. Totuşi, căutarea forţată a unor similitudini, uniformizarea excesivă, mai ales prin modelul monolingv al limbii engleze, din raţiuni de transmitere a informaţiilor de ordin ştiinţific sau cultural, riscă uneori să afecteze marca identitară şi diversitatea culturală. Traducerea trebuie să rămână un mijloc de transmitere a informaţiei, însă niciodată un scop în sine, iar recontextualizarea trebuie să ţină cont de diferenţele ineluctabile între cultura sursă şi cea receptoare. Medierea lingvistică ar trebui să găsească un spaţiu comun de reprezentare a diferenţelor, să integreze la nivel global specificităţile locale, tot aşa cum nivelul local se îmbogăţeşte cu aporturile sistemului global; aşa cum arăta şi Humbold, limbajul se manifestă în realitate doar ca multiplicitate, înţeleasă ca diferenţa dintre limbi, iar această diferenţă prelucrează, uneori în mod decisiv, ceea ce credem că ţine de universalitate, şi anume ideile sau conceptele.

Bibliografie selectivă:

BALLARD Michel, *Versus, la version réfléchie,* Paris, Ophrys, 2003.

BALLARD Michel, „L'appelatif en traduction", în *Revue des lettres et de traduction,* Kaslik, nr. 6/2000, p. 51-71.

BISCAYE Pierre-Berenger, *Klee pour la poésie, Parcimonieusement garni de feuilles,* Bordeaux, Presses Universitaires de Bordeaux, 1991.

BRUNEAUD-WHEAL Karen, *La traduction : un processus de standardisation,* disponibil on-line pe http://www.l3.ulg.ac.be/colloquetraduction2010/textes/bruneaud.pdf.

CASSIN Barbara, „Intraduisible et mondialisation" în Oustinoff, Michel (ed.), *Traduction et mondialisation,* Paris, CNRS Editions, 2011.

CIODARU Ioana, „Traductibilité vs. Intraductibilité dans la poésie de Marin Sorescu" în *Studii de gramatică contrastivă,* Editura Universităţii Piteşti, nr. 16/2011, p. 93-100.

CASSIN Barbara, *Vocabulaire européen des philosophies. Dictionnaire des intraduisibles,* Paris, Le Robert / Le Seuil, 2004.

CORDONNIER Jean-Louis, *Traduction et culture,* Didier, Paris, 1995.

ECO Umberto, *A spune cam acelaşi lucru. Experienţe de traducere*, Iaşi, Polirom, traducere în limba română de Laszlo Alexandru, 2008.

LADMIRAL Jean-René, *Traduire: theorèmes pour la traduction,* Paris, Payot, 1979.

LUNGU-BADEA Georgiana, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2004.

MOISE Judit, STEFAN Liana, „L'Intraductibilité – une fatalité?", în *Revue Internationale d'Etudes en Langues Modernes Appliquées,* Cluj-Napoca, Risoprint, nr. 2/2009, coord. Izabella Badiu.

NIDA Eugène, *Toward a science of Translating,* Leyde, Brill, 1964.

OUSTINOFF Michel (ed.), *Traduction et mondialisation,* Paris, CNRS Editions, 2011.

PODEUR Josiane, "Traduttore traditore : de la possibilité de traduire les expressions figées en littérature", în *Stéréotypes en langage et en discours, Revue Interdisciplinaire „Textes et contextes",* no. 5/2010.

SOCIOCULTURAL GLOBALIZATION – THE ROLE OF THE WTO

Cristina Veronica Andreescu, Assist. Prof., PhD,
"Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: This paper aims to discuss the importance of the WTO (World Trade Organization) as successor to the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) as well as the drawbacks of this organization that promotes economic globalization. Advocates of the WTO argue that the definite goal of the WTO is to reduce and to abolish international trade barriers. On the other hand, the WTO treaties have been accused of being partial when it comes to multinational corporations and wealthy nations. The Uruguay Round (1986-1994) that gathered together 123 countries and brought about a reform in the trading system also triggered most of the trade negotiations issues that the WTO focused on. In the end, is this supranational institution just a global power shift towards powerful nations or is it actually a means of settling disputes?

Key words: WTO, multinational, negotiations, disputes, globalization

GATT

The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) was first signed in 1947 with a definite goal of regulating and reducing tariffs on traded goods. Free trade and a common mechanism for resolving trade disputes were reasons good enough for more than 110 countries to sign their membership.

It took about eight rounds of multilateral trade negotiations to the governments in the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) to produce real benefits for all participants after World War II. The GATT agreements opened industrial country markets and contributed importantly to economic growth in developing countries, particularly in Asia and Latin America.

The system worked by consensus, that means no votes on senseless resolutions. At the same time no decisions by majority rule. The consensus rule was not abused. "Developed countries, particularly the United States and the European Community, drove the GATT agenda and negotiations but did not insist on full participation by all countries. In turn, developing countries did not block progress in trade talks—both because the accords posed few demands on them and because they made huge gains from the commitments of the developed countries extended to them on a most-favored nation basis. Moreover, as the weaker partners in the GATT, they benefited significantly from the well-functioning of the multilateral rules-based system."[1]

The GATT functions on the foundation of the WTO trading system. It remains valid although the 1995 Agreement contains an updated version of it to replace the original 1947 one.

The GATT is in fact an international agreement, but it functions perfectly also as a treaty. It is based on the "unconditional most favored nation principle", which results in the enforcement of the conditions applied to the most favored trading nation to all trading nations.

If one country wants to enter GATT, it signs GATT and then negotiates new trade agreements. These sets of agreements are called "rounds". These agreements require that the members reduce certain tariffs (with exceptions and modifications for each country).

[1] Jeffrey J. Schott, Decision-Making in the WTO, March, 2000, p. 3

Here are the most important rounds: Geneva Round (1948): 23 countries. GATT enters into force; Fourth Round (1956): 26 countries. Tariff reductions; Dillon Round (1962): 26 countries. Tariff reductions; Kennedy Round (1967): 62 countries. Anti-dumping agreement (which, in the United States, was rejected by Congress); Tokyo Round (1979): 102 countries. Reduced non-tariff trade barriers. Improvement and extension of GATT system; Uruguay Round (1993): 123 countries. Created the World Trade Organization to replace the GATT treaty. Reduced tariffs and export subsidies.

International attention is paid to the relationship between trade and environmental policy and to the GATT's influence on international environmental agreements. GATT is seen as limiting or barring trade provisions in environmental agreements. Experts have also called for reform of GATT to accommodate international concern for environmental issues.

The WTO replaced GATT, but the General Agreement still exists. Trade lawyers know that there are distinguishing aspects between GATT 1994, the updated parts of GATT, and GATT 1947, the original agreement which is still the heart of GATT 1994.

The WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPs) which is an international treaty that establishes minimum standards for most forms of intellectual property regulation within all member countries of the WTO.

TRIPs specify enforcement procedures, remedies, and dispute resolution procedures which apply equally to all member states. Still, there should be mentioned that for the developing countries a longer period of time in which they are to implement the applicable changes to their national laws is allowed and even necessary.

TRIPs were added to the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) treaty at the end of the Uruguay Round of trade negotiations in 1994. It was a program of intense lobbying by the United States, supported by the EU, Japan and other first world states that led to the appearance of this agreement.

Following the Uruguay round, the GATT became a starting point for the World Trade Organization (WTO). "Because the ratification of TRIPs is compulsory if a country wants to be a WTO member, and wants to obtain easy access to the numerous international markets opened by the WTO, it must enact the very strict intellectual property laws mandated by TRIPs."[2]

WTO

The World Trade Organization was established in 1995 as the successor to the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). The way it enforces its decisions in terms of international trade comprises a series of trade negotiations, or rounds, held under GATT. The first rounds dealt with tariff reductions but later on further negations on other subjects such as anti-dumping and non-tariff measures were the reasons for dealing with various principles and agreements. The WTO (an institutional structure) adopted the GATT principles and agreements. The WTO did not only administer them but at the same time it extended them.

The World Trade Organization (WTO) is an international organization which comprises a large number of agreements. Most of them deal with rules of trade between its member states. The WTO has a definite goal of reducing or abolishing international trade barriers.

WTO headquarters are located in Geneva, Switzerland. On 26 May 2005, Pascal Lamy was elected Director-General, replacing Supachai Panitchpakdi. Nowadays Roberto Azevêdo holds this position. There are 159 members in the organization and all WTO members are required to grant one another most favored nation status, such that (with some

[2] http://en.wikipedia.org/wiki/TRIPS_Agreement

exceptions) trade concessions granted by a WTO member to another country must be granted to all WTO members.

In the late 1990s, the WTO became a major target of protests by the anti-globalization movement. The WTO promotes economic globalization and free trade, which some consider problematic. WTO treaties have been accused of being partial when it comes to multinational corporations and wealthy nations. At the same time, the "big three" members - the United States, the European Union, and Japan - have been accused of using the WTO to exert influence over less powerful member states.

The Functions of the WTO. The WTO has two basic functions: as a negotiating forum for discussions of new and existing trade rules, and as a trade dispute settlement body, as stated in Article III of the Agreement establishing the World Trade Organization: "1.The WTO shall facilitate the implementation, administration, operation, and further the objectives, of this Agreement and of the Multilateral Trade Agreements, and shall also provide the framework for the implementation, administration and operation of the Plurilateral Trade Agreements".[3]

The Scope of the WTO. Article II states the scope of the WTO to "provide the common institutional framework for the conduct of trade relations among its Members […]"

Negotiations. Many WTO decisions, such as adopting agreements are determined by consensus, which, in fact, does not imply unanimity, but it encourages efforts to find the most widely acceptable decision. The problems of reaching the final decision are related to time spent on debating, many rounds of negotiation leading to a consensus decision, and the aspect of language interpretation.

The WTO began the Doha round of negotiations, at the Fourth Ministerial Conference in Doha, Qatar in November 2001. After many discussions, agreement has not been reached, despite continuing talks in Cancun, Geneva, and Paris.

Like most other international organizations, the WTO has no significant power to enforce the decisions it makes when a member brings a complaint against another. If decisions of its Dispute Settlement Body are not complied with, it may authorize "retaliatory measures" on the part of the complaining member, but no other enforcement action is available.

The WTO had 76 members at its creation. A further 72 members joined over the following ten years, and now there are 159 members and 25 observer governments. Iran first applied to join the WTO in 1996, but the United States, accusing Tehran of supporting international terrorism, refused its application 22 times. The Islamic Republic of Iran submitted its Memorandum on the Foreign Trade Regime in November 2009. Russia, having first applied to join GATT in 1993, was approved of membership in December 2011.

The Structure of the WTO. The highest authority of the WTO is the Ministerial Conference, made up of representatives of all WTO members. The Ministerial Conference is obliged to meet at least every two years in order to take various decisions on matters under any of the multilateral trade agreements.

As Article IV states the whole activity of the WTO is given to a number of subsidiary bodies; the main one is the General Council (with its two forms, one being the Dispute Settlement Body, to oversee the dispute settlement procedures and the other the Trade Policy Review Body to conduct regular reviews of the trade policies of individual WTO members) also composed of all WTO members, which is required to report to the Ministerial Conference. "There shall be a General Council composed of representatives of all the Members, which shall meet as appropriate. In the intervals between meetings of the

[3] http://www.hawaii.edu/intlrel/Resources/gpu/WTOagrmt.html

Ministerial Conference, its functions shall be conducted by the General Council. The General Council shall also carry out the functions assigned to it by this Agreement."[4]

The General Council which oversees the implementation and functioning of all the agreements delegates its responsibility to three other major bodies –the Councils for Trade in Goods, Trade in Services and Trade-Related Aspects of Intellectual Property. The latter two Councils have responsibility for their respective WTO agreements and may establish their own subsidiary bodies as necessary. "The Ministerial Conference shall establish a Committee on Trade and Development, a Committee on Balance-of-Payments Restrictions and a Committee on Budget, Finance and Administration, which shall carry out the functions assigned to them by this Agreement and by the Multilateral Trade Agreements, and any additional functions assigned to them by the General Council, and may establish such additional Committees with such functions as it may deem appropriate."[5]

The Committee on Trade and Development has an activity concerning the developing countries and, especially, to the "least-developed" among them. The Committee on Balance of Payments deals with consultations between WTO members and countries which take trade-restrictive measures, under Articles XII and XVIII of GATT, in order to solve the payment difficulties. Issues relating to WTO's budget are dealt with by a Committee on Budget.

The Economic Groupings. Most countries have a diplomatic mission in Geneva, sometimes headed by a special Ambassador to the WTO, whose officials attend meetings of the many negotiating and administrative bodies at WTO headquarters. "As a result of regional economic integration – in the form of customs unions and free trade areas – and looser political and geographic arrangements, some groups of countries act together in the WTO with a single spokesperson in meetings and negotiations."[6]

The European Union and its 28 member states is a WTO member in its own right. The EU is a customs union with a single external trade policy and tariff. While the member states coordinate their position in Brussels and Geneva, the European Commission alone speaks for the EU at almost all WTO meetings. There are other groupings that have unified statements, among them there should be mentioned the Latin American Economic System (SELA) and the African, Caribbean and pacific Group (ACP).

How the WTO Takes Decisions. The way in which decisions are made is not by voting but by consensus. In this matter, WTO continues the GATT's long tradition. This procedure allows members to ensure their interests are properly considered. If the consensus is not possible, the WTO agreement allows for voting. In such circumstances, decisions are taken by a majority of the votes cast and on the basis of "one country, one vote".

There are four specific voting situations stipulated in the WTO Agreement.

1. A majority of three-quarters of WTO members can vote to adopt an interpretation of any of the multilateral trade agreements.
2. By the same majority, the Ministerial Conference may decide to waive an obligation imposed on a particular member by a multilateral agreement.
3. Decisions to amend provisions of the multilateral agreement can be adopted through approval either by all members or by a two-thirds majority depending on the nature of the provision concerned.
4. A decision to admit a new member is taken by a two-thirds majority in the Ministerial Conference.

[4] http://www.hawaii.edu/intlrel/Resources/gpu/WTOagrmt.html

[5] http://www.hawaii.edu/intlrel/Resources/gpu/WTOagrmt.html

[6] http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/wtoworks.htm

How Countries Join the WTO. "Most WTO members are previously GATT members who have signed the Final Act of the Uruguay Round and concluded their market access negotiations on goods and services by the Marrakech meeting in 1994. A few countries which joined the GATT later in 1994 signed the Final Act and concluded negotiations on their goods and service schedules also became early WTO members. Other countries that had participated in the Uruguay Round negotiations concluded their domestic ratification procedures only during the course of 1995, and became members thereafter."[7] Still, other states that enjoy full autonomy regarding their trade policies may accede to the WTO on terms agreed with WTO members.

The WTO Secretariat and Budget. The WTO Secretariat is located in Geneva with a total staff of around 639 persons and is headed by its Director-General and its responsibilities include the servicing of WTO delegate bodies, providing technical support to developing countries, and especially the least-developed countries. "The responsibilities of the Director-General and the staff of the Secretariat shall be exclusively international in character. In the discharge of their duties, the Director-General and the staff of the Secretariat shall not seek or accept instructions from any government or any other authority external to the WTO. They shall refrain from any action which might adversely reflect on their position as international officials."[8]

Much of the Secretariat's work is concerned with accession negotiations for new members and providing advice to governments considering membership.

The WTO budget is around 197 million Swiss francs with individual contributions calculated on the basis of shares in the total trade conducted by WTO members. Part of the WTO budget also goes to the International Trade Centre.

Assisting Developing and Transition Economies. Developing countries represent 97 of the total GATT membership of 128 at the end of 1994. These countries were expected to play an increasingly important role in the WTO as the Organization's membership expands.

The WTO Secretariat continued GATT's program of training courses in Geneva twice a year for officials of developing countries. Since 1955 and up to the end of 1994, the courses have been attended by nearly 1400 trade officials from 125 countries and 10 regional organizations. Since 1991, special courses have been held each year in Geneva for officials from the former centrally-planned economies in transition to market economies.

The WTO's Part in Global Economic Policy-making. WTO cooperates with the International Monetary Fund, the World Bank and other multilateral institutions to achieve greater coherence in global economic policy-making. A separate Ministerial Declaration was adopted at the Marrakech Ministerial Meeting in April 1994 in order to underscore this objective.

The Importance of National Trade Policies. Paying very close attention to national trade policies is a fundamentally important activity running throughout the work of the WTO. At the centre of this work is the Trade Policy Review Mechanism (TPRM). "The objectives of the TPRM are, through regular monitoring, to increase the transparency and understanding of trade policies and practices, to improve the quality of public and intergovernmental debate on the issues, and to enable a multilateral assessment of the effects of policies on the world trading system. In this way member governments are encouraged to follow more closely the WTO rules and disciplines and to fulfill their commitments. Reviews are conducted on a regular, periodic basis. The four biggest traders - the European Union, the United States, Japan and Canada - are examined approximately once every two

[7] http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/wtoworks.htm
[8] http://www.hawaii.edu/intlrel/Resources/gpu/WTOagrmt.html

years. The next 16 countries in terms of their share of world trade are reviewed every four years; and the remaining countries every six years, with the possibility of a longer period for the least-developed countries."[9] These reviews are conducted in the Trade Policy Review Body (TPRB) for which two documents are very important: a policy statement prepared by the government under review, and a detailed report prepared independently by the WTO Secretariat. These two reports, together with the proceedings of the TPRB are published after the review meeting.

Important Dates in the History of WTO

- **1986-1994** - Uruguay Round of GATT negotiations ending with the Marrakech Agreement that established the WTO.
- **January 1, 1995** - The WTO was founded.
- **December 9 - December 13, 1996** - The inaugural ministerial conference in Singapore. Conflicts between largely developed and developing economies appeared during this conference over four issues initiated by this conference, which led to them being collectively referred to as the "Singapore issues".
- **May 18 - May 20, 1998** - 2nd ministerial conference in Geneva, Switzerland.
- **September 1, 1999** - Mike Moore became director-general. The post was contested; eventually a compromise was reached with Mike Moore and Supachai Panitchpakdi taking half each of a six-year term.
- **November 30 - December 3, 1999** - 3rd ministerial conference in Seattle, Washington, USA. The conference ended with massive demonstrations.
- **November 9 - November 13, 2001** - 4th ministerial conference in Doha, Qatar begins the Doha round. The Doha Declaration is issued.
- **December 11, 2001** - The People's Republic of China joined the WTO after 15 years of negotiations (the longest in GATT history).
- **September 1, 2002** - Supachai Panitchpakdi became director-general.
- **September 10 - September 14, 2003** - 5th ministerial conference in Cancun, Mexico aims at forging agreement on the Doha round. An alliance of 22 southern states, the G20 (led by India, China and Brazil), resisted demands from the North for agreements on the so-called "Singapore issues".
- **May 2005** - The group of five (US, Australia, the EU, Brazil and India) fail to agree over chicken, beef and rice. The WTO agrees to start discussions over membership with Iran.
- **September 2005** – Pascal Lamy (former European Commissioner for Trade) becomes WTO director-general.
- **November 11, 2005** – Saudi Arabia's terms of Accession are accepted by the WTO General Council
- **December 13, 2005** – **December 18, 2005 –** World trade talks in Hong Kong
- **January 11, 2007 –** Vietnam is the 150th WTO member state.
- **May 2013 -** Roberto Azevêdo becomes WTO director-general.

The Doha Declaration. The World Trade Organization's forth Ministerial Conference in Doha (Qatar) in November 2001 provided the background for negotiations on a range of subjects. Most of the 21 subjects listed in the Doha Declaration involve negotiations; others include actions under "implementation", analysis and monitoring. These issues regard implementation, agriculture, services, market access, investment, competition, trade facilitation, anti-dumping, dispute settlements, trade, debt and finance, and others.

[9] http://www.sedi.oas.org/DTTC/TRADE/PUB/cp061096/english/foreword.asp

The discussions of the Conference can be summarized in three main ideas:

1. A new round of trade negotiations was launched, that is the Doha Development Agenda (DDA) which included trade liberalization.
2. The developing countries should be helped to implement the existing WTO agreements.
3. The TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) Agreement should be interpreted in a way that would ensure the Members' rights under TRIPS to take actions to protect public health.

The word implementation needs more explanations. The word refers to the problems which are raised mainly by the developing countries concerning the implementation of the current WTO Agreements (the agreements which resulted from the Uruguay Round negotiations.) This problem is dealt with by the ministers who agreed to adopt around 50 decisions stating the exact obligations of the governments from the member developing countries. These decisions are related to issues including agriculture, subsidies, textiles and clothing, technical barriers to trade, trade-related investment measures and rules of origin.

Further on, only the issues concerning trade will be discussed briefly. A subject was related to relationship between trade and investment, which, in fact, is a "Singapore issue" (a working group set by the 1996 Singapore Ministerial Conference). Negotiations for this problem were not started immediately, but continuing activity in working group was established with defined time: the 5th Ministerial Conference, 2003. In the period up to the 2003 Ministerial Conference, the declaration instructed the working group to focus on transparency, non-discrimination, development provisions, consultation and dispute settlement.

The interaction between trade and competition policy was another "Singapore issue". Again work was not started immediately, but till the deadline, the working group had to focus on clarifying the ways to handle voluntary cooperation on competition policy among WTO member governments and to support the reinforcement of competition institutions in developing countries.

Trade facilitation, a "Singapore issue", was to be solved until the Fifth Ministerial Conference in 2003. "Shall review and as appropriate, clarify and improve relevant aspects of Articles V ('Freedom of Transit'), VIII ('Fees and Formalities Connect with Importation and Exportation') and X ('Publication and Administration of Trade Regulations') of the GATT and identify the trade facilitation needs and priorities of Members, in particular developing and least-developed countries."[10]

EU had some priorities in the Doha Development Agenda, and the most important issues were the high tariffs reducing, the ability to bring considerable market opportunities for business as well as benefits to consumers world-wide.

The Uruguay Round. The Uruguay Round had gathered together 123 countries, which in the end brought about the biggest reform of the world's trading system since the founding of GATT. This round had some rapid results that should be mentioned. Firstly, the participants had agreed on some cuts in import duties on tropical products. Secondly, they had revised the rules for settling disputes, with some measures implemented on the spot. "And they called for regular reports on GATT members' trade policies, a move considered important for making trade regimes transparent around the world."[11]

In December 1988, ministers met unsuccessfully again in Montreal, Canada, to assess and to clarify the agenda.

[10] http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/trade_falicitation/index_en.htm
[11] http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm

In November 1992, the US and EU solved most of their differences on agriculture in a deal known as the "Blair House accord". By July 1993 the "Quad" (US, EU, Japan and Canada) announced progress in negotiations on tariffs and market access.

The WTO Ministerial Meeting held in September 2003 in Cancun (Mexico) was imagined to be a decisive point in the fulfillment of the Doha Development Agenda. The key subjects were agriculture and agricultural market access. However, the meeting was not a success.

The only valid solution for the EU is to continue to build alliances and work together with a broad range of both developed and developing countries to ensure a rapid result of the Doha Development Agenda.

Advantages and disadvantages of the WTO. As an international organization, the WTO has a great impact on people's lives, so there is a constant feeling of pressure towards transparency, knowing the fact that data flows nowadays quickly due to information revolution. Globalization benefits many people, that it's not the issue discussed in this paper, but is the WTO an organization with more advantages than disadvantages? Among advantages, there should be mentioned:

- Open discussion to differences between trade issues
- Transparency by means of a trade rules between countries
- Balancing the trade between countries as well as the trade opportunities
- By helping trade flow, the WTO helps promote peace
- Trade tension between countries is reduced and constructively handled and solved
- Increased choice of products
- Economic growth stimulated by trade

The disadvantages that should be kept in mind are:

- Industrialized countries benefit more than poor countries
- Developing countries are not allowed to participate

In conclusion, the WTO is an organization that deals with agreements, that is with a settlement between partners who know basically the benefits and drawbacks of any trade negotiation. The key to a perfect, or at least, good functioning of the WTO, as a globalization instrument, is to preserve the national identity of each member (as much as possible) and to maintain an equidistant approach to each and every country, no matter the financial background which may tend sometimes to influence the measures undertaken.

Bibliography

Articles

1. Anderson, Kym, *Peculiarities of Retaliation in WTO Dispute Settlement,* October 2002
2. Bello, Walden, *The Stalemate in the WTO,* June 11, 2003
3. Brightbill, Tomothy C., *US-EU Trade Relations: Sources of Friction and Prospects for Resolution,* December 2003
4. James, Deborah, *Global Exchange,* May 15, 2005
5. Peterson, John, *Get Away from Me Closer, You're Near Me too Far: Europe and America after the Uruguay Round, 2002*
6. Pollack, Mark A., and Shaffer, Gregory C., *Transatlantic Governance on Historical and Theoretical Perspective,* 2001
7. Schott, Jeffrey, *Decision-Making in the WTO*, March, 2000

Internet sources consulted on the 10th of May 2014

1. http://en.wikipedia.org/wiki/TRIPS_Agreement
2. http://www.hawaii.edu/intlrel/Resources/gpu/WTOagrmt.html
3. http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/wtoworks.htm

4. http://www.sedi.oas.org/DTTC/TRADE/PUB/cp061096/english/foreword.asp
5. http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/trade_falicitation/index_en.htm
6. http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm

THE PROPORTION OF LOAN TRANSLATION, LOAN AND TRANSLATION IN FORMING THE ROMANIAN IT / COMPUTERS VOCABULARY

Dana Camelia Diaconu, Assist., PhD, "Valahia" University of Tîrgoviște

Abstract: Contemporary Romanian language, as any other natural language, evolves and changes every moment. In order to talk about these changes, regarding the Informatics domain, as the object of our study, we need a particular language containing all terms used to operate the Romanian language; thus, this language is a part of our research content. The attention of our philologists focused more on linguistic aspects on loans, predominantly of a descriptive perspective. All these included: the etymology, the means of ingression for technical terminology into Romanian, the areas of words circulation, their graphic adaptation, the phonetic and morphological adaptation, and also the way the words or expressions in the dictionaries were recorded.First, the main purpose of this study was to research the relation among loans, loan translations and translations in the evolution of Romanian Scientific language. Implicitly, we referred to the times of their ingress in Romanian, and the stage of development and their usage in the specialized registry or in the common language. Then, we tried to examine the adapting process of computer terms to the specific of Romanian language, their integration into various styles of language, i.e., phonetic, morphological, lexical and semantic problems of these words.Finally, we did an inventory and a statistics of the corpus selected from working material for the present research, and we found out that the terminology of IT language reached an impressive number. Therefore, we may affirm that most of the Romanian IT vocabulary, nowadays, comes from the English language, about 90%.

Keywords: IT / Informatics language, loans, loan translations, translations, statistics.

Împrumutul lexical masiv de termeni anglo-americani s-a manifestat după cel de-al doilea război mondial în majoritatea limbilor europene. Putem vorbi de un fenomen explicabil mai ales prin progresul rapid al domeniilor tehnice. Acesta este uşor de recunoscut prin faptul că se preiau dintr-o limbă străină simultan atât semnificantul (complexul sonor), cât şi semnificatul (sensul) unui semn lingvistic din limba donatoare. Categoric, această preluare necesită, anumite adaptări la specificul fono-morfologic al limbii primitoare, dar similitudinile rămân evidente[1].

Ca mijloc de îmbogăţire a lexicului, *calcul* intră în concurenţă cu alte două procedee aflate la dispoziţia vorbitorilor bilingvi: *împrumutul* şi *traducerea*. S-a constatat că sunt anumite probleme de interpretare a analizei etimologice, în ceea ce priveşte raportul dintre creaţiile interne şi cele împrumutate, precum şi în relaţiile dintre tipurile de elemente împrumutate (relaţii dintre conţinut şi formă, sens vechi şi sens nou, cuvânt bază şi element de compunere sau derivare), deoarece contactul dintre limbi reprezintă o realitate complexă[2].

Între calc, împrumut şi traducere există o legatură reprezentată chiar prin numele dat de specialişti fenomenului de calchiere. Pe de o parte, Kr. Sandfeld, Charles Bally sau Louis Deroy îl denumesc *împrumut prin traducere*[3], iar S. Ullmann preferă denumirea *calques-traduction*, pe de altă parte. Astfel, pentru a semnala această legătură dintre calc şi traducere, lingviştii germani folosesc denumirea *Lehnubersetzung*, redată în limba engleză prin *loan translation* ori *translation loan word*[4].

[1] Petre Gheorghe Bârlea, Roxana-Magdalena Bârlea, 2000, p. 60.
[2] Petre Gheorghe Bârlea, Roxana-Magdalena Bârlea, 2000; p. 60, cf. şi Theodor Hristea, 1984[2], p. 103-106.
[3] Cf. Kr. Sandfeld, 1930, p. 33, Charles Bally, 1950, p. 304 și Louis Deroy, 1956, p. 216.
[4] Cf. Maria Stanciu-Istrate, 2006, p. 32, apud George Thomas, 1975, p. 22.

Putem astfel remarca faptul că un calc lingvistic poate fi în acelaşi timp o traducere şi un împrumut. Se ştie că împrumuturile, traducerile şi calcurile reprezintă fapte de limbă cu trăsături bine definite şi că, în anumite circumstanţe, acestea pot interfera.

Ion Ştefan încearcă să clarifice raportul dintre aceste fenomene: „*... calcul este o imitaţie. El este pe de o parte o traducere, dar în acelaşi timp şi un împrumut. Este o traducere, întrucât recurge la mijloace de expresie existente în limbă, dar şi un împrumut, pentru că adoptă în folosirea acestora procedeele limbii străine*”[5]. De altfel, autorul observă că putem reda acelaşi cuvânt străin (cu structura analizabilă) prin cele trei moduri deja amintite: *împrumut, calc* şi *traducere.*

Spre deosebire de simpla traducere (care redă numai sensul cuvântului străin), calcul presupune şi (cvasi)identitate de structură între model şi copie (un derivat sau compus străin va fi transpus în limba receptoare prin acelaşi tip de formaţie lexicală). Acesta reprezintă, de fapt, o *îmbinare a mijloacelor externe cu mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului*[6].

Traducerea reprezintă o *transpunere a unui cuvânt* dintr-o limbă într-o altă limbă. Caracteristica acestui procedeu este că în limba donatoare cuvântul trebuie să fie compus, iar în limba primitoare să se realizeze un cuvânt compus, o perifrază sau o unitate frazeologică[7].

Alţi lingvişti, precum E. Seidel[8] identifică existenţa a „*două modalităţi de a prelua dintr-o limbă străină: împrumutul (preluarea de material dintr-o limbă străină) şi imitaţia (calcul)*”. Diferenţa dintre acestea este că în cazul împrumutului nu este necesară cunoaşterea limbii din care s-a făcut împrumutul. Concluzia lui Seidel este următoarea: „*Calcul este, prin urmare, imitarea materialului şi a procedeelor care lipsesc în limba proprie. împrumutul înseamnă preluarea totală a materialului lingvistic; în calc, limba străină oferă doar modelul care nu e preluat direct, ci numai imitat. În cazul împrumutului, materialul lingvistic rămâne în esenţă cel al limbii străine, se adaptează doar, în general, mai mult sau mai puţin la structura limbii care împrumută*.”[9]

Aceste caracterizări nu reuşesc să delimiteze exact procedeul lingvistic prin care un termen a intrat în limba beneficiară. Alegerea unuia dintre cele trei procedee are o motivaţie complexă, în care interacţionează factori subiectivi şi obiectivi. Subiectivismul vorbitorului se poate manifesta printr-o atitudine rezervată sau chiar ostilă faţă de împrumut, considerat o ameninţare la adresa identităţii lingvistice naţionale, alteori acest subiectivism duce la snobism (ca în cazul anglicismelor de lux).

Dacă pornim de la premisa că orice calc este o traducere şi un împrumut, vom încerca, în continuare, să facem anumite delimitări între aceste clase, luând în consideraţie afirmaţiile lingviţtilor, asupra acestui subiect. Astfel, considerăm că transpunerea unor compuse străine prin îmbinări lexicale alcătuite din mai mulţi termeni nu reprezintă calcuri, ci simple traduceri, acestea datorâdu-se, mai ales, imposibilităţii limbii de a reda o unitate lexicală străină prin mijloace de formare identice cu cele ale idiomului imitat şi care nu-i sunt specifice[10].

Între calc şi traducere şi împrumut există în limba română, în general, şi în limbajul informatic, în special, o concurenţă din care, după cum vom observa, calcul a ieşit învingător, ducând la apariţia unor dublete sinonimice, alături de împrumut. Aşadar, după cum am mai menţionat, termenii străini ai limbajului IT, care exprimă o noţiune inexistentă în limba română, au intrat în vocabular fie prin traduceri, fie prin împrumuturi, fie prin calc lingvistic.

---

[5] Ion Ştefan, 1963, p. 336.
[6] Petre Gheorghe Bârlea, Roxana-Magdalena Bârlea, 2000, p. 61.
[7] Ibidem, cf. şi Gh. Constantinescu-Dobridor, 1980, s.v. traducere.
[8] Cf. Maria Stanciu-Istrate, 2006, p. 45, apud E. Seidel, 1958, p. 132.
[9] Ibidem, p.133.
[10] Maria Stanciu-Istrate, 2006, p. 49.

Lucrarea noastră a încercat analiza termenilor din domeniul informatic din numeroase perspective (etimologică, semantică, morfologică, stilistică, funcţională). Astfel, am examinat mai îndeaproape unităţi derivate, compuse, dezvoltări semantice, unităţi frazeologice, traduceri, toate acestea fiind intrări recente în limba română. Preluarea termenilor informatici din limba engleză şi adaptarea lor la specificul limbii noastre face parte dintr-un fenomen mai amplu, de influenţare a lexicului în limba română, în special în limbajele ştiinţific, administrativ, publicistic şi care se manifestă în ultima jumătate de secol din evoluţia celor două limbi.

Vocabularul românesc a fost puternic influenţat de cel englez, atât calitativ, structural, cât şi cantitativ. Adaptarea împrumuturilor din limba engleză în terminologia informatică nu este o problemă uşor de rezolvat, în primul rând deoarece între cele două limbi există diferenţe importante aşa cum am spus-o deja de mai multe ori. După cum am menţionat, împrumuturile mai vechi din limba română au fost preluate din engleză prin intermediul limbii franceze, aceasta fiind mai bine cunoscută de către români. În raport cu etimonul englez, aceste împrumuturi prezintă o serie de modificări comune în română şi franceză. Aşadar, numeroase anglicisme au fost împrumutate de română după ce au trecut prin limba franceză, dovadă stând faptul că unele modificări (formale, semantice, morfologice) s-au petrecut pe terenul limbii franceze. În consecinţă, etimologia unor cuvinte româneşti ne trimite la limba franceză, deşi ele, la origine, aparţin lexicului englez.

Această problemă este strâns legată de calea de pătrundere a termenului informatic respectiv în limba română, atât sub aspectul relaţiei oral/scris, cât şi sub aspectul direct/indirect. Deseori se schimbă nu numai forma, ci şi sensul unor cuvinte. Frecvenţa ridicată a anglicismelor din domeniul IT în limbajul presei actuale imprimă limbajului comun o trăsătură aparte. Se conturează un limbaj alcătuit din foarte multe cuvinte englezeşti (unele corect, altele incorect folosite). În comunicarea informatică se folosesc numeroase anglicisme intrate deja în limbajul familial. Astfel, cuvintele englezeşti folosite în IT fac parte din fondul comun de cunoştinţe al emiţătorului-specialist şi al publicului-receptor. De exemplu *keyboard* înlocuieşte frecvent *tastatura, ecranul* devine *display, discuţia* se transformă în *chat* ş.a.m.d. De multe ori, aceşti termeni tehnici se utilizează forţat şi abuziv. Unele cuvinte sau expresii englezeşti care au corespondent în limba română dau altă conotaţie sensului expresiei iniţiale. De exemplu, cuvântul *aplicaţie,* al cărui sens este: *a face, apune în practică*[11] (< fr. *application,* lat. *applicatio*) se utilizează, mai nou, sub influenţa mediilor informatice, după englezescul *application*, adică, *cerere de înscriere*. Construcţii ca „*am făcut o aplicaţie*”, în loc de: „*am făcut o cerere*” sau „*am aplicat la universitatea...*” cu sensul de „*m-am înscris la universitatea...*” - şi exemplele ar putea continua, sunt folosite în exces, iar publicul-receptor întâmpină dificultăţi în înţelegerea termenilor împrumutaţi din engleză şi în decodarea mesajului.

Utilizarea anumitor termeni este justificată, întrucât aceştia nu au un corespondent în limba română. Revistele de IT&C abundă în anglicisme precum *hard, soft* (trunchieri din engleză – *hardware, software*), *high-def, wireless, view, review, inkjet, PC gaming, site,* ultimele fiind împrumuturi conotative „de lux”. Termenii de influenţă engleză „*site*” sau „mouse” sunt foarte cunoscuţi, fiind abordaţi din perspectiva limbii române de George Pruteanu, cel care propunea scrierea lor românizată – „*sait*”, „*maus*”. Precizăm că unele dicţionare IT sau explicative au preluat aceste forme, altele păstrează formele englezeşti sau folosesc incorect, după părerea noastră, forma „*sit*” pentru „*site*” sau *„sait*”[12].

Chiar dacă ne aflăm în era globalizării, apreciem că nu ar trebui să permitem pătrunderea masivă a unor termeni din limba engleză, atâta timp cât există în limba română

[11] DEX, 1998, s.v. aplicaţie.
[12] Cf. DC, 2005.

corespondentul acestora. Audiovizualul şi presa scrisă actuală sunt „invadate" de anglicisme, făcând receptarea mesajului de către public tot mai dificilă, cu o consecinţă gravă: deteriorarea limbii române vorbite şi scrise.

În lucrarea noastră, avem în vedere forma şi sensurile actuale ale terminologiei informatice de origine engleză; analiza diacronică impune şi alte abordări, din alte perspective. Ar trebui să arătăm, de exemplu, manifestarea unor fenomene fonetice şi morfologice asupra cuvintelor împrumutate. Există cercetători care şi-au consacrat studiile aspectelor contactelor lingvistice între limbile română şi engleză şi care au descris în detaliu procesele care au marcat împrumuturile lexicale din toate registrele şi nivelurile limbii, inclusiv limbajele de specialitate[13]. Din păcate, puţini sunt aceia care şi-au îndreptat analiza către limbajul informatic, fapt care face sarcina noastră şi mai dificilă[14].

În ceea ce priveşte acest demers, am încercat o prezentare sumară a respectivelor aspecte, necesară pentru reliefarea stadiului actual al împrumuturilor de termeni informatici din limba engleză în limba română.

Prefixele şi prefixoidele de origine greacă sau latină sau sufixele şi sufixoidele care trec dintr-o limbă în alta, influenţează forma şi sensul pe care le capătă unii termeni de specialitate în limba română. De altfel, derivarea reprezintă procedeul intern de îmbogăţire a lexicului actual, cel mai productiv, deşi în limbajul infomatic, calcul lingvistic pare a fi cel mai însemnat. Cel mai productiv afix este sufixul pentru denumirea agentului *-ist,* urmat de sufixul abstract *-re* (care creează infinitivele lungi devenite substantive). În cazul prefixelor, cele mai frecvente, în limbajul IT, sunt *re-, multi-, inter-*. Comparativ, formaţiile sufixale sunt superior numeric celor prefixale.

Derivatele apar frecvent în textele informatice cu valori denotative, adeseori cu nuanţe şi conotaţii peiorative sau depreciative. Aceste valori sunt reprezentate, în general, prin combinaţia discrepantă dintre un afix vechi şi o temă neologică (*bloghist, blogistic, bloggeristic, blogism, chatuire, chatuială, tăguire, tăguială* etc.). Remarcăm în limbajul informatic tendinţa formării superlativului absolut cu ajutorul unor prefixe, cele mai frecvente fiind: *supra-, ultra-, hiper-* şi sub influenţă străină (cel mai probabil engleză şi franceză – v. *supercomputer, supercompilator, hiperlink, hipertext* etc.).

Din punct de vedere funcţional compunerea nu se raportează numai la terminologia ştiinţifică, ci se manifestă mai ales în limba comună. După modul de formare a unităţilor compuse, înregistrăm: compuse din cuvinte întregi prin parataxă, compuse cu afixoide (aşa-zisul procedeu al compunerii tematice/savante), compuse prin abreviere, compuse prin procedee mixte. Procedeul obţinerii cuvintelor prin compunere savantă devine în informatică mai productiv prin calchierea structurilor străine din engleza-americană. Numeroase unităţi lexicale sunt formate în interiorul limbii române, fenomen datorat şi avansării nivelului de instruire, chiar specializare a publicului vorbitor/cititor.

Din economie de spaţiu, în lucrările informatice, se recurge la abrevieri, însă acestea fiind legate strict de realităţile pe care le reprezintă, majoritatea sunt creaţii efemere. Un caz particular al limbajului informatic, este că cele mai multe formaţii sunt sigle, împrumutate din limba engleză, urmate de acronime şi, apoi de trunchieri.

Modelul de astăzi pe care limba română îl urmează în alcătuirea siglelor este cel englezesc, pronunţia şi grafia acestora, cel puţin între specialiştii în domeniul informatic, dacă nu şi în limbajul comun, ar trebui să ţină cont de particularităţile acestei limbi sursă, ceea ce ar însemna o bună cunoaştere a acesteia.

[13] Dintre lucrările consultate pentru adaptarea fonetică (şi morfologică) a anglicismelor în limba română, menţionăm: Mioara Avram, 1997[2], Georgeta Ciobanu, 1997, M. Gruiţă, 1974, Th. Hristea, 1973, Adriana Stoichiţoiu-Ichim, 2002[1] ş.a.

[14] Radu-Nicolae Trif, 2006, pp. 28-52.

Din punct de vedere gramatical, siglele reprezintă grupuri sintactice stabile, aparţinând categoriei numelui. Aproape toate aceste împrumuturi sunt de genul masculin, articularea sau trecerea de la un caz la altul făcându-se în conformitate cu normele morfologice ale substantivelor masculine. Cele mai multe sigle recente au, totuşi, un comportament invariabil, indiferent de etimologia acestora.

Din punct de vedere semantic, există un număr mare de calcuri semantice formate în limba română după modelul englez. Dezvoltările sau extinderile semantice se referă la adăugarea unui nou sens unor unităţi lexicale deja existente în limbă, evoluţie care se poate realiza fie în interiorul limbii, fie prin calc semantic, adică prin copierea noului sens dintr-o limbă străină. Fiecare dintre cele două tipuri se referă la cuvinte simple, derivate, compuse, sintagme sau unităţi frazeologice etc. Sub aspect etimologic, distingem dezvoltări semantice în limbajul informatic, în general de origine străină, adică acele sensuri copiate / calchiate după un model străin, cel mai adesea englez (*a accesa, a aplica/aplicaţie, extensie, format, ataşament* etc.), prin extinderi de sens (*navigare, operator, protocol, mască, memorie, jurnal, infectare, fereastră* etc.).

Din punct de vedere stilistic-funcţional, cele mai numeroase dezvoltări sunt cele stilistice (conotative), care apar în structura unor metafore. Paralel cu aceste utilizări stilistice, apar numeroase conotaţii peiorative sau ironice: „*a avea hardul mic*” însemnă „*a avea memoria scurtă*”, „*a nu avea destul RAM*” însemnă că „*nu este prea deştept*”, „*nu răspunde la ping*” înseamnă că „*nu este atent*” ş.a. Multe dintre aceste sensuri au o existenţă efemeră, fiind create instantaneu în textul online, pentru „culoare artistică” (v. *bloghist, blogheriţă, tăguire* ş.a.), în acelaşi timp, însă, remarcăm dezvoltarea denotativă a unor cuvinte (v. *aplicaţie, extensie, format, operator, port, vierme* etc.), care au tendinţa de a se impune nu numai în limbajele specializate, ci şi în limba comună, extinzând accesibilitatea termenilor respectivi.

Adaptarea se realizează mai rapid decât fonetic şi graphic, sub aspect morfosintactic. Pe de o parte, termenii IT se înscriu în clasa substantivului, puţine sunt adjective sau verbe, genul preferat fiind neutrul, caracteristic, de altfel, limbajelor ştiinţifice. Pe de altă parte, există şi o categorie mare a substantivelor care nu s-au adaptat morfosintactic, funcţionând invariabil. Verbele se încadrează în majoritate la conjugarea I, iar adjectivele sunt invariabile, exceptând pe cele care provin din participiu, prin conversiune.

Din punct de vedere sintactic, putem remarca numărul mare de termeni obţinuţi prin traducerea echivalentelor englezeşti. Diferenţele sesizabile sunt, în general, la substantive, mai ales din cauza deosebirilor de topică dintre limba română şi limba engleză, afectând în bună măsură structura gramaticală. Aceasta se observă şi din faptul că, uneori, au fost calchiate serii întregi de cuvinte care au radical comun ori conţin acelaşi element afixal.

Din punct de vedere semantic, observăm crearea unor familii frazeologice (de exemplu, de la substantivul *calculator/computer,* cu sensul folosit în domeniu IT şi nu numai: *calculator analogic, calculator autonom, calculator compatibil IBM, calculator digital, calculator frontal, calculator gazdă, calculator laptop, calculator neprogramabil, calculator neuronal, calculator notebook, calculator numeric, calculator personal, calculator portabil, calculator programabil, calculator universal* sau existenţa unor situaţii de antonimie: *joc single player – multiplayer, hard – soft*.

În cadrul contactului lingvistic englez-român, observăm că traducerile folosite frecvent sunt mult mai puţine decât împrumuturile şi calcurile, perifrazele ducând la o exprimare mai dificilă. Astfel, majoritatea traducerilor sunt, în general, dublate de împrumuturi, iar cele care s-au impus până la urmă, în aproape toate cazurile, sunt împrumuturile şi nu traducerile.

De altfel, după cum am arătat, pentru acelaşi cuvânt din limba engleză, există uneori în limba română toate cele trei tipuri de transpuneri (împrumut, calc, traducere):

quick format (împr.) < *formatare rapidă* (calc) < *sistem de formatare care elimină anumite etape* (trad.);

newbie (împr.) < *novice* (calc) < *nou venit în Internet* (trad.);

user-defined (împr.) < *personalizat* (calc) < *definit de utilizator* (trad.) ş.a.

Altă caracteristică a unităţilor traduse constă în faptul că, uneori, un cuvânt englez este tradus şi împrumutat, dar nu şi calchiat, deoarece structura analitică a limbii române nu permite formarea unor compuse care să reproducă structura modelului străin, cel englezesc: *multiscan monitor* (împr.) < *monitor cu frecvenţă de baleiere multiplă* (trad.); *netnews* (împr.) < *grupurile de discuţii din UseNet* (trad.); *safe format* (împr.) < *formatare de siguranţă* (trad.); *Recycle Bin* (împr.) < *coşul de gunoi reciclabil* (trad.) etc.

Traducerile neprofesioniste conduc la un fenomen ciudat întâlnit, din păcate, mai ales la textele destinate tineretului – manuale şcolare şi reviste de specialitate. Este vorba despre faptul că unul şi acelaşi termen apare echivalat prin mai multe variante (tradus, calchiat, împrumutat) într-un singur text. Se întâmplă chiar ca numai traducerea să fie reluată în mai multe variante (cu mai multe sensuri sau nuanţe semantice). Toate aceste ezitări creează mari probleme de înţelegere corectă a textului de către utilizatori, în special dacă aceştianu sunt cunoscători ai limbii engleze şi nu pot verifica termenul-sursă.

Sub aspect ortoepic, majoritatea anglicismelor inventariate de noi îşi păstrează accentuarea şi pronunţia din limba engleză, pentru că sunt intrate de prea puţin timp, pentru a se putea adapta legilor fonetice ale limbii române. În plus, aceste anglicisme aparţin zonei de argou profesional fiind utilizate şi înţelese, în special, de specialiştii din domeniul informatic.

Din punct de vedere cronologic, în cazul lexicului informatic, putem discuta despre trei valuri masive de intrare a împrumuturilor în limba română. Este vorba despre deceniile 7 și 8 pentru termeni ca: *megabyte, minicomputer, printer, printout, processor, RAM, zoom,* ș.a., anii 90 pentru cuvinte precum: *modem, network, notebook, zapping* etc. Sfârșitul secolului al XX-lea aduce alte achiziții în vocabularul românesc, odată cu apariția rețelelor de comunicare pe Internet: *memory, megabit, net, offline, online, print, pre-print, preview, receiver, server* etc.

Statistica terminologiei IT din limba romana.

Sistematizarea materialului nostru a fost motivată de numărul mare de cuvinte din lexicul de specialitate (IT) împrumutat în limba română (peste 7550 de unități lexicale) şi, de asemenea, de specificul temei noastre, care impunea ordonarea lor în anumite categorii de preluări (respectiv calcuri, împrumuturi sau traduceri), pentru a realiza analiza raportului între ele. De aceea, materialul a fost organizat în:

1. Împrumuturi, derivate şi compuse
2. Abrevieri
a. Sigle, acronime și trunchieri
b. Denumiri alfa-numerice
c. Elipse lexicale
3. Calcuri lexicale de structură
4. Calcuri semantice
5. Calcuri gramaticale (morfologice și sintactice)
6. Calcuri frazeologice
7. Traduceri

Materialele folosite ca surse pentru acest corpus cuprind exemple din limbajul informatic extrase din numeroase surse, care pot fi grupate de noi în următoarele categorii:

a. texte de instrucţiuni despre utilizarea caracteristicilor Windows - pentru redarea unor traduceri sau calcuri ale anumitor subcategorii de termeni, precum şi manualele de informatică pentru liceu; apoi texte precum *Manualul tău de Windows XP, Home Edition* sau din *Modernizarea şi depanarea calculatoarelor pentru toţi*;

b. dicţionare româneşti actuale: explicative, ortografice, ortoepice sau de neologisme etc., dicţionare recente de informatică, cibernetică sau de calculatoare;

c. am preluat exemple ilustrative din lucrările teoretice referitoare la problematica generală a lexicului IT;

d. de asemenea, unele exemple au fost selectate din presa scrisă şi audio-vizuală, deoarece am încercat să reflectăm stadiul actual al evoluţiei limbajului în domeniul IT.

Am ales să prezentăm termenii împrumutaţi împreună cu definiţia sau echivalentul lor în limba română, pentru o mai bună percepţie a acestora în limba comună sau în limbajul de specialitate. Pentru abrevieri, am ilustrat mai întâi prescurtarea cu majuscule, apoi am marcat cu un semn de egalitate sintagma din limba de origine, (adică limba engleză) şi, în ultimul rând, am dat definiţia sau echivalentul termenului abreviat.

Pentru calcuri, am incercat să redăm cuvântul preluat în limba română şi apoi etimonul englez. Există cazuri în care, pentru un cuvânt avem două sau chiar trei echivalente în limba engleză (de exemplu: *carcasă < jacket, case; distribuţie < spread, dispersion; indicator < indicator, pointer, flag; a răspunde < respond, answer, reply; restaurare < recovery, restoration* etc.).

Am remarcat, la nivel funcţional, trecerea unor termenii dintr-un limbaj specializat către un altul. De exemplu, *analiză,* din chimie sau matematică, apare frecvent în informatică, în frazeologisme precum *analiza cerinţelor, analiza datelor, analiza informaţiei, analiza necesităţilor, analiză directă a erorii, analiză funcţională, analiză lexicală, analiză sintactică, analiză tridimensională* etc. În consecinţă, am selectat în acest corpus şi termeni care aparţin în mod cert şi altor limbaje, dar care se folosesc frecvent în limbajul informatic, în special în programare. Pe lângă termenul *analiză,* preluat din matematică întâlnim, tot din acest limbaj, sintagme precum: *funcţia procent, funcţie constantă, funcţie logică, funcţie factorială, grafic, număr aleator / întreg / natural / ordinal / raţional / real* etc. Pe de altă parte, numeroşi termeni din fizică sau electronică (*fază continuă, viziune termică, tun electronic, spaţiu cromatic, semnal analogic/digital, circuit integrat* etc.), apoi din limbajele administrativ, bancar sau economic (*analiză predictivă, analiză statistică, analiză funcţională, e-commerce, e-market, e-banking* etc.) circulă frecvent în informatică, prin migrarea lor din limbajul specializat către limba comună, deoarece limbajul tehnic nu se adresează în întregime doar specialiştilor, dezvoltarea continuă a societăţii ne obligă să ţinem mereu pasul cu noutăţile în domeniu.

Am inventariat 7595 de unităţi lexicale din limbajul IT, dintre care 1165 sunt *împrumuturi* (relativ) recente, lexeme simple sau compuse şi derivate la care se adaugă 738 compuse prin abreviere; 3822 sunt structuri calchiate – dintre care, 2645 sunt calcuri frazeologice, 611 – calcuri semantice, 300 – calcuri lexicale de structură şi 266 – calcuri morfolexicale; în sfârşit traducerile propriu-zise reprezintă 1870 din totalul lexicului înregistrat de noi.

Înainte de întocmi lista termenilor pe care am analizat-o în paginile de mai sus, precizăm că am verificat definiţiile informatice printr-o lungă şi dificilă operaţie de punere în paralel a „intrărilor" din cel puţin 3 mari serii de lucrări de specialitate româneşti şi dicţionare de specialitate româneşti şi dicţionare de specialitate engleze. Numărul mare de unităţi lexicale pătrunse recent în limba română probează evoluţia rapidă şi dezvoltarea incredibilă a domeniului IT, dar – pe de altă parte – şi dinamica extraordinară a limbii române.

Pentru cuvintele derivate şi compuse, dar şi pentru calcuri sau împrumuturi, am făcut trimiteri în primul rând la DEX, MDN, DCR, DOOM[2] şi la cele două dicţionare de specialitate în limba română, DC şi DIT&C. Pentru traduceri, instrumentele lexicografice folosite ca referinţă au fost *Dicţionar informatic trilingv englez-francez-român*[15] şi DC, iar pentru cuvintele de specialitate, împrumuturi sau calcuri în limba engleză, instrumentele lexicografice uzuale au fost masivul *Macmillan English Dictionary for advanced learners*[16] şi *A Dictionary of European Anglicisms: A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*[17]. Dat fiind faptul că nu am avut în vedere nivelul academic, adică cel mai elevat, al domeniului informaticii, ci nivelul de mijloc, din manualele şcolare şi de instrucţiuni, care vizează cunoştinţe informatice de natură să facă parte din cultura generală a oricărui om instruit, în situaţia ideală a păstrării achiziţiilor ştiinţifice din orice domeniu în orizontul cultural individual şi, respectiv, menţinerii unor termeni de specialitate în vocabularul comun, am recurs, după cum se poate uşor constata, la dicționarele relativ cunoscute, uzuale, în lumea utilizatorilor termenilor IT, dar și a tinerilor, în general.

De asemenea, DOOM[2] a constituit un prețios reper în ceea ce privește împrumuturile IT intrate în limba română, precum și ortografia și ortoepia acestora. După gradul de asimilare, dintre cele 305 de împrumuturi care aparțin limbajului informatic, existente în DOOM[2], 169 sunt termeni integral adaptați (fonetic, grafic, morfologic), cum ar fi: *alfanumeric, asamblare, baleiere, automatic, butonare, cibernetic, compilator, compact-disc*, etc. Alți 60 sunt cuvinte în curs de adaptare, nou introduse în dicționar (anglicisme sau americanisme), precum: *off-line/offline, zapa, xeroxa, surfing, software, site, server, seta, scana, scanare, replay, chat, copywriter, cybercafe, cyberspațiu, desktop, high-technology, high-fidelity, hacker, gadget* ș.a. În sfârșit, 69 de unități sunt, de asemenea, introduse recent în DOOM[2] (unele create pe teren autohton de la baze străine – franțuzești sau englezești): *decriptare, ejecta, devirusa, dezactiva, computeriza, computerizare, surfist, clic, cip, card, butona, bip* etc., iar 7 termeni sunt xenisme, reprezentând nume proprii și comune (abrevieri), între care: *CD, CD-player, CD-ROM, CD-writer sau BASIC.*

În ceea ce privește *Marele dicționar de neologisme (MDN),* cei mai mulți termeni din limbajul informatic existenți în acest dicționar sunt consemnați cu etimon francez, în opoziție cu toate diacționarele de specialitate informatice, care prezintă terminologia IT ca o preluare a cuvintelor și expresiilor din engleza-americană. Astfel, în MDN, 2007, din 176 de intrări din sfera informatică, 130 de termeni sunt integral adaptați (fonetic, grafic, morfologic) precum: *adaptor, analizor, automatic, automatiza, calculator, cibernetic, compact-disc, compatibil, compilator* ș.a. , iar 45 sunt anglicisme în curs de adaptare: *chip, chipcard, click, e-mail, fading / féding, floppy-disc, flow-chart / flău-cet, haker / hécăr, hácking / hécking* etc. Sub aspect etimologic, 84 de termeni din acest dicționar sunt prezentați ca provenind din limba franceză, 75 sunt englezești, 16 au dublă etimologie (dintre care 8 engleză-franceză, 2 germană-franceză: *program, programatic*, 5 latină-franceză: *spaţiu, virus, analogic, a simula, vocabular,* 1 latină-italiană: *salt*, 1 germană-italiană: *tastatură*), iar unul este de origine germană (*fotocopiér*). Raportând aceste intrări la totalul de termeni inventariaţi de noi, considerăm că fondul terminologiei informatice românești de origine engleză reprezintă cca 90%.

Aşadar, marea majoritate a lexicului informatic din limba română actuală provine din limba engleză. Situaţia se încadrează în fenomenul mai larg al împrumuturilor englezeşti în română de la sfârşitul secolului al XIX-lea, pe de o parte, precum şi în influenţa covârşitoare pe care limba engleză a avut-o asupra limbii noastre, după Revoluţia din 1989, în modernizarea generală a vocabularului şi în formarea terminologiilor, în mai multe domenii

[15] Cf. Dicţionar informatic trilingv englez-francez-român, 1999.
[16] Macmillan English Dictionary for advanced learners, 2002.
[17] Manfred Görlach, 2005.

ale vieţii culturale, social-politice şi economice, ale lexicului de specialitate caracteristic mai multor domenii ştiinţifice, în mod special.

BIBLIOGRAFIE

*** *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), 1998, ediţia a II-a, Bucureşti: Academia Română & Editura Univers Enciclopedic.

*** *Dicţionar ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, (DOOM[2]), 2005, Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic.

*** *Macmillan English Dictionary for advanced learners*, 2002, Oxford: Macmillan Publishers Ltd.

*** *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, (NODEX), 2002, Bucureşti-Chişinău:, Editura Litera Internaţional.

*** *The Oxford Dictionary of New Words*, 1998, Oxford: University Press.

Constantinescu-Dobridor, Gh., 1980, *Mic dicţionar de terminologie lingvistică*, Bucureşti: Editura Albatros.

Görlach, Manfred, 2005, *A Dictionary of European Anglicisms: A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*, (DEA), Oxford: University Press.

IONESCU-CRUŢAN, Nicolae, 2005, *Dicţionar de calculatoare* (DC), Bucureşti: Editura NICULESCU.

Marinescu, Viorel (coord.), 1999, *Dicţionar informatic trilingv englez-francez-român,* Bucureşti: Editura ALL.

Mereable, Emanuel, 1996, *Dicţionar de informatică şi cibernetică englez-român,* Bucureşti: Editura Oscar Print.

PFAFFENBERGER, Bryan, WALL, David, 1998, *Dicţionar de calculatoare şi internet* (DCI), traducere de Nicolae Dorel Pora, Bucureşti: Editura Teora.

Avram, Mioara, 1997[2], *Anglicismele în limba română*, Bucureşti: Editura Academiei Române.

Bally, Charles, 1950, *Linguistique générale et linguistique française*, Berna.

Bârlea, Petre Gheorghe, Bârlea, Roxana-Magdalena, 2000, *Lexicul românesc de origine franceză,* Tîrgovişte: Editura Bibliotheca.

Bârlea, Petre Gheorghe, 2005, *Rolul traducerilor din latină în evoluţia limbii române literare*, col. «Conferinţele Academiei Române», ciclul «Limba română şi relaţiile ei cu istoria şi cultura românilor», Bucureşti: Editura Academiei Române.

Bârlea, Petre Gheorghe, 2009, *Limba română contemporană. Fonetică şi fonologie. Ortografie, ortoepie şi punctuaţie. Vocabular*., Bucureşti: Editura „Grai şi Suflet-Cultura Naţională".

DEROY, Louis, 1956, *L 'emprunt linguistique*, Liège: Presses de l'Université.

Hristea, Theodor, 1984[1], *Introducere în studiul frazeologiei*, în: „Sinteze de limba română", Bucureşti: Editura Albatros, pp. 134-160.

Hristea, Theodor, 1984[2], *Sinteze de limba română*., ediţia a II-a, Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, pp. 100-161.

Stanciu-Istrate, Maria, 2006, *Calcul lingvistic în limba română (cu specială referire la scrierile beletristice din secolul al XlX-lea)*, Bucureşti: Editura Academiei Române.

StoichiŢoiu-Ichim, Adriana, 1986, „A functional Approach to the Study of Recent English Borrowings in Romanian", în: *Analele Universităţii din Bucureşti. Limba şi literatura română*, vol. XXXV, Bucureşti, pp. 84-92.

StoichiŢoiu-Ichim, Adriana, 1993, „*Anglomania* – o formă de snobism lingvistic", în: *Comunicările Hyperion*, vol. 2, Bucureşti: Editura Hyperion, pp. 270-280.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 1996[1], „Abrevierile în româna actuală: modă sau necesitate ?", în: *Comunicările Hyperion*, vol. 5, Bucureşti: Editura Hyperion, pp. 203-210.

StoichiŢoiu-Ichim, Adriana, 2001[1], „Aspecte ale influenţei engleze în româna actuală”, în: *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influente, creativitate*, Bucureşti: Editura ALL, pp. 83-117.

Ştefan, Ion, 1963, *Calcul lingvistic*., în: *Limba română,* XII, nr. 4, București, pp. 335-346.

STYLISTIC CYCLICITY IN THE ANIMATION THEATRE

Anca Doina Ciobotaru, Assoc. Prof., PhD, Hab., "George Enescu" University of Arts, Iași

Abstract: The road between the magical dimensions of the object in a performance charged with sacredness and the animated object used for technical and aesthetical reasons overlap with the history of animation theatre. The issue of stylistic cyclicity is a topic open to all those interested in theatre anthropology, a source of information that capitalizes multiple aspects generated when cultural identity and globalization meet. The acceptance of the idea that Indian puppet theatre may contain the primary roots of this art sustains the discussion of this case study, which is representative for the concept of stylistic cyclicity. It is very useful for both academic teaching as it provides arguments for the use of some techniques used in the art of performance workshops and in theoretical presentations as well.

Keywords: Animation theatre, India, cultural anthropology, aesthetics, puppeteer

Animation theatre analyzed from the perspective of metaphorical communication act and a relation between autonomy and determination leads also to the identification of the relation *actor-object-character.* In fact, such a topic could appear in many volumes; each age having its own socio-cultural standpoint, the history of this art can also be approached in this way. We will just discuss some examples allowing us to argue for the idea of continuity of these essential coexistences for the art of puppet performance. The analysis of the use of a metamorphosed simple object transformed unto a space of play and/or actor has been our concern in order to show the need for interdisciplinary research in the field of theatrical pedagogy; the study of elements of the history of puppet theatre can get a practical end.

Archeological discoveries offer us multiple relics that picture the world of performance; these help us to observe notice existence inside a space of play with a relatively limited number of stage objects; this leads us to a hypothesis that at the outset of the performance art, the actor relied mostly on his interpretative skills (body and voice) and less on those of plastic nature, except for the masks and puppets. The atmosphere was built by combining the environmental and sound elements with the play of the actors and their positioning in relation with other stage elements. The most determinant factor was the emotional impact resulted from interpretative techniques, represented images and subjective relations of the presented topic. From this perspective, it draws our attention that in the world of puppet theatre, we can identify in time and cultural spaces some *symbol objects* that have both the role of a technical element and also that of stage elements; thus we see the *coffer*, *the chest, the basket* – used both for storing and as a playground. „The symbolism of coffer is based on two elements: the fact that a material and spiritual treasure is placed in it; the fact that its opening equals to a revelation. Placing in a coffer is an act of placing *Law Tablets* in the Ark of the Covenant of the Jews; Mirror of Amaterasu in Ise's chest; Kuvera's treasures in his pitchers; destiny in Pandora's box; also giving immortality rice and other symbolic objects in various bushels of the Chinese secret societies. The Treasure of Tradition is what is placed in the coffer, the instrument of revelation and its communication with the Heaven (...). The coffer can only be opened at the desired time of providence and only by the one who holds the key legally.."[1]

[1] Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain – Dicţionar de simboluri, vol. 2, trad. N., Editura Artemis, Bucureşti, 1995, pag. 194

Our research reassesses these meanings that are still preserved in the Indian and Balinese puppet theatre where the sacred and the playfulness found their special formula of expression being part of the cultural heritage. And still the modern puppet theatre performance (Asian or European) is marked by the presence of aesthetic and semantic destructuring of traditional and profane. Recomposing the route can be based on studies and testimonials that describe playgrounds and storage rooms for puppets; here we remind the research carried out for several years (1986 -1994) by Stuart Blackburn on the shadow theatre in the south of India, published in the volume **Inside the drama-house**[2]**,** Miguel de Cervantes – **Don Quijote**[3], Jules Verne – **Shrimp**[4]**.**

Actually, contact with puppeteers that still use traditional forms of performance can become essential in understanding the relation between tradition and modernity. We have carried out a research trip to North India (New Delhi and Jaipur) where we contacted two puppet companies working with *Kathputli* type of puppets. Even though the cultural Indian space offers even today a high diversity of puppets, each region having its own representative type, the ritual roots are preserved especially at the language and conceptual level. Thus, in **Srimad Bhagavata,** God Almighty, was compared with a puppeteer who by means of three strings manipulates all beings created in the universe. Sanskrit language also offers a deeper image of the ethimology of the names of these inanimate objects; these are called *Puttalika* or *Puttika*, both ethimologically meaning *small sons.* Derived from the root „*Put*" (*Puttalika* or *Puttika)* are diminutives of the word *Putra - son.* „The ethimological meaning of *Puttalika* entered do deeply into the mind of traditional puppeteers so as usually these keep the box with puppeteers in their bedrooms, and when a puppet gets old and can no longer be used for animation, it is not rejected or thrown away. In a *mantra* song, the puppet is offered to the waves of a river."[5]

Regionalization of traditional arts created a large variety of puppets with strings which are still used by puppeteers: „*Kathputli* - Rajasthan, *Sakhi–Kundhei* - Orissa, *Kalasutri–bahulye* - Maharashtra, *Gombe-atta* – Karnataka, *Bommalatam* – Tamil Nadu and *Putla-nach,* in Assam. The most well-known are those from the northern region – the famous *Kathputli.* The neck, the head and the face of the puppet are sculpted from one piece of wood, often the head being sculpted in such a way as to suggest also the turban; the arms and body are made out of textile waste. The fashion style specific to characters go back to the Middle Ages, this explains the presence in performances of characters that remind of Mogul court: horsemen warriors, women dancers, acrobats, juggler with balls. They are associated with what puppeteers „magic puppets" – actually a puppet with two heads, one of a man and another of a woman, that appear successively and at the same time, giving life to two characters and, thus, surprising the performance. The control system is replaced with puppeteers` fingers, the number of strings varying depending on the complexity of movements specific to characters. In case of the *Bommalatam – dancing puppets* type, the control system is a ring placed on the head of the puppeteer, the strings being attached to the sides character`s head; the arms are animated by means of rods. In the same region, we find the system of animation with the rod in the head. The differences lie in the control system (by means of fingers, circular, with rods, a horizontal system), the manufacturing method of body's segments and used fabric, type of repertoire.

Most performances have an episodic structure, each scene can function independently or integrated in another performance; thus, the company repertoire becomes

[2] Blackburn, Stuart – Inside the drama-house, Ed. University of California Press, Berkley, 1996
[3] Miguel de Cervantes – Don Quijote, (vol. 3), trad. Edgar Papu, retrad. N, Ed. Minerva, Bucureşti, 1987
[4] Jules Verne – Prichindel, trad. Valeriu Mihăilă, retrad.N, Ed. Ion Creangă, Bucureşti, 1987
[5] Pani, Jiwan – Living dolls – story of indian puppets, Publications Division Ministry of Information and Broadcasting Government of india, Patiala House, New Delhi, 1986, pag. 4

richer, more adapted to performances ordered and presented in indoor spaces (hotels, public markets, and private spaces) with different occasions. In fact, the stage presentation of **Ramayana** is based in the structure of the seven *books/kands* so as the options are influenced by the freedom that such a structure offers to puppeteers.

The history has fictionalized resonances; even of the main topic is centered in building a recital meant to emphasize the life of a hero, stories being often inspired by the history of the XVII century. Dancers, clowns, knights build a cast which bring a specific atmosphere to mogul's courts; joined by the charming figure of the cobra charmer. Thus, the performance becomes a metaphoric journey in a space of long vanished glory. The ability to adapt to a viewer's – tourist consumerist psychology is a factor influencing the forms of stage expression, structure of characters; thus; thus, we were surprised by the appearance in an indoor performance (*The Court of Merchants – City Palace Museum*), seen in Jaipur, of a surprising character: Michael Jackson – a combination of a pop star body (dressed in a silver jumpsuit) and a head of a traditional wong mask; the type of accompanying music play was specific to the character of „the Chinese" though having the other character moves, obvious due to stylistic differences of the two characters. Ni matter how close to kitsch is such a character, it demonstrates a certain creativity and ability to identify the stars accepted by the target audience, the power to surprise. Globalization and cultural interferences impact the most surprising area of the animation theatre. Desecration appears as a consequence of the passage of time and competition that the puppeteer must face – technical elements used in modern performance, doubled by the temptation to approach new forms of spare time, in a more relaxed way; local heroes give away their place to modern stars.

The organization of companies can be identified both in the Eastern countries and in Europe, based on casts and family-based companies. This explains the multitude of interpretation techniques or stage tricks, the use of known patterns and traditional characters. Even of the manufacturing of puppets is based on regional features, specific to trades, the structuring of characters belongs to puppeteer's fantasy and skills. Puppet manufacturing is still a source of income for puppeteers, the complexity of puppets and the case with which these are manufactured are different and not in favour of buyers. Even so, this type of activity is a bridge to the public, a way for it to get closer to the traditional puppet. The use of puppets in families and in education can be found in Europe. The puppet behaves as a perfect instrument for sending messages connected with the history of culture and Indian civilization, moral values, understanding of life; performance adaptation is a consequence of the need of puppeteers to survive.

Coffer with magical powers was replaced by modern bags, practical which allows to pack quickly a small stage and the puppets, so as the puppeteers can play where they are invited, and reduce the set up time. Just the music of a wondering dalang remains the same.

The overlapping of the image of the puppeteer and the puppet in its traditional forms expresses the thought and the psychological profile of communities inside which it appears. The transformation of the elements of decor in the space of play of the puppets, used extensively in modern times, is an important factor and it brings the resources of expressivity but also problems of adaptation of handling puppets in unusual, unconventional conditions. The study of traditional forms of animation and the spaces of play are essential information for the education of a puppeteer. No tree grows without its roots – the understanding of tradition is the first step towards modernity.

The acceptance of the idea that Indian puppet theatre may contain the primary roots of this art sustains the discussion of this case study, which is representative for the concept of stylistic cyclicity. It is very useful for both academic teaching as it provides arguments for

the use of some techniques used in the art of performance workshops and in theoretical presentations as well.

The road between the magical dimension of the object in a performance charged with sacredness and the animated object used for technical and aesthetical reasons overlaps with the history of animation theatre. The issue of stylistic cyclicity is a topic open to all those interested in theatre anthropology, a source of information that capitalizes multiple aspects generated when cultural identity and globalization meet.

Bibliography

Blackburn, Stuart – **Inside the drama-house,** Editura University of California Press, Berkley, 1996

de Cervantes, Miguel – **Don Quijote**, (vol. 3), trans. Edgar Papu, Editura Minerva, Bucureşti, 1987

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain – **Dicţionar de simboluri**, vol. 2, Editura Artemis, Bucureşti, 1995

Ciobotaru, Anca Doina – **Teatrul de animație între magie și artă,** ediția a II –a, Editura Artes, Iași, 2013

Verne, Jules – **Prichindel**, trans. Valeriu Mihăilă, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1987

Pani, Jiwan – **Living dolls – story of indian puppets,** Publications Division Ministry of Information and Broadcasting Government of India, Patiala House, New Delhi, 1986

ENGLISH, THE GLOBAL LANGUAGE: COMPLEXITY AND DIVERSITY

Violeta Negrea, Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" Christian University

Abstract: The development of the relation between English language and its social environment gives rise to the natural language system territorial extension behavior. The article investigates the possibility to adopt the approach of complex system to search and predict the evolution of English language phenomenon as a global language.

Keywords: English, lingua franca, territorial extension, complex system approach, language behavior prediction.

Motto:

"Omenirea are nevoie de un nou tipar de gândire pentru a supraviețui și a trece într-o etapă superioară de dezvoltare."

"A new type of thinking is essential if mankind is to survive and move towards higher levels."

Albert Einstein

Dacă în ierarhia limbilor materne vorbite în Europa, limba engleză se află abea pe locul, doi, alături de italiană, cu 13%, după limba germană cu 16% se constată o modificare considerabilă a cifrelor în privința opțiunii pentru limba engleză ca limbă secundară. La nivelul Europei, limba engleză se situează, la acest capitol, pe locul întîi, cu un procent de 38% vorbitori, în vreme ce germana coboară pe locul trei, cu 11%, în ierarhia celor mai răspândite cinci limbi secundare.Percepția utilității limbii engleze în rândul europenilor se ridică la 67%, urmată la distanță considerabilă de germană, cu doar 17%. [1]

Extinderea teritorială și diversificarea dialectală a limbii engleze în lume a fost începută de coloniștii britanici pe continental nou-descoperit de Columb și continuată de Imperiul britanic prin suprapunerea structurilor limbii engleze peste limbile locale generând idiomuri specifice fiecărui teritoriu. Acesta a fost doar începutul…Detaliile cifrice dar și cele referitoare la domeniile în care comunicarea internațională se face preponderant în limba engleză, aduc argumente, de necontestat, în favoarea constituirii limbii engleze drept instrumentul de comunicare al globalizării.

Când Germania a semnat acordul de alianță cu Japonia în 1940 împotriva Angliei și SUA, miniștrii de externe ale acestor țări și-au susținut discursurile în… limba engleză. Când Papa Ioan Paul al II-lea a călătorit în Orientul Mijlociu pentru a reface drumul lui Cristos, s-a adresat creștinilor, musulmanilor, evreilor, nu în latină, nici în arabă sau ebraică nici în poloneza maternă, ci în limba…engleză"[2]

Limba engleză este azi principalulinstrument de lucru al Uniunii Europene, a Băncii Centrale Europene, a Fondului Monetar Internațional, a grupului ASEAN[3], etc.

S-a ajuns, chiar, la constucția voluntară a unor limbaje profesionale standardizate, restrictive, derivate din limba engleză, precum cel al comunității operatorilor de nave maritime sau a celor aeriene, SMCP[4],etc.

Factori extralingvistici, precum politicile și condiționările economice, sociale, culturale, accentuează procesul de globalizare, determină extinderea teritorială a limbii engleze, ca limbă de circulație secundară[5] sau străină[6], chiar dacă prognoza restrângerii acesteia, ca limbă nativă, este de cinci până la opt procente până în 2050. Teritorii precum India folosesc limba engleză ca limbă

[1] http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_399_380_en.htm
[2] Ted Anthony, editor la Associated Press
[3] Asociație a țărilor din S-E Asiei www.aseansec.org
[4] http://en.wikipedia.org/wiki/Standard_Marine_Communication_Phrases
[5] Limbă care beneficiază de un statut oficial sau semi-oficial
[6] David Graddol, "Declinul vorbitorului nativ"

secundară, aceasta fiind singurul instrument de comunicare între vorbitorii celor cincisprezece limbi ale continentului…

In aceste condiții, a rămas, oare limba engleză, aceeași limbă care se vorbea de către populația lipsită de educație a insulelelor britanice, după năvălirea normandă, despre care vorbea Robert Gloucester[7]?

Fenomenul la care asistăm demonstrează că dacă teritoriul național nu se poate extinde decât ocazional[8] și temporar, limba poate să depășească limitele spațiului său geografic și cultural printr-un proces de dezvoltare și diversificare lingvistică sub influența unor factori lingvistici și extralingvistici.

Chiar dacă extinderea sa teritorială este însoțită uneori, de dispariția ireversibilă a unor limbi și culturi cu răspândire locală, (*Catawba*[9] (Massachusetts), *Eyak* (Alaska)[10] limbi dispărute din Paua Noua Guinee, Indonezia, Nigeria, India, Mexico, Camerun, Australia, Brazilia, și altele) [11], limba engleză dovedește o mare flexibilitate în selecția, integrarea și valorizarea, cel puțin parțială, a acestora, printr-un amplu și statornic proces de diversificare ce o transformă în instrumentul lingvistic de comunicare complex, global, de care omenirea are nevoie azi.

Care este viitorul acestei escalade teritoriale a limbii engleze?

Reprezintă acesta, un proces care poate fi anticipat, chiar manevrat?

Prezentul articol sugerează că statutului de *lingua franca*[12] al limbii engleze poate fi interpretat din perspectiva teoriei *complexelor sistemice* folosit în modelarea și simularea evolutiei proceselor din domeniul informatic, biologic, economic, antropologic, etc.

Cercetarea unui *complex sistemic* vizează investigarea comportamentului independent al elementelor componente, funcționarea agregată a acestora și tipurile de relații pe care sistemul din care acestea fac parte le stabilește cu mediul în care operează. Simularea modelului final urmărește stabilirea parametrilor comportamentului agregat al acestuia, pe baza informațiilor statistice, teoriilor informatice și a dinamicii non-lineare[13]. Chiar dacă noțiunile nu sunt încă pe deplin conturate, datorită noutății abordării, Neil Johnson[14] consideră că acestea se definesc și funcționează potrivit principiilor *științei complexității*[15]. In prezent evoluția climei pe termen lung, fluctuația prețurilor, funcționarea memoriei, sunt doar câteva domenii unde această știință și-a găsit aplicabilitatea.

Viziunea *complexității sistemice* în cazul studiilor lingvistice vizează funcționarea limbii ca sistem natural cu interacțiune multiplă, concurențială între idiomuri, componente de ordin social, economic și cultural în vederea monitorizării fenomenului și planificării politicilor lingvistice.

---

[7]Robert of Gloucester (1260–1300) istoric britanic a cărui cronică a supraviețuit în 16 volume scrise de mână. Prima parte este o traducere a lui Geoffrey of Monmouth și William Malmesbury Historia regum Britanniae iar cea de-a doua este un document complex, despre istoria insulelor britanice sub ocupația normandă, care valorifică mai multe surse.

[8]Rusia „Inamicul natural al României”, eseu scris de Pamfil Șeicaru, citat și remodelat în revista Historia, XIV, nr 147

[9]Cunoscute sub denumirea Issa ori Esaw sau Iswä mai ales Iswa (Catawba: iswa - “râu”); limba unui trib federalizat din SUA recunoscut drept american nativ

[10] Limbă dispărută vorbită de populația Eyak localizată în zona S-E din Alaska, aproape de gurile râului Copper

[11] http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/en/atlasmap.html

[12] Noțiunea este cunoscută și sub alte denumiri, ca de pildă limbă-punte, limbă vehiculară, și este folosită pentru a defini acea limbă a treia folosită în mod sistematic în comunicare de către persoane ce vorbesc limbi materne diferite (Viacheslav A. Chirikba, "The problem of the Caucasian Sprachbund", p.31)

[13] Concept matematic folosit în modelarea matematică a unui fenomen, care se referă la dependențele temporale ale acestuia într-un spațiu geometric

[14] Profesor defizică la Universitatea din Miami, unde predă fizica comportamentelor colective și proprietățile complexe emergente în sistemele lumii reale

[15] Nouă abordare de investigație științifică a comportamentului unui complex sistemic natural, rezultat din relațiile interne ale componentelor acestuia, pe de-o parte, și intercțiunea sistemului cu mediu în care acesta operează, pe de altă parte.

In cazul limbii engleze, se urmărește evoluția acesteia ca limbă globală și globalizantă. (Melanie Mitchell and Mark Newman, 2002). Competiția *simetrică* și *asimetrică*[16] a limbilor pentru noi teritorii justifică evaluarea limbii engleze nu doar ca fenomen lingvistic sigular, ci ca sistem complex datorită *structurii* sale *comportamentale emergente*[17]. Evoluția globalizantă a limbii engleze și a formelor ei dialectale, - americană, australiană, etc., a limbilor de contact pidgeon, creole[18], etc., este rezultatul interacțiunii unor factori de o mare diversitate. Așadar, dinamismul comportamental al limbilor engleze[19] se exprimă sistemic, ca proces de flexibilizare și adaptare lingvistică a instrumentului de comunicare propriu-zis la mediul social, politic, cultural, profesional în care acestea evoluează, generator de varietăți lingvistice. Presiunea exercitată de acest proces decurge din confruntarea limbii engleze cu idiomuri cu putere redusă de adaptare într-un mediu definit și care se concretizează în dezvoltarea unor dialecte distincte, capabile să ocupe nișe sociale sau profesionale.

Construcția modelului lingvistic în contextul științei *complexității sistemice* se bazează pe identificarea, selecția factorilor reprezentați prin indicatori măsurabili, interpretabili din punct de vedere cantitativ și calitativ. (Melanie Mitchell and Mark Newman, 2002)

Simularea proceselor lingvistice pune la dispoziția cercetătorilor un model lingvistic complex, rezultat al interacțiunii diferiților factori lingvistici și extra-lingvistici, în măsură să evidențieze procesele care au loc în mod real, natural. Prelucrarea algoritmilor lingvistici în valori matematice interpretabile urmărește cu fidelitate comportamentul selectiv și adaptabil al idiomului la mediu și procesul de extindere teritorială a acestuia. (J.H. Holland, 1992). Dezvoltarea simulării lingvistice la nivel macrostructural vizează și involuția acelor idiomuri care își pierd capacitatea de selecție a propriilor elemente adaptabile.

Expresia matematică a indicatorilor intra și extralingvistici este de natură să contribuie atât la identificarea, analiza și prognoza proceselor lingvistice evolutive, cât și la identificarea unor metode și tehnici noi în învățământul limbilor străine, care se pot desprinde din chiar rezultantele modelului lingvistic obținut.

Insușirea și implementarea terminologiei și tehnicilor din domeniul *complexităților sistemice* folosite în cercetarea altor domenii de interes are menirea de a capacita și studiul comportamentului sistemic global al limbii engleze. Valorizarea statistică a parametrilor specifici, precum *energia* și *capacitatea lingvistică*[20] de adaptare la mediu furnizează informațiile necesare configurării dinamicii evoluției dialectale ale acesteia. (S. Wright, 1967: 165-179). Stabilirea cu rigurozitate matematică a parametrilor mediului de implementare cît și a coordonatelor adecvării lingvistice conduc la trasarea evoluției viitoare a limbii engleze globale, ca sistem lingvistic complex. (S.A. Kauffman, 1993)

Considerăm oportună folosirea metodei simulării și modelării agentului lingvistic în studiul extinderii teritoriale a limbii engleze care să contribuie la înțelegerea fenomenului și perspectivei acestuia, ca parte a teoriei evoluției, concepută și dezvoltată de știința complexității sistemice.

Bibliography

Baugh Ac. and Cable T. A History of the English language (5th ed), Routlege, 2002
Crystal, David. (1997) English as a Global Language, Cambridge University Press

[16] In competițiasimetrică, resursele interne și cele interne sunt folosite de către toțiparticipanții în mod egal, în vreme ce în competiția asimetrică, concurentul cu cel mai mare potențial, poate folosi cea mai mare parte a resurselor

[17] Conceptul există încă din vremea lui Aristotel, John Stuart Mill (1876) și Julian Huxley (1947); termenul de comportament emergent a fost definit de filozoful G.H. Lewes ca o formă de cooperare între elemente sistemice diferite, care nu pot avea drept rezultat suma forțelor care acționează în aceeași direcție sau diferența acestora când acționează în sens opus. Economistul Jeffrey Goldstein îl definește mai specific printr-o structură nouă, coerentă, rezultat al unui proces de reorganizare al unui complex sistemic

[18] Limbi artificiale care se dezvoltă pe structura unei limbi naturale pentru uzul unor comunități mici sau profesionale

[19] Pluralul se referă la varietățile limbii engleze

[20] Terminologie folosită de știința complexității sistemice adaptată de autoare domeniului lingvistic

Crystal, David. (2003) The Cambridge Encyclopedia of the English Language (2nd ed) Cambridge University Press

Chirikba, Viacheslav A., (2008) "The problem of the Caucasian Sprachbund" in Pieter Muysken, ed., *From Linguistic Areas to Areal Linguistics*

Graddol, David (2013), "The Decline of the Native Speaker", *AILA Review*

J.H. Holland, (1992). Adaptation in Natural and Artificial Systems. MIT Press, Cambridge, MA

Lewes, G.H. (1875), *Problems of Life and Mind (First Series)*, London: Trübner,

Lewin, Roger (2000), *Complexity - Life at the Edge of Chaos* (second ed.), University of Chicago Press

Mitchell, Melanie; Newman, Mark. (2002) Complex system Theory and Evolution, in Encyclopedia of Evolution, Oxford University Press, New York

S.A. Kauffman. (1993) The Origins of Order: Self Organization and Selection in Evolution. Oxford University Press, New York

The New International Webster's Comprehensive Dictionary of the English Language, (1996) chairman Allen Walker Read, Trident Press International

S. Wright. (1967) Surfaces of selective value. Proceedings of the National Academy of Science,USA

LES NOMS PROPRES ET L'ORTHODOXIE : RÉFLEXION TRADUCTOLOGIQUE SUR L'EXPRESSION D'UNE « IDENTITÉ NATIONALE »

Felicia Dumas, Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract : This paper purports to reflect on how a "national identity" is expressed through the proper names that appear in books of Orthodox spirituality, which their translator chooses to translate or not, turning them into discourse markers of an Orthodox tradition, which can be considered "national". This reflection is based on the analysis of translation into French, from Greek and Romanian, of some anthroponyms and toponyms in three papers of Ortodox spirituality (translated into French).

Keywords: translation; Orthodoxy; proper names; discourse markers; national identity.

Argument

Nous nous proposons de réfléchir ici sur l'expression d'une certaine « identité nationale » à travers des noms propres plus ou moins spécifiques de l'Orthodoxie, que le traducteur des textes de spiritualité orthodoxe choisit de traduire ou non, les transformant en marques discursives d'une tradition orthodoxe, qui pourrait être considérée comme « nationale ». Cette réflexion sera sous-tendue par l'analyse de la traduction et/ou la transposition en langue française, du grec et du roumain, de quelques anthroponymes et toponymes. Nous analyserons deux traductions du roumain en français, dont une faite par nous-même[1], et une du grec[2], toutes les trois étant publiées aux éditions L'Âge d'Homme de Lausanne, dans la collection « Grands spirituels orthodoxe du XXe siècle » (dirigée par le grand théologien orthodoxe français Jean-Claude Larchet).

Les traductions des textes de spiritualité orthodoxe en langue française

L'Âge d'Homme fait partie des quelques maisons d'édition francophones qui publient des livres religieux, de spiritualité orthodoxe, dans une collection spéciale, qui leur est consacrée. Elles ont une très large diffusion en France, où les plus prestigieuses maisons d'édition à spécificité religieuse sont les éditions du Cerf, qui comportent également une collection très importante intitulée « Orthodoxie ». Elles s'adressent à un public chrétien, orthodoxe et/ou catholique, désireux d'approfondir des connaissances religieuses, théologiques, et/ou de s'enrichir spirituellement à travers le contact avec des exemples « concrets » de vie de quelques figures spirituelles remarquables, qui jouissent d'une grande dévotion dans leur pays d'origine, traditionnellement orthodoxe. C'est surtout cette dernière catégorie très précise de lecteurs qui est visée par la collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle » des éditions de Lausanne.

Depuis l'implantation de l'Orthodoxie en France (et en Occident en général), vers le début du siècle dernier, le nombre des traductions religieuses orthodoxes a augmenté,

[1] Père Ioannichié Balan, Le Père Cléopas, traduit du roumain par le hiéromoine Marc, préface de Mgr. Daniel, métropolite de la Moldavie et de Bucovine, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle », 2003. Archimandrite Ioannichié Balan, Le Père Païssié Olaru, traduit du roumain par Félicia Dumas, préface de S.E. Daniel, Métropolite de Moldavie et de Bucovine, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle », 2012.

[2] Père Porphyre, Anthologie de conseils, traduit du grec par Alexandre Tomadakis, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle », 2007.

comblant l'horizon d'attente d'un public qui souhaitait s'initier dans sa doctrine et sa spiritualité, ou les approfondir. La plupart de ces traductions ont été faites en français des langues traditionnellement orthodoxes – le grec, le russe, le roumain, ou le serbe –, par des traducteurs/traductrices bilingues, profondément ancrées dans les deux cultures concernées par l'acte traduisant et dans la vie religieuse, dans la pratique et/ou la spiritualité de l'Orthodoxie.

Pour les livres qui constituent le corpus de notre analyse, il s'agit d'un moine français, qui traduit vers sa langue maternelle, le hiéromoine Marc Alric (à présent évêque auxiliaire de la Métropole Orthodoxe Roumaine en Europe Occidentale et Méridionale), auteur de la traduction du livre sur la vie du père Cléopas du monastère roumain de Sihastria ; d'un agrégé des lettres français d'origine grecque, qui a signé la traduction des conseils spirituels du père Porphyre ; et de nous-même, universitaire, enseignante de français aux Facultés des Lettres et de Théologie Orthodoxe de Iasi, qui avons traduit la vie du père roumain Païssié Olaru du skite de Sihla. Vu leur profil, leurs compétences et leur formation, les trois traducteurs avaient la conscience de leur travail de passeurs de modèles et de contenus spirituels entre des espaces culturels profondément différents, dont celui d'origine, traditionnellement orthodoxe et celui d'arrivée, non religieux, curieux par rapport à l'Orthodoxie et intéressé par sa « doctrine » et son « mode de vie ». Entre le traducteur et ses lecteurs de langue française s'est interposé un autre acteur important de l'acte traduisant, le directeur de la collection qui a hébergé les trois livres, le réputé théologien orthodoxe français Jean-Claude Larchet, qui a supervisé les traductions et les a accompagnées d'une Introduction. Ce paratexte justifie et éclaircie le choix de la publication de ces livres dans la collection et légitime la qualité du travail des traducteurs.

Chacun des pères spirituels dont le modèle exemplaire de vie et les conseils spirituels sont présentés dans ces livres est une figure emblématique de l'Orthodoxie pratiquée dans un espace géographique et culturel précis, roumain et, respectivement, grec. S'étant fait remarqués par la sainteté de leur vie, ils deviennent l'expression d'une certaine tradition orthodoxe, vécue dans l'ensemble de la même façon que partout ailleurs dans le monde, agrémentée toutefois de certaines particularités « locales », d'usage. Ils sont des figures représentatives d'une certaine « identité nationale » exprimée au sein de l'Orthodoxie, à l'intérieur de son universalité. Avant de nous arrêter sur le terme « usage », essayons de voir ce que l'on pourrait comprendre de nos jours par le syntagme « identité nationale ». La définition même du concept d'identité, si discuté les derniers temps lors de tant de colloques, dans le monde entier, est extrêmement complexe déjà au niveau strictement individuel. En plus de sa complexité épistémologique et sémantique, il se trouve au cœur des représentations sociales concernant les traits caractéristiques et la spécificité personnelle et surtout l'appartenance culturelle des individus dont on essaye de décrire (en la fixant) l'identité. En général, toute conscience d'une appartenance et d'une spécificité identitaire est déclenchée par la présence de l'*autre*, de l'*étranger*, puisqu'il est très rare de penser à son identité de par sa propre initiative, en dehors de tout contexte où fait irruption l'altérité. Parler d'une « identité nationale » s'avère être une entreprise encore plus difficile et hasardée, exposée à au moins deux risques majeures : se faire étiqueter d'anachroniste[3] et, en liaison avec l'Orthodoxie, se voir accuser de l'hérésie appelée phylétiste. Condamnée par le synode de Constantinople de 1872 (accepté par toutes les Églises orthodoxes locales), le phylétisme a été une hérésie nationaliste qui identifiait le monde orthodoxe à une ethnie, et « pour laquelle les Églises autocéphales – celles qui se gouvernent elles-mêmes – se confondent avec la nation » (Le Tourneau, 2005 : 483). La situation canonique de l'Orthodoxie en France, caractérisée par la coexistence sur le territoire d'un seul pays de

[3] Puisque l'on parlait des nations notamment au XIXème siècle.

plusieurs juridictions relevant des Églises-mères des pays traditionnellement orthodoxes, est d'ailleurs assez délicate et risque d'instaurer une sorte de cloisonnement nationaliste entre les paroisses et les monastères relevant de ces différents diocèses. L'un des plus grands théologiens et pères spirituels de l'Orthodoxie d'expression française, le père archimandrite Placide Deseille insiste beaucoup dans ses écrits sur l'universalité de l'Église (implicitement orthodoxe) et le risque d'un renfermement nationaliste : les orthodoxes ne doivent pas céder « à la tendance au nationalisme ecclésiastique, si funeste et si contraire au véritable esprit de l'Orthodoxie » (Deseille, 2010 : 99).

Par « identité nationale », nous comprendrons donc dans ce travail, en relation avec l'Orthodoxie, une certaine spécificité locale, traditionnelle, d'usage, qui fait référence à la pratique orthodoxe d'une nation[4], dans un espace culturel et géographique précis, délimité par les frontières administratives d'un pays. Il s'agit de pays représentés comme traditionnellement orthodoxes, en vertu de l'ancienneté de la pratique de l'Orthodoxie sur leur territoire. Il nous semble que le concept d'*usage*, employé dans certains écrits de spiritualité orthodoxe de langue française, rend compte de façon explicite et très claire de ce type d'identité. L'un des premiers à avoir employé cette notion est le père Denis Guillaume, ancien moine greco-catholique belge devenu orthodoxe vers la fin de sa vie, le traducteur en français de l'ensemble des livres liturgiques et des offices orthodoxes. Il y fait plusieurs fois référence dans le *Lexique du culte et de la liturgie* (le premier et le plus complet même à l'heure actuelle des lexiques liturgiques orthodoxes en langue française), qui clôt son *Spoutnik nouveau Synecdimos* (Guillaume, 1997). En ce qui concerne la pratique orthodoxe en France, il fait la distinction entre l'usage grec et l'usage slave: « Le terme *apolytikion* n'existe que dans l'usage grec (pluriel: des *apolytikia*). Dans l'usage slave, on parle simplement de tropaire (*tropar*) » (Guillaume, 1997 : 1062). Comme nous le disions ailleurs, notamment en ce qui concerne l'Orthodoxie d'expression française[5], la notion d'*usage* fait référence à la réalité pratique de la tradition, ou des traditions liturgiques locales développées par les grandes églises autocéphales, notamment grecque et russe. (Dumas, 2013). En général, les paroisses et les monastères francophones de France suivent l'une de ces deux traditions. (Dumas, 2010b: 222).

La traduction des anthroponymes et la gestion de leur encrage « national »

Des mots qui rendent compte le mieux, au niveau discursif, des usages, ou des particularités orthodoxes locales, nous nous arrêterons ici aux noms propres, à savoir aux anthroponymes et aux toponymes, dont nous essaierons d'analyser la traduction en langue française, dans les trois livres du corpus délimité dans ce but. Par l'intermédiaire de l'acte traduisant lui-même, et ensuite à travers ses options traductologiques, le traducteur/la traductrice transforme ces noms propres, de connivence avec l'éditeur, en marques discursives d'une tradition orthodoxe, « nationale ». Les noms des protagonistes roumains apparaissent déjà dans les titres des deux livres traduits du roumain en français : il s'agit des pères Cléopas Ilié et Païssié Olaru. Leurs prénoms, qui sont en même temps, leurs noms monastiques (leurs seuls « vrais » noms, le premier étant archimandrite et le deuxième moine du grand habit, dans la hiérarchie monastique) ont été traduits de manière différente : le premier, par équivalence, à travers le nom propre du saint patron et protecteur

[4] Définie par le Dictionnaire trésor de la langue française comme un « Groupe humain, généralement assez vaste, dont les membres sont liés par des affinités tenant à un ensemble d'éléments communs ethniques, sociaux (langue, religion, etc.) et subjectifs (traditions historiques, culturelles, etc.) dont la cohérence repose sur une aspiration à former ou à maintenir une communauté » : http://atilf.atilf.fr/dendien/scripts/ tlfiv5/visusel.exe?61;s =284130945;r=3;nat=;sol=1, consulté le 10 avril 2014. Nous comprendrons ici la nation comme une communauté de fidèles qui constituent « l'Église du Christ » dans le pays où ils habitent.

[5] C'est-à-dire vécue et pratiquée en France, dans les paroisses et les monastères des différentes juridictions.

correspondant : le saint apôtre Cléopas (fêté le 30 octobre[6]), et le deuxième a été seulement francisé, c'est-à-dire orthographié de façon à ce qu'on puisse le lire en langue française sous sa forme roumaine d'origine. Cette option de traduction, par transposition du signifiant roumain en langue française est justifiée par le désir de mettre en évidence son appartenance à l'Orthodoxie d'expression roumaine, et de l'individualiser. Il y a en langue française deux autres formes de ce prénom, l'une d'origine grecque, et l'autre, russe, qui font référence à deux autres grands personnages spirituels de l'Orthodoxie vécue et pratiquée dans deux espaces culturels différents, un grec et un autre, slave : il s'agit du père Païssios, moine du Mont Athos et, respectivement, du saint Païssy Vélitchkovsky (Dumas, 2011).

En revanche, dans le titre de la version française du même livre consacré à la vie du père Païssié, nous avons gardé la forme du signifiant de son patronyme telle quelle, non francisée, transposée par report (considéré comme le degré zéro de la traduction) dans la langue cible : *Olaru*. Ce patronyme a été transformé de la sorte en marque discursive d'individualisation des origines culturelles, nationales-roumaines, de ce grand père spirituel. De plus, nous avons voulu assurer une continuité par rapport à la version française du livre consacré au père Cléopas, où le nom de ce père apparaît déjà trasposé en français de cette façon (avec l'accord de l'éditeur), *Païssié Olaru* : « Par la volonté de Dieu, Païssié Olaru, le confesseur renommé de Cozancea, fut intégré le 1er décembre 1948 à la communauté du monastère de Sihastria pour le réconfort et la joie de tous ». (Balan, 2003 : 80).

Tant le père Cléopas, que le père Païssié sont des figures spirituelles emblématiques, à valeur de symboles nationaux, dans le sens qu'ils appartiennent à un peuple chrétien qui constitue « l'Église du Christ » dans le pays où ils ont vécu. C'est le sens accordé en général au déterminant « national » dans les écrits religieux, liturgiques ou spirituels. Dans un des synaxaires orthodoxes français, on peut lire par exemple, dans la présentation de la vie du saint roumain Callinique de Tchernica (« évêque de Rimnicu-Vilcea »[7]) : « Le culte de saint Callinique fut officiellement reconnu en 1955, mais depuis longtemps le peuple roumain le vénérait comme son saint national le plus cher »[8].

Le traducteur du livre *Le Père Cléopas* a transposé en langue française les autres noms de moines ou de hiérarques roumains présents dans son livre selon le même principe de l'équivalence :

« Au printemps de 1997, le protosyncelle Brasanuphe étant décédé, le Père Cléopas choisit son dernier père spirituel, le hiéromoine Jacob Savin, auquel il se confessa jusqu'à sa mort » (Balan, 2003 : 109).

« Dès 1950, quelques bons théologiens qui appréciaient tout particulièrement le père Cléopas entrèrent à Slatina. Nous pouvons mentionner parmi eux le protosyncelle Pétroniu Tanasé, le hiérodiacre Antoine Plamadeala, futur métropolite de Transylvanie, l'archimandrite Dosithée Morariu, le protosyncelle Géronte Balan, le hiéromoine du Grand habit Daniel Tudor et le hiéromoine Arsène Papacioc » (Balan, 2003 : 85).

Il a procédé de la même façon pour la traduction des prénoms des laïcs, qui avaient des correspondances en français : « En 1902, il se maria avec Anne Bercea, originaire de Dracshani, le village voisin » (Balan, 2003 : 20) ; « Avec ses plus jeunes frères Georges et Constantin, il garda les moutons de ses parents dans les environs de la skite de Cozancea toute proche » (Balan, 2003 : 23). En revanche, le traitement des patronymes est différent, une partie d'entre eux étant tout simplement reportés en langue française (tel les noms

[6] http://www.monastere-transfiguration.fr/synaxaire/tables_heortologiques.html

[7] Calendrier liturgique (orthodoxe), Monastère Saint-Antoine-Le-Grand et Monastère de Solan, 2013.

[8] Mémoire de notre saint Père Callinique de Tchernica, évêque de Rimnicu-Vilcea : Synaxaire du Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, manuscrit.

Olaru, *Papacioc*, ou *Tudor* – des patronymes de moines, ou *Bercea* – le nom de famille d'une laïque), et une autre partie étant adaptée phonétiquement au français, comme le nom du père Cléopas, francisé en *Ilié*. À des degrés différents, les deux options prouvent la volonté du traducteur de les transformer en marques discursives de l'Orthodoxie d'expression roumaine, de sa tradition de longue date et de sa spécificité culturelle affirmée dans l'espace roumain et affichée de la sorte en langue française, pour le public français et francophone.

En ce qui nous concerne, lors de la traduction en français du livre consacré au père Païssié Olaru, nous avons choisi de ne pas traduire du tout les anthroponymes, en transférant par report les prénoms des moines, ainsi que leurs patronymes : « Ensuite, le moine Gherasim, son disciple bien-aimé, qui depuis longtemps le soigne avec dévotion et une candeur enfantine, lui allume sa veilleuse et un cierge en cire [...] » (Balan, 2012 : 58) ; « En 1926, est arrivé au skite de Cozancea un novice, un ancien berger, Vasile Aràpasul » (Balan, 2012 : 78). Nous n'avons fait que trois exceptions, pour les noms des pères Cléopas Ilié, Païssié Olaru et Ioannichié Balan, déjà présents sous cette forme dans le livre consacré au père Cléopas, dont notre version se voulait être un « complément » (tel que le précise Jean-Claude Larchet dans son Introduction : Balan, 2012 : 7). Nous avons voulu les individualiser de la sorte, en soulignant au niveau du discours, leur appartenance à un espace géographique et confessionnel bien précis, représenté comme traditionnellement orthodoxe, à un peuple-nation représenté en Occident comme profondément orthodoxe et très pieux.

Le traducteur de *l'Anthologie de conseils* du père grec *Porfirios*, a choisi, quant à lui, de traduire le nom de son protagoniste par équivalence, selon le système d'équivalences établies par les calendriers et les synaxaires orthodoxes, qui contiennent le nom de saint Porphyre, évêque de Gaza, fêté le vingt-six février. Supervisé, comme nous, par son éditeur (le directeur de la collection, le théologien orthodoxe français Jean-Claude Larchet), il a procédé de la même façon pour la traduction en français des autres anthroponymes qui apparaissent dans le texte, des noms de moines ou de laïcs : « le moine Nicodème » (Père Porphyre, 2007 : 216) ; « son disciple, Anargyre » (Père Porphyre, 2007 : 270) ; « l'archimandrite Paul Nikètaras » (Père Porphyre, 2007 : 214) ; « le père Païssios » (Père Porphyre, 2007 : 163) ; « le père André » (Père Porphyre, 2007 : 69) ; et, pour les laïcs : « Seigneur aie pitié de Georges, de Nicolas, de Marie, de Catherine » (Père Porphyre, 2007 : 269) ; « L'histoire de Marie, Dimitri et Georges » (Père Porphyre, 2007 : 138).

Remarquons aussi le fait que le nom propre de l'auteur de ce livre est accompagné du titre monastique le plus simple, le plus « humble », celui de *père*, qui l'individualise en tant que père spirituel, dont la renommée est tellement grande, que son patronyme n'apparaît même pas sur la couverture, étant mentionné une seule fois, très discrètement, à l'intérieur du livre.

Dans les trois versions françaises, la notion d'usage (qui pourrait être comprise aussi comme un ancrage culturel à spécificité confessionnelle) est illustrée discursivement par l'emploi de deux appellatifs, un d'origine française, à fonction de nomination[9]:

[9] La nomination pourrait se définir comme la fonction dénominative des appellatifs et des pronoms d'adresse, servant à mettre en évidence, à marquer les relations interpersonnelles, en fixant l'identité de la personne concernée, définie par rapport à l'initiateur de la nomination. La nomination se manifeste au niveau du discours énoncé, tandis que l'interpellation relève de l'énonciation, du langage énoncé en situation d'interlocution. Les deux procédés sont des marqueurs de la relation interpersonnelle, engendrée par le contexte socio-culturel, par le cadre énonciatif. (Dumas, 2010c).

« l'Ancien »[10] et l'autre, d'origine grecque, à fonction discursive d'interpellation : « Géronda »[11]. Les deux sont employés dans des textes de spiritualité orthodoxe rédigés ou traduits en langue française, la particularité du dernier résidant dans le fait qu'il représente une marque discursive de l'usage grec, reconnu comme tel à l'intérieur de l'Orthodoxie d'expression française, qui reste néanmoins universelle. Les deux termes sont utilisés dans la version française de l'*Anthologie de conseils* du Père Porphyre : « L'Ancien Porphyre ne dormait pas la nuit, car il consacrait ses nuits à la prière » (Père Porphyre, 2007 : 274) ; « Je vous remercie beaucoup, Géronda, lui dis-je » (Père Porphyre, 2007 : 275).

Les toponymes et leur fonction de culturèmes

Le traitement traductif des toponymes, une autre catégorie de noms propres, est assez différent dans les trois versions qui constituent le corpus de notre analyse. Le traducteur français d'origine grecque du livre consacré à l'enseignement spirituel du père Porphyre les traduits par adaptation phonétique, étant secondé par son éditeur, qui fait pareil dans le paratexte : « L'île Eubée » (Père Porphyre, 2007 : 13) ; « Vathia » (Père Porphyre, 2007 : 13) ; « Callissia » (Père Porphyre, 2007 : 275) ; « le quartier de Lycabette » (Père Porphyre, 2007 : 163). Cette option peut être interprétée comme une invitation au lecteur à une découverte de l'espace géographique grec, où est pratiquée l'Orthodoxie de manière traditionnelle et qui a engendré de grandes figures spirituelles, à valeur exemplaire, dont l'Ancien Porphyre.

Le traducteur du livre *Le Père Cléopas* a eu affaire à une diversité plus grande de toponymes, qui comprenaient, en plus des noms de localités (en général rurales), des lieux-dits[12]. L'option de traduction pour ces derniers a été le calque lexical, dans le but d'une initiation du lecteur francophone dans l'historique culturel et populaire des lieux qu'ils désignaient dans l'espace géographique roumain, tout particulièrement moldave (Dumas, 2011) : « On dit par ici qu'entre la skite de Sihla et le Ravin-de-Coroï voisin, il existe un lieu tenu caché par la volonté de Dieu, et que nul ne peut le découvrir » (Balan, 2003 : 42) ; « De même, le monastère reçut la clairière dite Le-Pied-de-la-Croix, ainsi que les monts Taciunélé » (Balan, 2003 : 74). Les autres toponymes ont été francisés, pour une mise en évidence « transparente » des particularités locales, culturelles et confessionnelles roumaines (et donc, traditionnellement orthodoxes), dont ils étaient porteurs : « la ville de Iassy » (Balan, 2003 : 135) ; « le village de Dracshani » (Balan, 2003 : 20) ; « la commune de Radasheni » (Balan, 2003 : 77) ; « le département de Botoshani » (Balan, 2003 : 19), etc.

En ce qui nous concerne, pour la traduction des toponymes présents dans le livre consacré au père Païssié Olaru, nous avons opté pour la solution du report, les transportant en français sous leur forme d'origine et mettant ainsi en évidence leur fonction discursive de culturèmes (Lungu Badea, 2004) d'un type particulier, à référent de nature culturelle-spatiale, ou culturelle-nationale. Ou bien, avec les mots de Michel Ballard, nous avons voulu souligner leur fonction de « désignateurs culturels » (Ballard, 2001), de « signes renvoyant à des référents culturels » (Ballard, 2005 : 126), « sémiotiquement reconnus » (Benveniste, 1974). Voyons quelques exemples : « Le moine Païssié Olaru est né le 20 juin 1897, à Stroiesti, un village de la commune de Lunca, dans le département de Botosani » (Balan, 2012 : 17) ; « le village de Slàtioara » (Balan, 2012 : 30). Nous avons pensé que le lecteur francophone à curiosité orthodoxe et ayant une certaine connaissance de la Roumanie, serait

[10] Forme de nomination indirecte, employée pour désigner un vieux moine, très avancé dans la vie spirituelle (dans la plupart des cas, un père spirituel). (Dumas, 2010a : 42).

[11] Terme employé dans la tradition grecque –surtout athonite- pour désigner un grand père spirituel, qui peut être ou non supérieur d'un monastère de moines. (Dumas, 2010a : 104).

[12] Des noms de lieux situés généralement à la campagne et qui portent des noms traditionnels faisant référence à des particularités historiques ou topographiques (Dumas, 2011), profondément ancrés donc dans la spécificité « nationale » de l'espace géographique roumain.

content de retrouver les noms de ces toponymes non francisés, avec leur signifiant d'origine, porteur de toute la résonance d'une spécificité locale, nationale, de l'Orthodoxie d'expression roumaine.

En guise de conclusion : l'universalité de l'Orthodoxie

Nous avons parlé ici de nation et « d'identité nationale », d'usage, d'expression linguistique, culturelle et confessionnelle, de spécificité locale au sein de l'Orthodoxie. Toutes ces dimensions n'empiètent aucunement sur son caractère universel et indivis, contribuant, au contraire, à lui conférer une richesse dans la complexité, assez difficile à comprendre pour quelqu'un de l'extérieur. Nous entendons ici la richesse dans le sens d'une coexistence harmonieuse d'une pluralité de traditions locales, nationales, de longue date, dont parle, par exemple, en faisant référence au Mont Athos, le père archimandrite Élisée (ou bien, en français aussi, Élisaios), higoumène du monastère de Simonos Petra :

« Nous considérons comme un enrichissement de la tradition athonite la variété des formes de vie et la pluralité des nations qui y sont représentées : une polyphonie qui favorise le respect mutuel, la responsabilité, la réciprocité dans le service »[13].

À travers leurs options en matière de traduction des noms propres, les traducteurs des textes de spiritualité orthodoxe vers le français essaient de mettre en évidence le rôle emblématique de certaines figures spirituelles considérées comme représentatives d'une identité nationale, comprise comme tradition orthodoxe locale, vécue dans un espace géographique précis, par un peuple chrétien-orthodoxe précis. Cette diversité d'identités nationales illustrée discursivement et sémiotiquement par les noms propres dans les trois traductions analysées ici est tout simplement une particularité de la structure de l'Église (et de son universalité), qui, tout en étant « une, catholique et apostolique »[14], est fondée sur la « communion ecclésiastique des Églises locales ». Ou bien, en termes de théologie :

« L'Église [orthodoxe] est représentée par toutes les Églises locales, les diocèses, qui demeurent en communion entre eux et avec les grands Patriarcats et centres de communion ecclésiastique restés fidèles à la foi des apôtres et de l'Église indivise des premiers siècles » (Deseille, 2012 : 136).

Références bibliographiques

1. Balan, Ioannichié, père, 2003, *Le Père Cléopas,* traduit du roumain par le hiéromoine Marc, préface de Mgr. Daniel, métropolite de la Moldavie et de Bucovine, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle ».
2. Balan, Ioannichié, archimandrite, 2012, *Le Père Païssié Olaru*, traduit du roumain par Félicia Dumas, préface de S.E. Daniel, Métropolite de Moldavie et de Bucovine, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle ».
3. Ballard, Michel, 2001, *Le nom propre en traduction*, Gap, Paris, Ophrys.
4. Ballard, Michel, 2005, « La stratégie de traduction des désignateurs de référents culturels », dans *La traduction, contact de langues et de cultures (1),* Michel Ballard (éd.), Arras, Artois Presses Université, p. 125-148.
5. Benveniste, Émile, 1974, *Problèmes de linguistique générale II*, Paris, Gallimard.
6. Deseille, Placide, archimandrite, 2012, *Certitude de l'invisible. Éléments de doctrine chrétienne selon la tradition de l'Église orthodoxe,* Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, Monastère de Solan.

[13] Les caractéristiques fondamentales de la société athonite, conférence présentée lors du Séminaire pluridisciplinaire de Thessalonique, le 29 août 2013, consultée le 15 avrils, à l'adresse URL suivante : http://whc.unesco.org/en/events/1076/.

[14] Tel que les fidèles le confessent dans le Symbole de la foi.

7. Deseille, Placide, 2010, *Propos d'un moine orthodoxe. Entretiens avec Jean-Claude Noyé,* Paris, Lethielleux.
8. Dumas, Felicia, 2013, « La terminologie religieuse orthodoxe en langue française et le dialogue multiculturel des communautés orthodoxes de France », in *Studies on Literatur, Discourse and Multicultural Dialogue*, Iulian Boldea coordinator, Tg. Mureş, Editura Arhipelag XXI, p. 648-658.
9. Dumas, Felicia, 2011, « Problématique des noms propres dans la littérature religieuse orthodoxe traduite en français », in *Anuarul Universităţii „Petre Andrei" din Iaşi,* Fascicula: Drept, Ştiinţe economice, Ştiinţe politice, An 2011, tomul 8, decembrie, Iaşi, editura Lumen.
10. Dumas, Felicia, Dictionnaire, 2010a, *Dictionnaire bilingue de termes religieux orthodoxes : français-roumain*, Iasi, Métropole de Moldavie et de Bucovine, éditions Doxologia.
11. Dumas, Felicia, 2010b, « Rôles des emprunts dans la terminologie religieuse orthodoxe en français », in *Analele Universitatii "Dunarea de Jos" din Galati, Lexic comun - Lexic specializat. Actele conferintei internationale Neologie si politici lingvistice*, Galati, 8-9 septembrie 2010, Fascicula XXIV, An III, Nr.2 (4), Editura Europlus, Galati.
12. Dumas, Felicia, 2010c, « Interpellation et nomination en milieu religieux orthodoxe », in *CORELA* - Cognition, Représentation, Langage, Maison des Sciences de l'Homme et de la Société, Université de Poitiers : http:// corela.edel.univ-poitiers.fr/index.php?id=716.
13. Guillaume, Denis, père, 1997, *Le Spoutnik, nouveau Synecdimos*, Rome, Diaconie apostolique.
14. Le Tourneau, Dominique, 2005, *Les mots du christianisme, catholicisme, orthodoxie, protestantisme,* Paris, Fayard.
15. Lungu-Badea, Georgiana, 2004, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.
16. Porphyre, père, 2007, *Anthologie de conseils*, traduit du grec par Alexandre Tomadakis, introduction de Jean-Claude Larchet, Lausanne, l'Âge d'Homme, collection « Grands spirituels orthodoxes du XXe siècle ».

WONDER VERBS IN CURRENT ROMANIAN LANGUAGE: THE SEMANTIC STRUCTURE OF THE PSYCHOLOGICAL PREDICATE AND ITS IMPLICATIONS ON THE ADJUNCTIAL FRAME

Dana-Luminița Teleoacă, PhD, Scientific Researcher III, "Iorgu-Iordan – Al. Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract: The study is part of a ampler project dedicated to the description of the psychological verb class in Romanian, from the cognitive grammar perspective. The analysis follows the way and degree to which the intrinsic semantic content of a psychological predicate influences a relevant adjunctial frame for both the gradual modifiers [in particular the adverb (very, pretty) little versus (very, pretty) much], and for the polarity modifiers [that is, positive versus negative versus neuter]. Our research exceeds the strict frame of a lexicographic analysis, the latter being complemented by the study of the psychological predicate behaviour at the discourse level (referring in particular to the current stage of Romanian language evolution), which implies a more complex analysis, that is, a semantic-pragmatic one. Following this perspective, at least some of the aspects classified as "mistakes" as far as the literary norms are concerned, will be "re-analysed" and "re-considered" within a pragmatic approach. Picking on the same idea, the identification of new tendencies in the contemporary Romanian language will be possible. These tendencies look deeper into the way the current Romanian speaker perceives- through the assertions they utter- the intrinsic content of some of the psychological verbs of the language, and, implicitly, of the chance/non-chance of certain linguistic facts to be accepted as norm and to enter, ultimately, the Romanian language system.

Key-words: wonder verbs, prototypical verb, adjunctial frame, ontological type of the root, tendency.

1. Premise

Cel puţin în principiu, aşteptările noastre legate de verbele echivalente semantic sunt ca acestea să prezinte şi configuraţii actanţiale, respectiv adjuncţiale identice sau (foarte) asemănătoare. În această perspectivă am putea defini o situaţie lingvistică *tipică,* pe care o sintetizăm astfel: concordanţa la nivel semantic implică, din punct de vedere teoretic, şi o concordanţă în plan sintactic argumental şi adjuncţial (lucru care de altfel se şi verifică într-o serie de situaţii). În realitate însă, la această „regulă" se poate formula „excepţia", anume existenţa unor verbe aflate în raport de sinonimie, dar care prezintă realizări sintactico-argumentale şi adjuncţiale distincte[1]. Întrebarea care se naşte firesc, în acest context, este: 'De ce verbe sinonimice prezintă configuraţii actanţiale şi/sau adjuncţiale diferite?'. Această realitate pare a pleda în sensul că *factorul semantic nu este decisiv la modul absolut cât priveşte realizarea unui anumit cadru actanţial/adjuncţial*. Constatarea pare a fi confirmată şi de un alt aspect, anume de faptul că o serie de verbe antonimice se comportă în plan sintactic argumental şi adjuncţial în mod similar, chiar identic (vezi, de pidă, perechea *a iubi* vs *a urî*), în acest caz opoziţia la nivel de semnificaţie nereprezentând un impediment în actualizarea unor cadre actanţiale/adjuncţiale identice. În aceste condiţii, ne întrebăm *în ce fel, dar şi în ce grad influenţează semantica* unui verb distribuţia la nivel sintactic argumental şi adjuncţial?

[1] În literatura de specialitate, aspectul este discutat cu privire la selecţionarea aşa-numiţilor « collocatifs » (Blumenthal 2006: 16), mai exact a „vecinătăţilor" specifice unei anumite unităţi lexicale. În acest context, analiza contrastivă este susceptibilă de a oferi informaţii preţioase privind specificitatea fiecăruia dintre membrii constituenţi ai unei paradigme sinonimice (Id., ibid., 19).

Cât priveşte relaţia de sinonimie, aspectul se cuvine a fi înţeles şi în legătură *cu aria restrânsă de manifestare a aşa-numitei sinonimii absolute* într-o limbă: cum se ştie, sinonimele perfecte sunt admisibile preponderent pentru nivelul ştiinţific al unei limbi, în majoritatea covârşitoare a cazurilor echivalenţa dintre doi/mai mulţi termeni nefiind decât una aproximativă[2]. Prin urmare, atâta vreme cât, într-o multitudine de cazuri, nu există o identitate semantică absolută, nu putem emite pretenţia unor identităţi/similarităţi foarte mari nici în plan sintactic argumental şi adjuncţial. Identitatea relativă a unor lexeme verbale la nivel de semnificaţie – fără îndoială, într-o serie de cazuri, cu repercusiuni şi în plan sintactic argumental şi adjuncţial – poate fi, de pildă, expresia unor *asocieri de seme specifice*. Astfel, *semele graduale* pot determina structurări particulare în plan sintactic argumental şi adjuncţial, în cazul a două sau mai multe verbe sinonime. Însă, nu întotdeauna aceste seme sunt singurele responsabile pentru aspectul menţionat.

Pe de altă parte, identitatea sau marea similaritate a unor structuri actanţiale specifice unor verbe antonimice poate fi înţeleasă, într-o oarecare măsură, şi în relaţie cu o anumită *simetrie de dispunere a sensurilor* (în conformitate cu o ordine dihotomică). Mai exact, un termen utilizat într-un anume context îşi poate „evoca" antonimul, nu numai în plan pur conceptual, ci şi în privinţa statutului morfosintactic al celui din urmă. Explicaţia se poate susţine (inclusiv) prin aceea că, nu de puţine ori, în evoluţia unei limbi, un anume cuvânt „împrumută" nu numai structura sintactică a unui sinonim de al său[3], ci chiar pe cea a antonimului corespunzător. De pildă, în limbajul bisericesc, *a deznădăjdui*, verb intranzitiv şi tranzitiv, „a ajuns" să se utilizeze şi prepoziţional, „după modelul" lui *a nădăjdui* (*în ceva/cineva*): „Păcătuieşte împotriva nădejdii creştine [...] cel ce *deznădăjduieşte* ***de*** ajutorul lui Dumnezeu" (ÎCO 1992: 189, *ap.* Teleoacă 2009: 492-493).

Dincolo de această simetrie de dispunere a sensurilor, acţionează adesea şi un factor gramatical propriu-zis, mai precis *apartenenţa unităţii lexicale respective la o anumită subclasă morfologică verbală* (+tranzitiv; +tranzitiv şi reflexiv; +intranzitiv; +reflexiv). Această circumscriere are, de fapt, rolul de *a predicta* într-un fel specific comportamentul sintactic argumental, dar şi adjuncţial al verbului respectiv; de pildă, dacă verbul este intrinsec reflexiv, ştim că el nu va putea avea în calitate de „cel de al doilea argument" un OD, ci un OI/prepoziţional.

În lumina observaţiilor formulate, putem afirma că marea provocare în studiul „interfeţei" sintaxă–semantică este aceea de a se stabili acei parametri care ne-ar permite să facem predicţii fie dinspre semantică spre sintaxă, fie dinspre sintaxă spre semantică. Acestea şi sunt de fapt cele două aspecte fundamentale care au condus investigaţia noastră consacrată clasei verbelor psihologice (v. Teleoacă 2014b), în sensul identificării, pe de o parte, a implicaţiilor 'semanticului' asupra unui anume cadru actanţial şi adjuncţial, pe de altă parte, a implicaţiilor pe care anumite caracteristici gramaticale (morfosintactice) le exercită în acelaşi sens, dar şi în sensul relevanţei celor din urmă în atribuirea unor roluri semantice. În studiul de faţă atenţia ne va fi reţinută de felul în care încărcătura semantică

---

[2] Aspect remarcat de altfel, în bibliografia de specialitate, cu referire chiar la sec. al XVIII-lea, când, aşa cum arată, de pildă, Nyckees (1998: 181 sq.), dicţionarele de sinonime încercau să evidenţieze « les différences parfois subtiles qui séparent des mots très proches par leur sens ». Pornind de la astfel de considerente, se justifică preferinţa pentru termeni precum parasinonime sau sinonime apropiate.

[3] Nu întotdeauna însă construcţiile rezultate astfel sunt şi cele mai adecvate din perspectiva normei literare. Ilustrăm această afirmaţie cu unele verbe neologice care, în textul catihetic catolic, sunt transpuse în tiparul morfosintactic al unor termeni sinonimi din fondul vechi; rezultă astfel construcţii străine spiritului limbii române, dar care, din păcate, în multe situaţii, cunosc o frecvenţă remarcabilă în textul respectiv: a se arăta + D › a se manifesta + D: „... El s-a manifestat în persoană primilor noştri părinţi..." (CC 1993: 30, ap. Teleoacă 2009: 493); a spune + D › a afirma + D: „Isus îi afirmă că această revelaţie nu i-a venit de la trup şi sânge, ci de la Tatăl său..." (CC 1993: 44, ap. Id., ibid.) ş.a.

specifică unui anumit predicat psihologic determină organizări particulare la nivel adjuncţial.

2. Structura *semantică* a predicatului psihologic şi implicaţiile sale asupra cadrului *adjuncţial*

2.1. Conceptul de 'verb parangon'

Cadrul teoretic schiţat *supra* (**1.**) susţine necesitatea desfăşurării demersului nostru – cel puţin în parte – (şi) prin distribuţia materialului lexical în subcâmpuri specifice, stabilite pe *criteriul similarităţii* vs *cel al opoziţiei semantice*. În contribuţia de faţă ne oprim la primul dintre aceste criterii, fiindu-ne utile în acest sens delimitările teoretice realizate în studiile de specialitate, care acordă, de pildă, o atenţie sporită conceptului de 'verb parangon'. Conceptul este utilizat de Jackendof (1983: 89; 1990: 78 sq.), dar şi de Mathieu (1995: 99 sq.; 1996-1997: 116 sq.), autori la care aşa-numitul *verb parangon* reprezintă de fapt un verb prototipic, caracterizat astfel în virtutea capacităţii sale de a satisface o serie de condiţii[4]: **a.** poate înlocui orice verb circumscris subclasei respective; **b.** aparţine registrului curent al limbii (nu este familiar, literar/livresc sau învechit), **c.** este reprezentativ pentru o singură subclasă[5] şi este „neutru" (nu are nici semnificaţie pozitivă/agreabilă, nici negativă/dezagreabilă). Am putea adăuga la aceste criterii şi un al patrulea element, anume posibilitatea/obligativitatea[6] ca verbul parangon să figureze în definiţia lexicografică a verbelor incluse în paradigma guvernată de acesta[7], în condiţiile în care el reprezintă un fel de gen proxim, intrând deci în structura semantică a unităţilor lexicale subordonate lui.

Fără îndoială că nu întotdeauna un verb admis ca prototipic pentru o anumită clasă de verbe (psihologice) satisface toate criteriile menţionate. Pe de altă parte, nu este exclusă posibilitatea ca, în anumite situaţii, să identificăm clase de verbe reprezentate prin mai mult de un verb parangon. Delimităm, prin urmare, pe de o parte, situaţii în care o subclasă verbală este susţinută de un „plus de prototipic", pe de altă parte, cazuri în care singurul verb ce poate fi catalogat drept *parangon* nu îndeplineşte nici măcar criteriile menţionate. Aspectul semnalat pledează în sensul necesităţii de definire a unui concept de verb parangon: **a.** într-o accepţie restrânsă (un verb/mai multe verbe care îndeplinesc toate criteriile menţionate de Mathieu şi Jackendoff), respectiv **b.,** într-o accepţie largă (subclase psihologice reprezentate de un unic verb care însă nu satisface decât unele dintre criteriile menţionate).

2.2. Verbele psihologice de mirare: semantică şi cadre adjuncţiale specifice[8]

[4] V., în acelaşi sens, şi Kleiber 1990.

[5] Şi – am putea adăuga – pentru o singură subclasă psihologică, iar nu pentru o singură clasă verbală, apartenenţa unui verb la mai multe domenii, printre care şi câmpul psihologic, neprezentând relevanţă în contextul unei astfel de discuţii. În conformitate cu aceste delimitări, de pildă, polisemia unui verb precum a surprinde (polisemie admisibilă atât din punct de vedere tradiţional, cât şi cognitiv, cf. infra, 2.2.) nu reprezintă un impediment în eventuala considerare a acestuia drept verb parangon al subclasei verbelor psihologice de mirare.

[6] Cf. infra, observaţiile care urmează şi care evidenţiază definirea unui verb parangon într-o accepţie largă vs restrictivă.

[7] De fapt, aceasta ar fi situaţia ideală; uneori însă, dicţionarele glosează arbitrar un verb prototipic prin „subalterni" de ai săi; cf., de pildă, vb. a (se) mira, glosat în DEXonline 1998, printre altele, prin verbul cu semnificaţie superlativă a (se) minuna (de altfel, şi un exemplu de circularitate la nivel definiţional).

[8] Pentru o prezentare detaliată a unităţilor verbale incluse în această subclasă, v. Teleoacă 2014b.

În cele ce urmează, valorificarea unora dintre aspectele tratate în discuţia anterioară (în speţă, conceptul de 'verb parangon') va fi aservită obiectivului de a evidenţia modul şi gradul în care un anumit *conţinut semantic* ***intrinsec*** al unui predicat psihologic are implicaţii asupra cadrului adjuncţial, relevant, pe de o parte, pentru modificatorii graduali (în speţă, *puţin* vs *mult*), respectiv pentru modificatorii de polaritate (în speţă, pozitiv vs negativ vs neutru), pe de altă parte. Cercetarea noastră va depăşi cadrul strict al tratării lexicografice, care va fi coroborată cu studiul comportamentului predicatului psihologic în plan discursiv (cu referire în speţă la etapa actuală de evoluţie a limbii române), ceea ce implică o analiză mai complexă, anume semantico-pragmatică. În această perspectivă, cel puţin unele dintre aspectele catalogabile drept „greşeli" în raport cu norma literară vor putea fi reanalizate şi reconsiderate prin prisma unei abordări pragmatice. În aceeaşi ordine de idei, va fi posibilă identificarea unor *tendinţe* existente în româna contemporană, tendinţe ce privesc mai exact felul în care vorbitorul român actual percepe – prin enunţurile pe care le performează – conţinutul intrinsec al unora dintre verbele psihologice ale limbii române şi, implicit, a şansei/neşansei unora dintre faptele lingvistice consemnate de a fi acceptate de normă şi de a accede, în ultimă instanţă, în sistemul limbii române.

Fără a avea pretenţia de a fi alcătuit un inventar exhaustiv al verbelor de mirare (cu arie de circulaţie în speţă în etapa actuală a românei), am inclus în această subclasă următoarele unităţi lexicale[9], cele mai multe dintre acestea monosemantice, în conformitate cu criteriile de definire prezente în studiile de gramatică cognitivă[10]: ***A CONSTERNA*** (tranz.) „a provoca cuiva brusc uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire şi cu indignare"; ***A CONTRARIA*** (tranz.) „a supăra sau a surprinde pe cineva în mod neplăcut, făcând sau spunându-i ceva care se opune convingerilor, intenţiilor sau dorinţelor sale"; ***A SE CRUCI*** (refl., colocv./pop.) „a se mira foarte tare de un lucru neobişnuit; a se minuna (şi a-şi face semnul crucii); a se încruci"; ***A EPATA*** (tranz.), „a uimi peste măsură (prin puritate, atitudine sau ţinută neobişnuită); a ului; a stupefia", ***A SE EPATA*** (refl.) „a se extazia, a rămâne uluit, profund impresionat"[11]; ***A FRAPA*** (tranz.) „a impresiona puternic prin caracteristici ieşite din comun; a surprinde puternic pe cineva"; „a răci băuturi alcoolice cu gheaţă"; (tehn.) „a presa după sinterizare două piese metalice"; ***A INTRIGA*** (tranz., la pers. 3) „a deştepta curiozitatea, îngrijorarea, suspiciunea cuiva, punându-l pe gânduri", „a contraria"; (intranz., arh.) „a face sau a băga intrigi; a unelti, a complota"; ***A SE INTRIGA***[12]

[9] Baza de date valorificată ne-a fost furnizată în principal de DSA, dar şi de alte surse lexicografice, precum: DEXonline 1998, NODEXonline 2002, DN 1986, MDN 2000 sau DCR II 1997 (v. Bibliografie). Am dispus, de asemenea, în mod constant, de datele oferite de Internet, cu relevanţă îndeosebi pentru modul concret în care verbul (psihologic) este utilizat de către vorbitorul actual al limbii române. Acest tip de demers – impus de o realitate incontestabilă, anume evoluţia continuă a unei limbi, aspect ce implică imposibilitatea ca sursele lexicografice să ţină întotdeauna pasul cu inovaţiile de ultimă oră – ne-a permis, de pildă, formularea unor consideraţii vizând anumite tendinţe existente în româna actuală, unele dintre acestea susceptibile de a se impune în sistem. În acelaşi context, al limitelor unor informaţii lexicografice, am apelat uneori şi la propria intuiţie lingvistică, la o anume introspecţie, valorificată ca mijloc de investigaţie, ce poate facilita o cunoaştere oarecum interiorizată a fenomenelor lingvistice.

[10] Din perpectiva studiilor de gramatică funcţională, o unitate verbală poate fi catalogată drept monosemantică dacă semnificaţia acesteia este subsumabilă unei unice reprezentări mentale, că este vorba despre o stare psihică, despre o activitate mentală, despre o atitudine etc. (v., de pildă, Langacker 1987: 147 sq., Lakoff 1987: 63 sq., Manea 2001: 25 ş.a.). În acest context, mai mult sau mai puţin paradoxal, clasa verbelor monosemantice va include şi verbe care sunt calificate în mod tradiţional ca polisemantice, aceasta având în vedere faptul că este vorba despre unităţi lexicale circumscrise uneia şi aceleiaşi sfere semantice, în speţă celei psihologice (Teleoacă 2014a, 3.4.).

[11] De precizat că utilizarea (inclusiv) reflexivă apare numai în unele dintre sursele lexicografice consultate, cel mai adesea în dicţionarele de neologisme (v., de pildă, DN 1986). În pagini de limbă română nu am găsit însă astfel de utilizări.

[12] Cf. atestările consemnate de noi în pagini de limba română contemporană: „Initial ne-am cam intrigat pentru ca nu am vazut nimic pe afara care...." (online: <amfostacolo.ro/.../impresii-sejur-si-fotografii-vacanta_>); „...

(refl., colocvial) „a-şi manifesta nedumerirea, surprinderea, suspiciunea sau îngrijorarea în legătură cu un anumit aspect”; ***A (SE) MINUNA*** (refl. şi tranz.) „a rămâne sau a face pe cineva să rămână uluit, uimit, surprins”, „a impresiona profund”; (refl.) „a-şi manifesta mirarea, admiraţia, surpriza; a se mira mult”; ***A (SE) MIRA*** „a fi surprins de ceva (neaşteptat) sau de cineva; a surprinde pe cineva”; ***A (SE) NĂUCI*** (tranz. şi refl.[13]) „a (se) buimăci, a (se) zăpăci”, „a (se) ului”; ***A NEDUMERI*** (tranz.) „a pune în încurcătură, trezind mirare”, ***A SE NEDUMERI*** (refl., colocv.) „a resimţi o stare de confuzie, de mirare”[14]; ***A SIDERA*** (tranz., livr., franţuzism) „a stupefia; a uimi peste măsură”; ***A STUPEFIA*** (tranz., livr.) „a uimi peste măsură; a ului”; ***A SURPRINDE*** (tranz.) „a prinde pe cineva pe neaşteptate asupra unui fapt”; „a găsi pe cineva nepregătit, neprevenit, a da peste cineva, a-l lua prin surprindere”; „a mira, a uimi”; „a observa (pe furiş); a descoperi”; ***A ŞOCA*** (tranz.) „a contraria pe cineva, a impresiona în mod foarte neplăcut prin vorbe, gesturi, atitudini”[15]; ***A SE ŞOCA*** (refl., colocv.)[16] „a fi puternic contrariat”; ***A UIMI*** (tranz.) „a face să fie cuprins de o mare mirare (sau admiraţie); a face să rămână profund impresionat; a minuna”; (arh.) „a face să ajungă buimac; a buimăci; a zăpăci; a ului”; ***A SE UIMI*** (refl., colocv.) „a fi cuprins de o puternică uimire sau admiraţie; a fi deosebit de impresionat”[17] şi ***A ULUI*** (tranz.) „a stârni, a provoca o mare (şi neaşteptată) mirare, admiraţie, emoţie”; ***A SE ULUI*** (tranz. şi refl., arh., cf. DEX 1998) „a (se) tulbura, a (se) buimăci, a (se) năuci”.

2.2.1. Gradul de prototipicitate al subclasei verbelor de mirare

Verbul parangon al subclasei în discuţie este ***a (se) mira***, un verb care îndeplineşte toate criteriile descrise în studiile de specialitate pentru a admite un astfel de concept: poate înlocui orice verb din subclasa respectivă (aspect verificabil inclusiv la nivelul definiţiei lexicografice); aparţine registrului curent al limbii române (nu este nici popular, nici arhaic, nici livresc); este reprezentativ pentru o singură subclasă (cea a verbelor psihologice „de mirare”), este neutru sub aspect semantic şi nici nu prezintă seme graduale. Toate aceste condiţii par a fi satisfăcute şi de verbul *a surprinde*, un verb a cărui polisemie nu afectează capacitatea sa prototipică (cf. şi *supra*, nota 6, observaţiile formulate)[18]. Un posibil candidat

---

ne-am intrigat putin si acum continuam cu analiza” (online: <www.feminis.ro/bloguri/Marina.../let-s-talk-about-sex->) ş.a.

[13] De precizat că valoarea reflexivă nu apare decât în câteva surse lexicografice româneşti (a se vedea, de pildă, NODEXonline 2002). Nici în pagini de limbă română nu este atestată o astfel de utilizare, lui a se năuci preferându-i-se structura a rămâne năucit.

[14] Utilizarea reflexivă nu este menţionată în niciuna dintre sursele lexicografice consultate, aceasta fiind în schimb atestată pe Net (unde apare în alternanţă cu structura a rămâne nedumerit): „... am dat un search pe net – citind prea multe, m-am nedumerit si mai tare,...” (<casutalaurei.blogspot.com/.../din-seria-am-facut-o-si-p..>); „M-am nedumerit. Atunci privirea îmi cade pe mâna mea stângă...” (online: <acvila30.ro › Anunţuri >) ş.a. Nu excludem posibilitatea ca regimul reflexiv al acestui verb să se explice prin „presiunea analogică” a antonimului a (se) dumeri, utilizat tranzitiv, dar mai ales reflexiv, cu semnificaţia „a pricepe sau a face să priceapă clar (după ce fusese nedumerit), a-şi da sau a face să-şi dea bine seama” (DEXonline 1998).

[15] Semantica intensivă a verbului (care nu este consemnată ca atare decât în unele dintre sursele lexicografice româneşti) se susţine şi în relaţie cu caracterul brusc al stării experimentate. Cf. şi supra, vb. A CONSTERNA.

[16] Cf. atestările online: „Oamenii de ştiinţă s-au şocat când au văzut imaginea pe Internet...” (<www.agenda.ro/oamenii-de...s-au-socat.../289104>); „Localnicii s-au şocat când au văzut ce a apărut pe cer” (<https://www.orange.ro/.../localnicii-s-au-socat-cand-au...>) ş.a.

[17] Pentru utilizările reflexive, a se vedea contexte de genul: „În zilele acestea, eu şi Lita ne-am uimit cât de repede trece vremea” (<www.mission2malawi.com/2013_01_01_archive.html>); „Am râs cu poftă [...] şi ne-am uimit de creativitatea tuturor” (<www.muzee.org/.../proiectul-de-interpretare-a-povestil>) ş.a.

[18] Deşi ambele neutre sub aspect gradual, constatăm – la fel ca şi în cazul lexemelor corespunzătoare din limba franceză, anume surprendre, respective (s’)étonner (v. Blumenthal 2006: 17) – că a surprinde este, totuşi, mai puţin „intens” comparativ cu a (se) mira. Diferenţa dintre cele două verbe se poate identifica şi la nivelul orientării acestora către lumea exterioară vs interioară; astfel, a surprinde implică mai degrabă ‘obiectivul’, în

la titlul de parangon, în româna actuală, este şi vb. ***a (se) uimi***, în conformitate cu definiţiile propuse de dicţionarele româneşti contemporane, un verb de mirare intensiv, nu şi din perspectiva uzului limbii, care susţine mai degrabă caracterul „neutru" al acestuia sub aspectul semelor graduale (a se vedea în acest sens numeroasele contexte în care verbul în discuţie apare, în limba actuală, la superlativ absolut). Astfel, ***a uimi*** este unul dintre verbele ce prezintă relevanţă cât priveşte tendinţa din româna actuală de marcare superfluă a conţinutului intrinsec intensiv al unor verbe psihologice, prin „ignorarea" intensităţii *imanente* a acestora. Aspectul capătă relevanţă în perspectivă pragmatică, dar nu este exclus ca frecvenţa cu care astfel de tipare circulă în româna actuală să opereze modificări chiar în definiţia lexicografică a termenului[19].

Posibilitatea unor verbe precum *a consterna, a* (*se*) *epata, a frapa, a* (*se*) *minuna; a* (*se*) *năuci, a sidera, a stupefia, a* (*se*) *şoca, a* (*se*) *ului* de a fi reprezentative pentru clasa pe care o discutăm este îngrădită de prezenţa semelor graduale de superlativ, precum şi, în unele cazuri, de caracterul livresc al acestora (cf. vb. *a sidera* şi *a stupefia*), respectiv de conţinutul lor semantic „impur" (cf. vb. *a consterna* şi *a* (*se*) *năuci*) sau non-neutru, de pildă, puternic marcat negativ (cf. *a* (*se*) *şoca*). În aceeaşi situaţie se află şi alte verbe, nemarcate gradual (cf. *a contraria*, *a* (*se*) *nedumeri*) şi *a* (*se*) *intriga*). Apartenenţa la registrul popular/colocvial a verbului *a se cruci*, precum şi lexicalizarea unui înţeles intensiv constituie argumente împotriva posibilităţii acestuia de a fi definit drept prototipic. În consecinţă, paradigma verbelor „de mirare" poate fi considerată ilustrativă pentru ceea ce înseamnă o subclasă psihologică cu un grad mediu de prototipicitate. Într-o accepţie restrictivă, verbe-parangon pot fi catalogate *a* (*se*) *mira* şi *a surprinde*, în timp ce o perspectivă mai generoasă – anume aceea care ţine seama (şi) de tendinţele de la nivelul uzului – ar putea justifica includerea în aceeaşi categorie şi a verbului *a* (*se*) *uimi*.

2.2.2. Gradual vs non-gradual şi (sub)tipul ontologic al rădăcinii

Aşa cum se va fi putut constata, cele mai multe dintre unităţile lexicale aparţinând paradigmei verbelor de mirare în limba română sunt marcate [+intensiv], acestea incorporând în semantica lor intrinsecă semul superlativului. Este vorba despre următoarele zece verbe[20], mai mult de jumătate dintre acestea fiind neologice: *a consterna, a se cruci*; *a* (*se*) *epata, a frapa, a* (*se*) *minuna; a* (*se*) *năuci, a sidera, a stupefia, a* (*se*) *şoca* şi *a* (*se*) *ului*. Întrebarea care se naşte în mod firesc în acest context este *de ce limba a simţit nevoia de a marca această subarie conceptuală a* '*afectivului*' *preponderent prin superlativ*? În ce măsură acest aspect poate fi înţeles (şi) în relaţie cu o anumită tendinţă spre expresivitate, în condiţiile în care interpretăm marca intensivă ca fiind un indiciu al expresivităţii? Conceptul de 'mirare' implică oare, în conţinutul său profund, un sem al 'expresivităţii'/ 'intensităţii', cu alte cuvinte, putem vorbi despre o compatibilitate aparte între câmpul 'mirării' şi cel al

timp ce a (se) mira este orientat către sfera subiectivă propriu-zisă. Un argument în acest sens ar putea fi constituit şi de faptul că numai a mira, respectiv étonner se utilizează şi ca reflexive dinamice.

[19] Nu este exclus ca o astfel de valorizare a vb. a (se) uimi să fi fost influenţată prin „includerea" acestuia într-o paradigmă mai complexă a verbelor psihologice de mirare marcate +intensiv: a şoca, a sidera, a stupefia, a se cruci ş.a. (am putea vorbi în acest caz despre aşa-numita „capacitate asociativă" a cuvintelor, teoretizată de Blumenthal (2006: 24), pornind de la doctrina saussuriană). Este evident că, prin raportare la astfel de unităţi verbale, „intensitatea" unui verb precum a (se) uimi a fost percepută (pe bună dreptate) inferioară intensităţii implicate de celelalte verbe, în acest fel a uimi fiind „deposedat" de semele superlativului şi utilizat ca atare de către vorbitorul actual. Se verifică astfel şi în acest caz faptul că inovaţia lingvistică (semantică, în cazul de faţă) se impune a fi înţeleasă şi explicată în relaţie cu un aşa-numit „network paradigmatic" (Fisher 2011: 16-17). În acest context, procesul inovator presupune în primă instanţă „reanaliza" unui anumit fenomen lingvistic (Traugott 2011: 25), însă numai mecanismele aferente actului enunţării/discursivizării sunt susceptibile de a oferi o explicaţie satisfăcătoare (De Smet 2009: 8; Id., 2012: 47; v. şi Fisher 2011: 15).

[20] Aceasta dacă facem abstracţie de vb. a (se) uimi care – prin concurenţa făcută de o serie de verbe sinonime neologice profund conotate superlativ – pare a evolua în direcţia „instalării" sale în paradigma verbelor de mirare neutre sub aspect gradual.

'expresivităţii'[21]? Nivelul discursiv pare a susţine o astfel de ipoteză: performarea unor enunţuri exclamative (ca mijloace lingvistice de manifestare a 'mirării') prezintă un anume grad de relevanţă în sensul celor afirmate[22].

Verbele de mirare neutre sub aspect gradual sunt în număr de cinci, acestea aparţinând fondului lexical mai vechi al românei (cf. *a* (*se*) *mira,* şi *a* (*se*) *nedumeri*), dar şi unui strat neologic (cf. *a contraria, a* (*se*) *intriga* şi *a surprinde*).

Opoziţia 'gradual – non-gradual', în limitele paradigmei verbelor psihologice sinonimice circumscrise câmpului 'mirării', este susceptibilă de a fi analizată şi în termenii aşa-numitului *tip ontologic al rădăcinii*[23]. Astfel, în cazul verbelor psihologice marcate [+intensiv], tipul ontologic al rădăcinii implică mai mult decât o STARE „pură", acesta presupunând inclusiv diverse valori graduale ale acesteia. În acest context, cel puţin în principiu, incorporarea unui sem de intensificare (cf. *mult, foarte, mult de tot, extrem de...*) în structura lexico-semantică a unor verbe exclude posibilitatea de exprimare explicită a unui modificator cu valoare intensivă: **M-am minunat* (***foarte***) ***mult*** *de ea*[24]. Această situaţie se defineşte prin opoziţie cu comportamentul verbelor neutre din acest punct de vedere, care nu exclud construcţia cu unul dintre cuantificatorii menţionaţi. Altfel spus, echivalentul tipului ontologic STARE marcat intensiv „nu se poate obţine" în cazul unor astfel de verbe decât prin ataşarea explicită a unui modificator. În acest context, devine posibilă definirea unei opoziţii între două subtipuri ontologice ale rădăcinii predicatului psihologic, anume: stare afectivă intensă vs stare afectivă non-intensă.

2.2.3. Pozitiv vs negativ vs neutru şi (sub)tipul ontologic al rădăcinii

„Neutralitatea" unităţilor lexicale incluse în paradigma 'mirării' este relativ modestă şi din punctul de vedere al conţinutului propriu-zis, ceea ce poate constitui un alt argument în favoarea unei „selecţii lexicale" guvernate de asemenea de criteriul expresivităţii. Astfel, numărul verbelor ce ar putea fi catalogate propriu-zis drept neutre este de doar 2, anume *a* (*se*) *mira* şi *a surprinde* (de fapt, cele două verbe-parangon ale subclasei pe care o discutăm). În acest context, precizăm că structura „neutră" semantic a unui verb psihologic nu exclude posibilitatea ca verbul respectiv să cunoască, într-o anumită etapă de evoluţie a unei limbi (în speţă, în etapa modernă), o utilizare predilectă în aria semnificaţiilor pozitive vs negative. Astfel, o serie de unităţi verbale, deşi pot fi catalogate drept neutre, apar în mod predilect în contexte puse fie sub semnul 'pozitivului' (cf. *a epata, a frapa, a uimi, a ului*), fie al 'negativului' (cf. *a se cruci, a* (*se*) *intriga, a* (*se*) *nedumeri, a sidera, a stupefia*)[25],

[21] În realitate, numai un studiu sistematic ar putea răspunde la întrebarea dacă este vorba despre o particularitate identificabilă în limitele celor mai multe dintre/mai multor câmpuri conceptuale (psihologice) ale unei limbi sau exclusiv/în mod deosebit pentru anumite câmpuri conceptuale, cum este şi cel al 'mirării'. Mai plauzibilă este – considerăm – această ultimă ipoteză, pornind de la premisa unei compatibilităţi mai mici sau mai mari a unei clase, sub raportul conţinutului său intrinsec, cu ideea de 'expresivitate', de 'intensitate', de 'superlativ'. Putem invoca în sensul celor afirmate, subclasa verbelor de tristeţe, care include un număr mai mic de lexeme marcate [+intensiv] comparativ cu câmpul mirării (Teleoacă 2014b). Această lipsă de omogenitate vizând structuarea realităţii afective în interiorul uneia şi aceleiaşi limbi trebuie să fie cu atât mai pregnantă prin considerarea paralelă a unor limbi diferite.

[22] Ceea ce nu înseamnă evident că excludem această modalitate discursivă (anume, exclamativă) cât priveşte actualizarea şi a altor tipuri de stări afective (durerea, tristeţea, dezamăgirea, revolta etc.). Considerăm însă că astfel de experimente sunt intrinsec de natură asertivă, iar nu exclamativă.

[23] În lucrările de specialitate (a se vedea, de pildă, Jackendoff 1983, Croft 1991 sau Van Vallin and La Polla 1997), conceptul este discutat de regulă în relaţie cu descompunerea în predicate şi cu structura evenimentului. În perspectiva acestor descrieri, un anumit set de predicate primitive (asociate într-un anume fel), respectiv tipul ontologic al rădăcinii (care reprezintă şi elementul idiosincratic pentru un anumit predicat) alcătuiesc aşa-numita structură evenimenţială.

[24] Cum stau lucrurile în planul concret al utilizării limbii, vom avea ocazia să discutăm puţin mai jos (cf. infra, 3.), când vom încerca să realizăm şi o disociere între faptele lingvistice consemnate.

[25] A se vedea în acest sens ocurenţele înregistrate de noi pe Net (cf. Teleoacă 2014b).

dovadă că uneori, contextual, se simte nevoia de a preciza că verbul nu este utilizat cu accepţia cea mai cunoscută, cea mai frecventă, anume în planul pozitiv/negativ al semnificaţiilor, ci cu o accepţie oarecum „atipică”, ce poate fi, după caz, negativă sau pozitivă[26]. Acestea şi sunt, de fapt, „zonele” susceptibile de a suferi o serie de transformări[27], care se pot solda cu anumite schimbări chiar la nivel de sistem.

Cu totul altfel se prezintă lucrurile în cazul unor verbe exclusiv negative/pozitive, situaţie în care asocierea cu unul dintre cei doi modificatori nu se realizează în scopul reliefării unei semnificaţii „atipice” (şi, implicit, al dezambiguizării la nivel semantic), ci, fie în sensul accentuării unui anumit conţinut intrinsec (pozitiv sau negativ), deci în scop retoric-persuasiv[28], fie dintr-o anumită pedanterie lingvistică, în acest ultim caz enunţurile rezultate putând fi catalogate cel mai adesea drept „greşeli”. Poate fi relevant în sensul celor afirmate un verb precum *a şoca*, un verb de mirare negativ, pentru care am înregistrat pe Net atât ocurenţe cu modificatorul *neplăcut* (cf. *M-a şocat* ***neplăcut***), cât şi cu adjunctul *plăcut* (cf. *M-a şocat* ***la modul plăcut***). În consecinţă, dacă în enunţul *M-a stupefiat* ***în mod plăcut***, modificatorul *plăcut* semnalează o utilizare atipică a verbului *a stupefia* (predominant negativ), în enunţul **M-a şocat* ***plăcut***, actualizarea aceluiaşi modificator este responsabilă de generarea unei *contradictio in adiecto*. Decriptarea mesajului prin „Mi-a produs o impresie *foarte neplăcută în mod... plăcut*” susţine pe deplin afirmaţia formulată.

Uneori, caracterul neutru al unui verb de mirare este „rezultat” al exprimării simultane, în acelaşi context, a aspectelor pozitive, dar şi a celor negative. Exemplificăm aspectul semnalat cu vb. *a frapa* (un verb neutru, preponderent pozitiv): „Ce m-*a frapat* cel mai mult este ca Guatemala este o tara a contrastelor...”[29]. În exemplul citat, ‘contrastele’ pot implica aspecte pozitive, dar şi negative, cu alte cuvinte putem admite că există şi situaţii în care semantica pozitivă, respectiv negativă a unui verb psihologic de mirare coexistă, doar la prima vedere paradoxal, în unul şi acelaşi context sau, altfel spus, cele două sensuri se actualizează simultan (iar nu în enunţuri distincte). „Paradoxul” se descifrează în virtutea *complexităţii* unei anumite realităţi, care nu implică întotdeauna o abordare „unicoloră”, în alb sau negru. Mai mult, am putea spune că, în astfel de contexte, predominant este, pur şi simplu, semul „surprinderii”, al „stuporii”, iar *nu* cel al frapării *în sens pozitiv sau negativ*; astfel, pozitivul şi negativul ajung într-o anumită măsură să se neutralizeze reciproc, *nucleul semantic al enunţului fiind constituit practic de experimentarea intensă a stării de* „*uimire*”.

În limba română actuală, cu semnificaţii exclusiv pozitive se utilizează vb. *a* (*se*) *minuna*, în timp ce *a consterna*, *a contraria* şi *a şoca* sunt reprezentative prin excelenţă pentru lexicalizarea în arie semnificativă negativă.

Toate aceste observaţii susţin posibilitatea de identificare, pentru subclasa verbelor psihologice din câmpul mirării, pe lângă un subtip ontologic al rădăcinii definit ca STARE

---

[26] De pildă, în cazul verbului a intriga, un verb neutru (utilizat relativ mai frecvent în sfera semnificaţiilor negative), exprimarea explicită a modificatorului plăcut se face, de regulă, din raţiuni de dezambiguizare a conţinutului său semantic, mai exact pentru precizarea stării afective pozitive experimentate de către un subiect sub influenţa unui stimulus: M-a intrigat foarte plăcut. De asemenea, rol dezambiguizator are şi exprimarea simultană a celor doi modificatori, menită să precizeze că nu este vorba despre o stare „pură”, ci despre una eterogenă, în ultimă instanţă (mai) complexă: M-a intrigat şi plăcut şi neplăcut. Vb. a stupefia şi adj. participial stupefiat apar în contexte similare din aceleaşi considerente: Am rămas plăcut stupefiat. Utilizarea preponderentă a verbului a frapa în aria pozitivă de semnificaţii explică contexte de genul M-a frapat însă (negativ), în care „se insistă” pe impactul negativ al unui stimulus asupra unui experimentator. Menţionăm, în acelaşi sens, şi enunţul M-a uimit neplăcut. Şi exemplele ar putea continua.

[27] În sensul că, de pildă, un verb neutru, preponderent pozitiv, poate ajunge, cu timpul, un verb non-neutru, exclusiv pozitiv. Nici situaţia inversă nu este exclusă.

[28] Nu întotdeauna însă astfel de asocieri pot beneficia de acest tip de justificări (de natură pragmatică), într-o serie de contexte fiind vorba pur şi simplu despre defectuoasa cunoaştere a semnificaţiei unui verb, în ultimă instanţă, despre utilizarea incorectă a respectivei unităţi verbale.

[29] Pentru contextul mai larg a se vedea <www.mykindofplace.ro/.../guatemala-tara-contrastelor>.

INTENSIVĂ vs NON-INTENSIVĂ, şi a unui subtip ontologic constituit pe baza dihotomiei 'plăcut vs neplăcut', respectiv 'pozitiv vs negativ' (şi, implicit, STARE [de mirare, de uimire, de surprindere] PLĂCUTĂ/POZITIVĂ vs STARE [de mirare] NEPLĂCUTĂ/NEGATIVĂ). Acest din urmă subtip ontologic se justifică în primul rând pentru verbele non-neutre şi îndeosebi pentru cele definibile exclusiv ca pozitive vs negative (la nivelul conţinutului intrinsec[30]), dar nu se exclude nici pentru subclasa neutrelor care se utilizează preponderent cu o accepţie sau alta (cf. *supra*).

În paradigma verbelor de mirare, sunt unităţi lexicale care se construiesc (explicit) în modul cel mai firesc cu modificatorii *plăcut/neplăcut* sau/şi *pozitiv/negativ*. Cel mai ilustrativ verb în acest sens este *a surprinde*: *M-a surprins* (***în mod***) ***plăcut*** vs (***în mod***) ***neplăcut***. Fără a fi propriu-zis condamnabile din perspectiva normei literare, enunţuri precum *M-a uimit* ***plăcut*** vs ***neplăcut.***.. frizează artificialul, în timp ce altele sunt practic inadmisibile din aceeaşi perspectivă: **Acest fapt m-a mirat* ***plăcut*** vs ***neplăcut***. De altfel, şi exemplele de acest gen consemnate de noi pe Net (cf. Teleoacă 2014b) apar cu totul sporadic. Nu este exclus ca tocmai statutul de verb prototipic pe care îl deţine verbul *a* (*se*) *mira*, la nivelul paradigmei sinonimice delimitate, să explice aspectul menţionat: fiind un verb foarte vechi în limbă, foarte frecvent, care intră în mod constant în definiţia semantică a celorlalte verbe din aceeaşi paradigmă, conţinutul său semantic este pe deplin familiar vorbitorului de limba română, astfel încît acesta nu simte nevoia de a marca – în condiţiile performării unui enunţ – o accepţie pozitivă/negativă vs neutră. În acest context însă, ne-am putea întreba de ce verbul *a surprinde*, la rândul lui, un verb parangon al subclasei verbelor psihologice de mirare, prezintă un comportament diferit comparativ cu *a* (*se*) *mira*? Un eventual răspuns ar putea fi oferit de faptul că *a surprinde* – spre deosebire de *a* (*se*) *mira* – este un verb polisemantic (inclusiv în conformitate cu criteriile gramaticii funcţional-cognitive), prin urmare ataşarea explicită a unui modificator de acest gen venind în sprijinul semnificaţiei psihologice cu care acesta este utilizat într-un anume context. Astfel, într-un enunţ precum *L-a surprins* ***plăcut*** *pe Mihai* este exclusă lexicalizarea semnificaţiei non-psihologice „a prinde pe cineva pe neaşteptate asupra unui fapt".

Pe de altă parte, sunt şi verbe neprototipice, care nu sunt compatibile cu exprimarea explicită a modificatorului *plăcut/neplăcut*, de pildă, *a se cruci*: **S-a crucit* (***în mod***) ***plăcut*** vs ***neplăcut.*** Ne întrebăm în ce măsură forma reflexivă a acestui verb de mirare reprezintă un obstacol în asocierea explicită a verbului *a se cruci* cu *plăcut* vs *neplăcut*, aceasta dacă ne gândim că, dintre două forme ale unui verb de mirare (forma activă vs reflexivă), se pare că numai forma activă admite un adjunct exprimat explicit, ca, de pildă, în cazul verbului *a intriga* vs *a se intriga*: *Acest scenariu m-a intrigat* (*într-un mod foarte*) ***plăcut*** vs ?*M-am intrigat* ***plăcut*** *la/de acest scenariu.* Dacă aşa stau lucrurile, atunci nu este exclus ca modificatorii să nu poată fi acordaţi „din interiorul" unui experimentator, ci „din exteriorul" acestuia, mai exact din partea unui stimulus, ceea ce echivalează cu a admite firescul asocierii între un enunţ performat la diateza activă şi un modificator exprimat explicit, respectiv nefirescul şi chiar imposibilitatea asocierii între o secvenţă reflexivă şi un astfel de modificator.

3. În loc de concluzii: Tendinţă vs greşeală, pragmatic vs normativ, uz vs informaţie lexicografică în limba română actuală

[30] De remarcat faptul că sunt o serie de verbe de mirare al căror conţinut intrinsec implică un dublu subtip ontologic al rădăcinii. Poate fi relevant în acest sens vb. a (se) minuna, prin care se lexicalizează o stare dublu determinată: sub aspect gradual (intensiv), respectiv sub aspectul conţinutului propriu-zis (pozitiv, aici). În schimb, unor verbe precum a (se) mira sau a surprinde nu le sunt imanente astfel de caracteristici (nici cea graduală, nici cea de polaritate), informaţiile de această natură derivând din context sau din exprimarea explicită a unui modificator.

Deşi, cum spuneam, cele mai multe dintre verbele incluse în discuţia noastră, poartă marca superlativului, foarte adesea, vorbitorul actual al românei asociază acestor unităţi lexicale o serie de structuri superlative (care alcătuiesc, de fapt, cadrul adjuncţial al verbului respectiv), marcând astfel de două ori valoarea intensivă a lexemului verbal[31]. Exemplele deosebit de numeroase culese de pe Net ne îndreptăţesc să considerăm acest fenomen ca fiind reprezentativ, de fapt, pentru o *tendinţă* a românei actuale. Nu însă de fiecare dată contextele respective pot fi şi validate; cu alte cuvinte, doar în anumite situaţii, astfel de utilizări se pot susţine din perspectivă pragmatică, nevenind, în ultimă instanţă, nici în contradicţie flagrantă cu normele literare ale limbii actuale (a se vedea, în acest sens, *a frapa, a epata, a sidera, a stupefia* ş.a.).

Unele verbe marcate intensiv primesc o marcă redundantă de superlativ, însă exclusiv în textul estetic. Este şi cazul verbului *a se minuna,* pentru care nu am consemnat decât astfel de ocurenţe (v. Teleoacă 2014b). Probabil că semantica intensivă a verbului *a se minuna*, termen din fondul lexical vechi al limbii române, este receptată mai pregnant comparativ cu a unor verbe sinonimice intensive care au statutul de neologisme în română (cf. *a epata, a frapa, a sidera, a stupefia* etc.). De asemenea, nu este exclus ca acelaşi aspect să se explice şi prin aceea că *a se minuna* este pus în relaţie cu substantivul *minune*, al cărui conţinut intensiv este bine cunoscut şi... simţit (cf. *minune* „fenomen ieşit din comun, surprinzător, atribuit forţei divine sau altor forţe supranaturale", p. gener. „lucru, fapt, fenomen uimitor, neobişnuit, extraordinar; minunăţie", DEX*online* 1998); în consecinţă, semnificaţia religioasă a substantivului trebuie să fi avut şi ea un cuvânt important de spus. O astfel de relaţionare (verb – substantiv) este mai precară în cazul altor verbe superlative (în speţă, neologice) din câmpul conceptual al 'mirării'; afirmaţia se verifică, de pildă, pentru *a frapa*, al cărui corespondent nominal, anume *frapare*, este puţin cunoscut, acesta utilizându-se în româna contemporană îndeosebi cu sens tehnic (cf. *fraparea vinurilor*)[32].

O situaţie aparte cunoaşte verbul *a uimi* care, foarte adesea, prezintă în propriul cadru adjuncţial, structuri cu valoare superlativă. Cum spuneam (cf. *supra,* **2.2.1.**), *a uimi* este practic „deposedat" de semele superlativului şi utilizat ca atare de către vorbitorul actual. Un alt argument în acelaşi sens este furnizat şi de contextele din româna actuală în care lui *a uimi* îi este asociat adjunctul *puţin.* Astfel, în procesul concret de utilizare a limbii, se manifestă posibilitatea unor „reorganizări" a relaţiei dintre termenii componenţi ai unei paradigme sinonimice, aşa cum aceasta este reflectată de informaţia lexicografică.

Nu puţine sunt situaţiile în care vorbitorul actual „aşează" un modificator de tipul *puţin/puţintel*... pe lângă verbe intensive. Uneori, la originea unor astfel de construcţii stă o anumită intenţie stilistică, ca în exemplul *Mi-am epatat* ***puţintel*** *colegii*[33]. Sunt însă o serie de contexte în care asocierea respectivă este, după toate probabilităţile, rezultatul ignorării

[31] Tendinţa de marcare redundantă a superlativului poate fi pusă în relaţie cu „nevoile" pragmatice ale mesajului respectiv şi ale enunţiatorului său: încercarea de a persuada, de a convinge cu orice preţ, de a i se acorda credit. De multe ori, chiar adjectivul intensiv (corespunzător verbului), folosit ca atare, este reiterat, dar cu o marcă formală de superlativ, ca în exemplul: „Sunt stupefiat. Sunt absolut stupefiat". Mai mult, această tendinţă a fost semnalată, pentru etapa actuală a limbii române, chiar cu referire la substantiv, pentru care s-a discutat marcarea redundantă prin cumul de prefixoide cu aceeaşi valoare, fenomen denumit supraprefixare sau pluriprefixare (Ionescu 2003: 158).

[32] De altfel, subst. frapare apare cu totul sporadic în sursele lexicografice româneşti (v., de pildă, DCR II 1997, unde, de altfel, este consemnat cu sensul tehnic). Totuşi, numele respectiv, cu semnificaţia circumscrisă câmpului 'mirării', prezintă câteva ocurenţe în pagini de limbă română, în asocieri „inedite": „Raman cu fraparea mea stupefianta" (online: <www.blog.hconline.eu/2013/ganduri-amescate>).

[33] Pentru un context mai larg (care susţine ideea unei asocieri generate stilistic), a se vedea <www.clujuldepoveste.wordpress.com/.../concert-de-vioara-c>).

semnificaţiei autentice a verbului respectiv (cf., de pildă, *M-a frapat **un pic***[34]). În cazul unor verbe de mirare în mod evident orientate către negativ, asocierea cu modificatorul *un pic/puţin*... are funcţie discursiv-litotică, mai exact de atenuare a unui anumit aspect negativ din realitate[35]. Poate fi elocvent în acest sens verbul *a şoca*, în contextul *M-a şocat **un pic***[36]. Nu este exclus ca aceeaşi valoare (litotică) să se actualizeze şi în exemplul *M-a uluit **puţin** absurditatea sistemului,* context în care *a ului* se decodează în sfera negativă de semnificaţii.

Aceeaşi redundanţă se manifestă şi în ceea ce priveşte tendinţa vorbitorului actual al românei de a întări conţinutul intrinsec (pozitiv sau negativ) al unui verb psihologic de mirare prin exprimarea explicită a unuia dintre modificatorii *plăcut* vs *neplăcut*, ca de pildă în enunţurile: *M-a consternat **în mod neplăcut**/ M-a contrariat **neplăcut*** etc. Contextul mai larg poate indica dacă este vorba despre o funcţie pragmatică a unor astfel de redundanţe sau, pur şi simplu, despre utilizarea în necunoştinţă de cauză a unui verb sau a altuia. În schimb, utilizarea cu adjunctul *plăcut* a unui verb de mirare exclusiv negativ (cf., de pildă, **M-a şocat **plăcut***) nu mai este validabilă printr-o eventuală interpretare... litotică, ci de-a dreptul amendabilă, întrucât astfel de enunţuri încalcă principiile elementare ale logicii (cf. şi *supra*, **2.2.3.**, observaţiile formulate).

BIBLIOGRAFIE

Surse

Catehismul Bisericii Catolice. Partea I, 1993, Bucureşti, Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti [CC 1993].

Dicţionar de cuvinte recente, 1997, ediţia a II-a (Florica Dimitrescu), Bucureşti, Editura Logos [DCR II 1997].

Dicţionar de neologisme, 1986 (Florin Marcu şi Constant Maneca), Bucureşti, Editura Academiei Române [DN 1986].

Dicţionar explicativ al limbii române, 1998, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic [DEX*online* 1998].

Dicţionar sintactic argumental (lucrare în manuscris elaborată de un colectiv de cercetători de la Institutul de Lingvistică din Bucureşti, în cadrul proiectului CNCSIS nr.1156/2005) [DSA].

Învăţătură de credinţă creştină ortodoxă, 1992, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române [ÎCO 1992].

Marele dicţionar de neologisme, 2000 (Florin Marcu), Bucureşti, Editura Saeculum [MDN 2000].

Noul dicţionar explicativ al limbii române, 2002, Bucureşti, Editura Litera Internaţional [NODEX*online* 2002].

Lucrări de referinţă

Blumenthal, Peter, 2006, « De la logique des mots à l'analyse de la synonymie », in *Langue française,* vol. 150, p. 14-31.

[34] Cf. „Prima chestie care m-a frapat un pic dupa ce am citit cartea a fost sa aflu ca..." (<www.42km195metri.blogspot.com/>).

[35] În plan pur semantic structura este amendabilă din perspectiva normelor limbii literare, aceasta fiind un exemplu de contradicţie în adaos.

[36] Aceeaşi funcţie este admisă şi pentru corespondentele din alte limbi (romanice) ale rom. un pic, de pildă pentru fr. un peu, caracterizat drept un « modificateur atténuateur » (Garcia Negroni 2003: 46-47).

Croft, William, 1991, *Syntactic Categories and Grammatical Relations: The Cognitive Organization of Information*, Chigago and London, The University of Chicago Press.

De Smet, H., 2009, "Analysing reanalysis", in *Lingua* 119, p. 1728-1755.

De Smet, H., 2012, "The course of actulalization", in *Language* 88, p. 601-633.

Fisher, O., 2011, "Grammaticalization as analogically driven change?", in H. Narog, & B. Heine (ed.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*, Oxford, Oxford University Press, p. 31-42.

Garcia Negroni, Maria Marta, 2003, *Gradualité et réinterprétation*, Paris, Éditions L'Harmattan.

Ionescu, Raluca, 2003, „Valori superlative ale prefixoidelor în limba română actuală. Utilizări cu baze substantivale", in *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 151-162.

Jackendoff, Ray, 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Mass.: MIT Press.

Jackendoff, Ray, 1990, *Semantic Structures*, Cambridge, Massaschutes, The MIT Press.

Kleiber, Georges, 1990, *La sémantique du prototype*, Paris, Presses Universitaires de France.

Lakoff, George, 1987, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago, University of Chicago Press.

Langacker, Roland W., 1987, *Foundations of cognitive grammar*, I: *Theoretical prerequisites*, Stanford, University Press.

Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-stilistică a verbului românesc. Verbele psihologice*, Bucureşti, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti.

Mathieu, Yvette Yannik, 1995, « Verbes psychologiques et interprétation sémantique », in *Langue française* no 105 : *Grammaire des sentiments*, Paris, Larousse, p. 98-106.

Mathieu, Yvette Yannik, 1996-1997, « Un classement sémantique des verbes psychologiques », în *Cahier du CIEL, LADL &* LLI, Université Paris 7, p. 115-133.

Nyckees, Vincent, 1998, *La sémantique*, Paris, Belin.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2009, „Aspecte morfosintactice în textul catihetic actual", in Lucrările celui de al doilea Simpozion Internaţional de Lingvistică, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 489–501.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2014a, *Verbele psihologice în limba română*: *repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive* (I). *Aspecte teoretice* (sub tipar).

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2014b, *Verbele psihologice în limba română*: *repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive* [lucrare în curs de elaborare].

Traugott, E., 2011, "Grammaticalization and mecanisms of change", in H. Narog, & B. Heine (ed.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*, Oxford, Oxford University Press, p. 19-31.

Van Valin, Robert D. and LaPolla, Randy J., 1997, *Syntax: Structure, Meaning, and Function*, Cambridge, Cambridge University Press.

THE LINGUISTIC GLOBALIZATION OF ROMANCE LANGUAGES UNDER THE INFLUENCE OF ENGLISH

Florina Andronache, Assist., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: The aim of this present paper is to approach the issue of "linguistic globalization" within the wider spectrum of "globalization" and to discuss the advantages and drawbacks of the implementation of globalization in today's society. The genuinely achieved status of English as a „lingua franca" can hardly be debated and labored. The paper also aims to illustrate and to discuss some of the good and not so good sides of "linguistic globalization", among which the never-ending competition and rivalry between languages. The languages that represent the starting point of the discussion are Romanian and Italian.

Keywords: globalization, linguistic globalization, English, reaction, Romance languages.

The general concept of *globalization* vs. the phenomenon of *linguistic globalization*

A simple search for the definition of *globalization* on the Romanian version of the website Wikipedia will point out that there is no generally accepted definition, the concept itself being perceived as „un fenomen, o ideologie, o strategie sau toate la un loc" (a phenomenon, an ideology, a strategy or all together)[1]. But, in the past, based on its initial meaning, the word made reference to social changes and world economics.

Călăraşu (2003: 323) includes the Romanian term **globalizare** in the group of words with an international circulation, this being a derivative of the adjective *global* with the verbal suffix *–iza* and the abstract ending for nouns *–re*, formed after the Fr. *globalisation* and/or Engl. *globalization*.

In Italian, the term **globalizzazione** is also a derivative (from *globale*), formed after the Fr. *globalisation*, registered for the first time in the year 1956 (Zingarelli 2010: 999). Treccani Vocabulary[2] attempts to explain the meaning of the word, relating it to two fields: psychopedagogy („particolare forma di apprendimento, per cui nella psiche del fanciullo la realtà esterna viene dapprima assunta sincreticamente, ossia tutta insieme e in modo generico, e solo in un secondo momento analizzata e discriminata nei suoi elementi" [A special form of education, through which, in the child's psyche, the external reality is first sincretically assumed, e.g. comprehensively and in a generic way, and only later on analyzed and discriminated into its elements] and economy[3] („fenomeno di unificazione dei mercati al livello mondiale, consentito dalla diffusione delle innovazioni tecnologiche, specie nel campo della telematica, che hanno spinto verso modelli di consumo e di produzione più uniformi e convergenti; anche le conseguenze politiche e sociali di tale unificazione" [Phenomenon of market unification on a world level, especially in the field of telematics, which has lead to uniform and convergent consumption and production patters; and it also designates the political and economic consequences of this unifying process]).

The globalization phenomenon (*globalizzazione*) can sometimes be identified with and may also overlap the mondialization one (*mondializzazione*), illustrating „il fenomeno di crescita progressiva delle relazioni e degli scambi a livello mondiale in diversi ambiti, il cui effetto principale è una decisa standardizzazione economica e culturale tra i popoli e i luoghi

[1] Cf. http://ro.wikipedia.org/wiki/Globalizare.
[2] The definition may be consulted at the following address http://www.treccani.it/vocabolario/globalizzazione/.
[3] In Italian, the term globalizzazione was used for the first time in the field of economy in the year 1981 (cf. http://it.wikipedia.org/wiki/Globalizzazione).

del mondo"[4] [The phenomenon of progressive development of relations and exchanges in different domains on a global level, whose main effect is a highly economic and cultural standardization among the peoples and regions of the globe].

Ştefănescu (2001: 279-280) brings into light the concept of *Romance westernization* (occidentalization)[5] of Romanian, which he considers to be more comprehensive than the *Re-Romanization* phenomenon, since the first makes reference to the French, Italian and (medieval) Latin influence, but also to the English one as factors of Romanian society and cultural modernization.

Stoichiţoiu Ichim (2006: 218-219) tolerates the idea that *globalization* and *Westernization* (Occidentalization) are seen as synonyms, but with the mentioning of an extremely important fact, e.g. the *Occidentalization* of Romanian was enhanced in the XIXth century, which corresponds to the period in which the English words started penetrating our language (although not directly at the beginning, but mediated by French).

The *linguistic globalization* through English of the vocabulary of some European languages became obvious only after World War II (ELR 2001: 200-201), when English visibly won the fight which was detrimental to French, due to its cultural prestige, the political situation, its economic and military supremacy, but also due to the Anglo-American influences upon their lifestyle. Despite all these, many English loanwords entered Romanian through French.

Therefore, the *globalization* phenomenon implies the use of English on a world level as a „lingua franca"[6] and also, the massive penetration of English words in the lexicon of the languages it comes into contact with. This process was also facilitated by the characteristic of English to easily adapt to non-native contexts (Rosati 2004: 15).

Moreover, *linguistic globalization* involves the reduction (to one or at most two) of the number of languages spoken on a world level, the ratification and unification of the way in which language is used and the rules/ laws of communication applied (Baldi – Savoia 2007).

There is a unanimously accepted opinion according to which „a language achieves a genuinely global status when it develops a special role that is recognized in every country" (Crystal 2003: 4). This is the status achieved by English, first of all, because it has become the international means of communication with regard to problems of any nature, although it did not benefit from the title of an official language in the respective countries.

Despite all these, the *linguistic globalization* through English also had some negative effects. Thus, there appeared a competition between languages, both on a regional and international level[7]. These differentiations are also obvious at the level of the studies, papers and research undergone regarding the influence of English upon other languages with a more restricted use. Moreover, another negative effect of *linguistic globalization* may be the antagonistic opinions generated amongst the people, regarding the influence of English upon their own language.

The impact of English upon Romanian and Italian. *Anglophilia* and *Anglomania*

As it can be noticed from the studies pertaining to the **impact of English**[8] upon Romanian, the supremacy of the first idiom mentioned started being obvious from the XXth

[4] Definition in accordance with the website http://it.wikipedia.org/wiki/Globalizzazione.
[5] The concept of Romance occidentalization is also recurrent at Zafiu (2003: 83).
[6] Crystal (2002) apud Stoichiţoiu Ichim (2002: 259). According to the same author, „a language has traditionally become an international language for one chief reason: the power of its people – especially their political and military power" (Crystal 2003: 9).
[7] Maurais-Morris (2003) apud McKenzie (2010 : 1).
[8] For this problem see, among others, Ştefănescu (2001: 279) and Stoichiţoiu Ichim (2006).

century, even if it was manifested even from the second half of the XIXth century (Constantinescu – Popovici – Ştefănescu 2002: 168).

Feelings like respect and cherish towards English and everything that is English in origin and nature are comprised in the meaning of the word *anglophilia*, while *anglomania* involves the exaggerated admiration towards them and their customs (DEX: 41).

Irrespective of their knowledge in the field of linguistics, some linguists, journalists or laymen express their opinion regarding the use of Anglicisms and their impact on the language, and most of these reactions are negative, as Görlach (2003: 29) remarked.

The influence of the English vocabulary upon other languages, in different fields of activity, has determined the expression of some firm and steady positions related to this phenomenon, but it also led to the undergoing of some scientific research programs.

We share the opinion expressed by Stoichiţoiu Ichim (2006: 11), who appreciates that the attitudes adopted by culture and media people on the one hand and linguists on the other are totally antagonistic. The feeling expressed by the first is resentment and indignation against the massive influence of English, considered a threat to the identity of Romanian language. At the opposite end, one cannot fail to notice the tolerance expressed by linguists (Mioara Avram, Theodor Hristea, Florica Dimitrescu, Valeria Guţu Romalo, Adriana Stoichiţoiu Ichim, Rodica Zafiu, Ioana Vintilă Rădulescu etc.), who seem rather more preoccupied with signaling the phenomenon and implementing a norm of the use and less preoccupied with forbidding the penetration of English loanwords in the Romanian vocabulary.

In Italian, the English influence starts being obvious from the XVIIth century (Seicento) on a lower level than French through the so-called *Anglophilia*. This leads to naming the respective period „the century of anglophilia" (Giovanardi – Gualdo 2008: 54), stage which gives birth to the interest for the English culture, civilization and language. Dardano[9] (1986) sees the great number of English words as „una seconda europeizzazione dell'italiano" [a second Europenization of Italian], since „la prima [...] era stata promossa dal francese nel corso del Settecento" [the first was accomplished through French in the XVIIIth century].

Although the registered number of words and phrases of English origin of that period is limited, there are some examples which illustrate that they existed. They belong to fields like gastronomy (*il pudding*, *i toasts*, *il punch*), fashion and clothing (*il tight*, *lo smoking*, *il pijama* also registered with its adapted form *pigiama*)[10].

If by this time, Anglicisms used to be very scarce in Italian, in the XVIIIth century (Settecento), *Anglophilia* is gradually replaced by *Anglomania*, due to the exaggerated admiration for some social and cultural aspects (from institutions, philosophy, sciences, literature, industry etc.) and for the language itself (Migliorini 1991: 447-478). *Anglomania* was considered as partition for the fashionable feeling which involved the fascination towards the English culture[11].

Besides the admiration for the English language and culture, Italians begin to acknowledge the necessity of using English for practical purposes, such as commerce. This is also the period when the purist tendency of suggesting vernacular words and phrases as substitutes for English loanwords was also implemented (as in the literary magazine „Il Caffé" of brothers Alessandro and Pietro Verri, for example).

Towards the end of the XIXth century (Ottocento), the influence exercised by French upon Italian started to pale in front of the English influence, moreover due to political, commercial and linguistic reasons and also due to a feeling of indignation experienced

[9] Apud Dardano (1996: 351).
[10] Apud Migliorini (1991: 524, 640).
[11] Graff (1911) apud Pulcini (2002: 151).

against France. These were some of the reasons why good speakers of English and admirers of the language were the aristocracy and marine officials.

Despite all these, the increasing interest towards the study of neologisms, in general, and Anglicisms, in particular, started to be obviously manifested from the beginning of the second half of the XXst century (ONLI: *Presentazione*).

The interdependence of the two terms is illustrated in an article[12] from an Italian newspaper („Il Giornale"): „L'anglomania è una perversione dell'anglofilia, una sorta di scimmiottamento che si compiace dell'apparenza nel suo confonderla con la sostanza" [Anglomania is a perversion of anglophilia, a sort of baboonery which endulges itself with appearance mistaken by substance].

In a recent article[13], presented by OLI (*Osservatorio della lingua italiana*) whose topic of discussion was *Anglomania*, this is associated to the phenomenon of *linguistic globalization* through a "link-language" perceived as a threat to the values of the recipient language.

According to some authors, we can also speak of some sort of „fatal attraction"[14] from the part of Italians for the English and American lifestyle and language.

One of the defining features of English words is their vitality (DCR_2: 8-9), to which we could add their expressivity obvious in communication. These and some other reasons like productivity[15] have led to considering Anglicisms a starting point in the debates on linguistic topics.

One of the effects of the massive influence of English upon other languages is the frequent use of English in common situations. Thus, one gets to use in the same linguistic contexts both Anglicisms and equivalents in the recipient language, which leads to a hybrid language known as „romgleză[16]" or „itangliano[17]", in the case of the two Romance languages submitted to analysis. The two terms (pejorative – ironical, in essence) represent a loan translation (calque) after the well-known pattern of „franglais", described by Etiemble[18]. Italian was more prolific when it came to the formation of other compounds indicating the hybridization of language as a result of the mixture of English words with Italian elements": *italiaricano, itanglese, italiese*[19] or *itenglish*[20]. The most frequent remains

[12] The article may be consulted at the address http://www.ilgiornale.it/news/anglofilia.html.

[13] The name of the article is „Ancora sull' anglomania" and it can be consulted at the address http://dizionari.zanichelli.it/osservatorio-lingua-italiana/2011/06/23/ancora-sullanglomania/.

[14] Dunlop (1989) apud Rosati (2004: 15).

[15] More and more derivatives and compounds of English words start being formed and registered in Romanian dictionaries (see DCR_3): laptop – laptopist; hobby - hobbyst/ă; hacker - a hackeri, hackerit, hackeriță; blog - a bloga, blogat, blogăr, blogăreală, a blogări, blogărit, blogăriță, bloger, blogeriță, bloggeriță, blogher, a blogui, bloguit etc.

[16] Cf. românează, a mixture of român(ă) + (engl)ează, word seen at Constantinescu – Popovici – Ștefănescu (2002: 185), which makes reference to computer science slang, language in which loanwords are preferred to Romanian words.

[17] The term „itangleză" appears in an article published on the international website of the newspaper „Adevărul". From this results the fact that „în ultimii 8 ani numărul termenilor anglosaxoni care au invadat limba lui Dante a crescut cu 773%" (in the past 8 years, the number of Anglo-saxon words that invaded the language of Dante has increased with 773%). This huge percentage (which is due to the massive invasion of English words used on a regular basis) resulted as a consequence of a study undertaken by the main union of professional translators in Italy, named Federlingue. The results were made public in the Italian newspaper „Il Messaggero". The article may be consulted at the address http://www.adevarul.it/stiri/social/rotaliana-i-itangleza-reprezinta-evolu-ia-fireasca-limbii.

[18] Etiemble (1964) apud Stochițoiu Ichim (2006: 9).

[19] L'italiese is the consequence of introducing English lexical elements into Italian grammatical structures (Ray: 2004).

[20] Schweickard (2006) apud Viviani (2010).

itangliano[21], considered a form of widespread „exhibitionism" especially by mass-media and the youngsters. This mixture of lexical elements belonging to more languages was roughly criticized by Italian academic voices, being perceived as a possible cause of all wrong translations and debatable semantic transfers (Pulcini 2002: 154).

Some other opinions refer to the occurrence of both „romgleza" and „itangliano" due to reasons which pertain, first of all, to the obvious display of snobbism from the part of non-native English speakers who might want to impress their interlocutors. In the article dedicated to „romglish", Adriana Stoichiţoiu Ichim (2006: 7-28) points out that this type of hybrid idiom may be considered an *effect of globalization* by linguists, whose main preoccupation is to draw a norm for the ongoing phenomenon, but also a *personal choice* for journalists, advertisers and people engaged in the process of selling. The latter sometimes make use and also abuse of English loanwords according to the purpose of communication (if they want to persuade or manipulate the readers or, after case, of the prospective buyers), or simply out of commodity or of the insufficient knowledge of English.

Italians seem to have both tolerated and accepted English and sometimes their discourse is taken to the extreme, in which case we refer to them as „Anglomaniacs". Still, Italians have not reached the level in which they passively accept words or phrases from English without altering them in such a way that they should match their needs for communication. In other words, in both languages analyzed in this paper, the phenomenon of *linguistic globalization* is manifested at all grammatical levels, including the semantic and the syntactic ones. The English loanwords are further on adapted to all grammatical levels, given the rules and laws of each language.

In an article by Sergio Romano published in one the most read newspapers of Italy (www.corrieredellasera.it, from 07.06.2019), named "La Tirannia dell'inglese, lingua della globalizzazione", the author starts by admitting the importance of knowing English and the advantages of such knowledge.

The same author insists upon our choice as non-native speakers of English to speak this language without it being compelled by an external stimulus or force. He refers to the common choice of different nations as „una sorta di tacito plebiscito" (a sort of tacit unanimity) since people have acknowledged the need to speak a common language in this world of globalization.

„The global power of English can be harnessed at the local level to promote forms of *intra*national and *inter*national connectivity" (Botticella 2007) due to the fact that it is seen as a „link language" between different nations. Knowledge of English has eventually proven more than a simple and trivial advantage in life, but also as a mark of social prestige.

In conclusion, if we admit that there is also another way of referring to English, namely as a World Language, this perception will unwittingly bring about many controversies and contradictions which are very likely to last as long as English will have such a reference, "the language of power" (Tosi[22] 2001: 211).

Bibliography

BALDI, Benedetta, SAVOIA, M. Leonardo, 2007, „Linguaggio e globalizzazione", *Enciclopedia Treccani*, 2010, http://www.treccani.it/enciclopedia/linguaggio-e-globalizzazione_%28Enciclopedia_Italiana%29/ (consulted on 09.05.2014).

BOTTICELLA, Tania, "*Si, Parliamo Itangliano, Baby!* Italian English Revisited", *The English Language(s): Cultural and Linguistic Perspectives*, Carol Percy (ed.), 2007,

[21] Trifone (2007) apud Viviani (2010); Rosati (2004: 21); Pulcini (2002: 154).
[22] Apud Botticella (2007).

http://www.chass.utoronto.ca/~cpercy/courses/eng6365-botticella.html (consulted on 02.05.2014)

CĂLĂRAŞU, Cristina, „Globalizare lingvistică şi anglicizare" in PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale. Actele colocviului catedrei de limba română 27-28 noiembrie 2002. Omagiu profesoarelor Florica Dimitrescu şi Valeria Guţu Romalo, cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani*, vol. II., Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2003, p. 323-336.

CONSTANTINESCU, Ilinca, POPOVICI, Victoria, ŞTEFĂNESCU, Ariadna, 2002, „Romanian" in GÖRLACH, Manfred (ed.), 2002, *English in Europe*, Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 168-194.

CRYSTAL, David, *English as a Global Language*, 2nd edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

DARDANO, Maurizio, 1996, „Lessico e semantica" in SOBRERO, A. Alberto (a cura di), *Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*, Roma-Bari: Editori Laterza, 1999, p. 291-370.

DCR_2= DIMITRESCU, Florica, *Dicţionar de cuvinte recente*, ediţia a 2-a, Bucureşti: Editura Logos, 1997.

DCR_3 = DIMITRESCU, Florica (coord.), CIOLAN, Alexandru, LUPU, Coman, *Dicţionar de cuvinte recente*, ediţia a 3-a, Bucureşti: Editura Logos, 2013.

DEX = COTEANU, Ion, SECHE, Luiza, SECHE, Mircea (coord.), *Dicţionarul explicativ al limbii române,* ediţia a 2-a, Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, 1998.

ELR = SALA, Marius (coord.), *Enciclopedia limbii române*, Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, 2001.

GIOVANARDI, Claudio, GUALDO Riccardo, *Italiano-inglese 1-1. Tradurre o non tradurre le parole inglesi?*, Lecce: Manni Editori, 2008.

GÖRLACH, Manfred, *English Words Abroad*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2003.

MCKENZIE, M. Robert, *The Social Psychology of English as a Global Language. Attitudes, Awareness and Identity in the Janapanese Context*, New York: Editura Springer, 2010.

MIGLIORINI, Bruno, *Storia della lingua italiana,* 10a edizione, Firenze: Sansoni Editore, 1991.

ONLI = *Osservatorio neologico della lingua italiana*, 2012, http://iliesi.cnr.it/ONLI/intro.shtml (consulted on 01-09.05.2014).

PULCINI, Victoria, 2002, „Italian" in GÖRLACH, Manfred (ed.), *English in Europe*, Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 151-167.

RAY, Leslie, „Italiano moribondo, l'assassino è l'inglese" in *The Linguist*, 2004, http://leslieray.co.uk/writings.html.html (consulted on 07.05.2014).

ROSATI, Francesca, *Anglicismi nel lessico economico e finanziario italiano*, Roma: Aracne Editore, 2004.

STOICHIŢOIU ICHIM, Adriana, „Asimilarea împrumuturilor englezeşti: aspecte actuale ale dinamicii sensurilor" in PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), *Actele Colocviului Catedrei de limba română 22-23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române*, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2002, p. 249-262.

STOICHIŢOIU ICHIM, Adriana, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală,* București: Editura Universității din București, 2006.

ŞTEFĂNESCU, Ariadna, „Cultural and Linguistic English Influence in Romania(n)" in *Verbum. Analecta Neolatina III 2001/2*, 2001, p. 267-294.

VIVIANI, Andrea, „Itangliano" in *Enciclopedia dell'Italiano*, 2010, http://www.treccani.it/enciclopedia/itangliano_%28Enciclopedia_dell%27Italiano%29/ (consulted on 09.05.2014).

Treccani Vocabulary = *Vocabolario della lingua italiana*, http://www.treccani.it/vocabolario/, (consulted on 09.04.2014)

ZAFIU, Rodica, „Sui prestiti recenti dall'inglese: condizionamenti morfologici e scelte culturali" in FERRO, Teresa (ed.), *Romania e Romània. Lingua e cultura romena di fronte all'Occidente*, Udine, Forum: Editrice Universitaria Udinese, 2003, p. 83-95.

ZINGARELLI, Nicola, *Lo Zingarelli 2010. Vocabolario della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli Editore, 2010.

www.adevarul.it (consulted between 01-09.05.2014)

www.corrieredellasera.it (consulted on 07.06.2019)

www.ilgiornale.it (consulted between 01-09.05.2014)

www.wikipedia.it (consulted between 01-09.05.2014)

www.wikipedia.org (consulted between 01-09.05.2014)

THE SEMANTIC INTERPRETATION OF THE NOMINAL GROUP BY USING THE GENERATIVE LEXICON

Ionela Gușatu, Assist, PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: This paper aims to demonstrate a new method for the interpretation of the noun phrase. This method is based on the generative lexicon presented by James Pustejovsky. The novelty brought by the generative lexicon is that it proposes a representation of the lexical meaning that is richer and better structured than other theories. Throughout this paper we will show, by taking into account the generative lexicon and especially the qualia structure, the way in which the head-noun selects its adjuncts in order to form semantically correct noun phrases.

Keywords: the generative lexicon, lexical meaning, Pustejovsky, noun phrase, qualia structure

1. Lexiconul Generativ (LG)

Lexiconul generativ reprezintă o nouă metodă de abordare a sensului lexical. Această teorie a fost prezentată de Pustejovsky în lucrarea sa intitulată *The generative lexicon*[1]. Elementul de noutate pe care îl aduce teoria lexiconului generativ este că propune o reprezentare a sensului lexical mai bogată şi mai bine structurată decât alte teorii. Lexiconul generativ este structurat pe următoarele nivele: nivelul structurii de argumente (ARGSTR), nivelul structurii de evenimente (EVENSTR) şi nivelul structurii de caracteristici (QUALIA).

1.1. Structura de argumente prezintă tipurile posibile de argumente pe care le poate selecta o unitate lexicală. În această categorie intră argumentele autentice (1a), argumentele implicite (1b), argumentele cvasi-pleonastice (1c) şi adjuncţii (1d):

(1) *a. Ion a sosit.*
b. Ion a construit o casă de lemn.
c. Ion a şutat cu dreptul.
d. Ion a sosit luni.

1.2. Structura de evenimente se referă la tipul de bază al evenimentului şi la posibila structură internă a acestuia: stări, procese şi tranziţii. În (2), avem două subevenimente: un proces şi o stare. Relaţia temporală este redată cu ajutorul restricţiei $<_\alpha$, care arată că evenimentul este compus din două subevenimente dintre care unul îl precedă pe celălalt (e_1 precedă e_2), iar atributul ACCENT reliefează unul dintre subevenimete (e_1).

(2)
$$\begin{bmatrix} \text{spargere} \\ EVENSTR = \begin{bmatrix} E_1 & = & proces \\ E_2 & = & stare \\ RESTR & = & <_\alpha \\ ACCENT & = & e_1 \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

1.3. Structura de caracteristici menţionează patru caracteristici de bază ale sensului cuvântului: rolul *CONSTITUTIVE*, rolul *FORMAL*, rolul *TELIC* şi rolul *AGENTIVE*.

Rolul *CONSTITUTIVE* prezintă relaţia dintre un obiect şi părţile lui constituente: material, elemente componente. Rolul *FORMAL* se referă la cel care distinge obiectul într-un domeniu mai larg, de exemplu caracteristicile fizice precum orientare,

[1] Pustejovsky, James, 1995, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London.

formă, dimensiune, etc. Rolul *TELIC* specifică scopul şi funcţia obiectului, iar rolul *AGENTIVE* menţionează factorii implicaţi în originea obiectului sau „producerea acestuia": artefact, creator.

Structura de caracteristici a termenului *roman* (3) este interpretată astfel: *romanul* este o naraţiune (rolul *CONSTITUTIVE*) care apare de obicei sub forma unei cărţi (rolul *FORMAL*) şi care a fost scris (rolul A*GENTIVE*) cu scopul de a fi citit (rolul *TELIC*).

(3)
$$\begin{bmatrix} \text{roman} \\ QUALIA = \begin{bmatrix} CONST & = & naratiune \\ FORMAL & = & carte \\ TELIC & = & de\,citit \\ AGENT & = & scris \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

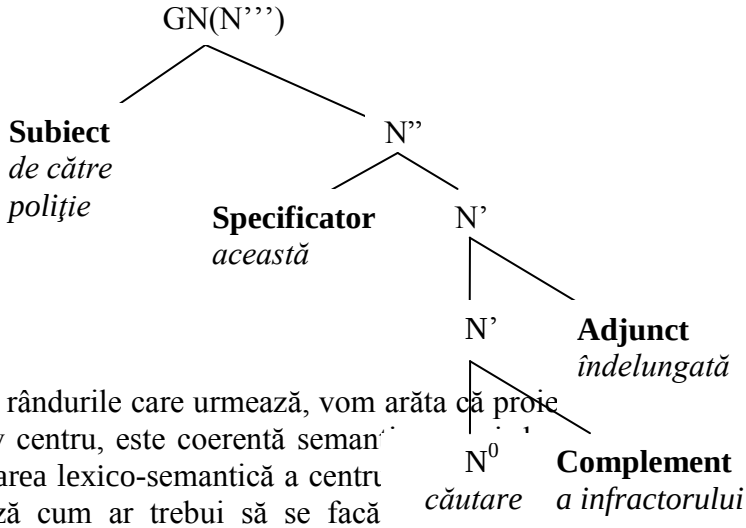
Toate aceste caracteristici duc la o mai bună descriere a sensului cuvântului şi mai ales la înţelegerea structurilor nominale.

2. Lexiconul Generativ şi grupul nominal

Structura grupului nominal, ţinând cont de regulile de subcategorizare şi de constrângerile X-bar, prezintă un centru (substantiv, pronume sau numeral) care poate avea complement, subiect, specificator şi adjunct. Subiectul este de obicei agentul procesului denumit prin centru sau posesorul. Complementul corespunde genitivului obiectiv din gramatica tradiţională şi se identifică cu tema sau pacientul procesului. Funcţia de specificator este realizată printr-o parte de vorbire care nu este recunoscută ca atare în gramatica tradiţională: determinatorii. Ei corespund adjectivelor pronominale, articolului, numeralului cardinal şi ordinal. Adjuncţii caracterizează din punct de vedere semantic substantivul pe care îl însoţesc. Ei pot fi adjective calificative, propoziţii relative sau grupuri prepoziţionale.

În (4) este reprezentată, sub formă de arbore, structura grupului nominal *această căutare îndelungată a infractorului de către poliţie:*

(4) *această căutare îndelungată a infractorului de către poliţie*

În rândurile care urmează, vom arăta că proie al, pornind de la un substantiv centru, este coerentă seman reprezentarea lexico-semantică a centru predictează cum ar trebui să se facă convingătoare confirmare, la care dem să ajungă, deşi au intuit-o. La un moment dat, aceste analize ajung la intersecţia cu sintaxa.

În continuare vom analiza structura câtorva grupuri nominale care au ca centru un substantiv şi care sunt urmate de un grup prepoziţional:

(5) *Am citit un* ***roman de Rebreanu*****.**

În (5) avem un grup nominal format din substantivul-centru *roman* şi din grupul prepoziţional *de Rebreanu* care este subiectul centrului. Centrul are următoarea reprezentare LG simplificată:

$$\begin{bmatrix} \text{roman} & & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:roman \\ D-ARG1 & = & y:uman \\ D-ARG2 & = & z:uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_1 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ TELIC & = & a \quad citi(e_2, z) \\ AGENTIVE & = & a \quad scrie(e_2, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(6)

Din această reprezentare se înţelege că nominalul *roman* are două argumente (D-ARG) subînţelese: *x este compus de y* şi *z citeşte x.* Prin precizarea agentului, are loc expansiunea coerentă a nominalului: *de Rebreanu, de Sadoveanu, de Slavici, etc*. Structura de evenimente ne vorbeşte despre două procese subînţelese: de *a scrie* şi de *a citi*. Aceste procese se regăsesc împreună cu argumentele lor în structura de caracteristici: TELIC specifică destinaţia centrului şi anume *de a fi citit*, iar AGENTIVE specifică modul în care acesta a apărut: *a fost scris*.

Argumentul explicit *Rebreanu* are următoarea reprezentare :

$$\begin{bmatrix} \text{Rebreanu} & & & \\ ARGSTR & = & [ARG1 & = & y:uman] \\ QUALIA & = & [FORMAL & = & y] \end{bmatrix}$$

(7)

Operaţia de explicitare/precizare a argumentului subînţeles al nominalului *roman* se explică prin substituirea variabilei *y* cu o constată, şi anume numele *Rebreanu*. De aici rezultă GN *roman de Rebreanu* ce are următoarea reprezentare:

$$\begin{bmatrix} \text{roman de Rebreanu} & & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:roman \\ D-ARG1 & = & y:\text{Rebreanu} \\ D-ARG2 & = & z:uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_1 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ TELIC & = & a \quad citi(e_2, z) \\ AGENTIVE & = & a \quad scrie(e_2, \text{Rebreanu}) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(8)

Prin urmare, orice precizare a agentului implicat în procesul de scriere a romanului duce la expansiunea corectă şi coerentă a nominalului.

(9) ***Ziua de vineri*** *trece foarte repede.*

În (9), grupul prepoziţional *de vineri* nu este un argument obligatoriu al centrului, de unde rezultă că grupul nominal *ziua de vineri* este format din centrul *ziua* şi din adjunctul *de vineri*. Şi în cazul de faţă, specificarea argumentului duce la expansiunea centrului. *Vineri*

(11) este un subtip al tipului exprimat de centrul *ziua* (10), ceea ce-i permite adjuncţia la centru, după cum putem observa în (12). Este de remarcat că şi în acest caz, rolul FORMAL este semnificativ pentru expansiunea centrului. Alte expansiuni posibile ale centrului ar fi: *de (poi)mâine, de ieri, de vineri, de luni, etc.*

(10)
$$\begin{bmatrix} \text{zi} \\ ARGSTR = [ARG1 = x] \\ EVENSTR = [E_1 = stare] \\ QUALIA = [FORMAL = x] \end{bmatrix}$$

(11)
$$\begin{bmatrix} \text{vineri} \\ ARGSTR = [ARG1 = y : zi] \\ EVENSTR = [E_1 = stare] \\ QUALIA = [FORMAL = y] \end{bmatrix}$$

(12)
$$\begin{bmatrix} \text{ziua de vineri} \\ ARGSTR = [ARG1 = x : zi] \\ EVENSTR = [E_1 = stare] \\ QUALIA = [FORMAL = ziua(x) \wedge de\ vineri(y)] \end{bmatrix}$$

(13) *Se laudă că are* ***bunuri de vânzare.***

În (13), substantivul-centru *bunuri* (14) este urmat de adjunctul *de vânzare.* Acesta evidenţiază rolul TELIC care oferă informaţii despre destinaţia *mărfii*: de *a fi vândută* sau *cumpărată*. În acest caz, expansiunea devine posibilă când disjuncţia este înlocuită cu unul din disjuncte. Alte grupuri prepoziţionale posibile pentru expansiunea centrului sunt: *de import, de export, de contrabandă, etc.*

(14)
$$\begin{bmatrix} \text{bunuri} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} ARG1 = x : uman \\ ARG2 = y : ob.fizic \end{bmatrix} \\ EVENSTR = \begin{bmatrix} E1 = stare \\ E2 = proces \\ ACCENT = e1 \end{bmatrix} \\ QUALIA = \begin{bmatrix} FORMAL = x \\ TELIC = a\ vinde(e2, x, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(15)
$$\begin{bmatrix} \text{vînzare} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} D-ARG = x : uman \\ ARG = y : marfa \end{bmatrix} \\ EVENSTR = [E_2 = proces] \\ QUALIA = [FORMAL = a\ vinde(e_2, x, y)] \end{bmatrix}$$

(16)
$$\begin{bmatrix} \text{bunuri de vînzare} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:uman \\ ARG2 & = & y:marfa \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & y \\ TELIC & = & a \quad vinde(e_2, x, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(17) *Am cumpărat un* ***kilogram de carne****.*

În exemplul de mai sus este ilustrată relaţia parte-întreg dintre centrul *kilogram* şi grupul prepoziţional *de carne* care este adjunctul său. Cele două substantive au următoarele reprezentări:

(18)
$$\begin{bmatrix} \text{kilogram} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x: \ unitate \ de \ masura \\ D-ARG1 & = & y:ob.fizic \\ D-ARG2 & = & w:uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} D-E_1 & = & e_1:proces \\ D-E_2 & = & e_2:stare \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & greutate(e_2, y, x) \\ TELIC & = & a \quad masura(e_1, w, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(19)
$$\begin{bmatrix} \text{carne} & & \\ ARGSTR & = & [ARG1 \ = \ y:\text{carne}] \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} D-E_1 & = & e_1:proces \\ D-E_2 & = & e_2:stare \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & y \\ TELIC & = & a \quad manca(e_1, w, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Structura *kilogram de carne* din (20) poate fi interpretată astfel: *kilogram* măsoară/cântăreşte *y*. Această informaţie face trimitere la rolul CONSTITUTIVE al centrului. Prin substituirea lui *y* cu *carne* are loc expansiunea *kilogram de carne.* Prin urmare, grupul prepoziţional *de carne* evidenţiază rolul CONSTITUTIVE al centrului său. Alte grupuri prepoziţionale care satisfac această condiţie sunt: *de fructe, de legume, de peşte, etc.*

(20)

$$\begin{bmatrix} \text{kilogram de carne} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x: \ unitate \ de \ masura \\ D-ARG1 & = & y: unt \\ D-ARG2 & = & w: uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} D-E_1 & = & e_1: proces \\ D-E_2 & = & e_2: stare \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & greutate(e_2, y, x) \\ TELIC & = & a \ \ manca(e_1, w, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(21) *Am cumpărat o sticlă* ***de vin*** *şi una* ***de şampanie****.*

În (21) avem doi centri urmaţi de câte un grup prepoziţional care are funcţia de adjunct. În ceea ce priveşte analiza centrilor, aceştia prezintă o ambiguitate: ei pot fi interpretaţi ca obiecte fizice sau ca măsuri ale lui *y*. Centrul *sticlă* şi adjunctul său *vin* sunt analizaţi mai jos:

(22)

$$\begin{bmatrix} \text{sticla} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x: \ unitate \ de \ masura \\ D-ARG1 & = & y: ob.fizic \\ D-ARG2 & = & w: uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} D-E_1 & = & e_1: proces \\ D-E_2 & = & e_2: stare \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & greutate(e_2, y, x) \\ TELIC & = & a \ \ masura(e_1, w, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(23)

$$\begin{bmatrix} \text{vin} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & y: lichid \\ D-ARG1 & = & w: uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [D-E_1 \ = \ proces] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & y \\ TELIC & = & a \ \ bea(e_1, w, y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Structura care rezultă prin compoziţia celor doi termeni, *sticlă de vin*, poate fi interpretată astfel: *sticla* măsoară *y*. Această informaţie face trimitere la rolul CONSTITUTIVE al centrului. Prin substituirea lui *y* cu *vin* are loc expansiunea *sticlă de vin.* Prin urmare, grupul prepoziţional *de vin* evidenţiază rolul CONSTITUTIVE al centrului său. Alte grupuri prepoziţionale care satisfac această condiţie sunt: *de ţuică, de gin*, *etc.*

$$\begin{bmatrix} \text{sticla de vin} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:sticla \\ D-ARG1 & = & y:vin \\ D-ARG2 & = & w:uman \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} D-E_1 & = & e_1:proces \\ D-E_2 & = & e_2:stare \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & greutate(e_2,x,y) \\ TELIC & = & a \quad bea(e_1,w,y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

(24)

3. Concluzii

Analiza grupului nominal din perspectiva lexiconului generativ s-a demonstrat a fi o metodă eficientă de analiză a sensurilor cuvintelor. În această analiză a fost necesară şi stabilirea structurii sintactice a grupului nominal pentru ca apoi să se explice compatibilitatea semantică dintre centru şi dependenţii săi. Prin urmare, lexiconul generativ a demonstrat că dependenţii centrului, în cazul de faţă grupul prepoziţional, nu pot fi adăugaţi în mod liber unui centru şi că fiecare semnificaţie este derivabilă din reprezentarea semantică pe care lexiconul generativ o dă centrului nominal.

4. Bibliografie

1. Ionescu, Emil, *Gramatici formale*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.

2. Jackendoff, Ray, *X-bar Syntax: A Study of Phrase Structure.* The MIT Press, Cambridge, Massachusetts and London, England, 1977.

3. Katz, Jerrold J., Fodor, Jerry A., 1963, *The structure of semantic theory*, Language 39, pp.170-210.

4. Pustejovsky, James, 1995, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London.

ON THE NECESSITY OF PRECIOUS TERMS: EUPHEMISMS AND CULTURE SPECIFIC ELEMENTS

Bianca Han, Assist. Prof. PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: The present paper aims at debating upon the necessity of such controversial terms as euphemisms and culture specific elements. Thus, the article wishes to be perceived as an explanatory defence-attempt regarding euphemisms as mark of the 'politically correct' social imposition upon language or of the special extra-care imposed by the translation of the culture specific elements. Moreover, we intend to underline the power words can be endowed with and the varied images they can enhance.

Keywords: communication, power of words, context, meaning, linguistic evolution

Ever since the beginning of the world, people tried to make themselves understood in order to be able to communicate, to show belonging to their fellows, to survive; they used all kinds of signs, verbal signs, under the form of sounds that in time became more and more specialised, turning into words or written signs, starting from wall paintings in caves to the most elaborate writings.

Words have always been the transporter of our ideas and just as we have evolved as human species, so did words. We have been given the opportunity to have access to information, thus win knowledge and become more and more able to deal with words, make them speak, make them act, make them react and express our minds. We have been witnessing the evolution of words, the power they have continuously been endowed with along human evolution. Words have been known to save or to destroy lives, since they carry an entire upload of cultural- and social-bound significance.

That is the reason we chose to approach the case of special kind of words, those precious words, that 'tell-a-story' type of words: this article deals only with euphemisms, culture specific elements.

In a completely random order, we will discuss these terms from several perspectives: from the point of view of their necessity in language, in the social aspect of a language; from the perspective of their power to suggest and to impress; from the point of view of their resistance to transfer due to the aesthetic and national values they are endowed with.

First, *euphemisms*: judging by its etymology, the term is considered to be in use since the 1650s, from Greek *euphemismos* referring to the "use of a favourable word in place of an inauspicious one," from *euphemising* "speak with fair words, use words of good omen," from eu- "good" (see eu-) +pheme "speaking," from phanai "speak"[1].

In Ancient Greece, the superstitious folk would avoid the usage of ill-omen during religious ceremonies, or even the names of Gods, "since their names were considered identical with them", and "to speak a name was to evoke the divinity whose power then had to be confronted." Therefore, it was the priests' role to devise special terms, "indirect forms of reference to calm the spirit or avert the wrath of a deity".[2]

Whether to be dated back to the 16th century (George Blunt used the term *euphemism* in English in the early 1580s[3]) or to the 18th century (the terms seems to be attested in 1793

[1] acc. to http://www.etymonline.com/index.php?term=euphemism
[2] Judith S. Neaman and Carole G. Silver, *The Wordsworth Book of Euphemisms*, Wordsworth Reference, 1990, pp.1-2
[3] idem, p. 4

according to other sources[4]), it is commonly acknowledged that the term "may be used to avoid words considered rude, while still conveying their meaning; words may be replaced by similar-sounding words, gentler words, or placeholders. Some euphemisms have become accepted in certain societies for uncomfortable information.[5]

As it appears, it is, from the very beginning quite difficult to establish with perfect accuracy what a euphemism really is: according to Judith S. Neaman and Carole G. Silver[6], "(...) vulgarisms, slangs, acronyms, jargon and technical terminology may indeed be euphemistic. Much (...) depends on the speaker and his audience. For example, a vulgarism may become a euphemism when it is less distressing to the speaker and the listener than the more orthodox term it disguises. (…) Last, the speaker who utters a word, the conditions under which it is uttered and the person to whom it is addressed will often determine whether that word is a euphemism." This only proves that the linguistic item we are debating upon here is, by all means, context-biased: socio-economic context, linguistic context, psychological context.

According to Lynn Schnider[7], „A euphemism is 'the substitution of a mild, indirect or vague term for one considered to be harsh, blunt, or offensive'. Sometimes called *doublespeak*, a euphemism is a word or phrase which pretends to communicate but doesn't. It makes the bad seem good, the negative seem positive, the unnatural seem natural, the unpleasant seem attractive, or at least tolerable. It is language which avoids, shifts or denies responsibility. It conceals or prevents thought." They say that "Good words cost nothing and are worth much"[8], meaning that they are endowed with the power to soothe, to make the 'unbearable bearable'. Words cannot, in themselves, change things but, since humans are easily and highly sensitive and responsive beings, the effect and the result, the reaction to the events performed by humans is undoubtedly affected by words.

There is even an explanation as to why this interesting and resourceful linguistic event as the *euphemism* appeared in the first place: psychologists consider that "meaning can be defined as the sum of our responses to a word or an object. Words themselves may be seen as responses to stimuli. After a word has been associated for a long period of time with the stimulus that provokes it, the word itself picks up aspects of the response elicited by the stimulus object. When unpleasant elements of response attach themselves strongly to the word used to describe them, we tend to substitute another word free of these negative associations."

Somehow, this might imply that we tend to prefer niceness, pleasant sounds in order to actually 'lie' to ourselves or to others elegantly. That is why it appears to be so much more acceptable, easy to tolerate to hear these precious terms; instead of admitting that we live in a *slum* we prefer in *substandard housing*, or in *an economically depressed neighborhood*, or *culturally deprived environment*. Instead of saying that we bought a used car, we say we purchase a *pre-enjoyed* or *pre-loved vehicle*, probably made of *genuine imitation leather*, actually meaning cheap vinyl. This only means telling ourselves *committed terminological inexactitudes*, or *relayed misinformation*, *misspoke* or be *economical with the truth*, when what we do is knowingly, undertakingly mislead ourselves.[9]

Here's a list of juicy euphemisms picked from George Carlins's speech[10].

[4] http://www.etymonline.com/index.php?term=euphemism
[5] http://en.wikipedia.org/wiki/Euphemism
[6] Judith S. Neaman and Carole G. Silver, *op. cit*, p. viii
[7] http://lynnschneiderbooks.com/2011/12/23/20-examples-of-great-euphemisms/
[8] acc. to http://www.bartleby.com/345/authors/396.html
[9] acc. to idem
[10] http://www.youtube.com/watch?v=vuEQixrBKCc

Toilet paper = bathroom tissue
False teeth = dental appliances
Partly cloudy = partly sunny
Used cars = previously owned transportations
Room service = guest room dining
Constipation = occasional irregularity
Hospital = health maintenance organisation
To be broke = to have a negative cash flow position
To get fired = management wanting to curtail redundancies in the Human Resources area

Needless to say, the list displaying euphemisms is indeed, endless. So is our interest in such a delightful linguistic event. We are quite sure that, judging by the evolution of this phenomenon, it will surely continue to develop into new and resourceful meanings. This can but please an avid consumer of such linguistic displays.

Secondly, dealing with *culture specific elements* would mean focusing mainly upon problems related to the inter-linguistic and inter-cultural transfer of those linguistic items that manage to preserve the local atmosphere and something that exploits the specificity of every nation. We are regarding to that special category of untranslatable terms, real 'mill stones' for the translators, as they bear geographical, historical, socio-cultural experience. These *culture specific elements* "refer to the statements carrying cultural information, cultural units, culturally marked words"[11].

We have started this article with the conviction that language is in a permanent self-imposed evolution due to the fact that people need to align to what is perceived as current wording; by this, we mean that the evolution of humanity, of technology, of the socially-framed acceptance of the life of a people have their immediate or remote effect on its language. More than that, a people needs to bridge from the cultural point of view, and not only, to other peoples in the world, thus it tries to 'adjust' its language to them.

Therefore, this debate supports the idea of the necessity of permanent quest and discovery of what is specific and proper to a certain language, implicitly to a certain people. This prerogative is to be achieved by means of continuous re-inventions at the psycho-socio human level, on the one side and linguistic-cultural level on the other side.

The idea somehow imposes a short overview upon the dichotomy regarding the two features: that of traductibility and of intraductibility of the literary text. At least three levels of intraductibility have been established: one regarding the lexical aspect, (see the naming of the colours in different languages or of their symbols), another regarding the lack of synonymic and semantic symmetry among languages (in the Eskimo language there are 30 terms referring to 'snow', in the languages used in Argentina we may find 200 word referring to the 'horse skin' etc.) and the third one regards the special category of the terms considered impossible to translate, i.e. the culture specific elements, (terms like 'dor', 'tainã', 'spaţiu mioritic', 'mămăligă' in Romanian language or 'understatement', 'gentelman' in English language)[12]. Or, let us take the term 'bre' rendered as *man* or the collocation 'Mare minune!' dealt with in translation as 'Enough to make a cat speak!', both instances to be found in Ion Creangă's tale *Inul şi cămeşa.*

Nevertheless, since we agreed upon the necessity of translation, these terms need to be rendered and adapted to the target language. They are the so-called 'culture specific

[11] A. Martinet, cited by Georgiana Lungu Badea, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2004, p. 27.
[12]apud Rodica Dimitriu, *Theories and practices of translation*, Colecţia Cursus, Institutul European, Iaşi, 2002, p. 19

elements' (CSEs) that are considered to be "statements carrying cultural information, cultural units, 'culturally marked items'[13], 'prestigious hints' (idem), next to cultisms, yet without identifying themselves with them, nor to the etymological doublets, or to the neologisms".

G. L Badea understands by CSE "that minimal unit carrying cultural information, unit that does not decompose in order to decode the meaning and perform the translation, since that kind of an operation would tamper with the correct understanding of the meaning by the receiver (be it reader, translator etc) and would, therefore, lead to the alteration of the authorial intent." Let us not loos sight of the definition offered by the DEX[14] "Culturem (CSE: Culture Specific Element) n. = the smallest unit of a cultural phenomenon, common element to certain cultural forms, structures, types. (...)"

It was highly necessary to clarify such a term, since a John Locke observed the linguistic and cultural barriers that impose that transfer resistance, that inertia in the translation process, while Wilhelm von Humboldt considered that languages were a "fascinating combination of universal linguistic and cultural elements with specific linguistic and cultural elements (...) that genius/spirit of the language of a people that cannot be transferred in a different language without suffering alterations in the process." [15]

CSEs that stand a solid resistance to transfer, meaning that they imply difficulties in rendering their meaning while transferring from one language into another. That needs to be clearly explained by the translator during his process of translating for the less unadvised public: thus, the CSEs will be approached from the semantic perspective in the detriment of the linguistic perspective.

It must be clear, by now, that by the efforts in translating (here we understand also the process of equation, adaptation, re-invention, rendering etc.) the CSEs in a different language, there is, on the one hand, always a certain amount of loss implied as well as, on the other hand, a certain amount of gain.

It goes without saying that one should not lose sight of the factors that contribute to the performing of a translation: the external factors (the socio-cultural, historical frame, information on the author - bio-bibliography, authorial intent etc., spatial-temporal coordinates of the source and target text, the receiver of the translation etc.) all accompanied by the intra-textual, internal factors (subject, content, composition, lexic, surface and deep structures of the phrase, style etc.)

Regardless the difficulties implied, translation of such precious linguistic events needs to be perceived as a means to enrich the vocabulary of a language. In the process of translation we activate areas of universal as well as national cultural identities. Each language is characterised by a proper linguistic and cultural spirit, therefore, indeed very difficult, if possible at all in the first place, to translate. Any language carries such specific terms, terms that contain information regarding the national identity, terms that cannot be entirely rendered into any different language.

Yet, as long as we have already established the necessity of the process of translation, these terms still need to be adapted to the target language. Once again, we have to embrace the idea according to which the translation has the capacity to access and decode linguistic conventions otherwise unique, specific to a certain people, proper to a certain culture.

Bibliography:

[13] Georgiana Lungu Badea, *Op. Cit.* p. 27.
[14] (Romanian Academy: Explicative Romanian Language Dictionary)
[15] Titela Vîlceanu, *Fidelitate şi alteritate lingvistică şi culturală*, Editura Universitaria, Craiova, 2007, p. 119

- Badea, G.L., *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2004
- Dimitriu, R., *Theories and practices of translation*, Colecţia Cursus, Institutul European, Iaşi, 2002
- Holder, R.W. *How Hot To Say What You Mean, A dictionary of Euphemisms*, Oxford University Press, 2003
- Neaman, J.S. and Silver, C. G., *The Wordsworth Book of Euphemisms*, Wordsworth Reference, 1990
- Vîlceanu, T., *Fidelitate şi alteritate lingvistică şi culturală*, Editura Universitaria, Craiova, 2007

- http://www.etymonline.com/index.php?term=euphemism
- http://en.wikipedia.org/wiki/Euphemism
- http://lynnschneiderbooks.com/2011/12/23/20-examples-of-great-euphemisms/
- http://www.bartleby.com/345/authors/396.html
- http://www.youtube.com/watch?v=vuEQixrBKCc

THE DYNAMICS OF IDENTITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Ancuța Negrea, Assist. Prof., PhD, "Valahia" University of Tîrgoviște

Abstract: Today, the identity problem has become vital not just for individuals, but also for societies, nations, states and cultures. According to some researchers, this identity issue is an internal reaction of defense of the societies against the uniformization proposed by globalization. On the other hand, it is considered that the identities' revitalization needs to be interpreted from an ampler perspective, that of the rehabilitation process of the spiritual culture and of the rebirth of the religious feeling, in answer to the disintegration of the community tissue and to the threats the cultural area is facing – a major landmark of continuity and conservation of the spiritual and cultural, ethnic or national identity.

Keywords: Identity, European linguistic heritage, European multilingual diversity, Regional or minority languages, Macedo-Romanian dialect, preservation of minority languages.

1. CONCEPTUL DE IDENTITATE. Conceptul de *identitate* a căpătat noi semnificaţii odată cu amplificarea raporturilor Uniunii Europene cu statele componente. În acelaşi fel se conturează şi identitatea românilor, element fundamental în cercetarea europenizării societăţii româneşti, a proceselor de integrare a României în structurile UE. Aderarea la UE presupune regândirea multor aspecte ale naţionalului, iar identitatea naţională este una esenţială (C. Schifirneţ, 2009, p. 461–480)1. Identitatea este un concept analitic, ambiguu, cu multe sensuri contradictorii. Acelaşi individ / actor colectiv poate să aibă mai multe identităţi. Toate identităţile sunt construite.2. Este un proces neîntrerupt de modelare şi remodelare continuă a identităţii, ca răspuns la forţele sociale pluraliste, la curentele culturale şi contextele personale. Identitatea are sensuri multiple, fiindcă în lumea de astăzi noi operăm într-o pluralitate de lumi sau realităţi diferite (Peter Dahlgren, apud Schifirneţ, 2009)3.

2. IDENTITATEA NAŢIONALĂ. *Identitatea naţională* e un fapt de la sine înţeles, care lucrează în noi clipă de clipă. Naţiunile sunt o realitate foarte puternică încă şi diversitatea lor este ″sarea pământului″. (Pleşu, 2005, p170)4. Trebuie evitată o înţelegere deficitară a ″globalizării″, o anumită demagogie comunitară care încearcă să anticipeze o umanitate vagă, incoloră, stereotipă. Aşadar, ″problema nu este a abandona sau a eluda tema naţiunilor, ci a o pune la locul ei, fără emfaza secolului al XIX-lea, fără idolatrie, fără obsesia confruntării duşmănoase şi a supremaţiei exclusiviste. Asumarea identităţii naţionale trebuie, cu alte cuvinte, să ia chipul unei ofensive a *creativităţii* şi nu pe acela al unei triviale competiţii tribale. Nu-ţi vei onora cum se cuvine identitatea naţională dacă nu vei lucra în numele unei valori situate deasupra «localului», a idiomaticului, a etnicităţii primare″ (Pleşu, 2005, p170)5. Identitatea naţională este nu doar o construcţie sociologică sau teoretică, ci un concept, care exprimă conduite, atitudini şi mentalităţi întâlnite la grupuri mari. Este o realitate multidimensională, alcătuită din limbă, sentimente şi o simbolistică specifică. Una din cele mai puternice identităţi, atât la nivel individual cât şi la nivel de grup sau comunitate, rămâne identitatea naţională. Datele prin care se identifică membrii unei comunităţi naţionale cu naţiunea definesc un ansamblu de similarităţi de interese, credinţe sau norme de viaţă, împărtăşite de toate persoanele care aparţin acelui grup. Făcând parte dintr-un *popor*, în mod firesc ne identificăm într-o anumită măsură cu el, având faţă de cel de un *neam* cu noi responsabilitatea pe care o avem către un frate. *Neamul* a fost voia lui

Dumnezeu. Când prea puţine ne mai leagă, unul dintre ultimele *liante reale ale neamurilor* este *naţiunea*.(*Basarabia literară*, 2012)6.

2.1.NAŢIONALISM. Problematica identităţii personale şi colective este fundamentală în orice încercare de înţelegere a dinamicii naţionalismului. *Naţionalismul*, ca ideologie şi mişcare, trebuie să fie asociat cu identitatea naţională. O serie de studii (având ca punct de pornire teoria grupurilor) concep calitatea de membru al unei naţiuni prin sentimentul apartenenţei şi nu prin identitate. Recunoaşterea de către alţii a apartenenţei la un grup este o condiţie pentru delimitarea graniţelor dintre intern şi extern, noi şi ei, graniţe care definesc spaţiul de afirmare a sentimentului naţionalist. ,,*Cine suntem*?" Este întrebarea care se pune în contextul impactului cu globalizarea (vezi cazul Olandei9, Poloniei, Greciei, Israelului; o întrebare similară, ,,*cine suntem*?", a pus-o Samuel Huntington, într-o lucrare privind identitatea naţională a americanilor)(Schifirneţ 2009)7. Se pune problema redefinirii identităţilor printr-un proces complex de renegociere a locului culturilor naţionale în cadrul identităţii globale. 8.

3. IDENTITATEA EUROPEANĂ. ″Diversitatea spirituală şi culturală a Europei este marea sa bogăţie care trebuie păstrată…″ (Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, Bruxelles)9. Identitatea naţională şi identitatea europeană nu sunt în raport de adversitate. Identitatea europeană nu înlocuieşte identitatea naţională. Socializarea în cadrul identităţii europene are loc nu prin procese transnaţionale sau prin expunerea la instituţiile europene, ci la nivelurile naţionale, prin care europenitatea este gradual încrustată în identităţile naţionale10. Sentimentul naţional este foarte puternic în toate ţările europene, cu deosebire în statele fondatoare ale UE – Franţa şi Germania. De aceea este respinsă orice încercare de a diminua capacitatea statului naţional de a acţiona autonom. Esenţială rămâne armonizarea noii construcţii europene cu interesele şi aspiraţiile concrete ale fiecărei naţiuni. Şi românii se văd pe ei înşişi mai degrabă ca membri ai statului naţional, decât drept cetăţeni europeni (este concluzia unei analize asupra identităţii în oraşul Sibiu, în anul 2007, când urbea ardeleană a fost capitala europeană a culturii, confirmându-se teza că românii se identifică înainte de toate ca români. Doar 4% dintre repondenţi au afirmat că au o identitate europeană, faţă de 33,6%, care se identifică cu nivelul naţional, 27,7% cu nivelul regional, 24,1% cu nivelul identităţilor locale). Românii nu pot încă percepe o identitate europeană, stabilită ca urmare a integrării în UE, care ar limita suveranitatea statului naţional11. În studiul identităţii europene trebuie să se ţină seama de modul în care indivizii îşi reprezintă noua comunitate, cea europeană, la care ei se raportează şi îşi exprimă ataşamentul. Dar receptarea valorilor europene la nivel individual ţine, indiscutabil, de funcţionalitatea spaţiului public european, care să susţină o dezbatere permanentă şi vie asupra noii identităţi12. Identitatea europeană nu se poate constitui spontan, sau ca urmare a unei voinţe instituţionale sau de grup. Ea este, ca orice alt tip de identitate, un proces desfăşurat, într-un timp mai mult sau puţin îndelungat, de către colectivităţi umane şi sociale concrete.

4. PERSPECTIVA LINGVISTICĂ A DINAMICII IDENTITARE. Limba naturală reprezintă o condiţie *sine qua non* a oricărei relaţii cu sinele, cu semenii, cu lumea; este marcă fundamentală a fiinţei umane, "casă a fiinţei" (Heidegger, *Scrisoare despre umanism*). Asumând sarcina de a apăra drepturile lingvistice, drepturile minorităţilor naţionale şi altele, Uniunea Europeană pretinde ţărilor pe care le grupează să se preocupe, între altele, de salvgardarea identităţii, limbii şi culturii tradiţionale a grupurilor minoritare.

4.1. PATRIMONIUL LINGVISTIC AL ROMÂNIEI. România este una din ţările europene cu un patrimoniu lingvistic foarte bogat. Din acest patrimoniu face parte, în primul rând, limba română, cu o istorie dintre cele mai interesante în ansamblul lingvistic european. Limba română este continuatoarea limbii latine vorbite în Dacia de coloniştii romani, care au intrat în contact cu populaţia autohtonă. Latina – limba oficială a Imperiului Roman şi, în acelaşi timp, una din marile limbi de cultură ale antichităţii – s-a impus în faţa limbii

autohtone, traco-daca, părăsită de vorbitori, care şi-au însuţit limba latină. În limba română s-au păstrat unele elemente din substratul traco-dac, îndeosebi în vocabular, îmbogăţind structura ei latină şi romanică prin elemente inedite, preluate de la populaţia locală. De-a lungul existenţei sale limba română a intrat în contact cu diverse alte limbi, vorbite de popoare care au străbătut teritoriul României, unele stabilindu-se aici. Prin aceasta, patrimonil lingvistic al României

s-a îmbogăţit. În prezent, 20 de limbi minoritare vorbite în ţara noastră sunt protejate prin lege. Specialiştii au analizat aspectele actuale definitorii pentru multilingvism şi limbile minoritare din România (Saramandu-Nevaci, 2009, p.8)13. Studiile acestora se întemeiază pe date cuprinse în lucrări de specialitate, în documente oficiale, sau obţinute de la utilizatori ai limbilor minoritare vorbite în prezent în România. Multilingvismul este corelat, în aceste studii, cu existenţa minorităţilor naţionale şi a limbilor vorbite de aceste minorităţi14. Problematica privind minorităţile naţionale din Europa a făcut obiectul unor lungi dezbateri în perioada postbelică, încheiate cu adoptarea de către Consiliul Europei a *Convenţiei-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale* (la 10 noiembrie 1994), *Convenţie* ratificată de România la 11 mai 1995. La 5 noiembrie 1992, Consiliul Europei a adoptat la Strasbourg *Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare*, semnată de România la 17 iulie 1995 şi ratificată prin Legea nr. 282 din 24 octombrie 2007. Aceste două documente oficiale stau la baza politicii României privind minorităţile naţionale şi promovarea limbilor minoritare. Modul de aplicare de către România a *Convenţiei-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale* a făcut obiectul monitorizării de către Comitetul Consultativ, care a prezentat o primă Opinie la 6 aprilie 2001, adoptată de Comitetul de Miniştri la 13 martie 2002, şi o a doua Opinie la 24 noiembrie 2005, adoptată de Comitetul de Miniştri prin Rezoluţia din 23 mai 2007. Aceste *Opinii* cuprind referiri la modalităţile de promovare a limbilor minoritare din România. Rezoluţia Comitetului de Miniştri din 23 mai 2007 sintetizează rezultatele pozitive obţinute de România pentru protecţia minorităţilor naţionale şi, implicit, pentru promovarea limbilor minoritare. România va acţiona, în continuare, pentru punerea în valoare a patrimoniului său lingvistic (Saramandu-Nevaci, 2009, p.8)15.

4.2. PATRIMONIUL LINGVISTIC AL ROMÂNIEI LA NIVEL DIALECTAL. Referiri de ordin istoric au fost necesare pentru a înţelege politica României privind conservarea patrimoniului lingvistic la nivel dialectal. Studiile privesc îndeosebi dialectul aromân – o ramură a românităţii răsăritene care, împreună cu cel dacoromân, cel meglenoromân şi cel istroromân, formează limba română. Aromânii sunt o parte integrantă a poporului român, iar limba lor este româna, caracterizare dată de oamenii de ştiinţă români şi străini, din Evul Mediu şi până astăzi. Acestea sunt date istorice incontestabile, întrucât limba, argumentul de bază, pune în evidenţă acest lucru. Unitatea limbii române vorbite la nordul şi la sudul Dunării este atât de concludentă, încât se poate spune nu numai că aromâna (ca şi meglenoromâna şi istroromâna) şi dacoromâna sunt asemănătoare, ci că sunt chiar identice în trăsăturile lor fundamentale, constituite de-a lungul secolelor (cu unele excepţii în vocabular, cel mai sensibil la schimbări, în contactele cu alte limbi). Adevărată fosilă vie, **aromânii** şi-au păstrat **identitatea romanică** vreme de secole, la adăpostul tradiţionalului lor mod de viaţă pastoral, dar n-au ajuns niciodată să devină o naţiune, nici să creeze o cultură naţională proprie mai presus de nivelul folclorului.16. Dispersaţi, în urma deplasărilor lor ca păstori transhumanţi, cărăuşi sau negustori, în toate regiunile Peninsulei Balcanice şi chiar în ţările Europei Centrale, ei au trăit întotdeauna în simbioză cu toate popoarele balcanice. Pe măsură ce s-au integrat în viaţa economică, politică şi culturală a mediului urban, dominat de alogeni, ei au contribuit din plin la dezvoltarea tuturor naţiunilor balcanice. Păstrându-şi cu tenacitate identitatea romanică, idiomul propriu şi obiceiurile, practicând, până în secolul XX, cea mai strictă endogamie, ei sunt, totodată, aproape toţi, bilingvi, dacă nu poligloţi şi participă activ la două sau mai multe culturi balcanice. Agenţi

dinamici ai proceselor de aculturaţie, aromânii au fost, aşadar, un important **factor creator de identitate balcanică**. Aromânii din România au venit de bună voie în această ţară, mai ales în secolele al XIX-lea şi al XX-lea, tocmai pentru că s-au considerat români, spre a avea o patrie a lor, spre a nu se mai simţi nedreptăţiţi în locurile unde, de fapt, s-au născut şi unde sunt autohtoni. Prin marile personalităţi pe care le-au dat în România ei au îmbogăţit prin operele acestora patrimoniul cultural naţional românesc; absenţa lor din acest patrimoniu ar sărăci cultura românească, pe de o parte, iar pe de alta – aceste contribuţii nu şi-ar găsi locul în alte culturi. Academia Română i-a considerat întotdeauna pe aromâni ca parte integrantă a acestui popor (Comunicatul Academiei Române din 2005 şi Comunicatul Societăţii de Cultură Macedo-Română din 2007)(1bidem, p. 79-80)17, fără deosebire de locul lor de origine. Încă de la constituirea *Societăţii Literare Române* (1866), devenite Societatea Academică Română (1867) fiecare provincie românească a avut – potrivit numărului de locuitori – 4, respectiv 3 sau 2 membri fondatori, între care şi doi aromâni: Ioan D. Caragiani şi Dimitrie Cozacovici. În ţările de la sud de Dunăre, aromânii (ca şi meglenoromânii) reprezintă minorităţi naţionale autohtone, alături de popoarele majoritare, ce au constituit state naţionale, şi alături de alte minorităţi. Ei sunt acolo singurii vorbitori ai unei limbi romanice, printre alte limbi, toate neromanice. Rezolvarea statutului lor politic şi cultural-lingvistic depinde de autorităţile din ţările respective şi de voinţa lor proprie, exprimată individual şi colectiv. În orice caz, aromânii din România nu pot fi minoritari printre români (aşa cum sunt minoritarii reali: maghiarii, ţiganii, sârbii, bulgarii, ucrainenii, slovacii, polonezii şi alţii). Specificul aromânilor din ţara noastră (tradiţii culturale, mod de viaţă, obiceiuri, port, folclor, proză şi poezie dialectală) poate fi şi este exprimat, cultivat şi păstrat fără ca aceşti români să fie consideraţi minoritate naţională, ceea ce nici nu sunt de fapt. Cât priveşte participarea lor la viaţa social-politică a ţării, ei se bucură de aceleaşi drepturi ca şi toţi românii, unii ajungând – după cum se ştie – deputaţi, senatori şi miniştri. În concluzie, toţi aromânii nord- şi sud-dunăreni sunt români (armâni), cu specificul lor dialectal, folcloric şi etnografic, în cadrul generosului popor român, unul din cele mai numeroase şi mai puternice din S-E Europei. Cei care vor, azi, să se constituie într-o minoritate naţională aromână în interiorul României încalcă în mod flagrant datele reale ale istoriei şi, totodată, valorile noastre morale şi spirituale comune.18

5. IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ. „Specific naţional” (G. Ibrăileanu), „spiritualitate românească” (Mircea Vulcănescu), „spirit românesc” (Nae Ionescu), „românismul” (C. Rădulescu-Motru), „spaţiu mioritic” (L. Blaga), „fenomenul românesc” (M. Ralea), „ortodoxie” (N. Crainic), „suflet românesc” (C. Noica), „echilibrul românesc” (D. Stăniloae) etc., sunt sintagme şi termeni prin care ganditorii români au definit etnicul autohton. Identitatea românească este concepută ca fiind rezultată din specificul naţional. Analiza unora dintre ipotezele despre identitatea românească ne arată o tendinţă de reducere a identităţii la sufletul românesc 19. Analiza este realizată: în plan religios (unde Ortodoxia este elementul de conservare a culturii şi spiritualităţii noastre; purtătoare a *cuvântului divin* către neamul românesc, Biserica Ortodoxă Română a apărat conştiinţa de sine a românilor), lingvistic (limba este liantul identităţii noastre etnice, poate singura dimensiune a românităţii nepusă la îndoială), cultural (românii au o bogată cultură populară, temei al constituirii naţiunii noastre), economic (România este o ţară eminamente agrară şi pastorală, care se adaptează cu greu la industrialism şi la munca de tip capitalist), psihologic (românul este tolerant, ospitalier, sceptic, zeflemist, fatalist, cu tendinţă spre inactivitate, emite opinii relative, este adaptabil), geopolitic (cultura română ar fi o sinteză între Orient şi Occident, iar teritoriul românilor a fost poarta creştinităţii, dar şi o insulă de latinitate într-un spaţiu dominat de slavi). Definitorie pentru naţiunea română nu este doar tradiţia, ci, în aceeaşi măsură, şi modernitatea, fiindcă, orice s-ar spune, schimbarea modernă, în cadrele naţionale, este intrinsecă poporului român. Identitatea românească îşi are rădăcina în profilul

psihologic al românilor. Gregarismul a fost considerat principala trăsătură a poporului român, stare impusă de împrejurări şi de tradiţii (*gregar* – fr. *grégaire*, lat. *gregarius*: "care trăieşte în grupuri compacte")(Rădulescu-Motru, apud Schifirneţ, 2009)20. Identitatea naţională a fost definită şi prin studiul particularităţilor istorice şi spirituale ale poporului român, prin defectele şi calităţile sale, propunându-se o explicaţie derivată din evoluţia istorică şi din poziţia geopolitică a românilor. Identitatea naţională nu poate fi decât „ecoul a patru veacuri de viaţă istorică pasivă”21 sub influenţa orientalismului, cu deosebire a celui turc: „atmosfera morală a Orientului ne învălui, ne copleşi şi ne izolă de lumea Occidentului, cu care eram deopotrivă de învecinaţi”22, iar efectele sunt asociate „cu tradiţionala noastră nepăsare, cu credinţa în fatalitate, în soartă, în noroc, cu desăvârşita lipsă de încredere în noi înşine”(Dumitru Drăghicescu apud Schifirneţ, 2009)23. O viziune nouă asupra identităţii româneşti sugerează că specificul românesc, deci identitatea, este un proiect (M. Ralea apud Schifirneţ, 2009)24. Românismul, adică ceea ce e particular, unic românesc, nu e definitivat. Încă se caută pe sine” 25. Evoluţia spre modernitate nu ar veni dinspre localismul autohton, ci din europenizare26. O nouă identitate naţională este pe cale de a se constitui, ca urmare a apropierii românilor de spiritul european. Caracterul naţional este moştenit şi, deopotrivă, dobândit, ceea ce oferă identităţii naţionale o stabilitate27. Calităţile, ca şi defectele asociate românilor, sunt determinate de caracterul naţional românesc şi împreună atribuie un sens concret identităţii româneşti. Caracterul naţional cunoaşte, la fel ca identitatea românească, o evoluţie istorică şi culturală. Identitatea românească reprezintă, în realitate, suma calităţilor şi defectelor reale sau imaginare ale românilor. Trăsăturile care alcătuiesc identitatea românească aparţin unei entităţi naţionale ai căror membri au aceeaşi descendenţă, limbă, cultură, religie, precum şi conştiinţa colectivă a apartenenţei la această entitate. Identitatea românească s-a afirmat în evoluţia istorică a românilor. Românii au fost obligaţi să reacţioneze permanent la tendinţele de cucerire sau de distrugere a propriului etnic. Dezvoltarea societăţii româneşti a cunoscut balansul între apărarea fiinţei naţionale şi înscrierea în norme ale evoluţiei specifice fiecărei etape istorice28. Discursul identitar şi prima identificare de sine a colectivităţii autohtone le întâlnim în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său* Theodosie29. Totuşi, putem vorbi de o identitate românească după constituirea statului naţional unitar din 1859, moment al clădirii identităţii prin toate mijloacele şi de către toate componentele societăţii. Un aspect relevant pentru identitatea românească este dat de imaginea românilor asupra lor înşişi30 şi imaginea altor grupuri naţionale despre români.

Se vorbeşte de o criză identitară. "*Înainte de a ne pune problema dacă astăzi românii trăiesc sau nu o criză identitară, trebuie să ştim ce sens dăm identităţii naţionale, care nu este, după cum am constatat mai sus, doar o construcţie sociologică sau teoretică, ci un concept, care exprimă conduite, atitudini şi mentalităţi întâlnite la grupuri mari de români. Dacă abordăm identitatea naţională cu privire nu doar la tradiţii, obiceiuri şi ritualuri străvechi, nu mai putem vorbi astăzi de o identitate precum cea din secolul XIX sau din secolul precedent. În analizele despre identitatea românească se vorbeşte prea puţin de noua poziţie a ţării, de stat al UE. Astăzi, când vorbim despre identitatea naţională, trebuie să ne referim obligatoriu la contextul în care ea se afirmă, desigur şi la realităţile postcomuniste, dar mai ales la noua calitate a României, cea de ţară membră a Uniunii Europene. Uniunea Europeană presupune în sine o anume omogenitate şi respectul pentru norme comune, de la Atlantic la Prut. Identitatea românească va cunoaşte, în timp, modificări, în contextul în care românilor li s-a deschis un orizont extraordinar, după aderarea ţării la Uniunea Europeană, prin şansa de a putea călători sau de a studia oriunde în spaţiul Uniunii. Orice familie care are un membru al său plecat la muncă în străinătate are o altă imagine despre România şi Europa şi, cu siguranţă, identitatea lor românească suferă influenţa acestei modificări imagologice. Identitatea românească se*

afirmă într-un context nu doar al unei direcţii proeuropene, dar şi al unui euroscepticism, cauzat de dificultăţile cu care se confruntă Uniunea Europeană în a da soluţii la criza financiară, la chestiunea securităţii şi a energiei şi la alte probleme comune tuturor europenilor." (Schifirneţ, 2007)31. Dacă în perioada antebelică vorbim de o identitate naţională rezultată dintr-un specific naţional conferit de o Românie predominant rurală, astăzi există mai multe identităţi, în funcţie de România la care ne raportăm: cea a euronavetiştilor, a societăţii de consum şi România profundă. Ce-i leagă pe cei care fac parte din aceste Românii? Putem vorbi de o individualitate prin care oamenii încearcă să-şi reafirme identităţile lor în contextul schimbărilor structurale din societatea actuală, care, iată, cuprinde nu doar numai categorii sociale sedentare, ci şi un grup al migranţilor permanenţi în alte spaţii, grup de o anvergură necunoscută în istoria noastră. Paradigmele identitare pe care le folosim trebuie adaptate la acest context în care *dialogul cultural* a devenit un fenomen curent şi o formă de legitimare şi afirmare a *identităţilor.* Noile mijloace de comunicare au construit reţele eficace pentru o interacţiune fără precedent între state, societăţi, naţiuni, organizaţii şi indivizi. Şi culturile sunt prinse în această reţea a comunicării generalizate. Trebuie să avem în vedere acest *triunghi de forţe* care acţionează sinergic: globalizarea, revoluţia în sfera tehnologiilor informaţiei şi amplificarea comunicării interculturale. Teoreticienii ne-au avertizat că am intrat într-o "civilizaţie a imaginii" şi într-o "modernitate lichidă" (Bauman, 2002)32, într-o epocă în care distincţia între valori, concepte, domenii şi nivele ale realităţii sunt relativizate în creuzetul "gândirii slabe", specifice lumii postmoderne (Vattimo, 2004)33. Paradigma conjunctivă se înscrie în acest tipar de gândire. Noile raporturi între culturi transformă însăşi *structura internă a identităţilor culturale* şi imaginile prin care ne reprezentăm aceste identităţi. Identitatea colectivă nu mai e concepută drept un dat, un substrat care nu poate fi restructurat din punct de vedere istoric, ci drept o construcţie simbolică, într-o *evoluţie continuă* prin intermediul *actelor de creaţie şi comunicare*. Culturile se văd obligate să îşi *redefinească identitatea* în termenii actualităţii, în condiţiile *dialogului şi confruntării* pe piaţa bunurilor simbolice. În lumea postmodernă, ontologia primară a lucrurilor este înlocuită sau surclasată de ontologia secundă a imaginilor. Construind o piaţă unică a bunurilor şi informaţiilor, globalizarea postmodernă a stimulat nu doar *comunicarea interculturală*, ci şi un curent puternic al *revitalizării diferenţelor culturale*. Prin urmare, o cultură care doreşte să îşi afirme identitatea şi valorile specifice trebuie să folosească mecanismele comunicaţionale şi simbolice ale lumii actuale. *Transculturalismul* se bazează în primul rând pe forţele şi *capacităţile individului de a se vedea, recunoaşte şi înţelege pe sine în alţii*. Principalul său instrument de susţinere şi dezvoltare naturală este *interactivitatea* dintre grupuri, grupuri care de cele mai multe ori aparţin unor culturi diferite. Odată cu libera migraţie a popoarelor, aşa-zisul "şoc cultural" (*culture shock*) poate fi evitat prin *reuşita individului de a se integra în procesul transculturalist*. Astfel, graniţele pot fi împinse uneori până la extreme, nu numai din punct de vedere fizic cât şi, mult mai important, psihologic. *Lumea transculturală* oferă societăţii o *diversitate echilibrată*, iar *omului* îi descoperă *abilitatea de a deţine identităţi multiple* care *îl pot purta cu uşurinţă în diverse spaţii***,** fără ca, de fapt, acesta să-şi schimbe fizic propriul spaţiu. Acceptarea naturală a *transculturalismului*, nelegată de politicile de stat, ci de *amestecul voluntar între culturi*, reprezintă o abordare mai egalitară, şi o *dispariţie a acestor graniţe* promovate de multiculturalism, oferind societăţii oportunitatea *extinderii universului cultural* în condiţiile *regăsirii sinelui în alţii.* Astfel, atât multiculturalismul cât şi (sau poate mai ales ?) transculturalismul ar trebui să conducă la crearea unui individ cosmopolit.

Comunicarea interculturală nu este doar un transfer de idei şi de moduri de gândire la nivelul elitelor ştiinţifice şi artistice, ci are o puternică dimensiune *socială*, practică şi funcţională. Este o *comunicare multi-stratificată* (Demorgon, 2007, p. 65)34.

Comunicarea interculturală se poartă într-un mediu competitiv şi plural, în sânul căruia interacţiunile între culturi produc şi hibridizarea lor inevitabilă. În acest context, culturile se văd obligate să îşi *redefinească identitatea* în termenii actualităţii. Mediu al *comunicării generalizate, culturile* aduc cu ele valori, credinţe, idei, modele, practici simbolice, mituri, percepţii, stereotipuri şi reprezentări specifice, acumulate şi solidificate istoric. Dialogul intercultural, fără a ţine cont de agenţii sociali implicaţi şi de durata sa, angajează imaginile identitare ale participanţilor, şi anume imaginile pe care le au despre ei înşişi şi despre ceilalţi. Angajaţi în diverse situaţii existenţiale de comunicare interculturală, actorii sociali (indivizi, grupuri, organizatii etc.) se manifestă drept purtători de "echipamente" culturale relativ diferite, formate din credinţe, atitudini, interpretări, modele de comportament şi strategii de acţiune. În contextul culturii postmoderne, *identitatea unei culturi naţionale* depinde, într-o manieră decisivă, de imaginea pe care o are în alte spaţii culturale şi, pe un plan mai larg, în spaţiul comunicaţional global (Maffesoli, 2008, p.213)35.

Identitatea nouă, supranaţională, poate fi asimilată conceptului de *identitate interculturală* (Kim, 2007)36. Dezvoltarea economică şi socială în graniţele Uniunii Europene, fenomenele tot mai accentuate de migraţie (fie în cautarea unui loc de muncă, fie pentru studii etc.) favorizează internalizarea (permanentizarea) unui tip de echilibru nou al sistemului *numit identitate culturală supranaţională,* care poate deveni un *nou înveliş al sinelui*. Aşa cum identitatea naţională se suprapune identităţii locale, neexistând decât în situaţii excepţionale conflicte între cele două, putem imagina un echilibru perfect, permanentizat, la nivelul sistemului supranaţional. Sintetizând, credem că problema *identităţii sinelui* în *contextul cultural european* poate fi *reconturată* din punct de vedere teoretic din perspectiva sistemelor, care ar oferi noi piste de înţelegere şi de interpretare a acestui concept cheie în *redefinirea valorilor culturale* la nivelul Uniunii Europene. Astăzi, problema identităţii a devenit vitală nu doar pentru indivizi, ci şi pentru societăţi, naţiuni, state şi culturi. După unii cercetători, această problemă a identităţii e o reacţie internă de apărare a societăţilor împotriva uniformizării propuse de globalizare. Pe de altă parte, se consideră că revitalizarea identităţilor trebuie interpretată într-o perspectivă mai amplă, aceea a procesului de reabilitare a culturii spirituale şi renaşterii sentimentului religios, ca răspuns la destrămarea ţesutului comunitar şi la ameninţările la care e supus spaţiul cultural: ″religia… un reper major de continuitate şi de conservare a identităţii spirituale şi culturale, etnice sau naţionale″.

Purtătoare a *cuvântului divin* către neamul românesc, Biserica Ortodoxă Română a redeşteptat conştiinţa de sine a românilor din provinciile istorice: conştientizându-şi unitatea de limbă şi neam, continuitatea neîntreruptă pe aceste meleaguri, românii şi-au dorit consfinţirea acestei unităţi şi continuităţi între hotarele aceluiaşi stat unitar şi independent. Rolul fundamental al Bisericii Ortodoxe de-a lungul timpului în păstrarea identităţii naţionale a fost recunoscut de *Constituţia României*: (Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles, Mediafax**,** 13.06.3013) 37.

NOTE BIBLIOGRAFICE :

1. C. Schifirneţ, 2009, *Identitatea românească în contextul modernităţii tendenţiale*, Revista Română de Sociologie,serie nouă, anul XX, nr. 5–6, p. 461–480, Bucureşti
2. ibidem
3. Peter Dahlgrem apud Schifirneţ, 2009
4. Pleşu, 2006, 170 = Andrei Pleşu, *Despre îngeri*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 170.
5. ibidem

6.*Basarabia literară*, 2012 = *"Neamul şi naţiunea, mântuirea neamului"*, în "Basarabia literară", 2012, 30 dec.,
apare sub egida Societăţii Scriitorilor Români din Moldova, basarabialiterara.com.md
7. C. Schifirneţ, 2009
8. ibidem
9. Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles = citat preluat din discursul pe care
Preafericitul Părinte Patriarh Daniel l-a ţinut la Bruxelles pe data de 30.05.2013.
10. C. Schifirneţ, 2009
11. ibidem
12. ibidem
13. Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, 2009, *Multilingvism şi limbi minoritare în România*, Qual-Media,
Cluj-Napoca, p. 8.
14. ibidem
15. ibidem
16. N.Ş.Tanaşoca şi Anca Tanaşoca , *UNITATE ROMANICĂ ŞI DIVERSITATE BALCANICĂ*, Comunicare
susţinută în cadrul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, Bucureşti, 1986.
17. Saramandu – Nevaci, 2009, p. 79-80
18. *Comunicatul* Academiei Române din 2005 şi *Comunicatul* Societăţii de Cultură Macedo-Română din 2007
19. Constantin Schifirneţ, *Geneza modernă a ideii naţionale: Psihologie etnică şi identitate românească*,
Bucureşti, EdituraAlbatros, 2001
20. C. Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român, antologie* de Constantin Schifirneţ, Bucureşti, Editura
Albatros, 1999, p. 10.
21. Constantin Aslam, *Palimpsestul identităţii româneşti. Reflecţii asupra fundamentelor culturale ale filosofiei*,
Bucureşti, Editura Crater, 2000, p. 13.
22. Septimiu Chelcea, *Personalitate şi societate în tranziţie. Studii de psihologie socială*, Bucureşti, Societatea
Ştiinţă & Tehnică S.A., 1995
23. D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român* – Introducere,studiu introductiv de Virgil Constantinescu-
Galiceni, ed. îngrijită şi note de Elisabeta Simion, Bucureşti, Editura Albatros, 1995, p. 348.
24. M. Ralea, *Fenomenul românesc*, ediţie de Constantin Schifirneţ, Bucureşti, Editura Albatros,1997, p. 90.
25. Constantin Schifirneţ, *Geneza modernă a ideii naţionale: Psihologie etnică şi identitate românească*,
Bucureşti, EdituraAlbatros, 2001
26. Constantin Schifirneţ, *Spaţiu public naţional, spaţiu public european*, în „Sociologie românească", 2007,
volumul V, nr. 4, p. 39.
27. ibidem

28. Dragoş Dragoman, *National identity and Europeanization in post-communist Romania*. The Meaning of
Citizenship in Sibiu: European, apud C. Schifirneţ, 2009.
Capital of Culture 2007, în „Communist and Post-Communist Studies”,2008, 41, p. 74.
29. C. Schifirneţ, 2009
30. ibidem
31. 32. Bauman, 2001 = Bauman, Zygmunt, *Modernitatea lichida*, Editura Antet, 2001, C. Schifirneţ, 2009
33. Vattimo, 2004 = Vattimo, Gianni (1993), *Sfârşitul modernităţii*, Editura Pontică, Constanţa, apud
C. Schifirneţ, 2009
34. Demorgon, 2007, p. 65 apud C. Schifirneţ, 2009
35. Maffesoli, 2008, p.213 = Maffesoli, Michel, 2008, *Iconologies. Nos idol@tries postmodernes*. Paris, Albin
Michel, apud C. Schifirneţ, 2009.
36. Kim, 2007 = Kim, Min-Sun, Ebesu Hubbard, Amy S. (2007), Intercultural *Communication in the Global*
Village: How to Understand 'The Other', *Journal of Intercultural Communication Research*, 36(3), 223-235,
apud C. Schifirneţ, 2009
37. Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles, Mediafax**.**

ETHNO-CULTURAL IDENTITY AND THE POLITICS OF RECOGNITION. SOME PHILOSOPHICAL REMARKS

Daniel Cojanu, Assist. Prof., PhD, "Valahia" University of Tîrgoviște

Abstract: Although the ethno-cultural identity is an undeniable anthropological fact, it is regarded with reserve. The claims of identity are seen as a potential threat to human rights and democracy in general. Anthony Smith identified the symbolic processes through which the majority ethnic groups have the tendency to turn into national states, associating a territory, a homeland. Based on the experience of some multicultural countries, the deontological liberalism (Rawls) claims the neutrality of public space and send the cultural differences in the private sphere, along with other optional affiliations and moral convictions of people. The Canadian philosopher Charles Taylor argues that the cultural difference must have relevance in organizing the public space by applying the recognition policies. This means that the protection of individual natural rights must be accompanied by the recognition of the collective rights: the rights of minorities (Kymlicka) or the cultural rights (Taylor, the group of Fribourg). I am interested to explore the anthropological foundations of ethnicity and to restore a line of romantic interpretation of cultural rights, which begins with Herder and is taken over by the communitarians today.

Key words: cultural identity, politics of recognition, collective rights, ethno-symbolism, Herder

Relațiile sociale într-o lume deschisă spre globalizare nu pot fi reglementate doar juridic sau printr-o politică a neutralității și a drepturilor naturale. Revendicările în numele dreptății sociale și al libertăților fundamentale au fost completate cu revendicările identitare. Grupurile de tot felul și indivizii care le compun pretind nu doar drepturi și bunăstare, o justă distribure a bunurilor materiale, ci și o recunoaștere a bunurilor simbolice (Fraser, 2004) Identitatea, îndeosebi cea a comunităților culturale are nevoie de recunoaștere publică, invocându-se un drept fundamental al culturilor și al comunităților etno-culturale de a-și exprima specificitatea și de a prezerva această specificitate. Este motivul pentru care s-au realizat o seamă de dezbateri în cadrul UNESCO în special de către Grupul de la Fribourg (Fribourg, 2007). Intrarea în scenă a drepturilor culturale este și o urmare a impactului și audienței pe care le au cercetările antropologice pentru studiul societăților multiculturale. Frecvenţa cu care sunt invocate drepturile omului astăzi pare să fie concurată doar de frecvenţa cu care este invocat relativismul cultural atunci când se întreprinde o evaluare lucidă şi obiectivă a raporturilor dintre grupurile etnice şi religioase în peisajul social actual.

Drepturile omului, înţelese mai exact ca drepturi naturale inalienabile şi imprescriptibile ale indivizilor umani, trec în ochii opiniei publice drept achiziţii neproblematice ale modernităţii politice şi juridice ce desfid orice tentativă de a le rediscuta statutul ontologic şi relevanţa normativă. La aceste drepturi se apelează îndeobşte pentru a contracara orice politică opresivă sau discriminatoare la adresa indivizilor sau a minorităţilor. Întrucât alcătuiesc trama de nedepăşit a oricărei dezbateri politico-juridice de substanţă, fiind instanţa regulativă supremă a raporturilor practice dintre oameni, drepturile sunt tratate ca subînţelese şi învestite cu o realitate substanţială. Concepute iniţial drept criterii *regulative* de finețe, au devenit pe nesimțite, datorită îndelungii lor aplicări şi invocări, *substanţe*, ingrediente constitutive ale naturii umane.

Problematică este, deci, de aceea, susţinerea simultană a drepturilor naturale şi universale ale omului şi a relativismului cultural, de exemplu. Pot fi întâlnite persoane care afirmă ambele teze nonşalant, fără să se simtă stânjenite de inconsistenţa crasă a asertării simultane şi sub acelaşi raport a celor două poziţii. Şi mai ciudat e că acceptă că teoria drepturilor omului se sprijină pe o teorie a naturii umane generice, în care drepturilor

naturale le-ar reveni statutul unor invarianţi antropologici universali, asemenea raţiunii sau aptitudinilor lingvistice. Iar despre aceste universalii se afirmă că au consistenţă ontologică.

De aici până la tratarea omului generic (care este în fapt un postulat, un experiment mintal necesar formulării teoriei şi investirii ei ulterioare cu forţă normativă coercitivă şi prescriptivă) ca om real, în carne şi oase, nu este decât un pas. Logic, este corectă şi legitimă întrebarea: care sunt elementele determinante, definitorii pentru înţelegerea omului, trăsăturile naturale universale sau determinările culturale particulare? Un relativist cultural consecvent, ar observa în primul rând statutul de postulat teoretic atât al omului generic, cât şi al drepturilor naturale universale care-l definesc. Pentru relativistul consecvent, este limpede că şi aceste exigenţe normative cu ambiţie de universalitate sunt tot nişte convenţii, utile pentru susţinerea anumitor practici sociale şi politici revendicative specifice unei anumite epoci şi culturi.

Prezența grupurilor identitare generează probleme în cadrul democrațiior liberale contemporane. Recunoașterea pe care aceste grupuri o pretind apare în opinia curentă ca o amenințare la adresa ordinii publice și a formelor de viață comunitară. Din acest motiv, grupurile identitare și identitățile moștenite sunt discreditate în timp ce grupurile de interes și identitățile alese sunt recunoscute ca legitime. Ostilitatea față de tradiții și față de identitatea de apartenență provine și din faptul că valorile fondatoare ale acestora nu sunt negociabile, iar interesul este. Grupurile identitare nu trebuie confundate cu grupurile de interes. Un grup de interes se poate constitui perfect fără să existe o identificare mutuală între membrii săi.

Pentru ca un individ să se apropie de un grup de interes, nu trebuie decât să împărtășească același interes instrumental cu ceilalți membri ai grupului. Chiar și grupurile identitare pot apăra interesele mebrilor lor, dar această activitate nu va fi socotită rațiunea de a fi a grupului și nu este nicidecum o consecință necesară a existenței sale. În acest caz, interesul nu este un element fondator, ci doar un derivat al existenței grupului. Amy Gutmann rezumă astfel diferența dintre cele două modele de de grup: „dintr-o perspectivă paradigmatică, pentru politica grupurilor identitare contează *ce sunt* grupurile, în vreme ce pentru politica grupurilor de interes contează *ce vor* oamenii" (Gutman, 2003, p.15)

Spre deosebire de grupurile de interese, care se destramă atunci când ineresul convergent dispare sau a fost satisfăcut pentru toți cei care au aderat, grupurile etno-culturale se fondează pe valori, au persistență și structură, în ciuda sincretismelor și aculturațiilor datorate împrejurărilor istorice. Interesele, fatalmente individuale, nu pot genera decât cooperare contractuală (deci condiţionată de respectarea înţelegerii). Numai valorile pot suda ţesutul social, pot întreține solidaritatea, care este comuniunea de destin a unei comunități. În consecință, identitatea culturală este o identitate colectivă, care se aplică atât grupurilor, cât și indivizilor în măsura în care aparțin acestor grupuri. Poți aparține unui grup prin origine sau prin afiliere, dar nu optional. Comunitățile culturale nu sunt rezultatul deciziei voluntare și interesate a membrilor lor de a trăi împreună. De regulă, identitatea culturală e percepută ca o identitate moștenită, legată mai degrabă de originea și de ereditatea cuiva. Poți să renegi cultura de origine, dar prin aceasta o afirmi. Și o renegi nu pentru a te situa în afara oricărei culturi, ci pentru a căuta altă cultură, care să răspundă nevoilor tale. Putem afirma împreună cu Joseph de Maistre „Am văzut în viața mea francezi, italieni, ruși, etc.. Datorită lui Montesquieu am aflat că există persani; dar în ce-l privește pe omul ca atare, declar că nu l-am întâlnit niciodată; dacă într-adevăr există, atunci eroarea îmi aparține "(De Maistre, 1994)

Revendicările identitare sunt percepute ca fenomen reacționar, ca aspirație irațională de a reveni la trecut, la un stadiu depășit, ca încercare de a se sustrage legii sau de a crea un stat în stat. De aceea, identitățile alese sunt privite ca singurele legitime, iar culturile ca forme contingente de viață în comun, care pot eventual să dispară în favoarea unor forme de

cooperare și aranjamente raționale; identitățile moștenite (tradițiile, religiile), întrucât fondează viața socială pe determinism și pe apartenențe care limitează libertatea agenților, sunt privite cu suspiciune. Castells, care a descris tensiunile pe care le cunoaște identitatea culturală într-o societate în rețea, afirmă: „Cu toate acestea, apărătorii comunității ar argumenta, fapt ce e în acord cu propriile mele teze, că în genere oamenii rezistă procesului de individualizare și atomizare socială și tind să se grupeze în forme de organizare comunitară, care în timp generează un sentiment al apartenenței și, în cele din urmă, în multe cazuri, o identitate culturală comună" (Castells, 1997, p.64)

Clifford Geertz vorbește despre atașamentul primordial al individului față de lume, care se exprimă ca atașament față de un cadru particular de viață. Acest atașament emană din datele existenței sociale a oamenilor: contiguitatea, relațiile de rudenie, faptul de a te fi născut într-o cultură particulară, cu o anume religie, limbă maternă, faptul că împărtășești aceleași practici sociale. Potrivit lui Geerz, afinitățile biologice, genetice, de grai, de credințe, atitudini, obiceiuri sunt percepute de oameni în același timp ca inexprimabile și copleștoare: „Prin atașament primordial se înțelege ceea ce se degajă din datele cele mai generale ele existenței, sau, întrucât cultura este profund implicată, din datele existenței sociale; e vorba de contiguitatea și legătura trăită, dar mai presus de acestea, de faptul de a te fi născut într-o comunitate religioasă particulară, comunitate ce vorbește o limbă anume, ba chiar un dialect al acestei limbi, de faptul de a urma anumite cutume și practici sociale particulare. Această solidaritate de sânge, limbă și obiceiuri e percepută ca o prezență inefabilă și copleșitoare, ca operând coercitiv atât exterior, comportamental, cât mai ales interior." (Geertz, 1963, p. 109)

Acest atasament primordial este legat de sentimentul apartenenței și de simbolistica *înăuntru-în afară* a identificării. Dar poate fi asociat și cu alte relații sociale și atașamente, cum sunt cele de rudenie, de vecinătate sau teritorialitate, cu atașamentul față de limba comună, obiceiuri comune, față de mituri și simboluri ale unei originim comune. Acest atașament este baza identificărilor care configurează sentimentul apartenenței la o comunitate etno-culturală, la o tradiție. Totodată explică de ce identitatea culturală are o pondere preeminentă în structurarea identității individuale. Fie că alimentează proiectele și discursul politic etno-naționalist, atunci când e vorba de grupuri majoritare, fie că susțin revendicările identitare și politica de recunoaștere atunci când e vorba de minorități care se străduiesc să conviețuiască în peisajul multicultural. Și într-un caz și în celălalt, miza este păstrarea identității. În timpurile postmoderne, lupta pentru libertate sau dreptate socială a fost înlocuită de lupta pentru recunoaștere, îndeosebi a identității. Potrivit lui Smith, (1986, pp. 22–31, 1991, p. 21) o etnie este o comunitate caracterizată printr-un nume colectiv comun, mituri împărtășite o origine comună, memorie, amintiri istorice comune, o asociere cu un teritoriu determinat și un sentiment al solidarității.

Prin „sentiment de solidaritate" Smith înțelege sentimente profunde de angajament față de grup exprimate prin valori și acțiuni altruiste. Acesta include un simț al apartenței la un grup etnic comun, care în perioade de criză e privit ca superior altor forme de identificare socială. Cu alte cuvinte, solidaritatea etnică este o condiție esențială a apartenței la un grup etnic și depășește orice alt tip de atașament individual sau colectiv, atașamente ca cele bazate pe clasă, religie, politică sau afiliere regională. Deși solidaritatea grupului poate varia și se poate schimba în timp, incluzând unul sau mai multe straturi ale societății, cum arată Smith (1986, p. 30), pentru a vorbi despre o etnie în sensul adevărat al cuvântului trebuie ca acest simț al solidarității să anime măcar straturile superioare, educate ale comunității, pentru ca acestea să o poată comunica celorlalte niveluri ale societății. Vom numi etnicitate apartenența la o etnie pe baza unor elemente culturale împărtășite. Cultura are un sens antropologic, dar și un sens normativ, existențial. „Un grup etnic este un tip de colectivitate culturală, unul care se întemeiază pe rolul miturilor despre originea comună, pe memoria

faptelor istorice și care poate fi recunoscut datorită unuia sau mai multor diferențe culturale precum religia, obiceiurile, limba sau instituțiile"(Smith, 1991, p. 20) Deși socotește colectivitatea etnică drept rezultatul intervenției memoriei istorice și a resemnificării simbolice, cu alte cuvinte un proces cultural, Anthony Smith înțelege bine că etnogeneza ca fapt antropologic și creație simbolică reluată și reinvestită, perpetuată este un dat, cultura este mediul, datul natural al omului, și comunitățile etnice sunt culturale și naturale în același timp.

La începutul romantismului, Herder considera că numai în cadrul unei culturi particulare se realizează deplin umanitatea fiecărui om. Nu există o natură umană, o „umanitate" aparte, universală, separată de culturile particulare în care trăiesc oamenii. Aceasta nu înseamnă că nu există natură umană, numai că ea se livrează doar contextual, mediat. Iar contextul cultural, deși poate fi judecat ca accident la scara universului, întreține cu individul uman pe care îl determină o relație privilegiată, esențială. Ceea ce face din identitățile colective, moștenite elemente de neignorat pentru profilul individual. Identitatea culturală este altceva, este tipul de identitate care, ca orizont de nedepășit al condiției umane, se exprimă prin înrădăcinări, persistență, fidelitate față de anumite principii formative, stil. Particularul, limita, specificul local, diversitatea sunt investite cu valoare. Natura: „A sădit în inima noastră aplecarea spre diversitate; a pus o parte a diversității într-un cerc strâmt din jurul nostru; a mărginit vederea omului, astfel încât, prin puterea obișnuinței, cercul să devină un orizont dincolo de care acesta să nu poată să vadă, nici măcar să speculeze. Doresc, caut și adopt tot ce este înrudit cu natura mea, tot ce poate fi asimilat de ea; dincolo de asta, generoasa natură m-a înarnmat cu insensibilitate, indiferență, orbire, care se pot chiar preface în dispreț și silă." (Herder, 1774, pp. 509-510)

Putem vedea în filosofia politică romantică un precursor al comunitarismului actual. Comunitatea e o realitate socială ireductibilă la suma indivizilor care o alcătuiesc. Comunitatea reprezintă o sinteză calitativă și, de aceea, are autonomie, probează anunite caracteristici care nu se regăsesc la nivelul comportamentelor și al psihologiei indivizilor. Pe de altă parte, individualismul metodologic este instrumentul predilect al cercetătorilor din epistemologia științelor sociale astăzi și reprezintă o consecință a nominalismului ca atitudine intelectuală și metodă de cercetare: faptul că în analiza fenomenelor sociale, doar individul cu intențiile și posibilitățile sale autonome are valoare explicativă. De asemenea, teoriile politice moderne de factură individualistă, contractualistă, consideră că individul este norma, că exclusiv individul este purtător de semnificație și valoare, că toate aranjamentele sociale trebuie să aibe ca finalitate individul, interesele, drepturile sale, bunăstarea sa.

Teoriile contractului social nu pot interpreta comunitățile culturale decât tot ca pe rezultatul unui acord mutual avantajos între membrii acestora. De aceea, aceste teorii că membrii unui grup își recunosc originea comună și apartenența etnică la grup doar atunci când sunt interesați politic, cu alte cuvinte, când sunt motivați ideologic să o facă. Individualismul metodologic nu poate explica însă pathosul cu care indivizii invocă identitatea culturală atât pentru a susține convingeri și ideologii naționaliste, cât și revendicări legitime de recunoaștere în spațiul public ale diferitelor minorități etnice. Anthony Smith critică instrumentalismul și modernismul anumitor interpretări ale națiunii, naționalismului și etnicității. Individualismul, apreciază Smith, nu poate explica virulența conflictelor etnice, sensibilitatea pe care o au masele față de apartenența la o comunitate care invocă o origine etnică și tradiții etno-culturale comune. (Smith, 1996, p.3/446)

Charles Taylor susține identitatea fondată pe diferență, o versiune de multiculturalism sensibil față de păstrarea diversității culturale, a modurilor de viață care în opinia sa reprezintă surse de autenticitate. În acest sens, el oferă o serie de argumente de tipul politicii recunoașterii împotriva imperialismului cultural, a hegemoniei culturii

occidentale. Charles Taylor a arătat cum recunoașterea se mută din planul social al recunoașterii rangurilor în epocile premoderne în plan interuman și intercultural, al recunoașterii demnității, deci a identității. (Taylor, 2009, pp. 43-44)

Cel mai interesant este că a nu-l recunoaște pe celălalt ca altul înseamnă să îți anulezi sau abandonezi propria identitate. Cultura, întrucât trebuie să aibe chip și identitate, este autolimitată ca expresie și răspândire. Nu se poate exprima și extinde până la anularea și anihilarea celoralte culturi. Deci nici cultura occidentală nu se poate extinde în detrimentul celorlalte forme și identități culturale fără să se autoanuleze. Mă interesează celălalt, dar nu pentru ceea ce are asemănător cu mine, ci pentru diferența care îmi reconfirmă identitatea. Nu celălat ca mine însumi, ci eu însumi ca celălalt, „soi meme comme un autre". (Ricoeur, 1993) Problema identității culturale are un potențial polemic și chiar subversiv la adresa unei ordini social-politice raționale (construite, reglementate contractual, care își proclamă neutralitatea și implicit indiferența față de valori, opinii, credințe, care au inevitabil coloritul unei perspective particulare, al specificului local). În condițiile migrației forței de muncă la nivel planetar, al acestui nou nomadism, unii autori liberali sau comunitarieni au reflectat asupra necesității politicii recunoașterii (Taylor, 1994) sau a cetățeniei multiculturale. (Kymlicka, 1995)

Este o adevărată echilibristică a factorilor de decizie să renegocieze permanent printr-o politică implicată recunoașterea diferențelor culturale, sau raportul dintre respectarea drepturilor fundamentale ale omului și respectarea drepturilor culturale. Politica recunoașterii este cu atât mai dificil de profesat în spațiul public multicultural, unde trebuie să se renegocieze permanent coexistența, un modus vivendi al diferitelor grupuri etnice. Cînd vin din partea comunităților etnice majoritare, care alcătuiesc baza demografică a statelor naționale, revendicările identitare, și mai ales cele referitoare la legătura cu teritoriul locuit, sunt percepute ca fenomen reacționar, ca o formă de xenofobie. Când vin din partea minorităților naționale sau a grupurilor de imigranți, ele sunt privite ca tentativă de subminare a ordinii publice, de nerespectare a legii sau de a crea un stat în stat. Liberalismul deontologic, postulând neutralitatea politicilor publice în raport cu opiniile, convingerile, loialitățile și apartenețele, a evacuat problema identității culturale în sfera privată, a alegerilor personale, a opțiunilor de conștiință și a libertății de expresie. Aceasta întrucât liberalismul deontologic caracterizează persoanele umane prin capacitateade a alege. Dar indivizii umani se definesc nu doar prin liberatea de a alege ca ființe raționale și autonome, ci și prin ceea ce aleg.

În lumea reală, ființa omenească se concepe pe sine nu ca fiind o persoană cu o diversitate de relații și atașamente contingente, ci ca fiind alcătuită din istoria și comunitatea din care face parte, cu toate consecințele contradictorii care decurg de aici. Omul alege (și e autonom), pentru că aparține unei culturi care îl definește în alegerile sale, le ordonează, le orientează și le colorează cu specific local. Alegerile sale sunt orientate și limitate de un orizont de semnificații structurat și structurant, care este furnizat concret de o cultură de apartenență. Persoana umană este și purtătoarea involuntară a unor valori culturale împărtășite în comunitățile de apartenețǎ, a unui stil de interpretare a experiențelor, a unei viziuni asupra lumii și a condiției umane.

Bibliografie:

Castells, M. (1997) *The Power of Identity*, vol. II, *The Information Age: Economy, Society and Culture*, Oxford: Blackwell.

De Maistre, J. (1994). *Considerations on France*, New York, Cambridge University Press

Fraser, N., Honneth, A. (2004) *Redistribution or recognition. A political-philosophical exchange*, London New York Verso

Geertz, C. (1963). *Old Societies and New States: The Quest for Modernity in Asia and Africa* (Glencoe, Ill.: Free Press).

Gutman, A (2003) *Identity in democracy*, Princeton and Oxford, Princeton University Press

Herder, J.G. (1774). *Auch eine Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit*, Weidmann

Kymlicka, W. (1995) *Multicultural citizenship: a liberal theory of minority rights*, Oxford: Oxford University Press.

Ricoeur, P. (1993). *Soi-même comme un autre*, Edition du Seuil.

Smith, A. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford: Blackwell.

Smith, A. (1991). *National Identity*, London: Penguin.

Smith, A. (1996). Culture, Community and Territory: The Politics of Ethnicity and Nationalism, *International Affairs* 72 (3), 445-458.

Taylor, Ch. (1994). *Multiculturalism: Examining The Politics of Recognition*, Princeton, N.J.: Princeton University Press.

*** Fribourg declaration on cultural rights (2007)

DIFFERENTIAL IDENTITIES AND THE DIALOGUE WITH THE PAST IN THE GLOBALIZATION ERA

Adriana-Claudia Cîteia, Assist. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Differential identities are bearing archetypal nucleuses and also some borrowed structures, whose role is that of ensure the autonomy and originality of the individual. The role of the archetypal structure is that of delimiting the horizon of significations of a human group, "surrounding world", comfortable or constraining. The differential identities convert the present time in past time, and the past in present, in the autodiegetic effort. The grammatical game with the memory time offers clues relating to the modalities of expressing the polycronic identity, yet it can also signal fictionalization of memory as a subterfuge meant to mask the oblivion. Thus, the image of the past cannot keep its full substance in present, so that the anamnetical effort is accompanied by the theatralization of the past.The individual identity thus becomes part of an identitary system of reference constituted based on the similarities between individuals. In the context of the multiple identity the identitary hypostases are characterized by the interaction, juxtaposition or omission of certain identitary sequences or even by the definition of a identity of "collage" type conjoining autobiographical sequences and sequences borrowed from other biographies.The retreat in the "inner citadel" signaled by the Post Renaissance philosophy, the definition of a metakosmia – possible world localized in the self and organized according to a personal system of values impose the reconsideration of the concept of world, from within the reference system of the individualism of perfection, yet also from the perspective of the danger of identitary alteralization. The limits of the interior world can be radically marked, static, case in which the isolation becomes hermetical seclusion in the self, or can be dynamical, permeable, conditioned by the preservation of the relation with the exterior, and with the "others".

Keywords: differential identities, individual identity, archetypal structure, metakosmia, anamnetical effort.

Differential identities are bearing archetypal nucleuses and also some borrowed structures, whose role is that of ensure the autonomy and originality of the individual. The role of the archetypal structure is that of delimiting the horizon of significations of a human group, "surrounding world", comfortable or constraining[1].

The retreat in the "inner citadel" signaled by the Post Renaissance philosophy, the definition of a metakosmia – possible world localized in the self and organized according to a personal system of values impose the reconsideration of the concept of world, from within the reference system of the individualism of perfection, yet also from the perspective of the danger of identitary alteralization. The limits of the interior world can be radically marked, static, case in which the isolation becomes hermetical seclusion in the self, or can be dynamical, permeable, conditioned by the preservation of the relation with the exterior, and with the "others".

The impossibility of communicating directly, "face to face", determines the metamorphosis of the world in "my world" and of the history in "my history", the personalization of the world being accompanied by fictionalization. The fictionalization of the memory, the constitution of a memory of the present is done by hybriding real information with the individual wishes, illusions and echoes of information in the past[2].

[1] K. Wilkes, "How Many Selves Make Me?" in D. Cockburn ed., *Human Beings*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.
[2] *Ibidem.*

An example to this effect may be the conversion of the present time, and the past in present, in the autodiegetic effort. The grammatical game with the memory time offers clues relating to the modalities of expressing the polycronic identity, yet it can also signal fictionalization of memory as a subterfuge meant to mask the oblivion. Thus, the image of the past cannot keep its full substance in present, so that the anamnetical effort is accompanied by the theatralization of the past[3].

Between the limits of the subjective space the rules of sentence operators of adverbial type ("before", "after", "now") are subjective. The adverbial inflections are only clues on the individual temporal sequences, on what persists, on what is relevant throughout the identitary itinerary[4].

The modern compatibilist theories referring to the relation between determinism and free will may be useful in understanding the individual autonomy (of "encapsulation") and the modality in which is expressed the dependence or independence of a given horizon of significations[5].

The classic compatibilism of Hobbes consists in asserting the individual's freedom to do what he/she wants or is leaning to do[6]. The freedom to decide without constraints may be yet limited by events of the past which confer to identity an anamnetic character and which cannot be controlled any more[7].

From Robert Kane's point of view[8] the individual autonomy which asks for indeterminism is incoherent. Robert Kane subscribes to the analysis line opened by Charles Taylor concerning the dependence between individualism, authenticity and a given "horizon of signification"[9].

In case determinism means that "a certain past implies a certain future", the denial of the determinism should mean that "a certain past implies different perspectives on the future"[10]. In this context, the question is to what extent the fictionalization of the past may modify the identitary trajectory so that to ensure multiple perspectives of future based on the theatralization of the identity or on the development of a hyperproteic identity.

Another question is to what extent the polycronic identity cancels the determinist perspective on the past-future relation. In case the polycronic identity contradicts the classical order of the temporal enstasis, producing a "memory of the present", the determinism is defined in terms of the relation present-future[11].

The neocompatibilists are defining the profound self, which identifies what we really are and which produces personal values, in direct relation with the archetypal identity[12], drawing attention on the danger of fictionalizing the identity as a result of decompatibilizing the temporal enstasis and of the installation of a "pathology of the self"[13].

---

[3] *Ibidem*, p. 73-75

[4] Certain theories in psychopathology are significant from a philosophical point of view. The identitary discontinuities followed by the dramatic metamorphoses are the result of therapeutic "erasing" some fragments from the individual identitary trajectory. Jennifer Radden, "Identity, Personal Identity, Characterization Identity and Mental Disorder", *The Philosophy of Psychiatry*, 2004, p. 134. Eadem, *Divided Minds and Successive Selves*, MIT Press, Cambridge, 1996, *passim*.

[5] Robert Kane, *A Contemporary Introduction to Free Will*, Oxford University Press, 2005, *passim*.

[6] Thomas Hobbes, *Leviathan*, Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1958, p. 108.

[7] R. M. Chisholm, *Human Freedom and the Self*, Oxford University Press, 2003, p. 24-35.

[8] Robert Kane, *op. cit.*, p. 16.

[9] Charles Taylor, *Etica autenticității*, Editura Idea Design and Print, Cluj Napoca, 2006, p. 53-59.

[10] Robert Kane, loc. cit.

[11] Saul Smilansky, *Free Will and Illusion*, Oxford University Press, 2000.

[12] Susan Wolf, *Sanity and the Methaphysics of Responsability*, in Gary Watson, *Free Will*, 2nd ed., Oxford, 1990, p. 153-154.

[13] *Ibidem*.

The archetypal identity implies, according to the Aristotle's definition[14], placing all the sources and causes in the individual[15] and not in his exterior (in the others and not in the relation with the divine). Two possible directions of the identitary metamorphosis are thus delineated:

a. the identity metamorphosis takes place voluntarily, and the multiple identity appears on a proteic or Manichaeist archetypal base. The resulted identities are of dualist, contradictory or multiple nature;
b. the metamorphosis is accidentally produced[16], without intention, unplanned. Identities of this type may not be included in the typology of multiple identities.

Thus, a typology of the identity could include:

a. the **differential identity** created with the help of some attributes of the archetypal identity which reflects in the facets of the multiple identity,

b. the **parepidemical transmundane identity** which supposes the existence of possible spaces of identity expression, the individual being attached to each topic floor by means of imagination,

c. the **multiple identity** in which identitary facets manifest in the same chronotopic system of reference, maintaining their dependency on an archetypal identitary base.

The "interior otherness" is a component inherent to the differential identity and it stimulates imagination to create original individual objects impregnated by the subjectivity of the author[17]. Yet the creativity is deliberately tempered, in order not to lead to non-distinction (confusion) between creator and his creation, the consequence being the identitary subordinationism. The projections of the interior otherness in the exterior systems of reference to which the individual relates, as forms of expression of the stages of returning to the self, may be creative (Pygmalion archetype) or destructive (Narcissist archetype).

The Pygmalionic identity is substantiated on heteroidentification, "the other" being the fruit of the individual's own creation. Thus, the discovery of the self calls for *poiesis*, and the work becomes a form of mediation between the identity from inside and the others, a form of communication of the interior citadel with the exterior space.

The imaginative creative individualism may produce own axiological systems and a value based relativism. The moral ideal behind the creator individualism is represented by the consistency to the self[18]; in exchange, the Narcissism suggests the lack of moral ideal or its use as a shield for the self-tolerance. Narcissism may also be understood as a way of self-perfecting opposite from the exigencies of the society, as inner exile, as auto-contradictory seclusion of self, and lacking a moral ideal. The understanding of the self-perfection in strictly personal terms has as consequence the instrumentalization of the community, the exit from the role, the moving in to the self and, implicitly, the malformation of the identity that becomes unrecognizable to the others.

Thus, the return to the self as form of *peregrinatio in stabilitate* may take different shapes:

a. ***enantiodromic,*** through the delimitation from an existent horizon of significations, the assertion of the autonomy, the creative expression of the self recovery itinerary; (Aeneas archetype).

b. ***palindromic***, through the assertion of an existent horizon of significations which is inherited and becomes the main source of identity building through historical homology. Yet

[14] *apud* William Hasker, *The Emergent Self*, New York, Cornell University Press, 1999.
[15] *Ibidem*.
[16] Robert Kane, *op. cit*., p. 126.
[17] Constantin Vâlcu, in Corin Braga, *Concepte şi metode în cercetarea imaginarului*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, p. 131, n. 1.
[18] Charles Taylor, *Etica autenticităţii*, ed. cit., p. 18.

the practice of homology has as consequence the fictionalization of the identity; the assumed and reinterpreted past becomes a source of fictions which are useful in defining the individual as history and subject[19], and the history as *mystory* and *ifstory*[20]. The identity is built, in this case, by transferring data from the historic past in the personal history and by heroization of the one's own life (Odysseus archetype).

c. ***tautodromic,*** through the repetition of some existential scenarios, in the different stages of life (Sisyphus archetype).

The otherness is a form of expressing a metairetic type of identity[21]: the individual is in a continuous metamorphosis due to the "need-wish"[22] of self-perfection which projects him in the plan of fiction. The integration in a time interval of transgression from real to fictive (archetypally expressed by the identity of Icarian type) leads to otherness as form of self denial[23], of self alienation, and of overcoming one's own limits.

While in Antiquity the modalities of expressing the radical otherness were the Dyonisius' thyrsus and the cortege of satyrs[24], the medieval world has translated the feeling of loosing the self through the metaphor of the ship of fools and of the dance with the death[25]. The otherness is the consequence of an axiological collapse which does not destroy, yet it transforms the identity. The hybrid being of the satyr is at the border between the ludic and the tragic fictionalization of identity, being the expression of a noisy identitary Manicheism, in a space found between the self as creator subject and the self as possibility of cognitive concentration of the individual on himself.

In both cases the show of the otherness troubles the emotional balance (echitimia)[26], the status of balance between the interior citadel and the exterior space. The oscillation between enthusiasm and solitude, between the glorification of the person and the closure between one's own limits as axiological poles of otherness motivates the need to define a new individual space according to both the Achilles hypostasis of the glorious hero and to the Icarian one of the tragic hero. The Dyonisius' thyrsus, similarly to the ship of fools, projects this interior space in an exterior dimension the identitary coordinates of which are difficult to set. The parepidemic identitary space is redefined independently by the Christian classical system of reference of the întâlnirii meeting with the Divine. The parepidemic otherness may be defined as exit of the self (ek-stasis), self-search (heautomeros)[27], self-loosing.

The two hypostases of otherness, ludic and tragic (the noisy cortege of the Silenos and the quiet ship of the fools) are, from archetypological point of view, the most explicit modalities of depicting the multiple identity, yet also the dissociated identity, the

---

[19] Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Moddern Age,* trad. Robert Wallacce, MIT Press, Cambridge, 1983, p. 52.

[20] *Ibidem.*

[21] The verb *metairein* (Matthew 13, 53) indicates the transition from a *topos* to another one, and the uncertain and unstable character of the limit (*peras, horos*). The verb suggests the metamorphoses of an imagined symbolically trimmed space, relating to identitary geographies. In this context, the limit has the role to ensure the junction between past and present.

Unlike the verb *metairein*, the verb *metabainein* (Matthew 8, 28) indicates the drastic transfer from a topos to another, from one ontological status to another. *Metabainein* means *to pass from*, *metairein* înseamnă *to pass towards.*

[22] Edouard Le Roy, *Le Probleme de Dieu*, Aristan du Livre, Paris, 1929.

[23] Constantin Enăchescu, *Homo Demens*, Polirom Publishing House, Iasi, 2008, p. 155.

[24] Adelina Piatkowsky, *Jocurile cu satiri în antichitatea Greco-romană*, Polirom Publishing House, Iasi, 1998, *passim*.

[25] Johan Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, Humanitas Publishing House, Bucharest, 2002, p. 194-213.

[26] Constantin Enăchescu, loc. cit.

[27] *Ibidem.*

hallucinating "double monstrous"[28]. The inter-changeable character of the double creates equivocal terms, the metamorphosis being explained through the Dyonisian expression "you have begun to see what you should see"[29], yet also through the metaphor of the narcissist echo[30]. In the fictionalization of narcissist type of the identity, the mirror signifies the loss of the self through mimicry. The auto-mimetic mirror replaces the absence of the creative interiority and suggests the idea of rivalry with the self, and of otherness.

Axes of identitary metamorphosis

a. Axis self-Divinity:

a. *parepidemic identity* (built through reference to the divine benchmark); the individual, foreigner and traveler on the Earth is considered in relation with a future of eschatological dimensions.

b. *metairetic identity* (built through the search of the self and the conversion to the self).

b. Axis self-community:

a. *anaclitical* : *proteic* (built as a need of adaptation)

mimetic (built through reference to an exterior model)

c. *criptomnesical* (built on the nucleus of some memories).

c. Centered exclusively on the self:

a. *narcissist*: *gemelar* - of Ianus type (reconstituted by regression, through reference to the past which decisively conditions the future)

- of Cain-Abel type (identitary dissociation in pairs of contrairs)

b. pygmalionic (built through transfer, projection of the self in the exterior space).

The Mitoclastic character of the modern epoch that has appeared in the context of the "disenchantment" of the world[31] and of the decentering of the axial identity having as poles the self and the divinity, has had as consequence the "lonely search of the interior identity"[32]. The Mitoclastic trend that accompanies the individualism of self-perfection has replaced the common mythological fond with a subjective mythical basin built through the mitomorphous fictionalization of the self and of the own autobiographical narration. The individual relates to the dynamic archetypal models and to euhemerized structures, modified by his own psychological structure[33]. The divine is placed in relation with the human nature; it is reduced to the human possibilities of understanding. The euhemerized structures are built starting from the humane traits of any character anchored by the collective imaginary in the mythical space of antiquity or in the Christian divine space. The fictionalization of the identity by reference to the euhemerized mythical systems of reference simplify the assimilation of such in the autodiegetic speech and the creation of a subjective archetypal field, as a need to offer heroic dimensions to one's own life.

Joseph Campbell has reduced the subjective archetypal field to the mono-myth of the "universal godly-man, immanent and active in all of us"[34], possessor of hyperproteic qualities which motivate the apparition of multiple identitary hypostases. Yet according to

[28] René Girard, *Violenţa şi sacrul*, Editura Nemira, Bucureşti, 1995, p. 172-173.
[29] Euripide, *Bacantele*, p. 212; René Girard, *op. cit.*, p. 174-175.
[30] *Ibidem*.
[31] Arthur O. Lovejoy, *Marele lanţ al fiinţei*, Humanitas Publishing House, Bucharest, 1997, p. 59-85.
[32] Jerome S. Bruner, „Mith and Identity" , *Mith and Mythmaking*, ed. Henry A. Murray, New York, 1960, p. 285.
[33] Erich Neumann, *Art and the creative Unconscious*, Princeton University Press, Princeton, 1974, p. 82.
[34] Joseph Campbell, *The Hero with a thousand faces*, Princeton University Press, Princeton, 1973, p. 389.

the vision of the mentioned author the hero cannot be a rescuer of the humane community except in the context of "the silence of his individual despair"[35].

The ritual of the return to the self includes at least three stages:

a. the confession as a pronounced correlative of the introspective approach[36];
b. the apparition of the differential identity and the identification of the autobiographical narrative thread from the perspective of a mythical narration and with a consistent contribution from imagination[37];
c. the euhemerization and humanization of the hero, his inclusion into a genealogy (real or fictive)[38].

The antique and medieval man did not develop an isolationist granular identity, unless in close connection with the sphere of religiosity, in the context of a solidarity with the universe. The identities were built through reference to a myth assumed and lived. The multiplied identity "in the series of its presences in universe"[39] has prevented the adhesion to the self, the expression of individuality being posterior to the existence of humanity. The personal autonomy on which the occidental thinking has built the edifice of moral values was defined together with the need of solitude, of retreat in a personal space in which the dialogue with the self may take place coherently and undisturbed by the noise of the world.

The mimetic interferences, the impulse of *imitatio proximi*, and the proteic instinct have produced desorganizations and reorganizations at levels of complexity more and more profound, accelerating the process of formation the multiple identity. The mimetic partners were not always contemporaneous, and the mimetic interface with heroes from the past or with fictive characters has had as consequence the capacity of considering the other as an *alter ego*, the consequence being the Dioscuri halving.

The constant danger of the model transformed in *alter ego* and metamorphosed subsequently in rival has produced interior otherness, the interruption of connections between identity hypostases and the installation of the internal conflict. The rivalry with the mimetic partner has thus become the fight with the self, the status of *double-bind*[40], of interior contradiction between the need of authenticity and the need to imitate and be imitated.

The theory of the *double-bind* developed by Gregory Bateson[41] refers to a contradictory message, to a conflict in the interior space which can determine the retreat in the self, the "breach of reciprocity"[42], the isolation, (in the vocabulary of Bateson "symmetric schismogenesis" understood as opposition of the identitary hypostases).

The identitary dynamics may be analyzed relatively easily from the perspective of the archetypal interior structure; the interior conflict is archetypized in the ambivalence of contradictory feelings, of an interior division emerged as a consequence of a double choice (archetype of antagonist brothers Cain and Abel, Balin and Balan from the Arthurian

[35] *Ibidem*.
[36] Montaigne confesses in his preface preceding the *Essays*, "Thus, dear reader, I myself am the *dough* for my book"; *Essays,* I, translation by Mariela Seulescu, Editura Ştiinţifică Publishing House, 1966.
[37] Michel de Montaigne, *op. cit*., p. 89: "I am among those which feel very strongly the call of imagination. It shakes everybody but breaks down some of them. Its strength overtakes me. My skill consists in dodging it, for I have no power to stand against it"
[38] *Ibidem*, "To the reader": "I did not have in view (with this book) to serve you or my fame. My powers are not worth of such plan. I meant it especially for the relief of my relatives and friends..."
[39] Georges Gusdorf, *Mit şi metafizică*, Amarcord Publishing House, Timişoara, 1996, p. 78-80.
[40] René Girard, *Despre cele ascunse de la întemeierea lumii*, Nemira Publishing House, Bucharest, 1999, p. 322-324.
[41] Gregory Bateson, „Toward a Theory of Schizophrenia", *Steps to an Ecology of Mind*, 1969, p. 244-270.
[42] *Ibidem*.

narration) instituted together with the idea of free will. Yet there is also the possibility of interior self-confinement as form of expressing a saturated identity, in which case the relation with the exterior and with any form of alterity is irrelevant.

A catalogue of mythology archetypes could offer an existential typology, the adventures of archetypal heroes[43] being summed up to the stages of the self-knowledge[44].

The archetype of the happy island[45] was interpreted with the meaning of the adventure of the self-knowledge, ending with the definition of the interior paradise. The stand-alone self-definition may have a double signification:

- reference to an individual horizon of significations which places the adventure of self-discovery in a well-defined system of reference, as in the Ulysses adventure in which the hero wanders in a hostile space, yet the purpose of the purpose of the journey is well defined: the return in familiar Ithaca

- or, on the contrary, the distancing from the individual horizon of significations which had become limiting, and the research for a new system of reference which would warranty the individual happiness.

The differential identity could thus be defined as hypostasis of the axial identity which makes it possible to communicate with the others, and to integrate in a type of community which does not belong to a common geographical and historical territory, yet which supposes an exchange of cultural values, adaptations, and syntheses. The identitary differentiation is a modality exercising of one's individual capacity of metamorphosis, through reference to two fundamental axes: the archetypal axis provided by the historical matrix and by a well-defined horizon of cultural significations, and the mimetic axis needed to adapt to new historical and cultural contexts, different from one's own contexts and provided by the stromatic perspective of globalization. The differential identity prevents the identitary confusion.

Bibliography:

Blumenberg, Hans, *The Legitimacy of Moddern Age*, trad. Robert Wallacce, MIT Press, Cambridge, 1983

Braga, Corin, Concepte şi metode în cercetarea imaginarului, Editura Polirom, Iaşi, 2009.

Bruner, Jerome, S., „Mith and Identity" , *Mith and Mythmaking*, ed. Henry A. Murray, New York, 1960.

Campbell, Joseph, *The Hero with a thousand faces*, Princeton University Press, Princeton, 1973.

Chisholm, R. M., *Human Freedom and the Self*, Oxford University Press, 2003

Enăchescu, Constantin, *Homo Demens*, Polirom Publishing House, Iasi, 2008.

Girard, René *Despre cele ascunse de la întemeierea lumii*, Nemira Publishing House, Bucharest, 1999

Girard, René, *Violenţa şi sacrul*, Editura Nemira, Bucureşti, 1995.

Gusdorf, Georges, *Mit şi metafizică*, Amarcord Publishing House, Timişoara, 1996.

Hasker, William, *The Emergent Self*, New York, Cornell University Press, 1999

Hobbes, Thomas, *Leviathan*, Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1958.

Huizinga, Johan, *Amurgul Evului Mediu*, Humanitas Publishing House, Bucharest, 2002.

Kane, Robert, *A Contemporary Introduction to Free Will*, Oxford University Press, 2005.

[43] Icar, Sisyphus, Oedipus, Achilles, Aeneas, Odysseus, etc.
[44] Georges Gusdorf, *op. cit*., p. 226-227.
[45] The island of Alcinous in the *Odyssey*, or the island of Robinson Crusoe.

Lovejoy, Arthur, O., *Marele lanţ al fiinţei*, Humanitas Publishing House, Bucharest, 1997.

Le Roy, Edouard, *Le Probleme de Dieu*, Aristan du Livre, Paris, 1929.

Montaigne, Michel, *Essays*, I, translation by Mariela Seulescu, Editura Ştiinţifică Publishing House, 1966.

Neumann, Erich, *Art and the creative Unconscious*, Princeton University Press, Princeton, 1974.

Piatkowsky, Adelina, *Jocurile cu satiri în antichitatea Greco-romană*, Polirom Publishing House, Iasi, 1998.

Radden, Jennifer, "Identity, Personal Identity, Characterization Identity and Mental Disorder", *The Philosophy of Psychiatry*, 2004.

Radden, Jennifer, *Divided Minds and Successive Selves*, MIT Press, Cambridge, 1996.

Smilansky, Saul, *Free Will and Illusion*, Oxford University Press, 2000

Taylor, Charles, *Etica autenticităţii*, Editura Idea Design and Print, Cluj Napoca, 2006.

Wilkes, K., "How Many Selves Make Me?" in D. Cockburn ed., *Human Beings*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.

Wolf, Susan, *Sanity and the Methaphysics of Responsability*, in Gary Watson, *Free Will*, 2nd ed., Oxford, 1990.

CONSIDÉRATIONS SUR LA TRANSPOSITION DU STYLE DANS LA TRADUCTION DU TEXTE POÉTIQUE

Ina Delaunay, Assist. Prof., PhD, University of Pitești

*Abstract: What is Style? If **style is the man himself**, according to Buffon's famous statement and as we know that **the man**, the individual, applies deliberately to a current or genre, we aim, in this study, at tackling analogies suggested by the art of poetry, by means of reflection on inherent aspects of poetical discourse. Starting with an analysis of the process of translation and of the role it plays in the transmission of cultural values, we would like to demonstrate that poetry is not always and entirely **untranslatable** – as Jakobson considered, taking into account the idea that each language uses differently its linguistic potential, - and to emphasize that a writer's style **can** be transposed into another language, observing both **the form** and **the content** of the poetical text, an aspect that is, obviously, conditioned by the incontestable competences of the literary translator. Being not only a means of contact between languages, but also a means of **contact between cultures** – if we want to cite Michel Ballard – the literary translation supposes a complex method, as it has been demonstrated by many studies in the field of translation, a system of constraints and obstacles, of elements that are difficult to be solved, especially if we talk about the poetical text. From this point of view, a linguistic approach should be imposed, that is an examination of the poetical language and of the way in which one can find it possible to render in translation the relation between **sound** and **significance**, between **the significant** and **the signified**, which is a concept that characterizes poetry.*

Keywords: comparative literature, literary translation, poetical language, stylistics, cultural studies.

Qu'est-ce que le style? Si *le style est l'homme même*[1], selon la célèbre formule de Buffon, et quand on sait que *l'homme*, l'individu, s'inscrit délibérément dans un certain courant ou genre, nous allons recourir dans cette étude à des analogies suggérées par l'art de la poésie, à travers la réflexion sur des aspects inhérents au discours poétique. En partant d'une analyse du processus de la traduction et du rôle qu'elle accomplit dans la transmission des valeurs culturelles, nous nous sommes proposée de démontrer que la poésie n'est pas toujours *intraduisible* – telle que la considérait Baudelaire[2] ou bien Jakobson, en se fondant sur l'idée que chaque langue utilise différemment son potentiel linguistique –, de souligner le fait que le style d'un auteur *peut* être transposé dans une autre langue, tout en respectant autant *la forme* que *le contenu* du texte poétique, aspect conditionné nécessairement par les compétences incontestables du traducteur littéraire.

Les relations entre les phénomènes du langage - étudiés par la linguistique - et les spécificités littéraires - analysées par la poétique - remontent très loin, à la Poétique d'Aristote ; cette association entre les deux domaines continua pendant la Renaissance pour se prolonger jusqu'au XXème siècle. À partir de la deuxième moitié du XXème siècle, de nombreux linguistes et traductologues se concentrèrent sur le domaine de la traduction et l'on vit fleurir plusieurs études, parmi lesquelles il suffit de mentionner celles de R. Jakobson, *On Linguistic Aspects of Translation* (1959), de G. Mounin, *Problèmes théoriques de la traduction* (1963) ou de J. C. Catford, *A Linguistic Theory of Translation* (1965). Ainsi, à cette époque-là, de nouvelles perspectives concernant les théories de la traduction virent le jour, telle que la théorie de *la poétique de la traduction*, établie par Antoine

[1] Buffon, *Discours sur le style*, prononcé à l'Académie Française, le 25 août 1753
[2] C. Baudelaire, *La genèse d'un poème*, 1859, *Œuvres complètes*, Seuil, Paris, « L'Intégrale », 1968

Berman et qui prenait en compte, en plus de l'aspect linguistique de la traduction, son aspect culturel.

Non seulement moyen de contact entre les langues, mais aussi *moyen de contact entre les cultures*[3], si nous citons Michel Ballard, la traduction littéraire constitue un processus complexe – démonstration faite par nombre d'études qui portent sur ce sujet –, un ensemble de contraintes et d'obstacles, d'éléments difficiles à solutionner, d'autant plus si nous nous rapportons au texte poétique. De ce point de vue, une approche d'ordre linguistique s'impose, un examen du langage poétique et de la manière dont on peut rendre dans la traduction la relation entre *sonorité* et *sens*, entre *signifiant* et *signifié*, cette spécificité de la poésie.

La traduction permet la transmission des informations et des œuvres majeures d'une langue à l'autre, c'est un moyen de fusion et en même temps un échange linguistique, un instrument d'observation des ressemblances et des différences structurelles entre les langues, une source d'acquisition des valeurs étrangères. Par conséquent, nous ne pouvons que reconnaître la complexité du processus de la traduction et retenir l'idée que tous les éléments linguistiques y sont impliqués : *[...] la traduction ne met pas seulement en jeu le vocabulaire, mais aussi la syntaxe, ainsi que la stylistique et la dimension proprement idiomatique des langues concernées. C'est ce qui rend impraticable le pur et simple mot-à-mot d'un transcodage. [...] à strictement parler, le texte-cible n'est pas le même que le texte original, mais il n'est pas non plus tout à fait un autre... Le concept même de « fidélité » au texte original traduit cette ambiguïté, selon qu'il s'agit de fidélité à la lettre ou à l'esprit.*[4]

Le phénomène de l'impossibilité de la traduction a été longtemps analysé et les spécialistes se sont penchés sur plusieurs questions soulevées par cet aspect, telle que la question si on pouvait parler d'intraduisibilité dans le cas où le texte d'arrivée ne présente pas les mêmes caractéristiques linguistiques que le texte de départ, mais transmet le sens d'une certaine manière. L'importance accordée au sens a longtemps régné au détriment de *la forme*, mais en effet, il ne va pas de soi de traduire que le sens, si on veut aboutir à une traduction qui puisse transmettre la spécificité d'un poète et rénover la langue d'arrivée. L'idéal, on le sait, serait la réalisation d'un texte équivalent au texte original, la substitution du texte de départ avec un autre qui puisse avoir les mêmes caractéristiques, un texte en miroirs parallèles, pour ainsi dire. Parvenir à l'obtention d'une identité entre les deux textes, c'est ce qui représente la principale difficulté de la traduction. Entre les deux langues en contact, impliquées dans le processus de traduction, il faudrait arriver tant à des équivalences sémantiques qu'à des énoncés grammaticalement corrects et les deux textes devraient mettre en évidence les mêmes situations ou moyens stylistiques et structurels employés par l'auteur, qui peuvent être identiques ou différents.

Ainsi, l'accent a été mis sur l'impossibilité théorique de la traduction, sur la manière différente et spécifique dont chaque langue utilise son potentiel linguistique, emploi qui se différencie aussi en fonction des genres littéraires et qui en poésie acquiert une fonction spéciale, puisque la poésie est considérée *a fortiori* comme intraduisible, à cause de la spécificité du langage poétique. En effet, le linguiste Jakobson, dans son étude *Aspects linguistiques de la traduction*, s'est principalement penché sur la traduction de la poésie, mettant en évidence son impossibilité : *la poésie par définition est intraduisible. Seule est possible la transposition créatrice.*[5] Il a souligné, dans ses essais de linguistique, l'idée de la nécessité d'accorder beaucoup d'attention au principe de similarité et du contraste

[3] M. Ballard, *La traduction, contact de langues et de cultures*, édition du collectif, Presses de l'Université d'Artois, Arras, 2005

[4] J.-R., Ladmiral, *Traduire : théorèmes pour la traduction*, Collection Tel, Gallimard, 1994, p. 16

[5] R., Jakobson, *Essais de linguistique générale*, ch. IV : Aspects linguistiques de la traduction, Éditions Minuit, Paris, 1963, p. 83

sémantique apparaissant suite au parallélisme métrique et à l'équivalence phonique. Par conséquent, le traducteur devrait respecter tant le sens des mots que les effets sonores réalisés dans le poème, de sorte qu'il puisse trouver une formule équivalente qui rende la signification du message poétique sous la meilleure forme.

À cet égard, Antoine Berman considérait qu'un poème *intraductible* est un poème *vrai*, la valeur d'un poème étant justement donnée par cette caractéristique d'intraductibilité. En réfléchissant sur la tâche du traducteur, il s'est posé la question : *l'une des expériences premières de tout traducteur n'est-elle pas que sa langue est comme démunie, pauvre, face à la richesse de l'œuvre étrangère ?* [6] Parfois, rendre dans une langue étrangère l'imagination du poète, le jeu avec les figures poétiques, les mots et les techniques, est une opération difficile et a comme résultat l'impossibilité d'une traduction fidèle. Nous avons vu plus haut que cela dépend beaucoup des systèmes linguistiques des deux langues, de leurs ressemblances et différences, de la manière dont elles emploient le matériel linguistique.

Les études contrastives témoignent du fait que pour obtenir des correspondances sémantiques et textuelles entre les deux versions, celle de départ et celle d'arrivée, de nombreux facteurs linguistiques interviennent, très importants pour la structure du texte d'arrivée et pour son aspect final. Les significations se développent et se répètent dans le texte par l'intermédiaire de plusieurs termes (champs sémantiques, isotopies), à l'aide des images créées par les figures et les procédés stylistiques. Les réseaux sémantiques étendus dans le texte entier doivent être analysés et interprétés minutieusement car leur rôle est essentiel : ils réalisent des associations ou des changements de sens et contribuent à la charge sémantique du texte. La signification principale des mots est de désigner une réalité, mais ils ne se rapportent pas uniquement à cet aspect, lorsque se présente la possibilité, en poésie, d'acquérir une charge affective ou symbolique grâce à l'art du poète qui désire produire des innovations de langage. D'ailleurs, les linguistes ont souligné l'idée qu'un mot, dès qu'il entre dans la construction du vers n'appartient plus au langage ordinaire mais à une nouvelle sémantique, faisant désormais partie du langage poétique. La poésie représente un territoire propice à la floraison d'infinies significations et de ce fait les associations verbales habituelles n'y trouvent pas leur place ; c'est une caractéristique du langage poétique et il en découle l'une des difficultés de la traduction poétique.

De ce point de vue, le traducteur devra être attentif non seulement à certains faux amis sémantiques ou stylistiques, mais aussi à certains *faux amis de structure*[7], tels qu'ils sont nommés par J. P. Vinay et J. Darbelnet et qui apparaissent lorsque le sens global est différent du sens structurel (il s'agit de certaines structures lexicales ou syntaxiques dont le sens n'est pas indiqué par les éléments qui les composent et qui transmettent un message différent). L'ordre des mots dans le texte et la manière dont les termes sont disposés en fonction de chaque langue conduisent aussi à l'analyse de certains éléments syntaxiques spécifiques aux langues impliquées dans la traduction.

De même, il existe des situations où le traducteur peut rencontrer des lacunes métalinguistiques, représentées par l'emploi de notions inconnues ou procédés inédits ; ainsi, nous pouvons affirmer avec Paul Ricœur que : *Deux voies d'accès s'offrent au problème posé par l'acte de traduire: soit prendre le terme traduction au sens strict de transfert d'un message verbal d'une langue dans une autre, soit le prendre au sens large, comme synonyme de l'interprétation de tout ensemble signifiant à l'intérieur de la même communauté linguistique.*[8]

---

[6] A. Berman, *L'épreuve de l'étranger, Culture et tradition dans l'Allemagne romantique*, Paris, Gallimard, 1984, p. 22

[7] J. P., Vinay, J., Darbelnet, *Stylistique du français et de l'anglais*, Didier, Paris, 1978, p. 170

[8] P., Ricœur, *Le paradigme de la traduction* dans *Esprit, La Traduction, un choix culturel*, juin 1999, no. 253, Paris,

Si l'on s'attarde à analyser la précision d'une traduction, on va comprendre rapidement que ce genre d'investigation suppose un travail difficile, puisqu'il faudrait examiner tous les éloignements, toutes les différences ou les omissions du texte d'arrivée, par rapport à la version originale ; mais c'est justement l'évaluation des facteurs textuels qui définit la qualité d'une traduction. Il s'agit de tout un ensemble d'opérations qui puissent démontrer la fidélité du texte : l'exactitude linguistique, l'exposition claire, le style, la précision des termes, l'aspect graphique. Il est également vrai que la traduction constitue un instrument d'analyse du style ; en effet à travers l'examen du vocabulaire, des thèmes, des procédés techniques il est possible de déceler la manière unique d'écrire d'un auteur et de le comparer à d'autres. Si on se propose d'étudier une œuvre littéraire dans sa profondeur, on peut effectivement faire appel à l'analyse des traductions de cette œuvre, en réalisant de cette façon une description complète du discours de l'écrivain en question. Le traducteur est, à l'évidence, un spécialiste dans le domaine de la langue et des opérations linguistiques, son travail peut donc servir à l'analyse des différentes versions de traduction qui nous aideront à mieux observer les particularités du langage d'un auteur, de son style et de la manière dont celui-ci contribue à l'enrichissement de la langue. Le traducteur est également spécialiste des deux cultures en question, il doit acclimater le texte étranger dans la culture qui le reçoit et qui par conséquent va s'en enrichir.

Il arrive parfois que l'absence d'isomorphisme entre deux langues et cultures rende difficile la réalisation d'une traduction qui contienne tous les éléments présents dans le texte de départ, du fait que certains termes de la première langue ne correspondent à aucun terme de la deuxième langue ; il s'agit dans ce cas-là d'une traduction approximative. Les difficultés qui interviennent dans le processus de la traduction sont – outre les aspects intrinsèques à la rédaction dans une langue étrangère – liées au fait que les éléments induits par les contraintes linguistiques sont différents, de sorte que le traducteur se voit obligé de recourir à une analyse détaillée et précise et à l'emploi de toutes les ressources d'une langue, d'opérer un choix correct des termes et structures s'il désire transférer dans sa version, le plus clairement possible, l'ensemble des idées du texte original.

J.-R. Ladmiral note d'ailleurs dans son étude *Traduire : théorèmes pour la traduction* que : *Dans la pratique, la traduction sera bien sûr toujours partielle. Comme tout acte de communication, elle comportera un certain degré d'entropie, autrement dit une certaine déperdition d'information. Le métier de traducteur consiste à choisir le moindre mal ; il doit distinguer ce qui est essentiel de ce qui est accessoire. Les choix de traduction seront orientés par un choix fondamental concernant la finalité de la traduction, concernant le public-cible, le niveau de culture et de familiarité qu'on lui suppose avec l'auteur traduit et avec sa langue-culture originale*.[9] Dans la préface de la même étude, le traductologue explique qu'il existe deux modalités fondamentales de traduire et deux types de traducteurs, *les sourciers* : ceux qui mettent l'accent sur *le signifiant* de la langue, sur *la langue-source* ; *les ciblistes* : ceux qui accordent de l'importance non pas au signifiant ou au signifié, mais *au sens* du discours, à *la langue-cible*. Il regroupe dans la première catégorie Walter Benjamin, Henri Meschonnic et Antoine Berman et dans la deuxième catégorie, il s'inclut lui-même, aux côtés de Georges Mounin et Efim Etkind. [10]

En ce qui concerne la traduction poétique, nous pouvons affirmer avec Efim Etkind que : *La traduction poétique suppose toujours des agencements différents, des sacrifices, des substitutions. Suivre littéralement l'original c'est la manière la plus sûre de ne rien pouvoir créer qui ait quelque valeur artistique. La traduction d'un vers à première vue intraduisible n'est possible qu'à travers une recréation sur la base d'autres lois et dans un*

---

p. 8

[9] J.-R., Ladmiral, *op. cit*., pp. 18-19

[10] *ibidem*, p. XV

autre système linguistique. Le but est de créer non pas un calque ou une copie, mais un équivalent.[11] Le texte poétique doit se soumettre à un système qui impose certaines règles ; malgré cela, l'originalité du poète se traduit par un degré élevé d'inventivité, par la manière dont il réussit à conférer des caractéristiques particulières à son œuvre. À son tour, le traducteur de la poésie doit se montrer poète lui-aussi, car traduire constitue, somme toute, un acte de *récréation*, de réécriture et de transmission.

Dans leur étude concernant la traduction, P. Vinay et J. Darbelnet ont analysé la notion d'*unités de traduction*[12] et ont expliqué que lorsque le traducteur est confronté à une lacune lexicale et que le phénomène d'intraductibilité apparaît, il peut faire appel à l'emprunt, tout en gardant le signifiant et le signifié, ou au calque, en empruntant seulement le signifié sans le signifiant. Revenant sur la question de la traduction poétique, les deux auteurs soulignaient que : *Le vieux problème des traductions en vers ne semble plus guère se poser dans la mesure où on tend à s'accorder pour n'y voir qu'une façon maladroite de singer la forme du poème original sur le registre, tout à fait différent, de la langue-cible. On se heurte à la double « intraduisibilité » de la forme du signifiant et des formes littéraires rhétoriques ou métriques, lesquelles relèvent de l'idiosyncrasie culturelle.*[13]

En somme, par l'intermédiaire de l'opération de traduction on parvient à *un texte-cible sémantiquement, stylistiquement, poétiquement, rythmiquement, culturellement, pragmatiquement... équivalent au texte-source.*[14] D'ailleurs, Henri Meschonnic estime qu'un texte, même s'il est le produit d'une traduction, est *point de départ et non point d'arrivée*[15], puisqu'*on produit un texte original en langue d'arrivée*. [16] Les débats dans le domaine de la traduction ont mis en cause quelques termes antonymiques, en faisant la distinction entre *la traduction littérale ou la traduction littéraire dite « libre », autrement dit la fidélité ou l'élégance, la lettre ou l'esprit*[17] ou encore *l'équivalence formelle* et *l'équivalence dynamique*[18], la traduction mot-à-mot et *les belles infidèles*[19] - selon la formule de G. Mounin[20]. Il existe plusieurs modalités de traduire et il arrive que, suite à la traduction, les deux systèmes linguistiques connaissent certaines pertes, telle que la perte de certains moyens d'expression. Les deux aspects de la signification d'un mot, d'un syntagme ou d'une phrase – la dénotation (le découpage sémantique) et la connotation (la valeur stylistique) – ont un rôle très important. Cette dichotomie entre le sens et le style représente la grande difficulté de la traduction littéraire ; une solution serait la possibilité de rendre la même information de plusieurs façons, dans le sens où il existe plusieurs niveaux de style et des connotations multiples. Dans cette situation, l'équivalence des sens, la synonymie, provient du phénomène de la connotation.

Au sujet du style nous pouvons mentionner les considérations de Paul Guiraud qui a parlé de l'existence de deux stylistiques : celle de Charles Bally, *la stylistique descriptive ou stylistique de l'expression*[21], représentant une sémantique des moyens expressifs dont la langue dispose et spécialement des connotations ; et celle de Leo Spitzer, *la stylistique*

[11] E., Etkind, *Un art en crise. Essai de poétique de la traduction poétique*, L'Age d'Homme, Lausanne, 1982, p.59
[12] J. P., Vinay, J., Darbelnet, *op.cit.*, 1968
[13] *ibidem*, p. 21
[14] J.-R., Ladmiral, *op. cit*., p. XVIII
[15] H., Meschonnic, *Poétique du traduire*, Verdier, Paris, 1999, p. 337
[16] *ibidem*, p. 308
[17] *ibidem*, p. 14
[18] J.-R., Ladmiral, *op. cit*., p. 14
[19] *idem*
[20] G., Mounin, *Les Belles infidèles*, Cahiers du Sud, Paris, 1955
[21] P. Guiraud, *La stylistique*, Paris, PUF, 1963, p. 45

génétique ou stylistique de l'individu, étant plutôt *une sémiotique littéraire des auteurs et des œuvres*.[22]

En se rapportant au concept littéraire de style, Julia Kristeva a souligné *le trajet complet de la mutation du langage en style sous l'impulsion d'une altérité innommable qui, passionnelle pour commencer, se rythme ensuite*[23]. De ce fait, l'étude du style d'un auteur contribue faire ressortir la contribution de cet auteur dans l'évolution du langage, si on pense par exemple à des écrivains qui ont inventé de nouvelles manières pour dénommer les choses, en modifiant le langage, ont utilisé des mots anciens de manière inédite ou ont créé de nouveaux mots, de sorte que ces inventions et modifications fassent aujourd'hui partie du langage courant.

Une chose est certaine, et l'on peut dire avec Yves Bonnefoy : *c'est que tous les mots d'une langue ne se prêtent pas au même degré à l'intention poétique*[24]; d'où le soin que les poètes accordent au choix et à l'emploi des mots dans le discours poétique. À ce sujet – l'emploi poétique des mots – Sartre estime que la poésie ne se sert pas des mots mais *elle les sert* et que, tandis que *le parleur* perçoit les mots par l'intermédiaire des structures conventionnelles du langage, *le poète voit les mots à l'envers*, tout en prêtant attantion à leur forme sonore et visuelle, qui représentent pour lui des *images du monde* qui établissent entre le signifiant et le signifié un lien motivé[25].

La spécificité du discours littéraire, et dans le cadre de notre étude du discours poétique, est donnée également par l'emploi des procédés stylistiques, de leur organisation et de leur capacité de rendre de manière inédite les images poétiques. Même si le langage poétique pourrait sembler simple à première vue, en réalité il est de loin l'un des plus particuliers et des plus étudiés ; sa complexité et spécificité sont dues au fait que les poètes peuvent faire appel à des mots provenant de domaines très variés et ont la possibilité d'utiliser des termes du domaine familier, des mots du langage commun ou de nouveaux mots, des termes inventés. Par conséquent, dans l'étude du langage poétique il est important de commencer par l'analyse du matériel lexical parce qu'il constitue le fondement du texte ; il faudrait examiner la préférence du poète quant au choix des mots, des connotations, des tropes. De même, les associations et les schémas syntaxiques, rythmiques, phonétiques constituent d'autres sphères de recherche en poésie, du fait que le texte représente un ensemble de relations sémantiques, syntaxiques, rythmiques, etc. entre les signifiants : des mots, des thèmes, des notions, des visions. Nous l'avons déjà souligné plus haut et nous insistons sur le fait que l'aspect difficile en poésie est établi par la relation entre la sonorité, la musicalité et la signification, entre le signifiant et le signifié.

Le rôle des figures stylistiques n'est pas seulement celui de désigner un objet, de remplacer sa réalité par un mot, de la dissimuler derrière un signe, mais de substituer le terme propre, direct, à un autre qui construit une image. Ce ne sont pas que des éléments d'embellissement de la phrase poétique, mais aussi des instruments qui témoignent de l'originalité ; elles produisent de nouveaux sens et des visions différentes de celles représentées habituellement par le langage. En outre, les figures stylistiques sont nombreuses et diverses, comme le témoigne par exemple la différence entre la métaphore et la métonymie instaurée par la rhétorique ancienne. Ainsi, lorsqu'il faut traduire les figures, le traducteur a une tâche difficile : il doit essayer de trouver des équivalences et dans le cas où il n'y parvient pas, il ne lui reste qu'à traduire l'idée transmise par le poète. Il existe, en conséquence, deux situations : pour la première, les figures poétiques sont correspondantes

[22] *idem*, p. 67
[23] J., Kristeva, *Pouvoirs de l'horreur*, Éditions du Seuil, Paris, 1980, p. 226
[24] J., Bonnefoy, *L'Improbable et autres essais*, Gallimard, Paris, 1980, p. 255
[25] J.-P., Sartre, *Qu'est-ce que la littérature ?*, Gallimard, Paris, 1948

lorsque les deux langues auxquelles elles appartiennent sont constituées d'éléments ressemblants, et pour la seconde, seulement le sens des figures peut être rendu, ceci n'est possible que par la traduction des termes qui les composent. Quoi qu'il en soit, le principal souci du traducteur est tout d'abord de transposer le sens et ensuite, si possible, les figures de style. Cette idée est soutenue par le linguiste Charles R. Taber[26] dans son étude *Traduire le sens, traduire le style*, qui propose lui aussi que la traduction du sens ait la priorité sur le style.

C'est ce que considérait Claret[27], qui estimait qu'en examinant les significations, il faudrait tenir compte de deux aspects très importants, opposés, mais qui se trouvent en rapport de complémentarité : le signe (l'analyse sémasiologique) et l'idée (l'étude des dénominations, l'analyse onomasiologique). La multitude des interprétations est évidente à partir du moment où les connotations sont conventionnelles, voire ambigües, en changement continu. Les changements de sens apparaissent lorsque le poète se sert des figures poétiques, en particulier quand il s'agit de la métaphore, de la métonymie, de la synecdoque ou de la catachrèse. En définitive, les connotations représentent *un fait linguistique collectif, ni purement individuel ni non plus totalement universel, à vrai dire intermédiaire entre la parole et la langue, mais plus proche de cette dernière.*[28] L'analyse littéraire doit approfondir les phénomènes de polysémie et d'homonymie et étudier les différences linguistiques de ces deux aspects.

Le style représente la totalité des choix de l'écrivain, de sorte que pour construire une certaine structure sémantique il dispose de plusieurs modalités formelles parmi lesquelles il fait une sélection. Ainsi, ces choix qui constituent le style et qu'il opère – en ce qui concerne les termes, les structures – se réalisent à plusieurs niveaux ; ce sont des options stylistiques, équivalentes du point de vue sémantique. Pour traduire le style d'un auteur, le traducteur est obligé de réaliser un examen tant au niveau de la structure de surface qu'un niveau de la structure profonde, au palier sémantique du contenu des unités lexicales.

Au terme de ces réflexions, on aura compris que la traduction de la poésie est bel et bien un processus complexe et difficile, ayant l'intention de réaliser tant un transfert de sens – la transposition des impressions et des symboles – que de rendre la particularité du code poétique, le caractère sonore. Etant donné que les mots ne sont pas exemptés de certaines qualités acquises en fonction de leur position dans le texte et des relations qu'ils entretiennent, ils expriment des émotions, des sensations. Ils sont les constituants de l'énoncé et de la valeur stylistique ; en outre, dans la poésie, de par leurs valences sonores, ils attestent des propriétés harmonieuses du langage.

Nous avons retenu l'idée que chaque langue dispose de moyens divers de s'exprimer, présente des rapports différents entre les termes dont le pouvoir symbolique conduit à l'apparition de multiples significations. De plus, le langage poétique est un code complexe, ambigu, symbolique, ayant de nuances variées et une grande force d'expressivité. Les ressources de la langue sont à la disposition du poète, il les exploite au maximum pour faire passer son message le plus cher et c'est au traducteur que revient la difficile tâche de découvrir les modalités qui illustrent le mieux l'intention de celui-ci.

L'art de la poésie se fonde et sur le contenu sémantique du contexte et sur la valeur phonique des termes, étant profondément constitué par des éléments comme la couleur, le rythme, la musicalité – autant d'aspects qui contribuent au pouvoir suggestif du langage poétique. La complexité de la traduction poétique porte, en conclusion, non seulement sur une activité dans le domaine lexical, mais elle suppose aussi une homogénéité entre le son et le sens, une exploitation de la musicalité des mots, de leur caractère phonique. Le langage

[26]J.-R., Ladmiral, *op. cit*., p. 120
[27]J., Claret, *L'idée et la forme*, Presses Universitaires de France, Paris, 1979
[28] *ibidem,* p. 145

poétique se distingue donc d'emblée du langage courant, puisque le poète emploie tout un arsenal de figures et de symboles dans son désir de communiquer ses idées et ses émotions. Par ailleurs, le traducteur tiendra compte, en plus de l'aspect acoustique-phonétique et de l'aspect sémantique, des figures employées dans les vers, telles que les métaphores et les métonymies qui peuvent être parfois confondues ou bien d'autres figures ayant le rôle d'augmenter la valeur sémantique, comme les néologismes, les archaïsmes, etc.

Même si, évidemment, il existe des notions qui ne concordent pas entre les deux systèmes linguistiques et culturels, un bon traducteur doit se proposer de ne pas s'éloigner des options de du poète, de ne pas ignorer les informations et les éléments importants, de réaliser une traduction harmonieuse, puisqu'en définitive, on ne doit pas oublier que le but de la traduction littéraire est celui de nous *dispenser de la lecture du texte original*[29]. Le traducteur est, à son tour, créateur et poète, *c'est un artisan modeste et laborieux qui met au service de l'illumination par la Muse le métier et la minutie du travailleur d'art*. [30] Ainsi, *la pénétration poétique de l'original par le poète traducteur s'accompagne de l'étude serrée et complète des systèmes linguistique et esthétique de départ et des systèmes d'arrivée, d'études de réception et d'interprétation*. [31]

Depuis la nuit des temps la traduction a un rôle vital, constituant un moyen de communication entre les nations, d'échange culturel entre les civilisations et source d'enrichissement, puisque tous les peuples font appel à la traduction pour s'ouvrir vers les autres cultures et assimiler d'autres valeurs. Nous pouvons affirmer avec la plus grande conviction que la constitution de la culture universelle ne serait réalisable sans passer par le processus de traduction et que les œuvres littéraires ne pourraient pas occuper leur juste place dans le circuit des valeurs sans cet art.

Bibliographie :

Adam, J.-M., *Langue et littérature: analyses pragmatiques et textuelles*, Hachette, Paris, 1991

Backès, J.-L, *L'impasse rhétorique*, Presses Universitaires de France, Paris, 2002

Ballard, M., Kaladi, A. E., *Traductologie, linguistique et traduction*, Artois Presses Université, Arras, 2003

Ballard, M., *La traduction, contact de langues et de cultures*, édition du collectif, Presses de l'Université d'Artois, Arras, 2005

Baudelaire, C., *La genèse d'un poème*, 1859, *Œuvres complètes*, Seuil, Paris, « L'Intégrale », 1968

Bercoff, B., *Le langage poétique* dans *La poésie*, Hachette, Paris, 1999

Berman, A., *L'épreuve de l'étranger, Culture et tradition dans l'Allemagne romantique*, Paris, Gallimard, 1984

Bonnefoy, J., *L'Improbable et autres essais*, Gallimard, Paris, 1980

Claudon, F., Haddad-Wotling, K., *Précis de littérature comparée*, Armand Colin, Paris, 2008

Chevrel, Y., *La littérature comparée*, Presses Universitaires de France, Paris, 1991

Claret, J., *L'idée et la forme*, Presses Universitaires de France, Paris, 1979

Cohen, J., *Structure du langage poétique*, Flammarion, Paris, 1970

Delas, D., Filliolet, J., *Linguistique et Poétique*, Larousse, Paris, 1973

Etkind, E., *Un art en crise. Essai de poétique de la traduction poétique*, L'Age d'Homme, Lausanne, 1982

Fontanier, P., *Les figures du discours*, Flammarion, Paris, 1968

[29] J.-R., Ladmiral, *op. cit.*, p. 15
[30] D. Souiller, W. Troubetzkoy, *Littérature comparée*, PUF, Paris, 1997, p. 146
[31] *idem*

Friedrich, H., *Structures de la poésie moderne*, Éditions Denoel/ Gonthier, Paris, 1976

Greimas, A., J., *La linguistique structurale et la poétique* dans *Du sens, Essais sémiotiques*, Éditions du Seuil, 1970

Guiraud, P., *Essais de stylistique*, Éditions Klincksieck, Paris, 1969

Guiraud, P., *La Stylistique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1963

Jakobson, R., *Essais de linguistique générale*, Éditions Minuit, Paris, 1963

Jakobson, R., *Huit questions de poétique*, Éditions du Seuil, Paris, 1977

Kibedi-Varga, A., *Les constantes du poème. Analyse du langage poétique*, Picard, Paris, 1977

Kristeva, J., *Pouvoirs de l'horreur*, Éditions Du Seuil, Paris, 1980

Ladmiral, J.-R., *Traduire: théorèmes pour la traduction*, Éditions Gallimard, Paris, 1994

Lederer, M., Seleskovitch, D., *Interpréter pour traduire*, Didier, Paris, 1984

Mazaleyrat, J., Molinié, G., *Vocabulaire de la stylistique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1989

Meschonnic, H., *Poétique du traduire*, Éditions Verdier, Paris, 1999

Molinié, G., *Eléments de stylistique française*, Presses Universitaires de France, Paris, 1986

Molino, .J., Gardes-Tamine, J., *Introduction à l'analyse linguistique de la poésie*, Presses Universitaires de France, Paris, 1982

Mounin, G., *Les belles infidèles*, Cahiers du Sud, Paris, 1955

Pageaux D.-H., *La littérature générale et comparée*, Éditions Colin, Paris, 1994

Pergnier, M., *Les fondements socio-linguistiques de la traduction*, Presses Universitaires de Lille, Lille, 1993

Richard, J.-P., *Poésie et profondeur*, Éditions du Seuil, Paris, 1976

Ricœur, P., *De l'interprétation*, Éditions du Seuil, Paris, 1965

Ricoeur, P., *La métaphore vive*, Éditions du Seuil, Paris, 1975

Ricœur, P., *Le paradigme de la traduction* dans *Esprit, La Traduction, un choix culturel*, nr. 253, Paris, iunie 1999

Riffaterre, M., *Essais de stylistique structurale*, Éditions du Seuil, Paris, 1971

Sartre, J.-P., *Qu'est-ce que la littérature ?*, Éditions Gallimard, Paris, 1948

Souiller, D., Troubetzkoy, W., *Littérature comparée*, PUF, Paris, 1997

Steiner, G., *Après Babel*, Albin Michel, Paris, 1998

Vinay, J. P., Darbelnet, J., *Stylistique du français et de l'anglais*, Didier, Paris, 1978

THE SEMANTIC INTERPRETATION OF NOMINAL MEDICAL TERMS

Ionela Gușatu, Assist, PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: This paper aims to present a new semantic approach of the Romanian medical terminology, and especially of the most common and general medical terms. This method is based on the generative lexicon which proposes a representation of the lexical meaning that is richer and better structured than other theories. Taking into account the generative lexicon, and particularly the qualia structure, we will discover the way in which some noun phrases in the medical terminology are formed.

Key words: semantic interpretation, noun phrase, medical terms, the generative lexicon, qualia structure

1. Lexiconul Generativ

În lucrarea sa, *The generative lexicon*[1], Pustejovsky propune o nouă abordare a sensului lexical şi anume lexiconul generativ. Acesta se remarcă printr-o reprezentare mai bogată a sensului cuvântului şi este structurat pe următoarele nivele: nivelul structurii de argumente (ARGSTR), nivelul structurii de evenimente (EVENSTR) şi nivelul structurii de caracteristici (QUALIA).

1.1. Structura de argumente prezintă tipurile posibile de argumente pe care le poate selecta o unitate lexicală: argumentele autentice (1a), argumentele implicite (1b), argumentele cvasi-pleonastice (1c) şi adjuncţii (1d):

(1) *a. Ion a plecat.*
b. Ion a construit o casă din cărămidă.
c. Ion a dansat un vals.
d. Ion a plecat marţi.

1.2. Structura de evenimente se referă la tipul de bază al evenimentului şi la posibila structură internă a acestuia. În această categorie intră stările, procesele şi tranziţiile. De exemplu, în (2), avem două subevenimente: un proces şi o stare. Relaţia temporală este redată cu ajutorul restricţiei $<_\alpha$, care arată că evenimentul este compus din două subevenimente dintre care unul îl precedă pe celălalt (e_1 precedă e_2), iar atributul ACCENT reliefează unul dintre subevenimete (e_1).

(2)
$$\begin{bmatrix} \text{dezvoltare} \\ EVENSTR = \begin{bmatrix} E_1 & = & proces \\ E_2 & = & stare \\ RESTR & = & <_\alpha \\ ACCENT & = & e_1 \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

1.3. Structura de caracteristici menţionează patru caracteristici de bază ale sensului cuvântului: rolul *CONSTITUTIVE,* rolul *FORMAL,* rolul *TELIC* şi rolul *AGENTIVE.*

Rolul *CONSTITUTIVE* prezintă relaţia dintre un obiect şi părţile lui constituente: material, elemente componente. Rolul *FORMAL* se referă la cel care distinge obiectul într-un domeniu mai larg, de exemplu caracteristicile fizice precum orientare, formă, dimensiune, etc. Rolul *TELIC* specifică scopul şi funcţia obiectului, iar rolul *AGENTIVE*

[1] Pustejovsky, James, 1995, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London.

menţionează factorii implicaţi în originea obiectului sau „producerea acestuia”: artefact, creator.

Structura de caracteristici a termenului *nuvelă* este reprezentată în (3) şi interpretată astfel: *nuvela* este o naraţiune (rolul *CONSTITUTIVE*) care apare de obicei sub forma unei cărţi (rolul *FORMAL*) şi care a fost scrisă (rolul A*GENTIVE*) cu scopul de a fi citită (rolul *TELIC*).

(3) $$\begin{bmatrix} \text{nuvela} \\ QUALIA = \begin{bmatrix} CONST & = & naratiune \\ FORMAL & = & carte \\ TELIC & = & de\,citit \\ AGENT & = & scris \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

După cum vom vedea în cele ce urmează, toate aceste informaţii sunt absolut necesare în interpretarea structurilor nominale. Folosindu-ne de teoria lexiconului generativ, ne vom îndrepta atenţia asupra unor aspecte ale terminologiei medicale româneşti, şi mai ales asupra celei populare şi vom prezenta modul în care s-au format unele unităţi terminologice.

2. Lexiconul Generativ şi terminologia medicală

Sintagmele nominale de terminologie medicală pe care le avem în vedere pot fi grupate în următoarele categorii: grupuri care descriu părţi ale corpului, grupuri care descriu afecţiuni şi alte sintagme terminologice. Cea de-a doua categorie admite subdiviziuni care vor fi menţionate în cursul analizei.

2.1. Grupuri nominale care descriu părţi ale corpului

Printre cele mai des întâlnite sintagme folosite în descrierea unor părţi ale corpului, se pot menţiona:

(4) *tendonul lui Ahile*, *osul pieptului* (sternul), *fluierul piciorului* (tibia), *cerul gurii*(bolta palatină), *moalele capului* (fontanela), *buricul degetului* (vârful degetului), *coada ochiului* (unghiul extern al ochiului), *ouşorul genunchiului* (rotula), *podul palmei, etc*.

În (4), grupul nominal *tendonul lui Ahile* este format din centrul *tendonul* şi din complementul *Ahile*. Lexiconul generativ explică expansiunea grupului nominal prin caracteristica CONSTITUTIVE: x este parte din y.

(5) *a.* $$\begin{bmatrix} \text{tendon} \\ ARGSTR = [ARG1 = x:inanimat] \\ QUALIA = [FORMAL = x] \end{bmatrix}$$

b. $$\begin{bmatrix} \text{Ahile} \\ ARGSTR = [ARG1 = y:uman] \\ QUALIA = [FORMAL = y] \end{bmatrix}$$

c. $$\begin{bmatrix} \text{tendonul lui Ahile} \\ ARGSTR = \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:inanimat \\ D-ARG & = & y:uman \end{bmatrix} \\ QUALIA = [CONST = parte(x,y)] \end{bmatrix}$$

2.2. Grupuri nominale care descriu afecţiuni

Numeroase sunt şi sintagmele care au ca centru termenii *boală, durere, cancer* şi *sindrom.*

2.2.1. Boală

Centrul *boală* apare cel mai adesea în grupuri nominale care descriu partea corpului afectată:

(6) *boală de cap, boală de ochi, boală de piele, boală de plămâni, boală de sânge, boală de rinichi, boală de inimă, etc.*

În acest caz, componenta semantică care face posibilă alipirea adjunctului de centru este componenta FORMAL.

(7) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{boala} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:boala \\ D-ARG & = & y:cap \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 \;=\; stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL \;=\; boala(x)] \end{bmatrix}$$

b.
$$\begin{bmatrix} \text{boala de cap} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:boala \\ D-ARG & = & y:cap \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 \;=\; stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL \;=\; boala(x) \wedge cap(y,e1)] \end{bmatrix}$$

Centrul *boală* apare de asemenea în grupuri nominale care denumesc agentul:

(8) *a. boală de apă (hidropizie), boală de zahăr (diabet), boală de grăsime (obezitate).*

b.
$$\begin{bmatrix} \text{boala de grasime} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 \;=\; stare] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ AGENTIVE & = & \text{grasime} \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Analizând exemplul din (8b), observăm că AGENTIVE este componenta relevantă pentru expansiunea centrilor din (8). Tot în această categorie intră şi grupurile nominale *boala turcilor (ciumă), boala franţuzească (sifilis), boala englezească (rahitism)*, *boală porcească* (gripă porcină), *boală păsărească* (gripă aviară) dar şi grupurile nominale *boală din naştere* şi *boala supărării* (tiroidita autoimună). Toate acestea specifică proveniența numelui-centru exprimat prin termenul *boală*. În cazul grupurilor nominale precum *boala Parkinson, boala Alzheimer, boala Paget,* componenta AGENTIVE descrie pe cel care a descoperit această boală. Centrul *boală* apare şi în grupuri nominale care desemnează persoanele care experimentează boala: *boala copiilor (epilepsie), boală bărbătească (blenoragie), boli lumeşti (venerice).* Centrul *boală* apare şi alături de adjective calificative care descriu durata: *boală subită (apoplexie), boală mare (febră tifoidă).* Pentru această categorie este relevantă componenta FORMAL. Simptomele bolii apar în grupuri nominale cu adjunct grup prepoziţional: *boală cu năduşeli (astm), boală cu tuse seacă (tuberculoză).* În acest caz, componenta CONSTITUTIVE face posibilă alipirea adjunctului de centru.

(9)
$$\begin{bmatrix} \text{boala cu naduseli} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 \;=\; stare] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & \text{naduseli} \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

În unele sintagme, termenul *boală* este înlocuit de unul din sinonimele acestuia şi anume de *afecţiune* (10a) sau *tulburare* (10b). Şi în acest caz, componenta FORMAL (10c) este relevantă pentru expansiunea centrului.

(10) *a. afecţiuni ale tendonului lui Ahile, afecţiuni ale ochiului, afecţiuni ale ficatului, afecţiuni ale tiroidei, afecţiuni ale sistemului digestiv, etc.*

b. tulburări de sănătate, tulburare mintală, tulburare a creierului, tulburare a ficatului, tulburare de personalitate, tulburări de vedere, tulburări de limbaj, etc.

c. $$\begin{bmatrix} \text{tulburari de vedere} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:tulburari \\ D-ARG & = & y:vedere \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 = stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL = tulburare(x) \wedge vedere(e1,y)] \end{bmatrix}$$

Pe lângă termenii medicali de mai sus care descriu boli şi care includ termenul *boală* în compoziţia lor, mai sunt şi alţii care îl exclud:

(11) *aţă la limbă (frâu lingual), bătăi de inimă (palpitaţii, tahicardie), apă la genunchi (bursita), apă la plămâni (pleurizie), aprindere de plămâni (pneumonia), greutate la stomac (indigestie), încurcătură de maţe (ocluziе intestinală), mirosul gurii (halena), piatră la fiere (litiază vezicală), piatră la rinichi (litiază renală), buză de iepure (malformaţie congenitală a feţei), etc.*

Şi în cazul acestora, componenta relevantă pentru expansiunea centrului este FORMAL:

(12) *a.* $$\begin{bmatrix} \text{ata} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:ata \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & [TELIC = a\ lega(x,y,e_2)] \end{bmatrix}$$

b. $$\begin{bmatrix} \text{ata la limba} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:ata \\ D-ARG & = & y:\text{limba} \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ TELIC & = & a\ lega(x,y,e_2) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Alţi termeni medicali, precum cei din (13), evidenţiază evenimentul descris de numele centru. Aceştia apar în grupuri nominale formate dintr-un nume-centru însoţit de un grup prepoziţional care prezintă numele organului afectat.

(13) *astupare în piept (anghină), bătaie de inimă (aritmie), opărirea urechilor (catar otic), împietrire de pântece (constipaţie), încurcătură de maţe (jalapa), aprindere de maţe*[2] *(enterită), aprindere de creieri (meningită, encefalită), aprindere de plămâni*

[2] În limbajul medical popular, termenul *aprindere* se referă la *febră* sau la *inflamarea* unui organ.

(pneumonie), asudarea mâinilor sau a picioarelor (polihidroză), albăstrirea ochilor (glaucom), etc.

Analizând reprezentarea semantică din (14), observăm că şi de data aceasta componenta FORMAL este relevantă pentru expansiunea centrului.

(14) *a.*
$$\begin{bmatrix} \text{astupare} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & [FORMAL = x] \end{bmatrix}$$

b.
$$\begin{bmatrix} \text{astupare în piept} & & \\ ARGSTR & = & [ARG1 = x] \\ EVENSTR & = & \begin{bmatrix} E_1 & = & stare \\ E_2 & = & proces \\ ACCENT & = & e_2 \end{bmatrix} \\ QUALIA & = & [FORMAL = astupare(x) \wedge piept(e_2, y)] \end{bmatrix}$$

2.2.2. Durere

Centrul *durere* apare însoţit de grupuri prepoziţionale care reprezintă părţi ale corpului (15a) şi de adjective calificative (15b). Ca şi în cazul centrului *boală,* componenta semantică relevantă pentru expansiunea centrului *durere* este FORMAL (15c).

(15) *a. durere de cap (cefalee), durere de gât, durere de stomac, durere de oase, durere de ochi, durere de spate, durere de dinţi, etc.*

b. durere mare, durere acută, durere cronică, durere pulsatilă, etc.

c.
$$\begin{bmatrix} \text{durere de cap} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:durere \\ D-ARG & = & y:cap \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 = stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL = durere(x) \wedge cap(y, e1)] \end{bmatrix}$$

2.2.3. Cancer

Centrul *cancer* apare însoţit doar de grupuri prepoziţionale care reprezintă părţi ale corpului (16). Şi în cazul acestuia, componenta semantică relevantă pentru expansiunea centrului este FORMAL.

(16) *a. cancer de colon, cancer de col uterin, cancer de sân, cancer de pancreas, cancer de prostată, cancer la stomac, etc.*

b.
$$\begin{bmatrix} \text{cancer de colon} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x:cancer \\ D-ARG & = & y:colon \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 = stare] \\ QUALIA & = & [FORMAL = cancer(x) \wedge colon(y, e1)] \end{bmatrix}$$

2.2.4. Sindrom

Centrul *sindrom* apare însoţit de grupuri nominale care descriu pe cel care a descoperit această boală şi de grupuri prepoziţionale care explică în ceea ce constă

afecţiunea. De aici rezultă că AGENTIVE, FORMAL şi CONSTITUTIVE sunt componentele semantice relevante pentru expansiunea centrului.

(17) *a. Sindromul Asperger, Sindromul Ganser, Sindromul Münchausen, Sindromul Down, Sindromul Tourette, sindrom de depleţie de sodiu, sindrom de reacţie inflamatorie generalizată, sindrom de canal carpian/tarsian, sindrom de sinus carotidian, etc.*

b.
$$\begin{bmatrix} \text{sindrom de depletie de sodiu} & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} ARG1 & = & x \\ D-ARG & = & y \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [E_1 \;=\; stare] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & x \\ CONST & = & depletie\ \ de\ \ sodiu \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

2.3. Alte grupuri nominale medicale

Pe lângă termenii mai sus menţionaţi, care sunt cel mai des întâlniţi în literatura de specialitate, mai întâlnim şi alţi termeni precum cei din (18) care sunt formaţi dintr-un centru nume şi dintr-un grup prepoziţional sau grup nominal şi a căror expansiune se poate explica tot printr-una din caracteristicile FORMAL, CONSTITUTIVE, AGENTIVE sau TELIC.

(18) *celulă cu bastonaş, celulă ciliată, celulă cu con, celulă în coşuleţ, celule Kupffer, celule Langerhans, celule Sezary, celulă gazdă, celulă permisivă, indice de masă corporală, transfuzie de sânge, transplant de organ, tremor de acţiune, tremor de repaus, chinurile facerii* (travaliu), *etc.*

3. Concluzii

După cum am văzut, terminologia medicală (atât cea populară cât şi cea specializată) îşi găseşte o uşoară explicaţie cu ajutorul lexiconului generativ şi mai ales cu ajutorul structurii de caracteristici.

4. Bibliografie:

1. Katz, Jerrold J., Fodor, Jerry A., 1963, *The structure of semantic theory*, Language 39, pp.170-210.
2. Pustejovsky, James, 1995, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London.

THE SOURCES OF OP ART. PREDECESSORS AND INFLUENCES

Ioana-Iulia Olaru, Assist. Prof., PhD, "G. Enescu" University of Arts, Iași

Abstract: History and art are two territories where we can find the topic of material present. It is an attempt to re-cast a favourable light on a special type of art which brought a fresh perspective to the era of the 60's which it belongs to. On the one hand, though different, this kind of art was not left isolated, without an echo, its influences were found later not only in the aesthetics of artistic manifestation, but also it had multiple practical applications. On the other hand, this art – of optical illusion and of re-creating movement and volume on a bidimensional surface – did not appear out of anything. The topic of the present material is just the research of the main directions and influences which led to the appearance of the new artistic movement and prepared the floor for its emergence. The interest for suggesting movement, geometrization, the matter of opticum illusions and also for some previous artistic movements (in some cases, the return in time descends to very remote periods) are just a few of the approached subjects.

Keywords: modularity, trompe l'oeil, mobiluri, moar, tessellation

Op Art-ul şi Arta Cinetică sunt cele mai importante dintre direcţiile contemporane care îşi propun nu doar un tip special de spaţiu plastic, care să înglobeze mişcarea şi timpul, dar chiar relaţionarea lor într-un unitar ansamblu estetic. Deşi graniţa dintre Op Art şi Artă Cinetică este încălcată adeseori, totuşi asemănarea lor nu merge până la confuzie. Elementele componente ale operei de Artă Cinetică au o mişcare concretă, aceasta, mişcarea, devenind un adevărat element de limbaj plastic ca şi linia, forma sau culoarea; în imaginea Op (*cinetismul virtual*), se creează, prin diferite procedee, doar iluzia mişcării. În plus, faţă de percepţia succesivă în cazul Cinetismului, a unui timp care se desfăşoară pe orizontală, în Arta Op, prin structurile sale repetitive, spaţiul se naşte din mişcarea circulară a timpului.

Încadrată în Neoconstructivism, Arta Optică are un vocabular formal preluat din Abstracţia geometrică, pe care îl pune în mişcare prin jocul structurilor şi culorilor, prin efecte optice ale transparenţelor, reflecţiilor, suprapunerilor, ajungându-se şi până la opere care se modifică în funcţie de mişcarea publicului faţă de ele, şi chiar până la *opere transformabile*, prin intervenţia spectatorului asupra operei (cu aceste exemple ne aflăm la graniţa cu Cinetismul). Deşi creaţiile rămân bidimensionale, picturi sau reliefuri apropiate de bidimensionalitate (şi materialele non-picturale erau folosite, pentru texturile lor), ochiul privitorului trebuie să facă mereu un efort de concentrare pentru a percepe mişcarea elementelor, renunţându-se la punctul fix de vedere. În vederea acestui deziderat, artiştii Op au în comun un tip aparte de compoziţie – multi-focală –, o neliniște vizuală care reflectă constrângerea de a ţine ochiul în mişcare, obligându-l la o percepţie mereu proaspătă (abandonându-se punctul fix de privire). Pentru a se păstra obiectivitatea fenomenului optic urmărit, este eliminată tuşa personală a artistului, precum dispare și unicitatea operei, care poate fi multiplicabilă la infinit, detronându-se înseşi conceptele tradiționale de operă, creaţie, autor.

Acest studiu însă nu este despre Op Art, ci despre paşii care au fost necesari și care au condus la această nouă viziune revoluționară.

1) Geometrizarea

În primul rând, Op Art-ul trebuie legat de geometrizare, reprezentările acestei arte fiind bazate pe dinamismul raporturilor formale şi cromatice ale structurilor riguroase.

Există un curent anume al artei moderne care marchează acest moment, al prezenței geometriei în arta plastică. **Cubismul** introduce principii matematice în artă, punând primul în discuție această problemă, a geometrizării elementelor. Aceasta (geometrizarea) nu va mai fi, ca până atunci, apanaj doar al artei decorative, ci va trece granița spre arta plastică, introducând principiul perceperii elementelor realității ca pe scheme şi figuri geometrice simple (cum o va face încă precursorul Cubismului, Cezanne, în *L'Estaque*, de pildă). Dar, în afara rigorii formelor, Cubismul le va şi descompune, sugerând mobilitatea acestora. Aceasta este adevărata revoluție: respingerea punctului de vedere unic, din dorința de a prezenta lucrurile așa cum le percepe un privitor tot mai modern, tot mai dinamic (Braque, *Vas cu fructe şi cărți de joc*). „Mobilitatea este permisă tocmai de stabilitatea formelor asumate ca punct de plecare, şi reconfirmate tocmai în momentul când sunt negate prin deformare sau descompunere"[1]. (De altfel, chiar futuriştii îi vor recunoaşte Cubismului, în final, dinamismul.)

O dată cu Cubismul, operele încep să fie analizate prin ele însele, ca fapte estetice. Suprimarea celei de-a treia dimensiuni demonstrează dorința ca tabloul să fie o creație artistică autonomă. De altfel, şi subiectul tabloului va fi destituit de obiect.

Ulterior, acesta va dispărea şi el. În arta non-figurativă.

2) Abstractizarea

Deşi Cubismul promovează dreptul artistului de a reorganiza plastic realitatea în locul copierii acesteia, totuşi, el este un curent artistic care nici în perioada sa sintetică nu a fost eliberat complet de suportul figurativ. Pentru aceasta, va trebui să apară în artă abstractizarea.

Fără să mai conțină date din lumea obiectuală, Arta abstractă apare[2] ca un sistem de semne în care nu se mai recunoaște nimic din lumea vizibilă. O constantă chiar a lumii contemporane, Arta abstractă va îngloba ulterior şi Op Art-ul, dar pentru începuturile acestuia, ea reprezintă un teren propice fără de care aceasta nu s-ar fi putut desprinde de reprezentările realiste. Iar în ceea ce privește mișcarea ce va caracteriza imaginile Op, cel puțin Kandinski va practica un Abstracționism în care dinamismul va subzista, în ciuda clarității compoziției şi a geometrizării care va înlocui treptat romantismul liniilor şi al petelor prin care începuse să fie tradusă lumea înconjurătoare[3]. Completate de o cromatică puternică şi strălucitoare, elementele sale dansează pline de elan.

Abstracționismul geometric este terenul pe care se întâlnesc cele două mari revoluții ale artei asupra cărora ne-am oprit mai sus (Cubismul şi Arta abstractă).

Abstracția geometrică (sau **abstracția rece**[4]) a apărut în 1945, cu reprezentanți ca Dewasne, Herbin, Magnelli, Mortensen, în opoziție cu Abstracția lirică (informală). Este o formă de expresie non-figurativă ce a caracterizat mai multe curente artistice, şi în care sunt folosite figurile geometrice şi aplatul culorilor.

[1] Umberto Eco, *Opera deschisă*, Ed. Paralela 45, Pitești București, 2002, p.159

[2] Încă Maurice Denis, în 1890 formulează celebra teză a sa, conform căreia un tablou, înainte de a fi un cal, o femeie sau o anecdotă, este o suprafață plană acoperită de culori asamblate într-o anumită ordine. Deşi nabiştii nu au intenționat să orienteze arta timpului spre Abstracționism, acest principiu a încurajat orientările abstracționiste de peste decenii.

[3] Fernand Hazan (ed.), *Istoria ilustrată a picturii. De la arta rupestră la astra abstractă*, București, Ed. Meridiane, 1973, p.318

[4] Alain şi Odette Virmaux, *Dicționar de mișcări literare și artistice contemporane*, București, Ed. Nemira, 2001, p.7

il.1

Lucrările decorative ale lui Jean Dewasne (**il.1**, Jean Dewasne, *Staţia de metro Huptbahnhof*, http://www.georges-poncet.fr/htm/artcont.html) frapează prin armonizarea efectelor optice ale tentelor pure și violent contrastante[5] ale construcției, aceasta însăși având contrastele ei, între curbele line și unghiurile ascuțite. În general, în opera sa găsim tensiune între energia gestului şi efortul de ordonare. La fel se întâmplă și cu lucrările foarte colorate ale lui Auguste Herbin[6], precum și cu pictura strălucitoare dar rațională a lui Alberto Magnelli. Influențată de Suprarealism și apoi de Kandinski, arta lui Richard Mortensen combină fantezia formelor abstracte (la început anturate de fragmente de realitate)[7] cu sobrietatea Constructivismului, într-o paletă cromatică șocantă, frapantă fiind și ambiguitatea planurilor.

Dar în afară de Abstracţia geometrică, ca mişcări ce aparţin geometrismului sunt de amintit Neoplasticismul olandez și Constructivismul rus.

Doctrina creată de Mondrian, **Neoplasticismul**, constituie forma esenţială a Abstracţionismului geometric. El duce mai departe, spre rigoare și austeritate, potenţialităţile plastice nonfigurative, apărute în Cubism. Elementele realităţii observate de pictor sunt supuse unor tipare geometrice, cu planuri despărţite de linii orizontale şi verticale, în culori primare sau nonculori, ce nasc unghiuri drepte (pătrate şi dreptunghiuri). După 1940, când Mondrian se mută la New York, geometria lui rămâne aceeaşi, lipsește în continuare adâncimea perspectivică, precum şi picturalitatea tuşei, dar renunţă la compoziţiile statice, pentru a traduce în linii care se suprapun (dând oarecare senzaţie de profunzime), dinamismul oraşului – într-o mişcare ritmică şi sincopată –, dar mai mult exprimă sentimentul vieții[8] ca ecou al neliniștii sale interioare (*Victory Boogie-Woogie*, rămasă neterminată).

Tot pe linia începutului Abstracţiei geometrice, dar implicând şi probleme de mişcare – **Constructivismul** are ca obiectiv integrarea în artă a factorilor de spaţiu şi timp, pentru o sinteză a artelor plastice. Constructiviştii se împart în două grupuri: *realiştii*, în jurul lui Malevici: Gabo, Pevsner, cu punctul de vedere non-obiectiv, şi Tatlin, cu *productiviştii*, care condamnă autonomia artei în favoarea producţiei utilitare. Principiilor lui Gabo şi Pevsner (linia trebuie doar să marcheze forţele şi ritmurilor obiectului, volumul este înlocuit cu profunzimea şi transparenţa), *productiviştii* le opun principiul că arta este o înşelătorie, care trebuie să se unifice cu tehnica. Suprematismul lui Malevici elimină din imagine orice trimiteri spre concret, pentru a reprezenta sensibilitatea pură. Construcţiile sale geometrice simple, dispuse pe diagonală, care par să plutească în aer, sunt dominate de principii raţionaliste. Este mai conceptual decât Mondrian, Suprematismul fiind de fapt „supremaţia sentimentului în arta creativă”[9]. Doreşte „o nouă realitate a culorii, înţeleasă ca o creaţie

[5] Jenefer Robinson, in Jane Turner (ed.), *The Dictionary of Art*, vol.8, New York, Grove's Dictionaries Inc., 1996, s.v. *Dewasne, Jean*, p.838

[6] În care defineşte un adevărat alphabet plastic (fiecare literă poate fi transcrisă prin asocierea unei forme şi a unei culori). Cf. Albert Bernard Châtelet, Philippe Groslier (coord.), *Istoria artei*, Bucureşti, Ed. Univers enciclopedic, p.795

[7] Ronald, Alley, in Jane Turner, *op. cit.*, vol.22, p.150-151

[8] Hans L.C. Jaffé, *Piet Mondrian*, New York, Harry N. Abrams, In., 1985, p.126

[9] David Piper, *The illustrated history of art*, New Jersey, Crescent Book, 1995, p.405

picturală non-obiectuală”[10]. În sculptură, constructiviştii Gabo şi Pevsner refuză redarea spaţiului şi perceperea dimensiunii lui prin volume-masă, părăsind forma închisă sculpturală şi creând construcţii spaţio-dinamice, care subliniază direcţiile spaţiului faţă de un punct de reper. Reintegrarea spaţială se face fie prin mişcarea spectatorului în jurul structurilor deschise, fie prin mişcarea lor însele, făcându-se pasul spre Cinetism. Privitorul poate interveni activ[11] în sculpturile care pot fi percepute diferit în funcție de unghiurile de privire, o dată cu deplasarea lui în jurul operei. *Productiviştii* din jurul lui Tatlin nu vor fi prea îndepărtaţi de Futurism: acelaşi cult al maşinii, acelaşi dispreț pentru arta pură (înlocuită de *productivişti* cu creația funcțională, rațională). Tatlin renunţă la reprezentarea figurativă, în favoarea organizării în spaţiu a unei construcţii. Tablourile sale în relief şterg granița dintre pictură şi sculptură, anticipând arta ambientală. În proiectul *Monumentului Internaţionalei a III-a*, structurile metalice sunt organizate abstract-geometric, dinamic, într-o spirală diagonală, o compoziție deschisă, dar cu scop utilitar (un turn de 4000m cu încăperi, ce trebuia să se rotească cu viteze variabile)[12]. Şi la Rodcenko, în seria sa de *sculpturi suspendate*, „precizia liniară a compoziţiilor ţine mai mult de design decât de artă”[13].

Modularitatea. Dar Op Art-ul nu înseamnă doar geometrizare şi abstractizare. Pe lângă acestea, dar relaționat cu ele, ar trebui să adăugăm influența puternică a decorativismului artelor ornamentale, de unde Arta Op preia ritmul repetitiv al modulelor.

il.2

Știm că geometrizarea a constituit, în decursul timpului, una dintre cele mai importante cuceriri intelectuale ale omului, devenind un instrument de gândire şi de creaţie curentă. Ornamentaţia geometrică este cea mai veche, comparativ cu celelalte elemente ale decoraţiei. O dovedesc îmbrăcămintea şi obiectele sălbaticilor, ca şi tatuajele amerindienilor.

Încă din Preistorie, la decorarea vaselor, omul a manifestat o mare inventivitate şi o preferință pentru forme geometrice simple, pe care le împrumuta din viaţa cotidiană: valurile apei, razele Soarelui, împletitura părului (**il.2**, Ceramică greacă antică, Vas de tip *keramikos*, http://en.wikipedia.org/wiki/Kerameikos).

Aici ar fi locul pentru a discuta despre principiul *modularităţii*, adică a folosirii câtorva elemente fundamentale – particule elementare – şi a anumitor reguli de construcţie şi recombinare pentru alcătuirea unei serii de structuri diferite, *modulare*. Modularitatea este foarte importantă în arta decorativă, unde câteva elemente originale simple, arhetipuri decorative, din arta neolitică sunt prezente și astăzi, combinate în modele mai complicate.

Astfel, aceste forme geometrice originare s-au dezvoltat treptat şi au fost supuse principiilor artelor decorative – simetrie, repetiţie, alternanţă, egalitarism, progresie, gradaţie –, întregind dinamica şi coeziunea compoziţionale. Un exemplu este ceramica greacă. Întâlnim aici un decor foarte echilibrat, de o sobră grandoare, ce utilizează pure motive geometrice – cercuri, linii ondulate sau frânte, benzi de triunghiuri sau romburi – în registre

[10] Ingo F. Walther (ed.), *Art of the 20th Century*, Köln, Taschen, 2000, p.164
[11] Dar deja se întâmplase acest lucru: în arhitectura barocă, în care dispăruse perspectiva frontală. Cf. Umberto Eco, *op. cit.*, p.159-160
[12] David Piper, *op. cit.*, p.409
[13] *Ibidem*, p.406

orizontale etajate. Începând cu mozaicurile şi vitraliile medievale sau renascentiste, se adaugă și bogăţia de efecte cromatice.

O notă aparte este arta decorativă a Islamului, unde arabescurile au constituit un exemplu de geometrie creatoare fantezistă, completând-o pe cea structurală. Aici tipic este ornamentul pur geometric, poligonal, care în general imită razele Soarelui: o stea în centru, din care se dispersează razele. Totuşi, această rigurozitate sugerează o remarcabilă libertate: aceste motive sunt unităţi autoreplicate, care se extind la infinit, destrămându-se pentru a naşte alt şi alt desen, ca într-un caleidoscop, acoperind suprafeţe mici sau uriaşe. În contextul islamic, această proprietate a motivelor demonstrează unitatea lui Dumnezeu şi a prezenţei Lui peste tot și ilustrează principiul unităţii în varietate şi a varietăţii în unitate.

3) Problema iluziilor optice

Nu putem să nu facem legătura între Arta Op şi problema iluziilor optice ale spațiului reprezentat (bidimensional sau tridimensional). Arta Op este un joc, o *jucare* optică a structurilor, în dorinţa ieşirii din bidimensional. Și aceasta atât în ceea ce privește construcția figurilor sau a formelor, cât și în privința cromaticii acestora.

a) Figura, forma. Din acest punct de vedere, lucrările Op sunt acele lucrări cărora – prin inducerea senzaţiei de vibraţie şi mişcare, efecte moarate, sclipiri, confuzia între adâncire şi bombare etc. – li se îmbogăţeşte valoarea artistică.

O metamorfozare a realului, o păcălire a minţii pentru a vedea altceva, aceasta este şi iluzia optică, a vedea altceva sau… altfel, dar atât de convingător, încât trebuie verificat de două ori pentru a realiza că nu există nici o „şmecherie”. Aşadar, iluziile optice exploatează posibilitatea de a greşi a privirii, care poate fi înşelată prin aceste desene, figurative sau abstracte, care sfidează logica. Un obiect sau altul? Posibil sau imposibil? Deasupra sau dedesubt? Întrebări care ţâşnesc din acest joc al formelor, din această punere la încercare a ochiului, care vede, în general, ceea ce se aşteaptă să vadă…

Iluzia optică a prezentat interes încă din cele mai vechi timpuri. Încă în Antichitate, vasele din sticlă egiptene descoperite la el-Amarna, de exemplu, au linii mişcătoare ce sugerează vizual valurile. Nu este vorba despre iluzie optică, dar impresia este de apă care curge pe corpul vaselor (mai ales extraordinara sticlă pentru parfum în forma unui peşte). La decorurile geometrice ale mozaicurilor romane, mai ales pavimentare, iluzia optică – prin suprapuneri sau prin modificarea progresivă a modulelor – poate fi halucinantă. Ca de altfel şi în cazul unora dintre decoraţiile pavimentare medievale sau renascentiste. După Renaştere, viziunea se va schimba, atât în pictură, cât şi în artele decorative, iluzia optică cu ajutorul geometrizării va lăsa treptat locul trompe l-oeil-ului („înşelarea ochiului”), acea tehnică picturală ce creează tipul de iluzie optică specifică operelor baroce şi rococo. Nu va mai ţine acum de organizarea structurilor în spaţiul plastic, ci de tridimensionalitatea obținută prin efecte de perspectivă liniară, sugerându-se adâncimea spațială, precum și prin modularea culorilor astfel încât să se obțină senzația de volum a unui corp. (De altfel, acest tip de iluzie optică este o reîntoarcere la iluzionismul picturii antice romane: al doilea stil pompeian, folosindu-se de efecte coloristice și de jocurile de lumini și umbre, *spărgea* planul pereților vilelor, spații imaginare invadând și lărgind camerele[14].)

Iluziile optice au ocupat un loc aparte în grafica secolului al XIX-lea. În mare, putem descrie câteva tipuri. Cele mai cunoscute sunt iluziile optice ambigue: „două figuri în una”. O tânără fată sau Baba-Cloanţa? Un pahar cu picior sau două profiluri? Forme negre pe alb sau un cuvânt? Şi una şi alta, desigur… Figurile instabile sunt oarecum similare cu imaginile ambiguu. În amândouă cazurile sunt două moduri de a interpreta figura, dar, dacă în cazul

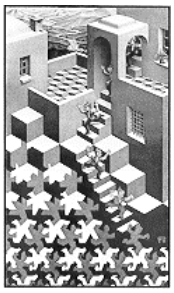
[14] Mai puțin în ceea ce privește perspectiva, care prezenta în Antichitate incertitudini, fiind un compromis între mai multe puncte din care erau privite aceste lucrări, de către un spectator care nu stătea într-un singur loc, nemișcat, ca în fața unui decor de teatru, ci se deplasa prin camera vilei ca într-un muzeu din zilele noastre. Cf. Pavel Florenski, *Perspectiva inversă şi alte scrieri,* Bucureşti, Ed. Humanitas, 1997, p. 33-39

figurii ambiguă vedem două figuri diferite, figura instabilă prezintă un subiect în perspective diferite. În cazul *Cubului lui Necker*, mintea umană percepe în plan umbrele unui cub ca pe un obiect tridimensional, dar imaginea bidimensională nu distinge partea din faţă de cea din spate… Alt tip de iluzie este efectul de moar[15], reprezentat de un tipar format cînd două grile similare sunt suprapuse; mutând un tipar peste altul putem crea efecte fascinante. Dimensiunea efectului este mărită prin utilizarea a două culori. Şi distorsiunea este o iluzie. În Iluzia lui Hering, liniile verticale, drepte şi paralele, par că se arcuiesc în afară sau înspre interior. Liniile oblice simbolizează perspectiva şi creează o falsă impresie de adâncime. Am lăsat pentru final obiectele imposibile, datorită importanţei pe care o prezintă pentru artişti. Tema aceasta cuprinde opere de artă cu obiecte care nu pot exista, *figuri neterminate*. Primul care le-a structurat a fost părintele figurilor imposibile: Oscar Reutersvard. Din 1934, când construieşte triunghiul imposibil (mai târziu, în 1958, redescoperit de R. Penrose), Reutersvard se va juca cu imposibilitatea figură-fond, cu obiectele contradictorii, cu ambiguitatea. Cu o remarcabilă bogăţie, dar şi cu economie a expresiei, el ne conduce într-o lume complet nouă, plină de obiecte şi senzaţii spaţiale inimaginabile; ne urcă pe scări fără sfârşit şi ne primeşte în casa lui în care pătrundem dintr-un colţ imposibil… Privită din punctul de vedere al artei pure, opera sa e o explorare ştiinţifică; dacă o privim logic, teoretic, e senzuală şi informală, mistică, poate.

În arta plastică, o figură aparte este graficianul danez Maurits Corneille Escher, interesat să extragă efecte suprarealiste din ceea ce pare la prima vedere real. În a sa *The illustrated history of art*, David Piper îl încadrează pe Escher în secţiunea figurativă a Suprarealismului, împreună cu Magritte şi Dali. Şi aceasta datorită scenelor sale cu iluzii vizuale halucinatorii. Oricum, Piper nu-l consideră deloc un suprarealist strict. Cele mai cunoscute opere ale lui Escher, devenite populare în *drug culture* a anilor ‘60 sunt aceste jocuri sofisticate de perspectivă, care prezintă cu precizie matematică imagini interpenetrabile de o mare ambiguitate.

Dar lucrările sale cu compoziţii pe bază de reţea iniţială sunt cele care intersectează Op Art-ul. Acestea sunt cunoscute sub numele de *tesselation*, caroiaje mozaicate, tipare de bază, în care modulele geometrice poligonale se transformă în module figurative şi invers, într-o succesiune subtilă de perpetuum mobile, fără spaţii între figuri, el preferând întotdeauna să folosească doar imagini în mişcare în modelele sale. Contrastul este necesar în *tessellation*: de culoare sau de valoare, el traduce dualismul pozitiv-negativ al spaţiului. Iar elemente ale simetrie, reflecţia şi translaţia sunt folosite din plin şi sunt datorate dragostei puternice pentru ordine a lui Escher. În plus, artistul adoră să evadeze jucăuş din închisoarea celor două dimensiuni, formele părând să se desprindă de suprafaţa plană şi să plece în spaţiu. Aşa e cazul cu băiatul care în *Ciclu* capătă forma de diamant, dar trei diamante ajung să formeze un cub, din asemenea cuburi obţinându-se casa din care pleacă copilul. Nu doar trecere de la figural la geometric, ci şi de la plan la efect de profunzime[16] (**il.3**, M.C. Escher, *Ciclu*, http://www.mcescher.com/gallery/switzerland-belgium/cycle/). De fapt, fascinat de conceptul infinitului, ajunge chiar să exploreze spaţiul dincolo de planul bidimensional. A sculptat suprafaţa unei mingi de lemn cu 12 figuri identice de peşti pentru a arăta că un plan *fragmentar* poate fi nesfârşit. Tot de tema infinitului este interesat şi în seria de *Limite ale cercului*", pe o suprafaţă plană, de data aceasta, unde experimentează cu variate scale ale figurilor de la centru spre margini.

[15] Cuvântul folosit de ţesători provine din cuvântul *mohair* – o ţesătură făcută din părul fin al caprei de Angora.
[16] M.C. Escher, *L'oeuvre Graăhique*, Berlin, Taschen, 1990, p.11

il.3

b) Culoarea. Contrastele cromatice simultane. Op Art-ul nu înseamnă doar jocul modulelor geometrice. Cromatica acestora joacă şi ea un rol important, accentuând inducerea unei senzaţii sau a alteia, sporind un efect sau atenuându-l, oricum nuanţând mai subtil decât un simplu contrast valoric. Folosindu-se de reguli ale fizicii culorilor şi de acţiunea lor în câmpul cromatic, intenţia Artei Op a fost aceea de a obţine o anumită instantaneitate.

Orfismul[17], afirmat la Salonul Independenţilor din Paris în 1913, va sta la baza căutărilor Artei Optice, prin importanţa acordată valorilor vizuale ale diferitelor culori. Este o abstracţie pur imaginară, derivată din Cubism şi Futurism şi transformată liric cu ajutorul culorilor pure, al dinamismului şi al contrastelor simultane. Se creează o accentuată impresie de mişcare, de luminozitate, pe un suport de reţele cu linii elicoidale sau circulare, dispuse într-un ritm impar. Se mai folosesc termenii *simultaneism* şi *sincronism*, pentru a marca citirea imaginii ca pe o compoziţie muzicală. La Robert Delaunay, realitatea este redată prin impresii cromatice, care capătă în compoziţie mişcare şi ritmuri specifice percepţiilor optice. Cromatica pare că ar construi singură tabloul: sugerează formele, spaţiul, mişcarea. El îşi organizează figurile astfel încât să sugereze adâncimea[18], folosindu-se de efectele spaţiale ale culorilor. Ale sale *Forme circulare* sunt considerate primele picturi non-figurative ale unui artist francez[19]. Prin ritmul care evocă mişcarea (aştrilor), el introduce timpul în pictură[20]. În cazul femeilor din tablourile lui Kupka, descompunerea spectrului culorilor completează succesiunea figurilor. Kupka nu va exacerba nici lirismul Orfismului muzical, nici geometria raţională a Neoplasticismului, sinteza sa mergând în direcţia schematizării mecanismului mişcării. Energia *Discurilor* sale o evocă pe cea a Futurismului. „Atâta vreme cât arta nu este eliberată de obiect, ea rămâne descriptivă... degradându-se prin folosirea înţelesurilor defective”[21]. Astfel, el depăşeşte graniţa dintre figurativ şi non-figurativ, „in-obiectiv”[22].

Contribuţia **Bauhaus**-ului la dezvoltarea dezvoltarea Artei Optice este în legătură mai ales cu aplicaţiile practice ale acestei arte. Sub semnul reacţiei faţă de Expresionism, Şcoala Bauhaus şi-a propus realizarea unităţii dintre arhitecţi, sculptori şi pictori, între monumental şi decorativ, militând pentru ideea sintezei dintre artă, artizanat şi industrie, pentru ceea ce se va numi *interdisciplinaritate*. Dar cercetările unora dintre reprezentanţi vor contribui la dezvoltarea Op Art-ului în ceea ce priveşte aplicarea unor reguli ale fizicii culorilor şi la acţiunea lor reciprocă în câmpul cromatic. Johannes Itten, în tablourile sale nonfigurative, se ocupă de problemele exprimării prin culoare a picturalităţii pure. Prin

[17] Termenul este considerat de critica actuală ca un cuvânt de poet (Apollinaire), o invenţie literară, aproape fără conţinut, nereflectând o mişcare picturală reală. Cf. Alain şi Odette Virmaux, *op. cit.*, p.154
[18] Charles Bouleau, *Geometria secretă a pictorilor*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1979, p.245
[19] David Piper, *op. cit.*, p.399
[20] Bernard Dorival, *Pictori francezi ai secolului XX. Nabişti, fovi, cubişti, 1889-1914*, vol.I, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1983, p.133
[21] David Piper, *op. cit.*, p.399
[22] Bernard Dorival, *op. cit.*, p.131

dispunerea geometrică (aici întâlnindu-se cu programul *De Stijl*[23]) urmăreşte capacitatea de expresie a unui ton în funcţie de cea a tonurilor vecine. În construcţiile geometrice ale lui Josef Albers, miza este efectul psihic al simultaneității constrastelor. Pe urmele neoimpresioniştilor (la care ochiul privitorului este obligat să perceapă comprimat), Albers a dus mai departe cercetările lui Delaunay, în ceea ce priveşte *contrastele simultane*, cromatice dar și ale formelor statice şi dinamice. Forțând privitorul să aibă două percepţii contradictorii în acelaşi timp, ceea ce el numea „interacţiunea culorilor" se traduce în picturile colorate prin oscilaţia între percepţia spaţială şi cea plană, iar în desenele alb-negru, prin mişcarea înainte şi înapoi, între pozitiv şi negativ, între convex şi concav. Culorile şi formele devin ambigue, modificându-se mereu în funcţie de vecinele lor. Dar la Albers picturalitatea tentelor nu conferă lucrărilor sale caracterul decorativ din operele Op Art, el chiar refuză pentru creaţia sa termenul Op Art, în favoarea sintagmei *perceptual painting*. Totuși, în seria de desene liniare albe sau negre, *Structural Constellation*, ca şi Escher, Albers se joacă cu iluzia optică, cu oscilarea continuă între înainte şi înapoi, între percepţia plană şi cea spaţială, între pozitiv şi negativ, convex şi concav[24].

4) Sugerarea mişcării în artă

Într-un fel legată de problema de mai sus, a iluziilor optice ale spațiului sugerat, supus transformărilor legate de crearea diferitelor senzaţii vizuale (de volum, de lumină, transparențe coloristice etc.), este și problema sugerării mişcării, a spaţio-temporalităţii, într-o operă de artă în fapt statică. Este tot o iluzie, o creare a ceva ce nu există în planul lucrării.

O dată cu apariția fotografiei, imaginea mişcării reale este analizată și descompusă amănunțit. Sunt fotografiate personaje în mișcare, fiecare cadru fiind de fapt un fragment al timpului, incitând la meditații asupra scurgerii inefabile a acestuia.

În pictura modernă, socotim că primii preocupaţi de redarea în artă a mişcării ritmice sunt futuriştii, care, începând cu 1909, lansează mai multe manifeste artistice în care se militează pentru o creaţie artistică în legătură cu noile direcţii ale civilizaţiei: dinamism, viteză, maşinism.

Însă, de-a lungul timpului, au existat anticipări chiar ale căutărilor futuriste.

În general, preocupări pentru sugerarea mişcării în artă au existat încă din cele mai vechi timpuri. În relieful antic egiptean *Bocitoarele*, din timpul Regatului Nou, limbajul grafic al repetiţiei şi variaţia liniilor şerpuitoare ale braţelor femeilor, legate într-un ritm continuu, se apropie – de altfel şi prin felul pasional de a simţi – de timpurile moderne. Ce ar putea fi aici decât încercarea de a reda mişcarea elastică a corpurilor în ritmuri decalate? În *Vânătoarea*, acest tablou-sinteză în care renascentistul Paulo Ucello a rezumat întreaga sa carieră creatoare, în afară de mişcarea provocată de forţa direcţionată spre centru a liniilor perspectivice (cu atât mai puternică în contrast cu nemişcarea verticalelor copacilor), pictorul defazează, în anumite fragmente ale tabloului, mişcările câinilor. La Bruegel, un întreg tablou, *Parabola orbilor*, descompune parcă mişcarea unui singur personaj, redând toate stadiile căderii oamenilor, care, paradoxal, cu toată mişcarea lor, par şi mai imobili. Pentru că, de fapt, este surprins, ca într-un instantaneu fotografic, un singur moment în timp. Tocmai această încremenire o surprinde Géricault în *Derby la Epsom*, unde, ca într-un instantaneu fotografic, pictorul romantic redă un moment atât de fulgurant al mişcării încât ochiul uman de fapt nu-l poate surprinde, precum aparatatele performante[25], suspendând caii cu toate cele patru picioare în aer, într-o flotare nefirească. Cu toate acestea, impresia vitezei este aici cu atât mai firesc redată.

[23] Fondatorii revistei chiar considerau Cubismul ca stând la baza Neoplasticismului.
[24] Ingo F. Walther (ed.), *op. cit.*, p.345
[25] George Oprescu, *Theodore Gericault*, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1962, p.80

Revenind la **Futurism**, pictorii acestui curent au în comun preocuparea pentru redarea juxtapusă a mai multor secvenţe progresive[26] din existenţa în timp (şi deci în mişcare[27]) a lucrului reprezentat (obiect sau fiinţă). Dinamismul este tema însăşi a Futurismului. Efectul obţinut este asemănător cadrelor care se succed într-un film cinematografic. Datorită persistenţei imaginii pe retină, obiectele în mişcare se multiplică şi se deformează, ca nişte vibraţii care dau naştere unor forme abstracte, dinamice. Acest nou stil are la bază: extrema simplificare a motivului, lipsit de orice anecdotic sau sentimental, la care se adaugă punerea în pagină a imaginii, curajoasă, dinamică; iar lumina are o nouă funcţie, de descompunere a imaginii într-o adevărată mişcare luminoasă.

Stilul lui Severini, Bala, Carrà, Russolo, Boccioni se sprijină pe descompunerea ritmică a obiectelor, precum şi pe interpenetrarea planurilor şi pe simultaneitatea percepţiei, aici analogia cu viziunea Cubismului fiind evidentă. Iar tuşele ce sugerează mişcarea aerului declanşată de viteza maşinilor, conduc privirea spre centrul de interes. În *Stări ale minţii*, Boccioni spera „să forţeze culorile şi forma să se exprime ele însele", să-şi exprime energia latentă[28]. Formele îşi pierd corporalitatea, devenind doar sugestia unui ritm. Giacomo Balla descompune imaginile similar cadrelor fotografice (*Dinamismul câinelui în lesă*, *Fetiță alergând în balcon*), în dorința de a reda continuitatea mișcării în timp, dar și succesiunea stadiilor ei în spațiu (ca într-un film realizat în slow-motion). În *Fetiță…*, tehnica (divizionistă) dizolvă și mai mult forma, descompunând și culoarea, mărind dificultatea percepției.

Întâlnim chiar o sinteză între Futurim şi Cubism, în care se rezolvă problema redării izolate a momentelor, exprimând-se timpul în mişcare. Este vorba despre **Cubo-futurismul** din unele operele ale lui Malevich, caracterizat prin aplatizarea spațiului pictural, prin aducerea în prim-plan a fundalului (acesta rămăsese nedescompus în Cubism și static în Futurism). Profunzimea este anulată, iar obiectele sunt reduse la suprafețe, pierzându-se în fond[29].

În afară de demersul său cel mai important, de factură dadaistă, părintele ready-made-urilor, Marcel Duchamp, va fi şi el preocupat de redarea mişcării, plecând de la cercetările futuriştilor. În al său revoluționar *Nud coborând o scară*, influenţat de Futurism, dar căruia îi va depăși naturalismul[30], el va prezenta – în viziunea sa dinamizată asupra Cubismului, stranie prin multiplicarea ritmurilor – nu diferite faţete, ci mai curând diferitele poziţii statice ale aceluiaşi personaj. Fragmentele repetă forma omenească de bază, aplicată ritmului scării, dar complet imobilă. La fel de înghețat este și timpul. Pentru că de fapt, și în acest caz, ca și în cel al operelor futuriste, nu se obține impresia mișcării, ci descrierea mecanismului acesteia. Iar în ce privește timpul, cu cât este mai divizat, cu atât este mai încremenit.

---

[26] „...un cal în goană nu are patru picioare: are douăzeci şi mişcările lor sunt triunghiulare", scria Marinetti în *Manifestul futurismului*. Apud Grigore Arbore, *Futurismul*, București, Ed. Meridiane, 1975, p.39

[27] Prezentarea duratei sub forma mişcării îşi are începuturile în dinamismul picturii baroce. Cf. Charles Bouleau, *op. cit.*, p.246

[28] David Piper, *op. cit.*, p.400

[29] Codrina-Laura Ioniță, *Invizibilul în arta abstractă a secolului XX. Kandinsky, Mondrian, Malevich*, Chișinău, Ed. Tehnică – Info, 2004, p.74-76

[30] Cu privire la *Nud…*, Duchamp își va exprima el însuși interesul pentru redarea abstractizată a mișcării: „Nu este vorba în acest tablou despre o pictură, ci despre o organizare a unor elemente cinetice, despre o expresie a timpului și a spațiului prin prezentarea **abstractă** (n.n.) a mișcării". Cf. Frank Popper, *L'art cinetique*, Paris, Gauthier-Villars Éditeur, 1970, p.45

il.4

Dar Duchamp va fi chiar un precursor direct al Op Art-ului, interesat fiind de mişcarea care naşte iluzii optice, în discurile (**il.4**, Marcel Duchamp, *Disc cu spirale*, http://www.mfranck.com/art/duchamp6.htm) şi în rotoreliefurile sale, precum şi de mişcarea în tridimensional, mişcare propriu-zisă, el introducând termenul *mobiluri* folosit mai târziu de Calder.

De altfel, preocupările pentru mişcarea redată în artă se extind la sculptura ronde bosse: Boccioni redă mişcarea prin întinderea şi deformarea volumelor. În *Dezvoltarea unei sticle în spaţiu*, Boccioni exprimă pentru prima oară dinamismul futurist al formelor, analizând obiectul în manieră cubistă[31]. Ideea aceasta a fost preluată de constructiviştii ruşi. Calder, deşi mai târziu (începutul anilor '30), a fost primul artist care a inclus efectiv mişcarea în opera de artă: după *stabiluri*, *mobilurile* sale vor fi mişcate mecanic sau prin curenţii de aer. Ele vor duce mai departe viziunea constructivistului Gabo, creaţiile lui se vor mişca cu adevărat, o dată cu mişcarea spectatorului. Prin aceasta, Calder este precursor al Artei Cinetice. Dar şi în ceea ce priveşte Arta Op Calder are aportul său de pionier: în litografiile sale, jocurile grafice dau senzaţii optice de mişcare continuă sau de suprapuneri în spaţiu.

Deşi întemeiată, aşa cum am văzut mai sus, pe o multutidine de fundamente de o mare diversitate, sinteza obţinută de Arta Optică este surprinzător de originală şi fermecătoare. În caruselul ameţitor al artelor secolului XX, Op Art-ul constituie o viziune aparte, novatoare şi foarte atractivă, datorită combinării aproape şocante a rigorii matematice a structurilor, cu ludicul iluziei optice. Rezultatul este însă armonios şi echilibrat, foarte provocator pentru imaginaţie în privinţa senzaţiei de permanentă „ne-odihnă" pe care o induce privitorului (**il.5**, Victor Vasarely, *Vega-Nor*, http://www.op-art.co.uk/victor-vasarely/).

il.5

BIBLIOGRAFIE

Arbore, Grigore, *Futurismul*, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1975

Bouleau, Charles, *Geometria secretă a pictorilor*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1979

Châtelet, Albert Bernard, Groslier, Philippe (coord.), *Istoria artei*, Bucureşti, Ed. Univers enciclopedic

Dorival, Bernard, *Pictori francezi ai secolului XX. Nabişti, fovi, cubişti, 1889-1914*, vol.I, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1983

Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Ed. Paralela 45, Piteşti Bucureşti, 2002

Escher, M.C., *L'oeuvre Graăhique*, Berlin, Taschen, 1990

[31] David Piper, *op. cit.*, p.401

Florenski, Pavel, *Perspectiva inversă şi alte scrieri*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1997

Hazan, Fernand (ed.), *Istoria ilustrată a picturii. De la arta rupestră la astra abstractă*, București, Ed. Meridiane, 1973

Ioniță, Codrina-Laura, *Invizibilul în arta abstractă a secolului XX. Kandinsky, Mondrian, Malevich*, Chișinău, Ed. Tehnică – Info, 2004

Jaffé, Hans L.C., *Piet Mondrian*, New York, Harry N. Abrams, In., 1985

Oprescu, George, *Theodore Gericault*, București, Ed. Meridiane, 1962

Piper, David, *The illustrated history of art*, New Jersey, Crescent Book, 1995

Popper, Frank, *L'art cinetique*, Paris, Gauthier-Villars Éditeur, 1970

Turner, Jane (ed.), *The Dictionary of Art*, vol.8, 22, New York, Grove's Dictionaries Inc., 1996

Virmaux, Alain și Odette, *Dicționar de mișcări literare și artistice contemporane*, București, Ed. Nemira, 2001

Walther, Ingo F. (ed.), *Art of the 20th Century*, Köln, Taschen, 2000

WILL ROMANIANS COLONIZE BRITAIN?

Andrea Peterlicean, Assist. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: By convention, identity is shaped by the meanings assigned to phenomena, the common idea shared by a group of people about the national symbols, geography, values and attitudes, habits and behavior, language and achievements. This paper investigates the perceptions of Romanian students regarding values and attitudes considered to be British and attempts to find out if life in the UK is considered attractive enough to trigger a serious migration to the isles.

Keywords: identity, social norms, student talk

Introduction

Recent reports in the media focus on the issue of how the British authorities and public opinion are concerned with the status of Romanian and Bulgarian citizens that should be granted limited rights and employment opportunities in the UK. The British seem to worry about a possible colonization by the Eastern Europeans, even if the number of Romanians that seek employment and a new life on the British Isles has not increased significantly over the past few months. Although living conditions are challenging in present day Romania, the number of migrants to the UK does not appear to soar. The promise of a better future might appeal to the younger generations and this is why in this paper we present some of the conclusions drawn about this issue. A group of 80 students, aged 18 – 21 were interviewed about how they view the prospect of migrating to the UK to start a new professional/personal life away from home.

A psychological sense of community

A study carried out in 2005 attempted to identify what the inhabitants of the British Isles regard to be *British*, in terms of behaviors, success stories and attitudes (http://www.ethnos.co.uk/pdfs/9_what_is_britishness_CRE.pdf). The study aims at finding out what makes Britain's multicultural society cohesive and successful. In this paper we try to identify some of the processes through which perceptions of the notion of *Britishness* are told, maintained and challenged by a group of Romanian students. The question of shared perceptions and beliefs should give some indication about how social identity and group perceptions are shaped in a fragile global community.

Globalization is supposed to bring the world closer together. According to the online version of the Merriam-Webster Dictionary, globalization refers to "the development of an increasingly integrated global economy" where trade and capital flow are free. Globalization also means "the tapping of cheaper foreign labor markets" (http://www.merriam-webster.com). Compliance with EU regulations made the British authorities worry about an expected 'flood' of Romanians that would (supposedly) create problems. In 2014, British newspapers report a number of approximately 500 Romanian rough sleepers on the streets of London, in a context where more than half of the homeless population in England is said to come from overseas countries. Dr. Ion Jinga, Ambassador of Romania to the UK voiced his concern about what is perceived as the Romanian invasion in an article published online. The August 2013 report of the Office for National Statistics (www.ons.gov.uk) states that approximately 158.000 Romanian and Bulgarians are born resident in the UK. The same report states that the end of the labor market restrictions "could impact migration flows to the UK". There seems to be a discrepancy between the amount of concern and the relatively small number of Romanians that may or may not visit or settle in the UK: the "… figures for year ending December 2012 show the number of UK residents who were born abroad was

7.7 million, of those; 5.0 million came from outside the EU and the remaining 2.6 million from within the EU". Non-EU and Non-UK numbers prevail among the holders of British citizenship.

All these and other factors create a sense of psychological unease when it comes to how we, Romanians are perceived in the UK and also globally. But do we really intend to initiate a Romanian conquest that could link the isles more closely with a *global* Europe and world? What are the perceptions of the young generation about the British and how strongly motivated are they to pursue happiness across the Channel?

National identity and the sense of belonging to a certain group of people within given geographical boundaries have been changing in what has been called a globalizing world (Bal and Willems, 2014). From a psychological point of view, the emotional climate in groups and the subjective perception of belonging to a community are critical in order to establish a rapport between people and their living surroundings/environment. It is a subjective matter that includes membership, power; the satisfaction of one's needs and shared history and participation. Sarason argued that a feeling of belonging to a community helps individuals define their identities (Sarason, 1974). McMillan & Chavis (1986) went on to include the notion of commitment in defining community. More recent research suggests that the notion of conscious identification be included in the definition. Taking into consideration the general theoretical framework, a study was initiated to determine how well-anchored are Romanian students in their native land and if/how they are motivated to migrate to the UK.

Perceptions of *Britishness*

In the course of our investigation, a word association task and sentence completion tasks were administered. The word association task was aimed at discovering which ideas and thoughts Romanian students have about life in Great Britain. The sentence completion task enabled students to express themselves freely on a number of topics, such as: what they know about the UK, what they perceive to be attractive about living in the UK, if/why they would travel to the UK. A number of questions were later addressed in order to establish the views and perceptions of Romanian students about life in Great Britain. Some of the questions asked were: What is your representation of Britishness? What are the best known British symbols? Who are the British people? What do British people value? What sort of behaviours are typically British? What sort of language(s) do the British speak? The final question they were asked to answer was if they would consider living and working in the UK for a while/permanently and for what reasons.

Interview data

Eight out of ten students interviewed believe that *Britishness* means a mixture of cultural features, characteristic of the inhabitants coming from all corners of the world that make up British society today. To them, the British are a group of people where Indians, Turks, Chinese and Africans make up a majority. One in five students identified the Welsh and the Scots as being British. There is also a clear distinction made by Romanian students between the English and the Irish and nearly a third of the interviewees claim to have friends and/or relatives living in the Republic of Ireland. The best know British symbols named by the participants were, in this order: the Queen, soccer and the pound sterling. Students also name The Beatles, The Big Ben and the kilt. In terms of typically British behaviour, students perceive fish and chips as their favourite dish, going to football matches as their preferred pastime activity and drinking beer as a common social habit. In terms of language(s) spoken, nearly all the participants reported that British English is the national language while they also mentioned that the languages spoken by different ethnic groups are also widely used. One in ten students named Gaelic to be one of the languages spoken. Students think that

living in Britain would have advantages and disadvantages. On one hand, the price of food is perceived to be lower than in Romania and clearly better in terms of the ration between income and expenditure. Moreover, the minimum hourly wage students expect to receive in the UK amounts to 6 pounds, whereas in Romania it is much lower. On the other hand, living expenses are perceived to be higher in the UK than in Eastern Europe and students believe that the lifestyles of the two countries greatly differ. In this respect, eight in ten students would prefer the food and social customs of their native land to the blend of social and cultural traits in the UK. Nearly all interviewees agree that there are more challenges to be faced in the UK than in Romania.

Conclusions

While the data collected from the interviews has not been fully processed, the partial results we obtained seem to indicate a rather superficial knowledge on behalf of the Romanian students as regards what life in Britain could be like. Friends and family members, access to the Internet and media may help them find out more about the UK. However, most students would prefer to remain in their native land to continue their studies and then take up work. In terms of study opportunities, only one in ten students would like to study in the UK for a while or would consider participating in the Erasmus mobility programme at an institution from the UK. Overall, the interviewed group's opinion seems to be in favour of remaining in Romania. Settling in the UK would not make them happy, while traveling to London or Dublin was named by four out of five students as a holiday activity they would consider.

Bibliography

Bal, E., Willems, R. *Introduction: Aspiring migrants, local crises and the imagination of futures 'away from home'* in *Identities: Global Studies in Culture and Power* Volume 21, Issue 3, 2014 Special Issue: Aspiring migrants, local crises, and the imagination of futures 'away from home' (http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1070289X.2014.858628#.U15quvmrGPt)

http://www.ethnos.co.uk/pdfs/9_what_is_britishness_CRE.pdf

http://www.huffingtonpost.co.uk/dr-ion-jinga/romanians-migration-to-the-uk_b_4712985.html.

ANGLICISMS IN ROMANIAN EXPLANATORY DICTIONARIES

Vlad Preda, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: We have commented on the way Anglicisms are recorded in two Romanian dictionaries, DEX and DEXI, and suggested several solutions for a systematization of the information contained by the lexicographical entry. We have referred to way Anglicisms are selected, while highlighting the absence, in the dictionaries, of certain frequently used Anglicisms.

Keywords: Anglicism, norm, orthographical, orthoepic, adaptation

1. Obiectivele comunicării de faţă sunt:

a) de a prezenta unele observaţii asupra modului în care sunt înregistrate *anglicismele* în dicţionarele româneşti de tip explicativ, cu excepţia informaţiilor semantice;

b) de a comenta „selecţia" pe baza căreia unii termeni sunt înregistraţi, alţii, în ciuda unei frecvenţe semnificative, nu sunt neînregistraţi;

b) de a oferi unele soluţii care să contribuie la sistematizarea înregistrării lexicografice a cuvintelor recente, în mod special, a *anglicismelor*.

2. E obligatoriu ca o nouă ediţie a unui dicţionar să se bazeze atât pe revizuirea atentă a inventarului lexical preluat din ediţia precedentă, cât şi pe îmbogăţirea acestuia cu noi unităţi lexicale. Noile ediţii ale *DEX*-ului sunt, potrivit titlului lor, „revăzute şi adăugite". Revizuirea noului tiraj al *DEX*-ului din 2012 s-a limitat la notarea sensului peiorativ la toate cuvintele din familia lexicală *ţigan* şi *jidan*. În ce priveşte „adăugirea", de regulă, dicţionarele de tip explicativ completează inventarele lexicale ale vechilor ediţii cu termeni recenţi, a căror frecvenţă în uz impune introducerea lor.

Dacă autorii noului *DOOM* anunţă în prefaţă adăugarea a 2500 de termeni noi şi marcarea lor cu asterisc, termeni importaţi de diferitele terminologii, mai ales din engleză, autorii *DEX*-ului plasează informaţia despre 7000 de articole noi pe coperta finală (sau a patra, cum i se mai spune), iar în *DEXI* nu se precizează acest număr.

Autorii ediţiei a II-a revăzute şi adăugite a *DEX*-ului propun două obiective: „punerea de acord a ediţiei anterioare a *DEX*-ului [...] cu normele ortografice, ortoepice şi de punctuaţie din ediţia a II-a a *DOOM*-ului [...] şi aducerea la zi a inventarului lexical prin introducerea în lista de cuvinte a termenilor noi, înregistraţi în *DOOM*[2], precum şi a definiţiilor acelor termeni care aparţin unor domenii de mare interes şi de actualitate pentru publicul larg (informatică, finanţe, religie, drept, medicină etc.)" (*Prefaţă la ediţia a II-a*). De ce definiţiile termenilor din „domenii de mare interes şi de actualitate pentru publicul larg" trebuie aduse la zi? N-au fost bine concepute? S-au schimbat în intervalul atât de mic dintre ediţiile dicţionarului?

În Prefaţa la *Dicţionarul explicativ ilustrat al limbii române* (Arc & Gunivas, 2007), două dintre obiectivele propuse reţin atenţia: „de **a da la iveală** un dicţionar explicativ **actualizat**" şi „înregistrarea celor mai recente cuvinte pătrunse în limba română" (subl.ns.). *A da la iveală* se foloseşte în româna actuală cu sensul „a da pe faţă, a dezvălui, a divulga, a destăinui". Sensul învechit „a tipări" e aproape scos din uz. Determinantul ***actualizat*** presupune updatarea sau aducerea la zi a inventarului unei ediţii anterioare a *DEXI,* or nu e cazul. Referirea la cuvintele recente e neclară, din cauza lungimii exagerate a frazei, a coordonării unor gerunzii şi a unei construcţii complexe, intercalate: „Cuvintele intrate de curând în limbă şi care nu au fost adaptate sistemului fonetic românesc, păstrând forma etimonului sau care nu au forme flexionare (în special cele de origine engleză), au fost

considerate ca făcând parte din fondul lexical al limbii române, având tendinţa de extindere la un număr tot mai mare de vorbitori şi, ca urmare a circulaţiei lor în domenii de mare importanţă pentru realităţile economice şi socioculturale româneşti, de adaptare fonetică şi de încadrare morfologică." (*DEXI,* VII). Să înţelegem că neadaptarea fonetică şi morfologică a unor cuvinte recente determină includerea acestora în fondul lexical al românei? Că acest lucru determină şi extinderea lor la un mare număr de vorbitori? Poate e vorba de extinderea utilizării lor de către tot mai mulţi vorbitori!

Normele lexicografice după care a fost alcătuit *DEX*-ul sunt superficial prezentate. În schimb, din prefaţa *DEXI,* luăm cunoştinţă cu aceste norme. Structura redactării cuvintelor cuprinde: „cuvântul-titlu, transcrierea fonetică (acolo unde este cazul, pentru transcrierea pronunţiei unor neologisme care au păstrat forma etimonului şi nu s-au acomodat limbii române, utilizându-se simboluri din alfabetul stabilit de Asociaţia Fonetică Intenaţională), valoarea gramaticală, paranteze de circulaţie, de domeniu etc., descrierea semantică pe baza unei scheme logice, pornindu-se de la cel mai cunoscut sens către sensurile cu o circulaţie restrânsă, specifică sau care sunt învechite; fiecare sens conţine: definiţia, evoluţiile de sens, utilizări stilistice, schimbări gramaticale, construcţii fixe. Paragraful final, nonlexical cuprinde indicaţii privind (atunci când e cazul) silabarea, variante de accent, variante de pronunţie, forme flexionare (plural, prezent indicativ), variante lexicale; după bara oblică este indicată etimologia." Semnalez câteva inadvertenţe! „Paranteze de circulaţie" sunt mai degrabă precizări privind apartenenţa unui cuvânt la un anume subansamblu al vocabularului. „Descrierea semantică" este, de fapt, ordonarea sensurilor potrivit gradului de cunoaştere a acestora. „Evoluţiile de sens" nu pot apărea la „fiecare cuvânt", aşa cum precizează autorii. Acestea apar la anumite cuvinte. Dacă paragraful final e „nonlexical", de ce cuprinde şi „variante lexicale"? Cum se ştie, bara oblică separă formule alternative ori formule distributive. Cum se justifică folosirea acesteia înaintea indicaţiei etimologice?

DOOM-ul cel nou indică sursele din care au fost preluaţi termenii noi şi motivează subiectiv, dar convingător preferinţa pentru înregistrarea acestora, în locul ignorării problemei respective. *DEX*-ul nou şi *DEXI* nu indică sursele, ci doar motivează înregistrarea lor datorită impactului deosebit al unor domenii (informatică, politologie, comerţ, medicină, religie, drept ş.a.) asupra vorbitorilor.

3. Cuvântul *anglicism* înseamnă, potrivit dicţionarelor româneşti, „cuvânt sau expresie specifică limbii engleze". În *DEX, DN, MDN, DEXI* se adaugă precizarea privitoare la neintegrarea *anglicismelor* în sistemul limbii române. În ediţiile *DEX*-ului apare şi precizarea că acest împrumut e făcut „fără necesitate". Stoichiţoiu consideră că pentru împrumuturile adaptate sistemului limbii române şi frecvent utilizate e nepotrivită „calificarea de *anglicism*". Se referă la termeni precum *fan, job, hit, star, stres, şort, top.*" (Stoichiţoiu 2001:81).

Forma grafică şi, parţial, cea fonetică a unor *anglicisme* sunt cele din engleză: *background, banking, brainstorming, bypass, copy-paste, copyrighter, crossing-shot* ş.a. În funcţionarea morfosintactică însă, mărcile de plural, cele cazuale, articularea, încadrarea verbelor în categoria verbelor cu sufix de indicativ prezent *–ez/-eaz-*, topica postpusă a adjectivelor faţă de substantivul regent, dublul statut morfologic, substantivizarea, adjectivizarea, locuţionalizarea sunt rezultatele *adaptării* lor: *backgroundul, a face banking, brainstormingul, un bypass, copy-paste-ului, copyrighterul, crossing-shoturi, printează* ş.a.

În comunicarea prezentă, voi utiliza *anglicism* pentru împrumuturile mai mult sau mai puţin recente din engleză, indiferent de nivelul adaptării lor la normele limbii române. Dacă delimitarea între „mai mult sau mai puţin recent" e irezolvabilă, etimologia *anglicismelor* e certă. Voi folosi, aşadar, cuvântul *anglicism* cu semnificaţia existentă în dicţionarele româneşti. Am în vedere *anglicismele* necesare, adică acelea care nu au

corespondent românesc sau, chiar dacă au corespondent, sunt mai „economice”, mai elocvente şi se bucură de o mai largă circulaţie decât echivalentele lor româneşti, existente anterior împrumutării ori „create” ulterior: *stres, clip, grant, master, rating, OK, second hand, banner, brand, lobby, mall* ş.a. De asemenea, am în vedere şi *anglicismele* „de lux”, care sunt nejustificate, deoarece concurează fără rost termeni româneşti: *advertising* „publicitate”, *team* „echipă”, *consulting* „consultanţă”, *visiting professor* „profesor invitat”, *cutter* „cuţit”, *drink* „băutură”, *driver* „şofer” ş.a. Resping precizarea din *DEX,* conform căreia *anglicismul* este împrumutat „fără necesitate, de o altă limbă şi neintegrat în aceasta”, deoarece atribuie injust caracteristica de inutilitate fenomenului de împrumutare a *anglicismelor.*

În ultimii douăzeci de ani, pătrunderea împrumuturilor din engleză aparţinând diferitelor terminologii s-a datorat, în mod evident, necesităţii de a denumi realităţi noi, pentru care româna nu avea termeni proprii: *byte, browser, cip, desktop, e-mail, folder, i-pad, link, modem, mouse, scanner, site, a se loga, a se deloga, a reseta, a upgrada* ş.a.

3.1. Următoarele observaţii se bazează pe analiza modului în care *anglicismele* sunt înregistrate în două dicţionare explicative: noul tiraj al *DEX*-ului şi *DEXI.* Am în vedere evidenţierea raportului dintre principiile lexicografice stabilite de autorii acestor dicţionare şi înregistrarea acestor cuvinte. Scopul acestor observaţii este acela de a contribui la sistematizarea înregistrării lexicografice, îndeosebi a *anglicismelor* în dicţionarele de tip explicativ.

3.1. Următoarele observaţii se referă la o serie de inconsecvenţe în înregistrarea anglicismelor.

3.1.1. La nivel fonetic, adaptarea *anglicismelor* înseamnă o aproximare a pronunţării, adăugând inventarului fonologic românesc unităţi nespecifice, preluate din engleză, precum cele din cuvintele: *thriller, think-tank, breaking news, advertising, attachment, flashback, forehand, gadget* ş.a. Autorii celor două dicţionare, prin indicarea pronunţiei cu ajutorul unor grafeme din alfabetul fonetic internaţional, semnalează faptul că adaptarea fonetică nu s-a produs. Prin forma cuvântului-titlu, se evidenţiază faptul că nici adaptarea grafică nu s-a produs: *advertising, afterbeat, after hours, after-shave, agreement, airbag, all right, antidumping, artnapping, babysitter, banner, book-maker, broker, cheeseburger, cocker, dealer, designer, globe-tootter, goalkeeper, hacker, hamburger, kidnapper, outsider, rocker, setter, stripper, trainer* ş.a. Pronunţarea englezească a segmentului final *-er* este transcrisă când „româneşte”, ca în *DEX* (*-ăr*), la *blazer, charter, cutter designer, driver, flipper, globe-trotter, hacker, hamburger, marker, outsider, over, pager, player, plotter, rapper, remember, rocker, scanner, stripper, trainer* ş.a., când cu grafemul „ə” din alfabetul fonetic internaţional, ca în *DEXI.* Inexplicabil este faptul că acelaşi segment final, în ciuda rostirii generalizate [*–ăr*], este transcris fonetic [*–er*] în cuvintele: *computer, poster, prompter, server, starter* (transcriere preluată din *DOOM*[2]) ş.a.

Personal, optez pentru o transcriere fonetică accesibilă celor mulţi, acel „compromis între transcrierea ştiinţifică […] şi ortografia românească curentă”, cu toate imperfecţiunile unei asemenea transcrieri utilizate în *DOOM*[2] şi în *DEX.*

Locul potrivit parantezelor pentru transcrierea fonetică este, după opinia mea, cel imediat următor cuvântului-titlu, ca în *DEXI,* nu ca în *DEX,* după toate celelalte informaţii. Transcrierea fonetică a cuvintelor care nu s-au adaptat din punct de vedere fonetic trebuie făcută cu ajutorul literelor din alfabetul românesc, care notează uneori aproximativ sunetele proprii englezei şi, rar, acolo unde se impune, cu grafeme din convenţia internaţională.

3.1.2. Forma grafică a împrumuturilor din alte limbi, inclusiv a *anglicismelor,* rezistă mai bine procesului de adaptare. Prin urmare, adaptarea grafică e ulterioară celei fonetice. Păstrarea grafiei originale evidenţiază neechivoc etimonul. Din exemplele de mai sus

(*advertising, after hours, after-shave, advertising, agreement, airbag, all right, antidumping, artnapping* ş.a.) rezultă că, împreună, forma grafică şi cea fonetică, redau etimonul englez. Scrierea cu cratimă, cu blanc şi sudată într-un singur cuvânt a unor cuvinte compuse nu e precis reglementată în lucrările normative româneşti, de aceea se întâlnesc două, chiar trei grafii ale aceluiaşi termen: *after-shave, after shave* şi *aftershave*; *after hours* şi *after-hours*; *afterbeat* şi *after-beat*; *auto-service* şi *autoservice.* Nici abrevierea nu beneficiază de o normare unitară, de aceea găsim variante precum: *OK* şi *O.K.*, *NATO* şi *N.A.T.O, cd-rom* şi *CD-ROM* ş.a.

Adaptarea grafică nu s-a produs în cazul cuvintelor *blazer, blister, charter, cutter, driver, flipper, marker, over, pager, player, plotter, receiver, remember, rapper, scanner* ş.a. Oscilarea între grafiile *cd-rom* (*DEXI*) / *CD-ROM* (*DEX*), *cutter* (*DEXI*) / *cuter* (*DEX*), *aftershave* (*DEX, DOOM*[2]) / *after-shave* (*NODEX*), *afterbeat* (*DN*) / *after-beat* (*MDN*), *hard-disck* (*DEXI*) / *harddisk* (*DEX*) ş.a. se datorează încercării de adaptare grafică. Cred că un prim semn al acomodării anglicismelor la grafia limbii române constă în reducerea literelor duble care redau consoane în: *antihemoroidal* (< *antihemorroidal*), *apreciator* (< *appreciator*), *antiintelectual* (< *anti-intellectual*), *alomorfism* (< *allomorphism*), *antirenină* (< *antirennin*), *cuter* (< *cutter*), *seter* (< *setter*) ş.a. Tot astfel, şi echivalarea grafică a elementului *–logy* cu românescul *–logie*: *apiology* < *apiologie, amphibiology* < *amfibiologie, asthenology* < *astenologie* ş.a. Şi secvenţele de litere improprii limbii române (*ph, th*) sunt scrise conform corespondenţei româneşti dintre sunet şi literă, fără *-h*: *adiaforetic* < *adiaphoretic, anafor* <*anaphor, antitifoid* < *antitiphoid, acantoid* < *acanthoid, aloterm* <*allotherm, artometru* <*arthometer* ş.a. Chiar şi variantele ortografice *e-mail* şi *email, antistres* şi *antistress* din *DEXI,* primul, cu variante ortoepice de accentuare [***i**meil*] şi [*im**e**il*] date de ambele dicţionare, demonstrează încercarea de adaptare grafică şi fonetică.

Încă o inconsecvenţă în scrierea unor *anglicisme*! *DOOM*[2] introduce în inventarul lexical: *CD, CD-player, CD-ROM, CD-writer.* Opţiunea pentru scrierea cu majuscule a *CD-ROM* e motivată – probabil - de componentul *ROM,* abreviere a enunţului *r[ead] o[nly] m[emory]*. Aceşti termeni apar şi în *DEX*, scrişi însă numai cu majuscule: *CD, CD-PLAYER, CD-ROM, CD-WRITER,* contrazicând obiectivul dicţionarului de „punere de acord […] cu normele ortografice, ortoepice şi de punctuaţie din ediţia a II-a a *DOOM*-ului" (Prefaţă la ediţia a II-a a *DEX*-ului). Deşi în Prefaţa la *DEXI* se menţionează că „au fost respectate recomandările din *DOOM*[2]", scrierea *cd-rom* e diferită de cea din *DOOM,* iar celelalte trei cuvinte nu apar.

Consider că toate aceste patru *anglicisme* ar trebui scrise cu litere mici: *cd, cd-rom, cd-player, cd-writer,* deoarece sunt substantive comune care denumesc obiecte, formate prin abreviere, la fel ca *pdf, pps, doc, docx* ş.a.

O observaţie asupra grafiei cuvântului-titlu. În *DOOM* şi în *DEXI,* cuvântul-titlu e scris cu litere mici, în *DEX*, cu majuscule (de aceea, exemplele de mai sus sunt scrise cu majuscule). Optez pentru formula din *DOOM* şi *DEXI,* deoarece reproduce forma normală din punct de vedere grafic şi din punct de vedere morfologic a cuvântului respectiv. Nu sunt de acord cu scrierea cu majuscule, scriere bine reglementată în lucrări normative şi care nu vizează cuvântul-titlu din dicţionare (cu excepţia, firește, a numelor proprii şi a unor abrevieri).

3.1.3. În privinţa informaţiilor despre formele gramaticale, semnalez câteva inconsecvenţe.

Informaţiile morfologice nu sunt întotdeauna sistematizate. De pildă, la *airbag* şi *airbus* apare încadrarea lor în clasa substantivelor neutre şi forma nearticulată de plural. Lipsesc însă forma articulată de singular: *airbagul, airbusul* şi cea de plural: *airbagurile, airbusurile.* La unele substantive feminine se notează forma de genitiv-dativ singular:

acleistocardiei, aerocistografiei, aerocistoscopiei, aerodentalgiei, amaxomaniei, arterioplastiei, asintaxiei, anorgasmiei, la altele, nu: *acceptanţă.* Unele substantive de genul neutru au desinenţa de plural *–e*: *artefacte, aeroducte, adipoame, amplifiere, afidavite* ş.a., altele au desinenţa *-uri*: *antidumpinguri, artnappinguri, airbaguri, aerlifturi, aerotancuri, after-shave-uri, agreementuri* ş.a.

Adaptarea substantivelor împrumutate din limba engleză la sistemul morfologic românesc se face prin utilizarea acestora cu desinenţe de plural româneşti şi cu articole, care fac posibilă încadrarea în categoria de gen. Majoritatea celor care denumesc inanimate sunt încadrate la genul neutru şi primesc una dintre cele două desinenţe de plural, *- uri*: *deckuri, desktopuri, discounturi, dressinguri, drinkuri, e-mailuri, duty-free-uri, exit-polluri, fast-fooduri, feedbackuri, flashbackuri, forehanduri, gadgeturi, grilluri, harduri, softuri, inputuri, mouse-uri, sms-uri* sau *-e*: *bannere, blistere, chartere, cuttere, flippere, computere, drivere, markere, mastere, pagere, playere, procesoare, promptere, servere, startere, testere, thrillere, toastere.*

Mai rar, acestea primesc desinenţa –i: *hamburgeri, crenvurşti, burgeri, hotdogi* (după modelul *cârnaţi*)*, jeanşi* (după modelul *pantaloni*)*, byţi, inchi* (după modelul: *metri, litri, amperi*)*.*

O serie de substantive împrumutate din engleză au în compunere formantul *–man*: *chairman, recordmen, superman, yesman, cameraman, tenismen, gentleman, showman* ş.a. Acestea formează diferit pluralul: *recordmeni, supermeni, yesmeni, tenismeni, gentelmeni* vs *cameramani*. Forma de plural în *–meni* este pleonastică, deoarece *men* este, în engleză, pluralul lui *man,* iar *–i* este desinenţa românească de plural, de aceea, preferabil ar fi pluralul în *–mani.*

Anglicismele care denumesc persoane sunt încadrate, cu puţine excepţii, la masculin şi primesc desinenţa de plural *–i: boy-i, dandy-i, dealeri, brokeri, hackeri, driveri, gay-i, designeri, outsideri, globe-trotteri,manageri, rockeri, rapperi.*

Foarte puţine dintre acestea sunt invariabile în raport cu numărul: *homeless, cover-girl, call-girl* sau formează excepţii de la cazurile semnalate mai sus: *bestselleruri, megastaruri, superstaruri, VIP-uri.* Există şi cazul lui *baby-sitter,* variabil în raport cu genul, la plural: *baby-sitteri / baby-sittere.*

Din dicţionare lipsesc formele articulate hotărât ale substantivelor: *background, banking, bypass, e-mail, link, babyschi, babyschilift, babysitter* (masculin şi feminin) ş.a.m.d. Deoarece regula articulării acestora (în scris) este dificilă pentru o categorie largă de utilizatori (*show-ul, show-urile, e-mailul, e-mailurile, gay-ul, gay-ii*), forma articulată de singular şi de plural a acestor împrumuturi n-ar trebui să lipsească. E adevărat că există o regulă privitoare la ataşarea desinenţelor, respectiv a articolelor hotărâte, dar aceasta poate fi înţeleasă doar de specialişti.

Cu privire la încadrarea în gen a *anglicismelor,* Monica Ardeleanu Cruceru vorbeşte despre cvasigeneralizarea desinenţei de plural *–uri* şi despre prezenţa desinenţei *–e* la substantivele terminate la singular în *–e* (Ardeleanu 2003: 102-103). Fac următoarele precizări. A existat dintotdeauna o permanentă tendinţă de autosistematizare a limbii, în care analogia are un rol important. Cele două desinenţe ale neutrului, pe care le primesc *anglicismele,* se datorează analogiei formale fie cu celelalte neutre vechi în limbă: *paturi, gemuri, tărâmuri, chibrituri, roluri,* fie cu cele terminate în –(e)*r: pulovere, ateliere, calorifere, cartiere, fluiere* ş.a. În plus, desinenţa *–uri,* datorită lungimii în raport cu desinenţa *–e* şi specializării pentru pluralul neutrelor (cu unele excepţii), marchează mult mai clar neutrul decât o face desinenţa *–e,* specifică pluralului la feminine.

Blanca Croitor consideră că „unele substantive de genul neutru primesc desinenţa *–uri,* pentru că nu se pot combina cu desinenţa *–e* din motive fonetice [...] În această situaţie sunt [...] împrumuturi recente terminate în vocală [...] *boogie, brandy, duty-free, one-man*

show, pary, story, talk-show" (n.n. am selectat din lista autoarei anglicisme) (Croitor 2009: 41). Din exemplele mele de mai sus, rezultă că această explicaţie e parţial adevărată (reamintesc: *deckuri, desktopuri, discounturi, dressinguri, drinkuri, e-mailuri, exit-polluri, fast-fooduri, feedbackuri, flashbackuri, forehanduri, gadgeturi, grilluri, harduri, softuri, inputuri* ş.a.).

Încă o observaţie: cu cât acomodarea *anglicismului* e mai avansată, cu atât acţiunea regulilor privitoare la alternaţele vocalice sau / şi consonantice devine evidentă: *acantoid / acantoizi, acefalogastru / acefalogaştri, ambivert / ambiverţi, adipom / adipoame, procesor / procesoare, crenvurst / crenvurşti, jeans / jeanşi, byte / byţi.*

În ce priveşte scrierea formei articulate hotărât şi a celei de plural, se observă diferenţa între *uz* şi *normă*: *big band-ul* şi *big band-uri / big bandul* şi *big banduri*; *desktop-ul* şi *desktop-uri / desktopul* şi *desktopuri*; *e-mail-ul* şi *e-mail-uri / e-mailul* şi *e-mailuri*; *fitness-ul / fitnessul* ş.a.

În privinţa abrevierilor preluate din engleză, Liliana Florina Cojocaru Andronache constată că „siglele [n.n. din engleză] vor fi încadrate într-una din categoriile de gen […] masculin, feminin sau neutru (pentru română)" (Cojocaru 2010: 236) Toate exemplele sunt însă ale unor sigle de genul neutru: *SUV-uri, WC-uri, GPS-uri, CD-uri, DVD-uri, sms-uri, FBI, NATO, ONU*, la care se pot adăuga alte exemple: *BBC, CD-ROM, EKG, VIP, IQ, LP* ş.a.

O problemă dificilă a gramaticii şi a lexicografiei pare a fi acordarea dublului sau simplului statut unor termeni. Şi în privinţa unor *anglicisme,* problema statutului simplu sau dublu nu e rezolvată. Cu dublu statut, adjectival şi substantival, sunt înregistrate următoarele *anglicisme*: *antiperspirant, antipruritic, antirachetă, antireumatic, antisudorific, apreciator* ş.a. Deşi sunt folosiţi adjectival şi substantival, termenii *antitifoid, antizimotic, antitrust* sunt înregistraţi doar ca adjective, iar *artnapping, kidnapping, antidoping, antidumping, soft, hip-hop, fair-play* doar ca substantive. Se impune verificarea funcţionării adjectivale şi / sau substantivale a fiecărui termen, urmată de o înregistrare corectă a statutului sau statutelor morfologice.

În ciuda faptului că s-au format multe verbe şi colocaţii după model englezesc, acestea nu apar în dicţionarele menţionate: *a blura, a da enter, a da click, a da dublu click, a da copy, a da beep, a da like, a da start, a da / a face zoom, a se deloga, a se loga, a forwarda, a manageria, a preseta, a brandui, a rebrandui, a focusa* ş.a. Verbele *a updata* şi *a upgrada* sunt înregistrate doar în *DEXI.*

Cele mai multe verbe recent intrate din engleză sunt din domeniul informaticii: *a formata, a clicka / a clica, a downloada, a lista, a se loga, a printa, a starta, a procesa, a scana, a tasta* ş.a. Majoritatea se conjugă la indicativ prezent cu sufixul *–ez / -eaz-*: *listez, formatez, printează, scanează* ş.a.m.d, mai rar, cu sufixul *–esc / -eşt-*: *heckăreşte, chatuieşte* ş.a. Cât priveşte adaptarea grafică a verbelor, Liliana Florina Cojocaru Andronache pune problema reală a cazurilor de „oscilaţii la nivelul grafiei, fapt care generează apariţia variantelor lexicale" (Cojocaru 2012, 14). E cazul verbelor: *a boot-a / a boota / a buta, a brandui / a brendui, a rebrandui / a rebrendui* ş.a.

Autorii celor două dicţionare nu introduc în inventar adjectivele participiale ale acestor verbe: *accesat, blurat, focusat, updatat, upgradat, logat, delogat, forwardat, presetat* ş.a. După opinia mea, toate participiile cu utilizare adjectivală, afirmative şi negative (derivate cu *ne-*) trebuie înregistrate.

Atrag atenţia asupra inconsecvenţei în notarea infinitivului lung. La unele verbe, acesta e înregistrat: *focusare, formatare* la altele nu: *accesare, auditare, stresare* ş.a.

3.1.4. În privinţa selectării *anglicismelor,* am constatat că nu există preocuparea pentru verificarea frecvenţei acestora. Folosirea instrumentelor informatice pentru o asemenea verificare ar conduce, negreşit, la o bună selecţie. Astfel, în inventarul

anglicismelor ar fi incluşi termeni uzuali, precum: *after-school, all-inclusive, ABS, ATM, ATV, accesat, a blura, blurat, a se loga, a se deloga, folder, search, IT, IT-ist, IQ, hardist, softist, messenger / mess, smartphone, prepay, slide, power-point, videochat, draft, call center, live, DVD, box-office, like, a da like*(*-uri*), *vintage, tag, part-time, outdoor, deal* şi mulţi alţii. Orice posibilă explicaţie pentru modul cum au fost selectaţi termenii în vederea înregistrării lor e contrazisă de exemple ca următoarele: *smach* e înregistrat, *smartphone*, nu; *call girl*, da, *call center*, *nu.*

4. CONCLUZII

a) Înregistrarea a*nglicismelor* în dicţionarele româneşti de tip explicativ trebuie să se facă atât în raport cu normele lexicografice, cât şi în raport cu uzul acestora, în momentul respectiv.
b) Adaptarea fonetică reprezintă o reproducere mai mult sau mai puţin reuşită a pronunţării englezeşti, o aproximare a acesteia.
c) Grafia este cea mai rezistentă la procesul de adaptare a *anglicismelor* la sistemul limbii române. Semnele adaptării acesteia constau în scrierea cu grafeme simple în locul celor duble, renunţarea la grafemul *h* care nu are corespondent fonetic, scrierea sudată în locul celei cu blanc sau cratimă între componente etc.
d) Adaptarea morfologică, ca şi cea fonetică, se produce odată cu împrumutarea *anglicismelor*. La substantive, aceasta priveşte încadrarea în categoria genului, articularea, formarea pluralului. La adjective, desinenţele de gen şi număr, utilizarea lor adverbială, conversiunea unora în substantive. La verbe, încadrarea în clase de flexiune, în tiparele existente, prin corelări desinenţiale, prin alternanţe fonetice.
e) Trebuie abandonată selectarea subiectivă a *anglicismelor*. Metodele statistice oferite de tehnologiile avansate pot fi aplicate cu succes, în aşa fel încât *anglicismele* cu frecvenţă mare în uz să fie înregistrate.
f) Trebuie concepute reguli lexicografice ferme, care să stabilească ordinea informaţiilor dintr-un articol lexicografic: grafia cuvântului-titlu (solidar, accentuarea), variante grafice (dacă e cazul), pronunţare şi silabisire, variante de pronunţare şi de silabisire (dacă e cazul), încadrare în clase lexico-gramaticale, indicaţii privitoare la utilizarea lor corectă, ordonarea şi definirea sensurilor, apartenenţa la un anume subansamblu al vocabularului, etimologia.

SURSE

Dicţionar explicativ al limbii române (*DEX*), ediţia a II-a revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.

Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române (*DEXI*), Chişinău, Editura Arc, Editura Gunivas, 2007.

Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române (*DOOM*^{2}), ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Marcu, Florin, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme* (*DN*), Bucureşti, Editura Academiei, 1986.

BIBLIOGRAFIE

Ardeleanu Cruceru Monica, *Comportamentul morfologic al termenilor din domeniul informaticii*, în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003, p. 99-107.

Cojocaru Andronache, Liliana Florentina, *Asimilarea categoriei de gen a anglicismelor în limbile română şi italiană,* în *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010, p. 231-239.

Cojocaru Andronache, Liliana Florentina, *Dinamica adaptării grafice a anglicismelor în presa românească şi italiană,* în *Limba română. Direcţii actuale în cercetarea lingvistică* II, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2012, p. 7-17.

Croitor, Blanca, *Dinamica flexiunii substantivale, reflectată în DOOM*[2], în *Dinamica limbii române actuale,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009, p. 33-59.

Dima, Emanuela, *Vocabularul neologic românesc. Dificultăţi de normare,* în *Lucrările primului simpozion internaţional de lingvistică,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008, p. 173-181.

Florea, Anca Natalia, *Formaţii adjectivale recente – încadrare morfologică* în *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007, p.101-125.

Nevaci, Manuela, *Anglicisme în publicaţii adresate tinerilor,* în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* II, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003, p. 389-395.

Manea, Constantin, *Nou şi vechi în împrumutul lexicale din limba engleză*, în *Tradiţie şi inovaţie în studiul limbii române,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2004, p. 291-301.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influenţă, creativitate*, Bucureşti, Editura All, 2001.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, *Asimilarea împrumuturilor englezeşti: aspecte actuale ale dinamicii sensurilor,* în *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002, p. 249-263.

HOSPITALITY BETWEEN COMMAS AND BORDERS

Alina-Nicoleta V. Vlad, PhD Candidate, University of Bucharest

Abstract: Starting from the analysis of the concept "hospes" there are identified the key characters that make the purpose of this present study: the "host" and the "guest" as they find themselves in a both conditioned and conditional relationship in an attempt to provide and /or receive the gift of giving, of hospitality. In an unavoidable manner, a string of questions appear, such as: Is it possible to have an unconditional hospitality? Do we really know what hospitality means? The foreigner has only rights or duties? Is it possible that the role played by the host and the guest be interchangeable? Has the guest the need to abuse the host's hospitality; thus, as in the case of passing the threshold of intimacy, has the guest the right to read the electronic correspondence, use the credit cards or invade the privacy of the host's phone calls?The article also presents the importance of the "logos" as a form of recognition of the familiar, of a hospitable place/space. For Derrida, the language is the threshold from which the hospitality begins. The French philosopher underlines in "Of Hospitality" the hypotheses that if the foreigner speaks the language of the host, can the guest be considered an outsider? In order to obtain an overview image upon the concept of hospitality, of the passing over the different cultural, geographic, social or psychological barriers the study additionally contains a comparative exploration of Salman Rushdie's "Step Across This Line. Collected Non-fiction 1992-2002".

Keywords: hospitality, borders, foreigner, host, logos.

The word "hospitality" derives from the Latin *hospes* meaning "host", "guest", or "stranger", "foreigner". Jacques Derrida in "Of Hospitality" presses on the concept of the "foreigner question" pointing out the essential interrogation:

> Isn't the question of the foreigner *[l'etrangerl* a foreigner's question?
> Coming from the foreigner, from abroad *[l'etranger]* [1]*?*

Thus, from the moment one places the question of "the foreigner" he/she distances from the other person, and implicitly, posses him/herself on a different position of superiority, as he/she is not *the foreigner*, but the one who has the right to forward the question of *l'etranger*. The emphasis is now upon the "of" and the "to", meaning that

> the question of the foreigner is a question *of* the foreigner, addressed *to* the foreigner.
> As though the foreigner were first of all *the one who* puts the first question or *the one to whom* you address the first question[2].

The foreigner and the host, the person and the other one, the guest and the new arrival, these two elements facing each other, interacting or existing in continuity and discontinuity, two terms that influence one another, in resulting the existence of "hospitality" and "inhospitality". The former notion of "hospitality" defines clearly the presence of a guest and the positive attitude towards the new arrival. The latter concept of "inhospitality" seems to invalidate itself its meaning as "*in*" – "hospitality" reflects upon the

[1] Jacques Derrida, *Of Hospitality*, Anne Dufourmantelle invites Jacques Derrida to respond, trans. by Rachel Bowlby, (Stanford California: Stanford University Press, 2000), 3.
[2] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 3.*

implication of inclusion within space, a place, or limits, or behavior, or actions. In this case, "inhospitality" means within the "hospitality", inside the limits of "hospitality". Yet, one can become both guest and foreigner in his/her own territory, own limits or space. It is the case of Socrates who in "The Apology of Socrates" and in his defense addressed his fellow citizens and Athenian judges against the accusation of being a kind of sophist or skillful speaker[3]. He declared himself "foreigner" as he did not know how to use in his best interest the language of the courts, to the tribune of the tribunals: he did not know how to speak that courtroom language, that legal rhetoric of accusation, defense, and pleading; he did not possess the skill[4]. Not being able to pass the boundary of "logos", understanding the juridical "logos" he became, inside his space "a foreigner" caught in the labyrinth of the courtroom language and law.

In such a situation, the new "foreigner" obtained his "quality" due to the fact that he was inept at speaking the language, always being without defense before the law of the

country that welcomed or expelled him[5]. The philosophical logos cannot be applied in a Court of Law, only in its spirit. Socrates cannot benefit of the legal language in which he could have found comfort, or understanding as inside the Law the duty of hospitality is formulated, as a whole set of norms are displayed as the right to asylum or its limits. From his position, he is obliged to ask for "hospitality" in a language that is unfamiliar to him, unrelated, imposed on him by the "master of the house, the host, the king, the lord, the authorities, the nation, the State, the father, etc.[6]" Such a situation requires an external action that imposes on him a translation into "their" own language and that "is the first act of violence[7]". Instantly, the existence of such borders raises questions about the knowledge held by others of the "foreigner". Who knows this person? Who can understand him? What representations inform that knowledge? What channels of communication can be used? What procedures are to be followed? What are the limits to these procedures? What alternative knowledge do they exclude? What discourses do they shape and have been shaped by? Who benefits from these discourses? What gives the "right" to defend himself to the "foreigner"? Who offers hospitality to the visitor? Why is hospitality withheld?

From the first moments of our own lives, we become "foreigners", "travelers" into the "unknown", "new arrivals". We must learn the proper *logos*, the instruments of communication, the gestures and the laws that make us "hosts" not "foreigners".

Salman Rushdie, in "Step Across This Line" illustrates the "position" of humans as we "are frontier-crossing beings", "we emerge from the amniotic fluid, from the universal liquid of the womb", and in our transition "we recognize and celebrate the prototype of our own literal, moral and metaphorical frontier crossings, applauding the same drive that made Columbus's ships head for the edge of the world, or the pioneers take to their covered wagons. The image of Armstrong taking his first moonwalk echoes the first movements of life on earth. In our deepest natures, we are frontier-crossing beings.[8]"

As "frontier – crossing beings" we understand the need to learn the host's language in order to benefit of the "hospitality" that he/she can offer.

From Derrida's point of view, that is where the question of "hospitality" begins to form its shape: do we have the right to ask the "other" – the "foreigner" to understand us, to

[3] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[4] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[5] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[6] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[7] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[8] Salman Rushdie, *Step Across This Line. Collected Non-fiction 1992-2002,* (New York: Random House, 2002), 408.

skillfully practice our language "in all the senses of this term[9]" and with all the extensions that it requires? All these sets of requests are to be achieved before we are able and "so as to be able" to welcome the "foreigner" into our country?

But what if he/she already controls our language are the questions above still available? Would the "foreigner" still be a "foreigner" and could we apply, on equal terms the norms of the same Law that contains the asylum, or the hospitality?

Socrates turned the situation in his favor as he asked his fellow citizens, the Athenian judges to "treat him like a foreigner for whom marks of respect can be demanded". He describes himself as being a "simply, absolutely, completely" foreigner, meaning that he was "simply, without artifice, without *techne*, very close to *a technos*, with a short "*o*", which does mean, precisely, inexperienced, without technique, inept, without savoir-faire[10]". He based his argument on the fact that if he was taken into consideration as a "foreigner" people would naturally excuse him when he spoke in the accent or dialect that is external of the Law. Thus we understand that at Athens, the foreigner had some rights. "He saw he had a recognized right of access to the courts. There is thus a foreigners' right, a right of hospitality for foreigners at Athens"[11].

For Derrida, the conception of hospitality represents an additional instance of his attention to the human and the relationships that are created between them, with regards to the concepts of "giving" and "receiving":

"I must not even be prepared to receive the person, for there to be genuine hospitality: not only to have no prior notice of the arrival but no prior definition of the newcomer, and no way of asking, as is done at a border, "Name? Nationality? Place of origin? Purpose of visit? Will you be working here?" . . . Hospitality is not merely receiving that which we are able to receive[12]"

From this perspective, between the obligation to welcome an unknown and potentially hostile stranger, in a situation where the person offering hospitality can offer it because, as a host, owns the place to which the stranger is invited to enter, and the fact that the gift (of hospitality) is intrinsically conditional and limited as the person can be given limited access to use the space or to be obliged to leave this "foreign" environment as soon as the host rethinks his/her position. Thus, the "host" becomes the "guardian" of his/her space and he/she has the right to command upon it.

From this perspective, Rushdie accentuates in "Step Across this Line" that:

In all quests the voyager is confronted by terrifying guardians of territory, an ogre here, a dragon there. So far and no further, the guardian commands. But the voyager must refuse the other's definition of the boundary, must transgress against the limits of what fear prescribes. He steps across that line. The defeat of the ogre is an opening in the self, an increase in what it is possible for the voyager to be. […]The journey creates us. The frontier is an elusive line, visible and invisible, physical and metaphorical, amoral and moral[13].

Still, in the case of the "host" the space provided to the "guest" is clearly delimited; the "foreigner" must pass a threshold, a door, and a barrier that is both visible and physical.

[9] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 15.*
[10] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 19.*
[11] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 19.*
[12] Jacques Derrida, *A Certain Impossibility of Possibly Saying the Event,* in Chicago Journals, Critical Inquiry, Vol. 33, No. 2 (Winter 2007), The University Chicago Press, 451
http://www.scribd.com/doc/97952959/Derrida-a-Certain-ImpossiblePossibility-of-Saying-the-Event

[13] Salman Rushdie, *Step Across This Line. Collected Non-fiction 1992-2002,* (New York: Random House, 2002), 411.

As Derrida accentuates, "from the outset, the right to hospitality commits a household, a line of descent, a family, a familial or ethnic group receiving a familial or ethnic group[14]".

Moreover, in the case of an absolute "hospitality" the "host" must open up his/her home, giving it not only to him/her but to the unknown, "anonymous other". A rule imposed by this situation is that the "host" does not ask of the "other" reciprocity, meaning that they enter into a pact. That is the "hospitality by right". Still, "hospitality breaks with hospitality by right", thus we understand that "the law of hospitality, the express law that governs the general concept of hospitality, appears as a paradoxical law, pervertible or perverting. It seems to dictate that absolute hospitality should break with the law of hospitality as right or duty, with the "pact" of hospitality[15]"

Referring to Kant's "Perpetual Peace: A Philosophical Sketch", Derrida continues his argumentation highlighting that if the "foreigner" is to be received by the "host" in his/her space, the latter has the right of at least ask the name of the "foreigner", in order to guarantee his/her identity as one would act as witness in a court of law.

This is someone to whom you put a question and address a demand, the first demand, the minimal demand being: "What is your name?" or then "In telling me what your name is, in responding to this request, you are responding on your own behalf, you are responsible before the law and before your hosts, you are a subject in law.[16]"

Once the "host" has a reasonable amount of information about his/her "guest" a relationship can be established between the two.

In "The Law of World Citizenship Shall Be Limited to Conditions of Universal Hospitality", Kant accentuates that "hospitality means the right of a stranger not to be treated as an enemy when he arrives in the land of another". As long as the "guest" occupies peacefully the given space, one may not treat him with hostility. This right is available only for a limited amount of time, a "temporary sojourn" that may accompany an inhabitant another right to associate, which "all men have"[17].

The concept of "hospitality" presupposes a delimitation of thresholds or frontiers, between spaces, places, countries, familiar and non – familiar, foreign and non – foreign, private and public, private and public law, the public or political space and the individual or familial home. Derrida brings the attention on the limitations or delimitations of the State, as the public authority, the public power to control, monitor, "ban exchanges that those doing the exchanging deem private, but that the State can intercept since these private exchanges cross public space and become available there, then every element of hospitality gets disrupted"[18]. Along with the development of the technology, the communication technologies (e-mail, fax, telephone) these techno-scientific possibilities threaten the interiority of the home ("we are no longer at home!")[19].

In order to maintain the position of "power" or "control", the law rearranges itself, there are new legal texts along with new police ambitions attempting to adapt to the changes related to communication or information, thus, creating new spaces of "hospitality[20]"

For the law, the "guest" is a "foreigner", and he must remain a "foreigner". The concept of "hospitality" remains, in this case, like a law, conditional and conditioned "in its

[14] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 23.*
[15] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 25.*
[16] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 27.*
[17] Immanuel Kant, "The Law of World Citizenship Shall Be Limited to Conditions of Universal Hospitality" in *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch, 1795.*
http://www.constitution.org/kant/perpeace.htm
[18] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 50.*
[19] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 52.*
[20] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 57.*

dependence on the unconditionality that is the basis of the law[21]". Thus, people are kept in, inside the law, dependable on the law, having the right to act as "hosts" on limited grounds.

There is always a threshold that must be passed, a territory that has a "host", and a "foreigner" that needs to enjoy the right of "hospitality" or at least, only to transit the territory. In an age of mass migration, globalization, connectivity at all levels this concept shifts its parameters becoming a subjective, legal, protective or human term.

Time, perhaps, to propose a new thesis of the post-frontier: to assert that the emergence, in the age of mass migration, mass displacement, globalized finances and industries, of this new, permeable post-frontier is the distinguishing feature of our times […]. For all their permeability, the borders snaking across the world have never been of greater importance. This is the dance of history in our age: slow, slow, quick, quick, back and forth and from side to side, we step across these fixed and shifting lines[22].

The only realistic conclusion is that "hospitality" is dependable on time, power, and in between commas and borders. The "step" is made for passing over a threshold, a border that separates the exterior world from the familiar one. The moment when hospitality becomes conditioned, thus it develops into a conscious action limited by laws, restricted by customs, it alters itself into an impossibility.

We do not know what hospitality is [Nous ne savons pas ce que c'est que l'hospitalité] .

Not yet. Not yet, but will we ever know? Is it a question of knowledge and of time?[23]

Bibliography

1. Jacques, Derrida, *Of Hospitality*, Anne Dufourmantelle Invites Jacques Derrida to Respond, trans. by Rachel Bowlby, Stanford California: Stanford University Press, 2000.
2. Jacques, Derrida, "Politics of Friendship", American Imago, in *PCI Full Text*, ProQuest Informationand Learning Company, Johns Hopkins University Press, 2004.
3. Marion, Jean-Luc, *Being Given: Towards a Phenomenology of Givenness*, trans. by Jeffrey L. Kosky, Stanford: Stanford University Press, 2002.
4. Cohen,Tom (ed.), *Jacques Derrida and the Humanities, A Critical Reader*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
5. Hillis, Miller, "Derrida, Benjamin, the Internet and the New International", in *Parallax*, Vol.7, nr. 3, Taylor & Francis Ltd., 2001.
6. Salman, Rushdie, *Step Across This Line. Collected Non-fiction 1992-2002*, New York: Random House, 2002.
7. Still, Judith, *Derrida and Hospitality: Theory and Practice*, Edinburgh: Edinburgh University Press: 2010.
8. Immanuel Kant, "The Law of World Citizenship Shall Be Limited to Conditions of Universal Hospitality" in *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch, 1795.* http://www.constitution.org/kant/perpeace.htm

[21] Jacques Derrida, *Of Hospitality, 73.*
[22] Salman Rushdie, *Step Across This Line. Collected Non-fiction 1992-2002*, (New York: Random House, 2002),427.
[23] Jacques Derrida, "Hostipitality", trad. de Barry Stocker, Forbes Morlock, *Angelaki - Journal of the Thoretical Humanities*, 5: 3 (December 2000), 6.

DISCURSIVE STRATEGIES IN AUREL PANTEA'S POETRY

Luminița Chiorean, Assoc. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: Through confession, an expressionist type of approach which provides the poetic text with authenticity and self-reflexivity, which entails an understanding of the world through its own perspective, combined with subversive strategies of neo-Expressionist and Postmodernist sort, such as intertextuality, processuality, the configuration of the real through écriture and textualization, resemantization as a form of dialogue with one's own past, in Aurel Pantea's poetry otherness will always be inside: an inner otherness.

Keywords: subversive strategies, neo-Expressionism, Postmodernism, intertextuality, processuality, textualization, resemantization.

Sub sentimentul acut al plecării din „patria inflamată de mesaje", Aurel Pantea se lasă „născut" (pentru a câta oară?) de poezie, singura-i legitimă „stăpână". Recunoscându-i carenţele biografismului: „tu n-ai biografie,/ nici bios n-ai şi nici scriitura biosului", scriitorul dă drepturi depline semantismului poetic, atroce, stihial chiar, să treacă evenimente din propria biografie (câtă e lăsată de poet să plece de la el, părţile obsesive – dispreţ, dragoste, răzbunare, indignare – limbajele (i)mediate ale *Nimicitorului*), în contul poeziei. Chiar dacă efectul „substituirii" confesive va fi echivoc, căci nu se poate şti cine pe cine devorează (poetul? poezia?) - „seninătatea sulfurică,/ ea îmi mănâncă poemul" - i se oferă cititorului alternativa lecturii poetice. Mai întâi, chiar nefiind întru-totul de acord cu postmodernitatea (şi pledând mai ales pentru neoexpresionism), textualizând existenţe, poetul ajunge la „texistenţe"[24], formulă cărtăresciană prin care se explică unificarea textului cu existenţa; astfel textul şi realul se contopesc, se afirmă şi se neagă alternativ: „devenim una cu parola neagră[…]/ un pământ ondulat ca emoţia/ ne spune adevăratul nume". În acelaşi timp, insistă şi se configurează atitudinea expresionistă şi, mai mult, rămâne fidel acestui „angajament teribil" (crez poetic), aşa cum afirma într-un interviu: „ […] Toţi marii poeţi transilvăneni […] au, aproape fără excepţie, sensul suferinţei. Nu iau existenţa în derâdere" (interviu)

Aflat în/ la cumpăna receptării poemului, în funcţie de selectarea materialului poetic, criticul are competenţa (şi autoritatea) încadrării operei într-un anume curent literar: fie în neoexpresionism, după Al. Cistelecan; fie în postmodernism, după Virgil Podoabă. Mai mult sau mai puţin critic, cititorul alege „confesiunea" poetului drept vinovată de discursivizare (antrenată de negaţie), împărtăşind „existentele" poetice, odată ce, fără de veste, intervine ca locutor în dialogul provocator al vocilor poetice identitare: „subiectul liric şi subiectul existenţial vorbesc în piaţa identităţii", intenţionată, chiar programată întâlnire dintre eul auctorial textualizat şi eul empiric.

Subminarea distincţiei identitare, dintre *persona* şi *persoană*, constă în inserarea în textul poetic a datelor biografice, a diseminării poetului în propria-i poezie, fiind vorba atât de *stil*, cât şi de *signature*[25]. Astfel, este posibilă pluralitatea eurilor prezente uneori ca persoană biografică – „Biografii ejaculate, / voci ieşite dintr-o gură prăbuşită, stau în propria-mi vârstă/ ca într-un şteang", o sumă de atitudini, hobby-uri, observaţii, alteori ca o recurenţă textuală ce optează pentru disimulare şi parodie sau identificată prin pasiunea scrisului şi a comunicării poetice: un eu nostalgic, amabil, pasional, frivol, stupid, uneori chiar depresiv, atitudini alternânde cu spiritul ludic, ironie, umor, înclinaţie spre maximă, sentinţă (în ultima parte a poemului, versuri traduse în latină de Marcela Ciotea).

[24] Trecerea corpului în literă. Textuarea vizează o definire antropocentristă a fiinţei în tiparele unei disocieri profunde faţă de predecesori, în strânsă legătură cu conceptul de autenticitate Pe de-o parte, se insistă pe deconstrucţie şi interpretare, iar pe de altă parte, se accentuează pactul somatografic, scrierea cu propriul trup sau scriitura care devine trupul autorului.

[25] Signatura constă în funcţia ambivalentă a limbajului: în ciuda absenţei din text a semnatarului, signatura indică „o formă transcendentă de a fi prezent" (apud Derrida, *Signature*).

„Fondul meu e melancolic, mărturiseşte Poetul, dar e o melancolie din aceea plină de umor, care este invadată de propriile umori lăuntrice, care parazitează toată viziunea senină asupra existenţei. Natura mea este extrem de înclinată spre voluptate, spre plăcerile intense, mari, până la dezechilibru"[26], „un dat fatal", motivat de Dumitru-Mircea Buda prin „exorcizarea obsesiei […] care îşi cere, cumva implacabil, descărcarea narativă."[27] Ne referim la „micronuvela" *Blanca* (Editura Arhipelag XXI, 2014)[28], „un fel de jurnal ficţionalizat, stilizat cu rafinament şi încărcat la voltaj livresc, […] un text exorcizant, care se ţese, involuntar, delirant, iraţional, himeric din developarea interioară a unei traume", în care „dorinţa pasională, atracţia erotică fatală [e] ca o chemare implacabilă a neantului"[29]

Prin firea bonomă, prin generozitatea faţă de celălalt în căutarea de răspunsuri care să (in)confirme adevărurile despre existenţă, despre fiinţă şi, mai ales, despre Sine, „Nimicitorul", cel din urmă volum de poezii al lui Aurel Pantea, apărut la Ed. Limes, 2012, dar nu ultimul proiect poetic, pare a fi (dacă nu chiar este) „poemul-fantă" între „generaţii poetice": generaţia poeziei optzeciste şi cea a poeziei douămiiste. Faptul poate fi confirmat, mai cu seamă, prin apropierea nostalgică de „ultimul" Nichita Stănescu, fie şi printr-o trimitere la confesiune: aşa cum, pentru primul, „opera e biografia poetului", la fel şi pentru celălalt confrate, biografia lui e Poezia – „a vorbi despre alţii [decât despre sine] e o scriitură fadă", iar *Nimicitorul*[30] propune poemul despre poezie: „Vii dreaptă în sperietura mea ca un stol, […] şi n-ai biografie,/ deci nu se pune în cazul tău problema morţii,/ n-ai bios şi n-ai nici scriitura biosului, tu nu vei muri,/ tu vii dreaptă în sperietura mea şi toată lumea va şti/ că ai trecut pe acest loc precar, toate semantismele/ umblă cu cuţite mari, să suprime locul precar."- … poezia, ca şi existenţa omului, este „precară". Limbajul metapoetic, definitoriu pentru scrisul postmodern, vorbeşte de la sine: „tu [trup poetic] vii şi treci, puţin îţi pasă, eşti un simplu abis semantic", în care „limbajul se întâlneşte cu sine şi înnebuneşte" (parodiere a poeziei moderne).

Poemul lui Aurel Pantea este o confesiune - „Pentru mine, scrisul este o confesiune […]" (interviu)[31]-, optând pentru explorare (ca poetică modernistă) din perspectiva subiectivităţii rizomatice[32], intenţionat distorsionată spre a capta evenimentele ce urmează a fi transpuse în memoria colectivă a cititorilor, insistând pe dedublare, pluralism actanţial şi predispoziţie bovarică: o succesiune de „pante(a)morfoze", în sensul căutării dramatice a corporalităţii activate de avataruri, prezente în izotopii ale experienţelor şi ale rugăciunii, ale iubirii, respectiv ale timpului, toate pledând pentru logos petic şi poezie. Aşadar, spaţiul poetic are funcţia unui confesional, în care se desfăşoară spovedania poetului şi a cititorului, deopotrivă. Pentru Pantea, poezia e un spaţiu credibil, de vreme ce pledează pentru „o confesiune totală" desfăşurată într-un prezenteism: „Actul expresiei poetice este acesta: tu mă provoci la o confesiune şi eu o mărturisesc acum – deci actul expresiei poetice este momentul confesiunii totale, încercare de a ajunge la confesiunea totală.[…] Scrisul fiecărui poem e un angajament total al fiinţei, necunoscut niciodată până la capăt. " [33]

Parodicului şi disimulării li se adaugă confesiunea - vorbind explicit despre sine însuşi, poetul îşi creează alter ego-uri textuale, prin asumarea pluralităţii de corpuri şi euri, instanţe topite într-una singură: corpul spectral. Prin confesiune, tip de abordare expresionistă, consumată într-un limbaj autarhic[34], limbaj autonom, original, unic şi irevocabil, a cărui referenţialitate este „o

[26] Pantea, Aurel, „Aş vrea ca ultimele cărţi pe care le scriu să fie cărţi de rugăciune", Interviu realizat de Dia Radu pentru *Formula AS,* nr. 998/ 2011.
[27] Dumitru-Mircea Buda, "Poetul în infernul memoriei", în *Cultura*, nr. 471/ 12 iunie 2014.
[28] *Blanca. Fragmente din însemnările unui resentimental*, Editura Arhipelag XXI, Tg. Mureş, 2014 - proiecţia firii romantice a lui Aurel Pantea, care preferă momentele contemplative oricărei stări conflictuale detonate de nepotrivirile lumeşti, de unde şi „revenirea" la sentiment: „dispreţ, dragoste, răzbunare" – după cum susţine poetul.
[29] Dumitru-Mircea Buda, art. cit.
[30] „Cheia" lecturii operei poetice a lui Aurel Pantea, având în vedere unitatea subiectului poetic, se află la nivelul poemului „unitar"/ volum.
[31] Pantea, Aurel, „Aş vrea ca ultimele cărţi …", *Interviu citat.*
[32] Subiectivitatea rizomatică se referă la reiterarea punctelor de intersecţie în care evenimentele asociate trăirilor întâlnesc cuvintele, limbajul poetic.
[33] Aurel Pantea, interviu.
[34] Rolland Barthes, *Gradul zero al scriiturii,* traducere de Al. Cistelecan, Editura *Cartier,* Chişinău, 2012.

mitologie personală şi secretă a autorului", limbaj ce solicită o „hipofizică a cuvântului" - o coborâre înlăuntrul cuvântului poetic, de unde, apologia limbajului poetic, ce pledează insistent pentru „un infralimbaj, care se elaborează la limita dintre lume şi trup"[35]: „La fiecare mişcare a nimicitorului, lumea nu devine/ mai încăpătoare, dar apare/ un 0 (zero) urât şi larg, nimeni nu şi-l asumă,/ nimeni nu semnează pe el".

Confesiunea conferă autenticitate şi autoreflexivitate textului poetic, care trimite la înţelegerea lumii prin propria perspectivă, coroborată cu strategii subversive neoexpresioniste şi postmoderniste, precum: intertextualitate, procesualitate, configurarea realului prin scriitură şi textuare, resemantizare ca formă a dialogului cu propriul trecut, recunoscând că „literatura nu e altceva decât o scriere de sine" (Foucault)

Strategiile subversive trebuie gândite ca tehnici ale producerii de „Sine"; de aici, relaţia sine – pluralitatea de sine, poezia oferind tehnici „compensatorii".

În poemul lui Pantea, alteritatea se va afla mereu înăuntru: o alteritate interioară (mise en abyme), căci identităţile-avatar vor fi editări ale refulării conştiinţei artistice ale scriptorului dominat de sentimentul morţii: „Doamne, sunt îngropat, din lăuntrul meu urcă spre ceruri/ bestia învingătoare" sau: „Cade adânc în noi grăuntele conştiinţei morţii,/ tu şi eu suntem tare departe şi privim/ lanurile întinse şi secerătorii,/ în moartea mare, creşte desfrânarea,/ floarea prăduitoare".

În plus, suntem surprinşi de atitudinea bovarică - mă las înghiţit de propriul eu, de propria poezie care mă naşte, mă observ ca alteritate, creez înlăuntrul meu: „Stăpâna mea îmi cere supunere cu glas/ de iubită părăsită, de ce nu mă mai iubeşti, sunt maica ta,/ tu îmi vorbeşti limba, mă mişc printr-un limbaj moale[…]/[…]maica mea îmi spune/ ai grijă de cuvântul lăcuit[…]/iubeşte-mă, mai spune stăpâna,/ te voi naşte din nou[…]"

Călătoria în spaţiul poeziei se face în raport cu sine, cu trăirea, prin introspecţia solicitată de o conştiinţă poetică (acut) perceptivă: „dacă am putea […] am privi cu pielea". Se insistă pentru o paradigmă a tăcerii, ca stare germinativă, dar şi ca refugiu în limbajul care vorbeşte, pe când poetul priveşte: prin urmare, „cea din urmă strategie de evadare din captivitatea limbajului, este că poetica vorbirii se vede substituită prin poetica privirii."[36]

În acest poem al *nimicitorului* din subteranele inimii, poetul îşi declină competenţa expertului în „curgerea ofidiană a simţurilor", contemplând omul din afara vs dinăuntrul lui printr-o alternanţă ludică dintre underground şi back-ground-uri ce propun secvenţiale biografice ale naratarului corespunzătoare măştilor lirice, travestiului ce ascunde identităţi „incognito" ce poartă amprenta *nimicitorului*.

Astfel, un prim referent îl constituie cotidianul: „Oameni pe stradă, cum îi simţi, ca o pastă,/ secretaţi de un puls fără nivel, depărtaţi şi teribil de inumani,/ cu glasurile răzbind dintr-o deplorabilă stare/ a imaginaţiei[…]/ cu simţurile multă vreme neexersate" - cotidian amorf, monoton, diagnosticat „ca stare deplorabilă": „ei sunt sfârşitul, ziua moartă, realitatea fără apeluri,/ făcută din lucruri de pe afară" – „omul rest".

Celălalt referent, propriul trup, „propria-mi vârstă" şi flash-urile din subteranele sau underground-ul existenţei, „viziuni <<întrerupte>>, secvenţiale, punctiforme"[37], constituie de altfel trupul poetic: „Stăpâna mea îmi cere supunere cu glas/ de iubită părăsită, de ce nu mă mai iubeşti[…]/ iubeşte-mă, spune stăpâna, te voi naşte din nou". În vederea recuperării corporalităţii pierdute, poetul apelează la distopie (sau heterotopie), accesând ambele sensuri postmoderniste: atât sensul imaginal sau antropocentric, prin care litera/ limbajul poetic este o anagramă a corpului, scrisul funcţionând ca „aventură a căutării trupului" (cf Crăciun), cât şi sensurile ludic şi parodic, în care corpul este citit pe multiple niveluri, lectură marcată de ambiguitatea referenţială ce constă în transformarea trupului în literă: un „corp transparent" (cf Kristeva), prezent în text prin deicticul „tu" nedefinit, ambiguu, un „tu" pendulând între naratar şi narator, în care poetul este un „dincoace" al propoziţiilor, frazelor şi comunicării poetice.

Poemele lui Aurel Pantea iau pulsul vieţii, propunând un demers autoscopic direcţionat înspre vorbirea originară: „ne întoarcem în materia pură, fără buze,/ cu pământ în gură şi cu propoziţii/ devenim una cu parola neagră, […]acolo/ un pământ ondulat ca emoţia/ ne spune

[35] *Ibidem*.
[36] Andrei Terian, „*Negru pe negru",* în *Ziarul Financiar - Ziarul de Duminică,* 19 aug. 2013.
[37] Al. Cistelecan, *Diacritice*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, p. 158.

adevăratul nostru nume". Prin urmare, drept avari ai „subiectului liric" vor fi *mutul, muţenia, limbajul întors către sine:* „împing limbajul, […]am fost şters, am atins mutul"[38] sau: „îmbată-te/ şi lasă muţenia să muşte" – „o puşcărie a muţeniei,/ închide gura, închide-te, verbele aruncă din ele/ acţiunile ca pe nişte morţi, limbajul meu e un lung tunel/ spre linişti închise ca pupele…" – *nimfa (pupa)*, spaţiu precar, dar totodată protector al alterităţii poetice. De parcă ar cocheta cu poezia, el greu se lasă re-născut: „şi eu nu mă voi naşte,/ e o zi ceţoasă şi un domn îşi plimbă câinele, veneţia sau aiurea."

Dacă muţenia are rolul unei promisiuni eshatologice, tăcerea şi taina sunt expectativele afişate de eul liric în speranţa unei mântuiri coincidente cu penitenţa ori exerciţiul spiritual. Muţenia insinuată în poeme ca o stare febrilă de inspiraţie nu e decât timpul accelerat şi crepuscular al viziunii, în care se amestecă extazul şi reţinerea: „îmbată-te, creşte din firidele timpului mugurul chipului ce va distruge,/ îmbată-te, cineva se roagă pentru tine, îmbată-te,/ şi lasă muţenia să muşte"; starea de beţie lirică incită poetul în apropierea unei „burţi de nu", a unei latenţe imaginative ce muşcă un teritoriu neminat, valoros, în totalitate fiind al poeziei.

În poemele-rugăciuni, germenii muţeniei sunt atribuiţi *nimicitorului*, entitate generatoare de *nimic*, care reduce eul la o stare de edulcoraţie tacită: astfel, eul se izolează ca într-o asceză, revelându-i-se adevărata „faţă" a poeziei. Opţiunea la muţenie vine şi din saturaţia unui discurs poetic repetitiv, o elocvenţă ce nimiceşte corporalitatea excesivă panteană: „Am vorbit, Doamne, şi am scris, până m-am înnegrit/ cu totul, am crescut, Doamne, în vorbele mele, iar vorbele/ mele au crescut în mine şi mi-au pus trupul în hău,/ stau în trupul meu ca într-un abis, fiecare cuvânt îl adânceşte,/ că văd mişcând timpul şi moartea, mâinile mele sânt întunecate,/ Doamne, de vorbărie, îmi port trupul ca şi cum propria-mi groapă/ aş purta-o, în el, limbajul se întâlneşte cu sine şi înnebuneşte" - de aici, oboseala, sfârşeala ca efecte ale scrisului-ziditor al unei subiectivităţi excesive, care izolează poetul într-un labirint al propriului limbaj, pe când fiinţarea în trup insinuează ameninţarea timpului şi a morţii, o pecetluire a limbajelor într-o groapă purtată permanent ca o pecete a exilului interior, contaminat de fiorii morbizi şi latenţi ai morţii. Trupul poetic, el însuşi un corp spectral, un ecran imens al proiecţiilor scripturale şi orale se simte agasat de trăirea literei în propriile sale structuri abisale, pe când întâlnirea cu limbajul, întoarcerea, în acest context, a limbajului împotriva lui însuşi induce o stare maladivă incurabilă şi o nebunie care polizează zonele interiorităţii şi ale sensibilităţii poetice. Întoarcerea limbajului împotriva limbajului sedimentat în trupul poetului, care a făcut o fortăreaţă împotriva comunicării, iar poemul devine un colaj de notaţie „negru pe negru".

Revolta împotriva vârstei „se şterge în om o cifră bătrână", revolta împotriva timpului fiinţei: „stau în propria-mi vârstă/ ca într-un ştreang, ştreanguri sunt venele mele şi propoziţiilor […] i se dă poeziei ca, mai apoi, în procesul revelaţiei (în acordul unui psihism euforic, manifestat uneori în/ prin accente gnomice), aceasta să expulzeze existenţe concrete, fragmente pantiene, ce istorisesc evenimente cu/ despre poet: „Se instalează în mine un om bătrân, […]/ deocamdată convieţuim, avem aceleaşi vicii, ne plac aceleaşi femei,/ dar el creşte din lucrurile la care renunţ, în anumite momente,/ când limbajul însuşi are umbră, aud răsuflări obosite/ şi atunci spun:/ Dumnezeul meu mă digeră, Dumnezeului meu îi e foame,/ […] e un ins direct[…], limbajele lui imediate sunt/ dispreţul, dragostea şi răzbunarea[…]"

Monolog al trăirilor construit pe interogaţii retorice, reflexie ce actualizează stări consumate în exces, discursul poetic, spaţiu textual poliizotop, e un metatext, simptomatologie premeditată de instanţa poetică în momentul în care poezia e corpul trăirilor autentice: „Azi m-a văzut cel cu totul altcineva,/ mi s-a părut că aşa este el: îmbătrâneşte, curând nu se va opune, va fi o tristeţe să-l învingă…" sau: „Nimicitorul are rădăcini în vieţile ce nu se mai întorc"

Pe întreg parcursul existenţial dominat de o conştiinţă artistică acută, eul liric va relaţiona cu atmosfera, va tatona evenimentul consumat din cel puţin două motive, şi anume: călătoria în lumi simultane trebuie totuşi să aibă ca traseu o lume reală, esenţială, de bază, la care să fie raportate celelalte lumi construite, „lumi intertextuale", un fel de matrice care verifică noua gnoză spre impunerea ei între lumile posibile; respectiv, se revine în lumile familiare, la cotidian, pentru a-şi

[38] Muţenia corespunde unei stări de germinare a cuvintelor în ordinea revelării sensurilor poetice: „Tăcerea este un timp poetic omogen care strânge ca o menghine între două straturi şi face să se despice cuvântul, nu atât ca un fragment de criptogramă, cât mai ales ca o lumină, un vid, o crimă, o eliberare." (Roland Barthes, *op.cit.*).

verifica funcţionalitatea raţionamentelor în vederea intenţiei prospective. Poetul este predestinat să nască lumi concrete. Şi, poate nu întâmplător, la Pantea, referindu-ne la poemele de dragoste, remarcăm dinamica unei semiotici a pasiunii filtrate printr-o expresie a trăirilor existenţiale, menite să sustragă eul oricărei angoase şi să-l exorcizeze într-un discurs asumat, suprapus aleatoriu reperelor unei vieţi amoroase tumultoase şi depline: „Patimă atroce, de parcă lumina/ dinspre tine ar rămâne grea şi te-ar lăsa,/ iar tu ai veni, te-ai apropia./ Mergem unul spre altul,/ încet, pe şoptite,/ două abisuri logodite."

Poemul pantean nu va fi pur şi simplu o calchiere a lumilor familiare eului, ci o reaşezare din perspectiva atitudinii auctoriale: „Azi, mi-am văzut inima, bătea de tare departe,/ parcă nu era inima mea, alături, lângă un aparat sofisticat,/ doctoria cu ochi albaştri m-a lăsat să ascult o clipă/ ritmurile ei, am auzit mari şuvoaie şi un şuier,/ se zbătea timpul în fluvii mari, chiar aşa ar fi,/ a spus doctoriţa, dacă ne-am afla în mijlocul ei,/ de s-ar întoarce fiecare în inima lui, ar vedea subteranele/ de unde vine nimicitorul". Discursul poetic pantean e relevant pentru jocul figuralului: acces tensional la inteligibil, o relansare a dinamicului ce conduce spre rostire, spre „a simţi forţa inaugurală a poemului", cum subliniază poetul în interviu. În discurs, se observă o răsturnare formală, în care acesta îşi află resorturile autorităţii şi puterii sale. Figuralul, proces estetico-semantic care condiţionează reducerea discursului la puterea actualităţii, a realului, este de două ori „reprezentativ", fiindcă reprezintă (imitativ) ceva din lume, re-prezentând (prezentând din nou) forma limbii.

În spaţiul artificial, creatul sau realul e „un plus de memorie" ce urmează a fi depozitat într-o memorie colectivă prin limbajul poetic: viziunile realului produc un adaos de memorie – memoria prezentului. Este firesc ca, după parcursul existenţial în spaţiile familiare printr-o „joie de vivre" a reduplicării faptelor esenţiale petrecute, sens care acoperă şi livrescul, conştiinţa perceptivă să adauge, paradoxal, un univers din viitor: Logosul, Poezia. „Scrisul înseamnă intuiţie, remarcă Pantea. Şi intuiţia este acea dimensiune a spiritului nostru care totalizează fiinţa, adică intuiţia este integratoare. […] vreau să trăiesc intuiţia ca pe o totalizare a fiinţei mele care presupune clipa de aici, clipa de acum, clipa posibilă, presupune nopţile mele, percepţiile mele, gândirea mea, memoria şi imaginea mea. Tot."

Noutatea panteană constă în obsesivul monolog al conştiinţei în asumarea responsabilizării scrisului: „A scrie poezie presupune o maximă responsabilitate existenţială" (interviu), odată ce „inteligenţa ce îşi proclamă propriul om responsabil" (Schiller, 1989). Mai mult: „poetul are o responsabilitate ontologică" (Pantea, în interviu). Alegoria traseului existenţial poetic nu mai respectă construcţia lineară, clasică, reţeaua referenţială a textului fiind solidară cu intenţia auctorială: închiderea şi rămânerea pe loc a spaţiilor familiare. „Înclinaţia spre excesele trăirii şi voluptăţii dă şi o sugestie de pustiu. Pentru că, dincolo de voluptate, e nimicul, e neantul." – se confesează poetul.

Cartea de poezie o încheie cu un poem-rugăciune (în volum, sunt trei „rugăciuni": trei poeme, opţiune rostită de Aurel Pantea atât prin experienţele trăite în ultimele cărţi, cât şi prin atitudinea unui bun creştin: „Natura creştină care mă determină spune că există un singur adevăr. Iar calea spre acest adevăr e cea a rugăciunilor canonice sau necanonice. […] Aş vrea ca poezia mea să atingă sensul rugăciunii. Ce am trăit eu în ultimele două, trei cărţi, este o experienţă a traversării infernului, o expiere a răului, la capătul căreia nu-mi rămâne decât să mă rog": „Nu mai ştiu, Doamne, de unde să încep, ce pot să-ţi spun,/ mesaje ştiute, păcate, n-am proiecte, Doamne, am păcate/ am proiecte inverse, nu ăsta e păcatul, Doamne, nu ăsta e răul,/ Doamne, uită-te la mine şi râzi, sunt rezident într-o patrie inflamată de mesaje,/ din guri deschise nu mai învie decât propoziţiile […]/ Doamne, sunt îngropat, din lăuntrul meu urcă spre ceruri/ bestia învingătoare."

Dorinţa de a scrie poeme-rugăciuni, în care poetul să se confeseze, e conturată ca artă poetică: „Aş vrea ca ultimele cărţi pe care le scriu să fie cărţi de rugăciune".[39] Şi iată unul dintre cele mai reuşite poeme-rugăciune, care, alături de „Oda în nici un fel de metru" a lui Nichita Stănescu, poate fi considerat replică la „Oda" eminesciană: „Ca să pot muri liniştit, pe mine/ Mie redă-mă!"(Eminescu)// „Supuşi cuvântului de verb mă rog, / du-mă odată din groaza vieţii, / du-mă, du-

[39] Pantea, Aurel, „Aş vrea ca ultimele cărţi …", *Interviu citat*.

mă, / şi nu mă mai pedepsi,/ şi mie nu mă mai redă-mă*"* (Stănescu)// Doamne, sunt aproape bătrân/ şi încă n-am învăţat să mor,/ arta asta nu e niciodată desăvârşită" (Pantea).

Hermeneutica acestui din urmă poem al volumului oferă cheia lecturii *Nimicitorului*: certitudinea apropierii bestiei, căreia îi aduce un paradoxal „elogiu": „Moartea pentru Tine, Doamne Isuse Hristoase,/ e o chestiune clasată, face parte din inventarul problemelor/ rezolvate. Înainte de a cunoaşte febrele ei, sudoarea de sânge,/ pe care Tu ai cunoscut-o, eu Te iubesc, Doamne,/ şi cu partea din mine ce va muri, cu stratul gros de umanitate,/ cu omul din mine care se va sfârşi. Sunt sediul Tău precar,/ Mântuitorule, păcatul a construit în mine multe/ fortăreţe, în fiecare din acestea eu sunt soldat împotriva Ta,/ în fiecare, voi muri luptându-mă cu Tine, nu întreb,/ dar îmi pun problema nimicirii, ce se va întâmpla, Doamne,/ cu partea din mine, care Te iubeşte şi va cunoaşte nimicirea,/ şi totul mi-e foarte aproape/ Doamne, sunt aproape bătrân/ şi încă n-am învăţat să mor,/ arta asta nu e niciodată desăvârşită". Poemul-rugăciune e un discurs meditativ asupra trupului, subiect tabu al poemului pantean, trup-„sediu precar" al unui Dumnezeu al iubirii care oferă, la schimb, „nimicirea", proces adulat de *nimicitorul,* pe care conştiinţa poetică agresată de insinuarea morţii ca iminenţă a unei indeterminabile plecări îl va ignora, se va elibera, insistând pe o artă a morţii: a trăi sub/ cu spaimele şi spasmele dinăuntrul fiinţei. Lirismul lui Aurel Pantea devine religios, cu formule poetice inovatoare, dând girul că există o ancoră ce încă ţine poetul la mal, ferit de derizoriul mării înşelătoare a unei voluptăţi şi instinctualităţi nefaste.

Moartea este un teritoriu al captivităţii. Notaţia obiectivă, patetică, împinge tiparele temporalităţii până la dedublare, desface şi reducţie: „Şi timpul nu va mai durea, şi se va despărţi/ de sine, şi va rămâne sinele său, şi acolo se va urla/ într-o imagine mare,/ acum, el stă cu sinele său, ca o femeie care, în cele din urmă,/ acceptă, stă cu sinele său încărcat de sâni." Sub timp, *Nimicitorul* îşi înteţeşte adversitatea şi se înverşunează să nimicească şi ultimele reminiscenţe ale unei existenţe frânte de vicii şi bătrâneţe, care are ca ultim efect substituţia: „Din nervi încâlciţi ies feţe neterminate,/ o stea umedă le împinge. Fără concesie/ suntem înlocuiţi" - metafora „stelei umede" sugerând fecunditatea pe care o exercită moartea asupra lumii, săvârşind crima şi făcând netăgăduit „înlocuirea".

Bestial e sentimentul morţii, pe care îl porţi cu tine până la obsesie: iată *Nimicitorul* şi „urmele bestiei" – „Dumnezeul meu face zi de zi/ exerciţii de moarte şi înviere pe pielea mea, ia eu îl iubesc de nu mai pot […] / el ştie că nimicul meu/ e sămânţa nimicitorului care vrea să mă ştie mut."

Nimicitorul pare să deţină secretul unei sustrageri din sfera de acţiune a morţii, însă preţul triumfului este compromis, căci sacrificiul presupune renunţarea la poezia ce-i aparţine, la propriul trup care tocmai renaşte în text. Fiind o cerinţă supremă, poetul se consolează cu promisiunea profetică a vieţii de dincolo, făcută de către Katia, înţeleasă ca o abolire a timpului obiectiv şi o conlucrare în vederea unei ultime reveniri eshatologice: ultima propoziţie fiind salvatoare, o revenire la sensurile originare ale cuvântului, o esenţialitate care cuprinde întreaga potenţialitate creatoare a universului: „Şi timpul nu va mai fi, nu va mai fi, va rămâne/ doar această propoziţie şi un câmp mare, vorbirea ultimă/ pe un mare câmp, vorbirea ultimă, străduindu-se,/ vom lucra, vom povesti despre ce a fost, ne vom odihni,/ vom lucra, spune Katia, precum Sonia din limbajul ultim,/ vom lucra, ne vom odihni."

În atitudine, poetul rămâne un romantic! Spiritul îşi continuă aventura existenţială. Iată cum are loc concentrarea poetică asupra *Nimicitorului*, care îşi potoleşte foamea existenţială devorându-se pe sine: „După întâlnirile cu nimicitorul nu mai ai chip,/ porţi doar un nume şi te transformi cu totul/ într-o limbă necunoscută,/ o limbă vorbită de razele uraniului,/ nimicitorul aplaudă, moare de râs în propriile lui aplauze,/ se uită la inima mea, asta face mereu, se uită la inima mea/ cu razele uraniului"

Trupul poetic la Aurel Pantea primeşte, aşadar, două conotaţii: pe de-o parte, scriitura însăşi, ca act creator de poezie, şi, de aici, paradoxala scriitură poetică, în sensul în care scriitorii moderni se raportează timorat la o astfel de instanţă, căci violenţa rupturii şi dislocării atrage însăşi existenţa coerentă a cuvintelor în menghina distrugerii până la agrafie, iar pe de altă parte, obsesia corporalizării poeziei devenită însuşi trupul poetului, respectiv obiectivarea poeziei în trupul acestuia, somatografie. Ambele instanţe sunt posibile variante interpretative ale *obsesivului trup poetic* la Aurel Pantea, căci scrisul şi imputarea scrisului la poet sunt două circumstanţe oscilatorii, o pendulare între viaţă şi moarte, între poezie şi realitate.

Imaginarul său poetic se fundamentează pe tensiuni lirice provenind din trei zone diferite de explorare a realităţii poetice: cu un fond livresc bine stăpânit, se confruntă resentimentarul(-om) şi

poetul, în disputarea întâietăţii, anihilându-se într-o permanentă replicare: Poetul şi Poezia. În acest discurs literaturofag, în care poezia devine un text care îngurgitează fiinţa şi se converteşte într-un limbaj poetic efervescent şi transparent, variabilele sunt, de asemenea, trei, iar acestea se raportează la instanţele dominante identificate de Iulian Boldea drept generatoare de tensiune lirică în poezia lui Aurel Pantea: „o instanţă a fiziologiei, a corporalităţii şi visceralităţii, o instanţă a apelului la divinitate, la sacru şi o instanţă a textului, bazată pe instinctul autoreferenţial”[40].

Aurel Pantea este un poet al concretului, ce prezintă într-o viziune obiectivată starea de spirit, căci nici faptul că-şi transformă poezia în rugăciune, nici faptul că insinuează sentimentul iubirii ca singură posibilitate de evadare din iadul în care este închis nu-l face mai metafizic, mai spiritual. Iadul sau abisul magmatic ce-l presimte în fiinţă îi revelează toate inadvertenţele umanităţii în detalii ce potenţează nimicul şi dau naştere *Nimicitorului*. Imaginea lui este una cât se poate de concretă, deşi, pentru Pantea, *Nimicitorul* este tot ceea ce nu este şi ar trebui să fie, este pierderea, abandonul, absenţa, nimicul acolo unde ar trebui să fie totul, iar rugăciunea poetului este, astfel, discursul ultim al fiinţelor segregate de spiritualitate.

Bibliografie

De autor:

Pantea, Aurel, *Nimicitorul,* Editura *Limes,* Floreşti-Cluj, 2012.

Pantea, Aurel, „Fragmente despre indeterminat”, în *România literară,* nr. 44/2011, p. 20.

Pantea, Aurel, „Înclin să cred că, din iubire, divinitatea căreia mă adresez în poezie, Iisus Christos, mă înţelege şi îmi seamănă”. Interviu realizat de Iulian Boldea în *România literară*, Ediţia XII, anul XLVI, Nr. 8/21 februarie 2014.

Pantea, Aurel, „Aş vrea ca ultimele cărţi pe care le scriu să fie cărţi de rugăciune”, Interviu realizat de Dia Radu pentru *Formula AS,* nr. 998/ 2011.

Pantea, Aurel, „Dacă ar fi o confesiune într-un act poetic, n-aş mai scrie, dar tot scriu şi tot ratez!”, Interviu realizat de Ion Mihai Ionescu, pentru *Reţeaua literară* http://reteaualiterara.ning.com/profiles/blogs/interviu-cu-poetul-aurel.

Critică:

Barthes, Roland, *Gradul zero al scriiturii,* traducere de Al. Cistelecan, Editura *Cartier,* Chişinău, 2012.

Boldea, Iulian (coord.), *Aurel Pantea. Ultimul taliban (Poetica neantului),* Editura Arhipelag XXI, Tîrgu-Mureş, 2014.

Buda, Dumitru-Mircea, „Poetul în infernul memoriei”, în *Cultura,* nr. 471/ 12 iunie 2014.

Cistelecan, Al., *Diacritice*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007.

Cistelecan, Al., „Ultimul taliban (*Negru pe alb*)”, Revista *Cultura* nr. 220 / 2009.

Crăciun, Gheorghe, *Pactul somatografic,* în *România literară,* Nr. 133/8 septembrie 2002.

Gorban, Paul, *Poezia şi postmodernismul românesc: Generaţia '80 şi Mircea Cărtărescu,* pe http://www.poezie.ro/index.php/article/ 13982532/index.html.

Terian, Andrei, „*Negru pe negru”,* în *Ziarul Financiar - Ziarul de Duminică,* 19 aug. 2013.

[40] Iulian Boldea, „Argument” în *Aurel Pantea. Ultimul taliban (Poetica neantului),* Editura Arhipelag XXI, Tîrgu-Mureş, 2014, p. 11.

THE NATIONAL THEATRE IN CLUJ ON THE ROMANIAN AND (CENTRAL-) EUROPEAN MAP[1]

Mariana Neț, Prof., PhD, Senior Researcher, "Iorgu-Iordan – Al. Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract: The paper focuses on the contribution of the National Theatre in Cluj in the inter-war span to defining the audience's cultural, national, and (Central-)European identity. To this end, its repertory is analyzed from 1919, the year it was founded, to 1945, when the institution came back from its forced exile in Timişoara. The theatre's frequent tours in Transylvanian – as well as other Romanian – cities are also taken into consideration. Comparisons with the repertoires of other theatres are also made. The audiences' response to the repertory policy is not neglected either.

Keywords: national identity, European identity, theatre, repertory policy, comparison

History in a nutshell

For well-known historical reasons,[2] no stable, permanent theatrical company *playing in Romanian* existed in Transylvania before the end of World War I. The first attempts at playing in Romanian were made in Cluj by several local *amateur* companies date from mid-nineteenth century,[3] more specifically from 1864. In the latter half of the 19th century professional companies from Romania occasionally visited Cluj; the first seems to have been Matei Millo's company, which played six performances in 1870. Another important tour was the one made by the famous company directed by I.G. Ionescu from Bucharest, which played in Cluj in 1881. The companies led by Mihail Pascaly and Grigore Manolescu also included Cluj in their Transylvanian itineraries. In the years preceding the outbreak of World War I, various famous actors from Bucharest made individual tours to Cluj; among them Zaharia and Olimpia Bârsan, Petre Liciu, Aristizza Romanescu, Ioan Brezeanu (cf. Lazarovici 1997: 79). The opening of the National Theatre was preceded by a tour of the National Theatre in Bucharest in fourteen Transylvanian cities. The tour's success proved that the existence of a National Theatre in Cluj was a long-expected necessity. The process of its foundation was sped up.

[1] This paper was supported by the National Research Council – CNCS, Project PN-II-ID-PCE-2011-3—0841, Contract no. 220/31.10.2011, title *Crossing Borders: Insights into the Cultural and Intellectual History of Transylvania (1848-1948) / Dincolo de frontier: aspecte ale istoriei culturale și intelectuale a Transilvaniei (1848-1948).*

[2] Until the end of World War I Transylvania and the Banat were part of the Austrian-Hungarian Empire. The Hungarian Theatre in Cluj dates from 1792; since 1900 a Hungarian theatre and theatrical company also existed in Oradea. The "Franz Josef" German Theatre in Timişoara dates from 1875, although testimonies exist that German companies had played in the city from mid-eighteenth century. Hungarian and German companies had also been playing in other cities, towns, and boroughs in Transylvania and the Banat in the 18th and 19th centuries.

[3] In 1864, Ioan Baciu had the initiative of creating the "First Itinerant Romanian Theatrical Society in Transylvania;" the "actors" were students at the Piarist high school in the city. A couple of years later, in 1868-1869, Ioan Baciu and Vasile Rodoabă founded the "Romanian Students' Dilettante Dramatic Companionship from the Catholic High School in Cluj." These dilettante theatrical companies staged plays by V. Alecsandri and Iosif Vulcan, and played them in private residences and the Romanian casino. The "Dilettante Society in Cluj" lasted for seven years, and played 40-odd performances in the city of Cluj and in the neighboring boroughs; in some cases, the dilettantes were joined by a few professional artists from Romania.

The National Theatre in Cluj was founded in 1919;[4] its first season was inaugurated[5] on the symbolic date of December 1st, 1919, exactly one year after Transylvania's union with the Kingdom of Romania.[6] The actors in the company had formerly played in other theatres in Romania, most of them came from Bucharest, Iași, and Craiova. Its first director was Zaharia Bârsan. In 1940, as a consequence of the Diktat in Vienna, the Northern part of Transylvania (including Cluj) had to be surrendered to Admiral Horthy's Hungary; therefore the National Theatre in Cluj moved to Timișoara, where it stayed until 1945, when this part of Romania was re-integrated. In the 1940-1945 interval, when it functioned at different headquarters, the theatre did not change its name, but it did have to make some changes in its repertory policy (cf. *infra*).

During the first 25 seasons (1919-1945), 388 first performances (423 plays, as some were grouped in *coupé* performances) were staged at the National Theatre in Cluj; 137 were performances of Romanian plays, 273 were translations, and 15 were adaptations. The company gave 3002 performances at its headquarters in Cluj and Timișoara, and over 900 were presented on tours in various Transylvanian cities; 3 performances were presented on a tour to Bucharest, and 35 were given on tours in other cities from the Old Kingdom,[7] while more than 800 performances were presented during several summer tours which artists made on their own expenses (cf. Buteanu [1945] 2005: 169).

The Romanian repertory

The status of belonging to a *national* theatre entailed certain obligations for the permanent company playing in Cluj. Their first obligation was towards the classical Romanian repertory, which had to be performed on a fairly regular basis. And so it was.
Naturally, I.L. Caragiale, the already acknowledged best and most popular Romanian playwright, held pride of place. Six of his plays were performed in the 1919-1945 interval, i.e. his four famous comedies, his only – and not less famous – drama, as well as one of the minor comedies, well enjoyed by the audience. But Caragiale's predecessors were not neglected either. Matei Millo was present in the repertory with one of his one-act comedies, whereas the well-known poet and playwright V. Alecsandri had five of his plays performed in Cluj and two in Timișoara. The first two dramas of Delavrancea's trilogy, B.P. Hasdeu's *Răzvan and Vidra,* and A. Davilla's *Prince Vlaicu* completed the picture of classic historical plays. The pre-World War I Romanian repertory was also represented by *The Comet*, a play by St.O. Iosif and D. Anghel.

It is worth pointing out that two Romanian plays created a long time ago and never represented on stage had their absolute premieres at the National Theatre in Cluj: *Prince Grigore Ghica* by A. Deparațeanu, and *Optum's Death* by Aron Densușianu.
As was only to be expected, the Romanian repertory was not confined to already classical, pre-World War I plays. Creations by almost all the inter-war, therefore contemporary Romanian dramatists held pride of place in the repertory.[8] All five historical dramas written by the historian, politician, and writer N. Iorga were staged in Cluj during the twenty-five years under discussion. Five dramas by Victor Eftimiu were also performed. The famous philosopher, poet, playwright and novelist Lucian Blaga was present on stage with four of

[4] The Hungarian-language theatre continued to exist in Cluj, in a different location, after the Great Union; so did the Hungarian- and German-language theatres all over Transylvania and the Banat.
[5] The inaugural evening presented one-act plays by Z. Bârsan.
[6] The Romanian Opera in Cluj was founded at the same time and by the same Decision of the Directory Council which functioned in Sibiu until 1920, when the Great Union was officially sanctioned by the Treaty of Trianon.
[7] This was the unofficial name given after the Great Union to the smaller Romania (which included only Wallachia, Moldavia, and Dobrudja), i.e. to the country as it was before December 1st, 1918.
[8] A notable omission was M. Sebastian.

his best known plays. Camil Petrescu, T. Mușatescu, Mircea Ștefănescu, and V. I. Popa had two plays each, which were represented on the stage of the National Theatre in Cluj. One play was staged by each of the following successful writers: L. Rebreanu, A. Kirițescu, I. Minulescu, O. Goga, A. Brătesci-Voinești, Mihail Sorbul, Gib Mihăescu, Ion Marin Sadoveanu, G.M. Zamfirescu, and I. Peretz (whose drama *The Fall* had its absolute premiere in Cluj; only a few moths later was it performed in Iași and Bucharest.

Plays by no less famous authors, however much appreciated at the time, were also included in the repertory. The list includes (but is by no means restricted to) four plays by Victor Papilian, two plays by A. de Hertz, two by V. Mardare, two by A. Ceaușeanu, one by Dan Botta (performed in Cluj the same year it was written), I. Valjean, Lucreția Petrescu, I. A. Lapedatu, Claudia Milian, Mărgărita Miller-Verghy, H. Furtună, G. Ranetti. A few of these plays are still occasionally performed.

It is not a negligible fact that two plays specifically meant for an audience of children were equally performed: *Ciufulici* by George Silviu, and *Lie Viorie* by C. Orendi.[9]

Local artists were also encouraged. Three plays were staged authored by Ion Tâlvan, an actor in the company. Two plays by Z. Bârsan, the theatre's director (three times during this interval) and one of its most famous actors was represented, too. So were two plays by V. Nicoar[, a local journalist. During the theatre's exile in Timișoara, plays by three authors from the Banat (T. Șoșdeanu, G. Atanasiu, and I. C. Merișescu) were well received by the audience.

During the four seasons of exile in Timișoara, the repertory consisted of very few first performances – actually, all the plays were first performances in the Banat. With very few exceptions, the repertory was almost entirely vernacular. This was only to be expected in times of war, when both the actors' and the audiences' patriotic feelings were reaching a climax.

During the twenty-five years taken into consideration here, the greatest success was enjoyed by Caragiale's *Lost Letter* (performed 56 times); this is an absolute record, since the next successful play – this time, a German one, i.e. Victor Meyer-Förster's *Old Heidelberg* – was performed only 40 times. Among the other successful representations of Romanian plays special mention deserve the following: *Titanic Waltz* by T. Mușatescu (performed 37 times), *Stormy Night* by I.L. Caragiale (35 representations on stage), *Avram Iancu* by L. Blaga (32), *Red Passion* by Mihail Sorbul (26), *Master Leonidas Facing the Reactionaries* by Caragiale (26), *Prince Vlaicu* by A. Davilla (24), *Fons Blandusiae* by V. Alecsandri (20), *Carnival Scenes* by Caragiale (19), *Strong Characters* by Camil Petrescu, *The Man Who Met Death* by V. Eftimiu (16), *Sunset* by Delavrancea (16).[10] With two notable exceptions, viz. the psychological dramas *Red Passion* by Mihail Sorbul, and *Strong Characters* by Camil Petrescu, the public seems to have preferred comedies and historical dramas.

The international repertory

The international repertory was obviously much wider than the vernacular one. Ten plays by Shakespeare were represented during the 1919-1945 span; this was the absolute record. Molière, present in the repertory with eight comedies was not far behind. Corneille was represented by two plays. The already classical French repertoire staged at the National Theatre in Cluj included Beaumarchais' *Mariage de Figaro,* Victor Hugo's *Ruy Blas,* Alfred de Musset's *Caprice,* and two plays by Edmond Rostand. From the Ancient Greek repertory the company chose to represent two tragedies by Sophocles and a comedy by Aristophanes. The classical German repertoire was represented by three dramas by Schiller and two by

[9] Both titles are rather untranslatable.

[10] A much more comprehensive list of the most successful performances from both the vernacular and the international repertory was made by Aurel Buteanu ([1945] 2005: 162-163).

Goethe. As already mentioned, Victor Meyer-Förester's *Old Heidelberg* was the most successful performance from the international repertory; it was represented 40 times. The classical Austrian repertory was present on the stage of the National Theatre in Cluj by its best known representative, viz. Franz Grillparzer.

Two of the most appreciated British (actually, Irish) dramatists, G. B. Shaw (with five plays), and Oscar Wilde (with two), were equally included in the repertory; so was an adaptation from Dickens' *David Copperfield.* Four already classical Russian authors were performed in Cluj, viz. Anton Chekhov, Nikolai Gogol, and the more recent Maxim Gorky, and Leonid Andreyev; texts by Leo Tolstoy and Fyodor Dostoyevsky were staged, too. But they also elected to present some more recent Russian authors, among which M. P. Artsybashev, and Osip Dimov

Calderon de la Barca's *La vida es sueño* had its Romanian premiere at the National Theatre in Cluj. The Italian classical (and "classicized") repertory was represented by Goldoni's *Loccandiera,* Alfieri's *Mirra,* and Giacometti's *La morte civile.* Among the Norwegian authors, it was only natural to choose Ibsen, from whose work they represented six plays; they also staged *A Bankruptcy,* a successful text by the Norwegian playwright Biørnstjerne Bjørnson. August Strindberg's *Miss Julie* was also performed. Interestingly, they also selected to stage a text by Rabindranah Tagore.

Horizons became broader and broader for inter-war Romanians.[11] The National Theatre in Cluj was the first theatre in this country to represent a play by Eugene O'Neill. They were also the first to adapt Somerset Maugham's short stories for the stage; six of his texts were adapted as plays and staged in *inter-bellum* Cluj. Other contemporary British playwrights which enjoyed success were J. B. Priestley, Jerome K. Jerome, and Brandon Thomas; a short story by J. Galsworthy was also adapted for the stage.

However, the most frequently staged inter-war playwrights were the German Hermann Sudermann (with 5 plays), and the Italian Luigi Pirandello (5 comedies). Texts by many other Italian writers, most of them entirely forgotten nowadays, were also performed. Among them: Luigi Chiarelli, Rosso di San Secondo, Massimo Bontempelli, Guido Morselli, a. o. From the Spanish repertory they chose to perform plays by Azorin, José Echegaray, and Gregorio and Maria Martinez Sierra.

Authors from the neighboring countries were also on stage. The Hungarian theatrical repertory was mainly represented by Two of Lengyel Menyhert's plays, and by a comedy signed Szanti and Szecseny. The already famous Czech playwright Karel Čapek was also present at the National Theatre in Cluj, so were the Czechoslovakian Mretic Brothers. The Yugoslavian playwright Bronislav Nušic's comedy *The Minister's Wife* enjoyed great success (it was performed eight times in a single season).

But it is no surprise at all that.the great majority of authors whose works were elected to be performed were French ones. Quite a lot of inter-war French writers have been famous ever since. It is also no minor detail that French culture had an over a century tradition in Romania, and playing French authors' texts in Cluj – besides their unquestionable literary and artistic value – was a subtle means of asserting the Transylvanians' *Romanian* identity; also, since French culture had been less present in Transylvania until the Great Union, by staging French texts both the actors and the audience aimed to fill a cultural gap. Obviously, the choice of the repertory was also a means of asserting the Transylvanians' *European* identity.

[11] Mircea Eliade made a similar remark both in his *Memoirs* and in *L'épreuve du labyrinthe.* He explained that in the aftermath of World War I the Romanians' national ideals having been fulfilled, they turned their full attention to cultural, spiritual, and scientific values, and tried to integrate them in a broad context; they went beyond Europe, they specialized in new fields, they founded new disciplines, while avant-gardes were *en vogue* in many cultural domains.

Almost all notable *inter-bellum* French playrights were represented in Cluj: Jean Cocteau, Paul Claudel, Georges Duhamel enjoyed reasonable success. Stage adaptations of Romain Rolland's *Jeu de l'amour et de la mort* and of Jules Renard's *Poil-de-Carotte* were also performed in inter-war Cluj. Two Belgian authors, viz. Maurice Maeterlinck, and Alfred Hennequin were also *à l'affiche.*

Back to the French repertory, it was only to be expected for light comedies, i.e. *boulevard* comedies, *vaudevilles*, etc. to enjoy success in Cluj, as they did – and sometimes still do – nearly everywhere else. Two comedies by Robert de Flers and Gustave-Armand Caillavet, and two others by Robert de Flers and Francis de Croisset were dearly loved by the audience. So were the comedies by Paul Gavault, by Georges Beer, and, obviously, by Labiche. Other playwrights in the same category were so successful that several of their comedies were performed in *inter-bellum* Cluj. Victorien Sardou had four of his comedies performed, Tristan Bernard was *à l'affiche* with another four, A. Ch. A. Bisson was also successful with four comedies. Four plays by Jacques Deval, two by Alfred Savoir, and two by Henry Bataille enjoyed public suffrage.

Plays by quite a lot of other French writers – some still included in literary histories, others completely forgotten – were successfully performed in inter-war Cluj. They will be referred to in a future essay. For the moment, it is enough to know that French plays accounted for about half of the international repertory of the National Theatre in Cluj. They were also among the best enjoyed by the audience; this is not surprising since most of them were comedies.

On the repertory policy, the artists, and the audience

As can be easily inferred from the few data above, the repertory policy at the National Theatre in Cluj in the 1919-1945 interval was a well-balanced, realistic one, which tried both to "educate" and to amuse the audience. The repertory did not propose to be exhaustive; there is no way in which it could have been. It was also by no means faultless. A few performances were failures. Others reaped only what is termed *un succès d'estime,* were played only once or twice, and then abandoned for good.

At least in one case, the management tried to cheat. A chronicle published in the daily newspaper *Patria* in December 1926 explains: "Last night Lengyel Menyhert's drama *Typhoon* was presented as a *première,* although the play had already been performed four years ago. We wonder whether the theatre wishes to increase *ad infinitum* the number of first performances, or whether they believe the audience are likely to forget so quickly. […] Anyway, such confusion is entirely unjustified." (*Patria,* 16 dec. 1926: 3, *apud* Buteanu [1945] 2005: 30)

The audience in inter-war Cluj seems to have been both well-informed and exacting. At least, such is the opinion of the anonymous chronicler from the same newspaper: "The public in this city is extremely difficult to please, so the artists are compelled to work extremely hard […] If in some cases performances do not reach the wished-for quality level, it is no less true that in all cases one can notice a creditable desire to be up to the exacting requirements of the parts they are distributed in." (*Patria,* 9 dec. 1926: 3, *apud* Buteanu [1945] 2005: 36)

Instead of a Conclusion

The repertory of the National Theatre in Cluj in the 1919-1945 span kept an adequate balance between vernacular plays and international ones, between classical plays and contemporary ones, between historical dramas and sentimental ones, between comedies and tragedies. Caragiale and Shakespeare enjoyed the greatest success, and had the biggest number of plays performed. They were closely followed by Romanian historical dramas and

light French comedies. Several modern psychological dramas were often performed. O'Neill and Tagore brought home the world beyond European boundaries. Local writers were encouraged. Plays from the neighboring countries were also on stage. Texts of no literary or artistic value – but sometimes fashionable – were also given a chance. Some remained in the repertory for a season or even a couple of seasons, others failed. To make a long story short, this brief survey has aimed to point out that the theatrical movement in *inter-bellum* Cluj was both sophisticated and simple, both high-class and average. It tried to fill past and present cultural gaps, it tried to be up to European cultural standards. In times of war or in the aftermath of war, it had a "militant" attitude. It contributed to asserting the public's Romanian identity and to strengthening their European background. It complied with the written and unwritten requirements of any National Theatre on the continent.

Bibliography

*** 1929 *Clujul. Viața culturală românească.* Cluj: Editura „Ligii culturale." Secțiunea Cluj
*** 1919 *Turneaul oficial al Teatrului Național din București. Program.* Cluj
ANDRAȘ, Carmen 2013 "A Poet's Journey across the Carpathians: Propaganda, Cultural Difference and Diversity in Transylvania after the Great Union (1919)" In: Carmen Andraș, Cornel Sigmirean (coordinators), *In-Between Difference and Diversity: Studies of Cultural and Intellectual History.* Sibiu: Editura "ASTRA Museum," 2013: 141-163
ANDRAȘ, Carmen, Cornel Sigmirean (coordinators), *In-Between Difference and Diversity: Studies of Cultural and Intellectual History.* Sibiu: Editura "ASTRA Museum," 2013: 141-163
Bodea, Gh. I, I. FODOR, L. VAJDA, 1971, *Cluj. Pagini de istorie revoluționară. 1848-1971. Oameni, fapte, locuri.* Cluj
Buteanu, Aurel [1945] 2005 *Teatrul românesc în Ardeal și Banat.* Timișoara: Marineasa
LAZAROVICI, Gh. 1997 *Cluj-Napoca. Inima Transilvaniei.* Cluj-Napoca: Studia
M.N., 1925, „De vorbă cu dl. Zaharie Bârsan" *Cosânzeana,* 30 – IV, 1925: 114
SAID, Edward 1994 *Culture and Imperialism.* New York: Vintage Books
ZACIU, Mircea, Marian PAPAHAGI, Aurel SASU, 1995, *Dicționarul scriitorilor români.* București: Editura Fundației Culturale Române

NARRATIVE IDENTITY, INDIVIDUAL AND COMUNITY

Lorena-Valeria Stuparu, Scientific Researcher III, PhD, Institute for Political Sciences and International Relations of the Romanian Academy

Abstract: From a phenomenological and hermeneutical point of view, individual identity can be defined, as did Paul Ricoeur, as constructed narrative identity of the "capable man" which is able to say, to do, to tell and to recount himself: to say sometimes involves telling stories or recounting about what you did, and both such manifestations are forms of "action" through which the self-consciousness is shared to others. Thus, this "selfconstruction" consisting either in self recognition in national and universal pre-existing models or in the cultivation and development of autobiographical characteristics to which we can not however give an absolute sense, can not ignore the results of interaction with others, with one community or another, in multiple relations. In this context, for example, we could formulate the following questions: national identity of an individual (structured at the beginning by the time and place when and where he was born) or of a state (here, the Romanian state structured by major national and international events starting with the modern history of Romania) might be affected during a geopolitical game that changes its rules, at least the last two centuries, within an interval of about fifty years? If the notion of national identity has a political dimension and it is able to be applied both to individuals (in terms of civic, if not civil) and to community – the transnational identity, such as, for example, European identity is an individual identity or a collective one? Is the "global" identity (i.e. the European identity) a substantial one, or it remains a simply one of postmodern narratives? These are some current questions on personal, national and global sizes of identity that my paper aims to examine.

Keywords: identity, narrative, selfconstruction, national, global.

Hypothesis

From a phenomenological and hermeneutical point of view, individual identity can be defined, as did Paul Ricoeur, as constructed narrative identity of the "capable man" which is able to say, to do, to tell and to recount himself: to say sometimes involves telling stories or recounting about what you did, and both such manifestations are forms of "action" through which the self-consciousness is shared to others.

Thus, this "selfconstruction" consisting either in self recognition in national and universal pre-existing models or in the cultivation and development of autobiographical characteristics to which we can not however give an absolute sense, can not ignore the results of interaction with others, with one community or another, in multiple relations.

In this context, for example, we could formulate the following questions: national identity of an individual (structured at the beginning by the time and place when and where he was born) or of a state (here, the Romanian state structured by major national and international events starting with the modern history of Romania) might be affected during a geopolitical game that changes its rules, at least the last two centuries, within an interval of about fifty years? If the notion of national identity has a political dimension and it is able to be applied both to individuals (in terms of civic, if not civil) and to community – the transnational identity, such as, for example, European identity is an individual identity or a collective one? Is the "global" identity a substantial one, or it remains a simply one of postmodern narratives?

These are some current questions on personal, national and global sizes of identity that my paper aims to examine.

Individual and community 悶from identity to alterity

Although the discovery of otherness phenomenon dates back to the dawn of history and explains in a certain way the difficulty of peaceful relations establishment between different people, the theorizing of the concept of "otherness" in a couple with the "identity" represents a specific postmodern approach.

Tributary to the Aristotelian philosophical tradition in logical and ontological issues, during modernism the definition of identity is marked by Leibniz, to reach Heideggerian phenomenology and hermeneutics. And this latter – we can add - , by the concept of "difference" brings into discussion the problem of otherness. According to Heidegger, the concept of "difference" plays an important role in defining identity and it will be assumed by the "weak thought" (Vattimo), privileging cultural connotations, psychological and political implications of this concept in postmodernism. Beyond traditional ontological logic paradigm, "identity" is a concept used in theoretical contexts highlighting the specificity and difference in someone or something inherent to an individual or a community. However we resume the idea to emphasize that this implies recognition problem centered reflective on "hermeneutics of the self" (Foucault), but at the same time "excessively politicized" (Ricoeur) in terms of multiculturalism. This latter aspect favors "a indefinite claim, figure of 'bad infinity'" for emotional, legal and social recognition of minorities, while affirming the true meaning of self-recognition of personal identity comes with "the establishment of a speaking subject"[1].

Whether we stand in essentialist paradigm (the "objective" one) or that conventionalist (the constructivist, "subjective" one) concerning identity, it is possible, of course, that others see us quite differently than we all perceive ourselves, and in turn us, to look at a another perspective the others than that in which they occur themselves.

And then, beyond the political or ethical-legal aspects of recognition, the alterity question is related to what H.G. Gadamer called a "hermeneutic behavior", i.e. an attitude towards the neighbor starting from the meeting each other for the other, by going through comprehensive identification with another (by virtue of a "sympathetic understanding" of the interpreter to the subject such as Mircea Eliade says), in order to lead from the acceptance of "foreignness" of the other, to the "revelation" of personal alterity.

According to H.G. Gadamer, our identy in relation with alterity is best expressed in the definition of the divine as eminently "something else" (*der ganz andere*) by Rudolf Otto[2].

If such an approach that aims the metaphysical and mystical side reaches the "otherness" component of the self, this is even more obvious in a historicist approach such as that of Ortega y Gasset. Suitable the Spanish philosopher, the man may be in a "alterity" relation to itself because human reality is changeable, because "the human being is always distinctly and another"[3]. Moreover, we can speak of a perpetuation of the human species alterity, because human nature is history "whose substance is precisely the variability"[4]. Actually, history remains a "strong" expression of radical alterity, namely the "human alteration". On the other hand, in the light of history identity appears as a complex construction, for while man is a "memory's capitalist", history is "reminiscence's capitalism"[5].

---

[1] Paul Ricoeur, *Parcours de la reconnaissance. Trois études*, Paris, Édition Stock, 2004, p.146.
[2] Hans Georg Gadamer, "Moştenirea Europei" în *Elogiul teoriei. Moştenirea Europei*, traducere de Octavian Nicolae şi Val Panaitescu, Iaşi, Polirom, 1999, p.134.
[3] José Ortega y Gasset,, *Europa şi idea de naţiune*, traducere din limba spaniolă de Sorin Mărculescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002, p.136.
[4] *Ibidem*, p.133.
[5] *Ibidem*, p.144.

But despite the historical memory that retains the idea of difference, today, as shown in a recent study, our report to another, either another country, or another race or other sex has completely changed. Rather, Western societies have reduced the reality of the otherness (what is the radically different into another) through colonization and cultural assimilation.[6]. In Marc Guillaume's conception, in these phenomena is looming the decline of radical alterity, traditionally understood as "unacceptable, incomprehensible and even unimaginable side"[7] of the other – either foreign or immigrant or marginal.

On this planet which barely keep "remnants of exoticism", in which differences are treated in a "industrial" way, figures of radical alterity are produced by even the social and technological "familiar" environment: delinquency, drug dependence, terrorism, "intelligent" and autonomous machine, genetic chimera, space shuttle. Furthermore, the technology produces figures of absolute otherness, it provides the possibility to search for other civilizations and maybe even meeting their people beyond the imaginary spaces of science fiction novels and movies.

The ability of technology to produce otherness had noticed still Berdiaev. For human life detached from nature and immersed in the social life, simultaneously with the development of a "planet earth feeling" is for the Russian philosopher deeply "unbalanced". In addition, the "autonomous power of the technique is the ultimate expression of the kingdom of Caesar, its unprecedented form". And the "dualism of God's kingdom and the kingdom of Caesar takes more acute forms" since "the kingdom of Caesar does not recognize the existence of neutral spheres, it is conceived in a monistic manner"[8].

But the technique remains just be "capitalized" by memory as a complex figure of radical otherness productivity in modern times, while postmodernism, beyond the consumerism which facilitates globalization configures (sometimes terrifying) the information technology as an argument of the discourse on self reflection in something else that is human, and also foreign to him.

The „Hyper-real world of communication" about which speaks Baudrillard, where our understanding is composed of countless "images, interpretations and reconstructions circulated by the media in competition with each other and with no central coordination" (Vattimo, apud David Lyon)[9], in its turn, translates the decline and confusion of the radical alterity: whom or what can us afford to not recognize if these images represent the way of being transparent of the "world sociability"? From you recognize in the viewer more or less shivering by what is happening on the small screen until you recognize in the victim, it would be an ethical huge leap. Because otherwise, the radical otherness and it will be disclosed in face of death: only *the other* dies in a "hyper-real" way, witnessed and abandoned even at that moment by a lot of viewers.

Not only the life is dissolved in television, in movies or on the internet (especially on social networking sites) as in the "hyper-real" world of Baudrillard or in the "cinema-vision" of Lipovetsky and Serroy[10], but also death loses its "identity" in such a world. Every day we get news about victims of accidents, attacks or natural disasters. These information are part of the everyday life, of the "banality of evil" (Hannah Arendt) expressing shallowness, indifference, emotional and ethical mediocrity of modern man which even no longer strives

[6] Marc Guillaume, „Introducere" la Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *Figuri ale alterităţii*, traducere din limba franceză de Ciprian Mihali, Piteşti, Bucureşti, Editura Paralele 45, 2002, p.7.
[7] *Ibidem*, p.6.
[8] Nikolai Berdiaev, *Împărăţia lui Dumnezeu şi Împărăţia Cezarului*, traducere din limba rusă de Nina Nicolaeva, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, p.39.
[9] David Lyon, *Postmodernismul*, Traducere din engleză de Luana Schidu, Bucureşti, Editura Du Style, 1998, p.89.
[10] Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, *Ecranul global. Cultură, mass-media şi cinema în epoca hipermodernă*, Traducere de Mihai Ungurean, Iaşi, polirom, 2008, p.305.

to be a hypocrite. Of course, while some are always or stay alive, closer or farther away from them, other people die. Our inability to imagine ”the multiplicity of simultaneous destinies” like Cioran says, or ”the incapacity to live otherness as destiny” as Baudrillard would say, probably maintain the survival instinct.

On the other hand, “consumption, communication, transport and mass urbanization forces billion others to cohabit (...), to exchange without having to do each other, to meet without confront”[11].

And then, why don’t we judge ourselves as one another? For, as were observed “the judgment insists (...) on otherness” and, in fact, ”it does not really applied than the other, neighbor, i.e. someone who is different from us, while being our equal”[12].

Perhaps precisely in order to restore an equilibrium, to to achieve respect for our own identity, we should recognize that: ”We must learn to respect the other and what is different. Related to this is the fact that we must learn that we can not have the right point of view. (...).Maybe it’s an advantage that Europeans could and had to learn more than the inhabitants of other lands, to live with others, even if others are different”[13].

Technological development may itself call into question the issue of Stoic cosmopolitanism discovered and theorized by Kant[14], in the ”citizen of the world” or ”citizen of the universe” formulations. This ”trans-political” attitude that changes the perspective on radical alterity ”figures” may be fed by space technology, by information technology, having a transformative effect on international relations and also, on supranational relations between people, on the relationship between identity and otherness.

Regarding the derivation of otherness from the political status of the individual, from the citizen’s quality - we can say that even this is not entirely foreign to the cosmological and ontological perspective on the subject.
For one is to be a citizen of a state that sent spacecraft into space, another is to be a citizen of a third world country. Technology and the ”faith” in its posibilities, in the power that it holds - can change the perception of the world and of the universe at the most fundamental sense, and thus makes us different[15].

Without taking into account the class differences (also universal) which operates as a factor of otherness, beyond that in principle the status of citizen confers uniform political ”identity” for all members of a modern state, we can note that otherness is revealed and concealed at the same time by the status of citizen especially in the case of the integration of various membered in a group, in the case of incorporation of different groups within a national community, or in that of integration of citizens together with their states in the European Union, and by extension in the international community.

The difference can be experienced also and in a collective manner, ”in situations where personal relationships have to doubled by tolerance policy”[16], but ”divided postmodern selves seem to be parasites on unitary groups of origin, which forms the cultural basis, as it were, of their selfconstruction”[17].

---

[11] Marc Guillaume, *op.cit.*, p.8.
[12] Jacques Philippe Leyens, Prefaţă la Vincent Yzerbyt, Georges Schadron, *Cunoaşterea şi judecarea celuilalt. O introducere în cogniţia socială*, traducere şi de Denise-Carmen Burducea, Iaşi, Polirom, 2002, p.11.
[13] Hans Georg Gadamer, *op.cit.*, p.134.

[14] In 1784 Kant published *The Idea of a Universal History on a Cosmopolitical Plan* (*Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht.*
[15] A few years ago, during an evening walk with a cousin who had emigrated to the U.S. in 1978, I have remarked a bright star in the sky, considering that this was the “Evening Star”. My cousin contradicted me, claiming that celestial body is an American satellite.
[16] Michael Walzer, *Despre tolerare*, traducere de Areta Voroniuc, Iaşi, Institutul European, 2002, p.81.
[17] *Ibidem*, p.80.

Not only cultural and ”natural” identity become alienated at the level of citizenship, but also the citizen himself alienates from the group of origin. When the ”other” can no longer accept the status of otherness, by refusing his ”objective” identity (whether deemed it ”shameful”, marginal or because he built another subjective one), when the others hypocritically pretend not to notice the difference disfavoring that puts the ”alien” in a situation of inferiority - acceptance takes place by virtue of the fact that there is only a vague ”myself” predisposed to recognize the difference rather than to specify the identity: „if we are all strangers, then no one is a stranger. For as long as we don't accomplish a strong identity, we can not recognize any alterity. A foreign companionship would be no more than a group of the moment, existing only in opposition to a sustainable community. If there were no such a community, there is no such companionship. We can imagine the state officials 'tolerating' the foreigners postmodern; penal code would establish tolerance limits and nothing else would be needed”[18].

At this level of discourse the precise notion of citizenship and that prospective of otherness dissolve both into a vague notion of humanity. This could be the condition of ”citizen of the world” mediating between identity and otherness, a factor of integration in a community and a wider civilization, by the permanent dynamic and perfectibility that this status entails better understood from the perspective of technology before which the biggest challenge remains sky.

Eventual universal citizenship status would enhance our humanization? What would then be the perception of ”radical otherness” of the extraterrestrial, for example?

Common sense tells us that the *other* may be not only radically other, but also the measure of inner civilization's achieved by an individual or a group. Actually the other represents our objectified image: understanding him through his quality of the ”else” and at the same time as our *alter ego*, listen, view, accept, possibly take care of him, help, understand his suffering suspending ourselves phenomenological, if it is necessary and despite the current blind individualism - could be the reason of being in this paradoxical postpostmodern age, growing together with globalization and technologization, the individualism and the self-consciousness of sovereign rights, to the detriment of others.

From the Christian point of view, the solution of the problem of alterity (more or less radical) consists in the principle of self-recognition in the other. The commandment (moral and even more than that) of love for the neighbor, summarizing the amount accomplishments and infirmities of human restoration.

For the modern man, the other if it is not personalized remains an abstraction or an indication of our hypocrisy humanitarian. Or, the commandment of love also means an humble exercise of self-recognition in another individual (either the humblest one), the acceptance of the possibility that ”me” could be anyone else, the awareness of a sense of existence in fact of reporting to the other which could be translated in a ”Cartesian” manner: I think the other, so I exist.

This is a ”trans-political” perpective, beyond information technology and international and supranational relationship between people as a relation between identity and otherness.

As the very identity is established by making personal and collective memory through a discourse that chooses its own symbols and thematic areas, I consider that the creative hermenutic method can be used in the analysis of a subjective phenomenon as one of the self-perceived identities and the perceived identity by others. This is especially true if the creative dimension and confident dimension meet**.** The purpose of any hermeneutics of trust is to understand each other, by a generous internalized process of recognition of the

[18] Michael Walzer, *op.cit*., p.27.

validity of other possibilities of being. It consists of enjoying individual details of other ways to understand reality. The great art, the creative force of hermeneutics is seen at the time of "fusion of horizons" (Gadamer, 2004).

The narrative identity in the confrontation with others

On the other hand, a contradiction appears when we make theoretical generalizations on "personal identity", since there are at least as many identities, as there are individuals. Even if they largely identify themselves with anthropological discourses on the identity of their time, each person has a proper "discourse" on self and existence 悶whether or not it gets marked as an expression of the unique unrepeatable style of their life, as happens with creators.

This is because the essential and unique "identity" is the very thing that makes us different one from another; each perceives, thinks, externalizes and speaks about their identity in his own way; we cannot impersonate, except in cases of personal, social or political pathology; there is not a type of man, whether new or old, but only different people, even if everyone recognizes himself in a part of a "universal soul"; if the self-definition does not represent a goal of existence, identification with a higher being or idea becomes the tendency for all human beings to think about these, sooner or later.

According to Ricoeur, is the capable man who can build a personal identity 悶by its specific narrative language, different from other's.[19] So, he builds personal story of his own perspective, beyond or together with the symbolic or metaphorical language of religious and artistic creations, beyond or together with the conceptual language grounded in phenomenological philosophy.

The notion of personal identity, of course, is related to the "inner man", with his immortal essence, with the person. On the other hand, it is a truth that does not need to be demonstrated that the characters which writers creates, are immortal "beings". In this case, the identity of a character as some of his characteristics and the identity of capable man who creates that character/personage, are reflecting each other, without having to replace one with other.

The capable man is the one who can externalize and say something of the inner man as creator of character that he built with his own abilities. Also, the reader can learn from the example of character/personage while the author/capable man can to understand, and thus he is able to build his own history, his own subjective identity. And such a history as subjective identity does not involve to build an unrealistic identity (like Emma Bovary, for example), resulting from the addition of features specific to a fictional character of another person.

By building and by telling his story, the narrator not only becomes aware of itself, but he is also known by others. The construction of a history can consist in the act of telling, but it can also be an aspect of "t*he rule of metaphor",* of the life passing through the story and of the narrator's life which pass with the story. This can take many forms 悶from mythology, through history, literature and imagery, until philosophy, as, for example, the story of the idea as a phenomenology of consciousness, as it is shown by Romanian philosopher Constantin Noica in the a book containing "tales on human being", specifically about human consciousness, starting from Hegel's conception (Noica, 2009).

[19]« autrement (…) met en mouvement (…) une problématique entière (…) celle de l'identité personnelle associée au pouvoir raconter et se raconter ». « J'ai proposé le terme d'*identité narrative* pour caractériser à la fois le problème et la solution» - Paul Ricoeur, *op.cit.*, p.152.

Identity construction by the narrator also involves the temporal dimension, because the personal identity, only considered over time, can be defined as "narrative identity". The "selfhood" (or "self-reflexive") called «ipséité » by Ricoeur, also reveals its historical dimension, different from the logical dimension, but not outside of it. According to a "hermeneutics of the self", the idea of narrative identity provides access to a new approach to the concept of "selfhood", which, without reference to the narrative identity, is unable to deploy its dialectics, i.e. the report between two kinds of identity, namely the identity of the immutable "same" (*idem*), and the mobile identity, "*ipse* of itself". By this "dialectics", the narrative identity can be considered in its historical condition"[20].

The overview of the problem is accomplished also from ricoeurian's narrative point of view by evoking another dialectic than that of "idem" and "ipse", namely the "dialectic of identity faced otherness" which introduces (as it is already shown) the question of the relation between private identity and public identity. Thus, "a story of a life is mixed with that of others"[21].

Therefore, personal identity becomes a narrative synthesis between the individual level and the collective level of identity. The "status of the collective memory in the light of individual memory" is the expression of "capacity to memory" and it belongs "to all subjects which found their lexical expression in any of the personal pronouns". So, the whole community is allowed to say "we" on the occasion of special operations of remembering. On the other hand, the narrative identity reveals its fragility in the confrontation with others. Either in the case of an individual, or of a community, the narrative identity reveals its fragility[22].

And this fragility is manipulated by ideologies of power, through symbolic mediations of action. These are mainly based on the resources which the variation of narrative configuration provide, "telling otherwise" and in this regard "identity temptation" consists in the fold of identity- *ipse* on the identity-*idem* [23].

Only uncorrupted memory can restore personal identity or a collective identity as near as possible to the truth, and the capable man is able to make this hermeneutic and phenomenological exercise (in the sense that suggests Ricoeur in his work).

From the phenomenological point of view, the narrative identity is configured using memory as a "province of the imagination" as it's shown in another book of Ricoeur, i.e. *Memory, History, Forgetting* (*La mémoire, l'histoire, l'oublie*). Here Ricoeur describes how one can build identity with the memory itself: the phenomenology of memory deliberately opens on an analysis which is oriented towards object of memory "that was before the mind". Then it passes through the stage of the quests of memory, of the history, of the reminder. Finally, phenomenological approach passes from the given memory to reflective memory, the memory of oneself.

The common problem that concerns both the phenomenology of memory, the epistemology of history and hermeneutics of the historical condition is "the representation of the past" and also, according to Ricoeur, "the egological problem".[24]

[20] Paul Ricoeur, *op.cit*., p.153..

[21] *Ibidem*, p.155.
[22] *Ibidem*, p.156.
[23] *Ibidem*, p.157.
[24] « En bonne doctrine phénoménologique, la question égologique - quoi que signifie *ego* - doit venir après la question intentionnelle, laquelle est impérativement celle de la corrélation entre acte (« noèse ») et corrélat visé (« noème). In good phenomenological doctrine, egological issue - what it means ego - must come after the question of intent, which is imperative that the correlation between act ("noesis") and correlate target ("noema). Le pari pris dans cette première partie consacrée à la mémoire, sans égard pour son destin au cours de l'étape historiographique de la relation au passé,

This is an approach in the spirit of husserlians phenomenology, whose heir is Paul Ricoeur. In this context Ricoeur formulates the problem of personal identity and collective identity as follows: "These two questions are asked in the spirit of Husserl's phenomenology. If we say too fast on my memory that is myself at first person singular, the concept of collective memory can figure only as an analog concept, i.e. as a foreign matter in the phenomenology of memory. To avoid the closure in an useless aporia, then the attribution's question of the act of remembering to someone 恫 and thus, to all grammatical persons – must be suspended, and we have to begin with the question "what?"".[25]

What we should say, is that we may keep the memory of things that we consider important, but from the perspective of the others on the image of ourselves, it is possible that these latter shall be negligible. Even if subjective identity is true, to be sure of its validity, by intersubjectivity, it must be confronted with the image of the other about us.

It is certain that identity is defined not only as a result of self-perception, it is not only the consciousness of "I am I, and if I am, I cannot be another one at the same time and under the same ratio", but as a image of the "other" who observes from the outside, whether or not actual encounters the reflected "object".

But each person has his own perceptions and memories, and some of these are difficult to accept by the others. In fact, the problem of personal identity as a narrative identity may be meant as a possible answer to the question: "What people think of themselves?". And this answer reflects one side or the other side of identity's issue in the story of the adventure of own consciousness.

In brief, according to the idea of Paul Ricoeur, the fall in history means that every individual and every community must build its own identity using the narrative. Concerning "the processing of a narrative", Slobodan Markovic showed that "In its strict meaning, a narrative is defined as a temporal semantic structure which provides different kinds of information. Narratives have two levels—story and discourse. At the story level the information about real or imagined events is explicitly denoted and transmitted. (...)On the other hand, the discourse has an expressive function; it adds affective or connotative meanings to the information provided by the story".[26]

The story contributes to the construction of the subject's identity. The construction of a final definition for the identity of the person is located at the convergence of collective identity (with its national, social, civil, civic components) with personal identity. The latter can be psychological or cultural identity that is made up by adopting a status, by subjective choices and attitudes, by building self; it can be self-recognition in pre-existing models or, conversely, it can be self-recognition in the strictly autobiographical characteristics that capable man recounts.

---

est de pouvoir conduire aussi loin que possible une phénoménologie du souvenir, moment objectal de la mémoireThe challenge made in the first part dedicated to memory, without regard to its fate during the historiographical stage of the relationship to the past, is to drive as far as possible a phenomenology of memory, object-time memory » - Paul Ricoeur, *La mémoire, l'histoire, l'oublie,* Paris, Éditions du Seuil. 2000, p. 3.

[25] « Ces deux questions sont posées dans l'esprit de la phénoménologie husserlienne. (…)Si l'on dit trop vite que le sujet de la mémoire est le moi à la première personne du singulier, la notion de mémoire collective ne peut faire figure que de concept analogique, voire de corps étranger dans la phénoménologie de la mémoire. Si l'on veut éviter de se laisser enfermer dans une inutile aporie, alors il faut tenir en suspens la question de l'attribution à quelqu'un - et donc à toutes les personnes grammaticales - de l'acte de se souvenir, et commencer par la question "quoi? " » - Paul Ricoeur, op.cit., p. 2.

[26] Slobodan Markovic, "Components of aesthetic experience: aesthetic fascination, aesthetic appraisal, and aesthetic emotion", i-Perception (2012) volume 3,http://i-perception.perceptionweb.com/fulltext/i03/i0450aap.pdf, pp.7-9.

In the community, the capable man is the citizen and this status is related to the issue of recognition and identity, as they are analyzed by Ricoeur, because at the level of citizenship is reflected capable man's feature of action (agency), defining his status by the "story" of rights.[27]

Concerning „Citizenship and Identity", other authors as Engin F. Isin and Patricia K. Wood notes that "in terms of differences, citizenship is more of a concept of status that identity", while "identity is a concept that presupposes a dialogical recognition of the other; it is a relational concept. But it is also a concept that presupposes identification in the sense that individuals recognize attributes or properties in each other that are constructed as identical or at least similar"[28].

Regarding the dialogical recognition each other, as well as Taylor, Ricoeur emphasizes the importance of the reception in narrative construction own to capable man, but the method by which it is debated, adds a political dimension to the phenomenological act. In this respect, the indiviadual identity, the national identity or the global identy, beside their real substantiality shares a a fascinating narrative dimension.

[27] **«(...) sous le vocable de l'appréciation et de l'approbation, la reconnaissance-attestation cède la place à des formes de justification éthico-juridiques mettant en cause l'idée de justice sociale, comme on le verra avec l'idée la plus avancée de "capabilités", que je dois à l'économiste Amartya Sen et que l'auteur met directement en couple avec l'idée de droits dans l'expression complexe *rights and capabilities* (ou *rights and agency*). Ce couple conceptuel remarquable constituera la forme la plus élaborée de capacities sociales (…)» - Paul Ricoeur, op.cit., pp.199-200.**

[28] Isin, Engin F. , Wood, Patricia K. (1999), *Citizenship and Identity.* London: SAGE Publications Ltd., p.4.

GENERAL ASPECTS OF ROMANIAN PAINTING IN 1960-1980

Elena Prus, Prof. PhD, Hab, Free International University of Moldova

Abstract: The artistic creation as a form of human spirit's manifestation is in the most organic and profound way linked to the freedom, the creating act being the ultimate expression of the absolute human liberation. The free development of the creating process depends on the circumstances, intrinsic and extrinsic conditions of the artist's existence. The evolution of the Romanian painting in the European context during 1960-1980 is analyzed in this work in terms of society's restrictions / opening to the freedom.

Key words: Romanian painting, communist ideology, European cultural values, cultural emancipation, free plastic expression.

The 1960s and 1970s remain in history as a milestone both artistically and socially, certifying a visible rehabilitation of relationships between the communist government and citizens, a recreation of an atmosphere marked by the communist ideology of the 1950s-1960s. This is due to the death of Stalin in 1953 and the coming to power of Khrushchev (known as "Khrushchev thaw") characterized by a wave of political change in the Soviet empire, with a more relaxed governing style. It is felt thereby a gradual diversification in all artistic plans, a revival of the idea of belonging to the values of the European culture.

Due to political normalization, as well as to new political concepts as "socialism with a human face" (Dubcek), "paternalistic socialism" (Kadar), "real socialism" (Brezhnev), the art experiences everywhere a period of emancipation and remarkable diversity in all communist countries.

In the Soviet Union, since the 1960s, art publishing houses and museums start presenting samples of French, African and baroque art and even old Russian icons, the reference to the French modern art is made only to Impressionism, Post-Impressionism and Fauvism (cited in Besançon 1963).

The cultural space is still penetrated by Western art albums that bring uncensored information about modern and contemporary art, but also about exiled Russian artists as Lanskoy, Poliakoff and Nicolas de Stael. In this period, the modern art was represented only by creations of Mir Iskusstva current and Tatlin (avant-garde art). Leading art historians as Lazarev or Alpatov, upgrade the Byzantine art and the names of Rublev and Theophanes the Greek and draw important aspects of art history. If in the Soviet Union, the socialist realism remains the strongest dogma up to end, in the satellite countries the art evolves freely closely with national cultural traditions and values.

In Poland, numerous exhibitions of modern art influenced by the informal current and other Western Neovanguardism currents are organized. Many groups of artists in Warsaw, Krakow, Gdansk appear, that following the path of avant-garde, get Abstractionism strengthen in all forms in the late 1960s.

In Hungary, due to the paternalistic regime of Kadar, the art quickly exceeded the Sovietized form and there has already been a realism of Hungarian type influenced by Mexican art and local traditions, continuing then opening to the Western Neovanguardism. Although the Abstractionism was a Hungarian traditional orientation of the 1920s, the official art would not recognize it any more, accepting instead the existence of Expressionism. The new generation of artists is directly influenced by the School of Paris, discovering the pop art and new techniques of work (collage, frottage, scratching, etc.).

In Czechoslovakia, the lyrical abstract art dominates and the first art exhibitions of the optical, kinetic and constructivist art take place. Due to the new achievements of modern technology and applied sciences, it would reach the emergence of computer art in the 1930s.

In Romania, the winds of change are in some way felt; the communist government is trying to revitalize the intellectuals to rediscover the national identity and independence, embedded in a "national communism" but in close correlation with the "proletarian internationalism."

Intellectuals would not delay to revive the traditions of the interwar culture, to shyly change the imposed official Marxist-Leninist culture, to tacitly develop the local culture through an "alternative culture". After ten years of the Stalinist terror, both intellectuals and the rest of the population feel an improvement in their private lives, a normalization of relationships with power. For now, the intellectual class enjoys special privileges: foreign travels paid by the state, leaves in "houses of creation", spacious housing, awards and high honors, much more consistent than those of peers in neighboring countries.

All this visible opulence is in a dissonance with attitudes in the first communist decade characterized by police pressures and imposition of a certain cultural production and censorship. According to some critics, this is a period in which the entire population seems convinced of the irreversibility of the communist regime and trying to adapt to the "prisoner mentality" (Călinescu 165).

According to other authors, the intellectual class takes over the place of bourgeoisie previously removed from power and accesses to leadership again (Karnooh 36). Due to state policy to promote national values and independence, the party changes its ideological position, encouraging philosophers and artists in their work. However, some of them would choose the way of exile, that of freedom; among them we can mention the sculptor Ion Vlad, the writer Petru Dumitriu and others.

The 1960s in Romania mark the transition to the second phase, to that of "socialist socialization", a period of "transition" from a decade of forced industrialization to the period of "controlled relaxation". The Soviet communism is now entering a period of "détente" which is an absolute imperative of survival because "unreality land" in relation to reality requires a "policy of valves" designed to bridge the gap from "ideological reality" to everyday life (Besançon, 1986: 199-202).

National traditions in politics and culture have never been removed; they begin to progressively return to the agenda being a power able to overcome any forced ideological obstacle and to impose further development in all communist countries.

The issue of freedom and aesthetic issue appear first among the ancient philosophers and continuing with thinkers of the nineteenth century, reach some common conclusions. Deterministic solution was imposed mainly when the man was considered a product of nature and solutions of free will when he was considered as a depositary of a supernatural principle. Deterministic philosophies are also in their majority naturalistic philosophies.

In the philosophical thought of Schopenhauer, our freedom is limited; the man ruled by an individualized universal will be barred and, whatever he does, he is a slave of the individual mode of his will to live. However, the strict determinism of human nature can be conquered and overcome by reason, by motivation of human intelligence, which, according to Schopenhauer, is also an instrument of the will to live. But there is a unique moment when the man becomes free, when he no longer acts as a natural being, but becomes a subject of knowledge, contemplates the world, contrary to his will to live, this moment is offered by the art. If by that moment the man has known only relations between things and him now he is no longer a mere link in the chain of nature, he suppresses natural causality. Situated in front of art and beauty, the naturalist and materialist anthropology should

recognize the paradox that the man inexplicably subordinated to nature becomes a free being due to the art in its many facets giving so many aspects of freedom.

In H. Taine's art philosophy there is invoked natural and social causality that determines the shape and diversity of artistic products, omitting the issue of art reception without which the aesthetic system is never complete, to this issue refers E. Hennequin in his *La critique scientifique* (1880).

Formed in the mid-eighteenth-century, aesthetics, detached from the body of the concerns of philosophy, was not always able to overcome the kind of speculative comment on the themes of beauty and art that did not necessarily require a specific knowledge of the realities to which they refer. Compared to other sciences, aesthetics is permanently subject to errors because the phenomena it studies are legitimized both objectively and subjectively, but different shades of human subjectivity cannot be fully controlled.

Another issue of the system of aesthetics is that of the artwork structure and style, the question to which Gottfried Semper, a German arhitect, tries to answer. In his view, all art styles through which the mankind passed were not a result of free will of the artists of the time, but a product caused by the material used, tools and state of technical means. Older aestheticians foresaw a *philosophical realism*, that is for all art species, there was a prototype the structure of which had to be surely followed by the artist.

In his famous philosophy of art, H. Taine argues that the most remarkable works of humanity are those having a greater documentary value, i.e. "those in which the futureness can recognize with a more relief and in a more vivid light the way to be and feel of peoples in different stages of development." (*cited* Vianu 453) So here is that the art of all times does not appear as a product of the artist's freedom, but as one of natural and social reality in which the artist lives. Determinism in art will certainly have some negative effects.

It is difficult to give a concrete definition of aesthetic value. Many thinkers have been limited to affirming the value and not to explaining it, others have defined beauty as an association of ideas, Kant has deduced the aesthetic value from the concordance of intuitions and concepts, of background and shape, removing some existing unilateral interpretations. The evolution of the concept of aesthetic value has come quite heterogeneous in terms of an underlying theories. Thus, R. Muller-Frienfels considers life to be a basis of aesthetic theory; the biological is regarded as the most general principle of value: "Wherever the value is deiscussed there is a correlation to a living being; something is considered a value only when it contributes to the preservation or advancement of life". In the *psychological theory* of Broder Christiansen, the aesthetic value is what pleases fundamental human instinct; an activity that takes us into an imaginary world, giving us the illusion of reality, therefore psychological theory must show how to produce an aesthetic value, an aesthetic object, which is a psychic creation. Another theory of aesthetic value is a *metaphysical* one for which the beauty is something absolute, objective, independent of our subjectivity, that wants to explain the aesthetic phenomenon in relation to metaphysical conception of the essence of world. Henri Bergson clearly explains the relationship between aesthetic and metaphysical intuition: „The art is a philosophy of analysis, criticism, and science: the aesthetic intuition is a nascent metaphysical intuition, bounded on the dream, which does not go to a positive verification proof. Mutually, the philosophy is an art that succeeds science and takes it into account, an art that takes analysis of results as material and is subject to the requirements of rigorous critics: the metaphysical *intuition* is an aesthetic intuition that is checked, systematized".

I. Kant believes that the aesthetic judgment is not based on logic, it is primarily contemplative: „The aesthetic judgment is not a judgment of knowledge (neither theoretical nor practical) and therefore it is not based on concepts and does not tend towards them." (Kant 49) The aesthetic judgment may arise purely subjective to us, with no claim to be true

for others as well, as it is said in the popular expression that *tastes differ*, which means that the judgment may also be objective. The public taste as an expression of interest has a rich human experience and has been constituted through a continuous confrontation of subjective preferences, which gives it a certain authority.

W. Windelband shows in his *Einleitung in Philosophie* (254-255) that to evaluate the scale of morality or the aesthetic taste of different peoples, we must delimit from the logical consciousness, from the vicious circle of relativism, after which the value exists only through consciousness. That is why we must identify a reference point; however, it is not a fixed one, but a socio-historical practice in which values and non-values coexist. The finality of this coexistence and the social meaning in relation to the context in which it falls, develop an objective value judgment, without excluding individual taste variations. It is excluded any peremptory, contemplative attitude in the cultivation of taste that would be very harmful for the aesthetic and inappropriate to reveal art and life valences. In the attempt to penetrate into the privacy of art object the feelings of sympathy and antipathy, living and personal vibration occur. Confronting these conflicting views (sympathy, antipathy) leads to the *aesthetic antinomy*, which consists of a thesis and an antithesis, formulated by Kant in the following way: *Thesis*: the aesthetic judgment is not based on concepts; *antithesis*: the aesthetic judgment is based on concepts. Solving this problem is possible by removing of the sensitive and searching „of the point of union of all our aprioric faculties in the supersensible, because there no other way to make reason with oneself" (Kant 210).

In Romanian painting, under the titles still "committed" as "Happy Life", "Peace", "The Wealth of the Earth", "Youth", there is actually hidden figurative compositions representing still natures, nudes and scenes from daily life that make themes of socialist realism completely forgotten. There also appear several magazines and specialized publications such as *Arta plastică („Fine Arts")*, that for the first time since 1948 inserted in its pages reproductions of the Western art, even if the texts were critical and obtuse.

Criticism of the time fight almost formally against trends of fake art emerged in recent years, of the "sterility of abstractionism" or "styling specific of medieval painting," holding superiority of realistic, figurative art. The main that-time artist's motto was the quote of André Fougeron: "The happiness to paint is a communist artist's happiness to freely create social artwork meant for ordinary people, for workers".

With the growth of information in the field of arts, there appear the first Romanian presences, for example, in 1964, at the Biennale of Sao Paolo and at the Biennale in Paris, where their participation is discussed laudatory.

The first manifestations of abstract art in Romania are undoubtedly related to the name of Ion Țuculescu, after 1947, but in the decade of the 1960's his name is mentioned again. The criticism attempted to include him among the representatives of Expressionism, due to his orientation towards dramatic, fantastic and totemic themes. After other opinions, Țuculescu's painting would would represent Abstractionism, the initiator of which Kandinsky said that "the richest form is neither geometric nor beautiful, but a hidden one, springing from instinctive and cosmic laws." But the most striking resemblance is to Van Gogh in terms of brilliant colors, lively, almost unreal, but the folk element is missing, stylized, with strong decorative character: *Trăsura neagră* („*Black Carriage*"), *Iarna în pădure* („*Winter in the Woods*"), *Noapte la Ştefăneşti* („*Night at Ştefăneşti*"), *Apusul soarelui.* („*Sunset*").

In the totemic period (1957-1962), Țuculescu radically changes his plastic language, totally rejecting the realistic figuratism of folk period "in favor of a unique visual organization, founded on other principles of formal synthesis". (Cârneci, 1984: 70) Thus new creations offer a unique abstract space, devoid of any prospect, dominated only by a chromatic explosion of signs, a vague, ambiguous, open to any comment universe.

Obsessively vehiculating three building elements (eye, Trinity and totem), alternating with other secondary elements, "side noise" (Kandinsky), such as triangle, spirals, circle etc., the artist suggests a unitary and synthetic image of the artist's inner universe.

In terms of composition, the works exceed all existing templates, require a connection of real elements to the Universe, the color manifests itself as an image energizing value, nuances of red and yellow, blue and violet, orange, the basic elements of the solar spectrum act with a double effect in the "horizon of sensitive values and that of magical action" (Baconsky 7). Symbolic images of the works do not have a basis of folk or cult origin, but focus a *dynamic direction* by adopted rhythms chosen subjectively from a universe of reality "but a plastic language invented to make it possible to guess a myth, a vision of existence that do not leave to be expressed in another way than in this one, for the artist" (Cârneci, 1984: 76).

It should be noted that Ion Ţuculescu is included into the pleiad of artists- promoters of the current of Abstractionist that started in the 1960s in all communist Eastern Europe, getting voluntarily apart from the directives and duties imposed by that time, rejecting all ideologies.

The new generation of painters represented by Cupşa Victor, Vasile Grigore, Aurel Codiţă, Octav Grigorescu, George Apostu, Victor Roman receive laudatory acclaim from critics, who do not forget from time to time to support the role of the Marxist-Leninist ideology and the requirement of "socialist humanism", those of "the ideal in art".

The former disciple of Nicholas Tonitza, Corneliu Baba, seeking his vocation as a realist painter after old masters' fashion, promotes modern art full of a warm humanism in the message. A dramatic series of paintings starting from *Cina* („*The Supper*") (1942) and ending with *Maternitate* („*The Maternity*") (1962) and *Pământul* („*The Earth*") (1976), continued with a series of portraits, such as *Sadoveanu, Sturza-Bulandra Lucia, The Artist's Wife, Arghezi*. Baba's self-portraits are a true gallery of a diversity unmatched by any contemporary painter, began to scrutinize the latest drama to old age and loneliness, becoming more severe, with nervous line, cooler colors and facial expression turning into mask.

In 1965 Ceausescu takes over the power and continues for a while to encourage cultural diversity framed in the spirit of socialist culture, respecting the principle that "the Marxism cannot accept the so-called independence or autonomy of art to society." After the myth of "retrieval" and "national communism", there appears a new myth, that of "scientific and technical revolution" that aims to demonstrate the superiority of socialism in the international context, there occurs the official abandonment of socialist realism and a promoting of "the humanist realism", an aesthetic doctrine vague and inadequate.

The artists of that time work on basis of expressive values of a figurative lyrical nuanced and overcoming the academic figurative to non-figurative and other new artistic ways; Spiru Vergulescu George Stefanescu, Basil Varga, Ligia Macovei Pili Constantin Vasile Brătulescu are just some relevant examples.

Convinced that the figuratism has no possibilities of expression, C. Piliuţă lyrically addresses a number of themes with explosive colors, vibrant of an apart freshness. The artist deals with preference with still nature, flowers, as well as with brightly realistic landscapes and compositions involving different themes associating suave to grotesque, tavern scenes, revolted peasants, railway workers and historical scenes.

The period of the 1970s is marked by the experimentalist artistic phenomenon of *new media* and *intermedia / multimedia* appeared in the West in the late 1950s, suggesting an exit from classic modernism by combining multiple plastic languages and media (painting, film , photography, theater, dance, sculptural object, poetry). The names of the artists Ion Grigorescu, Geta Brătescu, Wanda Mihuleac Mihai Florin Olos Maxa belong to this

phenomenon. The Important characteristics of Experimentalism are elimination of traditional forms of expression, the use of artificial techniques such as photography, video image and even methods related to the field of scientific, industrial and information technologies, all these having the purpose of transposing the art into the social environment.

The totalitarian regime in Bucharest supports emancipation of the cultural sphere, rejecting for a while to censure acts of creation, limiting itself only to control behavior in general, so artists are freer in addressing of ordered "employed themes" – the content of the themed work is strictly controlled, but the shape is given by the artist.

Theoretician of their own experiments, Ion Grigorescu, being at the same time both a painter and a photographer, paints in oil on photos on the relevant themes: *Înfăptuirea planului stă în puterea colectivului* („*Achievement of the Plan is in the Power of the Collective*"), *Ziua* („*The Day*"), *Reportaj din Gorj* („A Report from the Gorj"), in a realistic journalistic relevant style transforming the truth into an artwork.

In the late 1970s the situation of Romania is strongly marked by the decline due to the megalomaniac plans of industrialization and returning to the neostalinism policy. N. Ceauşescu becomes an absolute dictator of a people subjected to retrograde political changes, isolation from the outside world and total control of the population. The artistic life also feels significant recoil, the censorship is more forceful than ever, international cultural exchanges are reduced, and the television program is reduced to two hours per day and is mostly dedicated to political indoctrination and cult of personality of "the most beloved leader". The official art is now based on some main areas: historical figures, cult of Nicolae Ceauşescu, socialist achievements and folklore. There appear young artists' followers of Ceauşescu: Traian Hrişcă, Constantin Dipşe, Ion Grigore, Viorel Mărginean, Ion Grigore Vrăneanţu etc., who use elements of folklore and elements of modernism in naive compositions limited to kitsch. The painters Eugen Popa, Ion Bitzan Vladimir Şetran Dimitrie Grigoraş Doru Bucur immortalize the achievements of socialist construction in the works: *Şantierul naval Oltenița* („*Oltenița Shipyard*") *Canalul Dunărea – Marea Neagră* („*The Danube - Black Sea Canal*"), *Omagiul constructorilor metroului bucureştean* („*Tributes to Bucharest Undergroung Builders*") etc. In parallel with these painters there also work some nonconformists who, going on the "doubling" of the official visual culture, perform works thematically in the same universe, but with more advanced artistic means, such as kinetic and op-art art; they are: Octav Grigorescu, Ion Nicodim and Virgil Almăşan.

The late 1970s are characterized by a new artistic orientation called "neobizantinism", which meant a return to a figuratism marked by religious symbolism, so "the artists belonging to this direction reject to a major extent the neoavant-gardes formal libertinism and return to visual rigor grounded in religious vein of the Byzantine tradition" (Cârneci, 2000: 156). This orientation can be considered as an affront to the communist system proclaimed as atheist or a response to inflation of international artistic trends. In both cases it is a great artistic courage which authorities have tolerated due to its purely Romanian "protochronism" cand antieuropenism.

Among neobizantine painters of the time we mention Dan Mohanu, Ştefan Rîmniceanu, Mihai Sîrbulescu, Constantin Pacea, Cristian Paraschiv etc. Sorin Dumitrescu remains the best known painter and theorist of this group, working in the cycles *Arhanghelii* („Archangels") and *Mâini* („The Hands") at the confluence of the East and Christian influences. The exhibitions of the byzantine group "Prologue I" and "Prologue II" were successful, being perceived as a form of "cultural resistance" to the communist regime.

So the short period of detention of 1965-1971, that of "an apparent and partial withdrawal of the party from certain sectors of social life, has shown that many things could be achieved without its direct intervention" (Niţescu 348).

After 1971, the cult of personality of N. Ceauşescu takes an unprecedented scale by collective exhibitions of art, collective art albums, totally reducing the possibilities of free plastic expression, there is triggered again that outright fight between power and intellectuals that would take just over two decades.

Bibliographical References

Andrei, Petre. *Filozofia valorilor.* Iaşi: Polirom, 1997.
Baconsky, A. E. *Ion Ţuculescu.* Bucureşti: Meridiane, 1972.
Besançon, Alain. "Soviet paiting: Tradition and Experiment", *Survey*, 1963, nr. 46, ianuarie.
---. *Court traité de soviétologie*. Paris : Hachette, 1986.
Cârneci, Magda. *Artele plastice în România 1945-198.* Bucureşti: Meridiane, 2000.
---. *Ion Ţuculescu.* Bucureşti: Meridiane 1984.
Călinescu, Matei, Ion, Vianu. *Amintiri în dialog.* Bucureşti: Litera, 1994.
Comărnescu, Petru. *Ion Ţuculescu.* Bucureşti: Meridiane, 1940.
Heidegger, Martin. *Originea operei de artă*. Bucureşti: Univers, 1982.
Kant, Immanuil. *Kritik der Urteilskraft*, III, Leipzeig: Auflage, 1902.
Karnooh, Claude. *Consensus et dissensions dans la Roumanie de Ceauşescu.* Paris : Acratie, 1991.
Muller-Frienfels, R. *Psychologie der Kunst*, Leipzig und Berlin, Bd.1, 1912.
Nițescu, Mihai. *Sub zodia proletkultismului.* București: Humanitas, 1995.
Taine, Hippolite. *Filosofia artei*. Bucureşti: Ed. enciclopedică română, 1973.
Vianu, Tudor. *Filosofia culturii şi teoria valorilor.* București: Nemira, 1998.
Windelband, W. *Einleitung in Philosophie.* Zweite Auflage: Tubingen Verlag, 1920.

CONSTRUCTIONS ELLIPTIQUES DANS LES PROVERBES

Maria Rodica Mihulecea, Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: In this article we want to emphasize the way the ellipsis works in the structure of the proverbs. The use of these syntactical and stylistic means facilitates the process of generalization in a few kinds of enunciations which are characterized by [+generic] and which contain the whole wisdom of the peoples. The ellipsis is caused by our need to save the words, to simplify a structure or to express in a concise way. The purpose of our analysis is to identify some constructions of the proverbs where the presence of the ellipsis is motivated by the number and the syntactic part of the omitted elements. Especially, we have pointed out the grammatical ellipsis of the subject and predicate, taking into account the discourse and the linguistic context. In order to re-build the unexpressed structure, it is compulsory that the collocutors have the same competences in communication.

Keywords: ellipsis, enunciation, proverb, linguistic context, structure.

Considérations générales sur l'ellipse

Le français utilise largement, surtout dans le code oral, un procédé syntaxique et stylistique représentant une phrase incomplète au niveau formel, sans que cela affecte le sens de la communication. Il s'agit de *l'ellipse* qui consiste dans l'omission d'un ou de plusieurs éléments, ce qui n'empêche pas la compréhension du message, parce qu'ils sont restitués par le contexte linguistique ou situationnel. La phrase peut être ainsi reconstituée sémantiquement. D'une manière générale, on définit[1] l'ellipse comme «l'absence d'un ou de plusieurs mots qui seraient nécessaires pour la construction régulière de la phrase». Selon P. Charaudeau[2], qui mentionne «la loi du moindre effort» pour expliquer certains faits de langage caractérisés par des réductions de mots ou de phrases, l'ellipse est un type d'abréviation qui «dans une séquence où les mots apparaissent habituellement de manière très solidaire», réside «à ne retenir qu'un mot, qui vaudra pour la séquence, et de préférence le mot qui ne peut fonctionner par ailleurs de façon autonome».

L'emploi de l'ellipse s'explique ainsi par des raisons d'économie du langage, de concision de l'expression et même par des raisons d'affectivité. Au niveau expressif, l'ellipse est mise en valeur stylistiquement, en tant que figure micro - structurale de construction, par certaines formes, comme *l'asyndète*, qui porte sur la suppression des éléments de relation «entre les groupes syntaxiques, ou entre les propositions ou même entre les phrases»[3]. Il est à remarquer la distinction entre *l'ellipse stylistique***,** qui apparaît comme un manque par rapport à la manière habituelle de s'exprimer, concernant le discours dont la motivation est psychologique, et *l'ellipse grammaticale* - un manque par rapport à une construction conforme à la théorie grammaticale[4].

Dans ce travail, nous nous proposons d'identifier des structures concernées par l'ellipse, en soulignant le fonctionnement et les effets de ce procédé dans les proverbes

Le choix de ce corpus, constitué d'exemples extraits de recueils et de dictionnaires, se justifie par la fréquence de ces espèces brèves, dans la langue écrite, aussi bien que parlée

[1] M. Grevisse, A. Goosse, *Nouvelle grammaire française*, 3e éd., Duculot, Louvain-la-Neuve, 1995, p. 75
[2] P. Charaudeau, *Grammaire du sens et de l'expression*, Hachette, Paris, 1992, p. 77
[3] G.Molinié, *Dictionnaire de rhétorique*, coll. «Le Livre de poche», Librairie Générale Française, Paris, 1992.
[4] M. Le Guern, *Ellipse grammaticale et ellipse stylistique*, in Jean-Christophe Pitavy (dir. avec Michèle Bigot), *Ellipse et effacement. Du schème de phrase aux règles discursives*, CIEREC Travaux 138, Publications de l'Université de Saint-Etienne, 2008, p. 24, books.google.ro/books?isbn=2862724696

de tous les gens, à partir du registre populaire, régional et jusqu'aux productions littéraires, artistiques. Les proverbes concernent tant le domaine linguistique que celui culturel par son appartenance au folklore d'une culture. De même, nous avons pris en considération l'opinion d'O. Reboul, selon laquelle l'ellipse est «l'âme» de ces créations «dont la force persuasive vient, entre autres, de ce que l'énoncé se borne au minimum de signifiants nécessaires à son intelligence»[5].

Ce phénomène facilite le processus de généralisation dans ce genre d'énoncés qui renferment la sagesse d'un peuple et se caractérise par le trait [+ générique], d'où le nom d'énoncés génériques. En outre, l'effacement d'une ou de deux parties de proposition a pour effet une plus grande force du proverbe (ou du microcontexte) de se fixer dans la mémoire des sujets parlants. L'élément absent est sous-entendu dans la construction elliptique et récupéré sémantiquement (le sens est donné par les éléments qui sont présents dans la construction) et syntaxiquement par référence à l'antécédent, grâce au contexte verbal. C'est ce que l'on appelle d'habitude ellipse textuelle (le sous-entendu). L'ellipse proprement-dite, en revanche, dépend non seulement du contexte verbal, mais aussi du contexte situationnel[6]. Par l'emploi de l'ellipse, on évite généralement les phrases longues, pédantesques, ce qui permet à la parole de se rapprocher de la rapidité de la pensée. On observe même un changement d'attitude du locuteur qui utilise cette structure réduite, de sorte qu'il participe plus intensément à la transmission du message du proverbe.

Constituants concernés par l'ellipse

Après avoir parcouru le corpus mentionné ci-dessus, nous avons remarqué l'existence d'un bon nombre de proverbes, dans la structure desquels la plupart des ellipses sont des phénomènes syntaxiques et c'est sur ce type d'ellipse que nous insisterons dans ce qui suit. À cette intention, nous tenons compte du nombre des constituants affectés par ce phénomène et des positions syntaxiques variées (sujet, prédicat - le plus souvent - et complément) qu'ils occupent dans la construction du proverbe. Selon ce critère, nous observons deux situations d'ellipse concernant un ou deux (parfois même trois) éléments de proposition. Dans notre démarche, nous nous limiterons au cas de l'ellipse d'un seul constituant de proposition, ayant la fonction syntaxique de sujet ou de prédicat[7].

1. L'ellipse du GN sujet

Lorsque le GN sujet n'est pas exprimé, il est restituable par le contexte linguistique ou la situation de communication. Dans les structures des proverbes examinés, nous remarquons les cas suivants:

1.1. Le référent du sujet absent est caractérisé par le trait [+ générique].

Son identification est possible grâce au contexte situationnel, à l'expérience du peuple qui présuppose une certaine conduite morale. L'action exprimée par un verbe personnel ne se rapporte pas précisément à la personne sujet, elle renvoie à n'importe qui. On distingue ainsi un *sujet indéterminé* (par l'impuissance de préciser l'auteur de l'action) et, le plus souvent, un *sujet général* lorsqu'on exprime des constatations sur des situations qui, par répétition, ont reçu un caractère de généralité. C'est un référent contextuellement accessible:

Au mauvais chemin [S=on] double le pas.

De diable [S=on / quelque chose] vient, à diable [S=on / quelque chose] ira.

[5] O. Reboul, *La rhétorique*, PUF, Paris, 1990, p. 50

[6] ***Gramatica limbii române.* (2008). vol.II. coord. V. Guțu Romalo, Editura Academiei Române, București, 2008, p.809

[7] Nous avons utilisé les abréviations [S] et [V] pour noter l'ellipse du sujet et celle du prédicat.

Dans les constructions infinitives, le sujet omis n'admet qu'une interprétation générique (*on*) et rassemble tous les référents susceptibles de vérifier la sélection contextuelle du verbe à l'infinitif[8]:

Pour vivre laisse vivre [pour qu'on puisse vivre, on doit laisser vivre]; Il faut manger [on doit manger] pour vivre et non vivre pour manger; Ménager [on doit ménager] la chèvre et le chou; Plus penser [on pense] que dire [que l'on dit]; Tomber [on tombe] de la poêle dans la braise; Garder [on garde] une poire pour la soif; Amasser [on amasse] par saison, dépenser [on dépense] par raison.

On trouve également le tour *à + infinitif* ayant un emploi proche du gérondif, mais autorisant une ellipse du sujet, dont le référent a un sens général :

À vivre, [on peut penser qu'] on acquiert de l'âge.

À laver la tête d'un âne, [on peut croire qu'] on perd la lessive.

1.2. Le sujet non exprimé est coréférentiel au GN sujet qui est présent dans la première partie du proverbe.

Il s'agit des propositions juxtaposées ou coordonnées qui ont en commun des sujets coréférentiels, ce qui fait possible l'effacement d'un constituant commun:

Si vous aimez la vie, [vous] ne dissipez pas le temps; Il tombe sur le dos et [il] se casse le nez; La vérité est amère, mais [la vérité] ne laisse pas de s'avaler; Tous les arbres fleurissent, mais [tous les arbres] ne se ressemblent pas; Les maladies viennent à cheval et [les maladies] s'en vont à pied.

Dans ces exemples, on remarque *l'ellipse textuelle* qui consiste dans l'omission d'un constituant exprimé déjà dans le contexte et c'est une forme particulière de l'ellipse proprement dite.

1.3. Parfois, l'ellipse concerne le sujet représenté par une proposition exprimée antérieurement et qui peut être facilement sous-entendue. La plupart des proverbes ont une structure binaire, et les parties qui se trouvent en relation syntaxique sont le plus souvent: la subordonnée sujet et la principale avec le verbe personnel dépourvu de sujet. Celui-ci est restitué par le contexte linguistique.

Qui loin va se marier, sera trompé ou [S = qui loin va se marier] veut tromper.

Quant à *la subordonnée sujet* qui se rapporte à un verbe personnel dépourvu de sujet, celle-ci ne peut pas être supprimée, car le terme recteur (ou verbe régissant - VR) est un verbe personnel «qui n'a pas d'autre sujet que celui fourni par la subordonnée dans son ensemble»[9]. Cette subordonnée sert comme sujet pour le verbe de la proposition principale. Dans le sens de P. Le Goffic[10] ce type de sujet est une intégrative pronominale (relative sans antécédent) en *qui* (animé).

1.4. Dans la phrase impérative, le sujet grammatical est absent devant le verbe à l'impératif forme active. Il n'est pas toujours nécessaire d'exprimer le pronom sujet, car la désinence verbale inclut aussi l'idée de sujet (appelé *sujet inclus*). On identifie de cette manière la ou les personnes à qui s'adresse le locuteur (la IIe personne du singulier et du pluriel et la Ière personne du pluriel):

[Tu] Acquiers bonne renommée et dors grasse matinée; [Tu] Mérite d'abord, désire ensuite; [Tu] Travaille aujourd'hui pour manger demain; [Tu] Travaille le jour et dors la nuit;

[Tu] Achète en foire et [tu] vends à la maison; [Tu] Ne crois nul, s'il n'est ton ami;

[Tu] Ne vends jamais, achète; [Tu] N'arme jamais la main de ton ennemi.

---

[8] M. Riegel, dir., & Pellat, J.-Ch., & Rioul, R., *Grammaire méthodique du français*, Quadrige / PUF, 2e édition, Paris, 2002, p. 133

[9] L. S. Florea, *La phrase complexe. Problèmes, analyses, interprétations*, Argonaut & Scriptor, Cluj-Napoca, 2009, p. 129.

[10] P. Le Goffic, *Grammaire de la phrase française*, Hachette, Paris, 1993, p. 153

[Vous] Louez la beauté du jour quand il est fini; [Vous] N'abandonnez pas les étriers! [Vous] Ne touchez pas aux blessures guéries; [Vous] Semez dans la jeunesse pour récolter dans l'âge mûr; [Vous] Chassez le naturel, il revient au galop.

[Nous] Ne plaçons notre espoir qu'en nos précautions;

[Nous]Ne nous associons qu'avec nos égaux.

Dans d'autres proverbes, le sujet omis est identifié non seulement par désinence, mais aussi par coréférence avec le sujet exprimé dans l'énoncé:

- en antéposition:

*Si **tu** veux vivre en paix, [tu] vois, [tu] écoute et [tu] te tais.*

- ou en postposition:

*[Tu] Pense deux fois avant de parler, **tu** en parleras deux fois mieux.*

Il s'agit du sujet sous-entendu, présent à l'esprit des interlocuteurs, ce qui assure la compréhension du message transmis.

La présence des verbes à la forme négative confère aux proverbes un caractère restrictif et d'interdiction:

*[Tu]Ne charge pas autrui de ce que **tu** peux faire;*

*[Tu]Ne fais pas à autrui ce que **tu** ne voudrais pas qu'on te fît;*

*[Tu] Ne remets jamais au lendemain ce que **tu** peux faire aujourd'hui;*

2. L'ellipse du verbe (du prédicat)

La phrase repose sur l'association d'un GN sujet à un GV qui assure la constitution de l'unité syntaxique. Suivant le type de prédicat - verbal ou nominal - nous nous arrêtons sur deux situations d'ellipse rencontrées dans le corpus proposé.

2.1. *L'ellipse du verbe* - ou *du prédicat verbal* (verbe à une forme personnelle constituant le noyau du GV) qui n'affecte ni la communication ni la formation d'une proposition en tant qu'unité syntaxique.

L'analyse que nous avons faite sur les constructions parémiologiques nous a révélé :

2.1.1. *L'ellipse partielle du verbe* (le verbe n'est absent que dans une seule partie du proverbe).

On y reconnaît *la brachylogie* (ou *le sous-entendu*) - une variété d'ellipse qui consiste à ne pas répéter un élément précédemment exprimé. C'est le cas du verbe dont la première occurrence contrôle l'ellipse de la seconde[11]:

Écrivez les injures sur le sable et [V = écrivez] les bienfaits sur le marbre; La vérité surnage comme l'huile [surnage]; Le vin ne se connaît pas au cercle, ni l'homme [ne se connaît] à l'achat; Autre chose pensent les ânes, autre chose [pensent] les âniers; Argent fait rage, amour [fait] mariage; L'homme naquit pour travailler comme l'oiseau [naquit] pour voler; La fin loue la vie, et le soir [loue] le jour; Le bois a des oreilles et le champ [a] des yeux.

L'ellipse partielle du verbe n'est pas si fréquente, on la rencontre surtout dans une construction négative, lorsque le verbe entre dans une relation d'antonymie:

Pardonne à tous, mais non [ne pardonne pas] à toi.

Le renard change de poil, mais non [ne change pas] de naturel;

Dieu donne le boeuf et non pas [ne donne pas] la corne.

2.1.2. *L'ellipse totale du verbe* dans la structure du proverbe.

Dans la plupart des exemples examinés, nous retrouvons l'ellipse du même verbe dans les deux parties de la construction:

Bouche [V = se trouve] en coeur au sage, coeur [V = se trouve] en bouche au fou.

Le pardon [est donné] aux fautes légères et la sévérité [est donnée] aux autres.

[11] M. Riegel et alii, *op. cit.* p. 523.

[Il y a] Autant de pays (de têtes, de villes), [il y a] autant de guises (d'avis, de coutumes).

La fréquence des phrases non verbales dans les proverbes s'explique par des raisons d'économie linguistique, lorsqu'on essaye d'éviter, d'une part, la répétition des éléments donnés dans le contexte, et de l'autre, l'expression des constituants considérés non indispensables pour la communication.

Il faut remarquer également le cas des constructions non verbales, dont la brièveté assure la grande force d'être fixées dans la mémoire des collectivités. Le verbe est récupéré d'habitude contextuellement, selon ses particularités syntaxiques, mais, aussi, d'après la position du sujet et du complément, et les traits du nominal [± animé, ± personne]:

Chacun [V = emporte] sa besace; Bonne femme, [fait] bonne maison; Bon capitaine, [instruit] bons soldats; Nul homme [n'existe] sans défaut; Après la mort, [arrive] le médecin; Voyage de maîtres, [entraîne] noces de valets; À vaillant bras [suffira] courte épée; À gros travail [correspond] gros salaire; De longue maladie [vient] fin de la vie.

L'ellipse totale du verbe constitue une particularité des proverbes et des dictons.

2.2. *L'ellipse du prédicat nominal* (formé du verbe attributif ou verbe copule et d'un attribut).

Le verbe copule ne joue pas à lui seul le rôle de noyau du GV, il ne fait qu'assurer la prédication comme mot-relais.

2.2.1. Nous constatons que *l'ellipse* du prédicat nominal est généralement rare. On la rencontre pourtant dans quelques exemples, mais seulement dans une partie de la structure du proverbe:

Les fous sont plus utiles aux sages que les sages [sont utiles] aux fous.

Les vieux amis [sont les meilleurs] et les vieux écus sont les meilleurs.

2.2.2. En revanche, l'omission la plus fréquente à l'intérieur du prédicat nominal est celle du verbe *copule.*

2.2.2.1. Dans certaines unités, l'ellipse de la copule *être* se manifeste dans toute la structure du proverbe. C'est une ellipse soutenue par la relation d'antonymie qui relie *les deux parties de la construction*:

Langue [est] de miel et coeur [est] de fiel.

De même, on la trouve dans des structures qui appartiennent aux systèmes corrélatifs, exprimant la conformité, comme dans:

Tel [est] arbre (fleuve, père), tel [est] fruit (navire, fils).

Tel [est] jardin (pays), telles [sont] fleurs (coutumes).

où l'on peut avoir, selon L. Florea[12], deux interprétations: d'une part, paratactique (les deux termes sont considérés comme des phrases nominales) et c'est dans ce sens que nous mentionnons ici ces proverbes, d'autre part, hypotactique (on considère les deux termes comme SN, constituant une phrase elliptique: *à tel arbre, tel fruit*).

2.2.2.2. Dans d'autres unités bipartites, l'ellipse de la copule apparaît dans *une seule partie de la structure du proverbe* (d'habitude, la seconde), aussi bien dans les phrases coordonnées (*la brachylogie*):

Autre chose est dire et autre chose [est] faire;

Grand-peine est d'avoir amassé, et brève chose [est] de dépenser;

C'est à prendre ou [c'est] à laisser;

N'est rien de vivre, mais [est] bien vivre.

que dans les phrases nominales:

Chose accoutumée [est] chose prisée; Chose promise [est] chose due; Chose prohibée [est] d'autant plus désirée; Jeux de main [sont] jeux de vilain; Tout nouveau, [est]

[12] L. Florea, *op. cit.*, p. 69.

tout beau; Maison sans femme, [est] corps sans âme; Marche rapide, [est] prompte fatigue; Mort de loup, [est] santé de brebis; Selon l'action (le pain), [est] le mérite (le couteau); Vieil étendart, [est] honneur du capitaine; Visage de l'homme, [est] miroir de l'âme; Visite rare, [est] aimable convive; Chat et chiens, [sont] mauvais voisins; Faute avouée, [est] à demi pardonnée.

Au cas de la proposition participiale attributive qui peut subir l'ellipse de la copule *être*, c'est la première partie du proverbe qui est atteinte par ce procédé:

Le chat [étant] parti, les souris dansent.

Pour résumer les observations précédentes, nous considérons également que l'ellipse du verbe prédicatif ou de la copule est directement liée à l'antonymie parémiologique microcontextuelle.

Après la pluie, [vient] le beau temps;

Place libre, [est] place prise;

Conclusions

Sur la base des faits présentés, nous pouvons conclure que les facteurs linguistiques et stylistiques de la structure des proverbes se trouvent en interdépendance, les éléments constitutifs d'un proverbe étant en corrélation les uns avec les autres.

L'analyse de la structure des proverbes, nous a déterminé à remarquer la mise en pratique du principe de l'économie linguistique qui met en évidence la tendance du locuteur de réduire son activité langagière.

L'ellipse de certains constituants à diverses fonctions syntaxiques dans la structure d'un proverbe n'affecte pas la communication ou la compréhension du message transmis. Tout au contraire, elle offre à l'énoncé une force encore plus grande de se graver dans la mémoire des collectivités.

L'interprétation de l'énoncé elliptique s'appuie sur un processus de reconstruction qui tient compte de la structure syntaxique comportant l'ellipse, aussi bien que de la compétence linguistique commune des interlocuteurs.

Dans la parémiologie, le fonctionnement de ce procédé (avec ses aspects: l'asyndète, la brachylogie ou le sous-entendu, la suspension) relève la concision de la majorité des proverbes, une caractéristique grâce à laquelle ils se conservent et se transmettent d'une génération à l'autre.

Bibliographie:

Bacry, P. (1992). *Les figures de style*. Paris : Belin, Coll. «Sujets».

Charaudeau, P. (1992). *Grammaire du sens et de l'expression.* Paris : Hachette.

Dubois, J. (sous la direction de) (1994). *Dictionnaire de la langue française. Lexis.* Paris : Larousse.

Florea, L. S. (2009). *La phrase complexe. Problèmes, analyses, interprétations*, Argonaut & Scriptor, Cluj-Napoca.

Fontanier, P. (1977). *Les figures du discours*. Paris : Flammarion.

****Gramatica limbii române.* (2008). vol.II. coord. V. Guțu Romalo, București: Editura Academiei Române.

Grevisse, M., Goosse, A.(1995). *Nouvelle grammaire française*. 3e éd. Louvain-la-Neuve: Duculot.

Le Goffic, P. (1993). *Grammaire de la phrase française*, Hachette, Paris.

Le Guern, M., (2008). *Ellipse grammaticale et ellipse stylistique*, in Jean-Christophe Pitavy (dir. avec Michèle Bigot), *Ellipse et effacement. Du schème de phrase aux règles discursives*. CIEREC Travaux 138, Saint-Etienne : Publications de l'Université de Saint-Etienne: books.google.ro/books?isbn=2862724696 - consulté le 17.02.2014

Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. (1993). Paris : Dictionnaires Le Robert, éditeur M. Legrain

Molinié, G. (1992). *Dictionnaire de rhétorique.* Paris: Librairie Générale Française, Coll. «Le Livre de poche».

Reboul, O. (1990). *La rhétorique*. Paris: PUF.

Riegel, M. dir., & Pellat, J.-Ch., & Rioul, R. (2002). *Grammaire méthodique du français*. Paris : Quadrige / PUF, 2e édition.

Ressources électroniques:

http://villemin.gerard.free.fr/aHumanit/Langue/Proverbe.htm#n10 consulté le 20.02.2014

www.lexilogos.com/francais_langue_dictionnaires.htm consulté le 4.04.2014

http://www.linternaute.com/proverbe/pays/2/france/129/experience/ consulté le 4.04.2014

http://dictionnaire.sensagent.com/dictionnaire%20de%20proverbes/fr-fr/ consulté le 10.03.2014

http://www.proverbes-citations.com/ consulté le 28.03.2014

http://www.unproverbe.com/proverbes-francais.html - - consulté le 26.04. 2014

Textes de référence

Gheorghe, G. (1986). *Proverbele româneşti şi proverbele lumii romanice*. Bucureşti : Editura Albatros.

Gorunescu, E. (1975). *Dicţionar de proverbe francez – român*. Bucureşti : Editura ştiinţifică şi enciclopedică.

Pineaux, J. (1967). *Proverbes et dictons français*. Paris: PUF.

Moy, Sylvie, (2012). *100 Proverbes français (les plus courants et leur signification),* Paris: Fnac-Parler: http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/100%20proverbes%20fran%E7ais.pdf -consulté le 26.04. 2014

THE ENVIRONMENTAL POLICY TERMINOLOGY IN ROMANIAN

Silvia Pitiriciu, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The technological progress and the liberalization of European policies have led to the increase of commercial exchanges and circulation of funds between countries. Internationally, the environmental policy of the European Union contributes to a higher level of economic integration. The reasonable exploitation of the environment, its preservation, the management of the activities with a negative impact on the environment constitute elements which define environmental policy. The terminological research highlights the relation between the specialized vocabulary and the common vocabulary, the interdisciplinarity of the field, the semantic sphere of some terms, their origin, the creative capacity of the Romanian language. The knowledge of this terminology is important not only for specialists, but also for the civil society.

Keywords: environment, terminology, syntagm, meaning, interdisciplinary nature

1. Concepte. Cadrul sociopolitic şi legislativ

Mediul este unul dintre domeniile importante ale Uniunii Europene de peste 30 de ani. Elemente precum *protecţia calităţii apei şi a aerului*, *conservarea resurselor şi a biodoversităţii*, *gestionarea deşeurilor şi a activităţilor cu impact negativ asupra mediului* au devenit domenii de acţiune în UE, dar şi la nivel internaţional. Prin măsuri corective şi transversale, politica europeană de mediu, bazată pe articolul 174 din Tratatul de instituire a Comunităţii Europene, urmăreşte să asigure dezvoltarea durabilă a modelului social european[1]. Primele măsuri luate de comunitate vizau ameliorarea calităţii vieţii, limitarea poluării, prevenirea poluării, raţionalizarea resurselor naturale[2]. În prezent, evaluarea politicii de mediu se face în contextul schimbărilor fundamentale ale mediului şi a schimbărilor economice (producţie şi consum). În aceste condiţii, încorporarea obiectivelor de mediu în toate etapele de formulare a politicilor şi în alte sectoare de activitate reprezintă un principiu director în constituirea şi executarea politicilor UE. *Acquis-ul* cuprinde aproximativ 200 de instrumente legislative privitoare la conservarea, protecţia şi îmbunătăţirea calităţii mediului, protecţia sănătăţii umane, utilizarea raţională a resurselor naturale, promovarea de măsuri la nivel internaţional, în vederea rezolvării problemelor de mediu la nivel regional etc.[3].

Politica de mediu este un instrument al globalizării, fiind axată pe câteva direcţii: 1. *schimbările climatice* (reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, măsuri specifice în caz de inundaţii şi secetă, combaterea exploatării forestiere ilegale, mecanismul comunitar de protecţie civilă); 2. *energie mai puţin poluantă şi mai eficientă* (promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, consumul de energie şi raţionalizarea acestuia, dezvoltarea pieţelor din sectorul biomasei şi al biocarburanţilor); 3. *transporturi mai ecologice şi mai echilibrate* (o mai bună gestionare a transportului de mărfuri, măsuri pentru reducerea impactului transportului rutier şi aerian asupra mediului, aplicarea taxelor la vehiculele grele de marfă, măsuri de gestionare a traficului şi măsuri fiscale); 4. *întreprinderi competitive şi responsabile* (conform principiului „poluatorul plăteşte"); 5. *agricultura şi amenajarea teritoriului în serviciul mediului* (gestionare adecvată a solurilor, stocarea geologică a dioxidului de carbon, crearea depozitelor de deşeuri, producţia şi etichetarea produselor ecologice); 6. *un cadru adaptat pentru inovare* (utilizarea tehnologiilor ecologice, a

[1] Cf. http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_ro.htm
[2] Ghica, 2009, p. 141.
[3] Cf. Papamanci şi colab., *Politica de mediu la nivelul Uniunii Europene*, http://proiecte.wikispaces.com

tehnologiilor energetice, crearea unui cadru care să favorizeze cercetarea şi inovarea). Documentele europene întocmite de agenţii[4] sau de instituţii guvernamentale reflectă această politică prin protocoale, programe, proiecte, planuri de acţiune care stabilesc responsabilităţile şi obligaţiile structurilor administrative, economice ale cetăţenilor pentru protecţia mediului: *Protocolul de la Kyoto*[5], *Programul european de monitorizare a Pământului* (GMES)[6], *Programul european pentru schimbări climatice* (PECC)[7], *Programul LIFE – Instrumentul Financiar Comunitar pentru Mediu*[8], *Planul strategic pentru tehnologii energetice* (SET)[9]; mişcări organizate la nivel european: *Greenpeace*, *Friends of the Earth* etc. Începând cu anul 2000, Uniunea Europeană acționează cu mare flexibilitate în politica mediului printr-o serie de reglementări de ordin tehnic nu numai în ameliorarea calității vieții, în limitarea poluării, ci și în raționalizarea resurselor naturale.

2. Terminologie interdisciplinară

Politica de mediu se întemeiază pe o terminologie caracteristică pentru conceptele și caracteristicile fenomenelor, pentru măsurile de protecție și de dezvoltare, pentru acțiunile întreprinse la nivel comunitar[10] și statal. Sfera acestei terminologii este compusă din nume și/sau adjective aparținând științelor naturii, științelor exacte și a celor economice. Ele se identifică în sintagme specifice.

Termeni din geografie: *aer* (*calitatea aerului*, *poluarea aerului*); *apă* (*apă dulce*, *scăderea rezervelor de apă dulce*, *apă potabilă*, *scăderea resurselor de apă potabilă*, *protecția și gestionarea apei*); *climă*, *climatic* (*combaterea schimbărilor climatice*); *deșertificare* (*creșterea deșertificării în țările sudice*); *fenomen atmosferic* (*fenomene atmosferice extreme*); *inundație* (*evaluarea inundațiilor*), (*creșterea nivelului mărilor și a inundațiilor*); *mare* (*creșterea nivelului mărilor*).

Termeni din ecologie: *deșeuri* (*ameliorarea gestionării deșeurilor*, *deșeuri biologice*, *depozit de deșeuri*, *prevenirea și reciclarea deșeurilor*, *deșeuri periculoase*, *deșeuri radioactive*), *despădurire* (*lupta împotriva despăduririlor*, *măsuri de evitare a despăduririlor*, *oprirea despăduririlor*), *ecologic* (*accidente ecologice*, *agricultură ecologică*, *politici ecologice*, *produse ecologice*, *tehnologii ecologice*), *ecosistem* (*modificarea ecosistemelor*), *forestier* (*sechestrare forestieră*, *combaterea exploatării forestiere ilegale*), *mediu* (*protecția mediului*, *îmbunătățirea calității mediului*), *poluare* (*niveluri de poluare*, *poluare marină*), *resurse naturale* (*utilizarea națională a resurselor naturale*), *reziduuri* (*diminuarea reziduurilor industriale*).

Termeni din fizică: *biocombustibil* (*strategia UE pentru biocombustibili*), *biomasă* (*plan de acțiune în domeniul biomasei*), *căldură* (*valuri de căldură*); *electricitate* (*instalații de producere a electricității dintre cele mai curate*), *emisie* (*gestionarea certificatelor de*

[4] Agenția Europeană de Mediu (AEM), cu sediul la Copenhaga, are competențe în stabilirea datelor necesare elaborării normelor europene specifice, cf. DETUE, p. 104.

[5] Protocolul semnat în anul 1998 la Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice se referă la șase tipuri de gaze cu efect de seră, cf. http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_ro.htm

[6] Cf. engl. Global Monitoring for Environment and Security (http://europa.eu/legislation_summaries/research_innovation/research_in_support_of_other_policies/ev0026_ro.htm)

[7] Cf. fr. Programme européen sur le changement climatique (http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/l28185_fr.htm)

[8] Cf. fr. L'Instrument Financier pour l'Environnement (http://greenly.ro/arii-protejate/instrumentele-financiare-europene-pentru-mediu-fondul-life-i)

[9] Cf. engl./ Strategic Energy Technology Plan (http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm)

[10] Pentru terminologiile politicilor europene, a se vedea și Topală, 2013, p. 479-484.

emisii, *emisii responsabile pentru creșterea temperaturilor*, *monitorizarea și raportarea emisiilor*, *norme de emisii*, *reducere a nivelului emisiilor poluante*, *reduceri de emisii certificate*, *unități de reducere a emisiilor*), *energie* (*controlul și raționalizarea consumului de energie*, *creșterea ponderii energiei regenerabile*, *surse regenerabile de energie*), *energetic* (*eficiență energetică*, *plan strategic pentru tehnologii energetice*); *încălzire* (*încălzire globală*); *temperatură* (*creșterea temperaturilor*).

Termeni din chimie: *acidificare* (*ameliorarea acidificării apelor*, *a aerului și a solului*), *carbon* (*politici de stocare geologică a carbonului fără efecte asupra mediului*, *captarea și stocarea carbonului*, *emisii de carbon*), *dioxid de carbon* (*stocare geologică a dioxidului de carbon*), *gaze cu efect de seră* (*concentrații de gaze cu efect de seră în atmosferă*, *emisii antropice de gaze cu efect de seră*, *permise de emisie de gaze cu efect de seră*), *gaze fluorurate* (*restricționarea suplimentară a gazelor fluorurate cu efect de seră*), *metan* (*recuperarea metanului din surse cum ar fi deșeurile*), *protoxid de azot* (*emisii de protoxid de azot*), *toxic* (*interzicerea utilizării unor substanțe toxice*).

Termeni din economie: *comercializare* (*sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră*), *piață* (*piață concurențială*, *piață integrată și interconectată*, *piață internă de energie*).

Termeni din informatică: *monitorizare* (*monitorizarea atmosferei*, *monitorizarea mediului marin*, *Planul european de monitorizare a Pământului*, *monitorizarea schimbărilor climatice*, *monitorizarea terenului*).

3. Lexic specializat – lexic comun

Conceptelor de natură diferită le corespund terminologic o serie de nume deverbale create pe teren intern, care apațin lexicului comun: *adaptare*, *captare*, *combatere*, *conservare*, *cooperare*, *creștere*, *despădurire*, *deversare*, *deșertificare*, *dezvoltare*, *economisire*, *evaluare*, *exploatare*, *gestionare*, *implementare*, *îmbunătățire*, *limitare*, *modificare*, *monitorizare*, *orientare*, *poluare*, *prevenire*, *promovare*, *raționalizare*, *recuperare*, *reducere*, *refacere*, *restricționare*, *scădere*, *schimbare*, *stocare*, *utilizare*. Aceste nume sunt transparente din punct de vedere semantic; ele definesc o serie de procedee și măsuri utilizate în promovarea politicii și în rezolvarea problemelor de mediu la nivel european.

Aceeași transparență semantică o au și alte nume și adjective din lexicul comun, împrumuturi din franceză[11]: *atmosferă* (< fr. *atmosphère*), *biologic*, *-ă* (< fr. *biologique*), *biocarburant* (< fr. *biocarburant*, cf. engl. *biofuel*)[12], *biodiversitate* (< fr. *biodiversité*)[13], *climatic*,*-ă* (< fr. *climatique*), *concentrație* (< fr. *concentration*), *control* (< fr. *contrôle*), *deșeu* (< fr. *déchet*), *ecologic*, -ă (< fr. *écologique*), *ecosistem* (<fr. *écosystème*), *energetic*, *-ă* (<fr. *énérgétique*), *gaz* (<fr. *gaz*), *fonic*, *-ă* (< fr. *phonique*), *forestier*, *-ă* (<fr. *forestier*, *-ère*), *marin*, *-ă* (< fr. *marin*, *-e*), *metan* (< fr. *méthane*), *radiație* (< fr. *radiation*), *resursă* (< fr. *ressource*), *risc* (< fr. *risque*), *strategie* (< fr. *stratégie*), *transfer* (*transfert*); împrumuturi din latina savantă: *incendiu* (< lat. *incendium*), *mediu* (< lat. *medium*); împrumuturi latino-romanice: *aer* (< lat. *aer*,*- is*; fr. *air*), *calitate* (< fr. *qualité*; lat. *qualitas*, *-atis*), *carbon* (< fr. *carbone*; lat. *carbo*, *-onis*), *certificat* (<fr. *certificat*, lat. *certificatum*), *durabil*,*- ă* (< fr. *durable*; lat. *durabilis*), *efect* (< fr. *effet*, lat. *effectus*), *eficiență* (< fr. *efficience*, lat. *efficientia*), *emisie*, variantă a lui *emisiune* (< fr. *émission*; it. *emissione*; lat. *emissio*,*-onis*), *geologic*, *-ă* (< fr. *géologique*, it. *geologico*), *inundație* (< fr. *inondation*; lat. *inundatio*,*-onis*), *reziduu* (< fr. *résiduu*, lat. *residuum*), *securitate* (< lat. *securitas*,*-atis*; fr. *sécurité*); alte împrumuturi, din limbi romanice și neromanice: *energie* (< fr. *energie*, it. *energia*, lat. *energia*, ngr. *ενεργεια*, cf. ger. *Energie*), *mecanism* (< fr. *mécanisme*, ger. *Mechanismus*, ngr.

[11] Cf. DEX.
[12] Termenul este înregistrat în DCR[3], p. 91.
[13] Termenul este înregistrat în DCR[3], p. 92.

μηχανισμός), *producție* (< fr. *production*, rus. *продукция*), *protecție* (< lat. *protectio*, *-onis*; fr. *protection*; rus. *протекция*), *radioactiv,-ă* (< fr. *radioactif*, germ. *radioaktiv*), *radioactivitate* (< fr. *radioactivité*, germ. *Radioaktivität*), *taxă* (< ger. *Taxe*, lat. *taxa*, fr. *taxe*), *tehnologie* (< ngr. *τεχνολογία*, ger. *Technologie*, fr. *technologie*).

Pentru nespecialiști, sunt lipsiți de transparență semantică unii termeni preluați din chimie sau din fizică, creați în limba română: *hexafluorură* (*hexa* + *fluorură*) *de sulf*, *hidrofluorocarburi* (*hidro-* + *fluoro-* + *carburi*), *perfluorocarburi* (*per-* + *fluoro-* + *carburi*) sau împrumutați: *carbură* (< fr. *carbure*), *fluorură* (fr. *fluorure*); *biomasă* (< engl. *biomass*, fr. *biomasse*), *dioxid* (< engl. *dioxide*, fr. *dioxyde*).

Sintagmele se formează în pornind de la câteva nume-centru cu ocurențe mai multe: *protecție* (*protecția apei*, *protecția naturii*, *protecția solului*, *protecție civilă*, *protecția calității aerului și a apei*, *protecția sănătății umane*); *reducere* (*reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră*, *reducerea gazelor fluorurate cu efect de seră*, *reducerea nivelului emisiilor poluante*, *reducere de emisii certificate*, *unități de reducere a emisiilor*); *radioactiv* (*element radioactiv*, *nor radioactiv*, *praf radioactiv*), *radiații* (*pericol de radiații*, *risc de radiații*, *nor de radiații*), *poluare* (*poluarea aerului*, *poluare fonică*, *poluare marină*); *calitate* (*calitatea aerului*, *calitatea apei*); *conservare* (*conservarea resurselor și a biodiversității*; *conservarea, protecția și îmbunătățirea calității mediului*); *control* (*controlul activităților care au un impact negativ asupra mediului*, *controlul și raționalizarea consumului de energie*) etc.

4. Concluzii

Cunoașterea terminologiei politicii de mediu în limba română este necesară, dată fiind importanța domeniului pentru viața planetei. Promovarea ei constituie un obiectiv al politicilor UE. Prin preluarea de elemente, în general, din științele naturii și din științele exacte, terminologia politicii de mediu este eterogenă. Din punct de vedere semantic, majoritatea termenilor sunt accesibili nespecialiștilor, fiind promovați prin documentele europene, în și prin media. Sunt în general termeni care aparțin lexicului comun. Mai puțin accesibili sunt unii termeni strict specializați, nume de compuși chimici sau de procese fizice. Cu astfel de elemente tehnice operează mai mult climatologii, meteorologii, geografii, biologii, hidrologii etc.

Prin *acquis-ul comunitar*, au pătruns în limba română o serie de împrumuturi în special din franceză și din engleză. Terminologia politicii de mediu confirmă proveniența, mulți termeni fiind împrumuturi latino-romanice. Lexemele și sintagmele create în jurul unor nume cu utilizare frecventă în domeniu contribuie la extinderea fondului terminologic al politicilor în spațiul european și internațional.

Bibliografie

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Bărbulescu, Iordan Gheorghe, Răpan, Daniela, *Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene* (DETUE), Iași, Editura Polirom, 2009.

Dimitrescu, Florica (coord.), Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a (DCR^3), București, Editura Logos, 2013.

Ghica, Alexandra Luciana (coord.), *Enciclopedia Uniunii Europene*, București, Editura Meronia, 2007.

Papamanci, Irina şi colaboratori, *Politica de mediu la nivelul Uniunii Europene*, http://proiecte.wikispaces.com

Topală, Dragoș Vlad, *Terminologia politicii agricole comune/The Terrminology of Common Agricultura Policy*, in *The Proceedings of the European Integration – Between*

Tradition and Modernity Congress, Tîrgu-Mureş, Editura Universităţii „Petru Maior”, Volume Number 5, 2013, p. 479-484.

Surse

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_ro.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/research_innovation/research_in_support_of_other_policies/ev0026_ro.htm

http://greenly.ro/arii-protejate/instrumentele-financiare-europene-pentru-mediu-fondul-life-i

http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm

UNADAPTED LEXICAL BORROWINGS IN AN OLD ROMANIAN TEXT

Liliana Soare, Assoc. Prof., PhD, University of Pitești

Abstract: In the present study the author undertakes a minute inventory and analysis of the lexical borrowings excerpted from "Gramatica fizicii" (The Grammar of Physics), a text translated from Italian by bishop Amphiloch of Hotin around 1790, terms that are not adapted to the system of the Romanian language. The analysis shows that these terms fall into two categories: terms unadapted to the phonetic and morphological system of the Romanian language which, although were not conserved in Romanian with their Italian or Neo-Greek etymon, have created the adequate linguistic environment for the equivalent terms subsequently borrowed from French: animoscopeo, barometrio, berilo, dragone, elasticita, eletricita, microscopion, peritoneo etc. and terms from the category of "lexical ephemerides", foreignisms, which appear due to the scholar's cultural connection to Italian: avrelio, canochiale, gambero, gatúl mamon, oraiu, pipeltrelu etc. The author also observes that all these terms were preserved in Romanian, due to their appurtenance to the category of international scientific terms.

Keywords: unadapted terms, foreignisms, Italian lexical influence, scientific terminology

1. În procesul de înnoire a limbii române prin asimilarea împrumuturilor italiene (şi latino-romanice, în general) la sfârşitul secolului al XVIII-lea, activitatea episcopului Amfilohie Hotiniul ocupă un rol extrem de important. Cărturarul poate fi considerat un precursor al curentului italienizant în Moldova, reprezentat de Gh. Asachi. Contactul cultural al lui Amfilohie cu Italia (unde, în 1772, a întreprins o călătorie de studii) a avut consecinţe majore pentru activitatea sa pe tărâm ştiinţific şi didactic. Tradusă din italiană în jurul anului 1790[1] (ca şi celelalte două texte de popularizare a ştiinţei - *De obşte gheografie* şi *Elementi aritmetice arătate fireşti,* tipărite la Iaşi, în 1795), *Gramatica fizicii* consemnează prezenţa a numeroşi termeni împrumutaţi din această limbă[2], majoritatea neadaptaţi sistemului fonetic şi morfologic al limbii române. Datorită numărului lor însemnat, textul este reprezentativ pentru influenţa italiană asupra limbii române.

2. Inventarul termenilor neadaptaţi sistemului fonetic şi morfologic al limbii române se prezintă după cum urmează:

alume „alaun" (154 < it. *allume*): „*Alume* ori piatră acră esti o sare împietrită că să găseşte în oarecare vine de a pământului în multi locuri de-a Avropii, di să scoate în mari bucăţi preveditoare".

amatista „ametist" (161 < it. *amatista*): „*Amatista* să apropie la giacint şi esti de o floare roşietică, că este cumu-i o amestecătură de albastru şi roş. Amatista esti vârtoasă şi ce mai vârtoase esti mai scumpă".

---

[1] v. N. A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962, p. 19.

[2] Observaţii valoroase privitoare la terminologia ştiinţifică vehiculată de acest text oferă N. A. Ursu, în *op. cit*., p. 19-21, 78-79. Vezi şi Liliana Soare, *„Gramatica de la învăţătura fizicii". Remarks on anatomical terminology*, în "Analele Universităţii din Craiova", seria Ştiinţe filologice, Lingvistică, anul XXXIII, nr. 1-2, 2011, p. 474-480; *idem*, *Remarks on physics terminology in Amphiloch of Hotin's* Gramatica fizicii**,** în "Language and Literature. European Landmarks of Identity", Editura Universităţii, Pitesti, nr. 8/2011, p. 135-138; *idem*, Gramatica de la învăţătura fizicii. *Consideraţii asupra terminologiei astronomice*, în Gheorghe Chivu, Alexandru Gafton, Adina Chirilă (eds.), *Filologie şi bibliologie. Studii,* Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2011, p. 343-349; *idem, Italian Lexical Borrowings with Amphiloch of Hotin*, în „Analele Universităţii din Craiova", seria Ştiinţe filologice. Lingvistică, nr. 1-2/2012, p. 175-181; *idem, Din istoria terminologiei zoologice în limba română:* Gramatica fizicii, în „Analele Universităţii din Iaşi", secţiunea III e, Lingvistică, tomul LIX (*In memoriam Alexandru Philippide*), 2013, p. 133-143.

animoscopeo „anemoscop” (81 < it. *anemoscopio*): „*Animoscopeo* esti un meşteşug cu a căruie mijlocire să văd schimbările aerii şi a vântului. *Animoscopeo* va să zică «vedere vânturilor» pentru că slujeşte a vede dispre care parte de la orizonte suflă vântul în toate vremile”.

antimonio (155 < it. *antimonio*): „*Antimonio* este un *minerale*, că slujeşte la doftorii şi are un gust de sare înăcrită”.

antropomorfete „antropomorf” (pl., 190 < it. *antropomorfiti,* s. m. pl., cf. ngr. *ἄνδρωπος* + *μορφή*): „*Antropomorfete* ori celi cu patru picioare, carele au piciorul despărţit în cinci părţi, cu unghii mari ca degitele omului, fac al triilea feliu de la parte dobitoacelor cu unghii [...]”

arcipeleag (140 < it. *arcipelago*): „E sama că s-au aflat din vreme în vreme ostroave noao ieşite din mare, cumu-i un ostrov în *Arcipeleag*, alt ostrov cu foc lângă mare de la Terchira şi altile întru alti locuri, după cum se văd arătate în cărţile celor ce au scris pentru aceste”.

areometrio „areometru” (81, ***areometreo***, 82 < it. *areometro*): „*Areometrio* esti un meşteşug care slujeşte a măsura greutate osebită a udelilor. *Areometrio* va să zică «măsurarea rărimei». Dar aceasta nu măsoară la rărime, dar greutatea udelilor”; „*Areometreo* cel mai obicinuit ori cumpănitoriul apei esti făcut de o steclă subţire în chipul unii carafe cu grumaz lung şi pe grumaz scrise gradile şi să pune argint-viu într-însul cât trebuieşte să-l facă a înota drept cu grumazul în sus într-un vas cu apă”.

(sare) armoniaco (154 < it. *armoniaco*): „Sare *armoniaco* este o sare firească ori cu meşteşug. Ce firească să găseşte în multi locuri de la Africa şi în locurile celi caldi supt zona toreda şi ce cu meşteşug să face în Vineţie şi în alti locuri”.

(***Polu***) ***Artico*** (147 < it. *artico*): „Numerile arătătoare de la înălţime ori de la dipărtare unui loc de la *ecfatore* spre miazi-noapte merge până la 90 de gradi şi al noaozecile grad săvârşeşte supt *Polu Artico* ori de miazi-noapte”.

asfalto (154 < it. *asfalto*): „*Asfalto* esti o suptstare ceroase şi smoloase de floare roşietică care să găseşte în lacul Sodomii ori Marea Moartă în Palistina”.

avrelio „nimfă” (197 < it. *aurelia*): „Întru a lor cea dintâi stare, cumu-s viermii şi bruchii, să hrănesc de hrană vârtoasă şi groasă, cumu-i de frunze şi alt. Iar împrotivă de celi ce fac alti jivini în stare lor de *avrelio*, nu să hrănesc cu nimică altă fără decât în stare de gătire. Trăiesc de hrana cea mai gingaşe, // cumu-i de mustul copacilor, de sângile dobitoacilor şi alt.”

barometrio (80 < it. *barometro*): „*Barometrio* esti un meşteşug care slujeşte a socoti celi mici schimbări ori împingiri a aerii ori greutăţile de la atmosfera”.

berilo „beriliu, metal dur de culoare albă” (161, ***berlino***, 161 < it. *berillo*): „*Berilo* ori *berlino* este o piatră carele să apropie la fire cristalului şi este de o floare verdi cam galbănă. Să găseşte supt munţii Taurului, în matca Efratului şi în Indie”.

borace „borax” (154 < it. *borace*): „*Borace* esti o sare de minieri, de floare verdi, care să găseşte într-unele vine de minieri, de aramă, de argint, de aur”.

calchidonio „calcedonie, varietate de bioxid de siliciu natural” (162, ***halchidonio***, 162 < it. *calcedonio, chalcidonio*): „*Calchidonio* ori *halchidonio* era mai de mult căutată, ca un feliu de carbonchiu. Iar acum să pune în rândul onicilor şi este foarte tare şi preste tot de floare de nour deşchis”.

camleote „cameleon” (191 < it. *cameleonte*): „De acesti cu patru picioare sânt celi ce au o coadă lungă întinsă, cumu-i toate feliurile de ramuri: cocodrilii şi un feliu de şerpe cu picioare – selămândra, *camleote* şi ramurii zburători şi alti multi feliuri”

cancro (astr., 149 < it. *cancro*): „Celi doao tropice vin numite aşe di pe grecie (*trepeste*), adică „întoarcire”, căci de la aceste să întoarce soarele din călătorie sa. Unul să

cheamă *Tropicu de Cancro*, care este depărtat de la ecfatore pe 23 de gradi ½ spre polul dispre miazi-noapte [..]".

canochiale „ochean" (114 < it. *cannocchiale*): „Dar pentru ca să să ie sama la clătire planetilor, trebuie ca să aibă un *canochiale* de zece au de doaosprezece palmi".

capibara „porc-de-apă; un fel de şoarece de mărimea unui câine, cu blana bogată, ce trăieşte în mlaştinile din America de Sud" (189 < it. *capibara*): v. la *rinocheronte*

carneleo „carnalit, clorură de magneziu şi potasiu" (161 < it. *carnallite*[3]): „*Sarda* esti o piatră scumpă numită *carneleo*, din pricina floarii Sali ca de carne. Celi mai bune să găsesc în Sardinie de unde prind numele lor".

cfoemorov „cimpanzeu" (205, derivat de la *Cfoe* (Coasta de Fildeş) < fr. *Côte d'Ivoire*, it. *Costa d'Avorio*?): „Istorie de *cfoemorov* este curioză, dar puţin obştită. Care vom zice aice după Daler[4], carele zice că se găsesc la Cfoe, Gvineea şi în Agolul Etiopiei. Aravii îl cheamă satir şi cred că ar fi de la un neam de om traşi."

chendro (203 < it. *centro*): „Steaua de mare. Esti un feliu de cel cu o coajă şi are cinci săgeţi ascuţite, care îi ies din trup, ca de la un *chendro*."

chimic „chimist" (73, 156): „Prin mijlocire de aceasta găsesc *chimicii* obiceiul de a muie şi a dezlega metalurile şi mineralile, sădirile şi supstările dobitoceşti şi alt. şi a le aduce la a lor celi dintâi elementi".

(*cumpăna*) *idrostatichi* (82 < it. *idrostatico*): „Cumpăna *idrostatichi* este un meşteşug foarte drept şi slujeşte a cumpăni greutăţile de tării şi de moine, pentru care vom arăta când vom veni la aceasta parte de filosofie".

dioptichi „dioptrică" (83 < ngr. *διοπτρική*): „Meşteşugurile de *dioptichi* şi de toate feliurile de aceste slujesc a discoperi la fire razilor luminii care să frâng în curmezişul de multe feliuri de mijlociri. *Dioptome*, va să zică că «să vedi în curmezişul de vreun lucru» şi esti un cuvânt carele se pune la toate meşteşugurile. *Dioptichi* adică vedere făcută de una au şi de mai multi stecli în chipul lintei, cum sânt tilescopie, microscopie, fânare maghice, cămări întunecate şi alt.".

dragone (204, *draghi*, 204 < it. *dragone*, pl. *draghi*): „Scrie Dumont cum că au văzut chipul de un *dragone* asupra porţii de la cetate de Rod."; „Pentru grifoni, finice, *draghi*, satiri, sirini, inorog, *leocorno*, fate că unii cred că să fie aceste în lume [...]"

dromedario, 192 < it. *dromedario*): „*Dromedario* are patru stomahuri".

ecfatore (144 < it. *equatore*): „Prin închipuire, sânt atocma la acei lăcuitori care sânt supt poli depărtaţi pe 90 de gradi de la *ecfatore*".; v. şi la *Polu Artico* şi *cancro*.

eclize „eclipsă" (sg., 114 < it. *ecclisse, ecclissi*): „Iată cea ce să cheamă *eclize* de Soare. Dar aceasta mai bine s-ar zice *un eclize* de Pământ decât de Soare, căci, când Luna stă împrotiva de la sfera Pământului şi drept împrotiva Soarelui, îi lucru arătat că Pământul atunce să întunecă, iar nu Soarele".

elasticita „elasticitate" (103 < it. *elasticità*): „Rădicare să zice şi *elasticita*. Este acea oarecare prefacere, prin mijlocire de care părţile de vreo oarecare trup, în putere de la strângere care au, să îndatoresc de a schimba locul şi chipul şi a să preface iarşile în stare firească, adică îşi ie aşezământul şi chipul carele ave mai dintâi".

elefante (190 < it. *elefante*): „Între celi cu patru picioare de la al doile feliu, ce au unghiile despărţite în două şi mai multi părţi, esti *elefante* au filu, că are acea//stă osebire, care despărţirile de la piciorul său să împreună unile cu altile şi să acopere cu o piele preste căpuşa piciorului. Şi nu rămâne altă a să vede, fără decât unghiile despărţite şi rătunde".

[3] E posibil ca Amfilohie să fi modelat termenul *carneleo* de la it. *carneo* sau ca acesta să reprezinte un fonetism învechit în italiană.

[4] Probabil Albrecht von Haller (1708-1777), naturalist elveţian, unul dintre creatorii fiziologiei experimentale.

eletricita „electricitate” (97, 99 < it. *elettricità*): „*Eletricita* esti un feliu de putere trăgătoare, că iesi din oarecare trupuri, cumu-i din chihrimbariu, din ceara de Şpagnie, în steclă şi în multi alti [...]”

elioscopeo „helioscop” (80, ***elioscopio***, 109 < it. *elïoscopio,* cf. ngr. *ἡλιοσκόπιον*): „*Elioscopeo* esti un feliu de telescopeo izvodit ca să să ie sama la trupul soarelui fără de a să vătăma ochiul de razile soarelui. *Elioscopeo* va să zică «vedere soarelui»”; „Cine va să vadă să să grijască de un *elioscopio* de zeci au doaosprezeci palmi de lung şi, cu o steclă afumată, unde pune ochiul va vede singur şi va cunoaşte minune ce să vede”.

elitico (111 < it. *ellitico*): „Chipul ceriului de la Lună ori a sferii esti *elitico*, adică lungăreţ în chipul oului [...]”

eolipilo[5] (81, ***eolipile***, 81 < lat. *aeolipila,* fr. *éolypile*): „*Eolipilo* esti izvodit pentru ca să vadă la fire şi putere aerii închisă şi rărită, care iesi cu un trăsnit asemine celui la fulgere şi de tunete. *Eolipile* va să zică «porţile de Eolu», dumnezăul vânturilor, şi este un globuşor mic de aramă dişert, că are grumaz micuşor cu o micuşoară bortă de-asupra”.

epacta (111 < it. *pacta*): „Că căutătorii anilor fac *epacta* şi, după cum clătire Lunii împregiurul osiei sali face întru aceeaşi vreme împregiurul Pământului, de-ar fi lăcuitori în Lună, ar ave zilele lor fireşte într-un chip cu lunile lor”.

ermafroditi „hermafrodiţi” (pl., 203 < it. pl. *ermafroditi*): „Socotesc unii din cunoscătorii firii că gamberii să fie *ermafroditi*, dar alţii cugetă că să numără până în 30 de feliuri de gamberi, care toţi sânt coperiţi de coaje şi toţi au numile lor osebite.”

etera (108 < it. *etera*): „Cuvântul *uranologhie* esti grecesc, că va să zică „vorbire pentru ceriuri”. Că sânt locuri au câmpuri de *etera*, adică locul cel mai presus de atmosfera, ce împrejoară pe de-asupra undi stau toate trupurile celi luminoase [...]”

fosforos (188 < ngr. *φώσφορος*): „Când urina dospeşte, lămureşte o materie luminoasă, chemată *fosforos*. Că esti uneori vârtoasă, uneori moale.”

furmi urus „urs furnicar” (190 < pos. fr. *ours fourmier,* it. *orso formigaro*): „La acesti feliuri de jivini cu patru picioare să pot ajunge şi alt feliu de jivini cu altă orânduială, cumu-s dobitoacile vivipare, că au bot lung cu rât şi picioarile dispărţite în degite şi are dinţi, ca ariciul şi multi feliuri de altile, cumu-i cârtiţa şi ariciul alb de la India. Altile, care au botul nu pre lung şi picioarile dispărţite în degite mari şi mici, cumu-i *furmi urus* şi *tamaiduagu* de la brasilieni şi alt.”

gamberiu „crevete” (202, ***gambero***, 203 < it. *gamberio*): „Unii de aceşti peşti au multi părţi alese, cumu-s capete, picioare, cleşte şi alt., care stau afară de coajă au coperemânt, cum sânt feliul de raci de mare, că să zic *gamberiu*.”; „Esti asemine ca *gambero*.”

gatúl mamon „specie de maimuţă” (probabil cercopitec) (190 < it. *gatto mammone*): „Între acesta parte să pot număra urang-utang ori omul sălbatic, şi cacfi ori cai de la Brasile şi *gatúl mamon* ori moimiţe de alti ţări”.

hilos „chil” (175, ***hilo***, 181, ***hirus***, 182 < it. *chilo, chilos*): „Celi moi părţi a trupurilor omeneşti sânt: *hilos*, sângile, ştiupitu, fierea, laptile, apa, sperma, mustu de carne, urina, flegma, zăru şi lacrămile”; „Iar deşertările vin mai mari şi mai mici când la vâna deşartă aduce la inimă sânge de rămas şi plin de *hilo*, care, cu aceasta iarşile amestecându-se, îl face a întra în urechiuţa dreaptă a inimii, de unde să poartă în vintricelul drept”; „Deci nu trebuie a să minuna de este adunare de o putere aşe mare să fie vrednică de a râşni şi a preface aşe în puţină vreme bucatile celi mai vârtoase, încă şi oasile, într-o suptstare de udeală să cheamă *hirus*”.

[5] Primul dispozitiv ce poate fi asimilat unei turbine cu abur, inventat de Heron din Alexandria (cc. 10-70 e.n.), matematician, inginer şi enciclopedist grec.

idraulica (165 < it. *idraulica*): „Cuvântul *idraulica* va să zică «meşteşugul de a face machine de apă», cum sânt fântânile, că fac săltare apile cu meşteşug şi alt.”.

idrostatica (165 < it. *idrostatica*): „Cuvântul *idrostatica* va să zică «învăţătură pentru cumpenire apii şi a udelilor»”.

igroscopeo „higroscop” (82 < it. *igroscopio*): „*Igroscopeo* este un meşteşug cu carile să hotărăşte uscăciune ori umedire aerii şi să face în multi feliuri”.

iho „ecou” (96 < ngr. *ἠχώ*): „*Iho* adică întoarcere nu este altă fără decât întoarcire sunetului pricinuit din mijlocirea baterii şi la curgire udelilor ori valuri de sunete asupra feţii de la vreo oarecare poprire tare.”

ipothesis (78, 107 < lat. *hypothesis,* ngr. *ὑπόθεσις*): „Filosofii într-acesti zile au puţină socoteală pentru *ipothesis*.”; „aceasta ipothesis.”

leocorno „licorn, inorog” (204 < it., fr. *licorne*): v. la *dragone*

lince „linx” (190 < it. *lince*): „Între aceste de patru picioare, de feliul mâţilor, să numără: leul, tigru, pardosul şi pantera, adică râs-bărbat şi femeie-leu, pardosul *lince*, mâţa sălbatică şi ursul”.

linee (88 < it. *linea*): „O *linee* este un trup ca să pare că nu are lărgime şi grosime, dar numai lungime”.

machina (83 < it. *macchina*): „La *machina* pnevmatică să cheamă trumba aerii”.

membro (203 < it. *membro*): „Să socoteşte că o mână ori picior, de se va tâmpla să fie rupt au tăiet, în grabă îl face iar. Niciun dobitoc n-are această putere, lipsindu-se de un *membro*, ca să-l poată iarşile face.”

mercurio (156 < it. *mercurio*): „Trupurile carile prin toate alegirile să caută într-acest feliu sint în număr de şesi, adică: aurul, plumbul, argintul, arama, fierul, cositoriul. Chimicii pun şi argintul viu, că-l numesc *mercurio*, dar, măcar că să agiunge, acesta este un feliu osebit”.

metalo (158 < it. *metallo*): „Arama esti un *metalo* care are aceste apropieri au caractere.”

metamorfosi (197 < it. *metamorfosi*): „La *metamorfosi* adică schimbare de trup încă esti un lucru mult curioz. Cum esti brucu, că din vierme să face flutur şi din flutur să face vierme”.

microscopeo (80, ***microscopio***, 198, ***microscopion***, 193, ***microscopeon***, 171 < it. *microscopio,* lat. *microscopium,* ngr. *μικροσκόπιον*): „*Microscopeo* au fost izvodit pentru ca să mărească şi să dea văzute lucrurile cele mult mici, că fără de acest meşteşug nu s-ar pute vede. Microscopeo este cuvânt grecesc, că va să zică «vedere mică»”; „Cu mijlocire de *microscopio* s-au descoperit că celi de multi feliuri de văpseli a bruchilor şi alt. să trag de la oarecare peni subţiri şi gingaşe, carele sânt prinse pre trupul lor una după alta şi cu orânduială minunată”; „O pană este o facere minunată când să caută cu *microscopion*”; „O simţire aşe deosebită, căutând la facire vieţuitoarilor ori a sădirilor, au ieşit de la *microscopeon*”.

minerale (155 < it. *minerale*): v. la *antimonio*

onice „onix” (161 < it. *onice*): „*Onice* este o piatră cam priveditoare şi să alege cu acel nume pentru ce floare sa şi a sa apă să apropie mult la unghie degitilor”.

oraiu[6] (84 < eng. *orrery*): „*Oraiu* este un meşteşug de a vede clătirile trupurilor cereşti, carele îmblă împregiurul Soarelui. Şi aceasta esti o frumoasă machină de a să face, care arată toate ivirile într-un chip adevărat. Pentru oraiu să să vadă în cartea Tomi Heat”.

[6] Planetariu mecanic asemănător unui ceas care, în loc de ore şi minute, arată mersul planetelor în jurul Soarelui. Inventat şi construit în 1705 de către englezul George Graham, planetariul a fost duplicat de John Rowley pentru Charles Boyle, al patrulea conte de Orrery, al cărui titlu nobiliar a ajuns să desemneze acest tip de instrument.

orizonte (128, 144 < it. *orizzonte*): „[...] şi nici nu s-ar pute vede soarile măcar cât de puţin supt *orizonte*, după cum în toate zilele prin trecire de vreo câteva minute să vedi”; v. şi la *animoscopeo*

orpimento „sulfură naturală de arsen, auripigment” (154 < it. *orpimento*): „Arsenicu este o suptstare că cuprinde multă pucioasă şi vreunile din părţi de sare are putere de-a săca şi esti de trii feliuri: alb, numit arsenic, galbăn, numit *orpimento* şi roşu, numit sandraca ori chinăvariu”.

ostriche „scoică” (203 < it. *ostrica*, pl. *ostriche*): „*Ostriche* să găsesc de trii şi patru palme de mari în părţile de cielanţi”.

otica (151 < it. *ottica*): „Vezi carte a trie de la *Otica* lui Nefton”.

ovest (129 < it. *ovest*): „Că de obşte să face în Ochianu Atlanticu şi în Marea ce Mare de la sud, care suflă neîncetat spre *ovest*”.

parenhima „parenchim” (171 < it. *parenchima*): „Aera şi parte mustului, suindu-se prin ţevile care le are însuşi, să trage printr-acesti vasi în beşicuţile de la *parenhima*, adică de la suptstare din lăuntru a lemnului şi să împarte într-acest feliu prin toate părţile de la sădire au de la copaci”.

pericardio (178 < it. *pericardio*): „Membrană să cheamă şi pielea din afară, care copere tot trupul, meningile criierilor, pleura peptului, *pericardio*, care învăleşte inima, *periostio*, care acopere oasele şi cămeşa ori învălitoarea vasilor, cum sânt a stomahului, de la beşică, de la vine, de la arterie, de la coapse, de la poame şi alt. care sânt de diosebite feliuri”.

periostio (178 < it. *periostio*): v. la *pericardio*

peritoneo (182 < it. *peritoneo*): „Al patrule este îndoire de obşte şi din afară de tot stomahul şi esti ţinere de *peritoneo*, adică membrana ce ţine // celi din lăuntru”.

perpendicolare (81 < it. *perpendicolare*): „Dar, după cum la osebire cea mai ştiută de la înălţime *perpendicolare* adică drept în gios, nu esti întru aceasta ţevie decât de trii unghii”.

petrolio „rocă sedimentară lichidă, uleioasă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi şi alţi compuşi organici” (154 < it. *petrolio*): „*Petrolio* ori unt de piatră este de o fire de pucioasă şi asudă în parte didisupt de pică şi să pare că ar fi nişte unt de smoală, că focurile celi din pământ ar fi scoţând afară. În Italie să găseşte, în Siţilie”.

pipeltrelu „liliac” (191 < it. *pipistrello*): „Celi cu patru picioare ce să zic zburătoare, cu botul scurt şi cu picioarele dispărţite în degite, cumu-i *pipeltrelu*, că esti de o deosebită mărime şi chip”.

porosita „porozitate” (124 < it. *porosità*): „Prevăzută este din pricina de a sa ce mare *porosita* adică a porilor cei dinlăuntru a aerii fiind mult mari şi mult largi”.

punt (141, 144 < it. *punto*): „Acest cap al acului arată polul dispre miazi-noapte, adică întoarcire dispre miazinoapte şi *puntul* au locul ce stă drept arată polul dispre miazi-zi, care va să zică iarşile întoarcere dispre miazi-zi”.

recipienti (83, ***recipiente***, 84 < it. *recipiente*, pl. *recipienti*): „Să să puie în *recipienti* o beşică dişartă legată pre la grumazi şi apoi să să tragă aera toată [...]”

rinocheronte (190, *rinocheronti*, 191 < it. *rinoceronte*, cf. ngr. *ῥἰνόκερως*): „Iarişile unile au unghiile despicate la picior, dispărţite în patru părţi, care să pare că nu rumegă, cumu-i *rinocheronte*, ipopotamu, *trapierota*, *capibara* de la Brasile şi alt.”; „A lor mărime, pentru care iarşile sânt nesăvârşite gradi. Celi mai mari sânt: elefante au fili şi *rinocheronti*”.

sarda „sardonix” (161 < it. *sarda*), v. la *carneleo*

satelite (106 < it. *satellite*): „*Satelite* este un nume al romanilor celor vechi, că va să zică un străjeriu au a unui boieriu au a unui prinţipi, a cui slujbă are de a apăra pre stăpânul său. Deci astronomii au numit prin metaforă a chema Luna, care este în tovărăşie cu a sa planetă întru toate întoarcerile sale împregiurul Soarelui”.

second (93 < it. *secondo*): „[...] că trece lumina în fieştecare *second*, adică într-una din al şesizecile parte de un minut [...]”

selce „silice” (160 < it. *selice, selce*): „*Selce* esti o suptstare foarte vârtoasă, făcută de părticeli strălucitoare de năsip, unite tare într-un // loc şi întărită, care este vrednică de a să topi. Cu această suptstare să face stecla”.

soma „masă” (92 < it. *somma*): „Iar socotindu-se că un trup să aibă doao părţi de materie şi şesi gradi de repegiune, altul să aibă patru părţi de materie şi zece gradi de repegiune, atunce la *soma* clătirii celui dintâi va fi la asemănare somii clătirii celui de al doile, cumu-i doisprezeci al patruzecile”.

tamaiduagu „Tamandua, specie de furnicar mic din America de Sud” (190 < pos. fr. *Tamandou à quatre doigts*[7]); v. la *furmi urus*

telescopio (113, ***telescopeo***, 114, ***tilescopio***, 79, ***tilescopeo***, 112 < it. *telescopio*, cf. ngr. *τηλεσκόπιον*): „Să descopăr acesti luni cu agiutoriul de un *telescopio* şi mai întâi de a fi obicinuit telescopiu, acesti luni era necunoscute la cei de demult.”; „[...] şi un *telescopeo* de cinci au şesi palmi, că întru adivăr să vedi o frumoasă descoperire.”; „*Tilescopio* este un cuvânt grecesc, că va să zică «vedere diparte» [..]”; „Luna, văzându-se cu mijlocire de un bun *tilescopeo*, să pare nu numai rătundă [...]”

tilescopeo diotrico „dioptric” (79 < ngr. *διοπτρικός*): „*Tilescopeo diotrico* aduce lucrul său în putere de la frângere ori plecare razelor”.

tilescopeo catidiotrico „catadioptric” (79 < ngr. *καταδιοπτρικός*): „*Tilescopeo catidiotrico* care aduce numai prin lovire şi prin frângire.”

termometrio (82, ***termimetrio***, 82 < it. *termometro*): „*Termometrio* slujeşte a măsura gradile căldurii şi a răcelii aerii. *Termimetrio* va să zică «măsura căldurii»”.

topazio (161 < it. *topazio*): „*Topazio* este o piatră scumpă, carile să caută ca ce mai frumoasă de toate câte sânt de floare aurului”.

trapierota „tapir” (189 < it. *tapiro*, pos. fr. *tapyire-été*[8], cf. port. *tapirete*): v. la *rinocheronte*

triangolu (109 < it. *triangolo*): „[...] să să puie o hârtie ori o tablă în care, încruciţându-se razile soarelui prin steclă, vor arăta în tablă chipul soarelui şi atocmând *triangolu* [...]”.

tubu torrecialiano „tubul lui Torricelli”[9] (80 < it. *tubo torricelliano*): „Celi mai de obşte barometri să cheamă *tubu torreciliano*, de la numele celui frumos om italian, că l-au izvodit [..]”

umore (188 < it. *umore*): „*Umore* apos a ochilor să osebeşte de la sânge şi de la arterie în vasile însuşi a ochilor. *Umore* de cristal şi steclos sânt fără de asemănare, numite într-acel feliu, pentru ce că stă într-un număr nesăvârşit de micuşoare vase pline de curgeri, carele să împrejoară, şi, pentru că să privedi printr-însele, nu s-au dat nume de cristal.”

unicorno (203 < it. *unicorno*): „Să găsesc multi alti feliuri de ghioci, cumu-i paingul de mare, mitra, arpa, dinte de arap, *unicorno*, porpora, trâmbiţa [...].”

urang-utang (190, 205 < fr. *orang-outan*, it. *orangutano*): „Între acesti începătoare sânt feliurile de mogniţe (şi *urang-utang* şi cfoemorov) asupra pământului.”

zafiro „safir” (161, ***zanfiro***, 161 < it. *zaffiro*): „*Zafiro* ori *zanfiro*, numit aşe de la cuvânt evreesc. Este o piatră scumpă de un albastru deschis ori ca ceriul şi să găseşte în multi locuri la Indie”.

---

[7] Termenul a fost pus în circulaţie prin intermediul portughezei (*tamanduá*), care l-a preluat din limba tupi, vorbită de băştinaşii din Brazilia (*taly* „furnică” + *monduar* „vănător”).

[8] Fonetism atestat la 1614, conform *Le Trésor de la Langue Française Informatisé* (http://atilf.atilf.fr/dendien/scripts/tlfiv5/visusel.exe?48;s=3225412890;r=4;nat=;sol=0;).

[9] Primul barometru cu mercur.

zoofiti (204 < it. *zoofito*, pl. *zoofiti*, lat. *zoophyta*, fr. *zoophyte*, cf. ngr. *ζωόφυτον*): „Aşe sânt acesti feliuri de jivini, că le numesc încă şi *zoofiti*, adică dobitoc."

3. În afară de câţiva termeni explicabili printr-un etimon: neogrecesc: *dioptichi, fosforos, iho, ipothesis, microscopion/microscopeon*, latino-romanic: *eolipilo, furmi urus, trapierota, urang-utang*, ori chiar englezesc: *oraiu* (cel mai probabil împrumut indirect), majoritatea termenilor inventariaţi sunt de origine italiană.

Variantele fonetice reflectă tratamente fonetice caracteristice limbii italiene: omiterea lui *h-* în poziţie prevocalică, după scrierea şi pronunţarea din limba italiană, în cuvinte adaptate ulterior cu *h* (conform scrierii din franceză şi scrierii şi pronunţării din latină): *elioscopio, ermafroditi, idraulica, idrostatica, igroscopeo* etc.; grupurile consonantice *ct, pt* apar reduse în comparaţie cu aspectul latin-francez al variantelor impuse în limba literară: *artico, eletricita, elitico, punt*; digraful *qu* apare sub forma (veche) *cf,* datorată pronunţării din neogreacă: *ecfatore*. Un fonetism italian apare şi în cazul lui *arcipeleag*, pe baza corespondenţei *h – č*.

Variantele morfologice inventariate prezintă finală vocalică sau semivocalică la majoritatea substantivelor masculine şi neutre. Evoluţia ulterioară a acestor forme ne arată că această terminaţie: a) fie a fost eliminată sau redusă sub influenţa etimonului francez, substantivele în cauză primind finală consonantică ori *–u* vocalic şi încadrându-se la declinarea a II-a: *animoscopeo, areometrio, artico, asfalto, barometrio, dromedario, elioscopeo / elioscopio, igroscopeo, membro, mercurio, metalo, micrometrio, microscopio, pericardio, periostio, telescopeo / telescopio / tilescopeo / tilescopio, termometrio, topazio, unicorno, zafiro / zanfiro* etc.; b) fie a fost adaptată fonetic prin dezvoltarea unui *–u* semivocalic şi încadrarea în aceeaşi declinare după forma din latină: *antimonio, peritoneo* etc. Prin reducerea finalei *–e* (după model francez, dar, uneori, şi al unor limbi neromanice), unele substantive sau adjective trec de la declinarea a III-a la declinarea a II-a: *borace, dragone, elefante, lince, onice, orizonte, perpendicolare, recipiente, rinocheronte, satelite, selce* etc. Adaptarea substantivelor italiene terminate în *–a* este mai dificilă. Lexemele excerptate învederează opţiunea cărturarului moldovean pentru transpunerea tipului italian: *elasticita, eletricita, porosita*, deşi exista în limbă modelul moştenit *–(ă)tate*, după care au fost adaptate şi neologismele respective. Sporadic, substantivele neologice terminate în *–tor* prezintă, în scrisul latiniştilor şi al italieniştilor, varianta în *–tore*, după cum vedem şi în textul cărturarului moldovean: *ecfatore.* Unele substantive nume de profesiuni aveau forme diferite de cele care s-au impus ulterior în uzul limbii literare, forme explicabile, în cazul nostru, prin influenţa limbii italiane: *chimic* „chimist".

Există şi câţiva termeni din categoria „efemeridelor lexicale", xenisme, datorate contactului învăţatului cu italiana: *avrelio, canochiale, furmi urus, gamberiu / gambero, gatúl mamon, oraiu, pipeltrelu, tamaiduagu*.

M. Z. Mocanu observa că variantele etimologice italiene prezintă o importanţă specială pentru studiul influenţei limbii italiene asupra limbii române, din cel puţin trei motive: în primul rând, ilustrează complexul proces de adaptare fonetică şi morfologică a neologismelor latino-romanice la sistemul limbii române şi rolul îndeplinit de formele italiene, paralel cu cele latine, în asimilarea ulterioară a elementelor franceze; în al doilea rând, pune în evidenţă principalele momente în care se apelează mai des la limba italiană pentru înnoirea lexicului literar românesc (prima etapă o constituie sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, când pătrund elemente italiene care nu au însă rezultate semnificative în procesul de îmbogăţire lexicală, a doua etapă o constituie sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, când pătrund masiv termeni de origine italiană în special în stilul ştiinţific, iar a treia etapă, de la mijlocul veacului al XIX-lea, datorită tendinţelor italienizante ale unor oameni de cultură, marchează pătrunderea a numeroase elemente lexicale ce demonstrează opţiunea fermă pentru variantele din italiană);

în al treilea rând, studierea variantelor etimologice italiene, prin circulaţia lor anterioară ori simultană cu variante determinate de latină ori franceză, arată contribuţia acestora la crearea unui cadru socio-lingvistic propice introducerii unui număr impresionant de neologisme latino-romanice şi, în consecinţă, la modernizarea lexicului literar românesc[10].

4. Aspectul termenilor excerptaţi se datorează influenţei directe a presiunii pe care o exercită textul italian asupra cărturarului moldovean, fiind ilustrativ pentru dificultăţile legate de aspectele diverse ale adaptării fonetice şi morfologice, precum şi pentru sistemul specific de adaptare. Preferinţa lui Amfilohie pentru împrumutul italian direct apare ca un lucru firesc în contextul conştientizării pauperităţii limbii române a perioadei şi a necesităţii îmbogăţirii lexicale prin apelul la alte limbi moderne de cultură, dar poate reprezenta şi o chestiune de opţiune, relevantă pentru atitudinea culturală a acestuia. Este indubital că, în plin proces de modernizare a limbii române şi a formării limbajelor de specialitate, formele italiene au constituit un model de adaptare în română a cuvintelor respective de provenienţă latină şi/sau franceză. Trebuie remarcat faptul că majoritatea covârşitoare a acestor împrumuturi şi-au dovedit utilitatea şi viabilitatea, supravieţuind perioadei de profunde transformări lexicale ale limbii în perioada imediat următoare, dat fiind caracterul lor de termeni ştiinţifici internaţionali. Pe lângă aceste împrumuturi, mai există o serie redusă de neologisme care reprezintă apariţii efemere, cu atestări singulare, datorate contactului personal al cărturarului cu limba italiană.

Izvoare

Amfilohie Hotiniul, *Gramatica de la învăţătura fizicii* (1796), redactor responsabil L. S. Dergaciova, prefaţă de A. I. Babii şi Şt. Lupan, glosar de Şt. Lupan, note de A. I. Babii, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1990, 216 pagini

Bibliografie

M. Z. Mocanu, *Influenţa italiană asupra limbii române*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006

N. A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1962

[10] M. Z. Mocanu, *Influenţa italiană asupra limbii române*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006, p. 136.

TRADITIONAL SOCIALIZATION IN A. MUNRO'S "BOYS AND GIRLS"

Smaranda Ștefanovici, Assoc. Prof., PhD "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: The story deals with the search of individuality in a society infested with gender roles and stereotypes. The word girl has formerly seemed to be innocent and unburdened like the word child, now it appears it is no such thing. A girl is not, as the narrator has supposed, simply what she is; it is what she has to become. She is growing aware of traditional socialization, that is expectations for boys and girls. While the story starts with a powerful gender dichotomy relationship between brother and sister, parents and children, it develops toward the anonymous girl's inferred but hopeful-of-a-change acceptance of gender discrimination.

Keywords: traditional socialization, discrimination, differences, dichotomy, interchangeability.

Introduction

Alice Munro, female writer of Canadian origin received many awards and prizes for her collections of short stories, the most recent being The Nobel Prize in Literature (2013). The story "Boys and Girls" is part of her first collection of stories *Dance of the Happy* Shades (1968), which was highly successful - winner of the Man Booker International Prize - and was followed by other twelve collections, which brought her the fame of a "true master of the form" (Salman Rushdie).

The story under analysis here tackles the theme of the search for individuality in a society infested with gender roles and stereotypes. Set in the 1930s rural Canada, on a farmland, the narrator (through the voice of an anonymous girl) recalls, amid a description of her family childhood, a growing awareness of differences in the expectations for each sex. Munro's special use of language gives attention to all her characters, irrespective of gender and thus makes the readers inhabit the characters fully, irrespective of gender. In this short story, the author pays attention to the girl's experience. The story starts with a powerful gender dichotomy relationship (between her and her brother Laird) and develops toward the anonymous girl's acceptance of gender discrimination. However, despite the girl's resignation faced with the female discrimination in the community she belonged to, the ending of the story is not pessimistic, it ends in a sense of hope that things can change in the future.

The juxtaposition of the two words (boy and girl), while unarguably innocent and unbiased by any further implication that it might presuppose an entire panoply of differences, brings along a never-ending series of dissimilarities that few are still stubbornly determined to combat.

However, this humble resignation to significant differences between genders and the numerous implications that are thus triggered have not always been embraced with the same readiness as today. Primitive cultures and religions believed that men and women were united in the same body at the beginning of genesis and that only a disruptive event caused the separation of sexes (gender differentiation is yet an issue to arise only later when the sex-gender distinction became marked with higher accuracy). The Bible justifies the very choice for the apparently arbitrary order "boys and girls" instead of "girls and boys", as we are told that Eve was created from Adam's rib. Primitive African cultures held it for a fact that men and women were a unified entity at the beginning, a twin divinity from which human beings were created. Plato believed that love was the fruit of men and women's desire to become again one single being. This very idea of the sameness of belonging, if ever proved, would probably offer a considerable support to feminists worldwide struggling

to fight off the consequences that are implied by stating the superiority of men relying in their origins. If men and women were created with the inherence of the same rightfulness, then no discriminatory act would find any acceptable justification. Moreover, nowadays the equality of rights is disputed over more solid grounds than sheer primordial arguments.

Alice Munro's "Boys and Girls" is a conclusive example of stereotypical perceptions of the differences between sexes in traditional and contemporary society. As a feminist writer (even more so as this particular short story conveys a subtle message of the way gender issues should be approached), Munro depicts instances of female discrimination which, paradoxically, at times cannot even be understood as discrimination since the "oppression" is humbly assumed as an inevitable end in the process of becoming a woman.

The two children of the family whose main income results from fox farming take on a lifestyle corresponding to the paucity of the material means the parents dispose of. The girl develops a special nurturing in tackling the hard work on the farm and takes delight in helping her father, while conscious of the fact that her help is important and irreplaceable by her brother: "Who could imagine Laird doing my work - Laird remembering the padlock and cleaning out the washing dishes with a leaf on the end of a stick, or even wheeling the tank without it tumbling over?" (204). As the gender identities and differences between the two children begin to reflect in their attitudes, the harmony within this previously tight dichotomy begins to lose space in front of the urge to settle with a greater clarity the places they should occupy within the given patterns of family and society. Suddenly, the innocent childhood companion with whom she used to share secrets, worries and fears threatens to replace her in the tasks she has become so accustomed to that she had traded her femininity in exchange and had cast a pitiful, despising and suspicious outlook on a mother's and housewife's duties. Not only is the mother silently accused of guilty submission to the husband and acceptance of her role, she is also the one who impedes and binds the girl to an undesired destiny; with no self-remorseful stance, she would halt her from her adolescent momentum and annihilate her chances of freeing herself.

At a second reading, the suspicious feminist eye stumbles upon a (perhaps petty) yet disturbing topical aspect. Why not "girls and boys"? Why are such unimportant "accidents" always in favor of the male gender? The question soon finds a supporting echo just as the plot of Alice Munro's short story adds to the basis of the suspicion: a young female tries to transcend the embedded gender boundaries by annihilating the stereotypical construing of women as weak, obedient, submissive, preoccupied with household or even feminine and is just as soon silenced and symbolically reminded of her position. In other words, this piece of writing is a harrowing account of yet another victory in subduing female consciousness and teaching her, in an understanding tone, as Laird does at the end of the short story, that "She's only a girl" (210), which constitutes a sufficient reason to dismiss any accusation of surrendering to inconsistent whims. But perhaps the most striking aspect is the female gender's humble resignation to the given situation. No protest, no outcry of rage in face of the injustice, but a mere resignation to the biased perspective of an ascribed female gender framing: "I didn't protest that, even in my heart. Maybe it was true" (210). The conclusion sets the basis for reflection, especially when one considers that numerous women do not even go as far as to challenge and attempt to deny the way their gender is perceived or what is thought appropriate for a woman to do.

The nameless female character of "Boys and Girls" symbolizes the unheard outcry of women in the face of the injustice that has for too long been put up with, but which is stifled by the incongruity between what they desire to become in the eyes of the society and what society deems suitable for them. For as long as women are preoccupied to fit the roles they are ascribed and impeded in their efforts to mark a change by harmful feelings of self-sufficiency, uselessness and vain (it will be remembered that the attempt to free Flora ended

in a painful failure), women might well remain nameless characters following traditionally outlined patterns and performing their duties.

The short story follows the step-by-step history of gender discrimination and reduction to silence of a formerly tomboyish female character. As a child, the protagonist undertakes housekeeping tasks generally associated with men, activities which not only require a man's strength, but which are held as exclusively appropriate for male labor: "I had the real watering can, my father's, though I could only carry it three-quarters full" (202). As the protagonist is soon to find out, full measures are only allotted to patriarchs, irrespective of the amount of work. For the character, however, childhood is the blissful age when female attributions are not yet to be assumed and when trans-gender stances find satisfying justification in the playfulness seen in performing grown-up activities, the age when she is still able to delight in gratifying remarks of the kind that acknowledge her status of *not just a girl*: "[...] my father said, 'Like to have you meet my new hired hand'. I turned away and raked furiously, red in the face with pleasure. 'Could of fooled me', said the salesman. I thought it was only a girl" (203). The father's work is symbolically inbuilt with the importance of the patriarch's role as the family protector, which thoroughly explains why the girl eschews from her mother's indefatigable kitchen work and attempts to identify with what she unmistakably senses to be perceived as superior. She experiences painful disappointment, when, in the process of maturing, her mother downplays her help and comforts her husband by saying: "Wait until Laird gets a little bigger, then you'll have a real help [...] And then I can use her more in the house" (203).

As she grows up, she realizes that new, solicitous and seemingly unfair demands have to be coped with: "I no longer felt safe. It seemed that in the minds of the people around me there was a steady undercurrent of thought, not to be deflected, on this subject. The word girl had formerly seemed to me innocent and unburdened, like the word child; now it appeared that it was no such thing. A girl was not, as I had supposed, simply what I was; it was what I had to become" (205). It would follow that while becoming a man is a mere question of natural development, becoming a woman implies an endless list of expectations and constraints in order to fit to a commonly accepted sample. And even so, if one becomes a woman as it is supposed that a woman should be, she would still have to face prejudice and content herself to being a dignified exponent of this gender, whose definition is "always touched with emphasis, with reproach and disappointment" (205). Moreover, preadolescence brings about the upsetting feeling that femininity and womanliness is understood in association with numerous constraints and norms in what concerns behavior: "Girls don't slam doors like that" (205), "Girls keep their knees together when they sit down" (205). The growing pressure resulting from the normativity of the feminine attributions triggers opposite effects and rebellious attitudes, typical for the age, whilst particular in that they are generated not exclusively by the "gap of generations" symptomatology, but by a feminine response to unjust to unexplainable attitudes. Hence the vicious circle she finds herself trapped in. If girls and women are ascribed *a priori* attributions that keep them far from what is perceived as privileged, then what chance do they stand in re-balancing gender roles? A starting point might possibly reside in reiterating and reconstructing the meaning of femininity as not necessarily and strictly related to what men construe as "feminine". As long as "women's lives are shaped by the rules of femininity" (Alcoff 59) and they define themselves as "part of the conceptual project of exalting masculinity" (59), while "it is the other against which men define themselves as admirably and uniquely human" (59), a readjustment of roles is neither possible nor satisfactory to redefine womanhood holistically speaking.

Perhaps the most significant moment of the plot superposes to the in-depth understanding of her status and of the way femininity would curtail the benefits of liberty in

thought and demeanor. Freeing Flora, the mare, whom her father had intended to sacrifice in order to feed the fox, represents a symbolic treason of the briefly adopted masculine gender the child has chosen in order to fulfill the need for power and superiority, as well as the embodiment of all vain efforts to overcome a certain gender-biased position in society. As soon as the attempt to save Flora fails, the roles of the two children become irremediably reversed. The girl is no longer the calculated, helpful aid, but an impediment to the family's potential prosperity and is therefore reduced to the role of a woman. The moment marks the very beginning of the feminization process as construed by her family, since her once admirable masculine assuredness is fast replaced by an unexpected burst of sensitivity: "Everyone at the table was looking at me. I nodded, swallowing food with great difficulty. To my shame, tears flooded my eyes" (209), "I put down my fork and waited to be sent from the table, still not looking up" (209). It is the moment when the inevitable readjustment of roles marks the beginning of a new stage of gender dichotomy relationship, and which corresponds to the end of the short story. The unnamed character accepts her "natural" position within the family, and presumably in the society, while renouncing any further attempt to overcome her condition as a now grown-up female representative of those numerous would-be spouses and mothers. As she understands that "Flora would not really get away" (*208*) (a possible, perhaps not exaggeratedly far-fetched reading would be "Women are never really going to escape prejudices") and that being on Flora's side makes her "no use to anybody, not even to her" (208), she actually acknowledges the futility of trying to downplay the power of social and gender stereotypes.

An optimistic outlook on the matter would, of course, imply the denial of any such prejudice and a mere innocent emphasis on women-men differences. This is undoubtedly an extremely safe position, as the theory of inborn biological differences is gaining popularity with a speed that would make a more skeptical nature murmur that it is a matter of searching for pretexts. Others, however, might experience great relief at the thought that puzzling incompatibilities in mentality and behavior are now explained by unquestionable biological differences between men's and women's brains. Writers, psychologists, artists, pastors are now engaged in efforts to demonstrate how this might be a breakthrough of science and a cornerstone in gender perspectives.

Mark Gungor's *Tale of Two Brains* is rather conclusive in this respect. Instead of portraying the "anathema" of gender distinctions as impossible to erase, the humorous note of his seminar adds a welcome emphasis to the idea of accepting otherness on grounds of physiological differences that cannot be tackled otherwise than with patience, tolerance and understanding.

Stereotypically speaking, women link thoughts while apparently concerned by a singular issue and men only concentrate on one problem at a time, women feel the constant urge to communicate and to be listened to, while men are notorious taciturns, a woman's brain is like an entangled system of electrical wires always relating to each other and dominated by the force of emotion, while men often find refuge in "the nothing box" and are actually able to spend a certain amount of time without thinking about anything. Despite the fact that the reason for the very existence of the interconnected "wires" is a biological one, it is perhaps in modern times that women tend to assume far more numerous roles as compared to those they had in the past. As wives, mothers and career-women, they struggle not to neglect any of the newly-acquired postures. Advocates of the idea that women should only stay housewives would probably find it difficult to offer pertinent solutions to avoid an even stronger discrimination that some feel it is a stringent social issue even in present days : "by privileging the labour [...] distinction", women are rendered "peripheral unless they are engaged in productive wage labour" (McNay 24).

Moreover, while women are forever self-critical and displeased about themselves, men are not only characterized by self-assuredness, but expect the same from their potential spouses. Following the now popular "You are what you think (about yourself)", it could be easily assumed that a positive, confident self-perception plays an important role in ensuring oneself a favorable image in the eyes of the others.

Further on, it seems that the same physiological differences influence very differently in men and women the need for physical and/or romantic relationships, as well as reactions when it comes to sharing household duties. It would appear that some of the most frequently encountered conflicts are easily solved with a minimum amount of communication: men simply need to be asked a service more than once; by contrary, their spouses find it natural that they should ask for it only once, which frequently leads to frustration on both sides involved.

Conclusion

Still too far away from a true feminist's ideal of "boys or girls", which would imply, beyond the shadow of any doubt, the idea of equality and interchangeability between sexes in what concerns their social status, working possibilities, as well as the idea of overcoming traditional expectations of women's familial roles. Although quite clearly not the terms of a perfect equation, neither of the notions designating gender should bear the stress of dominance. In times, we will be able to say "boys and girls" with no underlying meanings of superiority of either of the words.

Bibliography

Alcoff, Linda & Elizabeth Potter (eds.). *Feminist Epistemologies* (Thinking Gender). New York/London: Routledge, 1992.

"Boys and Girls" in Barnet, Silvan et al. *Literature. Thinking, Reading, and Writing Critically*. 2nd edition. USA: Longman, 1997, p200-210.

McNay Lois. *Foucault and Feminism: Power, Gender and the Self*. USA: Polity, 2013.

Gungor, Mark. *The Tale of Two Brains*, 2011. <http://www.youtube.com/watch?v=LiFsFwY3uG8&feature=related>

THE INPUT FUNCTION OF THE LANGUAGE

Nelu Vicol, Assoc. Prof., PhD and Angela Gârleanu, MA Student, The Institute for Education Sciences, Chişinău, Moldova

Abstract: The present text treats the issue of estimating the three types of language or the three styles. They are identified according to the input of humanistic education of a person, requiring the person to think, to feel, to perceive and to act adequately in socio-professional context.

Keywords: types of language, functions/value of input, style, behavior, humanistic education.

În literatura psihologică, (psiho)lingvistică şi psihopedagogică limbajul este vizualizat nu doar ca material de construcţie a comunicării interumane, ci şi ca stil propriu de gândire, ca stil propriu de simţire şi ca stil propriu de acţinue umană.

Delimitările şi interperetările conceptuale privind această problematică demonstrează că limbajul este examinat în complexitatea şi în multitudinea aspectelor teoretice şi practice, susţinute de o amplă informaţie de natură interdisciplinară, pe care nu o putem insera aici dată fiind tipologia de stiluri variate şi ample ca interpretare şi explicitare teoretică şi metodologică (artistic, ştiinţific, pedagogic, juridic, medical, ecologic, managerial, retoric etc.).

În expunerea noastră ne vom referi la trei tipuri de limbaj sau de stiluri/tipare de limbaj cărora le atribuim *valoare de input în educaţia umanistică* a fiinţei umane, în general, şi a elevilor, în particular. O atare viziune se impune deoarece gândirea, simţirea şi acţiunea elevilor în context educaţional le solicită să gândească, să simtă, să perceapă şi să acţioneze şi în contexte sociale[1], dată fiind realitatea că şcoala este o instituţie socială şi elevii săi sunt socializaţi în contextul educaţiei pentru şi prin valorile societăţii (educaţia *ad valorem*). Aceste stiluri nu trebuie privite (cum se încearcă de obicei) doar ca ceva secundar, ca un factor exterior lipsit de importanţă şi colateral, şi care nu are decât o valoare estetică, aceasta, cred unii cercetători, că are sorgintea în stilistică şi care nu influenţează cu nimic eficacitatea activităţii omului.

În viaţa sa obişnuită omul se (auto)caracterizează prin comportament şi prin maniera de acţiune. În aceasată configuraţie rolul decisiv îl are limbajul, care motivează „ceea ce se realizează" şi modul „cum se realizează" gândirea, simţirea, acţiunea/activitatea omului, dat fiind că *limbajul fundează stilul de gândire, stilul de simţire şi stilul de acţiune umană / interumană / interpersonală; limbajul semnifică modalitatea psiholingvistică de optimizare a activităţii sociale şi profesionale a omului, concretizânu-se în funcţia de input al formării şi al dezvoltării personalităţii sale integrale*. Este elocventă menţiunea lui Demetrios (sec. I d Ch.)[2] că măreţia stilului are trei izvoare şi anume: gândirea, expresia (cuvântul) lu structura frazei; or, elaborarea unui discurs sau exercitarea unei acţiuni presupune existenţa unei forţe meditative transfiguratoare a spiritului uman, deoarece gândirea umană şi expresia acesteia în discursuri, în acţiuni sunt esenţial analogice („cum gândeşti tot astfel şi acţionezi"), atabilind corelaţii între fapte disparate, pe care le numeşte prin punţi asociative[3]. Astfel, stilul îşi are viaţă în limbaj, iar acesta – în cuvânt, şi acesta din urmă, conform frumoasei definiţii a filosofului sofist şi retor Gorgias, este numit „suveranul atotputernic" care „este capabil să oprească panica, să alunge durerea, să sporească mila şi să producă binele"[4]. În atare contexte limbajul reprezintă pentru om viziunea sa asupra lumii, ea fiind atât individualizată, reflexivă, cât şi complexă, holistică ori colectivă, în ipostaza sa de homo contemplativus, homo faber, homo sapiens, homo constructivus, homo creativus, homo activus[5]. De aceea, tot ceea ce face omul, el măsoară cu mintea, deoarece lumea

sensibilă nu este ceea ce pare, dar ceea ce reprezintă substratul ei, acesta fiind adevărul, iar adevărul este al omului, fiindcă ceea ce este util aparţine omului. În această lume unica valoare ce fundamentează adevărul o semnifică omul şi mintea lui, deci *sophós*-ul, adică „înţeleprul, îndemânatecul, abilul". Or, omul are conştiinţa esenţei sale şi măsoară toate lucrurile cu mintea, cu gândirea sa pentru a se cunoaşte pe sine însuşi (*mensura mentis: Nosce te ipsum, nam mentem metiri*) şi le conferă valoare: măsura (din greacă *métron*, care înseamnă *pe cât, în ce măsură, pe cât este, în măsura în care este*; acest cuvânt se trage din sanscritul *mātram*, care înseamnă *a măsura, a preţui, a aprecia, a judeca după* şi din latinescul *metiri*, a măsura) este reprezentată de *etalon*, iar lucrurile înseamnă *realităţile* şi de aici reiese că omul este etalonul tuturor realităţilor şi gândirea sa este măsura lor.

Dar nu poate fi ceva măsurat, etalonat, decât în raport cu altceva, pe a cărui dimensiune o măsoară şi de aceea între etalon şi realitate se stabileşte *relaţia*, care înseamnă *cunoaştere*, dat fiind că orice cunoaştere este senzaţie, omul fiind aici etalon (măsură), iar cele ce există, lucrurile, sunt măsurate pentru a le cunoaşte, pentru a fi descoperite şi pentru a fi utile lui; omul apreciază şi judecă lucrurile, realităţile, prin *cogito*-ul său. Acesta înseamnă a cunoaşte şi a se vedea ce relaţie, ce raport există între aceea ce este măsurat şi etalonul cu care măsurăm, adică adevărul, şi ceea ce este măsurat semnifică cele ce există şi cele ce nu există. Prin urmare, existenţa este măsurată, etalonată, şi acela care face această etalonare este omul, so*phós*-ul, şi toate existenţele (realităţile) sunt etalonate ontologic cu măsura pe care o reprezintă existenţa umană, deci *ego sum sive existo*, sunt atâta cât exist sau *ego metior*, eu măsor, eu apreciez, eu judec lucrurile, existenţele, realităţile, lumea cu ajutorul limbajului în funcţia sa de input care îi oferă două posibilităţi să se cunoască pe sine în aceste existenţe sau în realitatea vieţii şi în lume:

a) el se oglindeşte în societate şi propria individualitate îi apare ca reflectarea opiniilor celorlalţi despre ceea ce este el în manifestările sale exterioare (complexul oglinzilor), deci aceasta este o determinare prin accident;

b) figura, fiinţa însăşi a omului, prin „deschiderea ochilor", prin descoperirea a ceea ce reprezintă el ca individualitate şi structură corporală, ca pătrundere în propria lui fiinţă, înţelepciunea de a se cunoaşte pe sine însuşi, deci prin intrarea intelectului în funcţia sa dublă, aceea de a fi subiect cunoscător şi obiect de cunoaştere (al cunoaşterii), deci cunoaşterea de sine însuşi, căci multe vedem cu ajutorl intelectului.

Funcţia de input a limbajului desvăluie esenţa fiinţei umane care este *eul individual*, adică stările psihice concrete în care, în orice moment, se realizează viaţa noastră conştientă, prelungită în subconştient, ce provoacă sau interzice unele acţiuni în mod introvertit sau extravertit. Din natura individuală a omului accesibilă simţurilor şi din natura principială care determină umanitatea sa accesibilă intelectului, iar intelectul, mai mult decât orice, este omul, acesta din urmă a câştigat cunoaşterea sensibilă (estetică) şi cunoaşterea noetică (intelectuală), având unicitatea şi conştiinţa esenţei sale ca stare de *sophía*, ca înţelepciune.

Toate aceste precizări se referă la natura umană, la ceea ce este esenţial pentru dotarea unică a omului – umanitatea, aflată în cetatea psihologică a eului său. Aşadar, omul gândeşte lumea şi chiar pe sine însuşi, cu etalonul cel mai important din univers care este *inteligenţa omenească*, aceea care luminează totul şi dă o valoare şi un sens oricărui lucru şi că aceasta este cel mai mare miracol că omul are capacitatea de a cunoaşte lumea.

Pe acest om-minune anume *limbajul* l-a adus la lumina lumii şi cuvântul lui a prins sens care trece de imaginea concretă şi devine un simbol (de când lucrurile au fost despărţite prin cuvinte, a început domnia cuvintelor, deoarece cuvintele servesc să fixeze ideile, realităţile, existenţele vieţii omeneşti). Omul îşi trăieşte atât unicitatea cât şi complexitatea sa în şi prin limbaj care semnifică o preocupare culturală constantă şi reversibilă a sa. De aici noi, aceia de astăzi, suntem, din punct de vedere intelectual, produsul tuturor eforturilor făcute de oamenii de pretutindeni şi de totdeauna şi a face abstracţie de ceea ce au realizat

predecesorii noştri înseamnă a ne priva de tezaurul cultural şi ideologic ce priveşte perfecţiunea umană, virtuţile şi moralitatea umană. De aceea limbajul, ca esenţă culturală şi morală a omului şi ca singura instanţă de apel pentru depăşirea dezechilibrului compusului uman semnifică lupta, activismul pentru luminarea minţii sale. Iată de ce *cultivarea limbajului* face ca tot mai mult tezaurul de cunoştinţe să fie accesibil tuturor, şi faptul însuşi că omul poate lua contact cu sine semnifică lucrul cel mai extraordinar din univers, care face din om ceva unic cuprinzând totul. Or, limbajul răspunde la întrebarea ce este omul şi care este imaginea sa ideală spre care se orientează întreaga lui activitate chiar şi atunci când rămâne concentrat în el însuşi şi când are contact doar cu el însuşi şi în el însuşi care înseamnă acţiunea de a gândi înăuntru. De aceea nu putem transmite nimic decât prin limbaj fără a nu întrebuinţa cuvinte care pregătesc şi dezvăluiesc înţelegerea a ceea ce este în realitate sau ce a fost cândva.

Aşadar, limbajul îi conferă omului realizarea, calitatea intelectuală, afirmarea, autoritatea, recunoaşterea culturală şi uneori pretenţii intelectuale, titluri şi merite intelectuale. În acest context, semiotic vorbind, omul trăieşte/retrăieşte o serie de sentimente şi situaţii/stări prin dorinţa ori voinţa-de-a-fi sau prin voinţa-de-a-nu-fi în ipostaze existenţiale ori în stare virtualizată, pe *imaginea disforică* a unui subiect realizat de încărcătura modală a voinţei. Aici funcţionează mecanisme şi asociaţii dintre experienţa emoţională şi cea semiotică, dat fiind că între acţiune şi raţionament se derulează mai multe *câmpuri lexico-semantice*, aşezate în varii contexte, iar relaţiile acestea conduc în subconştient la combinaţii simbolice capabile să viabilizeze ori să cripteze mesajul: în subconştient asociaţiile de sens sunt determinate deopotrivă de *fluxul gândului şi de acela al emoţiei traduse în cuvinte* (sau în cuvinte-imagini) ce conservă informaţia esenţială.

În cadrul social există varietatea stilurilor sau a limbajelor/a tiparelor de limbaj, iar în cel profesional se evidenţiază eficacitatea acestora, ce se reflectă şi se manifestă în gradul de utilizare a competenţelor profesionale ale omului de ştiinţă, ale pedagogului, ale artistului, ale managerului, ale medicului etc. Astfel, datorită stilului propriu de gândire, omul de ştiinţă, pedagogul, medicul etc. asigură claritatea şi precizia produselor ştiinţifice, educaţionale, medicale etc. în concordanţă cu exigenţele impuse în aceste domenii. Din perspectivă praxiologică, stilul propriu de gândire poate stimula ori poate frâna iniţiativa omului în activitatea sa de muncă.

Cele expuse pâna aici ne incită viziunea noastră că trebuie să tratăm stilurile proprii de gândire, de simţire şi de acţiune umană/interumană/interpersonală din perspectiva limbajului, care, pentru elevi, în mod deosebit, este „*laptele matern*” al iniţierii lor în lume şi al construirii realului şi care este mod, valoare şi funcţie de exprimare a gândirii, a simţirii, a acţiunii, care este *energie şi forţă intelectuală transpusă cultural* în stilurile de învăţare, de gândire, de simţire şi de acţiune, deoarece stilul constituie *lentila*[6] *ce concentrează conţinutul într-o viziune de gândire, de simţire şi de acţiune sau de activitate proprie de învăţare*, şi din această perspectivă limbajul semnifică *inputul procesului de formare şi dezvoltare* a personalităţii lor integrale prin stilurile respective.

Pentru ca să putem şti cum să facem ca ideile să ne fie clare, trebuie să însuşim normele şi regulile pe care se fundează limbajul, acesta exercitând capacitatea sau înclinaţiile noastre de a ne dirija gândirea într-o formă stabilă. Atare capacitate este legată de *reprezentarea posibilă în semne lingvistice* (în cuvinte) a lumii într-o *comunitate comunicativă a fiinţelolor care gândesc*. Astfel, oamenii, datorită interrelaţiilor lor şi a relaţiilor lor cu lucrurile, cu obiectele, construiesc cunoaşterea realului, care presupune perpetuu o *inferenţă ipotetică* pe baza afectării şi a calităţii de semne a datelor psihice (a codurilor psihice în câmpul limbajului[7]); cunoaşterea nu semnifică nici ceva impus de lucrul/obiectul în sine, nici intuiţie a datelor nemijlocite, ci mijlocire – *mediation* – a unei opinii consistente asupra realului, adică *reprezentare* a faptelor exterioare. În acest context

se întrevede „întâlnirea" pe plan fizic-fiziologic a subiectului cu obiectul; atare interferenţă indică existenţa lor şi lasă în urmă, în multitudinea de date senzoriale, acel semn al expresiei calitative sau echivalent (*icons*) al „felului de existenţă" a lor, care se reduce la inferenţa ipotetica – *abducţia*[8] – conceptul (*conception*) a ceva ca ceva în forma unui simbol interpretator (interpretant) la unitatea – la *comuniunea comunicativă* – asupra faptelor exterioare. Aceasta semnifică implicit reprezentarea semiotico-ipotetică a cunoaşterii, care evidenţiază:

- *calitatea* sau *expresia* lucrului astfel cum este dat el prin gândire/simţire/simţuri;
- *relaţia* sau *confruntarea* subiectului cu faptele brute;
- *reprezentarea* faptelor prin „mijlocirea" unei ipoteze pe baza datelor gândirii/simţirii/simţurilor care duce la a reprezenta ceva ca ceva. De aceea, realitatea este identificată de Ch.S.Peirce[9] cu ceea ce este cognoscibil de către o comunitate nelimitată a oamenlor, capabilă să înfăptuiască *sporirea cunoaşterii prin limbaj ca stil de gândire, de simţire şi de acţiune*.

În experienţa noastră, ca oameni, se prezintă perpetuu „comportamentul" lucrurilor ce înregistrează anumite repetări (imitaţii) care stau la baza termenilor generali. Noi, oamenii, plecând de la aceşti termeni generali, ne formăm noi înşine un „comportament" pe care îl instalăm în cadrul unor „obişniunţe" (*habitus*) călăuzite de anumite reguli ale gândirii, ale simţirii şi ale acţiunii noastre. Acest demers metodologic a fost expus de Ch.S.Peirce în preabine cunoscuta „*maximă pragmatică*"[10], din care putem detaşa următorul nucleu al acesteia: semnificaţia unui concept intelectual (cunoaşterea şriinţifică, artistică, senzorială sau pragmatică) implică o relaţie esenţială între acţiune şi experienţă în aşa fel că atunci când este înfăptuită o acţiune sau alta rezultă cu necesitate unele consecinţe experimentale sau altele, punându-se, aşadar, în legătura lor *planul conceptelor cu planul acţiunii* corespunderea conceptelor în lucruri.

În contextul dat, poate apărea întrebarea: ce valoare, ce funcţie are limbajul în mecanismul cunoaşterii? Răspunsul rezidă în aceea că elucidarea conceptelor, a gândirii în general, sub aspectul funcţionării ei, depinde de înţelegerea prealabilă a semnelor (cuvinte, simboluri) şi funcţionării lor în limbaj. Or, limbajul (*gândirea în semne*) implică anumite circumstanţe şi condiţii de funcţionare a semnelor, iar acestea sunt relevate de stilurile proprii de gândire, de simţire şi de acţiune umană, ele constituind un anumit *uzaj pragmatic şi semnificativ* în cunoaşterea lumii şi a realităţii, a realului. De aceea, folosirea semnelor angajează nu numai sfera conştiinţei, ci şi sfera comportamentului, nu numai conştiinţa monadică, ci şi sfera comunicării interpersonale; în acest cadru se evidenţiază aspectele sintactic şi semantic ale folosirii semnelor în legătură cu aspectul pragmatic. Folosirea semnelor este calificată ca un comportament în care se relevă *dimensiunea interactivă* a acestei folosiri. Or, în corpusul limbajului semnele sunt privite din perspectiva comunicării soldate cu înţelegerea, deoarece semnul nu este altceva decât „*ceva care ţine locul pentru altceva*" (un *reprezentamen*) şi este adresat cuiva, creând astfel în spiritul adresantului un semn echivalent. Acel ceva al cărui loc îl ţine semnul este obiectul; semnul nu ţine niciodată locul întregului obiect; referinţa sa este un decupaj al obiectului, o idee despre obiect; semnul echivalent suscitat în spiritul adresantului este *interpretantul*, care constituie obişnuinţa de comportament şi această obişnuinţă fundează stilurile proprii de gândire, de simţire şi de acţiune. Aşadar, *în viaţa omului mai întâi este relevat limbajul care l-a făcut să accepte transhumanţa de a se smulge pe sine dintre celelalte creaturi ale naturii şi prin limbaj omul îşi gândeşte viaţa sa, o simte cum respiră, cum se materializează intelectual, cum „curge" cultural, social, profesional, material, biologic, spaţial, temporal* etc., adică el o (auto)încadrează în stilurile proprii de gândire, de simţire şi de acţiune. Aceasta, de fapt, semnifică *(auto)educaţia umanistică* a sa, prin mijloace şi modele de exprimare (verbală,

scrisă, iconică/simbolică), ele fiind şi moduri de exprimare a gândirii ştiinţifice, artistice (metaforice, estetice, pragmatice) etc., prin imagini specifice ştiinţei, artei, literaturii etc.

Stilul sau *maniera de comportare, de raportare la societate* avansează doua realităţi reciproc ireductibile – *individul şi societatea* –, care sunt în acelaşi timp înseparabile, deoarece indivizii sunt purtători ai unor determinaţii psihosociale concrete, integraţi unei comunităţi în care îşi pot „interpreta" rolurile sociale[11] prin stilurile lor proprii de a gândi, de a simţi şi de a acţiona socialmente; societatea este punctul de plecare, dar şi de destinaţie, al (auto)educaţiei omului. Or, stilurile proprii conduc şi spre anumite *intervenţii (auto)educative*. Din perspectiva logicii afectivităţii, autorităţii şi socialităţii, C. Sălăvăstru[12] diferenţiază trei tipuri de intervenţii educative: intervenţii educative prin sine (autointervenţii educative); intervenţii educative prin altul; intervenţii educative prin „mentalităţi comunitare"; în acest context educaţia se realizează atât între subiect şi obiect care este aceeaşi persoană, cât şi ca o relaţie între un subiect (individual sau colectiv) şi obiect.

Problematica raporturilor dintre individ şi societate trebuie privită din punc de vedere sociologic şi din punct de vedere axiologic[13]; sociologic vorbind, individul om este dependent de societate şi interesului comunitar i se subordonează interesele individuale[1]; axiologic vorbind, desăvârşirea fiinţei este primordială prin asimilarea valorilor, chiar dacă „depozitarul" acestora este societatea.

Ireductibilitatea şi inseparabilitatea acestor două realităţi constituite istoriceşte – individul şi societatea – rezidă în aceea că în liantul sau lanţul obiectiv al cauzalităţii se identifică primordialitatea faptelor sociale în raport cu acţiunile individuale, iar *în ceea ce priveşte însă idealul umanist, ca scop de realizat, perfecţionarea umană a omului, educaţia sa umanistică, este primordială*. De aceea, în mediul educaţional, se prefigurează *şcoala orientată spre elev*, unde elevul devine partener activ în procesul propriei învăţări, unde nevoile şi disponibilităţile lui sunt armonizate la nevoile şi cerinţele mediului, bazat pe toleranţă, înţelegere, sprijin, responsabilitate şi libertate.

Elevii învaţă diferenţiat, ca urmare a *stilului şi tipului de învăţare* preferat: (1) stilul auditiv, (2) stilul vizual, (3) stilul practic, deci, cognitiv (a învăţa să ştii), acţional-practic (a învăţa să faci), socio-afectiv (a învăţa să colaborezi), atitudinal (a învăţa să fii) şi valoric/axiologic (a învăţa să partajezi). Acestea constituie *filtrele cognitive* în procesul de învăţare, ele consistând în convingerile personale, în procesarea mentală şi înţelegerea ce rezultă din acumulări de cunoştinţe şi interpretări anterioare. Ele devin pentru fiecare elev fundamentul construir realităţii şi al interpretării experienţelor de viaţă, având sprijinul constructiv al stilurilor proprii de gândire, de simţire şi de acţiune interumană. Stilurile respectice şi filtrele cognitive îi conduc pe copii spre căutarea experienţelor de viaţă care le aduc satisfacţie; această „căutare" a copiilor orientată spre găsirea satisfacţiei în experienţele de viaţă a fost exprimată de A.Maslow astfel: *Lăsaţi copiii sa crească*! C. Rogers afirma că scopul final al educaţiei este dezvoltarea capacităţilor şi tehnicilor de învăţare astfel ca

[1] **Notă:** În acest context este necesar, credem, să ne referim la intervenţiile comunităţii asupra configuraţiei culturale/axiologice a individului, adică la acel raport ce se stabileşte între individ şi lucruri, acest raport fiind un fel de a fi, sau mai mult decât un stil, el este o stare de spirit, o atitudine ce se cristalizează în obiecte. Este vorba despre *kitsch*, el fiind "negarea autenticului şi opusul simplităţii" (Abraham Moles, Psihologia kitsch-ului, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1980, p. 8) şi având sensul de "a face ceva de mântuielă", "a fuşeri" (din germanul *kitschen*) ori "a substitui, a măslui", adică a da cuiva altceva decât crede el că primeste (din germanul *verkitschen*). De aici provin sensurile ce indică marfa/produsul de proastă calitate pentru indivizii amatori de experienţe estetice uşoare, iar astăzi acest termen desemnează un produs cu intenţii artistice, dar de prost gust, un lucru ieftin din toate punctele de vedere, făcut să înlocuiască adevărata artă şi să satisfacă nevoia vulgară de frumos-derizoriu, adică de drăgălaş. De aceea el poate fi definit ca artă, pentru că înfrumuseţează viaţa de toate zilele cu o serie de rituri ornamentale care o decorează, prin aceasta îndeplinind şi o funcţie socială (vezi mai detaliat la Gheorghe Achiţei, Frumosul dincolo de artă, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1988, p. 249).

educaţia să plece şi să revină la elev. Abordarea umanistică asupra educaţiei a lui A. Combs se bazează pe teoria cognitivistă[14], susţinând că toate comportamentele unei persoane sunt rezultatul direct al câmpului perceptiv dim momentul comportării sale. Aşadar, A. Combs crede că modul în care o persoană se percepe pe sine este de o importanţă vitală şi formulează scopul educării care este să-l ajute pe copil să-şi dezvolte o imagine pozitivă despre sine şi, adăugăm noi, despre celălalt, despre semenul său. În acest context este bine a preciza că *relaţia cu celălat* este mai originară decât percepţia obiectelor, ea izvorând din relaţia mamă-copil. Julia Didier[15] pune următoarea întrebare retorică: „Poate semenul constitui obiect de cunoaştere?". Răspunsul e clarificat astfel: îl cunoaştem (putem să îl cunoaştem) pe semen prin expresiile sale fizice, prin comportamentul său, prin discursurile sau realizările sale (actele sau operele sale); însă semenul, ca personalitate, rămâne întotdeauna dincolo de discursurile şi de actele sale, deoarece, ca un „centru de acte", omul rămâne mereu susceptibil de acţiuni surprinzătoare şi imprevizibile prin chiar faptul că el este *expresia unei libertăţi*. Astfel semenul nu este de explicat, ci de înţeles şi de aceea mulţi se dau cu părerea că putem să îl înţelegem pe celălalt prin transfer, pe care îl putem numi *proiecţie* sau *analogie*: ne punem în locul persoanei respective şi proiectăm în ea ceea ce am resimţit în locul ei. Atare *atitudine excentrică* duce la interpretări greşite, deoarece semenul este altul decât mine şi poate resimţi lucrurile în mod diferit. Deschiderea către semen trebuie mai degrabă să fie o disponibilitate cu privire la celălalt. În societatea actuală, semenul nostru, care ar trebui să fie martorul social al Eu-lui nostru, a suferit o mutaţie în esenţa sa. Celălalt, fie că este un munictor anonim sau un reprezentant al forţei publice, a devenit o fiinţă stranie, faţă de care Eu mă simt străin, adică celălalt există ca „omul oarecare" prin intermediul mijloacelor mass-media; omul cunoaşte societatea mult mai puţin printr-un *contact afectiv* cu o imagine concretă a acesteia (semenul meu) decât, mai cu seamă, prin intermediul produselor fabricate care iau locul naturii, izgonită dincolo de lăcaşele umane. De aceea Patterson consideră că *educatorii umanişti* sunt un facilitator, un asistent al copilului, că ei sunt un antidot al crizei cunoaşterii şi educaţiei. A.L.Brown propune şi descrie *educaţia confluentă*, adică o imbinare a elementelor afective cu cele cognitive[16], iar A. Cosmovici şi L. Iacob consideră că *mişcarea umanistică a educaţiei* avansează acordarea atenţiei sporite faţă de aspectele afective ale învăţării, faţă de îmbinările elementelor afective cu cele cognitive[17]. Astfel putem să identificăm ipoteza că stilurile de învăţare şi stilurile proprii de gândire, de simţire şi de acţiune interumană conduc spre semnificaţia relaţiei dintre imaginea de sine şi succesul şcolar sau de muncă: modul în care se comportă elevii la şcoală depinde în foarte mare măsură de modul în care se percep pe ei înşişi, iar modul în care se comportă adulţii în societate depinde în foarte mare măsură de stilurile lor proprii de gândire, de simţire, de acţiune interumană în care se percep ei înşişi. De aici porneşte *învăţarea invitaţională şi acţiunea invitaţională*.

Printre premisele obiective şi subiective ale structurării acestei învăţări şi acţiuni invitaţionale putem evidenţa relaţia dintre stilul propriu şi particularităţile temperamentale, inteligenţa emoţională, însuşirile aptitudinale, ponderile pe care le ocupă „logica inconştientului" şi „logica raţională" în acest proces. Aceste premise derivă din conceptul de stil, „*life style*" (G. Adler), prin care se evidenţiază unicitatea şi individualitatea unei persoane, felul de a fi, de a simţi, modul de a gândi şi de a acţiona, care se datoresc unor particularităţi ale personalităţii, adică „ *Le style est l'homme même*" (Buffon), - stilul este omul însuşi, stilul este faţa sufletului, stilul oamenilor seamănă cu viaţa lor („*Oratio vultus animi est*" - Vorba este chipul sufletului, Seneca). G. W. Allport[18] observa că dacă dorim să cunoaştem cu adevărat o persoană, nu e suficient să-i ştim notele la testele de personalitate, nici biografii; înţelegerea noastră faţă de persoana respectivă pretinde ca noi să o luăm ca pe o fiinţă unică în lumea sa, să căutăm a înţelege *stilul cognitiv* - modul de a recepţiona şi de a prelucra informaţia, să căutăm a descifra *modul de a gândi caracteristic*

persoanei: cum vor colora valorile şi orientările principale, judecăţile, atitudiniile şi conduita; stilul, în ultimă instanţă, constituie structura complexă şi completă a *comportamentului expresiv*, care se identifică prin limbajul verbal ori nonverbal, deoarece în viaţa obişnuită acordăm atenţie comportamentului unei persoane – ceea ce spune, ceea ce face şi cum spune şi cum face. De aceea maniera şi stilul propriu expresiv, stilul propriu de gândire, stilul propriu de simţire, stilul propriu de acţiune, stilul propriu de viaţă constituie factori importanţi pentru înţelegerea personalităţii integrale umane, aceasta dat fiind că ceea ce gândeşte o persoană se referă la conţinut, însă modul său de a gândi se referă la stilul cognitiv din diversele domenii de activitate: ştiinţă, educaţie, literatură, acţiuni practice. Din această perspectivă, formarea şi educarea personalităţii integrale se deşfăşoară în *liantul stilurilor universale cu stilurile individuale/proprii*, adică toate categoriile de artă ale unei epoci şi varietatea şi specificitatea lor în domeniul ştiinţific, educaţional/pedagogic, tehnic, artistic, medical, juridic, sportiv etc., dat fiind că omul îşi orientează gândirea în direcţia unui anumit mod de efectuare a respectivei activităţi, iar „orientarea gândirii sale în direcţia valorificării unor anumitor modalităţi, procedee, maniere de realizare a unei activităţi dă naştere stilului propriu”[19], iar toate aceste oportunităţi şi stiluri sunt produsul limbajului în funcţia sa de input şi care dă identitate acţiunii, profesiei, vieţii personalităţii umane.

În acest context, în educaţie este cât se poate de necesar a se opera cu trei stiluri importante formării şi dezvoltării personalităţii elevilor, şi anume stilul educaţional în familie, stilul ecologic şi stilul naţional.

Stilul educaţional în familie se identifică prin atitudinea părinţilor faţă de copil, prin caracterul controlului activităţii şi conduitei copilului, prin natura cerinţelor, prin formele de stimulare şi prin cele de pedeapsă[20]; părinţii se identifică din aceste perspective în faţa propriilor copii ca părinţi democratici şi ca părinţi autoritari şi indiferenţi.

Stilul ecologic se pretează la *importanţa psihologică a mediului uman şi a celui înconjurător*; ecologia are atât un conţinut „natural” cât şi unul „umanitar”, deoarece în preocupările ei face parte şi interacţiunea omului cu mediul înconjurător – perceperea mediului şi influenţa acestuia asupra omului, şi anume influenţa chimică, fizică, biologică, psihologică. De aceea, stilul ecologic este structurat în „mediul intern” al omului, care semnifică acea *microlume spirituală* a omului ce trezeşte în inconştiinţa lui o gamă de stări şi senzaţii plăcute şi neplăcute, legate de desfăşurarea proceselor organice din organism. Există însă şi un „mediu intern” care cuprinde lumea spirituală a omului, pe care o simte şi de care este conştient fiecare individ dezvoltat normal: lumea gândurilor, ideilor, sentimentelor, atitudinilor, adică tot ceea ce îl face pe om să se considere personalitate, să simtă şi să-şi conştientizeze propriul eu. Aceste două „tipuri” de mediu fac sinteza *mediului psihologic* în care iau naştere curiozitatea, mirarea, uimirea, bucuria, tristeţea, încăpăţânarea, mânia, frica, acestea fiind rezonanţa subiectivă a omului, trăită intim şi în mod relaţional faţă de schimbările din mediul intern sau extern. De aceea este necesar ca în şcoala preuniversitară să se studieze pshihologia pentru elevi, logica elementară, ecologia elementară şi bioetica.

Stilul naţional semnifică esenţa „păstrării caracterului naţional în literatură, în artă, în muzică, în educaţie, în viaţă, deoarece în fiecare etapă istorică, fiecare generaţie de oameni ai culturii, ştiinţei, artei, literaturii, educaţiei etc., fiecare efort individual de activitate aduc în acest stil momente noi. Or, stilul naţional este, din această retro-şi prospecţie, în devenire, se schimbă, se dezvoltă.

În cadrul disciplinelor de învăţământ şcolar, cele din aria socioumanistică trebuie studiate inter- şi transdisciplinar, deoarece tocmai aici se unesc punctele istoric, estetic, etic şi psihologic ale naţiunii în artă, arhitectură, literatură, coregrafie, muzică, istorie, folclor, cultură, educaţie. Astfel, elevii trebuie să înţeleagă adevărul că în ficare epocă istorică, la fiecare naţiune există factori unici şi irepetabili, care îşi lasă amprenta asupra psihicului

naţional şi de aceea *conştiinţa socială sau conştiinţa naţională* a propriei naţiuni se deosebeşte într-o etapă anumită de dezvoltare anume prin ceva, deosebit, specific, de conştiinţa socială a altor naţiuni. De aici, elevii trebuie educaţi în stilul naţional ca să înţeleagă şi ei că fiecare generaţie adaugă la multitudinea elementelor conştiinţei naţionale „stratul" său propriu[21].

În concluzia textului nostru, putem menţiona că stilurile interrelaţionează prin *cunoaşterea omogenă* a regulilor generale, prin *cunoaşterea eterogenă* a informaţiilor specifice fiecărei activităţi, prin *cunoaşterea interactivă* obţinută printr-o viziune policulară, prin *cunoaşterea mutualizatoare*, interrelativă generatoare de pattern. O atare abordare a stilurilor proprii de gândire, de simţire şi de acţiune interumană este imanentă limbajului în procesul formării şi dezvoltării personalităţii umane, care are funcţia sa de input al acestui proces: gândirea, simţirea, şi acţiunea înseamnă cunoaştere ştiinţifică, artistică, senzorială şi pragmatică.

Bibliografie citată:

1. Vezi: Bontaş Ioan, Tratat de pedagogie. – Bucureşti, 2007, p.34-48
2. Demetrios, Tratatul despre stil (Traducere şi comentarii de C. Balmuş). Iaşi, 1943
3. Biberi I., Poezia, mod de existenţă. Bucureşri: E.P.L., 1968, p. 162-179
4. Vezi: Ţigănuş V.N., Retorica. Galaţi: EFU „Dunărea de Jos", 2005, p. 45
5. Vezi: Rusu L., Viziunea lumii în poezia noastră populară. Bucureşti: E.P.L., 1967
6. Vezi: Kramar Mihai, Psihologia stilurilor de gândire şi acţiune umană. – Iaşi, Polirom, 2002
7. Vezi: Vicol Nelu, Valori psiholingvistice şi psihopedagogice ale comunicării interpersonale. – Chişinău, Univers Pedagogic, 2007
8. Ecco Umberto, Tratat de semiotică generală. – Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 178-181
9. Peirce Ch. S., Câteva consecinţe a patru incapacităţi, in: Peirce Ch. S., Semnificaţie şi acţiune. – Bucureşti, Humanitas, 1990, p. 67-107
10. Peirce Ch. S., Semnificaţie..., p. 212-226
11. Iosifescu Viorel, Duplicitate şi educaţie morală.- Bucureşti, Aramis,2004, p. 6-21
12. Sălăvăstru C., ogică şi limbaj educaţional. – Bucureşti, EDP, 1995, p. 18
13. Roth A., Individ şi societate. – Bucureşti, Editura Politică, 1986, p.18-19
14. Popa Carmen Maria, O şcoală orientată spre elev. - Bucureşti, Aramis, 2009, p.25
15. Didier J., Dicţionar de filosofie. – Bucureşti, Univers enciclopedic gold, 2009, p. 51-52
16. Brown A. L., Educarea umană pentru o învăţare umană.- Bucureşti., EDP, 1971, p. 4
17. Cosmovici A., Iacob L., Psihopedagogie şcolară. – Iaşi, Polirom, 1999, p. 283
18. Allport G.W., Structura şi dezvoltarea personalităţii. - Bucureşti, EDP, 1981, p. 273-274, 487
19. Kramar M., Op. cit, p. 19
20. Vezi mai detaliat: Гаврилова Т. П., Учителъ и семъя школъника//Знание, nr.9, Москва, 1988, стр. 50
21. Roşianu N., Universal şi naţional în folclor. Eseuri despre folclor. - Bucureşti, Editura Univers, 1981

LANGUAGE AND IDENTITY. LANGUAGE USE IN CONSTRUCTING HYBRID IDENTITIES

Tania Zamfir, PhD Candidate, University of Bucharest

Abstract: Language is a central feature of human identity. Simply by making "noises" with our mouths we can communicate information about gender, education level, age, profession, and place of origin, thus creating a portfolio of our identities. Identity has been a focus of research in various disciplines such as psychology, linguistics and second language acquisition. However, little understanding of the fundamental relationship between identity and communication has been offered. The present research paper challenges the notion of identity in relation to language by looking at how identities are created in communication encounters. The aim of this paper is twofold: (a) to come up with an extensive view of different levels and dimensions of identity by tackling various theoretical stances and methodologies and (b) to demonstrate that theorizing identity one cannot fail to include its "subjective' aspect that is- commentaries on context, history and status of the interlocutors. The present analysis indicates that the very root of identity can be found in the process of interaction and it is not so much the community, but the communication network that defines the individual's identity.

Keywords: language, identity, linguistic consciousness, cues, self

I. Introduction

A cursory look at the existing body of specialist literature, over the years, reveals that identity is a vibrant phenomenon in many disciplines such as Applied Linguistics, Sociology, Antropology, Philosophy etc. From a wider perspective, identity is present on the lips of ordinary people and, if we are to place ourselves in the context of profound and accelerate changes that the 21st century has to offer, we can clearly see individuals and groups of communities who are searching for their identity. From a narrow perspective, identity has been looked upon as a key issue in linguistic research, or as put by Norton (1995) "identity is fundamentally asserted through communication patterns". It has held centre stage with some authors, or it has been integrated in the wider paradigm of Applied Linguistics, with others. It may be worth noting from the outset that, according to the specialist literature, there are two perspectives on studying identity: on the one hand, there is a large number of opinions emphasizing that identity is, in part, created by the self and, on the other hand, identity is thought to be created by group membership, thus it "acknowledges persistent sharing of some kind of essential character with others" (Erikson, 1959:109 quoted in Gudykunst, 2003:209). The discussion below is centered around the relation between language use and identity, with a sharp focus on how identities are created and recreated during a talk in interaction. Premised on Weedon's (1987:21 quoted in Gudykunst, 2003:207) view that " (Language) is also the place where our sense of ourselves, our subjectivity is constructed", the approach taken here is twofold: it offers an extensive view of different levels and dimensions of identity by tackling various theoretical stances and methodologies and it demonstrates that theorizing identity one cannot fail to include its "subjective' aspect that is- commentaries on context, history and status of the interlocutors.

Before embarking upon the topic at hand, it is useful to take into consideration some of the worth mentioning research results coming from the literature on this subject.

2. Identity and language use- some opening remarks

It has been suggested above that identity has been approached from a variety of vantage points, from various disciplines which have created a composite picture of its nature, thus tapping into the pool of knowledge coming from these frameworks has

constituted a benefit. Not only the reliable quantity of data coming from theoretical and experimental research, but also, some conflicting ideas, have made this area worth exploring.

A convenient point of departure for the present paper is the very notion of "linguistic consciousness". To begin with, one sensitive point is the conceptual imprecision of the very notion of "linguistic consciousness" from one author to the other, but to put it simply, the notion itself includes the four following components: linguistic standardization, linguistic prescriptivism or correctness, language myths and language purism. All these four components not only they reflect identities, but they also reinforce each other. Firstly, the link between linguistic standardization and national identity has been intensively studied by various researchers in the course of time. In distinguishing a language from a variety, standardization is always necessary, as it will always reflect the strength of a group's national identity. One important aspect that researchers have highlighted is that standardization is a reflection of group identity. Le Page and Tabouret-Keller (1985) pointed out that groups with a strong sense of shared linguistic norms, such as a strong degree of standardization, are also "highly focused' communities is the sense that they feel a sense of common identity. (Oakes, 2001)

As a matter of fact, national identity and language standardization reinforce each other, but it is also important not to forget that standardization is not only a reflection of group identity; it is also used as an active means of reinforcing a separate national identity. (Oakes, 2001)

"The need for shared linguistic norms springs in part from pressures of functional efficiency. Suppression of variation in language will ensure communication over longer distances of space and time with a minimum of understanding. In addition, however, the needs of the group may call for a uniform language to act as a badge or symbol of group identity. (…)[t]he general point being made here is that standardization of languages arises as much from subjective pressures (group identity) as from objective ones (functional efficiency). Language serves a demarcatory as well as a communicative function. Individuals or institutions concerned with promoting the standard language in Britain and France are always insistent upon the importance of the latter function; they are more often coy about the role played by the former. " (Lodge, 1993:23-24 quoted in Oakes, 2001: 47)

Therefore, standardization can have two main reasons: it may occur automatically, for reasons of efficiency and it can also be a case of deliberate action, taken by state authorities.

It is also interesting to note that, when speaking about linguistic prescriptivism, these tendencies have been observed in many different countries. Normative and prescriptive tendencies may be triggered by a perceived threat to the identity or language in question. (the interest that the Swedish speaking minority living in Finland has towards the correct use of its language.) Another possible indicator of a strong link between language and national identity is the use of language myths. These myths may serve to claim the superiority of one language over another. Myths such as "Italian is a beautiful language" or "Arabic is a harsh language' are not founded on inherent values, so much as on cultural norms and connotations reflecting social attitudes towards the speakers of those languages.

Also, language purism is another component of the notion of "linguistic consciousness" with purism being the attempt to control where vocabulary comes from or what sources be they external or internal it will draw from. Puristic movements in linguistics change very often. However, there is a belief system formed out of several views such as the belief that there exists somewhere, perhaps, in the past, or in a particular textual tradition, a state of 'purity' that the language can aspire to, or return to. In other words, linguistic purism

relates to the belief that words of native origin should be used instead of foreign-derived ones. (Oakes, 2001).

Furthermore, it becomes noticeably that, language, both as code and content is a complicated dance between internal and external interpretations of our identity. Eckert and McConnell-Ginet (1999) formulated the notion of "community of practice" defined as a groups "whose joint engagement in some activity of enterprise is sufficiently intensive to give rise over time to a repertoire of shared practices"(1999: 185). Within each community of practice, certain linguistic practices are understood by the members to be more appropriate than others. Speakers who embrace the identity of a particular community will engage in positive identity practices, while those who reject the identity of a particular community will engage in negative identity practices to distance themselves from it (Bucholtz, 1999 quoted in Gibson 2004). The above stated framework which takes into account the intentions of the speaker can hardly be denied, however, we do not have to neglect the role of the hearer. According to Spolsky (1999), language is not only a means for us to present our own notion of "who we are" but it is also a way for others to project onto us their own suppositions of the way we "must be". Tensions can arise when the hearer has a different understanding of the speaker's identity than the one the speakers tries to project. As well as this, when the speaker is in a position of power and can not only misinterpret the desires of the speaker but can force him to adopt a different identity.

Another notable aspect concerning identity and language use is represented by the concept of contextualization cues, concept that has constituted a significant contribution from a sociocultural perspective to the study of language use and identity. These cues relate to "any verbal sign which when processed in co-occurrence with symbolic grammatical and lexical signs serves to construct the contextual ground for situated interpretations and thereby affects how constituent messages are understood" (Gumperz, 1982:461). They also relate to various forms of speech production- the lexical, syntactic, pragmatic and paralinguistic. What cues do is to help individual interlocutors with markers for signalling and interpreting contextual hidden messages. With this in mind, we can extrapolate that individuals enter into communicative activities with others as cooperative agents, focusing on particular cues. If cues are misused or misinterpreted it is assumed to be due to lack of knowledge of specific cue meanings. One example that Gumperz (1982) gives is that of a Filipino –English doctor who, while being interrogated for the FBI agents, could not be understood properly by the American-English speaking FBI agents, as they were not familiar, thus leading to a misinterpretation. Therefore, the basic view holds that if the participants are mutually interested in the accomplishment of the interaction than their success would be a matter of shared understandings on the use of cues.

By way of contrast, Kandia (1991) argued that something other than shared knowledge of cues must account for these kinds of communicative interactions, that is the degree of willingness to accommodate to the other. Kandia (1991) suggested that individuals can intentionally use different cues in order to mislead the other, to create a lack of shared knowledge and distance themselves from each other. Also, communication may entail nonverbal, language and paralanguage components and group members can use plenty of communicative expressions. The strength of group identity can be exemplified through acts of convergence and divergence. Groups can be seen communicating their identity by adopting crowd behaviour such as shouting, protesting. This being an act of divergent communication it implies group members to feel strongly about their membership, by even engaging themselves in physical confrontation.

Another aspect of identity which needs to be taken into account is the distinction between social identity and cultural identity. On the one hand, social identity references the relationship between the individual and the social world, represented through institutions

such as families, schools, workplaces (Gumperz, 1982), cultural identity on the other hand, symbolizes the relationship between an individual and members of a particular ethnic group, who shares the same history, language and views upon the world. Situating ourselves on such grounds it is interesting to point out one sociocultural view in regards to identity, which describes the concept as dynamic and constantly changing across time and place. Not only this, but identity changes depending on the goals of the interaction and the situations in which individuals find themselves. Norton (1995) suggests that one can have multiple identity positions, and can move among these in different social contexts, making identity a process of constant negotiation and performance. We can highlight here studies on bilingualism and multilingualism and why not, multiculturalism. Having contact between different cultures and thus, different linguistic groups, leads to the formation of hybrid and complex identities. Identity is ever-present in multilingualism and multiculturalism practices. The notion of transition can be categorized as a recurring theme within the field of language learning and identity. People moving from one county to the other come to form hybrid identities, on acquiring a different language than their L1. As Kanno (2003) notes, " (…) it is possible for bilingual youths to reach a balance between two languages and cultures. The trajectories of their identities show a gradual shift from a rigid and simplistic approach, to bilingualism and biculturalism to a more sophisticated skill at negotiating belonging and control (Kanno, 2003: 135).

3. Identity and intergroup communication

Premised on Hall's view (2002:32) that "Individuals can use language to realize personal intentions that are not necessarily related to their culture group, from this view, cultural identities are like cloaks that individuals can put on or take off." I would like to show in the lines to follow how hybrid identities are formed.

Identity changes depending on the goals of the interaction and the situations in which individuals find themselves. Norton (2000) suggests that one can have multiple identity positions, and can move among these in different social contexts, making identity a process of constant negotiation and performance. We can highlight here studies on bilingualism and multilingualism and why not, multiculturalism. Having contact between different cultures and thus, different linguistic groups, leads to the formation of hybrid and complex identities. Identity is ever-present in multilingualism and multiculturalism practices. The notion of transition can be categorized as a recurring theme within the field of language learning and identity. People moving from one county to the other come to form hybrid identities, on acquiring a different language than their L1. As Kanno (2003) notes, " (…) it is possible for bilingual youths to reach a balance between two languages and cultures. The trajectories of their identities show a gradual shift from a rigid and simplistic approach, to bilingualism and biculturalism to a more sophisticated skill at negotiating belonging and control (Kanno, 2003: 135).

When one uses language, one does so as an individual with social histories. Our histories are defined in part by our membership in certain social groups such as gender, religion, race, social class. Also, we can take on particular identities ascribed to us by particular religious associations such as Christians, Jews, and Muslims. Even the geographical region in which we are born provides us with a particular group affiliation from the very first moment we are born; we assume such identities as: Italian, Chinese, Canadian, Romanian and so on. From the moment we are born we also become members of several groups and we get involved in them; we take part in activities offered by social institutions such as school, church and family (Hall, 2002)

According to Gee, 1996; Ochs,1993 (quoted in Hall, 2002:32) our values, group membership, beliefs have an important role in the development of our social identities because they define the kinds of communicative activities we can be involved in and the

linguistic resources we should use for realizing them. They predispose us to think and feel in a particular ways and also to perceive the involvement of others in certain ways. These ways are defined in terms of expectations built up over time, through socialization into our own social group about various aspects such as what we can do and what we cannot do as members of various groups.

According to Hall (2002) in any communicative encounter, who we are and the way we are perceived by the others can mediate in important ways our individual uses and evaluations of our linguistic actions. If we are to relate to the fact that each we have multiple identities and that a particular identity becomes significant when depending on a certain activity, in communicative activities with others from different geographical regions it is likely that our national identity is more relevant than our social class for instance. To highlight, each of us has multiple social identities, but not all of our identities are always relevant.

Individuals can assert their identity through communication patterns. In this respect, language and speech are important elements of identity, the first being able to influence communication behaviours in different ways so as to achieve a desired level of social distance between the self and our interacting partners. Research on Identity management theory (IMT) has shown that although intercultural interactions involve those people with different social identities, the desire would be that of maintaining face and "suggesting" the interlocutors to forge an interpersonal relationship, thus they could become interculturally competent (Gudykunst, 2003).

One also agrees that identity is not only objective, but also subjective and it is continually negotiated. Collier 1997 (Gudykunst, 2003) states that identities emerge when messages are exchanged through persons. In this way, ethnic identities are negotiated through communication. Researchers point out that there are two conceptions of identity that may manifest themselves communicatively in different ways when identity is communicated via conflict patterns (Gudykunst, 2003). One the one hand, some individuals define themselves as members of a certain ethnic group, but they may not perceive themselves as being "typical" members of it. When in conflict, they show consideration of others' feelings and usually avoid conflict. On the other hand, other individuals highly identify with their ethnic identity and perceive themselves as typical. During a conflict, they show a high concern for both self and others. Communication may also entail nonverbal, language and paralanguage components and group members can use plenty of communicative expressions. The strength of group identity can be exemplified through acts of convergence and divergence. Groups can be seen communicating their identity by adopting crowd behaviour such as shouting, protesting. This being an act of divergent communication it implies group members to feel strongly about their membership, by even engaging themselves in physical confrontation. From a broad perspective, intercultural situations arise almost every day and, in dealing with these situations, individuals are required to draw on a wide range of cognitive, affective and behavioural resources (Gudykunst, 2003). In many intercultural interactions, individuals are not always concerned with interacting smoothly but they take bold measures to highlight their ethnic identity.

It is in this wider approach of identity and intergroup communication, that my examination will be questioned in the lines to follow. From among the different analytical frameworks put forward for the description of identity in relation to language use, I will adopt Gudykunst(2003) framework that is, stretching across the field of language and reaching such grounds as communication networks, actions and influences that might affect a person's identity.

4. From analytical framework to data

In order to form a structured research, I decided to formulate two questions that underline the present study: a) What happens with one's identity when using several languages while exchanging information with other interlocutors? and b) What are the influences that affect a person's identity? The first research question concentrates on how language shapes a person's identity and how identity itself is constructed by language, thus allowing the speakers to have an abstract notion of the self, of who they are and how they relate to this world. The second research question looks at such influences as cultural ones, but also at the ethnic background. All these, together with their subcategories have an important influence on constructing our identity.

When gathering my corpus for the present study, I tried to vary the cultures and backgrounds of my subjects as much as possible. What I did was to gather data from ten different people of different nationalities coming from different cultural environments, with different social values, and different identities, meaning: five of them were Germans, one was Chinese, one was Russian, two were Canadian and the last was Polish. The data is collected from questionnaires which were handed in to the above ten language users, with the questionnaires being structured into two parts. In the first part of the questionnaire, each question seeks to discover the inner self of every subject by invoking such concepts as language, cultural and social values, and cultural environment, whereas in the second part of the questionnaire, the formulated questions are strictly related to the communication networks that they establish during interactions.

The results were pertinent enough and if I can stress anything, I will say that- identity and communication are mutually reinforcing. The identity is being shaped and reshaped, thus allowing the individuals to get a better understanding of who they are as individuals and how they relate to this social world. The results showed the importance of the notion of self on people, and their approach to it. This concept is an important aspect of identity negotiation. Since people categorize themselves as belonging to certain groups and not to others, it occurs constantly on a variety of levels. Once the self can pertain to some groups and be outside of others, we can say that this depends on such identity variables as cultural background, ethnicity, age, gender, class. When people speak about the self, the other notion comes easily to their minds- that is, "the other", outsiders who do not belong to their group. Throughout their lives, speakers are in a constant negotiation with the self and the other. Also, what subjects have communicated through their answers, meets somehow Hall's (2002) views, that is, they stated that their social identities influence their linguistic actions in innumerable ways, such as using language in unexpected ways, towards unexpected goals as seen in this excerpt taken from one of the questionnaires: "*I prefer to adopt a slightly different identity in order to fit in. I wouldn't say, though, that I am being false in any way. Changing for me means also understanding the other and relating to him correspondingly so when I say I adopt a different identity it means I make an effort to communicate with the other in a way that we both understand each other better."*

Also, another concluding result coming to answer the second question of my analysis is related to the influences that might affect a person's identity. The subjects felt that, once coming to live in a different environment, individuals are exposed to those social and cultural values they have no choice to avoid and; consequently become part of their identity. Acquiring the out-group's language can also communicate a type of social identity. The interviewees stated that the more they identified with their cultural group, the more likely they were to have negative feelings towards "ingroupers" who spoke the group's dominant language. As well as this, some of them felt that when trying to integrate to a certain group, the new group often accentuated their accent in order to distinguish their group membership.

5. Discussions

Languages symbolise identities. Each group can have its own variety of language - for instance, a regional group has its own variety of language or dialect, soccer game supporters can have their own jargon- thus a sense of identity, a sense of belonging to a certain group. Through these varieties of language one can recognise the many social identities people have, meaning the expressions of identification with a social group such as "a teacher", "a golfer", "a German" depending on how many groups they identify with. They will also tend to speak differently according to which identity is dominant in a certain situation. The group can be a small one, even formed out of two persons (twins, mother and daughter) or as large as a nation, where everyone can understand the connotations in their shared language. Both groups have their own language variety and individuals can belong to many groups and speak the language varieties of each group, therefore they can speak in each group a "variety' of the same language.

Identity represents the feeling of appurtenance to a social group in which an individual shares a series of feelings with the others such as: family, language, nation, ideology, professional group and so on. Only on such grounds we can speak of national identity, linguistics identity, ethnical identity, group identity and even European identity.

As well as this, taking into consideration the idea that "speech always awes a major part of its value to the value of the person who utters it"(Bourdieu, 1982:352), the person who speaks and the network of social relationships cannot be interpreted separately, they are interdependent, that is, the value given to speech cannot be interpreted apart from the person who speaks and, in the same way, the person who speaks cannot be understood without taking into consideration social relations. However, what speakers need to do is to try to struggle linguistically to construct their sense of "self" during an interaction, as Weedon (1987) suggests: "Language is the place where actual and possible forms of social organization and their likely social and political consequences are defined and contested. Yet it is also the place where our sense of ourselves, our subjectivity is constructed" (1987:21).

6. Conclusions

By way of conclusion it is important to highlight that identity is continually negotiated in the process on interaction and should to be understood from a contextual perspective. It is not so much the community but the communication network that defines the individual's identity. Empirical research has shown that the individual's speech community serves to preserve, create and perpetuate language and identity, but only under such conditions as remaining tied to ancestral, cultural and linguistic roots. Communication does not just refer to language, but actions, rules, behaviours, discrimination and labels are all communicative. In a nutshell, identity involves the personal approach- how we see ourselves, whether consciously or unconsciously, and the social one, how others see us and the structures that make up the society in which we live.

REFERENCES

Bourdieu, P. (1991). **Language and symbolic power** . Cambridge, England: Polity Press

Eckert &McConnell-Ginet (1999) **New generalizations and explanations in language and gender research.** *In Language in Society 28.2, 185-202*

Gibson. E. (2004) **English only court cases involving the U.S. workplace: the myths of language use and the homogenization of bilingual workers' identities.** *In Second Language Studies 22(2), 1-60*

Gudykunst W.B. (2003) **Cross-Cultural and Intercultural Communication**. London,, UK: Sage Publications Inc

Gumperz, J. J. (1982). **Discourse strategies**. Cambridge: Cambridge University Press.

Hall, K. (2002) **Teaching and Researching. Language and culture**. Essex, England: Pearson Ltd.

Hymes, D. (1972) **On communicative competence**. In J.B.Pride and Holmes (eds.) *Sociolinguistics.* Harmondsworth, England: Penguin Books

Kandia, T. (1991) "South Asia." In Cheshire, J. (ed.). **English around the world: Sociolinguistic perspectives.** pp 271-287. Cambridge: Cambridge University Press

Kanno, Y., & Norton, B. (Eds.). (2003). **Imagined communities and educational possibilities**. In *Journal of Language, Identity, and Education*, 2(4).

Kim, Y. (1988) **Communication and cross-cultural adaptation: An integrative theory**. Clevedon, Avon, UK: Multilingual Matters

Kiesling. S.F. & Paulston C.B. (2005) **Intercultural Discourse and communication**. Oxford, UK: Blackwell Publishing House

Norton Peirce, B. (1995) **Social identity, investment, and language learning**. TESOL Quarterly, 29(1), 9-31.

Oakes J. (1994) **Stereotyping and social reality**. Oxford, Uk: Basil Blackwell

Spolsky, B. (1999) **Second-language learning**. In J. Fishman (Ed.), *Handbook of language and ethnic identity* (pp. 181-192). Oxford: Oxford University Press.

Weedon, C. (1987). **Feminist practice and poststructuralist theory**. London: Blackwell.

SPACE PERCEPTION IN ROMANCE MENTALITY: A COMPARATIVE VIEW ON DEMONSTRATIVE PRONOUNS

Lavinia Seiciuc, PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The results of linguistic investigation often lead to the discovery of new aspects regarding the mentality of the native speakers. Such is the case with the research of deictic pronouns and adverbs in Romance languages, which allows us to classify them into two categories of languages, expressing a binary or ternary perception of space. Our paper aims at disclosing the two types of perceptions on space according to the existence of a two-way or three-way segmentation of the demonstrative paradigm in six Romance languages of the traditional classification (Catalan, French, Italian, Portuguese, Romanian and Spanish), without lacking certain punctual references to the remaining ones (Sardinian, Dalmatian, Rhaeto-Romance or Occitan). As a conclusion, we find that the La Spezia-Rimini line can act as a switch, since when deixis is concerned, the Southern and Central Italian dialects form a linguistic continuum with the Western varieties, instead of the Eastern ones.

Keywords: Romance linguistics, space perception, deixis, demonstrative pronouns

0. Historical and comparative research on languages can - and usually is - a source of knowledge regarding certain cultural peculiarities of the peoples in whose environment those languages were born. We tend to assert that language reflects reality, sinchronically and diachronically, but this refers to a reality that is already abstracted in collective mentality, i. e. a form of conception and construction of reality that may differ from one linguistic community to another.

In this paper we aim at following the evolution of the way certain Romance peoples interpret and express in their languages (lexically and grammatically) the notion of *space*, and our analysis is based on the existence of two or three degrees of distance in the paradigm of demonstrative pronouns. We will refer, in our attempt, to six Romance languages (as considered by traditional classifications), which we mention alphabetically: Catalan, French, Italian, Portuguese, Romanian and Spanish, though we will momentarily address other Romance varieties, when necessary.

1. Our analysis should be based on the situation in Latin, a language that was quite rich in demonstrative pronouns, albeit deictic, reflexive or indefinite. We consider that these categories should be envisaged together, as they will form, most of the times, a single morphological paradigm in Romance languages.

Concretely, we will focus on the following Latin demonstratives:

hic, haec, hoc, proximal pronoun ("this one close to me");
iste, ista, istud, medial pronoun ("this/that one close to you");
ille, illa, illud, distal pronoun ("that one close to him");
ipse, ipsa, ipsum, reflexive pronoun ("oneself");
is, ea, id, a weak demonstrative, or maybe the equivalent of a personal pronoun.

We already notice that Latin knew three degrees of distance in deictic demonstratives[1], a situation that would be inherited, at least as a concept, in some Romance languages, while in others it would disappear.

The forms *hic* and *is* were not transmitted as demonstrative pronouns in Romance languages, though there are some traces in certain languages such as French (*ce* < ***ecce hoc**) or Italian (*ciò* < ***ecce hoc**), etc. Once the proximal pronoun *hic* weakened in its functions, the paradigm in vulgar Latin would readjust when the pronoun *iste* migrated towards the 1st person, a phenomenon that vacated the place that corresponded to the 2nd person.

That vacancy would later be filled by the pronoun *ipse* in Iberian Latin, but it would be slowly assimilated to the space close to the 1st person in other regions of România.

Aside from the readjustment of the demonstrative paradigm, as we have seen above, a morphological readjustment would take place of the forms in individual paradigms. Therefore, the three remaining deictic pronouns in vulgar Latin, i.e.: *iste, ipse, ille*, would undergo a morphological reaccomodation, in analogy with the Latin triple-termination adjectives such as *bonus, bona, bonum*, which had established the declension patterns for the masculine, feminine and neutral forms.

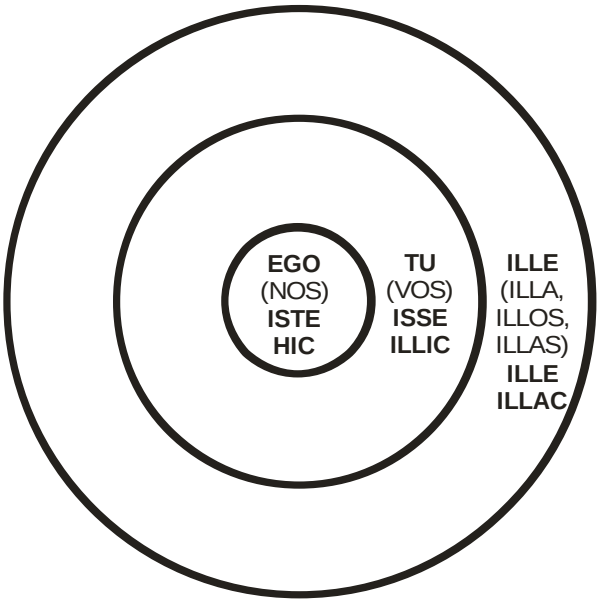
Therefore, in vulgar Latin the forms of the three demonstrative pronouns are as follows:

istus, ista, istum, proximal pronoun ("this one close to me");
ipsus, ipsa, ipsum, medial pronoun ("this/that one close to you");
illus, illa, illum, distal pronoun ("that one close to him").

We should also mention that the paradigms of personal, possesive and reflexive pronouns were completed with forms corresponding to all persons, in singular and plural. In Latin there were no personal pronouns for the 3rd person, but they would appear in vulgar Latin out of the necessity for symmetry and analogy with the 1st and 2nd persons. The demonstrative *illus* proves to be extremely versatile in common Latin, as it would generate, alongside certain demonstrative pronominal and adjectival forms, some new morphological classes, such as the definite article in the majority of the Romance languages, or some new paradigmatic elements, such as the 3rd person personal pronouns.

In this stage of common Latin, that is specific mostly to the Iberian Peninsula, space is perceived, most like in classical Latin, as a ternary space, formed by three concentric circles around the speaker. We can assign to these circles a series of particular personal pronouns and adverbs of place that correspond to the participants to the communication act:

1 Some studies in Indo-European linguistics show that I.E. languages manifest two (*this-that*) up to four (*this, thou, that, yonder*) degrees of distance (v. Quiles: 2011, 6.6.).

We need to clarify that in our scheme above[2] the central space belongs to the speaker seen as a unique individual or as part of a group; the same thing is true about the second ring, which includes the 2nd person.

The plural forms of the personal pronouns need to be interpreted as follows:

us = + *me* ± *you* ± *him* ± *her* ± *them* (m.) ± *them* (f.);
you (pl.) = + *you* ± *him* ± *her* ± *them* (m.) ± *them* (f.).

2. From all extant Neo-Latin languages, Ibero-Romance ones continue in the most obvious way the Roman conception on space, consisting of a structure formed by three concentric rings. Beside the Ibero-Romance languages, some Occitan varieties also accept such a construction of the communication space, but we need to make clear that Occitan accepts unrestrictively a binary conception of space:

	I	**II**	**III**
Cat.	**jo** (nosaltres) **aquest** **aquí**	**tu** (vosaltres) **aqueix** **aquí**	**ell** (ella, ells, elles) **aquell** **allà**
Occ.	**ieu** (nos, nosautres, nosautras) **aiceste** **aici**	**tu** (vos, vosautres, vosautras) **aqueste** **aquí**	**el** (ela, el, eles, elas) **aquel** **ailà**

2 We have included in our scheme, for the 3rd person, the forms of the demonstrative pronoun *ille, -a, -ud*, vulg. Lat. *illus, -a, -um*, which generated the 3rd person personal pronouns in Romance languages; furthermore, the cited forms are in accusative, as these are the ones that were inherited by most Romance languages, except in Eastern asigmatic România, where the inherited forms are in nominative case: *illi*, respectively *illae* for masculine and feminine.

Port.	**eu** (nós) **este** **aqui**	**tu** (vós) **esse** **aí**	**ele** (ela, eles, elas) **aquele** **ali**
Sp.	**yo** (nosotros, nosotras) **este** **aquí**	**tú** (vosotros, vosotras) **ese** **ahí**	**él** (ella, ellos, ellas) **aquél** **allí**

As we can see from the table above, both the endemic Ibero-Romance languages, i.e. Portuguese and Spanish, and the Provence-originated ones, i.e. Occitan and Catalan, can display a tripartite structure of space in the communication process, as seen in the demonstrative paradigm.

It might not be completely irrelevant to notice a similar structure in Basque; still, since we don't have enough information about the anterior phases of this language, we can only speculate that there was a ternary perception on space in the archaic culture of this population and that the similar Latin was imposed on top of it, which would have consolidated the conservation of a pre-existing form of space organization in the four languages that share, more or less, the Ibero-Aquitano-Basque substratum; nevertheless, we cannot ignore a possible Romance influence, manifested more recently, of the Spanish, Catalan and Occitan dialects that manifest this particular feature and that could have imposed it, as superstratum languages, to the system of this pre-Indo-European language:

	I	**II**	**III**
Bsq.	**ni** (gu) **hau** **hemen**	**hi** (zu, zuek) **hori** **hor**	**hau** (hori, hura, hauek, horiek, haiek) **hura** **han**

The Sardinian language also admits three degrees of distance in demonstratives, in all its dialects, and so do some of the linguistic varieties known as "Rhaeto-Romance language", but in the case of the latter, the limits between the three spaces are not as rigid, so the sectors corresponding to the 1st and 2nd persons, the actors in the communication process, merge most of the time (the examples in the table below are extracted from Romansh varieties, more precisely Grischun and Sursilvan):

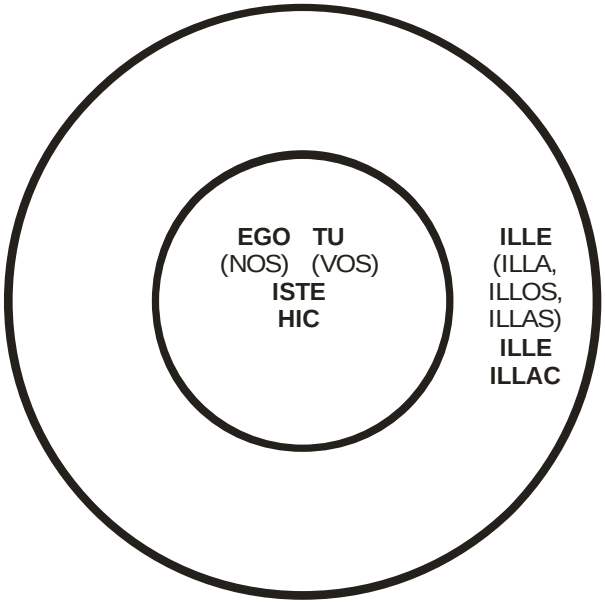
	I	**II**	**III**
Srd.	**jeo / deu / eo** (nois / nosu) **custu** **inòghe/ innoi**	**tue / tui** (bois, bosatrus, bosatras) **cussu** **incùe / innì**	**issu** (issa, issus, issas) **cuddu** **incuddae / culà**

Rtr.	**jau** (nus) **quest** **qua**	**ti** (vus) **quell** **tscha**	**el** (ella, ells, ellas) **tschel / lez** **là / leu**

At the other pole of the spectrum we will find French and Oriental Romance languages.

Dalmatian dialects appear to have had a binary expression of space, organized probably around the 1st and 3rd person..

Similarly, Romanian expresses linguistically a division of space into to sectors, most like French and standard Italian. If we care to generalize things a little bit, we can affirm that the central sector, which needs to include the 1st person, might be common, in these language, for the 1st and 2nd persons, while the external ring will usually refer to the 3rd person:

Space appears to be compressed for these languages. The participants to the communication act share a common space, in opposition to the space that is occupied by the 3rd person, i.e. the subject of the communication itself. We understand, this way, that the speakers of these languages situate the actors in the communication process at the same level. The receiver is obviously granted a status that is equal to that of the transmitter, since he becomes, in his turn, a transmitter, as roles alternate.

Nevertheless, there still are certain situations when the receiver is placed in the external circle, that of the 3rd person, when physical distance comes between the participants to the communication act (communication can be made orally, face to face, but it can also be made in writing, telephonically or electronically), and space demonstratives are used exclusively as deictic. We can assert, therefore, that the boundaries between the two spaces are permeable, i.e. that the space corresponding to the 2nd person can merge with that of the 1st person or, sometimes, with that of the 3rd person, a situation that reminds us of that in Rhaeto-Romance varieties.

The corresponding forms of those two space sectors, in Dalmatian, french, Italian and Romanian, are shown in the next table (we include again, beside the demonstratives, the personal pronouns that correspond to the actors in the communication process, as well as the adverbs of place that mark the space sectors):

	I + II	**III**
Dalm	**go / tu** (nos, vos) **cost** **luc**	**il** (eya, eis) **col** **cauc**
Fr.	**je**[3] **/ tu** (nous / vous) **ceci, celui-ci** **ici**	**il** (elle, ils, elles) **cela, celui-là** **là**
It.	**io / tu** (noi / voi) **questo** **qui / qua**	**egli**[4] **(lui)**[5] (ella (lei), essi, esse, loro) **quello** **lì / là**
Rom.	**eu / tu** (noi / voi) **ăsta**[6]**, acesta** **aici**	**el** (ea, ei, ele) **ăla, acela** **acolo**

Italian has a peculiar situation, though. There are certain dialects that know a three-way segmentation of space, as reflected by the three demonstrative pronouns of their paradigms, but standard Italian and common usage only accept two degrees of distance. Some lects in the Northern and Central areas continue the Latin segmentation of space into three different sectors, and the corresponding forms remind us of those in Ibero-România:

	I	**II**	**III**
S.	**chisto**	**chisso**	**chillo**
C.	**quistu**	**quissu**	**quillu**

Moreover, the very dialect that constituted the basis for literary Italian, the Tuscan (Florentine) one, has three deictic pronouns that correspond to three degrees of distance, but their origin is not identical to the situation in Latin, i.e. it continues the extreme pronouns (proximal and distal), while the medial pronoun is an Italian creation that expresses the medial distance due to the presence in its structure of the 2nd person pronoun:

3 We put the atonic pronominal forms in French, compulsory in verbal conjugation, which come from the same etymons as the personal pronominal forms in the other Romance languages.

4 From *ille*, not *illus*.

5 The oblique forms have replaced the nominative forms in modern Italian.

6 Romanian has two forms for every degree of distance, a vulgar one, from Lat. *iste / ille* (with variants: *ăsta, ista, aista* etc.), and a literary one from **ecce iste* and **ecce ille*.

	I	**II**	**III**
Tsc.	**questo**	**codesto**	**quello**

The form *codesto*, almost absent in local varieties of other regions, while frequent in literature, is an agglutinated form which contains the pronoun *iste*, relative to the 2nd person in classical Latin, but assigned to the 1st person space in vulgar Latin, preceeded by the adverb *eccum*, present in numerous demonstrative Romance forms, and by the 2nd person singular personal pronoun: *codesto / cotesto* (a. Tusc.) < ***ecco tibi istud**.

3. More that space deixis, demonstrative pronouns can also express a temporal side, as they suggest the distance in time in reference to the moment of speech. In Romance languages, much like in Latin, time is normally perceived as a ternary structure of past, present and future, as reflected by the organization of the verbal system, where the category of time is better marked that that of aspect (which is expressed by the same temporal forms by morphological synchretism).

Generally, we can notice that all Romance distal pronouns are associated to past or future stages, while proximal forms refer to the present time. If there is also a medial pronoun, it shifts between the three temporal stages, as it indicates either an element from the recent past or imminent future or, in the case of the present period, the degree of envolvement or detachment of the speaker regarding the object it indicates.

4. As a consequence of our analysis on deictic elements in Romance languages and dialects, we can conclude that there is a preeminence of the ternary construction of space in Southern Roance languages (Sardinian, Centro-Meridional Italian, Occitan, Catalan, Portuguese and Spanish), and a binary perception of space in Northern (French) and Oriental România(Dalmatian and Romanian). The Rhaeto-Romance dialects and the Northern Italian ones form an intermediary zone between the two, as they manifest oscillations from one sistem to another. Therefore, where the construction of space is concerned, Romance languages can be divided into two groups, separated by an imaginary line that crosses the Italic Peninsula between Rimini and La Spezia and continues on the Valley of the Loire. Nevertheless, in this situation, the Romance varieties situated South of the La Spezia-Rimini line will not form a group with Dalmatian and Romanian, as they usually do, but form a continuum together with the Western languages.

Once more, Romanian belongs to the category of "exceptions" rather than that of generalized features, as happens to a series of characteristics it manifests at all linguistic levels: the treatment of voiceless intervocalic consonants, the grammatical genre, the plural of nouns, the verbal agreement with courtesy pronouns, the inventory of auxiliary verbs, the

alternance between infinitive and conjunctive, etc. While some of these features can be explained by the Balkanic Sprachbund, others, as we see above, are shared by multiple Romance languages; such cases might well be mere coincidences or they could turn out to be perfectly explainable phenomena in the Romance context.

BIBLIOGRAPHY

Chevalier, J.-C. (1964): *Grammaire Larousse du français contemporain*, Paris, Larousse

Formentin, Vittorio (2010): *Gramatica Storica*, în R. Simone (coord.), *Enciclopedia dell'Italiano.* Roma, Istituto dell'Enciclopedia Italiana

Lewis, Charlton T., Short, Charles (1879): *A Latin Dictionary*, Oxford, Clarendon Press, available on http://perseus.uchicago.edu/Reference

Manoliu Manea, Maria (1971): *Gramatica comparată a limbilor romanice*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică

Menéndez Pidal, Ramón (1985): *Manual gramática histórica española*, Madrid, Espasa-Calpe

Mišesca Tomić, Olga (2006): *Balkan Sprachbund Morpho-Syntactic Features*, "Studies in Natural Language and Linguistic Theory", Vol. 67, 2006, XXI

Nyrop, Kristoffer (1903): *Grammaire historique de la langue française*, Leipzig/New York/Paris, Ernst Bojesen

Penny, Ralph (2005): *Gramática histórica del español*, Barcelona, Ariel

Pianigiani, Ottorino (1907): *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana*, Roma-Milano, Società editrice Dante Alighieri di Albrighi, Segati, available on www.etimo.it

Quiles, Carlos (2011): *A Grammar of Modern Indo-European*, third edition, dnghu.org, available on http://indo-european.info/WebHelp/a_grammar_of.htm

Sala, Marius (1998): *De la latină la română*, Bucureşti, Univers Enciclopedic

Spano, Giovanni (2004): *Vocabulario Italiano-Sardo*, Nuoro, Ilisso Edizioni, available on www.sardegnadigitallibrary.it

Valpy, F. E. J. (1828): *An Etymological Dictionary of the Latin Language*, London, A. J. Valpy, http://archive.org

Vásquez Cuesta, P., Méndez da Luz, M. A. (1971): *Gramática portuguesa*, Madrid, Gredos

THE FAIRY TALES WORLD – MESE, MESE, MÓKA – WELT DER MÄRCHEN. NOTES TO A NEW EDITION OF ION VLASIU'S FAIRY-TALES

Mircea Breaz, Assoc. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The Fairy Tales World – Mese, mese, móka – Welt der Märchen. Notes to a New Edition of Ion Vlasiu's Fairy-Tales. The research points out, in the literary contemporary context, the dinamic sense of the trilingual edition that consecrated Ion Vlasiu's book, The Fairy Tales World, at an intercultural level. Following the genesis of the stories in the writer's creative biography through a chronological demarche, the research intends to reveal that specific sense of continuity, attributed by Ion Vlasiu himself to the literary work's reception. This kind of reception is to be maintained in the literary posterity only through the new editions of his literary creation, or in it's new exegesis.

Key-words: trilingual edition, chronological demarche, creative biography, literary posterity, reception

„Într-o zi un copil mi-a spus: nene, vreau şi eu să fiu mare ca tine! L-am ridicat în braţe şi el s-a bucurat. Aşa trebuie înţeleşi cititorii. Toţi vor să fie mai mari şi scriitorul îi poate ajuta."

(Ion Vlasiu, *În spaţiu şi timp*, IV, 1987)

Evenimentul editorial reprezentat de apariţia ediţiei trilingve a volumului *Lumea poveştilor* de Ion Vlasiu (2014, 2014a, 2014b), la Editura ASCR din Cluj-Napoca, are semnificaţia realizării unui proiect intercultural de reeditare în limbile română, maghiară şi germană a cărţii publicate în anul 1978, la Editura Ion Creangă, din Bucureşti. Pentru limba română, această nouă ediţie este cea de-a treia (după cele din 1972 şi 1978), iar, pentru versiunile în limbile maghiară şi germană, reprezintă ediţia a doua, care reia traducerile realizate pentru ediţia din 1978 de către Kerekes György (în limba maghiară) şi Lotte Roth (în limba germană). Întrucât aceste note reiau într-o variantă comprimată prezentarea făcută recentei ediţii critice, precizăm de asemenea că, pentru fluenţa lecturii, am simplificat trimiterile bibliografice, după cum urmează: prima cifră din paranteze reprezintă anul de apariţie a lucrărilor ale căror date complete au fost mai sus menţionate, iar cifra sau cifrele care apar după două puncte indică întotdeauna pagina sau paginile lucrării la care se face referinţă.

Într-un tulburător *Cuvânt înainte* al acestei ediţii, Ioana Vlasiu mărturiseşte cum a ajuns tatăl său să scrie poveşti pentru copii:

„Cum a ajuns tatăl meu să scrie poveşti? Cred că din admiraţie pentru prospeţimea inegalabilă a desenelor de copii. Tot aşa cum preţuia ingenuitatea icoanelor ţărăneşti pe sticlă, în care artiştii moderni vedeau originile limbajului plastic. Ion Vlasiu savura spontaneitatea copiilor, era convins că toţi au talent. Ştia să vorbească cu ei, să le câştige încrederea, să-i pună la treabă – adică să deseneze, să scrie, să cânte, să danseze. Avea vocaţie pedagogică, deşi a fost profesor doar foarte puţin timp şi elevii lui nu mai erau chiar copii mici. Îi plăcea să repete că fiecare copil are cel puţin un talent, dacă nu chiar pe toate la un loc. Trebuie doar să îi încurajezi, să le dezvolţi încrederea în ei, să le stârneşti imaginaţia. Poate că din astfel de convingeri a ajuns să organizeze în 1944 la Ateneu, sub egida *Institutului social român* condus de Dimitrie Gusti, o expoziţie de desen şi pictură, *Ardealul văzut de copii*, al cărei catalog l-a prefaţat. Era foarte supărat pe profesorii de desen care inhibă talentul copiilor, silindu-i să copieze desene proaste ale adulţilor. Tuna şi fulgera împotriva acelor metode de a preda desenul în şcoli care ajungeau foarte repede să altereze

talentul şi să distrugă plăcerea copilului de a se exprima liber şi încrezător în posibilităţile lui. Mă îndemna şi pe mine când eram copil să scriu poveşti şi poezii. Le-a bătut la maşină şi le-a legat într-o cărţulie pe care a ilustrat-o cu desene decupate din caietele mele de desen. Lui Tudor, nepotul lui, care desena şi colora extraordinar în copilărie, i-a organizat chiar o expoziţie la Bistra, satul de pe valea Mureşului unde mergeam în vacanţă. A existat şi un vernisaj la care au venit copiii din vecini, participanţi şi ei cu cântece şi recitări care au fost înregistrate! Mai există şi azi caseta pe undeva. Era o joacă serioasă pe care copiii de atunci nu au uitat-o, chiar dacă nu au devenit pictori, muzicieni sau scriitori. Pentru tata însă au fost prilejuri de născocit poveşti, poveşti despre şi pentru copii." (Vlasiu, 2014: 7).

Într-o meditaţie asupra destinului operei sale literare şi a condiţiei actului creator, Ion Vlasiu se întreba: „Unde sunt cărţile mele, albumele, poveştile, jurnalele? Cine le ţine acasă? Cine le citeşte? Arunci o piatră în lac, se roteşte apa o clipă… Trebuie să aruncăm mereu pietre, să strigăm mereu, ca să fie mişcare în lume. Altceva ce putem face? (1995: 197).

Sensul dinamic al restituirii în peisajul literar contemporan a variantei trilingve care a consacrat *Lumea poveştilor* în limbile română, maghiară şi germană rezidă tocmai în asigurarea acelei continuităţi a receptării creaţiei la care reflecta scriitorul şi pe care numai reeditările operei sau noile ei exegeze mai pot să o întreţină în posteritate. În acest sens, reperele cronologice selectate pentru a situa *Lumea poveştilor* în ansamblul creaţiei literare a lui Ion Vlasiu sunt – în acelaşi timp – şi mai mult, dar şi mai puţin decât un tabel cronologic obişnuit; mai puţin, pentru că, dincolo de ineditul lor, notele cronologice nu reactualizează decât anumite constante ale prezenţei poveştilor în biografia literară a autorului: etape, proiecte, deveniri; mai mult (cel puţin în intenţie), pentru că, desprinse din substanţa confesivă a literaturii sale memorialistice, reperele cronologice încearcă să însufleţească prezentarea prin frecventa invocare a vocii autorului, în calitatea sa de comentator al propriului şantier de creaţie. Credem că, pe această cale, se poate ajunge la relevarea felului în care prefaceri semnificative ale lumii sale literare îşi găsesc corespondente simbolice în metamorfozele elaborării poveştilor, de la primele prefigurări, la diversele lor configuraţii ulterioare. Aceasta va face posibilă observarea procesului prin care, decantate în timp, unele aspecte de substanţă ideatică ale memorialisticii se sublimează şi în universul *Lumii poveştilor*.

Am marcat retrospectiv câteva momente mai importante ale acestei deveniri pentru a sublinia în primul rând faptul că recursul la povestire şi refugiul în domeniile ficţionale ale poveştii au darul de a afirma, cu o emoţionantă convingere şi consecvenţă, funcţia de profilaxie existenţială şi estetică a scrisului literar:

„Scriu poveşti! Este adevărat: numai pe culmile disperării putem zâmbi fără frivolitate… (…) Poate că scriind poveşti voi găsi forme de expresie adecvate timpului acestuia." (1973: 39).

1908-1913. Până la 5 ani: „Poveştile din Lechinţa"

Supratema lumii copilăriei, ca lume a poveştilor şi a povestirii, este una dintre dominantele creaţiei literare a lui Ion Vlasiu: „Am scris poveştile copilului crezând că le voi uita şi toate au devenit mai vii. Nu fiindcă mă tem de prezent mă obsedează copilăria, ci fiindcă mă copleşeşte. Am nevoie de distanţă şi n-o găsesc decât în trecut." (1971: 64).

Evocarea scurtei copilării fericite, alături de părinţi, când viaţa familiei şi viaţa poveştilor, realitatea şi ficţiunea, erau consubstanţiale, reprezintă un resort narativ major, regenerator, pentru întreaga sa creaţie literară: „Îmi era plin capul de poveşti şi nu puteam să ştiu bine unde începe lumea adevărată şi unde sfârşeşte." (1979: 93).

Memorabile se vor dovedi, în spaţiul şi în timpul retrăirii lor literare, poveştile mitologice ale satului natal, împletite cu poveştile de familie ale istoriei Vlăsăştilor: legendara duşmănie dintre neamurile Vlăsăştilor şi Scridoneştilor, istorisirile Tatălui, poveştile lui Valerie, relatările despre haiducul Dăian şi, mai ales, fascinantele poveşti cu

Luchian (alteori, Lukian) „cel fără seamăn", fratele tatălui: „În serile acelea de iarnă, când se adunau la noi în casă, vorbeau despre toate astea, şi poveştile lor îmi intrau în urechi, dar cu vremea mi s-au învălmăşit în cap, nu le-aş mai putea povesti decât pe sărite." (1979: 69).

Ecouri ale acestor puternice impresii din copilărie se vor înregistra de timpuriu în biografia creatoare a lui Ion Vlasiu, care va publica *Povestiri despre o paiaţă şi despre un înger* (1932) adoptând numele Lukian Vlasiu, îşi va deschide tot sub numele unchiului său şi expoziţia de la Tîrgu Mureş din acelaşi an, pentru ca, un an mai târziu, să se semneze în revista clujeană „Herald" cu pseudonimul Saul Pelaghia, după numele bunicii sale din partea tatălui. Treptat, în memoria afectivă a autorului, acestor poveşti iniţiatice sau identitare li se vor adăuga multe altele, reflectând, în ordine ficţională, realităţile sociale ale unei lumi în schimbare: poveştile şcolii, poveştile vecinătăţii geografice şi umane – poveştile cu „oamenii fără picioare" (mutilaţii din război), dar şi acelea despre umanitatea decăzută rămasă la vatră („lupii cu două picioare") –, poveştile din internat, poveştile din armată, alte poveşti ale formării, între care şi enigmaticele „poveştile cu pălării" ale „pragului de sus" de la oraş: „Le povestisem pe apucate, fel de fel de poveşti din copilărie, uneori pe sărite, alteori mai aşezat, cum puteam şi eu să le adun." (1985: 81).

Desprindem din seria „poveştilor din Lechinţa" natală cele două emoţionante poveşti „lunatice" care trezesc în amintirea scriitorului prezenţa protectoare a mamei şi a tatălui şi care par, în durata afectivă a evocării părinţilor, două icoane ale copilăriei, adânc tulburate de semnele prevestitoare ale pierderii lor premature:

„M-am gândit la copilărie, când nu înţelegeam cerul. Priveam luna fascinat. Patul era lângă fereastră. Se vedeau crestele Continitului fulgerat de lumină. Lătrau câinii, cânta vreun cocoş… Mama desfăcea cucuruzul cules peste zi. O întrebam: ce se vede în lună? Şi-mi spunea: un cioban care-şi uscă opincile la foc. Trăiam în poveste." (1999: 45).

„Există un moment în copilăria mea, pe care cred că l-am mai povestit, un moment care mă obsedează. La cinci ani, tata m-a luat cu el la moară. Ce-o fi fost în capul lui? Să mă ia la moară, la Iernut, într-o seară. Îmi vine în minte momentul când carul a cotit de pe drumul Dateşului pe drumul care avea să ne scoată la drumul ţării. Stam sus pe saci, privind luna cum intra şi ieşea din nori. Atunci am avut sentimentul că luna era cu mine şi eu cu luna, în lună, cu car cu tot, cu vacile, cu tata. Aveam cinci ani. În al şaselea, tata a plecat la război şi, de câte ori vedeam luna, mi-l aminteam pe tata şi drumul meu la moară." (1999: 154).

Durata epică a amintirii ca timp al copilăriei regăsite se va dovedi, unul dintre principalele fire călăuzitoare care vor orienta ordinea lecturii „drumului spre oameni" evocat în proza memorialistică a marelui artist, de la prima până la ultima sa carte: *Copilăria uitată (Satul uitat), Am plecat din sat, Casa nebunilor, Ritmuri, Omul printre arbori, O singură iubire, Pământul, Succes moral*. „Cărţile" vieţii vor fi, prin urmare, şi cele ale devenirii sale artistice, povestea copilăriei, a vieţii şi a creaţiei susţinându-se reciproc, în toate cele opt trepte majore ale aventurii lor existenţiale, care alcătuiesc, după o observaţie a Ioanei Vlasiu (2004), „cel mai vast proiect autobiografic al unui artist plastic din cultura noastră":

„Între 10-20 ani. Mi-am dibuit drumul şi l-am găsit pe cel potrivit. Între 20-30, am căutat o confirmare şi am primit-o. Între 30-40, am simţit zguduirile dramatice ale vieţii. Am avut noroc. Între 40-50, adaptare la practica revoluţiei. M-am convins că nu aveam tactică, spirit diplomatic. Între 50-60, am debutat a doua oară ca scriitor. Între 60-64, am cioplit multe lucrări în lemn. Am făcut atelierul, am reeditat *Drumul spre oameni*, şi un jurnal, *În spaţiu şi timp*, am făcut «micro-pictură», am scris circa 1000 de pagini (inedite). Am definit cartea a VIII-a – *Succes moral*. Nu am nicio datorie. Nici bani. Sunt sănătos, dar inima bate neregulat." (1988: 262).

-1920. 6-12 ani: „Poveştile din Ogra”

Drama pierderii părinţilor şi, ulterior, moartea străbunicului vor marca tragic despărţirea de copilărie, iar psihologia orfanului, sentimentul dezrădăcinării şi conştiinţa dezmoştenitului de soartă vor face ca existenţa întregii opere literare să se definească prin refugiul în memorialistică, unde evenimentele devenirii personale vor fi consemnate nu o dată cu o dureroasă concizie cronologică:

„Etape. La vârsta de 6 ani, tata pleacă la război şi nu se mai întoarce: copilărie scăpată de sub autoritatea paternă.

La 10 ani – 1918 – moare mama: singurătate intimă, incertitudine, lacrimi.

La 12 ani, elev la Tg. Mureş: schimbare de mediu: contradicţii nerezolvate.

La 17 ani, muncitor şomând: pierderea încrederii în oameni.

La 20 de ani, elev la Şcoala de arte frumoase: descoperirea virtuţilor.

La 21 de ani, armata: libertatea este un mit.

La 24 de ani (1932), expoziţia personală: iluzia succesului.

Tot la 24 de ani, îndrăgostit: dorinţe trădate.

Urmează 4 ani de căutări febrile ale unui drum mai clar.

1938, Paris: întâlnire cu haosul.

Tot la această vârstă, 28 de ani, marea dragoste împărtăşită: visul împlinit al paradisului.

În 1938-39, profesor de arte decorative la Academia de arte frumoase, Timişoara: moment echivoc. (…).

Între 1940-1944, război. Se naşte Ioana. Alt început.

Între 1944-1950 (…). Mi se închid treptat drumurile spre viaţă, spre oameni: scriu jurnale şi memorii.” (1999: 175) (Bucureşti, 5 XI 1977)

Dintre figurile emblematice ale comunităţii de povestitori din copilărie, două au fost acelea a căror expresivitate narativă i-au modelat scriitorului de mai târziu darul povestirii: Paşcu lui Gorea, păcurarul din Lechinţa, şi mai ales Bacu, străbunicul din Ogra şi arhi-povestitorul conştiinţei sale literare: „Poveştile pe care ni le spunea erau auzite sau închipuite de el, dar în depănarea lor ţesea fire din viaţa lui lungă şi bogată.” (1984: 167).

Din perspectiva recunoaşterii acestei ascendenţe, îndemnurile repetate venite, spre exemplu, din partea „muzei geniilor” (Domniţa Gherghinescu, din *Succes moral*), ar putea figura drept motó al unei întregi existenţe literare, dominate de responsabilitatea recuperării trecutului prin povestire, de imperativele etice şi estetice ale asumării acestei exemplare misiuni:

„– Tu ai moştenit talentul de la Bacu… Ah, ce grozave sunt poveştile tale din Ogra! Bacu este un personaj de legendă, păcat că nu vrei să scrii. Şi Moşu, şi Buna. Nu-i aşa, Vania? Hai povesteşte, Ion! Tu nu-ţi dai seama ce frumos povesteşti. (…) Povesteşte, Ion, zău povesteşte!... Şi Moşu e un personaj foarte expresiv, şi Bunica. Ah, Bunica e ca o icoană! Dacă ai scrie poveştile pe care le-ai povestit aici, ai avea succes. Nu-i aşa, Vania? Roagă-l şi tu să povestească.” (1985: 80-81).

1932 (ianuarie-iulie): *Poveşti fără degete*

Începuturile literare ale scriitorului s-au situat, declarat, sub semnul tutelar al „cărţilor” de poveşti, al nevoii imperioase de a povesti, de a înţelege lumea şi de a se înţelege pe sine prin povestire: „Vreau să mă las şi se ţin de mine. Am scris nişte poveşti pe care le-am trimis la Cluj la «Hiperion»: *Poveşti fără degete*... Îmi trec prin cap fel de fel de năzbâtii. Pierd treptat simţul realităţii.” (1970: 13).

Apreciate, din unghiul fanteziei, de către Eugen Ionescu, care, în aceeaşi perioadă, scrisese, la rându-i, „o carte – juvenilă” (*Elegii pentru fiinţe mici*, 1931), „poveştile fără degete” l-au impresionat şi pe Geo Bogza: „I-am citit povestea fără degete, tipărită în

Hiperion, acolo în stradă. Zicea că am talent. Dar eu ştiu că asta nu e destul. Mai lipseşte ceva, cine ştie cum se numeşte puţinul ăsta cu care… se pun degete poveştilor!" (1970: 25).

1936: „Poveştile de la Moişeni"

În intenţia autorului, poveştile din pierdutele „Caiete de la Moişeni", la care se referă în partea a doua din *Succes moral* (1985), ar fi trebuit să se constituie în cea de-a noua carte a amintirilor sale, *Ţara Oaşului*: „Treptat aveam să aflu multe poveşti în care modul de viaţă al moişenenilor se oglindea fabulos şi totuşi extrem de simplu." (1985: 187).

Poveştile de la Moişeni urmau să evoce viaţa aceleiaşi vechi civilizaţii autohtone pe care a cunoscut-o în poveştile străbunicului din Ogra, însăşi atmosfera sau chiar unele nume de locuri din Ţara Oaşului (Lekânţa, de pildă) având darul de a-i reaminti cu mare putere lumea copilăriei:

„Nu-mi părea rău, mă simţeam aici ca în basmele străbunicului. Nu este şi nici nu poate fi în viaţa mea cineva care să întunece amintirea străbunicului. Fără el copilăria mea ar fi ştearsă. Este şi Bunica mea, cu sufletul ei tandru, cu bunătatea, cu iertarea ei, însă Bacu era altceva. Poate fără să ştie, el umbla cu degetul nu numai pe inima, ci şi pe creierul meu. Nu e potrivit acum să mă opresc mai mult, voiam să se înţeleagă doar că un foc în noapte, când mergi pe o cărare, într-un sat cum era Moişeni, mă ridica de pe pământ şi mă purta în lumea copilăriei…" (1985: 167).

Cea mai autentică voce a conştiinţei locale se dovedeşte Diacul din Moişeni, o instanţă narativă inepuizabilă şi originală, însă autoritară şi imprevizibilă. Situate la hotarul dintre imanent şi transcendent, la confluenţa „supra-socială" dintre spaţiul realităţii istorice, al iubirii şi al credinţei, poveştile cronicarului de la Moişeni păstrează vii în memoria comunităţii o seamă de istorii sacre şi profane, în care sunt amalgamate poveşti haiduceşti şi poveşti despre misterul existenţei, vămile văzduhului şi lumea de dincolo:

„El avea conştiinţa de sine a celui ce trăieşte cu toată fiinţa lui, căutând sensul şi logica întâmplărilor. El găsea tâlcul basmelor, nu le povestea pe dinafară. Când aveam timp notam câte ceva din spusele lui, însă caietele de la Moişeni s-au pierdut demult. Despre viaţă, despre moarte, despre orice el avea un răspuns." (1985: 225).

1964, 1967: *Puiul de veveriţă* (Ilustraţii de Constantin Popovici. Bucureşti: Editura Tineretului)

„*30 iulie 1964*. A apărut în librării cartea mea de poveşti «Puiul de veveriţă» scrisă în 1956, carte stimulată de Ioana care avea atunci 13 ani. Aflându-ne la Sinaia, într-o zi m-a întrebat: de ce nu scrii poveştile pe care mi le povesteai când eram mică? I-am spus că le-am uitat şi-atunci ea mi le-a repovestit. Am început să le scriu." (1987: 99).

Structura cărţii relevă o primă configurare a *Lumii poveştilor* (1972, 1978), pentru care cele 5 texte din *Puiul de veveriţă*, reluate ulterior în aceeaşi ordine, vor reprezenta viitorul său nucleu generativ, constituit din poveştile *Trei iezi şi lupul*, *Uac-Uac*, *Zăbăluţă*, *Greieraşul cântăreţ* şi *Puiul de veveriţă*.

Cărţile de poveşti, spectacolul povestirii şi jocul erau darurile nelipsite ale autorului pentru toţi copiii:

„*15 august 1964*. Am cumpărat 10 volume din *Puiul de veveriţă*. Le voi duce copiilor din Bistra." (1987: 113).

„*Bistra, 12.IX.1967*. Spre seară am ieşit şi am găsit la cooperativă cărţi de copii. Le-am dus câteva fetiţelor lui Ionel.

– Eşti nenea nostru, au spus ele, tot ne aduci mereu…

Când stam la ei, după ce lucram toată ziua, seara ne jucam." (1984: 313).

„*Deda Bistra, 20.IX.1968*. Mă joc cu Rodica şi cu Felicia, le spun poveşti şi-mi spun şi ele. Când sunt grav, Rodica mă întreabă:

– Nene Ionule, eşti supărat?

– Nu sunt supărat…
– Atunci să ne jucăm…" (1988: 20).

Reeditarea cărţii în anul 1967 îi va prilejui autorului nu numai mărturia aceleiaşi bucurii generoase, ci şi intenţia reluării şi a dezvoltării acestei lucrări în ceea ce avea să devină volumul *Lumea poveştilor*:

„*Bucureşti, 9 X 1967.* Azi am fost la Editura Tineretului. Am semnat contractul pentru o nouă ediţie a poveştilor, ediţie pe care ei au tipărit-o fără să aflu. Aş mai fi schimbat câte ceva. Încă n-am văzut nici un exemplar. Au spus că-mi vor da şi mie 15 exemplare. (…) pentru un tiraj de 24.000 exemplare. Mă gândesc că 24.000 de copii vor citi cartea. E grozav. Ar fi bine să transcriu şi poveştile pe care le am schiţate." (1984, 383).

Peste ani, Ioana Vlasiu (2004) îşi va dezvălui regretul de a nu fi reuşit să facă înregistrări ale numeroaselor variante orale ale acestor poveşti, ca mărturii ale inepuizabilei verve creatoare a marelui povestitor: „Avea multă vervă, era un bun povestitor şi nu obosea să povestească, de fiecare dată cu nuanţe în plus, aceleaşi întâmplări. Era şi un fel de a-şi exersa şi pregăti poveştile pentru scris. Mă gândisem la un moment dat să-l înregistrez pe furiş, ca să nu se piardă spontaneitatea acelor momente. Era însă prea complicat şi nu am reuşit."

1972: *Lumea poveştilor* (Ilustraţii de Clelia Ottone şi Sorin Obreja. Bucureşti: Editura Ion Creangă)

Pregătirea şi apropiata apariţie a cărţii sunt consemnate în câteva note din *Monolog asimetric*, în care scriitorul mărturisea: „*4.VI.1972.* Mi s-a adus de la Editura Ion Creangă *Lumea poveştilor*, în machetă şi ozalid. Azi am făcut corecturi. Îmi pare rău că n-am avut timp s-o ilustrez eu." (1988: 286).

Când va aprecia, cu modestie, că *Lumea poveştilor* este o „carte care s-a făcut singură", autorul va relua, de fapt, numai în parte cuvintele lui Emil Cioran, care, în trecere prin nordul Franţei (la Dinard, în 1938), îi spunea: „De fapt, cărţile *bune* se scriu singure" (1970: 138, *s.n.*). *Lumea poveştilor* este, într-adevăr, una dintre acele rare cărţi de valoare care s-au scris parcă de la sine: „*10.VIII.1972.* Îmi vine în minte că trebuie să apară *Lumea poveştilor*, carte care s-a făcut singură, căreia nu i-am dat nicio atenţie. Depusă la tipografie de trei ani. Grozav ştiu să aştept." (1988: 326).

Fără-ndoială însă că notorietatea câştigată de poveştile sale în anii '60-'70 l-a bucurat pe autor, care făcea haz uneori de anecdotica frecventei sale identificări, în conştiinţa publicului, cu imaginea lupului din poveste. Scriitorul a şi evocat, de altfel, un asemenea episod, în care micile sale ascultătoare ocazionale din Bistra îl asaltau, în glumă, jucându-se cu bănuiala că el ar fi, de fapt, lupul din *Trei iezi şi lupul*: „Apoi m-am jucat cu fetiţele. Ziceau că sunt lupul din povestea mea, iar ele sunt iezii. Am simţit cum e când eşti bunic. Copiii acordă bătrânilor o tandreţe pe care nimeni nu le-o mai poate da." (1984, 340). O impresie similară regăsim în lirica *Vlăsiilor*: „Prea semeni a pământ/ Ai gura şi dinţii de lup/ miroşi a pădure." (*Vlăsie de lup*, 2004: 47).

Poveştile lui Ion Vlasiu îşi datorează perenitatea şi puterea de seducţie asupra cititorului nu numai valorii de sinteză a elementelor culturii populare prelucrate, ci şi unui farmec colocvial erudit, a cărui formulă aparte trebuie căutată în universul afinităţilor literare dezvăluite: „Scriitori de neuitat: Homer, Shakespeare, Dante, Tolstoi, Cervantes, Rabelais. Îmi plac şi fabuliştii: Esop, Şalom Alehem, Hasek, proza scurtă a lui Lu Sin, cronicarii români, neîntrecuţi. Pe Caragiale l-am şi jucat. Pe Creangă îl iubesc într-atât că am repetat o temă din poveştile lui: *Capra cu trei iezi* (*Trei iezi şi lupul*)." (1988: 326). În frumuseţea hibridă a textelor din *Lumea poveştilor* recunoaştem, prin urmare, acelaşi efect al interferenţei genurilor şi speciilor cultivate, precum şi al sincretismului lingvistic care caracterizează, în general, universul creaţiei literare a lui Ion Vlasiu.

1973: *Ghicitori, ghicitori, ghicitori* (Bucureşti: Editura Ion Creangă)

Complementară literaturii aforistice, literatura enigmatică pentru copii scrisă de Ion Vlasiu are aceeaşi forţă evocatoare a vârstei fericite a copilăriei în casa bunicilor din Ogra:

„Era acolo un pat atârnat de grindă, dinapoia vacilor, unde puteam să ne zbenguim cât ne ţineau puterile şi puteam vorbi tot ce ne trecea prin minte. Duceam iepurii în pat şi, jucându-ne cu ei, uitam să dormim. Ne spuneam ghicitori, râzând, de se auzea de pe drum. Ne auzeau şi vacile, dar ele mugeau cu îngăduinţă." (1979: 238-239).

Remarcabilele ilustraţii ale lui Burschi Gruder contribuie hotărâtor la dezlegarea ghicitorilor şi, în general, la comprehensiunea mesajului transmis. Ele au darul de a decomprima, prin accesibilizare, sensurile textuale şi de a le restitui astfel înţelegerii copiilor. Printr-o rară complementaritate, lectura textelor şi lectura imaginilor se susţin şi se valorizează reciproc.

1978: *Lumea poveştilor* (Ediţia a II-a. Ilustraţii de Clelia Ottone și Sorin Obreja. Bucureşti: Editura Ion Creangă)

Succesul primei ediţii a cărţii a determinat reeditarea acesteia, în 1978, într-o ediţie trilingvă (în limbile română, maghiară şi germană) care a echivalat în conştiinţa literară a timpului cu un important eveniment intercultural şi, astfel, cu o consacrare literară internaţională, favorizată de versiunile în limba maghiară (*Mese, mese, móka*. Fordította: Kerekes György. Clelia Ottone és Sorin Obreja rajzaival. Bukarest: Ion Creangă Könyvkiadó) şi în limba germană (*Welt der Märchen*. Deutsch von Lotte Roth. Illustrationen und Einbandgestaltung: Clelia Ottone und Sorin Obreja. Bukarest: Ion Creangă Verlag). În ordinea aceleiaşi recunoaşteri a valorii literare a poveştilor, mai reţinem şi apariţia în 1985 a celei de-a doua versiuni în limba germană a *Lumii poveştilor*, într-o nouă traducere şi ţinută grafică: *Welt der Märchen*. Übersetzung: Gudrun Hannert. Einband und Illustrationen von Angi Petrescu-Tipărescu. Bukarest: Ion Creangă Verlag.

Inedită este, în acest context, o „poveste a *Poveştilor*" lui Ion Vlasiu din versiunea cărţii în limba maghiară, o notă în care traducătorul Kerekes György rememorează un episod legat de darul de povestitor al scriitorului: „Adesea şi basmele au povestea lor. În primăvara anului 1978, am fost într-o scurtă călătorie la Bistra împreună cu Ion Vlasiu (…). Pe drum, venise vorba de marele povestitor al românilor, Petre Ispirescu, de basme, de ştiutorii de poveşti, maestrul mărturisind cât de mult îi plac poveştile. Odată – spunea – cu mulţi ani în urmă, şi-a petrecut vara în minunata staţiune montană Sinaia, împreună cu fetiţa sa. Prin ea s-a împrietenit repede cu toţi copiii din vecinătate, care îi cereau mereu să le spună noi şi noi poveşti. Ce putea să facă? Îşi vâra mâna în traista sa vărgată de amintiri, doldora de minunatele basme populare aduse chiar din casa părintească, şi începea apoi să le povestească rând pe rând copiilor. Dar nu le povestea aşa cum le auzise acasă de la bunica şi bunicul, ci recolorate, reformulate, adăugite sau prescurtate, dar mai cu seamă brodând în urzeala lor fire sclipitoare de spirit şi umor."

1984 (aprilie): *Copil fermecat* (Bucureşti: Editura Ion Creangă)

Romanul, o replică târzie – în contrapondere lirică – la *Copil schimbat* de Pavel Dan, este o versiune pentru copii, comprimată, a primei cărţi a romanului *Am plecat din sat* (*Satul uitat*) şi parţial a celei de-a doua (primele 14 capitole ale cărţii, care duc acţiunea până în 1922), în ordinea în care aceste capitole figurează în ediţia a treia a romanului *Am plecat din sat* (1979), care a fost ilustrată cu desenele autorului şi cu unele reproduceri ale sculpturilor acestuia. Titlurile unora dintre cele mai importante capitole (*Ca în poveste, Poveşti*, *Poveştile lui Valerie*, *Cărţi de poveşti*) evocă încă o dată dominanta tematică a lumii copilăriei şi a poveştilor, inspirat susţinute în planul lecturii imaginilor de desenele lui Octav Grigorescu, ilustratorul romanului *Copil fermecat*.

Printre nenumăratele evocări înduioşate ale „virtuţilor edenice" ale copilului din creaţia lui Ion Vlasiu, calda revărsare sentimentală din *Copil fermecat* este una singulară, iar

romanul ne apare, în întregul său, ca unul dintre cele mai emoţionante tablouri ale lumii copilăriei pierdute din literatura română şi universală modernă.

1984 (noiembrie): *Cartea de toate zilele unui an* (Cluj-Napoca: Editura Dacia) şi povestea altor poveşti: **„Poveştile din Ciortăş", „Poveştile din Bistra"**

Construită pe tiparul inedit al romanului unui an de viaţă şi de literatură „trăită" (*Bucureşti, 30 X 1966 – 29 X 1967*), a cărui formulă de „roman cotidian" fusese exersată anterior şi în formula experimentală a „jurnalului de o lună" (*Caietul XXII: 30 iulie-30 august 1964*, din *În spaţiu şi timp*, IV) şi chiar a jurnalului unei singure zile (*7 mai 1966*, din acelaşi volum), *Cartea de toate zilele unui an* dezvăluie şi proiectul altor două cicluri de poveşti. Este vorba de „Poveştile Bistrei şi Ciortăşului", pe care Ion Vlasiu intenţiona să le scrie, în descendenţa unor povestitori din aceeaşi familie spirituală cu aceia din satul natal de odinioară:

„Mă gândisem odată la o carte intitulată: «Poveştile din Ciortăş». Ciortăşul e un loc înconjurat de Mureş, sub munte, izolat de sat, cu arbori mari şi cu 4-5 căsuţe, plin de poveşti în care pulsează o viaţă primară, nu lipsită de adevăr şi frumuseţe." (…). Am fost prin Ciortăş. Numai când ajungi în Ciortăş simţi marea frumuseţe a Bistrei. E o noblеţe sublimă, o demnitate maiestuoasă. Aş vrea să pot descrie cândva locul, ar trebui. (…). Notez toate amănuntele astea, s-ar putea totuşi să scriu cândva despre Bistra – «Poveşti din Bistra»." (1984: 260, 263-264).

Cartea de toate zilele unui an a fost distinsă, în 1987, cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România.

Valoarea operei literare a lui Ion Vlasiu a fost definitiv recunoscută şi consfinţită la sfârşitul secolului trecut prin acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca (22 mai 1993). La evenimentul acordării acestui titlu, *Laudatio* a fost rostit de către istoricul şi criticul literar Mircea Zaciu, profesor la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. Emoţionantul discurs rostit de Ion Vlasiu cu prilejul acestui eveniment s-a intitulat în mod simbolic „*Un loc al dragostei şi prieteniei"*, cele două valori fundamentale prin care arta maestrului şi-a căutat dintotdeauna drumul spre oameni.

Bibliografie

Vlasiu, Ioana (2014). *Cum a ajuns tatăl meu să scrie poveşti?* Cuvânt înainte la: Vlasiu, Ion (2014). *Lumea poveştilor*. Ilustraţii de Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vlasiu, Ion (1967). *Puiul de veveriţă*. Bucureşti: Editura Tineretului.

Vlasiu, Ion (1970). *În spaţiu şi timp. Pagini de jurnal.* Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1971). *În spaţiu şi timp.* II. Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1973). *Ghicitori, ghicitori, ghicitori*. Bucureşti: Editura Ion Creangă.

Vlasiu, Ion (1973). *În spaţiu şi timp.* III. Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1979). *Am plecat din sat*. Ediţia a treia. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1984). *Cartea de toate zilele unui an.* Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1984). *Copil fermecat*. Bucureşti: Editura Ion Creangă.

Vlasiu, Ion (1985). *Succes moral*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1987). *În spaţiu şi timp.* IV. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1988). *Monolog asimetric*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1995). *Obraze şi măşti*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1999). *Casa de sub stejari*. Jurnal 1976-1977. Bucureşti: Editura Albatros.

Vlasiu, Ion (2004). *Vlăsiile şi alte poeme*. Tîrgu Mureş: Editura Ardealul.

Vlasiu, Ion (2014). *Lumea poveştilor*. Ilustraţii de Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vlasiu, Ion (2014a). *Mese, mese, móka*. Fordította: Kerekes György. Illusztrálta: Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vlasiu, Ion (2014b). *Welt der Märchen.* Deutsch von Lotte Roth. Illustrationen von Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

LANGUAGE AND ROMANIAN IDENTITY IN THE PRESS OF THE DIASPORA

Doina Butiurcă, Assoc. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: The theme of our research is the Romanian press in Diaspora. The media, so as the lectorates represents interfaces between language, culture, Romanian values and the cultural background of the adoptive countries. We stopped (selectively) to a few of the models that promote the Romanian language in the press of the European Union countries, Canada and the United States. The idea that develops our study on the coverage of a language / a culture in general is that the promotion / media occurs in many foreign languages, respecting several factors: 1.delimitation of the concepts of identity and culture; 2.the involvement of state`s institutions through viable politicies of cultural marketing; 3.the promotion of Romanian language, as an unitary and literary language, through the medium of foreign universities, of the press / media. Theoretical assertions in terms of which the theme is addressed both concern: a people's cultural values (explanatory value, the identity, cultural relativism, etc.). The most commonly used sense of culture in the diaspora media is spiritual or artistic achievement (given the language, literature, music, art, drama). In our view, this value is able to individualize, to promote Romanian identity in the cultural diversity of Europe, on the one hand, and realize bridges with other contexts / cultural backgrounds, on the other hand.

Keywords: Romanian, Latin fascination, Dacianism, traditional culture

I.Reviste româneşti în diaspora

Mass-media, asemenea lectoratelor reprezintă interfeţe între limba, cultura, valorile româneşti şi mediul cultural al ţărilor de adopţie. Ne-am oprit (selectiv) la câteva dintre modelele de promovare a limbii române în presa din ţările Uniunii Europene, Canada şi Statele Unite ale Americii.

Depăşind aserţiunile teoretice, care sunt publicaţiile ce întreţin identitatea limbii române, promovând formele de cultură, istoria, religia pe diferite continente, menţinând solidaritatea şi legătura cu matricea de spiritualitate şi istorie ?

In Canada: *Alternativa*, Toronto, publicaţie lunară de politică, cultură, ştiri şi publicitate, director Alexandru Tomescu (perioadă de apariţie, 2003-2013); *Atheneum*, revistă lunară de Cultură a românilor din Canada (perioadă de apariţie 2001-2013): *Faptu` Divers*, primul săptămânal românesc din Canada; *Observatorul*, revistă lunară, publicată în Toronto, director Puiu Dumitru Popescu (perioadă de apariţie, 2002-2013); *Pagini româneşti* apare la Montreal şi are ca director pe George Sava ; *Calea de lumină*, revistă lunară de Misiune Creştină (perioadă de apariţie, 2006-2012) ; *Zigzag român-canadian*, Quebec (2005-2013), director -Ionuţ Dupleac

În Statele Unite ale Americii: *Clipa*, revistă independentă de informaţie socio-politică şi cultură, editată săptămânal în Statele Unite ale Americii. Este cea mai veche revistă românească din Statele Unite în circulaţie. Are drept motto o maximă aparţinând lui Demostene : "Adevărul nu este întotdeauna acelaşi lucru cu propria-ţi părere" ; *Curentul Internaţional*, săptămânal independent de ştiri, analize şi opinii, director Ştefan Străjeri (SUA) ; *Romanian Times* (perioadă de apariţie, 2007-2013) cu rubricile : Cultură, Meditaţii creştine, Politică şi Mica Publicitate; *Meridianul Românesc* (Micro-Magazin pe teme de cultură, culte, actualităţi, comunitate etc); *New York Magazin*, ziar al comunităţii româneşti din New York ; *Viaţa Creştină*, revistă teologică trimestrială, bilingvă, a Bisericii Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Los Angeles, cu o apariţie constantă între anii 1992-2013.

Tribuna Românească este ziarul independent al românilor americani editat la Chicago, apare actualmente lunar, on –linea şi în formă tipărită. Prima ediţie a apărut în 2002.

În Spania: *Universul românesc* este o revistă fondată la Madrid, în 2006 etc ;

În Marea Britanie : *Români în UK* , publicaţie orientată, în special, spre relaţiile culturale bilaterale româno-engleze, spre instituţii şi comunitate. *British Medical Journal* este una dintre puţinele reviste de specialitate, editată sub egida Asociaţiei Medicale Britanice încă din 1837. Publicaţia şi-a câştigat o largă audienţă în lume, prin articolele de înalt nivel ştiinţific, din domeniul medical. Ediţia în limba română promovează din 1999 până în prezent, oferta de informaţie din medicină, prin perspectiva internaţională şi prin varietatea problematicii abordate (în rubrici ca : *Editoriale, Ştiri, Cercetare, Sinteze clinice, Practica medicală*).

În Franţa : *Asymetria* subintitulată *Revistă românească de cultură, critică şi imaginaţie,* cu apariţii lunare din 2006 ;

În Germania: *Curierul Conservator* este o publicaţie creştină românească on-linea ;

Revista AGERO Stuttgard este un magazin cultural şi de informaţie.Revista este găzduită în paginile de internet, din 2004.

În Ungaria, apare *Foaia românească*, săptămânal al românilor din Ungaria.

În Austria, *RumKirche*, este foaia de comunicări a Bisericii Ortodoxe Române, având o apariţie constantă la Viena, din martie 1993.Articolele publicate sunt în limbile română şi germană (pentru cititorii austrieci).Din 2009, anul înfiinţării Centrului cultural-religios "Dumitru Stăniloae" din Viena, aceasta publicaţie a introdus rubrica Cerc ,,Dumitru Stăniloaie"

În Israel: a fost creat un portal web *ISRO-PRESS,* la sfarsitul anului 2007 cu ajutorul firmei Alpas Solutions din Canada, care colaborează de multă vreme cu agenţia israeliană de presă. Un alt portal web *România –Israel*, îşi propune să devină puntea de legatură şi cunoaştere a românilor din România, a vorbitorilor de română din Israel, dar şi ,,a românilor de pretutindeni". Scopul mărturisit este posibilitatea de a interacţiona, de a împărtăşi impresii, gânduri, experienţe între cele două comunităţi, atât de diferite. Cotidianul *Viaţa noastră* este una dintre publicaţiile israeliene în limba română.

În Belgia *: Rombel*, subintitulată *Români în Belgia* reprezintă identitatea celei mai mari comunităţi virtuale independente a românilor din Belgia, creată în 2002, având drept scop declarat, ,,informarea şi liberul schimb de informaţii", promovarea ,,imaginii României şi a românilor în Belgia şi în lume" (Rombel, *Despre noi*).Promovarea culturii şi a spiritualităţii româneşti în Belgia se realizează prin numeroase alte mijloace media, dintre care: Transmisii TV live (în direct sunt transmise activităţi culturale, evenimente religioase din Biserica ,,Sf. Nicolae "din Bruxelles - o premieră absolută în diaspora românească), Programe TV româneşti on-linea etc. Tot o premieră a diasporei româneşti de pe bătrânul continent este publicarea (în versiune tipărită şi on-linea), a volumului ,,Ghidul Românului în Belgia »

II. Politici de promovare a identităţii culturii române în revistele din diaspora

II. 1.Realităţi sud-est europene şi deschidere spre universal

Concomitent cu utilizarea – în politica internaţională- a conceptelor de *Uniune Europeană, globalizare, integrare* etc se produce în presa românească o modificare de metodă, de discurs, de mentalitate, sub două aspecte.

Amprenta istorico-geografică şi culturală rămâne, fără îndoială, un factor definitoriu în formarea personalităţii umane şi în promovarea identitară a unui popor. Aprofundând subiectele abordate în paginile revistelor din diaspora nu putem trece neobservat faptul că

acest factor epigenetic rămâne ,,invarianta » tipic românească, în variantele diferitelor medii socio-culturale şi istorice ale lumii. Dintre numeroasele informaţii despre pământul natal şi istoria acestuia, conştiinţa elimină în exil, tot ceea ce este individual, menţinând doar generalul, esenţa. Privite din perspectiva acestei ,,constante », revistele româneşti din diaspora franceză, canadiană şi americană au ca centru de interes, caracteristicile fundamentale ale individualităţii noastre. Studiile sunt organizate după acelaşi tipar general de promovare. Există rubrici permanente sau cvasi-permanente pentru problemele privind Pontul Euxin şi istoria românilor (*Alternativa*, Canada), Dacia Felix şi substratul traco-dac (*Clipa*, SUA), latinitatea, individualitatea limbii române în contextul romanităţii Occidentale etc.

Cel de-al doilea aspect priveşte modificările de metodă, privind raportul dintre dimensiunea locală, sud-est europeană şi dimensiunea universală a subiectelor abordate. Semnatarii articolelor nu se limitează pur şi simplu la relatarea evenimentelor socio-culturale ale României actuale. Axa de valori cunoaşte extensii ale culturii/istoriei naţionale spre cultura/istoria universală, evitând astfel marginalizarea imaginii României în raport cu Occidentul. Majoritatea publicaţiilor realizează conexiuni între concepte, personalităţi de excepţie şi/sau evenimente est-europene şi relevanţa acestora la nivel universal. Iată câteva exemple : *Blogul ideologic* semnat de Titus Filipaş în revista *Asymetria* (Paris) este un model elevat de a face ideologie, de a medita pe teme de scolastică, antropologie, mitologie, limbă. Metodologic, autorul îşi propune o serie de deziderate pe care le abordează prin prisma unor concepte cu valoare universală. *Paidea, educaţia* este unul dintre aceste concepte (Discursul despre educaţie al lui Talleyrand-Périgord şi o reacţie a feminismului englezesc (Asymetria, 2013), Discurs despre educaţie (Asymetria, 2013),, Substanţă şi prezenţă în paidea grecească (Asymetria, 2013) ; *,,bun », ,,bun în sine »* este un alt concept (Bunul în sine, 2013).Logosul, statutul limbii române, în special, în contextul limbilor indo-europene este tema preferată, mai cu seamă, în polemica protocronistă despre grecizarea şi/sau italienizarea limbajului românesc, din secolele trecute// despre gramatica descriptivă şi gramatica generativă (Dificultăţi Prima Facie, 2013;Gramatica generativă).

Din sfera ştiinţei şi a tehnicii, publicaţiile canadiene şi americane (*Alternativa, Observatorul* din Toronto) consemnează informaţii referitoare la relevanţa ştiinţifică a unor personalităţi, fie prin acordarea trofeului de excelenţă (în 2012, prof.univ dr. Marioara Godeanu, cercetătoare şi inovatoare, primeşte acest trofeu în România), fie prin includerea acestora în Enciclopediile naţionale. E cazul Smarandei Brăescu inclusă în paginile *Enciclopediei personalitãtilor din România* (coord. George Marcu, cuvânt înainte acad. Marius Sala, lucrare publicată de Editura Meronia, Bucuresti, 2012). Ceea ce au în comun – oamenii de ştiinţă şi de cultură români, evocaţi în revistele din diaspora este spiritul inovator, de avangardă (Gheorghe Lazăr, fondatorul învăţământului în limba română, Spiru Haret, reformator al învăţământului românesc), deschiderea spre valorile universale (Eugen Bădărău, fondatorul şcolii româneşti de fizica plasmei, Elie Carafoli, părintele avioanelor IAR, Henri Coandă, inventatorul avionului cu reacţie, Gogu Constantinescu, creatorul teoriei sonicităţii şi exponent al României în Anglia). Pentru semnatarii rubricilor consacrate fenomenului ştiinţific românesc, timpul este un prezent continuu, pulsând de semnificaţie numai prin valoarea umană şi intelectuală. În cadrul rubricii *Aniversări şi personalităţi*, revista *Observatorul* din Toronto pare să elimine nota locală şi chiar graniţele dintre ştiinţă, politică, limbă, arte. Stau sub acelaşi semn egalizator al MEMORIEI VALORILOR, personalităţi de prim rang ale literaturii române şi canadiene (Mihai Eminescu, Grigore Vieru ,, poetul luptător unionist, care ne-a lăsat o mostenire, ce trebuie păstrată. » - nota Ion Anton Datcu, Hellen Keller Observatorul, 2013), oameni politici din România şi Anglia (Margaret Thatcher, I.C. Brătianu), artişti (Dan Grigore), muzicieni (Dorin Teodorescu,,Voivodul Operetei », Maria Slătinaru Nistor), oameni de teatru (Tamara

Buciuceanu-Botez, George Constantin), istorici (Gheorge Buzatu). Această modificare de perspectivă a memoriei valorilor este de mare interes, dat fiind faptul că vizează o parte dintre acele personalităţi ale istoriei/ culturii româneşti, care – departe de a fi marginale- apaţin Europei/lumii întregi.

Ineditul informaţiilor cuprinse în *eseuri*, relevanţa unui subiect nou în istoria gândirii europene, ca şi ingeniozitatea raţionamentului eseistic recomandă circuitului universal multe dintre eseurile presei româneşti din diaspora. Ne vom opri la câteva exemple : eseurile consacrate artelor, în general – în revista *Universul Românesc* (Madrid) sunt situate în sfera istoriei ideilor, a dezvoltării modelelor intelectuale europene. Eseurile pe tema suprarealismului, a poeziei româneşti receptate în Spania – scrise în limbile română şi spaniolă - menţin viu interesul pentru cultura românească, prin studiile lui Gabriel Parlea, Carlos Fernández de Pablo (*Del surrealismo rumano al parisino o viceversa*), Liliana Petcu (*Nichita Stanescu – El mago del lenguaje en la Metapoesia)* etc. Un eseu pe tema „Festivalului de Dans American »semnat de Vavila Popovici nu se rezumă la o descriere banală a evenimentului cultural. Dansul american este prilej de a face conexiuni cu etimologii din aramaică („Cuvântul *Mana* este tradus în aramaică drept navă de lumină »), cu elemente de psihologie abisală şi mitologie paleo-orientală (Babilon, Egipt, Israel), cu filozofia orientală („Lupta contrariilor, între Yin şi Yang, atracţia dintre ele, echilibrul perfect obţinut, iată semnificaţia acestui dans! Yin fiind reprezentat prin elementul feminin asociat nopţii, apei şi pământului, Yang reprezentând elementul masculin asociat luminozităţii, focului şi vântului - exprimarea forţei cereşti ».).Prin schimbarea strategiei auctoriale, a accentului, eseul de factură existenţialistă (Ştefan Lucian Mureşnu, Spiritul *continuă existenţa nefiindă a omului viu*), de filozofie socială aduce modificări de nuanţă, prin apelul permanent la izvoarele fiinţei, ale faptului social, prin semnificaţia universală.

II. 2.Rolul dialogului intercultural în promovarea identităţii româneşti

Domeniul istoriei are grade diferite de reprezentare, de la o publicaţie la alta; există atitudini variate de promovare a imaginii României, de la un autor la altul, de la o perioadă istorică la alta. Numeroase pagini de istorie, ocultate nu fără interes, in perioada totalitarismului sunt scoase la lumină din raţiuni multiple: relevanţa unor tratate care au modificat imaginea geopolitică a Europei actuale, reabilitarea imaginii Coroanei României în Europa etc.

Unele publicaţii au rubrici permanente, consacrate „istoriei ascunse » a lumii (*Istorie ascunsă*, în *Curentul Internaţional*, SUA), care generează dialoguri interculturale de mare interes : operaţiunile de sabotaj în relaţiile diplomatice dintre ţările blocului comunist (Silvia Jinga, *România între Rusia şi Ungaria*, *Curentul internaţional,* 2013), „omorurile ritualice » de odinioară (Ion Coja, *Minţi, Oişte !Minţi întruna !*...în *Curentul internaţional* 2013), manipulările din istoria ţărilor sud-est europene, din România, în special, ale căror consecinţe s-au resimţit în Europa (Ioan Ispas, Generalul Rădescu - *De la manipularea de atunci la una din zilele nostre*), tragedia românească de la Cotul Donului, unde au căzut în bătălia din 1942, peste 150.000 români (Vasile Şoimaru, Chişinău, 2012, în *Curentul internaţional*), români americani la serbările Marii Uniri din 1929 (Ştefan Străjeri), abuzuri juridice de mai bine un veac, în Transilvania (Nicolae Balint, 2012, Curentul Internaţional). În presa românească din Canada şi SUA s-a scris mult PRO şi CONTRA despre ex-regele României (Relaţiile dintre Regele Mihai şi Mareşalul Ion Antonescu, autor Ioan Ispas) etc.

Toate acestea sunt evenimente, realităţi ascunse ale diplomaţiei româneşti al căror interes nu este unul limitativ, ci situat în contextul european.

Prin recenzii, traduceri, volumele aparţinând autorilor străini, pe tema istoriei Europei (Larry Watts, *With Friends like These*, 2010 etc) sunt bine promovate în România, în timp ce studiile aparţinând unor personalităţi obscurizate de destinul istoric (Aurel Cioran, fratele mezin al gânditorului Emil Cioran), semnate de intelectuali de aleasă cultură din România (Ion Coja, vol. *Marele Manipulator*, Editura Naţiunea, Bucureşti) sunt promovate în Canada, Statele Unite etc Abaterea mass-media postrevoluţionară de la problemele culturii româneşti ia forme incisive în presa de pe continentul american.

Deformarea adevărului istoric a devenit o sursă de polemică acerbă, manifestată printr-un discurs intracultural şi / sau intercultural de mare deschidere europeană şi probitate ştiinţifică. Rămân prin densitatea culturii lor, partizani ai adevărului istoric, personalităţi de elită din România, Republica Moldova, Canada, Statele Unite: Acad. Nicolae Dabija, Chişinău ,,Ilie Bratu-un porc cu aripi de înger » ; pof.univ.dr. Ioan Coja, Bucureşti ,,Urmaşii Romei »(2011); etc. Memoria perioadei totalitariste ocupă sute de pagini în aceste publicaţii (,,Cu Ştefan Andrei despre comunismul româmesc », Silvia Jinga, Mihigan, SUA, în *Curenul Internaţional*, 2013).

Discursul jurnalistic este bine adaptat dialogului intercultural, mai cu seamă, în problemele legate de mistificarea etnogenezei poporului român şi a originii/ locului de formare a limbii. Unul dintre exemple este reprezentat de generalizările la nivel naţional, privind rolul grupelor de sânge în determinarea genetică a românilor, pe care Neagu Djuvara le realizează, fără argumente solide. Replica prof. univ dr. Ion Coja nu întârzie :,, ..faptul că nu există decât vreo patru-cinci grupe de sânge pentru câteva sute de popoare descurajează orice încercare de a pune vreo bază pe asemenea argumente. Între timp însă a apărut cercetarea genetică, cu rezultate extrem de sigure. Acolo ar trebui să meargă dl Djuvara ca să afle cât este de corcit neamul românesc. Îi recomand cercetările făcute de antropologii de la Iași, recente, potrivit cărora genomul european este foarte curat păstrat în spațiul românesc, iar acest spațiu se dovedește a fi un punct de plecare, o vatră străbună pentru multe populații europene care de aici au plecat, au roit în lume, atât spre Vest, cât și spre Est.» (în Ion Coja, Neagu Djuvara şi românii, *Curentul Internaţional,* 2011).

Accente critice la adresa fenomenului de aculturaţie din mass-media regăsim în articole ca ,,Fratele risipitor şi destinul unor români de elită », semnat de Ştefan Strajer :,, Impresia pe care mi-o lasă peisajul României postrevoluționare este că marginalizează în ritm galopant cultura în numele „ratingului”, vânat cu orice preț și fără teama că tocmai astfel se face vinovat de deformarea gustului pentru frumos la tinerele generații. Minimalizarea culturii, care dispare tot mai evident de pe ecranele televizorului în favoarea scandalurilor mondene şi politice, are în mod inevitabil ca efect şi ignorarea unor personalități, pe care timpul le cuprinde în malaxorul lui neiertător. De aceea, se cuvine salutat orice efort de a aduce în lumina literei de tipar a unor oameni exemplari pentru un domeniu sau altul al vieții noastre naționale. » (Ştefan Strajer, în *Curentul Internaţional*, 2013).

Considerăm în concluzie, că punerea în valoare a numeroase segmente necunoscute din istoria relaţiilor diplomatice, politice ale României cu celelalte state ale Europei este oportună promovării exegetice a istoriei/ culturii româneşti. Sunt diferenţele care definesc propria identitate.

BIBLIOGRAFIA

Eliade, Pompiliu, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România.Originile.* Colocviul ,,Ideea europeană”Bucureşti, Fundaţia Concept&Editura Humanitas,Bucureşti, 2000.

Marcu, A., *Romanticii italieni şi români*, Bucureşti, 1924.

Sala Marius, *Limbi în contact*, Editura Enciclopedică, Bucureşti,1997.

Sala, Marius; Vintilă-Rădulescu, Ioana. *La langue roumaine face a l'intégration européenne*. In: *Academica*, 2003, 13, nr. 19, p.12-15.

Tagliavini,Carlos, *Un framento di storia della lingua rumena nel secolo XIX. L`italianismo di Ion Heliade Rădulescu*, Europa Orientale,1926 etc

Troc,Gabriel, *Curs de antropologie culturală*, Centrul de Formare Continuă şi Învăţământ la Distanţă, UBB, 2008.

Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Sociolingvistică şi globalizare*, Editura Oscar Print, Bucureşti,2002.

SURSE

Cheţan, Octavian, Sommer, Radu (coord.)*Dicţionar de filozofie*, Editura Politică, Bucureşti, 1978.

Enciclopedia personalitătilor din România, coord. George Marcu, cuvânt înainte acad. Marius Sala, Editura Meronia, Bucuresti, 2012.

Genium- Presa din Diaspora- Genium .ro

INCURSION INTO THE GASTRONOMY LEXIS

Simona Constantinovici, Associate Prof, PhD, University of the West, Timișoara

Abstract: An integrative vision of the gastronomy phenomenon cannot exclude the linguist. We will show in this paper which is the etymologic and semantic arsenal of culinary terminology. In this respect, we chose some examples from Romanian literature, which demonstrate that writers have a good knowledge of the local cuisine, can skillfully cook and know how to "philosophize" on the food. The art of cooking, or the ability to appreciate the quality and taste of foods, becomes thus a true story. It involves two major poles, the one who prepares the food (the cook) and the one who enjoys the food (the diner). It's a similar relationship to that between writer and reader, a highly "developed" and complicated one, depending on many rules and teachings.

Keywords: lexis, gastronomy, etymology, taste, art, culture.

Argument

În secolul XXI, o viziune totalizantă, care tinde spre exhaustivitate, asupra fenomenului gastronomiei nu-l poate exclude pe lingvist. Fiecare tip de mâncare, simplă sau sofisticată, dulce sau amară, trimite la o anumită cultură, la mentalități felurite, la popoare distincte, răspândite pe întreg globul pământesc. Cel mai neînsemnat fel de mâncare trimite, în cele din urmă, spre un anumit lexic, interoghează, din unghiuri diferite, sistemul lingvistic la care se raportează. Nici nu ne gândim, când gătim, la numărul imens de conexiuni culturale pe care le putem face doar prin simpla alăturare pe platou a unor legume sau fructe, a unor cărnuri ori salate. Apoi – se știe – bucatele trec prin cavitatea bucală, la fel ca vocabulele. La fel, ne bucură sau ne amărăsc și unele și altele. O conexiune hazardată, dar, totuși, reală se produce în ambele dimensiuni ale cunoașterii.

Domenii precum istoria, sociologia și antropologia au furnizat, de-a lungul timpului, o serie de păreri, atitudini, articole, studii ori cărți importante, apărute peste tot în lume și devenite adevărate repere în literatura de specialitate. Lingvistica (analiza discursului, lingvistica textuală, semantica, stilistica, sociolingvistica etc.), însă, a început să se raporteze la spațiul ofertant, extrem de amplu, al gastronomiei cu mult mai târziu și destul de firav. Vinul, băutura zeilor, este printre puținele elemente ale gastronomiei care dispune, la ora actuală, de dicționare și de enciclopedii specializate, dar trebuie să observăm că el funcționează ca o excepție în acest imens și tentacular peisaj. De la feluritele rețete, meniuri ori restaurante cu specific aparte, bine delimitat, până la etichetele produselor comercializate, de la ghiduri de tot felul până la viziunile antinomice ale unor nutriționiști se construiește actualmente aria semantică a unui discurs complex. De fapt, e vorba de o întrepătrundere a unor limbaje și stiluri ori substiluri diferite, de întreţeserea unor tipuri de discurs aflate în zone de interes evident divergente (științific, comercial, publicitar, medical, turistic etc.). Toate straturile sau palierele limbii (lexical, semantic, frazeologic, morfologic, sintactic etc.) pot fi interogate, atunci când deschidem subiectul sau "cutia" gastronomiei, cu real folos pentru cercetarea de tip lingvistic.

Bucătăria a devenit, în ultimele două decenii, un subiect de discuție important în societatea românească. Prin imitarea unor modele străine, mai cu seamă a revistelor și a emisiunilor franțuzești sau italienești, românii au început să pună mare preț pe tot ceea ce are tangență cu bucatele și prepararea acestora. Emisiunea televizată *Master chef*, care adună persoane din toate colțurile țării, aflate într-o competiție acerbă, fără frontiere, a devenit un

loc aproape comun în mentalul colectiv. Impresia ar fi că oricine își pune un șorț în față e capabil să gătească precum un bucătar trecut prin restaurantele clasate în ghidul Michelin.

Termenul neologic *gastronomie* (sau sinonimul său mai vechi, *bucătărie*) este un substantiv de genul feminin, deși, dacă vom privi cu atenție în laboratorul din spatele ușilor glisante, atunci prezența bărbaților e permisă, chiar necesară. Ne-o dovedesc, în secolul XXI, faimosul britanic Jamie Oliver și, dacă extindem discuția, în spațiul autohton, poetul de la portul Cetate, Mircea Dinescu. Literatura, cultura, în general, ne demonstrează că autorii rafinați sunt buni cunoscători într-ale bucătăriei. Fie, ei înșiși, cu multă pricepere, gătesc, fie știu să ”filozofeze” pe marginea bucatelor (a se vedea, în spațiul autohton de cultură, Calistrat Hogaș, Mihail Kogălniceanu, Costache Ngreuzzi, George Călinescu, Mihail Sadoveanu, Păstorel Teodoreanu, Neagu Djuvara, Andrei Pleșu, Horia Roman-Patapievici și mulți alții).

Inteligență și plăcere în gătirea sau în savurarea bucatelor

La întrebarea dacă, în bucătărie, este nevoie de creativitate, de imaginație, Horia Roman Patapievici răspunde tranșant: ”Este nevoie de inteligență. Toți oamenii care fac mâncăruri savuroase sunt foarte inteligenți. Au spirit de finețe. În bucătărie, spiritul de finețe este cel care contează. Cine intră cu spirit de geometrie face cantină. În lume sunt foarte multe tipuri de inteligență, iar a găti bine este unul dintre cele mai importante.” [1]

”Masa trebuie să ne bucure ochiul înainte de-a ne bucura stomacul.” Am auzit de multe ori acest ”refren” și cred că fiecare gospodină a încercat, cel puțin atunci când avea oaspeți, să țină seama de tâlcul acestor vorbe. Ceremonialul gătirii bucatelor se împletește cu ceremonialul aranjării lor pe masa festivă și, ulterior, cu ritualul consumării produselor. Există, mai cu seamă la mesele cu pretenții, o nevoie de a discuta despre un produs alimentar aflat pe masă. Înainte de a-l încerca – să zicem că e vorba despre ceva necunoscut, testat pentru prima dată – sau în timp ce se devorează produsul, se iscă întrebări, reflecții, acute mirări. Asta înseamnă că acel produs devine, pe neașteptate, obiect de studiu, declanșator de curiozitate. De la modul cum arată, la prezentarea lui pe farfurie, de la gust și miros la culoare și consistență, totul poate genera un soi de angajare fervență într-o discuție cu multe capcane, dar și cu multe momente de destindere. Destindere ar trebui să fie cuvântul dominant atunci când vorbim de plăcerea de a mânca în familie. Ritualul de duminică sau cel instituit în timpul sărbătorilor, când ne reunim cu toții la masă, păstrarea unei atmosfere calde, de echilibrare a ființei, își au originea într-o nevoie a noastră ancestrală de-a ne întoarce la lucrurile simple, la acel lucruri care contează cu adevărat. Când cineva spune: *”Așa ceva am mâncat anul trecut, la Monte Carlo, într-un restaurant brazilian.”*, vom avea, din start, cel puțin trei ramificații semantice ale acelui tip de mâncare. Raportarea se face pe calea unor comparații succesive. Sunt trei culturi care se întâlnesc și, probabil, consună în perimetrul unei singure fraze: franceză, braziliană și românească, dacă acceptăm că cel despre care se vorbește e un turist român. Cultura gătitului și cultura savurării unor feluri de mâncare, a împărtășirii unor senzații și stări construiește un eșafodaj imbatabil al gastronomiei universale.

Andrei Pleșu pare a fi, la noi, un plezirist de elită, un fin degustător al bucătăriei românești și străine. Iată ce spune acest intelectual român într-un articol din revista ”Dilema veche”: „Vreau să fiu un sărac plezirist. Dacă nu-mi puteți da Chateaubriand ieftin, dați-mi o porție bună de clătite cu spanac sau de urzici cu mămăligă. Dacă nu-mi puteți da, la un preț omenesc, nectar de mango, dați-mi bragă!” [2]

Rafinatul om de cultură Andrei Pleșu nu putea trece, așadar, imun, în timp ce făcea o întreagă pledoarie pentru o băutură uitată de români, *braga*, pe lângă un astfel de cuvânt, *plezirist*, cu vădit iz caragialian, derivat din fr. *plaisir* (M), cu sufixul productiv *-ist.*

Substantivul românesc provine, după cum aflăm din dicționare, din fr. *plaisir* (< vb. *plaire* < lat. *placo, -ere*). *Plezir, -uri* e, așadar, un franţuzism al cărui semantism depăşeşte cu mult, în zilele noastre, ideea de plăcere. [3] Pe cale de consecinţă, *pleziristul* e cel care gustă plăcerea, cel care se bucură de viaţă. Sub toate formele ei, contextual cu trimitere la gastronomie. Construit în acelaşi mod ca *bonjurist*, tot de la un cuvânt de origine franceză (*bonjur* < fr. *bonjour*), *plezirist* s-a mulţumit cu un loc mult mai modest în lexicul românesc. Bonjurişti se numeau, după 1830-1840, după cum bine se ştie, tinerii români progresişti care studiaseră în Franţa. Prin analogie, am putea spune că pleziristul e un gurmand progresist care e posibil să fi studiat în Franța, timp în care și-a desăvârșit, prin multiple degustări, arta de a descifra tainele unei bucătării adevărate.

Arsenalul etimologic. Privire (pre)scurtată

O masă riguroasă, cu tot tacâmul, ca la carte, cuprinde mai multe etape sau timpi obligatorii, peste care nu se poate trece fără a aduce reale prejudicii ansamblului culinar. Pe poziția primă se va afla întotdeauna *antreul*, adică acel fel de mâncare sortit a deschide apetitul meseanului. *Antréu, antreuri,* s.n. < fr. *entrée* (F) înseamnă ”prima încăpere (de mici dimenisuni) a unei locuințe, în care se intră venind de afară; vestibul”. [4] Remarcăm neconsemnarea lui, cu sensul din gastronomie, în *Dicționarul explicativ al limbii române*. Este preambulul unei mese, partea introductivă, care se presupune că trebuie să deschidă apetitul, să îmbie, să ademenească. Ca un sinonim al antreului funcționează, în limba română actuală, *aperitív* (*aperitive,* s.n. < fr. *apéritif,* lat. *aperitivus*). *Voulez-vous un apéro?* spun francezii, trunchierea cuvântului (*apéro* de la *apéritif*), în vorbirea populară, fiind evidentă. La francezi, ele, aperitivele, chiar sunt lucruri mărunte, de ațâțat papilele gustative. La noi, au devenit, uneori, ca felul de mâncare principal, spre deosebire de spațiul gastronomic francez unde acestea își păstrează cu sfințenie rolul de ațâțare, de provocare a papilelor gustative. Observăm că terminologia este împrumutată preponderent din franceză. Așadar, sensul de bază cu care e folosit *aperitiv* este ”gustare care se ia înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare)”. Sensul secund este ”băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare)”. [5] Un alt sinonim ar fi *gustáre, gustări,* s.f. < *gusta* < lat. *gusto, -are*, adică ”mâncare (rece, luată în fugă, în cantitate mică, între mesele obișnuite)”. Avem, după cum se poate remarca, o triadă sinonimică nominală: *antreuri – aperitive – gustări*. Lor li se adaugă un turcism, mai puțin folosit azi: *mezelíc, mezelicuri,* s.n. < tc. *mezelik*, cu varianta fonetică *mezelic* și cu sensul de ”gustare frugală”, mai apropiat, ca semnificație, de aperitivul franțuzesc.

Tot la categoria antreurilor includem, noi, românii, salata de vinete, însoțită de roșii, de ceapă verde, de brânză autohtonă și, în unele cazuri, de măsline. Francezii numesc *salata de vinete,* cu o expresie care atrage curiozitatea gurmanzilor, *caviar d'aubergines*. *Caviar*, probabil, cu referire la finețea salatei, la textura ei, și la modul în care se gătesc cele două tipuri de salată: *salata de vinete* și *salata de icre* (sau de caviar). Ambele se gătesc cu mult ulei. Finețea lor provine din optima adecvare a uleiului la conținutul de vinete sau de icre. Gustul, de asemenea, va fi desăvârșit, în ambele cazuri, prin adăugarea cepei, a cărei aromă puternică va face față cu brio componentei de bază. În cazul salatei de icre, și lămâia poposește în același bol, al amestecurilor fine și misterioase. Francofon până-n măduva oaselor, istoricul Neagu Djuvara are o rețetă numai a sa pentru salata de vinete. Este exemplul cel mai concludent că personalitățile culturii române trăiesc ancorate în realitate. *Caviar d'aubergines à la Djuvara*. În cartea *Amintiri din pribegie* povestește cum se prepară cu succes o astfel de salată.

După *antreu*, românii au obiceiul să savureze o supă sau o ciorbă bine condimentată, în funcție de raportarea la un anumit anotimp, în funcție de regiune sau de sărbătoare.

Româna a împrumutat cuvântul (*súpă*, *supe*, s.f. < fr. *soupe*) din franceză, dar trebuie să spunem că francezii nu-s specializați în arta confecționării supelor. Nu au diversitatea supelor din Balcani (Orient). La ei, vom întâlni *soupe à l'oignon*, *soupe aux croûtons*, *crème de tomates, crème de carottes* etc. Supa e, cum s-ar spune, la francezi, Cenușăreasa mesei. Servită mai cu seamă la sfârșitul regalului culinar, în perioada rece a anului, supa poate avea și rol de scoatere din mahmureală, după noaptea de Revelion, spre exemplu. *Ciórbă*, *ciorbe*, s.f. < tc. *çorba*, sinonimul lui *supă*, a dezvoltat și frazeologisme în limba română. Amintim, în acest sens, doar câteva expresii: *a se amesteca în ciorba cuiva*; *a pune (a băga) pe toți într-o ciorbă*.

Urmează, după supă sau ciorbă, servirea, în mod obișnuit, a felului principal care, de obicei, are ca piesă de bază o friptură (*friptúră*, *fripturi*, s.f. < lat. **frictura* < lat. *frigere*). De la acest cuvânt, în timp, s-au dezvoltat și semantisme negative, prin procedeul derivării: *fripturică*, *fripturism*, *fripturist*, *-işti* (familiare). Friptura poate fi preparată din mai multe tipuri de *cárne* (< lat. *caro*, *carnis*). Din *pește* (< lat. *piscis*), din *porc* (< lat. *porcus*), din *vítă* (< lat. *vita* ”viață”), din *miel* (< lat. *agnellus*).

Din multitudinea modalităților în care o carne ar putea fi gătită amintim *rasolul* și *saramura*. *Rasólul* (*rasoluri* < bg. *raszol*, scr. *rasola*, rus. *rassol*) se găteşte pe bază de carne (de vită sau de pește), prin fierbere în apă sărată, cu diferite ingrediente. *Saramúră*, *saramuri* e un cuvânt împrumutat din ngr. *salamúra* și poate funcționa ca sinonim parțial al lui *rasol*.

Obținerea unui tip de carne mai fraged se produce prin așa-zisa fezandare a cărnii. *Fezandá*(t) < fr. *faisender* înseamnă ”a căpăta (carnea vânată) frăgezime și un anumit gust în urma fezandării”. [6]

O altă specialitate specifică Orientului e carnea sau leguma umplută (cu ceva anume). Cine nu a auzit și nu a savurat *rață* sau *gâscă umplută*, *vinete* ori *dovlecei umpluți*, cu specificarea sau nu a categoriei de produse intrate în componența umpluturii sau a farsei.

Dacă deschidem o carte de bucate de secol XXI, vom observa, de asemenea, că lexicul acesteia e variat și îmbogățit cu vocabule din italiană. Italienii au deschis, după 1989, restaurante peste tot în România, pizzeriile lor atrăgând clienți dintre cei mai pretențioși.

Friptura frugală à la Sadoveanu

Cel mai vrednic consemnator al deliciilor culinare pare a fi, în peisajul literaturii române, Mihail Sadoveanu. Aproape că nu există scriere de-a sa în care să nu vorbească, în treacăt sau detaliat, cu o ușurință extraordinară, decele mai multe ori, ca un adevărat bucătar, despre *mămăliguță, ulcioraşul cu vin, sărmăluțe, fripturi* (de pește sau din alte cărnuri alese). Preferința pentru utilizarea formelor lexicale diminutivale este evidentă și-n acest domeniu, al gastronomiei. Bucatele sunt, adesea, gătite și mâncate în natură, fără ceremonial, după un ritual cât se poate de simplu, strămoșesc. Iată un fragment din *Nopțile de sânziene*, care ne demonstrează arta inegalabilă de a surpinde acel moment în care hrana gătită devine punct forte într-o narație:

”Mavrocosti se amuză privind cum se găteşte în câteva clipe acea friptură frugală de pește ori de șarpe. Leca avea o dibăcie deosebită să zvârlă pe jaratic țiparii. Cum nu se m ai zvârcoleau, îi întorcea cu stânga. Apoi îi lua într-o țăpușă subțire, îi presura cu sare și iar îi lăsa pe foc, ca să-și capete gustul lor cel adevărat.

–Eu văd, măria ta, zise Leca, că ești doritor să guști. Nu te sfii și încearcă. E lucru bun la asemenea vreme. Părintele măriei tale venea și el uneori aici și mânca friptură de aceasta, pe care tătuca știa s-o pregătească mai bine decât mine.

Mavrocosti primi pe-o frunză de hrean un peștișor subțire și lung cu carne albă și fină și c-un ușor iz de mâl. Era bun și mai pofti unul.” [7]

Oaia – aliment controversat

Horia Roman Patapievici, directorul revistei ”Idei în dialog” și fostul președinte al Institutului Cultural Român, se consideră un ”gurmand diletant” și se recomandă, într-un interviu publicat de o revistă românească de cultură gastronomică, drept scriitor, nicidecum filosof. El mărturisește că, atunci când are timp, îi place să se dedea contemplației culinare. ”Cu ce ar rivaliza? Cu o oră de agitație. Altfel spus, cuiul cu care aș scoate o oră de agitație este o oră de masă cu prietenii, pentru că elementul conversației este extrem de important, iar masa de unul singur este deprimantă. […] O prietenie se îngrijește precum o plantă… așa că masa este cel mai bun prilej pentru a ”dospi” o prietenie, pentru a o pune la ”crescut”.” [8] E vorba despre o percepție universală, care nu ține cont de cultură, de etnie sau de pregătirea intelectuală a meseanului. Nu cred că există persoană, oricât de flămândă ar fi, care să nu rămână preț de un moment, înainte de a începe să mănânce, în contemplarea produselor culinare etalate pe masă. Acel moment poate fi însoțit și de rostirea cu glas tare sau în surdină a unei rugăciuni.

Întrebat fiind care este alimentul pe care nu suportă să-l mănânce, intelectualul român răspunde memorabil: ”Oaia și berbecele cu miros. Există însă și un berbec foarte bine făcut, al cărui secret de preparare nu l-am aflat încă și care nu miroase. Pe acela îl mănânc. Oaia este pentru mine ceva repulsiv în cel mai înalt grad. În revoltă în deșert, T.E. Lawrence descrie următoarea scenă: câțiva inși mergeau prin deșert. Se opresc seara într-un loc, își montează cortul și prepară un fel de pilaf cu grăsime de oaie, grăsime care se pune în mijloc și toți cei din jurul ceaunului luau din seul respectiv cu mâna dreaptă. Până să-i ajungă mâna la gură, Lawrence povestește că i se încleia osânza pe degete. Este ceva fioros. Descrierea lui mi se asociază cu următoarea amintire: eram cu niște prieteni la cota 1400, în anii ceaușismului și așteptam mai bine de o oră, să fim serviți. Într-un târziu, vine chelnerul și ne aduce niște mici de oaie. Erau atât de sleiți, încât imediat mi-am amintit de seul închegat pe mâna lui T.E. Lawrence. Aceste două senzații au pecetluit relația mea cu oaia. Mi-au creat o sensibilitate aparte: simt oaia de la distanță și fug de ea cât pot…” [9]

Cartoful și salata de varză la români

La români, ca, de altfel, și la nemți sau unguri, cartoful însoțește aproape orice tip de carne. Mâncarea săracului ajunge o delicatesă dacă este bine preparată. Unul dintre felurile de mâncare obținute prin presarea cartofului fiert și extrem de agreate în bucătăria balcanică este pireul. *Piréu, pireuri* < fr. *purée* prezintă, în sistemul lexical românesc, varianta *piuré, piureuri*. Fluctuația între cele două forme nu a încetat, pecetluind, în pronunțare, o ezitare. De asemenea, fasolea uscată sau verde face deliciul multor mese îmbelșugate sau modeste. Fasolea la ceaun, fasolea bătută, așa-zisa iahnie, un fel de mâncare adus pe teritoriul autohton, se pare, de invadatorii otomani. *Iahnía* (*iahnii*, s.f. < tc. *yahni*, bg. *iahnija*) e un ”fel de mâncare scăzută, preparată din legume (mai ales din fasole boabe), din pește sau din carne”. [10] În realitate, s-a încetățenit sensul de mâncare din fasole boabe, celelalte forme fiind, la o strictă definire, trecute cu vederea.

Deși nutriționiștii nu recomandă decât o salată pe lângă preparatul din carne, constatăm, în realitate, că salata devine un element de multe ori facultativ în spațiul culinar autohton. *Salátă, salate* < ngr. *saláta* se servește ca aperitiv sau ca *garnitură* (< fr. *garniture*). *Garnitura* este definită ca un ”adaos de legume, salată etc.”. Cea mai cunoscută formulă care include cuvântul *salată* este *salată de*: *fructe* (< lat. *fructus*), *vinete* (< (pătlăgea) *vânătă* < lat. *venetus*, *icre* (< sl. ikra), *crudități* (< fr. crudité). Salata e produsul culinar care beneficiază de aspecte definiționale precum: reconfortant, lejer și foarte ușor de realizat. Specific mai cu seamă zonele calde, mediteraneene. E de înțeles de ce grecii sunt

mari preparatori de salate. La noi, salata de varză este printre preferate şi poate însoţi orice tip de mâncare pe bază de cartof sau de carne.

Pe poziția ultimă, într-un meniu tradițional, apare, fără îndoială, desertul. *Desért, deserturi* < fr. *dessert* e un cuvânt care trimite înspre o zonă semantică alocată dulciurilor prin excelenţă. *Tórt, torturi* ”prăjitură” < germ. *Tort* trimite cu gândul la supraetajatele prăjituri ale bunicii, însiropate, glazurate sau acoperite cu strat gros de ciocolată și frișcă. Tot la acest capitol, intră și plăcintele (*plăcíntă, plăcinte*, s.f. < lat. *placenta*). Expresiile generate de această vocabulă sunt multiple şi trimit înspre arii semantice diferite: *se vinde ca plăcinta caldă, a număra foile la (sau din) plăcintă, a sta ca o plăcintă* ”a fi pasiv, comod, nesimțit”, *a aștepta (pe cineva) cu plăcinte calde* ”a aștepta cu mare bucurie”, *a găsi plăcinta gata* ”a se folosi de munca altuia, a-i veni totul de-a gata”, *a-i veni (sau a-i pregăti) (cuiva) o plăcintă* ”a-i veni cuiva un necaz”. Partea secundă, dată de determinant (cu carne, cu ludaie, cu mere etc.), variază în funcție de umplutura introdusă între foile de aluat.

La francezi, *platoul cu brânzeturi* a devenit o ”piesă” de bază într-un meniu specific hexagonului. *Meníu* este tot un împrumut din franceză (< fr. *menu*). De-a lungul vremii, acesta a căpătat determinanți diverși, care trimit spre zone de cultură îndepărtate: *clasic, tradițional, fast food, extravagant, asiatic, european, fix, arhaic, vegan, naturist* etc.

Când toate aceste cuvinte își vor fi găsit materializarea, festinul ar putea începe. Paradigma sinonimică a termenului *festinul* e bogată: *banchet, petrecere, sărbătoare, chef, sindrofie, zaiafet* etc.

Erudiția culinară și arta de a scrie

Ceea ce-i învaţă Călinescu pe potenţialii scriitori este că literatura adevărată trebuie să fie neapărat pigmentată cu ingrediente precum *umorul, ironia*. Cei care nu au umor, cei care se tem de arma ironiei, să se lase păgubaşi – pare a fi îndemnul indirect al romancierului „balzacian”. Te înfrupţi din fraza lui cum te-ai înfrupta dintr-o cină copioasă. Iată în acest sens o mostră de scriitură călinesciană, care, prin deviaţii stilistice subtile, trece de la gastronomie la subiecte din alte domenii, la fel de incitante. Cu George Călinescu avem şansa de a adulmeca aromele inconfundabile dintr-o livadă cu portocali. Simpla numire a fructului în cauză ridică din text până la cititor mirosul caracteristic citricelor. Călinescu îl obligă pe cititor la erudiţie. Îl învaţă, cu alte cuvinte, să fie erudit. E dispus, în acest sens, să-i ţină cursuri *online*, pe fiecare pagină de roman. Reproducem un fragment de roman în care apare etalată erudiția lui Călinescu în materie de gastronomie: „Convorbirea continuă pe tema fructelor, Hagienuş declarând că niciodată nu va mai avea senzaţia pe care a încercat-o lângă Malaga, într-o livadă de portocali, când a desprins fructul proaspăt din pom. Fălcile lui tremurau încă de voluptate la evocarea feliilor de portocală roşii ca sângele şi amare. Gulimănescu nu se lăsă mai prejos şi vorbi despre orangeriile din Sicilia. Dan Bogdan, care fusese şi el acolo, mâncase un fel de scoruşe al căror nume îl uitase. „Nespole”, le identifică Gulimănescu. Fiecare silindu-se a părea cât mai erudit, însăşi madam Valsamaky-Farfara susţinuse că nicăieri ca la Paris nu putuse obţine o mai excelentă belle poire. Convorbirea fiind urnită, se urmă cu deviaţii neprevăzute. Smărăndache nu scăpă nici de astă dată ocazia de a descrie formidabila bouillabaisse pe care o mâncase la Marsilia. De aci trecură la saramurile foarte piperate, pe care madam Valsamaky le excomunică, lăudând, dimpotrivă, mâncările cu zahăr. Atunci Hagienuş destăinui o reţetă veche de mâncare de morcovi cu o litră de zahăr pisat şi cu zeamă de la două lămâi. Madam Valsamaky o găsi extravagantă şi veşteji pretenţia bărbaţilor de a se amesteca în chestiuni culinare. Printr-o simplă deviaţie, fiind vorba de o slugă bătrână pricepută în anumite mâncări, de care aminti Pomponescu, trecură la tema fidelităţii, şi de aci, printr-un salt firesc, dar totuşi surprinzător, la încrederea în tratatele de pace.” [11]

Belşugul lexical şi semantic face tot timpul loc, în structura frazei romaneşti, unei unde inedite de umor. (Avalanşa de personaje, distribuite ca-ntr-o piramidă caracteriologică, vorbeşte neîncetat despre înalta virtuozitate călinesciană.) Nu cred să-i fi fost scoasă în relief această trăsătură esenţială a stilului. Călinescu a fost mai mereu privit ca un autor ce cultivă livrescul. Aproape că toate celelalte aspecte ale artei lui de a confecţiona literatură vor fi fost ignorate. Antroponimia este savuroasă în romanele sale. Există o ştiinţă a alegerii numelor proprii, care se subordonează ştiinţei textului. Cosmopolit, elitist, vivace până la epuizare totală, Călinescu practică, în *Bietul Ioanide*, spre pildă, *hibridarea,* un procedeu care va deveni în postmoderism instrument predilect de luptă cu desuetudinea de orice fel. Hibridarea lexicală, un fel de metisaj lingvistic apt să frapeze pe cititorul comun. Hibridarea stilistică. Hibridarea emoţională etc. Opulenţa frazei. Luxurianţa semantică. În romanele sale se păstrează foarte mult din omul George Călinescu, descris ca fiind adulat de studenţi, un spirit viu, de o debordanţă conceptuală fără precedent în mediul universitar românesc. Cei care l-au cunoscut îl descriu ca pe un actor împătimit, care uza din plin de arta persuasiunii. Un personaj charismatic. S-a spus, nu de puţine ori, că arhitectul genial Ioanide este un alter ego al autorului. Cert e că inteligenţa lui e transferată în mare măsură personajului de roman.

Calistrat Hogaș și ”iahneaua de hribi proaspeți”

Trăim cu impresia că austeritatea proprie unei mănăstiri respinge, din start, opulența culinară, etalarea aromelor și degustările entuziaste. În fapt, mănăstirea devine, adesea, locul în care creștinii sunt așteptați cu mesele întinse, pline de bucate, fie că e perioadă de post, fie că e o simplă zi de peste an. E cunoscut faptul că, în plin secol XXI, călugării se gospodăresc singuri și învață permanent să trăiască din roadele cultivate de ei înșiși. Bucatele gătite simplu, după rețete tradiționale, egalează produsele sofisticate ale unei bucătării moderne, în unele cazuri le chiar întrec. Atunci când ne documentăm asiduu asupra unui anumit subiect, cum e, spre pildă, cel ce ține de gastronomie, în cărțile uitate ale literaturii române vom găsi, cu siguranță, fapte lingvistice sau detalii, mai multe decât speram să aflăm sau decât ne-ar putea oferi textele prezentului, oricât de generoase ar fi ele. Cărțile lui Calistrat Hogaș sunt adevărate comori, care ascund în paginile lor o istorie a bucătăriei românești din veacurile trecute. Iată mărturisirea Sandei Niţescu, relativ la acest adevăr: „După câteva decenii, redescopăr cu bucurie *Pe drumuri de munte* de Calistrat Hogaş, în ediţia modestă din 1988. Gândul mă duce la un text al lui Mircea Zaciu – fin cunoscător în ale gastronomiei – în care pomenea de ceva esenţial, acel lucru fără de care o masă nu e cu adevărat masă: «...plăcerea zace în ceremonial, mai mult decât în faptul în sine al mâncării. Cel mai simplu fel de bucate – precum hribii pregătiţi de părintele Ghermănuţă spre deliciul în primul rând vizual şi olfactiv al lui Hogaş – se împărtăşeşte din acest secret simţ ritualic».” [12]

Prânzul poruncit de părintele Vavila, la mănăstirea Pângăraţi, este un episod memorabil din opera hogaşiană. Ospătarea dobândeşte aici culmi rabelaisiene, mâncărurile sunt atât de bogate *”de nu te pricepeai de unde să o mai începi: de la ochiuri cu mămăliguţă caldă, de la brânză cu smântână, de la brânza de oi cu miros de brad, de la măsline lungăreţe şi tari, zăcute în undelemn adevărat grecesc, ori de la sardele de cutie?... Şi chiar de-ai fi ştiut cum s-o începi, dar nu te pricepeai cum s-o urmezi şi s-o sfârşeşti; căci şi puii cu smântână şi puii fripţi, anume pregătiţi pentru noi, te ispiteau tot cu atâta putere ca şi iahneaua de hribi proaspeţi, ca şi rasolul de cegă şi chiar ca chiftelele de cartofe rumene, pregătite tot anume, dar pentru părintele Vavila.”* [13]

Aspicul franțuzesc și piftia românească

Din categoria mâncărurilor cu dichis, preparate cu anumite ocazii, se numără piftiile, o specialitate românească sau balcanică demnă de bucătării cu renume. Francezii au un fel de corespondent al piftiei, aspicul. O porție de aspic poate deveni, la ei, operă de artă. La noi, piftia trebuie neapărat să conțină carne de porc, dar și părți mai puțin comestibile, cum ar fi urechile, copitele ori alte componente mai puțin agreate în bucătăriile bine cotate. Esențial e ca produsul final să fie considerabil condimentat, să nu fie fad. Usturoiul, boiaua și lămâia nu pot lipsi din piftie. Iată ce spune Marta Petreu, în *De la slănină la filozofie,* relativ la semnificația pe care o are carnea de porc la transilvăneni: ”Nietzsche, primul filosof nutriționist al modernității, vorbește undeva în *Ecce homo* despre proasta hrănire ”impersonală” de care a avut multă vreme parte și se dă pe sine drept exemplu al descoperirii, în a doua parte a vieții, a hranei personalizate. Pentru Transilvania, hrana tipică sau ”impersonală”, dar care personalizează provincia între celelalte românești, este cu siguranță carnea de porc, cu încoronarea ei trainică, slănina. Fiindcă pentru ardeleni porcul și preparatele din el fac parte, în mod originar, din rai.” [14] Tot aici, amintim și episodul povestit de Mircea Dinescu despre tabloul neobișnuit, prin semnificație religioasă, pictat pe pereții unei mănăstiri românești. ”Într-o mănăstire din Moldova, am văzut o veche icoană cu ”Cina cea de taină”. Pictorul nu s-a sfiit să așeze în fața lui Iisus și a apostolilor, pe sfânta masă, un purcel de lapte fript, o ridiche neagră și un clondir cu vin. Deși, în măcelăriile din Ierusalim, nu se găseau decât miei și berbeci, iată că un artist a avut curajul să schimbe meniul din seara cu pricina, mizând probabil și pe îngăduința lui Iisus, care, dacă ar fi pogorât pe dealurile Hușilor, ar fi gustat cu siguranță din celebrele sărmăluțe învelite în foi de știevie și ar fi ronțăit o fărâmă de șorici fără să arunce anatema asupra păcatului culinar.” [15] *Aspic, aspicuri,* s.n. (< fr. *aspic*) e o substanță gelatinoasă obținută din suc de oase și de carne. Poate fi folosită, la unele mâncăruri, ca garnitură. Și *piftiile* (sau, în funcție de regiunea la care ne raportăm, *cotoroagele, răciturile, aiturile, cociunele, tremuricii*) sunt un fel de *aspic*. Într-o traducere liberă, ar fi ”carne de porc (actualmente, aceasta e tot mai des înlocuită de un alt tip de carne: curcan, pui, vițel etc., de unde și apropierea evidentă între *aspic* și *piftie*) în aspic”. Determinanții cu care se poate combina *aspic* sunt feluriți: *de fructe, de legume, de pui, de curcan, de pește* etc. *Aspicul* presupune o adevărată artă în aranjarea legumelor, a fructelor sau a bucăților de carne. Cromatismul (alăturarea culorilor) este extrem de importantă în obținerea unui *aspic* mâncabil, cum se spune, cu ochii. De asemenea, forma în care este turnat (în formă de stea, de floare, de pește, de pasăre etc.). *Piftíe, piftii,* s.f. (< bg. *pihtija,* ngr. *pihtí*) este o mâncare preparată din carne, oase și cartilaje (de porc), fierte timp îndelungat într-o zeamă (cu usturoi), care, după răcire, se încheagă și devine gelatinoasă. *răcituri*. Este cunoscută expresia familiară *a face* (pe cineva) *piftie*, adică a bate foarte tare, a bate măr (pe cineva). Un echivalent semantic al său ar fi *răcitúră, răcituri,* s.f. (< *răci* (din *rece* < lat. *recens, -ntis* ”proaspăt, recent”) + suf. *-tură*), utilizat mai cu seamă la forma de plural. *Aitură, aituri* (< *ai* (< lat. *alium* ”usturoi”) + suf. *-tură*), cu trimitere evidentă la *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, devine sinonim al cuvântului *piftie*. La fel ca în cazul lui *cotoroage,* avem un termen regional, cu sinonimele literare prezentate mai sus. *Tremuríci,* s., pl. < *tremura* (< lat. *tremulo, -are*) + suf. *–ici* funcționează, și el, ca sinonim al lui *piftie* și presupune, la nivel semantic, mișcarea ”tremurată” a conținutului farfuriei cu răcituri. E, așadar, un termen metaforic. Aspicul are aspect gelatinos. Corpul aspicului sau al piftiei poate fi răsturnat, după răcire, pe o farfurie sau pe un platou, păstrându-se intact. *Gelatínă, gelatine,* s.f. (< fr. *gélatine*) e o substanță proteică coloidală preparată prin fierbere din oase, cartilaje etc., cu diferite întrebuințări practice.

În concluzie, franțuzescul *aspic* își construiește, în limba română, mai cu seamă pe calea derivării cu sufixe, o paradigmă sinonimică amplă. Dacă acceptăm ca făcând parte din

această serie de sinonime, prin extensie semantică, și substantivul *gelatină,* vom avea opt termeni, unii literari, alții regionali sau familiari, unii mai vechi, alții mai noi, care trimit la aceeași realitate extralingvistică.

Concluzie

Scurta incursiune în lexicul așa-zis clasic al gastronomiei românești demonstrează, dacă mai era nevoie, faptul că româna a împrumutat mulți termeni din franceză, dar și că, la loc de cinste, se află, în acest lexic, împrumuturile din limbile slave sau din turcă.

Gastronomia sau arta de a găti, de a prepara mâncăruri alese sau însușirea de a le aprecia calitatea, gustul devine o poveste pentru că implică doi mari poli, cel care face (bucătarul) și cel care se bucură de mâncarea gătită (meseanul). E, pe undeva, ca relația dintre autor și cititor, una extrem de ”elaborată”, de complicată, depinzând de multe reguli și învățături. Bucătăria traversează spații geografice și însoțește, într-un fel sau altul, istoria, așadar face parte din lucrurile esențiale, de neignorat ale vieții.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

[1] Horia Roman Patapievici, *”Omul recent” și sarmalele soacrei* (interviu realizat de Cristiana Isopescu), în ”Bucătăria pentru toți”, revistă lunară de cultură gastronomică, nr. 9 (41), septembrie 2005, p. 31.

[2] Andrei Pleşu, *Tranziţie şi bragă*, în „Dosar Dilema veche”, anul VIII, nr. 362, 20-26 ianuarie 2011, p. II.

[3] ***, *Micul dicționar academic*, Volumul III, Literele I-Pr, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003, p. 1102.

[4] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 49.

[5] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 51.

[6] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 376.

[7] Mihail Sadoveanu, *Nopțile de sînziene*, București, Editura Minerva, 1979, p. 61.

[8] Horia Roman Patapievici, *”Omul recent” și sarmalele soacrei* (interviu realizat de Cristiana Isopescu), în ”Bucătăria pentru toți”, revistă lunară de cultură gastronomică, nr. 9 (41), septembrie 2005, p. 28.

[9] *Ibidem*, p. 29.

[10] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 468.

[11] George Călinescu, *Bietul Ioanide*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1980, p. 19-20.

[12] Sanda Nițescu, *Hribii părintelui Ghermănuţă*, în “Dilemateca”, anul II, nr. 16, septembrie 2007, p. 44.

[13] Calistrat Hogaş, *Opere*, Bucureşti, ESPLA, 1956, p. 301.

[14] Marta Petreu, *De la slănină la filozofie*, în *Filosofii paralele*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Polirom, 2013, p. 272-273.

[15] Mircea Dinescu, ”Nu există bucătărie fără un pic de haz”, interviu realizat de Anda Dincă, în ”TVmania”, nr. 15 (810), 14 aprilie 2014, p. 9.

DISCOURSE MARKERS AND THE ARGUMENTATIVE DISCOURSE

Aurelia Nicoleta Pavel (Dicu), PhD Candidate, University of Bucharest

Abstract: Argumentation has been a constant preoccupation of philosophers along the centuries since Aristotle. The emergence of discourse analysis as a new discipline turned the perspective on human communication parsing from a philosophico-rhetorical basis to a linguistic one. As Anscombre and Ducrot stated, even if in a somehow extreme manner, arguing is a central element within the information exchange mechanism and, implicitly, the social interaction. Therefore, in the attempt of giving an account of how the discourse organizes on argumentative ground, the analysis of the discourse markers, the role of which is mainly (but not the only one) of assuring its cohesion and coherence, disclosed a tight relation between these lexical expressions, discourse concatenation and the intentions behind speaker's utterances. After necessary review of the main theoretical models about the matter, we have selected from Romanian journals some representative examples from our point of view for further analysis with the purpose of pointing up these relations and their importance in assembling the argumentative discourse.

Keywords: argumentation, relevance, discourse analysis, discourse markers, argumentative structure, argumentative scales, procedural encoding.

I. Preambul teoretic

Teoria argumentării își are rădăcinile în tradiția antică a retoricii ca instrument de exercitare a drepturilor democratice în disputele juridice prin exprimarea liberă a opiniilor în vederea demonstrării competenței și obținerii adeziunii auditoriului. Aceasta, însă, avertizează Platon în Gorgias nu înseamnă neapărat cunoașterea adevărului ci se sprijină pe prezentarea argumentelor ca fiind verosimile și în forma în care publicul să le perceapă ca fiind posibile conform opiniei generale sau a bunului simț. Se afirmă astfel natura procesului argumentativ care, deși imperfect pentru scopul vizat, reprezintă o etapă necesară în atingerea acestuia. Se scriu tratate și ia naștere astfel *ars rhetorica*, ca o confirmare a rolului social pe care îl îndeplinește: instrument în administrarea dreptății. Deși contestată, considerată artificioasă, lipsită de sinceritate, imorală, proliferarea ei nu e altceva decât dovada naturii polemice a ființei umane, în care impunerea punctului de vedere depășește granițele noțiunilor de just / injust. Pentru a combate un orator este nevoie de un altul familiarizat cu subterfugiile retoricii pentru a-i demonta celui dintâi discursul. O confruntare în acest plan poate scoate la iveală erorile de raționament, manipulările, demagogia, sofistica putând astfel servi în cele din urmă la aflarea adevărului.

Diferențierea genurilor discursului retoric în juridic, deliberativ și epidictic a contribuit la disoluția retoricii. Primelor două li se recunoștea statutul de *Ars persuandi*, pe când cel din urmă prin confuzia obiectului discursului (frumosul și binele) cu estetica lui ajunge să fie perceput ca *ars ornandi*[1]. Retorica va pierde astfel teren, genul juridic și deliberativ fiind anexate filozofiei și dialecticii, iar cel epidictic literaturii[2], care, punând

[1]Cicero și Quintiliano pun pe primul loc elocutio (alegerea cuvintelor adecvate) preocupându-se în primul rând de stil: „Trebuie să modelăm tipul oratorului perfect și al elocinței supreme. Deoarece numai prin acest lucru, prin stil, învinge, așa cum îl arată chiar numele, și toate celelalte rămân în umbră. Căci n-a fost numit "inventator" (de la *inventio*), nici "compozitor" (de la *dispositio*), nici "actor" (de la *actio*) cel ce le întrunește pe toate, ci în grecește "retor", în latină elocvent, după elocuțiune. Într-adevăr, fiecare din toate celelalte lucruri ce se găsesc în orator își poate revendica o anume parte: dar puterea supremă a cuvântului, adică elocuțiunea, îi este acordată numai lui" (Cicero, 1973c: XIX, 61)

[2] Perelman și Olbrechts-Tyteca (2012: Cadrele argumentării,66)

accentul pe formă în detrimentul conținutului, duce treptat la căderea în dizgrație a acesteia ca artă a minciunii, a manipulării publicului prin argumente iraționale, emoționale, induceri în eroare.

Recuperarea sensului clasic al retoricii le-o datorăm lui **Perelman și Olbrechts-Tyteca** care în lucrarea *La nouvelle rhétorique. Traité de L'Argumentation* (1958), resping raționalismul formal de tip descartian ce se impusese în ultimele trei secole, dezicându-se de extremismul acestuia căci mutila rațiunea însăși făcând-o 'total incompetentă în domeniile care scapă calculului'. Stabilesc astfel bazele unei logici a argumentelor non-formale, întrucât raționaliștii pozitiviști partizani ai demonstrației analitice tributare necesarului și evidenței[3] și relativiștii antiraționaliști deopotrivă aduceau o 'limitare indusă și perfect nejustificată a domeniului în care intervine facultatea noastră de a raționa și de a demonstra'. „Obiectul acestei teorii este studierea tehnicilor discursive care permit provocarea sau creșterea adeziunii spiritelor la tezele în legătură cu care li se cere asentismentul." Renaște astfel o *artă* de mult pierdută, o tradiție seculară în care 'dialectica, concepută de Aristotel ca arta de raționa pornind de la opinii general acceptate', este paralelă raționamentului analitic, tratând despre veridic în loc s-o facă despre propoziții necesare. Spre deosebire, însă, de retorica antichității, datorită faptului că accentul este pus pe mijloacele discursive ale argumentării, se insistă, în mod declarat, mai ales pe structura acesteia. Astfel maniera în care se face comunicarea cu publicul nu mai reprezintă importanță, se renunță la mnemotehnică, la studiul debitului și a acțiunii oratorului și se optează pentru lărgirea obiectului cu analiza argumentării cu textele scrise. Noțiunea de auditoriu capătă și ea noi valențe. Ea cuprinde atât colectivul – audiența numeroasă a discursului public și audiența textului tipărit în care autorul își modelează discursul după cei cărora pretinde că li se adresează – cât și individul sau oratorul însuși în ipostază monologală (în care se dedublează pentru a îndeplini ambele roluri).

Autorii urmează cu amendamentele menționate abordarea clasică, urmărind interacțiunea oratorului cu auditoriul, obținerea adeziunii acestuia la premise prin alegerea argumentelor, ordinea prezentării lor, amploarea argumentării, și tehnicile argumentative folosite.

Lipsește de aici, însă, *contextul* ca factor determinant în derularea discursului argumentativ. Acest aspect a fost pe larg tratat de Walton și Krabbe care propun tipurile dialogale[4] preluate și redefinite de **Van Eemeren, Snoeck Henkemans și Houtlosser**. Aceștia din urmă, în lucrarea *Argumentative Indicators. A Pragma-Dialectical Study*, sistematizare a unor lucrări anterioare, plecând de la ideea că argumentarea este o încercare de a rezolva un diferend de opinie prin supunerea punctului de vedere în discuție unui examen critic, elaborează modele ideale de interacțiune între părțile implicate (protagonist/antagonist), în care, după stabilirea unui profil dialectic[5], se trece la analiza mutărilor[6] argumentative (provocarea de a apăra un punct de vedere, acceptarea sau nu a

[3] „Natura însăși a deliberării și a argumentării se opune necesității și evidenței, căci nu deliberăm acolo unde soluția este necesară și nu argumentăm împotriva evidenței" (Perelman, Olbrechts-Tyteca, 2012:11)

[4] 'a connected sequence of moves and countermoves in a conversational exchange of a type that is goal-directed and can be represented in a normative model of dialogue' (Krabbe 1999: 2, Walton 1999: 53).

[5] În sensul de „determinare a tiparului secvențial al mutărilor pe care părțile le pot face sau ar trebui să le facă într-o etapă anume sau o etapă preliminară a discuției critice pentru a atinge un scop dialectic determinat " (trad. ns.) Etapele discuției critice – etapa de confruntare (confrontation stage), etapa de deschidere (opening stage), etapa argumentării (argumentation stage) etapa tragerii concluziilor (concluding stage) – corespund în mare celor din retorica clasică: *exordium*, *narratio*, *argumentatio*, *peroratio* cu diferența că în acest caz vizează rezolvarea unui conflict de opinie pe cât în retorica clasică are în vedere adeziunea publicului. (Van Eemeren, Houtlosser, Snoeck Henkemans, 2007:17-18).

[6] Am preferat această traducere în locul celei de mișcări argumentative (argumentative moves), prin analogie cu șahul unde fiecare mutare este în esență o formă de contraatac sau apărare.

provocării, clarificarea, menținerea, revizuirea punctului de vedere, aderarea sau nu la acesta ș.a.m.d.). Menționatele mutări pot fi marcate după caz prin indicatori argumentativi (expliciți sau impliciți, verbali sau nu). Modelul de analiză propus urmărește divulgarea mecanismelor discursului argumentativ în vederea decelării punctelor sale slabe. Indicatorii verbali (expresii, sintagme, particule) pot ajuta la identificarea actului de vorbire[7] realizat – expresie a unei manevre argumentative – și valoarea sa pragmatică (ce atitudine sau intenție ascunde în contextul comunicativ dat). De exemplu *cred că*, *cred într-adevăr că* (indicatori de atitudine propozițională), *in opinia mea*, *după mine*, *sigur* (modificatori ai forței ilocutorii) introduc acte asertive în care lângă conținutul propozițional – faptul că vorbitorul crede ceea ce afirmă – se furnizează și o informație cu privire la atitudinea subiectivă a acestuia, mai exact gradul de angajare față de cele afirmate – forța pe care acesta dorește să o imprime aserțiunii. Constatăm, deci, o trecere de la abordarea filosofico-dialec-tică la una dialecticopragmatică în care se analizează sistematic atât aspectele dialectice cât și cele lingvistice al discursului argumentativ.

Cei care încearcă o abordare exclusiv lingvistică a discursului argumentativ sunt **Ansombre și Ducrot**. Plecând de la faptul, de altfel cunoscut, că un discurs este rezultatul concatenării mai multor propoziții cu o direcție argumentativă, autorii Teoriei argumentării (de acum încolo TA) și-au propus să arate că principiile care guvernează aducerea de argumente în favoarea unei anumite concluzii depind esențialmente de însăși organizarea lingvistică a enunțurilor, nu doar de conținutul lor. Se propune astfel model de cercetare cu totul nou al cărui obiectiv este să analizeze în ce fel influențează sau determină structura lingvistică posibilele concatenări și o parte a interpretării acestora. Ca urmare, cei doi propun tratarea acestor fenomene în cadrul unei semantici extinse care să cuprindă și pragmatica sau cel puțin o parte a ei, pe care o vor numi ***pragmatică integrată***, întrucât obiectul ei de studiu este acea parte a sensului care scapă analizei de tip vericondițional. Premisa de la care aceștia pleacă este că argumentarea este un tip particular de relație discursivă care pune mai multe argumente în relație cu o concluzie. De asemenea ei subliniază că prin *a argumenta* nu trebuie să se înțeleagă demonstrarea formală a validității unei concluzii sau a adevărului unei afirmații. Expresia-cheie pe care însuși autorii o subliniază este *a face să admită*, adică a prezenta ceva ca pe un motiv îndreptățit pentru a ajunge la o concluzie determinată. Astfel legile discursive se îndepărtează de cele ale logicii clasice.

Pentru a explica mecanismul argumentativ autorii introduc noțiuni ca *orientare argumentativă*[8], *forță argumentativă*[9], *operatori argumentativi*.

Rezultatul procesului argumentativ depinde, conform TA, de interacțiunea dintre argumente, forța lor și operatori, aceștia din urmă având proprietatea de a le orienta către o anumită concluzie. Astfel, inițial, ***operatorii argumentativi*** sunt definiți ca

[7] În accepțiunea lui Searle: asertiv, realizativ, comisiv, declarativ, expresiv.

[8] Într-o primă etapă s-a considerat că două argumente erau considerate co- sau antiorientate după cum favorizau fie aceeași conclu-zie, fie concluzii diferite, dar pentru că nu acoperea toate situațiile se înlocuiește cu cea în care se consideră că două enunțuri au aceeași orientare argumentativă dacă ele atribuie aceeași proprietate aceloraşi entități, şi că au orientare argumentativă contrară dacă nu atribuie, în nici o măsură, aceeași proprietate aceloraşi entități. Această definiție ridică o altă problemă, aserțiuni ca *Andrei citește mult, dar copacii își pierd de obicei frunzele toamna* devin acceptabile întrucât cele două enunțuri nu atribuie, în nici o privință, aceeași proprietate aceleiași entități și deci nu se contrazic.

[9] Inițial definiția forței argumentative era următoarea: e_2 este un argument mai puternic decât e_1 pentru concluzia *c*, dacă locutorul care acceptă e_1 ca argument pentru *c* acceptă și argumentul e_2 , dar nu și viceversa. Această definiție nu se verifică, însă, întotdeauna. Ca urmare au schimbat definiția înlocuind-o cu următoarea: e_2 este un argument mai puternic decât e_1 dacă amândouă prezintă aceeași entitate ca având aceeași proprietate R și e_2 indică un grad mai înalt al acesteia decât e_1[9]. Nu se mai leagă astfel forța și orientarea argumentativă de concluzii, ci de proprietățile pe care enunțurile le atribuie entităților și gradul în care o fac

marcatorii discursivi care impun o restricție cu privire la posibilitățile argumentative al unei propoziții, imprimându-i o anumită direcție argumentativă (Moeschler și Reboul:289)

Dată fiind unele insuficienta putere explicativă a Teoriei argumentației, Anscombre și Ducrot o reevaluează, inițiind un nou model explicativ, cel al topoilor care va opera cu noțiuni ca ***topos, forme topice, scale argumentative, trasee interpretative***. Pentru Ducrot logica argumentativă se bazează pe asocierea dintre *topoi* și *scale argumentative*[10]. Un ***topos***[11] în accepțiunea sa este o "regulă de raționament care stabilește o corespondență între două scale argumentative cu privire la o temă de discurs"[12] (Escandell:107). Rolul acestuia este de a autoriza trecerea de la un argument la o anumită concluzie, principala lui proprietate fiind natura sa scalară. Această trecere se face prin anumite ***trasee interpretative*** (*numite și forme topice*). În noul cadru teoretic ***operatorii*** au fost redefiniți, atribuindu-li-se proprietatea de a *restricționa* nu atât clasa de concluzii la care se ajunge, cât *traseul pe care se apucă pentru a ajunge la acestea.*[13]

Sperber și Wilson, pe de altă parte, nu sunt interesați atât de o teorie a argumentării, cât de o teorie care să răspundă la întrebarea cum funcționează comunicarea interumană și cum de este posibilă luând în considerare multiplele interpretări ale unuia și același enunț.

---

[10] O scală argumentativă este un ansamblu de argumente coorientate în care acestea sunt ordonate pe criteriul forței argumentative de la cel mai slab la cel mai puternic.

[11] Moeschler și Reboul (1994:289), este o *regulă argumentativă împărtășită de o comunitate* (nu neapărat formată din mai mulți membri, un locutor și un alocutor ajung)

[12] Se încearcă astfel rezolvarea problemei ridicate de o serie de operatori ca *doar* și *inclusiv*. În exemplul următor:

*a. Maria este foarte deșteaptă: vorbește engleză, chineză inclusiv franceză.

b. Maria este foarte deșteaptă: vorbește engleză, franceză inclusiv chineză.

(5a) pare cel puțin la prima vedere nefiresc, deși conținutul lui informativ nu diferă de cel al lui (5b).

Se recunosc în exemplele de mai sus două scale argumentative: cunoașterea de limbi străine (de la cea mai ușor de asimilat la cea mai grea) și inteligența (de la prost la foarte inteligent). Organizarea argumentelor în prima scală trebuie să meargă de la engleză spre chineză (întrucât este mai greu să înveți chineză decât franceză și engleză). Toposul care pune în legătură cele două scale este: o persoană care știe mai multe limbi străine este o persoană inteligentă. Ceea ce invalidează, la prima vedere, (5a) este poziționarea operatorului *inclusiv* în fața unui argument mai slab și nu a celui mai puternic. Dacă presupunem, însă, că Maria este româncă cu tată chinez și a locuit o perioadă în China atunci (5a) este admisibilă. S-a schimbat de fapt toposul general cu unul particular împărtășit de participanții la situația discursivă. În acest context operatorul *inclusiv,* care introduce un argument cu putere argumentativă mai mare funcționează, întrucât chineza nu mai este atât de dificil de învățat.

[13] Concluziile pe care cei doi autori le trag sunt:

(i) "o propoziție determină clasa de concluzii la care se poate ajunge prin intermediul topoi-lor graduali care i se pot asocia, nu prin simpla existența ei în discurs;

(ii) pentru a se ajunge la o concluzie, nu este suficient să se cunoască orientarea argumentativă a propoziției, este obligatoriu să se treacă printr-un topos;

(iii) (iii) operatorii argumentativi nu determină în mod direct orientarea argumentativă a propozițiilor pe care le modifică, ci au ca funcție limitarea utilizării topoilor care permit să se ajungă la clasa de concluzii."

Ducrot rezumă TA revizuită astfel, TA puternică (*forte*), cum el însuși o numește, după cum urmează: (I)"teza argumentării în limbă presupune că potențialele argumentative sunt înscrise în lexic și structurile lingvistice; (II) operatorii argumentativi sunt urme explicite ale înscrierii proprietăților argumentative în structura limbii; (III) pentru ca o argumentare să aibă loc, adică pentru ca o propoziție utilizată în discurs să poată înlesni o concluzie sau o clasă de concluzii, trebuie să se convoace un topos; (IV) topoii sunt graduali, primesc două forme topice reciproce și echivalente, una în "cu cât mai mult…" și alta în "cu cât mai puțin…"; (V) operatorii argumentativi au ca funcție specifică determinarea orientării argumentative a propoziției prin selecționarea formei topice adecvate concatenării; (VI) utilizarea limbii în discurs presupune un repertoriu de topoi; (VII) dacă limba determină structura topoilor, ea nu le determină și conținutul (această clauză are legătură cu faptul că limba admite topoi contrari)" (Moeschler și Reboule: 293)

Modelul propus de ei, numit *Teoria relevanței*[14] (TR de acum înainte), oferă un mecanism deductiv capabil a explica procesele și strategiile care fac trecerea de la sensul literal la interpretarea pragmatică, prin studiul factorilor contextuali în comunicarea verbală.

Una dintre contribuțiile cele mai prolifice pe care TR le-a adus pragmaticii este cea care clasifică elementele lingvistice în funcție de tipul de informație pe care îl transmit în:

1. unități care codifică concepte, cu alte cuvinte, cele care contribuie la interpretarea unui enunț prin aportul de reprezentări conceptuale pe care îl aduc. Aici se încadrează în principiu clasele majore de cuvinte: substantivele, verbele, adjectivele și unele adverbe.
2. unități care codifică instrucțiuni, adică unități care specifică maniera în care reprezentările conceptuale trebuie să se combine cu informația contextuală pentru a obține interpretarea enunțului. Intră în această categorie elementele cu semnificație gramaticală: mărcile modalității propoziționale, morfemele temporale și modale a paradigmelor verbale, determinanții, marcatorii discursivi.

Aceste din urmă elemente, denumite procedurale, intervin în procesul inferențial[15], oferind piste explicite despre conexiunile ce trebuie făcute între reprezentările codificate lingvistic și cele care fac parte din context (mobilizate de interpret din repertoriul de reprezentări despre lume înmagazinate în memorie). Procesele de natură inferențială intervin atât pentru a completa explicaturile[16] cât și pentru a obține implicaturi[17]. În funcție de nivelul la care se manifestă, elementele procedurale le limitează fie pe cele dintâi, fie pe cele din urmă. Elementele purtătoare de sens procedural care limitează explicaturile se manifestă fie la nivel propozițional, furnizând instrucțiuni de atribuire a referenților (determinanții definiți, pronume, timpuri verbale), fie la nivel discursiv prin restrângerea posibilităților ilocutive ale enunțului (mărci ale modalității, mărci ale evidențialității). Pe de altă parte, cele care limitează implicaturile impun condiții cu privire la modul de articulare a informațiilor cu contextul sau între ele. În această categorie intră și *marcatorii discursivi*, în sensul definiției date de noi în articolul *Marcatorii discursivi în limba română. Aspecte terminologice și delimitare conceptuală*[18].

Dat fiind că discursul argumentativ, în funcție de nivelul de manifestare a limbii (scris/oral), reprezintă o articulare de enunțuri[19]sau o succesiune ordonată de acte de vorbire[20], este de așteptat ca organizarea sintactică, conținutul semantico-pragmatic al acestuia și împărtășirea unui conținut informațional comun să constituie instrumente utilizate de participanții la discurs pentru a preveni, media sau rezolva un conflict de opinie (real sau imaginar) într-un context determinat.

Din gama de strategii discursive – dialectice (tipuri de argumentări, mutări argumentative) lingvistice (conținut și organizare discurs), pragmatice (orientarea

[14] Cf. TR o informație este considerată ***relevantă*** într-un context dat, dacă dă naștere la efecte contextuale ample și dacă efortul depus pentru a le obține este mic

[15] ***inferență***: proces de tip deductiv prin care se acceptă ca adevărată o presupoziție plecând de la adevărul altei presupoziții

(unde prin presupoziții înțelegem presupunerile pe care fiecare individ le face, reprezentările interiorizate ale lumii exterioare –gânduri despre opiniile, dorințele, credințele proprii sau ale altor persoane, etc. – acceptate de el ca adevărate).

[16]***explicatură***: ceea ce se comunică explicit prin intermediul enunțului

[17] ***implicatură***: presupoziție pe care locutorul încearcă să o facă manifestă pentru interlocutorul său fără a o exprima explicit.

[18] *Unități lingvistice invariabile fără funcție sintactică în cadrul predicației propoziționale, având o misiune ce vizează discursul: aceea de ghida, în concordanță cu proprietățile lor sintactice, semantice și pragmatice, inferențele care se realizează în actul comunicării prin organizarea și asigurarea progresiei tematice a acestuia sau prin furnizarea de informații despre atitudinea vorbitorului în legătură cu conținutul comunicării*.

[19]enunț = secvență lingvistică concretă realizată/ performată de un emițător într-o situație comunicativă.

[20] act de vorbire = secvență produsă de vorbitor cu o anumită intenție comunicativă, într-un context determinat

inferențelor, restricționarea direcțiilor argumentative) urmărim să punem în valoare rolul pe care marcatorii discursivi îl joacă *în a face să se admită* un anumit punct de vedere indiferent de nivelul la care operează.

II. Analiza exemplelor

Înainte de a trece la analiza câtorva exemple din presă, ordonate pe clase de marcatori, atragem atenția asupra particularităților discursului argumentativ scris: autorul fie întrunește ambele calități (protagonist și în același timp antagonist, purtător de cuvânt al audienței) cu prezentarea argumentelor pro și contra după schemele argumentative ale dialogului, fie se situează în ipostază monologală, ca protagonist, selectând și ordonând argumentele astfel încât să prevină eventualele obiecții ce ar putea fi ridicate de antagonist (audiența colectivă cu un anumit profil psihologic avut în vedere la momentul elaborării discursului), imprimând discursului o anume direcție argumentativă care să servească obținerii adeziunii la propria concluzie.

Abordarea analizei se va face din perspectiva teoriei relevanței întrucât, după cum se va vedea, recuperarea sensurilor implicite diverselor acte de vorbire depind nu numai de explicaturi ci și de context și implicaturile care rezultă din cunoașterea acestuia. Fragmentele din presă prin natura lor nu pot cuprinde întreaga înlănțuire de raționamente, ele fiind alese pentru a servi strict sublinierii rolului jucat de marcatori în construirea argumentației, și este justificată de faptul că *orice enunț este o înlănțuire argumentativă* (Carel, 2000: 56). Pe de altă parte, deși incomplete, se dovedesc uneori suficiente pentru a pune în evidență strategii de obținere a adeziunii, modalități falacioase de argumentare și manipularea informației prin ordonarea, orientarea și/sau, după caz, comentarea ei.

Motivațiile milițiilor care acționează în regiunile Kivu de Nord și Kivu de Sud sunt complexe. Lucrări care le studiază consideră că se situează pe trei planuri. Un prim plan presupune controlul unor zone miniere, trafic de armament, colectare de taxe protecție de la populație, prădare a populației și menținerea unor rute de aprovizionare. Scopul pentru aceste acțiuni constă, <u>în primul rând</u>, în supraviețuire, iar <u>în al doilea rând</u> în îmbogățire.

(În Geopolitics.ro/ – *Cel mai sângeros conflict de la Al Doilea Război Mondial* de Alexandru Sârbu)

În exemplul de mai sus argumentația începe cu o manevră de prevenire a unei eventuale opoziții prin premisa: motivații complexe, și deci nu ușor de cumpănit, după care se apelează la un argument **ad verecundiam** – *lucrări care le studiază* – (deci trebuie să fie complexe). Scopul este atenuarea impactului produs de actul asertiv următor „controlul unor zone miniere, trafic de armament, colectare de taxe protecție de la populație, prădare a populației și menținerea unor rute de aprovizionare". Ordonatorul <u>în primul rând</u> obligă lectorul să considere *supraviețuirea* milițiilor argument prevalent față de *îmbogățirea* acestora introdusă de <u>în al doilea rând</u> împingând cititorul către o interpretare justificativă: situația este complexă (nu se poate judeca cu ușurință), milițiile deși se dedau la acte reprobabile, nu au încotro (trebuie să supraviețuiască) – **argumentum ad misericordiam** –, îmbogățirea fiind un efect secundar.

Mai țin minte, și nu sunt singurul, rânjetul triumfător al celui devenit, printr-o tentativa de lovitură de stat, președintele interimar al țării. Nu degeaba l-am numit El Crin: avea aere de caudillo, poziție marțiala, comportament de uns al istoriei. <u>Acestea fiind zise</u>, nu pot să nu fiu de acord cu liderul PNL când constată: *"Domnul Ponta spune atât de multe lucruri încât eu nu am cum sa replic elegant. Tot ce pot să spun e că dacă domnul Ponta ar fi supus unei probe cu detectorul de minciuni, cred că se dezmembrează aparatul ăla, sar acele."*

(În Revista 22/ 19.05.2014 – *O Furţeva pe uliţa noastra: Mitomanie si intelofobie in regimul pontocratic* de Vladimir Tismăneanu)

Actul asertiv iniţial prin conţinutul său stabileşte prima implicatură pe care cititorul trebuie să o deducă: preşedintele interimar este un personaj politic dezagrabil (portretizare caricaturală prin asocierea de sintagme ce sugerează o reacţie exagerată faţă de rezultatul obţinut: El Crin, rânjet triumfător, tentativă de lovitură de stat, aere de caudillo, poziţie marţială, comportament de uns al istoriei). Marcatorul discursiv acestea fiind zise, introduce un nou comentariu, care se distinge de cel anterior: act de adeziune la declaraţia liderului PNL. Se creează o situaţie contradictorie: implicatura iniţială asumată prin marcatorul deja menţionat: *nu-mi place Crin Antonescu* se contrapune structurii asertive de adeziune totală explicită marcată intensiv prin modalizatorul: *nu pot să nu fiu de acord cu el*. Cunoaşterea contextului politic: scindarea USL, conflictul deschis între Crin Antonescu şi Victor Ponta, cândva aliaţi, permite extragerea următoarei implicaturi: *Crin Antonescu îl cunoaşte bine pe Victor Ponta*. Se rezolvă astfel aparenta contradicţie care de fapt întăreşte concluzia: dacă nu-mi place liderul PNL, dar îi accept declaraţia pentru că ştie el mai bine – **argumentum ad verecundiam** –, neîndoielnic Victor Ponta minte de îngheaţă apele.

Victor Ponta a refuzat să contrasemneze Decretul prezidenţial de decorare a lui Horia Patapievici şi Mircea Mihăieş, foşti membri ai conducerii ICR. Cei doi, dar mai ales Mircea Mihăieş, s-au definit drept critici acerbi ai Plagiatorului numărul unu al Patriei. Refuzul de a contrasemna o Decizie corectă, deşi, între noi fie vorba, fără prea mare putere de apreciere, odată ce purtătoare a Stelei României e şi Gabi Firea, dă seamă de cât de păduchios la suflet e acest Victor Ponta.

(În Naşul.TV/ 07.05.2014 – *Victor Ponta, ştie, oare ce sunt neonaziştii şi dacă sunt sau nu buni de mâncat?* de Ion Cristoiu)

În exemplul de mai sus doi marcatori intervin în argumentare. Deşi ştirbeşte din valoarea gestului prezidenţial de a decora pe Horia Patapievici şi Mircea Mihăieş prin introducerea unui comentariu nou (Gabi Firea e şi ea purtătoare a aceleiaşi decoraţii). Conţinutul său contra-argumentativ împinge la următoarea implicatură: meritele celor doi depăşesc cu mult pe cele ale menţionatei doamne. Deşi digresorul între noi fie vorba marchează un comentariu marginal temei de discurs: refuzul lui Victor Ponta de a contrasemna Decretul prezidenţial, prin conţinutul său semantic – complicitate – vizează obţinerea adeziunii publicului cititor la implicatura ante menţionată şi a cărei justeţe poate fi confirmată prin informaţii contextuale (Horia Patapievici şi Mircea Mihăieş, oameni de cultură cu înaltă pregătire – Gabriela Firea, reporter, prezentator de ştiri, proaspăt politician). Autorul îşi asigură astfel o atitudine favorabilă din partea cititorului care se va repercuta asupra întregului discurs.

Din punct de vedere doctrinar, nu putem să nu constatăm lipsa tot mai acută a lui Dumnezeu şi a învăţăturii Sale din societatea în care trăim. Astfel, dacă până nu demult El era Cel care îi alegea pe conducă-tori şi îi ungea cu „ungere sfântă“, urmând ca aceştia să călăuzească poporul pe căile Sale, acum alegerea se face zice-se de popor, de către un popor care neglijează tot mai mult căile Lui. Aşa au putut ajunge la cârma unor ţări monştri gen Hitler ori Stalin, care s-au întors apoi împotriva propriilor „alegători”, prin instaurarea dictaturii!…

(În Foaia catehetică Duminica a 23-a după Rusalii (Vindecarea demonizatului din ţinutul Gherghesenilor), Nr.124/2011, Protopopiatul ortodox român Irlanda)

În acest caz modalizatorul epistemic polifonic zice-se pune sub semnul întrebării aserţiunea *alegerea se face de popor* ducând la următoarea implicatură: autorul are dubii privind valoarea ei de adevăr. Pe cale de consecinţă se ajunge la o altă implicatură: legitimitatea îndoielnică a alegerii conducătorilor de către popor întărită de un argument **ad hominem** (poporul neglijează căile Domnului). Se apelează la un argument de tipul

ignoratio elenchi, în sensul că implicatura (premisă particulară) este considerată ca suficientă pentru concluzie: instaurarea dictaturii fără a se argumenta concret în acest sens (alegerea de către popor a liderilor, legitimă sau nu, nu are legătură, în fapt, cu instalarea dictaturii, în plus se ignoră în mod voit că același sistem de alegeri a dat naștere unor regimuri democratice). Scopul este, în ultimă instanță, de a promova cealaltă teză implicată: este bine ca Domnul să „ungă" conducătorii. Astfel marcatorul zice-se declanșează în cascadă o serie de implicaturi pe care se fundamentează o argumentare falacioasă.

Greva parlamentară, ca formă de protest față de „derapajele" nedemocratice ale Puterii, este propunerea PSD, avansată PNL, care, săptămâna trecută, după așa-zisul dialog cu PDL, optase pentru măsura mai dramatică a demisiei din Parlament a tuturor parlamentarilor Uniunii. Sub impresia momentului, unii liberali, precum Victor Orban, și-au și scris-o, dar hârtia a rămas la sertar până când toți aleșii Opoziției vor fi pregătiți psihologic de o prematură plecare. De-acum, pot s-o arunce la coș: părăsirea Parlamentului nu este o treabă ușoară, ci un drum fără întoarcere, pe care majoritatea useliștilor nu sunt dispuși s-o apuce. Ei s-ar trezi fără logistică, mijloace de transport, birouri de circumscripție și personal tocmai în anul electoral, în dezavantaj față de pedeliști, dacă aceștia ar rămâne pe loc. În plus, nu ar mai avea unde să se manifeste instituţionalizat (strada nu le este prielnică), iar viaţa parlamentară e prea dulce pentru a-i da cu piciorul. De aceea, au optat pentru greva neremunerată, care le permite conservarea drepturilor şi privilegiilor, derivate din statutul de reprezentant al poporului.

(În Gândul/ 30.01.2012– *Greva pe care ne-o permitem* de Rodica Ciobanu)

Conectorul aditiv în plus susține teza conform căreia *părăsirea Parlamentului nu este o treabă ușoară*, deja susținută de argumente ca absența logisticii, mijloacelor de transport, birouri de circumscripție și personal, adăugându-i altele noi cu aceeași orientare și îmbogățind nota ironică inițială (de pierdere a unor privilegii) cu motive de natură personală: lipsa cadrului instituționalizat de manifestare *(strada nu le e prielnică)* și pierderea confortului vieții parlamentare. Conjugate, aceste argumente justifică renunțarea la demisia în bloc a Opoziției ca formă de protest împotriva *„derapajelor" nedemocratice ale Puterii* și adoptarea unei măsuri mai puțin radicale: greva parlamentară, care să nu-i lezeze interesele personale. Implicatura care decurge de aici este că Puterea și Opoziția în ce privește rolul lor primordial – interesul public – nu se deosebesc, ambele punând pe primul loc interesele personale.

"Ştiu în detaliu situaţia de la ANAF pentru că şi eu, la fel ca şi alţi cetăţeni ai României, am fost în situaţia să achit anumite contribuţii ale familiei şi, după 45 de minute, nu am înţeles deloc, sincer vorbind, cum este organizată această instituţie a statului. Este o mizerie ce se întâmplă acolo. Sunt nevoi mari, investiţii financiare care trebuiau realizate până acum, erau angajamente pe care România le-a luat în 2010, lucruri care încă nu funcţionează (...) Ceea ce se întâmplă acum la toate sediile ANAF este un privitimism dacă ne comparăm situaţia cu alte state europene, cum ar fi Germania sau Austria, unde peste 99% din plăţi se fac online", a afirmat Cotovelea, la conferinţa internaţională "Mediafax Talks about Digital Europe".

(În Gândul.info/ 26.03.2014 – *Un tavan s-a prăbuşit la Direcţia de Taxe şi Impozite Sector 5. Două persoane rănite* de Adrian Dumitrache)

Venită din partea unei oficialități (teoretic la curent cu mersul instituțiilor de stat) afirmarea sincerității cu privire la necunoașterea organizării ANAF este, aparent, un dezavantaj. Metadiscursivul conversațional sincer vorbind din comunicatul de presă citat mai sus, reprezintă, pe lângă asumarea celor afirmate, o strategie de atragere a simpatiei publicului prin recunoșterea propriei vulnerabilități dublată în acest context de asimilarea propriei persoane auditoriului (om obișnuit plătitor de contribuții la stat) și de un argument

ad misericordiam implicat: îndelungata așteptare la ghișeele administrației publice. Se ajunge pe cale de consecință la o diminuare a responsabilității.

Concluzie

Deși exemplificative, se poate observa din sumarele analize de mai sus că marcatorii discursivi influențează modul în care e perceput discursul de auditoriu fie prin simpla ordonare și delimitare a argumentelor și introducerea unora noi, fie prin întărirea sau atenuarea forței acestora ori prin apelul la sentimentele cititorului. Considerăm justificată, deci, cercetarea rolului acestora în jocul argumentativ, dintr-o perspectivă integratoare (semantică, pragmatică și dialectică) cu scopul declarat de a dezvălui adevărul din spatele cuvintelor. Un argument suplimentar este cel lingvistic: în comunicare, nu rareori traducerea acestora pune probleme de echivalență întrucât pragmaticalizarea marcatorilor discursivi este reflexie a evoluției diacronice a fiecărei limbi în parte, evoluție strâns legată de profilul cognitiv, social și cultural al popoarelor. Ca urmare, succesul comunicării la nivel intercultural, în contextul unei din ce în ce mai accentuate globalizări, depinde direct de înțelegerea de către participanții la dialog a tuturor nuanțelor pe care discursul codificat lingvistic le presupune și în obținerea cărora marcatorii discursivi joacă un rol de loc de neglijat.

Bibliografie:

1. Blakemore, Diane: *Relevance and Linguistic Meaning – The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*: Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
2. Carel, Marion: *Para un tratamiento argumentativo de la predicación*, în Discurso y Sociedad, publicație on line, vol. 2, n.4, 45-72, 2000.
3. Escandell Vidal, Victoria: *Introducción a la pragmática*, Editorial Planeta, Barcelona, 1996.
4. Fraser, Bruce: *Pragmatics Markers*, în Journal of Pragmatics, n.31, Cambridge, 1996.
5. Iten, Corinne: *Linguistic Meaning, Truth Conditions and Relevance*, Palgrave Macmillan, New York, 2005 Levinson, Stephen C.: *Pragmatics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.
6. Moeschler, Jacques; Reboul Anne: *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Seuil, Paris, 1994.
7. Mosegaard Hansen, Maj-Britt: *The semantic status of discourse markers*, Lingua 104, pp.235-260, 1998.
8. Mosegaard Hansen, Maj-Britt: *A dynamic polysemy approach to DMs*, în Approaches to Discourse Particles, ed. Kerstin Fischer, Elsevier, Bremen, 2006.
9. Perelman, Chaim; Olbrechts-Tyteca, Lucie, *Tratat de Argumentare. Noua retorică*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
10. Schiffrin, Deborah: *Discourse Markers*, Cambridge, 1987.
11. Sperber, Dan; Wilson, Deirdre: *Relevance. Communication and Cognition*, Blackwell Publishers, Oxford, 1995.
12. Van Eemeren, Frans H.; Houtlosser, Peter; Snoeck Henkemans, Francisca A.: *Argumentative Indicators. A Pragma-Dialectical Study*, Springer, Dordrecht, 2007.

QUÊTE DE LANGUE(S), QUÊTE D'IDENTITÉ(S) EN TRADUCTION

Muguraș Constantinescu, Prof., PhD, Raluca-Nicoleta Balațchi, Assist. Prof., PhD,
"Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Our paper is a reflection on the relationship between self-translation and the question of identity in and through translation. Our corpus of study consists in a series of significant excerpts from Nancy Huston's Lignes de faille and its English and Romanian versions (Fault Lines – translated by Nancy Huston herself and Linii de falie translated into Romanian after the English "second" original). The main purpose of this analysis is to look at the extent to which on the one hand self-translation becomes a rewriting, and, on the other hand, translation involves a search of identity.

Keywords: identity, language, rewriting, self-translation, translation.

Préliminaires

Notre article se constitue dans une réflexion sur le rapport de l'autotraduction à la traduction à travers une analyse comparée de la version française et l'autotraduction en anglais et la version en roumain du roman de Nancy Huston, *Lignes de faille (Fault Lines / Linii de falie)*. L'objectif principal de cette étude à double volet est de saisir, d'un côté, la part de re-création et de réécriture insinuées dans l'auto-traduction, et, de l'autre, la part de distorsion, de déperdition ou d'adjonction qui touchent la traduction, même si dans un dosage apparemment insignifiant, les textes fonctionnant souvent comme des miroirs (légèrement) déformants. Dans ce sens, le choix même du traducteur/éditeur roumain de travailler à partir de la version en anglais, du « second original », placé sous le signe de l'autotraduction et de la langue maternelle, doit être vu comme significatif.

Lignes de faille paraît en 2006 aux éditions Actes Sud. La version en anglais de l'auteure, *Fault Lines*, voit le jour en 2007 aux éditions McArthur and Company, Toronto. Il est cependant difficile, en regardant la couverture et les premières pages de la version en anglais de trouver quelque mention que ce soit du fait qu'il s'agit d'une traduction. Ce n'est qu'en cherchant attentivement dans l'espace destiné aux mentions éditoriales (au verso de la page de titre) que l'on retrouve la précision *Translation of : Lignes de faille*. Les quelques lignes biographiques sur l'auteure, qui précèdent le titre font cependant référence au fait que l'auteure écrit autant en anglais qu'en français et qu'elle traduit ses écrits soi-même[1]. Traduit en vingt-sept langues, le roman reçoit une version roumaine en 2009 chez Leda (Groupe Editorial Corint, Bucarest), la traduction étant faite à partir de l'original en anglais par Laura-Georgiana Fratu[2]. Les droits d'auteur, cependant, renvoient à l'édition en français (2006, Actes Sud).

La traduction est accompagnée par quelques éléments paratextuels qui font entendre la voix de la traductrice, comme les notes et la présentation biobibliographique de Nancy Huston (légèrement adaptée par rapport à l'édition en anglais, par la suppression des détails de la vie personnelle et l'ajout d'informations sur les romans publiés et les prix remportés).

[1] "Writing in both French and English, she translates her work herself and is the author of numerous works of fiction and non-fiction, as well as a play, children's books and screenplays. *Fault Lines* is her eleventh novel".
[2] Traductrice de littérature anglaise, ayant traduit quelques romans pour les éditions Leda.

L'autotraduction : un texte et son double

Sans être un phénomène nouveau, l'autotraduction pose des problèmes majeurs du point de vue du rapport des deux textes relevant d'un même auteur, tout comme du statut d'original par rapport aux traductions allographes.

Selon Oustinoff (2001), la spécificité de l'autotraduction est à retrouver dans le « va-et-vient entre une traduction qui répond à notre attente et celle qui la déjoue », le texte auto-traduit acquérant le statut d'un second original, ce qui est typologiquement un paradoxe, car il « réunit les deux termes actuellement jugés antinomiques que sont les pôles de l'écriture et de la traduction ». Aussi d'autres analystes du phénomène, comme Pascale Sardin-Damestoy, mettent-ils en avant plutôt les difficultés de cette pratique : « L'auto-traduction est un art entropique frappé de négativité et marqué par la défaillance » (2002 : 220).

Il est néanmoins vrai que le rapport qui se construit entre l'auteur-traducteur et son texte est privilégié, car il semble jouir de plus de liberté dans l'établissement des liens qui renouent les deux facettes de l'œuvre notamment le premier et le second original, l'autotraduction devenant chez beaucoup d'auteurs une « réécriture traduisante », une « auto-traduction recréatrice », une traduction-texte dans le sens donné à ce syntagme par Henri Meschonnic.

Oustinoff propose de distinguer trois catégories majeures de l'autotraduction : naturalisante (texte traduit sans interférence de la langue source), décentrée (détachée des normes inhérentes à une doxa traduisante) et (re)créatrice (le second original présentant des modifications majeures par rapport au texte premier).

L'expérience de l'autotraduction est différemment perçue par les auteurs l'ayant pratiquée : jugée comme épouvantable par Nabokov, elle s'inscrit dans l'écriture même chez Beckett, devenant un véritable « principe évolutif de son œuvre » (cf. Pascale Sardin-Damestoy, 2002). L'autotraduction apparaît comme une nécessité dans le cas de Nancy Huston, qui, comme le rappelle Marta Dvorak (2004) « rédige ses textes en français et ensuite les traduit, ou les réécrit en anglais (prenant parfois le chemin inverse) […] l'écriture en langue seconde permet d'évacuer davantage la sphère affective et de faire place à la sphère cognitive ». Préférant parler de *réécriture* et non pas de traduction, l'auteure précise qu'elle ne fait confiance qu'à soi-même pour cette tâche, en parlant du roman *Plainsong /Cantique des Plaines* : « Je n'aurais fait confiance à personne pour le traduire. Quand la première version a été terminée, je l'ai réécrite en français ». Ailleurs, elle affirme sa volonté de ne pas s'éloigner du premier texte qu'elle traduit, son désir que son « texte soit rigoureusement le même dans les deux langues », ce qui n'est pas facile à accomplir, vu la vision du monde que chaque langue implicite.

Langue et identité/ De la langue au soi

Le rapport intrinsèque qui existe entre l'identité personnelle et la langue surgit avec bien plus d'acuité lorsque la langue d'écriture n'est pas la langue maternelle et d'autant plus quand l'œuvre écrite dans une langue étrangère à l'auteur passe par le processus de l'autotraduction : se pose alors le problème du statut du texte autotraduit par rapport à l'original (second original, relation dialogique avec le premier) et de l'expression du soi, un soi éminemment multiple. Pour l'œuvre de Beckett, Pascale Sardin Damestoy parle d'une « translation infinie de soi », considérant que la poétique de l'auto-traduction définit une « poétique du multiplié ». (2002 : 221).

Tiraillée entre deux langues (que l'on pourrait analyser par la dichotomie langue maternelle/maternante), l'auteure Nancy Huston parcourt, autant à travers le roman *Lignes de faille* en tant que tel qu'à travers les versions en français et en anglais, le chemin sinueux de la recherche de soi. La notion de « déplacement linguistique » que la chercheuse Chiara Montini préfère dans le cas de l'autotraduction chez Beckett, pourrait être également utile

dans le cas de Nancy Huston, pour qui « la venue à l'écriture » est liée au français, une langue que'elle apprécie comme suffisamment *étrange* pour stimuler sa curiosité.

Le déplacement linguistique qu'opère la traduction de l'auteure elle-même s'inscrit d'ailleurs dans la métaphore du passage qui traverse l'oeuvre dans son intégralité: les générations se succèdent, les personnages se déplacent, apprennent des langues étrangères, sont au contact de cultures et périodes différentes (Etats-Unis, Allemagne, Israel, Canada). Les narrateurs se relaient, les voix des enfants de six ans se succèdent (dans un ordre chronologique inverse). La dislocation de la narration, la polyphonie narrative traduit déjà une multiplicité du soi, car l'enfant d'une narration se retrouve adulte et même grand-parent dans les suivantes ou les précédentes par la structure narrative, conçue comme une remontée dans le temps vers les années 40 et la grand-mère de la première histoire est enfant de six ans dans la dernière.

L'espace du texte imprimé en tant que tel en porte l'empreinte, les mots et les lignes s'espaçant au gré des pensées du personnage (voir le récit de Sol). La langue est intimement liée à la notion d'identité et d'expression personnelle dans la vie des personnages, surtout de Kristina (Erra / Klarysa), qui décide de renoncer à la langue pour chanter, en se servant uniquement de sons, non pas de mots. Des langages comme la musique ou le pictural viennent compléter ou supplanter le langage verbal (la copine d'Erra apprend au petit Randall d'associer le mot et les images mentales des référents).

La quête obsessionnelle de la langue se transforme dans une quête de l'identité d'un soi multiple. Il s'agit tout d'abord d'une polyphonie imbriquée qui traverse la trame narrative du texte dans le temps comme dans l'espace, et s'actualise au niveau de l'énonciation, par des *je* (dé)multipliés ; il s'agit aussi du dédoublement du moi créateur dans et par l'autotraduction. La démultiplication de soi suppose des rapports complexes entre le Sujet de conscience qui s'affirme comme MOI et ses diverses faces/ ses différents masques.

Le repère essentiel pour l'expérience d'un soi multiple et multiplié, que vit un exilé est l'enfance, car selon Nancy Huston : « Vous communiquez avec les autres en faisant appel soit à la partie enfant de vous-même, soit à la partie adulte. Jamais les deux à la fois » (Huston, *Nord Perdu,* 1999, 2004 : 22). Le problème de soi multiple n'est pas réservé aux seuls exilés, il se pose même pour les « impatriés », nommés ainsi par un terme symétrique avec celui de beaucoup plus fréquent, « expatrié ».

Dans *Lignes de Faille,* la plupart des personnages sont vus de l'intérieur, chaque conscience se développant de manière différente par rapport à soi-même : Sol se voit Dieu, tandis que Sadie est tiraillée dans sa lutte intérieure contre un Ennemi (*Fiend*/*Duşman*) et contre les autres, qui la mène à une véritable haine de soi. Le changement de pays, de langue et de religion sont également des stratégies d'éloignement de soi. C'est significatif dans ce sens l'envoi fait dans *Nord perdu* sur la haine de soi, par une citation reprise de Romain Gary, écrivain frère pour Huston : « *JE NE ME PLAIS PAS. Oui*. C'est Sviatoslav Richter qui parle. Au départ, la haine de soi. Peu importe pour quelle raison. Bien des comportements peuvent être inspirés par la haine de soi. On peut devenir artiste. Se suicider. Changer de pays, de langue, tout cela à la fois » (11). La plupart de ces éléments s'intègrent à la trame narrative et à la construction des personnages dans *Lignes de faille.*

De l'original à la version étrangère, par le second original

L'analyse comparée à trois volets des versions du roman *Lignes de faille* que nous proposons, à titre d'exploration traductologique (original français – version roumaine/ original anglais (texte de départ) – version roumaine/ premier et deuxième original) laisse entrevoir l'insinuation d'éléments nouveaux, inscripteurs de différence entre le premier original, le second original et la traduction vers une langue étrangère, ou, si l'on veut, entre

écriture, réécriture et traduction. Lors du processus de traduction vers une autre langue, quelque chose de l'étranger pénètre dans le texte par la part de l'imaginaire /de la vision du monde contenue dans cette autre langue et également dans celle du traducteur, qui a, consciemment ou non, son idiome à lui.

De la diversité des problèmes de traduction qui pourraient intéresser l'étude, nous nous arrêtons sur quelques niveaux que nous considérons des repères importants pour l'analyse comparative envisagée : les noms propres ; la dimension stylistique ; la dimension culturelle.

Le nom du personnage Sol gravite autour d'un jeu sur le champ lexical du soleil. Les toutes premières lignes font plonger le lecteur, par un jeu astucieux sur les deux axes du discours – paradigmatique et syntagmatique – autour de la lumière, dans l'univers intime de Sol ; ce jeu de mots repris plusieurs fois comme un refrain, qui joue sur l'euphonie, est plus chargé d'allusions culturelles (au Roi Soleil, à la royauté, entre autres) en français qu'en anglais ou en roumain.

« *soleil soleil soleil Roi soleil Sol Solly Solomon* » (15) / *sun sun sun sun king Sol Solly Solomon* (3) / *soare soare soare soare rege Sol Solly Solomon*(11)

La traduction comporte des déperditions importantes (niveau phonétique, syntaxique et intertextuel [flood – le Déluge], mais aussi graphique): les allitérations (*l* – liquide, correspondant au niveau du signifiant à la métaphore) sont sacrifiées au profit du contenu ; les phrases sont réarrangées syntaxiquement (récupération des ellipses verbales – le premier exemple, rajout de coordonnants comme pour rétablir la cohérence et 'normaliser' la syntaxe – l'exemple 2) et graphiquement (on met des points ou des virgules là où l'original n'en contient pas, des majuscules là où le texte, censé rendre le flux des pensées du personnage-narrateur de six ans n'en fournit pas, l'arrangement de certaines lignes – proche de la disposition en vers – les exemples 3 et 4).

C'est l'éveil. *Comme quand on appuie sur l'interrupteur et que la pièce se remplit de lumière.*	*I'm awake.* ***L**ike **fl**icking on a switch and **fl**ooding a room with **l**ight.* (3)	*Ma trezesc.* ***E** ca şi cum ai apăsa pe un comutator şi s-ar inunda camera de lumină.* (11)
Mon cerveau remplit le monde et le monde remplit mon cerveau,	*My brain floods into the world, the world floods into my brain**,*** (3)	*Creierul meu inundă lumea**, iar** lumea îmi inundă creierul**.*** (11)
un dimanche ensoleillé soleil soleil soleil Roi soleil *Sol Solly Solomon (13)*	*A sunny **Sunday** sun sun sun sun* *king Sol Solly Solomon* (3)	*O **duminică** însorită soara soare soare* *soare rege Sol Solly Solomon*(11)
Je suis un flot de lumière instantané invisible et tout-puissant qui se répand sans effort ans les recoins les plus sombres de l'univers *capable ă six ans de tout voir tout illuminer tout comprendre (14)*	*I'm like sunlight , all-powerful, instantaneous and invisible, flowing effortlessly into the darkest corners of the universe* *capable at six of seeing illuminating understanding everything* (3)	*Sunt ca lumina soarelui, atotputernic, instantaneu şi invizibil, inund fără nici un effort cele mai întunecate colţuri ale **U**niversului**.*** ***La şase ani,** sunt capabil să văd să iluminez să înţeleg totul* (11)

Le nom de Sadie est relié au jeu sur le champ lexical de la tristesse, de la haine de soi et du sadisme. Si pour le mot *sadist* le fonds latin commun des deux langues permet facilement l'association dans la version roumaine, pour *sad (triste)* la solution de la traductrice est de préserver le mot anglais dans le texte et de le traduire dans une parenthèse.

Pour Hilare, traduit par Mirth /Mirth, le nom du chien des grands-parents de Sadie, on observe qu'en traduction, on garde le nom propre anglais et l'on rajoute seulement pour les passages explicatifs à l'aide d'un tiret le correspondant littéral et une note : *Mirth-Voioşie* (p. 161) ; selon nous, il s'agit d'une perte, vu que le nom du chien contraste avec la tristesse du personnage central du récit, Sadie : à notre avis, on aurait pu proposer Voiosul.

Luth traduit parLute/Luth, le pseudonyme de Janek, est à nouveau un cas significatif de « translation » de nom propre en traduction, le mot désignant un instrument musical traditionnel, comme pour marquer le destin d'Erra et son lien intrinsèque à la musique. En roumain, le choix curieux (que l'on peut considérer comme une réminiscence du premier orginal) de la traductrice de proposer la variante *Luth*, comme en français, ne résout cependant pas la référence à l'instrument ; en plus, c'est le nom que donne Erra à son grain de beauté : *luth* (*lute* en anglais ; en roumain on pourrait penser à *Liră*)

La dimension stylistique

Nous avons pu observer un effort constant de variation de l'expression en traduction, qui pourrait devenir excessif : *finally – până la urmă ; după o veşnicie ; într-un târziu* ; la simplicité résultant également du fait que les narrateurs sont des enfants ; les structures syntaxiques analogiques (*L'automne c'est… L'hiver c'est…/ Fall is… winter is…)* sont également soumises à la variation en traduction. Le même usage excessif est à signaler au niveau des connecteurs pour renforcer ou expliciter des rapports logiques plutôt implicites dans le texte (réalisés par la juxtaposition) : on assiste ainsi à des ajouts de *iar, şi* en traduction roumaine, sans correspondant dans l'original.

L'explicitation est un autre procédé préféré par la traductrice roumaine. Les verbes rapporteurs sont explicités : *say* – verbe rapporteur neutre traduit par *a îngâna (p.116) ; a se răsti (p.89)*. La traduction se remarque aussi par une accentuation de l'oralité du texte : on a ainsi de nombreux ajouts, tels : *când colo, auzi (p.195) ; şi uite că (212); ce să vă spun ; nu zău ; uite-acum… (226) ; ba chiar pot spune… (226)*.

Les fragments en style direct libre comme marque du flux de pensée des personnages sont, dans la plupart des exemples, transformés en discours indirect ou en discours direct.

La créativité de la traductrice se manifeste au niveau de la traduction des jeux de mots phonétiques ou lexicaux ; les mots inventés ou déformés ou les mots-valise que la mère de Sadie, Kristina s'amuse à créer sont rendus par des stratégies similaires ou des adaptations : *conshmervatory – enervator* (conservator + enervant) ; *macaronis, schmacaronis* (292)/*casserole, schmasserole* / *crăticioară, pofticioară.*

Les jeux sur les proverbes qu'aime Aron, le père de Randall, sont également un espace où se manifeste la créativité de la traductrice :

*Oreille affamée n'a point de ventre (173) / People who live in glass houses shouldn't stow/(throw) stones – Râde ciob de boală spartă (*139*)* ;

Le jeu de mots *mettre un imper / commettre un impair* disparaît en version roumaine où apparaît le terme inventé « copilofuga », « copilofugata » – créé par analogie avec « ignifuger » – plus suggestif et inventif, d'ailleurs. Il est à retenir que tout le paragraphe autour de ce terme créé par jeu n'existe pas dans l'original français, tout comme le commentaire sur la décapitation de Nick Berg car la phrase « *Trebuie sa recunosc aproape ca-mi sar ochii din orbite cand vad aceasta* scena » (55) n'a pas d'équivalent dans le premier original. Ceci s'explique par la décision de l'auteure de remplacer complètement le contenu du dialogue (à peu près une page) d'une version à l'autre, le texte anglas étant organisé autour de la notion de sécurité ; c'est l'un des épisodes où l'autotraduction ne devient pas seulement réécriture mais également recréation (p.15 en anglais). Le jeu de mots *Worst*/*Wurst* (110)/ est résolu en roumain à l'aide d'une note, solution extrême, car on le déclare intraduisible.

La modalité exclamative et les axiologiques sont le plus soumis aux stratégies traductives d'étoffements, modulations, même dans les cas où la traduction littérale aurait été possible : *It's incredible* (47) / *Să vezi şi să nu crezi* (66)

Les expressions idiomatiques ne sont pas toujours associées par modulation aux structures figées correspondantes, ce qui engendre dans certains cas des contre-sens : *she can rant and rave - poate să gloseze şi să bată câmpii* au lieu de *a tuna şi a fulgera*.

Calls long distance associé à l'expression idiomatique *sună de peste mări şi ţări* dans un contexte où il s'agit tout simplement d'un appel interurbain ; d'ailleurs, c'est le syntagme utilisé dans l'original français.

Le terme « ordi » (24), choix économique et familier dans l'original, n'a pas d'équivalent au même niveau de langue en anglais, étant rendu par *computer,* le terme standard en anglais et par *calculatorul* (20) ou « calculatoraşul » - forme du diminutif, (19) en roumain, solutions qui vont dans le sens contraire : au lieu d'abréger le terme, le traducteur embrasse l'allongement, la surtraduction.

Nous devons également signaler l'utilisation de toute une série de stratégies d'emphase, comme la présence des italiques et des lettres capitales; des changements parfois significatifs peuvent être observés lors du passage d'une langue à une autre : des remplacements (on souligne la même unité avec des moyens différents : majuscules) déplacements (on souligne des unités différentes) ou suppressions, ce qui emmène des pertes évidentes dans la perception des aspects essentiels dans le contexte. Le soulignement en italique ou par majuscule pour « *défaite* » (17) par exemple, disparaît, est neutralisé car l'unité est rendu par son correspondant « înfrângere » mais sans italique (13) ; de même pour « trente ans », « quarante », (18) qui ne sont plus rendus en italiques dans l'édition roumaine où seulement le terme « cinquante » jouit de cette mise en relief.

De ce point de vue, les incipits de chaque récit sont des espaces significatifs pour les choix traductifs, vu leur importance dans la narration : en français, les premiers mots de chaque phrase sont mis en majuscules, et, assez curieusement, c'est le choix que fait l'éditeur roumain aussi (serait-ce donc une réminiscence de l'original français ?), à la différence de l'original anglais où le texte est uniforme :

C'est l'éveil./ I'm awake. / Ma trezesc/

De la structure impersonnelle en français, on passe à une forme personnelle en anglais, passive (on décrit un état) et personnelle réfléchie en roumain.

This spring I felt the shape of a year for the first time / Ce printemps j'ai senti pour la première fois la forme d'une année.

Tu as fait ton lit Sadie ?/ Have you made your bed, Sadie ?/Ti-ai făcut patul. Sadie?

Une myriade d'extases / A scattering of ecstasies / Un caleidoscop de stări euforice

La première phrase du récit d'Erra, placé sous le signe de l'intensité et la sensibilité, d'une vibration affective : « Une myriade d'extases » (293) est rendue en roumain de manière analytique et explicative « Un caleidoscop de stări euforice »(293) qui atténue de beaucoup l'incipit intensif de l'original français. La même atténuation et aplatissement se voient dans la solution du traducteur qui dit tout simplement « lumea imi trece cu mare viteza prin fata ochilor » (296) pour l'unité plus suggestive « le monde se rue sur moi » (295).

La dimension culturelle du texte en traduction

Traduire, c'est faire remonter à la surface du texte une vision du monde. Aussi l'analyse a-t-elle fait ressortir l'hétérogénéité culturelle du (premier) et du (second) original ainsi que de la traduction d'une histoire portant sur quatre personnages et espaces différents ; on assiste à des stratégies différentes d'un texte à un autre : atténuation ou au contraire renforcement des éléments d'hétérogénéité lors des passages d'une langue et

culture maternelles vers une langue et culture autres, compensation de l'intraduisible propre à chaque langue par la vision du monde qu'elle implicite.

Le texte comporte un certain nombre d'adaptations, comme celle visible au niveau des chansons de Noël. *Jingle Bells,* quoique, pour le public roumain, très connue, qui a même une version autochtone (*Clopoţei*) et que la plupart des enfants chantent en anglais est remplacée par *Steaua sus răsare*. C'est une chanson de Noël connotant une tradition religieuse orthodoxe et cela induit, selon nous, une sorte de brouillage culturel et religieux.

L'adaptation graphique intervient dans le cas des noms propres : ainsi, le nom propre polonais de la famille d'adoption de Kristina / Kriswaty / **Kryswaty** ; Nouzha – Nouja ; la graphie des mots en polonais dans le texte est également adaptée.

Les proverbes/adages et les référents culturels sont soit adaptés soit sacrifiés en faveur de structures explicitantes: *Mieux vaut prévenir que guérir (101) / It's better to be safe than sorry* (59) / *e mai bine să nu risc nimic* - (81) ; *People who live in glass houses shouldn't stow/(throw) stones – Râde ciob de oală spartă (139)* ;

L'intertexte biblique, les différentes citations ou allusions aux Saintes Ecritures sont souvent négligemment transférées (*p.82 'Father, Father, why hast thou forsaken me ?' – Tată, tată…*au lieu de *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit ?*; le nom de Jésus avec un seul I ; usage d'une structure rapportée familière pour introduire la citation qui implique un manque de respect absent dans le texte original : ***as Jesus*** *also couldn't help wondering whne they nailed him to the Cross,* **« *vorba lui Isus…* »** ; *flood* – au tout début – allusion également au Déluge ; ce qui se perd en traduction.

Les référents socio-culturels (gastronomie, jouets, vestimentation, passe-temps, vie quotidienne) sont soumis aux mêmes procédures: *hot cereal – păsat ; Dinky toys – maşinuţe ; a bag of groceries – o plasă cu diverse mâncăru*ri (traduction explicative) *Kilt /Kilt/ fustă* (neutralisation) *(212) ;* la température exprimée selon la gradation tantôt en Fahrenheit (204) tantôt en Celsius ; *Jeannettes - Brownies – clubul fetelor cercetaşi (219);* la traduction *Obeza de la circ* (301) pour la *Grosse dame du cirque* (299) / *Fat Lady* est peu appropriée, vu l'aspect médical du terme, nous proposons *Grăsana*, *Femeia cea grasă*.

Des refrains, des vers qui sont modulés différemment, dans certains cas sont adaptés ou disparaissent ; ainsi le refrain « Regarde la petite araignée », cité ironiquement par le narrateur et accompagné d'un commentaire « comme si j'avais deux ans » et rendu par une adaptation par la traductrice roumaine qui cite un refrain connu d'une chanson mais qui n'a pas la valeur de berceuse « Trei elefanţi se legănau pe o pânză de păianjen » (37) / l'original anglais renvoie aussi à une chanson fameuse, *Itsy bitsy spider (24)*;

A dada sur mon bidet (311) / Walk my horsie (194) – Dii căluţ (249)

Dans la version française, la référence au conte allemand de *Crasse-tignasse* et au personnage Conrad (298), leçon édifiante pour les enfants qui sucent leur pouce, se fait à travers une traduction française, en roumain par rapport à la version allemande d'où le nom différent du personnage *Struwwelpeter*, solution accompagnée également d'une note de la traductrice, renvoyant également à l'auteur Heinrich Hofmann, solution adéquate, selon nous.

Pour ce qui est des mentalités, certains fragments de l'original anglais, fidèlement traduits en roumain, sont en fait des ajouts par rapport au premier original : *Maman est contre la violence. C'est juste une personne très positive et je ne vois pas pourquoi je lui enlèverais ses illusions (28)/ Mom is very much against violence,* ***she gets emotional about it which is only natural because women are always more emotional than men.*** *She's just an extremely positive person and I don't see any point in sullying her illusions.(13)*

Conclusions

L'autotraduction dans le cas de *Lignes de faille* équivaut pleinement à une réécriture, à une forme particulière de recréation, ce qui est suggéré également par l'analyse comparée de la version en roumain réalisée à partir du second original. Vue dans la lumière du double passage analytique français/anglais/ anglais/roumain, la traduction roumaine de *Lignes de faille* présente quelques différences significatives par rapport au premier original, ce qui s'explique autant par la « médiation » du second original qui a servi de texte source, que par les libertés prises par la traductrice dans la construction de la version.

Des pertes et des ajouts viennent s'insinuer ainsi de l'écriture à la traduction, en passant par la recréation/réécriture du second original : ils touchent aux aspects reliés de manière fondamentale à la question de l'identité (nom propre, termes d'adresse entre les membres de la famille, langage, registre et niveau de langue propre à un âge, une époque et un contexte spatio-temporel : de l'hypersensibilité qui caractérise le récit et le personnage d'Erra, on évolue vers une perte constante de sensibilité, marquée également dans le langage/discours, Sol devenant un enfant qui s'approprie le discours électronique et se « robotise » presque).

La translation de soi, pour reprendre le syntagme de Pascale Sardin, se traduit, dans *Lignes de faille*, par une quête obsessionnelle de l'identité qui sous-tend plusieurs niveaux du texte : celui de la narration et des narrateurs (quatre récits), celui de la psychologie des personnages mis en scène (enfant de six ans en quête de son « moi » au-delà des failles de la relation avec la mère), du langage à utiliser pour exprimer son moi (langue maternelle/ étrangère, langage verbal/musical/pictural). A la lumière des observations que nous venons de formuler, on peut affirmer que les lignes de faille semblent définir finalement aussi les rapports du lecteur roumain de Nancy Huston avec l'original français.

Bibliographie :

Argand, Catherine, 2001, *Entretien*, www.lexpress.fr/.../nancy-huston_804287.h, publié le 01/03/2001.

Calderon, J., 2007, « Où est l'Ouest dans *Nord Perdu* de Nancy Huston ? », in *Cahiers franco-canadiens de l'Ouest*, 19-1, p. 9-25.

Ceccatty, René, de, 2006, « « Lignes de faille » de Nancy Huston, une émouvante narration inversée hantée par les drames du XXe siècle. Quatre grains de beauté », *Le Monde*, 15 septembre.

Dvorak, Marta, Koustas, Jane (eds), 2004, *Vision / division : l'œuvre de Nancy Huston*, Presses de l'Université d'Ottawa.

Klein-Lataud, Christine, 1996, « Les voix parallèles de Nancy Huston », in *TTR*, 9-1, p. 211-231.

Montini, Chiara, 2007, *La bataille du soliloque. Genèse de la poétique bilingue de Samuel Beckett*, Amsterdam, Rodopi.

Oustinoff, Michaël, 2001, *Bilinguisme d'écriture et auto-traduction*, Paris, L'Harmattan.

Rinné, Noelle, 2009, « La tierce langue de Nancy Huston », in *CRIS LENGUAS Revista electrónica multilingüe del Departmento de Lenguas Extranjeras - Facultad de Humanidades - Universidad de Puerto Rico, Río Piedras*.

Rinné, Marie-Noelle, 2005, « Les points cardinaux chez Nancy Huston », in *Voix plurielles* Volume 1, Numéro 2.

Sardin-Damestoy, Pascale, 2002, *Samuel Beckett auto-traducteur ou l'art de l'empêchement*, Arras, Artois Presses Université.

Wilhelm, Jane Elisabeth, 2009, « Écrire entre les langues : traduction et genre chez Nancy Huston », in *Palimpsestes*, 22, *Traduire le genre : femmes en traduction*, p. 205-224.

Corpus d'analyse :
Huston, Nancy, 2006, *Lignes de faille*, Paris, Actes Sud.
Huston, Nancy, 2007, *Fault Lines*, Toronto, McArthur and Company.
Huston, Nancy, 2009, *Linii de falie*, Bucureşti, Leda.

Note

Contribution réalisée dans le cadre des programmes CNCS PN-II-RU-PD-2011-3-0125 et *PN II-ID-PCE-2011-3-0812 „Traduction culturelle et littérature / littératures francophones : histoire, réception et critique des traductions", Contrat 133/2011.*

DEONTIC MARKS IN THE TEXT OF CRIMINAL PROCEDURE

Alina Gioroceanu, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: While the criminal law refers to legal norms that defend major social values, the text of criminal procedure encodes the rules that govern the administration of justice in cases involving an individual who has been accused of a crime; the criminal proceedings regulates the society by creating juridical relations between state and individuals, as addresses of criminal law. These relations are based on state authority and they provide that the defense of social values can be realized. The state is a dominant subject that prescribes a specific conduit for individuals and, by his specialized subjects, it is also the one that guarantees a legal order: in case of breaking the law, delinquents are punished, are disciplined in order to reestablish the legal order. At the discourse level, the semantic category that reproduces the specific relation between state authority and individuals is the deontic modality. The obligation mark is also a characteristic of directive acts. This type of modalisation qualifies the criminal text due to an objective extralinguistic support represented by a set of norms that exceed the personal will. The aim of this paper is to identify the deontic marks and to analyze their particular contexts in the text of criminal procedure.

Keywords: linguistics, text, criminal procedure, modalisation, deontic modality.

Succesiunea de secvenţe lingvistice reprezentate de textul[1] procedural penal se construieşte intenţional în jurul acelor elemente care privesc „respectarea tuturor garanţiilor procesuale ale dreptului la un proces echitabil", a ideii de a fi „constatate la timp şi în mod complet faptele care constituie infracţiuni" astfel încât „nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil" (Udroiu 2014: 3, art. 14 – 19 NCPP).

Textul procesual penal este orientat, volitiv şi prescriptiv, spre destinatarii săi, respectiv participanţii la procesul penal.

Configuraţia actanţială detectabilă în textul prescriptiv al noului Cod de procedură penală este revelată incipient prin precizările terminologice ale Titlului III, „măştile procesuale" fiind descrise de art. 29 ş.u. ale aceluiaşi cod. Textul ulterior se va dezvolta progresiv, prin raportare cauzală şi spaţio-temporală, la *participanţii la procesul penal*, asigurând astfel menţinerea conectivităţii conceptuale, coerenţa textuală:

„Participanţii în procesul penal sunt: organele judiciare, avocatul, părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi alţi subiecţi procesuali."[2]

[1] Voi utiliza noţiunea *text* în accepţia pe care i-o acordă lucrările de lingvistică ce plasează unităţile verbale într-un gen discursiv (Mainguenneau 2007: 67-69), prin raportare nu numai la analiza lingvistică descriptivă, ci şi la demersul de înţelegere a modalităţii în care ia naştere sensul (Detrie 2001: 8 în Adam 2008: 23) şi se construieşte această unitate de sens (Adam 2008: 20) reprezentată de textul procedural penal.

[2] **Participanţii la procesul penal:** *Art.* 30 Organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară sunt:*a)* organele de cercetare penală;*b)* procurorul;*c)* judecătorul de drepturi şi libertăţi;*d)* judecătorul de cameră preliminară;*e)* instanţele judecătoreşti. *Art. 31* Avocatul asistă sau reprezintă părţile ori subiecţii procesuali în condiţiile legii. *Art. 32(1)* Părţile sunt subiecţii procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acţiune judiciară.*(2)* Părţile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente. *Art. 33 (1)* Subiecţii procesuali principali sunt suspectul şi persoana vătămată. *(2)* Subiecţii procesuali principali au aceleaşi drepturi şi obligaţii ca şi părţile, cu excepţia celor pe care legea le acordă numai acestora. *Art. 34* În afara participanţilor prevăzuţi la art. 33, sunt subiecţi procesuali: martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum şi orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligaţii sau atribuţii în procedurile judiciare penale.

În cartografia procesului penal însă, doar părţile şi subiecţii procesuali principali sunt cei care trasează zona ce trebuie explorată de-a lungul etapelor procesuale (urmărirea penală, camera preliminară, judecata şi executarea pedepsei), teritoriul de analiză fiind reprezentat de fapta concretă, nejustificată şi imputabilă unui individ (devenit ulterior inculpat în procesul penal, împotriva căruia se va exercita acţiunea penală). În jurul faptei, calificată drept infracţiune de legea penală substanţială reprezentată de Codul penal[3], şi a subiecţilor activi şi pasivi care fac parte din conţinutul constitutiv al infracţiunii - părţi şi subiecţi procesuali principali, din punct de vedere procesual - sunt obligate să-şi desfăşoare parcursul procesual organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară.

Aşadar, structura semantică a textului procedural se dezvoltă de la rolurile procesuale pe care trebuie să şi le asume participanţii şi corespunde unor exigenţe intenţionale, manifestate prin marcarea în mesaj a atitudinii cognitive şi volitive care a condus la însăşi apariţia textului.

Epistemic şi deontic în textul procedural penal

Categorie semantică parţial gramaticalizată, modalitatea a fost definită în studiile moderne drept raportare a locutorului la conţinutul enunţiativ, exprimând „atitudinea sa cognitivă, volitivă sau evaluativă faţă de stările de lucruri, reale sau potenţiale, decrise prin limbaj”(GALR II: 673, DSL: *modalitate*).

În timp ce modalitatea epistemică se regăseşte în enunţuri care exprimă o atitudine cognitivă, evaluând adevărul propoziţional, „gradul de certitudine pe care îl are locutorul în legătură cu realitatea stării de lucruri descrise în propoziţie” (GALR II: 678), modalitatea deontică se raportează volitiv la conţinutul propoziţional, indicând „gradul de obligativitate sau de permisivitate a situaţiilor descrise într-o propoziţie, în raport cu un corp de norme preexistente” (GALR II: 689).

Marcarea în mesaj a modalităţii poartă denumirea de modalizare, modalizatorii reprezentând, la rândul lor, mijloacele de realizare a modalizării (GALR II: 674). Aceştia se identifică la mai multe niveluri: gramatical (prin modurile verbale), lexico-gramatical (verbe modale, adverbe şi locuţiuni adverbiale), lexical (verbe cu sens modal, perifraze), prozodic (intonaţia).

Posibilitatea de realizare a epistemicului prin modurile verbale, în special prin indicativul care exprimă certitudinea, implică, din perspectiva participanţilor la procesul penal, o dublă raportare la o stare de lucruri referenţial reale sau potenţiale. Astfel, enunţuri de tipul:

Art. 159 alin. 1 *Mandatul de percheziţie se comunică procurorului, care ia măsuri pentru executarea acestuia.*

Art. 111 alin. 2 *Persoanei vătămate i se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi şi obligaţii:*

impun o dublă citire: pentru organele judiciare implică asumarea unui cadru pe care trebuie să il asigure, să îl construiască, iar pentru părţi şi subiecţii principali, certitudinea asupra unei situaţii factuale. Deşi neexprimată, intenţia legiuitorului este deontică în ceea ce-i priveşte pe subiecţii activi, cei care instrumentează cauza prin succesiunea de acte pe care sunt obligaţi să le parcurgă. Această dublă intenţie textuală impune inclusiv o dublă raportare a participanţilor unii la alţii, epistemică ori deontică. Cele două modalităţi comută, în funcţie de lector, citirea deontică fiind impusă totodată de intenţia emitentului şi de rolul asumat de destinatar.

Aşadar, art. 159 este citit de procuror ca *obligaţie* de a desfăşura activitatatea de punere în executare a mandatului de percheziţie, în timp ce alţi subiecţi procesuali

3

(făptuitorul, suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă) *cunosc* faptul că lucrurile decurg în felul arătat de textul de lege. În cazul art. 111, obligaţia de aducere la cunoştinţa persoanei vătămate a drepturilor şi a obligaţiilor revine organelor judiciare, în timp ce persoana vătămată cunoaşte că beneficiază de anumite drepturi şi îi revin anumite obligaţii.

Mărci deontice ale obligaţiei

Deonticul îşi gradează textual apariţia între obligativitate şi permisivitate prin raportare la un ansamblu normativ preexistent. Cum un cod de procedură penală trebuie să redea el însuşi norma, modalitatea deontică identificată este cea nonsubiectivă, numită *propriu-zisă.*[4] Se remarcă, în acest caz, valoarea deontică impersonală a construcţiilor care încorporează modalizatorii deontici ai obligaţiei.

Verbul modal *a trebui* are o apariţie frecventă, reglementând atât activitatea organelor judiciare, cât şi a altor participanţi în procesul penal, fiind identificabil, în general, în construcţii imbricate. La nivel sintactic, modalizatorul guvernează un GV, obligaţia propriu-zisă fiind codificată prin verb la modul conjunctiv (atunci când este focalizat discursiv participantul căruia îi incumbă obligaţia legală) sau prin participiu pasiv (în construcţii în care Agentul nu este lexicalizat, însă este focalizat Pacientul). Am selectat, mai jos, exemple care să ilustreze modul în care legiuitorul atribuie obligaţiile participanţilor la procesul penal:

1. obligaţiile organelor judiciare (organe de cercetare penală, procuror, judecător de drepturi şi libertăţi, instanţă):

Art. 10 alin. 4 *Înainte de a fi ascultaţi, suspectului şi inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declaraţie.* (obligaţia incumbă organelor judiciare)

Art.12 alin. 1 *Orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnităţii umane.(*de către organele judiciare)

Art. 108 alin. 4 *Organul judiciar trebuie să aducă la cunoştinţa inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoaşterii vinovăţiei, iar în cursul judecăţii posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoaşterii învinuirii.*

Art. 151 alin. 5 *Procurorul trebuie să emită câte o ordonanţă pentru fiecare livrare supravegheată dispusă.*

Art. 166 alin. 1 *Organul judiciar trebuie să ia măsuri ca percheziţia să fie efectuată cu respectarea demnităţii umane.*

Art. 133 alin. 1 *După dispunerea măsurii şi înainte ca identificarea să fie realizată, persoana care face identificarea trebuie audiată cu privire la persoana sau obiectul pe care urmează să îl identifice.*(de către organul judiciar)

Art. 185 alin. 8 *Organul de urmărire penală trebuie să încunoştinţeze un membru de familie despre data autopsiei şi despre dreptul de a desemna un expert independent autorizat care să asiste la efectuarea autopsiei.*

2. obligaţiile părţilor (inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente)

Art. 20 alin. 6 *Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată părţilor civile, care trebuie să încunoştinţeze procurorul sau instanţa în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu.*

215 alin. 1 *Pe timpul cât se află sub control judiciar,* inculpatul *trebuie să respecte următoarele obligaţii:*

[4] Utilizarea frecventă a modalizării deontice în limbajul juridic-administrativ a fost remarcată şi în cercetările moderne (GALR II: 690).

217 alin. 3 *Pe perioada măsurii, inculpatul trebuie să respecte obligaţiile prevăzute la art. 215 alin. (1) şi i se poate impune respectarea uneia ori mai multora dintre obligaţiile prevăzute la art. 215 alin. (2). Dispoziţiile art. 215 alin. (3)–(9) se aplică în mod corespunzător.*

3. obligaţiile subiecţilor procesuali principali (suspectul şi persoana vătămată)

art. 80 alin. 1 *Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoştinţeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanţa în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu.*

Art. 81 alin. 1 *Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală printr-o faptă penală pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu şi care nu doreşte să participe la procesul penal trebuie să înştiinţeze despre aceasta organul judiciar, care, dacă apreciază necesar, o va putea audia în calitate de martor.*

4. obligaţiile altor subiecţi procesuali

176 alin. 4 *Expertul înlocuit trebuie, sub sancţiunea prevăzută la art. 283 alin. (4), să pună de îndată la dispoziţia organului judiciar toate actele sau obiectele încredinţate, precum şi observaţiile cu privire la activităţile desfăşurate până la momentul înlocuirii sale.*

310 alin. 2 *Dacă făptuitorul a fost prins în condiţiile alin. (1), persoana care l-a reţinut trebuie să îl predea de îndată, împreună cu corpurile delicte, precum şi cu obiectele şi înscrisurile ridicate, organelor de urmărire penală, care întocmesc un proces-verbal.*

542 alin. 2 *Statul trebuie să dovedească în cadrul acţiunii în regres, prin ordonanţa procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat în condiţiile alin. (1) a produs cu rea-credinţă sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii.*

Există, de asemenea, o anume obligativitate formală în ceea ce priveşte actele întocmite de către participanţi în cursul procesului penal, marcată lingvistic prin modalul *trebuie*. Şi în aceste cazuri se citeşte, în subsidiar semantic, obligaţia care îi revine Agentului (un anume participant la procesul penal), respectiv aceea de întocmire corespunzătoare a actului procesual ori procedural; acesta rămâne, în sine, un simplu Instrument.

Art. 72 alin. 2 *Cererea se depune la instanţa de unde se solicită strămutarea şi trebuie să cuprindă indicarea temeiului de strămutare, precum şi motivarea în fapt şi în drept.*

158 alin. 2 *Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă:*

168 alin. 6 *Încheierea instanţei trebuie să cuprindă:*

170 alin. 4 *Ordonanţa organului de urmărire penală sau încheierea instanţei trebuie să cuprindă: numele şi semnătura persoanei care a dispus predarea, numele persoanei ce este obligată să predea obiectul, înscrisul ori datele informatice, descrierea obiectului, înscrisului sau a datelor informatice ce trebuie predate, precum şi data şi locul unde trebuie să fie predate.*

172 alin. 3 *Cererea de efectuare a expertizei trebuie formulată în scris, cu indicarea faptelor şi împrejurărilor supuse evaluării şi a obiectivelor care trebuie lămurite de expert.*

189 alin. 4 *Raportul de expertiză* sau *certificatul medico-legal trebuie să cuprindă: descrierea leziunilor traumatice, precum şi opinia expertului cu privire la natura şi gravitatea leziunilor, mecanismul şi data producerii acestora, urmările pe care acestea le-au produs.*

199 alin. *2 Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, precum şi de persoanele arătate la lit. e) şi g). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii ori refuzului de a semna.*

258 alin. 1 *Citaţia este individuală şi trebuie să cuprindă următoarele*:

259 alin. 2 *Plângerea trebuie să cuprindă*

321alin. 2 *Referatul trebuie să cuprindă menţiunile prevăzute la art. 286 alin. (4), precum şi date suplimentare privitoare la mijloacele materiale de probă şi măsurile luate cu privire la ele în cursul cercetării penale, precum şi locul unde acestea se află.*

Alţi modalizatori fac parte din familia lexico-semantică a verbului *a obliga,* fiind actualizaţi ca nume ori adjective. Utilizarea lor se face prin raportare la aceiaşi participanţi la procesul penal şi sunt enumeraţi mai jos:

1. substantivul *obligaţia,* în general, în GV având drept centru verbul *a avea.* În cazurile în care sunt enumerate obligaţiile, citirea deontică se realizează implicit prin raportare la participantul obligat prin lege:

Art. 5 alin. 1 *Organele judiciare au obligaţia de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele şi împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.*

Art. 9 alin. 4 *Atunci când se constată că o măsură privativă sau restrictivă de libertate a fost dispusă în mod nelegal, organele judiciare competente au obligaţia de a dispune revocarea măsurii şi, după caz, punerea în libertate a celui reţinut sau arestat.*

Art. 108 alin. 2 *Suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă drepturile prevăzute la art. 83, precum şi următoarele obligaţii:*

Art. 111 alin. 2 *Persoanei vătămate i se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi şi obligaţii:*

Art. 120 alin. 2 *Martorului i se aduc apoi la cunoştinţă următoarele drepturi şi obligaţii:*

Art. 143 alin. 3 *Convorbirile, comunicările sau conversaţiile purtate într-o altă limbă decât cea română sunt transcrise în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligaţia de a păstra confidenţialitatea.*

147 alin. 5 *Unităţile poştale sau de transport şi* orice alte persoane fizice sau juridice care efectuează activităţi de transport sau transfer de informaţii *sunt obligate să reţină şi să predea procurorului scrisorile, trimiterile poştale ori obiectele la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizaţia emisă de procuror.*

153 alin. 3 *Instituţia prevăzută la alin. (1) este obligată să pună de îndată la dispoziţie datele solicitate.*

2. adjectivul *obligat,* în GV cu centru verbal copulativ:

Art. 60 *Procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competenţa acestuia. Lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit, de îndată, procurorului competent.*

Art. 88 *Avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistenţa juridică a părţilor ori a subiecţilor procesuali principali.*

Art. 89 alin. 1 *Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulţi avocaţi în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară şi al judecăţii, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoştinţă acest drept. Asistenţa juridică este asigurată atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent.*

3. adjectivul *obligatoriu,* în GPrep cu funcţie circumstanţială modală sau în GV cu centru verbal copulativ::

Art. 56 alin. 3 *Urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror:*

Art. 213 *Asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii*.(obligaţia procedurală revine judecătorului sau instanţei).

Art. 140 alin. 4 *În cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul de supraveghere tehnică. Întocmirea minutei este obligatorie.*

4. substantivul postverbal *obligarea:*

Art. 245 alin. 2 *Măsura prevăzută la alin. (1) constă în obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoşire sau până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol.*

Indicele modal care marchează obligativitatea poate apărea şi marginal, ca titlu al articolului de lege. În acest caz, acţiunile obligatorii ale participantului sunt detaliate în textul alineatelor:

Art. 297 Obligaţiile organului de urmărire penală în procedura plângerii prealabile

(1) *La primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplineşte condiţiile de formă şi dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de* clasare.

Art. 306 Obligaţiile organelor de urmărire penală

(3) *După începerea urmăririi penale, organele de cercetare penală strâng şi administrează probele, atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului ori inculpatului.*

Stabilirea unei obligaţii negative se realizează deontic cu ajutorul adverbului sau adjectivului *interzis*, în GV cu centru copulativ (construcţii impersonale sau aflate în relaţie cu un subiect exprimat prin substantiv postverbal)

Art. 101 alin. 3 *Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acţionează pentru acestea să provoace o persoană să săvârşească ori să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe.*

Art. 147 alin. 2 *Este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepţia situaţiilor în care există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2)*.

Art. 159 alin. 18 *Este interzisă efectuarea în acelaşi timp cu percheziţia a oricăror acte procedurale în aceeaşi cauză, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziţia să participe la efectuarea acesteia, cu excepţia situaţiei în care se desfăşoară, în aceeaşi cauză, simultan mai multe percheziţii.*(de către organele judiciare).

Concluzii

În toate aceste exemple, modalizarea deontică de tip *obligativitate* este marcată lexico-gramatical şi caracterizează textul procedural penal. Acesta reprezintă, în esenţă, mediul de transmitere şi de decodare a intenţiei legiuitoare. Născut din necesitatea de apărare a valorilor sociale fundamentale (Pascu 2009: 2) prin reglementarea juridică a activităţii de apărare a acestor valori, textul procedural penal încorporează toate acele garanţii ce presupun respecarea drepturilor subiecţilor procesuali împotriva „acţiunii arbitrare a organelor de stat care contribuie la realizarea funcţiei de apărare socială (Pascu 2009: 3, Udroiu, Predescu 2009: 16, Streteanu 2008: 4). Tocmai de aceea, spre deosebire dreptul substanţial, în care obligativitatea vizează toţi membrii societăţii, textul procedural penal se adresează cu preponderenţă organelor judiciare ale statului, iar deonticul vizează activitatea acestora.

Nivelul sintactico-semantic al textului juridic este coordonat de funcţiile referenţial–denominativă (Irimia 1986: 102, 213-214) şi metalingvistică, iar organizarea specifică se realizează „conform unor scheme-tip” (Stoichiţoiu-Ichim 2001), inclusiv în enunţuri

guvernate de modalizatori lexico-gramaticali deontici. Aceştia ilustrează trăsătura specifică remarcată de Dumitru Irimia (1986: 227), respectiv depersonalizarea enunţiativă şi dezvoltarea de cadre sintactice fixe. Modalizarea deontică a discursului juridic îşi subsumează celelalte trăsături, respectiv precizia, concizia şi claritatea, specifice textului ştiinţific şi textului juridico-administrativ, în egală măsură (Stoichiţoiu-Ichim 2001: *passim*).

Prin raportare la calitatea destinatarilor, textul procedural penal este caracterizat de jocul între modalitatea epistemică şi cea deontică, impusă de posibilitatea dublei citiri, obligativitatea regizând acele scene care contribuie la realizarea scopului procesului penal în cadrul larg guvernat de principiul echităţii.

BIBLIOGRAFIE:

*** *Gramatica limbii române,* vol. al II-lea, 2005, *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române. (GALR II)

Adam, Jean-Michel, 2007, *Lingvistică textuală,* Iaşi, Institutul European.

Moeschler, Jacques, Antoine Auchlin, 2005, *Introducere în lingvistica contemporană,* Cluj, Echinox.

Bidu-Vrănceanu et al., 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii,* Bucureşti, Nemira.

Irimia, Dumitru, 1986, *Structura stilistică a limbii române contemporane,*1986, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică

Maingueneau, Dominique, 2007, *Analiza textelor de comunicare*, Iaşi, Institutul European.

Pascu, Ilie, 2009, *Drept penal. Partea generală*, Bucureşti, Hamangiu.

Streteanu, Florin, 2008, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Bucureşti, Editura C. H. Beck.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%205II3.htm (01.05.2014)

Udroiu, Mihail, 2014, *Procedură penală. Partea genareală. Noul Cod de procedură penală*, Bucureşti, C. H. Beck.

Udroiu, Mihail, O. Predescu, 2008, *Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal român. Tratat,* Bucureşti, C.H.Beck.

TRADITIONAL FOLK AGAINST COMMUNISM. FECIOREASCA FROM RUPEA: A ROMANIAN TRADITIONAL DANCE WHICH HAS SURVIVED COMMUNIST REGIME

Simona Ioana Dragne, PhD Candidate, "Transilvania" University of Braşov

*Abstract: The project named in detail "**Timeliness research of the field. Discursive mechanisms of explaining Carpathian tradition submitted to the Folk Romanian community"** belongs to **Monumentum Series of Transylvania** and search along an old traditional folk dance that can be listen here: http://calindiaconu.wordpress.com/2011/01/20/fecioreasca-de-la-rupea/, and whose original text has been prohibited and almost destroyed by communism.*
*The outbreak closest to the authenticity of the text was found in the clearance of the ritualic dance: **Fecioreasca from Rupea.***
***Argument:** Rupea has become a but an area of very accomplished in recent years due to genuine potential agreeable folkloric performances, "Color" port and city.*
Examples:

- *TVR 1 - http://www.youtube.com/watch?v=Ir_jAESV15U*
- *http://www.youtube.com/watch?v=7Z5Vp5lw1Ow&feature=related*

http://www.youtube.com/watch?v=CqznGLJ4_l4&feature=related
References to other links may continue indefinitely, they were being constantly, do, strong emitters of conscience ethnographic dimension and folclorica genuine, yet unexplained. The subject of this research is known at the moment of only 11 old rupeni.
***Objective**: to present and may call into question problematic message transmission correct authentic in contemporary folklore, oral transmission is not always the most conservative; to explain their meanings were tradition to play old and to submit the change back to a custom archaic (their sons for works they weren't allowed to enter the dance before 17 years ago, there were let to play only on the edge) to a "democracy" to "expertise" to play Fecioreasca (now and the children of tender age were allowed to come in dance);*
To submit port inherited from generation to generation; to carry out portrait of a genuine teacher Ardelean: Vasile Borcoman - the one who during the communist regime has removed port inherited from forebears in cesspools sneaks and revived the play genuine traditional.

Key-words: tradition, community, folk music, communism, dance, rythm.

THE TEXT OF THE PAPER - justified by documentary filmed time coding:
Motto: "Şi-'nc-o dată să-i dăm roată/Să se uite lumea toată
Şi-'nc-o dată iar aşa/Să nu ne râdă lumea
Hui, ha, ha, ha ..." (hard extern – strigătură feciori **0175** – Pădurea lui Gligore)
sau
batrâna Danciu (96 ani): "Jucam Jocu'Mare cu ficiorii apoi ne lăsam de ei şi ei jucau Ficioreasca" (0217, 0218,0234 + foto vechi tinereţe)
sau
„Pai de când n-am mai jucat
Pare că am şi uitat
Dar acuma am să joc
Pân'-o sta soarele-n loc"(strigatura Vasile Borcoman, singur iarna în pădurea Gligore – Rupea_2.1_part 1)

În partea de vest a oraşului Rupea, pe o înălţime de 121 m deasupra părţii centrale a localităţii, aşezată pe o coloană de bazalt, se află cetatea. De aici, mergând spre Sighişoara, doar o singură localitate săsească, numită Criţ sau Kreuz, mai duce spre graniţa judeţului Braşov. În sens opus, spre Biserica Neagră, e de trecut, poate... doar Pădurea Bogăţii.

Denumirea cetăţii şi a localităţii Rupea provine de la latinescul *rupes* care înseamnă *stâncă*. Poate de aceea, rupenii sunt cu tărie şi de la distanţă păstrători unui vechi joc tradiţional ardelenesc. Chiar şi în perioada comunistă când obiceiurile şi tradiţia autentică românească au fost puse la zid iar colindatul era interzis ... căci (**sincron:„Fiecare avea dosarul acolo sus" – fecior 1 – şezatoare muzeu**), a existat un învăţător rupean, Vasile Borcoman care, ca un adevărat Mecena, a reuşit să convingă comunitatea să scoată portul strămoşesc din lăzile de zestre (**hard extern: folder FECIOREASCA – Rupea Obiceiuri MXF – 2012, 2013)**, să-l îmbrace din nou aşa cum se cuvine în zilele de sărbătoare şi să reia începând cu 1974 vechile obiceiuri. Aşa s-au reluat Colindatul, Balul Feciorilor, numit la acea oră „al Tineretului" şi Balul Portului, adică cel vechi, al Surăţilor.
(sincron **Danciu 51:26-53:55 fecior 2 + foto veche feciori**) *"Dacă n-ar fi fost domnul Borcoman, noi n-am fi ajuns acuma unde suntem...cu portul, cu jocul, cu colindatul, cu Nunta Călaraşilor"*
Un alt gest de rezistenţă la comunism şi partizaniat spiritual al învăţătorului Borcoman a fost ridicarea "camuflată" de zidurile bisericii de Jos, „Sfântul Nicolae" din Rupea, a unui monument în memoria ostaşilor rupeni cazuţi pe frontul de luptă în Primul şi Al Doilea Război Mondial. Învăţătorului îi placea printre multe alte activităţi culturale să compună şi să cânte pricesne la biserică. (**Olimpia Borcoman – 48:30 fecior 2**), îndruma colindatorii (**49:55 – Olimpia Borcoman fecior 2**) şi colecţiona icoane pictate pe sticlă şi obiecte rare româneşti (**01:20 fecior 2 Olimpia Borcoman + Vasile Danciu**). Astfel, într-o casă tradiţională veche, Vasile Borcoman avea să amenajeze ceea ce astăzi se cheamă Muzeul etnografic „Vasile Borcoman" Rupea. Aici este o lume în care orânduiala bunului simţ şi gust povesteşte de la sine la modul cel mai concret recuperator despre autentica identitate naţională. Învăţătorul a conservat o lume materială românească, dar el a reînviat şi un joc vechi ardelenesc care ritualiza şi însoţea marile evenimente pozitive ale anului în comunitatea tradiţională rupeană. Se pare că aceasta este originea reiterării aşa-numitului Joc Mare. Obiceiul de a juca vara în târg, în tânărog (grădini), a treia zi după Rusalii, de Sfânta Marie, în Pădurea lui Gligore sau în Sala Plugarilor, iarna, a treia zi după Crăciun, la Balul Feciorilor se întâmpla întoteauna în portul specific rupenilor. **PORT (fecior 1 si 2, + foto Danciu, nenea Niculiţă).**
Jocul Mare este specific doar Rupei. În satele din vecinătatea imediată, precum Ungra, Fântâna, Paloş sau Mateiaş se joacă frecvent doar Fecioreasca. (**Dan Darabanţ – hard extern: folder FECIOREASCA – Rupea Obiceiuri MXF –0271, 0268, 0272) I. Jocul Mare** este o suita de dansuri. Se începe cu o **Fecioreasc**ă. Doar băieţii fac acest pas însoţit de **Strigătură**. După aceasta, se schimbă melodia, vin fetele şi începe o **Purtată**. Fetele vin la feciori conform unei înţelegeri prestabilite. Deci, se ştie dinainte cine cu cine va juca. "E o discuţie preliminară: *Vezi, ca la Purtată să vii la mine*. Când se schimbă melodia şi începe Purtata fiecare fată ştie la cine se duce. Nevasta la bărbatul ei, şi aşa mai departe ... No ... se face Purtata, câteva strofe acolo ... Se şi strigă atunci. Sunt strigături specifice. (**Vasile Borcoman in Padurea Gligore iarna – meşter la strigaturi – RUPEA 2.1 part 1- folder principal DESKTOP RUPEA)**După aceea iar se schimbă melodia şi unul dintre cei care conduc jocul (Judele) face semn la muzicanţi şi se schimbă melodia şi iară se intră în pasul de Fecioreasc㠹i. E o melodie mai rară, un pas aşezat, specific. Concomitent, fetele fac un cerc, de fapt, un şir, care merge în roata cercului făcut de bărbaţi cu un pas specific, în jurul băieţilor. (**fecior 2 Olimpia Borcoman: "Jocul românesc se făcea tot timpul în cerc. Nu se făcea în linie. Era roată")** Apoi, dansul capătă intensitate, melodia urcă, ritmul se schimbă. Se fac nişte figuri specifice. Fiecare joacă după pricepere. Figurile sunt făcute doar de flăcăi. **(filmarile din Sala Plugarilor cu tinerii + Muzeu Şezatoare)** E un moment apoi când pe strigătură, opresc jocul şi iarăşi se ia de la capăt Fecioreasca. Din ritmul acela iute, se strigă, se bate din palme într-un mod specific Muzica ştie, se opreşte şi actanţii o iau iar de la capăt pe ritm lent. A două oară se joacă fără Purtată până se ajunge la ritmul iute. Când dănţăuşii obosesc, se intră în **Învârtită**. (**Dan Darabant 0273**) Din nou cu fetele, cu aceleaşi perechi care au fost şi la Purtată".
II. Jocul Mare este o primă suită de dansuri, apoi urmează alte jocuri specifice zonei: **Mărunţişurile. (Dan Darabant – 0275 0277)** Aceste jocuri de perechi şi colective sunt 6 la număr: **Haţegana, Hoina, Muşamaua, Ciobănaşu, Hodoroaga şi Sârba Popii**. Ultimele trei se joacă/alcătuiesc în horă.
După aceste jocuri consecutive urmează din nou o **Învârtită** (**fecior 1, Gheorghita face o Invartita – 00:23:00**).

Dintr-o perspectivă antropologică şi din confirmările bătrânilor rupeni acest joc ardelenesc trimite la un rit de iniţiere sau pubertate în interiorul comunităţii tradiţionale, marcând de fapt pragul dintre adolescenţă şi maturitate. Pe vremuri, nici un fecior nu intra în joc până la vârsta de 17 ani. Copiii şi tinerii sub 17 ani se antrenau în şură cu cocenii de porumb sau cu furca şi jucau pe margine, furând doar din tainele paşilor şi ale ritmului. **(fecior 2 batran exemplificand antrenamentul). „Jocul românesc se învaţă pe margine ca atunci când ajungi la vârsta de intrat în joc să ai ritm"(fecior 1 -01:22 - Borcoman Gheorghe)** În plus, în comunitatea tradiţională era o mare ruşine să te faci de râs. Bunul simţ nu te lăsa să fii neiniţiat, mai ales că există strigătura specifică Jocului Mare: „Râde lumea/Râde ţara/ Râde mândruliţa sara." **(0175 hard extern)**
Interviuri: Olimpia Borcoman (soţia învăţătorului-**fecior 2-00:35:36**), Vasile Danciu (, mama Judelui-Măriuţa Băia (eleva învăţătorului), preot biserica veche de Jos (**hard extern: folder FECIOREASCA – Rupea Obiceiuri MXF – 0248, 0251,0252, 0257)**
Descrierea portului fecior 1 + 2

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), ID134378 financed from the European Social Fund and by the Romanian Government.

Arnold van Gennep, Rituri de trecere, Ed. Polirom, 1996
Gilbert Durand - Structurile Antropologice ale Imaginarului, Ed. Univers Eniclopedic, Bucureşti, 1998
Daniel Cojanu, Ipostaze ale simbolului în lumea tradiţională, Ed. Lumen, Iaşi, 2009

MONDIALISATION ET INTERCULTURALITE DANS LA LANGUE ROUMAINE DES DROITS DE L'HOMME

Corina Veleanu, PhD, Université Catholique de Lyon

Abstract: We propose a short analysis on the topic of the French and English influences on legal Romanian and on the Romanian society from a diachronic, socio-terminological perspective supported by concrete examples taken from legal texts. Within the multilingual and multicultural context of challenges and issues that characterize the European Union, the Romanian legal language is continuously evolving. During the 19th century, the French language and legal culture were still playing an important role in the creation of the Romanian society and the "best possible world" was being built in the Romanian Principalities on a pattern brought to this Eastern part of Europe by the French diplomats, the Greek princes of the Istanbul neighborhood called Phanar and the Romanian political and cultural elites trained in France. In the 21st century, there has been an important shift in the field of linguistic, social and political influences, and the "American dream" has replaced the "French accent" in the perception of the ideas of modernization within the Romanian society. The globalization, but also the long-awaited English-speaking culture, penetrate the layers of today's modern Romanian society and democracy in the making. The question we analyze has to do with the evolution of the legal language and the legal discourse in Romanian, more specifically the language of human rights, as it is one of the most permeable branches of the legal terminology, due to the abundance of international legislation in this field, as well as to the presence of many foreign NGOs in Romania. Our inquiries were directed to the official texts, lexicons, NGO texts, dictionaries as well as the general language practice. We took into account the pragmatic coordinates of the discourse, namely the author, the addressee, the real or presumed intention of the speaker, as well as its locutionary, illocutionary and perlocutionary effects.

Keywords: legal languages, human rights, terminology, law, translation.

« Le discours juridique est la mise en œuvre de la langue, par la parole, au service du droit.»[1]

Gérard Cornu

« Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. »

Déclaration universelle des droits de l'homme, article premier.

I. Introduction

Pour parler des droits de l'homme et, qui plus est, de la langue des droits de l'homme, l'on doit non seulement connaître les caractéristiques de cette branche du droit, mais aussi être sensible aux contextes sociaux, politiques et culturels des sociétés qui font l'objet des études dans ce domaine. Les droits de l'homme sont, certes, universels, mais leur perception est loin d'être aussi homogène qu'on le souhaiterait, peut-être. Les facteurs culturel et linguistique sont des éléments importants à prendre en compte lorsque l'on se penche sur l'étude de questions relatives aux droits de l'homme dans différentes sociétés. La culture (dans laquelle on y met traditions, valeurs inculquées, principes propres à une communauté à un moment donné) peut faire en sorte, par exemple, que de jeunes femmes africaines, actives, pourtant, dans la défense des droits de l'homme, et qui ont subi la pratique des pierres brûlantes - pratique qui empêche de pousser la poitrine des petites filles – ne considèrent pas cela comme étant de la torture, mais comme une action bénéfique de la part de leur famille qui souhaite les protéger d'éventuelles agressions à caractère sexuel et de leurs conséquences (grossesse non désirées, blessures, SIDA ou autres maladies

[1] Gérard Cornu, *Linguistique juridique*, Paris, Monchrestien, 1990, p. 211

sexuellement transmissibles, etc.). La langue peut agir de manière au moins aussi forte que la culture, et il suffit de penser aux pays de l'ancien bloc communiste, où les mots pouvaient paver le chemin vers l'emprisonnement, la disparition forcée ou même l'exécution des dissidents. Des expressions telles « l'ennemi du peuple », « qu'il vive et qu'il fleurisse », « toujours en avant », « nous faisons semblant de travailler et ils font semblant de nous payer », si souvent entendues sous le régime communiste, peuplent encore la mémoire des Roumains, alors que de nouvelles structures telles « le Ver Luisant » (signifiant soit le Big Brother, soit le pouvoir américain, ou bien un imaginaire pouvoir, occulte et mondial, ou même le pouvoir en Roumanie), « le parrain », « les moguls » (les grands patrons considérés comme ennemis politiques), « la presse, un danger pour l'État », « nous ne vendons pas notre pays », « le rêve américain », « la lutte anti-corruption », s'inscrivent dans le langage courant et dans le conscient collectif post-communiste roumain.

Ainsi, on se rend compte que, dans l'élaboration des textes portant sur les droits de l'homme, et aussi lors de la traduction de ces textes dans d'autres langues, il importe de tenir compte non seulement de l'esprit de la loi et du droit en général, mais aussi l'esprit des droits de l'homme, et ne pas cesser de s'adresser à son public, en prenant en compte ses spécificités. S'adressant aux personnes ou groupes de personnes qui se trouvent dans la situation de préserver et défendre les droits de l'homme, ces textes sont une porte ouverte vers le respect de l'être humain. Le traducteur et le jurilinguiste doivent garder cela à l'esprit et user de toute leur sensibilité linguistique et de leur savoir contextuel relatif au groupe destinataire de leurs ouvrages pour rendre le texte non seulement compréhensible mais aussi agissant.

Dans la présente analyse, qui porte sur le discours spécialisé et la terminologie des droits de l'homme, nous nous sommes proposés d'aborder le sujet des influences anglaise et française sur la langue roumaine du droit, et donc plus particulièrement dans le domaine des droits de l'homme, tout en empruntant une perspective plurielle, diachronique, socio-terminologique, en nous appuyant sur des exemples concrets.

Dans le contexte multilingue et pluriculturel des enjeux et des défis au sein de cette Europe en crise non seulement économique mais aussi identitaire, l''energeia' qu'est la langue reflète les jeux politiques et économiques de chaque époque, et chaque époque se trouve marquée par les mots qui la racontent.

Pour parler avec Claude Hagège, « Les noms d'institutions sociales et d'activités humaines tiennent un discours déchiffrable sur l'histoire des sociétés »[2] et, en poursuivant sa pensée, nous nous rendons compte du fait que « Sous l'infinie diversité des langues, c'est celle des cultures qui fascine. Les langues appartiennent aux sociétés qui les parlent, et entrent dans la définition de ces sociétés. Pour chaque culture, tout autre est source d'étonnement, que son exotisme éveille l'intérêt ou qu'il suscite la méfiance. L'amoureux des langues est épris d'altérité. Celle des cultures à travers celle des langues. »[3]

Lorsque nous parlons de l'influence française sur telle ou telle langue, sur telle ou telle société, à tel ou tel moment de l'histoire, le problème fondamental qui se pose et qui soutient toute recherche à ce sujet est le contact interculturel. Pour ce qui est de la France et de son rôle dans la construction de la société roumaine moderne, nous pouvons constater que, dans un XIXe siècle qui, selon l'expression de Stefan Zweig, « dans son idéalisme libéral, était sincèrement convaincu qu'il se trouvait sur la route rectiligne du « meilleur des mondes possibles »[4], le français et les Français jouent encore un rôle culturel important, peut-être le plus important, souvenir vivant et évolutif des Lumières et de la Révolution de

[2] Claude Hagège, *L'Homme de paroles*, Paris, Fayard, 1985, p. 274
[3] id., p. 294
[4] Stefan Zweig, *Le monde d'hier*, Belfond, 1993 pour la traduction française, Bermann-Fischer Verlag AB, Stockholm 1944, p. 17.

1789 ». Le « meilleur monde possible » sera construit dans les Principautés roumaines, à partir de la fin du XVIIe siècle, sur ce modèle posé par la France à travers les diplomates français, les princes phanariotes et l'élite roumaine formée en France.

Actuellement, dans le roumain général, il y a de plus en plus de néologismes d'origine anglo-saxonne, ce qui soulève plusieurs questions, par exemple : la question de la néologie nécessaire confrontée aux effets de mode et à la néologie de luxe ; ou bien celle des anglicismes connotatifs, doublant des éléments roumains déjà existants au niveau lexical, sémantique et syntaxique. Leurs formes et emplois ne sont pas toujours des choix heureux, et il existe un grand engouement pour le « all American » dans la société roumaine, sous la forme du « American dream » et du « get rich quick ». Les média ont une grande influence sur l'évolution des mentalités en Roumanie, et tout spécialement la télévision, qui est, en grande partie, d'inspiration américaine.

II. Langues et droits de l'homme

La question des langues étant une des préoccupations des droits de l'homme, les politiques linguistiques du Conseil de l'Europe[5] ont pour objectif de promouvoir :

- le plurilinguisme: tous les citoyens européens ont le droit d'acquérir un niveau de compétence communicative dans plusieurs langues, et ce, tout au long de leur vie, en fonction de leurs besoins ;
- la diversité linguistique : L'Europe est un continent multilingue et toutes ses langues ont la même valeur en tant que moyens de communication et d'expression d'une identité. Les Conventions du Conseil de l'Europe garantissent le droit d'utiliser et d'apprendre des langues ;
- la compréhension mutuelle : La communication interculturelle et l'acceptation des différences culturelles reposent fortement sur la possibilité d'apprendre d'autres langues ;
- la citoyenneté démocratique : la participation aux processus démocratique et social dans des sociétés multilingues est facilitée par la compétence plurilingue de chaque citoyen ;
- la cohésion sociale : l'égalité des chances en matière de développement personnel, d'éducation, d'emploi, de mobilité, d'accès à l'information et d'enrichissement culturel dépend de la possibilité d'apprendre des langues tout au long de la vie.[6]

Au sein de l'Union Européenne aussi, la question des langues est très importante : en 1958, après l'entrée en vigueur des traités de Rome, fut rédigé le premier règlement instituant l'allemand, le français, l'italien et le néerlandais comme langues officielles des Communautés économiques européennes. Il a été modifié à chaque nouvel élargissement et énumère les langues officielles de l'Union, fixant les règles pour leur utilisation. L'UE doit avoir des services de traduction pour pouvoir appliquer ces dispositions. Le règlement est fondé sur l'article 290 du traité CE. L'article 314 consacre le principe du multilinguisme. L'article 21 dispose que tout citoyen de l'Union peut écrire à toute institution ou organe dans l'une des langues visées à l'article 314 et recevoir une réponse rédigée dans la même langue. Le traité de Maastricht stipule, en 1992, que « tous les textes relatifs à la politique étrangère et de sécurité commune qui sont présentés ou adoptés lors des sessions du Conseil européen ou du Conseil ainsi que tous les textes à publier sont traduits immédiatement dans toutes les langues officielles de la Communauté ». Le traité d'Amsterdam stipulera, en 1999, que « tout citoyen de l'Union peut écrire à une institution ou organe dans l'une des langues et recevoir une réponse rédigée dans la même langue. »

[5] « Le but premier du Conseil de l'Europe est de créer sur tout le continent européen un espace démocratique et juridique commun, en veillant au respect de valeurs fondamentales: les droits de l'homme, la démocratie et la prééminence du droit. » http://hub.coe.int

[6] http://hub.coe.int/

La *Charte des droits fondamentaux de 2000* contiendra aussi des dispositions relatives aux langues européennes :

Article 21-1 Non-discrimination

Est interdite, toute discrimination fondée notamment sur le sexe, la race, la couleur, les origines ethniques ou sociales, les caractéristiques génétiques, la langue, la religion ou les convictions, les opinions politiques ou toute autre opinion, l'appartenance à une minorité nationale, la fortune, la naissance, un handicap, l'âge ou l'orientation sexuelle.

Article 22

L'Union respecte la diversité culturelle, religieuse et linguistique.

Article 41-4

Toute personne peut s'adresser aux institutions de l'Union dans une des langues des traités et doit recevoir une réponse dans la même langue.

Avec l'entrée de la Roumanie dans l'Union Européenne en 2007, de nouvelles réalités apparaissent dans la société roumaine qui ont besoin d'être nommées. Les nouvelles réalités européennes constituent l'occasion de créer de nouveaux mots pour les représenter. La question que nous nous posons lors de cette étape importante dans l'histoire roumaine est de savoir d'où viennent les nouveaux mots-véhicules des nouvelles réalités : du français comme en 1850 ? du latin ? du roumain, comme créations propres ? ou bien de l'anglais ?...

Les textes que nous avons utilisés dans notre analyse proviennent des sites web appartenant à des organisations internationales ou nationales, ainsi que des dictionnaires et document officiels, par exemple :

- http://www.ombudsman.europa.eu
- Cour européenne des droits de l'homme, *Cour Européenne des Droits de l'Homme: questions et réponses*, Greffe de la Cour, versions roumaine, anglaise, française, espagnole
- Le Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale
- *Glosar de termeni juridici,* PHARE UE « Transparenţa actului de justiţie », Editor si beneficiar al proiectului: Consiliul Superior al Magistraturii, Iulie 2008
- *Dicţionar de termeni juridici : legislaţia muncii*
- « Probleme curente privind folosirea limbajului juridic » in *Studii, opinii, informări, Buletin 3/2007*, Sorin Popescu, Cătălin Ciora, Victoria Ţăndăreanu, Consiliul Legislativ al României
- Organizaţia Naţională a Persoanelor cu Handicap din România
- Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants – ONU
- Règlement (CE) No 2006/2004 du Parlement européen et du Conseil du 27 octobre 2004 relatif à la coopération entre les autorités nationales chargées de veiller à l'application de la législation en matière de protection des consommateurs (« Règlement relatif à la coopération en matière de protection des consommateurs »)
- http://www.cdep.ro/informatii_publice/ong.chest_aprobate?par=1: liste des ONG sur le site web de la Chambre des Députés.

III. Exemples analysés

1) « Ombudsman-ul European »

Source : EUROPA

Analyse : « Ombudsman » : mot repris tel quel, d'origine suédoise ; en français: médiateur européen, protecteur du citoyen européen

Le roumain emprunte ce nom masculin à l'anglais et le décline, la majuscule est employée, comme en anglais.

2) Le groupe verbal « puteţi cere asistenţă »:

Source : EUROPA

Analyse : Le texte anglais emploie « you are entitled to assistance », le texte français emploie « vous avez le droit de demander l'aide ». Le roumain a préféré « asistenţă » (de l'anglais « assistance ») à « ajutor » (aide), ainsi que le verbe « puteţi » (vous pouvez) au lieu de traduire le syntagme « are entitled to », « vous avez le droit de », présent en anglais et en français.

D'un point de vue psycholinguistique, le traducteur roumain est confronté à des mentalités anciennes qui bloquent. Il y a une différence d'importance et de perception entre « pouvoir » et « avoir le droit de », et il y a peut-être ici un acte perlocutoire non intentionnel. L'idée d'avoir le droit à quoi que ce soit a beaucoup de mal à faire son chemin dans la mentalité et société roumaines.

3) roum. Cum poate fi sesizată…, fr. Quand puis-je saisir…, esp. ¿Cuando puede dirigirme al…, ang. When can I apply to…
Source: « Cour Européenne des Droits de l'Homme: questions et réponses »

Le roumain emprunte le terme « sesiza » au français « saisir », uniquement avec le sens administratif.

A l'exception du roumain, qui utilise la voix passive, les autres langues analysées emploient la voix active et la première personne du singulier du pronom personnel. De cet usage de la voix passive, caractéristique du langage administratif roumain, il apparaît un effet perlocutoire non intentionnel, à savoir la dissuasion du citoyen de faire appel à la CEDH pour protéger ses droits.

4) How are cases brought to court? Comment s'adresser à un tribunal ? Cum poate fi sesizată o instanţă judecătorească? ¿Cómo dirigirse a un tribunal? Como apresentar uma acção em tribunal? Quali sono le modalità richieste per adire ad un tribunale?
Source : Le Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale: site européen de vulgarisation de l'information juridique

Le roumain utilise la voix passive et le verbe « pouvoir », le verbe « sesiza » ayant un sens éminemment administratif / juridique, ainsi que le syntagme juridique « instanţă judecătorească » (instance de jugement/du juge). De loin, la variante roumaine est la moins susceptible d'être considérée comme une vulgarisation.

5) On observe la généralisation de l'emploi du terme juridique « a achiesa, achiesare », du fr. acquiescer, avec le sens anglais[7] (et cette fois par la filière anglo-saxonne) dans le langage politique et journalistique.

Le sens donné est « être d'accord avec quelqu'un ou quelque chose, admettre, reconnaître, sans vraiment le vouloir». Il s'agit ici d'une néologie élitiste ou de luxe: il y a des parties de la population qui ne comprennent pas, alors qu'ils comprendraient « a fi de acord ». Les sens juridiques en roumain[8] sont : accepter les conditions d'une situation

[7] to acquiesce: to accept or agree to something, often unwillingly. http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/acquiesce

[8] ACHIESÁRE, achiesări, s. f. (Rar) 1. Recunoaşterea de către un acuzat a pretenţiilor dintr-o acţiune de justiţie. 2. Renunţare la atacarea unei hotărâri a justiţiei. [Pr.: -chi-e-] – V. achiesa. Sursa: DEX '98 (1998)
ACHIESÁRE s.f. (Jur.) Acord la o anumită anchetă sau propunere; recunoaştere de către un acuzat a pretenţiilor dintr-o acţiune juridică. ♦ Renunţare la o cale de atac împotriva unei hotărâri judecătoreşti. [< achiesa]. Sursa: DN (1986)
ACHIESÁ, achiesez, vb. I. Intranz. (Livr.) A accepta condiţiile dintr-o acţiune juridică. ♦ A renunţa la atacarea unei hotărâri judecătoreşti. [Pr.: -chi-e-] – Din fr. acquiescer.
Sursa: DEX '09 (2009)
ACHIESÁ vb. I. intr. (Jur.) A consimţi, a accepta condiţiile unui contract. [Pron. chi-e-. / < fr. acquiescer, lat. acquiescere]. Sursa: DN (1986)
ACHIESÁ vb. intr. a accepta condiţiile unei acţiuni juridice, ale unui contract. (după fr. acquiescer) Sursa: MDN (2000)

juridique; reconnaissance, de la part d'un inculpé, de la validité d'une action en justice; accepter les conditions d'un contrat (sens français).

6) Le terme « know-how »[9] est entré dans le roumain juridique.

Il est utilisé aussi dans le langage des média et il reste incompréhensible pour une partie de la population qui n'a pas étudié l'anglais.

Source: Glossaire de termes juridiques par le Conseil Supérieur des Magistrats, projet PHARE / Glosar de termeni juridici, PHARE UE «Transparenta actului de justitie », Editor si beneficiar al proiectului: Consiliul Superior al Magistraturii, Iulie 2008.

7) Dans le domaine de la législation du travail, il existe des termes juridiques provenant de l'anglais.

Source: http://legislatiamuncii.manager.ro/index.php?pag=pages&id=104, *Dicţionar de termeni juridici*

Ainsi, dans le « Dictionnaire de termes juridiques » cité nous avons découvert :

« Accesibilitate», « Acquis comunitar », « Dizabilitate », « Management », « Sarcina probei (burden of proof) », « Violenţa domestică / în familie », « Violenţa sexuală (sexual violence) »

Il est intéressant de remarquer que certains de ces concepts et termes sont encore ressentis comme étrangers, d'où la présence entre parenthèses de la traduction anglaise, ou de la variante antérieure, comme c'est le cas pour la violence en famille, le terme « domestic » n'étant employé dans le roumain général que dans des contextes relatifs aux animaux ou à la vie à la maison. Ce terme est en train de devenir un terme juridique et donc de glisser vers un nouveau terrain sémantique.

8) « A proroga », « prorogare »[10]

Source: « Probleme curente privind folosirea limbajului juridic » in *Studii, opinii, informari, Buletin 3/2007*, Sorin Popescu, Cătălin Ciora, Victoria Ţăndăreanu, Consiliul Legislativ al României, http://www.clr.ro/eBuletin/3_2007/Buletin_3_2007.pdf

Au Parlement roumain, le terme a suscité le débat. Contre l'entrée de ce terme dans le langage juridique roumain, les arguments soulevés ont compté le fait qu'il existe « prelungire » (prolongation), que tout le monde comprend; « prorogare » est ressenti comme précieux et ridicule, difficile à comprendre par tout le monde, et nul n'est censé ignorer la loi, donc tout le monde devrait la comprendre. « A proroga » est ressenti avec la connotation négative du terme « tergiverser ».

Pour l'entrée de ce terme dans le langage juridique roumain, les arguments apportés ont été basés sur le fait que « prorogare » apporte plus de clarté, de précision, quant à la prolongation d'un terme d'entrée en vigueur d'une institution. L'idée reste celle d'une « prolongation » mais le terme « prolongation » est perçu comme étant trop général par les juristes, qui ressentent le besoin d'un terme dédié, plus technique.

Une autre nuance a été apportée par un député juriste: le terme « prelungire » (prolongation) suppose l'existence de quelque chose qui fonctionne déjà; « prorogare »

---

[9] « know-how: cunostinte specifice, detinute asupra unui produs sau procedeu de fabricatie, adesea obtinute prin lucrări de cercetare si de dezvoltare importante si costisitoare »

Traduction: « connaissances spécifiques, détenues au sujet d'un produit ou procédé de fabrication, souvent obtenues par de travaux de recherche et de développement importants et onéreux. »

[10] Roum. « a proroga », du lat. « prorogo, -are » (=étendre en durée, prolonger le délai, payer d'avance), par le français proroger = prolonger, remettre à plus tard.

to prorogue = suspendre; prolonger, tergiverser.

a prorogation = prolongation, suspension (de session parlementaire); au Canada, clôture de la session parlementaire

prorogue = 1. To discontinue a session of (a parliament, for example). 2. to postpone; to defer. [Middle English prorogen, from Old French proroguer, to postpone,from Latin pr rog re : pro-, ; see pro-1 + rogare, to ask; see reg- in Indo-European roots.], http://www.thefreedictionary.com/prorogue

(prorogation) suppose que la chose en question n'a jamais fonctionné, et que l'on prolonge la date butoir de sa mise en fonction.

Notre question, au vu de tous ces débats, est de savoir quelle est la voie d'entrée pour ce terme: latino-française ou anglaise? ou bien les deux ? On peut dire que linguistiquement, la source est latino-française, mais que, d'un point de vue sociolinguistique, on est en présence d'une influence anglo-saxonne ainsi que d'un sens nouveau donné par le juriste roumain.

9) Organizaţia Naţionala a Persoanelor cu Handicap din România http://www.integration.ro

Dans le titre, on observe l'emploi des majuscules à l'anglo-saxonne.

Dans les textes on remarque plusieurs syntagmes, tels :

« 'persoana dizabilitată' (de către societate) / 'persoane cu dizabilităţi' / 'persoane cu handicap' »

(en traduction littérale: personne déshabilitée (par la société) / personne avec des déshabilités / personne avec handicap)

« Mediul neadaptat este cel care 'dizabilitează' o persoană datorită barierelor arhitecturale pe care acesta le întâmpină. » (en traduction : l'environnement inadapté est celui qui « déshabilite » une personne à cause des barrières architecturales que celle-ci rencontre.)

où les guillemets ont été employés, signe que l'auteur de ce texte a ressenti quelque chose d'étranger dans l'emploi de ce terme calqué sur l'anglais.

10) « Accesibilitatea poate fi văzută ca o 'capacitate de a accesa' şi a sustrage posibilele beneficii dintr-un sistem sau altă entitate. », http://www.integration.ro (en traduction : l'accessibilité peut être vue comme une « capacité d'accéder » et de soustraire de possibles bénéfices d'un système ou une autre entité.)

Le nom « accesibilitatea » est un calque sur l'anglais « accessibility ». Le verbe « a accesa » est calqué sur l'anglais « to access ». Normalement, le roumain emploie « a avea acces » sur le modèle français « avoir accès ». On remarque aussi l'emploi erroné du syntagme juridique « soustraire les possibles bénéfices », car il a une connotation négative (voler), et non positive, comme l'auteur du texte l'aurait souhaité. Il résulte le détournement de l'intention de départ du discours.

11) « un agent al autorităţii publice sau orice altă persoană care acţionează cu titlu oficial »

Anglais: « a public official or other person acting in an official capacity »

Français: « un agent de la fonction publique ou toute autre personne agissant à titre officiel »

Source : Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/instrumente_internationale/conventie_impotriva_pedepselor_inumane

Le syntagme « agent al autorităţii publice » est uniquement trouvé dans ce texte, d'autres textes juridiques roumains emploient « reprezentant al autorităţii publice ».

12) Dans le Règlement (CE) No 2006/2004 du Parlement européen et du Conseil du 27 octobre 2004 relatif à la coopération entre les autorités nationales chargées de veiller à l'application de la législation en matière de protection des consommateurs, on est interpellé par quelques éléments syntaxiques:

« [...] În afară de aceasta, dificultățile de a garanta respectarea legislației pe plan transfrontalier determină diminuarea încrederii consumatorilor să accepte ofertele comerciale transfrontaliere, ceea ce are ca efect diminuarea încrederii lor în piața internă. »[11]

L'emploi usuel est « Încredere în ceva / în a face ceva », donc des structures du type nom+prép.+nom en accusatif /verbe à l'infinitif+nom. On se retrouve devant une construction inhabituelle « nom+conjonctif » (Încredere să ceva).

Ensuite, un autre emploi usuel est « Dificultăţile în garantarea / cu privire la garantarea », donc des structures composées par « nom+prép./loc.prép+nom en accusatif ». On retrouve la construction « Dificultăţile de a garanta », nom+prép.+verbe à l'infinitif, ce qui surprend.

On peut penser ici à une traduction hybride, ayant des textes-sources anglais et français.

13) Les168 ONGs listées sur le site web[12] de la Chambre des Députés du Parlement de la Roumanie proposent chacune un court descriptif qui présente leurs activités ainsi que leurs objectifs et projets. Le discours se situe à la fois dans la vulgarisation et dans le domaine des droits. Parmi les exemples relevés, plusieurs phénomènes linguistiques ont retenu notre attention :

a) Tous les intitulés des fonds et projets européens sont en anglais, ce qui reste vrai aussi pour certains projets et noms mêmes de ces associations (Legal Drive, OmniMind, etc.), et qui sont en anglais ;

b) Il existe une majorité de termes anglophones ou des termes anglais roumanisés, pour exprimer de nouveaux concepts, nouvelles réalités (exemple : siturile[13], spoturi[14], networkingul[15], brandurilor[16], job-uri[17]), ou qui font des doublons néologiques (néologie de luxe : « workshopuri »[18] et « ateliere de lucru ») ;

c) Quelques fois nous sommes face à des traductions de l'anglais, et qui expriment des concepts anglo-américains : « suport emoţional »[19] provenant de « emotional support », alors qu'en roumain, « suport » signifie en premier un objet tangible ; «factori conducători de evenimente rutiere negative »[20] mal traduit de « conducive to », aurait pu avoir une forme plus heureuse en tant que « factori care conduc la… », car un facteur n'est pas un « meneur de » mais plutôt « mène à », « conducător » signifiant « qui est à la tête de », « personne qui conduit » et, en physique, élément qui conduit la chaleur, à titre d'exemple.

d) L'usage de certains termes en anglais est déjà entré dans le langage courant roumain : « management », « web-site » (avec ou sans tiret), « Internet ». Ce sont des termes qui sont compris par une majorité des locuteurs, même s'ils sont toujours ressentis comme étrangers.

e) L'usage de certains termes en anglais commence à pénétrer le langage courant mais uniquement dans des domaines spécialisés. Ces termes sont ressentis comme étrangers

---

[11] En outre, les difficultés à garantir le respect de la législation sur le plan transfrontalier dissuadent les consommateurs d'accepter des offres commerciales transfrontalières, ce qui a pour effet de miner leur confiance dans le marché intérieur.
The difficulties of enforcement in cross-border cases also undermine the confidence of consumers in taking up cross-border offers and hence their confidence in the internal market.

[12] http://www.cdep.ro/informatii_publice/ong.chest_aprobate?par=1

[13] AGENŢIA ROMÂNĂ DE CONSULTANŢĂ

[14] ASOCIATIA DE LUPTA ANTIDROG A.M.A.

[15] ASOCIATIA PROFESIONALA A COMPANIILOR DE SECURITATE

[16] ASOCIAŢIA IDENTITATE CULTURALA CONTEMPORANA

[17] ASOCIAŢIA TINERI PENTRU VIITOR 2006

[18] ASOCIATIA FURNIZORILOR DE PRODUSE MEDICALE

[19] ASOCIATIA IMPREUNA PENTRU TINE

[20] ASOCIATIA LEGAL DRIVE

et employés comme tels. Exemples : « activităţile de public affairs şi lobby »[21], « programe de advocacy »[22] , « modificarea legii leasing-ului pentru achiziţiile de software »[23], « slow food »[24], « trainer »[25], « echilibrului work-life », « pentru Leadership şi Life Management »[26], « casa de Nursing »[27].

f) Certains termes en anglais coexistent avec des termes en roumain provenant du français : « training » et « formare » (le dernier provenant du français « formation »).

g) Le terme « formare » vient remplacer « pregătire » dans le syntagme « cursuri de formare » (cours de formation), qui avant existait bien sous la forme « cursuri de pregătire ».

h) Les graphies diffèrent quelques fois d'un usager à l'autre : « loby » et « lobby » ; « website » et « web-site » ; « workshop » et « work-shop » ;

i) Le concept de « lustration » signifiant la redécouverte du passé des pays de l'ancien bloc communiste, ainsi que sa purification par la révélation des vérités souvent amères et tragiques, donne en roumain le terme « lustraţie », entré déjà depuis bien longtemps dans la langue roumaine par la voie française, venant de la Grèce et ensuite de la Rome antiques et signifiant la cérémonie de purification d'une personne, d'un champ, etc.[28]. Ce terme a été revivifié dans les années 90, et a acquis, donc, un nouveau sens, politique cette fois (glissement sémantique).

j) Un changement d'ordre syntaxique a été remarqué souvent quant au verbe « a conştientiza », qui est de nos jours employé pour traduire « to make someone aware of », « sensibiliser quelqu'un », alors qu'en roumain il existe bien le verbe « a sensibiliza ». « A conştientiza » s'utilise normalement avec un complément d'objet direct non-animé, signifiant « prendre conscience de quelque chose ». Dire, ou encore pire, écrire, « constientizarea populatiei », par exemple, au lieu de « conştientizarea de către populaţie », sonne faux et est incorrect de point de vue grammatical.

k) Quelques fois, les traductions de l'anglais jouent des tours aux usagers qui n'emploient plus les bonnes prépositions aux bons endroits, comme dans l'exemple : « Promovarea politicilor de prevenire pentru catastrofele ecologice produse de om » (la promotion des politiques de prévention pour les catastrophes écologiques produites par l'homme), où la préposition « pentru » a été utilisée à la place de l'article génitif « a » ; il serait logique de dire « la prévention des catastrophes » (prevenire a catastrofelor), plutôt que de laisser perdurer un sous-entendu fâcheux.

l) On retrouve aussi, très rarement, il est vrai, des traductions néologiques du français, comme par exemple « elementul(ui) de plus valoare »[29], l'élément de plus-value, qui vient s'ajouter à une expression qui existe déjà en roumain : « valoare adăugată », et qui alourdit la compréhension de la phrase pour un non-francophone. Un autre exemple est celui de « bricolaj ecologic »[30], qui va également poser problème au non-initié à la langue française.

m) Dans la même partie de phrase il arrive aussi qu'on puisse trouver des éléments d'origine anglo-américaine et française qui coexistent : « în scopul atingerii echilibrului work-life si pentru o societate durabilă »[31], « societate durabilă » étant transposé du français

[21] APPA - ASOCIATIA PENTRU PROMOVAREA ASIGURARILOR
[22] ASOCIATIA ACADEMIA DE ADVOCACY
[23] Id.
[24] ASOCIATIA "GRUPUL DE INITIATIVA RADU ANTON ROMAN"
[25] ASOCIATIA INCEPTUM ADITUS
[26] ASOCIATIA PENTRU DEZVOLTAREA POTENTIALULUI UMAN – OMNIMIND
[27] FUNDATIA ACTIUNEA ECOLOGICĂ ROMÂNĂ
[28] DEX online, http://dexonline.ro/definitie/lustratie
[29] ASOCIATIA MERIDIANE SOCIO-CULTURALE
[30] FUNDATIA ECOLOGICA ROMANA
[31] ASOCIATIA PENTRU DEZVOLTAREA POTENTIALULUI UMAN – OMNIMIND

« société durable », et non pas de l'anglais « sustainable society », bien que nous ayons rencontré aussi l'adjectif néologique « sustenabil (a) » en roumain ; un autre exemple de cohabitation linguistique entre français, roumain et anglais : « formare profesională şi formare continuă » et « furnizori de training în administraţie », « învăţarea pe tot parcursul vieţii în funcţia publică » (apprentissage tout au long de la vie dans la fonction publique) et « mentoring pentru studenţii în ştiinţe administrative »[32] (tutorat pour les étudiants en sciences administratives).

n) Il arrive aussi que la traduction en roumain apparaisse en même temps que le terme anglais roumanisé : « influenţarea deciziilor (lobby-ing) »[33], peut-être par un souci de compréhension de la part du locuteur.

o) Nous avons également rencontré un exemple où la traduction de l'anglais se trouvait entre guillemets, « abordarea „de sus în jos" » et « abordarea „de jos în sus" »[34], qui traduisent les expressions « bottom up » et « top down ».

p) L'expression « to bring together » a connu un très franc succès en roumain, étant traduite par « a aduce împreună » (emmener ensemble) et se retrouvant dans maints domaines sociaux : presse écrite, publicités, discours politiques et descriptions des objectifs des ONG, alors que cette traduction littérale n'a pas de sens en roumain. L'exemple trouvé dans la liste des descriptifs des ONGs est le suivant : « care să aducă împreună sănătatea populaţiei, creşterea economică şi protecţia mediului » (qui puisse rassembler la santé de la population, la croissance économique et la protection de l'environement). Il aurait valu mieux utiliser des syntagmes verbaux tels « care să includă » (qui puisse inclure), « care să asigure » (qui puisse assurer), etc., au lieu de risquer une violation de la grammaire et du sens, car en roumain « a aduce împreună » est une expression verbale transitive, exigeant donc un complément d'objet direct, et où « împreună » a la fonction de sujet et non pas d'adverbe.

IV. Conclusion

A la fin de ce court aperçu des évolutions de la terminologie roumaine des droits de l'homme, on se rend compte que la globalisation et l'interculturalité sont des facteurs importants à prendre en compte aujourd'hui, mais aussi qu'il existe des mentalités difficiles à changer, et qui se traduisent par une rigidité datant du passé, ressentie dans les traductions : l'emploi de la voix passive, du verbe « a sesiza », du verbe « pouvoir » à la place de la structure « avoir le droit de », etc., ce qui mène à des actes de perlocution réalisés par les producteurs de discours. L'influence anglo-américaine est certaine, due à l'engouement pour la civilisation américaine et ressentie à tous les niveaux du discours, ouvrant la voie par moments à des structures incorrectes d'un point de vue grammatical et sémantique.

La structure latine et proche du français de la phrase juridique roumaine persiste dans les textes juridiques nationaux. On observe des évolutions vers l'anglicisation, au niveau des textes traduits émanant de l'UE, qui sont traduits à partir de la version en anglais. Les textes de l'ONU ont été traduits à partir du français. On observe aussi des extensions de sens (juridique vers général) des termes juridiques d'origine latino-française revitalisés par l'anglais.

Ces évolutions, certaines aujourd'hui et qui donnent parfois des résultats erronés, pourraient être expliquées par des facteurs différents: pratiques et organisationnels (manque de formation et de connaissances suffisantes de la part des traducteurs et des usagers, absence des jurilinguistes, etc.) ; psycholinguistiques et sociolinguistiques (mentalités du

[32] ASOCIAŢIA REŢEAUA DE FORMARE ÎN ADMINISTRAŢIE PUBLICĂ DIN ROMÂNIA – RONAT
[33] ASOCIATIA PRO VITA PENTRU NASCUTI SI NENASCUTI - FILIALA BUCURESTI
[34] ASOCIAŢIA INSTITUTUL EUROPEAN PENTRU DEMOCRAŢIE PARTICIPATIVĂ – QVORUM

passé, engouement pour l'anglais comme représentant du changement et de la modernité, donc d'un espoir de vie meilleure).

Nous clôturerons cette brève analyse en citant à nouveau les deux éminents professeurs Gérard Cornu et Claude Hagège, et en insistant sur le pouvoir des mots et leur importance dans le contexte des droits de l'homme, dans une société globale et interculturelle :

« Le fait est que le langage juridique n'est pas immédiatement compris par un non-juriste. Il n'entre pas d'emblée dans l'entendement de celui qui ne possède que le langage commun. La communication du droit se heurte à un écran linguistique. Le profane en retire un « sentiment d'étrangeté » (Sourioux et Lerat). Le langage du droit existe parce qu'il n'est pas compris. Il est en dehors du circuit naturel d'intercompréhension qui caractérise les échanges linguistiques ordinaires entre membres d'une même communauté linguistique ». Gérard Cornu [35] « Par là, le langage, au service de ceux qui ont pour objet d'induire des comportements, est instrument de pouvoir tout court. » Claude Hagège [36]

BIBLIOGRAPHIE

Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants – ONU, http://www2.ohchr.org/french/law/cat.htm

Cornu, Gérard, *Linguistique juridique*, Paris, Monchrestien, 1990

Cour européenne des droits de l'homme, *Cour Européenne des Droits de l'Homme: questions et réponses,* Greffe de la Cour, versions roumaine, anglaise, française, espagnole, www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_FRA.pdf

Dicţionar de termeni juridici : legislaţia muncii, Glosar de termeni juridici, PHARE UE « Transparenţa actului de justiţie », Editor si beneficiar al proiectului: Consiliul Superior al Magistraturii, Iulie 2008, http://portal.just.ro/UserFiles/File/CSM/03%20BROSURA%20%20glosar%20de%20te,Meni20TIPR.pdf.

Hagège, Claude, *L'Homme de paroles,* Paris, Fayard, 1985

http://dictionary.cambridge.org/dictionary/

http://hub.coe.int/

http://www.ombudsman.europa.eu/infosheet

http://www.cdep.ro/informatii_publice/ong.chest_aprobate?par=1

« Probleme curente privind folosirea limbajului juridic » in *Studii, opinii, informări*, Buletin 3/2007, Sorin Popescu, Cătălin Ciora, Victoria Ţandareanu, Consiliul Legislativ al României,

www.clr.ro/eBuletin/3_2007/Buletin_3_2007.pdf

Le Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale, ec.europa.eu/civiljustice/index_fr.htm

Organizaţia Naţionala a Persoanelor cu Handicap din România, www.onphr.ro

Règlement (CE) No 2006/2004 du Parlement européen et du Conseil du 27 octobre 2004 relatif à la coopération entre les autorités nationales chargées de veiller à l'application de la législation en matière de protection des consommateurs *("Règlement relatif à la coopération en matière de protection des consommateurs"*), europa.eu/legislation_summaries/consumers/protection.../l32047_fr.htm

Zweig, Stefan, *Le monde d'hier,* Belfond, 1993 pour la traduction française, Bermann-Fischer Verlag AB, Stockholm 1944.

[35] Gérard Cornu, *Linguistique juridique*, Paris, Monchrestien, 1990, p. 19

[36] Claude Hagège, *L'homme de paroles*, Paris, Fayard, 1985, p. 261

THE CHALLENGE OF EXCLAMATORY STRUCTURES IN TRANSLATING DRAMATIC DIALOGUE

Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The article focuses on particular aspects of translation analysis, derived from a consideration of the conversational features of dramatic dialogue. Defined by an essential "performativity", the investigated corpus uses a wide range of expressive structures to build up dramatic action: from varying exclamatory sentence patterns to culture-bound morphemes. Our paper aims to evaluate and discuss the pertinence of translators' solutions when confronted with such challenging cases.

Keywords: expressive values, sentence structure correspondence, cultural presupposition, euphemistic interjections, pragmatic equivalence.

Ne propunem prin prezentul articol o analiză aplicată a tehnicilor de redare a *oralităţii scrise* în traducerea dramatică, captarea impresiei de *discurs vorbit* fiind considerată o dimensiune esenţială a „fidelităţii" în transpunerea unei piese de teatru. Premisa unei astfel de abordări este că dramaturgul modern – autor al unui discurs de tip mimetic, în general, şi Tennessee Williams – adept al naturalismului în construcţia dialogului dramatic ficţional, în special, apelează la strategii şi proceduri caracteristice schimburilor verbale curente, realizate în forme convenţionalizate de uz, pentru a conferi impresia de autentic conversaţional (Ionescu-Ruxăndoiu, 1991: 138). În căutarea unei ideale echivalenţe funcţionale, traducătorilor le revine sarcina de a creea efecte similare, prin transpunere interlingvistică şi interculturală a unor mecanisme pragmatice subtile, eluzive, care nu coincid neapărat cu unităţi lingvistice.

Lucrarea este parte a unui studiu traductologic, care urmăreşte verificarea postulatelor din subdomeniul teoriei traducerii teatrale prin examinarea unui corpus de texte dramatice traduse din limba engleză în limba română. Obiectul cercetării este constituit din opt piese de teatru, reprezentând traduceri româneşti din opera dramaturgului american Tennessee Williams, la care se adaugă surse textuale alternative precum scenarii de adaptare radiofonică. Prezenta analiză vizează un corpus restrâns la patru texte-sursă şi cinci texte-ţintă.[1]

Reformulări structurale în enunţurile exclamative

Enunţurile exclamative reprezintă expresia lingvistică prototipică a performării unor acte expresive. Traducerile corpusului apelează deseori la enunţuri exclamative independente cu structură nominală, în care substantivul este asociat unui element exclamativ adjectival de intensificare, construind structuri sintactice specifice.

[1] Variantele analizate reprezintă textele în limba engleză ale pieselor *A Streetcar Named Desire* (abreviat TS1, textul apare în volumul *Tennessee Williams, Plays 1937-1955* (The Library of America, New York, 2000); *The Glass Managerie* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.2000) – TS2; *The Night of the Iguana* (Tennessee Williams, *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America.2000) – TS3; *Cat on a Hot Tin Roof* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.2000) – TS4. Versiunile româneşti sunt traducerea lui Dorin Dron (TT1 - DD), cuprinsă în volumul *Teatru american contemporan* (1968), re-traducerea Antoanetei Ralian (TT1 - AR), inclusă in antologia Tennessee Williams (2010), textul Andei Boldur (TT2), cuprins în volumul Tennessee Williams, *Teatru* (1978), traducerile Antoanetei Ralian (TT3, TT4) incluse în antologia Tennessee Williams (2010).

Se remarcă, pe de o parte, că atât structurile englezeşti cât şi cele româneşti, sunt, de cele mai multe ori, rezultate ale unor elipse prin care enunţuri mai dezvoltate sunt reduse la grupul sintactic cel mai marcat afectiv: „What a cold shoulder!" [What a cold shoulder you are giving me! (expresia idiomatică *to give somebody a cold shoulder*)] - „Ce răceală!" [Ce răceală afişezi/Cu ce răceală mă tratezi!]. În unele cazuri, autorul contruieşte un enunţ complet tematizat („Some lily she is!"), în timp ce traducătorul operează elipsa standard („Ce mai crin!") sau invers („what a cold shoulder!" – „dar ce rece eşti!"). Pe de altă parte, textele-sursă exploatează bogăţia structurilor exclamative de acest tip din limba engleză:

- *what*+subst. nenumărabil/*what*+articol+subst. numărabil;
- *such*+subst. nenumărabil/*such*+articol+subst. numărabil;
- adjectivul demonstrativ (asociat unei interjecţii afective);
- folosirea particulară – ironică – a adjectivului pronominal nehotărât *some* în asociere cu substantiv la formă de singular.

În piesa *A Streetcar Named Desire*, personajul Blanche DuBois acoperă în doar câteva replici registrul diverselor configurări ale acestui tip de enunţ şi diferitele sale valori expresive, în timp ce intervenţiile lui Stanley Kowalski recurg la astfel de mijloace doar atunci când enunţarea dobândeşte dimensiuni polifonice (prin ironie).

TS1	TT1 AR (Antoaneta Ralian), DD (Dorin Dron)
Blanche: **My, my**, **what a** cold shoulder! And **such** uncouth apparel!	**(**AR**) Măi, măi**, **ce** răceală! Şi **ce** ţinută neglijentă! (DD) **Aaa**...**dar ce** rece eşti! Şi îmbrăcat **atât de** neîngrijit!
Structura exclamativă originală este dublată în primul enunţ de o interjecţie secundară cu valoare emotivă de surpriză (formată prin reducerea expresiei interjecţionale *My God*). Valoarea interjecţiei este redată adecvat de ambele soluţii traductive: interjecţia adresativă *măi* cu nuanţă emotivă (intensificată prin repetiţie) şi interjecţia cu valoare emotivă *a* (intensificată prin prelungirea sunetului, sugerată grafic). La nivelul structurilor exclamative, AR adoptă strategii directe (păstrând enunţul eliptic cu structură nominală) în timp ce DD transpune conţinutul tematic în structuri adjectivale, asociate unor elemente exclamative adverbiale şi intensificate suplimentar de construcţia adversativă („dar ce rece..."). Apreciem că *efectele contextuale*[2] produse de textul-sursă şi respectiv de textele-ţintă sunt similare.	
Oh, those pretty, pretty candles!	**(**AR**) Vai, ce** lumânările frumoase! (DD) **Oh, ce** lumânările, **ce** lumânările drăguţe!
Diferenţele de redare a interjecţiei ilustrează posibilitatea traducătorului de a selecta termeni	

[2] Cadrul conceptual al analizei este oferit de Teoria Relevanţei a lui Sperber şi Wilson (1986). *Implicatura conversațională* sau „presupoziția pragmatică" (Iliescu Gheorghiu, 2009: 32) este legată de contextul comunicativ al enunțului, raportându-se la cunoştințe şi expectative necesare receptorului pentru ca un enunţ să capete sens. Plasate la nivelul universului discursiv al receptorului (unde se situează şi presupunerea esențială a naturii cooperative a interacțiunii verbale), acest tip de presupoziții se configurează diferit de la o comunitate epistemologică la alta, ceea ce dă măsura dificultății „traducerii sensurilor". Mai mult, după Sperber şi Wilson, între implicaturi există diferite grade de forță, implicaturile puternice vizând enunțurile în care intenția comunicativă este manifestă iar implicaturile slabe – enunțurile în care receptorul decide singur care sunt premisele care reflectă cel mai bine ideea vorbitorului.

diferiţi din interiorul aceluiaşi registru emotiv. Atât *vai* cât şi *oh* semnalează admiraţia intensă, semnificaţie rezultată, de altfel, din sensul global al enunţului. Repetiţa, ca mijloc de intensificare, este păstrată doar în varianta DD, care operează o schimbare relevantă a termenului repetiţiei (adjectiv – substantiv asociat elementului exclamativ) şi obţine astfel un grad de expresivitate superior.

(1) Stanley: **What** poetry!	**(AR) Ce mai** poezie! [structură cu modalizator adverbial de intensificare]. (DD) **Ce** poezie!
(2) Stanley:...Sister Blanche is no lily! (3) **Ha-ha! (4) Some** lily she is!	**(**AR**) Dar** surioara Blanche nu-i **nici pe departe** un crin! **Ha-ha**! **Ce mai** crin! (DD) **Dar** sora Blanche nu-i **chiar** un crin! **Ehei**! **Ce mai** crin!

Scopul ilocuţionar al actelor expresive ilustrate în această intervenţie este de a semnala contradicţia dintre conţinutul propoziţional şi referent, adică de a semnala o încălcare voită a *maximei conversaţionale* a calităţii.

De altfel, *implicatura* este puternică în a doua intervenţie, enunţul original oferind, în forma actului asertiv – expresiv (2), *datele contextuale* necesare pentru a detecta ironia ulterioară (enunţul constituie *contextul imediat împărtăşit* care se alătură ca *sursă informaţională*, cadrului situaţional – comun locutorilor ficţionali dar şi receptorilor reali, pe linia dublei enunţări dramatice).

Dimensiunea contradicţiei implicate este redată în mod inedit în ambele traduceri: mijloacele negaţiei sunt intensificate în enunţul reprezentativ (modalizatorii adverbiali şi conjuncţiile adversative compensând forţa construcţiei sintactice negative din textul englezesc) iar structurile exclamative dobândesc valori ilocuţionare suplimentare prin inserarea elementului modalizator *mai*.

Intensitatea atitudinii prefigurate, marcată în TS de interjecţia onomatopeică *Ha! Ha!*, este redată prin mijloace directe în versiunea AR, în timp ce DD optează, în mod relevant, pentru o interjecţie propriu–zisă, care facilitează interpretarea funcţiei de pre-secvenţă ironică a enunţului (*Ehei!*). În alte replici, implicatura este mai slabă, detectarea ironiei necesitând – atât în original cât şi în traduceri – eforturi mai mari din partea receptorului:

Stella: Lower your voice! Stanley: **Some** canary bird, **huh!**	Vorbeşte mai incet! (AR) Ca să auzi canarul cantând? (DD) Cântă priveghetoarea, nu?

Enunţul expresiv este rostit de Stanley cu referire la aceeaşi Blanche, care cântă în timp ce face una din zilnicele băi fierbinţi, menite să-i calmeze nervii. Kowalski este cu atât mai iritat de excentricele abuzuri ale musafirului cu cât tocmai a descoperit minciunile folosite de Blanche drept scuze pentru a le invada viaţa domestică. Şirul enunţiativ al dezvăluirilor lui Stanley este întrerupt ritmic de vocea care cântă simbolic şi subversiv: „E o lume de circari. O lume artificială. Dar dacă ai crede în mine ar deveni reală".

În acest context, opinăm că versiunea AR, prin structura interogativă aleasă, creează implicaturi mai puternice în sensul antagonismului sugerat de macro-actul ilocuţionar. Ca mijloc ironic, modulaţia *canar – privighetoare*, în varianta DD, construieşte totuşi *efecte contextuale* bogate, indicând o adaptare la sursele contextuale ale publicului receptor (comparaţia unei voci umane cu cea a unei privighetori fiind comună în uzul limbii ţintă).

Ambele variante recurg la *strategia echivalenţei*, reformulând actul expresiv direct prin structuri indirecte (interogative).

Provocarea implicitului în structura expresivă

În piesele lui Tennessee Williams, expresia atitudinii personajului este –nu de puţine ori- construită pe un set de presupoziţii pragmatice culturale, autorul contând pe identitate între propria *cunoaştere contextuală* [3] şi cea a receptorului real (*mutual knowledge*, Sperber şi Wilson, 1986). În astfel de instanţe, cunoştinţele enciclopedice ale celui din urmă se înscriu în ansamblul de *premise* aplicate în interpretarea enunţului afectiv. Presupunând o trecere de la la o comunitate epistemologică la alta, traducerea nu mai poate miza pe *efecte contextuale* similare.

Presuppositions posing translation problems generally refer to cultural terms. (...) When dealing with them translators may often run the risk of overtranslating/understraining (...) or undertranslating/overstraining their readers, thus creating confusion (Dimitriu, 2000: 43).

În cazul expresivelor, traducătorii lui Williams evită supra-traducerea (din considerente ce ţin, în opinia noastră de funcţia traducerii, orientată spre cerinţele naturaleţii discursului şi ale înţelegerii imediate, reclamate de spectacolul dramatic). În consecinţă, aceştia aleg frecvent să reţină scopul ilocuţionar, asigurând un nivel minimal de echivalenţă pragmatică, cu riscul de a pierde implicaţiile culturale.

TS2	TT2 – Anda Boldur
A (lightly): Temperament like a Metropolitan star! (enunţ asertiv expresiv eliptic)	A (părînd să nu-l ia în serios): **Ei, haide, haide**, prea eşti supărăcios!
Soluţia Andei Boldur interpretează adecvat comparaţia cu implicaţii culturale ca mijloc de intensificare (în traducerea literală, receptorul ar depune *eforturi suplimentare de decodare* a mesajului iar valoarea ilocuţionară ar fi mai puţin transparentă). Astfel, enunţului asertiv expresiv cu valoare de apreciere (cu structură inversată stilistic) îi este conferită o forţă persuasivă prin interjecţia injonctivă repetată *haide* (asociată cu marca interjecţional discursivă *ei* – nuanţă emotivă de concesie dar şi rol argumentativ concluziv). Soluţia se dovedeşte pertinentă la nivel conversaţional, funcţionând ca secvenţă de încheiere a unui şir de reproşuri (Amanda) – respingeri (Tom). Ineluctabil, însă, publicului român îi rămâne ascunsă intenţia mamei de a-l compara ironic pe fiul ei, simplu muncitor la o fabrică de încălţăminte dintr-un orăşel al Sudului cu o vedetă a prestigioasei Opere Metropolitan din New York (nivelul *implicaturilor puternice*). *Implicaturile slabe* ale intervenţiei trimit la opoziţia tematică pragmatism-idealism, care domină opera lui Williams, reflectând specificul universului cultural pe care aceasta îl descrie.	
Sticks and stones can break our bones but the expression on Mr. Garfinkel's face won't harm us!	**Atâta pagubă**! **Mult îmi pasă mie** de mutrele domnului Garfinkel.
Reacţia emotivă a Amandei este o reformulare contextuală a unei rime pentru copii, de sorginte religioasă (presupusă a fi apărut pentru prima dată într-o publicaţie creştină americană, în a doua jumătate a secolului nouăsprezece). Mesajul transmis este de a nu lua în seamă cuvintele urâte, de a nu le răspunde prin violenţă fizică (Un băţ sau o piatră mă	

[3] Din perspectiva teoriei relevanţei, contextul este ansamblul de supoziţii (*assumptions***)** pe care destinatarul mesajului le asumă în legătură cu lumea.

poate răni /dar un cuvânt niciodată: „Sticks and stones will break my bones/ But words will never harm me"). Amanda sugerează că nu o deranjează atitudinea băcanului atât timp cât acesta acceptă să-i vîndă încă pe datorie.
În esenţă, replica este expresia refuzului personajului de a se conforma unei realităţi sordide (criza economică şi familială) iar traducerea surprinde foarte bine masca indiferenţei şi jovialităţii sub care Amanda pare să ignore drama prezentului (contrucţie expresivă colocvială cu element adjectival cantitativ în uz ironic („atîta pagubă") asociat cu enunţ ironic construit în jurul verbului ilocuţionar *a-i păsa*, cu element adverbial de intensitate, reorganizat tematic). Replica nu se mai încadrează, însă, în şirul de frecvente trimiteri sau aluzii ale personajului la paradigma creştină – axa de valori la care Amanda raportează constant celelalte acţiuni ale personajelor, în special abaterile fiului său (v.şi *infra*). Această dimensiune este elidată şi în alte instanţe în care discursul conturează simbolic personajul şi antiteza Tom-Amanda:
A: Don't quote instinct to me ! …It belongs to animals! **Christian adults** don't want it!
A: Nu-mi vorbi de instincte …..Este apanajul animalelor. **Oamenii** nu au nevoie de el.

În alte piese, comparaţia care construieşte şi intensifică expresia atitudinii (în exemplul oferit, dezamăgire, actul performat indirect fiind reproşul/acuzaţia) include elemente culturale pe care traducătorul, la rândul lui, poate miza, ca *date contextuale* înscrise în *universul enciclopedic* al receptorului din sistemul gazdă. În consecinţă, acestea sunt traduse direct, în timp ce elementul bazat pe presupoziţii adânc ancorate în cultura sursă este adaptat (orientat spre cultura-ţintă) prin generalizare (*the Y*, nume propriu de motel, cu conotaţii de ieftin, implicând o atitudine depreciativă – *han de la răscruce*).

Tehnica generalizării se dovedeşte utilă în multe alte instanţe când orientarea ilocuţionară fundamentală a actului este percepută ca fiind de natură expresivă. Soluţii inspirate oferă şi Anda Boldur în echivalenţe precum: „Kentucky Straight Bourbon" – „un whiskey **grozav,** vechi de cel puţin douăzeci de ani" (traducerea explicitând nu doar tipul de obiect desemnat ci şi informaţia expresivă asociată acestuia). În extrasul din versiunea românească a piesei *The Night of the Iguana,* percepţia valorii ilocuţionare este facilitată de elemente afective compensatorii (structura indirectă „las că" sau diminutivul colocvial „chichineaţă" indicând orientarea depreciativă a enunţării):

TS3: Miss Fellowes: I've taken a look at those rooms and they'd make a room at the Y look like a suite at the Ritz.

TT3 (AR): **Las' c**-am aruncat eu o privire în camere; în comparaţie cu **chichineţele** de aici, o cameră de han de la răscruce îţi pare un apartament la Ritz!

Interjecţia cu valoare emotivă

Prezentul subcapitol de analiză vizează problemele relevate de traducerea interjecţiilor propriu-zise cu valoare preponderent expresivă în enunţuri independente, fără a fi asociate altor structuri exclamative de tipul celor investigate *supra*. Demersul traductiv pare, pe de o parte, a fi facilitat de existenţa unor corespondenţe interlingvistice între aceste semnale care exprimă (fără a denota) senzaţii, sentimente, impulsuri voliţionale: există interjecţii emotive comune limbii engleze şi limbii române (spre exemplu, interjecţiile primare formate dintr-un singur sunet vocalic: a(h), e(h), o (h)), pentru care traducătorii adoptă deseori strategiile copierii sau ale transliterării (de tipul *oh –oh, oh – o, ah – ah, ah – a, aw – o/a*).

Semnificaţia interjecţiilor fiind neconceptualizată, valoarea ilocuţionară se precizează prin contextul situational sau lingvistic, prin contur intonaţional si prin mijloace de comunicare nonverbale. Interpretarea valorii interjecţionale la nivelul traducerii de teatru este facilitată, în acest sens, de precizarile textului didascalic. Transpunerea grafică a semnului paraverbal sau extraverbal permite în multe instanţe identificarea valorii comunicative a interjecţiei, ceea ce permite traducătorului strategii de transfer direct sau mici variaţii care reflectă incidenţa mai mare a folosirii convenţionalizate a unor sunete în redarea unor emoţii, în sistemul gazdă.

TS1	TT1
Blanche (*in a tone of deep sympathy*): **Oh!** [empatic - valoare semnalată de indicele paraverbal, care precizează.în acelaşi timp, conturul intonaţional al enunţului]	Blanche (*pe un ton compătimitor*): **Ah!**
TS2	TT2 – Anda Boldur
Tom (*crouching toward her, overtowering her tiny figure. She backs away, gasping*): **Oh**, I could tell you things to make you sleepless! [semn kinetic – mişcare şi proxemică, care ajută la decodarea valorii interjecţionale: ameninţare, intimidare] Amanda**:** **Oh**, honey, it's something that you can't miss... [încântare, element expresiv al unui macro-act indirect de persuadare]	Tom (*se apleacă spre ea, dominîndu-i statura firavă, silind-o să se dea înapoi, răsuflînd grăbit*) **A**, ţi-aş putea spune lucruri care ar face să-ţi se zbârlească părul în cap. **O**, e un lucru pe care nu trebuie să-l pierzi pentru nimic în lume ...

Se poate observa, însă, că, dacă o interjecţie poate exprima , în mod convenţional, într-un sistem lingvistic, un amalgam de stări emoţionale, prima dificultate în traducere este etichetarea acestora prin interpretarea contextuală (context verbal , context pragmatic) şi a doua este reconfigurarea aceluiaşi amalgam în interjecţia din TT. Soluţia traductivă, în astfel de cazuri, nu mai vizează strategiile directe. Interjecţia românească *vai*, prin multiplele sale valori contextuale şi posibilităţi de semnificaţie (prin stabilirea de relaţii sintagmatice în enunţ) asigură deseori echivalenţe funcţionale, acoperind valori expresive variate: dezamăgire, îngrijorare, regret, frică, admiraţie, gratitudine.

TS1	TT1
Blanche: **Ah**, **me**, ah, me, ah, me..... [Scena 5, în căutarea refugiului şi în aşteptarea unui bilet de ieşire din universul strâmt al Cîmpiilor Elizee: *auto-compătimire, dezamăgire* legată de prezent (încercarea de a comunica cu un tânăr necunoscut) şi *îngrijorare* privind	Blanche: **Vai** mie, vai mie, vai mie! (AR) Păstrarea mărcii pronominale proxemice este esenţială în enunţ (pentru a sugera, din nou antagonismul personaj – realitate şi efectele acestuia asupra trăirilor subiective ale protagonistei). Selecţia interjecţiei este astfel impusă de soluţia plastică a construcţiei în dativ,

viitorul: întâlnirea cu Mitch]	care păstrează atât valoarea expresivă complexă cât şi orientarea deictică a enunţului exclamativ.
Blanche**:** **My,** but you have an impressive judicial air! [construcţie ironică , în care interjecţia, asociată unei structuri exclamative adversative, semnalează o contradicţie între valoarea emotivă atribuită enunţului (*frică, admiraţie*) şi atitudinea reală a enunţătorului (*indiferenţă*)]	(AR) **Vai de mine**, dar ce aer de judecător ai...? [echivalarea valorii expresive prin locuţiune interjecţională care accentuează nuanţa de frică mimată (elementul de admiraţie fiind mai puţin evident) şi prin structură exclamativă specifică, cu element adversativ] (DD) Mă impresionezi cu aerul ăsta de justiţiar, domnule. [redarea valorii expresive prin verb ilocuţionar, intensificat de adresativul „domnule" – accent pe nuanţa de admiraţie mimată]
Blanche: **Why, thanks!** [act de *mulţumire,* emfatic prin folosirea particulei discursive *why* – marcă diatopică a vorbirii specifice Sudului American, indicând o procedură conversaţională de tatonare, de tip *fumbling* şi conferind o notă de preţiozitate discursului]	(AR) Ah , mulţumesc! (DD) **Vai, mulţumesc!** Ambele traduceri percep valoarea expresivă implicită a mărcii discursive: conferind o notă de identitate discursului prototipic al femeii sudiste, caracterizat prin preţiozitate, particula conferă actului o notă de efuziune, adecvat redată de *vai* dar şi de *ah* (cu un ton înalt, însoţit de pronunţare energică şi relativă lungire a vocalei).
Blanche: **Why**, you precious little thing, you! [act indirect de *mulţumire*, în care flatarea interlocutorului (strategie de *politeţe pozitivă* prin mijloace alocutive diminutivale) oferă măsura pragmatică a *satisfacţiei* locutorului (confirmată de contextul discursiv, în intervenţia următoare, când Blanche recunoaşte că îi place să fie servită dar şi de contextul situaţional, când savurează băutura alcoolică primită]	**Vai**, scumpo! Deşi reduce – prin omisiune –numărul mijloacelor strategiei pozitive, versiunea reţine prin interjecţie amalgamul emotiv al intervenţiei (gratitudine, satisfacţie şi chiar o nuanţă implicită de jenă, motivată de natura uşor degradantă a cererii satisfăcute de alocutor).
B:.. you're not glad to see me! Stella: **Why**, Blanche you know that's not true. [marcă a eschivării într-un act de contestare cu valori implicite de scuză]	(AR) **Vai,** Blanche ştii bine că nu-i adevărat. (DD) Blanche, cum poţi să spui asta? [act indirect expresiv: forma interogativă retorică (manifestând intensitate specifică „tropilor ilocuţionari") suplineşte adecvat forţa interjecţiei

	„vai” din versiunea AR]

O provocare mai dificilă decât redarea valorilor contextuale a interjecţiilor primare o reprezintă transpunerea interjecţiilor şi locuţiunilor interjecţionale secundare, care adaugă nuanţe implicite valorii expresive sau modulează această valoare prin construcţii presupoziţionale pragmatice. În inventarul celor două sisteme lingvistice ale corpusului, există un număr considerabil de interjecţii şi locuţiuni interjecţionale secundare care folosesc termeni ce se referă la sfera divină pentru a exprima o gamă variată de stări afective, de la spaimă, durere sau deznădejde până la entuziasm.

Selecţiile operate de traducători demonstrează, însă, că existenţa unor corespondenţe lingvistice la nivelul structurilor interjecţionale de acest tip nu este întotdeauna suficientă pentru a echivala valoarea contextuală a enunţurilor-sursă. Ilustrativă, în acest sens, ni se pare analiza comparativă a incidenţei interjecţiilor care invocă direct numele fiinţei supreme. În textele originale, *God!* (*Dumnezeule!)* şi varianta sa compusă *Oh, God! (O, Dumnezeule)* sunt, în marea lor pondere, rezervate valorilor şi momentelor dramatice intense, aşa cum este disperarea Stellei, care marchează, în structura dramatică a piesei *Un tramvai numit dorinţă,* un deznodământ tragic. Numirea directă a divinităţii apare şi în conversaţia fatică ca marcă a idiolectului unor personaje al căror discurs este impregnat de patos şi efuziune şi care abuzează de astfel de formule. Tendinţa în traducere, este, de redare literală sau cvasi-literală (prin termen eufemistic cu identitate referenţială/în care referentul rămâne entitatea divină: *God – Lord – Dumnezeule – Doamne*).

TS1	TT1
Stella: **Oh**, **my God**, Eunice, help me! ….**Oh, God, oh, please God**, don/t hurt her! ….. **Oh, God**, what have I done to my sister?	(DD) **Oh, Doamne,** Eunice, ajută-mă! … **Oh, Doamne, Oh, Doamne,** să n-o lovească! **Oh, Doamne,** ce i-am făcut surorii mele? (AR) **Dumnezeule mare**, Eunice, ajută-mă!....O, **Doamne sfinte**, te rog, **Dumnezeule**, nu-i face rău. [traducere prin expansiune] …. **Doamne,** ce i-am făcut surorii mele?
La nivelul mărcilor lexicale, Dorin Dron menţine structura auto-repetitivă din original, cu funcţie de intensificare (deşi în TS reluarea termenului nominal este parţială, structura exclamativă înregistrând variaţii co-textuale cu efect ritmic, pierdute în traducere: *Oh, my God - God, oh,...God, - Oh, God*). Note obsedante se obţin însă şi prin modulaţii semantice de tipul celor din versiunea Antoanetei Ralian, în care forţa disperării este sugerată de tendinţa de a epuiza toate formulele invocării divine, cu variaţie sinonimică în termenul nominal (*Dumnezeule – Doamne*) dar şi la nivelul determinanţilor („sfinte”, „mare” - care compensează adjectivul posesiv englezesc din varianta convenţionalizată *Oh, my God*).	

În numeroase alte cazuri, termenul de desemnare al divinităţii este folosit ca soluţie traductivă pentru mărci expresive englezeşti care folosesc mijloace eufemistice de invocare a entităţilor supreme. Este cazul interjecţiilor de tip metonimic, derivate din construcţii care

fac referire la graţia şi milostivenia divină (*Good Gracious* God), unele dintre acestea fiind specifice englezei americane, care, pe linia influenţei puritane, credem noi, dovedeşte frecvente tendinţe de evitare a numirii directe (considerată blasfemică, profanatoare). Optând pentru o formă de supra-traducere, mediatorul textului mizează pe gradul înalt de desemantizare al interjecţiilor româneşti. Traducerile Antoanetei Ralian (2010) asumă cu consecvenţă această opţiune pentru expresia invocării explicite, care devine o marcă de identificare a transpunerilor sale în raport cu celelalte versiuni româneşti ale pieselor lui Williams.

TS1	TT1 (AR)
When he's away for a week I nearly go wild. **Gracious!**	S: Când e plecat pentru o săptămână aproape că înnebunesc. **Dumnezeule!**
TS3 Shannon: **Holy smoke**.... So, Fred is dead. (smoke – fum; Holy smoke – Holy God)	TT3 **Sfinte Dumnezeule**, ...Şi zi aşa, Fred a murit.
TS4 Maggie: Big Daddy, **bless** his *ole* soul..... [elipsă a structurii **God bless** ...- Dumnezeu să-l binecuvânteze]	TT4 M: Papa cel Mare, **Domnul** să-l ţină.....
TS1 S:The Kowalskis and The DuBoises have different notions. Stella: Indeed they have, **thank heavens!** [Expresie a *recunoştinţei*, reprezentând una din variatele structuri interjecţionale formate de la substantivul *heaven* – rai, prin forma invariabilă de plural : Heavens!, Good Heavens! – God!, Good God!]	TT1 (AR) S: Familia Kowalski şi familia DuBois au noţiuni diferite. S: ...Într-adevăr, **slavă Celui de Sus!** Soluţia de traducere prezintă o nuanţă eufemistică mai marcată, în comparaţie cu varianta DD: Într-adevăr, **slavă Domnului!**. Varianta care păstrează însă referirea la spaţiul asociat divinităţii şi nu la entitatea divină ar fi: slavă Cerului!. Soluţia ar fi fost posibilă şi în instanţe precum: (TS5) Hannah: Oh, **my heavens**! – (TT5) O, **Doamne** !

O altă soluţie de traducere pentru interjecţiile din sfera semantică a invocării divine este redarea valorii ilocuţionare expresive prin alte formule exclamative. Primele traduceri din opera lui Williams – cele realizate de Anda Boldur şi Dorin Dron – recurg des la astfel de strategii, în special în instanţele în care textul original recurge la formule eufemistice de tip metonimic, ale invocării atenuate (*minced oaths*), precum cele analizate *supra*.

TS2	TT2
Tom: (…) **Oh, my *go-osh*!** [Act reactiv la insistenţele mamei de a-i găsi Laurei un „peţitor”: valoare de respingere; locuţiune interjecţională colocvială, la nivelul căreia substituirea eufemistică s-a făcut prin mijloace de alternanţă fonetică: God – Gosh]	**Asta-i bună!** [enunţ cu valoare echivalentă de respingere]
Amanda: **Heavens! –** I think she's hung up!	**Alo! Poftim**, a închis!
Stella: I can hardly stand it when he is away for a night ! Blanche: **Why, Stella!** Stella:When he's away for a week I nearly go wild. Blanche: **Gracious!**	S: Mi-e foarte greu cînd e plecat chiar şi o singură noapte! B: **Ce spui!....** S: Şi cînd pleacă o săptămână aproape că înnebunesc. B: **Ce frumos!**

Astfel de strategii demonstrează complexitatea unui proces prin care sunt supuse tranferului inter-lingvistic configurări ale conţinuturilor propoziţionale specifice unui sistem lingvistic şi discursului-sursă, asociate direct sau indirect (convenţional sau conversaţional) unei valori sau unui cumul de valori ilocuţionare. Traducerea, ca act interpretativ secundar, impune, din punctul de vedere al valorilor ilocuționare, strategii de transfer a unor complexe mecanisme conversaționale.

Prin modelul de analiză propus am încercat să probăm diversele dimensiuni ale fidelităţii traducerilor româneşti ale lui T.Williams într-o abordare descriptivă, care a investigat gradul de echivalenţa funcţională atins de textele-ţintă în redarea structurilor exclamative. Analiza a relevat, dincolo de simple corespondenţe lingvistice sau încadrări ale unor enunţuri în categorii pre-stabilite, mecanisme complexe de recunoaștere și transpunere a sensurilor implicite în interacţiunea verbală specifică unei piese de teatru.

Bibliografie:

Dimitriu, Rodica, 2000. *Theories and Practice of Translation*, Iasi, Institutul European.

Iliescu Gheorghiu, Cătălina , 2009. *Traducerea textului dramatic. O abordare cognitivă*, Iaşi, Institutul European.

Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, 1991. *Naraţiune şi dialog în proza românească. Elemente de pragmatică a textului literar*,

Bucureşti, Editura Academiei Române.

Levițchi, Leon, (ed.), 1974. *Dicţionar Englez-Român*, Editura Academiei.

Longman Synonym Dictionary, 1986. Essex, Longman.

Sperber, D., Wilson. D., 1986. *Relevance : Communication and Cognition*, Oxford , Blackwell

Webster's Third New International Dictionary, 1993. Koln, Konemann.

Corpus de studiu :

Williams, Tennessee, 1978. *Teatru*, Bucuresti, Editura Univers.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America.

Williams, Tennessee, 2010. *Un tramvai numit Dorinţă*, trad. Antoaneta Ralian, Bucureşti: Art.

*** *Teatrul american contemporan, 1968.* Editura pentru literatură universală, Bucureşti.

ACKNOWLEDGMENT: This paper was supported by the project „Sustainable performance in doctoral and post-doctoral research PERFORM" - Contract no.POSDRU/159/1.5/S/138963, project co-funded from European Social Fund through Sectorial Operational Program Human Resources 2007-2013.

E-WRITING IN ENGLISH FOR DENTAL MEDICINE

Anișoara Pop, Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: E-materials destined for out-of-class extension in English for Dental Medicine (E_{DM}), besides offering further language practice, target to assist the formation and consolidation of the students' narrative competence, their learning through critical reflection and in our case, consolidation of their writing skill. The starting premise was that medical writing represents a key skill that involves writing different materials for specific target audiences such as: textbooks and materials for continuous medical education, patient information materials, journal articles, case reports, abstracts, posters and meeting presentations, clinical trial and research proposals. The current paper will showcase several reading- and listening-integrated e-writing materials focusing on specific sub-skills and envisaged outcomes stipulated in the E_{DM} syllabus while highlighting the specific purposes, strengths and challenges of an on-going asynchronous writing portfolio.

Keywords: integrated writing, English for Dental Medicine, asynchronous writing, portfolio.

I. INTRODUCTION

Optimization of a patient's health as well as avoidance of medical errors, re-admissions, re-interventions, and unnecessary tests depend to a large extent upon successful oral and written patient-physician communication [1], [2].

Narrative competence, learning through critical reflection, questioning skills for eliciting information as well as counselling and offering information effectively in order to make informed decisions based on patient information and preference are, therefore, core communication skills targeted in the initial formation of doctors [2, 3, 4, 5]. The US Medical Licensing Examination (USMLE) considers listening, explaining, questioning, counseling and motivating, key communication competences which are tested and objectively evaluated [6]. The importance of correct English language use is, moreover, stressed by the same official body, who considers that foreign language competence and linguistic and cultural differences may function as physician-patient communication barriers.

On the other hand, physician-patient communication surveys also stress the importance of linguistic abilities either as formality level, many patients being unable to comprehend the physician's jargon [7], or as quantity and quality of the information that doctors provide: ***"****Patients approaching a physician always expect good and detailed information regarding their medical condition, complications, therapy, and adverse events associated with therapeutic regimes* [8].

The current paper will start from the premise of the importance of forming and consolidating the above-menitoned key linguistic skills in pre-service stomatology physicians E_{DM} and showcase several asynchronous materials designed for extension and therefore optimization of, basically, written communication types, likely to be encountered in their future dental medicine activities.

II. WRITING FOR THE MEDICAL PROFESSION

Effective, accessible, and informative written communication in English is of paramount importance in a doctor's duties of informing the patients and educating the public in conditions of internationalization of medical practices and medical tourism but also for continuous professional development and access to best practices and research in the field, where English functions as a Lingua Franca.

From the point of view of formality, English medical writing includes academic genres such as abstracts, presentations, posters, articles, clinical trials and research proposals as well as materials for continuous medical education or patient information that the research and promotion side of a doctor's activity involves, as well as career-specific pieces for interpretation, documentation, explanation/reflection or report on every day activities, completion of forms or referrals.

Essentially, stomatologists write for two types of audiences: specialists in the field (publications, presentations, case reports, reviews) and patients/general public (information leaflets, education material, formulaic documents).

2.1. Writing in E_{DM} – Current framework

Formation of the writing skill is integrated with speaking, reading and listening skill in our higher education EMP (English for Medical Purposes), no special consideration being given in the curriculum to writing in either mother tongue or L2, although it is a key competence for the medical profession.

Physical constraints pertaining to large class sizes (2 groups: N= 24-38/group, G1 – Romanian, G2 – Hungarian, bilingual) and EMP module time (2 hours/week, i.e. T= 28 hours/semester) have determined us to resort to blending autonomous [integrated]e-writing with face-to-face traditional instruction in order to activate and extend productive (writing) and receptive skills (reading and listening) in second year Dental Medicine (DM) students from the University of Medicine and Pharmacy of Tirgu Mures.

2.2. Asynchronous e-writing portfolio

EMP pre-service medical students may find writing demotivating in class [9] and time-consuming in out-of-class assignments, as writing requires repetitive drafts and elaboration. Positive effects of blogs on writing and learning that have been documented refer to collaboration, interaction, critical thinking as well as enhanced willingness to write and discuss about professional matters[10].

Our asynchronous E_{DM} blog-writing portfolio included tasks meant to contribute to the optimisation of writing accuracy, clarity and formality in order to match the future patients' level of understanding, i.e. simple and jargon-free English. Increased awareness of correct written English in terms of spelling, punctuation and grammar was also targeted alongside employment of written discourse markers (introducing ideas, exemplifying, explaining, concluding), as well as the formation of writing subskills of: counselling, arguing, narrating, expressing information explicitly vs implicitly [1], – which are crucial skills for medical communication.

III. DESIGNING INTEGRATED E-WRITING MATERIALS

This section will showcase several reading- and listening-integrated e-writing materials focusing on specific sub-skills and envisaged outcomes stipulated in the E_{DM} syllabus, while highlighting the specific purposes, strengths, opportunities, challenges and threats of the on-going asynchronous blog-writing project.

Blogger has been employed for about five months so far, hosting the portfolio of E-materials destined for out-of-class E_{DM} writing activation and extension with G1 and G2, 2nd year DM students in the University of Medicine and Pharmacy of Tirgu Mures. The platform, entitled Medical-English-UMF (http://www.medicalenglishumf.blogspot.com - Image 1 below), was established on November 21st 2013 and it contains student writing practice on 10 major topics (an average of two posts/month), with two extra posts for stimulating motivation, interest and fun.

ENGLISH FOR MEDICAL STUDENTS -
University of Medicine and Pharmacy of Tirgu Mures
Wednesday, 23 April 2014
Parental stress and early childhood caries
Read the following article on the Association of parental stress and early childhood caries (click on article title to open in a new window) and then write its abstract according to the rules of paragraph writing we have discussed in class (up to 100 words).
The original abstract of this article hardly illustrates its content but I am sure yours will be highly descriptive, appropriate and attractive for the potential readers.
PREVENT EARLY CHILDHOOD CARIES

Image 1. Platform for asynchronous communication

The writing topics integrated listening with note-taking and reading (skimming and scanning) while practising different language functions (table 1 below) and skills: breaking bad news, advising patients, describing/explaining procedures, asking questions for filling in patient and medical records, expressing personal opinions, etc.

TOPIC	**INTEGRATED SKILL**	**Language functions/skills**
Dental curriculum and practice – student's perspective	Listening - videoclip	Compare and contrast
Low cost dental care	Reading – skimming and scanning Listening - videoclip	Expressing opinion, arguing
Dentists in the media	Listening - videoclip	Reflecting
General health issues: what do they mean for our teeth?	Reading – article Listening - news	Explain, reflect Express opinion
Myth vs truth about dental procedures	Reading – newspaper article - Scanning	Narrating, exemplifying
Prevention is better than cure	Listening	Agreeing/disagreeing, exemplifying, explaining
Teeth jewellery	-	explaining, bringing arguments, counselling (advise, agree, assist)
Breaking bad news	Reading – journal article	Hedging vs. direct language (use of patient-friendly language) Counselling on unhealthy behaviours Asking open questions
Case study	Reading	Debating, bringing arguments in a clear, logical manner
Parental stress and childhood caries	Reading	Summarizing, abstract writing

Table 1: *Reading- and listening-integrated e-writing materials*

Method. Authentic spoken English (videos) and/or reading (articles in the news, on the Internet) were integrated in each task input. Students replied to the teacher's original

post but they were also encouraged to agree/disagree and express opinions on their peers' contributions.

Although blog writing style is less formal than that of an academic essay, expression of ideas in a grammatically-correct, clear, concise (up to 100 words) systematic and organized way was essential for comment publication. Comment moderation enabled writing improvement: mistakes-ridden, unclear writing was only accepted after revision/s. Occasionally, in order to make students aware of the importance of error and typo-correction in written communication, they were either challenged to find and correct their own repetitive grammar/spelling mistakes or given the right version in reply.

IV. OUTCOMES

This section reports on partial results of this on-going project of integrating e-writing in the EMP curriculum of higher education medical dentistry students, highlighting its positive aspects and effectiveness but also threats and encountered challenges.

Qualitative empirical results derived from examination of the blog writing portfolio as well as unstructured class feed-back, pointed out the following:

Strengths

- Convenience in terms of platform access and timing, visibility;
- One-on-one feedback and error correction;
- Autonomous and peer-learning.

Opportunities

- offering individual feedback in a memorable way (short pieces of writing): students became aware about their own writing competence and of written language areas in need of improvement;
- building up rapport with students.

Threats

- students have neither been taught nor have they carried out any technology-based collaborative projects until then: reticence in expressing opinions in the public space or commenting on peers' productions;
- social media and its oral, face-to-face communication character, may impact on asynchronous blog-writing portfolios negatively: students tend to write more carelessly, not editing their productions.
- extremely tight medical curriculum and overcrowded schedule prevent students from assuming additional activities, prioritizing content to the detriment of English, which is perceived as a skill to be formed later in their professional life.

Challenges

- for the teacher, providing appropriate, relevant and intrinsically interesting field-specific writing opportunities as he/she has no background in stomatology and content knowledge.
- generating cooperation rather than response to the teacher's initial post – students did not feel asynchronous communication as an opportunity for responding directly to their colleagues, as they do in synchronous class debates:

„I can see the point in what O. C. is saying [n.n. addressing the teacher rather than O.C.] *about the relationship between the low income and the proper medical attendance. However, as far as I'm concerned it aslo depends on the instruction which people get about oral hygiene and prevention. For example, patients, who don't even know how to protect their teeth, they are more likely to have tooth decays. In my opinion the other main reason why patients have to pay a fortune at the dentist (and of course suffer) is that they are too scared of the specialist and they skip the controls. On the other hand, I consider this "mission" thought-provoking, since even in our country an event like this would be vital as often as it's possible"* (Comment by **F.O.** 4 January 2014 13:25)

- ensuring constant rather than sporadic and intermittent student contributions and, therefore, constant feedback from the teacher, likely to support learning.

Weaknesses

- a limited group of participants.

Of the total number of students in G1 and G2 (N=62), 25 (40.3%) contributed single and multiple comments. The reduced number of students who engaged in out-of-class asynchronous work, despite constant efforts to make E_{DM} writing attractive, relevant and easy to access and accomplish, prompts us to further investigate the students' level of satisfaction with content and methodology as well as their preferences regarding classical versus technology-enhanced learning and writing, unless final results demonstrate de opposite.

V. CONCLUSION

The purpose of this article was to stress that writing is a core competency for the medical profession and that integrated asynchronous e-writing activities can be designed to bridge the gap between the real medical environment and classroom learning in order to facilitate and extend E_{DM} writing practice in a motivating way.

Since blog-writing is generally shorter than other types of class writing, commenting on blog posts can offer students a chance to practise writing accurately, clearly and above all, concisely on topics and in situations they are most likely to encounter in their future medical activity: eliciting information, expressing opinion, counselling patients on correct medical conduct and procedures, breaking bad news, giving details on processes, summarizing, etc.

Findings suggest that:

- Asynchronous integrated-blog writing presupposes extra time investment, listening, webquest-ing and reading both the post content and the peers' contributions and, therefore, extended time spent in an authentic L2 environment.
- Students were reticent to get involved in the blog-writing project due to the extremely tight and domain-fraught schedule of their field as well as lack of previous experience of employing technology in learning.
- Participants in the project (40.3%) considered E_{DM} asynchronous writing a reflection-inducing experiment in both subject-matter and E_{DM} writing: increased awareness about personal writing competence and areas of the written language that need improvement. Most importantly, students realized that it takes time to organize, structure and then draft in order to produce good, effective writing.

Contrary to certain findings [10], partial results of this ongoing asynchronous E_{DM} writing project highlight that while some students like to embark and contribute to e-learning tasks, others may feel more accustomed to traditional methods of learning. Further studies and final results of this project will either support or infirm such findings.

REFERENCES

1. Stewart MA. (1995) Effective physician-patient communication and health outcomes: A review. CMAJ, 15:1423–33.

2. Teutsch, C (2003) Patient-doctor communication, Med.Clin.North Am., Sep; 87(5):1115-45.

3. Duffy FD, Gordon GH, Whelan G, Cole-Kelly K, Frankel R, Buffone N, et al. (2004) Assessing competence in communication and interpersonal skills: the Kalamazoo II report. Acad Med., 79(6):495-507.

4. Accreditation Council for Graduate Medical Education. Toolbox for the evaluation of competence. Available at http://www.acgme.org.

5. Levinson W, Roter DL, Mullooly JP, Dull VT, Frankel RM. (1997) Physician-patient communication. The relationship with malpractice claims among primary care physicians and surgeons. JAMA. 277(7):553-559.

6. Makoul G. (2003) MSJAMA.Communication skills education in medical school and beyond. JAMA., 289(1):93.

7. Travaline J.M, Ruchinskas R., D'Alonzo G.E., Jr (2005) Patient-Physician Communication: Why and How. Journal of Am Osteopath Assoc., 105:13–8. [PubMed].

8. Kashmiri, M.A.(2005) Language and physician-patient communication barrier. JK Pract., 12:111–112.

9. Arani, J.A. (2012) Teaching English Medical Writing in a Blended Setting, International Journal of Emerging Technologies, vol. 7, no. 4, pp. 34-37, 2012.

10. Bella, M. (2005) Weblogs and Their Effects on Writing Skills, May 9, 2005 Retrieved on April 2014 from: http://seminarc.blogspot.ro/2008/12/weblogs-and-their-effects-on-writing.html.

NATIONAL IDENTITY REFLECTED IN THE MICROTOPONYMY OF THE UPPER VIȘEU VALLEY, MARAMUREȘ

Adelina Emilia Mihali, Assist., PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: The present study focuses on the connection between toponymy and national identity, as microtoponyms are representative of the relationship that people establish between a certain place and their social life, the history of their community and the collective imaginary. The article pertains to more extensive research conducted in Borşa, Moisei and Vişeul de Sus. The analysis takes into account only toponyms that refer to social life, namely to the household, agriculture, animal rearing, mining, historical events, social relations and settlement boundaries – all the aspects that define the specific nature of a community. At the same time, the toponyms are discussed with respect to their etymology, as linguistic contact (an important dimension of the identity – alterity relationship) is salient on this level. The high number of microtoponyms referring to social life and the fact that these names are based on Romanian appellatives are aspects suggestive of the identity of the community investigated.

Keywords: toponymy, identity, appellatives, social life, antroponym.

1. Introducere

Toponimia reflectă cel mai bine istoria și evoluția unei comunități. În procesul de atribuire a numelor, omul este elementul cel mai important, deoarece el, ca factor denominator, selectează din multitudinea de termeni ai limbii pe care o folosește zilnic acele cuvinte care corespund cel mai bine însușirii remarcate a unui punct din teren. Aspectele geografice, istorice ale locului se pot schimba în decursul timpului, dar toponimul dăinuie peste ani și stă dovadă pentru caracteristicile mediului înconjurător, pentru schimbările sociale și politice, pentru contactul lingvistic, migrații, evenimente istorice, adesea trecute cu vederea, credințe, superstiții.

Un rol important în cadrul toponimiei îl au microtoponimele (denumiri din interiorul unei regiuni, localităţi), deoarece sunt mai stabile, datorită oglindirii mai fidele a legăturii organice dintre om, natură și mediu social.

Studiul nostru se axează pe legătura dintre toponimie și identitatea națională, microtoponimele fiind reprezentative pentru modul în care oamenii raportează locul la viața lor socială, la istoria comunității și la mentalul colectiv. Articolul face parte dintr-o cercetare toponimică mai amplă efectuată în localitățile Borșa, Moisei și Vișeul de Sus, cercetare materializată în teză de doctorat. Amplasată într-o zonă de munte, regiunea anchetată este populată în special de români, însă comunitățile minoritare care au găsit aici un loc prielnic așezării, în trecut sau în prezent, și-au lăsat amprenta asupra toponimiei. Pentru reliefarea temei propuse spre analiză, vom supune atenției noastre microtoponimele referitoare la viața socială și cele care au la bază un antroponim (supranume sau poreclă).

2. Identitate și alteritate

2.1. Aspecte teoretice

Exegezele actuale, definesc noțiunile *identitate* și *alteritate* ca antonimice. Identitatea este definită drept „faptul de a fi identic în fiecare moment cu sine însuşi; starea unui obiect de a fi ceea ce este, de a-şi păstra un anumit timp caracterele fundamentale” (*DEXI* 2007, s.v.), pe când alteritatea reprezintă „caracterul a ceea ce este diferit de un eu, ceea ce constituie o entitate aparte, diferită; senzaţia unui eu de a fi un altul, de a fi altcineva” (*DEXI* 2007, s.v.). Prin urmare, identitatea înseamnă a fi egal cu tine însuți, cuprinzând o serie de

practici semnificative pentru un individ, popor etc. (Hastings, Manning 2004: 295), iar alteritatea ține de tot ceea ce este diferit de eu, fiind în strânsă legătură cu schimbarea.

2.2. Relația limbă - identitate

Analizând relația dintre limbă și identitatea națională, Blommaert (2006: 245) afirmă că aceasta din urmă este, de fapt, un repertoriu de identități diferite, posibile, fiecare având un rol, un domeniu de aplicare și o funcție. Identitatea națională este, astfel, o etichetă descriptivă atașată oamenilor. În acest context, relația identitate – limbă este centrată exclusiv pe vorbitori, deoarece aceștia prin actele de vorbire (văzute ca acte de autoexprimare, „acts of speakers expressing or voicing some self" (Hasting, Manning 2004: 292) se „performează" pe ei înșiși. Deși în societatea actuală limba nu poate fi o caracteristică determinantă a identității etnice și naționale, ea rămâne totuși una semnificativă în multe cazuri (May 2012: 135), deoarece poate cel mai important aspect al ei constă în „its capacity for generating imagined communities, building in effect *particular solidarities*" (Anderson 1991: 133).

3. Relatia identitate – toponimie

3.1. Statutul numelui propriu

Numele propriu are meritul de a individualiza, de a desemna. Statutul numelui propriu în lingvistică a fost un subiect controversat, discutat de mai mulți specialiști[1], care au analizat raportul dintre numele comun și cel propriu, încercând definirea celui din urmă. În cazul numelui comun, relația dintre cuvânt și sens este fixă, pe când în situația numelui propriu, raportul dintre forma onomastică și descrierea referentului se schimbă de la un context la altul (Tomescu 2009: 52). Astfel, numele proprii au fost definite contradictoriu, fie prin absența înțelesului (teoria etichetei), fie ca având înțeles infinit, ori monosemantism. Teoriile occidentale recente vizează diferențele dintre numele proprii și cele comune, atât la nivel semantic, cât și la nivel pragmatic. Van Langendonck (2007: 62) consideră numele propriu un semn lingvistic, fără sens, nominal, care are însă la bază un lexem propriu, plurireferențial. Deși numele proprii nu au sens, ele pot dezvolta presupuneri, înțelesuri asociative care țin de categoria de bază în care se încadrează, derivă din forma lor sau sunt declanșate de purtător, ori sunt sensuri afective sau gramaticale. Coates (2006: 66) abordează numele din perspectivă pragmatică, reliefând două moduri referențiale, unul semantic, specific apelativelor, și unul onimic, referitor la nume proprii. Acestea din urmă sunt legate de convenția lingvistică doar prin sensul categorial (Coates 2006: 82).

3.2. Toponimele referitoare la viața socială – indicii ale identității unei colectivități

În toponimie, un rol important îl are semantica, deoarece, în momentul creării numelor topice, principalul criteriu de alegere a elementului lingvistic potrivit pentru a denumi obiectul avut în vedere a fost cel semantic. Considerăm că între sensurile declanșate de numele propriu, circumstanțele utilizării acestuia și implicațiile celui care îl folosește se stabilește o relație de interdependență.

În acest context, numele topice referitoare la viața socială sunt indicatori ai relațiilor dintre membrii unei comunități, indicii ale „legilor" după care se ghidează respectiva colectivitate.

Din punct de vedere semantic, microtoponimele referitoare la viața socială pot fi clasate în:

a) nume topice referitoare la gospodărie, cu trimitere la:

- locuințe stabile sau provizorii, necesare pe timpul verii pentru pășunatul vitelor sau strângerea fânului:

[1] Pentru o privire de detaliu asupra diverselor opinii în această problemă, vezi V. Florea 1972: 169-177.

LA COLIBI [la colíb°], 1. fânațe; 2. pășune; 3. loc unde sunt stâne (Borșa). Et**.** prep. *la* + *colibă* „adăpost provizoriu pentru oameni și uneori, pentru animale, făcut din bârne, din crengi etc. și acoperit cu paie, ramuri etc.” (*DEX*, s.v.) (< sl. *koliba*).

SĂLĂȘINA, pârâu, afluent al pârâului Șesuri (Borșa). Et**.** Considerăm că apelativul *sălășina* este un derivat, dispărut astăzi, de la substantivul *sălaș* cu sufixul *-ina*. Pentru *sălaș*, *DEX* (1998) dă sensurile „(Pop.) 1. Adăpost unde cineva capătă temporar găzduire. 2. Construcție rudimentară făcută în câmp și folosită ca adăpost temporar pentru oameni și animale. 3. Locuință, casă. ♦ Staul, grajd. ♦ Culcuș. 4. Așezare omenească. ♦ Locuitorii acestei așezări. 5. Mică așezare de țigani (nomazi); grup de familii de țigani (nomazi) sub conducerea unui vătaf”. *DAR* (2002: 211), adaugă pop. „loc de adăpost sau de culcare; vizuină, bârlog; animale sălbatice care trăiesc într-un sălaș”(< magh. *szállás*). Menționăm și toponimul *Sălășinuri*, vârf, culme între Muntele Vulpea și Fântânele (Borșa), plural specific idiomului maramureșean în *-uri* (ca la *case-căsuri*) de la femininul *sălășina*.

VALEA COLIBILOR [válẹa colíb°ilor], fânațe (Moisei). Et**.** subst. *vale* (art.) + subst. *colibă* (pl., gen.).

VALEA CASELOR [válẹa cásălor], „vale domolită” în Borșa, cătun contopit satului Borșa[2]. Et**.** subst. *vale* (art.) + subst. *casă* (pl., gen.).

- construcții cu instalații necesare în prelucrarea cerealelor, în special mori, situate pe cursuri de apă și frecventate de întreg satul:

LA MOARA CUHENCII, fostă moară (Moisei). Et**.** prep. *la* + determ. top. **Moara Cuhencii* < subst. *moară* (art.) „instalație special amenajată pentru măcinarea cerealelor; clădire, construcție prevăzută cu asemenea instalații” (*DEX*, s.v.) + determ. antrop. *Cuheancă* (< n. top. *Cuhea* + suf. *-eancă*).

PÂRÂUL MORII, stradă paralelă cu valea Repedea, pe care se afla în trecut o moară, vâlcea (Borșa). Et**.** subst. *pârâu* (art.) + subst. *moară* (gen.).

MOARA LUI CIOTU, fostă moară (Moisei). Et**.** subst. *moară* (art.) + determ. antrop. *Ciotu* (gen.) (*DOR* 1963: 240; Iordan 1983: 128).

Se remarcă extinderea numelui de la locul construcției la apa pe care este amplasată moara (*Valea Morii*), dealurile din preajmă (*Dâmbul Morii*) sau la căile de aces (*Drumul Morii*). În prezent, în arealul cercetat, morile au fost dărâmate sau conservate în parte cu scop turistic, însă denumirile circulă printre localnici, amintind de rituri și practici agrare. De asemenea, unele toponime populare s-au păstrat în sistemul oficial de denominație a străzilor.

b) nume topice referitoare la activități rurale:

- agricultură:

GIREADĂ [ˊîrẹádă], deal (Moisei). Et**.** dial. *gireadă* (art.) „șir, stog (de grâu, de paie)” (*DAR* 2002, s.v.).

LA CLĂI, fânațe (Borșa). Et. prep. *la* + subst. *claie* (pl.) „grămadă mare de fân” (< sl.**klanja*).

*OBRAȚĂ***,** șes de-a lungul Vișeului (Borșa). Et**.** varianta învechită a subst. *obraț* „capăt al ogorului; loc lăsat nelucrat la capătul sau împrejurul unei vii; livadă la poalele unui deal cu vii” (*MDA*, s.v.); „suprafață de teren, lată de aproximativ o prăjină și lungă de patru; p. ext. orice fâșie lungă și îngustă de teren cultivat” (*DM*, s.v.) (< sl. *obratŭ*).

PE MOINĂ, fânețe (Moisei). Et**.** prep. *pe* + dial. *moină* „teren arabil, lăsat necultivat un an pentru a odihni pământul” (*DER; DRAM*). În Moisei, termenul *moină* mai vizează sensurile „fâșie de teren de 20-25 de ari, care putea fi arată într-o zi; câmp necultivat”, „pământ al omului”.

[2] În anul 1913, apare menționat în documentele vremii sub numele unguresc *Házpatak*, de fapt o traducere a toponimului românesc (Suciu 1968: 226).

ȚARINĂ, arătură (Borșa). Et**.** apelativul *țarină* (art.) „câmp cultivat, ogor, arătură; teritoriul unei comune (cu pământ arabil, pășuni, păduri etc.)” (*DM*) < cf. scr. *carina*.

- cultură pomicolă:

LIVADA LUI HORINCĂ, livadă (Borșa). Et**.** subst. *livadă* (< sl. *livada*) + determ. antrop. *Horincă* (< dial. *horincă* „țuică, pălincă”). Supranumele se păstrează și azi în localitatea Borșa.

LA POMI [la pomë], livezi (Moisei). Et**.** prep. *la* + subst. *pom* (pl.).

- apicultură:

LA STUPINĂ, teren pe Valea Vinului, unde, spun localnicii, se puneau stupii (Vișeul de Mijloc). Et**.** prep. *la* + subst. *stupină* „loc unde se cresc albine” < *stup* + suf. *-ină*.

- creșterea animalelor:

BORIȘTE, arătură (Borșa). Et**.** apelativul *boriște* pentru care *MDA* trimite la *bouriște* „loc unde stau vitele vara, afară, pe câmp” (< *bo(u)r* + suf. col. *-iște*).

COMARNICE, 1. deal; 2. fânațe (Borșa). Et. subst. *comarnic* (pl.) „adăpost la stână care servește la păstrarea și uscarea cașului; colibă” (< bg. *komarnik*).

STÂNA SASULUI, izvor în Munții Rodnei (Borșa). Et**.** subst. *stână* (art.) „așezare pastorească sezonieră unde sunt adăpostite oile și se prepară brânza” + n. p. *Sas(u)* (gen.). Denumirile care conțin în structura lor apelativul stână trimit la un vechi principiu al delimitării feudale a moșiilor, în funcție de locul stânelor cnezilor (Mihalyi de Apșa 2009: 490, 506). A se vedea și toponimele *Tomnaticul*, *Tomnaticul* Mare, *Tomnaticul* Mic (< subst. *tomnatic* „loc unde stau toamna păstorii cu oile”), *Țarcuri* (< subst. *țarc* (pl.) „suprafață împrejmuită (pentru adăpostirea oilor, a vitelor)” (*DEX*), „ocol pentru oi sau vite” (Porucic 1931: 58), *Văratic* (< subst. *văratic* „loc unde pășunează oile pe timpul verii”).

PE STANIȘTE, pășune, arătură (Moisei). Et**.** apelativul *staniște* „loc răcoros unde se odihnesc vitele vara, în timpul căldurilor de la amiază; zăcătoare” (*DM*) < sl. *stanište*. Numele topic are o arie largă de răspândire (*DELR*), în Maramureș se întâlnește în Bocicoiel, Botiza, Poienile Izei, Dragomirești, Dobricul Lăpușului, Inău, Libotin, Peteritea, Vălenii Lăpușului (Vișovan 2005: 321; Vișovan 2008: 231).

c) nume topice referitoare la minerit:

BAIA DE PIATRĂ îbá¯a °e pµátrăï, carieră, moară (Borșa). Et**.** subst. *baie* „mină (din care se extrag minerale)” (art.) + prep. *de* + subst. *piatră*. Pentru substantivul *baie* „mină”, *DM* și *DEX* dau ca etimon maghiarul *bánya*. Al. Ciorănescu trimite însă la lat. *balnea* conservat în toate limbile romanice, termen ce avea și sensul „mină”, romanii cunoscând exploatarea zăcămintelor subsolului. Ciorănescu precizează că filologii au considerat posibilă medierea slavă *banja*, datorită dificultăților fonetice ale lui *balnea* sau **banea*, însă acest fapt este posibil, dar nu necesar, deoarece cuvântul slav ar proveni din latină (*DER*).

Apelativul *baie* „mină” se remarcă și în toponimele: *Băile Borșa,* zonă rezidențială aparținând orașului Borșa, renumită pentru minele din care s-au extras minereuri complexe, în principal plumb, zinc, cupru, dar și aur și argint, *Băița,* vârf în Pietrosul Bardăului (Vișeul de Sus), *Gura Băii,* platou defrișat pentru exploatare minieră (Borșa).

d) nume topice referitoare la instituții socioculturale:

*LA BĂI***,** teren pe Valea Vinului, unde s-au făcut amenajări cu scop balnear (Vișeul de Mijloc). Et. prep. *la* + subst. *băi* „stațiune balneară”.

LA CĂMIN, căminul cultural și zona din preajma lui (Moisei). Et**.** prep. *la* + subst. *cămin* < sl. *kamina***.**

LA SANATORIU, zona din spatele fostului sanatoriu pentru boli pulmonare, astăzi fostă unitate militară (Borșa). Et**.** prep. *la* + subst. *sanatoriu* „instituție spitalicească (climaterică sau balneară) pentru îngrijirea bolnavilor cronici (de tuberculoză); (în trecut) spital particular; casă de sănătate” (*DEX*) (< fr. *sanatorium*).

LA SFAT, zona din preajma primăriei din centrul comunei (Moisei). Et**.** prep. *la* + subst. *sfat* (< sl. *sŭvětŭ*), de la sintagma Sfatul Popular „organ local al puterii de stat (în regiuni, raioane, orașe și comune); clădirea în care își avea sediul acest organ” (*MDA*).

LA MONUMENT, zona din preajma monumentului ridicat pe dealul din spatele celei de-a doua case, din Moisei, în care au fost 31 de țărani care s-au împotrivit armatelor horthyste în octombrie 1944. Monumentul a fost realizat de sculptorul Vida Gheza, fiind format din 12 siluete de bărbați, inițial cioplite în lemn (1967), apoi în piatră (1972). Et**.** prep. *la* + subst. *monument* „lucrare de arhitectură sau de sculptură făcută în memoria unui om mare sau a unui eveniment important” (*MDA*).

ÎN GARĂ, zonă rezidențială dezvoltată în jurul fostei gări (Borșa). Et. prep. *în* + subst. *gară* <fr. *gare*. În Moisei s-a înregistrat toponimul *La Gară,* desemnând zona rezidențială aflată în preajma fostei gări.

e) nume topice referitoare la evenimente istorice:

LA MORMÂNT, denumire sub care sunt cunoscute locurile unde sunt morminte din Cel de-al Doilea Război Mondial în Hășmar și sub Piatra Ciungului (Borșa). Et**.** prep. *la* + subst. *mormânt* < lat. *monumentum*.

JGHEABUL TĂTARILOR, [j°ábu tătărilor], locul unde borșenii au surpat pământul peste tătari. În anul 1717, tătarii au năvălit asupra satelor românești, la ordinul sultanului care purta bătălia cu creștinătatea la Belgrad, pentru a putea distruge armata Austriei. Înțelegând că turcii au fost învinși la Belgrad, și întâmpinând rezistența haiducilor, tătarii s-au retras spre Bucovina, luând drumul pe Valea Izei. La Borșa, protopopul Lupu Sándor (Sandrin), fost căpitan în armata lui Rákoczy, a adunat localnicii și, formând o mică armată, a transformat strâmtoarea Cheia (cuprinsă între Știol și Gruiulung, o zonă împădurită, la care se ajungea mergând pe malurile Vișeului) într-o capcană, aruncând asupra tătarilor bolovani, bușteni și surpând pământul. Se spune că apele Vișeului s-au înroșit de sângele tătarilor. În locul strâmtorii, și astăzi este un monument, ridicat, se pare în 1786, cu o cruce și două săbii, care amintește că acolo au fost omorâți tătarii. Memoria acestui eveniment este bine conservată în toponimie, zonele din preajma strâmtorii fiind denumite după grupul etnic oprit în expansiunea spre Europa (Borșa). Et**.** subst. *jgheab* (art.) + subst. *tătar* (pl., gen.). Numele s-a extins și asupra formelor de relief din zonă: *Poiana Tătarilor, Preluca Tătarilor.*

f) nume topice referitoare la relații sociale:

CORNUL NEDEII [córnu ëed'éí], 1. vârf în Munții Rodnei, 2. pășune (Borșa). Et. subst. *corn* (art.) + n. top. **Nedeia* < subst. *nedeia* (< sl. *nedělja* „săptămână; duminică”). Iorgu Iordan menționează pentru *nedeie* sensul de „bâlci, iarmaroc, târg”. În Borșa este atestată o sărbătoare străveche numită *Nedeia Munților*. O reminescență a acestei sărbători campestre este Hora la Prislop, care se organizează în luna august, în pasul Prislop. În arealul cercetat, s-au înregistrat și toponimele *Culmea Nedeii, Izvorul Nedeii, Tarnița Nedeii.*

ÎN CLEJE îîn cl™j¡ï, fânațe (Moisei). Et**.** prep. *în* + dial. *clejă* „fânațe și terenuri aflate în proprietatea bisericii” (< *iclejă* < lat. *ecclesia* prin filieră maghiară). Numele topic *Cleja, Cleje* este răspândit în Maramureș, atât pe Valea Izei, cât și în Rona de Jos sau Lăpuș. Consemnăm și faptul că localnicii foloseau termenul *clejă* și cu sensul „dijmă”. Vezi n. top. *Icleje* consemnat de V. Frățilă pe Valea Târnavei (Frățilă 2004: 44).

SĂTESCU, arătură (Borșa). Et**.** adj. substantivizat *sătesc* „al satului”, „locul sătesc” < *sat* + suf. *-escu*.

g) nume topice referitoare la căi de comunicație:

- drumuri, ulițe:

DRUMUL DE LA VĂRĂRIE, drumul care vine de la Mănăstire spre Țarcuri (Moisei). Et. subst. *drum* „cale, cărare” (art.) + prep. compusă *de la* + n. top **Vărărie*.

DRUMUL LUI MANTZ [drúmu lu manț], drum forestier care leagă *Piatra Scrisă* de *Burloaia* (Borșa). Et**.** subst. *drum* (art.) + n. p. *Mantz* < pol. *Mants* (Iordan 1983: 290). În zonă a fost stabilit frontul atât în Primul Război Mondial, cât și în Cel de-al Doilea, dovadă fiind tranșeele și cimitirele din Cornedei și Bălăsâna.

Amintim aici și numele topice *Drúmul Mórii* , stradă (Borșa), *Drumul Vișeului*, șoseaua care leagă Moiseiul de Vișeu (Moisei).

OGAȘUL TEMETEULUI, drumul spre cimitir (Vișeul de Sus). Et**.** subst. *ogaș* (art.) „brazdă arată” (*DRAM*), „vale... cu părțile superioare mult lăsate” (Porucic 1931: 32); „urmă lăsată de un șuvoi de apă” (*DEETG*); *MDA* și *DM* trimit la *făgaș* pentru care *MDA* dă sensurile „urmă adâncă (și îngustă) lăsată de roțile unui vehicul”, „(fig.) drum”, „urmă (adâncă și neregulată) săpată în pământ de torente”, „matcă a unui pârâu”, „scobitură săpată pe întreaga lungime a frontului miner de abataj, pentru a ușura deprinderea ulterioară a rocii” (< magh. *vágás*) + subst. *temeteu* „cimitir” (gen.) < magh. *temetö*.

ULIȚA BÂRCOTENILOR [Älița bîrcot'éńilor], uliță (Borșa). Et. subst. *uliță* (art.) + determ. antrop. *Bârcoteni* (< n. p. *Bârcotă* + suf. *-eni,* gen.). De regulă, numele uliței vine de la numele celor mai numeroase sau celor mai importante familii care locuiesc acolo.

În arealul cercetat, substantivul *uliță* apare în 16 nume topice (*ulicioară* în două), alăturat de cele mai multe ori unui antroponim, de regulă supranume sau poreclă (*Ulița Bercioaei, Ulița Botoaiei, Ulița Hriscenilor*) sau unui apelativ ce indică un punct de reper cunoscut în localitate (*Ulița Poștii, Ulița Morii*), ori o locuțiune adverbială (*Ulița din Jos*).

- căi ferate:

PESTE LINIE, zonă rezidențială, învecinată cu orașul Borșa, dincolo de calea ferată (Moisei). Et. prep. peste + dial. linie „cale ferată”.

- poduri:

PODEȚUL LUI PALATINAȘCU, podeț (Borșa). **Et.** subst. *podeț* „pod mic” (art.) (*pod* + suf. dim. *-eț*) + n. p. *Palatinașcu*. În Borșa circulă supranumele *Paica lui Palatinușu*.

PODUL BÂRCOTENILOR, pod peste Țâșla în Rotundul (Borșa). **Et.** subst. *pod* (art.) + nume de grup *Bârcoteni* (gen.) (< n. p. *Bârcotă*, supranume în Borșa, în care se identifică radicalul *bârc* (*DOR* 1963: 199) + suf. *-eni*). Podul face legătura între șosea și *Ulița Bârcotenilor*.

Substantivul *pod* este înregistat în 21 de toponime, fiind alăturat unui antroponim, de regulă numele constructorului (*Podul lui Caroi*), al celui care a plătit ridicarea acestuia (*Podul lui Lupan*) sau unui alt nume topic, zona rezidențială cu care face legătura (*Podul Văii*, face legătura cu fostul cătun anexat orașului Borșa, *Văile*), ori hidronim (*Podul Vișeului*).

h) nume topice referitoare la limite de hotar:

DEALUL HOTARULUI, deal între Borșa și Moisei. Et**.** subst. *deal* (art.) + n. top. **Hotar* (< subst. *hotar* „limită teritorială, graniță” (< ung. *határ*). Toponimul este întâlnit și în alte localități din Maramureș (Vișovan 2005: 55; Vișovan 2008: 55). *Dealul Hotarului, Pârâul Hotarului, Valea Hotarului* sunt limitele oficiale între comuna Moisei și localitatea Borșa, deși posesii teritoriale există și de o parte și de alta, de unde și faptul că același loc este cunoscut de borșeni și de oamenii din Moisei.

ROHATCA, deal (Borșa). Et. subst. *rohatcă* (art.) „barieră de oraș” (*DLR*); „loc pe unde se intră în oraș și unde se încasau în trecut taxele pentru mărfurile aduse spre vânzare” (*MDA*); „(Mold.) poartă, vamă, barieră” (*DER*) < cf. ceh. *rohatka,* rus. *rogatka*; *DM, MDA* trimit la ucr. *rohatka*. Ilie Dan înregistrează numele topic *Rohatca* în teritoriul satului Cacica, desemnând „parte de pădure”, cu mențiunea că toponimul are la bază un apelativ de origine ucraineană (Dan 1980: 209; cf. *DEETG*: 163).

3.3. Supranumele în toponimie – apartenența la un grup

Nu doar toponimele referitoare la viața socială indică afirmarea identității unei comunități, ci și folosirea în procesul denominației teritoriale a antroponimelor, cu precădere a supranumelor și a poreclelor. Menționăm că în arealul cercetat se folosește în paralel un sistem denominativ bazat pe poreclă și supranume. Folosim termenul *supranume*, chiar și acolo unde caracterul peiorativ este evident, deoarece, în regiune, porecla s-a păstrat din tată în fiu, pierzându-și astfel aspectul maliții. Astfel, *Buzilă, Gușat, Șchiopu* nu mai reflectă defecte fizice, devenind elemente ale mândriei de neam. Am înregistrat în localitățile cercetate „porecle de neam" păstrate și astăzi, tocmai pentru a ilustra relația dintre cele două domenii onomastice.

Amintim aici câteva toponime care conțin un supranume: *Corha Lui Frișcău* (Borșa) < supranumele *Frișcău* menționat în prezent în localitate; *Dealul Gagii* (Borșa) < supranumele *Gagea*; *Fântâna Puiului* (Borșa) < supranumele *Puiu*; *La Petrea Băchii* (Borșa) < supranume, Petrea Băchii este un proprietar din trecut al locului < n. p. *Petre* + n. p. *Băca* (gen.), supranume întâlnit și astăzi în Borșa; *Preluca lui Gotan* (Vișeul de Sus) < n. p. *Gotan*, un derivat de la *Gota*; în Borșa se întâlnește supranumele *Gotan*; *Preluca Neamțului* (Moisei) < cf. supranumele *De-a Neamțului* întâlnit în comuna Moisei; *Ulița Hrișcenilor* (Moisei) < numele de grup *Hrișceni* < n. p. *Hrișcău*, probabil de la dial. *hrișcă*. *Hrișcău* este înregistrat în localitate ca supranume.

Folosirea antroponimelor, cu precădere a supranumelor, este o consecință a modului în care membrii unei comunități se percep pe sine în raport cu ceilalți. Aceste apelative neconvenționale sunt cunoscute în colectivitatea respectivă, adesea și dincolo de granițele ei teritoriale, fiind elemente ale mândriei de neam, ale apartenenței la un grup bine individualizat și unic.

4. Considerații finale

Denominatorii recurg, în actul performativ al numirii, la elemente cunoscute în comunitate pentru a ușura orientarea pe un teritoriu extins. Buni cunoscători ai zonei, aceștia fac din spațiul în care locuiesc o „carte de vizită" a identității lor de neam.

Utilizarea unor nume de instituții socio-culturale ca repere în orientarea locuitorilor unui areal dat marchează importanța pe care aceștia o acordă activităților comunității, precum și relația de interdependență dintre mediu și societate. De asemenea, localnicii pot să identifice cu ușurință zonele numite, recurgând la cunoștințele pe care le au din cadrul colectivității din care fac parte. Pentru străin, adesea ele sunt ambigue.

Păstrarea în memoria colectivă, prin toponimie, a unor evenimente istorice marcante nu este altceva decât identificarea omului cu trecutul comunității sale. Aceste nume topice trimit vădit la afirmarea identității naționale.

În privința apelativelor întâlnite în toponimele supuse analizei noastre, ponderea cea mai mare o au termenii românești. Utilizarea unor apelative cu circulație regională (*gireadă* „șir, stog (de grâu, de paie)", *moină* „teren") alături de rostirile dialectale, este o confirmare a nealterării stimei de sine. Oamenii, în momentul denominației, selectează din termenii folosiți zilnic acele cuvinte care exprimă cel mai bine impresia creată de mediu în mintea sa. Ca atare, toponimele sunt o radiografie a modului în care locuitorii unei regiuni se definesc ca grup unic, individual și identic cu sine.

Sigle și abrevieri bibliografice

Anderson 1991 = B. Anderson, *Imagined Communities. Reflection on the Origin and Spead of Nationalism*, rev. and extented ed., 2nd ed., Verso.

Blommaert 2006 = J. Blommaert, *Language Policy and National Identity*, in *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*, edited by Thomas Ricento, Blackwell Publishing.

Coates 2006 = Richard Coates, *Name theory – Théorie de noms – Namentheorie*, in *Onoma*. vol. 41 (2006), Peeters Publishers.

Dan 1980 = Ilie Dan, *Toponimie și continuitate în Moldova de Nord*, Iași, Editura Junimea.

DAR 2002 = Gheorghe Bulgăr, Gheorghe Constantinescu- Dobridor, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I, II, București, Editura Saeculum Vizual, 2002.

DEETG = Anatol Eremia, *Dicționar explicativ și enciclopedic de termeni geografici*, Chișinău, Î.E.P. Știința, 2006.

DELR = Gh. Bolocan, Elena Sodolescu Silvestru, Iustina Burci, Ion Toma, *Dicționarul entopic al limbii române*, Craiova, Editura Universitaria, vol. I, 2009, vol. II, 2010.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O., 2001.

DEX = Dicționarul explicativ al limbii române, București, Editura Academiei, 1998.

DEXI 2007 = Eugenia Dima, Doina Cobeț ș. a., Dicționar explicativ ilustrat al limbii române. Editura Arc & Gunivas.

DFNFM 2007 = Ștefan Vișovan; Mircea Farcaș, Mihai Sorin Frânc, Sorin S. Vișovan, Maria Vișovan, Simona Farcaș, *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord.

DLR = Dicționarul limbii române, seria nouă, București, 1965 și urm.

DM = Dicționarul limbii române moderne, București, Editura Academiei Republicii Populare Romania, 1958.

DOR 1963 = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române.

DRAM = Dorin Ștef, *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2011.

Florea 1972 = Viorica Florea, *Despre înțelesul numelor proprii*, în *CL*, anul XVII (1972), nr. 1, p. 169-177.

Frăţilă 2004 = Vasile Frăţilă, *Cercetări de onomastică şi dialectologie*, Timişoara, Excelsior Art.

Hasting, Manning 2004 = A. Hasting and P. Manning, *Introduction: acts of alterity*, in *Language & Communication* 24 (2004): 291 -311.

Iordan 1963 = Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

Iordan 1983 = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.

May 2012 = S. May, *Language and minority rights. Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*, Second Edition, New York/ London: Routledge.

MDA = Micul dicționar academic, vol. I-IV, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002 și urm.

Mihalyi de Apșa 2009 = Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureşene din secolele XIV-XV*, ediția a IV-a, îngrijită de Vasile Iuga de Sălişte şi Vasile Rus, Sighetu Marmației.

Porucic 1931 = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română*, Chișinău.

Suciu 1968 = Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităţilor din Transilvania*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, vol. II.

Tomescu 2009 = Domnița Tomescu, *Lexicographie et onomastique*, în *SCOL*, anul II (2009), nr. 1-2, p. 50-61.

Van Langendonck 2011 = Willy Van Langendonck, *Do proper names have an etymological meaning?*, in Oliviu Felecan si Daiana Felecan (coord.), *Confluente lingvistice si filologice*, Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani, Cluj-Napoca: Editura Mega, 483-490.

Vișovan 2005 = Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, Editura Mega.

Vișovan 2008 = Ștefan Vișovan, *Toponimia Ţării Lăpuşului*, Baia Mare, Editura Universităţii de Nord.

NATIONAL IDENTITY: PENDING. CASE-STUDY GERMAN COLLECTIVES

Monica Olivia Grecea, PhD Candidate, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This paper aims to examine multiple creative strategies through which German performing arts collectives deal with the issues of national identity, as explored by generation gaps and politics, all of these ardent topics for the contemporary European Union member. Our intention is to emphasize the importance of these topics for the German artistic scene and to point to a number of relevant initiatives (Rimini Protokoll, She She Pop, Gob Squad).As devised creation processes, an eclectic approach in creating the performance text and a permanent questioning of the relationship between performance and audience emerge as quintessential for these groups, we must also refer to the political behind their productions. Our premise is that with replacing "one" with "many" and using interviews and "real-life" documentation in their work, they are attempting to touch upon what Jacques Rancière calls "emancipation": one version of events is no longer possible, and these artists see it as their duty to challenge their audiences and to allow them to choose a personal, yet informed version of the facts. Permanently engaging in redefining and recovering historical, political, economical and social issues, these groups challenge the boundaries between theatre, performance art and installation art and provide an innovative exploration of theatrical mechanisms and a new artistic paradigm, deeply interested by the political and the appropriate language to discuss it on stage.

Keywords: performing arts; postdramatic; (re)negociation; politics; spectatorship.

As it has in the film industry, with the explosion of Post-Wall (road) movies exploring the theme of otherness and the clash / reconciliation between German identity and its position in the larger European or global frame (such as films by Wim Wenders of Fatih Akin, to name the internationally renowned filmmakers), the theme of national identity still feeds contemporary German theatre productions and offers the background for innovating theatrical language. Rimini Protokoll's and She She Pop's documentary-interactive theatre and Gob Squad's virtual-interactive theatre all deal with the contemporary Weltanschauung, on one hand, and interrogate audience mechanisms as part of this identity quest process.

Stemming from a necessity to engage everyday realities, these performance groups translate their interest for identity and self defining into a reflection about the "mise-en-scène", the global apparatus that governs theatre audiences emerging in a performance. It is no longer a question of what is shown / represented on stage, but also of how it engages the audiences. The theatrical experience becomes not so much esthetic, as experiential, in the sense formulated by Hans-Thies Lehmann: "The task of the spectators is no longer the neutral reconstruction, the re-creation and patient retracing of the fixed image but rather the mobilization of their own ability to react and experience in order to realize their participation in the process that is offered to them."[1]

We will briefly look at concrete examples from the creation of the named performing arts groups in order to identify how they reframe identity and how they stimulate audience emancipation.

Citizens on stage

Rimini Protokoll's social theatre aims to discuss national issues without taking sides, but on the contrary allowing for a critical self-positioning of each audience members. Their recent project *100%* works with 100 real citizens of a city, chosen as to best describe the

[1] Hans-Thies Lehmann, Postdramatic Theatre, Routledge, 2006, p. 134-135

statistics behind its demographics. The performance consists in a series of scenes dealing with specificities of the social categories on stage: popular / local music is played; affirmations that may or may not correctly describe the beliefs of a certain category are discussed or made visible, through splitting the stage in 2 parts, one corresponding to "yes" and the other to "no" and by having the cast move to the correct spot after the utterance of each affirmation; audience interventions are solicited and welcome in certain improvisational scenes spread throughout the show.

Their *Prometheus in Athens* performance, a one-time event performed in 2010, while the economic crisis in Greece was the main topic of the day, uses as cast 103 people, chosen to reflect the complexity of the Greek capital. Three of them were illegal immigrants, pointing to the massive load of illegal work performed in Athens. After introducing themselves, stating their job title and their age, each of the performers named the character of the Greek tragedy they identified with. By mirroring the audience and by stating from the beginning the current trend of the mental state in contemporary Athens, *Prometheus in Athens* creates subtle connections between the role of the community in the ancient Greek tragedy and the contemporary Greek downturn. Although no comment on the correspondence between tragedy and contemporary reality is made directly, through a performative device, the performance produces mixed feelings inside the audience, as it chooses to represent statistically a diverse community and to confront the statistics with the "real people". Only in this mise-en-scène both performers and audience, the statistics and the reality are juxtaposed.

Writing a performance review after seeing *100% San Diego*, Rimini Protokoll's project created for and with San Diego citizens, theatre critic Heather Ramey concludes: "The performers do reveal themselves in a provocative way on stage, but the experience of watching it wavers between an experiment on lab rats and a revelation of the human side of statistics. This is "reality theatre."[2] Rimini Protokoll explore national identities internationally, adapting their projects to the specific community they are addressing, and reveal how provocative taking a stance or another is. Their theatre, coined "invisible" among other terms, shows no preoccupation for the traditional "directing", no intention whatsoever to guide the audience understanding towards a unique perspective on events: "Rather than reproducing on stage their own version of these situations, they prefer simply to exhibit them in a multiperspectival stage composition."[3]

Karl Marx: Capital, Volume 1 and *Breaking News* are two other Rimini Protokoll projects that use a similar raw material (non-professional performers) in a slightly different manner: performers are specialists in a certain field, or personalities relevant for a certain issue. *Karl Marx: Capital, Volume 1* consists in a series of biographical narrations of the specialists, inevitably dealing with tangential issues to capitalism, the relationship with Soviet Russia, German reunification, while *Breaking News* features an on-stage news editor, news channel footage being edited live on stage and translated by live interpreters, as well as fragments from Aeschylus' *The Persians.*

Bringing together various information sources and using narration as opposed to dramatism, Rimini Protokoll refutes the conflicting nature of theatricality and reaffirms the importance of multiperspectivism: "The collective is more interested in shifting the attention onto the very nature of a document as a fragment of reality in order to reveal the inadequacy of reductive binary oppositions such as the fictional versus the pragmatic, imagination versus empirical truth, information versus affective value."[4] Realities, potentialities all

[2] Heather Ramey, Rimini Protokoll's Reality Theatre, Theatre Forum, Issue 44, p. 64
[3] Katia Arfara, Aspects of a New Dramaturgy of the Spectator, Performance Research: A Journal of the Performing Arts, 14:3, 2009, p. 112
[4] Idem, p. 113

become equal and even equivalent, as the emphasis is placed upon the ongoing renegotiation of terms, notions and topics. At the end of the day, it is an ongoing doubt that reigns: "The last phrase of the performance, Marx's maxim in life, points towards the mode of expectation, conceptualization of the future, and analysis of changing circumstances: 'Everything is doubtful'."[5]

Generational analysis

She She Pop is a Berlin-based feminine collective whose work revolves around generational transfer, history and self-defining. Their performance *She She Pop & Their Fathers: Testament. Belated Preparations for a New Generation based on Lear* further explores William Shakespeare's topic of mutual parent-offspring emotional and material investment, adapting it to contemporary and biographical contexts, as the real fathers of She She Pop members are included in the cast. Mixing live music and singing, video projections, monologues and non-verbal scenes, *Testament* completely refutes a dramatic structure and/or narration, and focuses instead on balancing the multiple perspectives, the different age perspectives, as two generations confront each other, as well as individual perspectives, replacing linear dramaturgy of theatrical conventions with the desire to be as genuine as possible through multiperspectivism.

Although no correspondences are being made with actual social issues, the performance being a universal, yet subjective, personal, autobiographical artistic product, the political underscores the sheer exploration of the intergenerational gap. As the fathers (representing history, the older generation) make comments on the work of their daughters (future, experiment, creativity), one of them even asserting he feels embarrassed and ashamed by his daughter's performance, contradictions and politics become the highlight of this apparently merely touching, emotional family portrait: "if life imitates art, even a karaoke version of Something Stupid can be archly political."[6]

Subtly crafted, *Testament* makes visible many interconnected layers and perspectives on one topic, and by doing so reaches out to audiences of all ages.

In *Schubladen* (*Drawers*) the exploration of national identity is perhaps most obvious: the production uses autobiographical documents of the performers and is structured around an East Germany – West Germany dichotomy: She She Pop members, raised in the West, are confronted by East-born performers, whose subjective input will compete with and complement the input of the Westerners. The minimal set consists of three tables with two chairs each, constructing a three-folded spoken, verbal clash mixing autobiographies / personal histories and official documents.

A performative device similar to that of Rimini Protokoll is used when one of the performers asks the others direct questions concerning their (political) thinking they answer by raising their hand (yes) or by turning with their back to the audience (no). If describing their political thinking as liberal or neoliberal is an easy task, labeling it as Easterner or Westerner thinking is impossible for the performers. In the end, what does it mean to be and think like an Easterner or a Westerner? The question is still valid for the young German generation, hence the need to interrogate their political identity in relation to otherness: "She She Pop and their Eastern colleagues search for the objective in the private. They avow polyphony, collective narration. Gaps, incommensurabilities, imprecisions, and missing links are a part of their system. Who were we? Who are we? Why have we become who we are?"[7]

[5] Björn Frers, Work in Progress: Rimini Protokoll's *Karl Marx: Capital, First Volume* and the Experience of the Future on Stage. Theatre Research International, 34, 2009, p. 158
[6] Peter Crawley, She she pop & their fathers: Testament, Irish Times, 08 Oct 2011
[7] http://www.sheshepop.de/en/productions/schubladen.html

She She Pop are commited to creating a piece that "moves between improvisation and adaptation, free and restricted play, between the process of self-making and being defined by others."[8]

Blindfolded re-iconization

Gob Squad is a British-German collective whose work *Kitchen (You've Never Had It So Good)* is a reconstruction of Andy Warhol's pop art films, interestingly without the collective having actually seen his works before starting rehearsals. The result is an interactive performance, where the audience is literally invited inside the set when entering the performance space (past the video screen, into the acting spaces which will only be visible on screen during the performance) and is relied on to contribute to the performance dramaturgy. *Kitchen* was described as "a disturbing meditation on the elusiveness of identity and the unrecoverability of time."[9] despite its seemingly improvisational character.

Scenes from cult Andy Warhol films are being recreated behind the projection screen and are only visible for the audience on this screen. Audience participation is however a major component of Gob Squad pieces, and audience members are recruited by performers and asked to perform simple tasks behind the projection screen (such as sleeping, in a reconstruction of Warhol's *Sleep,* singing or dancing), while instructions are being provided by Gob Squad performers through headsets.

The audience experience is central to the aesthetic experience, as *Kitchen* is built around performer-audience interactions and plays with audience willingness to take on cult identities: "No audience substitutions happen until everyone has had a chance to acclimate to the show, and the cast only selects those they think can stand the "aggression" of the camera."[10] However, performers and audience-performers are equally ignorant / innocent about the subject of their reenactment, and it is *via negativa* that Gob Squad approaches the 60's pop art canon. Audience response is occasionally highly emotional, and audience participation denotes enthusiasm and engagement in a participatory experience. In the case of *Gob Squad's Kitchen*, the core of the performance is not the dramaturgical content, but the frame in which professionals and audience-performers are called on to work together. Since the artistic team and supposedly most of the audience members have no profound knowledge of Andy Warhol's cult films, the *Kitchen* experience clearly privileges process over product and is not so much an reenactment as an uncut reenactment making-of.

Conclusions

The common denominator of these theatrical experiences is the emphasis placed upon the audience, who is ultimately given the measure of its own subjectivity. Hans-Thies Lehmann's observation "Art privileges – even in the 'creation collective' – the individual *par excellence*, the singular"[11] matches the theatrical experiences we looked at. Spectatorship is no comfortable status for Rimini Protokoll, She She Pop or Gob Squad, as it implies emancipation from a passive position, and, paradoxically perhaps, one is not lost in the collective, but is required to show engagement in the artistic work and engagement in a redefinition of his Weltanschauung, in terms of personal identity, national identity and relationship with the canon, be it cultural, historical economical or social.

[8] Annemarie Matzke, Enter the Game: The role of the spectator in the performances of She She Pop, Performance Research: A Journal of the Performing Arts, 16:3, 2011, p. 120

[9] Jeffrey Gantz, Gob Squad gives Warhol's `Kitchen' a makeover, Boston Globe, Jan 14, 2012, p. B.12

[10] Helen Shaw, Eating the audience: Gob Squad's Kitchen (You've Never Had It So Good), Theatre Forum, Issue 39, p. 28

[11] Hans-Thies Lehmann, Postdramatic Theatre, Routledge, 2006, p. 178

It is also relevant that the theatrical forms discussed in this article are developed by artistic collectives: a plurality of perspectives is perhaps derived from the joint effort to best understand and describe a subject through accumulation and a certain "looseness", as anti-theatrical as it may appear in comparison to the "dramatic" theatrical production.

Performer presence on stage is another key for understanding how theatrical conventions are renegotiated in the frame of postdramatic and political theatre. For She She Pop "The task of staging ourselves has become more and more important for us. But we are not concerned with authentic self-presentation. We try to show ourselves as another. Or to say it in the words of the performance artist Spalding Gray: 'Look at me; I'm the one who sees himself seeing himself'."[12], while for Lehmann "The actor of postdramatic theatre is often no longer the actor of a role but a performer offering his/her presence on stage for contemplation."[13] Embodying a character is no longer a viable, efficient artistic paradigm, whereas being is in itself political, as it erases the dogmatic relationship between the passive audience receiving knowledge and the active artist giving an objective / correct / inalienable information.

To conclude, the German scene postulates that form is (also) content, and fully explores the potentialities of the post-dramatic, interactivity, participatory and documentary theatre, being far from having exhausted the theatrical vocabulary used to interrogate contemporary issues. Although trying to find similarities between a collective's theatre work and strategy and another would oversimplify their approach, there is a strong red line crossing their productions, a line that reads engagement with contemporary realities, identity and political relationships, including the performer-audience relationship, a central issue of contemporary theatre. Icons are being dismantled and identities deconstructed, and one's identity is more than ever defined by the ability to reframe, recalibrate and rethink.

Bibliography:

Katia Arfara, Aspects of a New Dramaturgy of the Spectator, Performance Research: A Journal of the Performing Arts, 14:3, 2009, p. 112-118

Peter Crawley, She she pop & their fathers: Testament, Irish Times, 08 Oct 2011

Björn Frers, Work in Progress: Rimini Protokoll's *Karl Marx: Capital, First Volume* and the Experience of the Future on Stage. Theatre Research International, 34, 2009, p. 153-158

Jeffrey Gantz, Gob Squad gives Warhol's `Kitchen' a makeover, Boston Globe, 14 Jan 2012

Hans-Thies Lehmann, Postdramatic Theatre, Routledge, 2006

Annemarie Matzke, Enter the Game: The role of the spectator in the performances of She She Pop, Performance Research: A Journal of the Performing Arts, 16:3, 2011, p. 117-120

Heather Ramey, Rimini Protokoll's Reality Theatre, Theatre Forum, Issue 44, p. 64

Helen Shaw, Eating the audience: Gob Squad's Kitchen (You've Never Had It So Good), Theatre Forum, Issue 39, p. 24-30

[12] Annemarie Matzke, Enter the Game: The role of the spectator in the performances of She She Pop, Performance Research: A Journal of the Performing Arts, 16:3, 2011, p. 117

[13] Hans-Thies Lehmann, Postdramatic Theatre, Routledge, 2006, p. 135

THE POWER OF DISCOURSE – FROM LOVE OF JUSTICE TO ARTICULATIONS OF HATE

Alina Preda, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: By tackling the malignant effects that pressure from religious fundamentalist groups has had on the Stockholm Program, this paper aims to emphasise the destructive power that discourses of hate may have on both social practices and the delivery of justice. One of the main goals of our European Union is to constitute itself as a secure space by promoting its core values not only internally, but around the world as well. However, in what regards the recognition of civil partnerships, for instance, there are huge differences among EU countries. The priorities of the Stockholm Program were to ensure that the Member States are held accountable if they refuse to respect the fundamental rights and freedoms of European citizens. But resistance to change, fuelled by deeply ingrained prejudice and deep-seated bigotry, has so far hindered the formation of a true European family, where freedom, democracy, the rule of law, as well as respect for human rights and human dignity are equally valued.

Keywords: human rights, civil partnerships, justice, bigotry, discourses of hate.

There is no denying that language is an extremely powerful tool, effectively used to more or less morally acceptable ends, from supporting dominance to resisting oppression, from avoiding punishment to pursuing justice, from seeking to be granted equal rights to keeping fellow human beings in the inferior position of second-class citizens. Whereas discrimination, intolerance and exclusion have always been universals of group politics, regardless of whether societies identified as secular or non-secular, following the advent of the mass-media, we have been witnessing a war of the worlds or ... world-views, and a war of the words: no longer a battle between or among nations, but one of principles, beliefs and discourses, a battle in which language and technology are employed by both sides to further their respective agendas. Our global village, still marred by double standards, is one whose citizens are supposed to be all equal, and yet some are more equal than others.

Here is a case in point: once the Lisbon Treaty entered into force, on 1 December 2009, bringing about necessary changes regarding areas such as Security, Freedom and Justice, the Stockholm Program (2010-2014) came to replace the Tampere Program of 1999 and the Hague Program of 2004. Prepared by the Swedish Presidency of the Council of the European Union between 15 - 17 July and adopted on 10 - 11 December 2009 by the European Council, it was designed to improve the lives and to promote the rights of European citizens, to ensure access to Europe in a globalised world by focusing on migration and asylum issues, to establish the principle of mutual recognition as the cornerstone of judicial cooperation on both criminal and civil matters, to allow European citizens access to justice anywhere in the Union, enabling them to assert and enjoy all their rights, including their civil rights.[1]

In an attempt to cover other essential areas, such as matrimonial property rights and the property consequences of the separation of couples, together with the problems of succession and wills (the creation of a 'European certificate of inheritance' and a system for registering wills)[2], on 24 November 2010 the assembly present during the plenary session of the European Parliament was to vote on the "Report on civil law, commercial law, family law and private international law aspects of the Action Plan Implementing the Stockholm

[1] http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/area-of-justice-freedom-and-security.html?page=2
[2] Ibid.

Program". What was to become the infamous Article 40 had constituted the basis for a storm of protests on the part of Christian fundamentalist groups, protests publicized in the media and, especially, on the Internet. Article 40 was meant to ensure mutual recognition of official documents issued by national administrations and of the effects of civil status documents, in order to "reduce barriers for citizens who exercise their rights of free movement"[3]. News agencies such as *Lifesitenews.com*[4] and organizations like the so-called 'pro-family' group bearing the misnomer 'European Dignity Watch (EDW)' had urged people to action, in the hope that the widespread concern expressed would determine the Members of the European Parliament to amend Article 40 by clarifying that "no policy of the Stockholm Program with regard to the mutual recognition of the effects of civil status documents issued by national administrations should affect in any way the competency of Member States to legislate in the family policy, specifically in defining the legal terms of "family" and "marriage"."[5] Their discourses of hate had labeled the issue as the product of "homosexualist" lobbyists' cunning strategy of employing one of the most useful "legal wedge issues", namely that of "cross-border harmonization", which requires the European Union members to recognise its laws in all the member states, strategy meant to later lead to the legalization of same-sex marriages.[6]

Completely disregarding the fact that unmarried heterosexual couples would also have benefitted from such a policy, blinded by their bigotry and hate disguised as a defense of the 'natural procreative marriage', such media representatives and such organizations seemed unable or unwilling to see the forest for the trees. Thus, they had argued, the express purpose of Article 40 was to impose on EU members a "*de facto* recognition of same-sex marriage through a back door" (word pun duly noted!) by severely violating a basic founding principle of the EU, namely the principle of subsidiarity. Each member state's definition of marriage was to shift "from family law, which is an exclusive competence of the Member States, to procedural law (mutual recognition of civil law documents, Stockholm program)"[7]. Consequently, Member States would have been compelled "to *indirectly* recognize same-sex unions as equal to marriage even if such recognition does not exist in the respective country's legal system"[8] and to grant same-sex couples the same social and legal benefits that heterosexual married couples have been enjoying for ages.

This would have occurred due to the following factors: on the one hand, once implemented, the Stockholm program was to become a **legally binding act of the European Union**; on the other hand, Article 21 of the European Union's Charter of Fundamental Rights referred to **Non Discrimination**, stating that "1. Any discrimination based on any ground such as sex, race, colour, ethnic or social origin, genetic features, language, religion or belief, political or any other opinion, membership of a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation shall be prohibited. 2. Within

[3] Committee on Legal Affairs, Rapporteur: Luigi Berlinguer (24.11.2010) "Report on civil law, commercial law, family law and private international law aspects of the Action Plan Implementing the Stockholm Program" http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0252+0+DOC +PDF+V0//EN&language=EN Retrieved on 18.05.2013.

[4]http://www.lifesitenews.com/news/eu-parliament-votes-to-force-same-sex-marriage-on-all-member-states/ Retrieved on 18.05.2013.

[5] http://www.europeandignitywatch.org/es/el-dia-dia/detail/article/eu-aims-at-recognizing-same-sex-marriage-in-all-27-member-states.html Retrieved on 18.05.2013.

[6] Hilary White, Rome Correspondent for *Lifesitenews.com*, (24.11.2010) "EU Parliament votes to force same-sex "marriage" on all member states" Available at http://www.lifesitenews.com/news/eu-parliament-votes-to-force-same-sex-marriage-on-all-member-states/ Retrieved on 18.05.2013.

[7] http://www.europeandignitywatch.org/es/el-dia-dia/detail/article/eu-aims-at-recognizing-same-sex-marriage-in-all-27-member-states.html Retrieved on 18.05.2013.

[8] Ibid.

the scope of application of the Treaty establishing the European Community and of the Treaty on European Union, and without prejudice to the special provisions of those Treaties, any discrimination on grounds of nationality shall be prohibited."[9] As a result of the co-existence of these two documents, any Member State's refusal to legally uphold the effects of civil status documents such as marriage or civil partnership certificates issued in another EU state would have fallen under the non-discrimination clause and would, thus, have been "deemed illegitimate"[10]. This would have been tantamount to "a *de facto* establishment of an EU-wide right to same-sex marriage"[11]. Moreover, the authors of this protest had explained, since the EU citizens are free to move about and choose which country they want to settle in, same-sex couples were planning to engage in "marriage-tourism" and travel to countries where such unions are recognized; upon obtaining the long desired civil status, they would then be able to come back to their country of residence and demand that their union be acknowledged!

This particular article's authors seemed to deplore the fact that gay people are free to roam across Europe in this 21st century of ours, and that Article 21 of the European Union's Charter of Fundamental Rights prohibits discrimination on grounds of sexual orientation – this borders on hate-speech. They also fuelled the anxiety and even the hatred of those who firmly believe marriage to be the exclusive union between a man and a woman by using the term 'marriage' instead of 'civil partnership' or 'registered partnership' – this is clearly deliberate misinformation of the public. They claim to be defending the natural **procreative** marriage, but, by their standards, the marriage of a man and woman who are, for medical reasons, unable to conceive, or who are too old for having children should not be recognized. Were their views to be upheld, if the man and woman already joined in holy matrimony fail to procreate, or decide not to, their marriage should be annulled and any married people should be banned from engaging in acts of a sexual nature without the express aim of producing offspring, as such acts would be illegal.

Regrettably, this campaign was, actually, successful, which goes to show that fundamentalists and extremists of all kinds will not refrain from using their right to free speech in order to promote discrimination and hatred, reinforcing bias, bigotry, prejudice, encouraging voluntary ignorance and outright intolerance. But those of us who allow their minds and hearts to be blinded by such mischievous allegations should recall the words of Albert Einstein: "The world is too dangerous to live in – not because of the people who do evil, but because of the people who sit and let it happen".[12]

There is an Internet website dedicated to *'The European Union at a Glance'* which welcomes visitors with this statement: "The European Union (EU) is a family of democratic European countries, committed to working together for peace and prosperity. It is not a State intended to replace existing states, but it is more than any other international organization. The EU is, in fact, unique. Its Member States have set up common institutions to which they delegate some of their sovereignty so that decisions on specific matters of joint interest can be made democratically at European level"[13]. The unfolding of the events related to Article 40 of the Stockholm program, however, clearly show that Mette Elise Jolly was, actually, correct in stating that the EU cannot really be grasped at a glance, and completely justify her

[9] http://www.jusline.net/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&lawid=30&paid=22 Retrieved on 18.05.2013.
[10] http://www.europeandignitywatch.org/es/el-dia-dia/detail/article/eu-aims-at-recognizing-same-sex-marriage-in-all-27-member-states.html Retrieved on 18.05.2013.
[11] Ibid.
[12] Facing History and Ourselves Foundation, Inc., 1994. *Facing History and Ourselves. Holocaust and Human Behaviour*, Brookline: Massachusetts, p. x.
[13] http://europa.eu.int/abc/index_en.htm, quoted in Mette Elise Jolly, 2007. *The European Union and the People*, Oxford: Oxford University Press, p. 2.

rhetorical query: "Is the EU really a family or might that be taking the romanticism a bit too far?"[14] One of the main goals of our European Union is to constitute itself as a secure space by promoting its **core values** "both internally and around the world"[15]. Among these there are freedom, democracy, equality, the rule of law, as well as respect for human rights and human dignity. The priorities of the Stockholm Program were to ensure that the Member States are held accountable if they refuse to respect the fundamental rights and freedoms of European citizens. One such provision regarded the respect of diversity and that of free movement for the citizens as well as for their family members. But resistance to change, fuelled by deeply ingrained prejudice and deep-seated bigotry, has so far hindered the formation of a true European family and has also thwarted the transformation of European citizenship "from an abstract idea into a concrete reality".[16]

Jolly explains that the distorted image of European citizenry lies on the flawed assumption according to which there exists, in this union, a so-called *demos*, worthy of this name – a people formed by individuals belonging to the various member states, individuals who display solidarity because, due to their common feeling of belonging, which endows them with a common identity, they are forever united in difference. But, as yet, this is clearly not the case within the European Union.[17] Stephan Leibfried pointed out that because the Union's focus is mainly on "market-building" other citizen-focused issues are left under the sole governance of each member state; yet, there is what could be called "an increasingly constraining multi-tiered polity" that came about due to the erosion process which "both the sovereignty (the legal authority), and autonomy (*de facto* regulatory capacity) of member states" in social policy have been subjected to during the European integration process.[18] Doubtlessly, the above mentioned process **is** of the eroding type, but it really **needs to be just that**. If the result of this erosion is **the common good of the citizens**, who should, after all, represent **the be all and end all** of any such unionistic actions as the creation of the European Union, then, I say, erode away!

For those who are still prone to denying the extent to which discrimination on grounds of sexual orientation affects the lives of many European Union citizens, here are the most recent results of the EU LGBT Survey report presented in The Hague on 17 May 2013 by the FRA Director Morten Kjaerum. Conducted on-line by the European Union Agency for Fundamental Rights, the survey contains feedback about experiences of discrimination and violence collected from over 93,000 LGBT people residing in the 27 EU Member States and Croatia[19]. FRA Director Morten Kjaerum stated that "[a] too great number of LGBT people across Europe are being barred from being themselves. Their ability to enjoy their basic human right of living with dignity, to enjoy life and express themselves freely without discrimination, is being denied. What is even more worrying is that LGBT people are frequently victims of hate crime and harassment. About a quarter of all respondents said they had been attacked or threatened with violence in the last five years. High levels of under-reporting were also detected: just 22% of the most serious violent incidents against LGBT people in the five years preceding the survey were reported to the police. These

[14] Mette Elise Jolly, 2007. *The European Union and the People*, Oxford: Oxford University Press, p. 3.
[15] http://europa.eu/about-eu/index_en.htm Retrieved on 19.05.2013.
[16] http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/ Retrieved on 19.05.2013.
[17] For more information regarding these issues see "Discrimination Shifts: A Gender-Related Skeuomorph", in Alina Preda, *Interferences: On Gender and Genre*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 23.
[18] Ibid.
[19] At the time Croatia was not part of the European Union, which this country joined only on July 1, 2014.

figures stress the need for EU-wide and Member State action to counter the many obstacles LGBT people face in the enjoyment of their basic rights in everyday life."[20]

On the *YourEurope* website, updated on 3 March 2013, under the *Couples* entry we find not only **Marriage** and ***Registered Partnerships***, but also *Unmarried Couples* or *de facto unions*. Thus, **civil marriage**, regardless of religious affiliation, if any, "is a legal status recognized in all EU countries", but "national rules and practice for marriage **differ from one country to another**", especially as regards **the right of same-sex couples to get married**, which is offered only in the following EU countries: Belgium, Denmark, France, the Netherlands, Portugal, Spain and Sweden. Therefore, your marriage is, theoretically, "guaranteed to be recognized in all other EU countries" yet this "does not fully apply to same-sex marriages":

"Sample story: Same-sex marriage – when national practices differ

Emma, a Belgian national, married Carine, a French national, in Belgium. When Emma had to move to Germany for work, Carine followed her – but they were **not regarded as married** by the authorities, since same-sex marriage is not recognized in Germany. However, because **registered partnerships** between same-sex couples are allowed in Germany, Emma and Carine can be granted the same rights as couples with registered partnerships under German law."[21]

Registered partnership (or ***civil partnership***) allows you to register your relationship "with the relevant public authority" in your country of residence, which means that you can make your relationship official without getting married. However, there are huge differences among EU countries in what regards not only the possibilities offered by such a union, "but also the extent to which partnerships contracted abroad are recognized (if at all)." Thus, the following EU countries fail to recognize registered partnerships: Bulgaria, Cyprus, Estonia, Greece, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Romania, Slovakia. Whereas, theoretically speaking, "all countries that allow same-sex marriages generally recognize same-sex registered partnerships concluded in other countries", and "countries which do not allow same-sex marriages but which have introduced some form of registered partnership", offer you, if you have a same-sex marriage certificate issued abroad, "the same rights as a registered partnership", property rights and maintenance rights for people in registered partnerships "are not applied the same way in all EU countries: the rights you derive from your registered partnership in one country may be substantially different in another".

"Sample story: Able to stay – thanks to registered partnership

Nina is an entrepreneur from EU country "A" who was exploring a business opportunity in country "B" and wanted her registered partner Hans – unemployed at the time – to join her there. Although country "B" does not recognize registered partnerships, the existence of the partnership served as proof that the two had a long-term relationship, and Hans was allowed to move there with Nina, even without financial resources of his own."[22]

Your registered partner will not be entitled to come with you if you settle in one of the eleven countries mentioned above, since they do not recognize this type of union, but you can try to determine them to consider your partnership "a duly attested long-term

[20] Available at: http://fra.europa.eu/en/news/2013/fra-director-holds-speech-launch-eu-lgbt-survey-report Retrieved on 19 May 2013.

[21] http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_en.htm Retrieved on 19.05.2013.

[22] http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_en.htm Retrieved on 19.05.2013.

relationship" in order to "facilitate the entry and residence of your partner"[23], yet this is a terribly cumbersome process.[24]

Conor O'Dwyer explains that due to "the weakening of leverage in the post-accession context" the European Union should "continue to use the 'bully pulpit' of official censure to draw attention to postcommunist governments' divergence from the liberal European embrace of diversity"[25]. Changes in mentality do not just happen, they must be fostered by promoting social learning in a persuasive manner, as otherwise they may come too late, especially for those whose lives might have been placed on hold for so long. Consequently, the directives and the policies of the European Union must urgently "convey rights on those subject to discrimination" despite the fact that "different axes of identity often intersect to form unique constellations of experience" which are bound to be unstable, and to thus constitute "a challenge for legal approaches that operate on the basis of generalized principles"[26].

Ultimately, we will have to decide whether we shall create a truly democratic European Union, or one whose counterpart would be the former American racial segregationist society, the South African apartheid system or Nazi Germany's white supremacist society. Are we really willing to settle for an Orwellian Union where all Europeans are equal, but some Europeans are more equal than others? Or can we find enough sympathy and sensibility in our minds and hearts to allow our unmarried fellow human beings, heterosexual or homosexual alike, access to a legal institution that would enable them to vest in each another such rights as those that married couples enjoy? Among these there are fiscal and succession matters pertaining to common property, tax benefits, health insurance coverage, the right to take care of one another in hospital or to make medical-related life and death decisions, etc. Markus Thiel pertinently points out that "democracy is a fragile gem" whose integrity must be protected. And even though most Western democracies display a "relatively stable condition", due to the absence of that "minimum of moral standard among the citizens", it is up to the EU democratic system to ensure that "the rights of minorities are adequately protected"[27] because whenever and wherever "the 'others' are not regarded as equal, the democratic community is out of balance"[28].

We need a fully democratic European Union **now**, a Union where all citizens are granted equal rights, and where the values of freedom and human development are treasured and preserved. This can be achieved by fighting fire with fire, by using the power of discourse to raise our voices against the increasingly powerful proliferation of novel practices that rely on the far-reaching abilities of the media, in all its forms, to obscure and distort the truth and to thus maintain, fuel or re-produce bias, animosity and discrimination. As those who fail to learn the lessons History tries to teach are bound to repeat their mistakes, it is mandatory that such an occurrence be prevented during this post-Stockholm phase, so as to ensure that the strategic guidelines regarding the development of newer policies are democratically defined. The true believers in human rights must react, refusing

---

[23] http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/de-facto-unions/index_en.htm Retrieved on 19.05.2013.
[24] For further details regarding this issue see "Discrimination Shifts: A Gender-Related Skeuomorph", in Alina Preda, *Interferences: On Gender and Genre*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 31.
[25] Conor O'Dwyer, 2009. "Return to (Illiberal) Diversity? Resisting Gay Rights in Poland and Latvia". In Elisabeth Prügl and Markus Thiel, (eds.), 2009. *Diversity in the European Union*, New York: Palgrave Macmillan®, p. 131.
[26] Ibid., 237-238.
[27] Markus, Thiel, (ed.), 2009. *The 'Militant Democracy' Principle in Modern Democracies*, Surrey: Ashgate Publishing Limited, Chapter 15, *Comparative Aspects*, p. 379.
[28] Ulrich K. Preuß, 2002, "Die empfindsame Demokratie", in Carl Leggewie and Horst Meier (ed.) *Verbot der NPD oder Mit Rechtsradikalen Leben?* Frankfurt am Mein: Suhrkamp, pp. 104–19. Quoted in ibid.

to allow religious fundamentalists to impose their 'violence of the letter' on the legislators' attempts to create the proper conditions necessary for the evolution of a complex society able to foster all its members in a nurturing climate of respect and understanding. Otherwise, by condoning hatred, intolerance and discrimination, we shall position ourselves on the wrong side of history, and we might run the risk that, in a few years' time, the Dark Ages will be thought of as including our own.

BIBLIOGRAPHY

Berlinguer, Luigi, Rapporteur for the Committee on Legal Affairs, (24.11.2010). "Report on civil law, commercial law, family law and private international law aspects of the Action Plan Implementing the Stockholm Program"http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pub Ref=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0252+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN

Facing History and Ourselves Foundation, Inc., 1994. *Facing History and Ourselves. Holocaust and Human Behaviour*, Brookline: Massachusetts.

Jolly, Mette Elise, 2007. *The European Union and the People*, Oxford: Oxford University Press.

Kaitatzi-Whitlock, Sophia, 2007. "The Missing European Public Sphere and the Absence of Imagined European Citizenship", in *European Societies*, 9: 5, pp. 685-704.

Leibfried, Stephan, 2005. "Social Policy – Left to the Judges and the Markets?" in H. Wallace, W. Wallace and M. A. Pollack, 2005. *Policy-making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press, pp. 243-278.

O'Dwyer, Conor, 2009. "Return to (Illiberal) Diversity? Resisting Gay Rights in Poland and Latvia". In Elisabeth Prügl and Markus Thiel, (eds.), 2009. *Diversity in the European Union*, New York: Palgrave Macmillan®.

Preda, Alina, 2013, *Interferences: On Gender and Genre*, Argonaut, Cluj-Napoca.

Preuß, Ulrich K., 2002. "Die empfindsame Demokratie", in Carl Leggewie and Horst Meier (ed.) *Verbot der NPD oder Mit Rechtsradikalen Leben?* Frankfurt am Mein: Suhrkamp, pp. 104–19. Quoted in Markus Thiel, (ed.), 2009. *The 'Militant Democracy' Principle in Modern Democracies*, Surrey: Ashgate Publishing Limited, Chapter 15, *Comparative Aspects*, p. 379.

Prügl, Elisabeth and Markus Thiel, (eds.), 2009. *Diversity in the European Union*, New York: Palgrave Macmillan®.

Randall, Daniel, 1996. *The Universal Journalist*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thiel, Markus, (ed.), 2009. *The 'Militant Democracy' Principle in Modern Democracies*, Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Wallace, Helen, William Wallace and Mark A. Pollack, 2005. *Policy-making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press.

White, Hilary, Rome Correspondent for *Lifesitenews.com*, (24.11.2010) "EU Parliament votes to force same-sex "marriage" on all member states" Available at: http://www.lifesitenews.com/news/eu-parliament-votes-to-force-same-sex-marriage-on-all-member-states/

http://www.europeandignitywatch.org/es/el-dia-dia/detail/article/eu-aims-at-recognizing-same-sex-marriage-in-all-27-member-states.html

http://europa.eu.int/abc/index_en.htm

http://europa.eu/about-eu/index_en.htm

http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/area-of-justice-freedom-and-security.html?page=2

http://www.jusline.net/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&lawid=30&paid=22
http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/
http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_en.htm
http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_en.htm
http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/de-facto-unions/index_en.htm
http://fra.europa.eu/DVS/DVT/lgbt.php
http://fra.europa.eu/en/news/2013/fra-director-holds-speech-launch-eu-lgbt-survey-report

ION VLASIU'S LITERARY WAYS AND KEYS. THE APHORISTIC WAY AND ITS KEYS OF UNDERSTANDING

Mircea Breaz, Assoc. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The paper deals with one of the main ways of Ion Vlasiu's literary work, the so-called aphoristic way. The understanding keys of this way will reveal the process through which some aspects of ideatic substance characteristic to his memorialistic literature or to his literary writings for children had been sublimated in the paremiological universe of his literary creation. Accordingly, the research will follow some significant moments of this becoming, in order to emphasize the fact that the aphoristic reference has the quality to affirm, with an overwelming conviction and consistency, the existential and aesthetical profilaxy of the literary writing.

Keywords: aphoristic way, paremiological universe, memorialistic literature, ideatic substance, existential profilaxy.

Lucrarea abordează una dintre marile căi ale prozei lui Ion Vlasiu, aşa-numita „cale aforistică". Cheile înţelegerii acesteia vor releva procesul prin care unele aspecte de substanţă ideatică ale literaturii pentru copii sau ale memorialisticii s-au sublimat şi în universul paremiologic al creaţiei sale literare. Prin urmare, vom urmări câteva momente mai importante ale acestei deveniri, pentru a sublinia mai ales faptul că recursul aforistic are darul de a afirma, cu o emoţionantă convingere şi consecvenţă, funcţia de profilaxie existenţială şi estetică a scrisului literar al lui Ion Vlasiu.

Premisa de la care pornim ia în considerare înţelegerea culturii ca reprezentând un sistem de semne sau valori elaborate de gândirea umană, ca rezultat al procesului de asimilare şi de adaptare în raport cu mediul înconjurător, sistem intermediar între om şi natură (Pop; Ruxăndoiu, 1978; Bernea, 1985; Vulcănescu, 1987; Kernbach, 1994). După cum observam într-o abordare anterioară a acestei problematici (Breaz, 2011: 120-124, 145-152), cultura se constituie prin valori elaborate de om, putând fi definită ca totalitate a valorilor materiale şi spirituale create de către acesta, ca rezultat al unor îndelungate practici social-istorice. Astfel, cultura, ca ansamblu dinamic de valori funcţionale, reprezintă o modalitate fundamentală de integrare a spaţiului vital în existenţa individului şi a societăţii. Pe de altă parte, întrucât se constituie în planul unui nou sistem de semne, care este şi rezultatul unor acţiuni de reorganizare structurală a mediului vital, cultura întruneşte toate atributele unui fenomen social universal, în cadrul căruia creaţia de valori este relevantă pentru existenţa umană în general şi, în acelaşi timp, este revelatoare a dimensiunilor specifice culturilor naţionale. În acest context, cultura populară este definibilă în raport cu noţiunea de cultură în general, aşa încât înţelegem prin cultură tot ceea ce în mediu se datorează omului, deci tot ceea ce a creat acesta dincolo de realitatea naturală şi biologică anterioară lui şi obiectivă în raport cu conştiinţa sa. Cultura populară reprezintă totodată o cultură arhaică, constituită în timp şi conservată prin tradiţie în paralel cu dezvoltarea unei culturi de alt tip decât aceea a claselor populare. În acest sens, s-a insistat pe antiteza dintre cultura populară, „o cultură orală", conservată în cadrele tradiţionale ale civilizaţiei rurale, şi „cultură scrisă", aparţinând civilizaţiei urbane. Mai mult, s-a încercat şi o nuanţare a acestei opoziţii, prin consemnarea caracterului „negramaticalizat" al culturii populare orale, prin opoziţie cu aspectul „gramaticalizat" al culturii scrise sau „culte" de la oraş. Literatura populară aparţine, astfel, unui domeniu ierarhizat de valori mai restrâns, care, deşi circumscrie doar mulţimea faptelor artistice preponderent literare, ajunge în cele din urmă să le integreze în complexe folclorice sincretice.

Aparţinând literaturii populare, proverbul este o expresie paremiologică succintă, cel mai adesea metaforică, care, prin actualizare situaţională (contextualizare), concentrează rezultatul unei experienţe de viaţă sau al unei observaţii asupra vieţii. Proverbele sunt forme expresive de cunoaştere filozofică şi de însuşire estetică a realităţii, care se caracterizează printr-o mare concentrare sau densitate a informaţiei (Pop; Ruxăndoiu, 1978: 241-255). Altfel spus, ele sunt nişte afirmaţii de adevăr exprimate într-o formă sentenţioasă (corespondentul lor cult sunt maximele, aforismele sau cugetările filozofice). Proverbele sunt forme de tematizare specifice oralităţii populare, pentru că ele concentrează experienţe umane tipice în forme lingvistice expresive (aforistice, metaforice). Pornind de la definirea proverbelor ca specie a literaturii aforistice sau gnomice şi de la înţelegerea acestor afirmaţii de adevăr în formă sentenţioasă ca mijloc de transmitere a experienţei, de interpretare şi de înţelegere a lumii, în tipare discursive de o mare concentrare a informaţiei (Pop; Ruxăndoiu, 1978: 241, 242), considerăm „calea paremiologică" sau aforistică un mijloc esenţial de înţelegere şi de interpretare a lumii şi, în acelaşi timp, de comunicare a acestei experienţe. Datorită oralităţii şi plasticităţii lor, proverbele se definesc, de asemenea, ca formule impersonale de mare vechime şi expresivitate metaforică, înzestrate cu autoritate şi purtătoare de înţelepciune. Judecăţile sau raţionamentele lor trimit la un consens etic general, valabil pentru majoritatea oamenilor, pentru că implică ideea de bine sau de rău. Aceasta face ca proverbele să impună un sfat, un îndemn, o povaţă, o apreciere, o comportare (atitudine, acţiune) indicată sau contraindicată. După cum este în general acceptat (Pop; Ruxăndoiu, 1978: 246, 233, *passim*), configuraţia logico-discursivă a proverbelor cunoaşte o dispoziţie ternară, structurată pe trei componente: *o persoană* căreia i se adresează sfatul, *o comportare indicată sau contraindicată*, în termenii unor atitudini sau ai unor acţiuni dezirabile, şi *un element de relaţie*, respectiv o împrejurare, un agent, o situaţie sau un anumit context, în legătură cu care se dă un sfat, respectiv se prescrie un anumit comportament dezirabil.

Trăsăturile caracteristice ale proverbelor antrenează o serie de funcţii generale şi particulare ale acestei specii literare de mare relevanţă socio-culturală şi psiho-socială. Dintre funcţiile generale ale literaturii aforistice (proverbe şi zicători), menţionăm funcţia filozofică sau conceptuală (cognitivă, intelectivă, ideatică, gnoseologică, gnomică etc.), funcţia antropologică (viziunea omului despre lume şi existenţă), funcţia axiologică (valori de reprezentare a mentalităţilor), funcţia identitară (conştiinţa apartenenţei etnice la un anumit spaţiu spiritual, la o anumită moştenire culturală), funcţia expresivă (subiectivă, emoţională sau afectivă), funcţia psihologică (psihologia popoarelor), funcţia estetică (de însuşire artistică a realităţii), funcţia simbolică ş.a. Dintre funcţiile particulare ale literaturii aforistice (proverbe şi zicători), reţinem funcţia iniţiatică, funcţia integratoare, funcţia de securizare, funcţia practică (praxiologică), funcţia moralizatoare (etică), funcţia educativ-formativă (sau didactică). Indiferent de gradul lor structural de expresivitate (metaforice sau nemetaforice), de raportul dintre adevărul logic (în diferitele sale *forme obiective* de fixare a referinţei) şi adevărul „proverbial" (cu diferitele sale tipuri de *transfer subiectiv*), din planul substanţei conţinutului, sau de modalităţile logico-discursive de construcţie (zicători, proverbe imperative sau proverbe propriu-zise), aceste formule paremiologice situează omul în centrul reprezentărilor lumii, omul care filozofează asupra rostului lucrurilor în general şi care nu conteneşte să reflecteze, prin proverbe, asupra condiţiilor existenţei şi a modurilor ei de a fi: „În proverbe, omul apare întotdeauna şi ca subiect şi ca obiect; omul îşi priveşte şi îşi dirijează, prin proverbe, propria viaţă." (Pop; Ruxăndoiu, 1978: 253).

Între investigaţiile moderne din domeniul paremiologiei, remarcam anterior (Breaz, 2011: 145-152) contribuţia lui Gál László (1999: 75-96) la reconsiderarea actuală a statutului cazului special de agregare şi de expresie discursivă a mentalităţilor populare reprezentat de proverbe. Această investigaţie interlingvistică şi interculturală rămâne, în

opinia noastră, una dintre cele mai spectaculoase abordări contemporane ale problematicii paremiologiei, din perspectiva investigării raportului dintre limbă şi logicitate (prin analiza comparată a operatorilor logici în limbile maghiară şi română), respectiv a „surselor existenţiale ale logicităţii" (Gál, 1999: 76, 98), privitoare la „alteritatea logică a culturilor română şi maghiară": „Proverbele, ca manifestări lingvistice ale experienţei specifice cultural, comportă şi un aspect logic. Compararea logicităţii înglobate în proverbe, în limba maghiară şi română, atrage atenţia asupra unui lucru inedit. Practic, proverbele celor două limbi nu comportă diferenţe de natura formei logice. Viaţa cotidiană tradiţională a celor două etnii se manifestă similar la nivelul teoretizării cotidiene prin intermediul proverbelor." (Gál, 1999: VII-VIII). Explicaţia acestei cvasi-identităţi de logicitate rezidă, în opinia cercetătorului, nu numai în existenţa aşa-numitelor universalii logico-lingvistice, ci şi în raportările diferite la dimensiunea timpului şi în imaginile diferite asupra temporalităţii care caracterizează universul civilizaţiei tradiţionale, prin opoziţie cu lumea modernă: „Diferenţa de logicitate interprofesională este cea a societăţii moderne prezente. Similaritatea logicităţii înglobate în proverbe, ce merge până la identitate, este cea a societăţii tradiţionale, incomparabil mai simple, comportând o percepţie a temporalităţii mult diferită de cea modernă. Timpului tradiţional circular, închis, dominat de trecut, între timp i-a luat locul percepţia temporală deschisă, unde rolul principal îl joacă viitorul." (Gál, 1999: VIII).

Revenind la concluziile lui Gál László (1999: 75-96) la care ne referream anterior, subliniem, la rândul nostru, faptul că *relevanţa* proverbelor poate fi înţeleasă în termenii adecvării simetrice realizate între conţinuturile tematizate ale experienţei umane, trimiţând la consensuri etice generale, pe de o parte, şi aspectul logico-lingvistic al enunţurilor, pe de altă parte. În aceste condiţii, apreciem de asemenea că atât proverbele româneşti, cât şi proverbele maghiare din Ardeal satisfac pe deplin acest deziderat al congruenţei dintre sensurile (sau consensurile) existenţiale, pe de o parte, şi sensurile logico-lingvistice, pe de altă parte, respectiv dintre *maxima contextualizare socio-culturală* (sau *relevanţa experienţială*) şi *maxima decontextualizare logico-lingvistică* (sau *relevanţa logico-discursivă*), care trimit însă deopotrivă, prin esenţializare, la maxima generalizare, altfel spus, la valabilitatea generală a unor afirmaţii de adevăr incontestabile (Gál, 1999: 75-76, 77-84, *passim*).

Indiferent însă de modalităţile logico-discursive de construcţie (proverbe enunţiative, imperative sau cu structură discursivă implicativă), prin actualizările contextuale sau situaţionale determinate pe care le presupun, proverbele se disting atât de categoriile de specii cu rosturi ceremoniale şi cu un sincretism funcţional general, cât şi de categoriile nedeterminate de contexte funcţionale particularizate sau de categoriile care presupun alte tipuri de actualizare dominante, precum actualizările comunicative specifice literaturii enigmatice (respectiv, ghicitorilor): „Spre deosebire însă de creaţiile cu rosturi practice, magice sau ceremoniale, a căror funcţie este orientată spre contexte generice reprezentând situaţii sau comportamente convenţionale, actualizarea proverbelor este condiţionată de contexte concrete, care presupun anecdoticul, situaţii şi comportamente întâmplătoare etc. Marea diversitate implicată de caracterul concret al contextelor funcţionale a determinat dezvoltarea unui repertoriu foarte bogat de proverbe în cadrul căruia se găsesc răspunsuri corespunzătoare situaţiilor contextuale ce se cer rezolvate." (Pop; Ruxăndoiu, 1978: 241).

Cultura şi literatura populară de la care se revendică şi proverbele lui Ion Vlasiu cuprinde ansamblul valorilor spirituale şi materiale ale comunităţii etnice autohtone din Ardeal. Din perspectiva determinismului psiho-social şi al dinamicii relaţiei dintre tradiţie şi inovaţie, proverbele lui Ion Vlasiu au, la rândul lor, un caracter de sinteză, asimilând atât izvoarele literaturii populare, cât şi sursele livreşti ale literaturii culte.

În *Lumea poveştilor* lui Ion Vlasiu (2014), ţinta proverbelor nu este niciodată condamnarea instinctelor naturale în sine (instinctul de conservare sau instinctul matern) şi

nici stările decurgând din acestea (foamea, setea, somnul, prevederea, grija), ci opusul lor disproporţionat sau denaturat, mai ales lăcomia şi zgârcenia, ale căror manifestări nefireşti sunt cel mai frecvent tratate în cheie paremiologică: „Şi, cum era bătrân şi înţelept, ştia multe proverbe şi-şi aduse aminte câteva mai hazoase, auzite cine ştie pe unde:

„Cap fără de griji la bostan creşte."

„Pe omul bogat degeaba umbli să-l îmblânzeşti – şi mai tare îl îndrăceşti!"

„Bogăţia rămâne la nebun."

„Îşi mănâncă de sub tălpi."

Zbura corbul pe sus, amintindu-şi proverbe şi zicători felurite, auzite de ici şi de colo, dar de foame nu scapi cu zicători şi, în cele din urmă, se lăsă pe altă casă." (*Corbul înţelept*).

Cel mai frecvent amendată paremiologic este lăcomia, în toate mediile naturale în care se întrece măsura naturală a asigurării subzistenţei, atât pe pământ (nu numai lupul – din *Trei iezi şi lupul*, *Ţăranul şi lupul* sau *Puiul de veveriţă*, ci şi pisica – din *Zăbăluţă*, furnicile – din *Greieraşul cântăreţ* sau şoarecii – din *Motănaşul şchiop*), cât şi în ape (somnul, din *Uac-Uac*) sau în aer (cucul, albinele sau viespile – din *Greieraşul cântăreţ*). De câte ori survine, ca în cazul lupului din *Revelionul veveriţei*, referinţa aforistică („Oi să fie, că lupi sunt destui!") e foarte aproximativă şi, deci, necreditabilă, iar invocarea – mai mult sau mai puţin disimulată – a autorităţii vreunei instanţe paremiologice este întotdeauna rău prevestitoare pentru toţi cei din jur. Pe de altă parte, tocmai frecventa invocare a nereciprocităţii acestei etici a supravieţuirii este una dintre sursele umorului din *Lumea poveştilor*, unde iezii nu mănâncă lupi, nici broscuţele – somni, nici vrăbiuţele – pisici, nici greieraşii – cuci, nici cocoşii – vulpi ş.a.m.d.

Unul dintre dezideratele aforistice majore ale poveştilor lui Ion Vlasiu este să te cunoşti pe tine însuţi, ceea ce înseamnă să-ţi înţelegi condiţia, cu tot ce poate decurge din rostul ei natural, în bine sau în rău. Numai astfel este posibilă atât păstrarea „rostului şoricesc" al pisicii, cât şi acela al existenţei rozătoarelor sau al zburătoarelor (*Zăbăluţă*, *Motănaşul şchiop*), atât înţelegerea rostului domestic al animalelor de curte (*Cocoşul prietenos*), cât şi lupta pentru supravieţuire a animalelor sălbatice, cruzimea libertăţii naturale (*Ţăranul şi lupul*), misterul necunoscutului sau neliniştea depărtărilor, care, în ordine spirituală, pot fi uneori mai greu de înţeles sau de acceptat pentru om decât chiar dorul după tihna locurilor natale.

Pe această coordonată aforistică se înscrie tentaţia dublei morale textuale, una *explicită*, de natura evidenţei (ceea ce se înţelege de regulă), şi alta *implicită* sau de adâncime, fie în ordinea unor valori de sens adăugate (ceea ce ar mai trebui încă să se înţeleagă, pe lângă mesajul direct), fie în ordinea substitutivă a ceea ce ar trebui de fapt să se înţeleagă. În ordinea acestei morale implicite, se înscrie majoritatea învăţăturilor despre modestie, ca hotar între fericire şi nefericire, despre fericire şi formele sale accesibile sau inaccesibile, despre dreptate şi nedreptate şi treptele înţelegerii lor, despre respectarea sau nerespectarea cuvântului dat, a înţelegerii sau a promisiunii făcute la nevoie şi, mai ales, despre recunoştinţă şi nerecunoştinţă: recunoştinţa faţă de semeni, ca şi faţă de emisarii înaltului (*Norocul*), respectiv nerecunoştinţa faţă de aceştia (*Povestea fluierului*) sau recunoştinţa greşit înţeleasă (*Ţăranul şi lupul, Cocoşul prietenos*). Astfel, atât în *Ţăranul şi lupul*, cât şi în *Cocoşul prietenos*, finalmente, nu lăcomia şi viclenia lupului, a dihorului sau a vulpii reprezintă cele mai grave ameninţări asupra cărora suntem preveniţi, ci mai curând credulitatea, suficienţa sau slăbiciunea celor care nu recunosc relele intenţii din spatele ipocriziei şi se grăbesc să se încreadă în acorduri (şi ele) prea repede consimţite, în promisiuni obţinute sub constrângere sau în înşelătoare recunoaşteri ale greşelilor. Prin urmare, recunoaşterea lăcomiei nu echivalează automat cu înlăturarea acesteia sau cu vreo îndreptare morală în această privinţă, care, din cauze naturale, nici nu este posibilă. Prietenia sau mila nu-şi au locul între reprezentanţii unor ordini naturale incompatibile, iar în privinţa

răului, e de ştiut să nu ai de-a face cu el în niciun fel, pentru că nicio înţelegere cu răul nu e posibilă: „Din întâmplarea asta se poate înţelege că nu e bine să fii milos cu lupii.” (*Ţăranul şi lupul*). Cel mai adesea sublimat în poveşti, simbolismul lupului este, aşadar, o prezenţă recurentă în aforistica lui Ion Vlasiu: „Lupul, când e flămând, e mai rău. Nu trebuie să-i aţâţi pofta vorbind despre oile blânde.” (1973: 76); „Omenirea nu este o turmă, iar lupii nu trebuie să fie stăpâni” (1987: 45); „Numai lupii trăiesc fără adresă” (1995: 106).

Şi alte aforisme ale lui Ion Vlasiu vor relua tema hybrisului din această perspectivă morală, pentru care arta, ca şi întreaga existenţă a omului, are valoare de cunoaştere „numai în interiorul unei etici” (1987: 17). În exerciţiul unei asemenea profilaxii existenţiale, cea dintâi însuşire care trebuie constant temperată de deprinderea unor tâlcuri existenţiale elementare (şi deci fundamentale) este impetuozitatea celor mici, ai căror reprezentaţi simbolici sunt, între alţii, broscuţa Uac-Uac, Zăbăluţă, vrăbiuţele, greieraşul, puiuţul roşcat de veveriţă sau motănaşul şchiop. Aceste sensuri pilduitoare vine numai prin iniţiere, ca în proverbul „Numai găina poate face legătura între ou şi cocoş, puiul crede că lumea începe cu el.” (1995: 85). Desluşite de timpuriu, relevarea unor asemenea învăţături are menirea de a-i preveni – în ordine ficţională, desigur – asupra unor consecinţe naturale nefaste sau chiar tragice ale faptelor sau ale aspiraţiilor lor. *Marinar, marinărel* este, din această perspectivă, o capodoperă fără prea mulţi precursori semnificativi în epocă (cu excepţia lui Eugen Ionescu) şi cu siguranţă fără urmaşi literari notabili.

Cu adevărat surprinzător este însă şi faptul că, în poveştile lui Ion Vlasiu, răul cade nu numai în cursele propriei naturi maligne, ci şi în acelea ale imponderabilei sale lipse de apetit artistic, când nu de-a dreptul în capcanele ignoranţei, care-l fac să piardă aproape de fiecare dată, în faţa celor care se bucură de neaşteptata solidaritate a amicilor artelor frumoase. Astfel, lupul nu are aplecare către gratuitatea artei literare şi va pierde jocul ghicitorilor, marele peşte negru nu e nici el sensibil la cântecul broscuţei Uac-Uac şi nici pisica la frumuseţea zborului vrăbiuţelor şi cu atât mai puţin la auzul „minunatei voci” a lui Zăbăluţă, ceea ce-i va transforma, în cele din urmă, din vânători, în vânat. Aşa încât finalul poveştilor contrazice de regulă nenorocul proverbial al iezilor, spre exemplu, sau al greierului, care numai graţie concursului neînsemnatului pătrunjel scapă, la rându-i, dintr-o altă neaşteptată cursă, aceea a ingratitudinii muzelor sau a efemerităţii recunoaşterii artistice. Puterea izbăvitoare a cântecului sau a povestirii este frecvent evocată prin asociere cu expresiile paremiologice în care este consacrat rolul norocului schimbător în reinstaurarea echilibrului lumii: „Pe omul bun şi păsările îl ajută!” (*Corbul înţelept*); „Pe oamenii buni nu-i uită norocul!” (*Norocul*); „Apoi să nu zici că avea noroc?!” (*Greieraşul cântăreţ*); „Uite, uite, nu ştii când dă norocul peste om!” (*Puiul de veveriţă*). Acelaşi noroc se va întoarce şi la Ionică, orfanul plecat în lume să-şi facă un rost (*Povestea fluierului*), atunci când acesta va înţelege să nu primească darul artei numai pentru sine, ci să-l împărtăşească, recunoscător, cu toţi cei pentru care (ca în *Lăcrimioarele*) frumuseţea cântecului e de asemenea singura mângâiere sufletească şi singurul dar al vieţii.

Spre deosebire de universul poveştilor, în paginile de jurnal al creaţiei, ca şi în poezia *Vlăsiilor*, aforismele cunosc variante în care sensul este intens liricizat: „Lacrimile dac-ar curge în sus s-ar face stele.”, „Mărgăritarele sunt lacrimi pietrificate.” (1987: 81-82). Farmecul lor hibrid vine din contaminările cu alte specii didactice, din aria literaturii aforistice şi enigmatice sau din domenii ficţionale conexe, cum sunt snoavele sau fabulele: „Deosebirea dintre artist şi critic este ca între pădure şi secure. Pădurea creşte, iar securea taie ce poate.” (1987: 82).

Uneori dinamica livrescă a aforismelor dobândeşte valenţele unui savant joc intertextual, prin preluări din cronicari (Miron Costin, Ion Neculce), Eminescu, Blaga sau… Hemingway. Alteori, prin decomprimarea sensurilor într-o receptare foarte personală, formulările se subiectivizează intens, devenind memorabile: „Eminescu a coborât luceafărul

pe pământ.", „Ion Creangă a fost un vezuviu a cărui cenuşă a îngropat pompeiul cronicarilor." (1987: 82). Le întâlnim astfel şi sub forma „*Notelor*", prin care putem accede la nebănuite nivele ale concepţiei despre cunoaşterea artistică. Notele pentru *Poveştile grădinarului*, spre exemplu, relevă o întreagă ontologie personală, trimiţând la sensurile prime şi ultime ale creaţiei, potrivit cărora „ne creăm pe noi, după cum natura se creează pe sine" (1987: 44), cu sentimentul că nimeni nu datorează nimic nimănui. La fel se întâmplă cu suita de reflecţii a lui Atamaru, din romanul *Nebunul din turn*, pentru care „Obsesia perfecţiunii te scoate din viaţă." (1999: 63).

Echivalentul plastic al micro-textelor aforistice este la Ion Vlasiu *micro-pictura*, reunind efectele „cromo-lirice" de lumină şi culoare cu acelea ale „cromo-geometriilor" naturiste (1987: 111), adică încercând concilierea în structura operei a coordonatelor celor două mari stiluri dintotdeauna, care ţin de natura subiectivă a creatorului şi care pun accent când pe trăire, pe simţire, pe imediat („ritmul asimetric" al stilurilor realiste), când pe structura intelectuală a scriitorului („ritmul simetric", care are „un caracter filozofic şi este accesibil prin educaţie.") (1973: 159). Indiferent dacă reuşeşte sau nu să găsească întotdeauna echilibrul măsurii „ritmului compus", care e sinteza celorlalte două, atitudinea scriitorului faţă de proverbele literaturii populare sau aforismele literaturii culte este una fundamental critică la adresa experienţei de viaţă rezumate lapidar în ele, iar interpretările propuse nu sunt deloc complezente. Astfel, când românii spun că „tăcerea e de aur", introducând atributul „dulce", ei trimit de fapt la o etică impură a binelui, rezultând din amestecul levantin cu linguşirea. (1973: 74). Scriitorul nu ezită să releve cruzimea unor proverbe ca „Pasărea pe limba ei piere" (1984: 418), ambiguitatea fatalistă din „De ce te temi (tot) nu scapi" (1999: 96, 169) sau „Nu-i da omului cât poate răbda" (1995: 189), caracterul „sinistru" al unor proverbe precum „Capul ce se pleacă sabia nu-l taie" (1999: 74), duplicitatea binomului interese-sentimente, din „Nu prăda orzul pe gâşte" (1995: 192), ca şi antinomiile unor cadre morale care-şi dispută întâietate în proverbe contradictorii ca „Ce-ai în guşă, şi-n căpuşă" (1984: 310), unde se opun categorii etice ireductibile, precum acelea care definesc, în acest caz, tipuri flagrant contrastante de sinceritate: sinceritatea *instinctului* (intimistă, subiectivă) şi aceea a *raţiunii* (impersonală, convenţională şi, astfel, mincinoasă). La un examen critic similar procedează scriitorul şi când ia în considerare proverbe (ca acelea din categoria „Nu haina face pe om"), dar şi strigături sau ghicitori, care închid în ele o întreagă filozofie pe care se bazează estetica populară.

În proverbele din memorialistica lui Ion Vlasiu, filozofia de viaţă a scriitorului pare şi ea mai degrabă una de extracţie pesimistă, scepticismul său luminat fiind o altă faţă a franciscanismului existenţei sale creatoare, după care „oraşul fără natură e ca un om fără inimă". Exemplificăm această rară deschidere a scriitorului către înţelegerea laturii abisale a gândirii populare autohtone cu o excepţională perioadă paremiologică, construită paratactic, din cel de-al treilea tom al jurnalului *În spaţiu şi timp*. Recunoaştem aici o inedită antologie a pesimismului naţional, din perspectiva îndoielii asupra promisiunii unei lumi viitoare:

„«Viaţa noastră se scurge între durere şi bucurie» spun ţăranii. Sau: «bucuria de a trăi ne-o ia moartea. Ce-o fi pe lumea cealaltă, cine ştie?» «Cei care vin după noi or vedea ei ce fac.» «Noi ne-am trăit traiul şi ne-am mâncat mălaiul.» «Mai bine nu ne-am fi născut.»

În materie de lumi sunt două: «Lumea asta nu-i a mea, cealaltă nici aşa.» «De când sunt pe lume n-am văzut una ca asta.» «Lumea-i plină de dureri şi necazuri.» «Lucrăm cât trăim, când murim ne hodinim.» Deci, o lume este pentru muncă, durere şi necaz, iar cealaltă este pentru odihnă. «Cât trăim răbdăm, ce-o fi pe lumea aialaltă Dumnezeu ştie, dormim!» «Aprinde lampa, că după ce murim tot întuneric o fi.» «Să mâncăm şi să bem cât trăim, că pe lumea ailaltă ne-o mânca viermii.»

Amare sunt toate vorbele lor, aproape toate, despre lumea viitoare. Hărţuiţi de muncă peste puteri, n-au putut să-şi îngăduie perspectiva unei vieţi prelungite în viitor. De aici

timbrul melancolic al doinei şi etica dorului. «Drumul Clujului se gată, al dorului niciodată.» Chiar moartea e dorită, ca un final al tuturor dorinţelor niciodată împlinite. «Numai moartea ne mai poate scăpa.» «De iarnă şi de moarte nu scăpăm.» În moarte vede românul singura mare scăpare. «Poate copiii or trăi mai bine, da' nu se ştie. Îi facem, că n-avem încotro! Vin singuri…» «Cum am trăit noi, or trăi şi ei. Le lăsăm ce putem, ce nu, şi-or face ei.»

«Viaţa e cum şi-o face omul, nici mai bună, nici mai rea.» Dar: «omul nu-şi cunoaşte viitorul: azi *este*, mâine nu mai este!» «La ce să ne sfărâmăm atâta, că tot murim.» «Dacă mori, se uită toate.» «Fericirea nu-i de pe pământ.» «Amarul nu ţi-l poate lua nimeni.» «Dacă eşti bătrân, nici dracu nu-ţi mai poartă grija.» «L-au crescut necazurile.» «Este loc în lume pentru oricare.» «Răi şi buni, tot un drac.» «Să ne veselim, că viaţa-i scurtă.»

Adânc e pesimismul ţărănesc, nu e de mirare că spre bătrâneţe se consolează cu utopia vieţii în cer." (1973: 123-124).

Glosele aforistice din memorialistica ultimei perioade de creaţie a scriitorului mărturisesc despre revizuirea împăcată a tuturor frământărilor şi temerilor anterioare. Scepticismul lor e acum unul mântuit, mai degrabă melancolic, decât anxios:

„A vrea nu este egal cu a dori./ Dorinţa neîmplinită te face melancolic./ Voinţa neîmplinită te face anxios./ În dorinţă sunt hotărâtoare simţurile, sentimentele, sufletul, în voinţă se afirmă conştiinţa, spiritul nostru./ Între melancolie şi anxietate, existenţa îşi schimbă cromatica foarte puţin, dar un pas mai departe te pune în faţa unei prăpastii de care, mai ales artistul, se simte atras."; „Cui îi poate folosi la ceva dacă tu vezi petele din soare?"; „Să nu-i întrebi pe oameni cu cine seamănă."; „Animalele nu ştiu că noi suntem oameni." (1995: 46-47, 105, 205).

Chintesenţa căii paremiologice pentru care a optat scriitorul, ca să ne poată împărtăşi cât mai elocvent cadrele esenţiale gândirii sale şi totodată principalele repere ale biografiei sale creatoare, este exprimată în perioadă aforistică subsumată extinsei decomprimări a proverbului „Viaţa e cum ţi-o faci", cuprinzând cele 16 reguli exemplare prin care conştiinţa şi voinţa noastră „pot crea acele stări intime, esenţiale pentru liniştea şi fericirea noastră." Am ales, în încheiere, trei dintre ele, pentru valoarea lor de memento existenţial: „Să nu extinzi voinţa ta spre ceea ce omeneşte e imposibil."; „Să nu raportezi lumea la interesele tale."; „Să nu refuzi decât ceea ce atrage după sine un preţ pe care nu-l poţi plăti." (1995: 98-99).

Bibliografie

Bernea, Ernest (1985). *Cadre ale gândirii populare româneşti*. Bucureşti: Cartea Românească.

Breaz, Mircea (2011). *Literatura pentru copii. Repere teoretice şi metodologice.* Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Gál, László (1999). *Limbă şi logicitate*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.

Kernbach, Victor (1994). *Universul mitic al românilor*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Pop, Mihai; Ruxăndoiu, Pavel (1978). *Folclor literar românesc*. Bucureşti: E.D.P.

Vlasiu, Ion (1970). *În spaţiu şi timp. Pagini de jurnal.* Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1971). *În spaţiu şi timp.* II. Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1973). *Ghicitori, ghicitori, ghicitori*. Bucureşti: Editura Ion Creangă.

Vlasiu, Ion (1973). *În spaţiu şi timp.* III. Cluj: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1979). *Am plecat din sat*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1984). *Cartea de toate zilele unui an.* Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1984). *Copil fermecat*. Bucureşti: Editura Ion Creangă.

Vlasiu, Ion (1985). *Succes moral*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1987). *În spaţiu şi timp.* IV. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Vlasiu, Ion (1988). *Monolog asimetric*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1995). *Obraze şi măşti*. Bucureşti: Editura Eminescu.

Vlasiu, Ion (1999). *Casa de sub stejari*. Jurnal 1976-1977. Bucureşti: Editura Albatros

Vlasiu, Ion (2004). *Vlăsiile şi alte poeme*. Tîrgu Mureș: Editura Ardealul.

Vlasiu, Ion (2014). *Lumea poveştilor*. Ilustraţii de Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vlasiu, Ion (2014a). *Mese, mese, móka*. Fordította: Kerekes György. Illusztrálta: Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vlasiu, Ion (2014b). *Welt der Märchen.* Deutsch von Lotte Roth. Illustrationen von Cristiana Radu. Cluj-Napoca: Editura ASCR.

Vulcănescu, Romulus (1987). *Mitologie română*. Bucureşti: Editura Academiei R.S.R.

IS WAR METAPHOR A LINGUISTIC REALITY IN FOOTBALL-RELATED DISCOURSE?

Gigel Preoteasa, PhD Candidate, University of Craiova

Abstract: Efficiency of language, as far as message transmission is concerned, in a particular communication occurrence or in a given context, is based, apart from classical procedures, upon speakers' creativity and language innovation. Said speakers step in to increase the information in such a way as to arouse listeners' attention and, to do so, the speakers resort to figures of speech such as metaphor. That's the case of general, common language. If language boasts all these expressive possibilities by means of which it may fulfill different functions, can the specialized discourse of football "enjoy"the same expressive procedures of general language so as to express its dynamism in a suggestive manner? We therefore ask ourselves the question whether the specialized discourse, that of football in our case, avails itself of such procedures as metaphor to render the speech more dynamic, more expressive in such a way that football-related speech be perceived as a distinct, living language capable of transmitting the excitement of a football match. On the other hand, football, as a masculine sport by definition, is most of the times seen as a competition, as a fierce competition between two sides, each of them struggling for victory over the opponent. Such competitiveness is under no circumstances limited to the football match itself: it goes beyond such match as such and is to be found in the football-related discourse; the competition is now manifest, on the one hand, on the football gound, and, on the other hand, in the speech. We then ask ourselves again: can war metaphor account for this type of language and behaviour that's to be found in almost every football-related commentary? The objective of this paper is thus to analyse the metaphor as a figure of speech and mostly to account for war metaphor in football-related discourse. The corpus we turned to in order to respond to the questions we asked ourselves is made up of articles from sports newspapers, in paper format on online papers such as Gazeta Sporturilor, Prosport, L'Équipe, France Football, www.gsp.ro, www.prosport.ro, www.lequipe.fr, www.sport24.lefigaro.fr

Keywords: football, war metaphor, competition, discourse, violence.

Cadre général

Le langage, en tant qu'aptitude de l'homme de s'exprimer, a une fonction fondamentale dans l'acte de communication parce que c'est par l'intermédiaire du langage que l'homme fait transmettre ses pensées et ses émotions. Cette caractéristique relève des six fonctions que le langage rempli, d'après R. Jakobson. D'entre ces fonctions, la fonction poétique est celle qui porte fortement sur le message lui-même car, comme presque tout message est expressif, cette fonction prend appui sur les structures interpersonnelles du message, aussi que sur les structures discursives de celui-ci.

Tous les individus qui communiquent, qui font passer des messages, le font avec l'intention que leurs messages aboutissent aux récepteurs et que leurs messages parviennent à transmettre ce qu'ils ont voulu à exprimer. C'est là où la créativité et l'innovation langagière de chacun interviennent et reflètent, d'une manière très éloquente, l'évolution de la langue parce que, la langue, n'est-ce pas, est vivante !

L'efficacité du langage, en ce qui concerne la transmission du message, au sein d'une situation particulière de communication ou d'un contexte donné, repose sur la créativité et l'innovation dont on a fait mention. Ce qui est important, c'est que le message passe. Le locuteur pour autant peut choisir que le message ne reste pas inapperçu et, pour ce faire, il fait recours aux moyens par le biais desquels il peut „augmenter l'information, c'est à dire

réveiller l'attention des auditeurs"[1]. De tels moyens comme la structuration du message, l'intonation, la tonalité, le rhytme, l'ajout de divers déterminants, la prononciation emphatique etc. sont autant de procédés employés pour réveiller toute l'attention des auditeurs.

Aux procédés mentionnés s'ajoutent également les figures de style, eux aussi des moyens vers lesquels on se tourne souvent pour renforcer le rendement des énoncés. Une figure de style, d'après Axelle Beth et Elsa Marpeau dans *Figures de style* (2005), est „un procédé par lequel on agit sur la langue, en mettant en avant ses particularités, afin d'accentuer son efficacité […] ou en bouleversant, avec plus ou moins de force, son usage courant …"[2].

Les figures de style, eux aussi, comporte plusieurs types de figures, les figures de sens étant celles sur lesquelles on se penchera dans mon analyse, plus exactement la métaphore, parce que, à l'opposé des figures de mots – qui traitent le signifiant des mots, les figures de sens – appelées aussi tropes – porte sur le signifié des mots.

Hypothèse de départ

Comme il est bien évident, tous ces procédés, notamment les figures de style, s'emploient dans le langage général pour embellir le discours, pour persuader, pour faire passer des messages aux locuteurs voulus et dans la forme et avec le sens intentionnés – ce constat étant le point de départ de mon analyse.

Si la langue possède toutes ces possibilités expressives par l'intermédiaire desquelles le langage général peut remplir des fonctions différentes, le langage de spécialité, en tant qu'

„ensemble de sous-codes […] caractérisés par un certain nombre des traits particulières, c'est-à-dire propres et spécifiques à chacune d'entre elles, comme le sujet, le type d'interlocuteurs, la situation de communication, l'intention du locuteur, le mode de chaque échange communicatif, le type d'échange, etc." (Cabré, 1998 : 115) et vu que ces sous-codes „coïncident partiellement avec le sous-code de la langue commune" (ibidem), peut-il s'emparer des mêmes procédés expressives du langage général pour rendre d'une manière suggestive son dynamisme et son expressivité ?

Questions d'analyse

À partir de cette réalité, qui constitue aussi le point de départ de mon analyse, on se pose la question si les langages spécialisés, le langage du football en l'occurrence, se servent de tels procédés – la métaphore – qu'ils peuvent mettre en oeuvre pour rendre le langage sportif plus expressif, plus dynamique et de faire en sorte que ce type de langage soit perçu comme un langage tout à fait distinct, vivant, à même de faire vivre l'émotion du tel ou tel match et pas comme un langage technique, dépourvu de toute émotion.

L'objectif de mon étude sera donc d'analyser le phénomène langagier que constitue la métaphore et, d'autre part, de se mettre au clair sur le point si la métaphore est une réalité langagière dans le langage du football.

Au cas où les hypothèses seront confirmées, j'irai plus loin à me demander sur le rôle de la métaphore dans le langage sportif, ce qu'elle apporte de neuf, dans quelle mesure elle y est présente et quelle forme elle peut prendre, c'est à dire les réalisations linguistiques de celle-ci.

[1] Ardeleanu, Sanda-Maria, Balaţchi, Raluca (2005), *Éléments de syntaxe parlé*, Bucureşti, Institutul European
[2] Beth, Axelle, Marpeau, Elsa (2005), *Figures de style*, Paris, E.J.L.

Corpus et méthode d'analyse

Puisque le sport fait partie de la vie de nombre d'individus et que le langage sportif ait presque envahi le langage général, ce dernier empruntant au langage sportif des termes spécifiques, et que l'intérêt pour sport, en tant que partie de la vie sociale des hommes, soit de plus en plus répandu, il existe également une presse sportive, écrite et électronique, qui nous mettent au courant avec toutes les réalités dans ce domaine.

En outre, il existe des chaînes de télévision qui diffusent, en direct ou en différé, des émissions, des programmes, des commentaires, des matches, tous portant sur l'actualité sportive.

Pour répondre à la question que je me suis posée et pour construire un corpus adéquat pour l'objectif précis que j'ai établi, je tirerai des articles originaux - dont le langage employé pour les rédiger est susceptibles d'être interprété comme métaphorique – des sources primaires, comme les journaux sportifs, écrits, français et roumains, comme *L'Équipe* et *France Football* (pour le corpus français) et *Gazeta Sporturilor* et *Prosport* (pour le corpus roumain). J'ai également consulté l'édition électronique des journaux français.

Les journaux choisis, notamment *L'Équipe*, *France Football*, *Gazeta Sporturilor* et *Prosport* sont ceux parus dans la période de qualification pour le Coupe du Monde de Brésil 2014, avant et après les barrages, aller et retour, de l'équipe de France et celle de la Roumanie. Ce choix me permettra de déceler les états d'esprit, là où il y en a et la manière dans laquelle ces états d'esprit ont pu être rendus en écrit au sein du discours sportif.

La méthodologie de travail s'appuiera sur l'analyse stylistique et contrastive de quelques articles de ces journaux, pour identifier le langage employé dans un possible „registre métaphorique".

Dans un premier temps, on essayera de définir les notions de base qu'on emploiera et de définir et décrire la métaphore d'un point de vue grammatical et discursif. Dans un deuxième temps, les articles tirés des journaux mentionnés seront épluchés pour relever les traits stylistiques que ce trope – la métaphore – peut revêtir et également pour faire ressortir les effets qu'elle a sur le texte cible.

Présentation et analyse

Tout d'abord, j'amorcerai ce volet de mon étude en offrant une description de la figure de style qui porte le plus sur mon analyse – la métaphore.

Bien des fois, certains énoncés ont un sens qui va au-delà du sens de la simple mise en relation des éléments du lexique, si l'on considère leur sens commun, général, littéral. Lorsqu'il y une modification du sens conventionnel, c'est à dire il y a un sens figuré que l'on attache à un énoncé, on parle d'une figure appelé *trope*, qui signifie soit „tour", soit „détour", soit „détournement" du sens. Le trope „est considéré comme un cas particulier affectant le sens des mots dans le discours. Leur sens littéral est relégué à l'arrière-plan des énoncés, au profit d'un nouveau sens discursif (ou figuré) qui en occupe le premier plan" (Bonhomme, 1998 : 7). Le propre d'un trope est donc un transfert de signification.

La métaphore, le trop qui m'intéresse le plus pour les besoins de mon analyse, dont l'étymologie vient de grecque (*meta* – succession, changement et *phora* – action de se porter, se mouvoir), „établit des analogies entre des termes appartenant à des domaines notionnels hétérogènes" (Bonhomme, 1998 : 60) ou, d'après Le Robert pratique, est un „procédé de langage qui consiste dans une modification de sens (terme concret dans un contexte abstrait) par substitution analogique" (2011 : 898). Ce que ces deux définitions partage, c'est le terme „analogie" qui s'avère la clef de voûte de la métaphore. La preuve en est une autre définition conformément à laquelle „cette figure consiste en un rapprochement de deux réalités distinctes. Il s'agit du remplacement du mot «normal» par un autre mot

appartenant à un champ sémantique […] différent mais tous deux présentant des similitudes" (Ricalens-Pourchot, 2002 : 61).

Il y a donc des ruptures sémantiques qui interviennent en raison de la fusion de domaines notionnels différents. La métaphore est un processus comportant deux étapes :

- une étape où le sens littéral est neutralisée.

Ce procès de neutralisation intervient parce que le contexte de l'énoncé lui attribue un autre sens.

- une deuxième étape où une analogie est activée.

Au cours cette deuxième étape, on cherche des propriétés communes entre les mots métaphoriques ou „phores" et les termes qu'ils caractérisent „thèmes". La métaphore (impliquant un comparé et un comparant dont l'un au moins peut être absent)[3], „pour mériter pleinement son nom, doit être originale, c'est-à-dire qu'elle est non une réalité stable, codée dans la langue […], mais un événement". (Riegel, Pellat, Rioul, 2011 : 936).

La métaphore est le trop le plus important parce qu'il est largement répandu dans tous les domaines où on se sert du langage pour communiquer ; elle est plus ou moins créative selon les capacités discursives du locuteur (elle mette en jeu la subjectivité du locuteur) et selon la situation de communication. À part de sa créativité, cette figure de style soulève des problèmes portant sur l'interprétation ; elle est d'autant plus difficile à traduire que les analogies qu'elle fait vont jusqu'à être inaperçues, selon que la rupture d'isotopie est plus ou moins accentuée. Ce problème devient d'autant plus épineux que l'analogie est plus ou moins intégrée dans la culture reçue.

D'un point de vue grammatical, la métaphore „transgresse les règles de sélection catégorielle entre un verbe et son sujet" (ibidem : 935). Chaque mot remplit une fonction dans la phrase et il apparaît dans des positions qui correspondent à sa nature ; il y a donc des restrictions, des conditionnements syntaxiques, des sélections contextuelles s'appliquant aux mots. La métaphore est donc le résultat d'une transgression catégorielle où certains traits ne sont pas compatibles avec les traits communs, générales des termes employés. C'est sur cette spécificité sémantique et „traitement interprétatif de certaines incompatibilités sémantiques" (ibidem : 233) que la métaphore repose.

On ne peut pas se passer de la métaphore ; elle est si ancrée dans notre communication, dans notre vie que notre langage sera appauvri sans l'apport d'émotion, d'expressivité et de dynamisme qu'apporte la métaphore ; tel est d'ailleurs la conclusion de George Lakoff et Mark Johnson selon lesquels „ […] la métaphore est partout présente dans la vie de tous les jours, non seulement dans le langage, mais dans la pensée et l'action. Notre système conceptuel ordinaire, qui nous sert à penser et à agir, est de nature fondamentalement métaphorique" (Lakoff, Johnson, 1985 : 13).

La complexité de la métaphore est également visible dans son réalisation : elle revêt des formes variées et des structures diverses.

On a ainsi l'approche sémantique, qui repose sur les transferts de signification qui sous-tendent la métaphore, où il y a une incompatibilité d'association entre des sèmes génériques ou les sèmes spécifiques.

Outre l'approche mentionnée, la métaphore remplie également des différentes fonctions discursives et on peut donc distinguer la métaphore poétique, expressive, cognitive et argumentative, chacune d'eux ayant sa fonction dans le discours.

Une fois la métaphore présentée d'un point de vue linguistique et stylistique, je me pencherai ensuite sur les réalisations métaphoriques dans les articles tirés des journaux sportifs. Ces journaux sportifs écrits, français et roumains, constituent le corpus d'où je

[3] La métaphore peut pour autant apparaître soit comme un seul mot, soit sous la forme d'un syntagme métaphorique.

puiserai les exemples que je soumettrai à l'analyse. Le contexte est lui même très important parce que les journaux sont ceux parus dans la période de barrages, aller et retour, pour le qualification au Coupe du Monde de Brésil 2014.

Un match de football est presque toujours assimilé à la guerre. La preuve en est le langage employé pour décrire le match et ses „acteurs" impliqués.

Ainsi, le match du football est vu, outre *un rendez-vous, une rencontre,* comme *un grand combat, un affrontement, un duel, une confrontation* opposant les deux équipes adverses.

1. « Ce n'était pas l'heure de s'écarter du chemin et, de peur d'en dire trop avant *le grand combat* du lendemain […] » ;
2. « *L'affrontement* entre le Portugal et la Suède privera la Coupe du Monde d'une star du foot mondial » ;
3. « Il est toujours plus facile psychologiquement de se préparer à *un duel* contre une équipe supposée plus forte que plus faible » ;
4. « Les Bleus abordent ce double *rendez-vous* qualificatif pour la Coupe du monde 2014 en position de favoris ».

Les métaphores employées dans ces exemples pour remplacer le mot « match » ne font que renforcer l'impact voulu par le choix de ces mots chargés des significations et d'accentuer l'enjeux que comportent cette manifestation sportive.

L'idée de confrontation, de guerre ne se borne point au mot désignant le rencontre entre deux équipes ; les joueurs eux-mêmes sont des soldats menés par *un capitaine* qui doit diriger *la défense* et *l'offensive, l'attaque* de son équipe dans *le camp adverse*. Les positions que les joueurs occupent dans leur propre camp en défense et dans le camp de l'équipe adverse, en attaque, sont similaires aux positions occupées par une armée. Il y a, par conséquence, *des défenseurs, des milieux offensifs, des attaquants, des sentinelles, des arrières gauches* ou *droits* etc :

5. « […] ancien latéral reconverti au poste du *défenseur central* […] » ;
6. « […] *l'arrière gauche* des Bleus laissera en effet d'espace dans son couloir […] » ;
7. « […] et Évra pourra compter, face à Iarmolenko, sur le soutien du *milieu défensif* ou du *défenseur central gauche* » ;
8. « Les sujets d'inquiétude subsistent, forcément, comme ce côté gauche de *la défense bleu* ou l'absence d'une *sentinelle du milieu* qui ait la culture du poste […] ».

Les actions que comporte un match de football sont à leur tour empruntées au vocabulaire de la guerre ; les joueurs sont menés à *attaquer* et à *occuper* le camp adverse et à *défendre* leur propre camp en recourant aux stratégies, techniques et tactiques presque militaires, comme le montrent les exemples suivants :

9. « Il aime seulement que toutes les zones du terrain *soient occupées* » ;
10. « Son crochet intérieur-extérieur réussi, il entre sur son pied gauche, il *arme* et sa frappe est redoutable»;
11. « D'abord, parce que les Bleus ont un peu de mal à ne pas trembler à l'instant de *l'estocade* à la maison […] » ;
12. « *Défendre* bas, *attaquer* vite » ;
13. « Didier Deschamps a essayé deux *systèmes tactiques* » ;
14. « […] le patron des Bleus commence toutes ses *mises en place tactiques* avec *un dispositif* en 4-4-3 […] » ;

15. « L'animation et l'efficacité du *secteur offensif* français dépendent en grande partie de la performance du Munichois »[4] ;
16. « *Défensivement*, il a parfois manqué *d'agressivité* […] et son *apport offensif* n'a pas été à la hauteur de ce que l'on pouvait attendre » ;
17. « Après une entame un peu brouillonne, le poumon parisien a beaucoup couru pour réduire les espaces, *harceler les milieux adverses*, faisant preuve de combativité à bon escient » ;
18. « Souvent esseulé en pointe, l'avant-centre d'Arsenal *a livré un combat* permanent à *la défense adverse* […] »[5];
19. « […] l'équipe de France a concassé l'Ukraine, hier soir, dans un Stade de France incandescent qui a poussé les Bleus à *livrer une bataille* d'une intensité absolument renversante »[6] ;
20. « Capable de vite se projeter vers l'avant et de *transpercer les lignes* […] »[7].
21. « Barcelone *fait* actuellement *le siège de la surface de* Courtois mais manque cruellement de mouvement pour déstabiliser le bloc discipliné des Rojiblancos » ;
22. «Dani Alves, *en souffrance défensivement* mais précieux par ses centres dans son couloir, *alerte* son capitaine Xavi dans les dix mètres » ;
23. «Son *arrière-garde* est mise à rude épreuve depuis la reprise mais *tient le coup* » ;
24. «*L'alignement tactique* des Madrilènes est pour l'instant quasiment sans faille »[8] ;
25. «Chelsea tente de bien finir et *occupe* actuellement *la surface adverse* » ;
26. «Cole fait cette fois les frais de *l'option tactique* de son entraineur qui a choisi de *lancer un joueur offensif* supplémentaire »[9] ;
27. « Rémy Cabella et Mbaye Niang, qui étaient *aligné en attaque* par Rolland Courbis, n'ont pas été à leur avantage dans le Chaudron »[10];
28. «S'ils sont en position de force, les Verts doivent se méfier de la capacité de projection en contre des Montpelliérains qui ont marqué au moins deux buts lors de chacun de leurs quatre derniers matches de L1»[11].

La langue roumaine elle aussi abonde en métaphores empruntées au vocabulaire du guerre en ce qui concerne le discours sportif. Les exemples suivants témoignent de l'envergure de cette figure de style par l'entremise de laquelle on met en évidence le dynamisme, l'expressivité et l'émotion du jeu du football et, dans certains cas, l'enjeu immense d'un match disputé entre deux équipes, enjeu qui va au-dèla d'une simple compétition sportive et qui revêt souvent la forme d'une confrontation nationale entre deux pays.

29. « *Baricadă* elenă cu dirijor portughez » ;
    [*Barricade* hellène avec un chef d'orchestre portugais]

[4] Les exemples de 1 à 15 ont été tirés du journal sportif *L'Équipe, n°21671, vendredi 15 novembre 2013*
[5] Les exemples de 16 à 18 ont été tirés du journal sportif *L'Équipe, n°21672, samedi 16 novembre 2013*
[6] L'exemple no. 19 a été tiré du journal sportif *L'Équipe, n°21676, mercredi 20 novembre 2013*
[7] L'exemple no. 20 a été tiré du journal sportif *France Football, n°3519, mardi 17 septembre 2013, page 29*
[8] Les exemples de 21 à 24 ont été tirés du journal sportif en ligne http://www.lequipe.fr/Football/match/315665 *-dernière consultation le 4 mai 2014*
[9] Les exemples de 25 à 26 ont été tirés du journal sportif en ligne http://sport24.lefigaro.fr/livescore/football/ligue-des-champions/2013-2014/demi-finale/chelsea-atletico-madrid/live - *dernière consultation le 4 mai 2014*
[10] L'exemple no. 27 a été tiré du journal sportif en ligne http://www.francefootball.fr/news/Saint-etienne-europeen-convaincu/462234 - dernière consultation le 4 mai 2014
[11] L'exemple no. 28 a été tiré du journal sportif en ligne http://www.francefootball.fr/fiche/match/saint-etienne-montpellier/292918 - dernière consultation le 4 mai 2014

30. « Azi începe *duelul* care contează, cel de pe gazon » ;
    [Aujourd'hui commence *le duel* qui compte, le duel sur le terrain]
31. « Vor fi momente când va *ataca* Grecia, o vom face și noi. Va fi foarte bine dacă vom putea să fim doar noi în *ofensivă* » ;
    [Il y aura des moments quand la Grèce *attaquera*, nous le ferrons aussi. Il sera très bien si l'on pourra être seul dans l'offensive]
32. « […] după care vorbește deschis despre tonusul lotului în pragul primei *ciocniri* cu oamenii lui Fernando Santos » ;
    [… après quoi il continue de parler franchement sur le tonus de l'équipe au début du premier *choc* avec les effectifs de Fernando Santos]
33. « Nici Victor Pițurcă, nici alt selecționer al României nu au mai folosit până acum la vreo partidă *linia* Nicoliță-Maxim-Tănase […] » ;
    [Ni Victor Piturca, ni autre sélectionneur de la Roumanie n'ont pas employés jusqu'à ce moment dans un match *la ligne* Nicolita-Maxim-Tanase]
34. « *Tridentul ofensiv* putea fi afectat de o pană pe partea stângă, dar Samaras n-a *capitulat*, deși a acuzat dureri la genunchi » ;
    [*Le trident offensif* aurait pu être affecté par une panne sur le côté droit, mais Samaras n'a pas *capitulé*, bien qu'il eût accusé des douleurs à son genou]
35. « Cum să-i motivăm pe jucătorii noștri înaintea unei *confruntări* cu Ronaldo, decisivă pentru calificarea la Mondial ? »[12];
    [Comment motiver nos joueurs avant *une confrontation* avec Ronaldo, décisive pour la qualification à un Mondial ?]
36. « Mitrogliați ! » [13];
    [Mitrogllié !]
37. « […] dar șutul său de la 25 m se duce pe lângă bară, partida are ritm, iar noi suntem cam șubrezi pe *flancul stâng* » ;
    […mais sa frappe depuis 25 metres est tiré à côté du montant du but, le match a du rythme et on est un peu fragile sur *le flanc gauche*]
38. « Mitroglou a avut o *execuție* frumoasă […] » ;
    [Mitroglou a eu une belle exécution…]
39. « N-au știut să țină de minge în puținele momente când au avut posesia și nici să o fructifice, vulnerabil fiind cu precădere *flancul stând al defensivei* […] » ;
    [Ils n'ont pas su à garder le ballon dans les quelques instants qu'ils on eu la possession, ni à en profiter, la vulnérabilité étant principalement sur *le flanc gauche de la défense*]
40. « Ne-am studiat foarte bine *adversarul* și l-am *neutralizat* perfect pe Ribery »[14];
    [On a étudié fort bien notre *adversaire* et on a *neutralisé* Ribery parfaitement]
41. « Gardoș va urca la mijloc, însă *cu atribuții preponderent defensive* » ;
    [Gardos montera vers le milieu, mais avec *des attributions fondamentalement défensives*]
42. « Dezamăgit de erorile lui Torje și slabul său *aport defensiv*, Piți ia în calcul apariția lui Bănel la prima echipă » ;

[12] Les exemples de 29 à 35 ont été tirés du journal sportif *Gazeta Sporturilor, n°7274, vendredi 15 novembre 2013*

[13] Jeu de mots sur le buteur, Mitroglou, et le numéro de buts inscrits dans une cadence très rapide assimilée à celle d'une mitrailleuse

[14] Les exemples de 37 à 40 ont été tirés du journal sportif *Gazeta Sporturilor, n°7275, samedi 16 novembre 2013*

[Déçu par les erreurs de Torje et son faible *apport défensif*, Piti considère la convocation de Banel à la première équipe]

43. « Și Maxim, pentru plus de *creativitate ofensivă*, așezat în spatele lui Marica »[15] ;
    [Et Maxim, pour plus de *créativité offensive*, placé à l'arrière de Marica]
44. « Grecii *se repliază strategic* […] » ;
    [Les grecques *se replient stratégiquement*]
45. « Ultimele secvențe sunt fără anestezie, *ne încleștăm într-o luptă corp la corp* […] »[16];
    [Les dernières séquences sont sans anesthésie, *on se serre dans un combat corps à corps*]
46. « Fernando Santos este convins că România va juca pe *contraatac* în această seară […] »[17].
    [Fernando Santos est convaincu que la Roumanie jouera sur *la contre-attaque* ce soir…].

Conclusions

Les exemples présentés et analysés dans cette étude ne représentent qu'une partie de la richesse qu'offre la métaphore en tant que générateur de productions discursives dans le langage du football.

Comme il est bien évident, le discours du football puise abondamment dans les figures de style de la langue courante, notamment la métaphore appartenant au domaine notionnel de la guerre pour s'emparer de l'effet stylistique qu'évoque cette dernière et pour décrire d'une manière très réaliste l'enjeu d'un match de football opposant deux équipes qui se perçoivent comme adversaires ; d'où l'arsenal stylistique et linguistique emprunté au domaine de la guerre et mis en œuvre pour évoquer la tension, le dynamisme, l'expressivité d'une rencontre sportive.

La métaphore guerrière interprète le match de football, les actions du jeu, les sportifs en termes militaires pour faciliter également la compréhension de l'enjeu de la rencontre.

La métaphore de la guerre est une réalité saillante dans le discours sportif ; ce n'est que par l'intermédiaire de celle-ci qu'on aboutit à faire vivre l'émotion et la passion d'un tel ou tel match. La métaphore guerrière du discours sportif ne tient qu'à la créativité et l'innovation langagières des locuteurs ; c'est l'imaginaire du commentateur qui est employé pour nous faire vivre la tension d'une rencontre. Le symbolisme lui-même est présent dans le discours du football par les métaphores à lesquelles on a recours: il y a des vainqueurs, il y a des vaincus, il y a des gagnants, il y a des perdants. L'imaginaire s'entremêle avec le réel et ils interfèrent. Les analogies que peuvent être établies dans le discours sportif ne font que nous conforter dans notre conclusion que le sport, le football en l'occurrence, inonde par ses mots notre vie quotidienne.

Le choix de ces quelques exemples en ce qui concerne la métaphore guerrière mis en œuvre dans le discours du football laisse deviner le très grand nombre de recours à la métaphore dans ce domaine d'activité.

Sans la métaphore, notamment la métaphore guerrière du langage du football, on serra dans une désert d'émotions, tous les matchs serions dépourvus de toute émotion et passion car le football est, avant tout, émotion et passion.

[15] Les exemples de 41 à 43 ont été tirés du journal sportif *Gazeta Sporturilor, n°7277, mardi 19 novembre 2013*
[16]Les exemples de 44 à 45 ont été tirés du journal sportif *Gazeta Sporturilor, n°7278, mercredi 20 novembre 2013*

[17] L'exemple no. 46 a été tiré du journal sportif *Prosport, n°4982, vendredi 15 novembre 2013*

Éléments bibliographiques

1. Ardeleanu, Sanda-Maria, Balaţchi, Raluca (2005), *Éléments de syntaxe parlé*, Bucureşti, Institutul European
2. Beth, Axelle, Marpeau, Elsa (2005), *Figures de style*, Paris, E.J.L.
3. Bonhomme, Marc, *Les figures clés du discours (1998),* Paris, Éditions du Seuil
4. Cabré, Maria Teresa, *La terminologie* (1998), Ottawa, Armand Colin
5. Lakoff, George, Johnson, Mark, *Les métaphores (1985),* Paris, Les Éditions de Minuit (Conceptual metaphors in everyday language, Journal of philosophy, LXXVII, 8, 1980)
6. Le Robert (2011) : *Le Robert pratique*, Paris, Le Robert
7. Ricalesn-Pourchot, Nicole, *Lexique des figures de style (1998),* Paris, Armand Colin
8. Riegel, Martin, Pellat, Jean-Christophe, Rioul, René, *Grammaire méthodique du français (2011),* Paris, Presses Universitaires de France
9. Le journal sportif – version papier – L'Équipe
10. Le journal sportif – version papier – France Football
11. Le journal sportif – version papier – Gazeta sporturilor
12. Le journal sportif – version papier – Prosport
13. www.lequipe.fr
14. www.sport24.lefigaro.fr
15. www.francefootball.fr

ROMANIAN VERSIONS OF TENNESSEE WILLIAMS' PLAYS: NOTES ON TRANSLATING DIRECTIVE ACTS

Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: This article examines specific translation strategies at work in the transfer of dramatic dialogue from English into Romanian. Based on micro-sequences extracted from translated versions of Tennessee Williams' plays, the paper sets out to illustrate the case of illocutionary value transfer in order to attain relevant equivalence standards. The focus of the analysis is on direct and indirect structures of directive speech acts (imperatives, future forms, modal instances of "will", repeated orders with a semiotic function in the dramatic discourse).

Keywords: dramatic dialogue, directive acts, imperative forms, indirect orders and requests, illocutionary value transfer.

Discursul dramatic este definit de un tip specific de „oralitate", rezultată din îmbinarea trăsăturilor mimetic conversaţionale cu trăsăturile textuale ale dialogului literar. Piesa de teatru este considerată o formă tradiţională de discurs vorbit în formă scrisă, în care, spre diferenţă de alte discursuri literare, dialogul reprezintă principalul mediu de comunicare şi se constituie în discurs activ (menit să fie pus în scenă). Aceste trăsături converg spre problema generală a autentiticităţii în redarea vorbirii în teatru, devenită provocare majoră în cazul traducerii discursului dramatic. Aspectele care ţin de captarea naturaleţii stilului vorbit sau a expresivităţii discursului vorbit în traducerea de teatru variază de la traducerea interjecţiilor sau a particulelor discursive la transpunerea fenomenelor sintactice de elipsă sau de suspensie şi la păstrarea forţei ilocuţionare a enunţurilor sau a secvenţelor dialogale. Acestea fac obiectul unei analize microtextuale pe care o aplicăm, în cadrul unui studiu extins, unui corpus constituit din piese de teatru în limba engleză, aparţinând dramaturgului american Tennesse Williams, şi din versiunile lor de traducere în limba română. Prezentul articol restrânge aria de analiză la problematica transpunerii interlingvistice a actelor de vorbire, ca unităţi conversaţionale minimale, urmărind strategii şi tehnici specifice aplicate în traducerea actelor directive într-un singur text-ţintă [1].

Pertinenţa analizei şi considerente metodologice

Analiza problemelor pe care actele de vorbire (*speech acts*) le implică în cadrul traducerii unor texte dramatice presupune, mai întâi, luarea în discuţie a a pertinenţei unui astfel de demers. Ne întrebăm, în primă instanţă, în ce măsură se pot aplica teoriile lui Austin şi ale lui Searle discursului dramatic şi traducerilor acestuia. Ceea ce pare a justifica tratarea textului literar prin moduri de reflecţie şi instrumente de analiză destinate limbii este însăşi recunoaşterea implicită a dimensiunii dialogice a operei literare, care se dovedeşte cu atât mai complexă în teatru. Demersul se recomandă ca unul legitim „dacă vedem în discursul literar un fel de metagen ce presupune existenţa unui ritual specific şi a unor condiţii de reuşită" specifice (Maingueneau, 2007: 28). Argumente similare sunt formulate de Liliana Ionescu Ruxăndoiu atunci când defineşte pragmatic *literaritatea* în raport cu „o structură particulară a situaţiei de comunicare, caracaterizată prin faptul că, pe fundalul general al relaţiei de bază E – R – concretizată ca relaţie între scriitor şi cititor(i) - , se grefează alte relaţii, care decurg din condiţia de mimesis a literaturii sau din cerinţele anumitor genuri ori specii (1991: 31). Considerăm just, în consecinţă, să ne preocupe problema modului în care acest tip de discurs literar implică ilocuţionaritatea şi, apoi, tehnicile prin care astfel de modalităţi sunt transpuse în traducere.

[1] Textul-sursă, abreviat TS, reprezintă piesa *The Glass Managerie*, inclusă în antologia Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America, 2000. Versiunea românească (TT) este traducerea Andei Boldur, cuprinsă în volumul *Tennessee Williams, Teatru* (1978).

Un al doilea aspect pregătitor al analizei ține de stabilirea criteriilor de observare și de inventariere care să servească în identificarea unităților relevante (din textul-sursă) sub aspectul acțional al utilizării limbii. O analiză a traducerilor sub aspectul actelor de vorbire pornește logic de la întrebări legate de felul în care se actualizează lingvistic aceste unități comunicative. Premisa este că limbile naturale dispun de structuri sintactice specializate care, alături de elemente prozodice precum intonația, semnalizează valoarea ilocuționară a enunțului (scopul comunicativ). Pe de altă parte, asistăm la realizări indirecte, ne-prototipice ale actelor sau la lipsa unor mărci formale specifice și la particularități structurale ale enunțului, care poate fi format dintr-una sau mai multe propoziții, din propoziții eliptice, din porțiuni de propoziții. Lipsa unei relații directe între actul de vorbire și structurile sintactice care le construiesc prezintă traducerii un caz interesant, în sensul în care aceasta relevă, într-un mod ideal, „cum să faci" același lucru nu doar folosind cuvinte din sisteme lingvistice diferite ci cu structuri morfologice, sintactice și prozodice activate și configurate diferit în formularea unui enunț. Putem spune că reușita traducerii - ca act de vorbire interpretativ – depinde de măsura în care aceasta percepe și redă modul în care personajele acționează asupra celuilalt prin cuvinte în interiorul lumii dramatice construite.

Pe de altă parte, ținem cont că dincolo de diversele actualizări morfo-sintactice și lexicale specifice, *valorile ilocuționare* care definesc actele de limbaj rezultă dintr-un un conglomerat de *condiții de reușită* înscrise în cadrul sau contextul comunicativ. Dificultatea analizei la nivelul discursului selectat se relevă, încă o dată, din perspectiva *performabilității* textului dramatic. Reprezentația dramatică asigură concretizarea condițiilor enunțării și prin aceasta desăvârșirea discursului și sub aspectul valorilor ilocuționare: semnele sistemului teatral (elemente paraverbale, unități kinetice) se constituie în indicatori ai modului și ai forței ilocuționare, prin care spectatorului îi este comunicată rețeaua de intenții, scopuri și motivații ce constituie piesa. În consecință, abordarea textuală nu permite o analiză exhaustivă a sistemului ilocuțiunar care construiește o piesă. În studiul nostru, folosirea surselor semiotice precum versiunile românești de teatru radiofonic reprezintă încercări de asigura demersului relevanță deplină, cel puțin pe palierul sistemului paraverbal. Așa cum demonstrează însă Elam (1980) și Serpieri (2001), analiza unităților deictic-performative în textul dramatic rămâne un model pertinent de abordare semiotică și comunicativă a teatrului, în condițiile în care construcția dialogului și textul didascalic oferă la fel de multe indicii ale *performativității*. În astfel de abordări, analiza actelor de vorbire reprezintă axa lecturii hermeneutice a textului dramatic. Pe palierul traducerii, aceasta vizează atât traducătorul ca receptor de gradul unu cât și lectorul sau spectatorul ca receptor de gradul doi. Metodologia impune o clasificare adecvată a actelor ilocuționare.

Taxinomia lui Searle (1976)[2] constituie un aparat metodologic util, care ne ajută să evaluăm gradul de echivalență atins de traduceri în redarea valorilor ilocuționare ale unor enunțuri extrase din textul dramatic. Nu ignorăm însă nici mult mai actualele teze interacționiste care semnalează faptul că actele ilocuționare nu reprezintă entități izolate, detașate de contextul comunicării și al înșiruirii discursive în care sunt produse.

Actele directive

În clasificarea propusă de J. Searle (1976: 12), scopul ilocuţionar al actelor directive rezidă în încercarea vorbitorului de a determina alocutorul să acţioneze într-un anumit fel, scop manifestat cu intensitate variabilă: forţa de manifestare a încercării nuanţează valoarea ilocuţionară (de la încercări modeste cum sunt invitaţiile la încercări insistente cum sunt ordinele. Actele directive sunt reprezentate în corpus prin forme de realizare directe (enunţuri imperative, structurate sau nestructurate) dar şi prin forme indirecte, prin enunţuri asertive, interogative sau expresive (formule

[2] Dovada aplicabilităţii taxinomiei la nivelul discursului dramatic este oferită de teza care fundamentează modelul de segmentare deictic-performativă a textului dramatic: „Characters speak in many ways: they ask, answer, imply, simulate, declare, allude, narrate, anticipate further acts, presume, pretend, command etc., and in doing this they address each other, or refer to objects of the stage, or to the audience. Therefore, we can divide the seemingly incessant flow of their speeches into several units according to the character's deictic-performative orientations, which correspond to the shifting of their spatial and locutionary attitudes (Serpieri, 2001: 2).

indirecte convenţionale sau non-convenţionale). Manifestarea scopului ilocuţionar acoperă valori variate[3]: ordin, comandă, îndemn, cerere, rugăminte, invitaţie, întrebare, urare, imprecaţie, interdicţie (atunci când se realizează prin forme negative), intenţia comunicativă a locutorului fiind recunoscută, de fiecare dată, ca aceea de a schimba o stare de fapt din lumea reală.

Prezenta analiză vizează probleme de traducere a actelor directive prin care personajul-locutor solicită alocutorului realizarea unor *acţiuni non-verbale*. Textele-sursă manifestă o slabă reprezentare a verbelor care denotă acte membre ale acestei categorii (după Searle: *ask, order, command, request, beg, plead, pray, entreat, invite, permit, advise* dar şi câteva din „comportamentalele" (*behavitives*) lui Austin precum *dare, defy, challenge*). În aceste condiţii, prima provocare a traducerii este evaluarea corectă a valorii ilocuţionare (etapă inferenţială constând în percepţie şi comprehensiune a intenţiei emiţătorului), raportate nu doar la scopul directiv ci şi la diversele condiţii de manifestare a acestuia.

În textele corpusului, o mare pondere a enunţurilor directive sunt organizate sintactic sub formă de propoziţii principale independente, modul verbal cel mai frecvent folosit atât în textele-sursă cât şi în textele-ţintă fiind *imperativul* (în sensul în care structurile directe prototipice din limba-ţintă sunt, în multe instanţe, traduse prin forme corespondente din sistemul-sursă). Acesta apare însă în diverse tipare sintactice şi contexte verbale originale, care, în mod evident, pot fi supuse restructurării prin traducere. Oferim aici câteva exemple de configurări sintactice ale acestei forme verbale în textele-sursă. Varianta de traducere este oferită doar în instanţele în care aceasta păstrează imperativul (cu eventuale modificări ale tiparului sintactic):

- forme nude: **Stop!** („**Opriţi**-vă!");
- forme simple negative: **„Don't speak!"** (**Nu**-mi **spuneţi nimic**, **Nu**-mi **vorbiţi!)**;
- imperative repetate: **Hush! Hush! (Taci, taci,...)**;
- forme coordonate: „**stop** putting on **and tell** me some things"(**„încetează** cu stilul ăsta telegrafic **şi explică-mi** mai pe larg"); „**Rise and Shine**!"(redate uneori prin expansiune şi explicitare: „**Răsari şi străluceşte**, **mândru soare**!");
- imperative cu subiect:
  1. cu valoare de desemnare/identificare a persoanei selectate de locutor pentru îndeplinirea actului - „***you* answer** the door!" („răspunde tu");
  2. cu funcţie de intensificare a valorii directive (ordin): „**You come** right back **in**" ; „**don't you move** from that chair!"(în forme negative);
- imperative cu complemente indirecte: „Speak to Mother"(vorbeşte-i); „**tell me** some things" **(explică-mi** mai pe larg);
- imperative cu complemente directe: **Comb** your **hair**! (redate uneori prin expansiune: „**Fă-mi plăcerea** şi **piaptănă-te"**);
- forme cu compliniri lexicalizate (de obicei, structurate în propoziţii subordonate temporale, păstrate sau reduse la părţi de propoziţie): **sit** down and **compose yourself** till they come („**stai** jos şi **liniştează-te** până la venirea lor"); „**Stay** here till this talk is finished" („**Stai** aici până isprăvesc de vorbit cu tine");
- imperative cu interjecţii injonctive: „**Now** you **answer** it!"(transpuse în formule performative: „**Te rog răspunde"**); ocurenţe frecvente ale acestui tipar pot fi identificate mai curând la nivelul soluţiilor traductive oblice: „**Hai, prostuţo, pregăteşte-te** să-ţi primeşti curtezanul" („Fuss, fuss – silliness! – over a gentleman caller!");
- imperative cu interjecţii expresive: „**For heaven's sake**, **stop** putting on **and tell me** some things, **will you?"** („**Pentru numele lui Dumnezeu**, **încetează** cu stilul ăsta telegrafic şi **explică-mi** mai pe larg");
- imperative cu vocativ:

[3] Kerbrat-Orecchioni (2005) reuneşte aceste valori sub termenul cuprinzător „demande", categorie constituită din întrebări (*questions, demande d'un dire*) şi solicitări („requêtes"/*requests, demande d'un faire*). Depăşind consideraţii ce ţin exclusiv de intenţionalitatea locutorului (Searle) şi abordând o perspectivă interacţionistă, Kerbrat-Orecchioni identifică drept element comun al acestei subclase directive caracterul „ameninţător" al actelor în sensul încălcării teritoriului alocutorului: „la requête este un acte incursif"(2005: 98).

1. redat literal, cu păstrarea poziţiei sau repoziţionat sintactic: „**Honey, don't *push*** with your *fingers*" („**Nu împinge** mîncarea cu degetele, **puiule**"); **Tom, speak** to mother (**Tom,** te rog **vorbeşte**-i);
2. modulat semantic: „**Resume** your seat, **little sister**" („Aşează-te la loc, Laura!");
3. modulat semantic prin reducere: „**Laura Wingfield**, **you march** right to that door!"(**Laura**, te rog **deschide**) ; „**Come back** here, **Tom Wingfied**!" (Tom, **vino** aici!);
4. omis: „**Eat** food leisurely**, son.**.." („**mănâncă** pe îndelete").

Expunerea comparativă a vizat, până în acest punct al analizei, realizări directe ale actelor directive prin formele prototipice ale imperativului. În ambele sisteme ale corpusului există, însă, şi numeroase *realizări indirecte* ale actelor de tip directiv[4]. Texte-sursă şi textele-ţintă împrumută din cele două limbi atât forme convenţionale (precum realizarea rugăminţilor sau a sugestiilor prin întrebări) cât şi forme conversaţionale locale. Am selectat drept cazuri interesante pentru ilustrarea strategiilor traductive secvenţele care prezintă relizări directive indirecte cu structură asertivă. Kerbrat-Orecchioni (2005: 99) identifică trei tipuri esenţiale de realizare asertivă a directivelor:

1. afirmarea *dorinţei* locutorului, care se traduce, în opinia noastră, prin specificarea condiţiei de sinceritate de către locutor (*wish*, la Searle);

Acest tip de act indirect este descris de orientarea sa esenţială spre locutor – *self-oriented* (Kerbrat-Orecchioni, 2005: 101). Cele două sisteme ale corpusului prezintă structuri corespondente, construite pe formele de indicativ (rezultând în formule insistente) sau cele de condiţional (formule atenuate) ale modalizatorilor lexicali de tip *to want/ to wish/ to like/ to hope* -„a vrea", „a dori", „a-i plăcea", „a spera". După cum vom evidenţia şi în cadrul analizei rugăminţilor, structurile *modalităţii dezideraţive* constituie, astfel, mijloace esenţiale de realizare indirectă a actului directiv, pe care traducătorii aleg, în cele mai multe instanţe, să le redea prin strategii directe.

Amanda: (1) **Resume** your seat, **little sister** – (2) **I want you to stay** fresh and pretty for gentlemen callers!	**Nu, nu**, aşează-te la loc. Cînd au să-ţi vină peţitorii, **vreau să fii** proaspătă şi frumoasă.
Enunţul (1) marchează un act direct, a cărui valoare pozitivă, de ofertă (semnalizată în original de elementul alocutiv expresiv), este redată stilistic prin auto-repetiţia profrazei negative. Asigurând păstrarea mărcii atitudinii volitive, varianta de traducere a enunţului (2) operează restructurări sintactice: construcţia englezească modalizator+complement direct+infinitiv este reformulată modalizator+conjunctiv. De altfel, conjunctivul formulează în structurile româneşti de acest tip acţiunea pe care locutorul o doreşte a fi performată de alocutor, în timp ce, în construcţiile sistemului sursă, aceasta poate fi specificată prin infinitiv sau subjonctiv (v. *infra*, enunţurile cu *wish*, traduse prin formule de tip „rugăminte").	

2. afirmarea unei *obligaţii,* pe care noi o reformulăm ca expresie a *modalităţii deontice obiective*, propriu-zise;

Astfel de structuri indirecte construiesc formule directive insistente („caractère brutal", la Kerbrat-Orecchioni) frecvent asociate cu morfeme care semnalează nuanţa de „urgenţă" sau de „nerăbdare" (numiţi de acelaşi cercetător „procédés aggravateurs"), ca în exemplul următor : (TS1) **You** really **must** come to the table. / (TT1) **Trebuie neapărat** să vii la masă.

3. constatarea unei stări de fapt (raportate la realizarea sau nerealizarea unei acţiuni).

Textul-sursă al piesei *The Glass Managerie* oferă varii structuri de actualizare pentru acest tip de act directiv în intervenţiile Amandei. Am ales să nu le redăm în enunţuri izolate ci integrate în tranzacţii (cu structură simbolic repetitivă) care se dovedesc relevante din mai multe perspective ale analizei: întrepătrunderea formulelor de tip „constatare" cu expresii de tip deontic, formularea replicilor reactive la acte directive indirecte, iar din perspectiva traducerii, variaţia strategiilor, care pot fi:

A. directe

[4] Susan Ervin-Tripp, autoarea unuia dintre cele mai influente studii pragmatice a directivelor, explică motivaţiile pragmatice ale frecventelor structurări indirecte ale acestor acte: „they impose on others, so that they lead speakers to conceal intent" (1981: 195).

a. redare de act indirect prin act indirect, cu structuri corespondente din sistemul ţintă, ca în „We can't say grace until you come" – „Nu putem spune rugăciunea până nu vii"(verb modal);
b. redare act indirect - act indirect, prin alte structuri cu valori similare din limba sursă : „We can't say grace until you come" – „Nu începem masa până nu vii şi tu"(verb modal – indicativ prezent);
c. redare act indirect - act indirect, prin tipuri de enunţuri diferite: „You're not excused from the table" – „Cine ţi-a dat voie să te ridici de la masă?"(enunţ asertiv – enunţ interogativ);

B. oblice

a. redare a actului indirect prin act direct (realizat prin structuri imperative): „You're keeping us waiting" – „Nu ne face să aşteptăm"; Tom**?** – Tom**!**.

TS	TT
Amanda: (calling) Tom**?** Tom: Yes, Mother. A: **We can't say grace** until you come to the table! [act directiv indirect, ordin atenuat]	A (strigând) : Tom**!** (1) T: Da, mamă. (2) A: **Nu începem** masa **până** nu vii şi tu. (3)
Traducerea interpretează adecvat valoarea ilocuţionară însă conferă caracter superior de „insistenţă" prin mijloace de redare directă (1) sau structuri indirecte ne-atenuate (3). Traducerea literală ar fi fost mai relevantă şi din perspectivă stilistică: enunţul „Nu putem spune rugăciunea pînă nu vii şi tu"este reluat integral într-o secvenţă ulterioară, în adresarea către Laura.	
A: Laura? Oh, Laura! L: Yes, Mother. A: **You** really **must** come to the table. **We won't be seated** until you come to the table! A: **You're keeping us waiting**, honey. **We can't say grace** until you come to the table!	A: Laura, Laura! L : Da, mamă. A: **Trebuie** nepărat să vii la masă. **Nu ne aşezăm** până nu vii şi tu. A: **Nu ne face** să aşteptăm, draga mea. **Nu putem spune** rugăciunea **până** nu vii şi tu.
Amanda: ...(1) you **will** come to the table. (2) You **will not be excused**. [adresat Laurei] Formulele indirecte ale ordinul restrictiv (2) se repetă în discursul Amandei. În TS, acestea sugerează clişee verbale, indiciale pentru valori obesesiv reiterate. Forţa ilocuţionară a intervenţiei (de tip iniţiativ) originale este construită pe valorile auxilarului *will* în asociere cu o parafrază modală aparţinând registrului formal al limbii (valoare negativă de acordare a *permisiunii* – subclasă directivă la Searle, cu nuanţe deontice subiective manifestate prescriptiv: „nu voi permite să nu vii").	Amanda: ...**vei veni** la masă **şi gata**. **Nici nu admit să nu vii.** Intensitatea manifestării scopului ilocuţionar este redată prin compensare în traducere: mărci ale negaţiei (*nici, nu*) şi elemente directive suplimentare (profraza *gata*) asigură co-textul verbului corespondent structurii modale din original (*a admite – a permite).*

În limba engleză, ca şi în limba română, formele verbale afirmative de *mod indicativ, timp viitor*, la persoana a II-a, singular sau plural, suplinesc forţa ilocuţionară a imperativului: intenţia de a-l face pe alocutor să acţioneze în sensul specificat de conţinutul propoziţional este implicită în asocierea alocutorului cu o acţiune viitoare, faţă de care locutorul se angajează sub aspectul certitudinii. De altfel, conţinutul propoziţional al actului directiv este construit pe schema fundamentală conform căreia „alocutorul realizează o acţiune viitoare" : „The propositional content

is always that the hearer H does some future action A" (Searle, 1976: 12). Acest tip de raţiuni pragmatice justifică încadrarea enunţurilor realizate prin structuri verbale la modul indicativ, timpul viitor în categoria enunţurilor imperative (Nagy, 2002: 43). Pe de altă parte, Kerbrat-Orecchioni (2005: 102) include astfel de structuri în formele de realizare indirectă a „solicitării" directive, considerând că ele ilustrează cazul tropilor ilocuţionari („tropes illocutoires"): ordine deghizate în aserţiuni, care reţin totuşi o forţă ilocuţionară comparabilă cu cea a structurilor directe. Textele-sursă exploatează, în acest sens, valorile modale suplimentare ale auxiliarului *will*, care acoperă un registru variat de nuanţe: predicţie bazată pe certitudine (*prediction, expression of certainty*), expresie volitivă accentuată *(willingness, determination* - în forma pozitivă, *refusal* – în forma negativă), indicială – în astfel de instanţe directive - pentru dorinţa vorbitorului de a schimba o stare de fapt din lumea reală (condiţia de sinceritate a actului directiv).

Înfruntările enunţiative care constituie substanţa acţiunii dramatice din *Menajeria de sticlă* sunt construite, în marea lor pondere, din replici iniţiative directive ale Amandei şi intervenţii reactive ale celorlalte personaje. Secvenţele dialogale precum cea redată mai jos demostrează forţa ilocuţionară a expresiilor viitorului în succesiunea de acte directive (acestea fiind intercalate cu formele imperativului). Identificând identitatea scopului şi a intensităţii ilocuţionare, versiunea de traducere recurge adecvat la soluţia viitorului II – formă specifică limbii vorbite, atât pentru structurile imperative cât şi pentru formele de indicativ-viitor.

TS	TT
Tom: I don't want to hear any more! (…) ... Amanda: **You will hear** more, you- T: **No, I won't** hear more, I'm going out! A: **You come** right back **in** – [formă imperativă, restricţie a actului precedent enunţat de alocutor prin construcţie antitetică: *go out – come in*]	T: Nu vreau să mai aud nimic. .... **Ai să mă asculţi** până la sfîrşit... **N-am să mai ascult** nimic: plec! **Ba ai să rămîi**!.... !.... [opoziţia simetrică este reformulată: întrucât la nivelul mijloacelor lexicale este păstrată o singură marcă semantică a antitezei (*plec - rămâi*) valoarea este intensificată prin construcţia adversativă cu formă verbală de viitor].
Valoarea directivă imprimată de forma de viitor este intensificată uneori prin mijloace sintactice suplimentare: forma alocutivă este asociată fenomenelor precum scindarea (păstrată în traducere). Elementul adresativ constituie, încă o dată, o provocare, modulaţia operată prin traducere afectând intensitatea manifestării scopului ilocuţionar. În actul original, nuanţa de ordin dată de structurile morfo-sintactice este atenuată de utilizarea alocutivă a unui substantiv comun desemnând relaţia de rudenie (aici, în adresare substitutivă, Amanda preluând termenul folosit de Tom pentru a i se adresa surorii). Asociată nuanţei afective pe care versiunea de traducere o păstrează prin vocativul diminutival este implicita notă de cochetărie (derivată din obsedanta nostalgie a tinereţii) care rămâne neexprimată în TT. Mai mult, implicând o relaţie de egalitate, termenul echivalent (eventual, în varianta derivată, *surioară*) ar înlătura nuanţa de ordin (dată de condescendentul *fetiţo*) şi ar confirma valoarea pozitivă de îndemn (specificată în indicaţia scenică).	
A: Girls that aren't cut out for business careers usually wind up married to some nice man (*gets up with a spark of revival*) **Sister, that's what you'll do**! (construcţie scindată)	Fetele care nu sînt născute pentru a-şi face o carieră, sfîrşesc de obicei prin a se mărita cu un bărbat bine. (*Se ridică cu o privire înviorată*) Şi asta, **fetiţo, ai s-o faci** şi tu.

Forţa directiv-restrictivă a construcţiilor cu auxiliarul englezesc *will* necesită uneori soluţii traductive inspirate aşa cum sunt structurile indirecte cu sintaxă expresivă. Anda Boldur recurge la astfel de strategii pentru a reda obstinaţia cu care Amanda se agaţă de ideea salvatoare a unui „peţitor" pentru fiica sa infirmă, Laura.[5]

[5] Semnificaţiile simbolice ale acestui laitmotiv din sistemul verbal al piesei (formulat în termeni subiectivi, specifici discursului Amandei, *the gentleman caller*) sunt decodate în monologul meta-ficţional din Actul I,

Tom: If you're going to make such a fuss, I'll call it off, I'll tell him not to come!	T: Dacă faci atâta caz, contramandez invitaţia şi gata!
TS speculează registrul variat al funcţiilor auxiliarului *will* şi foloseşte în replica de iniţiere valoarea sa de *ameninţare*, convertită în enunţul reactiv în ordin restrictiv.	TT optează adecvat pentru redarea forţei ameninţării prin reducerea mărcilor verbale la o singură formă de indicativ prezent, intensificată prin structura expresivă *şi gata!* ; perechea de adiacenţă se construieşte prin asocierea unei alte formule exclamative în enunţul următor.
Amanda: **You** certainly **won't do** anything of the kind. Nothing offends people worse than broken engagements.	A: **Ferească Dumnezeu**. Nimic nu jigneşte mai mult decât o invitaţie contramandată.

În structurile interogative ale textelor-sursă, auxiliarul modal *will* construieşte acte indirecte de tip cerere (*request*) sau rugăminte (*plea – urgent, expressive request*). Autorul face uz de diversele posibilităţi de formulare interogativă a cererii în limba engleză (întrebări totale - *open questions*, întrebări scurte de confirmare – *tag questions*) pentru a semnala apelurile unor personaje locutoare la voinţa alocutorilor de a întreprinde o acţiune (structurile alternative, folosind forma de condiţional *would* sau verbul modal *can/could*). Sistemul-ţintă prezintă structuri corespondente orientate spre alocutor (*other-oriented*)[6] construite pe formele de indicativ sau cele de condiţional ale modalizatorilor lexicali „a vrea" sau „a putea"(*Vrei/Poţi să...*). Cu toate acestea, raţiuni de echivalenţă pragmatică (care ţin, de cele mai multe ori, de aspecte ale înlănţuirii discursive sau de particularităţile genului discursiv – expresivitatea literară) determină traducătorii să adopte strategii oblice (indirecte).

Amanda: (1) Son, **will you do** me **a favour**? Tom: (2) What? A: (3) **Comb your hair**!	Tom, **pot să te rog** ceva? Ce anume? **Fă-mi plăcerea** şi **piaptănă-te**.
Traducătorul percepe nevoia echivalării unei strategii conversaţionale, prin care valoarea unui act directiv este *intensificată* (în condiţii de relativă încălcare a maximei cantităţii, întrucât conţinutul banal al solicitării nu justifică risipa de mijloace). Expresia exagerării – simbolică pentru abuzul directiv performat de Amanda pe parcursul întregii piese – este, în TT, o structură perifrastică cu calităţi expresive („a face cuiva plăcerea", sinonimă cu „a face cuiva o favoare"). Repoziţionarea acesteia în enunţul (3) permite inserarea în enunţul cu funcţie de pre-secvenţă a unei mărci suplimentare a valorii ilocuţionare (expansiune prin verbul „a ruga", inserat într-o structură supusă modulaţiei din punct de vedere al orientării: *self-oriented*, în timp ce structura originală este de tip *other-oriented*). Găsim dovada echivalenţei pragmatice în conţinutul reformulat al intervenţia integrale: *Pot să te rog (Vrei –Will you) să –mi faci plăcerea (să-mi faci favoarea - do me a favour) de a te piaptăna (comb your hair).*	

Restructurările sintactice se impun cu atât mai mult în enunţurile în care formele imperative sunt asociate *întrebărilor de confirmare*. În cazul celor din urmă, funcţia discursivă vizează nu doar solicitarea unui răspuns (prim nivel de manifestare a valorii directive) ci şi intensificarea valorii ilocuţionare a rugăminţii (funcţionând, în termenii lui Searle, ca element de intensificare a prezentării

Scena I, atribuit personajului-narator, Tom Wingfield: „he is the long-delayed but always expected something that we live for" (TS).

[6] Opoziţia între formule directive indirecte de tip interogativ (Vrei/Poţi să...), orientate spre alocutor – *other-oriented*, şi formule directive indirecte cu structură asertivă (Vreau/Aş vrea ca...), orientate spre locutor – *self-oriented*, este exemplificată de Kerbrat-Orecchioni (2005: 101) prin structuri corespondente din limba franceză.

scopului ilocuţionar). În cele două sisteme ale corpusului, structurile care îndeplinesc astfel de funcţii au comportamente sintactice diferite, influenţând configurarea enunţurilor în care sunt integrate.

Amanda: **Do** what I asked you, **will you**, **will you**, Tom? În structurile limbii sursă, procedeul numit *tagging* presupune reluarea – în structura interogativă scurtă - a valorii actului performat în enunţul precedent prin auxiliarul modului şi timpului verbului predicativ. Tocmai acest mecanism pragmatic de interpretare a valorii ilocuţionare recomandă folosirea verbului modal *will* pentru întrebări de confirmare/reluare a enunţurilor imperative (aici în formă auto-repetată). Procedeul permite reluarea şi intensificarea unei ilocuţiuni plasate la distanţă în co-text. În cadrul unei tranzacţii unice, mama îşi roagă fiul să găsească un peţitor pentru sora infirmă („find one that's clean-living …and ask him out for sister"). După încă un schimb de clarificare, actul directiv este reluat printr-o serie de enunţuri interogative repetate: Amanda: **Will you?** (*He opens door.) A(Imploringly*): **Will you**? (*He starts down*) A: **Will** you? **Will** you, dear?	**Ai să faci** ce te-am rugat , **nu-i aşa**, Tom? Forma de viitor a indicativului este soluţia traductivă prin care strategia conversaţională şi mecanismul de intensificare ilocuţionară (prin enunţ interogativ de confirmare) poate fi păstrat (chiar şi în condiţii de ocurenţă redusă). Strategia de redare directă (Fă ce te-am rugat, **vrei** Tom? – Fă ce te-am rugat, **da,** Tom?) ar fi înregistrat pierderi de efecte stilistice. Structura de bază a tranzacţiei în versiunea românească rămâne imperativă („găseşte unul simpatic care duce o viaţă liniştită …şi invită-l pe la noi"). Reluarea acesteia după schimbul de clarificare este posibilă doar prin (1) expansiune (prin inserarea construcţiei anaforice – *ai s-o faci*). Acestei structuri asertive îi poate fi asociată secvenţa interogativă de confirmare, care, în condiţii de proximitate discursivă, poate fi auto-repetată, în formă izolată. Totuşi, sacrificând structura (efectele stilistice ale *refrenului* în *crescendo* din original), traducătoarea preferă să redea efectul amplificator prin reluarea forţei ilocuţionare (ultimele două ocurenţe ale enunţului *will you* fiind echivalate printr-formulă performativă asociată unei forme imperative). A: **Ai s-o faci, nu-i aşa**? *Tom deschide uşa*. A: (*Pe un ton rugător*) **Nu-i aşa**, Tom? *El începe să coboare.* A**:Te rog, spune că da.**

Formulele performative directive de tip *rugăminte* sunt soluţii traductive frecvent adoptate de traducătorii lui Williams. Acestea echivalează relevant (produc efecte contextuale similare, presupunând eforturi de decodare egale) structuri-sursă directe (imperative urmate de formulă a rugăminţii) dar şi structuri indirecte care exploatează mărcile lexicale sau morfologice ale modalităţii volitive în limba engleză (*to wish* în structuri cu modul subjonctiv, verbul modal *will*). Exemplele oferite ilustrează posibile cazuri de transpunere a unui act indirect (TS) în act direct (TT), în condiţii de echivalenţă pragmatică (1).

(1) Laura: Mother, **I wish that you would** tell me what's happened! (2) Laura: (…) Tom, **speak** to Mother this morning. **Please, please[7]….**	Mamă, **te rog**, **spune-mi** ce s-a întîmplat. Tom, **te implor**, vorbeşte-i în dimineaţa asta. Tom, **te rog**…**te rog!**

[7] Remarcăm diferenţe structurale la nivelul perechii de corespondenţă interlingvistică *please – te rog*. Structura românească este constituită din performativul *a ruga*, în forma imperativă cu clitic preverbal. Structura englezească este formulă prototipică a rugăminţii , redusă din construcţia „may it please you to ..","if it may please you..."(după formula franceză „s'il te plaît") , în care verbul *to please* semnifică „a face plăcere" (din „plaisir " – franceza veche < latinescul „placere"). Verbele performative pentru directivele de tip rugăminte sunt to *ask, to beg, to request, to pray.*

Traducerea Andei Boldur demonstrează că textele-ţintă pot echivala valori globale ale macro-actelor de vorbire aparţinând textului-sursă chiar şi în condiţii de inevitabilă entropie sau deviere accidentală la nivelul unor enunţuri componente. Se poate aprecia că soluţiile traducătoarei probează un grad ridicat de echivalenţă pragmatică prin păstrarea orientării fundamentale a seriilor de ilocuţiuni care constituie acţiunea dramatică. Analiza noastră relevă o multitudine de strategii de redare creative şi pertinente, incluzând transpuneri ale structurilor indirecte în acte directe, compensări ale forţei ilocuţionare (redată în original prin structuri morfo-sintactice specifice) prin modalizatori lexicali sau prin modulaţii semantice.

În concluzie, opinăm că păstrarea orientării şi dinamicii ilocuționare a dialogului teatral dă măsura echivalenței pragmatice în traducere. Analiza întreprinsă de noi nu a avut ca unic scop evaluarea gradului de echivalență înregistrat de textele-sursă. Ne-a interesat în egală măsură evidențierea comparativă a posibilităților sistemice și apoi, a mecanismelor de selecție operate de traducător (la nivelul conținuturilor propoziționale) în construirea unor enunțuri și a unor macro-acte echivalente.

Bibliografie:

Austin, J.L., 2003. *Cum să faci lucruri cu vorbe* [1962], traducere de Sorana Corneanu, prefaţă de Vlad Alexandrescu, Piteşti, Paralela 45.

Elam, Keir, 1980. *The Semiotics of Theatre and Drama*, Londra, Methuen.

Ervin-Tripp, Susan, 1981. „How to make and understand a request", în Herman Parret, Marina Sbisa,

Jef Verschueren, *Possibilities and Limitations of Pragmatics*, John Benjamins Publishing.

Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, 1991. *Naraţiune şi dialog în proza românească. Elemente de pragmatică a textului literar*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 2005, *Les actes de langage dans le discours: théorie et fonctionnement*, Paris, Nathan.

Maigueneau, Dominique, 2007. *Pramatică pentru discursul literar: enunţarea literară* (trad.de Raluca-Nicoleta Balaţchi), Iaşi, Institutul European.

Nagy, Rodica, 2002. *Sintaxa limbii române actuale*, vol. I, Editura Universităţii Suceava.

Searle, John, 1976. *A classification of Illocutionary Acts*, în Language in Society, Vol.5, No.1 (April,

1976), Cambridge University Press, pp. 1-23.

Searle, John, 1978. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge University Press (ediţia a VII-a).

Serpieri, Alessandro, 2001. "Translation and performance", http://pages.unibas.ch , accesat la 18.02.2011.

Corpus de studiu:

Williams, Tennessee, 1978. *Teatru*, Bucuresti, Editura Univers.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.

ACKNOWLEDGMENT: This paper was supported by the project „Sustainable performance in doctoral and post-doctoral research PERFORM" - Contract no.POSDRU/159/1.5/S/138963, project co-funded from European Social Fund through Sectorial Operational Program Human Resources 2007-2013.

THE TECHNIQUE THAT IS SPECIFIED FOR SWIMMING, GYMNASTICS AND HANDBALL GAME, HERMENEUTICALLY TRANSPOSED

Ion Popescu-Brădiceni, Assist. Prof., PhD and Camelia Daniela Plăstoi, Assoc. Prof., PhD, "Constantin Brîncuși" University of Tîrgu-Jiu

Abstract: An almost non arbitrary opera, as a result of a previous activity, guided and framed in a certain scheme, of a synthetic action, which the spectators will read/decipher as a visual, ostensiotic text. Because in art, the character of auto representation al the game gets its expression from the specific character of the being's increment (s.n.), of the gain by being, that a being has part through that it represents itself. The ostensive figment (sonic or sculptural) becomes a miracle though its simple appearance, occurrence. Art begins only when it ca be done another way. So ostensive, inaugural character, but also veiling and hiding sense, behold the ontic complexity of gymnastics that hermeneutics unveils to us into comprehension. This, because any artistic experience is a overthrow. (Constantin Brancusi interpreted his column as a "overthrown pendulum of time").

Keywords: hermeneutically transposed, swimming.

1. *Introduction*. The dialogue between art and science. The artistic function. The becoming into being.

What is the transdisciplinary education? The studies proposed by us circumscribe, to the new method of transdisciplinarity. [1]

Why wouldn't the sportsman be a homo sui transcendentalis, as long as he is animated by the longing to transgress his own body, by the irrepressible necessity to reinvent himself by practicing swimming, skiing, gymnastics, athletics, cannoning, handball, basketball and soccer. [2]

To be transdisciplary in science and culture assumes – we happily explain – being the advocate for the dialogue between science and art: the fundamental axis of the dialogue between scientific and humanist culture and understanding that the biggest opera – The Great Opera – is our own life; But the Great Opera is the result of transdisciplinary evolution of education: meaning that an evolution marked by the four pillars enounced by the Delors Report:

- learning to know
- learning to do
- learning to live among others
- learning to exist. [3]

Thus, any sportsman (especially the one that is seduced by the idea of performance) will spiritually resit, will qualitatively orient himself, will establish bridges to a continuously reunited being, capable of adapting to the ever-changing demands of the professional life and gifted with a permanent flexibility oriented towards the actualization of ones own interior potentiality; he will be creative and transpersonal, in intregralism, , based on the renowned Chicago experience that showed that the intellect assimilates more rapidly and better knowledge when it is understood with the body and the feelings; we are the happy profiteers of emergent new type of intelligence, founded on the equilibrium between analytic intelligence, feelings and body. [4] Hermeneutics shows us that understanding supports itself on a unproblematic basis of "being understood" which is not an event of understanding, but a fact of life.

In the few dozen studies already published [5] the weight falls on some recurrent models:

- interferential and transferential
- philosophical and psychophysical
- structural and hermeneutical
- semantic – semiotic
- artistically-visual
- playfully-sacred

Translating – for us the translation matters, on the steps of Paul Ricoeur, in the interpretation zone [6] of the models identified by us, we will put the axiological accents demanded by the type of our intercession, somehow different.

In all the sports, philosophy is a determining factor. The interference phenomenon is conditioned both by structural factors and socio-cultural and psychological factors. Hence, the behavior during the engagement in a competition is susceptible to award it's own hermeneutics (s.n.): one that implies an actionable approach, by virtue of which we had to reflect upon the body's position in nature: it is a body amongst bodies, and a way to exist for a being that is capable of reflecting, to return on itself and motivate it's every gesture, because through his nature man belongs at the same time to the causality regime and motivational regime, therefore the regime of explanation and comprehension. [7]

But the reflection concept – in what we managed to finalize as text and metatext – indicates a synthetic or reformulate (towards the deepening epistemological resuscitated issues.)

The aesthetics in sports but also of sports shows us it is isomorphic; it is the isomorphism between the expression plane and that of the content between the two parallel and apart structures but with some common elements, between sign and meaning, between a certain visual grammar [8] and an ostensiological reception. [9]

It is now the moment to distinguish the aesthetics from the artistic. The first one points to a larger setting, the second one – a nucleus of it, which seems to generate the first one. The example of the beauty of the body is the clearest. The soul seems to be an aesthetic object only to the extent of it's absorption.

A sportsman's technique is more and more pertinent towards the aesthetic. Anyone that assigns to the aesthetic object all the phenomenal properties that are induced by knowing the personality and the technique of the artistic contribution realizes that the aesthetics is transcendent and the artistry is immanent.

"The artistic function – Gerard Genette [10] says – is by excellence the interaction place between aesthetic and technical; or otherwise said : there is an artistic function when technical and aesthetic meet: when a sports activity and therefore a technical data, produces an aesthetical effect with repercussions on the assessment; two motive that are characteristic for the artistic assessment would be:

- that of the ability
- that of the originality

By its nature, the work of art has a synthetic character. The artistic phenomen is a complete phenomen, because there are so many elements of the spiritual life that, although the opera kicks into motion, cannot be considered aesthetical. A research that focuses on art in its essence does not start for the aesthetic consideration of the opera as an aesthetic object, but as a work of art. (Al. Husar: Merapoetica) [11]

To see art [12] through its distinctive traits seems obvious today; it means to refer to a real, precise and authentic definition of art and not a aprioristic concept like the aesthetic one.

If by science we understand an ensemble of knowledge having a high degree of unity and generality on the same field, given the complete heterogeneous between aesthetic and

artistic, the aesthetic concept does not cover the ontological area of art, does not dissociate its own domain from other aesthetical domains, does not deplete the art problematic.

It becomes with all of its products the study issue of a science that, because of this, cannot please itself with the aesthetic.

To explain the artistic phenomena (water jumping or skiing, swimming styles, etc.) in its relations and interrelations – in the light of the artistic idea – overcoming the aesthetical point of view, becomes one of the most obvious tendencies of the present. [13]

We haven't done anything else, but align ourselves to the already global trend.

Any sport must be leased to phenomenology. Because in any sport the expressions are significant signs. And the sportsman's spiritualism is a became existence, and not an already made one.

C. Noica distinguishes two levels of becoming: the becoming in the making, and the becoming into being. Inside the becoming in the making there is no conscience of the becoming, but only that of the one that became. [14]. Being into being, the becoming is never done, there isn't anywhere the one that became, but only an unwavering opening. The conscience of becoming into being is a conscious becoming into being. Form a cozy position of personality, the sportsman must transform, on the objective step of becoming into being, into a draftsman of human beings into their historical being, from the status as a participant, or, later, coach.

And, as we continue, the significances will produce more significances, new shapes, new (trans)corporal (meta)expressions. Thus, in the light of the transmodernity of the new millennia sports / and the sportsman / will communicate not only ostensiological but also himenological. But this new formulated hypothesis will generate another art's philosophy and sports study, treated together under the sign of a new paradigm, whose adepts if we are not yet, we will certainly be.

2. *The development of the theme*

In Al. Husan "Metapoetics" the first field of art is the techno field.[16] In the technophile, of purely human origin, art and technique are synonyms, and by technique we understand the capacity to execute, to put in work. The sports art, in this respect, binds to the fruitful activity of man, as a product of a reliable technique, capable of exciting, of liking, in the virtue of an aesthetics founded "on the consumer's pleasure, whoever he is, whatever class of group he belongs." [17] Therefore, common elements exist between the potter's and sculptor's activity, when both are interested in the idea of sports[18], the painter's, the poet's, the gymnast's, the swimmer's in the sense that art distinguishes from technique because:

- it assumes an unique process, inseparable between concept and execution
- thru it's meaning, art is a spiritual telling of the creative person, either as a unique person, either as a collective person (team)

From here the idea – states Al. Hussan – "that arts are rational forms but their nature is spiritual, and art is not only a processing of matter, a thing of technique, but also of significance, ideas, feelings, psychological impulses which configures into it"[19]. As the symbol knows two fundamental ways of approach, a semiotic one and a hermeneutical one, to which both the scientific and artistic symbol constitutes and defines in all its complexity and disparity, it only leaves us to say that Solomon Marcus is right. "The symbolic value updates differently from individual to individual. The symbols interpretation interests many disciplines and intervenes in any human activity domain."[20] The symbol demands the homogenization of the significant and signified, in the sense of a organizing dynamism, while the sign would base itself on an "arbitrary convention". [21]

After 1950, a lot of gold medals were won at gymnastics, athletics, swimming, handball, fencing, etc. At the Moscow Olympic Games, Nadia Comaneci was a symbol. Because "Nadia changed the quiet flow of gymnastics, making it more dynamic, like a mountain river, gleaming and rushing, full of unexpected. She brought to gymnastics the art of human gesture pushed to perfection, the courage to defy the impossible and poetry. She created her own unmistakable style, the quintessence of a great artistic and sports personality (s.n.), opening new plastic rhythms for the human bodies possibilities, which she took out of the dedicated reality and she dressed it into an attractive legend."[22]

Nadia Comaneci's technique wasn't movement anymore, but art of a unseen grace and beauty; art as a game, symbol and celebration, whose common elements philosophy found as : opera, as an intentional objective of a set effort is set free, as what is, once escaped from the clutches of the manufacturing act. The exercise, any, from any category, was a fantastic ballet, conjugated with a splendid plastic and chromatic art display. "The surprising evolution made felling vibrate, the spirit to come out of its usual cocoon, making us live moments of intense artistic emotion and elevation." [23]

But, if this is beauty, what do we understand from the concept of beautiful? H.G. Gadamer sends us to the Greek meaning of the word "Kraton", to something that is recognized in public, which has prestige, which penetrates with his order the whole and make it in such a way that men meets with himself all the time in its own world. The ontological function of beauty is to close the gap between real and ideal [24]. Nadia Comaneci closed it in Moscow, feline and gracious, the Romanian champion drew the rhythm of music; she remained a live Olympic flame, "Maiastra" from fairytales, a symbol of elevation and momentum, a human body "full of fragrances and more inspired at the fountainheads of harmony and unchaining"[25], representing the living of beauty itself. In transmodernity, the arts are challenged to coexist, in the name of a new modus vivendi.[26] Their research can be done only in a transdisciplinary regime. Thus, the third party that is included (logic, ontological and inmost) in the existence of Nadia Comaneci constituted, as noted by Ioan Chirila, "the temptation of the impossible", expressed in "variations on the theme of perfection", finalized in "the invention of a new sport". [27]

In Los Angeles, in 1984, Simona Pauca and Ecaterina Szabo stunned the people there. The crowd roared under the impressions of the overwhelming cascade of jumps, of the unsuspected trajectories of the body that was brought in a state of weightlessness, almost befuddled elegance of the precise and gentle gesture. The whole assistance was astounded by the accuracy that did not exclude nonchalance, grace that did not challenge vigor, and caution that did not cancel risk. It was but a child's play, that doesn't know what fear is, aerial hopscotch, but also a calculated flight, apparently breezy, subject to mathematical precision and to the rigors of concentration pushed to the limit or even transgressing/ transcending it, useless form a point on. This prefix "trans" puts into motion what exceeds, orienting it to a new context. This context promotes "an ethics that proves to be revolutionary in the spiritual plane, contagious in the plane of vital sensibility and prophetic in the consciousness plane."[28]. In his essay-study "Art as a game, symbol and celebration, Hans-Georg Gadamer affiliates the concept of the free game to imaginations and intellect. Of course that in the back of the imagination's creations, significant content is articulated, which open to understanding."[29] The hermeneutical identity of the sports-artistic "opera" is more profoundly founded. The present article proposed to transaesthetically replace exactly this aspect, and why not? – transaxiological. Thus, the hermeneutical identity is the one that grounds the opera its unity. In our quality as comprehending people, we must identify something that was or is; and alone, this identity constitutes the meaning of the opera. If this is the identity of the opera, then it always existed a real reception, a real strength of the work of art only for the one that practices it in the game (whether particular

Olympic), meaning for the one that invents his own performance, by acting. Let us remember, on the beam, the same Simona Pauca, assuming the risk of two connected tensioned jumps on one foot, that se executed perfectly. A calculated risk, off course, the only one that could give her the right to defy the impossible. On the podium, the grave and focused face of the Romanian seemed carved in bronze, just like in the Arghezian poem "abundance". [30]

By winning, with the price of some Sisyphus efforts, she would have had the right to that sublime detachment and satisfying gleam in her eyes, if the intensity of the fight wouldn't have followed her yet, or if she wouldn't have passed through victory as through an intimate ritual, hidden to those present. From her held transpired the same silhouette as a column, inflexible, yet alive, "alike an eternal song that carries us to the infinite, beyond any pain and artificial joy" [31]

From the start, Sinoma Pauca was chosen for the robustness of her torso and her energetically drawn neck; or for her intense and penetrating look in her eyes. "The eyes that seek, the eyes that question, the eyes that discover, always focused, always piercing, they can seem severe because they are the thought's mirror, without excluding that inner strength sprung from equilibrium and morality. It's the Apollonian way of looking at victory with measure and responsibility, with firmness which gives to lucid youth gravity and acute conscience to the purpose". [33]

Ecaterina Szabo manifested great self-confidence. With two Tzukahora's and an unique mid line, two 540 degrees screws ("The screw mold gave me the ideea of the Endless Column… The Endless Column idea came to me from the movement of these screws, which repeat themselves endlessly." – explained Constantin Brancusi his masterpiece [33]) ended with a leap foreword, the maximum degree of difficulty had been reached. The exercise had satisfied the technical and sporting demands and the artistic impression had been exquisite. "Carried on the wings of inspiration of George Gershwin's "blue symphony" - noted enthusiastic Ion Matei – How many borrowed to the gesture the vigorous poetry of a soaring, temperamental, volcanic spirit. In a watershed moment this girl found surprising resources of talent, inspiration and self-control, giving the human body new signs of virtuosity and charm. She got the highest mark, a ten, and with it, the fourth gold medal at the Olympics. And behold, the new queen of world gymnastics at Los Angeles is a Romanian, the new and multiple Olympic champion, Ecaterina Szabo, assuming the relay form Nadia Comaneci". [34]

By assuming it, Cati determinates her opera as a point of identity, of recognition, of understanding, associated with the variation and difference, at the triad "line – drawing – form" adding color and music. Being crucial, it a mentis form. In the behavior of the three gymnasts, Apollo and Dionysus intertwine their influence; their antagonism makes art progress. "Through this activity which is conducted between the two poles, Apollo and Dionysus, man becomes an artist, a state that he will overcome, becoming himself a piece of art."[35], a good of the patrimony, universal at some point.

The mystery of sport, as an art, as a game or symbol and celebration, as aletheia (the truth of the composed, the truth that can be seen (theorein), the unhidden as transparency [36] and our transpresence in the world, unveils. Every gymnast seems as a reincarnation of Zeus's daughter, Aletheia, and is a daughter of time. Aletheia was even considered a daughter of education, personified in Paide or as a nanny to Apollo (the god of light, of interior calm, and of equilibrium).

But we are reinventing the theme of this article. Swimming is the only sport that requires the implication of the whole body and bases itself on suppleness, candor, equilibrium, namely on rhythm. Rhythm is a quality to which the following are inherent: strength and magic. The rhythm is unitary and active. The rhythm's perceptibility bases

itself on hearing, on the sense of touch and the sense of the muscles. When the mute beat measure act rhythmically, the sense of the muscles, not the eyes, is the one that transmits the viewer this impression" [37]. The swimming procedures, the trampoline jumps, polo and the new discipline – artistic swimming – are all subordinate to rhythm. [38]

Because technique does nothing else but subdue and tune the personal rhythms of sportsman to the task in hand. The swimming champions (Schollander, Spitz, Mathews) were not only exception technicians with exceptional physical qualities, but also sportsmen with a highly developed sense of rhythm of their movements, capable of triggering the appearance of the sensible idea as a definition of the artistic beauty and of the opera which talks to us as a opera and not as a mediatrix of a message, as a figment, structure, discovery, and for release, on one hand, and obscurity and a state of hiding, on the other hand. The symbol does not only send to the meaning, but makes it to be present. It represents significance. In any application, something form this presence in representation is kept in art. In any sports game, art is an aura, is added being.

In an age of practical philosophy, an age of "phronesis", a maybe unladylike aspect emerges: what is the position of the scholar (coach) in regard to the one of the performer, of the technician?

Therefore, is the sportsman a science of the spirit? It is, because it includes everyone, at the same place, in totality: specialists and practitioners, wise man, and aspirants to success to represent another superior instance of theoretical knowledge, which knows no limits. "Rationality demands the just application of knowledge and faculties, and this application is always at the same time subordination to the collective purposes, valid to all. […] If things stand differently, then hermeneutics truly represents a central burden of philosophy. It is not only summoned to mediate between general theoretical and practical knowledge, but to measure our faculties' objectives in regard to the common purposes, that sustain our (artistically-sports) culture. Through this, hermeneutics has in its care the whole dimension of self understanding and not just the one that is present in science." [39]

Does hermeneutically transposed handball circumscribe to the transmodern principle of transposition? I. A. Richards make a useful distinction between critique and technique. The critical observations refer to the value of the experiences and the motives for which we find them valuable or worthless. The technical part describes the object and emits observations regarding the ways that the artistic experiences are produced or provoked [40].

The technical-tactile processes of Romanian handball received local tones consisting in a categorical original note. "Our specialist – we are citing Paul Cercel – knew how to correctly interpret the knowledge and information obtained from analizing other handball schools from around the world, to filter through the terms of thinking and experience the gathered material and to apply in a creative and adaptive mode all that was considered useful to handball"[41]

The training models are isomorphic images of the original, obtained through the application of some transformation and abstraction processes. The main goals that the models must meet are fidelity and simplicity. Fidelity means great propinquity to the game. The more fidelity is the most, the more the model is adequate. "The simplicity of the game model imposes to be disregarded the secondary variables series of the game model." [42]

In the advanced model that was made by D. Popescu – Colibasi what matters the most is the rhythm (the player's and the team's). "The tactic bases itself – the coach informs us – on the synchronization of the movement on the field of all the players depending on the adversary." [43]

In conclusion, the organic beauty hermeneutics' of the lived aesthetics, of the sports opera is bound to reveal the aesthetic and even more the kinesthetic in sports, and in the area of collective games, the tactical lived beauty. Although functional, the aesthetic

judgment is one made to the human body, cultivated to becoming a model, although in sports the value's fundamental is expressed with priority in technical measures.

Bibliographical notes:

1. Ilie, Emanuela: Basarab Nicolescu (monographic essay); Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2009, pp. 137 – 203
2. Nicolescu, Basarab: Transdisciplinarity. Manifesto; Translation by Horia Mihail Vasilescu; Poliron Publishing House, Iasi, 1999, pp. 80-89
3. Idem, Ibidem, pp 153 – 165
4. Gadamer, Hans – Georg: The actuality of beauty; Translation by Val. Panaitescu; Polirom Publishing House, Iasi, 2000, pp 53-127
5. To see Ion Popescu Bradiceni, Camelia Daniel Plastoi: Internation visual sense embodied in artistic ski jumps; Philosophical and Hermeneutical interferences in the aesthetic of water jumps; Swimming as art and philosophical structure; The 2012 Olympic games: tradition, dedication, mastery in scientific report, physical education and sport, volume 16 (2/2012), part II; ISSN: 1435-1194, Pitesti, 2012, Conference Proceedings: Physical education, sport and health, pp 234-344
6. Ricoeur, Paul: About translation; translation and introductory study by Magda Jeanrenaud, after word by Domenico Jervolino; Polirom Publishing House, Iasi, 2005, in integrum
7. Ricoeur, Paul: Hermeneutics essays; translation by Vasile Tonoiu; Humanitas Publishing House, Bucharest, 1995, pp 111-153
8. Ailincai, Cornel: The grammar of visual forms; Paralela 45 Publishing House; 2000, in integrum
9. Popescu-Bradiceni, Ion: The making and the body. Tome I. Short treaty of ostensiotics and ostensiology; Napoca Star Publishing House, Cluj Napoca, 2010, in integrum
10. Genette, Gerard: The opera of art (II), the aesthetic relationship; translation by Muguras Constantinescu; Univers Publishing House, Bucharest, 2000. pp. 136-250
11. Husar, Al: Metapoetics: Prolegomene; Univers Publishing House, Bucharest, 1983, pp. 86-1116
12. To see Arnheim, Rudolf: The force of the visual center. A study of composition in visual arts; translation by Luminita Ciocan; foreword by Lucian Dragomirescu; Meridiane Publishing House, Bucharest, 1995, in integrum
13. Popescu-Bradiceni, Ion, The analysis of the visual language; Academia Brancusi Publishing House, Tg Jiu, 2012; to see chapters 3, 9, 10, 20, 30, 61, 62, 63.
14. Noica, Constantin: The becoming into being; Stiinta si Enciclopedie Publishing House, Bucharest, 1981, in integrum
15. Popescu-Bradiceni, Ion: The making and the body II, Short treaty of himeneutics and himeology; Scrisul Romanesc Publishing House, Craiova, 2011, in integrum
16. Al. Husar: op. cit, pp 147-160
17. Roland Barthes: The pleasure of the text; translation by Marian Papahagi; after word by Ion Pop; Echinox Publishing House, Cluj Napoca, 1994, p 93
18. Dorin Almasan: The idea of sports in sculpture; translation by Adina Laura Fodor, Diana Viorela Ionescu; Grinta Publishing House, Cluj Napoca, 2007, in integrum (374 pages)
19. Al. Husar: ibidem
20. Solomon, Marcus: Art and science, Eminescu Publishing House, Bucharest, 1986, p 26
21. Idem, Ibidem, p 27

22. Ion Matei: The olive tree of Olympus. Albatros Publishing House, Bucharest, 1985, p. 255
23. Idem, Ibidem, p 265
24. To see Hans Georg- Gadamer: The actuality of beauty; translation by Val Panaitescu, Polirom Publishing House, Iasi, 2000, pp. 63 – 109
25. Fanus Neagu: "May you be snowed, laughing between the tallest fir tree", in Romania Literara, December, 1979
26. Cassian Maria Spiridon: The adventure of the third party, Curtea veche Publishing House, Bucharest, 2009, pp 97 – 114
27. Ioan Chirila: Nadia, Sport Turism Publishing House, 1977, pp. 137 – 140
28. Cassian Maria Spiridon: Op. cit, p 99
29. Hans Georg Gadamer; Op. cit, capit. Citm p. 86
30. Tudor Arghezi: Lyrics, Editura de stat pentru literature si arta Publishing House, 1959, p. 46
31. Sorana Georgescu-Gorjan: Thus spoke Brancusi; Scrisul Romanesc Publishing House, Craiova, 2012, pp. 122-125
32. Ion Matei: op. cit, p. 268
33. Sorana Georgescu-Gorjan: Ibidem
34. Ion Matei, ibidem, p. 270
35. Anton Dumitriu: Aletheia. A tryout over the idea of truth in Ancient Greece; Eminescu Publishing House, Bucharest, 1984, p. 32
36. Ion Popescu-Bradiceni: From the transmodernism metaphysics, Napoca star Publishing House, Cluj Napoca, 2009, in integrum, 246 pages
37. Wolfgang Kayser: The literary opera; translation and notes by H.R. Radian; Univers Publishing House, Bucharest, 1979, pp. 346-347
38. Virgil Ludu: The rhythm and the performance, Sport Turism Publishing House, Bucharest, 1983, p. 84
39. Hans-Georg Gadamer: Eulogy to theory/ Europe's Inheritance; Polirom Publishing House, 1999, pp. 60-61
40. To see I.A. Richards: Principles of the literary critique; translation by Florica Alexandrescu, Univers Publishing House, Bucharest, 1994, pp. 27 – 42
41. Paul Cercel: handball. Men's teams practice. Sport Turism Publishing House, Bucharest 1983, p. 10
42. Idem, Ibidem, p. 259
43. Virgil Ludu: Ibidem, p. 29

RENDRE LA SAVOUREUSE ROUMANIE EN FRANÇAIS OU TRADUIRE EN FRANÇAIS LE SPECIFIQUE GASTRONOMIQUE ROUMAIN

Iulia Corduș, PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In this paper, we aim to present the aspects connected to the French translation of Radu Anton Roman's gastronomic paper, Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti (2001). *His work contains old popular recipes, an ethnographic presentation of traditional costumes and an original description of romanian wines, forming a detailed ethnocultural synthesis. The french translation, belonging to Marily le Nir, shows many advantages for the target public, triggered by a bilingual and bicultural translation. Our analysis will focus on translation solutions for gastronomic terms, together with their difficulties and strategies.*

Keywords: translation, gastronomy, cultural dimension, terminology, equivalence.

1. Un regard sur la traduction du discours gastronomique

Le statut de la gastronomie comme science a été établi avec *La physiologie du goût* (1825) de Jean-Anthelme Brillat Savarin, ouvrage qui présente les méditations de l'auteur sur la gastronomie *transcendante*, passées par le filtre de sa philosophie épicurienne. L'auteur, qui traite de chaque aspect particulier du goût, de l'appétit, de la gourmandise et de la santé, présente aussi une histoire philosophique de la cuisine et fait preuve de la position juste de la gastronomie parmi les autres sciences humaines. Cependant, la traduction des livres de cuisine n'est pas *technique* – car elle ne se rapporte à un domaine entièrement scientifique, ni *générale* – car elle contient un certain jargon professionnel, ni *littéraire* – en dépit des éventuelles digressions narratives, mais c'est une traduction *spécialisée* – car son objet est un texte relevant d'« un domaine de spécialisation ou d'une branche d'activité particulière […] portant sur un domaine précis de la connaissance humaine » (Mareschal, 1998 : 258).

Le livre qui sera l'objet de notre analyse est une réédition de l'ample synthèse gastronomique publiée par l'écrivain roumain Radu Anton Roman en 1998. *Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti* a été modifiée pour aboutir à une édition nouvelle, longuement corrigée et soigneusement complétée, que l'auteur publie en 2001. Avec le but déclaré de faire l'inventaire des plats roumains, il réussit la tâche impressionnante de présenter minutieusement la tradition et l'art culinaire roumaine, insistant surtout sur son côté *vivant*. Radu Anton Roman fait resurgir dans l'esprit du public roumain l'idée de cuisine roumaine traditionnelle, animé par son désir « să afle ce a mai rămas viu din istoria ţărănească, târgoveaţă şi boierească a vieţii româneşti de zi cu zi, a gătitului şi a băutului »[1] (Roman, 2001 : 8).

Les différences les plus saillantes entre les recettes roumaines et françaises apparaissent au niveau des contraintes stylistiques des livres de cuisine, valables surtout pour les verbes qui changent de voix et de perspective au passage d'une langue à l'autre. Si en roumain les verbes sont surtout à la voix pronominale (se *desface, se amestecă, se bate, se cerne*) et rarement à la première personne du pluriel, présent de l'indicatif (*potrivim de sare, turnăm* – Roman, 2001: 589), la coutume et l'esprit de la langue française imposent l'infinitif dans les recettes (*égoutter, pétrir, sécher, mélanger*) et très rarement le présent de

[1] « Découvrir ce qui reste encore vivant de l'histoire paysanne, villageoise et aristocrate de la vie roumaine de jour par jour, de l'art de cuisiner et de boire. » (Notre traduction.)

l'impératif pour des indications directes (*laissez-le* – Roman, 2004 : 239). Ainsi, observe-t-on que le style roumain suggère un sens passif, qui exprime une règle imposée par la coutume, tandis que le français énumère des instructions très objectives et claires. Toutefois, ce n'est pas à ce niveau que notre analyse s'arrête, car les aspects culturels de la traduction concernent aussi les objets (noms et adjectifs), non seulement les actions (verbes et adverbes).

La traduction des termes gastronomiques se confronte parfois avec l'empêchement de l'équivalence, causé par les lacunes linguistiques et par les réalités culinaires différentes de chaque zone géographique. Dans la traduction spécialisée, le traducteur doit se documenter rapidement et efficacement et utiliser correctement les nouvelles connaissances linguistiques découvertes. Une recherche documentaire et terminologique adéquate requiert beaucoup de temps et d'énergie, des ressources chères pour le traducteur pressé par les dates boutoir et les divers projets de traduction. Dans le cas du volume que nous analysons, la traductrice française a fait appel à l'ethnologue roumain Ileana Gaita pour les recherches iconographiques, pour clarifier les significations des fêtes et des plats. Une étape essentielle dans la traduction spécialisée, la déverbalisation – comprise dans le sens de la théorie interprétative de la traduction[2] – a été aidée par un spécialiste roumain du domaine traduit, ce qui assure un haut degré de fiabilité de l'information culturelle et gastronomique. Les dernières étapes de ce processus traductif, la conversion en sens et la reverbalisation dans la langue d'arrivée, viennent plus naturellement pour la traductrice de Radu Anton Roman, de formation bi-culturelle, qui traduit vers sa langue maternelle, mais en connaissant très bien le roumain.

2. *Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti* - valences gastronomiques et culturelles

La première publication en Roumanie, en 1998, a eu un tel succès que les éditeurs ont fait sortir une deuxième édition trois ans plus tard, suivant le désir de l'auteur de compléter et de perfectionner son travail. Une synthèse ethnoculturelle, le livre contient des recettes inspirées des vieilles traditions populaires et des descriptions des vins, anciens et nouveaux, corrélées avec le calendrier populaire et avec la présentation ethnographique des coutumes. Radu Anton Roman affirme sur la version de 2001 que ce n'est pas une nouvelle édition, mais véritablement un nouveau livre, avec le double des pages de l'original et le double des recettes[3].

Dans le cas des traductions qui contiennent des termes de cuisine, d'ethnographie et de convictions spirituelles sur la nourriture, le processus traductif est censé devenir un véhicule de la culture source. Une recette de pain faite chez les Roumains à l'occasion du Noël, les *Crăciunei*, a une signification symbolique et sacrée, ce type de *colăcei* étant mangé à des repas rituels, donnés aux chanteurs de *colinde*[4] et aux esprits des morts, par la *pomană*[5]. Comment faire pour trouver un terme équivalent dans le lexique français, sans perdre les importantes significations culturelles ? La traductrice Marily le Nir réussit remarquablement à réaliser ce transfert linguistique et culturel, en dépit du caractère imparfait de toute traduction en général. Le livre de Radu Anton Roman n'a pas été transposé intégralement en français : les 783 pages de l'original aboutissent à seulement 661

[2]Selon la théorie de Marianne Lederer et Danica Seleskovitch, le processus traductologique suppose une déverbalisation du texte source, sa conversion en sens, puis une reverbalisation vers la langue cible.

[3] http://www.gazetadeagricultura.info/carti-agroturism/10930-bucate-vinuri-si-obiceiuri-romanesti.html, date de la consultation 9.05.2014.

[4] Vieux chant populaire roumain chanté par des groupes d'enfants, de jeunes hommes ou d'adultes à l'occasion des fêtes de Noël et du Nouvel An.

[5] Selon le christianisme, don qu'on fait à quelqu'un, servant au pardon des péchés, à la rédemption de l'âme.

pages en français, tandis que des 717 recettes roumaines, le lecteur français a accès à seulement 358. En plus, beaucoup de citations introduites par l'auteur pour expliquer les traditions et les implications de chaque plat ont été omises entièrement, tandis que les recettes ont été raccourcies ou modifiées. Le lecteur devrait avoir patience et ne pas obéir à la première impulsion de critiquer cette manière libre de traduire, car les éléments à prendre en compte sont plus profonds tant pour le texte de départ, que pour le public cible de la traduction.

Dans notre recherche, nous avons eu l'occasion d'adresser quelques questions à la traductrice qui a produit la version française, *Savoureuse Roumanie*. Une opportunité très utile et valorisée pour nous, qui a éclairé beaucoup d'aspects invisibles à la simple lecture du livre. Ainsi, avons-nous découvert que la décision de « raccourcir » et de transformer le texte n'a pas appartenu à la traductrice, mais à l'éditeur français, qui a opéré des modifications au niveau des ingrédients pour les rendre plus accessibles en France.

Une chose à prendre en considération dans l'analyse des modifications de forme survenues lors de la traduction est l'intention de l'auteur roumain en écrivant cette synthèse ethnoculturelle. La première édition roumaine a eu un succès spirituel, plutôt que commercial « a re-apărut ideea de bucătărie românească, oamenii au început să gândească/gătească ca la mămuca acasă »[6] (Roman, 2001 : 8). Il a mené une longue étude dans toutes les zones du pays dans le but de renfermer dans son livre le spécifique actuel de la cuisine paysanne roumaine :

În acest rotofei volum am deschis, pedant si pofticios, uşile tuturor cămărilor româneşti, în paginile lui au pătruns toate miresmele cotloanelor, cuhliilor şi cuptoarelor naţionale. Am orgoliul să cred că nu se mai poate spune ceva în plus, semnificativ, despre bucătăria românească.[7]

(Roman, http://gazetadeagricultura.info/carti-agroturism/10930-bucate-vinuri-si-obiceiuri-romanesti.html, date de la consultation 8.05.2014)

L'intention de la maison d'édition française est quand même différent en ce qui concerne la publication du livre : dans ses pages le lecteur ne découvre les facettes cachées de sa propre cuisine nationale, mais les plats exotiques d'un pays situé dans l'autre côté du continent, plats qui se révèlent avec toute la saveur de la vie de siècles passés. Cette différence de perspective engendre de nombreuses modifications qui vont du remplacement des ingrédients difficilement trouvables, jusqu'aux quantités, citations des ethnologues roumains, commentaires ludiques de l'auteur et illustrations. Une analyse plus détaillée de ces différences sera réalisée dans la partie suivante de ce travail.

2.1 Les ingrédients et les unités de mesure

La problématique des ingrédients alimentaires différents pour deux pays situés à une distance de deux mille kilomètres concerne aussi la traduction d'un précis de cuisine. Une recette roumaine dont les ingrédients sont introuvables en France présentera avec certitude un intérêt plutôt théorique, sans la possibilité de la mettre en pratique. L'aspect commercial du livre impose dans ce cas des modifications qui affectent la fidélité envers le texte cible, mais qui en assure le succès éditorial.

[6] « L'idée de cuisine roumaine est réapparue, les gens ont commencé à penser/cuisiner comme chez leur mère ». (Notre traduction)

[7] « Dans ce volume rondelet j'ai ouvert, d'une manière pédante et avide, les portes de tous les celliers roumains, dans ses pages ont pénétré toutes les senteurs des salons, des cuisinettes et des fours nationaux. » (Notre traduction)

Un terme qui a attiré notre attention est *ienibahar* (RO)[8] – *piment Jamaïque* (FR)[9], un épice très présent dans la cuisine roumaine, dont la traduction impose un minimum de documentation. Les formes si différentes qui renvoient au même objet de la réalité quotidienne ont comme explication les modalités différentes de formation de chaque langue. Le roumain a reçu ce terme du turque (*ĭeni* – nouveau, frais et *bahar* – arôme), conformément aux définitions[10] qui renvoient à la plante *Myrthus pimenta*. Le français a introduit ce terme dans le lexique sous une dénomination qui explicite le but de l'ingrédient et le lieu de provenance ; le piment Jamaïque est connu aussi sous le nom de quatre-épices, parce qu'il développe des arômes qui rappellent le poivre coco, le clou de girofle, la cannelle et la noix de muscade.

D'autres instances de traduction opèrent des modifications au niveau des quantités des ingrédients, motivées du point de vue culturel ou linguistique parfois, difficiles à comprendre d'autres fois.

- 1 blid de jumări (p.262, RO)
- 1 ulcică cu smântână (p.265, RO)
- 1 creastă de slănină (p. 265)
- 100 g de rillons (p. 43, FR)
- 20 cl de crème fraîche (p.50, FR)
- 100 g de lard (p. 50, FR)

Une unité de mesure inexacte, qui désigne le contenu un bol creux en glaise, en bois ou en fer-blanc, spécifique à la cuisine roumaine paysanne, le *blid* a été traduit en approximant le poids exact. Dans la même catégorie, nous observons le terme *ulcică*, un petit pot en glaise ou une cruche. Du point de vue de la traduction, c'est une intervention culturelle, une explicitation au bénéfice du lecteur français et dans le détriment de la signification du terme original. Cependant, d'un point de vue pragmatique, l'information est transmise correctement et la recette n'est altérée en rien.

Une adaptation d'ordre pratique est le changement des unités de mesure, selon les besoins du public de la traduction et conformément à l'esprit de la langue. Après des conversions qui doivent prendre en considération la densité de l'ingrédient, le traducteur arrive à des unités de mesure qui sont censés produire le même effet sur les papilles gustatives des Français.

- 200 g smântână (p.262, RO)
- 100 ml oţet de vin (p.24, RO)
- 40 cl de crème fraîche (p. 43, FR)
- 10 cl de vinaigre (*ou moins, c'est une affaire de goût*) (p. 81, FR)

Notre analyse a montré que, partout dans la traduction, la traductrice ou l'éditeur a senti le besoin d'ajouter des commentaires qui explicitent les indications implicites du roumain, comme les mots ci-dessus, soulignés par nous. D'autre part, quelques solutions traductives changent effectivement la quantité des aliments, probablement pour des raisons diététiques, étant connu le fait que le goût des plats traditionnels roumains provient souvent des ingrédients trop graisses ou sucrés. De tels exemples se retrouvent dans la liste suivante :

- 10 ouă
- Cârnaţi tăiaţi felii, *amestecaţi cu ceva caş frecat şi 3 ouă*[11] (p. 262, RO)
- Mămăligă (vezi mai sus la
- 7 œufs (ni plus ni moins !)
- Saucisson coupé en tranches fines (p. 43, FR)
- 3 kg de *mamaliga* bouillie dans du

[8] Page 250, version roumaine.
[9] Page 41, version française.
[10] http://dexonline.ro/definitie/ienibahar, date de la consultation 9.05.2014.
[11] C'est nous qui soulignons.

„Mămăligă pe păturі”) (p. 262, RO)
- 3 l apă (p. 241, RO)

lait (voir la recette ci-dessous) (p. 43, FR)
- 3 l de lait (p. 46, FR)

L’omission du fromageon et des œufs, le remplacement du *gratin de mamaliga* avec de la *mamaliga bouillie dans du lait* et de l’eau avec du lait, ce sont des choix traductifs qui sont probablement fidèles à l’esprit culinaire de la culture source. Les informations obtenues par nous de la traductrice française indiquent que l’initiative pour les altérations n’a pas été la sienne. D’autres situations de remplacement des ingrédients semblent entièrement justifiées par la lacune linguistique et la manque du référent dans la réalité quotidienne du lecteur :

- 400 g de caş covăsit sărat (un dărab sau o creastă, cât taie o brişcă iute şi flămândă)

- 200 g de *cascaval*
- 200 g de fromageon

Cet aliment, le *caş covăsit sărat*, est un produit roumain de bergerie obtenu du lait aigre caillé et écoulé de babeurre. Pour faciliter la préparation de la recette, il a été remplacé par deux aliments présents sur la table des Français, le *cascaval*[12] et le fromageon. Difficilement à s’imaginer que dans cet espace balkanique on puisse rencontrer des fromages inconnus aux Français, peuple connu pour l’immense culture des fromages ; en fait, une note de l’éditeur prévient le lecteur français que « nous sommes loin de la richesse française incontrôlable des centaines de fromages. Les quelque dix fromages roumains viennent plutôt des Balkans ou sont d’influence occidentale. Mais il en existe des originaux savoureux… » (Roman, 2004 : 57).

2.2 Les citations ethnologiques et les commentaires de l’auteur

Dans le but de présenter les plats de la cuisine roumaine dans une connexion avec le calendrier populaire et avec les descriptions ethnologiques des coutumes gastronomiques locaux, Radu Anton Roman a fait souvent appel à des citations d’auteurs consacrés. Sans prétendre un haut degré d’originalité, il admet dans la rubrique « Cărţi de căpătâi » qu’il s’est proposé seulement de rassembler tous ces informations avec les recettes « cueillies » dans ses nombreux voyages de découverte de la Roumanie gastronomique.

Multe din textele imprimate cu litere cursive din această carte a mea sunt citate sau folosesc cu neruşinare documentarea admirabilă şi analiza elegantă a domniilor lor (şi am mai simţit nevoia acestor referinţe pentru că, încercând să trăiesc şi să înţeleg bucătăria românească, am descoperit […] că nimic nu e banal sau întâmplător, nimic nu e ceea ce pare a fi)[13]. (Roman, 2001 : 18)

Presque chaque recette de l’original contient la même matrice de présentation : description, ingrédients, préparation, citation ethnologique ou anthropologique, compatibilités oenologiques et conseils généraux. Les citations sont omises entièrement dans *Savoureuse Roumanie*, ce qui réduit au silence les nombreuses et intéressantes informations culturelles qui ont le rôle de donner un plus de profondeur spirituelle aux plats de cuisine. Ainsi, constate-t-on que le livre français est destiné plutôt à la cuisine, à satisfaire le goût

[12] Le *cascaval* est expliqué – la page 35 dans le glossaire introduit en début du volume français, comme un « fromage à pâte cuite (quelque chose entre le beaufort ou le comté et le brebis des Pyrénées).

[13] Une bonne partie des textes imprimées en lettres cursives de mon livre sont des citations ou utilisent sans honte leur documentation admirable et leur analyse élégante (et j’ai senti le besoin de ces références parce que, en essayant de comprendre la cuisine roumaine, j’ai découvert […] que rien n’est banal ou accidentel, rien n’est ce qu’il paraît). (Notre traduction.)

pour des plats étrangers, qu'à faire connaître la cuisine sous tous ses aspects. Nous reprenons une seule telle citation, pour montrer comment le lecteur devient plus familier avec la cuisine dont il est en train de découvrir les secrets :

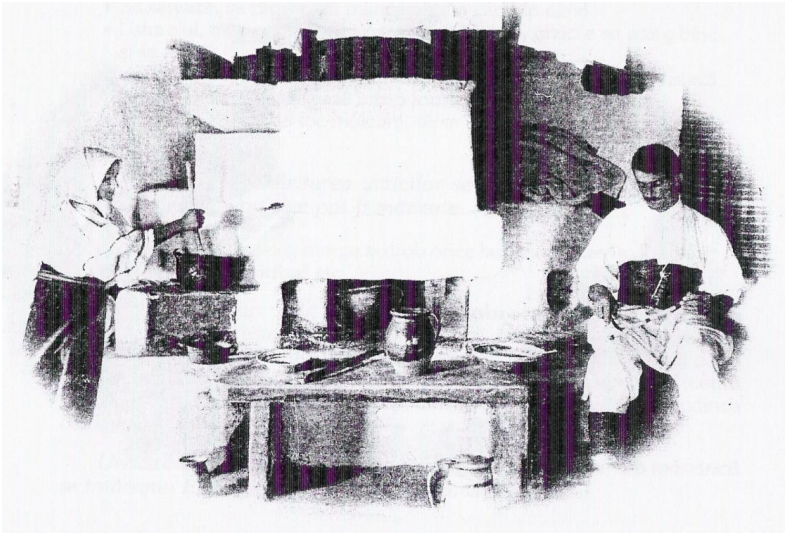
Rândul bucatelor româneşti e acesta: un pahar de rachiu, borş (zamă ori ciorbă) sau brânză cu mămăligă, şi apoi găluşte ori plachie. Friptură că se dă. Cine poate dă vin, cine nu apă, în cană ori în cofa de pe laiţa de lângă blidar.

E păcat să se scoale cineva flămând de la masă. Bune sau rele, bucatele trebuie să fie cu îndestulare pe masa săteanului. [14](Lupescu in Roman, 2001 : 35)

Les recettes traduites en français ont un ordre différent de présentation : description, ingrédients, préparation, compatibilités oenologiques ; parfois, quelques commentaires de l'auteur et quelques citations ethnologiques sont gardées, selon des critères qui concernent le public cible. En plus, presque chaque recette est suivie par une illustration, ce qui constitue le sujet de la partie suivante de notre travail.

2.3 Les illustrations

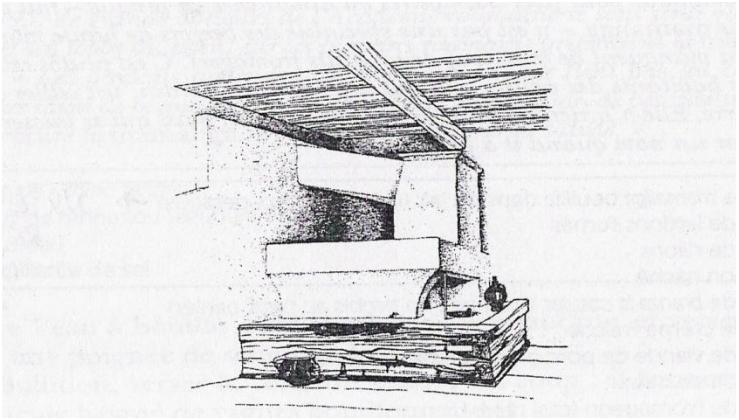
La deuxième édition du livre *Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti*, celle qui fait l'objet de notre analyse, est illustrée avec des photographies anciennes, datant plutôt des périodes desquelles les recettes gastronomiques ont été extraites. Seulement vingt images ont été choisies par l'illustrateur Ion Bănşoiu pour évoquer l'espace socio-culturel et gastronomique de la Roumanie. Les principaux « acteurs » dans ces photographies sont les paysans et les réunions traditionnelles dans les villages, les montagnes et les bergeries, l'atmosphère dans les foyers ruraux roumains et le fabuleux paysage vu de leurs fenêtres.

La version française, beaucoup plus riche en illustrations, utilise surtout des dessins et des gravures qui gardent le thème général, bien qu'ils s'éloignent du spécifique local roumain. La carte géographique placée en début de volume et les 49 illustrations trouvées seulement dans les 100 premières pages contiennent des légumes et des plantes, des outils de

[14] L'ordre des plats roumains est : un verre d'eau-de-vie, *bortsch* (soupe ou potage) ou fromage et *mamaliga*, puis des *sarmalé* ou de la fricassée. On donne aussi du rôti. Qui peut, offre du vin, qui ne peut pas, donne de l'eau, dans une cruche ou un seau pris de la banque, au coté du placard. C'est dommage si quelqu'un se lève affamé de la table. Bons ou mauvais, les plats doivent être en abondance sur la table du paysan. (Notre traduction.)

cuisine et des animaux domestiques, des décorations et des logements, des paysages ruraux et villageois.

3. Réception par le public français

Les raisons derrière le choix du livre de Radu Anton Roman pour être traduit et publié en France a appartenu à l'éditeur Vera Michalski, qui s'était proposé de réaliser une série culinaire et qui avait déjà publié *Savoureuse Pologne*[15]. De l'autre côté, ce qui a déterminé la traductrice à accepter ce projet a été son attraction pour le texte et l'intérêt pour la promotion de la culture roumaine à l'étranger.

La comparaison des recettes nous a relevé une structuration différente des informations, une sélection des passages à publier, même si l'ordre dans la table de matières respecte le plan de l'auteur roumain. Mais si l'ordre des plats n'est pas tellement significatif pour le public français, qui ne connaît pas les régions géographiques de la Roumanie – utilisées par Radu Anton Roman pour grouper les recettes –, la nouvelle modalité de présenter la préparation d'un plat conduit, finalement, à la publication d'un livre plus léger. L'éditeur annonce dans la page de titre la présence de seulement « 358 recettes culinaires et leur histoire », ce qui représente la moitié du nombre total. Si le lecteur n'a pas la chance de contempler les significations cachées des plats vieux de quelques siècles, il peut profiter du « voyage autour de l'assiette roumaine » qui « restitue les saveurs et les parfums de chaque région, dans ses moindres recoins »[16] :

Chaque recette est ainsi prétexte à une anecdote vécue ou à un épisode de l'histoire roumaine, voire balkanique, dans le but de nous instruire en nous amusant et de titiller notre curiosité. L'auteur se montre très convaincant à cet exercice, lucide sur les forces et les faiblesses de la gastronomie roumaine, avec une sensibilité toujours présente bardée d'un humour jamais démenti.[17]

Ces stratégies éditoriales ont mené aussi à un grand succès commercial, le livre étant nominalisé au festival international de littérature de Saint Malo en 2005. La traductrice a reçu aussi beaucoup d'appréciations positives directement des lecteurs et les sites internet de vente de livres en font des présentations élogieuses : « Ce livre est surtout d'une lecture

[15] http://www.amazon.fr/Savoureuse-Pologne-recettes-culinaires-histoire/dp/2882501137, (date de la consultation 10 mai 2014)
[16] http://www.leseditionsnoirsurblanc.fr/savoureuse-roumanie-radu-anton-roman-9782882501363, (date de la consultation 10 mai 2014)
[17] *Ibidem.*

délectable et instructive comme une visite de musées imaginaires des diverses régions de Roumanie. »[18]

La réussite de cette traduction ne peut pas être jugée en termes de fidélité/infidélité, car ce n'est pas une œuvre littéraire avec un message caché derrière les lignes. Le spécifique de la synthèse culturelle et gastronomique qui est *Savoureuse Roumanie* est respecté dans tous les plats présentés. Les critères du succès de la traduction d'un livre de cuisine ne sont pas encore établis : les indications de l'auteur peuvent aboutir aux mêmes résultats culinaires, le lecteur arrive à connaître une grande partie de la culture roumaine. Cependant, la moitié des recettes a été omise et le travail de documentation de l'auteur n'a pas été entièrement valorisé. Pour observer seulement le côté positif, la culture source a été introduite sous un aspect nouveau dans la culture cible, en encourageant l'intérêt gastronomique et touristique.

En plus, l'auteur a été très content de cette traduction, nous le découvrons après prendre contact avec sa traductrice, Marily le Nir. Si la personne qui a donné naissance à l'œuvre originale – c'est-à-dire la plus digne à émettre des jugements de valeur – a apprécié la traduction, c'est un indice de sa valeur.

4. Conclusion

Après avoir fait une analyse comparée du livre et de sa traduction, nous pouvons constater que la traduction française aide à créer une image très intéressante de la culture roumaine, en valorisant les plats gastronomique spécifiques et en se maintenant proche des lecteurs.

Ce n'est pas une traduction littérale, mais la tendance de l'éditeur vers la transformation du texte peut être expliquée par le souci de transmettre l'essentiel et de ne pas trop charger un livre qui est censé être une introduction plaisante dans un monde éloigné et très pittoresque. Nous soutenons l'idée que la réussite de la traduction consiste aussi dans l'habileté de la traductrice de trouver des termes équivalents ou d'en proposer d'autres. Notre analyse présente est un premier pas dans la découverte des solutions générales pour la traduction des termes gastronomiques, un domaine passionnant qui retiendra notre attention pour des recherches prochaines.

Note :

Contribution réalisée dans le cadre du programme CNCS PN-II-ID-PCE-2011-3-0812 (Projet de recherche exploratoire) Traduction culturelle et littérature(s) francophones : histoire, réception et critique des traductions, Contrat 133/27.10.2011.

Bibliographie

Ouvrages de spécialité

1. MARESCHAL, Geneviève, « Le rôle de la terminologie et de la documentation dans l'enseignement de la traduction spécialisée » in *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 33, n° 2, 1988, p. 258-266.
2. SELESKOVITCH, Danica, LEDERER, Marianne, *Interpréter pour traduire*, Publications de la Sorbonne, Didier Erudition, Collection *Traductologie 1*, ISBN 2-86860-052-8, 311 p.

Corpus

[18] http://www.libellagroup.com/savoureuse-roumanie-radu-anton-roman-9782882501363?lang=fr, (date de la consultation 10 mai 2014)

1. ROMAN, Radu Anton, *Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti*, Ediţie nouă îndelung revăzută şi mult adăugită, Bucureşti, Editura Paideia, 2001, ISBN 973-596-033-8, 808 p.
2. ROMAN, Radu Anton, *Savoureuse Roumanie. 358 recettes culinaires et leur histoire*, (trad. par Marily le Nir), 2004, Les Editions Noir sur Blanc, ISBN 2-88250-136-6, 661 p.

Sitologie

1. http://www.formula-as.ro/2005/673/cultura-9/planete-culturale-8667, (date de la consultation 10 mai 2014)
2. http://www.leseditionsnoirsurblanc.fr/savoureuse-roumanie-radu-anton-roman-9782882501363, (date de la consultation 10 mai 2014)
3. http://www.libellagroup.com/savoureuse-roumanie-radu-anton-roman-9782882501363?lang=fr, (date de la consultation 10 mai 2014)

SOCIAL, CULTURAL AND IDENTITARY BORDERS: ROMANIAN EMIGRATION AND ITS CINEMATIC REPRESENTATIONS

Gabriela Iuliana Colipcă-Ciobanu, Assoc. Prof., PhD, Ioana Mohor-Ivan, Assoc. Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: The paper focuses on representations of emigration as a consequence of the transition from communism to capitalism in post-1989 Romania and examines the strategies through which several feature and documentary films construct images of 'Home' and the 'West' in an attempt to emphasise identity assertion and re-construction against the background of intersecting economic, social, and political frames in transformation. The corpus includes two sets of films: on the one hand, Romanian filmic productions – Asfalt Tango (1996), Occident (2002) and Italiencele (2004) – focus, from the perspective of the sending society, on the re-negotiation of Romanian migrants' identity as determined by the exclusion/inclusion dynamic that marks their relationships with the home and host societal frameworks; on the other hand, the British documentary trilogy The Last Peasants (2003) – Journeys, Temptation, A Good Wife – foregrounds the endeavours of filmmakers in the receiving societies to arouse public awareness of the complexity of migration as a social and cultural phenomenon and to urge especially the Western audiences to change their attitude towards the migrant Other. The exploration of the selected filmic texts aims at retracing identity-shaping differences considering both West/East and masculine/feminine clashes. The representations of the latter, in particular, are revealed to abide by traditional encodings of masculinity and femininity, as, in most of the cases, Romanian women migrants are shown as still subject to both the domination of the 'Mighty West' and the male domination of patriarchy.

Keywords: film, emigration, identity, West/East, masculinity/femininity.

1. Drawing Borders, Setting Up Borderlands

As relatively recent research in the fields of cultural studies and imagology has revealed, *difference* seems to have become, ever since the mid-seventeenth century, a key concept related to the definition of national character, connoting uniqueness for European nations (Leerssen 2007: 69). For the European countries of the Eastern Bloc that were subject for decades to the Russian imperialist influence, the 1989 and early 1990s wave of Revolutions, paving the way for sweeping changes in Europe's geographical, but also political and cultural borders, brought about the hope of overcoming the mental divisions of European patterns of thinking along the West/East or Centre/Periphery coordinates at the end of a demanding but (hopefully) ultimately rewarding transition to democracy and capitalist market economy, and of the EU border alteration process aimed at "internal integration and external enlargement" (Armstrong 2007: 1). But the remapping of Europe has caused new borders to emerge and the enlargement of what many have envisioned as a 'European empire' has gone hand in hand with the exclusion of the 'unwanted'. Holding different ideas and ideals about "the homogeneity/heterogeneity of political, social and cultural space, and the equality/inequality of its constituent elements; (…) about borders as lines sharply dichotomizing inside/outside or more fuzzy zones of gradual change or border-crossing interrelationships" (Anderson 2007: 9), the nation-states of the 'deterritorialised' and 're-territorialised' Europe have found it difficult to reconcile their strategies of 'fortress Europe' protection with the (neo-imperialist) drive to take actions that would result in EU's expansion as a global economic and political power. In the context of systemic macro-level contradictions revealing Europe still "a collection of separate national states with their own separate ideologies" (Armstrong 2007: 25) and national rivalries, "the countries of the post-

communist East-European area have continued to share an ambivalent and floating sense of an identity which is 'no more Eastern, but not yet Western'" (Mohor-Ivan 2010: 135).

Confused by the internal – economic, political, social and cultural – fissures characterising their societies in transition, more and more East Europeans hoped that they could take advantage of the newly gained freedom of movement across national borders and migrate from their areas of high economic, political and social insecurity to what they perceived as areas of lower insecurity to the West. Yet, most of them have got to discover the hard way the ambivalence of the 'new Europe' that, while professing adherence to a neo-liberal philosophy of EU enlargement, remained still tributary to colonial values in determining who belongs in, who belongs out, and who does what in terms of labour. Double standards abound in the asymmetrical scenario of the EU border system "reflecting the 'gated community' attitudes of those within" (Armstrong 2007: 5), that can be accounted for partly by self-interest related to economic and political control, partly by "the persistence of power and mental structures sustaining the condescending attitude behind Eurocentric thinking, which divide the world into two cultural fields" (Mohor-Ivan 2010: 135), with the West retaining its privileged central position against 'the rest' (Shohat and Stam 1994), the 'lesser' or the 'Other Europe', through a "nesting orientalist" discourse (Todorova 1997). In this context, the flows of transnational migration from the East European periphery to the West European centre have created new socially and culturally constructed borderlands in which identities are re-negotiated within profoundly hybridized contact zones where cultural encounters challenge and problematise the binary systems that initially brought them into being (Ashcroft, Griffiths, Tiffin 2007: 25).

Running counter to Eurocentric thinking, emigration and its accompanying multiculturalism are liable to open up "a culturally significant space" (Iordanova 2001: 262) in which traditional borders established between "self and other, native and foreign, home and deterritorialisation, centre and periphery, West and East" (Mohor-Ivan 2010: 35) become effaced in the expanding and dynamic 'borderlands' that migrant communities create.

Particularising for the Romanian case with a view to following identity-producing changes in physical and ideological borders and borderlands, in the context of the epistemic, political and cultural competition in post-1989 Europe, the paper addresses migration as a complex phenomenon that causes "disparate cultures [to] meet, clash and grapple with each other" (Pratt 1992 cited in Ashcroft, Griffiths, Tiffin 2007: 48), as represented in several filmic narratives that probe the migrant's cinematic construction against the interplay of (sometimes) conflicting loyalties to notions of 'Home' or 'the West'.

2. Images, Stereotypes and Migrants' Representations

In imagological studies, image is defined as a "mental or discursive representation or reputation of a person, group, ethnicity or 'nation'" (Leerssen 2003: 342), which acts in the cultural and communicative spheres as a cognitive "knowledge structure" or schema that controls our opinion and behaviour towards the 'other'. When the collective experience of a group or a society alters due to the shifts occurring in the cultural and historical contexts, images also change as representations of a new cultural reality. Failing to adjust, images turn into stereotypes or clichés, "a pejorative, reductive, monosemic, essentialist and discriminatory representation of the Other [which involves] an elementary conception of the dichotomy between the 'in-group' and the 'out-group'" (Villain-Gandossi 2001: 27).

The above-stated dialectics can be easily illustrated by the representational range of a migrant's identity that has often negotiated "the question of otherness in terms which are not only political, but also geographical" (Draga-Alexandru 2001: 123). Within it, this identity has differently been inflected function of its being posited within the 'home' or the 'host' cultures, adding to the traditional images of the adventurer vs. the exile (in the home culture)

or the adapter vs. the alien (in the destination culture), more recent images and stereotypes, summarised by the table below (see IOM[1]):

Home Society	Host Society
The **adventurer** (dares to move out in search of the new)	The **adapter** (brings new energies and spawns creativity in creating a new life)
The **exile** (separated from the original culture and embracing a different way of living)	The **alien** 'Other' (separated by his/her differences from the destination culture)
The **victim** (of human trafficking/illegal migration)	• The **illegal** emigrant and the 'asylum seeker' (potential threats to local values and identity, scapegoats for economic insecurity) • The trafficked **prostitute**
The **returned migrant**: • The source of richness and potential agent for development • The 'alien', for having adopted the cultural values of the host society • The 'failure', unable to adapt to and be successful in the host society	

(Mohor-Ivan 2010: 136)

Due mention should also be made of the fact that certain discursive representations of migration seem to particularly dwell on "the intracultural split" (Anzaldúa 1987 cited in Leitch 2001: 2219) characterising the diasporic borderlands/contact zones that emerge at the very heart of the dominant receiving culture in the process of migration. Such images disclose how inequalities in the relations between the parties engaged are confronted, how, struggling to make visible their cultural/ethnic/gender difference (that the dominant culture perceives as threatening and tries to control under its "collective shadow" – Anzaldúa 1987 cited in Leitch 2001: 2219), migrants develop "a new consciousness", creating "a new mythos – that is, a change in the way [they] perceive reality, the way [they] see themselves, and the ways [they] behave" (Anzaldúa 1987 cited in Leitch 2001: 2214).

3. Re-imagining Borders: Romanian Emigration in Filmic Representations

As a consequence of the transition from communism to capitalism, emigration has become a social, cultural and political topos of post-1989 Romania. In its turn, as a social praxis "in which the power politics of dominant groups and the interplay of forces acquire considerable importance" (Zacharasiewicz 2007: 2), film has also found emigration artistically useful to emphasise identity construction and re-construction against the background of intersecting economic, social, and political frames in transformation, foregrounding the role that their representations play in uncovering the residual mental schemata that account for "the prevalent images of a society and the ways of representing [other] ethnic groups and nations" (Zacharasiewicz 2007: 1).

Feature films like Nae Caranfil's *Asfalt Tango* (1996), Cristian Mungiu's *Occident* (2002) or Napoleon Helmis's *Italiencele* (2004), as well as Angus Macqueen's *The Last Peasants* (2003), a British documentary trilogy including *Journeys*, *Temptation* and *A Good Wife*, are but some examples of a more substantial corpus of films (see Colipcă et al. 2010)

[1] The table is adapted from the information provided by "The Image of Migrants in Society", IOM (International Organisation for Migration) report, available at: www.iom-seasia.org/resource/pdf/image.pdf.

that display an articulate interest in exploring the issue of Romanian emigration in the post-1989 socio-economic and political context.

Asfalt Tango may be interpreted as a commentary on the 1990s Romanian society and one of its most topical debates, namely that of sex trafficking under the cover of the Western entertainment industry, for its main plot focuses on a group of Romanian girls who are convinced to emigrate through the promise of a glorious career as future cabaret-dancers in Paris. Beneath the burlesque of the comic incidents that accompany their journey to the Romanian border, the micro-stories related to the individual members of this group function as a means of foregrounding both "the reasons for migrating (the 'West'/ France perceived as a *mirage*, a place that would solve all problems and bring both personal and public fulfilment), as well as the costs of migration (the severance of emotional ties and abandonment of duties within the home society; implied prostitution)" (Mohor-Ivan 2010: 137).

More complex in its narrative structure (three intertwining plots in which the same events are shown from different angles as main characters from one story are cast as secondary in another one) and set at the beginning of the next decade, *Occident* focuses on the migrant's 'stay or leave' dilemma. The film juxtaposes pre- and after-1990 Romanian emigration patterns against a similar interplay between an imperfect 'home' and the lure of the 'West'/Germany, Italy, France, Holland; yet, it averts attention from the actual migrants' journeys by focussing on their passages' end points, a strategy which highlights the paradoxical and conflicting strains entailed by emigration: move and inertia, quest and retreat, or bliss and distress.

Set at about the same time with *Occident, Italiencele* closes the circle of the migrant's journey by representing both its set-off (two sisters from a small rural community decide to emigrate illegally and work as strawberry pickers in Spain) and its end-point (their return to the native village with the horrific secret of having been trafficked and sold as prostitutes in Kosovo). Similar to the other two films, *Italiencele* thus engages with topical issues in the wider debates on migration: "the reasons for migrating (the 'West'/Spain, Italy perceived as a *mirage*, a place that would solve – mainly financial - problems); the costs of (illegal) migration (human trafficking); reintegration and the mixed home perceptions of returned migrants (admiration: sources of richness and development/hostility: less 'native'; unable to make it abroad)" (Mohor-Ivan 2010: 139).

Angus Macqueen's *The Last Peasants* series, which includes the documentaries *Journeys*, *Temptation* and *A Good Wife*, adds to the list of filmic productions meant to give an artistic expression to filmmakers' interest in the transformations brought about by the re-territorialisation of Europe after 1989, chief among which the massive emigration of Romanians with direct and significant impact on the sending and the receiving societies. As the British film director indicates in personal statements (Macqueen 2004) and interviews, the three documentaries were intended to counter the negative effects of "lurid" British media representations of Romanian (at that time mostly illegal) migrants by casting a humane, empathic gaze on "what drove them from their own homes", as well as on their experiences while living in "the urban squalor (…) on the edges of [British] cities", doing jobs that the British no longer wanted to (Macqueen 2004). Thus, Macqueen's "way" of "talking" about the Romanian Other, which draws on the rhetorical strategies of both observational/direct cinema filming and participatory/cinema-vérité sociological investigation, is circumscribed to his "crusade against [the] indifference" of the West towards the Eastern societies after the fall of Communist regimes (Adams 2004). Weaving carefully in the appealing, sometimes allegory-oriented, artistic framework of triptych-like narratives the individual stories of members of several families (the Damians in *Journeys*; the Opriș and Bud families in *Temptation*; and the Maricas in *A Good Wife*) from the village

of Budești, Maramureș, the trilogy ponders on images of Romanian peasants trapped in the whirl of post-1989 societal changes, between their centuries-old rural culture and the mirage of Western consumerism (France, the UK, Ireland, the USA, Belgium). The focus on their striving for a better life in a context that opposes the old to the young, the experienced to the inexperienced, man to woman, the rural to the urban civilisation, the East to the West and legal to illegal border crossing seeks to put Romanian emigration into a new light and, hopefully, to contribute to turning the viewers, especially from among the Western hosts, into public actors fully aware of the dynamics of national identity and alterity in various European cultural spaces.

4. The Migrant's Construction: Within/Without Cultural and Gender Borders

All the films selected for analysis project images of emigration and of the migrant's experience against the background of an imagined space that (re)configures the actual borders that the migrant crosses so as to emphasise the migrant's transgression of "embedded hierarchies established between self and other, native and foreign, home and deterritorialisation, centre and periphery, West and East" (Mohor-Ivan 2010: 139).

In all three feature films, 'Home' appears as an un-idealised landscape marked by contrasts between the traditional and the familiar, on the one hand, and the unpredictable pressures of modern-day existence, on the other. For instance, the cityscape of *Occident* bears the marks of the transition from a collectivist to an individualist society visually highlighted through an abrupt juxtaposition of shots of communist-style sordid tenements and fancy urban developments (ironically, the name of the city store in *Occident* is "More and More: A Life Philosophy"). Likewise, the rural landscape of *Italiencele* reveals a peasant culture that has become a mere commodity, Romanian folklore being commercialised for the sake of the voyeuristic Western gaze of a French cameraman. Both types of representations combine in *Asfalt Tango*, as "'Home' glimpsed through the bus windows fluidises the scenery otherwise made up of disparate oppositional pairs (the picturesque versus the derelict, the urban versus the suburban, the urban versus the rural, the new and the old) suggesting the social and economic cleavages in the local culture and inviting at the reconsideration of Romania's margins and Romania as margin" (Mohor-Ivan 2010: 139).

The documentary films display similar images of 'Home' as conflict-ridden, yet reflected upon from a rather melancholy perspective that lends the visual text an elegiac touch. Angus Macqueen's artistic vision of the Romanian rural society is intended, indeed, to make a difference and to show that there is more about Romania than just children with disabilities, beggars, stray dogs, or criminals/traffickers, but, at the same time, it does not manage to escape the Western stereotype of Romania as still a predominantly rural – and therefore, underdeveloped, primitive, inferior – society. Providing coherence and cohesion to the trilogy, the visual representations of the spatial frame at 'Home' reveal the Romanian countryside as idyllic and Eden-like, and serve as vehicles of allegory as its transformations in the passage from one season to another and from one regime to another (i.e., from communism to capitalism) subtly echo the story of the fall of man: "summer reminds of man's life in God's Eden Garden, autumn, with the apple harvest, parallels the temptation and man's eating from the tree of knowledge, while winter, with its gloominess and ensuing sense of loneliness and isolation, calls to mind the breach between God and man, between parents and children who are doomed to pay for their original sin (which they assume) wondering across the land" (Colipcă 2010: 76). The Biblical allegorical pattern is meant to symbolically sustain the theme of the slow dissolution of the traditional way of life in the Romanian village – which, in Hofstede's terms (1991), could be characterised as a large power distance, collectivist, masculine type of community with a tendency to high uncertainty avoidance – giving way to behavioural patterns specific to individualism and the

small power distance culture, as illustrated in the stories of Petru and Ion Damian (*Journeys*), Laurenţiu Opriş, Lorinţ and Florica Bud (*Temptation*), Mihaela Marinca and Radu Bud (*A Good Wife*).

Less insisted upon, though impossible to ignore in films that would not sacrifice the journalistic integrity of the mostly observational approach that the British director opts for, the urban Romanian landscape is occasionally glimpsed at to better illustrate the economic, social and cultural cleavages characterising the post-1989 society. Both open-air sceneries and indoor settings foreground the marks of globalising civilisation in the Romanian towns (large tenements, railways, shops and McDonald's restaurants; well-furnished modern apartments with barely any personalising markers) as opposed to the natural landscape of the Maramureş hills (narrow unpaved paths winding down the slopes, meadows full of mountain daisies, haystacks and rich orchards, lovely forests and fresh mountain rivers) and the charmingly traditional though poor and small rooms in the old-fashioned Maramureş houses decorated in the folk style, with woven carpets on the walls and old black-and-white pictures of family members (Colipcă 2010: 77-78).

It is the cultural myth of the 'West' that informs migrant representations of the host society. These are visually sustained by metaphors of glamour, success, prosperity and security (e.g. panoramic images of Paris with La Tour Eiffel, l'Arc de Triomphe, the obelisk in the Place de la Concorde, la Seine, etc. – *Asfalt Tango*, *Occident*, *Journeys*; appealing shop windows and joyful puppet-shows in Dublin – *Journeys*; the lights and the flashy shop boards and windows in London – *Temptation*; the wide, clean, well-paved, police-surveyed streets of Paris – *A Good Wife*). Nevertheless, this myth of a distant idealised West is revisited by all films, which either question its truth-value – as implied by the open endings of *Asfalt Tango*, *Occident*, and each of the three *Last Peasants* films – or overtly deny it by showing the unsettling outcome of a migrant's dream – as the fate of the main characters in *Italiencele* and *Journeys* demonstrates. The inauthenticity of the 'West' is further exposed through metonymical characters which embody its mercantile values (Marion, the French business-woman in *Asfalt Tango*), its hypocritical posturing (Jerome, the French 'benefactor' in *Occident*) or its sexual deviancy (Van Horn, the Dutch 'official' in *Occident*), while also pointing to composite hierarchies within Europe itself (Nae, the Romanian illegal migrant turned 'German' and Luigi, the Italian of African origin in *Occident*). The same effect is achieved in the documentary films by: the silencing of the hosts' voices (there is no contact with the migrants, the latter remaining confined to their diasporic groups or, at most, to migrant-migrant interactions in *Journeys*); the juxtaposition of metonymic images of the 'civilised' West and of migrant enclaves pervaded by a sense of exclusion, marginalization, emptiness, isolation, utter poverty, and hybridisation (Lorinţ's claustrophobic London room in *Temptation* and Petru Damian's barely-furnished Dublin room in *Journeys*).

The migrant's construction, bordering both 'Home' and the 'West', proves unstable. It either abides by traditional stereotypes or subtly dismantles them by deviating from their oversimplified representations, categories and values. In *Asfalt Tango*, the collective feminine character impersonated by the eleven would-be dancers is both adventurer and implied object of sex-trade. In *Occident*, Mihaela and Sorina seemingly are adventurers likely to end up as exiles, while Nicu is the illegal migrant-adventurer turned victim. In *Italiencele*, the sisters start as illegal worker-adventurers and end as victims of trafficking. In *Journeys*, Petru and Maria Damian are adventurers turned embittered exiles, unlike Ion Damian, who seems more of an exile, pushed by personal circumstances to illegally migrate, only to become a victim of migrant smugglers and of the EU border control system. In *Temptation*, Lorinţ Bud is another example of adventurer turned exile, while Mihaela

Marinca in *A Good Wife* evolves from an adventurer to an exile and a victim of migrant-migrant violence.

The documentary films, in particular, dwell more explicitly on diasporic borderlands that have not been assimilated into the dominant culture of the receiving country and that are kept at its margin isolated by the hosts' ignorance and sense of superiority. Seen mostly as agents ready to perform hard work at a cheap cost and, at the same time, as a threat to the security of the Eurocentric nation-states at the core of the EU, migrants like Petru and Maria Damian, Mihaela Marinca and Lorinț Bud acquire visibility only within the frame of the (Romanian) migrant communities in Dublin, Paris and London. Otherwise, they remain 'a blind spot' of the receiving society, hence, the lack of sequences to represent migrant-host interactions.

In terms of gender representations, the three feature films foreground emigration as an almost entirely feminized phenomenon, unlike the documentaries which show relatively equal interest in the different ways in which Romanian men and women experience it. This may be accounted for by the actual emigration trends characteristic for the post-1989 Romanian context, where emigration has often been triggered by the persistence of patriarchal patterns and mentality, limiting women's opportunities in the process of neo-accumulation and the public sphere.

On the whole, all the films point to the social, economic and cultural problems that women must cope with in post-communist Romania. Jeni and Lenuța in *Italiencele* are victimised by the economic stagnation and pre-modern standards of living characterising the Romanian village, and by an enduring patriarchal system which oppresses and brutalises women (embodied in the drunken, erratically violent father, and the human trafficker and rapist Giovani). Florica Bud in *Temptation* is equally compelled by rural patriarchy to move exclusively within the domestic sphere as a would-be peasant's wife. This provides the incentive for allegedly-empowering border-crossing, without her being aware of the fact that finding employment abroad in precarious, low paid jobs will not lead to a full disruption of gender hierarchies, but, on the contrary, to reproducing and even intensifying them (Morokvasic 2007: 70). Similarly, poverty, homelessness and aberrant patriarchal behavioural codes operate within the urban space, as shown in *Asfalt Tango* and *Occident*, inducing the women protagonists' search for personal fulfilment through emigration.

Otherwise, womanhood is construed in terms of "traditional encodings of femininity and societal role models which are in fact variations on general gender stereotypes, becoming thus sub-stereotypes in themselves" (Mohor-Ivan 2010: 140). In accordance, femininity is equated with passivity, victimhood, sexuality and domesticity. In the feature films, this is exemplified by subtypes like the woman ready to trade herself in the promise of material fulfilment in the West (*Asfalt Tango* and *Occident*), or the naïve victim of sex trafficking (*Italiencele*). Their lack of agency is hinted at through the control that male figures invested with patriarchal authority exert over the course taken by their emigration journey. Its start is determined by bullying fathers (*Italiencele* and *Occident*), husbands and imperfect lovers (*Asfalt Tango* and *Occident*); its trajectory is established by fake impresarios (*Asfalt Tango*), matrimonial agents (*Occident*) and traffickers (*Italiencele*); even its end, in one particular case (*Italiencele*), is resolved through male intervention: an American soldier arrives by car in the remote Romanian village to look for the girls he saved in Kosovo.

In the documentaries, the exploration of the ways in which gender roles are preserved, enforced or challenged in the process of emigration remains within the limits of the same traditional pattern that equates womanhood with passivity and domesticity, but stress falls on slightly different images, namely those of mother and wife figures. If *A Good Wife* invites the reconsideration of the wife stereotype in the context of a society in transition

at home or in the process of emigration to the West (Radu Bud's wife-to-be vs. Mihaela Marinca), *Journeys* examines in the mirror two mothers and wives who turn their back on the poverty and 'primitivism' of the rural culture of the East to embrace change, progress and the promise of a more prosperous life in the West. Petru Damian's Maria sets out for France as a good wife and mother; after 5 years of enforced separation from her husband (turned an exile in Dublin), she learns, indeed, to enjoy her independence and challenges her husband's authority, yet she remains entirely devoted to her goal of providing for her son. Unlike her, Ion Damian's Maria shows such a strong and disquieting determination to go abroad that she is ready to jeopardise the family's financial security, to rebel against her husband who has given up the idea of migrating, and even to become a bad mother who cares more about her dreams of self-fulfilment than about her children's well-being.

5. Conclusions

The exploration of the role and meanings of media(ted) images through the film analysis above has aimed at shedding light on the various ways in which Romanian migrants' (often disquieting) experiences have been cinematically 'translated', as well as on the dynamics of auto- and hetero-images which emerge and/or metamorphose in the context of cross-cultural encounters underlain by vernacular attitudes towards the 'other' that permeate multiple levels of the sending and the receiving societies. Embedded in the cultural matrix of emigration as a complex phenomenon and as a way of living for many Romanians, the films here in focus foreground textual tropes (Leerssen 2007: 27) on which the conceptualisation of the migrant relies. These are articulated and disseminated in different cultural contexts and are endowed with diverse meanings by people who try to make sense of everyday practices, depending on their relationship – inclusion/exclusion – with a particular group. As the table below shows, these filmic texts rewrite preconceived migratory maps with their own images which fit the frames in which cultural differences are generally conceived, and/or subtly deconstruct them through the re-negotiation of the migrant identity at the crossroads of shifting notions of 'Home' and the 'West'.

	Home	**The West**	**The migrant**
Asfalt Tango	a *teatrum mundi* of East-European transition from communism to capitalism and from localism to globalization	a seductive *mirage* that can turn *deceptive*	adventurer at the start of the East – West journey / potential victim at its implied end
Occident	an urban and conflicted space suspended between communist-induced lethargy and capitalist-adopted craving	a *mirage* and *refuge*	adventurer turned exile at both ends of an open East – West journey
Italiencele	an 'inauthentic' rural space, in-between the pre-modern and the modern, localism and globalization	a coveted *mirage* turned *bitter*	adventurer turned victim and prodigal exile within a circular East – West – East journey
Journeys	an idyllic, 'natural', though somewhat primitive rural space that the 'siege' of	a *mirage* of prosperity and security turned *restrictive* and *ambivalent*	adventurer turned exile at the end of the East – West journey / exile at the beginning of the

	globalization, the economic decline, the social, political and moral confusion brought about by the transition from communism to capitalism condemn to a 'slow death'		East-West journey turned victim at its end
Temptation			adventurer and prodigal son turned exile
A Good Wife			adventurer turned victim at the end of the East –West journey

The audiences are thus invited to ponder on and to reconsider attitudes towards migrants at both ends of the emigration journey, in full awareness of the ways in which migrant mobility and cultural diversity may contribute to the construction of a sense of Europeanness beyond the "Manichean logic restricting identity to particularism and opposition" (Mohor-Ivan 2004: 255). In a world marked by the global exchange of "images, sounds, peoples and goods", cinematic representations of Romanian emigration are likely to impact on the "feeling of group belonging" and 'deterritorialise' "the communities' process of self-image construction" (Palacios Cruz 2008: 16), acknowledging thus both the inevitability of cultural change and the ambivalence (often empowering) of the hybridised state in which a migrant's borderland is located.

References

Adams, Tim (2004) "Angus Macqueen by Tim Adams", in *The Second Annual Seattle International Documentary Film Festival,* available from http://www.sidff.org/macqueen.html.

Anderson, James (2007) "Singular Europe: an Empire Once Again?", in Armstrong, Warwick and James Anderson (eds.), *Geopolitics of European Union Enlargement. The Fortress Empire*, Oxon and New York: Routledge, 9-29.

Anzaldúa, Gloria (1987) "Borderlands/*La Frontera*: The New Mestiza", in Leitch, Vincent B. (general ed.) (2001) *The Norton Anthology of Theory and Criticism*, New York and London: W. W. Norton & Company, 2211-2223.

Armstrong, Warwick (2007) "Introduction: Borders in an Unequal World", in Armstrong, Warwick and James Anderson (eds.), *Geopolitics of European Union Enlargement. The Fortress Empire*, London and New York: Routledge, 1-8.

Ashcroft, Bill, Garreth Griffiths, and Helen Tiffin (eds.) (2007) *Post-Colonial Studies. The Key Concepts*, Second edition, London and New York: Routledge.

Colipcă, Gabriela Iuliana (2010) "Migration and Romanian Identity in Angus Macqueen's *The Last Peasants. Temptation* (2003)", in *Communication interculturelle et littérature*, no. 1 (9), Galați: Europlus, 74-80.

Colipcă, Gabriela Iuliana, Ioana Ivan-Mohor, Michaela Praisler, Gabriela Dima, Antoanela Marta Dumitrașcu, and Mariana Neagu (2010) *National Identity and the Media, National Case Study Report – Romania*, available from http://www.gemic.eu/wp-content/uploads/2010/07/WP4-Report-Romania-final.pdf.

Draga-Alexandru, Maria-Sabina (2001) "Constructing the Female Self in the Migrant Postcolonial Fiction", in Scanlon, Julie and Amy Waste (eds.), *Crossing Boundaries: Thinking about Literature*, Sheffield: Sheffield Academic Press, 121-129.

Hofstede, Geert (1991) *Cultures and Organisations. Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival. Software of the Mind*, London: Harper Collins Publishers.

IOM (International Organisation for Migration) "The Image of Migrants in Society", *IOM (International Organisation for Migration) report*, available from www.iom-seasia.org/resource/pdf/**image**.pdf.

Iordanova, Dina (2001) *Cinema of Flames: Balkan Film, Culture and the Media*, London: BFI.

Leerssen, Joep (2003) "Image", in Beller, Martin and Joep Leerssen (eds.) (2003) *Imagology: a Handbook on the Literary Representation of National Characters*, Amsterdam: Rodopi, 342-344.

Leerssen, Joep (2007) "Imagology: History and Method", in Beller, Manfred and Joep Leerssen (eds.), *Imagology: the Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*, Amsterdam: Rodopi, 17-32.

Leerssen, Joep (2007) "The Poetics of National Character (1500-2000)", in Beller, Manfred and Joep Leerssen (eds.), *Imagology: the Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*, Amsterdam: Rodopi, 63-75.

Macqueen, Angus (2004) "Angus Macqueen by Angus Macqueen", in *The Second Annual Seattle International Documentary Film Festival*, available from http://www.sidff.org/macqueen.html.

Mohor-Ivan, Ioana (2004) *Representations of Irishness: Culture, Theatre and Brian Friel's Revisionist Stage*, București: Editura Didactică și Pedagogică.

Mohor-Ivan, Ioana (2010) "Border-crossings: Representations of 'Home', the 'West' and the 'Migrant' in Romanian Film", in *Communication interculturelle et littérature*, no. 3 (11), Galați: Europlus, 135-142.

Morokvasic, Mirjana (2007) "Migration, Gender, Empowerment", in Lenz, Ilse, Charlotte Ullrich, and Barbara Fersch (eds.), *Gender Orders Unbound. Globalization, Restructuring and Reciprocity*, Opladen, Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers, 69-97.

Palacios Cruz, Maria (2008) "Imagining the Balkans … in Film", in Darras, Matthieu and Maria Palacios Cruz (eds.), *Balkan Identities, Balkan Cinema*, Torino: NISI MASA, European network of young cinema, 14-24.

Shohat, Ella and Robert Stam (1994) *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*, London and New York: Routledge.

Todorova, Maria (1997) *Imagining the Balkans*, New York: Oxford University Press.

Villain-Gandossi, Christiane (2001) "The Genesis of Stereotypes in the Interplay of Identity and Otherness in North-South Relations", in *Hermes*, No. 30, 27-40.

Zacharasiewicz, Waldemar (2007) *Images of Germany in American Literature*, Iowa: University of Iowa.

Filmography

Asfalt Tango, Dir. Nae Caranfil, Romania & France, 1996.

Occident, Dir. Cristian Mungiu, Romania, 2002.

The Last Peasants (*Journeys, Temptation, A Good Wife*), Dir. Angus Macqueen, UK, 2003.

Italiencele, Dir. Napoleon Helmis, Romania, 2004.

A COMPARATIVE PERSPECTIVE ON THE FRENCH AND ROMANIAN PRISON ENVIRONMENT AS A SOCIO-DISCURSIVE COMMUNITY

Valentina Gabriela Hohotă, PhD Candidate, University of Craiova - Université de Bourgogne

Abstract: Studying prison environment arouses the interest of researchers in various fields (sociology, psychology, social psychology, anthropology) who set as their aim to understand the functioning of prison as a punitive space. Our research capitalizes on the society-related aspect of prison and takes into consideration the liberty-depriving environment as a space for linguistic and social expression of the person deprived of liberty. Taking as a subject for analysis a mono-/multilingual and mono-/multicultural community, represented by the French and Romanian prison environments, the study at hand seeks to provide a comparative perspective on the two detention environments aforementioned and to get an insight into the mechanisms leading the subject-speaker in custody to express his belonging to such community and the hierarchy with the help of the newly-acquired discourse.

Keywords: prison environment, deviant discourse, mono-/multicultural, mono-/multilingual socio-discursive community, collective consciousness, mental representations.

Introduction

Toute communauté socio discursive manifeste son existence par la mise en pratique de son discours lors des interactions verbales dans lesquelles se lancent les sujets communicants. Notre contribution se concentre sur la discussion de l'évolution du sujet-parlant détenu dans des situations de communication connues une fois son statut social modifié et fait en même temps une distinction entre la condition du détenu (en tant que sujet-parlant et acteur social) et celle de délinquant.[1] Dans cette optique, nous proposons une analyse de la personne privée de liberté en tant qu'élément central donnant vie à la communauté socio discursive de la prison. Notre contribution explore les pistes d'analyse suivantes :

- A partir de la perspective que nous développons dans notre thèse de doctorat[2] sur le discours du milieu privatif de liberté et sur le fonctionnement de ce dernier, la communauté de la prison s'encadre dans les caractéristiques d'une communauté socio discursive ;
- Lors des manifestations langagières dans le nouveau milieu socio-discursif, le sujet-parlant détenu est suivi dans une hypostase double : émetteur et récepteur ;
- Dans l'optique d'une identité discursive globale, le comportement socio-langagier du sujet-parlant détenu est modifiable lors du passage de ce dernier de l'identité discursive pré carcérale à l'identité discursive carcérale ;
- Les éléments-clés de l'identité discursive carcérale sont analysables dans des approches comparative et actionnelle, tout en tenant compte des coordonnées socio-discursives des milieux de réclusion français et roumain ;

[1]Le délinquant est celui qui souffre d'un défaut de socialisation; dans les représentations les plus anciennes, il est celui dont les désirs ne sont pas réfrénés par un milieu *amoral* et qui est trop *faible* pour réguler ses conduites (Digneffe 1990 : 45).

[2]Notre thèse, «Contrastivité dans le discours stereotype de la délinquance», est atuellement en préparation à l'Université de Bourgogne (École Doctorale LISIT) sous la direction de M. Laurent Gautier, Professeur des Universités et à l'Université de Craiova (École Doctorale Alexandru Piru) sous la direction de Mme Cristiana Nicola TEODORESCU, Professeur des Universités.

- Les compétences permettant au sujet-parlant détenu la communication optimale dans la nouvelle communauté socio discursive et la manifestation de son identité discursive sont distinctes de celles lui permettant la même manifestation dans le milieu commun ou dans un milieu professionnel.

Le présent article se développe en se concentrant sur le plan suivant :

- Communauté discursive/communauté de communication ;
- Considérations sur la notion d'identité discursive dans le cas particulier de l'étude comparative du milieu privatif de liberté ;
- Déconstruction de l'identité discursive pré carcérale du sujet-parlant détenu ;
- Construction de l'identité discursive carcérale. Types d'identité discursive carcérale.

Méthode de travail

Le choix de la méthode de travail dépend du milieu que l'on veut analyser, de ses règles de fonctionnement et des questions que pose la recherche. Le milieu de la prison est un milieu en changement permanent, lié à la non homogénéité du groupe analysé. Les prisonniers viennent dans un établissement pénitentiaire et le quittent, souvent avant d'avoir purgé entièrement la peine[3]. Dans la première approche de la recherche, la méthode de travail envisagée était l'interview. Le chercheur comptait sur l'authenticité des données recueillies de manière spontanée suite à une discussion face à face entre enquêteur et enquêté. On a eu environ 50 entretiens avec les personnes incarcérées du Pénitencier de Craiova, mais la méthode a du être modifiée ultérieurement compte tenu de l'interdiction de faire des enregistrements oraux. L'administration de l'établissement pénitentiaire a seulement autorisé les entretiens sans magnétophone, imposant la transcription des discussions. Mais les transcriptions sans support électronique ne constituent pas une preuve sociolinguistique pertinente.

Étant placée devant une série de contraintes venant de la partie roumaine qui ne permet pas les enregistrements, on a établi une correspondance entre le chercheur et les prisonniers. Moyen de travail bien authentique, les lettres ne seront utilisées dans la suite de cette recherche que dans une mesure réduite à cause du nombre inégal de retours entre les prisonniers roumains et français. L'existence d'un nombre égal de lettres envoyées entre le chercheur et les répondants détenus français et roumains nous aurait permis la valorisation de la méthode des *récits de vie*. Dans notre étude, traitant un aspect sociétal de la communauté, trois ordres de réalité du *récit de vie* apparaissent:

- la réalité anthropologique qui vise les étapes du parcours biographique du sujet-parlant interrogé ;
- la réalité cognitive qui décrit ce que le sujet analysé, se trouvant au centre de la recherche, sait et pense rétrospectivement de son parcours ;
- la réalité discursive qui distingue le non-dit du langage verbal, donc ce que le sujet parlant détenu veut bien dire de ce qu'il sait et pense à un moment donné.

La technique du récit de vie adaptée à notre recherche consiste donc en l'élaboration d'un entretien texte permettant aux répondants de recréer un « monde social par certains de ses acteurs » (Blanchet 2007 : 347).

Pour avoir une méthode plus pertinente du point de vue sociolinguistique, on a du reconsidérer la méthode de travail et faire appel à la biographie linguistique[4]. Pour cela,

[3]Une pratique dans le système pénitentiaire roumain est de reloger périodiquement les prisonniers considérés comme dangereux et ayant une peine lourde à purger pour que ceux-ci n'établissent pas de contacts trop forts, contacts qui pourraient constituer le noyau d'actions dangereuses pour la stabilité de la prison.

[4] Dans un contexte mono-/multilingue et mono-/multiculturel, la biographie linguistique donne l'occasion au sujet-parlant détenu de décrire les expériences linguistiques et culturelles vécues dans un cadre institutionnel.

nous avons conçu un questionnaire[5] à questions ouvertes, moyen qui a permis aux répondants de fournir des détails importants concernant la vie dans la prison. Le but des recherches en sciences du langage est de comprendre l'objet et/ou le sujet soumis à la recherche. On se propose donc de donner un sens aux manifestations langagières de la communauté carcérale et aux représentations qu'elle se fait de son milieu d'existence. L'interprétation des données offertes par les questionnaires remplis permet une analyse qualitative des informations. On soumet à l'analyse le discours carcéral présenté dans la perspective des détenus, vision qui implique les trois types de représentations qu'ils se font : sur eux-mêmes, les autres personnes détenus, le milieu carcéral lui-même, tout en décrivant la vie en prison.

Cette technique est propre aux études empiriques et concerne la présentation autobiographique du sujet impliqué dans la recherche et la description des expériences linguistiques et culturelles que le détenu vit dans une communauté mono-/multilingue, mono-/multiculturelle, donc dans un cadre institutionnel privatif de liberté. Le prisonnier développe ainsi une identité double: sociale, qui lui permet de se manifester en étant qu'acteur social et discursive, qui donne l'occasion à la personne privée de liberté d'être vue en tant que sujet-parlant présentant les situations de vie à l'aide du nouveau discours. La technique utilisée permet au chercheur de connaître la perception de son sujet sur lui-même/les collègues de détention/le personnel de la prison sur le milieu carcéral/la société civile.

1. Communauté discursive/communauté de communication

Le statut de la prison[6] que le chercheur se propose d'explorer met face à face deux catégories de sujets communicants : d'une part, les sujets-parlants détenus mettant en pratique le discours du milieu de réclusion et d'autre part, les sujets-parlants communicant par la revalorisation du discours commun. Concernant ces deux catégories de prisonniers, on établit un rapport de surveillance langagière et discursive manifestée en deux sens : des détenus vers les surveillants et des surveillants vers les détenus. Dans ces conditions, « *a priori* se retrouvent ceux qui *regardent* et ceux qui sont *regardés,* de leur côté, les détenus observent également leurs gardiens »[7]. Statutairement, entre les prisonniers et les surveillants[8] il y a une distance qui délimite l'espace d'évolution et leur permet la manifestation socio-discursive. Dans le milieu de réclusion, distance et conflit coexistent depuis toujours. Coordonnées permanentes de l'univers marginal, la distance et le conflit déterminent l'action et la réaction des agents impliqués d'une manière ou d'une autre dans la vie de la prison. La relation surveillant-détenu, quelle qu'elle soit, suit toujours les mêmes étapes. Comme dans un cercle vicieux, une action engendre une réponse qui, à son tour, entraine une nouvelle action.

Pour ouvrir la discussion sur la communauté socio discursive, notre attention se concentre d'abord sur un regard d'ensemble autour des termes de *communauté de communication* que D. Hymes (1967 : 133) propose et de *communauté discursive*. Dans les études de spécialité que nous allons évoquer, on identifie deux directions générales en ce qui concerne l'analyse des deux types de communautés concernées. Bien qu'analysés dans la plupart des cas comme synonymes, la sémantique des notions citées comporte des distinctions. Mise en discussion par D. Hymes, la « communauté de *communication* » ne se

[5] Le questionnaire est un ensemble de questions rédigées à l'avance strictememnt posées par A; il produit une série de réponses qui constituent un discours fragmenté, délinéarisé (Blanchet *et al*. 2013: 83).

[6] L'organisation pénitentiaire enveloppe l'ensemble de la vie du détenu, le soumettant à un rapport de pouvoir unique et toujours dans le même sens (Syr 1992 : 281).

[7] Le surveillant est au détenu son double inversé (Casadamont 1991 : 63).

[8] La mission première du surveillant étant la sécurité et le maintien de l'ordre, ces tâches ne peuvent être assurées qu'au travers de la relation et de l'échange avec les détenus (Benguigui *et al*. 1994 : 282).

définit pas nécessairement par les langues naturelles utilisées par les locuteurs en son sein, mais par l'usage commun de « Règles régissant le déroulement et l'interprétation de la parole et de règles régissant l'interprétation d'au moins une variété linguistique.»[9]

En complétant cette définition, D. Maingueneau (1992 : 117) tient à préciser que l'élément central autour duquel se développent la plupart des recherches actuelles visant l'analyse de discours consiste dans « L'intérêt porté à des groupes restreints, à des communautés qui à travers leurs rites langagiers partagent un même territoire [...]. La production écrite implique crucialement un groupe, une communauté associés à ces rites. » En se détachant des idées exprimées antérieurement, M. Swales (1990 : 24) pense nécessaire une distinction entre *speech community* et *discourse community*, cette dernière étant identifiable sur une base « socio-rhétorique ». C'est toujours dans l'idéologie de Swales que l'on précise que les éléments qui donneraient la possibilité à tout chercheur d'associer la notion d'institution discursive[10] à un certain groupe de personnes seraient :

- la présence de finalités publiques communes largement partagées dans le groupe ;
- l'existence de mécanismes d'intercommunication interne ;
- un emploi de ce mécanisme participatif tourné avant tout vers la diffusion de l'information et le « feed-back » ;
- l'utilisation d'au moins un genre communicatif mobilisé à ces fins informatives, utilisation tendant vers l'appropriation ;
- l'emploi d'un vocabulaire spécifique ;
- l'existence d'une proportion minimale de membres du groupe présentant un degré acceptable d'expertise relativement aux contenus manipulés au sein du groupe et aux formes discursives appropriées qui les véhiculent (1990 : 24 et les suivantes).

Donc dans une communauté de communication, on ne peut pas parler de l'acquisition des normes et de la *compétence d'interaction*[11] par les sujets-parlants. Dans une approche anthropologique, la compétence discursive s'avère hétérogène et se développe en fonction de l'évolution du sujet-parlant comme noyau de la communauté socio discursive. Dans cette condition, elle s'appréhende sur un *continuum* dont les axes d'analyse sont :

- dans la communauté socio discursive d'origine (communauté socio discursive commune, dans le cas de notre recherche), la maîtrise par les sujets-parlants des normes d'interaction acceptées et valorisées par les membres de la communauté socio discursive en question;

[9] On donne deux sens à cette notion. Une langue idéale ("le français", "l'ourdou", "le maya") est faite d'énoncés qui peuvent se laisser regrouper en familles suffisamment différentes l'une de l'autre. Ce regroupement se fait selon certains critères, critères jouant le long de trois axes de variation (espace, société, temps) (http://www.ae-lib.org.ua/texts/klinkenberglavarietelinguistiquefr.htm (dernière consultation, le 2 mars, 2014).

[10] Le fait social se spécifie par son autonomie relative et par l'effet de contrainte qu'il produit. La « société » devient une sorte de tiers absent: la socialité en tant que telle étant précisément extérieure et supérieure aux manifestations individuelles, elle définit le niveau d'existence des institutions, et la sociologie comme « science des institutions, de leur genèse et de leur fonctionnement » (Durkheim, 2009: 39). L'institution a « pour effet de fixer, d'instituer hors de nous de certaines façons d'agir et de certains jugements qui ne dépendent pas de chaque volonté particulière prise à part» (Durkheim, 2009:38). Deux conséquences épistémologiques significatives : la notion d'*institution* a pu, d'une part, être uniformément rapportée à des réseaux organisés d'infrastructures, de codes et de représentations métasubjectives; en écrivant, d'autre part, que la socialité d'un fait « se reconnaît au pouvoir de coercition externe qu'il exerce ou est susceptible d'exercer sur les individus» (2009 : 52), Durkheim tend à réduire l'application de la « méthode sociologique » à l'étude des déterminations.

[11] Interactional competence might be described as the capacity for using language appropriately, for particular routines in particular context which might then be relevant for interaction in other equivalent contexts. (Hellermann, 2008 : 5)

- dans le cas des communautés discursives particulières (celle de la prison, dans le cas de notre recherche), la reconnaissance des normes d'interaction sectorielles en dehors de la compétence discursive généralement acceptée ;
- maîtrise effective des normes d'interaction imposées par les communautés socio discursives auxquelles l'énonciateur a appartenu mais n'appartient plus à un certain moment de son existence, suite au changement de son statut social (par exemple, un détenu ayant eu une fonction dans le domaine de la recherche à un moment donné, ne peut plus appartenir à cette communauté-là après avoir vécu une expérience carcérale).

En vue de penser, de s'exprimer et d'échanger entre eux, les inter actants doivent se placer discursivement dans un espace structuré autour de valeurs transmises, partagées et généralement reconnues, même si ces valeurs sont plutôt construites autour du mode de la dispute et trouver ce que Maingueneau (1984 : 53) appelle un « espace d'inter compréhension ». Dans ces conditions, les interactions verbales dans le milieu carcéral, avec leurs limites ou permissions, influencent profondément l'activité humaine. L'expression de l'appartenance à toute communauté discursive est synonyme de la décontextualisation progressive du sujet-parlant des coordonnées de l'ancienne communauté socio discursive et des situations de communication qui la définissent.

2. Considérations sur la notion d'identité discursive dans le cas particulier de l'étude comparative des milieux privatifs de liberté français et roumain

Dans son ensemble, notre recherche problématise les différentes facettes de la notion d'*identité* analysée dans le contexte du milieu carcéral français et roumain. Nous nous proposons de suivre le sujet-parlant détenu dans sa démarche pour développer et pour exprimer son identité discursive. Le but est de comprendre dans quelle mesure la nouvelle identité permet au prisonnier de vivre pour une période plus ou moins longue dans le milieu d'incarcération.

En lignes générales, l'identité discursive consiste dans l'adaptation du discours par tout locuteur aux situations de communication que les nouveaux contacts sociaux lui imposent et, en conséquence, aux communautés socio discursives auxquelles il appartient. Pierre Bourdieu (1982 : 141) donne une explication de l'identité comme étant «Cet être perçu qui existe fondamentalement par la reconnaissance des autres». Dans la perspective anthropologique, Claude Lévi-Strauss (1983 : 332) donne ainsi la définition suivant laquelle « L'identité est une sorte de foyer virtuel auquel il nous est indispensable de nous référer pour expliquer un certain nombre de choses, mais sans qu'il ait jamais d'existence réelle (…). Son existence est purement théorique. »

Le milieu de réclusion impose la discussion de l'identité discursive tout en tenant compte de la période déterminée ou non déterminée que les sujets concernés passent en prison. Dans une première analyse, ce type d'identité se reflète dans l'adoption et la valorisation d'éléments spécifiques aux codes des détenus (verbal et non verbal), par l'acquisition de la compétence de communication[12] et par l'intériorisation d'un type de comportement de la population carcérale. Ces circonstances nous permettent d'observer les trois éléments mentionnés se manifestant lors des interactions verbales du sujet-parlant détenu avec les autres membres de la communauté discursive en question.

L'identité discursive est une démarche de tout sujet-parlant et se construit lors des relations directes avec les autres sujets-parlants impliqués dans les mêmes situations de communication. Nous parlons dans ce cas d'un processus de création et de protection de la

[12] L'ensemble des aptitudes permettant au sujet parlant de communiquer efficacement dans des situations culturellement spécifiques (Kerbrat-Orecchioni 1990 : 11).

«face» du sujet-parlant au sein de la communauté discursive, un processus se déroulant en fonction de la permissivité des membres déjà existants dans la communauté socio discursive faisant l'objet de la présente recherche. Analysée en tant que processus se déroulant pendant l'exécution de la peine, la manifestation de l'identité discursive par le sujet-parlant détenu sera discutée en prenant en considération les facteurs extrinsèques (concernant le milieu d'origine et le milieu cible) et intrinsèques (linguistiques et psychologiques).

L'identité discursive est d'abord un « à construire - construisant » (Charaudeau 2009 : 4), se manifestant après le passage du sujet-parlant de la communauté socio discursive source vers la communauté discursive cible. On s'appuie dans notre analyse sur la précision qu'au niveau notionnel, la communauté socio discursive se distingue de la communauté linguistique par l'absence de l'élément géographique de la première. Dans le cas de l'analyse du discours de réclusion, les deux communautés mentionnées ci-dessus se distinguent par le déplacement du sujet-parlant détenu dans la situation d'énonciateur/récepteur et d'acteur principal des actes de langage ritualisés « L'identité discursive a la particularité d'être construite par le sujet-parlant en répondant à la question: ′Je suis là pour comment parler? ′ […] Cette identité discursive est construite à l'aide des modes de prise de parole, de l'organisation énonciative du discours et du maniement des imaginaires socio-discursifs. Et donc, à l'inverse de l'identité sociale, l'identité discursive est toujours un ′à construire-construisant′. Elle résulte des choix du sujet, mais en tenant compte évidemment des données de l'identité sociale. Ainsi (…) on constate que tantôt l'identité discursive réactive l'identité sociale, tantôt elle la masque, tantôt elle la déplace » (Charaudeau 2009 : 4).

Comme la communauté socio discursive de la prison ne peut pas être analysée en dehors de l'évolution de la communauté socio discursive commune, son rôle se construit sur des relations extérieures. Ces dernières peuvent souligner d'une part l'auto valorisation de la communauté discursive de la prison elle-même et des sujets-parlants détenus ou les objets, réels ou symboliques, signes, valeurs et savoirs qu'elle produit et d'autre part les stratégies de gestion des relations avec la communauté socio discursive commune: prises de parole et toutes formes de conflit.

3. Déconstruction de l'identité discursive pré carcérale du sujet-parlant détenu

Une discussion sur le discours carcéral part de l'idée suivant laquelle le langage utilisé entre les murs de la prison est différent du code verbal que les locuteurs communs entendent et utilisent couramment. Prenant comme point de repère les mots de Gumperz « speaking is interacting » (1989 : 29), la communauté discursive de la prison situe en son centre le sujet- parlant détenu, sujet actif dès l'instant où il quitte la communauté discursive source (le milieu commun) influençant le processus de son adaptation comportementale et linguistique jusqu'à son intégration à la communauté discursive cible (le milieu de réclusion).

Dans la situation d'analyse du discours de la prison, nous nous posons des questions concernant le sens de la notion d'identité discursive et la manière dans laquelle elle se construit. Dans le même ordre d'idées, le regard sur cette facette de l'identité du prisonnier entraine la reconsidération du milieu carcéral, l'appropriation du point de vue de Flahault[13] (1978) et l'implication de la prison parmi les formations sociales (famille, entreprise, etc) comme des « systèmes de places ». Cette perspective classifie les personnes privées de liberté en fonction de la position que les sujets analysés occupent dans le cadre du groupe,

[13]Les recherches philosophiques de François Flahault se fondent sur les nouvelles connaissances en sciences humaines qu'il s'efforce d'articuler dans la perspective d'une anthropologie générale. Il part d'un certain nombre de présupposés de la pensée occidentale concernant l'homme et la société. Il suggère des représentations plus appropriées qui pourraient se substituer à ces présupposés. Parmi ses ouvrages, *Le Sentiment d'exister. Ce soi qui ne va pas de soi*, Descartes & Cie avril 2002.

statut qui permet la construction identitaire[14] de l'intéressé et modélise en partie ses relations/rapports inter individuel(le)s avec les autres membres du groupe.

Les positions que les prisonniers ont en prison sont interdépendantes de celles que détiennent leurs collègues de détention. Comme dans toute communauté, aucune place occupée n'existe isolément, tout contact entre les locuteurs constituant une expression de la position au sein du groupe. La notion de *rapport de places* désigne cette dimension corrélative selon laquelle « On ne peut parler sans occuper une ou plusieurs places déterminées. Ce faisant, on convoque inévitablement son partenaire à une ou plusieurs places corrélatives (Vion[15] 2000 : 80). »

En détachant la discussion de son aspect purement sociologique, dans une approche interactionniste, la présence d'un sujet communicant dans une interaction actualise et réactualise son statut qui lui permettra d'agir sur le rapport de places et, en même temps, parle du statut de son interlocuteur. En appui de ces idées, Vion considère que le sujet communicant assume un rôle, donc « L'ensemble des modèles culturels associés à un statut donné. Il englobe par conséquent les attitudes, les valeurs et les comportements que la société assigne à une personne et à toutes les personnes qui occupent ce statut. […] Le rôle est l'aspect dynamique du statut : ce que l'individu doit faire pour valider sa présence dans ce statut » (Linton[16] 1977, In Vion 2000 : 81-82).

S'attribuer ou attribuer à un locuteur un rôle dans l'interaction revient à s'auto inviter ou à inviter autrui à endosser un rôle corrélatif, au sein de ce qui constitue, pour Vion[17], un rapport de rôles. La communication interpersonnelle désigne la communication entre des inter actants, conçus individuellement ou au sein d'un groupe social. La communication de groupe se fait entre les membres du même groupe ou entre les membres de groupes distincts, tout en prenant les formes de communication intra- et intergroupe. Cette interaction trouve quatre modalités de manifestation qui sont dénommées généralement sociale, spatiale, corporelle et langagière.

La communication interpersonnelle est un processus collectif qui présuppose l'existence d'au moins deux interlocuteurs réalisant un échange d'informations d'intérêt commun et se manifeste dans le cadre d'un groupe restreint. Une des conditions qui assurent le succès de la communication interpersonnelle est l'existence d'un sentiment de rapprochement entre les inter actants impliqués dans la communication.[18] La communication de groupe (restreint ou étendu) est un type de communication interpersonnelle qui s'étend à un nombre plus élevé de sujets-parlants. Dans cette situation, le degré d'implication des interlocuteurs varie, certains manifestant une attitude active, certains une attitude passive.[19] La communication ne signifie pas seulement

[14] Chacun accède à son identité à partir et à l'intérieur d'un système de places qui le dépasse (Flahault 1978 : 58).

[15] *Des savoir-faire communicationnels* (actes du premier colloque international sur l'"Analyse des interactions", Aix-en-Provence, 12-14 septembre 1991), Édité par Georges Daniel Véronique, Robert Vion, Groupe de recherche sur l'acquisition des langues-Programme de recherche sur l'interaction, Pu Province, 2000.

[16] Anthropologue américain, Ralph Linton a mené des enquêtes ethnologiques dans les îles Marquises, à Madagascar, chez les Indiens comanches en Oklahoma. Dans son ouvrage *De l'homme* (1936), il présente la culture comme un héritage social transmis à l'enfant et qui a pour fonction d'adapter l'individu à la société et celle-ci à son environnement. Il existe au sein d'une culture tout un répertoire de *rôles* qui définissent comment l'individu doit se comporter en société. C'est dans *Le Fondement culturel de la personnalité* (1945) que Linton définit la notion de *personnalité de base*, qu'il nommera plus tard *personnalité modale*.

[17] La notion de rôle, comme la notion de place, ne saurait s'analyser au niveau de l'activité d'un seul partenaire de l'interaction. […] Il paraît donc plus correct de parler de rapport de rôles que de rôles (Vion 2000 : 82).

[18] http://fr.scribd.com/doc/65551058/Limbajul-Jurnalistic-Comunicarea-CA-Interactiune-Sociala(dernière consultation, le 27 février2014).

[19] Idem.

« communication » *stricto sensu*, mais aussi « communité, participation » (Kunczick[20] 1998 : 12). Dans cette optique, la notion de « communication » se rapproche de celle d'« organisation », parce que, comme le justifie Kunczick, l'acte de communication représente une prémisse pour les actions organisées.

L'intégration de l'individu dépend en grand mesure de ses capacités de communiquer dans tout milieu où il se trouve. C'est une nécessité qui lui impose une adaptation au niveau psychologique visant sa propre personne (accepter son nouveau statut social) et l'acceptation des individus qu'il rencontre dans le nouveau milieu. Ses manifestations langagières, adaptées au nouveau contexte social, se détachent progressivement de ses expériences discursives antérieures. On comprend par cela que le sujet-parlant passe par une étape de déconstruction de son identité discursive initiale. Dans les pages qui suivent, on va évoquer les facteurs qui conduisent le sujet parlant venant du milieu commun à la maîtrise des éléments constituant l'identité discursive carcérale. Parmi celles-ci, on mentionne :

- la coupure de contact entre le locuteur et les réalités discursive et comportementales du milieu socio-discursif de base ;
- la thématique des interactions verbales dans le nouveau cadre discursif ;
- la disposition psychologique du concerné suite aux changements d'ordre social vécus;
- la compatibilité du sujet communicant avec les membres de la communauté d'accueil ;
- la capacité du locuteur de s'adapter au nouveau contexte social ;
- les manifestations de la déconstruction de l'identité discursive pré carcérale en fonction des variables sociales (l'utilisation réduite des éléments lexicaux propres à l'ancien milieu, le manque d'implication dans les situations de communication nouvelles, dès le début de la présence dans le nouveau milieu, la non intercompréhension) ;
- la réticence des membres de la nouvelle communauté discursive par rapport à un nouveau venu ;
- la crise des identités (Dubar 2001)[21].

4. Construction de l'identité discursive carcérale. Types d'identité discursive carcérale

Pour discuter du degré de construction de l'identité discursive du sujet parlant-détenu, le chercheur doit prendre en considération l'existence de deux discours, D1 (le discours commun ou discours initial/de départ) et D2 (discours carcéral ou discours d'accueil/cible). La discussion se concentre sur la typologie des détenus en fonction de la période passée dans le milieu de réclusion : pour les détenus récemment arrivés, nous discutons d'une identité discursive primaire, donc, pour communiquer, ceux-ci se servent de connaissances linguistiques et de compétences discursives qu'ils ont acquises lors de la période pré carcérale. Dans ces conditions, la présence du discours d'accueil (le discours carcéral, donc) est réduite au niveau de compréhension ou même absente au niveau de

[20] ***Communication and social change**:* a summary of theories, policies and experiences for media practitioners in the Third World;communication manual, Michael Kunczik, Media and Communication Department of Friedrich-Ebert-Stiftung, 1992.

[21] Dubar, Claude, *La crise des identités. L'interprétation d'une mutation*, Paris, PUF(Le lien social VII), 2000. Le cœur du processus relationnel est bien d'abord l'intériorisation active de l'autre en soi, en même temps que la reconnaissance de « soi-même comme un autre » au centre du processus biographique intime (2001 : 212).

l'expression. Le sujet-parlant détenu protège donc sa « face[22] » de l'existence pré carcérale sans la construire grâce au nouveau discours.

4.1. Identité discursive primaire

Manifestée dans le cas des détenus récemment arrivés (DR) dans le milieu de la prison, l'identité discursive primaire se manifeste par un nombre limité d'interactions verbales et par des sujets de conversation restreints entre détenus et prisonniers anciens. Les situations de communication se montrent limitées à cause du refus/incapacité des DR à s'y adapter. Pour ce qui est des détenus anciens (environ 7 ans purgés), nous parlons d'identité discursive appropriée, donc du discours carcéral qui a évolué indépendamment du discours commun après l'incarcération des sujets parlants, les liens avec le discours commun étant dans cette situation très restreints, mais pas totalement absents. Le sujet communicant commence à exprimer sa « face » en utilisant le discours de réclusion dans une pondération de plus en plus élevée.

4.2. Identité discursive appropriée

Centrée autour des manifestations langagières des prisonniers ayant passé une période longue en prison, l'identité discursive appropriée se manifeste par les décisions de ceux-ci en ce qui concerne le degré d'appartenance des détenus récemment arrivés en prison à la communauté discursive et leur implication et/ou isolation dans les situations de communication.

Une catégorie de détenus qui nécessite une attention particulière est représentée par ceux dont les compétences discursives et langagières sont remarquables. On pense ici aux prisonniers qui ont bénéficié d'une instruction élevée (lycée/études universitaires) et aux prisonniers sans une instruction élevée, mais qui, forcés par la durée de la peine à purger, ont dédié leur temps aux activités intellectuelles. Pour eux, la période passée en prison ne constitue pas un repère dans la discussion de l'acquisition du discours carcéral, ceux-ci manifestant une identité linguistique pré carcérale très bien définie. Nous parlons d'une identité discursive maintenue dans le milieu de réclusion grâce aux activités intellectuelles auxquelles se consacrent les sujets parlants-détenus en question. Par exemple, on vise les lectures dans la bibliothèque de la prison ou des séminaires aux thèmes différents qu'ils soutiennent pour leurs collègues de détention. Vu cette situation, leur contact avec le discours de la prison se manifeste surtout au niveau de la compréhension.

Dans le cas des détenus instruits, la période passée dans la prison est moins importante pour ce qui est de leur évolution et de la construction de leur identité discursive. Au cours de leur peine, les détenus instruits gardent l'esprit sélectif en ce qui concerne les relations dans la lumière de leur instruction. Dans la perspective de l'identité discursive globale, pour les trois catégories de prisonniers évoquées, le sociolecte de la communauté discursive de la prison impose dans des degrés différents l'idiolecte du sujet-parlant détenu.

La manifestation de l'identité discursive dans le milieu privatif de liberté se reflète dans l'adoption des éléments spécifiques aux codes des détenus (verbal et non verbal) et par l'acquisition de la compétence de communication avec les autres membres de la communauté socio discursive. Le type d'identité que nous discutons se fonde sur le développement des relations et des rapports entre le sujet-parlant détenu avec les autres

[22] *La face* - une partie de l'identité de la personne détenue. Construite de manière consciente et en vue de prouver un statut, la face est construite à l'aide de l'expression de l'ethos, de la manifestation des comportements et, dans le cas des détenus, à l'aide de l'extériorisation. *Figuration* désigne « tout ce qu'entreprend une personne pour que ses actions ne fassent perdre la face à personne (y compris elle-même) - les détenus moins autoritaires par rapport aux prisonniers autoritaires et ces derniers par rapport aux membres du clan. La figuration sert à parer aux « incidents » c'est-à-dire aux événements dont les implications symboliques sont effectivement un danger pour la face. C'est ainsi que l'assurance est une variété importante de la figuration (Goffman 2003 : 15).

sujets parlants, selon la permissivité des membres déjà existants dans la communauté discursive en question. Cette « construction » est analysable à partir du statut du sujet parlant lors des interactions verbales. En tant qu'émetteur le sujet parlant- détenu peut manifester directement cette identité en dirigeant l'interaction verbale. Pour l'instance réceptrice cette situation change, car c'est un autre émetteur qui décide de son statut.

Conclusions

La présente étude s'est proposée d'analyser la communauté socio discursive de la prison dans une perspective interactionnelle. L'élément central de cette communauté est la personne privée de liberté, que nous analysons en tant que sujet communicant. En distinguant dans un premier temps les notions de *communauté discursive* et de *communauté de communication*, l'étude s'est concentrée sur l'explication des notions générales et a montré que le discours de réclusion doit être analysé dans la manifestation des groupes restreints. Ultérieurement, l'aire de l'analyse s'est concentrée sur le sujet-parlant détenu qui, par sa qualité d'énonceur psychosocial (lié au statut d'actant et d'acteur), reçoit des valences sociologiques. Ce point a permis au chercheur de soutenir que la communauté discursive ne peut pas être analysée totalement indépendamment de la communauté sociale. Il y a des éléments (le rôle du sujet analysé, sa position, l'évolution permanente des communautés mentionnées, les facteurs permettant leur évolution) que, tangentiellement, l'on rencontre dans la radiographie de deux communautés.

L'étude du corpus nous a permis de constater que, dans le milieu de détention, le sujet communicant se trouve à la confluence de la déconstruction de l'identité discursive pré carcérale et de la construction d'une identité discursive carcérale. Bien que l'on ait analysé des milieux de réclusion distincts, en général, les étapes de la construction de l'identité discursive carcérale coïncident et sont liés au statut que le locuteur a lors des interactions verbales et de la présence du tiers communicant et tiennent compte des mêmes catégories de prisonniers (détenus anciens, détenus récemment arrivés en prison et détenus instruits).

Notre recherche s'inscrit dans la ligne de l'interdisciplinarité, l'appropriation de l'identité discursive du sujet communicant nécessitant la mise en évidence des compétences qui tiennent aux domaines linguistique, sociologique et psychologique : communicatives, d'adaptation, relationnelles, interactionnelles. Cette tétrade permet au chercheur d'offrir à la communauté scientifique une image globale sur la personne détenue en tant que sujet communicant, parcourant le processus d'appropriation des compétences nécessaires à la vie en prison et à la communication intra carcérale.

Bibliographie

BENGUIGUI G., CHAUVENET A., ORLIC F., 1994, Les surveillants de prison et la règle, *Déviance et Société*, 18,3, 275-295.

BLANCHET, Ph., 2007, *Sur le statut épistémologique de la notion de « corpus » dans un cadre ethno-sociolinguistique*, In AUZANNEAU M.et VERDOIA, S. (éd.) *La mise en œuvre des langues dans l'interaction*. Paris : L'Harmattan, 341-352.

BLANCHET, A. *et all*., 2013, *Les techniques d'enquête en sciences sociales*, Paris, Dunod.

BOURDIEU, P., 1982, *Ce que parler veut dire. Économie des échanges linguistiques*, Paris, Fayard.

CASADAMONT G., 1991, Notes pour une sociologie du rapport surveillant(s), détenu(s), *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1,58-66.

CHARAUDEAU, P. (dir.), 2009, *Identité sociale et identité discursive. Un jeu de miroir fondateur de l'activité langagière*In *Identités sociales et discursives du sujet parlant*, Paris, L'Harmattan.

DIGNEFFE, Fr., 1990, *Acteur social et délinquance. Hommage à Christian Debuyst*, Éditeur, Pierre Mardaga, Liège, Bruxelles.

DUBAR C., 1991, *La socialisation.Construction des identités sociales et professionnelles*, Paris, Armand Colin, (3e éd. 2000).

DURKHEIM, E., 2009, *Les règles de la méthode sociologique*, Paris, Flammarion, Coll. *Les livres qui ont changé le monde*.

FLAHAULT, Fr., 1978, *La Parole intermédiaire*, Éditions de Seuil.

GOFFMAN, E., 2003, *Les rites de l'interaction*, Paris, Éditions de Minuit.

GUMPERZ J. J., 1982, *Discourse strategies*, New York, Cambridge University Press. Trad. fr.(1989), *Engager la conversation, Introduction à la sociolinguistique interactionnelle*, Paris, Éditions de Minuit.

HELLERMANN, J., 2008, *Social action for classroom language learning*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

KERBRAT-ORECCHIONI, C., 1990, *Les interactions verbales*, T.1, Paris, Armand Colin.

KUNCZIK, M. (1982), Sociology and Social Forecasting, Annual Review of Sociology, Vol. 8: 57-79.

LEVI-STRAUSS, Claude, 1983, *L'identité*, In Séminaire interdisciplinaire, Paris, Éditions Gallimard.

MAINGUENEAU, D., 1984, *Genèses du discours*, Liège, Mardaga.

MAINGUENEAU, D., 1992, *Le tour ethnolinguistique de l'analyse du discours*, In: Langages, 26e année, n°105, pp. 114-125.

SWALES, J., (1990), *English language; Interdisciplinary approach in education; Study and teaching* (Higher); Foreign speakers, Cambridge University Press (Cambridge England and New York).

SYR J.H., 1992, *Surveillant de prison : une profession en devenir*, Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 2, 277-292.

VION, R., (2000), *Les sujets et leurs discours, énonciation et interaction*, PU Provence.

Sitographie

http://www.ae-lib.org.ua/texts/klinkenberglavarietelinguistiquefr.htm

http://fr.scribd.com/doc/65551058/Limbajul-Jurnalistic-Comunicarea-CA-Interactiune-Sociala

RACIAL AND ETHNIC IDENTITY IN STAND-UP COMEDY PERFORMANCE

Alina Bogdan, PhD Candidate, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: For years now, many have turned to humour when trying to deal with sensitive subjects which some consider almost taboo. This reach-out towards comedy depends, most of the time, on self-deprecation and exaggerated ethnic stereotypes. The 20th century represented the peak in the process of globalization, when everyone tried to fit in somewhere, to be a part of something bigger. An important branch in this process was and still is ethnicity, a topic used without shame by many stand-up comedians. America was one of the first places in which comedians ventured to employ such themes, usually accompanied by different subjects concerning Latin, Jewish, African-American and Native American humour. A good case in point is Eddie Griffin, as his stand-up comedy shows include references to "white guys", "Latin brothers" Jewish and African-Americans, simply referred to as "niggers", a taboo word with offending connotations which African-Americans usually employ about themselves, especially in humourous contexts, but which is better left out of any conversation between people of other races. The audience for these comedy shows is made up of persons with different cultural backgrounds, their reaction being a positive one throughout the comedy act; thus, intercultural dialogue is encouraged by the nature of this humour used by stand-up comedians during their performances on stage. The aims of this paper are to account for the way in which racial and ethnic identity issues are tackled in the field of humour, especially in the case of stand-up comedy, to discuss the reception of the taboo jokes and to describe how the African-American comedian approaches this type of humour during his live performance.

Keywords: racism, ethnicity, humour, stand-up comedy, Eddie Griffin

This paper focuses on analysing different taboo topics used by comedy performers in front of an audience, outlining the manner in which the joke is perceived by the public and the impact it produces. It takes a step towards something that is still new to many, the study of analysing and translating humour, but not any type of humour, the stand-up comedy type. The research done in the field of comedy and humour is vastly explored if compared to the study of stand-up comedy.

At the same time, this undertaking represents a step forward into the study of humour. If throughout the years researches have fixed their attention on humour represented by jokes or puns, this time the focus is on a different category of humour, namely stand-up comedy. In order to make this type of act appealing to the public, the performer has to bear in mind that not only the nature of the subjects that he or she uses is important, but also has to pay attention to the manner in which the message is perceived by the audience.

When I say comedy, I refer to humour which, according to The Oxford English Dictionary, is described as "that quality of action, speech, or writing, which excites amusement; oddity, jocularity, facetiousness, comicality, fun" and that it represents "the faculty of perceiving what is ludicrous or amusing, or of expressing it in speech, writing, or other composition; jocose imagination or treatment of a subject". Humour research has tended for a long time to focus only on analysing stand-up comedy from the perspective of the joke, analysing the structure of the joke as mere text. Lately, humour researchers have approached a new different side of humour, analysing stand-up comedy through the performer – audience connection, and the response each joke receives from the public.

Starting with the 20th century, everything has started to evolve even more, and the process of globalization reached a higher point at that time. It was the time when everyone tried to fit in somewhere, to be a part of something bigger. Some used humour to evolve, seeing the fun part in everything that was wrong and bad, thus topics regarding ethnicity

were not excluded. Now, it is used even more by many to point out the hatred and racial issues that are still taking place even if America is considered the land of the free, where everyone is equal and share the same opportunities. And again, America was one of the first places in which comedians ventured to employ such themes, usually accompanied by different subjects concerning Latin, Jewish, African-American and Native American humour.

When saying humour, I first of all refer to stand-up comedy, and one of the representatives of this type of comedy is Eddie Griffin. Born in Kansas City, Missouri, actor and comedian, Eddie Griffin is known for his role as Eddie Sherman on the *Malcolm & Eddie* show and for his performance in the movie *Undercover Brother* (2002). He started his career as a stand-up comedy performer when he was a young boy, but the show that launched him was the 1997 *Voodoo Child*.

Not many know what stand-up comedy is really about, according to dictionary.com, stand-up comedy is "a comic monologue performed by one person standing on a stage; also called stand-up", a general definition similar to other dictionaries which sadly is not very elaborate and which leaves aside many important details.

After analysing several shows of different stand-up performers, I have reached to the conclusion that in order to define stand-up comedy certain things have to be taken into consideration, that is why I tried to put together a definition for stand-up comedy: Stand-up comedy is the comic manner in which an artist (he or she) performs on stage in front of an audience. The artist is known as a stand-up comic or comedian. The performer's monologue consists of short jokes or funny stories, most of them having general themes such as politics, religion, everyday life etc. In helping with the performance some artists use props, music, costumes, etc. or simply resume to gestures or face expressions. Stand-up comedy can be performed almost everywhere, from pubs, clubs, bars to theatres and arenas.

Eddie Griffin's stand-up comedy shows include references to "white guys", "Latin brothers" Jews and African-Americans, simply referred to as "niggers", a taboo word with offending connotations which African-Americans usually employ about themselves, especially in humorous contexts, but which is better left out of any conversation between persons of other races.

During his show, he recalls a white friend who told him some jokes, even if it was someone close to him, he made nigger jokes that were not accepted very well, he recalls laughing to the first one and beating him after he told the second one.

"What do you call a nigger in a tree with a suit and a briefcase?
Branch manager"
"What's the difference between a nigger and a snow tire?
Snow tire don't sing when you put chains on it. "
(Griffin, E. *Freedom of speech*, 16:30)

His joke was received with laughter even by the white audience, because, even if he recalled beating someone for telling racist jokes, he used humour to avoid upsetting anyone.

As it can be seen in all of his televised acts, his audience for these comedy shows is made up of people with different cultural backgrounds, their reaction being a positive one throughout the comedy act; thus, intercultural dialogue is encouraged by the nature of this humour used by stand-up comedians during their performances on stage.

Stand-up comedy is not just any type of art, one day you are here the next you are gone, meaning if you are not capable of creating a discourse that can keep the audience laughing the show can end sooner than expected. The connection between performer and audience is seen at the beginning, the opening sequence being very important in anticipating the success of the show, it is what gives the show fluidity.

In his acts, he reaches a point when he thanks white people for bringing them to America, a country that has so much to offer, the reference is made here to their presumed origin as slaves in Africa. He also points out to a line that white people say which causes moral conflict, usually when a black guy does something wrong someone tells him "Why don't you go back to Africa?". To mock this question he uses irony and answers with a different question "Why don't you go back to bloody England?", imitating an Englishman's accent with sarcasm. As it can be seen throughout his comedy shows that sarcasm and irony are very much used to make a statement.

Eddie Griffin started as an actor and slowly managed to enter the stand-up comedy business, this activity is in fact a job, a job which requires "a lot more than wit" it is not a nice career, everything depends on perseverance, wit and especially on the crowd. There is no special school for this job.

Being an actor helps him in producing humour and laughter, the way a comedian acts on stage is about 50% part of the success, the rest is made of the jokes used, the connection with the audience, the way in which the audience reacts to certain jokes. Different audiences means different techniques on stage, but with Eddie Griffin this rule does not apply 100%. He does not refrain from using sensitive topics and very clearly speaks his mind, he is not afraid of using a vulgar language. It is, nonetheless, curious is that the audience does not seem disturbed by language or gestures.

Here we can talk about the concept of "self-mockery", he uses himself as an example for the jokes he approaches, starting jokes with "remember when we was young/ growing up?", "do you remember that?", he connects with the audience, making them part of the topic he will approach next.

As a comedy performer, he ridicules himself by telling stories from when he was young, jokes which present him as a dumb person and also he is not scared of talking about the black days, about slavery and how they were suppressed, even posing as one and describing how he would have managed those times. He draws a parallel from that time up to the present; the way a black person was seen and treated and the way African-Americans are now, pointing out the fact that even the president of the United States of America is black.

Many artists go on stage trying to impress the audience with something other than jokes, but that is not the case here. Most of the artists like to use props, most frequently they use a chair, moving it around pretending it is a person or an animal. He took advantage of the fact that his gestures were very expressive and used them to make the audience respond better to his comedy number.

During the performances, Eddie Griffin acts as if he were talking directly to the public, this is one of the key elements in receiving a positive reaction from the audience, and another key element is using punch lines. These elements have the ability to restore the attention of the audience if a topic previously used did not have that much success.

Similar to the punch line is the method called calling the room, it is the way in which the performer connects with the audience when he feels that he is losing their attention, then he turns to topics with a higher degree of impact, such as slavery, Jesus Christ or even other performers from the field of stand-up comedy as Richard Pryor, an icon in the history of humour and stand-up comedy, or Jerry Seinfeld who is a white stand-up comedy performer and a well-known actor.

One of the taboo words that I will discuss further on is "nigger". When can someone say "nigger"? Why is this word considered offensive when it is said by persons that are not African-Americans? The meaning of the word "nigger" between African-Americans has a different meaning, as Eddie Griffin explains it, "nigger" is a term of endearment that they use among themselves, advising white people not to use it.

Racial-ethnic jokes do not go both ways, white people have to be careful when using terms such as "nigger" or "negro" or when they make any reference to people of colour, whereas African-Americans do not seem to take into consideration this restriction when it comes to jokes about white people. This is also the case with Griffin's stand-up comedy shows: he ridicules white people and points out that they should not say the word "nigger" unless they want to be beaten. The funny part in this situation is that the audience is formed not only of African-Americans, but it also includes white people, Chinese, Latino etc., and they do not seem to mind this type of jokes, in fact they laugh and respond in a positive manner to them.

A different topic regarding racial-ethnic restraints is linked to the religion, more specifically when speaking about Muslims and their faith. He tackled this subject, first of all saying that Muslims are the most devoted faith, that they would even strap a bomb to their chest for Mohamed and that this will never happen with a Christian. Second, he linked the topic to industry and to Wall Street, that you will never see them use products like Nike because they manufacture their own shoes, Muslim women do not use Maybelline products because they are veiled up and that you cannot see their faces.

Eddie Griffin does not stop at this point, he also mocks the beauty of Muslim women, saying that he understands why the men marry several times, because women wear the burka and that the only body part of the women that can be seen before a wedding are the eyes. He laughs and quickly finds an explanation for this custom, thinking that they are playing the law of averages therefore they are gambling with their future because they do not know if they get lucky enough to marry a beautiful woman or not.

Racial and ethnic issues are still a problem, even now, when everything has evolved, society has changed, information is free to the public and they have more opportunities than in the past. It is true that the events from the past influenced the present as we know today and that many things have changed, but not all of them changed into good. People learned how to be racist in a polite manner, they do not say *nigger* but use somewhat polite rejections, Eddie Griffin points out some of them:

"We're not hiring, translation nigger
I'm sorry, your bank loan has been denied, nigger
Pull over, nigger"
(Griffin, E. *You Can Tell 'Em I Said It*, 5:40).

As the artist said it, each line should have been followed by the word "nigger", because even if they do not say it, he knows what they are thinking and that even if there is a black president, things would not change very soon.

The topics tackled above are sensitive for many and even today are considered taboo. Why? People today are afraid of evolution; they are scared of accepting something unknown to them, that is why some of them are guided by fear and bad judgement. Stand-up comedy comes as an exception: artists talk about these subjects without being afraid of the effect it will have on the audience, knowing that humour is an escape route.

Telling the truth, as painful as it can be, in a humorous manner is the way in which they try to help society, by pointing out the obvious in order to be fixed. The good part in all of this is that throughout every show Eddie Griffin managed to establish a connection with the audience, which was more than pleased by his performance, all of his jokes were received with laughter and applauses. The disadvantage in this area of comedy is that the show is live, an hour of live comedy, a period of time when everything can change in a moment, and from total success to reach total failure without even noticing.

The audience is what keeps the show alive and the jokes to advance naturally, as a single person you cannot fully control everyone in the public, there are some challenging moments when you have to improvise so that the show does not end sooner than expected.

Throughout the show the audience responded positive to the jokes, providing the artist with a proper environment for joke telling. The artist resumed to hand gestures or face mimics to improve the quality of the jokes, also he managed to put together a real-time conversation, through the use of gestures, turning his head to the left or right as if he was facing someone and using different accents.

In regards to what I said above, I can conclude this analysis by saying that unfortunately the topics that were mentioned above are still considered taboo for many and that the art of stand-up comedy is helping the society in taking a step forward to get over these issues. The audience is indeed a key factor in the wellbeing of these shows, because no matter their nationality and gender they all are American citizens. It can be said that humour and laughter eventually helps people to go above prejudice, wrong conceptions and things that are easily misinterpreted.

As a final remark, I can state that humour in the form of stand-up comedy is more than meets the eye, through this type of humour artists such as Eddie Griffin go on stage, grab the microphone and topic after topic manage to create something memorable. Performing live on stage is not an easy task, and Eddie Griffin proves that you need experience and talent to be able to practise this job. After those mentioned above, I can say that there is no type of subject that can be avoided during such a show, if he managed to produce laughter when talking about racism and ethnicity there is no stopping him from speaking about whatever topic he desires, bearing in mind the thought that he can do it.

The work of Bogdan Alina was supported by Project SOPHRD – PERFORM /159/1.5/S/138963

Bibliography

Dagut, M. B., (1976). ‘Can’ “metaphor“ be translated?’. *Babel: International Journal of Translation*, 32: 1, 21-33.

Earlewine, M. (2011). *Humour 101*. New York: Springer

Griffin, E. (1997) *Voodoo Child*

Griffin, E. (2007) *Freedom of speech*

Griffin, E. (2011) *You Can Tell ’Em I Said It*

Haggins, B. (2007). *Laughing Mad: the Black Comic Persona in Post-Soul America*. Rutgers University Press.

Martin, R. A. (2007). *The Psychology of Humour: An Integrative Approach*, San Diego, California: Elsevier Academic Press.

Newmark, P. *(*1988), *A textbook of translation, Prentice Hall, New York.*

Rappoport, L. (2005). *Punchlines: The Case for Racial, Ethnic, and Gender Humour*, Westport: Praeger Publishers.

Venuti, L, 1995, *The Translator‘s Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge.

Walker, N. (1998). *What’s so funny? Humour in American Culture*, Wilmington: Scholarly Resources Inc.

Weaver, S. (2011) *The Rhetoric of Racist Humour: US, UK and Global Race Joking*, Surrey: Ashgate.

**** *Oxford English Dictionary online* http://www.oed.com/view/Entry/89416?rskey=JnuBWa&result=1#eid

ISTRO-ROMANIAN WORDS OF ITALIAN ORIGIN DENOTING PROFESSIONS, MILITARY RANKS, PUBLIC OFFICE POSITIONS AND NOBLE TITLES

Ana-Maria Radu-Pop, Assist. Prof., PhD, University of the West, Timișoara

Abstract: Although the Croatian language has been exerting the strongest influence upon the Istro-Romanian, the literary Italian language, together with the Venetian dialect, has played a notable role, particularly for the Istro-Romanian spoken south of Monte Maggiore. As a result of the influences exerted during certain time periods and following an active, long-term plurilingualism, the Italian elements (strictly of lexical nature) are well-represented in the Istro-Romanian language – in terms of both quantity and thematic domains. This study focuses on a variety of Istro-Romanian words of Italian origin - borrowed either directly or through the intermediary of the Croatian language – which denote professions, military ranks, public office positions and noble titles.

Keywords: Istro-Romanian, Italian language, Venetian dialect, professions, military ranks.

Situată în nordul Mării Adriatice, între golfurile Trieste şi Kvarner, Peninsula Istria[1] a fost de-a lungul timpului locul de „întâlnire" a numeroase populaţii şi stăpâniri. În această arie de îndelungate şi intense contacte etnice, culturale şi lingvistice se mai vorbesc cinci idiomuri[2], trei de origine romanică – veneţiana istriană, dialectele istroromane sau istriote, istroromâna şi două slave: dialectele croate čakaviene şi dialectele slovene. La acestea se adaugă şi varianta literară a croatei (şi, în măsură redusă, cea a italienei şi a slovenei), care câştigă teren datorită administraţiei, instituţiilor de învăţământ, mass-mediei etc.

În Istria mai trăiesc astăzi aproximativ 250 de vorbitori de istroromână[3], dispersaţi în două grupuri, într-un perimetru geografic restrâns, mai exact în câteva sate aflate la nord şi la sud de Monte Maggiore (cr. Učka Gora): Jeiăn (cr. *Žejane*), în regiunea *Ćićarija* (la nord de Monte Maggiore), iar în partea de sud – în *Suşńéviţę* (forma cr. oficială *Šušnjevica*), *Nóselo* sau *Nósolo*

[1] „Istria este o peninsulă cu aproximativ 3500 km^2. Numărul locuitorilor nu depăşeşte 300 000 de suflete. Peninsula se află în trei state. Cea mai mare parte aparţine Croaţiei, o mică parte Sloveniei şi o a treia, şi mai mică, Italiei (Muggia şi împrejurimile)", Goran Filipi, *Câteva observaţii asupra istroromânei actuale*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 83.

[2] Vezi, în special, Pavao Tekavčić, *Per un atlante linguistico istriano. (Con speciale riguardo ai dialetti istroromanzi*), în „Studia Romanica et Anglica Zagrebiensia" (SRAZ), Zagreb, 1976, nr. 41-42, p. 228. Vezi şi Goran Filipi, *art.cit*, p. 83, respectiv Kovačec, *Élém.*, p. 159: „La nature et l'intensité des contacts entre les cinq idiomes en cause [...] dépendent des conditions d'ordre social, économique, politique, culturel etc. Langues d'enclave et langues d'un prestige réduit, l'istroroman et l'istroroumain ont exercé une influence presque insignifiante sur les autres idiomes. En tant que langue d'une grande puissance coloniale pendant presque un millénaire, en tant que langue de première importance internationale et qui disposait d'un grand nombre d'institutions, la langue italienne (au début, avant tout sous forme de dialecte vénitien) a laissé de nombreuses traces dans tous les idiomes d'Istrie. Le croate sur le territoire de la presqu'île proprement dite et le slovène dans sa périphérie du nord s'imposait surtout par une masse importante de sujets parlants ; ce n'est qu'à partir du XIXe siècle que ces deux langues commencent à agir par l'intermédiaire de toute une série d'institutions culturelles et administratives et en tant que véritables «langues nationales»".

[3] Vezi Goran Filipi, *art. cit.*, p. 86. O prezentare a statisticilor realizate de-a lungul timpului cu privire la numărul istroromânilor se găseşte la Dorin Lozovanu, *Istroromânii: aspecte etnogeografice şi demografice*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 113-120.

(cr. *Nova Vas*), *Sucódru* (cr. *Jesenovik*), *Letåi* (cr. *Letaj*) şi *Bârdo* (cr. *Brdo*), cu cătunele: *Costârcån* (cr. *Kostrčane*), *Dolínšćina*, *Zaçkovci*, *Peråsi, Brig*[4].

Prezenţa de secole a acestor urmaşi ai românităţii sud-dunărene într-o zonă cu caracter multietnic şi multilingvistic cum este Peninsula Istria, dublată de factori de ordin politic, economic, cultural şi sociolingvistic a dus la însuşirea de către vorbitorii de istroromână şi a altor idiomuri, aceştia devenind bi- sau chiar trilingvi. Aceste contacte lingvistice intense şi de lungă durată au lăsat urme importante asupra tuturor compartimentelor dialectului istroromân. Cea mai puternică influenţă care s-a exercitat (şi continuă să se exercite) asupra istroromânei este cea croată (sub forma dialectului čakavian, în primul rând, dar şi a croatei literare štokaviene), însă un rol însemnat, cel puţin pentru istroromâna vorbită la sud de Monte Maggiore, l-a avut şi influenţa limbii italiene (cu precădere sub forma dialectului veneţian, dar şi a italienei literare).

Fiind atât rezultatul influenţelor care s-au exercitat în anumite perioade de timp[5], cât şi al unui plurilingvism activ şi de lungă durată, elementele italiene (ne referim doar la lexic) sunt, după cum o arată materialele lingvistice de care dispunem, bine reprezentate în istroromână atât din punct de vedere cantitativ, cât şi în ceea ce priveşte domeniile tematice, denumind *părţi ale corpului omenesc*, *grade de rudenie*, *relaţii sociale*, *meserii*, *funcţii publice şi titluri nobiliare*, *ateliere şi spaţii în care se desfăşoară diverse activităţi profesionale*, realităţi cu privire la *învăţământ*, *cultură*, *viaţa religioasă*, *armată*, *administraţie*, *justiţie*, *economie şi comerţ*, *mijloace de transport*, *casă*, *unelte şi obiecte de uz casnic*, *bucătărie*, *alimente*, *mâncăruri şi băuturi*[6], *plante de cultură sau de grădină*[7], *îmbrăcăminte, încălţăminte şi alte accesorii* etc.

Domeniile variate cărora le aparţin împrumuturile italiene din istroromână (termeni existenţi în cea mai mare parte şi în graiurile croate)[8] reflectă în ultimă instanţă raporturile dintre Peninsula Istria şi Italia: mare parte din profesiile şi meseriile moderne, din aspectele legate de administraţie, economie, cultură, din inovaţiile aparţinând domeniului tehnic (construcţii, transporturi etc.), al agriculturii, al modei, al artei culinare etc. s-au propagat în Istria din Italia de nord[9].

Pentru ilustrarea celor afirmate, în lucrarea de faţă ne vom opri asupra unora dintre termenii istroromâni de origine italiană prin care se desemnează diverse meserii, grade militare, funcţii publice şi titluri nobiliare. Materialul lexical, prezentat alfabetic, a fost excerptat din glosare, culegeri de texte, lucrări de geografie lingvistică, dar şi din diverse studii şi articole, titlurile acestor lucrări regăsindu-se în bibliografia de la sfârşitul lucrării, alături de titlurile lucrărilor consultate pentru secţiunea de etimologie.

***

[4] Vezi Kovačec, *Istroromâna*, p. 550.

[5] Vezi, în acest sens, Kovačec, *Istroromâna*, p. 552; idem, *Élém.*, p. 159, 160; Radu Flora, *Gli italianismi*, *passim*; Sârbu-Frăţilă, p. 31.

[6] Vezi Ana-Maria Pop, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la bucătărie, alimente, mâncăruri şi băuturi*, în *Istroromânii: repere cultural-istorice*, Sibiu, Editura Muzeului Astra, 2008, p. 85-102.

[7] Vezi idem, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la nume de plante cultivate*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2009, p. 285-299.

[8] „En tant que langue d'une grande puissance coloniale pendant presque un millénaire, en tant que langue de première importance internationale et qui disposait d'un grand nombre d'institutions , la langue italienne (au début, avant tout sous forme du dialecte vénitien) a laissé de nombreuses traces dans tous les idiomes d'Istrie" (Kovačec, *Élém.*, p. 159).

[9] Vezi *ibidem*, *passim*.

a¯utánte s.m. „ajutor (persoană)” Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *E tåţi s-a-nmeştit ăn roba ur de gospodin, ke-¯gospodar måre, e ur s-a facut că şi un sans™r (ali:* a¯utante*).* (S); Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cr. *ajutante*, it. *aiutànte*.

artijån s.m. „meseriaş, meşteşugar” Byhan 188; Popovici II 88; Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 405: *Če t-a¯tu, fiâe, nmeţåt? Z*a artijåna. (S); ALR s.n., II, h. 499: *artijån* (pl.) (J). **Et.:** cr. *artìžān*, ven. *artiʃan*.

avocåt s.m. „avocat” Byhan 190, s.v. *avocåţę*; Popovici II 89: *~, -u, -ţ*; **avocátu** MALGI, h. 127: *(ur) avocátu*[10]*;* (pl.) *vucåti*[11] (L); Morariu, *Lu fraţi noştri* 165: Avocaţi *åru bure britvi de bri!* (J); **avucåt** MALGI, h. 127: *(Õn) ~, avucåtu; (do¯) avucåţ, avucåţi¸* (J); **vocåt** Byhan 190, s.v. *avocåţę*; Popovici II 89: *~, -u, -ţ*; MALGI, h. 127: *(ur) ~, vocåtu;* (pl.) *vocåţ, vocåti* (B); **vucåt** MALGI, h. 127: *(Õn) ~, vucåtu; (do¯) vucåţ, vucåţi¸* (J); ALR s.n., IV, h. 989: *vucÃåtu* (J); **vocát** MALGI, h. 127: *(ur) vocátu*[12]*;* (pl.) *vucåti*[13] (L); **ocåt** Byhan 293; Popovici II 89, s.v. *(a)vocåt*; Popovici II 130: *~, -u*, pl. *-ţ* şi *-ti*; MALGI, h. 127: *(un) ~, ocåtu;* (pl.) *ocåţ, ocåţi¸* (S); **ocÌót** MALGI, h. 127: *(un) ~, ocÌótu;* (pl.) *ocÌóţi¸* (Sc). **Et.:** cr. *avòkât, avukât*, ven. *avocato*, it. *avvocàto*, ven. *vocat, ocat*.

avocåţę s.f. „avocată” Byhan 190. **Et.:** v. **avocåt**.

bå®lę s.f. „doică” Kovačec, *Rječnik* 35: *~, -a, -e* (B); ALIr 412: *o bå¯la (do bå¯le)* (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *o ~ (do bå¯le)* (S, N); ALR I/II, h. 222: *ura bå¯la, doÌ bå¯le* (J); **bÌá®la** ALR I/II, h. 222: *úra bÌá¯la; do bÌá¯le* (B); **båiâe** Cantemir 158: *~, -â*. **Et.:** cr. čakavian *bôjla, bãjla*, ven. *bàila*.

bårba s.m. „căpitan (pe vapor)” Popovici I 146. **Et.:** ven. *barba* „idem”.

barb®ér s.m. „bărbier” Cantemir 158: *~, -r*; MALGI, h. 118: *(Õn) ~, barb¯éru; (do¯) barb¯ér¸/, barb¯éri¸* (J); **bàrbi.ér** MALGI, h. 118: *(un ~, bàrbi.éru;* (pl.) *~, bàrbi.éri¸* (S); **bàrbi.®ér** MALGI, h. 118: *(ur) bàrbi.¯éru;* (pl.) *~, bàrbi.¯éri* (N); *(un) ~, bàrbi.¯éru;* (pl.) *bàrbi.¯éri¸* (Sc, B). **Et.:** cr., ven. *barbier* „idem”; cf. şi it. *barbière* „idem”.

biâetá®o s.m. „controlor de bilete (în autobuz)” Kovačec, *Élém.* 165; **biâetário** Kovačec, *Rječnik* 38: *~* (S). **Et.:** cr. *biljetaj, biljetajo* (Istria), it. *bigliettàio* „taxator (la tramvai); persoană care vinde bilete; casier”, DIR 131, respectiv cr. *bigljetarjo*, it. *bigliettàrio*.

bó®a s.m. „gâde, călău” Popovici II 93: *~, -ele*; **bÍó®a** ALR s.n., IV, h. 1002: *~* (J); **bú®a** Byhan 200. **Et.:** cr., it., ven. *boia* „idem”.

butigår s.m. „vânzător, băcan” Byhan 202; Popovici II 95; **butigér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 136: *~* (J); Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr., ven. *butigar*; cf. şi ven. *botegher, butegher*.

caligår s.m. „pantofar, cizmar” Byhan 237; Popovici II 96: *~, -u, -r-i*; **caligér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 35: *~* (S); Puşcariu SI III 305; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 45: *~, -u* (S); MALGI, h. 111: *(ur) ~, càligéru;* (pl.) *càligéri¸* (L, N); *(un) ~, càligéru;* (pl.) *~, càligéri¸* (S); *(un) ~, càligéru;* (pl.) *càligéru* (!) (Sc); *(ur) càligéru;* (pl.) *càligéri¸* (B); **calig™r** Cantemir 160: *~, -i*. **Et.:** cr. *kaligár, kaligor*, ven. *caligar*, respectiv cr. *kaligẽr*, ven. *caligher*.

camaâér s.m. 1. „chelner, ospătar” (Popovici II 96; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 46); 2. „camerist” (Cantemir 160) ♦ Popovici: *~, -u, -i*; Kovačec, *Élém.*; Kovačec, *Rječnik*: *~, -u* (S): camaâéru *a verít la şcând*; **cama®ér** Cantemir: *~, -r*. **Et.:** cr. reg. *kamaljer* (< ven.); cf. şi ven. *camarier*.

[10] Răspuns nesigur.
[11] Răspuns auzit cu certitudine.
[12] Răspuns nesigur.
[13] Răspuns auzit cu certitudine.

camaâérę s.f. „cameristă” Popovici II 96: *camaâeră, -e*; Puşcariu SI III 305 (13/21); Morariu, *Lu fraţi noştri* 29: *camaâera* (art.) (S); **camâ™ra** Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 361: *Ramâs-a Ştela de oro utât˜..., za* camâ™ra *ăn ca locând˜*.(S); **camai™rę** Cantemir 160: *~, -e*. **Et.**: cr. reg. *kamaliera*, ven. *camaliera*.

camerísta s.f. „cameristă, femeie de serviciu” Sârbu-Frăţilă 195: *~, -e*: *Muâåra-¯* camerista *col˜-n Lipa*. **Et.:** it. *cameràsta* „idem”.

cantun®ér s.m. „cantonier, drumar, picher” Kovačec, *Élém*. 165; **cantunér** Kovačec, *Rječnik* 46: *~, -u* (N); **cantonér** Cantemir 160: *~, -r*; **cantun®ére** Kovačec, *Rječnik* 46: *~* (S). **Et.:** vezi cr. *kantonjer*, ven. *cantonier*, respectiv it. *cantonière* „idem”.

capitån 1. s.m. „(mil.) căpitan” (Popovici II 96; Morariu, *Lu fraţi noştri* 27; Cantemir 160); 2. „conducător al unui district” (Byhan 238; Popovici II 96) ♦ Byhan: *~, -ń*; Popovici II: *~, -u, -i*; Cantemir: *~, -i*; **capitán** Morariu, *Lu fraţi noştri*: *~* (S), 138: *~(u)* (J). **Et.:** cr. *kapitan*; vezi şi it. *capitàno*, ven. *capitanio*.

cåpo s.m. „căpetenie, şef” Popovici II, *Texte*, p. 23[14]; Puşcariu SI III 305: *[...] lu ¯edână¯stile, cârle fost-a* cåpo *de ¯eâ, zeţesít-a samo vrhu de cåp.* (9/17); Morariu, *Lu fraţi noştri* 103: *Gospodâru,* cåpo *de cava [...]*. (L); Morariu, *Lu fraţi noştri* 57: *Şi* cåpo *de ceâ omir ăntr˜b˜ [...]*. (S); Kovačec, *Descrierea* 84; **cåpu** Popovici I 146: cåpu *de tejåţi*, cåpu *de tåţi*; Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 382: *~* (S). **Et.:** cr. *kapo* (Istria), it., ven. *càpo* „idem”.

capurál[15] s.m. „caporal” Kovačec, *Élém.* 166; Kovačec, Rječnik 46: *~, -u*: capurál *mağor*; **capurål** Kovačec, *Élém.* 166: capurål *(mağor)*; Kovačec, Rječnik 46: *~, -u*; **caporál** Kovačec, *Descrierea* 36: caporál *ma´or* (J). **Et.:** cr. *kapurâl*, *kapurol*, it. *caporàl(e)* (*maggiore*) „idem”.

carabinér s.m. „carabinier, jandarm” Cantemir 160: *~, -i*; Morariu, *Lu fraţi noştri* 139: *[...] meg din* carabiner *(ali: jandar), ke va vor pure ăn părjun.* (J); Pellis 2551: *carabinéru* (J), *carabinèr* (S); **carabin®ér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 54: *Verit-a bohtari (ali:* carabin¯eri*) şi lât-l-a ăn părjun.* (S); Pellis 2551: *carabin¯éru* (B). **Et.:** este vorba de italienisme care azi au dispărut ca urmare a încetării stăpânirii italiene (Pellis, p. 125); vezi, astfel, cr. *karabinjeri*, ven. *carabinier, -igner*, it. *carabinière*.

carbonér s.m. 1. „cărbunar” (Cantemir 160); 2. „persoană care duce cărbunii la maşina vaporului” (Popovici I 146) ♦ Cantemir: *~, -r*; **cărbunér** Popovici: *~, -u, -i*. **Et.:** ven. *carboner*, cr. *karbunêr*.

castáldo s.m. „tutore” Popovici II 96: *~, -i*. **Et.:** vezi it. *castáldo* „(ist.) demnitar cu funcţii administrative numit de rege; 2. administrator”, DIR 192; cf. şi cr. *kàstaldo* „upravitelj dobara crkve, crkveni otac, mežnjar”, Skok II 57, s.v.

cógo s.m. „bucătar” Cantemir 162: *~, -gi*; **cÌoγ** ALR s.n., IV, h. 1090: *~; do¯~* (J). **Et.:** cr. *kôgo*, ven. *cogo* „idem”.

comandånte s.m. „comandant” Cantemir 162: *~, -ţ*; **cumandånt** Cantemir 163: *~, -ţ*. **Et.:** cr. *komandont, komandante*, it., ven. *comandànte* „idem”.

cónte s.m. „conte” Popovici I 146. **Et.:** cr. *konte*, it., ven. *cónte* „idem”.

contéşa s.f. „contesă” Popovici I 146: *~, -e*; Popovici, *Texte*, II, p. 50: *[...] ă¯ ănsurât dupa o* conteşă *[...]*; **contésa** Popovici, *Texte*, II, p. 50. **Et.:** cr. *kontèsa*, it. *contéssa* „idem”.

decån s.m. „protopop” ALR II, h. 186: *decânu* (J). **Et.:** cf. it. *decàno* „titlu de demnitar în bisericile catolice (catedrale)”, DIR 306-307; cf. şi cr. *dèkān* „najstariji među kanonicima; glavar crkvenog kotara”, Skok I 389, s.v.

[14] Vezi şi Puşcariu SI III 152.

[15] Se întâlneşte în vorbirea celor care şi-au făcut serviciul militar în perioada Italiei fasciste (Kovačec, *Élém.* 166).

fåbro s.m. „fierar” Popovici II 108; Kovačec, *Istroromâna* 584; Kovačec, *Élém.* 165: ~[16]; Kovačec, *Rječnik* 76: *lucrå ca si* fåbro (S); Sârbu-Frăţilă 211; **fåbru** Byhan 218; MALGI, h. 114: *(un) ~;* (pl.) *fábri* (S). **Et.:** ven. *fabro,* it. *fàbbro* „idem”.

fakín s.m. „hamal” Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cr. *fakin* (Istria), ven. *fachin*; cf. şi it. *facchìno* „idem”.

farmačìstu s.m. „farmacist” ALR II, h. 112: ~ (J). **Et.:** cf. cr. *farmačišta* (Istria), it. *farmacìsta,* s.m. „idem”.

finànţa s.f. „paznic, vameş?” Morariu, *Lu fraţi noştri* 134: *Când a verit aprope de četate ăl-aÌ* finànţa *ustavit [...]*. (J); 165: *Şi ¯e au se ustraşit ke* finanţa *vire [...]*. (J). **Et.:** cr. reg. *finânca* „financijska straža” (< it. *finanza*), Skok I 517-518, s.v. *fîn*; v. şi it. *guardia di finanze* „vameş, miliţie economică”, DIR 411.

fokíst s.m. „fochist” Cantemir 166: *~, -şt*. **Et.:** cf. it. *fochìsta, -ìsti* „idem”.

gărzón s.m. „băiat de prăvălie, ucenic” Morariu, *Lu fraţi noştri* 28: *Şi l-a låt ăn butigę* gărzona*, za jută ăn butigę vinde*. (S). **Et.:** ven. *garzon,* it. *garzóne*; cf. şi cr. *garzúni,* Skok II 351, s.v. *màđistor* (II).

gÌard®ån s.m. „gardian, paznic, cel care păzeşte (ceva sau pe cineva)” Kovačec, *Élém.* 165; **gvardi®ån** Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 88: *~, -u* (S); **gvard®ån** Popovici II 114: gvardiån *de boşče*; **vardi®ån** Puşcariu SI III 329 (13/13; 13/17); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 406, 407: *vardi¯åni, vardiåni* (S); ALR s.n., II, h. 583: *wardi¯ån* (sg. şi pl.) (J); ALR s.n., III, h. 903: *wardi¸ån* (J); **vardeiån** Cantemir 185: *~, -n*. ♦ **za vard¯åna** „de gardă, de pază” Morariu, *Lu fraţi noştri* 34: *Dunke ur a remås în cåsę* za vard¯åna. (S). **Et.:** it. *guardiàno*, respectiv cr. *gvardiân*, cr. *vardjân*, ven. *vardian*.

gÌårdi®e s.f. „gardă, stră jă (străjer), pază (paznic)” Cantemir 167: *gÌårdi¯a, -¯*; Morariu, *De-ale cirebirilor* (II) 457: *gÌårdi¯a* (art.) (Gb); Kovačec, *Élém.* 165; **gÌård®e** Byhan 228; **guárdi®e** Puşcariu SI III 311; **gårdi®a** Cantemir 166: ~ *-¯*; ♦ **lucrå gÌárdia** „a sta la pândă, a face (de) gardă” Puşcariu SI III 311: *Ómiri [...] mes-a* lucrå gÌardia *ke borke va verí cås˜* . (23/10); **gvårdi®e** Cantemir 167: *gvårdi¯a, -i*; Kovačec, *Descrierea* 57; Kovačec, *Rječnik* 88: *~, -a, ~, -ele* (S): *¯eâ a pus s™le* gvårdi¯e; **gvárdi®e** Kovačec, *Rječnik* 88; ♦ **fåće gvårdia** „a sta la pândă, a face (de) gardă” Popovici II, *Texte*, p. 27: *[...] ăâ* fåće gvårdia *¯e ăns [...]*; **vårdi®e** Puşcariu SI III 329: *Cråâu pure* vårdi¯a *prin cås˜*. (16/39); *Tåtu fåţe omu de slam˜ [...]* vårdi¯ele *mergu si hitescu ăn ¯e.* (16/41); *[...] m˜re ved™ţe* vårdi¯ele *lucru [...]*. (16/42); Morariu, *Lu fraţi noştri* 78: *vårdi¯a* (B); **várd®a** Morariu, *Lu fraţi noştri* 77: *E ieâ s-a zmislit ke neca pure [...]* vard¯a *la saca bicaria.* (B). ♦ **na vårdi¯u** „la pândă” Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 368: *E gospodåru mes-a na şpi¯u (ali:* na vårdi¯u*) dupa decla*. (S). **Et.:** cr. (*storít) gÌórdio* „(far) la guardia” (Puşcariu SI III 287), cr. *gvârdija* (< it.), ven., it. *guardia*, ven. *vardia*.

ğardińér s.m. „grădinar” ALR s.n., I, h. 185: *~; ğardińéri* (pl. art.) (J); **®ardinér** Puşcariu SI III 312 (4/3). **Et.:** ven. *giardinier,* it. *giardinière*, respectiv ven. *iardiner*.

ğenerål s.m. (mil.) „general” Kovačec, *Descrierea* 48. **Et.:** cr. *đenèrāl, -ro,* it., ven. *generàle*.

®edårm s.m. „jandarm” Popovici II 116: *~, -u, -i*; **®endårmi** (pl.) Popovici II 116; **iendármi** (pl.) Morariu, *Lu fraţi noştri* 61: ~ (S). **Et.:** ven. *iendarmo*.

imp®egátę s.f. „funcţionară, angajată” (*službenica, činovnica*) Kovačec, *Élém.* 165: ~ (sud); Kovačec, *Rječnik* 92: *~, -a, -e* (sud). **Et.:** it., ven. *impiegàta*, cf. şi cr. *impjegot, impjegato*. E posibil şi ca forma de feminin să se fi format de la cea de masculin, vezi **imp®egáto**.

[16] În Susnievița, *fåbro* este folosit ca poreclă, în timp ce termenul de origine croată: *covåţ, covåč* este folosit ca apelativ („forgeron”) (Kovačec, *Élém.* 165).

imp®egáto s.m. „funcţionar, angajat” (*službenik, namještenik, činovnik*) Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 92: *~, -i* (sud): *lucrå ca şi* imp¯egáto (C). **Et.:** cr. *impjegot, impjegato,* it., ven. *impiegàto*.

internísta s.m. „medic internist” Sârbu-Frăţilă 219. **Et.**: cr. *internista*, it. *internìsta*.

lavurånt s.m. „muncitor, calfă” Neiescu 2009, p. 266; **lavorånte** Cantemir 169: *~, -ţ*. **Et.:** it., ven. *lavoràn*te.

locånd®ęrę s.f. „crâşmăriţă” Popovici II 121: *~, -a, -e, -ele*. **Et.:** it. *locandièra*.

ma.éstro s.m. „învăţător” MALGI, h. 143: *(un) ~;* (pl.) *ma.éstri* (S); *(ur/un* – Sc); **ma.éştro** MALGI, h. 143: *~;* (pl.) *ma.éştri¸* (N, Sc); *~; ma.éştri¸* (B); **ma.®éstro** MALGI, h. 143: *(ur) ~;* (pl.) *ma.¯éştri¸* (L); **ma®éştro** Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr. *maještro*, ven. *maestro*, it. *maestro elementare* „idem”.

ma®éştrę s.f. „învăţătoare” Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr. *maještra*, ven. *maestra*, it. *maèstra elementare* sau femininul de la *ma¯éştro* (vezi *supra*).

måkinista s.m. „maşinist” Popovici I 149. **Et.:** it. *macchinìsta*. În italiană accentul este pe penultima silabă, astfel că, în cazul în care termenul există sub această formă, e posibil să fi fost influenţat de ir. *måkina/mákina*.

manavál s.m. „muncitor (manual)” (*(manuelni) radnik*) Kovačec, *Élém.* 165: *~* (de obicei fără labializarea lui *á*); **manavål** Kovačec, *Rječnik* 112: *~, -u* (J). **Et.:** cr. *manoval*; vezi şi it. popular *manovàle*.

maraŋgún s.m. „tâmplar” Byhan 272; Cantemir 170: *~, -n*; Kovačec, *Élém.* 165; MALGI, h. 113: *(un) ~, màrangúnu;* (pl.) *~, màrangúni¸* (S); *(un) ~, màrangúnu;* (pl.) *màrangún,, màrangúni¸* (Sc); *(ur) màrangúnu;* (pl.) *~, màrangúni¸* (B); *màrangún(u)* (L, II, cu precizarea „cuvânt arhaic (ştiut de generaţiile actuale, dar ieşit din uz)”); **mărăngún** Popovici II 124: *~, -i*. **Et.:** cr. *marangûn*, ven. *marangun* „idem”.

marin·ér s.m. „marinar” ALR s.n., III, h. 858: *~* (sg. şi pl.) (J); **marinér(i)** (pl.) Morariu, *Lu fraţi noştri* 133: *~* (J). **Et.:** ven. *mariner* „idem”.

médig s.m. „medic” Byhan 273: *~, -u*; Popovici II 124: *~, -u*; Popovici I 147, s.v. *duhtoru*: *medigu*; Puşcariu SI III 314 (7/15); Morariu, *Lu fraţi noştri* 139, 140, 169: *~(u), mediγ, mediji* (J); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 371: *~(u)* (S); Cantemir 170: *~, -ğ*; Kovačec, *Descrierea* 88: *~, médij*; Kovačec, *Istroromâna* 585, *Élém.* 165: *médiγ* (J); Kovačec, *Rječnik* 115: *médiγ, -u*; *médij, -i* (J); Sârbu-Frăţilă 227: *~ (médiγ)*; ALR I/I h. 108: *ur ~; do¯ ~* (B); *médiγ*; *do¯ médij* (J); **médigo** Kovačec, *Istroromâna* 585, *Élém.* 165: *~* (sud), Kovačec, *Rječnik* 115: *~, médij, -i* (S, C); ALIr, p. 289, nota 260: *un ~, do¯ médij* (S); **médih** Cantemir 170: *~, -¯*. **Et.:** cr. *medig, medigo, medih*, ven. *medigo*.

moţo s.m. „mus, elev marinar” Popovici I 149: *~, -i*. **Et.:** ven. *moz(z)o*, it. *mozzo* „idem”.

muzicánt s.m. „muzicant” Cantemir 172: *~, -ţ*; **muzicånt** Sârbu-Frăţilă 232: *~, -i*; **muʃicánz** (pl.) Pellis 2731: *~* (J). **Et.**: cr. *muzikant*; vezi şi ven. *muʃicánte*, it. *musicànte*.

nónţulo s.m. 1. „ţârcovnic, paracliser” (Kovačec, *Rječnik* 129; ALIr 129); 2. „gropar, cioclu” (Kovačec, *Élém.* 167) ♦ Kovačec, *Élém.*, *Rječnik*: *~, nónţuli* (B); ALIr: *un ~ (do¯ nónţuli)* (S, Şc, C). **Et.:** ven. *nónzolo* „sacristan, paracliser; ţârcovnic”, Rosamani 686.

nostrómo s.m. notat de Popovici I 150: nostromo *de måkină şi de cuvertă*, cu următoarea explicaţie: „e mai mare decât fochist şi cărbunar, dar mai mic decât maşiniştii după gradul lor”. **Et.:** vezi it., ven. *nostrómo* „nostrom”; cr. *nòstrōmo, noštrômo, nòštrōmo* „glavar mornarima, vođa palube (mornarski termin)”, Skok II 525, s.v.

ortolån s.m. „grădinar” Puşcariu SI III 318. **Et.:** cr. *ortolon* (Istria), ven. *ortolan*; vezi şi it. *ortolàno* „idem”.

pescadór s.m. „pescar” Cantemir 175: ~, *-r*. **Et.:** ven. *pescador* „idem”.

piţimórto notat de Popovici II 136 şi glosat „visitătorul de morţi” (sic!), germ. *Totenbeschauer*. **Et.:** dacă aparţine într-adevăr lexicului istroromân, cuvântul poate fi pus în legătură cu ven. *pisigamorti* (înv. *pizzicamorto*), *pizamorti*, *pizigamorti* „gropar, cioclu”, Rosamani 798, 803, cr. *picigamôrt*, *picigamorti*.

podeståt s.m. „primar” Cantemir 175: ~, *-ţ*; **podestát** Morariu, *Lu fraţi noştri* 51: *podestatu* (S); **podiśtát** Pellis 1403: *podiśtátu* (J); **poteştåt** Byhan 314; **poteståt** Popovici II 139: ~, *-u*, *-ţ*, *-i*; Pellis 1403: *pọtest^{o}åt* (B); **potiśtát** Pellis 1403: *potiśtátu* (S). **Et.:** titulatura *podestà*, reintrodusă de guvernul fascist, îşi are originea în titlul corespondent ce denumea anumite sarcini oficiale în perioada Republicii Veneţiei. Aşa se explică faptul că există forme fonetice croate adaptate, precum *podestat*, *podeštat*, *potestat* (Pellis, p. 279, cu trimitere la Skok II 693, s.v. *podèstāt*).

portunér[17] s.m. „portar” Popovici II, *Texte*, p. 3: *®eâ a vâåe zis lu* portuneru *(cårle-¯la uş˜) [...]*.; Morariu, *Lu fraţi noştri* 54: *portuneru* (art.) (S). **Et.:** cf. ven. *portonaro* (ist.) „guardia di polizia”, Rosamani 821.

premårio s.m. „medic primar” Cantemir 177. **Et.:** vezi it., ven. *primário* „idem”.

príncip s.m. „principe” Byhan 319: ~, *-i*; Popovici II 140: ~, *-u*, *-i*; **prínţip** Cantemir 177: ~, *-p*. **Et.:** cr. *príncip*; vezi şi ven. *principo*, it. *prìncipe* „idem”.

principéşę s.f. „principesă” Cantemir 177: ~, *-e*. **Et.:** cr. *principeša* (Istria), it. *principéssa* „idem”.

profesór[18] s.m. „profesor” Cantemir 177: ~, *-r*. **Et.:** ven. *professòr*, it. *professòre* „idem”.

re s.m. „rege” Popovici II *Texte*, p. 13[19]; Pellis 2549: ~ (J); **rei** Sârbu-Frăţilă 267. **Et.:** it., ven. *re*.

sansắl s.m. „ajutor (persoană)” Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *Ur s-a făcut ke-¯*sansăl *e ur s-a ţirut ke-¯gospodår*. (S); **sansér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *E tåţi s-a-nmeştit ăn roba ur de gospodin, ke-¯gospodar måre, e ur s-a facut că şi un* sansér *(ali: a¯utante).* (S); Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cf. cr. *sansâl*, gen. *-āl,* „posrednik, mešetar” (= „intermediar, mijlocitor, samsar, misit”, Tomici II 440, 40), cr. *sensal* (< it. *sensale*), Skok III 221, s.v.; ven. *sansal*, *sensal*, Rosamani 928, 1002, respectiv ven. *sanser* „sensale” (= „intermediar, mijlocitor, samsar, misit”, DIR 895), Rosamani 928, Boerio 599; ven. *senser*, Boerio 644.

soldåt s.m. „soldat” Byhan 345: ~, *-u*, *-ţi*; Popovici II 150: ~, *-u*, *-ţ*, *-i*; Puşcariu SI III 325; Morariu, *Lu fraţi noştri* 79: *Cmoče pus-l-a ăn capeliţ˜ şi* soldåţi *vegâåt-l-a.* (B); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 405: *soldåţi, soldåţ* (S); 407: *roba de* soldåt (S); Cantemir 180: ~, *-ţ*; Kovačec, *Descrierea* 45: ~, *soldåţ*; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 178: ~, *-u, soldåţ, -i* (sud, J); Sârbu-Frăţilă 277: ~, *soldåţ*; Pellis 2552: *soldåtu*[20] (B); ALR s.n., IV, h. 942: ~, *soldåţ* (J); MALGI, h. 133: *(un)* ~, *soldåtu;* (pl.) *soldắţ, soldắţi¸* (S); *(ur)* ~, *soldåtu;* (pl.) *soldåţ, soldåţi¸* (N; B); *(un)* ~, *soldåtu;* (pl.) *soldåţi¸* (Sc); **soldát** Morariu, *Lu fraţi noştri* 174: *soldat(u), soldaţi* (J); Pellis 2552: *soldátu* (J); MALGI, h. 133*: (ur)* ~, *soldátu;* (pl.) *soldắţ, soldắţi¸* (L); **sÍóldat** MALGI, h. 133: *(Õn)* ~, *sÍóldatu+; (do¯) soldaţ, soldaţi¸* (sic!) (J). **Et.:** cr. dialectal *soldât*, it. *soldato*.

[17] Vezi şi Puşcariu SI III 151.

[18] Vezi şi Glavina III (*apud* Puşcariu SI III 195): *profesor*; Morariu, *Lu fraţi noştri* 69: *profesor* (pl.), unde nu se indică însă accentul. Vezi şi Sârbu-Frăţilă 262: *profésor, -r* < cr. *profesor*.

[19] Vezi şi Puşcariu SI III 153.

[20] Notat *sɷldɷ́tu*. Pentru Sušnieviţa, Pellis notează forma *ur soldoɷ́t*.

soldatín s.m. „soldat” Cantemir 180: ~, *-n*. **Et.:** it. *soldatíno* (diminutiv de la *soldato*) „soldat de statură mică sau de vârstă foarte fragedă”, Treccani.

şårtę s.f. „croitoreasă” Kovačec, *Élém*. 165; Kovačec, *Rječnik* 188: ~, *-a* (S, N); **sårtę** Cantemir 179: ~, *-e*. **Et.:** cr. *sarta, šârta,* it. *sarta* „idem”.

şårto s.m. „croitor” Kovačec, *Élém*. 165; MALGI, h. 117: *(ur)* ~; (pl.) *şårti* (S, III, 2); **sárto** MALGI, h. 117: ~ *(sart!)* (S); **şårtu** MALGI, h. 117: *(ur)* ~; (pl.) *şårti* (N); *(ţúda) s/Í/årt* (!) (S, ancheta de control); **şu/Ã/ártu** MALGI, h. 117: *(ur)* ~; (pl.) *şu/Ã/árt/¸/, şu/Ã/árti¸* (B). **Et.:** it. *sarto*, ven. *sarte, -o* „idem”.

stampadór s.m. „tipăritor, tipograf” Byhan 351: ~, *-i*; Popovici II 152: ~, *-u*, pl. ~, *-i*. **Et.:** cr. *štampador*, ven. *stampa(d)òr*.

şérva s.f. „servitoare” Morariu, *Lu fraţi noştri* 36: *E decla (ali:* şerva*) mes-a fåre* [...]. (S). **Et.:** it., ven. *serva* „idem”.

špàzacamín s.m. „hornar” Pellis 752: *špàzacamínu* (S); **şpacazamìn** Pellis 752: *şpacazamìnu* (J). **Et.:** cr. *špacakamîn, špàcakamìn, špacakamìn*, ven. *spazzacamín*. Referitor la ir. *şpacazamìn*, precizăm că o astfel de formă, cu metateză, nu a fost înregistrată pentru idiomurile din Istria cu care istroromânii au venit în contact, astfel că putem presupune că accidentul fonetic s-a produs pe teren istroromân.

În loc de concluzii:

1. Analiza întreprinsă relevă faptul că istroromâna se serveşte pentru desemnarea unui număr relativ însemnat de meserii de împrumuturi de origine italiană, împrumuturi care se regăsesc, cu mici excepţii, şi în graiurile croate din Istria. Este vorba de termeni care desemnează realităţi legate de **administraţie** (*carabinér* „carabinier, jandarm”; *gÌårdi®e* „gardă, strajă (străjer), pază (paznic)”; *®edårm* „jandarm”; *imp®egáto* „funcţionar, angajat”; *podeståt* „primar” etc.), de **serviciul militar** (*capitån* „căpitan”; *capurál* „caporal”; *comandånte* „comandant”; *ğenerål* „general” etc.), de diverse **funcţii existente pe vapor**[21] (*bårba* „căpitan (pe vapor)”; *marinér* „marinar”; *moţo* „mus, elev marinar” etc.), dar şi de meserii, puţin numeroase, e drept, care necesită studii teoretice (*avocåt* „avocat”; *farmačìstu* „farmacist”; *maéstro* „învăţător” etc.). Cu ajutorul împrumuturilor de origine italiană sunt desemnate şi **meserii moderne**, precum *biâetá®o* „controlor de bilete (în autobuz)”, *måkinista* etc., însă cele mai numeroase sunt **ocupaţiile tradiţionale**, care presupun, de cele mai multe ori, o perioadă de ucenicie (*barb®ér* „bărbier”; *caligår* „pantofar, cizmar”; *cógo* „bucătar”; *fåbro* „fierar”; *şårto* „croitor”; *marangún* „tâmplar” etc.).

2. După cum s-a precizat în repetate rânduri[22] între istroromâna vorbită la nord, respectiv la sud de Monte Maggiore (Učka Gora) există diferenţe însemnate, care se datorează atât unor evoluţii interne, cât şi împrumuturilor făcute din surse diferite. În ceea ce priveşte împrumuturile din italiană, ca urmare a contactelor mai frecvente şi mai intense ale istroromânilor de la sud de

[21] „Dans les villages istroroumains du sud, au contraire, les contacts avec les groupes italophones ont depuis toujours été plus réguliers et plus intenses. Depuis le milieu du XIXe s., les homes des villages istroroumains du sud, très souvent, s'embarquaient à bord des bateaux de commerce où l'italien était utilisé normalement comme langue de métier et langue «interethnique»” (Kovačec, *Élém.*, p. 170).

[22] Vezi Sextil Puşcariu, SI II, p. 343-344 şi *passim*; E. Petrovici, P. Neiescu, *Persistenţa insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni şi aromâni*, în CL, IX (1964), nr. 2, p. 194-196; Radu Flora, *Despre stadiul actual al istroromânei*, p. 158-166 şi *passim*; Traian Cantemir, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, p. 105-107; Kovačec, *Descrierea*, *passim*; idem, *Istroromâna*, *passim*; V. Frăţilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, p. 306-309; Vasile Frăţilă, *Lexicul dialectului istroromân*, p. 47 etc.

Monte Maggiore cu populaţia italiană din Peninsula Istria, acestea sunt mai numeroase în varianta de sud a istroromânei decât în varianta de nord[23], situaţie evidenţiată, la scară mică, e drept, şi de termenii care desemnează diverse meserii: *caligâr* „pantofar, cizmar" (sud) / *şúştar*[24] (< slov. *šuštar*, cr. *šuster* < germ.) (nord); *maéstro* „învăţător" (sud) / *şumaéştăr* (< cf. slov. *šo(l)master* < germ. *Schulmeister*) (nord); *marangún* „tâmplar" (sud) / *tíşler* (< cr., slov. *tišler*) (nord); *şârto* „croitor" (sud) / *şnaidăr* (< cr. *šnâjder* < germ. *Schneider*) (nord).

3. Influenţa italiană poate fi urmărită nu numai la nivelul lexicului, ci şi în alte compartimente ale limbii[25] (ne referim cu precădere la varianta de sud a istroromânei), însă modificările atribuite acestei influenţe sunt puţin numeroase, neavând nici pe departe ponderea şi importanţa celor provocate de graiurile croate. Mai mult, la fel ca şi în cazul elementelor lexicale, o mare parte a schimbărilor din istroromână puse pe seama influenţei italiene se regăsesc şi în croată, fiind astfel dificil de precizat, pentru unele aspecte, dacă se datorează influenţei italiene, croate sau acţiunii amândurora.

Din domeniul morfologiei pot fi amintite modificările determinate de substantivele italiene de genul masculin terminate în *-o*. Dacă o parte din aceste substantive s-au adaptat din punct de vedere morfologic, pierzând terminaţia *-o* (de exemplu, *stramåţ* „saltea" (ven. *stramazzo*), *åndit* „coridor" (it., ven. *andito*) etc., au fost înregistraţi însă şi numeroşi termeni care au păstrat această terminaţie, exemple găsindu-se şi în rândul cuvintelor prin care sunt desemnate anumite meserii: *cåp**o*** „căpetenie, şef", *cogo* „bucătar", *imp®egáto* „funcţionar, angajat", *nónţulo* 1. „ţârcovnic, paracliser", 2. „gropar, cioclu" etc. Nu a fost preluată doar forma de singular, ci şi modul în care formează pluralul aceste substantive, şi anume în *-i*. Nu este lipsit de importanţă faptul că, în cele mai multe cazuri, situaţia din istroromână e similară cu cea din graiurile croate: acolo unde împrumuturile italiene nu mai prezintă terminaţia *-o* în istroromână, ele nu mai au, de cele mai multe ori, această terminaţie nici în graiurile croate, respectiv dacă în istroromână elementele italiene şi-au păstrat această terminaţie, la fel se întâmplă şi în croată (de exemplu, ir. *stramåţ*, cr. *štramac* „saltea"; ir. *åndit*, cr. *andit* „coridor" etc.; ir. *cåpo*, cr. *kapo*; ir. *cogo*, cr. *kôgo*). Ca urmare a preluării unor astfel de unităţi lexicale de către istroromână, direct sau prin intermediul croatei, a apărut posibilitatea folosirii desinenţei *-i* ca marcă a pluralului unor substantive masculine în orice context fonetic (anterior pătrunderii împrumuturilor italiene această desinenţă putea apărea doar după un grup consonantic), precum şi, în anumite cazuri, încetarea acţiunii alternanţelor fonetice care realizează distincţia singular – plural în istroromână: *imp®egát**o*** – *imp®egát**i*** (şi nu **imp®egáţ*); *nonţul**o*** – *nonţul**i*** (şi nu **nonţuâ*); *sart**o*** – *sart**i*** (şi nu **sarţ*) etc.

O altă consecinţă a preluării unor împrumuturi italiene, direct sau prin intermediul croatei, o constituie prezenţa în istroromână a câtorva substantive de genul masculin terminate în *-a*. Nu se poate spune însă că aceste substantive alcătuiesc o categorie în adevăratul sens al cuvântului, deoarece sunt puţin numeroase: *bårb**a*** „unchi", „căpitan (de vapor)", *bu¯**a*** / *bo¯**a*** „călău", *måkinist**a*** „maşinist". De menţionat este faptul că şi în graiurile croate aceste substantive (cu

[23] Această situaţie a fost confirmată şi statistic de Radu Flora, *Gli italianismi*, p. 54-56 şi de Traian Cantemir, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, p. 105. Vezi şi August Kovačec, *Élém.*, p. 170, respectiv Ana-Maria Pop, *Osservazioni sulla diffusione degli elementi di origine italiana nel lessico delle parlate istroromene meridionali e settentrionali*, în „Bollettino dell'Atlante Linguistico italiano", III Serie – Dispensa N. 34, Torino, 2010, p. 79-99.

[24] Vezi Ana-Maria Pop, *Elemente de origine germană în dialectul istroromân*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara". Seria Ştiinţe filologice, XLIV (2006), p. 201-230.

[25] Vezi, în acest sens, Sextil Puşcariu, SI II, *passim*; August Kovačec, *Istroromâna*, p. 562; idem, *Élém.*, p. 172-174; idem, *L'istroromeni*, în *L'Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia*, Casa Editrice Muzeul Satu-Mare, Romania, 1999, p. 137-138 etc.

excepţia ultimului, pentru care nu am găsit atestare) au păstrat terminaţia din italiană: cr. *barb**a***, cr. *boj**a***.

Abrevieri
art. = articulat
B = Bârdo
bis. = termen bisericesc
C = Costârcean
cf. = confer
f. = feminin
Gb = Grobnic
germ. = german(ă)
h. = hartă
ir. = istroromân(ă)
it. = italian(ă)
ist. = istorie
înv. = învechit
J = Jeiăn
L = Letai
m. = masculin
M = Miheli
mil. = termen militar
N = Noselo
n. = neutru
p. = pagină
pl. = plural
reg. = regional
S = Suşnieviţa
s. = substantiv
s.v. = sub voce
Sc = Sucodru
cr. = croat(ă)
sg. = singular
slov. = sloven(ă)
Şc = Şcabici
T = Tărkovţi
ven. = dialectul veneţian
Z=Zankovţi

BIBLIOGRAFIE. SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.

ALR I/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. I: *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Cluj, 1938.

ALR I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. II: *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz,1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea a II-a (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR s.n, I = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. I: A. *Agricultură*. B. *Morărit.* C. *Grădinărit.* D. *Pomărit.* E. *Viticultură*. F. *Cânepă.* G. *Albinărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n., II = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. II: A. *Creşterea vitelor.* B. *Carul, căruţa, sania.* C. *Păsări de curte.* D. *Păstorit.* E. *Lâna, torsul, ţesutul.* F. *Meserii.* G. *Pădurărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n., III = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. III: A. *Plante.* B. *Câinele, pisica.* C. *Animale sălbatice.* D. *Păsări sălbatice.* E. *Vânătoare.* F. *Târâtoare, amfibii.* G. *Pescuit.* H. *Insecte.* I. *Timpul.* J. *Configuraţia terenului.* K. *Ape, umiditate, navigaţie.* L. *Comunicaţii.* M. *Naţiuni, categorii sociale, administraţie*, [Bucureşti], EA, 1961.

ALR s.n., IV = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. IV: A. *Şcoala.* B. *Armata.* C. *Conflicte, justiţie.* D. *Bani, comerţ.* E. *Măsuri, greutăţi.* F. *Bucătărie, mâncăruri, băuturi, alimente, coloniale.* G. *Tutun.* H. *Îmbrăcăminte, încălţăminte, farduri, podoabe, lucru de mână.* I. *Culori.* J. *Spălat, călcat, igienă*, [Bucureşti], EA, 1965.

Boerio = Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, Reale Tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1867 (http://books.google.com/).

Brumgnach = Milan Šarić , Edward Brumgnach, *Istrian – Croatian – Italian – English Dictionary*. *Istarsko – Hrvatski – Talijanski – Engleski Rječnik*. *Istriano – Croato – Italiano – Inglese Dizionario*. *Istrijanski – Hrvacki – Talijanski – Ingleški Besidarnik* (http://www.brumgnach.us/uploads/ICIE%20Rev3%20final.pdf).

Byhan = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig", herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.

Cantemir, Traian, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, în LL, XIX, 1968 [1969], p. 91-110.

Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, EA, 1959.

DIR = ***, *Dizionario italiano-romeno (Dicţionar italian-român)*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar, 2000.

Filipi, Goran, *Câteva observaţii asupra istroromânei actuale*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 83-94.

Flora, Radu, *Despre stadiul actual al istroromânei. Contribuţia geografiei lingvistice la chestiunea stabilirii poziţiei graiurilor istroromâne faţă de dacoromână*, în FD, IV (1962), p. 135-167.

Flora, *Gli italianismi* = Radu Flora, *Gli italianismi nell'istroromeno*, în „Italica Belgradensia", I, Belgrad, 1975, p. 45-63.

Frăţilă, Vasile, *Lexicul dialectului istroromân*, în „Transilvania”, Sibiu, 2009, nr. 4, p. 42-50.

Frăţilă, Vasile, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân,* în idem, *Studii de toponimie şi dialectologie*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2002, p. 211-312.

Kovačec, *Descrierea* = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

Kovačec, *Élém*. = August Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain* , în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175.

Kovačec, *Istroromâna* = August Kovačec, *Istroromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984, p. 550-591.

Kovačec, August, *L'istroromeni*, în „L'Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia”, Casa Editrice Muzeul Satu-Mare, Romania, 1999, p. 123-142.

Kovačec, *Rječnik* = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.

Lozovanu, Dorin, *Istroromânii: aspecte etnogeografice şi demografice*, în „Tabula”, Pula, 2003, nr. 6, p. 113-120.

MALGI = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, Bucureşti, EA, 2003.

Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) = Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor*, I. *Texte din Susńeviţa*, (extras din „Codrul Cosminului” VI, 1929, Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă de la Universitatea din Cernăuţi), Cernăuţi, Institutul de arte grafice şi editură „Glasul Bucovinei”, 1929.

Morariu, *Lu fraţi noştri* = Leca Morariu, *Lu fraţi noştri*. *Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni istriani*, Susńeviţa (Valdarsa) – Jeián (Seiane), Suceava, Editura revistei „Făt-Frumos”, 1928.

Neiescu 2009 = Petru Neiescu, *Sinonime sau schimbare de cod?*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, p. 259-268.

Pellis = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*. Parte prima: questioni 1-1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 13, 1988, p. 209-281; Parte seconda: questioni 1513-3338, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 16, 1991, p. 107-137.

Petrovici, Emil, Neiescu, Petru, *Persistenţa insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni şi aromâni*, în CL, IX (1964), nr. 2, p. 187-214.

Pop, Ana-Maria, *Elemente de origine germană în dialectul istroromân*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara”. Seria Ştiinţe filologice, XLIV (2006), p. 201-230.

Pop, Ana-Maria, *Osservazioni sulla diffusione degli elementi di origine italiana nel lessico delle parlate istroromene meridionali e settentrionali*, în „Bollettino dell'Atlante Linguistico italiano”, III Serie – Dispensa N. 34, Torino, 2010, p. 79-99.

Pop, Ana-Maria, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la bucătărie, alimente, mâncăruri şi băuturi,* în *Istroromânii: repere cultural-istorice*, Sibiu, Editura Muzeului Astra, 2008, p. 85-102.

Pop, Ana-Maria, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la nume de plante cultivate*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, p. 285-299.

Popovici II = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte şi glosar*), Halle a.d. S., 1909.

Popovici I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referinţele sociale şi gramatica*), Halle a.d. S., 1914.

Puşcariu SI II = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II, *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926.

Puşcariu SI III = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, III, *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, 1929.

Rosamani = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.

Tekavčić, Pavao, *Per un atlante linguistico istriano. (Con speciale riguardo ai dialetti istroromanzi*), în „Studia Romanica et Anglica Zagrebiensia" (SRAZ), Zagreb, 1976, nr. 41-42, p. 227-240.

Sârbu-Frăţilă = Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.

Skok I = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, *A – Jùzbaša*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971.

Skok II = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, II, *K – Poni*[1], Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1972.

Skok III = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, III, *Poni*[2] *– Ž*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1973.

Tomici II = Mile Tomić, *Srpsko-rumunski rečnik (Dicţionar sârb-român)*, II, Lj-P, Temišvar, Savez Srba u Rumuniji, 1999.

Treccani = *Il vocabolario Treccani*, http://www.treccani.it/Portale/homePage.html.

GLOBALLY RAW: ON RAW FOODISM AND ITS VOCABULARY

Ioana Alexandrescu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Raw foodism is a growing trend in a society that is increasingly interested in the effects of food on the human body. This alimentary habit is also reflected by a sui generis vocabulary whose characteristics we aim to examine in our study. The corpus analyzed, in English, French, Spanish and Romanian, allows us to observe the circulation of words between these languages.

Keywords: raw food, vocabulary, neology, lexicography, morphology.

Asistăm, în ultimul timp, la o creștere fără precedent a cererii și ofertei de informații și produse din domeniul sănătății și al stilului de viață. Citând titlul unei cărți dedicate acestui subiect, sectorul numit în lumea anglofonă „Health and Wellness" este „the next trillion dollar industry" (Pilzer 2007). Alimentele, conservanții alimentari, suplimentele de diverse tipuri sunt adesea dezbătute de media, iar studiile sau presupunerile privind impactul lor asupra sănătății umane sunt, virtual, la un „click" distanță de oricine.

Abundența informației disponibile multiplică, totodată, opțiunile privind modul de viață, posibilitățile elective în ceea ce privește, de pildă, alimentația, în funcție de parametrii luați în calcul: etica animală, ecologia, producția locală versus import etc. Practicile alimentare—diete pentru unii, moduri de viață pentru alții—, se înscriu adesea pe orbita unei tendințe ce propovăduiește consumul de alimente cât mai „naturale", contrare agriculturii sau creșterii de animale intens manipulate prin pesticide, fungicide, antibiotice etc., sau procesate industrial spre conservare. Această tendință poate fi înscrisă, la rândul ei, într-o atitudine potrivnică manipulării populației în scopuri bănești sau chiar eugenice, conform unor voci amatoare de conspiraționism. De asemenea, manifestă o componentă nostalgică, de privilegiere a formelor tradiționale, artizanale, din trecut: alimentele bio, „de la țărani"„dupa rețeta bunicii" etc. Tot pe filonul întoarcerii spre trecut, dar și mai departe în timp, pot fi înscrise dietele care afirmă idealul unei alimentații pe baze preistorice și de cod genetic, cum sunt, de exemplu, dieta paleo și cea a grupelor sanguine.

Împreună cu lărgirea spectrului de alegeri dietetice, intens argumentate de propovăduitori, se produce și extinderea pieței, având loc ceea ce Lang și Heasman (2004) au numit „the global battle for mouths, minds and markets": apar nișele *raw*, cu biscuiți deshidratați și miere nepasteurizată, cărțile de rețete sau de transformare personală, blogurile cu același subiect, centrele *detox* etc. Vedetele confirmate din alimentație, adesea numite „super foods", alimentele minune –uleiul de măsline, vinul roșu, ceaiul verde— își păstrează poziția, dar li se adaugă și alte aspirante la statut: uleiul de cocos, maca etc. Practicile alimentare se specializează și obțin vizibilitate, în principal grație internetului, iar Wikipedia le definește după modelul curentelor literare, cu principii de bază, reprezentanți faimoși, texte fondatoare etc. Aflăm că există frutarieni, lichidarieni, breatharieni etc., modalități tratate în detaliu de Wikipedia, unde articolul „Omnivore" cuprinde mai ales o taxonomie a speciilor omnivore, abordându-se, prin urmare, în mod diferit ceea ce se consideră a fi norma alimentară și abaterile de la ea, practicile alimentare alternative.

Dintre acestea, practica *raw* (*raw food*) are ca principiu de bază faptul că alimentele nu trebuie supuse unor temperaturi mai mari de aproximativ 40 de grade Celsius, pentru a nu li se degrada enzimele. La baza acestui curent se află convingerea că alimentele vii, crude, *raw*, se asimileaza mult mai bine decât cele gătite sau conservate prin pasteurizare. Bucataria *raw* folosește, pentru a procesa alimentele, procedee precum fermentarea, gătirea și uscarea la temperaturi mici, extragerea de suc și omogenizarea –activități care sunt

realizate, îndeobște, cu ajutorul unor aparate ale căror nume ilustrează adesea interesante fenomene de neologie în limba română: *slow cooker*, deshidrator, blender etc. Chiar și anumite cuvinte deja încetățenite, de pildă, *storcător*, primesc determinanți care, deși nu sunt în sine neologisme, formează o sintagmă nouă prin calc lexical de structură morfematică.

Astfel, în bucătăria *raw*, se preferă, adesea, storcătorul *prin masticare / prin masticație* (de la *masticating juicer*), deoarece nu încălzește sucul, nedistrugând, prin urmare, prețioasele enzime. În publicitatea dedicată unui astfel de storcător, citim :

Champion Juicer este storcătorul prin masticare original, şi produce sucuri mai nutritive prin acţiunea sa de masticare. „Masticare” înseamnă „a mesteca” şi este exact ce fac lamele din oţel inoxidabil ale storcătorului Champion Juicer. Prin utilizarea forţei de măcinare asupra alimentelor pe care vreţi să le stoarceţi, sunt eliberate mai multe substanţe nutritive din celulele plantelor, făcând sucul mai aromat, cu o culoare mai intensă, şi cel mai important dintre toate, mai hrănitor. (beorganic.ro)

Observăm, în exemplul de mai sus, evidenta compoziție prin repetiție a mesajului: de trei ori masticare, repetat sinonimic prin a mesteca, de șase ori adverbul mai, de două ori adectivul „nutritive”, repetat sinonimic și prin hrănitor. Repetiția în definirea modului de procesare se datorează în mod clar faptului că se consideră a fi un principiu nou pe piață, care nu îi este familiar cumpărătorului, în timp ce repetiția la nivelul rezultatului e destinată a convinge. De asemenea, observăm, traducerea lui „masticare” prin „a mesteca”, ceea ce ar fi corect dacă primul ar fi cuvântul italian și al doilea, traducerea lui în română; în cazul de mai sus, era de preferat echivalarea substantivelor „masticare” / „mestecare”.

Conform DEX (1998), *a mastica* înseamnă: „vb.I.Tranz.(Livr.) A mesteca alimente, substanțe etc. Suplimentul de informație este oferit de lema *Masticator* 1**.**Adj.Care servește la masticație, care se referă la masticație. ◊*Mușchi masticator*= fiecare dintre mușchii situați între cele două maxilare, care pun în mișcare falca inferioară. 2. S. n.Mașină cu ajutorul căreia se efectuează operația de amestecare și fărâmițare a cauciucului natural brut. – Din fr.Masticateur.”

In franceză, *masticateur* apare în *Trésor de la langue française* ca adjectiv și ca substantiv masculin; ca cel din urmă, cu sensurile „a) Appareil servant à broyer les aliments. (Ds *Nouv. Lar. ill.-Lar. Lang. fr.*).b) Appareil servant à broyer une substance. *Thomas Hancock, dont le masticateur construit en 1818-1820 permet de transformer le caoutchouc en une matière pétrissable et donc la fabrication d'objets en caoutchouc* (*Industr. fr. caoutch.*, 1965, p.6) ”.

Atât *mastiquer* cât și *a mastica* sunt lipsite de referirea la cauciuc în definițiile lor, în timp ce substantivelor *masticateur* și *masticator,* aceasta le este integrată, cu titlu de exemplu, în cazul primului. În schimb, *The American Heritage Dictionary of the English Language* (2000), oferă lexemului *masticate* următoarele accepții: „*v.tr.* 1.To chew (food). 2.To grind and knead (rubber, for example) into a pulp. *v.intr.* To chew food”.

În același dicționar, *chew* este definit în modul următor:„v.tr. 1.To bite and grind with the teeth; masticate. 2. To meditate on; ponder: chew a problem over. v.intr. 1**.**To make a crushing and grinding motion with the teeth. 2. To cogitate; meditate: chewed on the difficulties ahead.” *Merriam-Webster* permite ca *chew* să fie legat de dinți doar prin imitație, *als ob,* în definiția „*transitive verb* 1 : to crush, grind, or gnaw (as food) with or *as if* (sublinerea noastră) with the teeth: masticate 2 to injure, destroy, or consume as if by chewing—usually used with up <chewing up profits>.”

Există ocurențe și ale sintagmei *chewing juicer*, însă sunt minoritare, *masticating juicer* find preferat probabil datorită tehnicismului considerat a se potrivi mai bine unui aparat, apoi datorită faptului că el mestecă și nu este mestecat (*chewing gum, chewing pill*);

cel mai adesea, se folosește alături de *masticating*, pentru a explica procesul, așa cum se întâmpla și în exemplul în română.

În DEX, avem „*a mesteca* ,*méstec,*vb.I.Tranz. A sfărâma un aliment cu dinții și a-l amesteca în gură (pentru a-l înghiți). ♦ A învârti ceva (cu limba) în gură. ♦ Fig. A pune la cale; a plănui.” În NODEX (2002), „*a mesteca* méstec *tranz.* 1) *(alimente)* A sfărâma cu dinții (în gură), înmuind cu salivă (pentru a înlesni înghițirea și digerarea). 2) A învârti în gură cu limba. ~ gumă.” Într-adevăr, guma nu e sfărâmată pentru a fi înghițită, dar dinții par să participe, totuși, la mestecarea ei.

În spaniolă, există *masticar* și *mascar*, primul fiind definit de DRAE ca „tr.Triturar la comida con los dientes u otros órganos bucales análogos”, iar al doilea, ca „partir y triturar algo con la dentadura”. Problema care se poate ridica în primei definiții este că *análogo*, folosit ca determinant al lui *órgano*, are o definiție specială dată de același dicționar: „análogo, ga**.** (Del lat. *analŏgus*, y este del gr. Ἀνάλογος). 1. adj. Que tiene analogía con algo. 2. adj. *Biol.* Dicho de dos o más órganos: Que pueden adoptar aspecto semejante por cumplir determinada función, pero que no son homólogos; p. ej., las alas en aves e insectos”. Iar în ceea ce privește definiția dată lui *mascar*, având în vedere că exemplul propus se referă la guma de mestecat, dezavantajul este că atât *triturar*, cât și *partir* cuprind o semă a ruperii în bucăți greu de atașat mestecării unei gume.

Storcătoarele prin masticare pot fi de două feluri: *cu un ax melcat* (*canelat*) sau cu ax *dublu melcat. Melcat* nu apare in DEX, ci doar în *Dicționar de Sinonime* (2002)—„melcat adj. v. *ciut, spiralat”* —și în dicționare ortografice. În engleză, sintagmele folosite sunt *single gear* sau *single auger*, respectiv *twin gear juicer*. În franceză, aparatele poartă numele de *extracteur à / de jus à vis unique*, respectiv *à double broyeur*, sau *à double vis*, sau *à vis de deux phases*, sau *à vis jumelées*. În spaniolă, avem *extractor por masticación de un solo eje*, respectiv *de doble eje*. Uneori, celui de-al doilea tip de storcător, cel cu dublu ax, i se atașază determinantul *triturating*, spre a-l deosebi de primul, dar această diferențiere nu pare să se fi răspândit în afara spațiilor anglofone. În fine, aceste storcătoare pot primi și numele de storcătoare *prin presare / presare la rece*, din *cold-press juicer*, *extracteur de jus à pression à froid*, sau *slow-juicer*, tradus *exprimidor /extractor lento* (sp.), *extracteur lent / à vitesse lente / à rotation lente* (fr.), *storcător lent*. În spaniolă, avem sinonimele *extractor* și *exprimidor/a* pentru a denumi aparatul, deși al doilea este mai degrabă folosit pentru storcătorul de citrice (*citrus press, pressoir*), cu toate că definiția lui în DRAE nu menționează acest lucru „1.m.Instrumento usado para estrujar la materia cuyo zumo se quiere extraer”. *Extractor* este definit ca: „aparato o pieza de un mecanismo que sirve para extraer”, preferându-se generalul unei mențiuni referitoare la suc, deși vorbitorii îl vor asocia cu acesta în ciuda absenței determinantului *de jugo/de zumo*, în timp ce *extractor de humo*, de exemplu, va avea nevoie de determinant.

Un alt aparat adesea folosit în bucătăria *raw* este anglicismul neadaptat *blender*, absent din DEX și neasimilabil lexemului *mixer*, definit ca „aparat electric care serveste la amestecarea, baterea alimenteror”, sau *malaxor*, datorită absenței ideii de transformare în lichid, repetat menționată de dicționarele limbii engleze (*Collins English, The American Heritage, Merriam-Webster*), în ciuda faptului că pentru verbul *blend* acestea nu mai menționeaza lichiditatea. În spaniolă, se folosește *licuadora:* „1. f. Aparato eléctrico para licuar frutas u otros alimentos.” (DRAE) *Licuar* este „hacer liquida una cosa solida o gaseosa” (DRAE), iar uneori i se spune astfel și extractorului. În franceză se folosește *mélangeur* și *blender*. Produsul rezultat se numește *smoothie* în engleză -„a thik, cold drink that is made of fruit mixed with milk, yougurt or juice” (*Merriam-Webster*). În română, s-a importat *smoothie*, în spaniolă, există *licuado „*1.m.*Arg.*,*El Salv.*,*Hond.*,*Méx.*y*Ur.* Bebida que se prepara a base de frutas licuadas con leche o con agua” (DRAE) și, mai ales în Spania, *batido:* „bebida que se hace batiendo helado, leche u otros ingredientes” (DRAE). În

francez,ă se foloseste *smoothie*, deşi există *frappé aux fruits*, cu acelaşi sens, dar fără succes. Iar sucul din extractor este *freshly pressed juice, jus fraîchement pressé, jugo / zumo de fruta exprimida*, pentru a se diferenția de cele pe bază de concentrat. În română s-a preferat copierea unei părți din sintagma engleză şi vorbim de un „*fresh* de portocale", când în engleză nu avem „an orange fresh". Se remarcă faptul că, dintre limbile comparate aici, doar româna evită folosirea lexemului *suc* pentru a se referi la acest produs, ceea ce se poate explica, în ciuda absenței oricărei remărci asupra acestui detaliu în DEX, prin faptul că prin *suc* se înțelege adesea băutura răcoritoare, *refresco* (sp.), *soda (soft drink)* (en.), *soda (boisson gazeuse)* (fr.).

Un alt aparat folosit cu preponderență în bucataria *raw* este *deshidratorul*, în engleză *dehydrator*, „a device that dehydrates" (*Collins*), Nu apare în *Cambridge dictionaries online,* dar apare în *American Heritage* ca „dehydrator 1. a substance, such as sulfuric acid, that removes water. 2. An appliance or an engineered system designed to remove water from substances such as absorbents or food". Este prezent în NODEX –deshidratór ~oáre *n.*Instalație pentru uscarea fructelor şi legumelor prin deshidratare. /*a deshidrata* +suf.~*tor*— , dar nu şi în DEX. În DN, avem „deshidratór *s.n* .Aparat folosit pentru uscarea fructelor şi a legumelor", iar în MDN, „deshidratór / deshidratatór *s. n.*1. produs avid de apă, folosit pentru deshidratare. 2. aparat pentru uscarea fructelor, legumelor prin ventilare naturală sau artificială. (< fr.*déshydrateur*)". În această a două variantă, *deshidratator,* apare şi în DEX (2009), ca „ventilator pentru uscarea fructelor si a legumelor", deşi forma folosită cu preponderență în domeniul *raw* este *deshidrator*. În *Trésor de la langue française* pare *déhydrateur*, în timp ce în DRAE nu avem *deshidratador*, formă ce alternează cu femininul *deshidratadora,* probabil în funcție de perceperea lui ca determinând lexemul *aparato,* respectiv *máquina*.

Trecând de la instrumentele bucătăriei *raw* la ingredientele ei, am abordat acest subiect şi în Alexandrescu Cano (2014). Odată cu circulația mărfurilor, circulă cuvintele, iar, în contextul globalizării, vorbitorul are acces la noi lexeme adesea datorită unei etichete de pe un produs. Cu fenomenul *raw* au pătruns şi la noi cuvinte ca *lucuma* sau *mezquite/mesquite,* care nu apar în DEX, nici în dicționare de limba franceză (*Le Grand Robert, Trésor de la langue française*), însă apar în cele de limbă engleză (*Merriam-Webster, American Heritage*), precum şi în DRAE, fiind, de altfel, cuvinte originare din limbile quechua (lucuma) şi nahuatl (mezquite). În mod suprinzător, DRAE nu include *spirulina*, deşi această algă este comună în alimentația, de pildă, a mexicanilor. Nici dicționarul menit să înregistreze spaniola vorbită în Mexic (DEM) nu îi acordă articol, în timp ce *El Diccionario Académico de Americanismos,* da, precum şi cele de limba engleză (*Merriam-Webster, Collins, American Heritage*).

Un fenomen demn de a fi menționat, de domeniul exclusiv al limbii engleze, privește folosirea cuvântului *cacao* în context *raw*, opunându-l tradiționalului *cocoa*. Conform *Online Eytmology Dictionary*, *cocoa* a apărut în ediția din 1707 a *Johnson's Dictionary*, prin contaminare cu *coco,* care se afla alături. A rămas sute de ani sub forma aceasta, nesancționată, probabil, datorită faptului că se pronunța mai uşor, iar acum, odată cu fenomenul *raw,* se corectează, se rescrie conform originalului, într-un act de purism şi totodată de apropiere de celelalte limbi. Motivele acestui exercițiu de recuperare au legătură cu piața *raw,* dorindu-se a se marca faptul că lexemul *cacao* se referă la presarea la rece a boabelor de cacao neprăjite, păstrându-se enzimele, în timp ce *cocoa* a fost prajită la temperaturi ridicate. I s-ar fi putut spune pur şi simplu *raw cocoa*, dar a existat, probabil, şi dorința de a se sublinia că e vorba de praful de cacao, nu de băutura gata preparată sau de amestecuri de cacao cu zahăr şi vitamine. Totodată, marketingul nu poate să omită faptul că originalul sună mai exotic, având în vedere o tendință existentă în bucătăria *raw* spre exotism, în contrast cu tendința spre tehnicisme referitor la aparate.

Un alt ingredient intens folosit în bucătaria raw, *cajuul*, adesea folosit în compoziții ce doresc a înlocui lactatele, este absent din DEX, existând, in versiunea sa online, o trimitere directă la *acaju*, căruia îi este dat sinonimul *mahon*. Această asimilare a cajuului cu mahonul există și în franceză și este explicată de *Trésor de la langue française* astfel:

Du guarani, tupi-guarani *aca-iu* transformé en *caju* en portugais duquel il est passé en français. En France, la forme « cajou » est préférée à la forme « acajou » pour éviter toute confusion, les anacardiers ne faisant pas partie de la famille des arbres appelés acajou. Dans certaines contrées francophones d'Afrique de l'Ouest notamment, la forme « acajou » est prépondérante dans l'usage.

Lexemul care îi corespunde în română este *anacard*: „fructul anacardierului" (DEX 2009); „*anacardier, anacardieri*,s. m.Arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. [Pr.:-*di-er*] — Dinfr.anacardier" (DEX 2009). Totuși, acest lexem este rar folosit pe piața românească, produsul fiind numit, în majoritatea cazurilor, *caju*, existând chiar posibilitatea ca *anacard* să nu fie recunoscut de cumpărători, iar produsul să nu poată fi vândut. În engleză, se folosește *cashew nut*, în franceză, *noix de cajou* și *anacarde*, în Quebec, *cachou*, în Spania, *anacardo*, în Uruguay, *castaña de cajú*, *nuez de la India* în Mexic (sau *marañón*, în sud), *jocote marañón* în Guatemala etc. Avem, prin urmare, un fruct ce beneficiază de multiple variații lexicale, atât în cadrul unei singure limbi, cât și în diferintele variante diatopice ale unei limbi, respectiv franceza și spaniola, în exemplele date.

Daca, în lexemele din câmpul instrumentarului și al ingredientelor, am putut observa anumite fenomene de inovație lingvistică nelexicalizate, dar nu lipsite de posibilități de lexicalizare la un moment dat, în funcție de răspândirea lor, unul dintre aspectele cele mai interesante ale bucătăriei *raw*, din punct de vedere lingvistic, aparține neologiei idiolectale și se manifestă, în special, în vocabularul gravitând în jurul rețetelor. Avem de a face aici cu o creativitate lexicală exuberantă, expresivă, personală, puternic subiectivă, dar care urmează, totuși, anumite principii reperabile în urma observării unor bloguri cu astfel de rețete, în limbile abordate în lucrarea de față. Exemple ale acestei creativități puternic impregnate de ludism sunt lexeme ca *rawsome (*de la *awsome), carawmelo (caramelo), crawssant (croissant), rawdia (rodia)* etc, pentru a da câte unul pentru fiecare dintre cele patru limbi. În formarea acestor unități, operează procedee ca următoarele:

1. înlocuirea unei părți (silabă, literă) din cuvantul original cu *raw,* anglicism indicator al acestui tip de dietă sau stil de viață:

a) în prezența omofoniei aproximative: *Rawmania* (România), *rawdia* (rodia), *rawllitos* (rollitos), *rawscon* (roscón), *maestraw* (maestro), *rawmance* (romance), *turrawn* (turrón), *polvorawnes* (polvorones), *rawmekins* (ramekins), *rawnut* (donut), *grawing* (growing).

b) în absența acesteia: *Tiramiraw* (tiramisu), *rawmesan* (parmesan), *rawsagna* (lasagna), , *rawburguesas* (hamburguesas)

2. înlocuirea întregului lexem cu *raw*, pe baze omofonice: „lupul cel raw", scrie Olivia Steer, promotoare a mișcării raw.

În franceză, se folosește adesea *cru* pentru a creea cuvinte conform procedeelor de mai sus, de pildă *crusine* (cuisine), *crutella* (nutella) etc. În afară de substantive precum cele menționate, se pot crea verbe (*crusiner, rawify, graw* etc), adjective ca *rawial, rawsome, rawlicious, rawdorable* etc.

Pe scurt, bucataria raw oferă un abundent material de studiu pentru cei interesați de teme ca globalizarea lingvistică, circulația cuvintelor între limbi, neologia, prezentându-se ca un fenomen actual demn de a fi urmărit nu doar din punct de vedere gastronomic, antropologic sau sociologic, ci și din punct de vedere lingvistic.

Bibliografie:

Alexandrescu, Ioana, Cano Silva, Octavio. „Les mots *raw* de la cuisine crue". *Révue d'Etudes Françaises*, 19 (2014), (în curs de publicare).

The American Heritage Dictionary of the English Language, 5th edition. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2011.

Cambridge dictionaries online, http://dictionary.cambridge.org/

Collins English Dictionary, http://www.collinsdictionary.com/

DAA – Asociacion de Academias de la Lengua Española, *Diccionario de americanismos*. Madrid: Santillana, 2010.

DEM – Lara, Luis Fernando (dir.). *Diccionario del español de México,* Mexico: El Colegio de Mexico, 2010.

DEX 98 - *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.

DEX 09 - *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", București: Editura Univers Enciclopedic, 2009.

DN – Marcu, Florin, Maneca, Constant. *Dicționar de neologisme*, București: Editura Academiei, 1986.

DRAE - *Diccionario de la Real Academia Española*, Diccionario de la lengua española. 22a. ed. Madrid: Espasa, 2001.

Le Grand Robert. Grand Robert de la langue française. Dictionnaire 2.0. 2014. (electronic)

Lang, Tim, Heasman, Michael. *Food Wars: The Global Battle for the Mouths, Minds, and Markets*. London: Earthscan, 2004.

MDN – Marcu, Florin. *Marele dicționar de neologisme*, București: Saeculum, 2000.

NODEX - *Noul dicționar explicativ al limbii române*, București: Litera Internațional, 2002.

Mish, Frederick C., *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*, Eleventh Edition, 2003.

Online Etymology dictionary, http://www.etymonline.com/

Pilzer, Paul Zane. *The New Wellness Revolution: How to Make a Fortune in the Next Trillion Dollar Industry*, New York: Wiley, 2007.

Seche, Mircea, Seche, Luiza. *Dicționar de sinonime*, București: Litera Internațional, 2002.

TLFi - *Le Trésor de la langue française informatisé,* http://atilf.atilf.fr/

dexonline.ro

www. beorganic.ro

www.kijimunas-kitchen.net

www.oliviasteer.ro

www.rawdia.ro

REFERENTIELS SECURISANTS DANS LE ROMAN MODERNE

Florica Ciodaru Courriol, PhD, Universite "Jean Moulin" Lyon 3, France

Abstract: My contribution is meant to individualize the securizing referentials in the heart of modern novels, both in substance and writing, with an analysis of Florence Noiville's "L'attachement" (Stock,2013) and Marta Petreu's "Notre maison dans la plaine de l'Armageddon" (L'Âge d'homme, march 2014).With inversed symmetries, these two novels written by two intellectual women a priori quite different become very near each other about the relationships between mother and daughter, about how to rebuild the "psychical body" of a dead woman and therefore the truth itself ("I'm writing in order to explain myself better" says Florence Noiville as does Marta Petreu too). This comparison is justified by a referentiality which is in both cases securizing and based on cultural and societal datas.

Keywords: contemporary novel, comparatism, securizing referential, literary european proximities, octagonal theory.

Similitudes formelles

Ces deux auteures soutiennent leur projet romanesque par le recours au biographique et l'emploi des référents familiaux et sociétaux: la famille est au centre de la narration de Marta Petreu mais elle est aussi l'embryon du récit et sa toile de fond chez Florence Noiville. Les deux romancières placent le développement de leurs histoires dans la société (française pour l'une, roumaine pour l'autre), font d'innombrables références à des écrivains, des mythes, à la psychanalyse. Les thèmes communs à leurs romans légitiment, également à nos yeux, une mise en regard: amour/désamour, maladie, écriture, enfance/adolescence, formation, etc., sans que les deux auteures aient eu connaissance de leurs créations respectives. Dans l'ordre des analogies on peut encore souligner le style poétique bien particulier pour chaque cas. A ces similitudes formelles, ajoutons, pour compléter le tableau, l'écriture en tant que reconstruction de soi.

L'autobiographique

L'observation qui s'impose d'emblée lorsqu'on prend en considération les deux romans cités concerne leur nature autobiographique et la présence du rapport à la mère. Thème, s'il en est, assez prisé par les écrivains, de Proust à Roland Barthes, en passant par Pagnol ou Simenon, pour prendre les exemples les plus disparates. L'indéfectible relation mère-écrivain est, au-delà de la sempiternelle interprétation œdipienne, une source de création. "D'abord subie, la relation à la mère devient, par le moyen de l'écriture, affaire de construction de soi. Mythification, mystification ou mystique: dans le secret de la création c'est l'écrivain qui reprend le pouvoir sur sa génitrice pour en faire ce qu'il veut. En s'appropriant sa mère il la tue; en l'écrivant, la fait-il revivre? La littérature témoigne de toutes ces petites résurrections et de ces petites morts."[1]

Qu'en est-il des romans de Marta Petreu et Florence Noiville? Quels sont les indices de l'autobiographique?

L'Attachement de Florence Noiville est le récit de deux voix qui (se) racontent, le "je" narratif se laisse entendre à tour de rôle, utilisé par la voix d'Anna, la fille qui a découvert par hasard les lettres que sa mère a écrites à un certain H. et par la voix de Marie,

[1] Dans la revue "Magazine littéraire", N°543, (mai/2014), pp 32-33, où Alexis Brocas et Juliette Einhorn font ces remarques, dans l'introduction à ce numéro thématique "Tout sur la mère".

la mère décédée. Dans *Notre Maison, dans la plaine de l'Armageddon,* la narration est aussi à la première personne, l'histoire de la mère dont l'enterrement ouvre le roman nous est racontée par Tabita, alter ego de la romancière Marta Petreu. Chaque auteure avoue sans détours - directement, dans le texte, ou dans des entretiens critiques, l'utilisation des données autobiographiques. Ainsi, au cours du dialogue que Florence Noiville a eu avec Claudio Magris à la suite de la publication en Italie de la traduction de son roman, elle raconte que l'idée de ce roman a germé dans sa tête lorsqu'elle a entendu une de ses propres filles rapporter, sidérée, que dans sa classe il y avait une camarade qui sortait avec son prof de philosophie. "Il se trouve que **moi aussi**, par le passé, **j'ai vécu une telle histoire**", mon roman est donc une manière de mettre cartes sur table." [2] Chez Marta Petreu les choses ne sont pas aussi clairement dites, mais elles sont toute aussi transparentes; le parcours de Tabita, sa narratrice, est à l'image de la femme de lettres roumaine, à commencer par la même date de naissance [MP: 99] jusqu'aux allusions à son travail (de prof), aux prises de position de l'intellectuelle comme dans ce passage révélateur où elle met en balance les disputes oratoires avec son père et les attaques inélégantes de ses confrères dans un esprit frisant "les affrontements de troglodytes, de populations post-historiques", des adversaires qui lui semblent "des courtilières à fumier" à l'opposé du père qui combattait, lui, selon "un code d'honneur rigide, à l'instar de ceux qui se battent en duel" :

A part ça, je reconnais que Ticou a été l'adversaire le plus honnête que j'aie jamais eu. Il m'attaquait frontalement et je lui répondais de la même manière. Nous nous battions comme deux cerfs, en nous prenant par les cornes. Il ne m'a jamais donné des coups dans le dos, comme on me l'a fait ensuite plusieurs fois dans la vie et pour des rasions bien plus insignifiantes, il m'a toujours provoquée à lutter face à face, sur un mode chevaleresque. [MP: 167].

En effet, dans les milieux intellectuels de son pays, on sait la force avec laquelle Marta Petreu défend ses idées avec tous les risques que cela implique, surtout lorsqu'on est une femme. Continuant de nous placer sur une position d'observation analogue, il ne nous est pas interdit d'aller voir dans la bibliographie des auteurs si leurs autres écrits soutiennent nos intuitions relatives au biographique. Si l'on regarde de près la liste des écrits de Fl. Noiville nous trouverons un ouvrage qui nous conforte dans l'idée du biographique consubstantiel à sa création. En 2009, elle a publié un texte assez court, mi essai mi récit, intitulé *J'ai fait HEC et je m'en excuse* aux éditions Stock. Lorsqu'on le sait[3] la déclaration de Marie, l'amoureuse, prend tout son poids :

Ici, mon cher H., permets-moi de te remercier encore. Car, dans mon désir fou de tout recommencer – et comme si les choses allaient de pair –, j'avais décidé de quitter aussi mon travail. Finis les comptes d'exploitation, les plans à moyen et long termes, les marges brutes d'autofinancement. Je voulais écrire et tu m'as prise au sérieux. Tu m'as encouragée à envoyer au journal mon premier papier – un articulet au format timbre-poste, dont j'attendais fébrilement la parution et qui allait tant compter pour la suite de l'histoire." [FN: 154]

[2] Il s'agit de l'entretien réalisé par Claudio Magris avec Florence Noiville à la suite de la parution en Italie du roman *L'Attachement* sous le titre "Quella sottile affinita" aux éditions Garzanti, dans la traduction de Doriana Comerlati, en janvier 2014; le dialogue, intitulé "Le parole (sensa età) dell'amore", a été publié dans le journal "Corriere de la sera" du 17-04-2014, p.35. Pour plus de détails voir le lien: www.zeroviolenzadonne.it/rassegna/pdfs/17Apr2014/17Apr2014c382230c4fd0774f0b1e114f49e22595.pdf

[3] En 2003, Florence Noiville publie la première biographie française du prix Nobel de littérature américain Isaac Bashevis Singer qui reçoit le Prix du récit biographique 2004. Puis un premier roman, *La Donation* (Stock, 2007). En 2009, elle signe un court texte, mi essai mi récit, sur le capitalisme et ses dérives, intitulé *J'ai fait HEC et je m'en excuse* (Stock) à partir de sa propre expérience d'ancienne étudiante à H.EC. (Haute Ecole de Commerce).

Famille je vois aime ou je vous hais?

La famille, omniprésente dans les deux romans, est le lieu de tous les conflits, de tous les possibles, accueillante et protectrice, effrayante et castratrice. *Notre maison dans la plaine de l'Armageddon* - depuis le titre indiquant le foyer, le cocon familial, devient le théâtre d'une confrontation tragique entre les personnes d'une même famille, parents et enfants. La figure dominante est celle de Mària (Mica, diminutif de "Mamica" = la mère), qui a épousé Agustin pour se venger de la trahison de celui qu'elle aimait. S'ensuit une lutte sourde, à la vie et à la mort, entre la jeune femme qui ne retrouve plus le rire et le mari qui finit par intégrer une secte millénariste. Cette lutte ne finira même pas avec la mort d'Agustin, parce que les enfants demeurent pour témoigner de son mariage raté. La haine de Mica contre son mari se transfère sur ses trois enfants et ne s'apaisera que peu avant sa mort. Cette mère est très différente de ce que le canon littéraire nous a habitués à espérer de cette figure : elle ne caresse jamais ses enfants, ne leur prodigue pas de soins, pire: elle les maudit.

Il nous faut remarquer ici, en passant, la différence fondamentale entre les deux personnages de mères et le traitement narratologique qui en découle d'une romancière à l'autre. Dans *L'Attachement*, Anna, n'arrive pas à avoir des souvenirs très concrets de sa mère qu'elle a perdue à l'âge de quatorze ans, mais tout ce dont elle se souvient lui fait croire à un être doux et sensible, intelligent et compréhensif. Intriguée par les mystérieuses lettres de sa mère et décidée à faire des recherches, Anna est consciente d'avoir mis le doigt dans l'engrenage familial: "J'avais pénétré si loin dans cette histoire – la préhistoire insoupçonnable *de notre vie de famille* – qu'il me fallait aller jusqu'au bout". En effet, Marie, jeune élève en classe de Première, tombe sous le charme de son professeur de Lettres, bien plus âgé. Sa propre mère que l'on devine bien installée dans ses préjugés bourgeois juge la situation inacceptable, sans lendemain, anormale. Marie, la jeune fille amoureuse, ne trouve d'appui que chez son père, (tout comme Mària chez son Tica):

Dans mon entourage, il n'y avait que mon père pour me donner l'impression que je n'étais pas complètement givrée. Grâce à lui, j'ai appris à me méfier de ceux qui crient au désastre. Avant sa mort, mon père m'avait dit quelque chose comme : « Ce n'est pas une preuve de bonne santé que d'être parfaitement intégré dans une société malade. » [FN:142]

Dans le roman roumain, la notion de famille s'élargit, en accord et à l'image des mentalités roumaines, et Tabita, frustrée de l'affection de ses proches, cherche refuge auprès de sa tante, Marta, la sœur de la mère. Anna, la fille de *l'Attachement*, retrouve elle aussi auprès de Julie, la sœur de sa mère, chaleur et entente: *Depuis la mort de ma mère, je me suis rapprochée de ma tante. Elle m'invite parfois à prendre le thé. Ma mère avait quatre ans de plus qu'elle. Les deux soeurs étaient très différentes, mais cela ne m'empêche pas de me sentir proche d'elle, de même que de mes cousins, ses fils. Elle me demande des nouvelles de mes amours*. [FN: 127]

Les filles entreprennent d'écrire la vie de leur mère, l'une par curiosité et intriguée à la suite d'une découverte qui met la mère dans lumière très différente; Anna, de *L'Attachement*, s'y lance malgré la fragilité du projet : *Prendre une ombre en filature. Bizarre entreprise quand j'y pense. J'ai quand même continué*.[Idem:144]. La narratrice de Marta Petreu, écœurée du manque d'affection qu'affiche sa mère, essaie de comprendre Mica, de casser la carapace opaque, de pénétrer dans l'histoire secrète de la femme aux attentes trahies: dans sa jeunesse Mària était tombée amoureuse de Chirica, beau et pauvre, mais qui sait enchanter par sa voix, ses chansons. Mària est considérée un peu comme une sorcière, en tout cas comme une fille extraordinaire! (Serait-elle autrement une héroïne de roman?) Marie, n'est-elle pas, elle aussi, une fille pas comme les autres? *Cette histoire a transformé le regard que nous portions sur elle. Nous nous disions : "Il y a quelqu'un d'autre. Cette fille a une face cachée. Si elle fait ça, elle est sûrement capable de choses*

qu'on ne soupçonne pas." Tout à coup, elle n'était plus seulement la première de la classe. Mais une fille douée qui faisait aussi des trucs comme ça. C'était génial ! dira son ancienne camarade de classe à Anne. [FN:148]

L'écriture - comme reconstruction mentale de l'être

Ecrire c'est nommer les sensations, transformer les pensées en discours. Des états sensoriels intériorisés sont conceptualisés, intellectualisés. C'est une manière de s'analyser, de s'expliquer soi-même pour mieux se comprendre et, finalement, s'accepter ou accepter une situation extérieure, indépendante de la volonté de l'être. Anna, prend la mesure du risque de sa quête en toute sérénité: *J'ai besoin de ce passé pour m'approcher d'elle. Est-ce braver un interdit que de vouloir savoir ? Vais-je m'aveugler, comme Oedipe, en découvrant la lumière trop crue de la vérité ?*

Si l'histoire fragmentaire de F. Noiville est, comme le dit l'auteure, une suite de rendez-vous manqués, alors la fille est là pour rattraper en quelque sorte le temps. Et combler la case manquante dans le portrait psychologique de la mère. *Elle ne faisait rien comme les autres* (Idem, 133) dit Julie de sa sœur qu'elle a trouvée "toujours particulière ". De même, Tabita, la narratrice roumaine, essaie de comprendre le comportement de Mica, cette Mària transylvaine, en recomposant le puzzle avec des photos anciennes, des bribes de souvenirs, avec sa propre expérience de femme mûre et pas forcément heureuse. Peut-être ce roman n'est-t-il qu'une longue lettre adressée par la narratrice à sa mère, avec l'espoir inconscient de remettre ainsi les choses en place, que les protagonistes gagnent de la sorte le droit à une vie normale, en dehors de la haine et des vengeances. Peut-être n'est-il que le fruit de la tendresse et de la nostalgie qui envahissent Tabita après la mort de Mica : «*Et quand la nostalgie d'elle me prend, je m'imagine dans sa chambre, regardant par la fenêtre vers le portail, puis sur sa chaise du portail, je regarde vers la maison. Je vois ce qu'elle voyait. Et m'envahit alors une terrible tendresse pour la quantité de malheur accumulé sur ces mètres carrés de terre battue par des guerres de famille que j'enveloppe du regard.* » [MP: 308]. Mica est, en tout cas, une figure de premier ordre dans la galerie des figures de paysannes romanesques roumaines d'après la Deuxième Guerre Mondiale. Elle a la dignité tragique d'une héroïne antique. Observation confirmée et authentifiée par la propre déclaration de l'auteure lors d'une rencontre avec son public.[4] De même, l'écrivaine française, dans un contexte extra-littéraire[5], résume sa quête avec une référence à la mythologie: Perséphone que cherche Déméter!

Ecrire c'est se souvenir, gratter les plaies anciennes, nous dit M Petreu: « *se souvenir c'est comme si on enlevait la croûte marron d'une plaie* ». Transformer donc l'impalpable, les images enfouies dans la mémoire en une construction discursive, avec le matériau spécifique: les mots. Anne: ***Des mots****, voilà ce qui me parvenait d'elle. Coquette, délurée, solitaire, cynique, douée, admirée, perdue… : comme des bulles à la surface de l'eau, ils remontaient d'un puits sans fond sans qu'on puisse en saisir aucun. Ma mère restait un être en fuite*. [FN: 169] , [NS].

C'est une leçon sur le pouvoir insoupçonnable des mots que semble offrir dans le même *Attachement*, Laurent, un des personnages qu'Anna va voir pour qu'il l'aide à refaire le récit de certains moments vécus par sa mère et dont Laurent a été le témoin : « Quand je

[4] Marta Petreu, poète et essayiste, auteurs de nombreux ouvrages qui lui ont apporté la célébrité dans son pays et au-delà, n'avait pas encore écrit de roman jusqu'en 2012 lorsqu'elle a publié *Acasa, pe câmpia Armaghedonului* aux éditions Polirom. Ce premier roman s'est trouvé en lice, la même année, au Festival du Premier roman de Chambéry et a fait de Marta Petreu la lauréate roumaine de ce Festival où elle a été invitée à rencontrer le public et à répondre aux questions liées à la genèse de cet ouvrage. Nous reprenons donc ici ses déclarations publiques faites à cette occasion.

[5] Dans le même entretien avec Claudio Magris, Florence Noiville reconnaît que "Tout ce roman n'est que la recherche de la mère par la fille".

repense à tes parents, je me souviens que le choix de leurs mots, le timbre de leurs voix, leurs regards, tout était pris dans un formidable flux sensoriel. Tu sais qu'au XVIIIe siècle on disait "faire l'amour" en parlant de personnes qui, sans être dans un lit, entretenaient une conversation galante ?" [FN:162].

Tabita, écartelée entre le désamour de ses parents, essaie de ne pas se désagréger, entreprend de reconstruire sa vie en lambeaux en utilisant le souvenir, même le plus dur:

Ils ne se parlaient pas, ne prenaient pas les repas ensemble, mais partageaient le même lit. C'était effrayant. C'était grotesque. C'était humiliant. C'était la guerre du grand jour d'avant l'anéantissement du monde. Oui c'était la longue lutte entre les armées ennemies, exactement comme celles dont nous parlait Ticou. La guerre acharnée de la fin du monde, le vrai Armageddon dans la Plaine de l'Armageddon. Qui passait au milieu de notre propre maison. [MP:153]

Ses souvenirs sont autant des briques salutaires d'une reconstruction de soi, de l'équilibre psychique. En écrivant ce livre elle pourra se débarrasser du poids de ses souvenirs, des images terrifiantes, de son passé destructif, et par là fera revivre aussi la mère. Sa génitrice. Peu avant la mort de Mica, Tabita lui parle de son envie d'écrire un livre sur eux, sur leur lignée, sur elle. Et la mère semble contente de cette idée. Promesse d'écriture - promesse de pérennité.

Mais on écrit avant tout pour comprendre. C'est du moins ce que dit Marie au cours d'une des lettres retrouvées au fond de l'écritoire de la maison familiale adressées à son amant: « Un jour, j'écrirai notre histoire. » Je t'avais dit ça pour rire. Enfin, pas complètement. **Je voulais comprendre** cet **attachement. Me l'expliquer à moi-même**. Réécrire *Lolita* d'un point de vue féminin."[NS].

Marie qui est décédée (suicidée?) dans un accident de voiture, n'aura plus eu le temps de mener à terme son projet. Mais Anna est là, comme Tabita, pour refaire l'histoire de sa mère pas à pas, pour recoller et rassembler les morceaux et recomposer une vie, faire finalement, revivre la mère. A travers le vécu de ses héroïnes, Marta Petreu tente de mettre en relief la distorsion psychique chez les êtres, chez ceux, en tout cas, qui n'auront pas eu la force de Tabita pour transformer sa vie en littérature, à l'instar d'un Marcel Proust pour lequel "la vraie vie, la vie enfin découverte et éclaircie, la seule vie par conséquent réellement vécue, c'est la littérature". Le vécu devient matière à potentiel poétique:

Du milieu des herbes hautes de la campagne, jaillissait parfois devant moi, à la vitesse de la pensée, quelque lièvre gris me coupant la route; je m'immobilisais, de surprise. En mai et en juin j'écoutais, au milieu de cette chlorophylle effervescente, le chant des cailles. C'était tellement beau. Et déchirant. D'une incommensurable tristesse.[MP:

Références culturelles - référents sécurisants

De toutes les analogies que nous avons pu établir entre les deux écrivaines, le recours aux références culturelles est peut-être la plus frappante. Nous montrions ailleurs (dans la préface à la traduction française) la naturelle aisance avec laquelle M. Petreu convoque sur la scène de sa narration outre des auteurs roumains, Kafka, Tolstoï, Homère, Shakespeare, Durrenmatt, Proust, Márquez. Lorsqu'elle raconte l'épisode de la récupération des tombes, où, enfant, elle aidait les fossoyeurs à fouiller dans les vieilles tombes pour en sortir les ossements des morts de longue date et les ensevelir à côté d'un cercueil récent (pour gagner de la place au cimetière !), elle commente simplement : "Lorsque Cioran dit quelque part qu'il jouait au foot dans son enfance avec des têtes de mort, cela ne me semble guère déplacé, nous le faisions, petits, avec les os de nos cimetières"… Le clin d'œil est rapide, la tentation digressive bien maîtrisée. Les remarques générales sont courtes, dépourvu de pédantisme: "On se débarrasse de beaucoup de choses, mais on ne se débarrasse pas de sa première enfance", ou "la mort est un apprentissage tardif".

Florence Noiville, elle, dit par le truchement de Marie: "*Déception. Je pensais trouver des clés dans l'œuvre de Nabokov. Mais je m'aperçois que si ce thème – la passion d'un homme mûr pour une jeune fille – traverse en effet son œuvre, c'est toujours du point de vue masculin qu'il se présente* et encore:

Nabokov était obsédé par les fillettes de douze ans. Poe a épousé sa cousine, Virginia, âgée de treize ans lors de leur mariage. Bellow n'aimait que les femmes en âge d'être ses étudiantes. Gombrowicz et Rita, son épouse, avaient trente et un ans d'écart. Salinger et Joyce Maynard trente-cinq. Borges et Maria Kodama, trente-huit… FN: 101]

Parfois, la recherche de la référence en tant qu'élément sécurisant va vers d'autres écrits personnels; comment ne pas être tenté d'établir un lien, par exemple, entre l'univers terrible du "roman" de Marta Petreu et ses vers percutants "Je suis lovée dans le cauchemar comme dans la mère" publié noir sur blanc dans un volume de poésies?

L'écriture poétique est, chez Florence Noiville, dans la formulation et jusque dans la mise en page qui suggère la structure d'un long poème polyphonique, avec ses "respiros" des intervalles typographiques, les lignes courtes, dans une langue châtiée, très écrite, les noms des deux "voix" (Marie/ Anna) comme des sous-titres poétiques qu'il nous faut reproduire tels quels pour rendre compte de leur forme :

Marie
Je suis myope… De loin, c'est un peu
comme sous l'eau – quand j'ouvre les yeux
au fond de la piscine et que j'essaie de
deviner le monde du dehors. De loin, je vois
des profils découpés avec de mauvais ciseaux.
Des silhouettes qui peluchent et se mettent
à bouger comme dans un Polaroïd animé.
Plus loin encore, ce ne sont plus que des
taches. Taches de couleurs et de lumières,
collages qui se chevauchent, pixels géants,
infiniment grossis, têtes d'hortensias diffractées
comme des moutons ! Quand j'étais
petite – je devais avoir quatre ou cinq ans –,
j'ai pris un jour un buisson d'hortensias
blancs pour un troupeau de moutons. C'est
comme ça qu'on a découvert mon trouble de
la vision. Plaisir de myope : introduire l'imaginaire
dans le réel. Désirer des moutons et
les voir au fond du jardin…
Mon amour n'est pas aveugle. Il est
myope. [F.N: 56]

De la poéticité du texte se réclame encore une certaine sensibilité qui parcourt l'intégralité des deux univers romanesques mis en regards, que ce soit dans les descriptions, le sentir, les liens entre les personnages, cette **connivence** si touchante qui existe entre l'adolescente et son amant chez F Noiville: *Ce soir-là, nous sortons. Nous allons à Pleyel. Après Schubert et encore Schubert, je me souviens d'un Lutoslawski en deuxième partie. Strident et chaotique. Je me penche vers toi : « C'est moche ? » Tu murmures dans mon cou : « C'est moderne ! » Nous nous regardons, nous nous sourions. Nous ne disons rien mais nous nous « entendons ». Moment de grâce qui ne s'effacera jamais de ma mémoire. Au milieu des dissonances, nous sommes à l'unisson*.

Tout comme chez Marta Petreu, où la connivence explique qu'à l'enterrement de sa mère, la protagoniste ose sourire à la suite d'un échange de répliques avec son compagnon,

alors que les circonstance ne s'y prêtent pas: "A un moment donné, lorsqu'une rafale de vent menaçait d'arracher nos parapluies, je me suis retournée vers D. qui se tenait élégant, à ma droite, et je lui ai chuchoté:

-Quel Temps!

-A l'image de Mica! a-t-il répondu et nous avons souri."[MP:20]

Ce sont des petits détails constitutifs d'un style. Qui nous touche aussi par ce qu'il fait appel au lecteur, le plaçant subrepticement dans le même rapport de compréhension (connivence?) comme lorsque Anne raconte qu'elle est tombée, dans son manuel de médecine sur l'explication neurologique du mécanisme de l'attachement: "On note aussi qu'il existe une hormone, l'ocytocine, qu'on appelle « molécule de l'attachement ». Et après ? Après rien, justement". Ou encore cette phrase rapportée par la même Anna, qu'elle a trouvée dans la bibliothèque de Marie, "griffonnée de sa main sur une page de garde : « *Le narrateur a tous les droits, y compris celui de*

mentir au lecteur. » [FN:71].

Approches psychologiques

Chez Marta Petreu, la narratrice, réussit à échapper au milieu auquel elle était destinée, non sans en payer le prix : une fragilité et une tristesse métaphysique qui ne la quitteront jamais. "Poussière et débris d'un passé que je sens lancinant, douloureux, telle une blessure infectée" [MP:180]. La maladie et la mort, thèmes présents dans les deux romans, soulignent et accentuent le caractère mélancolique de ces deux textes. Attentive aux traditions religieuses, respectueuse des rites, Tabita, la narratrice roumaine, en véritable Antigone moderne, assiste à l'autopsie de son père, mort d'un accident de travail. Viennent ensuite d'autres morts de sa famille, surtout jeunes, qui déclenchent la révolte de la narratrice : « Ces règles établies par Dieu, selon lesquelles il éclaircit les lignes arrière en couchant sous terre nos jeunes morts, alors que nous autres, des premières lignes, ou des secondes, nous y échappons, quel genre de Dieu est ce Dieu, de tout cela je ne sais rien. » [MP: 289]

Marie meurt très jeune, elle aussi, dans un accident de voiture, peut-être parce qu'elle n'avait pas ses lunettes qu'elle n'utilisait qu'au cinéma et au volant. Les avait-elle oubliées ou avait-elle préféré ne plus voir la réalité? C'est Anna qui suggère cette interprétation. Anna qui voulait tant " comprendre comment on passe de l'attachement à l'arrachement. Comment on surmonte l'amour premier. S'en remet-on vraiment ? Que fait-on des restes, des miettes, des fragments, des tessons coupants ? Faut-il les enfouir ou les laisser affleurer ? Quelle empreinte laissent-ils ? Quelle cicatrice psychique ?" [FN, 158]

Les souvenirs chez Marta Petreu participent plutôt d'une phénoménologie du corps en général et du corps féminin en particulier, avec des pages d'une étonnante sensualité qui n'est pas du domaine érotique mais du *sentir,* comme le souvenir de la plante des pieds nus sur la terre encore fraîche au printemps ou sur la neige des hivers transylvains. *Rien n'égale ma satisfaction profonde de porter aux pieds et sur la peau les souvenirs que j'ai portés avant, sous la peau* - est la constatation lapidaire de Tabita aux pieds nus devenue la femme d'aujourd'hui qui aime les chaussures fines et la philosophie de Kierkegaard… En dehors des situations/explications qui renvoient directement à la psychologie, il y chez les deux auteures, une attraction pour la psychanalyse identifiable dans les termes de ce champ sémantique: Marie qui fréquente un psychanalyste comprend "Au bout d'un temps, […] que P. ne m'expliquerait rien de ma vie, mais qu'il m'aiderait peut-être à en faire un récit. Un récit qui tienne debout et m'aide à faire de même. Tout n'est qu'histoires". [FN:156] Et Anna, la fille, de constater: "Pourquoi me prêtais-je si facilement à ce jeu ? Était-ce vraiment le médecin qui répondait à l'attente du patient ? Ou, plus profondément – plus perversement ? –, la fille qui se glissait dans la peau de sa mère pour rejouer incognito la scène primitive? [FN:182]

Vers la fin de son roman, qui est aussi la fin d'une formation, M. Petreu fait ce constat édifiant :

Il y a quelques années, un ami m'a dit incidemment que je faisais preuve de résilience. J'étais alors dans un moment difficile de mon existence faite de nombreux autres moments difficiles, lorsqu'il m'a fait, en connaissance de cause, ce cadeau : la résilience. En fait : être consciente de ma capacité de résilience. Beau geste que le sien, il m'a fourni un bouclier et m'a fait comprendre que je l'avais sous la peau depuis mon enfance. En réalité, après avoir mené la guerre de l'Armageddon avec Ticou, j'ai pu surmonter presque tout, en générant seule, à partir de ma propre limite, la colère blanche, la force incandescente pour ressortir à la bonne lumière.

De son côté, Florence Noiville manie avec désinvolture et humour la terminologie du genre (y compris les explications purement physiologiques de l'amour par l'intermédiaire de termes scientifiques voire doctes) comme dans cette énumération savoureuse des épithètes dont on affuble souvent les écrivains. Sont-ils, se demande Marie "des pervers (pères verts), des victimes, des décadents, des esthètes, des pornographes, des excentriques, des enchanteurs, des machos, des hédonistes, des profiteurs, des bêtes de sexe, des idéalistes, des animaux, des pédophiles, des enfants, des ogres, des monstres, des héros, des fous… ? [FN101-102]

Ailleurs, la protagoniste de l'Attachement bâtit une véritable théorie (de l'octogone!) :

Anne: En chemin m'était revenu un souvenir. Nous sommes à la campagne. Je l'aide à réparer le sol du cellier. Des tomettes de terre cuite. Certaines sont cassées et nous comblons les trous avec une truelle et du ciment. En riant, elle dit qu'elle vient d'échafauder une théorie. « La théorie de l'Octogone». Comme ces tomettes, chacun de nous est pris dans le pavage de la vie sociale, rattaché à ceux qui l'entourent par une seule arête commune. Chaque tomette ne voit qu'un segment de sa voisine. […] Aujourd'hui, je trouve son idée banale. Est-ce cela qu'elle a voulu me dire, qu'on n'aperçoit jamais qu'un côté de l'octogone ? Qu'en me parlant d'elle, Suzanne, Stefa, Laurent ne me parleraient pas de la même personne ? « Ma vie ? Laquelle de mes vies ? » disait ma mère en citant cette phrase de Zweig qu'elle aimait bien. [FN 170]

Métaphorique à souhait, cette "théorie" prête à interprétations multiples et apparaît à la fois comme une manière de se mettre en scène, mais aussi comme un mode de *se mettre en récit*.

CONCLUSIONS

On sait qu'après la mort de sa mère, Barthes a bâti, avec les « pierres » de sa tristesse, une construction textuelle équivalente à un travail de deuil. La passion « maternelle » aura nourri son écriture. Ecrire pour faire son deuil semble aussi la fonction (psychique) que revêt l'écrit, à des degrés plus ou moins explicites, dans *La Maison*… de Petreu tout comme dans *l'Attachement* de Noiville et il faut reconnaître qu'il est assez troublant de tomber au milieu des lettres de Marie sur ce clin d'œil qu'elle fait à Roland Barthes en termes de construction de soi, de normalité rassurante:

Est-ce que j'aspirais aussi à la normalité ***rassurante*** *? À la force des structures ? « Casés ! » s'exclame Barthes en parlant de Werther qui rêve d'épouser Charlotte. Pour Werther, le « système » est un ensemble où « tout le monde a sa place, les époux, les amants, les trios, les marginaux eux-mêmes […]. Tout le monde sauf lui ».*

Les blessures subies pendant les jeunes années laissent des cicatrices profondes semblent nous dire à l'unisson les protagonistes de ces romans. Mais ce passé cicatriciel est formateur comme nous le laisse entendre Marta Petreu: *Je me suis construite toute seule avec des mots et des livres, détestant ma famille et rêvant du grand jour où je serai seule avec moi-même…Moi face à face avec la grande bibliothèque du monde. Le monde comme bibliothèque et amour*. [MP:195].

L'autobiographie n'est donc pas qu'une posture, elle est une modalité scripturale exigée par le vécu, mêlant autoréflexivité et création des autres.

BIBLIOGRAPHIE :

NOIVILLE Florence, *L'Attachement*, éditions Stock, Paris, 1912, 192 pages
PETREU Marta, *Notre maison, dans la plaine de l'Armageddon,* Traduction du roumain et préface de Florica Courriol, éditions L'Âge d'Homme, Collection "Au cœur du monde", Paris/Lausanne, mars 2014, 320 pages.
Magazine littéraire, N°543, (mai/2014)
CHARDIN, Philippe et ROUSSEAU Marjorie, sous la direction de, *L'Ecrivain et son critique: une fratrie problématique*, éditions Kimé, Paris, 2014, 567 pages.

INNOVATING DYNAMICS OF ORPHIC DISCURSIVE TIME

Mioara Mocanu, Assist. Prof., PhD, "Gh. Asachi" Technical University of Iași

Abstract: Orphic time nourishes from a topos of passages and transitions and from the melancholy provoked by the incommensurable distance between subject and object. From Ulysses to Dante, the episode of catabasis was the hero's ultimate test. At Novalis, this time is boundary constrained passage and is associated to an interliminal dimension, a threshold of rupture to produce a recapitulative figure of "the musical present" assuming the valences of ritual. It is equally the locus of unsettled contradictions, since it shall unveil as a mixture of continuity and discontinuity, of slow and accelerated duration, of the accomplished and unaccomplished, perceptible through a style of juxtapositions, in which "mythical" reality is precisely restored in this unaccomplished. Eventually, our purpose is no other than to explore, from the viewpoint of the time-affect tensive semiotics, the cultural creativity as regards temporal figures and regimes.

Keywords: orphic time, interliminal dimension, tensive semiotics, time-affect, temporal figures and regimes.

1.

The literary discourse is inseparably connected to temporality, in several manners. The novels or the poems only exist through the lapse of the time and they represent by themselves a certain arrangement in shape of time. Linguistics speaks of a writing time and of a reading time, on the one hand, of a narration time and of a related time, on the other hand.

The approach method of this paper is the semiolinguistic one. The analysis object is an aspect of Novalis writing, namely the one related to temporality, as it is generated by the discursive instance. Through the enunciation act, it specifies a range of complex temporal structures, grafted on a common temporal background specific to the Orphism. Or, this particular *shape* of temporality brings in correspondence the development in the discourse of the enunciation instance, by setting in order different semiotic regimes (events, figures, end of signs). They stay, from our point of view, under the sign of what Friedrich Schlegel calls „orphic time" (*orfische Vorzeit*, in: *Geschichte der alten und neuen Literatur* – "History of the New and Old Literature"), that he historically situates in a pre-Homeric stage of the Greek heroic poem (acc. to Manuela Speiser, 1992: 54). Novalis dedicates the *6th Night Hymn* to this "ideal pretime" (*Vorzeit*), as it is "inexhaustible" and marked by „saint inebriation".

Indeed, beyond the unanimously recognized intrinsic importance of the writing of the brilliant German poet, his texts (of a large generic diversity) strike through the manner in which they focus on waiting and accomplishing a supposed vocational dream, on a certain type of *attention* (acute, penetrating) and on a *memory* (discursive, the one treasured up in tales, fairytales, legends). Hence his interest in a great, monumental past, fed mainly with memories from the "cathedral age", the golden age of the medieval European civilization, or by resorting to acknowledged myths (namely of Greek-Latin origin).

2.

The linguistic and semiotic "representations" cannot put aside the existence of other representations, with which, as a matter of fact, they share the same disciplinary field, as the ones from the history of philosophy, from the anthropological or cultural approaches. With regard to temporal *figures* and *regimes*, all these representations operate with a range of

concepts in network, that we deem adequate to a pertinent analysis of the temporal phenomenon in writing:

1. perception forms of the process – aspects, modalities, segmentation;
2. declarative operations: clutch and clutch disengaging, and mainly, the declarative engagement in the process and the cognitive strategies of the observer;
3. the intensity and extension valences, mainly under the shape of the tempo, of the accent and of the rhythmic modulation;
4. Narrative structures of the program, such as the tension variations between programs and counter-programs;
5. Passions, which appear as dominant forms of temporalization of the discourse.

The conception regarding the time is sympathetic with the one of the space and this categorical couple has suscitated the philosophy interest since its beginnings, since it was indissolubly related to religion or myth. According to the Platonist and Neo-Platonist approaches in this regard, one of the most important belongs to Saint Augustine. He exploits in his famous *Confessions* (XI-th Book) at least four of these dimensions of the analysis and he asserts that from an *ontological* point of view, time is a tension towards non-existence, eternity, divine status, beyond any metaphysics (XI, 14, 17). The *Confessions'* author performs time analysis, passing from the observation of a "nonentity" to the elaboration of an "experience". From the point of view of the *human subjectivity*, time is an extension, measure and synthesis of the memory (tension towards the past), of the expectation (tension towards the future) and of the contingence (*contuitus*, intrinsic tension of the present, translated from time to time by attention) (XI, 20, 26; XI, 38, 27; XI, 29, 39). For Augustine, the dominant temporal dimension is the present, as it represents the place where the point of view on the time itself is drafted (namely the spirit or the conscience). Therefore, the past comprises memories; the future comprises our expectations at present. With regard to the eternity, the human conscience can only comprise it under the shape of the phenomena succession. Only God has the capacity of perceiving the eternity, which is continuous by definition. For the human being, the future is an expectation of the escape from time, preparation for the eternal life. Like Aristotle, time (and space) is inseparable from the world and from the changes, "it was born" once with the genesis, when God created the world.

After this brief evocation of the vision of one of the Parents of the Christian Church, familiar to Novalis, the starting point of the interpretative undertaking of this paper is Saint Augustine myth of the passing in which we think that the "spiritual present" treated by Novalis inscribes. It appears to us under a double horizon: the present as event and the present as eternity. This type of present, regarded from double perspective, coagulates in *Hymns to the Night* around the tombstone, often takes the more sensitive aspect of passing a threshold, a bridge (*Time has come*), or receives a more doubtful contour, in the "night paths" (acc. to *The Stranger*, line 39) which lead to the coming of "the most welcome hour" of the *4-th Night Hymn*. The blessed moment means not only the opportunity of a *kairos*, the proper aspect of a reality and benefic, but finite moment, as defined by Plato, but rather the aspiration towards living an exemplary phenomenon, but also the *aurea hora* to which Jakob Böhme aspirated too. The latter seem to be known and is announced with pathos by the transmitter – "omniscient" (*der Allwissende*) *poeta magus* – from the very beginning, in the *Hymn* mentioned above: (*Now I know when the last dawn will be - when light no longer drives away night and love, when the sleep will be only one inexhaustible dream*).

3.

Romanticists, ”these Protestants of any habitude in thinking”, distinguish in the cultural and literary landscape of the 18-th century, as Lucian Blaga excellently notices, through the appetite for cosmic and through their passion for analogy. “The cosmic pathos”, adds somewhere else the Romanian writer and philosopher, “is achieved by the romanticists mainly through the topic, through the matter”. The method of selecting and treating a “matter” is, in Novalis case, in compliance with an *Weltanschauung* that the poet wants to communicate. We are interested here in presenting first of all the manner in which the legend of Orpheus and of his infinite love for Eurydice reflects, from a temporal perspective, in the writing of the German poet. His motivations for a certain option can be explained, on the one hand, by the cultural context of the age and by one of the events which marked the biography of the author (the death of the beloved Sophie von Kühn shall be transformed in the diaphanous textual matter of the *3-rd Hymn*), on the other hand. Although the references to the Orpheus myth are most frequently allusive and seldom explicit, it has always the function of symbolizing the unifier force of the poetic creation.

However, it is necessary to highlight here that, generally speaking, the exegesis has not granted the appropriate attention to the influence exercised by the Orpheus myth on the Novalis writing. Vasile Voia, whose monograph[1] is indisputably in the Romanian literary critique the “fundamental moment of Novalis exegesis“[2], pertinently notices that the orphic poet, "enthusiast by the mystery of the night and endowed with a great power of seeing in its spaces"[3], is always met in Novalis writing.

Richard Samuel (exegete and editor together with Paul Kluckhohn of Novalis writing) announces us in an introduction to the early poetic works of the poet that he has been interested since his adolescence in the Orpheus myth. He met this topic for the first time in Virgil’s *Georgics*. The descent of the Thracian minstrel in the empire of the deceased, described by Virgil in the 4-th Book of the work mentioned above, impressed Novalis in a particular manner; this is why he was tempted to translate the beginning of this episode in three variants. Mostly, in the poetic writings appeared between 1788 and 1790, Orpheus motive appears several times, for instance in the poems *The Music* and The *Tears,* but also in an epic attempt, in the romance *Richard and Blondel*. Then, Novalis recreates the old destiny and the old action of the mythological singer in the figure of Heinrich von Ofterdingen. In this regard, the author himself gives indications in one of the notes of his *Journal*, where he briefly drafts certain guiding ideas concerning *Heinrich.* Here he indicates what we can call, according to the expression of Michael Riffaterre (1983), the *hyper theme* of the text, planned to develop according to an inverse law of the analogy:

> “The story about me <save> about the poet who lost his love, has to be applied only for Heinrich. Heinrich reaches in the power of the maenads – they kill him - The Hebre blows by its floated lyre. Inversed tale. Mathilde descends in the underground world and brings him back.”

Among all the features of this minstrel and hero presented in the legend as a sacred and immortal poet, Novalis chooses exactly his capacity of conquering the border between life and death. “Any descent, any regard on the inside is at the same time elevation, rise to heaven, regard directed towards the true exteriority”, notes somewhere Novalis. Maybe that is why ”the mystic raving after death, seen as an escape towards the infinite,

[1] Vasile Voia, *Novalis*, Editura Univers, București, 1981.
[2] Grigore Marcu, *Receptarea operei lui Novalis în România: limba traducerilor*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2000, p. 30.
[3] Vasile Voia, *op. cit*., p. 70.

corresponded so much to the romantic spiritual disposition. ” (acc. to F. Martini, 1972: p. 282)

4.

This is how the figure of the legendary hero is evoked, in versified epic form (and assessed by his coevals as the best translation in the entire history of the German literature), in the writing called “Orpheus“, remained a fragment:

”Welcher die Leier zuerst mit zärtlichen Tönen begabet/ Und mit harmonischen Liedern die Sitten der Hirten gebildet / Singend zum schrecklichen Orkus hinabstieg, welchen noch niemals/ Sterbliche Füße berührt, von klagender Liebe getriebn.“

(”The one who endowed the lyre with soft sounds /And through harmonic songs grafted gentle conduct to the shepherds/ Singing descended in the awful Orcus, that no/ Earthling touched, driven by tearful love.“) (Novalis: *Schriften* vol. I, p. 547-552; p. 548)

The discursive technique is based on *catabasis*, the mythologem regarding Orpheus descent in the death empire, attracted by the raving after his love, who is waiting for him. The tradition presents the action either as a total failure, either, as a success, as it appears in Ovid writing: the orphic action ends with the encounter of the two lovers in the Elysian Fields. On the guiding line of the music, the mythic hero appears as a restorer of the “Golden Age“, or more frequently, as in Johann Georg Jacobi writing, in the role of over comer of death, because of the frequent analogy with Jesus. The two German writers speak of the “new mythology“ which has to find its fundamental structure in Christianity as religion of the “Mediator“. And the novelty of Orpheus’ action is: The Greek spirit, he adds the soul.

Starting the linguistic analysis of the text, we are interested in this description mainly in the form of the verbs represented mainly by participle, four in the past form, one in the present form, and in their positioning manner. For instance, the significant position of the participle *singend*, as the first word of the line, coupled with the only past tense *hinabstieg*, the one introducing the main idea, encases and narrates the proper theme. The same *singend* describing the only manner of exceeding the forbidden border is framed somehow in a symmetric position between the first and the last two past participles, arranged at the opposite extremity of the metrical units. Nevertheless, in the temporality order, the symmetry is not perfect, as they orient the lecture, first of all, at paradigmatic level, *begabet/ gebildet,* and finally, at syntagmatic level *berührt/ getriebn*. Globally speaking, they have the role of creating a continuity and of highlighting, mainly through the alternance of the present and past forms, *klagend*, *getriebn*, the musical-passional dimension - *die Liebe* (“love“) – as a linking element in the epic area.

The use of the past participle, without resorting to the auxiliary verb (*haben* or *werden*) which would have tied the temporal plans as marks of the present perfect or of the past perfect (*hat/ hatte begabet/ gebildet/ berührt*, respectively: *wurde getrieben/ wurde getrieben worden*), whose “poetic“ mission is to attenuate the forbidden limit, to flatten, so to say, the abrupt road of this travel in the past and in the depths of the Human Being as a figured route towards that “gnoti se auton“ launched by Socrates, which shall be fulfilled in Christianity. This type of knowledge does not come, for the Christian world, by itself, but by means of the Other Master (in Saint Augustine’s doctrine).

Moreover, a strategy which does not characterize only Novalis discourse, but referred to here, consists in exploiting, when possible, the coincidence between the past participle form of the verb and the present indicative one, third person. In

occurrence, *begabet* and *berührt* which realize the logical and generally valuable connection between two ideas, of the type: "the one who endows the lyre with gentle tones, also touches (singing) the areas of the horrible Orcus". Therefore, their main function is to design not actions, but features. Given that on this musical background, maintained constant, line after line, through the vocables *Leier*, *Lieder*, *singend*, *klagend*, under the sign of *zuerst* („first of all, „at the beginning") the three inseparable qualities of the protagonist are highlighted: that of insuperable musician, being the first who endowed Apollo's lyre "with tender tones" (extremely fine allusion to the fact that Orpheus was venerator of the religion of this sun god), of "pastoral" mentor and of unique conqueror of death. Moreover, we have to signal the presence of the epithet *zärtlich* ("affectionate", "loving", "gentle", "delicate"), frequently used together with the parasynonyme *sanft* ("mild"), in Novalis "macro text". Its justification can be found in this poem, which does not propose to relate war heroic facts, but it aims at presenting a chant dedicated to the "gentler Orfeu" (*dem sanfteren Orpheus*).

The concept of "love" translates at Novalis another fundamental concept in his poetics, namely the one of creative imagination, that the German poet defines as *herzliche Phantasie*. That is why Novalis can state: "Love is the ultimate purpose of the universal history – the one of the Universe" (III, 248: 50). But this aspect is not related to narcissism, but to that "moral grace" (*sittliche Grazie*, in the meaning presented by Jacobi), who builds the human being to such extent that he becomes a real metaphor, „trope of the universe", definitely not as a rhetorical effect, but as a wisdom regarding the art of living. With regard to the human being and to its transformation, Novalis adds: „Becoming human is an art." ("Mensch werden ist eine Kunst" (II, 559:153), as: "The human being is not prescribed, it is a construction by itself".

For Novalis, the musical reports have a unifying effect on all the elements composing the nature: the human nature, the environment, the divine nature. In a range of annotations on this theme, Novalis explicitly asserts: "I think that the musical reports are in truth the fundamental reports of nature" (IIII, 564:65). With regard to his conception on the intensely discussed phenomenon at that time, the one of *mimesis* in art, the author expresses in a convincing manner: "The musician takes from himself the essence of his art – and not even the vaguest suspicion on imitation can touch it" (III, 568:93).

Novalis treats the musicality and what it represents in the notes lasting from June 1799. In a leaf comprising plans on the poetic art and on poetological ideas from 1800, we find the note: "Music is the field of the deceased" (III, 641: 518). Or, it can be the most intensely felt in the poem *Lied der Toten* ("The Song of the Dead"), assessed as being the most accomplished creation of the entire Novalis writing, according to Gerhard Schulz (2004), "the purest poem of all", as its author aspired and theorized in the maturity notes on the poetic art. The music makes possible in this poem too, the dissolution of the temporal aporia as victory on what cannot be apparently reunited, as reconciliation of the oppositions for a supreme life: "mixing" (*mischen*) and "separating" (*scheiden*), "touching" (*berühren*), "receiving" (*empfangen*) and "consuming" (*verzehren*), "dissolving" (*zerfließen, auflösen*) and "swallowing" (*nippen*). The memorable line of this poem: *Ewig läuft das Stundenglas* ("The hours eternally run in the clepsydra") sends us to Newton's perception regarding the time, for whom both the time and the space form "receivers" for events and are as real and as endowed with features as any object of the world. Newton defined time in these words: "Time is and beats uniformly from a moment to another." But this "uniform" appearance of time is quickly unmasked and shown as representative only for the ineffective life (*bleiches Dasein*). The last line of this poem, as memorable as the one mentioned above, repulses the power of the "land spirit" and asserts the end of its existence: *Erdgeist deine Zeit ist um*. /Spirit of the land, your time is gone/.

5.

In a praise hymn dedicated to music, Novalis gets back to the same episode of Orpheus descent to hell, as an unheard event, once with the announcement of the end of a time and of its signs:

"Durch sie [die Musik] *drang einstens Orpheus zu der Hölle,*
Die noch kein Lebender betrat,
Da hörte alles zu, es stand des Styxes Welle
Es stand Ixions Rad.
Die Danaiden hörten auf zu füllen,
Es wedelte selbst Cerberus
Dem Tantalus fing an der Hunger sich zu stillen,
Es ruhte Sisiphus.
Auch Plutos Herz ward warm, das Herz von Stein
Vordem erwarmet sonst noch nie.
Und ungewöhnte Güte floß durch sein Gebein
Durch Orpheus Harmonie.
Ihm folgten auch am Hebrus hohe Eichen,
und Bäche schlichen sich ihm nach
und grimmge Tiger, Löwen sah man schleichen
selbst Felsen wurden wach."

("Sometimes, by it [music] Orpheus enters in hell,/Where nobody entered alive,/ and all listened, the wave of Styx remained inert / And Ixion wheel ceased./ The Danaides started filling,/Even the Cerberus moved its tail/ The hunger disappeared to Tantalum,/ Sisyphus rested./ Pluto's heart, the stone heart, started to warm up /Never warmed up before./ His skeleton was filled with superior wellbeing /By Orpheus harmony./ Gallant oaks followed him to Hebre,/ And rivers leaked out after him/ And the furious lions and tigers were seen scraping along/ Even the high rocks opened.")

From a formal point of view, the fragment subject to the analysis comprises five sentences, but from an operational point of view, it can be divided into two narrative segments comprising a program and a counter-program. The two programs are built around one of the most venerable figures of the time – we know it from Heraclites – that of the running river, highlighted in the poem in the image of the infernal Styx, on the one hand, and of the musical Hebre, on the other hand. The protagonists of the adventure, the heroes who "challenge", are Pluto and Orpheus.

If the first sequence is devoted to the reactions of the people subject to the master over the shadow empire, the second evokes the Hebre and what happens in the proximity of the river, in the world beyond and hither its borders. At the last border stays the "stone heart" of Pluto, who only now "warms up" through the power of music and transforms into river bed. But what "runs" over the inhabitants of this *locus terribilis*, presented by Virgil as "cruel enemies" (*immitis*) of terrestrials, is not time, but the very object of the search, "the mildness", which has to be learned (*ungewöhnte Güte*), maybe analogous to the Christian misericord, capable of transforming the awful land in a "womb of revelation" (acc. to the *5-th Hymn*).

The discursive creativity with regard to temporality is brought to light, under the aspect which interests us, in the uniform use of imperfect/past tense (germ. *Präteritum*) for the advantage of "showing" a well-defined aesthetic intention: it gives the global impression of a temporal continuum for the purpose of supporting the idea, stranger to the Antiquity, of the communication and of the reunification of the two fields, of life and of death. This time, Orpheus does not appear as a modest petitioner of certain favors, as Ovid presents in *Metamorphoses*, but as the human being endowed with the necessary qualifications for

crossing the inaccessible space and breaking the arrow of the irreversible time. More than that, through music he also acquires the power of raising definitive punishments, of modifying typical somatic-psychological and behavioral structures. In hell, the temporal regime is under the incidence of a sanction regime, which develops somehow similarly to the daily duration, but only under an exaggerated iterative form. Or, in the analyzed poem, precisely this unsynchronized regime is disqualified. The stages of the operational program are expressed, as we mentioned above, in simple, short phrases, delimited by comma or dot, creating the same number of discrete temporal intervals, separating monadic moments. At rhetorical level, the anaphora – the re-emergence of an identical topic in several consecutive positions - highlights the first "measures" initiated by the musical flow: *es stand des Styxes Welle/ Es stand Ixions Rad* (...) *Es ruhte Sisiphus.* Nevertheless, although the actions, or more precisely their annulment, are described in succession, the temporal anaphora is the one giving the impression of a concomitance precisely because it multiplies and convokes them "on commission", through one and the same magical impulse: *Da hörte alles zu*. The semantics of the verbs progress from effective, factual meanings, pointing symmetric starting and end moments, towards the most fluent, unifying metaphoric meanings, where "everything" collaborates in an organic manner. Therefore, the mereologic aspect of the anaphora tends to become, at global scale of the text, a rather holomeric one. The orphic tone of the poem is related in good measure by the manner of highlighting certain special syntactic structures, obliging the reader to notice them and to sense them at the same time in the transcendence and in the immanence of the text. The highlights are made by means of the punctuation, of the repetition of certain phrase structures based on the verbs *stehen* (*es stand*) and respectively, *schleichen*, of the personal pronoun (es, *ihm)* and of the noun *Herz*. Subsumed to the rhetorical addition technique, the obstinate re-occurrence of the conjunction „and" (*und*, *auch*) supports the thematic progression, while the use of the adverb *selbst* (even) marks points of touching the limits (*selbst Cerberus*, *selbst Felsen*). In fact, they represent the basis of certain retrievals of the limits of a spatial-temporal "plan" which, in their deep aspect, present as beginnings and ends, closings and openings. The entire action is a passing on the edge of certain processes which develop, first of all, in an accelerated tempo, and this regime of the immediate creates the figure of the *instant*, or at least of the moment of a sudden crystallization. Within the tale, the temporal adverb *vordem*, which resorts to the memory, is also the place showing, once with the *catalytic* aspect of the time, and a change of narrative *tempo*: the exhaustion of a hyper-active cycle of time and the beginning of a milder one.

If we use Husserl's terms, the aforementioned adverb appears to us simultaneously as retentive and protentive, and this is why he determines the proper event, which introduces the absolute novelty element, "The Supreme Welfare", producing a "creative inequality" between past and present. From a semiotic point of view, the alternation between the valences of intensity, those of *tonicity* (low/ high) and *tempo* (fast/ slow) are responsible for the narrative rhythm modifications (cf. C. Zilberberg, 2011).

The poetic discourse time can only be considered as sensitive phenomenon, as a force that we feel. In this situation, J.- F. Bordron (2006: 52) thinks that the notion of discourse is associated to an intuition theory. And the poet feels the best that human destiny is that of drawing out from the irreversible time, so as to accede to the eternal life.

Glancing at the narrative level of the text, we notice that time acceleration fulfills the function of object of the desire and the slowdown corresponds to its fulfillment. In the second sequence, we notice that the appearance is different, but the continuity line is intact. As a matter of fact, all these literarity marks presented are mobilized so as to call the attention on the message, so as to suscitate delight and most of all, the astonishment of the reader, on the one hand, and of each character involved, on the other hand. Therefore, the

sensitive time acquires an exceptional intensity and extension. These two dimensions are definitive in the conception of the French semiotician, Claude Zilberberg (2002: 33), for what he calls *time-affect*.

Indeed, any myth situates by definition in atemporal, and however the poem always brings the receiver to the present. "The story" stays indeed under the sign of "once" (*einstens*)[4], so of certain immemorial times and yet it seem to happen under our very eyes. This memorial event is noticed by the poet, traveler in the mythic past, as witness and reviewer, without being clearly individualized. The absence of certain precise temporal marks, but also of the discursive instance as such, contributes to the objectification of the contents and to a generalization of time. The declarative instance never says "I", but keeps place for manifestation for the non describable but prescriptible "es" instance, or hides behind a mass of unknown people with whom she forms a common body (*man sah*). This fact is not an appeal to modesty, but a manner of liberating the impact force of music even to certain inanimate objects (wheel, barrel, stone) or to certain phenomena (aquatic wave, hunger, ambition). They are stolen from the epic course and pass into evanescence, then they esthetically incorporate in pure artistic acts: musical, pictorial, sculptural – "bouillon de culture", ideal for the proliferation of all the creative implications of the Greek spirit.

The last station also contains the proof of touching the maximal point of infernal time extinction: the collapsed body of the god, deprived of any form of terrestrial life. What is striking for Pluto's dwelling is its sepulchral aspect, looking like a tomb – the unavoidable gate connecting a world to the other. But, in a completely marvelous manner, the entire Plutonian being is resuscitated by a gentleness (*Güte*) "unaccustomed" (*ungewöhnt*) to this virtue until then, sign of an "internal construction", as the poet says somewhere else.

After completing the horizontal annulment of the movement, of that fussy sway, and therefore the suppression of all the limitative conditions, there appears this shiny moment which situates vertically as compared to the temporal flow.

As a consequence, Orpheus descent receives a sacrificial note, because by geometrizing, we can assert that the true event is figured by that impact point of the vertical with the horizontal, as reference point of death and resurrection, to which takes place the symbolism of the relict and of the philosophic Stone as primary values. A contamination and an affinity between the orphic fact and Jesus seems to me an allowable hypothesis. The transforming principle and the place opened to subtlety, infinite underground metamorphoses is precisely the "stone heart", the precious object capable not only of signaling the imminent presence of the value, but also of captivating it, ensuring the good orientation towards it. In this improved field, Orpheus is not alone, as the whole supraterrestrial nature accompanies him.

On the other hand, that *sah man* ("they could be seen") from the penultimate line refers not only to an anonymous entity, but rather to a unanimous faculty of "seeing", related to a certain internal sense, that the romanticists called intellectual intuition (*intelektuelle Anschauung*). This concept is also used by Kant so as to define the perception capacity of the two twin categories: space and time.

The key for ciphering out a face of the message transmitted by the poem consists in our opinion made available to the receiver, if we resort to the analogy technique, to the "the magic wand of analogy", as the poet calls it, which proposes sitting in parallel the two verbal complexes *ward warm* ("warmed up") and *wurden wach* ("awoke" synonym to "opened the eyes"). Built based on the supporting verb "to become" (*werden*), they support

[4] We have to notice mainly the adverb "once" - *einst* - which receives here the form *einstens*, a frequent adverb in Novalis writing, equal to the formula "*once upon a time*" (*es war einmal*). As E.Heftrich notices (1969: 71), it assumes a double meaning, as it makes reference to both the ancient time (*Urzeit*), and to its re-emergence. And in th novel *Heinrich von Ofterdingen*, "the symbol of this ambivalent *einst* is the blue flower." (*ibid.*)

the possibility of visualizing certain processes, whose most affected "subjects" (grammatical) are: the stone, the rock. The alchemy of the poetic verb and the magic of music apply precisely on them, in the highest degree, as they (inert matter) take upon themselves the implausible charge of bringing the heart and the eye in coincidence and of inducing a particular condition "in the presence", that of the Christian mystic.

Conclusions

After completing the analysis of brief excerpts extracted from Novalis writing, we tried to give an answer to what the orphic time means precisely in the texts glorifying Orpheus and his facts. This time is wholly musical, dimension of a being who assumes exceeding his own limits, without forcing them. What strikes us is the fact that passages from a status to another, contrary to a rich pathemic fan, are not sudden, but mild. But, their slowness is an archetype of the Sleep[5], meanwhile become harmonic *medium*, where the isolated individual forces enter into resonance and reach by "love" (defined by the author as „One of the Universe") the spiritual communion. The poem and truth aura are due to certain acronym structures, to certain specific manners of forcing - topically and lexically – the language, such as those signaled by us. In refresh, as in the dream, the chronology disappears, time dissolves: the past, the present and the future mix. The fall into the past is the essence itself of the memory, but also of the poetic writing - veritable objects of the inner search, which needs, ultimately, the two in order to get accomplished.

Bibliography

1. Augustin, Aureliu, *Confessiones/ Confesiuni*, Editura Nemira, ediţie bilingvă, trad. de Eugen Munteanu, 2003

2. Bordron, Jean-François, „Temps et discours. Reflexions sur la tectonique du temps", in: *Régimes sémiotiques de la temporalité* (sous la dir. de D. Bertrand et J. Fontanille), PUF, Paris, 2006

3. Fontanille, J., Zilberberg C., *Tension et signification*, Mardaga, Liège, 1998

4. Heftrich, Eckhard, *Novalis. Vom Logos der Poesie*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1969

5. Kluckhohn, Paul /Samuel, Rchard, *Novalis. Schriften. Die Werke Friedrich von Hardenberg*, Stuttgart, 1965-1975

6. Marcu, Grigore, *Receptarea operei lui Novalis în România: Limba traducerilor*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2000

7. Martini, Fritz, *Istoria literaturii germane*, Editura Univers, Bucureşti, 1972

8. Mocanu, Mioara, *Discursul poetic novalisian. Abordare semiolingvistică*, Editura Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi, 2006

9. Riffaterre, Michael, *Sémiotique de la poésie*, Seuil, Paris, 1983

10. Schulz, Gerhard, „Poesie als Poetik oder Poetik als Poesie?" in: *Schriften der Nationalen Novalis-Gesellschaft*, Bd. 4, Max Niemeyer Verlag, GmbH, Tübingen, 2004

11. Speiser, Manuela, O*rpheusdarstellungen im Kontext poetischer Programme*, Steigerdruck-Axams, Innsbruck, 1992

12. Voia, Vasile, *Novalis*, Editura Univers, Bucureşti, 1981

13. Zilberberg, Claude, „Élements de grammaire tensive", *Tangence*, nº 70, Université de Québec à Rimouski, Université du Québec à Trois-Rivières, 2002

14. Zilberberg, Claude, *Des formes de vie aux valeurs*, PUF, Formes sémiotiques, Paris, 2011.

[5] I highlighted in a previous work the meanings of sleep and dream, but also their intensely poetizing implications in the macro text of Novalis writing (Mioara Mocanu, 2006).

TYPE D'ANCRAGE AU NIVEAU TEXTUEL: AU-DELÀ DE LA NARRATIVITÉ „STANDARD" LIÉE AUX TEMPS DU PASSÉ

Diana Costea, Assist. Prof., PhD, "Petroleum-Gas" University of Ploiești

Abstract: We propose ourselves to emphasize some particular types of anchorage which concern specific tenses of the indicative (present, future and conditional), tenses which are situated outside the "standard" narrativity (expressed by the tenses of the past). We also propose to demonstrate that the textual coherence exists outside this "standard" narrativity, by emphasizing the representation of the events which permit the passage from a speech act attitude to the other. We will emphasize also the fact that, beside the role of adverbs and of temporal connectors, the understanding of textual sequences is based on our linguistic knowledge, on our knowledge of the world and of the others, the interpretative activity will help us to find a global argumentative orientation of the sequence.

Keywords : anchorage, narrativity, standard, text, tenses.

Nous nous pencherons sur certaines séquences textuelles afin de mettre en évidence (à travers des analyses des types de combinatoire des temps au niveau textuel) les facteurs temporels qui assurent la cohérence textuelle: les temps verbaux, les adverbes et les connecteurs temporels, les classes aspectuelles, les règles pragmatiques particulières et les connaissances encyclopédiques, donc tout ce qui construit le cotexte et le contexte. L'ancrage est "le lien qu'une communication établit entre les faits rapportés et la place qu'ils occupent dans le temps absolu, c'est-à-dire dans le temps tel qu'il se déroule en dehors de la communication et indépendamment d'elle" (De Dardel, De Both-Diez, 1985: 115). D'habitude, le temps verbal suffit à l'ancrage, les autres références temporelles n'ont pour fonction que de le préciser. Cependant, les choses sont beaucoup plus compliquées au niveau textuel, comme nous le verrons par la suite.

La compréhension d'un texte passe par une représentation mentale de toutes les informations sémantiques et c'est de cette manière que nous pouvons arriver à un découpage des plans textuels. Nous ajoutons à cela un degré d'implication subjective du récepteur dans la représentation mentale des contenus des situations auxquelles réfère le texte (le degré d'importance accordé par le lectueur à tel ou tel élément du texte dépend aussi de ses propres intérêts). Au début, tant que nous n'avons pas encore terminé la lecture de la séquence textuelle, nous ignorons l'évolution de l'histoire racontée. Les transitions temporelles aident le lectuer à s'orienter. Le cotexte et le contexte linguistique concurrent ensemble pour trouver la signification générale des mots vers le sens précis que leur donne le narrateur.

Nous savons déjà que la linguistique textuelle se fixe pour objectifs:

- De décrire les règles d'enchaînement qui organisent des ensembles d'ampleur plus large que la phrase;
- De faire le rapport entre cette organisation et le contexte d'interprétation ou de production.

Nous mettrons l'accent sur quelques types de combinatoire remarquable dans le cadre des séquences textuelles, des combinaisons qui ne sont pas très fréquentes et qui vont mettre en évidence différentes attitudes de locution.

Ces objectifs sont associés à la *pertinence* pour l'interprétation. Par conséquent, le découpage du texte en séquences textuelles est subjectif, cependant toute

séquence textuelle suit un parcours et mène à une fin. Les marqueurs énonciatifs et une interprétation argumentative aident a ce découpage. Prenons l'exemple suivant:

*Il **entre** dans une autre rue, très belle et très propre, large; les maisons **sont** cossues. Il **s'est** simplement **dirigé** vers une de ces maisons, de son pas de promeneur, comme s'il venait de prendre l'air.* (Jean Giono- *Un roi sans divertissement*)

C'est simplement en raison de leur contenu sémantique que les énoncés au présent désignent un fait qui déborde de façon plus ou moins importante le moment de l'énonciation.

Le présent *sont* (de *les maisons sont cossues*) de notre exemple a une valeur qui est difficile à situer par rapport à la chronologie. Il s'agit d'une valeur gnomique du présent (une valeur de permanence), il s'agit d'un état, d'une description. C'est un temps indivis qui comprend toutes les époques du temps. Avec le présent de narration (qui alterne dans notre exemple avec un passé composé), le narrateur présente les faits passés comme s'ils étaient en train de se produire au moment où il écrit et les rend ainsi présents à l'esprit de son lecteur, lequel devient un témoin direct de l'événement. Le procès au présent est signalé comme passé par son appartenance évidente à la succession des événements de la séquence textuelle choisie. Il semble donner au récit une certaine expressivité, une vivacité particulière[1].

Le choix d'écrire une histoire dans un système temporel qui n'est pas celui du récit mais de l'énonciation est susceptible de générer de nombreuses confusions. L'usage de ce présent introduit des confusions entre le plan d'énonciation et le temps raconté, ce qui implique souvent une ambiguïté entre le temps de l'histoire et le temps du lecteur.

C'est pourquoi la construction mentale d'une représentation des temps verbaux dépend des capacités d'abstraction et de l'aptitude à repérer les indices linguistiques pertinents. Les temps verbaux contribuent à la représentation que le lecteur se fait de la chronologie, de la durée ou de la fréquence d'un procès, mais il n'y suffisent pas, d'autres éléments contextuels, d'ordre sémantique ou grammatical, sont nécessaires. Les temps verbaux ne constituent pas des instructions de lecture simples, ils font appel à l'aptitude du lecteur à prendre du recul, à mettre en relation des indices contraires, à opérer des inférences.

En ce qui concerne notre présent de narration, il n'y a "aucune intervention du locuteur dans le récit" (Benveniste, 1966: 239), les procès qui ont lieu au moment de l'énonciation y sont exclus, le narrateur prend ses distances par rapport aux coordonnées temporelles de sa propre énonciation.

Pour Bres (1992), le temps raconté semble être remis en ascendance avec le présent de narration. Toujours selon Bres (1999), le présent peut suspendre l'inscription du procès en réalité tout en l'inscrivant en fictivité (le présent joue sur le lieu d'où parle le narrateur). Le recours à un temps du passé (passé composé) crée une illusion du réel, les actions sont évoquées comme si elles avaient eu lieu à un moment donné. Le passé composé employé à la suite du présent de narration fait le temps progresser, mais, en même temps, ce passage du présent narratif au passé composé peut s'interpréter comme une opération de remise en descendance du temps raconté. Le passé composé *s'est dirigé* exprime l'accompli par rapport au moment de l'énonciation et un état résultant qui s'instaure. Ce présent de narration représente une limite temporelle qui a le rôle de bornage et qui fixe l'intervalle de

1 S. Mellet (1980) montre que c'est plutôt le changement de temps qui produit l'effet stylistique et non pas le temps en soi; elle choisit comme corpus les *Mémoires de guerre* de Charles de Gaulle où le début du recit est narré au présent, il est le temps majoritaire du récit et il évoque du banal, tandis que l'imparfait évoque "une dramatisation du récit" (Mellet, 1980: 11)

référence par rapport auquel l'intervalle du procès accompli doit être postérieur. Effectivement, le temps avance, il y a un ordre temporel des événements: il entre d'abord dans une rue pour se diriger ensuite vers une maison. Le présent narratif permet d'annuler la distance t*emps raconté/ temps du raconter*, de raconter en direct en quelque sorte. Avec le passé composé nous aurons une remise en tension du verbe à un point de détension totale, la remise en tension équivaut à une mise en ascendance.

Dans le cadre de la polyphonie énonciative, les alternances ou les ruptures temporelles peuvent se faire avec le présent de narration: "pour tout énoncé un locuteur fait entendre d'autres voix, celles des énonciateurs, qui émettent des points de vue, et le sens de l'énoncé est produit ou plutôt construit (voire reconstruit) par la position que dans l'énoncé le locuteur déclare prendre par rapport à ces énonciateurs et à leur point de vue." (Anscombre, 1985: 7).

Le narrateur prend ses distances par rapport aux coordonnées de son propre énonciation: "le locuteur- celui que l'énoncé désigne comme son auteur- peut se situer de différentes façons par rapport aux différents énonciateurs mis en scène. Il peut également se distancier d'un énonciateur, ce qui ne signifie pas nécessairement qu'il refuse le point de vue de ce dernier, mais simplement qu'il n'en revendique pas la paternité" (Anscombre, 1985: 7).

De re, le fait relaté au présent de narration est saisi comme un fait passé; *de dicto,* il est pris en charge comme il le serait s'il était un fait présent; le fait que le narrateur évoque peut lui être connu depuis plus ou moins longtemps; tout se passe comme si, au moment même où l'événement a lieu, le narrateur le constatait. Avec le présent de narration, le temps raconté n'est plus du passé mais du présent, il est contemporain du *temps de raconter*.

L'alternance présent narratif- passé composé permet un changement de point de vue ou de contenu. Il s'agit d'un effet contrastif qui permet de souligner une étape importante dans la progression textuelle. Le lecteur semble être plongé au coeur même des événements. C'est le contraste entre les temps et non pas le présent en soi, qui va, fonction du conflit qu'il génère avec son environnement, déclencher certains effets, parmi lesquels celui d'accélération.

La séquence textuelle est cohérente, les actions se trouvent dans une succession temporelle, l'histoire avance: entré dans une rue dont les maisons sont cossues, le personnage se dirige vers une de ces maisons.

Nous nous pencherons maintenant sur l'analyse d'un autre type de combinatoire: imparfait-présent, présent-imparfait.

Il ***prend*** *le pas de la course. C'est ainsi qu'il* ***tombe tout à coup*** *sur un village dans lequel l'homme* ***est en train d****'entrer. Frédéric II* ***dira*** *exactement ce qu'il* ***a pensé*** *et ce qu'il* ***a fait. Mais*** *ils* ***suivent*** *paisiblement la rue, l'un derrière l'autre, la rue qui* ***doit*** *s'appeler la grand-rue car ce village* ***est*** *plus conséquent que le nôtre. Il y* ***a*** *trois épiceries, un tabac, une quincaillerie et ces magasins* ***ont*** *des vitrines derrière lesquelles on voit les gens sous les lampes, dans des rangées d'arrosoirs, de cadenas, de cordes à chiquer et de pots de moutarde.* (Jean Giono- *Un roi sans divertissement*)

Dans cette séquence textuelle présents et futur sont mélangés dans la narration des événements. L'expression temporelle *tout à coup* n'indique pas seulement qu'une chose se produit d'une manière rapide et imprévue, mais aussi qu'elle a lieu à l'intérieur d'une situation donnée (c'est en prenant le pas de course qu'il tombe sur un village). La périphrase aspectuelle *être en train de* impose une ouverture et a une valeur de procès en cours. Le repère aspectuel (R) ne se confond pas avec le repère temporel (T), nous avons affaire à un inaccompli du présent, mais le repère (R) ne se confond pas avec le moment de l'énonciation. Le présent de notre séquence textuelle (sauf les quatre derniers: *doit, est, a, ont*) admettent une valeur de passé dans le contexte narratif. Le cadre situationnel est

clairement passé, le lecteur sait que l'événement a cessé d'être présent. Par lui même, le présent narratif ne peut pas désigner un passé du récit, c'est pourquoi il faut construire un cadre narratif. Ces présents font l'action progresser. Dans l'exemple choisi, le cadre narratif est donné par l'adverbial temporel, par le futur et les deux passés composés qui suivent. Cette phrase au futur constitue une parenthèse dans la succession chronologique des événements: "le morphème de futur n'exprime pas à proprement parler l'avenir, mais ce qui est projeté, envisagé […], c'est-à-dire un moment postérieur au moment de l'énonciation, dont la distance par rapport à ce dernier moment n'est nullement précisée" (Touratier, 1996: 232). Cependant, dans notre exemple, le moment situé dans l'avenir n'est pas postérieur par rapport au moment de l'énonciation, il est postérieur par rapport aux événements présentés au présent historique. Nous pouvons anticiper le changement du point de vue, dans un avenir plus ou moins proche. Le narrateur donnera la parole à un personnage qui deviendra, à son tour, narrateur. Il s'agit d'une rupture, d'une parenthèse faite par le narrateur pour donner certaines explications afin de renforcer la vérité des événements qu'il raconte et afin de céder, un peu plus tard, la parole à un autre narrateur qui donne sa propre vision des faits. Imbs donnait la définition suivante du futur: "le temps de l'annonce prophétique de ce qui arrivera dans le cadre temporel de l'avenir, (…) le lieu naturel où nous voyons l'accomplissement de nos résolutions, de nos projets, de nos rêves (…), l'espace de temps où se situe l'exécution des décisions prises dans le passé ou dans le présent" (Imbs, 1960: 42).

Les présents de narration permettent l'établissement d'un lien entre les personnages et le lecteur, le futur marque une coupure avec le contexte précédent, il marque un fait qui arrive dans l'avenir, un avenir situé par rapport à un moment passé et qui permettra le changement de point de vue. Le connecteur *mais*, qui est un connecteur argumentatif, permet de fermer la parenthèse ouverte par l'action au futur et de revenir à la narration au présent narratif. Ce connecteur indique que les premiers énoncés comportent une visée argumentative sinon opposée, du moins plus forte que celle de l'énoncé introduit par *mais.* Il semble qu'il manque un complément temporel de cette séquence: *Mais, **pour l'instant**, ils suivent...* La présence de ce complément temporel faciliterait la compréhension de la visée argumentative de la phrase introduite par le connecteur *mais*.

Le lecteur est déplacé dans l'époque des faits, les procès sont relatés au fur et à mesure de leur déroulement, dans l'ignorance totale de leur accomplissement. Le verbe modal DEVOIR de notre exemple est censé exprimer une modalité épistémique: la rue s'appelle probablement la grand-rue. L'auxi-verbe modal exprime une haute probabilité: "les valeurs modales épistémiques de DEVOIR indiquent que la réalisation du procès est présentée comme vraisemblable soit en raison d'indices sûrs, soit en vertu d'une opinion raisonnable fondée sur l'expérience" (Tuţescu, 2005: 102). Le verbe DEVOIR au présent n'exprime pas une activité, il représente un mode pour une activité et fait difficilement sens en lui-même.

Les trois derniers présents de notre séquence textuelle (*est, a, ont*) sont des présents omnitemporels, il est difficile de situer ces valeurs par rapport à la chronologie. Leur contenu sémantique est descriptif, ils débordent le moment de l'énonciation mais aussi le moment où les événements de la séquence choisie sont censés avoir lieu.

La parenthèse que le narrateur fait et qui permettra, plus tard, un changement de point de vue, ainsi que la présence du connecteur argumentatif *mais* marquent une dissociation entre plusieurs énonciateurs mis en scène. Des ruptures temporelles se produisent toujours dans le cadre de la polyphonie énonciative.

Nous observons aussi que ces présents de narration ne sont pas facilement remplaçables par des passés simples. Ce remplacement demanderait un changement à

l'intérieur de la paraphrase aspectuelle *être en train de* que nous ne pouvons pas mettre au passé simple:

* Il **prit** le pas de la course. Ce **fut** ainsi qu'il **tomba** tout à coup sur un village dans lequel l'homme **fut en train d**'entrer…

Comme cette périphrase a une valeur de procès en cours, elle ne peut pas être exprimée au passé simple, mais à l'imparfait:

Il **prit** le pas de la course. Ce **fut** ainsi qu'il **tomba** tout à coup sur un village dans lequel l'homme **était en train d**'entrer…

Même avec ce remplacement par le passé simple, la phrase au futur reste une parenthèse du narrateur dans la succession chronologique des événements. Avec l'introduction du connecteur *mais*, nous pouvons revenir à une narration au passé simple (*suivirent*), les autres temps du contexte restent au présent, il n'y a pas besoin de changement. Avec le passé simple, nous obtiendrons des sensations de distance aux faits évoqués.

L'usage du présent et du futur dans une narration introduit des confusions entre le plan de l'énonciation et le temps raconté. Écrire une histoire dans un système temporel qui n'est pas celui du récit génère beaucoup de confusions. Tout dépend des capacités du lecteur à repérer des indices linguistiques pertinents. Il faut tenir compte du fait que le temps linguistique se distingue fondamentalement du temps physique qui est calculé à l'aide de divers étalons.

*Il **frappe** avec le poing la porte d'une de ces maisons et, **pendant qu**'on **vient** lui ouvrir, il **racle** la semelle de ses bottes sur le racloir. **Et puis**, il **entre** et, sur le seuil, il **a dénoué** de son cou un cache-nez, très humain. Midi **sonnait**. (*Jean Giono-*Un roi sans divertissement)*

Encore une fois, nous observons que l'usage du présent de narration introduit des confusions entre le plan de l'énonciation et le temps raconté. Tous les événements décrits par le présent narratif sont accomplis au moment de l'énonciation, y compris l'événement au passé composé (*a dénoué*), qui, en échange, marque une action postérieure à celles décrites par les présents narratifs. Ce changement de temps est d'autant plus déroutant. Normalement, nous aurions dû avoir un présent de narration à la place du passé composé. C'est l'imparfait de la dernière phrase qui produit le changement: le passé composé fait la transition entre le présent narratif et l'imparfait. Il s'agit d'une focalisation au sens littéraire: nous voyons par les yeux du personnage aussi bien que par ceux de l'auteur; si ce personnage est présent à l'action décrite par l'auteur, il en est nécessairement le témoin; le personnage et l'auteur perçoivent en concordance, il s'agit d'une conscience irréfléchie du personnage qui observe en concordance avec l'auteur. Et, nous revenons à l'analyse effectuée par Sylvie Mellet des *Mémoires de guerre* de Charles de Gaulle. Dans notre exemple aussi, même si le temps majoritaire du récit est le présent narratif, il semble qu'il évoque du banal, tandis que le dernier événement à l'imparfait semble évoquer un événement important qui était attendu ou qui va changer le cours des événements à venir. Il nous semble que c'est ce dernier imparfait qui donne une vivacité narrative, qu'il s'inscrit dans une progression temporelle dans la séquence narrative.

Les présents surgissent dans l'enchaînement des propositions narratives sans changement de plan énonciatif, il peuvent facilement commuter avec le passé simple:

Ex: Il **frappa** avec le poing la porte d'une de ces maisons et pendant qu'on **vint** lui ouvrir, il **racla** la semelle de ses bottes sur le racloir. Et puis, il **entra** et, sur le seuil, il **dénoua** de son cou un cache nez très humain. Midi **sonnait**.

Les présents font progresser l'action. Le seul changement de plan énonciatif se produit à la fin de la séquence textuelle, avec la présence dans la dernière phrase de l'imparfait *sonnait*. Il s'agit d'un *débrayage* énonciatif qui contribue à la construction d'une

image d'univers. Cependant, même avec ce *débrayage*, le temps progresse, l'histoire avance, la séquence textuelle est cohérente.

Plusieurs linguistes s'accordent à considérer qu'il existe deux types d'imparfait, un imparfait imperfectif, qui respecterait les traits définitoires de cette forme verbale, et un imparfait perfectif qui concurrencerait dans le récit le passé simple. Les remarques concernant la perfectivité de l'imparfait prennent en compte les deux cas suivants:

- contradiction entre le mode d'action d'un verbe essentiellement imperfectif et son comportement dans certains contextes;
- contradiction entre l'instruction aspectuelle de l'imparfait et les instructions des éléments adverbiaux dans un contexte donné;

La perfectivité est perçue comme bornage de l'intervalle du procès, l'imparfait fait avancer le récit. Ce n'est que le résultat d'un effet de perspective.

S'agit-il vraiment dans notre exemple d'un imparfait perfectif? La présence du passé composé dans la phrase antérieure semble nous contredire, nous pourrions considérer qu'il y a une certaine simultanéité entre les deux événements: midi sonne pendant qu'il dénoue le cache-nez de son cou. Donc, il reprendrait le laps de temps d'un événement perfectif et il ne pourrait pas construire à lui seul un repère pour un événement, il ne pourrait pas offrir un ancrage temporel. Mais est-ce que l'action à l'imparfait respecte strictement les limites correspondant au fait de dénouer un cache-nez ou au fait marquant son entrée dans la maison? Nous ne saurions pas le dire. Rien ne l'indique. Cependant, l'imparfait de notre exemple est facilement substituable par un passé simple:

Ex: Et puis, il **entre** et sur le seuil, il **a dénoué** de son cou un cache-nez, très humain. Midi **sonna.**

Dans ce cas-là, le passé composé semblerait décrire un événement qui n'a pas d'importance pour le narrateur, il constitue une sorte d'arrière-plan. Nous dirions plutôt qu'il fait plus facilement la transition entre le présent de narration et le passé simple. Avec le passé simple l'effet de rupture serait beaucoup plus perceptible lorsqu'un passé simple succède à des présents de narration. C'est que le passé simple marque l'antériorité (trait temporel qu'il conserve) et cela viendrait contredire la mise en ascendance opérée par le présent. Nous reviendrions au cadre narratif *débrayé*. Une occurrence du passé simple parmi des présents pourrait apparaître comme une limite de la cohérence énonciative. Si les propositions narratives au présent précèdent celles au passé simple, le flux du temps n'est pas interrompu, la chronologie des événements va dans le sens de l'histoire suivant "le cinétisme ascendant que le passé simple et le présent ont en commun" (Jaubert, 2001: 62). Le sémantisme des procès, surtout lorsqu'il s'agit d'une énumération, semble faire les événements s'accélérer. En plus, c'est le sémantisme du verbe *sonner* et nos connaissances encyclopédiques qui nous rapprochent un peu plus de l'interprétation selon laquelle le passé composé fait plus facilement la transition entre le présent et le passé simple. Le temps impliqué par le procès "sonner midi" est assez bref. Or, l'imparfait demande que le temps impliqué soit représenté en incidence et en décadence engagée, comme conversion incessante du temps arrivant en temps arrivé. Notre imparfait produit un effet stylistique. Il semble que le narrateur et le lecteur deviennent spectateurs du cours descendant des événements. L'imparfait semble avoir un effet rétroactif sur toute la séquence.

Nous passerons maintenant à une analyse textuelle du conditionnel:

(1) *D'autre part, je ne* ***partais*** *pas pour toujours, j'****avais*** *l'intention de revenir, parmi eux, et de les ressusciter à l'improviste. Je leur* ***donnerais*** *ainsi une joie si grande et si réelle qu'elle* ***effacerait*** *d'un seul coup les inquiétudes de leur mauvais rêve et toute l'affaire* ***serait*** *soldée par un bénéfice de bonheur.* (Marcel Pagnol- *Le château de ma mère*)

Les conditionnels de cet exemple inscrivent les procès dans des *mondes possibles*. L'hypothèse penche du côté de l'incertitude, liée à la dimension prospective. La distance par

rapport à l'univers actuel du locuteur conduit au sentiment d'une probabilité faible. Les procès sont construits en décadence par rapport à l'époque future. Gustave Guillaume (1984) montre que le conditionnel, traditionnellement considéré comme étant un mode, ne devrait plus l'être, puisqu'il n'est qu'un futur recelant une quantité plus grande d'hypothèse. Il s'agit d'une valeur modale acquise en discours et non pas d'un mode linguistique. Le locuteur se projette dans un avenir qui devient le produit de son imagination. Cette anticipation s'exprime par un *discours indirect libre* au passé. L'arrière-plan du récit est marqué par l'emploi des deux imparfaits: *partais, avais*. Nous devons connaître cet arrière-plan pour comprendre la vision qui suit. C'est un cas de décadence syntaxique et stylistique: la pensée ne sort pas du futur, mais la substitution du futur hypothétique au futur est due à ce que nous descendons du style direct au style indirect.

C'est la théorie polyphonique qui a récemment pris de l'ampleur, qui montre que de nombreuses occurrences du conditionnel s'expliquent par la non-prise en charge de l'énoncé, par la présence d'une autre instance énonciative.

Ex: Je savais qu'il **viendrait**.

Nombre de grammairiens ont cru discerner un conditionnel-temps opposable à un conditionnel-mode. La vérité est que "l'on a affaire ici à une décadence spéciale, due à ce que la subordination, présente en soi comme tout fait de syntaxe, est, par attache grammaticale, entraînée au-dessous de sa position propre" (Guillaume, 1971: 117).

(2) Mon frère ***pêchait*** *le maquereaux, le hareng. Je* ***pêcherais*** *la morue. Il* ***partait*** *chaque matin pour revenir le soir sur une barque de sept mètres. Je m'****embarquerais*** *pour quatre mois sur l'un de ces chalutiers de soixante-dix mètres de long et de onze mètres de large que j'admirais l'hiver quand on les radoubait en cale sèche en vue du grand départ. Il* ***était*** *du petit métier, je* ***serais*** *du grand métier".* (Michel Tournier- *Le médianoche amoureux*)

(3) *Vincente aussi* ***retrouvait*** *le chemin de retour. Il se leva. Mais il n'y* ***avait*** *plus de pays au-delà des montagnes. Une crevasse* ***terminait*** *la route à la sortie de la ville.* ***Plus tard****, avant de mourir, il* ***irait*** *avec les enfants, pour leur faire entendre, au bord de la rivière, tout près du pont, le battement de la manufacture, et la cloche de Mondovi-la-Haute.* ***Plus tard****, quand la vie* ***serait*** *tracée".* (Max Gallo- *La Baie des Anges*)

Le conditionnel inscrit le procès dans un avenir chargé d'incertitude. Dans nos exemples (2 et 3), les procès sont construits en décadence par rapport à l'époque future, ils portent en eux du vécu et de l'imaginaire. Le locuteur évoque un *monde possible*.

Dans l'exemple (2), le personnage se projette, à travers son regard, dans l'avenir qu'il trace en rêve. Les trois occurrences du conditionnel traduisent le désir qu'il nourrissait en ce qui concerne son avenir. C'est une anticipation projetée dans l'imaginaire. Cet imaginaire devrait se comprendre par rapport à l'arrière-plan du récit, marqué par l'emploi des trois imparfaits (*pêchait, partait, était*). Le conditionnel présent est employé à la place du futur afin de marquer l'incertitude des faits décrits.

Dans l'exemple (3), le personnage Vincente se projette aussi dans un avenir qu'il trace en rêve. Il s'agit toujours d'un désir que le personnage nourrit quant à son avenir (*plus tard*), un avenir projeté dans l'imaginaire. Nous sommes dans un *monologue intérieur*, nous avons l'impression d'être enfermés dans une conscience. Nous observons très bien (dans ces deux exemples) que tout penche du côté de l'incertitude et que la distance par rapport à l'univers actuel de celui qui parle nous conduit au sentiment d'une probabilité faible. Il s'agit d'un discours intérieur du personnage, discours exprimé en discours intérieur libre. Le narrateur prend en charge la narration et le personnage prend en charge les perceptions, les pensées, les rêveries. Cela contribue à créer une ambiguïté. C'est toujours le narrateur qui fait apparaître les paroles du personnage en les représentant dans sa propre énonciation sans que ces paroles soient des citations distinctes.

(4) *Détruits les palais royaux, enfuie la reine, mais je m'**étais jeté** avec tant de force et de désir dans le jeu, que je **tentais** de le **continuer encore**, imaginant des embuscades, des missions, et **parfois**, **alors que** je **rentrais** seul, la bande ennemie m'**entourait**, me **poussait** contre un mur, **martelait** mon visage de coups et j'**étais** motte de terre avec le désir de mourir là, au centre de la fable. **Demain**, Julia **aurait aperçu** ce corps recouvert d'une cape, le mien. Mais une femme **passait** et la bande s'**égaillait**, me laissant à peine meurtri.* (Max Gallo- *La Baie des Anges*)

Le personnage de ce récit se projette, à son tour, dans un rêve. Il devient le personnage d'une fable. Il s'agit d'un rêve que le personnage nourrit quant à ses anticipations (*demain*), un avenir projeté dans l'irréel. L'irréel devrait se comprendre par rapport aux imparfaits qui évoquent des actions répétitives (*rentrais, entourait, poussait, martelait*). La perspective est déplacée, mais seulement dans le monde du récit. La signification du conditionnel antérieur peut être décrite à l'aide des traits sémiques: prospective, antériorité, récit. *Encore* joue le rôle de "marqueur polysémique" (Fuchs, Gosselin, 1991, 137): placé à côté du verbe *continuer* à l'infinitif, *encore* inscrit l'action dans une continuation. Dans notre exemple, nous avons une valeur temporelle-aspectuelle durative pour l'imparfait *tentais*.

Les imparfaits qui évoquent des actions répétitives décrivent la situation dans laquelle le personnage se trouvait dans son rêve. La distance par rapport à l'univers actuel de celui qui parle nous conduit à l'idée que tout penche du côté de l'irréel, un irréel du passé.

(5) *Pour ces hommes qui **sont** tous des nomades sédentarisés- et malheureux de l'être- partir **trouve** sa justification en soi-même. Peu importe la destination. Je **crois** qu'ils n'**ont compris** qu'une chose: nous **irions** loin, donc nous **partions** pour longtemps.* (Michel Tournier- *Gaspard, Melchior & Balthazar*)

Dans l'exemple ci-dessus, le procès au conditionnel présent est vrai dans l'univers de croyance des nomades: le locuteur nous informe qu'il ne prend pas en charge la vérité du procès. Le verbe *comprendre* assure le *changement d'univers*. Le *cond. U* signifie la postériorité par rapport au passé. Il s'agit d'un univers différent de celui du locuteur, que le locuteur ne conteste pas, mais qu'il ne prend pas non plus à son compte. Le procès ne fait pas partie de l'univers du locuteur, c'est pourquoi il prend la distance par rapport à la vérité de ce procès. Il en va de même pour le procès qui suit, à l'imparfait: *partions*. *Donc*, un connecteur pragmatique, introducteur de conclusion, présuppose la vérité de ses conjoints: partir pour longtemps découle du fait d'aller loin. Un processus inférentiel est déclenché.

Nous avons essayé de nous pencher sur certaines séquences textuelles qui peuvent poser des problèmes et dont la combinatoire des temps verbaux peut sembler bizzare ou même impossible à une première vue. Nous nous sommes arrêtés sur le rôle du présent et du futur dans la narration, sur le rôle du conditionnel présent au niveau de la séquence textuelle.

Nous avons constaté, à travers ces analyses, que l'interprétation d'un texte n'est pas seulement déterminée par nos connaissances du monde. Les renseignements textuels fournis par le contexte linguistique et extra-linguistique ainsi que la structuration de l'information par les expressions présuppositionnelles jouent également un rôle essentiel. L'appel au contexte et à la situation extra-linguistique dans laquelle s'intègre le discours est donc une démarche nécessaire dans l'établissement des rapports discursifs entre les phrases d'un texte: "le rôle du contexte est donc bien celui-ci: produire un ensemble de déterminations qui interagissent pour construire le sens d'un énoncé; c'est une conception dynamique et processuelle du contexte" (Mellet, 2003: 95).

Toutes ces analyses nous conduisent à l'idée de l'existence d'une logique combinatoire au niveau des séquences textuelles et, implicitement, du texte, une logique qui s'appuie sur les temps verbaux en articulation avec plusieurs éléments: classes aspectuelles,

règles pragmatiques particulières (dont la polyphonie joue un rôle très important), adverbes et connecteurs temporels, connaissances encyclopédiques.

Bibliographie:

1. ANSCOMBRE, Jean-Claude (1985)- *Introduction* ***in*** *Langages*, no.80, Paris: Armand Colin

2. BENVENISTE, E. (1966)- *Problèmes de linguistique générale*, t.1, Paris: Gallimard

3. BRES, Jacques (1992)- *Du zapping passé composé/ présent en récit conversationnel* ***in*** *Cahiers de Praxématique*, no.19, Montpellier III, Université Paul-Valéry

4. BRES, Jacques (1999) – *Textualité narrative orale, genre du discours et temps verbal* ***in*** *Le français parlé. Variétés et discours* (dir. J.-M. Barberis), Montpellier: Praxiling

5. DE DARDEL, Robert; DE BOTH-DIEZ, Anne-Marie (1985)- *L'ancrage du texte dans le temps absolu* ***in*** *La pragmatique des temps verbaux, Langue française*, no.67, Paris: Larousse

6. FUCHS, Catherine, GOSSELIN, Laurent, VICTORRI, Bernard (1991)- *Polysémie, glissements de sens et calcul des types de procès* ***in*** *Travaux de Linguistique et de philologie*, Strasbourg-Nancy, Paris: Klincksieck

7. GUILLAUME, Gustave (1971)- *Leçons de linguistique 1948-1949. Structure sémiologique et structure psychique de la langue française I,* Québec- Paris, Paris: Presses de l'Université Laval- Klincksieck

8. GUILLAUME, Gustave (1984)- *Temps et Verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps*, Paris: Champion

9. IMBS, Paul (1960)- *L'emploi des temps verbaux en français moderne*, Paris: Klincksieck

10. JAUBERT, Anna (2001)- *Entre convention et effet de présence, l'image induite de l'actualité* ***in*** Pierre Le Goffic dir., *Le présent en français, Cahiers Chronos*, no.7, Amsterdam-Atlanta: Rodopi

11. MELLET, Sylvie (1980)- *Le présent hystorique ou de narration* ***in*** *Information grammaticale*, no.4, Paris, l'Université de Paris-Sorbonne

12. MELLET, Sylvie (2003)- *Imparfaits en contexte: les conditions de la causalité inférée* ***in*** *Temps et co(n)texte, Langue française*, no.138, Paris: Larousse

13. TOURATIER, Christian (1996)- *Le système verbal français*, Paris: Masson &Armand Colin

14. TUȚESCU, Mariana (2005)- *L'auxiliation de modalité. Dix auxi-verbes modaux,* Bucarest: Editions de l'Université de Bucarest

REDISCOVERING NATIONAL IDENTITY THROUGH NATIONAL LANGUAGE

Emilia Tomescu, Assist. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: One of the essential elements of the national heritage is the national language- our mother tongue- which represents the preserver of the national spirit that Iohann Gottfried Herder focused on and which is the identity value that we all must cherish. On the social level, our national language operates upon reality while on the psychological and cultural levels it feeds our identity. In a normal, healthy, society this phenomenon is common sense but in the area of the so-called "ex-communist" countries it has been deliberately affected, as programmed, and now it needs to be rebuilt as well as the civic attitude or the civil society. Vibrating when one hears the national anthem is normal, knowing its lyrics is normal, too. What then can we call the lack of respect and minimum decency? The lack of such feelings and reactions can be translated as what? How can we interpret these facts? Normally, we should associate our national song with the most representative symbols and concepts of our cultural identity and our national language with our most valuable part of our heritage. When we do not do this, are we simply ignorant? That is why we should implement the "programme language" in order to counteract the effects of the past Soviet Communist Programme of identity dissolution as well as the present phenomena of globalization in the form of "Americanization" or even "MacDonaldization" which are affecting most of the members of the young generations. The implementation of such a "programme language" could really help the youngsters and all the others rediscover and cherish, respect and preserve our national identity which is culturally vital.

Keywords: national spirit, cultural identity, language, heritage, programme language, patriotism.

Motto:

'*Government can and must play a major role in the renewal of civic culture'*

Anthony Giddens

Being specific to conscious beings, identity is real when the members of the group/society are able to distinguish

it from other groups and also to *' convey its distinctive character in words, gestures and practice so as to reassure themselves that it should exist and that they have reason to belong to it. Thus the emergence of a national identity involves a growing sense among people that they belong naturally together, that they share common interests, a common history, and a common destiny.'*[1]These are, as we know, the defining characteristics of nations, old and new, cultural or political.

The search for an 'identity' is of increasing importance in modern politics. '*The great strength of the nation-state is that it (really) offers the prospect of both cultural cohesion and political unity. When a people who share a common cultural or ethnic identity gain the right of self- government, community and citizenship coincide.*'[2]

Conservatives and communitarians argue that modern individualism, characterized by an abstract and an internationalist view of citizenship, has problems in capturing the loyalty of ordinary people. Therefore, '*the concept of identity defines one of the major points of confrontation between liberal-individualist worldview and its conservative or communitarian opponen*t.'[3] Thus *'the debates surrounding the concept of identity are of*

[1] Roger Scruton, *Dictionary of Political Thought*, Palgrave Macmillan, London, New York, p.316
[2] Andrew Heywood, *Politics*, Palgrave mac Macmillan, London, p.123
[3] Roger Scruton, *op. cit*.,p.316

importance for another reason, for they involve an attempt to understand and come to terms with the new of social order, in which religion is dwindling, social and physical mobility increasing, and the local character of town and country eroding.'[4] That is why we could say that, on some views '*nationalism involves a longing, in these new and trying circumstances, for an identity which will be a sufficient* foundation for political loyalty, and will be defined not in terms of religion or status but in terms *of place'*[5]

Nowadays we see that political action *'places the pursuit of identity at the top of its agenda, believing that no political programme can be successfully carried out if people do not first know who and what they are, and why they should take one another's interests so much into account as to ponder a common cause and a common allegiance*.'[6]

Another perspective on the problem of identity is given by the philosophy of language which mingles with the metaphysics of truth and the relationship between signs or symbols and objects. Much philosophy, especially in the twentieth century, has been informed by the belief that '*philosophy of language is the fundamental basis of all philosophical problems, in that language is the distinctive exercise of mind, and the distinctive way in which we give shape to metaphysical beliefs. The philosophy of language thus mingles with the philosophy of mind, since it needs an account of what it is in our understanding that enables us to use language'*[7]

As we all know, the essence of politics is represented by the argument between principles and theories of society. As a consequence, *'language is to politics as oxygen is to air, its vital and distinct ingredient (while) perception of the realities of politics is shaped by the structure and emotional power of language. Words do not merely describe politics, they are part of the politics they describe. It can be argued that almost every choice of word, in most of the discourse we emerge in, is a political act*.'[8]That is why we could say that today speaking correctly our mother tongue proves our civism and even patriotism and not merely a certain level of education. '*The study of politics, like politics itself, is thus in large part a contest over words, a language game. Mao Zedong, who said that-political power grows out of the barrel of a gun-saw the" little red* objectives *book" of his thoughts as more important than bullets in achieving his communist*.'[9] *As a rule, in political propaganda,' politicians invariably try to manipulate people through their use of language and engage in "double-speak". '*[10]

In the extremely complex context created by the phenomena of globalization, '*there is a tendency for "big" languages (of which English is the biggest on a global scale), to eradicate smaller ones….This tendency is offset by both migration and deliberate policy.*'[11]To some degree there is always a " politics of language" in the modern multilingual society, because ' *questions of educational resources, the language of bureaucratic and legal procedures, and the control of the mass media are bound to arise(…)The political dimension of language raises complex and, ultimately, mysterious questions. Questions of culture, identity, and manipulative power are inseparable from linguistic structures. Language sometimes seems definitive of identity, at other times almost irrelevant*,'[12] yet always remember that language is not separable from political reality. In the case of

[4] *Ibidem*
[5] *Ibidem*
[6] *Ibidem*
[7] Simon Blackburn, *Oxford Dictionary of Philosophy*, Oxford University Press, Oxford, 2005, p.203
[8] Iain McLean, Alistair Mcmillan, *Concise Dictionary of Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2003, p.300
[9] *Ibidem*
[10] *Ibidem*
[11] *Ibidem*
[12] *Ibidem*,p.301

Romania, national identity is inseparable of language and the present crisis of the Romanian national spirit can be solved with the help of culture and education, in general, and with the one of the language, in particular as language is not separate from the political reality of a nation and state but part of its reality.

As a symbol of social identity, national language came to have increasing political importance with the rise of nationalism, so that the existence of a common language is now often thought to be an important precondition of political identity. In this part of Europe, the formation of national states, after the dissolution of the Austro-Hungarian Empire, took language as its starting point.[13] In the present moment, cultural conservatism is '*apt to defend the existing language as the embodiment of moral, spiritual and aesthetic values*.'[14] Cultural conservatism represents a species of conservatism characterized by the emphasis on the continuity of a culture, both as good in itself, and as a major cause of social and political stability. Cultural conservatism involves a belief in the power of the consciousness to determine political order, and thus stands opposed to most of the materialist visions of history. The main idea is "If we do not conserve culture, what else can we conserve?" In the case of Romania, traditional culture is extremely important for the preservation of our ancestral heritage, both spiritual and material, capable of defining national identity. In our case, the role of culture could and should be real in determining the quality of life *'not just of those who possess it, but also of those who do not.*'[15] Matthew Arnold in "Culture and Anarchy", 1869, spoke about culture as the repository of "light", as the guarantee that we may still pass on to future generations the inheritance of social order and true human values. Thus culture can represent the antidote to anarchy and can contain *'within itself the refutation of utilitarianism, and of every other doctrine expressive of the philistine consciousness*'.[16]

National language, the common language of all the citizens of the nation state, is the key to nationality since it relates people to history, legend and territory in the way that defines nation. *'This triadic relation between language, territory and myth/shared experience constitutes probably the most coherent and developed theory of nationality*,'[17]in particular cultural nationality. Nationalists are seeking to maintain cultural identity. The general feature of universal principles of nationalism is an assertion of the primacy of national identity over the claims of class, religion, or other criteria. I. G. Herder developed an influential philosophy of history, and a view of language '*as expression, according to which the language of a people encapsulates not only its common experience but also its historical identity and an underlying consciousness of unity. This unity is expressed through cultural artifacts, but it is also in part constituted by them*. Language is therefore seen as the repository of all that is distinctive of and precious to the group *who speak it*.'[18] Herder also speaks about "the Spirit of the People" (Volksgeist), a term created to give *'theoretical foundation to the nationalist position, by arguing that each people has its own "spirit", from which language, customs and institutions emerged organically, and which constitutes the real bond of unity among them*.'[19]

Language represents *'the fastest and most effective means of coagulating the interest of society. Starting from the role of the mother tongue, at the basis of any cultural asset, Herder promotes the idea of self-awareness of a people. According to such understanding,*

[13] Roger Scruton, *op.cit*. p.379
[14] *Ibidem*
[15] *Ibidem,* p.158
[16] Matthew Arnold, apud Roger Scruton, *op.cit*.,p.521
[17] Iain McLean, *Op. cit*.,p.363
[18] Roger Scruton, *op.cit*.,pp.296-297
[19] *Ibidem*,pp.724-725

language is the materialization of a people's soul, of its character, ethno-national conscience being indistinct from it.[20] The philosopher's interest is to show the merits of language, not as the simple means of communication, but particularly in the original creation of an ethno-culture. The relationship between Volk (people) and language is considered indebted to the great poets, good writers, and wise men shaping the thought of society: "*Learn thus to know your language and attempt to prepare it for poetry, for philosophy and for prose.*"[21] The reason? This is the only way to learn how to think, the only way to equal the genius of language with the genius of a nation. Nobody can ignore a language as soon as he/she tries to understand the literature of a people.[22]

Insisting on the role of mother tongue, Herder takes another step towards defining his own political conception. '*Each of us has a broad perspective upon the world through the intermediation of mother tongue*, he noted. *Mastering the words is an indicator that human 'daring' shall never turn into "lawlessness''*.[23]

Malina Ciocea, in her book entitled "Cultural Security. The Dilemma of Identity in the Global World", presents a new concept-solution to the problem of national identity as a component of national cultural security that she calls "programme language". She insists on the idea that, in a nation, problems of national identity can generate national insecurity. She also says that the creation of coherent and institutionalized mechanisms to defend national culture and language are fundamental. Thus she makes a courageous connection between the cultivation of language and the processes through which national security is assured. This happens as the national language not only reflects values but creates social significance because having a language means that you belong to a culture, your language mediates between conceptual space and social space.[24] Concepts are reflected in the meanings of words, sometimes in an imperfect way, because to the primary senses, in the social context and social practice, "polluted" elements are added, which cause distortion. In this process, the national language degenerates/wastes away, being incapable to clearly reflect the value. One solution could be to use language to influence concepts through the cultivation of good senses/meanings of words, the ones which reflect the words that will strengthen the relation between the words and concepts. The result will be the attachment towards concepts. Education is to do this, in particular patriotic education based on a solid cultural background.

The solution offered by Malina Ciocea is "the programme language" seen as a valuable instrument to influence reality and to ensure security to the valuable models, by creating attachment to them. This programmed language aims at elevating the awareness of the system and of each citizen towards the values contained in the language and at the same time the responsibility to respect it as a national asset. Through the cultivation of a good language we can implement valuable concepts and create real sources of authority. As a consequence, we can rebuilt the relation, so deeply affected by the "communism\totalitarianism", between the socio- linguistic level and the ideal one. At one level national language operates upon reality while at the deeper, psychological level, it feeds national identity. This is what we all need! A renewal of the mind and of the soul! We can get that if we insist on our symbols of identity, if we educate our young generation to have respect for the real values of this people before using other symbols and values. Government should develop such a policy of real national education which, by

[20] Victor Neuman, *Conceptually Mystified: East-Central Europe Torn Between Ethnicism and Recognition of Multiple Identities*, Enciclopedica Publishing House, Bucharest, 2004, p.88
[21] I.G.Herder, apud. Victor Neuman, *Op.cit.*,p.88
[22] *Ibidem*
[23] *Ibidem*, p.87
[24] Malina Ciocea, *Securitatea Culturala.Dilema identitatii in lumea globala*, Tritonic, Bucuresti, 2009,p.135

implementing symbols of national identity could give each of us a life based on more respect and dignity. The study of Romanian History, Romanian Geography, of the Romanian Language, of real, traditional, representative Romanian Music, of Legends and Ballads about national Heroes and Martyrs and so on in order to have the chance as in the story of the two old people who asked God to show them their Soul…If we only had the chance to see our Soul, our real values, we wouldn't behave like blind people…

Bibliography:

1. Blackburn, Simon, *Oxford Dictionary of Philosophy*, Oxford University Press, Oxford, 2005

2. Ciocea Malina, *Securitatea culturala.Dilema identitatii in lumea globala*, Tritonic, Bucuresti, 2009

3. Grosby, Steven, *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 2005

4. Heywood, Andrew, *Politics*, Palgrave mcmillan, New York, 2007

5. McLean, Iain, McMillan, Alistair, *Concise Dictionary of Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2003

6. Neuman, Victor, *Conceptually Mystified:East-Central Europe Torn Between Ethnicism and Recognition of Multiple Identities*,Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2004

7. Puric, Dan, *Suflet romanesc*, Bucuresti, 2013

8. Riccardi, Andrea, *Despre Civilizatia Convietuirii*, Humanitas, Bucuresti, 2008

9. Scruton, Roger, *Dictionary of Political Thought*, Palgrave macmillan, London, 2007.

THE INVARIANCE PRINCIPLE: A PRINCIPLE OF SEMANTIC CREATIVITY?

Elena Faur, Scientific Researcher, PhD, "Sextil Pușcariu" Insitute of Linguistics and Literary History, Cluj-Napoca

Abstract: The aim of the present paper is to challenge, from the perspective of Coserian integral linguistics, the concept of Invariance Hypothesis (know also as The Principle of Cognitive Invariance), developed by G. Lakoff and M. Turner (1989) within the framework of Conceptual Metaphor Theory. In its originary theoretical framework, the Invariance Hypothesis has been conceived as a principle of semantic creativity, which applies not only to metaphors in everyday language, but also to the entire domain of human metaphorical and cultural manifestations. The "constraining" and "guiding" functions of metaphorical creativity, assigned to this principle, have been strongly criticized from within the cognitive orientation (see, for example, Stockwell 1999, Santibáñez Sáenz 1999, Jäkel 2002 etc.) as well as from outside cognitive semantics (see, for example, Borcilă 1997a, 1997b, 2001, Faur 2012 etc.). These researches have demonstrated both that this principle is "empirically falsifiable" and it raises difficult problems in order to account for the cognitive and creative character of metaphor. Our paper articulates a constructive critic from the conceptual perspective of the present day developments in the integralist studies and particularly points toward the problems that arise, when assuming the cognitive principle, in explaining the creative and cognitive aspect of metaphorical semantics in everyday language. We will ground therefore our argumentation on the already addressed critic discussions in the field, but make a special use of P. Stockwell (1999) objection against the guiding role of this principle in metaphoric mapping. In conclusion, we will argue for a welcome convergent position of P. Stockwell research and the integralist one, for which semantic creativity emerges in the cognitive medium of the language.

Keywords: Conceptual Metaphor Theory, cognitive semantics, integral linguistics, Invariance Hypothesis, semantic creativity.

„Principiul Invarianţei Cognitive" este propus de către G. Lakoff şi M. Turner (1989) în cadrul teoriei metaforei conceptuale. Această teorie, elaborată de semanticienii cognitivişti G. Lakoff şi M. Johnson (1980), se caracterizează prin caracterul nonretoric propus în abordarea metaforei. În acest sens, ea este compatibilă cu viziunea asupra metaforei propusă de Coşeriu în 1952 şi dezvoltată, mai recent, în cadrul Studiilor Integraliste clujene, sub îndrumarea lui M. Borcilă. Lucrarea noastră încercă o articuleze, din perspectiva integralismului actual, o critică constructivă la adresa teoriei metaforei conceptuale, mai precis la adresa principiului investit cu de „ghidaj" şi „limitare" a creativităţii metaforice şi a imaginaţiei umane: Principiului Invarianţei Cognitive.

Există cel puţin *trei coordonate esenţiale* care pun în lumină noutatea concepţiei cognitiviste în raport cu câmpul tradiţional al cercetării metaforei. (1) Teoria metaforei conceptuale propune o redefinire a metaforei: metafora nu mai este înţeleasă ca un „ornament stilistic" sau un „element figurativ al vorbirii", ci, dimpotrivă, prin metaforă are loc o conceptualizare de *conţinuturi cognitive noi* pentru aspecte inedite ale experienţei. (2) Metafora este o structură conceptuală a *gândirii* şi nu a *limbajului*. Metaforele nu sunt „expresii metaforice" lingvistice, ci *structuri conceptuale* sau *metafore conceptuale* care pot fi identificate la un nivel anterior manifestării lor în limbaj[1]. De exemplu, „*Am intrat în* această *relaţie* plin de speranţă. Abia mai târziu am realizat în ce *m-am băgat*." sunt manifestări lingvistice de suprafaţă ale metaforei conceptuale RELAŢIILE SUNT

[1] Deşi ideea a fost acceptată iniţial fără rezerve în ştiinţele cognitive, în ultimii ani ea a fost pusă sub semnul întrebării de mulţi cercetători care au subliniat rolul important al limbajului în producerea şi înţelegerea metaforei.

CONTAINERE (sau CONŢINĂTOARE). (3) În ceea ce priveşte principiul funcţional al acestor metafore, metafora conceptuală presupune o „conectare sistematică" („cartare metaforică" sau „proiecţie metaforică", v. Lakoff, Johnson 1980/2003) între două domenii conceptuale, un domeniu-sursă (DS) şi un domeniu-ţintă (DŢ). În cazul metaforei conceptuale de mai sus, RELAŢIILE SUNT CONTAINERE, DS este „containerul", iar DŢ sunt „relaţiile". Domeniul-sursă trebuie să fie întotdeauna mai concret, iar domeniul-ţintă mai abstract. Conţinutul metaforic nou se creează prin proiecţia de la domeniul-sursă la domeniul-ţintă a unei imagini gestaltice schematizate (pe care ei o numesc „structură schematic-imagistică") a conceptului din domeniul sursă. Structurile schematic-imagistice care se cartează de la un domeniu-sursă la un domeniu-ţintă se convenţionalizează prin funcţionarea lor în vorbire şi formează modele cognitive idealizate sau structuri gestaltice complexe care constituie domenii ale cunoaşterii.

Principiul Invarianţei Cognitive pe care îl vom aborda în continuare se referă la necesitatea de a „păstra", în cartarea metaforică, „forma generică globală" atât a domeniului-sursă, cât şi a domeniului-ţintă. Ulterior anului în care a fost formulat iniţial de către G. Lakoff şi M. Turner (1989), acest principiu a fost dezvoltat, în studii paralele, individual de către fiecare dintre cei doi (v. Lakoff 1990, 1993; Turner 1990, 1992, 1993).

În formularea lui cea mai cuprinzătoare, Principiul Invarianţei Cognitive este menit să se aplice nu doar metaforelor din vorbirea cotidiană, ci întregii sfere a manifestărilor metaforice şi culturale umane. Sintetizând, putem clasifica fenomenele subordonate de Lakoff şi Turner (1989) rolului constrângător al Principiului Invarianţei Cognitive în cel puţin trei clase: (1) metaforele convenţionalizate şi metaforele noi din vorbirea obişnuită a căror finalitate este conceptualizarea unor aspecte inedite ale experienţei umane în lume; (2) expresii, proverbe şi zicători prin care se încearcă interpretarea şi explicarea unor aspecte ale sensului acestor experienţe; (3) metaforele poetice, care depăşesc nivelul propriu-zis al limbajului şi prin care se creează „semnificaţii noi ale faptelor"[2]. În continuare ne vom referi doar la primele două clase de fenomene.

Principiul Invarianţei introduce o „constrângere asupra metaforei", mai precis asupra schemelor imagistice care au rolul de a structura imaginile în cartarea de la sursă la ţintă. El apare definit, în cele două perspective individuale, astfel:

„Metaphorical mappings preserve the cognitive topology (this is, the image schema structure) of the source domain" (Lakoff 1990: 54). Sau: „In metaphor, we are constrained not to violate the image-schematic structure of the target" (Turner 1992: 729).

„Constrângerea" vizată de ambii autori se referă la „structura schematic-imagistică" şi este corelată cu disocierea efectuată de G. Lakoff şi M. Johnson (1989) între două nivele ale acesteia, un nivel „specific" şi unul „generic"[3]. Nivelul „specific" este un nivel inferior, mai bogat în detalii, pe când nivelul „generic" înfăţişează doar „elementele structurale", care sunt mai generale, şi prin urmare, mai lipsite de detalii. Într-o metaforă precum VIAŢA ESTE O CĂLĂTORIE putem disocia, în termenul metaforic sursă, două tipuri de scheme: schemele specifice, de tipul CĂLĂTORIEI, şi schemele generice, de tipul ACŢIUNII. Se poate observa că schema CĂLĂTORIEI este „o instanţă" a schemei generice a ACŢIUNII (v. Turner 1992: 729) şi că, astfel, fiecare schemă specifică prezintă şi „o structură generică" (Lakoff, Turner 1989: 82). La rândul ei, schema generică sau nivelul „generic" poate fi captat prin câţiva „parametri" precum: (1) „*categorii ontologice*" (stări, entităţi, evenimente

[2] Pentru invalidarea ipotezei invarianţei cognitive în metafora poetică, a se vedea Borcilă (1997a, 1997b, 2001) şi Faur (2012).

[3] Disocierea între un nivel „generic" şi unul „specific" se aplică atât termenului sursă al metaforei, cât şi celui ţintă.

etc.); (2) „*aspecte ale fiinţei*” („atribute”, „comportament” etc.); (3) „*forma evenimentului*” (liniar sau ciclic, permanent sau instantaneu, care creează, distruge entitatea sau care păstrează entitatea etc.); (4) „*relaţii cauzale*” (care duc la distrugere, care creează, care fac posibil, care rezultă din etc.); (5) „*modalităţi*” (necesitate, posibilitate, obligaţie, modalitate etc.). Cel de-al doilea termen care intră în procesul metaforic, VIAŢA, prezintă şi el atât un nivel generic – a cărui structură este cea de EVENIMENT –, cât şi unul specific – ale cărui detalii provin (a) din specificarea parametrilor de nivel generic şi (b) din detaliile nivelului inferior (v. Lakoff, Turner 1989: 81-82). Astfel, schema generică a EVENIMENTULUI este „umplută” de „parametrii” generici şi de detaliile nivelului specific. În cazul schemei VIEŢII, „forma evenimentului” este una extinsă pe o perioadă nedefinită de timp; „structura cauzală” a evenimentului presupune atingerea unui punct final, în urma căreia entitatea este distrusă; „modalitatea” este cea a necesităţii. Evenimentul „viaţă” poate fi înţeles „în termenii” multor acţiuni, dar, conform Principiului Invarianţei Cognitive, „in each case, the source domain action preserves the general shape and causal structure of the [JOURNEY] schema”(*ibidem*: 82).

Structura schematic-imagistică constituie factorul constrângător al cartării metaforice şi vizează, de fapt, o constrângere asupra „informaţiei” care se cartează între cele două modele cognitive idealizate – respectiv domeniul-sursă şi domeniul-ţintă. G. Lakoff şi M. Turner (1989) ilustrează cum se produce transferul „informaţiei” în metaforele convenţionalizate din vorbire prin exemplul metaforei VIAŢA ESTE O CĂLĂTORIE. În procesul metaforic, domeniul-sursă aduce o „cunoaştere” de natură schematic-imagistică asupra călătoriei care este cartată la domeniul-ţintă, viaţa. Astfel, atunci când înţelegem metaforic viaţa în termenii călătoriei, „cunoaşterea” noastră asupra călătoriilor – respectiv faptul că acestea angajează *anumite persoane*, că există un *parcurs* al călătoriei, că există *un început* şi *un punct final* al acesteia sau că anumite călătorii *au o anumită destinaţie*, pe când altele nu vizează nici o destinaţie precisă etc. – este folosită pentru înţelegerea vieţii:

„To understand life as a journey is to have in mind, consciously or more likely inconsciously, a correspondence between the traveler and a person living a life, the road traveled as the ‘course’ of a lifetime, a starting point and the time of birth, and so on” (Lakoff, Turner 1989: 61).

Cunoaşterea noastră asupra călătoriilor este, la rândul ei, structurată prin schemele imagistice care, fiind structuri diagramatice, extrem de „scheletice” şi de generale, permit identificarea atât a componentelor generale ale unei călătorii – călător, un punct iniţial de pornire, un punct final al destinaţiei, un drum de parcurs – cât şi a altor componente, accesorii, precum: impedimente întâlnite în drum, vehicule cu care se face călătoria, însoţitori sau ghizi etc. Exemple de expresii lingvistice care se bazează pe această metaforă conceptuală pot fi: *Nu a reuşit nimic în viaţă., A ajuns să facă în viaţă ceea ce îşi dorea., A ajuns aşa de departe, dar a lăsat totul baltă şi a luat-o de la început. Este pe drumul cel bun.* etc.

M. Turner (1990) argumentează că în cartarea „schemei conceptuale a sursei” (CĂLĂTORIA) la „schema conceptuală a ţintei” (VIAŢA) în metafora VIAŢA CA O CĂLĂTORIE, Principiul Invarianţei Cognitive ar interzice cartarea a două elemente din domeniul-sursă la un element în domeniul-ţintă: „to map two distinct components in the source onto one component in the target would be to destroy the identity of that one component in the target” (Turner 1990: 248). Din acest motiv, expresii metaforice de tipul *Sunt un călător pe drumul vieţii şi destinaţia sunt eu*. ar viola structura de nivel generic a ţintei. Explicaţia acestei „încălcări” a structurii de nivel generic a ţintei ar avea în vedere faptul că ceva identificat, în domeniul-sursă, prin parametrul de nivel generic al categoriilor

ontologice drept o entitate, devine, în domeniul-ţintă, altceva decât este ea însăşi, respectiv destinaţia călătoriei. Pe de altă parte, cum susţine M. Turner (1990: 248), două entităţi din domeniul-sursă, respectiv agentul şi destinaţia – care funcţionează ca două componente distincte ale schemei căii – ar fi cartate la un singur component în domeniul-ţintă care, la rândul lui, ar trimite la două ipostaze contrarii ale agentului: ipostaza de subiect care cunoaşte şi cea de subiect cunoscut. Explicaţia rămâne totuşi vulnerabilă, dat fiind că o astfel de expresie sau expresii similare nu ar fi, în fond, imposibile în vorbirea obişnuită. Fără a putea intra, aici, în detalii, din perspectiva semanticii integrale coşeriene în care ne situăm, astfel de eşantioanear putea fi foarte uşor explicate prin operaţii semantice mai complexe, în urma cărora „incongruenţa" care intervine în actul de designaţie să fie suspendată prin găsirea unui nivel mai adânc al „adecvării" la *sens* (prin care s-ar stabili, de fapt, o nouă congruenţă)[4].

În varianta puternică formulată de Lakoff (1990), acesta susţine că structura de nivel generic a ţintei este în totalitate ocupată de structura schematic-imagistică, cartată de la sursă la ţintă, şi că întreaga gândire abstractă ar funcţiona în acest fel. Această formă a Principiului Invarianţei a fost sancţionată ca introducând o constrângere mult prea puternică şi extrem de discutabilă asupra metaforei şi a fost respinsă de numeroşi cercetători, printre care chiar de M. Turner însuşi (v., în special, Turner 1990, Santibáñez Sáenz 1999, Stockwell 1999). Din punctul nostru de vedere, această formă a Principiului Invarianţei atrage după sine o negare atât a *caracterului cognitiv* al metaforei, cât şi a celui *creativ*. Rolul imaginaţiei apare aici diminuat în mod substanţial şi nu poate depăşi „structurile schematic-imagistice", care au emers în interacţiunea corpului cu lumea. În aceeaşi linie de argumentaţie, M. Borcilă (1997a) precizează că „presupoziţiile" care stau la baza acestui principiu – a căror „validitate" nu a fost nici dovedită, nici nu a putut fi „stabilită" în cercetările întreprinse în domeniu – ridică „dificultăţi teoretice" de nedepăşit atât „for a general theory of metaphorical meanings", cât şi „for a much needed functional discrimination of *poetic* metaphor" (Borcilă 1997a: 98-99; v. şi nota 96). Infirmarea caracterului creativ al metaforei atrage după sine şi infirmarea caracterului cognitiv. Dacă structura de nivel generic a domeniului-ţintă conservă structura schematic-imagistică a domeniului-sursă şi dacă „all forms of abstract inference, all details of image-mappings, and all generic-level structure arise via the Invariance Hypothesis", cum afirmă Lakoff (1990), atunci cum se mai poate vorbi despre un act eminamente cognitiv (şi creativ) în metaforă? Încă din 1980, când G. Lakoff şi M. Johnson (1980) au propus pentru prima dată regândirea metaforei într-un sens nonretoric, ei şi-au asumat sarcina de a demonstra tocmai *creaţia de conţinuturi cognive noi*. Or, prin constrângerile impuse de Principiul Invarianţei, nu poate fi presupus sau demonstrat nici un „spor cognitiv": introducerea principiului propune, mai degrabă, o degradare şi o alunecare totală înspre exact acel tip de concepţie pe care aceşti cercetători îşi asumaseră iniţial sarcina de a o renega definitiv (v. Lakoff, Johnson 1980). În opoziţie cu teoria cognitivă a metaforiei, miza concepţiei integraliste asupra metaforicului – propusă pe baze teoretice diferite şi într-un cadru cu adevărat nonretoric sau cognitiv iniţial de E. Coseriu (1952/1985) şi, ulterior elaborată de M. Borcilă – este tocmai de a explica „sporul de conţinut cognitiv" care se realizează prin procesul metaforic. Astfel, dezvoltând ideile coşeriene privind „creaţia metaforică **în limbaj**", M. Borcilă (2013) subliniază că dimensiunea fundamentală a metaforei sau metasemiei[5], cum o numeşte autorul, în raport cu

[4] A se vedea, în acest sens, distincţia coşeriană între cele trei planuri ale limbajului (universal, istoric şi individual), cele trei tipuri de conţinut (designaţie, semnificat şi sens) şi tipurile corespunzătoare de suspendare (a incongruenţei prin corectitudine şi a corectitudinii prin „adecvarea" la senul textual) (Coşeriu 1985).

[5] Distincţia dintre *metasemie* şi *metaforie*, elaborată de M. Borcilă, se întemeiază pe „dihotomia funcţională" a celor două tipuri de metaforă – metafora lingvistică cu funcţie 'expresivă', respectiv metafora poetică cu

semia (sau semnificatele primare) o constituie „*adăugarea de conţinut cognitiv*”. „Sporul de conţinut cognitiv” se realizează printr-un „*salt semantic*” în raport cu entităţile semice primordiale, cuprinse în dinamica metaforică. Prin urmare, procesul metasemic *în limbaj* este orientat înspre *specificarea semantică* a unor aspecte concrete ale experienţei noastre, şi, astfel, principiul funcţional metasemic nu „infirmă” „experienţa noastră obişnuită” în lume, ci o îmbogăţeşte şi o nuanţează. M. Borcilă subliniază tranşant că doar în acest sens, am putea „accepta”, deşi doar „*cu foarte importante amendamente*”, un anumit „rol ‘orientator’ şi ‘constrângător’ sau ‘limitativ’”, iar acest rol poate fi menţinut „numai în spaţiul proceselor creatoare [„expresive”] *din interiorul cadrului funcţional al limbajului*” (Borcilă 1997b: 16, subl. a.)[6].

Nici forma moderată a principiului, prezentată de M. Turner, potrivit căreia structura schematic-imagistică a sursei nu se suprapune celei a ţintei nu reuşeşte să depăşească aceste probleme. Spre deosebire de Lakoff, M. Turner (1990: 253-254) admite că anumite componente ale structurii sursei rămân deoparte în cartarea la structura de nivel generic a ţintei. Argumentele lui M. Turner în favoarea unei poziţii moderate în adoptarea acestui principiu au constituit punctul de pornire în critica severă pe care o aduce acestei Ipoteze a Invarianţei Cognitive P. Stockwell (1999). Autorul subliniază că nici în acest caz nu este vorba de o formă moderată a definirii ipotezei invarianţei ci, în realitate, problema vizează un fenomen cu totul diferit: „This is an entirely diferent matter, and not just one of degree”. Este vorba despre **aspectul creator şi cognitiv al metaforei**, discutat şi de noi anterior:

„It raises the question: how do we ‘preserve’ the image-schematic structure of something that is currently *in the process of being constructed*? This is a question to ask in relation to conventionalized metaphor but it is especially pertinent in the case of novel metaphors being realized *for the first time*.” (Stockwell 1999: 128).

Însemnările care ne-au adus în acest punct ne fac să ne întrebăm dacă acest principiu este cu adevărat necesar. Lakoff (1990) susţine că el ar fi rezultatul generalizărilor pe baza cercetărilor empirice şi, astfel, „an empirical hypothesis”. Prin urmare, nu am putea face, în nici un fel, abstracţie de el. În felul în care a fost conceput, acest principiu este menit să constrângă nu numai gândirea metaforică din vorbirea obişnuită, ci şi întreaga gândire metaforică, obişnuită şi poetică, fapt care ar impune o „limitare” majoră asupra întregii creaţii culturale, bazate pe metaforă (v. Lakoff, Turner 1989). Într-un studiu care se focalizează cu preponderenţă asupra aplicabilităţii acestui principiu în discursul religios, O. Jäkel (2002) demonstrează că acest principiu „is simply to vague to be falsified empirically” şi că, în nici un caz, nu poate fi considerat o „ipoteză empirică”. Convingerea noastră este că el trebuie mai degrabă înţeles, ca în cazul multor alte concepte vehiculate de semantica cognitivă americană, drept *un construct teoretic necesar pentru explicarea liniei continue postulate de la percepţii la limbaj şi chiar dincolo de limbaj, extinzându-se asupra întregii cunoaşteri umane (cu singura variaţie a diverselor grade de abstractizare implicate în acest proces)*. În ultimă instanţă, este vorba despre o încercare de a impune cu orice preţ o „teorie a întrupării cogniţiei”. În această încercare, modalitatea aleasă în explicarea diverselor

---

funcţie „creatoare de lumi”. Ea a fost propusă în strânsă corelaţie cu *principiul funcţional* specific – lingvistic vs. translingvistic sau poetic – care guvernează fiecare dintre aceste două tipuri de metaforă. În contrast cu *metasemia* din limbaj, *metafora poetică* trece dincolo de limitele primului nivel semantic al limbajului şi instaurează o „lume imaginată”, creată prin dinamica metaforică internă a textului poetic.

[6] În nici un caz, acest rol nu va putea fi menţinut şi va trebui „respins” „în mod hotărât, pentru cadrul funcţional al procesului nuclear de ‘c r e a ţ i e d e l u m i’ sau ‘revelator’” („ce trebuie presupus, conform acestei concepţii la baza imaginaţiei literare, mitico-religioase, metafizice şi constructiv-ştiinţifice”) (Borcilă 1997b: 16; v. şi Borcilă 1997a).

concepte şi fenomene – ca, de altfel, şi în cazul principiului în discuţie –, este una mai puţin obişnuită: ceea ce urmează a fi explicat este considerat, de la început, o „*cerinţă prealabilă*" în explicaţie şi nu, cum ar fi firesc, „*consecinţa*" sau *rezultatul* explicaţiei înseşi[7].

Pentru semanticienii cognitivişti, Principiul Invarianţei Cognitive pare a-şi găsi cea mai elocventă justificare în expresii, proverbe şi zicători[8]. Identificând în aceste nuclee minimale nişte metafore globale, Lakoff şi Turner (1989) argumentează că proverbele încapsulează o „cunoaştere abstractă" care se bazează pe aceeaşi operaţie de cartare a informaţiei de la un nivel specific la un nivel generic. În cartarea metaforică presupusă de aceste microtexte, „constrângerea" impusă de structura de nivel generic a ţintei este susţinută mult mai pregnant de rolul de „ghidaj" pe care îl exercită modelul „Marelui Lanţ al Fiinţei", conceptualizat, de asemenea, de G. Lakoff şi M. Turner şi al cărui conţinut este explicat *in extenso* în studiul lor din 1989 (Lakoff, Turner 1989). „Marele Lanţ al Fiinţei" este definit de cei doi semanticieni cognitivişti ca un *model cognitiv global şi fundamental* pentru gândirea noastră, care funcţionează ca un „fundal" cognitiv intuitiv şi „inconştient" be baza căruia „we make sense of and impose order in universe" (v. Lakoff şi Turner 1989: 166-181). Lakoff şi Turner afirmă că acest „model al lumii" se află nu numai la baza modului nostru obişnuit de a vorbi, ci şi la baza „înţelegerii" „concepţiilor despre lume" din poezie, ştiinţă, mitologie etc.[9] Definit foarte sintetic, acest model al lumii este un model de natură schematic-imagistică prin care se reperează un nivel intuitiv al cunoaşterii lumii (elementele sale formează „ a complex commonsense theory of how things are in the world" – Lakoff, Turner 1989: 171) şi al unităţii acesteia. El cuprinde două componente esenţiale: (1) o „*ierarhie a felurilor de fiinţă*" – obiecte inanimate, plante, animale, oameni – definite prin „*proprietăţile*" lor *caracteristice* (drept parametri de nivel generic în metaforă) –fizice, funcţii vegetale, comportament instinctual, raţiune; (2) o „*teorie a naturii lucrurilor*", potrivit căreia fiecare formă de fiinţă este caracterizată de anumite trăsături esenţiale sau „esenţe" (de exemplu, plantele sunt caracterizate de trăsături biologice), iar aceste „esenţe" determină un anumit tip de comportament; în funcţie de ierarhia stabilită în „Marele Lanţ", trăsăturile de comportament sunt: inert, vegetal, acţional, raţional[10]. Fiind un model ierarhic şi, în acelaşi timp, implicaţional, fiecare nivel inferior este cuprins şi depăşit în complexitate de cel imediat superior, iar fiecare nivel superior îl implică pe cel imediat inferior.

Rolul acestui concept, de „constrângere" şi de „ghidaj", în semantica cognitivă, nu vizează doar microtextele de tipul proverbelor, zicătorilor, expresiilor etc., ci întreaga cunoaştere, metaforică sau non-metaforică. În ultimă instanţă, *funcţia de orientare a direcţiei metaforizării*, întotdeauna de la ceva mai concret spre ceva mai abstract, este strâns conectată cu o idee foarte veche despre înţelegerea universului ca o imensă „scară ontologică", potrivit căreia, există un *continuum de legături cauzale, organizate ierarhic de la cele mai „firave existenţe", până la „cel mai înalt nivel posibil al fiinţei"*[11]. În teoretizarea acestui model, ideea fundamentală pe care o exploatează Lakoff şi Turner este

[7] Asupra acestui mod de a proceda în semantica cognitivă, a se vedea şi V. Haser (2005), Van der Gucht, Willems, De Cuypere (2007).

[8] Nu ne propunem, în cele ce urmează, să tratăm detaliat acest fenomen semantic. Obiectivul nostru este, aici, mult mai limitat şi mai focalizat. Fenomenul ne interesează doar din perspectiva relaţiei de „constrângere" şi de „ghidaj", impusă prin „ipoteza invarianţei" în semantica cognitivă. Un studiu excelent asupra acestor fenomene semantice a fost realizat de S. Dan-Terian (2010), care le tratează, după sugestia oferită de studiile coşeriene, sub numele de „texteme".

[9] Pentru o posibilă apropiere între acest concept central al poeticii cognitive şi conceptul coşerian de „fundament intuitiv al vorbirii" a se vedea Borcilă (1997b).

[10] Modelul prezentat aici reprezintă doar *forma bazică* a acestui lanţ al fiinţelor, în *forma extinsă*, felurilor de fiinţă prezentate adăugându-li-se încă două, respectiv *societatea* şi *cosmosul*.

[11] Este vorba despre teoretizarea, în cadrul poeticii cognitive, a „istoriei ideii de plenitudine" din filosofie, care a fost pe larg expusă de A. O Lovejoy (1936/1997).

că „Marele Lanţ al Fiinţei” constituie un model intuitiv, care nu se bazează pe o cunoaştere explicitată teoretic; dimpotrivă, el este mai aproape de o „folk theory”, o *credinţă naivă despre „natura lucrurilor”*, câştigată pe baza experienţei umane în lume, şi *despre „locul propriu”* al fiecărui fel de fiinţă în „ierarhia” acestui univers. Dezvoltând această idee din filosofie, cei doi semanticieni interpretează modelul „Marelui Lanţ” ca fiind de sorginte schematic-imagistică şi construit pe baza experienţei umane în lume. Principiul Invarianţei Cognitive ar asocia, astfel, ideea „constrângerii” de natură schematic-imagistică cu ideea „ghidajului” „Marelui Lanţ al Fiinţei”, potrivit căruia, nivelele superioare (de exemplu, *nivelul uman*) sunt întotdeauna înţelese în termenii nivelelor inferioare (de exemplu, nivelul *vegetal, animal* sau al *obiectelor inanimate*). Acest rol de ghidaj este susţinut şi de *implicaţiile cauzale* presupuse de aspectul ierarhic al „Marelui Lanţ al Fiinţei”.

Lakoff şi Turner (1989) analizează câteva expresii şi proverbe pentru a demonstra, pe de o parte, faptul că înţelegerea acestora nu depinde, în mod necesar, de contextul situaţional în care ele apar şi, pe de altă parte, teza că mintea umană este capabilă să înţeleagă, fără cel mai mic efort, astfel de eşantioane metaforice doar pornind de la „expresia” acestora, independent de limbă şi de contextul cultural-*istoric* al acesteia (v. şi Gibbs 1994: 310). Se constată astfel că, indiferent dacă domeniul-ţintă metaforic este explicitat sau nu, noi înţelegem că proverbele (care, în domeniul-sursă prezintă o situaţie specifică din „viaţa” plantelor, animalelor sau a indivizilor umani) reprezintă o interpretare a *modului de comportament uman* (domeniul-ţintă). De unde ştim noi însă că ele se referă la om şi la preocupările acestuia?

Răspunsul oferit face apel la Principiul Invarianţei Cognitive. Se sugerează, astfel, că mintea umană este direcţionată şi constrânsă de aceeaşi cartare a structurii schematic-imagistice de la un nivel inferior, mai bogat în detalii (nivelul specific), înspre un nivel mai abstract (nivelul generic). În acest sens, proverbe precum *Buturuga mică răstoarnă carul mare., Cine umblă mult nu prinde rădăcini.* (sau, într-o altă variantă, *Piatra care se rostogoleşte nu prinde muşchi*.), *Orbul dă vina pe groapă., Este mai bine să nu trezeşti fiara care doarme., Broasca a uitat că a avut o coadă.* etc. se bazează pe proiecţia cunoaşterii de la nivelul specific la nivelul generic al domeniului-sursă şi, de aici, la structura de nivel generic a domeniului-ţintă.

Să luăm următorul exemplu: *Este mai bine să nu trezeşti fiara care doarme*[12]. În acest proverb, schema de nivel generic a domeniului-sursă poate fi abstrasă pe baza cunoaşterii noastre specifice pe care o avem din experienţă asupra comportamentului animalier. Informaţia de nivel generic a modelului cognitiv idealizat care constituie domeniul-sursă, *fiară*, poate fi caracterizată astfel: (1) există o fiară care doarme; (2) din experienţă ştim că animalele sunt potenţial periculoase atunci când sunt provocate; (3) trezirea animalului poate avea consecinţe negative, acesta putând deveni feroce; (4) este recomandat să lăsăm fiara să doarmă, decât să devenim ţinta ferocităţii acesteia. Această informaţie de nivel generic din domeniul-sursă este apoi cartată la structura de nivel generic a ţintei.

Cum ajungem, însă, la înţelegerea că este vorba despre comportamentul uman în acest proverb sau că domeniul-ţintă este cel uman? Este vorba de aplicarea metaforei GENERICUL ESTE SPECIFIC şi de conectarea ei la ideea ierahică şi implicaţională a „Marelui Lanţ al Fiinţei”. Potrivit acestor componente constrângătoare, domeniul-ţintă al umanului, pe care îl vizează proverbul, este înţeles în termenii unui domeniu inferior, cel al animalului, care este mai bogat imagistic. Astfel, după ce am identificat domeniul-ţintă, are loc o nouă proiecţie a structurii de nivel generic a sursei (domeniul animalier) la schema generică a domeniului-ţintă al umanului. La rândul ei, aceasta poate fi instanţiată sau

[12] „Mecanismul” funcţionării acestui proverb este prezentat de R. W. Gibbbs (1994: 313-314).

aplicată unui număr foarte mare de situaţii particulare sau de nivel specific. Schema generică a domeniului-sursă, ale cărei elemente au fost menţionate mai sus, prezintă, în cartarea la domeniul-ţintă al umanului, următoarele elemente: (1) există o situaţie umană supărătoare; (2) se ştie că astfel de împrejurări pot cauza reacţii sau pot duce la consecinţe neplăcute; (3) atragerea atenţiei asupra situaţiei poate aduce neplăceri persoanei vizate de împrejurarea în cauză; (4) este mai bine să nu aducem în centrul atenţei problema, decât să suportăm consecinţele neplăcute pe care le poate cauza. Această structură de nivel generic a domeniului-ţintă poate fi folosită, ulterior, în înţelegerea unor numeroase situaţii particulare în care ea este aplicabilă prin cartarea structurii sursei la ţintă şi, de aici, la specificarea parametrilor de nivel generic ai ţintei, în situaţii concrete. Înţelegerea se realizează prin stabilirea unui set de corespondenţe: (1) animalul care doarme corespunde situaţiei speciale şi potenţial primejdioase în care se poate afla o persoană; (2) trezirea acestuia corespunde consecinţelor care ar avea loc dacă respectiva situaţie ar intra în atenţia unor anumite persoane; (3) concluzia implicită a raţionamentului şi instanţierea sensului metaforic al proverbului ar fi: „it is better to leave the cheating scandal left unnoticed, just as sometimes it is better to let sleeping dogs remain sleeping" (Gibbs 1994: 314)[13].

Este adevărat că modelul descriptiv elaborat de Lakoff şi Turner aduce o contribuţie inovatoare în descrierea şi în interpretarea semanticii proverbelor. Cu toate acestea, privită în ansamblu, ideea ghidajului „Marelui Lanţ al Fiinţei" care presupune „unidirecţionalitatea" proiecţiei de la nivelele inferioare înspre cele superioare nu poate fi susţinută în toate cazurile de metaforă. Astfel, este ilegitim să generalizăm ideea potrivit căreia creaţia metaforică din vorbirea obişnuită ar presupune *întotdeauna o direcţionare unică a proiecţiei structurii schematic-imagistice de la un domeniu inferior în ierarhia Marelui Lanţ al Fiinţei înspre un domeniu superior în aceeaşi ierarhie*. Cu atât mai puţin poate fi susţinut acest lucru în cazul creaţiei poetice şi, în general, în cazul creaţiei de cultură, care se realizează pe baza metaforei poetice[14]. Santibáñez Sáenz (1999) ilustrează cu câteva exemple concrete inconvenientele argumentaţiei cognitiviste. Exemplele pe care le aduce acest autor invalidează noţiunea de „ghidaj" a „Marelui Lanţ al Fiinţei". Chiar dacă, cel mai adesea, pare a fi „easier to map animals onto humans [...] than animals onto animals or humans onto humans", Santibáñez Sáenz demonstrează că tipul de cartare de la un nivel inferior spre cel superior nu este, întotdeauna, şi unicul mod în care se poate realiza metafora şi, astfel, că „there are exceptions, however" în creaţia metaforică (Santibáñez Sáenz 1999: 185). Exemple precum (1) *John is an Einstein* sau *Alex is a Don Juan*; (2) *My dog has an eagle eye* sau *My dog is an ass*[15] reprezintă astfel de cazuri în care cartarea se produce în interiorul aceluiaşi nivel din ierarhia „Marelui Lanţ": în exemplul (1) avem un caz de cartare în interiorul nivelului umanului, iar în (2) în interiorul nivelului animal.

G. Lakoff şi M. Turner nu exclud nici ei această posibilitate, însă o tratează ca pe un caz de substructurare şi de ierarhizare suplimentară în interiorul aceluiaşi domeniu: „Within each of these levels, there are higher and lower sublevels, so that dogs are higher-order being than insects, and threes higher than algae" (Lakoff, Turner 1989: 167). Autorii cognitivişti nu aduc, totuşi, o explicaţie adecvată pentru eşantioane metaforice de genul celor semnalate de Santibáñez Sáenz (1999). Prin principiul ghidajului, corelat unidirecţionalităţii proiecţiei metaforice şi constrângerii structurii schematic-imagistice, nu pot fi explicate astfel de cazuri. În aceste cazuri sunt aduse împreună, în metaforă, două domenii eterogene care aparţin aceluiaşi nivel în ierarhia „Marelui Lanţ", dar care,

[13] Expresia echivalentă în limba engleză pentru acest proverb este: *It's better to let sleeping dogs lie* (în acest caz, domeniul-sursă se schimbă, conceptul *fiară* fiind înlocuit de *câine*).
[14] Acest lucru este reliefat de M. Borcilă (1997a) care demonstrează, prin analiza exemplelor de metafore poetice folosite chiar de cei doi semanticieni cognitivişti, imposibilitatea legitimării unei asemenea poziţii.
[15] Exemplele îi aparţin lui Santibáñez Sáenz (1999).

subordonate fiind unei subierarhizări adiţionale, nu respectă principiul ghidajului de la inferior spre superior. Dimpotrivă, la o privire mai atentă, în exemplul (1), domeniul-sursă, *Einstein,* pare a fi situat, din punct de vedere ierarhic, chiar la un nivel mai înalt decât domeniul-ţintă, *John,* deoarece, prin domeniul-sursă, sunt atribuite domeniului-ţintă tocmai acele calităţi (de ordin superior) care îl depăşesc în complexitate pe acesta din urmă. Chiar şi în cazul celorlalte exemple, care valorifică domeniul animalier, nu putem afirma, de exemplu, că *măgarul* sau *vulturul* ar putea fi subordonate ierarhic *câinelui*, i.e. că în cadrul nivelului animalier din „Marele Lanţ al Fiinţei" am putea opera o subclasificare ulterioară, în interiorul căreia, animale precum *măgarul* sau *vulturul* ar constitui un palier inferior ierarhic câinelui. În critica adusă Principiului Invarianţei, Santibáñez Sáenz (1999) se focalizează aproximativ asupra aceloraşi aspecte, dar le interpretează în termeni diferiţi, care apropie metafora de comparaţie, ajungând şi el, la fel ca şi semanticienii cognitivişti, să nege aspectul cognitiv şi creator al metaforei ca atare. În cele din urmă, Santibáñez Sáenz ajunge să dea, într-o anumită măsură, dreptate poziţiei cognitiviste:

„[I]t may be feasible to compare one object to another by virtue of their sharing of a common image (or even an image-schematic structure), as when we compare a winding river to a rope, or we refer to a large luxurious vehicle as a land yacht. […] But if no image or inherent functional characteristics is involved, a mapping within the same level of the hierarchy becomes more difficult, since is less relevant. We do not need an animal to discuss features which we have already ascribed by convention to another animal" (Santibáñez Sáenz 1999: 185)

În ciuda interpretării lui Santibáñez Sáenz, astfel de cazuri există şi metafora poate implica şi implică, de multe ori, două semnificate care aparţin aceluiaşi nivel din ierarhia marelui lanţ. Ele nu sunt cazuri marginale în vorbirea obişnuită şi cu atât mai puţin pot fi tratate ca atare sau excluse dintr-o teorie semantică a metaforei, în ansamblul ei. Dimpotrivă, ceea ce se demonstrează prin ele este faptul că principiul ghidajului sau unidirecţionalitatea cartării nu poate fi menţinută ca principiu general al creativităţii metaforice.

Argumentele pe care le aduce P. Stockwell (1999) împotriva menţinerii rolului de ghidaj în cartarea metaforică sunt apropiate de poziţia integralistă. Cu toate că ele vizează, în special, metafora poetică, aceeaşi obiecţie este aplicabilă şi în cazul metaforelor din vorbirea cotidiană: „*rather than being unidirectional*, it would seem that conceptual metaphor, even in the TIME IS SPACE example, *might be* ***interanimating***" (Stockwell 1999: 129; subl. n. – E. F.). În acest context, autorul se referă şi la noţiunile de „sursă" şi „ţintă", care sunt propuse, începând cu anul 1980, în cadrul orientării cognitive (v. Lakoff, Johnson 1980/2003). El precizează că aceste noţiuni au subminat, încă de la început, „*the perception of metaphor as creative*", teoria metaforei cognitive culminând, în cele din urmă, în adoptarea Principiului Invarianţei care „limitează" înţelegerea noastră, „condemning us to see things only in the way that we have always seen them" (*ibidem* : 140). Nu în ultimul rând, poeticianul britanic consideră aceste limitări drept limitări ale teoriei cognitive înseşi, iar perspectiva reducţionistă în care este înţeleasă metafora în orientarea cognitivă, ca un aspect ce trebuie corelat cu „the larger, more fundamental claims of cognitive linguistics concerning the linguisitic basis and embodiment of culture and perception" (*ibidem*).

Conceptul de „**interanimation**" pe care îl propune P. Stockwell ni se pare a fi extrem de semnificativ în acest context. Poeticianul britanic demonstrează prin acest concept că „ghidajul" structurii schematic-imagistice de la sursă la ţintă nu numai că este arbitrar, ci el chiar ar trebui respins. În contrast cu teoria cognitivă şi mult mai aproape de concepţia integralistă a metasemiei, conceptul propus de P. Stockwell pare a avea capacitatea de a veni în întâmpinarea ideii că, în conceptualizarea unui conţinut cognitiv nou, apare o

întrepătrundere reciprocă şi o „influenţă" sau o „inflamare reciprocă" a celor doi termeni care participă în procesul metaforic. Convergenţa poziţiei poeticianului britanic cu cea integralistă este evidentă: cartarea nu are loc între *două entităţi pasive*, dintre care una (entitatea-sursă) ar avea rolul de a asigura structura celei de-a doua entităţi (entitatea-ţintă), ci *conţinuturile ambilor termeni se amalgamează şi contribuie, în proporţii şi cu conţinut specific, la procesul metaforic*. În semantica integrală, cele două entităţi conlucrează activ la formarea entităţii metasemice, *creată* pe baza „viziunii" aspectului unitar al celor două conţinuturi diferite, captat şi exprimat în/prin actul metasemic. Deoarece procesul metasemic se realizează *între* două entităţi *semantice*, acest fapt sugerează deja angajarea ambelor entităţi în procesul creator ca atare. Pe baza observaţiilor legitime pe care le face cu privire la procesul metaforic, P. Stockwell (1999) ajunge să discrediteze subordonarea ţintei faţă de conţinutul schematic-imagistic al sursei şi dovedeşte, astfel, non-utilitatea conceptelor de „sursă" şi „ţintă". El propune, în locul unei astfel de subordonări, „**ecuarea**" lor, *după modelul ecuaţiei din matematică*. Se demonstrează, în acest context, că, în cazul unei metafore conceptuale precum CEARTA E RĂZBOI, nici măcar formula reversibilităţii relaţiei – CEARTA E RĂZBOI / RĂZBOIUL E CEARTĂ (care ar putea constitui o soluţie la alternativa cognitivistă[16]) nu este la fel de potrivită precum CEARTĂ=RĂZBOI (aceasta din urmă fiind, de fapt, singura şi „cea mai bună" alegere). La rândul ei, semantica integrală nu poate accepta noţiunile de „sursă" şi „ţintă" decât **„din perspectivă funcţională"** şi **doar în măsura în care ele sunt „eliberate" atât de presupoziţia privind „ghidajul" procesului metasemic de la „sursă" la „ţintă"** (Borcilă 2013)**, cât şi de cea a „constrângerii metaforice" de „a nu viola" „structura schematic-imagistică" a ţintei sau „imaginea ţintă".** Poziţia lui P. Stockwell (1999) se dovedeşte a fi şi în privinţa „ecuării" celor doi termeni foarte apropiată de poziţia semanticii integrale. Semantica integrală oferă, însă, şi întemeierea teoretică şi conceptuală necesară explicaţiei datorită căreia termenul de „ecuare" este mult mai potrivit. Cu toate că nici P. Stockwell nu pare să împărtăşească concepţia asupra *naturii conceptuale* a metaforei, emergenţa acesteia *în mediul propriu lingvistic* nu este totuşi accentuată. Câştigul semanticii integrale, în raport cu alte concepţii actuale, constă tocmai în această tematizare a metaforei ca *fenomen lingvistic*, fapt care *situează metasemiile la acelaşi nivel semantic cu semnificatele primare* ale limbajului. Integrarea metaforei în rândul fenomenelor lingvistice reprezintă, indubitabil, contribuţia majoră a lui E. Coşeriu la discuţia actuală asupra metaforei. Mai ales în cadrul cercetărilor de semantică cognitivă, palierul lingvistic este absent, în totalitate, din dezbaterea privind *mediul specific* de manifestare, *locul* şi *rolul* metaforei în cunoaşterea umană[17].

Chiar dacă declanşarea procesului metasemic nu este reperabilă la acest palier, iar procesul, în întregimea lui, nu se poate reduce doar la el, palierul semnificatelor lingvistice nu poate fi însă suprimat. El este necesar, mai ales, pentru a putea fi sesizată *eterogenitatea celor două domenii* cărora le aparţin termenii angajaţi în procesul metaforic. M. Borcilă (2013) argumentează că, pentru a putea surprinde acea „identificación momentánea de objetos distinctos", în termeni coşerieni, care se produce în metasemie, „obiectele" trebuie deja sesizate intuitiv ca intrând sub conul de lumină deschis de semnificat, în procesul de

[16] Această metaforă conceptuală a fost mult discutată. S-a remarcat, în diverse contexte, faptul că sursa (RĂZBOIUL) este mai abstractă decât ţinta (CEARTA), fapt care ar necesita inversarea relaţiei, conceptul de *ceartă* fiind mai accesibil din punct de vedere experienţial decât cel de *război*. P. Stockwell se referă, aici, implicit şi la această dezbatere în jurul metaforei conceptuale CEARTA E RĂZBOI.

[17] Cercetările recente întreprinse în domeniu – efectuate fie din interiorul orientării semanticii cognitive, fie prin raportare critică la aceasta –, au scos deja la lumină necesitatea regândirii metaforelor conceptuale pe o bază lingvistică (v., în sp., Zinken 2007; Zinken, Hellsten, Nerlich 2008; Zlatev 2011 etc.) sau, mai exact, „în mediul cognitiv al limbajului" (Borcilă 2003).

determinare reciprocă a celor doi termeni. Pe de altă parte, cele două domenii pot fi individualizate şi captate în eterogenitatea lor numai datorită *semnificatelor* (ca „*dimensiuni ale conştiinţei vorbitorului”*) şi *funcţiei lor distinctive*. Semnificatul constituie, astfel, *condiţia necesară* pentru orice manifestare semantică, inclusiv în procesul de metasemie.

Datorită „organizării” ierarhice a „sistemului conceptual obişnuit” (conform căreia, la un nivel foarte apropiat de structurile schematic-imagistice ale experienţei sunt plasate conceptele de nivel bazic şi conceptele schematic-imagistice, iar la un nivel mai abstract, conceptele metaforice), orientarea cognitivistă nu îşi poate permite să renunţe la ideea acestui „ghidaj” de la mai bogat structurat imagistic spre mai „generic”. Nu credem că greşim dacă susţinem că semantica cognitivă este obligată să menţină aceste constrângeri, datorită perspectivei statice adoptate în considerarea sistemului nostru conceptual[18]. Spre deosebire semantica cognitivă, semantica integrală concepe „cunoaşterea metaforică” sau metasemică drept o cunoaştere care se realizează în activitatea de creaţie a unor entităţi designaţionale noi, fiind, în acelaşi timp, *„pur intuitivă”, „unitară, spontană şi imediată”* (v. Coseriu 1952/1985).

Nu în ultimul rând, „spontaneitatea” metasemică pentru care pledează concepţia integrală nu poate fi separată de înţelegerea actului lingvistic ca act de *cunoaştere prin imaginaţie* sau „imaginativ” *prin care se creează semnificaţi primari şi metasemici în vorbire*. Cele două concepţii generale asupra metaforei, cognitivă şi integrală, deşi se întemeiază ambele pe o platformă de sorginte kantiană, se îndepărtează una de cealaltă prin interpretările propuse ale acesteia. Prin asumarea humboldtiană a schematismului[19], atât „creaţia” de semnificate primare şi metasemice, cât şi orice creaţie culturală, în general, este, în semantica integrală, „**o activitate liberă a imaginaţiei**” (Coseriu 1952/1985). În această activitate, faptele culturale scapă oricăror explicaţii de natură cauzală, fiind subordonate doar *spontaneităţii imaginative* a minţii umane. În acest fel, ele „nu îşi pot găsi o altă ‘raţiune’ (‘temei’ sau ‘explicaţie’) decât ‘în/prin finalitatea activităţii de creaţie însăşi’” (Borcilă 2003: 59). Spre deosebire de semantica integrală, semantica şi poetica cognitivistă nu vor putea accede la o perspectivă cu adevărat cognitivă şi creatoare asupra acestui fenomen crucial, dacă nu vor abandona cadrul conceptual actual, care impune metaforei constrângeri de natură „schematic-imagistică”: acestea rămân, inevitabil, întemeiate pe, „ghidate” de şi, în cele din urmă, *reductibile la „experienţa în lume”*.

Bibliografie:

Borcilă, M. (1997a), The metaphoric model in poetic texts, în J. Péntek, (ed.), *Text şi stil, Text and Syle, Szöveg és stílus*, Cluj-Napoca: Presa Universitară, p 97-104.

Borcilă, M. (1997b), Marele lanţ al fiinţei. O problemă de principiu în poetica antropologică, în *Limbă şi Literatură*, nr. 2, p.13–20.

Borcilă, M. (2001), A cognitive challenge to mythopoetics, în E. Popescu, V. Rus (eds.), *Un hermeneut modern. In honorem Michaelis Nasta*, Cluj, Editura Clusium, p. 97–102.

Borcilă, M. (2003), Lingvistica integrală şi fundamentele metaforologiei, în *Dacoromania*, Serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, p. 47-77.

Borcilă, M. (2013), Probleme de lingvistică integrală, Universitatea “Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca (Prelegeri masterale).

[18] O dezbatere mai detaliată a perspectivei statice în abordarea metaforei, adoptată de semantica cognitivă, am întreprins în Faur (2013b). A se vedea şi Tomoiagă (2013).

[19] Asupra acestui aspect, vezi Faur (2013a).

Coseriu, E. (1952/1985), La creación metaforica en el lenguaje, in E. Coşeriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos, p. 66-102.

Coseriu, E. (1985), Linguistic competence: What is it really?, in *The Modern Language Review* LXXX, p. XXV-XXXV.

Dan-Terian, S. (2010), *Semantica textemelor româneşti. Abordare în perspectivă integralistă*, Cluj-Napoca: Universitatea "Babeş-Bolyai" (teză de doctorat).

Faur, E. (2012), The Metaphors for Death and the Death of the Conceptual Metaphors in Poetry. An Analysis Based on Emily Dickinson's Poem "Because I Could Not Stop for Death", în *Dacoromania*, Serie nouă, XVII, 2012, nr. 2, p. 108-123.

Faur, E. (2013a), *Semantica cognitivă şi emergenţa studiilor elocuţionale*. Cluj-Napoca: Universitatea "Babeş-Bolyai" (teză de doctorat).

Faur, E. (2013b), Integral Semantics and Conceptual Metaphor: Rethinking Conceptual Metaphor within an Integral Semantics Framework, în *Cognitive Semiotics*: *Conceptual Metaphor Theory: Thirty Years After*, Vol. V, Issue 1-2, Berlin: Mouton de Gruyter, 2013, p. 108-139.

Gibbs, R. W .Jr. (1994), *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding*, Cambridge: Cambridge University Press.

Haser, V. (2005), *Metaphor, Metonymy, and Experientialist Philosophy. Challenging Cognitive Semantics*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter.

Jäkel (2002), Hypotheses Revisited: The Cognitive Theory of Metaphor Applied to Religious Texts, www.*metaphorik.de* */ 02/2002.*

Lakoff, G. (1990), The invariance hypothesis: is abstract reason based on image schemas?, în *Cognitive linguistics* , an I (1990), nr.1, p. 39-74.

Lakoff, G. (1993), The contemporary theory of metaphor, în A. Ortony (ed.) *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 205-251.

Lakoff, G., Johnson, M. (1980/2003), *Metaphors we live by*, Chicago and London: The University of Chicago Press.

Lakoff, G., Turner, M. (1989), *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*, Chicago: University of Chicago Press.

Lovejoy, A. O. (1936/1997), *Marele Lanţ al Fiinţei. Istoria ideii de plenitudine de la Platon la Schelling*, Bucureşti: Humanitas.

Santibáñez Sáenz, F. (1999), Constraints on Metaphor: Some Notes on the Role of the Invariance Principle in Metaphoric Mappings, în *Revista Española de Lingüística Aplicada*, nr. 13, p. 177-187.

Stockwell, P. (1999), The inflexibility of invariance, în *Language and literature*, vol 8, nr. 2, p. 125-142.

Tomoiagă, A. M. (2013), La métaphore dans l'activité de parler, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, an LVIII, nr. 2, p. 201-214.

Turner M. (1990), Aspects of Invariance Hypothesis, în *Cognitive Linguistics*, an I (1990), nr.2, p.247-255.

Turner, M. (1992), Language is a virus, în *Poetics today*, vol. 13, nr. 4, p. 725-736.

Turner, M. (1993), An image-schematic constraint on metaphor, în R. Geiger, B. Rudzka-Ostyn (eds.), *Conceptualizations and Mental Processing in Language*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 291-306.

Van der Gucht, F., Willems, K., De Cuypere, L. (2007), The iconicity of embodied meaning. Polysemy of spatial prepositions in the cognitive framework, în *Language science*, 29, p. 733-754.

Zinken, J. (2007), Discourse metaphors: The link between figurative and habitual analogies, în *Cognitive Linguistics*, 18 (3), p. 445-465.

Zinken, J., Hellsten, I., Nerlich, B. (2008), Discourse metaphor, în R. M. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind. Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 363-386.

Zlatev, J. (2011a), From Cognitive to Integral Linguistics. Learning from Coseriu's Matrix, în *Intellectica: Cognitive Linguistics: a Critical Exploration*, 2011, nr. 56, p. 125-147.

INTERCULTURAL TRANSFER OF SOCIAL IDENTITY VIA TRANSLATION: A CORPUS-BASED STUDY

Mona Arhire, Assist. Prof., PhD, "Transilvania" University of Brașov

Abstract: The topic of this paper lies at the crossroads of several disciplines within the realm of linguistics, such as sociolinguistics, discourse analysis, conversation analysis on the one hand, and translation studies on the other. One of the common points in the former group of disciplines is their concern with the social context on consideration that language and society are interrelated. The paper revolves around this natural partnership between language and society from a translational perspective. It aims at attaching social implications to the language of the interactants in the dialogue and looks into the way language and its social role are jointly dealt with in translation. The way the central characters of the contemporary American short-story Black Angels by J.B. Friedman exchange turns is set under the observant lens to account for the use they make of language so as to acquire social distinctiveness in front of the readership. In the source language, the heroes are labeled by their speech to such an extent that an attentive reader can tell one from the other in the absence of the auctorial intervention. This being given, some relevant examples from the translations from English into Romanian comprised in a learner corpus are scrutinized with a view to assessing the translator trainees' ability to transfer the two speakers' register markers to the target language and to linguistically preserve their individuality granted by the different social classes they pertain to. The conclusions pinpoint the extent to which the characters' social identity is preserved in the intercultural transfer by means of translation and the way the act of translation affects the perception of the said social identity by the target-language readers.

Keywords: social identity, translation, intercultural transfer, learner corpus, sociolect, neutralization.

1. Introduction: Language and social context

An interdisciplinary field itself, sociolinguistics is the obvious fusion between sociology and linguistics, for language is a social phenomenon by nature (Bell 1976). There is consensus among sociolinguists on the fact that sociolinguistics deals with the study of language in its social context and that language is socially dependent (Bell 1976, Hudson 1996, Trudgill 2000, Gardiner 2008, Spolsky 2010, Wardhaugh 2010, *etc.*). "The way people use language in different social contexts provides a wealth of information about the social relationships in a community, and the way speakers signal aspects of their social identity through their language" (Holmes 2008: 1). In line with Holmes' assertion, Spolsky (2010) points out that sociolinguistics investigates the social and individual language variation, further leading the way to sociolects. A sociolect is, as P. Trudgill defines it, "a variety or lect which is thought of as being related to its speakers' social background rather than geographical background" (Trudgill 2003: 122).

The language variation attributed to each individual by social status, the sociolect, separates social groups by social factors like age, gender, class, ethnicity, education, religion (Hudson 1996). The short-story lying at the basis of the analysis herein, *Black Angels* by B. J. Friedman (1983), displays a distinction between middle and upper classes. These are, in rough terms, the main social group divisions provided by sociolinguistics, namely of the speakers performing manual work as compared to those carrying out non-manual work (Trudgill 2000). Friedman is known to tackle social differences related to racism and issues

of power in the reminiscence of the relationship between master and slave. The contemporary American writer has been engaged in the combat against racial discrimination, militating against slavery and the disregard of the black people – the core theme of the short-story. One of the weapons that the author uses in this fight is the social context perceived as "the social and personal relationships of the interactants with one another" (Coposescu 2002). This is also one of the declared concerns of Discourse Analysis, namely language use in social contexts, and in particular with interaction or dialogue between speakers (Stubbs 1983:1).

Beside the auctorial descriptions, the way the heroes' actions, thoughts, but also language, are conducted plays a significant part in shaping their full image. As far as language is concerned, a character's speech is indicative of his adherence to a social class. The idea is highlighted by Bonaffini as follows: "Language variation not only pertains to the depiction of local colour, but plays a key role in distinguishing and individualizing the various characters of a work of literature" (1997: 280).

2. The social context in translation

In enterprises envisaging the intercultural and interlingustic transfer of works of literature, all these socially dependant language instances are firstly subject to recognition in the process of translating and, secondly, they require adequate translation strategies. The outcome of this process, namely the translation, should exhibit little or, preferably, no alteration of the social context as compared to the source language. The world created in literature is usually populated by fictional characters but follows the same social rules as the real world. Therefore, linguistic and cultural differences that inevitable occur at any encounter of languages in contact are among the most serious challenges that translators face. First, it is the translator's ability to identify the purpose for the author's linguistic choice, bearing in mind that it is but one of multiple varieties that languages have available. This means taking into account the social functions of the language. Second, the translator's attention needs to shift towards the strategies employed in ensuring a match between "writer meaning and reader meaning" (Hatim and Mason 1994: 92), with the writer and the reader producing and, respectively, receiving the same message in different languages while potentially possessing different cognitive backgrounds. In other words, the readers of a target-language version might not be equipped for the particular inference process that the creator envisaged in his readers.

In the short-story under scrutiny, the reflection of the heroes' difference in social status is clearly identifiable by their manners of speaking. There are striking structural, phonological and lexical differences, all of which are topics for translators. Given all this, neutralizing the social context would be a blunder on the translator's part since neutralization in translation implies the reduction of the social differences between the characters, the alteration of interpersonal relations, and a more reserved expression of opinions and emotions. Moreover, as Hatim and Mason point out, "[p]rinciples of equivalence demand that we attempt to relay the full impact of social dialect, including whatever discoursal force it may carry" (1994: 42).

3. The characters' social condition and sociolects

Viewed as displaying the social and personal relationship between the participants in a dialogue, the social context in Friedman's (1983) short-story *Black Angels* differentiates the two characters, Stefano and Cotten by their belonging to distinct social classes. This is

mirrored by their speech, which decisively affects their act of communication as a whole. The short-story emerges by clarifying that Stefano is a freelance writer of manuals, whereas Cotten is an Afro-American employed by Stefano to mend his garden and house. This relationship of power is counterbalanced by the inversion, towards the final part of the story, of the roles the two heroes play in relation to each other: Stefano assigns Cotten intellectual tasks, using him as his personal analyst, confessing his personal life and hoping for advice. Under the new circumstances, the Negro, recognizing the importance of the new social role that Stefano endowed him with, charges him enormous fees, which heavily contrast with the ones he had required for manual work.

The characters' difference determined by their positions in the respective social layers is mirrored in their particular sociolects, Stefano using a much more careful language than Cotten. Yet, in the author's intentions to attach ideological features to the discourse, Cotten's bad language is compensated by his industrious work, punctuality and a psychologist's mind. So, the writer might have pursued the idea of changing the reader's presupposed preconception about the Negroes' social status, gradually presenting Cotten as a more and more positive character at the expense of shedding a rather inconvenient light on Stefano. Towards the end of the story, Cotten asks Stefano: "You any good?" (Friedman 1983: 308).

The short-story *Black Angels* by Bruce Jay Friedman (1983) was translated by nineteen of the MA- level students at the Faculty of Letters, Transilvania University of Brașov, so the learner corpus that has been compiled so far allowed for the extraction of material conclusions as to the translation methodology, the challenges different translators face, their choices of translation versions, as well as the outcome.

The analysis focuses on the two characters interacting in the short-story: Stefano, the main character, and Cotten. As previously pointed out, the difference in the two characters' sociolects is the one that situates them on different social layers in front of the readers. Thus, the sociolect and the unequal social status that reveal the social gap between the characters are obvious. These aspects are subject to observation in the students' translations.

Stefano generally uses a careful spoken language. But, at times, in order to fit Cotten's level of education or integrate into Cotten's social class and thus better catch his attention and also, overwhelmed by the emotional content of his discourse, he would switch towards a language register closer to Cotten's. It is a lower register than his customary one. In sociolinguistic terms, this phenomenon of one speaker's adaptation to the other's speech and social class level in the attempt to reduce the social difference is called convergence (Gardiner 2008). This may occur due to people's awareness of the differences in speech patterns that unveil their social status, determining them to adjust their speaking style according to the interlocutor's (Spolsky 2010).

I daresay though that the highest register level a character is able to use stands for the sociolect integrating him/her into a social class, a professional group, conferring him/her a social status. Nevertheless, in the main hero's particular case, various register dimensions can be identified, ranging from the predominant high one to a quite low register, when carrying a face-to-face conversation with Cotten on matters with pregnant personal character.

Still, there is a difference in the low register used by Stefano and the one used by Cotten. Stefano's speech contains features of the spoken language but not grammar mistakes. In contrast, Cotten speaks out utterances in incorrect English that exceed even the limits of slang. Cotten even writes to Stefano a note with incorrect grammatical agreement. Also, it is Cotten's sociolect that strikes from the beginning of the short-story, which heavily adds up to the conviction of his belonging to a certain social layer.

4. Analysis

The previous section presented the distinction that is to be made between the two voices that can be "heard" in the short-story. The aim here is to investigate whether the MA students' translations have preserved the same distinction in the characters' styles. The assessment of the translations is basically grounded on the use of different language varieties, thus also exploring the re-creative force in the young translators. The ultimate focus lies in checking whether the translations are functionally equivalent to the original. To this end, only two examples from the short-story are herein presented on account of their relevance in illustrating Cotten's particular sociolect. It is precisely this sociolect which displays the social difference between the interlocutors. Cotten's speech is marked either by carelessness or by ungrammaticality, clearly classifying him into a lower social class. Apart from the elliptical way of speaking which, taken alone, might be indicative of casual speech, striking examples of his social speech markers are exhibited in the way he expresses numbers. Not even these ones would be so striking were they not in sharp contrast to his interlocutor's manner of speaking. But the shift of style from one character to the other highlights the imperfections in the Negro's speech. Two occurrences of numerals make up Cotten's replies to Stefano's inquiries on prices that Cotten charges for different services: "Thutty dollars" and "Fo' hundrerd". Here is the analysis of the students' solutions to the first occurrence:

(1) "Thutty dollars" (Friedman 1983: 304)

The students' translations reveal that more than half of the target language versions identified Cotten's expression as a marker of his sociolect. But only seven out of these ten versions succeeded in finding an acceptable Romanian translation, in a form of the numeral that is sometimes encountered in careless speech:

(a) Treij de dolari

The other three versions, even though they indicate the students' awareness of the specificity of Cottens' utterance, are far from being natural and provide a rather alien feeling. The character is described to the target text reader either as a foreigner or as somebody unable to pronounce certain sounds, which would turn the sociolect into an idiolect and hence change the intended meaning. These incorrect and inappropriate translations are:

(b) Trej' de dolari
(c) Teizeci de dolari
(d) Treis de dolari

The remaining nine students erased Cotten's social marker by providing the correct Romanian numeral whether in letters or in figures. Since the possibility of an acceptable Romanian way of translation does exist – as in (a) above –, the neutralization of the hero's

sociolect can only be explained by the students' lack of awareness as to the implications of the social context in translation.

The other numeral confirming Cotten's inability to use careless speech is:

(2) "Fo' hundred" (Friedman 1983: 309).

Here, the versions neutralizing the character's particular speech amount to twelve. However, whether these students were unaware of the relevance in preserving the particularity is questionable. As compared to the previous example, no pertinent equivalent seems to be available in Romanian to render a similarly deficient way of uttering the number 'patru' (four). In other words, using the plain, full numeral can be deemed as the obligatory option. Even if the other seven students realized the author's intention, six of them came up with unacceptable solutions in the attempt to hinder Cotten's 'exclusion' from the social class he belongs to. To exemplify but three of them:

(a) Pat' sute
(b) Patr' sute
(c) Pa-sute

One single noteworthy compensatory solution was given by the use of a Romanian slang word beside the full numeral:

(d) Patru foi.

Given that slang is associated to informal, low register, it is fairly suitable as a substitute for another informal register marker. 'Foi' is a Romanian slang word for paper money.

5. Conclusions

Neutralization has proved to be the predominant feature of the investigated instances of translated language. The literature outlines several considerations on the phenomenon of neutralization as a feature of target-language texts. According to Zlatnar Moe (2010), one of the facets of neutralization affects the social status of the characters and their interpersonal relations. It is this type of neutralization that the students' translations display. Since the translation of both characters' speech has been neutralized in terms of register, it results that their social positions converge towards the centre, the social gap between the characters being generally reduced in the translations.

In the second examples, as well as in others not presented herein, it was the obligatory option, in others the phenomenon occurred due to lack of awareness as to the role that the social context plays. Both causes explaining the neutralization of the characters' sociolects turn the author's efforts to socially label the heroes into a futile endeavour considering the alteration that it produces in the reception by the target-text reader. Moreover, given that the core topic of the text revolves around the social context, the neutralization in the target-language versions of the register markers attributed to the heroes cancel the innermost intended meaning. Thus, considerable losses are unwillingly determined even if the surface meaning is not affected. But such a shallow approach can incur serious damage to the message; instead, the deep meaning has to be pursued since it carries the essence, the author's ultimate intentions. It needs to be sought for at macro-

contextual level. Therefore, the translation process of the short-story should have started with the students' internalizing the text so as to enable them to grasp the fine nuances.

An explanation for the pregnant neutral character of the translations as compared to the source-language text can lie in the fact that the tendency towards neutralization is stronger in learners than in professional translators (Künzli 2004). Some teaching and experience will have the power to settle things right.

It all boils down to fostering students' awareness of the importance of recognizing the social context and convincing them to allot more time to work out compensatory translation methods when structural and cultural differences between the languages involved in translation do not allow for similar ways of expression. Indeed, translation concerns not only linguistic matters but also cultural ones. In the case of *Black Angels*, the posited social context can be extended to a socio-cultural context. This is because the social context employed in the source-language variant is strictly related to the cultural aspect of the American perimeter where black and white people are in geographical co-habitation. Such cultural conditions are foreign to the Romanian culture. Hence, the cultural mismatch between the two worlds in contact. After all, as far as the particular racial issue raised by the short-story is concerned, there are no commonalities between the American world – in which the text was deployed – and the Romanian world. This requires of the translator to step out of the original cultural environment and force an alien cultural concern into a different culture. As with sundry non-transferable issues regarding language or culture, compromises will be made. It is only left for the translator then to strive to diminish the losses even if "[i]nescapable infidelity is presumed as a condition of the process" (Gentzler 1993).

BIBLIOGRAPHY

Arhire, M. and O. Tatu. 2012. "Dealing with Register and Style Translation Errors", in E. Buja and S. Măda (eds.) *SUM – Structure, Use, and Meaning. Linguistic Studies*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, pp. 23-34.

Bell, R.T. 1976. *Sociolinguistics: Goals, Approaches, and Problems*, London: Batsford.

Bonaffini, L. 1997. "Translating Dialect Literature", *World Literature Today*. 71.2, pp. 279-288.

Coposescu, L. 2002. *Introduction to Discourse Analysis*. Brașov: Transilvania University

Publishing House.

Friedman, B. J. 1983. "Black Angels", in L. Rust Hills (ed.) *Great Esquire Fiction. The Finest*

Stories from the First Fifty Years, USA and Canada: Penguin Books, pp. 304-309.

Gardiner, A. 2008. *English Language*, London: Pearson Education Limited.

Genzler, E. 1993. *Contemporary Translation Theories*. London and New York: Routledge.

Hatim, B. and I. Mason. 1994. *Discourse and the Translator*. London and New York: Longman.

Holmes, J. 2008. *An Introduction to Sociolinguistics*, U.K.: Longman.

Hudson, R. A. 1996. *Sociolinguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Künzli, A. 2004. "I find that a bit exaggerated - Neutralization in Translation", in A. Papaconstantinou (ed.) *Choice and Difference in Translation: The Specifics of Transfer*, Athens: The National and Kapodistrian University of Athens, pp. 81-96.

Spolsky, B. 2010. *Sociolinguistics*, Oxford: Oxford University Press.

Stubbs, M. 1983. *Discouse Analysis. The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*, Chicago:

Blackwell.

Trudgill, P. 2000. *Sociolinguistics*: *An Introduction to Language and Society*. London: Penguin

Books.

Wardhaugh, R. 2010. *An Introduction to Sociolinguistics*, New York: Basil Blackwell Inc.

Wolf, M. 2007. "The emergence of a sociology of translation", in M. Wolf and A. Fukari (eds.)

Constructing a Sociology of Translation, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Zlatnar Moe, M. 2010. "Styling Popular Fiction: A Comparison of Stylistic Shifts in Slovene

Translations of Popular Fiction and Literary Prose", paper presented at IV Congreso Internacional de la Sociedad Española de Estudios Literarios de Cultura Popular, Mallorca, Viewable (August 2013) at: http://www.uibcongres.org/congresos/.

THE ETYMOLOGY OF FAMILY NAMES IN -AC/-EAC (-IAC)/-CEAC (UKR. -АК/-ЯК/-ЧАК) WITH THE UKRAINIANS OF MARAMURES

Ioan Herbil, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The focus of the present paper is on the etymologies of family names that include the Ukrainian formative -ак/-як/-чак (in Romanian: -ac/-eac(-iac)/-ceac); initially it derived diminutives but in the course of time it also derived patronymics. The family names, that have been collected in three villages of Maramures district (Rona de Sus, Craciunesti, and Lunca la Tisa, whose inhabitants are of Ukrainian descent), are also peculiar to some other anthroponomical systems in Romania and the neighbouring countries. The lexemes that are the basis of family names formed by means of the Ukrainian formative -ak/-jak/-čak are calendar names of different structures (hypocoristics, diminutives, and other derivatives), old Slavic names or various nicknames and appellations, used before these anthroponyms became hereditary names borne by all members of a family. We also focus on the frequency of family names (in the three anthroponomical systems) formed by means of the above mentioned formative.

Keywords: anthroponym, Ukrainian family names, trans-Carpathian idiom, proper patronymic suffixes and other multi-functional suffixes, -ак/-як/-чак formative.

Alături de populaţia românească, pe teritoriul României, se întâlnesc grupuri compacte sau relativ izolate de populaţii care vorbesc diferite limbi. Între acestea, un loc aparte, ţinând cont atât de varietatea, cât şi de istoria lor, îl ocupă populaţiile care vorbesc graiuri ale unor limbi slave, şi anume: ucraineană, sârbo-croată, slovacă, rusă, bulgară, polonă şi cehă. Dintre toate graiurile slave vorbite în ţara noastră, după numărul vorbitorilor (aprox. 250.000)[1], primul loc îl ocupă graiurile ucrainene. Majoritatea vorbitorilor respectivelor graiuri trăiesc în nordul ţării, în Maramureş, Suceava şi Botoşani, judeţe limitrofe cu masivul graiurilor carpatice ucrainene. Totodată, ucraineni întâlnim în regiunile Dobrogea (judeţul Tulcea) şi Banat (judeţele Timiş şi Caraş-Severin). Existenţa unei populaţii care vorbea limba ucraineană este atestată pentru prima dată în Maramureş, în secolul al XIV-lea[2]. În decursul celor peste şase secole de convieţuire atestată atât cu populaţia majoritară, cea românească, cât şi cu celelalte care s-au aşezat sau au trecut prin această regiune, ucrainenii au lăsat urme adânci şi în sistemul antroponimic al României.

Numărul foarte redus al studiilor de antroponimie ucraineană din Maramureş, şi, în general, din România, a constituit unul dintre factorii determinanţi în începerea studierii acestei ramuri a onomasticii. Fiecare nume de persoană este un *cuvânt* şi, implicit, o unitate a limbii. De aici şi importanţa, recunoscută de către toţi specialiştii, în ceea ce priveşte studierea numelor proprii (a antroponimelor şi a toponimelor) care, ca şi apelativele, sunt elemente componente ale lexicului unei limbi, constituind obiectul lingvisticii.

Importanţa studierii *numelor de persoană* (fie ele nume de familie sau prenume, porecle ori supranume etc.) în raport cu dialectologia este o realitate de peste un secol. După cum afirmă Al. Cristureanu (1982:41), „concordanţe între domeniul *numelor de familie* şi cel al *dialectologiei* rezultă din perfecta (sau aproape perfecta) încadrare a unor grupe de nume familiale în sistemul *fonologic* al unui anumit dialect, subdialect sau grai". Şi în plan *gramatical*, este posibil, ca, în procesul formării antroponimelor (ce aveau să devină nume

[1] Deşi, după datele Recensământului din 2011, în România, sunt aproape 51.000 de ucraineni.

[2] Documentele corespunzătoare acelei perioade conţin unele mărturii despre satele din această parte a ţării, care, şi astăzi, sunt populate de către ucraineni (cf. Mihalyi 2000: 9, 42, 65, 75, 85, 99, 168, 175, 315, 476 şi Popa 1970: 53 şi urm.).

de familie), să fie surprinsă o anumită particularitate care poate să aibă surse dialectale, devenind, la rându-i, una dintre caracteristicile unui anumit grai. O asemenea particularitate, la o scară mai mare, o constituie sufixele ucrainene *-ak/-jak/-čak*; *-uk/-juk/-čuk*; *-yk (-ik)/-čyk*; *-ynec'*; *-k(a)*; *-k(o)* etc., care, iniţial, derivau diminutive (de la apelative şi nume proprii), însă, cu timpul, şi-au schimbat funcţia derivaţională, devenind formanţi patronimici. Pe lângă fonetică, morfologie şi sintaxă, numele de familie constituie, ca şi oricare alt cuvânt, obiect de cercetare pentru *lexicologie*, posedând o structură morfematică şi o compoziţie derivaţională proprii.

Cele trei localităţi, Rona de Sus[3], Crăciuneşti[4] şi Lunca la Tisa[5], din care au fost adunate numele de familie (în actele oficiale de la noi: *nume*) ce au în structura lor sufixul *-ak/-jak/-čak*[6], sunt situate în nordul judeţului Maramureş. Populaţia de aici vorbeşte graiuri ucrainene de tipul transcarpatic[7]. Dorim să precizăm că respectivele nume de familie se întâlnesc şi în alte localităţi cu populaţie ucraineană din Maramureş[8], dar nu numai.

Pornind atât de la statistica numelor de familie, cât şi cea a populaţiei din localităţile cercetate, obţinem următoarele date: cele 3925 de persoane din Rona de Sus poartă 210 nume de familie, ceea ce reprezintă, în medie, 1 nume la aproape 19 persoane; în Crăciuneşti, la o populaţie de 1493 de persoane, există 217 nume de familie, adică în medie 1 nume la aproape 7 persoane, iar în Lunca la Tisa, cele 910 persoane sunt purtătoare a 127 nume de familie, ceea ce înseamnă că, în medie, 1 nume revine la puţin peste 7 persoane. După cum se poate observa, din acest punct de vedere, sistemul antropomic al localităţii Rona de Sus este mai conservator decât celelalte două.

În urma etimologizării celor peste 430 de nume de familie existente în cele trei sisteme antroponimice (multe dintre ele fiind comune), am putut observa că, din punctul de vedere al originii, ele sunt ucrainene, româneşti, maghiare, germane etc. Multe dintre acestea conţin numeroase elemente străine, apărute ca urmare a contactului, de câteva secole, cu vorbitorii limbilor română, maghiară, germană, cehă, slovacă, ebraică etc. Cele mai multe nume de familie sunt de origine ucraineană, având la bază apelative sau nume de botez ucrainene ori fiind formate cu sufixe specifice sistemului antroponimic ucrainean. Statistica acestora este următoarea: în Rona de Sus, sunt înregistrate 114 nume de familie (54,29 % din totalul numelor înregistrate), ce sunt purtate de 3245 de persoane (82,67 % din totalul populaţiei); în Crăciuneşti, există 122 de nume de familie (56,22 %), care denumesc 1004 persoane (67,25 %), iar, în Lunca la Tisa, se întâlnesc 73 de nume de familie (57,48 %), fiind purtate de 720 de persoane (78,26 %).

---

[3] Localitatea Rona de Sus este aşezată pe cursul superior al râului Ronişoara (afluent al Izei), la o distanţă de 18 km sud-est faţă de municipiul Sighetu-Marmaţiei. Este atestată cu formele *Felseurouna* şi *Felseu Rouna* la 1360 (cf. Suciu II 1968: 83.) Peste 95 % din populaţia satului o reprezintă ucrainenii.

[4] Satul Crăciuneşti (alături Lunca la Tisa) se află pe malul stâng al Tisei, fiind aşezat la 6 km est de municipiul Sighetu-Marmaţiei. Este atestat la 1385 cu forma *Karachonfalva* (cf. Suciu I 1967: 173). Ucrainenii reprezintă peste 85 % din totalul populaţiei.

[5] Lunca la Tisa este situată la 5 km est de Crăciuneşti. Este atestată sub forma *Lonka* la 1439 (cf. Suciu I 1967: 367). Aproximativ 92 % din totalul populaţiei o reprezintă ucrainenii.

[6] Unii dintre lingvişti folosesc sintagma *„sufixele -uk (-juk), -čuk"*, iar alţii *„sufixul -uk/-juk/-čuk"*. Părerea noastră este că ultima formă este cea corectă, căci *-juk* şi *-čuk"* sunt variante ale lui *-uk*, prima poziţională, iar cea de-a doua datorată alternanţei consonantice.

[7] Vezi în acest sens: Pavliuc, Robciuc 1965: 595-617; Horvath 1978; Robciuc 1999; Pavliuc, Robciuc 2003: 19-101; Herbil 2004-2005: 75-143 etc.

[8] În afară de cele trei localităţi, în Maramureş, limba ucraineană este folosită şi în: *Poienile de sub Munte*, *Repedea*, *Ruscova*, *Bocicoiul Mare*, *Tisa*, *Câmpulung la Tisa*, *Remeţi*, *Teceul Mic* (unde se vorbesc graiuri transcarpatice), *Crasna Vişeului*, *Bistra* şi *Valea Vişeului* (graiuri huţule).

La formarea acelor antroponime (nume de persoană, hipocoristice, supranume, porecle etc.)[9] care, odată cu introducerea Codului civil, aveau să devină numele de familie ale locuitorilor din cele trei localităţi au luat parte diferiţi formanţi. Dintre aceştia, un loc aparte îl ocupă cele mai vechi sufixe ale limbii ucrainene, care exprimau filiaţia (descendenţa) încă înainte de formarea numelor de familie, ele putând fi împărţite în două mari grupe: a) sufixe patronimice propriu-zise *-yč, -ovyč* (în grafie românească, *-ici, -ovici*), de origine slavă comună, cărora funcţia patronimică le-a fost proprie dintotdeauna (înaintea formării limbii ucrainene); b) alte sufixe polifuncţionale (care, iniţial, erau, de cele mai multe ori, diminutivale, dezvoltându-şi funcţia lor patronimică ulterior, adică pe fondul limbii ucrainene): *-uk/-juk/-čuk*; *-ak/-jak/-čak*; *-an*; *-aš, -iš, -oš*; *-ča(t)*; *-ej*; *-yk/-ik/-čyk*; *-ynec'*;
-k(a); *-k(o), -s'k(yj)/-c'k(yj)*, ce sunt redate în grafie românească prin: *-uc/-iuc/-ciuc*; *-ac/-eac (-iac)/ -ceac*; *-an, -aş, -iş, -oş*; *-cea*; *-ei*; *-ec/-ic/-cic*; *-ineţ/-ineţi*; *-c(a)*; *-c(o)*; *-sch(i)/-ţk(i)/ -ţch(i)*). Sufixele respective sunt bine reprezentate astăzi în cadrul sistemului popular de denominaţie personală[10]. Astfel, doar supranumele şi poreclele ucrainenilor continuă vechiul mijloc de a indica descendenţa sau neamul unui individ, de a-l caracteriza şi de a-l individualiza, în aceeaşi măsură. Ele păstrează un crâmpei din ceea ce a constituit cândva *procesul formării* acelor *antroponime*, care deveniseră *nume de familie*, dându-ne posibilitatea de a vedea cum strămoşii noştri îşi numeau urmaşii.

În cadrul numelor de familie din sistemele antroponimice ale celor trei localităţi, se constată un grad diferit de productivitate a formanţilor.

De departe, cel mai productiv formant antroponimic ucrainean, în cadrul sistemelor de nume de familie studiate, este *-uc/-iuc/-ciuc* (ucr. *-uk/-juk/-čuk*)[11]. Cu ajutorul lui, sunt formate cele mai multe nume de familie, nu doar în sistemele antroponimice de care ne ocupăm, ci şi în alte puncte ale României locuite de ucraineni. În Ucraina, după cum constatase Ju.K. Red'ko (1965: 78), numele de familie formate cu *-uk/-juk/-čuk* constituie tipul de bază în vestul acesteia (în timp ce, în estul ei, predomină cele formate cu *-enk(o)*), ocupând primul loc în şapte regiuni ale teritoriului ucrainean.

Celălalt formant, destul de productiv, în cadrul sistemului numelor de familie din cele trei localităţi, este *-ac/-eac (-iac)/-ceac* (ucr. *-ak/-jak/-čak*).

Este un sufix polifuncţional *slav vechi*, care era productiv atât la nume comune, cât şi la cele proprii[12]. Încă în limba slavă comună, sufixul *-ak* (*-jakъ*) substantiviza adjective, forma substantive de agent (de la alte substantive) şi deriva substantive din verbe (*nomina agentis*)[13]. Dacă, în monumentele scrise ale limbii ucrainene vechi din secolele XI-XIII, există înregistrat un număr mic de lexeme derivate cu *-jak*, după secolul al XIII-lea, acest formant avea o productivitate mai mare, moment în care se conturează principalele sale

[9] În urmă cu trei-patru secole, un proces propriu-zis de formare a numelor de familie nu putea să aibă loc, căci nu exista încă noţiunea de „nume de familie". De aceea, folosirea astăzi a sintagmelor terminologice de tipul „crearea numelor de familie", „formarea numelor de familie", cu referire la perioada de dinaintea stabilizării juridice a numelor de familie, este, de fapt, după cum afirmă P.P. Čučka (2005: XXIV), un *anacronism*.
[10] Vezi în acest sens Herbil 2007; *idem* 2010-a.
[11] Din statistica pe care am realizat-o în 2008, rezultă că, în Rona de Sus, există 45 de nume de familie în *-uk/-juk/-čuk*, ceea ce reprezintă 21,43 % din totalul numelor înregistrate. Ceea ce trebuie subliniat, este faptul că cele 45 de nume de familie denumesc 1586 de persoane, adică 40,41 % din populaţia satului. Cele 38 de nume de familie derivate cu *-uk/ -juk/-čuk*, înregistrate în Crăciuneşti, reprezintă 17,51 % din totalul numelor existente. Respectivele nume sunt purtate de către 390 de persoane şi reprezintă 26,72 % din numărul total al populaţiei. În Lunca la Tisa, există 30 de nume de familie formate cu *-uk/-juk/-čuk*, ceea ce reprezintă 23,63 % din totalul numelor înregistrate. Aceste nume de familie denumesc 421 de persoane, adică 45,76 % din întrega populaţie a localităţii. Despre istoria şi frecvenţa sufixului, a se vedea Herbil 2010-b: 65-68.
[12] Čučka 2005: XXIX.
[13] Kravčenko 2004: 94.

funcţii. Tot atunci, adică în perioada *slavă de răsărit* (înaintea formării celor trei limbi slave de est: rusa, ucraineana şi bielorusa), formantul apare sub cele două variante, *-ak* şi *-jak*, ce vor fi moştenite de limba ucraineană. Multitudinea derivatelor cu *-ak* a fost favorizată de funcţionarea în limba ucraineană şi a următoarelor sale variante: *-l'ak, -n'ak, -čak* şi, mai rar, *-vak*[14]. Azi, *-ak*/*-jak* este unul dintre cele mai productive sufixe ale limbii ucrainene, derivând substantive de agent de cele mai diverse tipuri. În sistemul antroponimic contemporan al Ucrainei, numele de familie formate cu *-ak/-jak/-čak* au o frecvenţă mare în vestul ei, în regiunile Transcarpatia, Lviv, Ivano-Frankivsk, unde ocupă locul al III-lea; mai redusă, în regiunea Cernăuţi (locul IV), în Odesa şi pe teritoriul sud-estic al Ucrainei (Donbas) – locul V, în regiunile Ternopol şi Herson – locul VI, iar cea mai mică frecvenţă o înregistrează în regiunile Dnipropetrovsk, Poltava, Sume, Cerkase şi Harkiv[15].

Înainte de a prezenta etimologiile numelor de familie în *-ak/-jak/-čak*, purtate către locuitorii celor trei sate, precizăm faptul că, imediat după cuvântul-titlu (cu marcarea accentului), apare sigla localităţii (sau a localităţilor), în care se întâlneşte respectivul nume, fiind urmată de variantele grafice (dacă ele există) ale acestora (conform actelor oficiale) sau, acolo unde este cazul, de pronunţia lor dialectală. Etimologia numelui este dată abia în cel de-al doilea alineat.

Anuţiác (Cr, LT, RS). În Crăciuneşti, există varianta grafică *Onuţak*, iar, în Rona de Sus, apar formele *Onuciak* şi *Onuţac*. (Primele două sunt variante grafice maghiarizate, unde *a* neaccentuat a fost perceput şi transcris ca *o*, neavând nici o legătură cu n.fam. existente la alţi ucraineni, ca, de exemplu: *Onuč'ak*[16] < apel. ucr. *onúk* „nepot" + suf. ucr. *-jak*.).

N.fam. *Anuţiac* provine din n.f. rom. *Anuţa* (< *Ana* + suf. dim. rom. *-uţ(a)*) + suf. ucr. *-jak*. În vorbirea ucrainenilor, poate fi auzită deseori forma *Anúţa*, dar mai ales derivatele ucr. *Anúcy^{e}n/ Anúcын* (< *Anúca* + suf. posesiv ucr. *-y^{e}n*/*-ын*). Totodată, nu trebuie exclusă nici posibilitatea ca acest nume să se fi format din rom. n.b. *Onuţ* (hipoc. de la *Ionuţ* şi cunoscut de ucraineni) + suf. ucr. *-jak*, care, ulterior, avea să fie maghiarizat ca multe alte nume din zonă. N.fam. *Anuţiac* nu l-am găsit înregistrat pe teritoriul Ucrainei (cf. Čučka 2005; *Slovnyk* 2002; Chudaš 1977).

Caciureác (Cr).

Are la bază supran. sau porecla *Káčiur* (< ucr. dial. *káčiur* „răţoi") + suf. ucr. *-jak*. Este răspândit în raionul Rahiv din Ucr. Transc. şi în alte zone ale Ucrainei (cf. Čučka 2005: 254; *Slovnyk* 2002: 113; Chudaš 1977: 9, 165). A se comp. cu rom. *Cacior* (cf. Iordan 1983: 95).

Clempuşác (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare şi varianta grafică maghiară, *Klempusak*.

Provine de la antrop. *Clempuš* + suf. ucr. *-ak*. Antrop. *Clempuş* (răspândit la ucraineni ca şi nume de familie) poate avea la bază: 1. apel. huţ. *klémpuš*/*klýmpuš* „dop, cep; capacul bărbânţei"; mold. *klempúš* „cârlig, cui, clenci" şi altele[17]; 2. n.fam. pol. *Klempa, Klemp, Klaępa* sau *Klępo* + suf. *-uš*, ca şi în n.fam. pol. *Klempas, Klempis, Klempisz*, a căror temă este formată de la apel. pol. *klępa* „femela elanului", iar metaforic „femeie bătrână, în vârstă" (Čučka 2005: 266). Numele *Klempuš* e atestat în Rona de Sus la 1684: *Klimpus Matene* (Bélay 1943: 186). În Ucr. Transc., n.fam *Klempuš* este răspândit în raionul Rahiv (Čučka 2005: 266), de unde au venit, în secolul al XVIII-lea, primii purtători ai acestui

[14] Belousen'ko 1993: 103.
[15] Red'ko 1965: 80.
[16] Nume de familie *Onuczyn* şi *Onuczyńcki*, care provin de la apel. *onúk*, *onučá*, se întâlnesc în Polonia (Rymut II 2001: 181).
[17] Etimologizând numele *Klémpuš*, P. P. Čučka (2005: 266) îl compară cu apel. ucr. *klémpa* „om neglijent, murdar; neglijent, cărpacă", pol. *klępa* „(femeie) dezordonată; femeie grasă", slc. estic *kl'ampa* „idem"; srb.-crt. *klémpa* „clăpăug; om greoi, mototol; persoană cu mersul urât".

nume în localitatea Valea Vişeului (vecină cu Lunca la Tisa), însă n.fam. *Clempuşác* nu este înregistrat.

Cúlac (Cr). Se întâlneşte varianta grafică *Kulak*.

Are la bază apel. ucr. *kulák* „pumn", unde, probabil, sub influenţa limbii maghiare a avut loc transferul accentului. De asemenea, este posibil să provină de la numele *Kúla*, hipoc. de la n.b. *Mykúla*, variantă locală a lui *Mykóla* (cf. rom. *Necula*) + suf. ucr. *-ak*. Este răspândit în Ucr. Transc., în raionul Irşava (cf. Čučka 2005: 312).

Culineác (Cr).

Este format din antrop. *Kúlin*/*Kúlyn*[18] sau n.f. *Kulýna* (< n.pers. ucr. *Kúla*/*Kúl'a*[19] + suf. ucr. *-in*/ *-yn* sau *-yn(a)*) + suf. ucr. *-jak* (Čučka 2005: 312-313). Referitor la acest nume de familie, I. Iordan afirmă: „*Culineac*: *Culin* (sau ucr. *Kulin*, presupus de mine), cu suf. ucr. *-eac*" (Iordan 1983: 166). Este răspândit în raionul ucrainean transcarpatic Rahiv (cf. Čučka 2005: 312).

Cureleác (RS). Apare în actele oficiale cu următoarele variante grafice: *Curileac*, *Kureleac*, *Kurelyak* şi *Kurileak*.

Continuă n.pers. *Kurýlo*[20] (normat de lb. ucr. *Kyrýlo*) „Chiril" (Chudaš 1977: 122, 129; Čučka 2005: 315) + suf. ucr. *-jak*. N.fam. *Kuryl'ak* este răspândit în raioanele ucrainene Rahiv şi Teaciv (cf. Čučka 2005: 315).

Druleác (LT, Cr). În Lunca la Tisa, apare şi varianta grafică *Druliac*.

Are la bază apel. huţ. *drúl'a* „roabă" (după cu afirmă: Vincenz 1970: 502; Onyškevyč I 1984: 236; *Slovník* I 1994: 398) + suf. ucr. *-jak*. P.P. Čučka (2005: 211), în afară de etimologia de mai sus, afirmă că *Druleac* ar proveni de la apel. rom. *drulea* „femeie stricată" (explicaţie dată de N.A. Constantinescu – 1963: 267) + suf. ucr. *-jak*, ceea ce este puţin probabil. N.fam. *Drul'ák* este răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. Čučka 2005: 211).

Firişceác (RS, LT, Cr). În Lunca la Tisa, apar variantele *Firisceac* şi *Firiscsak*. În Crăciuneşti, am întâlnit şi varianta *Firişteac*, însă care se pronunţă *Firišč'ák*.

Continuă antrop. *Fíris*[21] (< n.fam. magh. *Fürjész* < apel. *fürjész* „persoana care prinde păsări" sau provine din n.fam. *Fürész* < apel. *fürész* „fierestrău") + suf. ucr. *-čak* (Čučka 2005: 576). Nu este exclus ca la baza numelui să stea un supranume de tipul *Firis* (< apel. ucr. dial *fíris(por)* „rumeguş"). Respectivul n.fam. se întâlneşte în Ucr. Transc. doar în raionul Rahiv (cf. *Ibidem*).

Grijác (RS, Cr, LT). În Rona de Sus, apar următoarele variante grafice: *Grizsak*, *Griijac*, *Gridjac*, *Gridjak*, *Gridzsak*, *Gridjeak*; iar, în Lunca la Tisa, există *Gridjac* şi *Gridjeak*.

Este format din antrop. magh. sau rom. *Gríga*[22] sau *Grig*/*Grigu(l)*(Ionescu 2001: 200), care au corespondent ucr. local *Grýga* (hipoc. de la rom. *Grigore*, respectiv ucr. *Hryhorij*) + suf. ucr. *-jak*. Acest n.fam., dar cu varianta *Gridžák*, este răspândit în raionul

[18] În etimologizarea n.fam. *Kúlyn* (existent în Ucr. Transc.), P.P. Čučka (2005: 312), prezintă forţat şi inexplicabil, ca fiind, în primul rând, continuarea n.b. srb. şi n.fam. *Kúlyn* (< n.b. *Mykula, Nykola*) şi abia, în cel de-al doilea, ca provenind din antrop. *Kúla* sau *Kúl'a* + suf. *-yn*, deşi forma *Kúla* este arhicunoscută în regiunea transcarpatică.

[19] *Kúl'a* ca şi *Kúla* sunt hipoc. de la n.b. *Mykúla* (variantă a ucr. lit. *Mykóla* „Nicolaie").

[20] De la acest radical s-a format şi n.fam. *Cureliuc*, pe care I. Iordan (1983: 161) îl explică greşit, spunând că este „acelaşi, ca semnificaţie cu *Curelescu*", iar pe acesta din urmă ca provenind de la *Curelea* (< *curea*, pl. *curele* + suf. *-ea*) + suf. *-escu*, sufix care „a fost înlocuit, într-o zonă bilingvă, prin ucr. *-juk*".

[21] Antrop. *Firís* apare ca n.fam. în localitatea Iza (Maram.), unde este atestat la 1673: *Füresz Orban* (Bélay 1943: 168).

[22] *Griga* este atestat în Bocicoiul Mare la 1605: *Kis Griga* (Bélay 1943: 128).

ucrainean Rahiv (Čučka 2005: 181). În regiunea Cernăuţi (cf. *Slovnyk* 2002: 103), apare forma *Hryžák*, care este şi cea normată de limba ucraineană.

Havreliác (LT, Cr). În Lunca la Tisa, există următoarele variante grafice: *Havreliak*, *Havrilyak*, *Havreleac*, *Haurilyak*, în timp ce, în Crăciuneşti, apar formele *Havrelyak* şi *Havrilyak*.

Provine de la n.b. ucr. *Havrýlo* (Trijn'ak 2005: 77), cf. rom. *Gavril*/*Gavrilă* (Ionescu 2001: 83), + suf. ucr. *-jak*. Se întâlneşte în raioanele ucrainene transcarpatice Mukacevo, Perecen şi Velekei Bereznei (Čučka 2005: 129).

Lupşác (RS, Cr). Apare şi varianta grafică *Lupsak*.

Este format din antrop. *Lupşa* + suf. ucr. *-ak*. Numele *Lúpşa*[23] provine din n.b. *Lup(u)* sau n.f. *Lupa*[24] (< apel. rom. *lup*) + suf. rom. *-ş(a)* – Iordan 1983: 285). Este răspândit în Ucr. Transc. în raionul Rahiv (cf. Čučka 2005: 349).

Manoleác (LT).

Provine din n.b. rom. *Manóle* sau ucr. *Manoýl* + suf. ucr. *-jak*. Poate fi şi o variantă fonetică a n.fam. ucr. *Manul'ák* (< n.b. *Manul* < *Manuyl* sau < n.fam. *Manyla* < *Manoyl* + suf. ucr. *-jak*), existent în raionul Rahiv (Čučka 2005: 362).

Maruşceác (Cr). Apar următoarele variante grafice: *Marusceac*, *Maruscak*, *Marusciak*.

Este format din antrop. *Marúška* sau n.f. *Marús'ka* + suf. ucr. *-jak*. *Marúška* continuă n.b. sl. de sud *Maruška* sau *Maruš* (corelativ cu rom. *Măruş*) sau n.b. bg. *Maruško*, care este dim. lui *Maruş* + suf. *-k(o)* (Ilčev 1969: 324; Grković 1977: 128; Iordan 1983: 294). Subscriem celei de a doua variante, conform căreia acest n.fam. este format din n.f. *Marús'ka* (hipoc. da la *Maríja*) + suf. ucr. *-jak*. N.fam. *Marušč'ák* este răspândit atât în raioanele ucrainene Rahiv, Vinogradiv şi Mijhirea (cf. Čučka 2005: 367), cât şi pe teritoriul Slovaciei.

Mocearneác (LT).

Este format din antrop. ucr. *Močárnyj* (existent ca n.fam. în Ucraina – Čučka 2005: 400, şi care are la bază adjectivul ucr. local *močárnyj* „mlăştinos" – Hrinčenko II: 450) + suf. ucr. *-(j)ak*. În Ucr. Transc. apar doar numele *Močernák* şi *Močern'ák* (cf. Čučka 2005: 400).

Nebeleác (RS). Există următoarele variante grafice: *Nebeliac*, *Nebelyeak*, *Nebileac*, *Nebiliac*, *Nebiliak* (unde ucr. *y* este redat prin *e* sau *i*). În graiul din Rona de Sus, se pronunţă *Nebыl'ák*[25].

Provine din antrop. ucr. *Nebýla* (n.fam. *Nebýla*, existent în Ucr. Transc., şi nu numai) < din vb. v. sl. *bы́ti* precedat de particula negaţiei *ne-* „acela care parcă nu a fost/nu a existat"[26] (Chudaš 1977: 172) + suf. *-jak*. Forma normată de lb. ucr. a numelui de familie în discuţie este *Nebýl'ak*. Se întâlneşte în localitatea Rostoca din raionul ucrainean Rahiv (cf. Čučka 2005: 407).

Panuşciác (Cr).

Este format din antrop. ucr. *Pan'úška* (în Ucr. Transc. şi n.fam.) sau *Pan'úško* (< antrop. ucr. *Pan'o*, hipoc. de la n.b. ucr. *Pan*[27], + suf. ucr. *-yšk(o)* – Čučka 2005: 429) +

[23] Numele *Lupşa* este atestat în Maram. la 1542 în localitatea Călineşti: *Lwpsa* şi la 1633 în Valea Porcului (azi Valea Stejarului): *St. Lupse* (Bélay 1943: 159, 103), iar, în Transilvania, ca şi toponim este atestat la 1366: *villa Lwpsa* (Pătruţ 1980: 32).

[24] N.f. *Lupa* este atestat la români în secolul al XVI-lea (Reguş 1999: 164).

[25] Graiului ucrainean transcarpatic din localitatea Rona de Sus îi este proprie, atât în poziţie accentuată, cât şi în cea neaccentuată, vocala [ы].

[26] Nume formate din verbul *bы́ti* şi particula *ne-* (în traducere: „acela care nu a fost/nu a existat") se întâlnesc la slovaci (Svoboda 1964: 83) şi la polonezi (Rymut II 2001: 148).

[27] *Pan* a apărut, probabil, prin apocoparea vreunui n. calend. care începea cu *Pan-*, ca de exemplu *Pantelejmón*, *Panfílij*, *Pankrátij* sau ca urmare a aferezei unui nume care se termina cu *-pan*. De asemenea, este posibil să

suf. ucr. *-jak*. N.fam. *Panuşciác* nu se întâlneşte în Ucr. Transc. (cf. *Ibidem*) şi nici în regiunea Cernăuţi (cf. *Slovnyk* 2002).

Rusnác (RS, LT, Cr). Se întâlnesc următoarele variante grafice: în Rona de Sus – *Rusneac* şi *Ruznak*; în Lunca la Tisa – *Rusnak* şi *Rusneac*, iar, în Crăciuneşti – doar *Rusznak*.

Provine din etnonimul local *rusnák*[28] (în grafie rom. *rusnác*) „ucrainean" prin care ungurii, românii şi chiar unii dintre ucraineni îi numesc pe ucrainenii din zona Transcarpatică (în special), iar bulgarii – pe toţi slavii de est. N.fam. *Rusnák* este răspândit în Ucr. Transc. în raioanele Rahiv, Teaciv, Hust şi Mijhirea (cf. Čučka 2005: 495). Şi în Maram. este viu termenul *rusnac* (cu pluralul *rusnaci*) folosit, alături de apelativul *rus*, cu sensul de „ucrainean".

Sauleác (RS).

Provine din antrop. *Savló* sau *Sáva* (unde *v* este redat prin *u*, conform trăsăturilor dialectale) + suf. ucr. *-jak*. *Savló* (n.fam. în Ucr. Transc. – Čučka 2005: 498) < n.b. calend. ucr. *Savélij* (Trijn'ak 2005: 320), căruia îi corespunde slc., ceh., rus. *Sául*[29] (Knappová 1985: 162; Superanskaja 2005: 195), iar *Sáva* reproduce n.calend. *Sáva* (Superanskaja 2005: 191; Trijn'ak 2005: 319). I. Iordan îl compară pe *Sava* cu bg. *Sava* sau (şi) grc. *Savvas* (Iordan 1983: 406). N.fam. *Saul'ák* (cu forma normată de limba ucraineană *Savl'ak*) e răspândit în raionul ucrainean Rahiv (cf. Čučka 2005: 498).

Sedoreác (RS, Cr, LT). În Crăciuneşti, apar variantele grafice *Sedoriac* şi *Sedoriak*, iar în Lunca la Tisa – *Szedoriak*. În graiul din Rona de Sus, se pronunţă *Sьıdor'ák*.

Provine din n.calend. *Sýdor*/*Sídor* + suf. ucr. *-jak*. Numele *Sídor*[30] este un hipoc. de la n.pers. *Isodor*; cf. rus., pol. *Sidor* – Iordan 1983: 414; Superanskaja 2005: 123). Azi, forma normată de lb. ucr. este *Sýdir*. De la acelaşi antrop. s-a format şi toponimul *Sьıdoróvec*, înregistrat în Rona de Sus. N.fam. *Sedoreác* se întâlneşte în raionul ucrainean Rahiv (cf. Čučka 2005: 512).

Şmuleác (LT, Cr, RS). Apar şi următoarele variante grafice: *Smuleac*, *Şmuliac* şi *Smulyac*.

Este format din n.b. evreiesc *Šmul'*[31] (care a circulat şi în satele ucrainene din România şi căruia îi corespunde n. creştin *Samuil* – cf. Ionescu 2001: 340) + suf. ucr. *-jak*; cf. ucr. *Samíjlo* (Trijn'ak 2005: 322), rus. *Samuíl* (Superanskaja 2005: 193), magh. *Sámuel* (Kázmér 1993: 910), rom. *Samuél*. N.fam. *Şmuleác*[32] este răspândit în localităţile Luh, Velekei Becikiv şi Kosivska Poleana – din raionul Rahiv (localităţi situate pe graniţa cu România) (cf. Čučka 2005: 630).

Şteliác (Cr, RS).

Este format din antrop. *Štél'a* (< apel. ucr. *štyl'* „una din bâtele de lemn pe care se duc căpiţele de fân; bode" – Hrinčenko IV: 513; „toporişte; mânerul îmblăciului" – Onyškevyč II 1984: 389) + suf. ucr. *-jak*. De asemenea, mai poate fi format de la apel. srb.-crt. *štíl'a* „un fus mare" (cf. Čučka 2005: 634). În Ucr. Transc. nu este înregistrat acest nume de familie (cf. *Ibidem*).

---

aibă la bază apel. ucr. *pan* „domn" (cf. Čučka 2005: 427). Este atestat în Crăciuneşti la 1550: *Pan f. Jo. Paul* (Bélay 1943:161).

[28] De asemenea, în Ucr. Transc. (în raioanele Mijhirea, Mukaceve şi Teaciv), funcţionează şi n.fam. *Rusn'ák* (*Rusneac*) care are la bază apel. *rusn'ák* „ucrainean", fiind însă folosit de către austrieci şi doar de unii dintre unguri şi slovaci (Čučka 2005: 495). În afară de Ungaria, Slovacia şi Polonia, *Rusn'ák* este răspândit şi în Croaţia (*Leksik* 1976: 572).

[29] Şi în Ucr. Transc. a existat n.fam. *Savul*, care reproducea n.b. *Saul*, cu prezenţa lui *v* protetic (Čučka 2005: 498).

[30] *Sidor* este atestat în Maram., în localitatea Vad (azi Vadul Izei) la 1605: *Roman Szidor* (Bélay 1943: 139).

[31] În Ucraina, mai circulă şi formele *Šmújlo*, *Šmúlyk* (cf. Trijn'ak 2005: 323).

[32] I. Iordan (1983: 435)compară n.fam. *Şmuleac* cu pol. *Smolak*, care are cu totul alt sens.

Ţifrác (RS, LT). În Rona de Sus, apar variantele *Czifrac, Czifrak, Cifrac, Tifrac*, iar în Lunca la Tisa doar *Czifrac*.

Provine din antrop. *Ţifra* (care funcţionează ca şi n. fam în raioanele Hust, Mukaceve, Vinohradiv, Velekei Bereznei şi Perecen din Ucr. Transc. – cf. Čučka 2005: 595) + suf. *-ak*. După cum afirmă P. P. Čučka (2005: 595), apelativul care stă la baza numelui *Cífra* este polisemantic. În graiurile magh. din Transcarpatia, de unde a venit n.fam. *Cifra*, este omonim cu apel. *cífra* „pestriţ, bălţat; zugrăvit, vopsit, pictat; împestriţat". Numele *Cifra*, continuă lingvistul ucrainean, ungurii le dădeau animalelor de culoare bălţată, pestriţă (*Ibidem*); cf. şi rom. *Ţifra* (nume de vacă). În limba maghiară, apel. *cifra* înseamnă „sărbătoresc, festiv, solemn, luxos, somptuos în ceea ce priveşte hainele" (Kázmér 1993: 202). A se comp. cu vb. boik. *cyfrúvaty*[33] „a împodobi" (Onyškevyč II 1884: 357), slc. de est *cifra* „împodobire, ornament" (*Slovník* I 1994: 208) şi pol. *cyfra* „ornament, împodobire pe haine". Între cazacii ucraineni, exista şi o funcţie denumită *cýfra* (Čučka 2005: 595). La acestea, se poate adăuga rom. *ţifră* acelaşi cu *cifră* (Iordan 1983: 469). În Ucr. Transc., n.fam. *Cifrak* este răspândit în raioanele Rahiv, Mijhirea şi Svaleava (cf. Čučka 2005: 595).

Statistica numelor de familie în *-ak/-jak/-čak*, existente în sistemele antroponimice ale localităţilor cercetate, este următoarea:

– în Rona de Sus, există 12 nume de familie, adică 5,71 % din totalul celor înregistrate, cu ajutorul lor fiind numite 587 de persoane, ceea ce reprezintă 14,96 % din populaţia satului;

– cele 16 nume de familie din Crăciuneşti reprezintă 7,37 % din totalul celor existente, ele fiind purtate de către 175 de persoane, adică 11,72 % din numărul total al populaţiei;

– în Lunca la Tisa, cele 12 nume de familie, care reprezintă 9,44 % din totalul celor înregistrate, sunt purtate de 106 persoane, ceea ce reprezintă 11,52 % din populaţia localităţii.

După cum se poate observa, numele de familie cu *-ak/-jak/-čak* s-au format de la: nume calendaristice de diferite structuri (hipocoristice, diminutive şi alte derivate), fie masculine (*Clempuşac, Cureleac, Grijac, Havreleac, Lupşac, Manoleac, Sedoreac, Şmuleac*), fie feminine (*Anuţiac, Maruşceac*); de la radicalul unor nume vechi slave (*Nebeleac*); de la diferite supranume sau porecle *Caciureac, Druleac, Firişceac, Mocearneac, Rusnac, Şteleac, Ţifrac* etc.

Multe dintre apelativele sau numele de persoană care stau la baza numelor de familie formate cu acest sufix sunt de origine română, maghiară, polonă etc., ceea ce ne indică faptul că ucrainenii de aici au fost multe secole în contact cu vorbitorii respectivelor limbi, fiindu-le bine cunoscute formele în cauză.

Prezenţa sau absenţa într-un sistem antroponimic a numelor de familie formate cu un anumit sufix poate confirma sau infirma că limba pe care o vorbesc azi purtătorii respectivelor nume aparţine unuia sau altuia dintre graiurile unei limbi ori poate indica contactul lingvistic, care avusese loc de-a lungul timpului, cu vorbitorii altor graiuri. De exemplu, este cunoscut faptul că, între graiurile limbii ucrainene sufixul *-ak/-jak/-čak*, înregistrează cea mai mare frecvenţă în cele transcarpatice, în timp ce *-uk/-juk/-čuk* este specific graiurilor huţule. În ceea ce priveşte aceşti formanţi din cadrul celor trei sisteme antroponimice cercetate, se poate naşte întrebarea dacă graiul care se vorbeşte în respectivele localităţi este sau nu, unul transcarpatic, ţinând cont de productivitatea foarte mare a lui *-uk/-juk/-čuk*, în detrimentul lui *-ak/-jak/-čak* (de ex. în Rona de Sus sunt înregistrate 45 de nume cu *-uk/-juk/-čuk* etc. – vezi *supra* la notă). În niciun caz nu poate fi

[33] Apel. *cifrúvatы* (cu acelaşi sens) este propriu şi ucrainenilor din Rona de Sus, unde, de asemenea, se întâlneşte şi substantivul *cifrošág* „împodobire, ornament".

pusă la îndoială apartenenţa graiurilor din cele trei localităţi la grupa de graiuri transcarpatice, ci acest fapt constituie o dovadă certă asupra prezenţei unei populaţii huţule pe teritoriul celor trei localităţi, fie înaintea venirii vorbitorilor graiului transcarpatic, fie după ce transcarpaticii erau deja aşezaţi în această zonă, cu menţiunea că huţulii au fost asimilaţi cu timpul de populaţia transcarpatică. În sprijinul celor afirmate vine şi productivitatea mare a sufixului *-ak/-jak/-čak*, comparativ cu sufixul *-uk/-juk/-čuk*, din cadrul sistemului popular de denominaţie personală (concret, în formarea poreclelor şi a supranumelor) şi în cel derivaţional.

Bibliografia:

1. Andre de Vincenz (1970), *Traité d'anthroponimie Houtzoule*, München, Forum Slavicum, Band 18.
2. Bélay, V. (1943), *Máramaros megye társadalma és menzetiségei. A megye betelepülésétől a XVII. század elejéig*, Budapesta.
3. Belousen'ko, P.I. (1993), *Istorija sufiksal'noji systemy ukrajins'koho imennyka*, Kiev, „Naukova dumka".
4. Chudaš, M.L. (1977), *Z istoriji ukrajins'koji antroponimiji*, Kiev, „Naukova dumka".
5. Constantinescu, N.A. (1963), *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei.
6. Cristureanu, Al. (1982), *Concordanţe între antroponimie şi dialectologie*, în „Studii de onomastică", III, Cluj-Napoca, p. 41-53.
7. Čučka, P.P. (2005), *Prizvyšča zakarpats'kych ukrajinciv: Istoriko-etymolohičnyj slovnyk*, Lviv, „Svit".
8. Grković, M. (1977), *Rečnik ličnich imena kod Srba*, Beograd.
9. Herbil, I. (2004-2005), *Caracteristici fonetice şi morfologice ale graiurilor ucrainene din România*, în „Dacoromania", serie nouă, IX-X, Cluj-Napoca, p. 75-143.
10. Herbil, I. (2007), *Supranume şi porecle din Rona de Sus (judeţul Maramureş)*, în „Un om, un simbol: In honorem magistri Ivan Evseev", Bucureşti, Editura CRLR, p. 292-312.
11. Herbil, I. (2010-a), *Analiza supranumelor şi a poreclelor din Crăciuneşti (judeţul Maramureş)*, în „Studii de limbă, literatură şi metodică", XIII, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, p. 66-83.
12. Herbil, I. (2010-b), *Nume de familie formate cu sufixele -uk/-juk/-čuk şi -ak/-jak/-čak în antroponimia din Maramureş*, în vol. „Cultura ucraineană contemporană între canonul tradiţional şi noile paradigme de reafirmare" (Lucrările simpozionului internaţional, Cluj-Napoca, 18-19 octombrie 2007), Cluj-Napoca, Editura Echinox, p. 58-72.
13. Horvath, D. (1978), *Graiul ucrainean din Crăciuneşti şi Tisa (judeţul Maramureş)*, rezumatul tezei de doctorat, Bucureşti, 25 p.
14. Hrinčenko, B. (1907-1909), *Slovar' ukrajins'koji movy*, t. I-IV, Kiev, „Naukova dumka", (fotocopie realizată în 1996 după ediţia din 1907-1909).
15. Ilčev, St. (1969), *Rečnik na ličnite i familni imena u bălgarite*, Sofia.
16. Ionescu, C. (2001), *Dicţionar de onomastică*, Bucureşti, Editura Elion.
17. Iordan, I. (1983), *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
18. Kázmér, M. (1993), *Régi magyar családnevek szótára XIV-XVII. század*, Budapesta.
19. Knappová, M. (1985), *Jak se bude jmenovat*, Praga, Academia.

20. Kravčenko, L.O. (2004), *Prizvyšča Lubenščyny*, Kiev, „Fakt”.
21. Mihalyi (de Apşa), I. (2000), *Diplomele maramureşene din secolele XIV şi XV*, Ediţia a II-a, Cluj-Napoca, Editura Dragoş-Vodă.
22. Onyškevyč, M. J. (1984), *Slovnyk, bojkivs'kych hovirok*, t. I-II, Kiev, „Naukova dumka”.
23. Pavliuc, N., Robciuc, I. (1965), *Očerk fonologičeskich sistem ukrajinskich govorov v Rumyniji*, în „Revue roumaine de linguistique”, X, nr. 6, Bucharest, p. 595-617.
24. Pavliuc, N., Robciuc, I. (2003), *Ukrajins'ki hovory Rumuniji (Dijalektni teksty)*, Edmonton – L'viv – New York – Toronto.
25. Pătruţ, I. (1980), *Onomastica românească*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
26. Popa, R. (1970), *Ţara Maramureşului în veacul al XIV-lea*, Bucureşti, Editura Academiei.
27. Red'ko, Ju.K. (1965), *Heohrafija osnovnych typiv ukrajins'kych prizvyšč*, în „Pytynnja onomastyky”, Kiev, „Naukova dumka”.
28. Reguş A., Reguş C. (1999), *Nume de femei în vechi acte istorice (sec. XIV-XVI)*, Bucureşti, Editura Mustang.
29. Robciuc, I. (1999), *Studii şi articole*, Bucureşti, Editura Mustang.
30. Rymut, K. (1999, 2001), *Nazwiska pollaków: Słownik historyczno-etymologiczny*, tom I (A-K), tom II (L-Ż), Kraków.
31. Suciu, C. (1967-1968), *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I-II, Bucureşti, Editura Academiei.
32. Superanskaja, A. V. (2005), *Sovremennyj slovar' ličnych imen*, Moscova, „Ajris Press”.
33. Svoboda, J. (1964), *Staročeská osobni jmená, a naše příjmení*, Praga, ČSAV.
34. Trijn'ak, I. I. (2005), *Slovnyk ukrajins'kych imen*, Kiev, „Dovira”.
35. ******* *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* (1976), urednici V. Putanec, P. Šimunović, Zagreb.
36. ******* *Slovník sloveských nárečí* (1994), vol. I (A-K), Bratislava, Veda Vydavatel'stvo SAV.
37. ******* *Slovnyk prizvyšč; praktyčnyj slovozminno-opfohrafičnyj (na materiali Černiveččyny)* (2002), Cernăuţi, „Bukrek”.

ABREVIERI ŞI SIGLE

antrop.	antroponim	n.f.	nume de femeie
apel.	apelativ	n.fam.	nume de familie
bg.	limba bulgară	n.pers.	nume de persoană
boik.	graiul boikian	pol.	limba poloneză
a se comp.	a se compara	rom.	limba română
Cr	Crăciuneşti	rom. dial.	român dialectal
crt.	limba croată	RS	Rona de Sus
dial./ucr. dial.	dialectal, ucrainean dialectal	rus.	limba rusă
dim.	diminutival	sl.	slav
ebr.	limba ebraică	slc.	limba slovacă
grc.	limba greacă, grecesc	srb.	limba sârbă
hipoc.	hipocoristic	suf.	sufix
huţ.	graiul huţul	suf. dim.	sufix diminutival

ucr. lit.	ucrainean literar/limba literară
LT	Lunca la Tisa
magh./lb. magh.	limba maghiară
Maram.	Maramureş
mold.	moldovenesc
n.b.	nume de bărbat
supran.	supranume
ucr.	limba ucraineană
ucr. dial.	limba ucraineană dialectală
Ucr. Transc.	Ucraina Transcarpatică
v.	vechi
vb.	verb

THE LINGUISTIC WORLD IMAGE REFLECTED IN PROVERBS

Katalin Balázs, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The linguistic world image is a mental image of the world objects, phenomena and relations, based on the language knowledge of the speakers of a language. It is the perception of the world seen from the cultural perspective and interpreted according to daily experience, norms, and individual appreciations. This image is well-anchored in language and it becomes available only by means of the respective language. The proverbs are considered to be one of the basic "codes" of the culture, representing a "fragment" of the linguistic image of the world. This work analyses specific concepts of the Russian and Romanian languages and the ways the reflect upon the the proverbs of the two languages.

Keywords: linguistic world image, mentality, culture, concept, proverb.

Imaginea lingvistică a lumii este o imagine mentală despre obiectele, fenomenele şi relaţiile lumii, bazată pe cunoştinţele de limbă ale vorbitorilor unei limbi. Este percepţia despre lume prin prisma culturii şi interpretată în funcţie de experienţele cotidiene, de normele, criteriile, aprecierile individului. Această imagine este bine fixată în limbă şi devine accesibilă doar prin intermediul limbii respective. În afară de funcţia comunicativă, limba este în măsură să interpreteze şi să clasifice lumea. Sistemul lexical şi cel gramatical ale unei limbi sunt rezultatele unor categorizări, conceptualizări şi aprecieri specifice ale realităţii. Astfel, imaginea lingvistică a lumii nu este altceva decât înţelegerea, interpretarea acestei lumi potrivit simţului realităţii, este totalitatea noţiunilor şi a clasificărilor acestora în funcţie de realitatea materială şi spirituală (Bańczerowski 1999, p.188). Limba funcţionează ca arhivă şi în acelaşi timp ca oglindă a culturii. Reconstruirea imaginii lingvistice a lumii reprezintă noi provocări pentru studiile de semantică şi pune într-o nouă lumină natura şi funcţionalitatea limbii.

S-a observat că în procesul de comunicare nu realitatea externă este transmisă de către individ, ci reprezentarea internă a acestei realităţi. Reprezentarea lingvistică a limbii este suma experienţelor acumulate de individ. În felul acesta, imaginea lingvistică a lumii este imaginea obiectivă a realităţii prezentată de către utilizatorii limbii, ei având aceleaşi experienţe şi acelaşi sistem de valori. Poate fi înţeleasă ca un fel de ştiinţă despre realitate, care, în acelaşi timp, presupune şi existenţa unui purtător al acestei ştiinţe, iar acesta nu este altceva decât harta mentală informaţională a omului, imaginea internă (subiectivă) a lui despre lume, imagine în care limba este parte integrantă, deoarece însăşi imaginea poate exista doar în limbă, este încifrată şi fixată în limbă sub forma unor structuri noţionale nelineare.

În orice limbă categoriile lingvistice reflectă într-un mod codificat şi general observaţiile comunităţii lingvistice referitoare la realitatea obiectivă, astfel structurile lumii sunt transformate în structuri ale limbii, purtând în ele amprenta specificului concepţiei despre lume a comunităţii respective.

În comunicarea lingvistică orală şi scrisă, în texte, imaginea lingvistică a lumii se manifestă în elemente ale limbii, în primul rând, în cele legate de structurile gramaticale, lexic, frazeologie, sintaxă, semantică, etimologie, stilistică, onomastică.

Lexicul este unul dintre compartimentele cele mai importante ale limbii, ştiut fiind, că limba este cea care fixează interpretarea lumii. În cadrul lexicului unei limbi se evidenţiază frazeologismele şi proverbele, ele reprezintă mărturii despre valorile umane fixate într-o limbă sau alta, exprimă trăsături care sunt relevante pentru limba şi comunitatea

culturală respectivă, majoritatea semnalează o concepţie anterioară despre lume, reflectând o mai veche imagine lingvistică a acesteia.

Proverbele sunt considerate unul dintre „codurile" de bază ale culturii, reflectând toate categoriile ale filosofiei de viaţă a unui popor – purtătorul limbii respective. Proverbele sunt „autobiografia unui popor", „oglinda culturii". În urma studierii şi analizei proverbelor unei limbi sau a alteia se pot afla multe despre poporul respectiv, despre cultura sa.

Prezenţa proverbelor în orice limbă dezvoltată poate fi considerată un element cu caracter universal, iar totalitatea lor, structura paremiologică, completarea ei cu unităţi concrete, caracteristica lor formal-semantică şi pragmatică sunt specifice fiecărei limbi. Fondul paremiologic al oricărei limbi conţine în „inventarul" său totalitatea modelelor de situaţii şi de relaţii ce se ivesc între vorbitorii unei comunităţi. Imaginarea fiecărui model se bazează pe un concept aparte, demonstrând existenţa unor valori în cadrul culturilor etnice. Trăsătura proverbelor de a scoate în evidenţă valorile şi importanţa lor contribuie la utilizarea acestora în limbă. Astfel, proverbele sunt predestinate să exprime idei despre valorile lumii. Ele servesc asemeni unui sistem de orientare, ce vine în ajutorul omului pentru a alege, în cele mai diferite situaţii ale vieţii, modul cel mai raţional de comportament, pentru a-l avertiza de greşeli şi pentru a defini regulile de reciprocitate în relaţia sa cu ceilalţi. De aici rezultă caracterul valoric al conceptelor, având în vedere că proverbele se creează şi se grupează în jurul unor concepte.

După părerea lingvistului rus G.L. Permiakov, proverbele, pe de o parte – sunt fenomene ale limbii, pe de altă parte – sunt unităţi ce aparţin domeniului logicii, exprimând o judecată, în al treilea rând fiind miniaturi artistice (Permiakov 1975, p. 8).

Analiza proverbelor din punctul de vedere al conceptelor permite modelarea acestora, precum şi evidenţierea unei ierarhii a sensurilor şi a valorilor în imaginea lingvistică a lumii individului, acesta fiind considerat un reprezentant al unei comunităţi lingvoculturale.

Obiectul prezentei lucrări îl constituie proverbele limbii ruse şi ale limbii române care redau sensul de „prieten", „prietenie", permiţând evidenţierea celor mai importante valori în ceea ce priveşte relaţia de prietenie în conştiinţa colectivă a românilor şi a ruşilor, fixată în mentalitatea naţională.

Conform „Dicţionarului explicativ al limbii ruse", lexemul *prieten* are mai multe sensuri, dintre care – din punctul de vedere al analizei noastre – ne interesează primul sens: „persoană legată de cineva prin prietenie"; cuvântul *prietenie* este definit astfel: „relaţie apropiată, bazată pe încredere reciprocă, afecţiune, interese comune" (Ozhegov, Shvedova 1999, p. 166).

În „Dicţionarul explicativ" al lui V.I. Dal' definiţiile diferă între ele prin sensuri conotative şi printr-o psihologie aparte, caracteristică conştiinţei naţionale ruse: *prieten* – „la fel, egal, un alt eu, un alt tu; persoană apropiată, amic, o bună cunoştinţă de care cineva este legat prin relaţie de prietenie ((Dal' 1998, p. 495); *prietenia* este definită ca „o relaţie reciprocă între doi sau mai mulţi oameni, este relaţia lor apropiată lipsită de interese, o relaţie durabilă, bazată pe iubire şi stimă" (Dal' 1998, p. 496). Iată şi definiţia dată pentru *prieten* în „Dicţionarul psihologic" al lui V.I. Berlov: „un tip de relaţie reciprocă aparte şi profundă între oameni, bazată pe egalitate, înţelegere, respect, încredere, compasiune reciprocă, dezinteres şi pe alte forme ale faptei bune reciproce" (Berlov 2001, p. 64).

Conform „Dicţionarului explicativ al limbii române", *prieten* este definit astfel: „persoană de care cineva este legat printr-o afecţiune deosebită, bazată pe încredere şi stimă reciprocă, pe idei sau principii comune; amic" (DEX 1998, p. 848); *prietenie* – „sentiment de simpatie, de stimă, de respect, de ataşament reciproc care leagă două persoane; legătură care se stabileşte între persoane, pe baza acestor sentimente; amiciţie, prieteşug; atitudine plină de bunăvoinţă, prietenoasă faţă de cineva" (DEX 1998, p. 848).

1. În sistemul de valori atât al vorbitorilor ruşi, cât şi al românilor, prietenia, ca şi iubirea, ocupă un loc important, dominanta de sens în multe proverbe indică faptul că '**prietenul e mult mai de preţ decât banul, starea materială bună**': rom. *Prieten bun, poarta raiului; Un prieten face mai mult decât o pungă cu bani*; *Decât o sută de parale, mai bine o sută de prieteni; Prietenul omului este punga cu bani şi sacul cu mălai;* rus. *Друг денег дороже* (Prietenul e mai scump decât banul)[1]; *Дружное братство милее богатства* (Frăţia bună e mai dragă decât bogăţia); *Не имей сто рублей, а имей сто друзей* (Să nu ai o sută de ruble, ci o sută de prieteni)*; Не дорог подарок, дорога любовь* (Nu cadoul e scump, ci dragostea); *Был бы друг, будет и досуг; Был бы дружок – найдём часок* (Prieten să fie, timp liber se găseşte).

2. Proverbele ne îndeamnă să ne preţuim prietenii, fiindcă '**a avea prieten este o mare bucurie, o binecuvântare, o binefacere**': rom. *Prietenul adevărat e ca sceptrul de-mpărat; Un prieten e greu să-l găseşti şi mai uşor e să-l pierzi;* rus. *Друг и брат великое дело: не скоро добудешь* (Prietenul şi fratele – sunt lucruri măreţe: nu le obţii repede, nu ajungi repede la ele); *Без друга – сирота; с другом семьянин* (Fără prieten eşti orfan, cu prieten eşti familist); rom. *Omul cu neamuri nu piere;* rus. *Друга ищи, а найдёшь – береги; Нет друга, так ищи: а нашёл, так береги* (Nu ai prieten, atunci caută-ţi, iar dacă l-ai găsit, atunci păstrează-l).

3. În conştiinţa naţională a celor două popoare este împământenită ideea potrivit căreia '**prietenul adevărat întotdeauna îşi manifestă grija, ajutorul şi sprijinul**', dovedeşte compasiune, empatie, împărtăşeşte bucuria şi tristeţea, este pregătit să se sacrifice pentru a-i salva viaţa unui prieten. Aceste trăsături amplifică blocul semantic „caritativ" al acestui concept, fapt ce se reflectă în următoarele proverbe: rom. *Cel ce se jeleşte şi se bucură împreună cu tine, acela îţi este prietenul cel mai bun; Prietenia îndoieşte lucrurile şi îndulceşte necazurile; Druml către casa unui prieten nu este niciodată lung;* rus. *Для друга семь верст не околица* (Pentru un prieten drag, şapte verste nu-i ocol)*; Для друга нет круга; Для друга всё не тяжело* (Pentru un prieten nimic nu-i greu)*; Два горя вместе, третье пополам* (Două necazuri împreună, al treilea pe din două)*; В недруге стрела, что во пне, а в друге, что во мне* (Săgeata într-un duşman parcă ar fi într-o buturugă, săgeata într-un prieten, parcă ar fi în mine)*; Жить заодно, делиться пополам* (Locuim împreună şi împărţim pe din două)*; Дорожка вместе, табачок пополам* (Drumul împreună, iar ţigara pe din două)*; Больше той любви не бывает, как друг за друга умирает* (Nu există iubire mai mare ca aceea când un prieten moare pentru celălalt).

4. Comunicarea cu un prieten face să fim încrezetori în noi înşine, ne aduce satisfacţii, ne poate schimba total percepţia despre lume, atitudinea noastră faţă de tot şi de toate. În percepţia imaginii lumii a ruşilor şi a românilor un rol important îl are ideea conform căreia '**prietenul adevărat este sincer, îţi spune lucrurile în faţă, este un om drept**': rom. *Cine are un prieten bun nu mai are nevoie de oglindă; Prietenul te face să plângi, duşmanul – să râzi; Prietenul adevărat este acela care te sfătuieşte spre bine, nu cel care îţi laudă toate nebuniile; Vezi-mă cu-n ochi să te văd cu doi;* rus. *Хороший друг в лицо ругает, а за глаза хвалит* (Un prieten bun în faţă te critică, iar pe la spate te laudă); *Недруг поддакивает, а друг спорит* (Cine nu îţi este prieten îţi ţine isonul, pe când prietenul te ceartă); *Друзья прямые – братья родные* (Prietenii sinceri sunt ca fraţii)*; Другу не потворствуй; Хорош мой друг, да дурен (правды не говорит)* (E bun prietenul meu, dar prost – nu spune adevărul).

Prin proverbe este exprimată şi o părere, total opusă celei precedente: rom. *Nu e bun prieten acela care nu vede pentru tine ceea ce vede pentru el;* rus. *Говорить правду –*

[1] În paranteze redăm traducerea textuală a proverbului rusesc.

потерять дружбу (Spune adevărul şi pierzi prietenia); *Правду говорить – друга не нажить* (Spunând adevărul nu-ţi faci prieteni).

5. Având în vedere că, atât în mentalitatea română, cât şi în cea rusă prietenia înseamnă o relaţie serioasă, bazată pe încredere reciprocă, '**nu este acceptat, nu e permis să râzi de prieten sau să faci glume pe seama lui**': rom. *Pe mulţi prieteni în lume, îi facem duşmani prin glume*; *Dacă râzi de un prieten, după aceea plângi de tine;* rus. *Над другом посмеёшься, над собой поплачешь* (Râzi de un prieten, plângi de tine); *Не шути над тем, что дорого другому* (Nu face glume pe seama lucrurilor dragi altora); *Шуту в дружбе не верят* (Pe bufon nu-l crede nimeni în relaţia de prietenie).

6. Există în rândul ruşilor mentalitatea, că '**cei mai buni prieteni sunt părinţii**': rus. *Нет такого дружка, как родная матушка* (Nu există prieten mai bun decât mama); *Три друга: отец да мать, да верная жена* (Trei prieteni ai: tatăl, mama şi soţia credincioasă)*; В дороге и отец сыну товарищ* (La drum şi tată-l îi este tovarăş fiului său).

7. Sensul de '**prietenul – este un al doilea eu, o persoană asemănătoare cu mine**' – este destul de răspândit în mentalitatea celor două popoare, de aceea, omul poate fi judecat nu doar după faptele lui, ci şi după persoana cu care leagă prietenii: rom. *Spune-mi, cu cine te-nsoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti*; rus. *С кем хлеб-соль водишь, на того и походишь* (Cu cine mănânci sare şi pâine, cu acela şi semeni)*; Скажи мне, кто твой друг, и я скажу, кто ты* (Spune-mi, cine îţi este prietenul şi eu voi spune cine eşti)*;* rus. *Каков Ананья, такова у него и Маланья*; rom. *Cum îi Tanda, aşa-i şi Manda.*

8. În timpul discuţiilor şi al acţiunilor comune, '**prietenii preiau unul de la altul atât trăsături de caracter pozitive, cât şi negative**': rom. *Cine doarme cu câini se scoală cu purici; Cine are prieten nerod, ajunge din pod în glod*; *Prieten fără cusur de vei căuta, niciodată vei afla şi nici unul vei avea;* rus. *И от доброй собаки блох наберёшься* (Şi de la un câine bun poţi lua purici); *Общаясь гордому, точен ему будешь* (Când vorbeşti cu unul mândru, vei fi şi tu la fel)*; Свяжись с дураком – сам дурак будешь* (Te faci prieten cu un prost – şi tu te faci prost). Înţelepciunea populară spune că nu poate exista prietenie adevărată între două persoane care se aseamănă foarte tare, purtând amândouă în caracterul lor încăpăţânarea, mândria, aroganţa, trăsături ce sunt exprimate în următoarele proverbe, conţinând un component zoonim: rus. *Две кошки в мешке дружбы не заведут* (Două pisici nu se împrietenesc într-un sac)*; Два медведя в одной берлоге не улягутся* (Doi urşi nu se culcă într-un bârlog)*; Две бараньи головы в один котёл не лезут* (Două capete de berbeci ne încap într-o oală). Tot în această categorie intră şi *Двум шпагам в одних ножнах не ужиться* (Două săbii într-o teacă nu încap).

9. Dominanta de sens '**prietenul adevărat este un om de cuvânt**' se reflectă în proverbe care ne sugerează să nu ne alegem prietenul în grabă: rus. *Не узнавай друга в три дня, узнай в три года* (Nu încerca să-l cunoşti pe prietenul tău în trei zile, ci în trei ani)*; И собака к собаке не подойдёт, не обнюхав её* (Nici un câine nu se apropie de altul fără să nu-l miroase). Trebuie să fim încrezători că timpul, locul şi momentul potrivit ne vor ajuta să înţelegem sinceritatea intenţiilor şi a motivelor prietenului: rom. *Vremea pe prieten, ca focul pe aur, în adevăr îl arată*; *Până nu mănânci o mare de sare/ 1 sac de sare/ cu cineva, nu-l poţi cunoaşte;* rus. *Друга узнать – вместе пуд (куль) соли съесть* (Până ce-l cunoşti pe prietenul, mănânci cu el un pud de sare); *Друг неиспытанный, что орех нерасколотый* (Prietenul neîncercat, care nu a fost supus probei e ca nuca nespartă); *Не поживши, друга не узнаешь* (Dacă nu ai trăit împreună cu prietenul, nu-l poţi cunoaşte).

10. În textul proverbelor se arată că '**prietenul adevărat se cunoaşte la nevoie, la necaz, la nenorocire**': rom. *Prietenul la nevoie se cunoaşte; Prietenul adevărat şi pe-ascuns te-ajută fără a ta ştire;* rus. *Без беды друга не узнаешь* (Numai la nenorocire poţi cunoaşte prietenul)*; Друг познаётся в несчастии/ в беде* (Prietenul îl cunoşti când eşti nefericit/ ai necaz)*; Друг познаётся на рати да при беде; Коня в рати узнаешь, а друга*

в беде (Calul îl cunoşti în luptă, iar prietenul la necaz) sau, prietenul adevărat se cunoaşte **la fericire, bunăstare, noroc**: rom. *Prieten al mesei, dar nu al nevoii; Toţi sunt prieteni cu cei fericiţi; Când dăinuie ospăţul dăinuie şi prietenia*; rus. *Была дружба, пока нужда* (Prietenia i-a ţinut până cât a ţinut nevoia); *Нужда сдружила, приволье раздружило* (Nevoia i-a împrietenit, libertatea le-a distrus prietenia).

11. O relaţie de prietenie existentă se recomandă '**a nu se uita, a nu se pierde şi a nu se schimba cu una nouă**': rom. *Un prieten vechi face cât zece noi; Prietenul vechi este ca vinul care, pe cât se învecheşte, pe-atât mai cu gust se bea; Orice să fie nou, dar prietenul vechi;* rus. *Новых друзей наживай, а старых не утрачивай* (Prieteni noi să-ţi faci, dar pe cei vechi să nu-i laşi)*; Своих друзей наживай, а отцовых не теряй* (Să-ţi faci prietenii tăi, dar să nu-i pierzi nici pe-ai părinţilor)*; Старый друг лучше новых двух* (Un prieten vechi e mai bun cât doi noi)*; Вещь хороша, пока новая, а друг – когда старый* (Haina e bună până când e nouă, iar prietenul când este vechi).

12. În imaginea lingvistică a lumii a ruşilor şi a românilor mai apare o dominantă importantă, şi anume: '**prietenii au acelaşi statut social**'. Multe proverbe, implicit sau explicit, reflectă ideea potrivit căreia prietenia apare doar între oamenii de acelaşi nivel, aceeaşi clasă socială şi care sunt legaţi prin interese, obiceiuri, tradiţii ş.a.m.d. comune. De exemplu, rom. *Cei ce se potrivesc lesne se-prietenesc;* rus. *Свой своему поневоле друг* (Cei care se aseamănă sunt prieteni fără să vrea)*; Мил – добре, да мне не ровня* (E drag, e bun, dar nu-mi este egal)*; Не сошлись обычаем, не бывать дружбе* (Nu ne-am potrivit la obiceiuri, nu vom fi prieteni)*; Сапог лаптю не брат: не дружка, не чета, не ровня* (Cizma cu opinca nu sunt fraţi: nu e prietenie, nici socoteală, nu-s egali)*; Гусь свинье не товарищ* (Gâsca cu porcul nu sunt prieteni)*; Медведь корове не брат* (Ursul cu vaca nu sunt fraţi)*; Волк коню не товарищ* (Lupul cu calul nu sunt camarazi). Sensul acestora în limba română poate fi redat prin *Focul cu apa nu se împrietenesc; Lupul cu mielul nu pasc împreună.*

13. Apartenenţa prietenilor la aceeaşi „specie", la '**ai mei**' duce la apărarea şi conservarea intereselor comune: rom. *Corb la corb nu scoate ochii; Lupii nu se mănâncă între ei;* rus. *Волк волком не травится, поп попом не судится* (Lup cu lup nu se otrăveşte, popă cu popă nu se judecă); *Ворон ворону глаза не выклюнет* (Corb la corb nu scoate ochii)*; Собака собаку знает. Собака собаку не ест* (Câinele pe câine îl cunoaşte, îl ştie. Câinele pe câine nu-l mănâncă).

14. '**Prezenţa sau absenţa prietenului**' este condiţionată de poziţia socială a persoanei: rus. *Бедный знает и друга и недруга* (Omul sărac ştie cum e şi cu prieteni, şi fără)*; Богач друга не узнает* (Bogatul nu ştie ce-i prietenia)*; Богатому ни правды, ни дружбы не знавать* (Omul bogat nu cunoaşte nici adevărul, nici prietenia).

15. Relaţiile între oameni bazate pe reciprocitate, cum este şi relaţia de prietenie, cu timpul pot să se răcească, să slăbească din intensitate şi să se transforme în opusul lor – în duşmănie: rom. *Cu greu se poate face un prieten într-un an, uşor se poate pierde într-o oră;* rus. *Дружба от недружбы близко живёт* (Prietenia de neprietenie nu stă departe)*; На частую дружбу часом (часто, чаще) раздружье* (Adesea prietenia se transformă în scurt timp în duşmănie).

Pentru ilustrarea sensului care redă dominanta '**prietenul poate deveni duşman**' prezentăm următoarele proverbe, în care informaţia în plus se referă la faptul că trebuie să ne ferim de asemenea prieteni şi să fim pregătiţi de răsturnarea bunului mers al lucrurilor din partea lor: rom. *Rana făcută de un prieten nu se vindecă niciodată; Iubeşte-ţi prietenul cu măsura căci într-o zi s-ar putea să-ţi fie duşman; Fereşte-mă Doamne de prieteni, că de duşmani mă păzesc eu;* rus. *Бойся друга, как врага* (De prieten să te temi ca de duşman); *С другом дружись, а сам не плошись (а за саблю держись)* (Cu prietenul să fii prieten, şi să nu dai greş); *Дружиться дружись, а нож (а камень) за пазухой держи*

(Împrieteneşte-te, dar cuţitul ţine-l la sân); *С другом дружись, а как недруга берегись* (Fii prieten cu prietenul, dar fereşte-te de el ca de duşman)*; Раздружится друг – хуже недруга* (Când prietenul se supără – e mai rău decât un duşman).

16. Proverbele ne dau sfaturi şi pentru situaţii de genul: în timpul unei discuţii '**cum să ne comportăm corect faţă de prietenul nostru**' (cu „ai noştri") şi faţă de unul care nu ne este prieten (cu străinii): rom. *Dacă prietenul tău este miere, tu nu umbla să-l mânci de tot; Dojeneşte-ţi prietenii în taină şi laudă-i în public;* rus. *С чужим не бранись, а со своим не валась* (Cu străinii nu te certa, cu ai tăi nu te bate)*;* rus. *Другу не дружи, недругу не мсти* (Nu-l împrieteni pe prieten, pe duşman să nu te răzbuni).

17. În cazul sensului '**banii dăunează prieteniei**' în paremiologia rusă şi română se poate observa o atitudine ambiguă. Pe de o parte, banii reprezintă o piedică, un obstacol în dezvoltarea relaţiilor de prietenie: rom. *Banul şi pe prietenii ţi-i face duşmani; Frate-frate, dar brânza pe bani; Dacă n-ai duşmani, împrumută bani; Socotelile exacte stau la baza bunelor prietenii;* rus. *Не давай денег, не теряй дружбы* (Nu da bani, ca să nu pierzi prietenia)*; Называется другом, а обирает кругом* (Se numeşte prieten şi jecmăneşte în stânga şi în dreapta)*; Люби Ивана, а береги кармана* (Iubeşte-l pe Ivan, dar ai grijă de buzunarul tău); pe de altă parte este agreată ideea calculului bănesc, a socotelii, a achitării între prieteni; ideea de a cheltui bani pentru a atrage prieteni noi: rom. *Prietenii se ţin cu cheltuială; Ai bani, ai prieteni, n-ai bani, n-ai prieteni;* rus. *Счёт дружбы не портит* (Banii nu strică prietenia); *Чаще счёт, дольше (крепче) дружба* (Cu cât e socoata mai deasă, cu-atât mai lungă, strânsă e prietenia); *Деньги найдут друга* (Banii îşi găsesc prieten); *Жалеть мешка – не видать (не завесть) дружка* (Cui îi pare rău de pungă, n-are parte de prieteni).

18. Printre proverbele limbilor discutate întâlnim şi acelea care arată '**ambivalenţa sentimentelor faţă de prieten**': rus. *Встретил с радостью, а проводил с жалостью* (L-am întâmpinat cu bucurie şi l-am condus cu durere)*; Его милее нет, когда он уйдёт* (Mi-e mai drag la plecare decât la sosire)*;* există şi proverbe care arată inconsecvenţa gesturilor şi a faptelor: rus. *Мы с тобою, как рыба с водою: ты ко дну, а я на берег* (Eu cu tine suntem ca peştele cu apa: tu spre fund, iar eu spre mal)*; Так друга любит, что для него последний кусок хлеба сам съест* (Aşa îşi iubeşte prietenul, că pentru el mănâncă şi ultima bucată de pâine).

Analiza proverbelor celor două limbi a permis evidenţierea tuturor caracteristicilor de sens care se reflectă în definiţiile de dicţionar ale conceptului „prieten". Se poate constata creşterea numerică a grupurilor semantice şi actualizarea trăsăturilor care nu fac parte din paradigma arealului ştiinţific, ci aparţin înţelepciunii populare, experienţei colective a celor două popoare (rus şi român). În conceptul „prieten" atât din rusă, cât şi din română, se transpune dorul pentru idealul sperat, de aceea în imaginea lingvistică a lumii este atât de legat acest concept de altele similare, cum ar fi: „iubire", „bunătate", „bunăstare", „adevăr", „încredere", „egalitate".

Bibliografie: .

1. Bańczerowski Janusz 1999. *A világ nyelvi képe mint a szemantikai kutatások tárgya.* In „Magyar Nyelv", Budapest, 1999/2, p. 188-195.

2. Berlov V.I. 2001. *Psikhologicheskij slovar': realisticheskoje miroponimanie*. Editura Sovetskaja Kuban', Krasnodar.

3. Dal' V.I. 1984. *Poslovicy russkogo naroda*. vol. I-II. Editura Khudozhestvennaja literatura, Moscova.

4. Dal' V.I. 1998. *Tolkovyj slovar' zhivogo velikorusskogo jayzka*. v 4.T., vol. I, Editura Tsitadel', Moscova.

5. *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX) 1998. Ediţia a 2-a, Editura Univers enciclopedic, Bucureşti.

6. Ozhegov S.I., Shvedova N.Ju. 1999. *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*. Editura Azbukovnik Moscova.

7. Permiakov G.L. 1975. *K voprosu o strukture paremiologicheskogo fonda / Tipologicheskije issledovanija po folkloru*. Editura Nauka, Moscova.

8. Roşianu, N. 1979. *Maxima populară rusă şi corespondentele româneşti*. Editura Univers, Bucureşti.

9. Zanne, A. I. 2006. *Proverbele românilor*. vol. I-II, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

10. Zhukov V. P. 1993. *Slovar' russkikh poslovits i pogovorok.* Editura Russkij jazyk, Moscova.

11. Yakovleva E.S. 1996. *K opisaniju russkoj jazykovoj kartine mira.* In „Russkij jazyk za rubezhom", Moscova, 1996/1-2-3, p. 47-56.

MANIFESTATIONS OF THE LINGUISTIC INTERFERENCE IN A DIVERGENT UKRAINIAN LANGUAGE FROM ROMANIA

Cristina Silaghi, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In the current article, we propose presenting some elements of the Romanian-Ukrainian linguistic interference, which are found in the Ukrainian dialect of Ruscova village (Maramures County). This is a divergent dialect, which has been developing separate from the Ukrainian Language for a long time. We will highlight the most visible effects of the influence that Romanian language has on the Ukrainian dialect, but also the reverse phenomena, which indicates the influence that the maternal language (Ukrainian) has on the speaker while he formulates a sentence in Romanian.

Keywords: linguistic contact, bilingualism, linguistic interference, divergent dialect, maternal language.

1. Considerații teoretice

Fenomenul *amestecului dintre limbi* constituie o problemă care a suscitat de-a lungul timpului atenţia lingviştilor, stârnind îndelungi dispute. Părerile cercetătorilor s-au situat între ridicarea amestecului dintre limbi la rang de principiu metodologic şi negarea totală a fenomenului menţionat. Existenţa unor puncte de vedere diametral opuse în legătură cu această problemă a fost favorizată şi de neconcordanţe în utilizarea terminologiei ce definește fenomenul întrepătrunderii limbilor. Astfel, de-a lungul timpului, s-au utilizat termeni precum: *întrepătrundere, amestec, încrucişare, influenţă reciprocă între limbi, interferenţă.*

Problema amestecului dintre limbi a intrat în sfera de interes a lingvistului W. von Humboldt, care nota în 1821:„amestecul unor dialecte diferite este unul dintre factorii cei mai de seamă în procesul de formare a limbilor. Uneori o limbă nou apărută primeşte elemente noi de mai mare sau mai mică importanţă de la alte limbi, care s-au contopit cu ea, alteori o limbă foarte dezvoltată se strică şi se degradează, preluând foarte puţin din materialul străin, însă întrerupându-şi mişcarea normală a evoluţiei ei, prin întrebuinţarea formelor sale mult superioare conform unor modele străine, şi astfel, stricându-şi formele."[1]

H. Paul[2] vorbeşte despre „amestecul limbilor" ca despre un proces ce se realizează pe două căi: prin preluare de material lingvistic străin (împrumutul) şi prin imitarea a ceea ce Humboldt numea „forma internă" a cuvântului (calcul).

Acest fenomen ocupă o poziţie centrală în lucrările lingvistice ale lui H. Schuchardt. În concepţia lui, toate limbile sunt amestecate, „amestecul lingvistic" este problema principală a lingvisticii: „Între toate problemele de care se ocupă lingvistica în prezent nu există nici una atât de importantă precum problema amestecului lingvistic."[3]

S-a făcut, la un moment dat, distincţia între „limbi amestecate" (*langues melangées*), în care vocabularul este cel care se supune preponderent amestecului şi „limbi mixte" (*langues mixtes*), atunci când se produce amestecul gramaticilor[4]. După părea noastră, se

[1] *Ueber das Vergleichende Sprachstudium*, Gesammelte Werke, Bd. III, 1843, p. 6, (ap. V.A. Zvegincev, *Očerki po obščemu jazykoznaniju,* Moscova, 1962, p. 213).
[2] H. Paul, *Prinzipien der Sprachgeschichte*, ed. a II-a, Halle, 1886, ap. L. Balazs, *Intereferența. Între teorie şi practică,* în *Studia UBB*, Philologia, XXXI, 1, 1986, p. 21.
[3] H. Schuchardt, *Izbrannye stat'i po jazykoznaniju*, Moscova, 1950, p. 175 (apud. V.A. Zvegincev, *op.cit.*, Moscova, 1962, p. 219).
[4] Vezi Al. Rosetti, *Smešannyj jazyk i smešenie jazykov*, în "Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972.

realizează aici o separare netă între vocabular şi gramatică, ca fiind două sectoare ale sistemului lingvistic ce pot fi afectate de procesul amestecului, or vocabularul este „calea mediată”[5] prin care se realizează orice fel de modificări la nivel fonetic sau morfologic.

L.V. Ščerba[6] semnala că noţiunea de *amestec al limbilor* este una din noţiunile cel mai puţin clare din lingvistică, deoarece sub acest termen se pot înţelege fenomene foarte diferite (împrumut, modificări sub influenţa limbii străine etc.) şi din această cauză autorul menţionat propune utilizarea termenului *influenţă reciprocă între limbi.* V. Rozencveig[7] consideră că atât termenul de *amestec al limbilor*, cât şi cel de *influenţă reciprocă a acestora* se raportează eronat la acest fenomen, întrucât acţiunea uneia dintre limbile în contact poate fi şi unilaterală.

Apropiat de termenul propus de Ščerba este, din punctul nostru de vedere, acela de ***interferenţă***, la care vom apela şi noi pe parcursul întregului nostru demers, răspîndit datorită activităţii Şcolii Pragheze şi impus în literatura de specialitate mai ales după apariţia lucrării lui U. Weinreich – *Languages in Contact* –, unde este definit drept „acele cazuri de abatere de la normele oricărei limbi care apar în vorbirea indivizilor bilingvi ca rezultat al faptului că aceştia cunosc mai mult de o limbă, adică în urma contactului lingvistic”[8]. Cercetările efectuate ulterior au dovedit faptul că această definiţie, considerată multă vreme totală, are şi unele scăpări. Astfel, J. Žluktenko[9] atrage atenţia asupra faptului că în cazul contactului lingvistic interacţionează nu numai fenomene care reprezintă norma lingvistică, ci şi fenomene care nu sunt normă.

A. Martinét[10] sublinia şi el ideea că, în urma contactului lingvistic, două limbi se influenţează reciproc, cazurile de independenţă totală a ambelor structuri intrate în contact fiind o excepţie.

La polul opus se află autorii care *au combătut posibilitatea întrepătrunderii limbilor aduse în situaţia de contact lingvistic*[11]. Printre cei care au negat vehement posibilitatea de penetrare a sistemelor gramaticale în urma interacţiunilor cu alte limbi se numără A. Meillet şi E. Sapir. Acesta din urmă definea limba drept „cel mai capabil să se opună modificărilor dintre toate fenomenele sociale. E mai uşor să-l distrugi decât să supui modificării forma lui individuală”[12] .

Din punctul nostru de vedere, *fenomenul întrepătrunderii limbilor nu poate fi negat*. La fel ca o societate, o limbă care evoluează poate ajunge la un moment dat într-o fază în care structurile de care dispune să fie insuficiente pentru a asigura funcţionarea ei normală. În momentul în care acest lucru vine din interiorul structurii unei limbi, de acolo de unde se simte un “gol”, este posibilă acceptarea unor elemente din structura unei alte limbi cu care ea intră în contact, cu condiţia ca limba receptoare să găsească acolo elemente de care are nevoie. În schimb, a absolutiza amestecul dintre limbi, adică a desfiinţa orice graniţe între care acest fenomen poate să se producă, înseamnă a nega posibilităţile de expresie proprii fiecărei limbi.

---

[5] M. Sala, *Limbi în contact*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 62.
[6] L.V. Ščerba, *Jazykovaja sistema i rečevaja dejatelnost',* Leningrad, 1974, pp. 313-314.
[7] V. Rozencveig, *Osnovnye voprosy teoriji jazykovych kontaktov*, în „Novoe v lingvistike”, VI, Moscova, 1972, p. 5.
[8] U. Weinreich, *Languages in Contact. Findings and Problems,* 1970, Mouton the Hague - Paris (trad.în limba rusă de J. A. Žluktenko, *Jazykovye kontakty,* Kiev, 1972), p. 22.
[9] J. Žluktenko, *Lingvističeskie aspekty dvujazyčija*, Kiev, 1979, p. 57.
[10] A. Martinét, *Rasprostranenie jazyka i strukturnaja lingvistika*, în „Novoe v lingvistike”, vol. VI, Moscova, 1972, p. 84, unde autorul menţionează faptul că limbile aflate în contact au şanse mari să-şi păstreze integritatea dacă dispun de un prestigiu egal sau comparabil.
[11] Trebuie făcută precizarea că majoritatea acestora se referă la imposibilitatea întrepătrunderii sistemelor gramaticale.
[12] Ap. V.A. Zvegincev, *op. cit*., p. 21.

Întrepătrunderea dintre două limbi trebuie privită ca un „schimb”[13] în urma căruia au de câştigat ambele limbi, atât partea care împrumută, dobândind astfel un nou sens sau o nouă formă pentru a exprima un sens deja cunoscut, cât şi partea de la care se împrumută, aceasta câştigând un nou spaţiu de expansiune.

Interferenţa limbilor nu este un fenomen haotic, ci unul sistematic, legat direct de gradul de organizare a nivelului lingvistic la care se produce (cu cât nivelul lingvistic are o structură mai organizată, cu atât interferenţa va fi mai mică şi invers).

Un fapt cu care sunt de acord adepţii celor două puncte de vedere este acela că ceea ce provoacă amestecul dintre limbi este bilingvismul şi că, în cele din urmă, totul depinde de gradul mai mic sau mai mare al bilingvismului.

2. Relaţii lingvistice româno-ucrainene

Raporturile lingvistice româno-ucrainene continuă să se manifeste şi azi cu mare intensitate datorită prezenţei de secole pe teritoriul României a comunităţilor de ucraineni, concentrate în diferite zone ale ţării, precum Maramureş, Suceava, Botoşani, Banat şi Dobrogea. *Studiul sincronic* al graiurilor ucrainene urmăreşte descrierea elementelor fonetice, gramaticale şi lexicale ale acestora, precum şi evidenţierea influenţei crescânde exercitate de limba română asupra acestor graiuri, desprinse de multă vreme de limba ucraineană literară.

Studierea relaţiilor lingvistice româno-ucrainene manifestate pe teritoriul ţării noastre[14] a cunoscut o mare amploare îndeosebi după a doua jumătate a secolului trecut, când încep să apară monografii ale graiurilor ucrainene vorbite pe teritoriul României, precum şi lucrări ce vizează fenomenul interferenţei lingvistice. Prima lucrare monografică de mari dimensiuni a fost cea a lui I. Pătruţ, *Fonetica graiului huţul din Valea Sucevei*, apărută în 1957, o cercetare foarte amănunţită a sistemului fonetic al graiului ucrainean respectiv. *Graiurile ucrainene din Maramureş* au constituit obiectul disertaţiei susţinute în 1958 de N. Pavliuc[15] la Harkov (Ucraina). Pe aceeaşi linie se înscriu mai târziu tezele de doctorat susţinute de D. Horvath – *Graiul ucrainean din Crăciuneşti şi Tisa* (1978), J. Bodzei – *Interferenţe lingvistice româno-ucrainene în Maramureş* (1979), E. Janitsek – *Contribuţii la studiul relaţiilor lingvistice româno-ucrainene (onomastica din Maramureş)* (1980), Şt. Vişovan – *Interferenţe româno-ucrainene în toponimia Maramureşului (cu privire specială asupra localităţilor din Valea Vişeului, Ruscovei şi Ronişoarei)* (1990), precum şi studiile lui I. Rebuşapcă printre care menţionăm valorosul *„Glosar dialectal ucrainean din comuna Rona de Sus (jud. Maramureş)*” (1977).

Graiurile ucrainene din Suceava au fost minuţios analizate de A. Vraciu, I. Robciuc, C. Reguş, care au dedicat acestei probleme numeroase studii şi articole[16]. I. Robciuc a adus o valoroasă contribuţie la cercetarea raporturilor lingvistice româno-ucrainene, autorul

[13] Vezi şi V.N. Toporov, *O balto-slavjanskoj dialektologiji (neskol'ko soobraženij*), în „Issledovanija po slavjanskoj dialektologiji”, 4, Moscova, 1995, p. 45.

[14] În aceeaşi direcţie se înscriu studiile ce vizează descrierea tuturor graiurilor slave vorbite pe teritoriul României: *graiuri ruseşti (lipoveneşti), bulgare, cehe, slovace, sîrbeşti, poloneze* etc.

[15] N. Pavliuc, *Ukrajins'ki hovory Maramoroščyny*, teză de doctorat, Harkov, 1958.

[16] Vezi spre exemplificare I. Robciuc, *Vyvčenn'a ukrajins'kych hovirok Rumuniji*, în „Studiji i statt'i”, Bucureşti, 1999, pp. 61-70, *idem, Vyvčenn'a ukrajins'kych hovirok Rumuniji.Syntaksyčni osoblyvosti,* în „Studiji i statt'i”, Bucureşti, 1999, pp. 151-162, *idem, Morfologia graiului ucrainean din Măriţeia (jud. Suceava)*, în „Studii de slavistică”, vol. II, 1971, pp. 121-134, C.Reguş, *Graiul ucrainean din Ipoteşti-Suceava,* în „Studii de slavistică”, vol. I, 1968, pp. 39-46; *idem, Flexiunea verbală în graiul huţul din Valea Sucevei*, “Studii de slavistică”, 2, 1971, p 255-274; A. Vraciu, *Note de dialectologie slavo-română*, Romanoslavica, VII, 1963, pp. 131-146.

analizând prezenţa elementelor româneşti în ucraineană[17], precum şi particularităţile graiurilor ucrainene din Dobrogea.

Influenţa limbii române asupra tuturor graiurilor slave din România este o problemă mereu actuală şi complexă şi, în opinia noastră, în ultima perioadă de timp asistăm la o adevărată „inflaţie" de material lingvistic românesc, în special în domeniul lexicului, sectorul limbii cel mai deschis influenţei străine. Cercetările efectuate permit relevarea faptului că, în graiurile slave din România, se împrumută în general aceleaşi cuvinte, majoritatea dintre ele fiind denumiri de obiecte (noţiuni) noi, pentru a căror exprimare graiurile respective nu dispun de mijloace proprii (este vorba în special de termeni referitori la instituţii social-politice, diferite produse etc.).

3. Manifestări ale interferenței lingvistice româno-ucrainene

După cum se știe, apariția noilor lexeme reprezintă primul stadiu al influenței manifestate de o limbă asupra altei limbi. În majoritatea cazurilor, împrumutul presupune reorganizarea cuvântului împrumutat în plan fonetic și conferirea unei forme gramaticale în conformitate cu regulile gramaticale ale limbii receptoare. Rezultă, astfel, că *împrumutul lexical are un caracter sistemic.*

Elementele de limbă supuse analizei, aparținând graiului ucrainean al localității Ruscova (jud. Maramureș), grai ce constituie obiectul cercetării noastre, scot în evidență faptul că împrumuturile lexicale determină uneori mutații în structura morfologică și sintactică a graiului.

Ne vom referi în cele ce urmează la mecanismul interferenței lingvistice manifestat la nivelul unor părți de vorbire precum substantivul, adjectivul și pronumele.

3.1. **La nivelul substantivului** sepot face următoarele observații:

3.1.1. Încadrarea *substantivelor împrumutate din limba română în categoria genului* se face urmând anumite reguli interne ale sistemului. Se poate face observaţia că adaptarea substantivelor împrumutate nu ridică din punct de vedere al genului probleme deosebite, întrucât atât limba română, cât şi graiul ucrainean cercetat posedă categoria genului[18].

Substantivele feminine româneşti cu desinenţa **-ă** (ex. *bancă, revistă, clasă, portocală* etc.) şi **-e (**ex. *afacere, brutărie, cofetărie, mărime* etc.) sunt încadrate în graiul cercetat la genul feminin şi declinate după primul tip de declinare. Substantivele româneşti cu desinenţa **-e** la N.sg. sunt preluate de vorbitorii ucraineni sub forma articulată cu articol hotărât (*afáčer'a, brutăr'ija, kofetăr'ija, măr'ím'a)* datorită analogiei cu substantivele feminine din limba ucraineană terminate în **-a** [19] (în ucraineană nu există substantive feminine terminate în **-e**):

ex. *Jaká* ***măr'ím'a*** *s'a soróčka? / Ce mărime are această cămaşă?*

Ny idé my ***afáčeʸr'a****. / Nu-mi merge afacerea.*

Substantivele neutre româneşti sunt încadrate în ucraineană la categoria masculinelor inanimate: ex.*: apartaménт „apartament", bek „bec", kamín „cămin", končét „concediu", muštár „muştar", paltón „palton", plik", „plic"* etc.

[17] I. Robciuc, *Elemente româneşti în ucraineană. Contribuţie la studiul contactelor lingvistice*, teză de doctorat, Bucureşti, 1971.

[18] Vezi Gy. Márton, *Câteva aspecte ale influenţei limbii române în lexicul graiului ceangău din Moldova*, în *Studii şi cercetări lingvistice*, VI / 1955, nr. 3-4, p 337, unde se precizează faptul că substantivele din limba română intrate în graiul ceangău şi-au pierdut genul, deoarece maghiara nu cunoaşte această categorie gramaticală.

[19] Vezi şi P. Rozkoš, *Influenţe româneşti în lexicul graiului slovac din Nădlac*, în *Analele Universităţii din Timişoara*, seria *Ştiinţe filologice*, VI, 1968, p 221, unde se precizează că substantivele precum *redžiune (< rom. regiune*) nu se adaptează sistemului flexionar al graiului şi se utilizează de către vorbitori sub o formă invariabilă.

Ca regulă generală, se poate spune că *substantivele româneşti care au la finalul temei consoană dură, consoană palatală sau* ***–i*** *semivocalic devin masculine în graiul ucrainean* şi sunt asimilate în cel de-al II-lea tip de declinare.

Ex. *Kupýlam odýn* ***plik / bek****. / Am cumpărat un plic / bec.*

Trecerea substantivelor neutre româneşti în categoria masculinelor în limba ucraineană a dus la îmbogăţirea considerabilă a inventarului de substantive masculine inanimate existente în grai.

Aceeaşi regulă se aplică şi în cazul substantivelor proprii ce reprezintă denumiri ale autovehiculelor (ex. BMW, Audi, Ford etc.), care primesc în ucraineană determinanţi masculini (în acest caz însă acordul este subînţeles şi se face cu substantivul *mótor* / *maşină*:

Ex. *Ovýn si kupýv* ***novýj*** *Audi. / El şi-a cumpărat un Audi nou."*

Excepţie de la regula enunţată mai sus face substantivul românesc *salam* care devine feminin în graiul ucrainean din Ruscova, având la N.sg. forma *saláma*.

Ex. *S'a* ***saláma*** *ni je svíža*. / *Acest salam nu e proaspăt*.

3.1.2. În ultima perioada de timp, datorită, credem noi, presiunii mari exercitate de limba română, la unii vorbitori (mai ales la cei care reprezintă generaţia tânără) se constată *folosirea frecventă a unei singure forme pentru cazurile acuzativ şi locativ* (limba română utilizează pentru exprimarea *locului* şi *a direcţiei* numai cazul acuzativ), în urma interferenţei rezultând *o simplificare, o sistematizare a paradigmei cazuale*[20] :

Ex. *Idú ў* ***škólu/ bánku***.(Ac.) / *Merg la şcoală / bancă.*

Buў jem ў ***škólu/ u bánku***.(L.) / *Am fost la şcoală / la bancă*. - în loc de ***ў škóli / u báncy***.

Pušlý váši ***yd hóri*** *? (L.) / Au plecat ai voştri sus ?* - în loc de ***horí*** (Ac.)

3.1.3. În ceea ce priveşte *articolul hotărât*, se observă nefolosirea sau folosirea incorectă a acestuia, fapt ce demonstrează *nesiguranţă în diferenţierea opoziţiei determinat / nedeterminat*. Astfel, la reprezentanţii generaţiei vârstnice şi la copiii care încă care nu cunosc foarte bine limba română se observă *omiterea articolului hotărât*[21]*:*

Ex. *Au venit* ***părinţi*** *la şcoală*. – pentru *Au venit* ***părinţii*** *la şcoală*.

Numai ***ceai*** *făcut din mentă o poate vindeca*. - în loc de *Numai* ***ceaiul***…

Îmi place ***chiftele***. – în loc de *Îmi plac* ***chiftelele***.

Alteori, substantivele care ar trebui să aibă formă nearticulată apar la forma cu articol hotărât în vorbirea ucrainenilor:

ex. *Ce bucuroasă mama că are* ***fetiţa***!

Considerăm că, în cazul substantivelor feminine, utilizarea substantivului articulat în locul celui nearticulat se datorează faptului că forma cu desinenţa **-a** este „simţită" mai apropiată de vorbitorii ucraineni (din cauza analogiei cu substantivele feminine din ucraineană).

3..2. În privinţa **împrumuturilor adjectivale din limba română** semnalăm următoarele:

3.2.1. De cele mai multe ori *se împrumută tema adjectivului românesc (sau a participiului cu valoare adjectivală)*, căreia i se adaugă desinenţa adjectivală ucraineană specifică: ex. *are^{y}stóvany^{e}j* (< rom. *arestat*), *divorcóvany^{e}j* (< rom. *divorţat*), *e^{y}dukóvany^{e}j*

[20] Vezi în acest sens şi L. Balázs, *Interferenţa. Între teorie şi practică*, în *Studia UBB, Philologia*, XXXI, 1, 1986, p. 29: „Dacă într-o limbă formele de nominativ şi acuzativ sunt identice, influenţa porneşte de aici către limba care prezintă, pentru cele două cazuri amintite, forme morfologice distincte.".

[21] Vezi şi O. Croitoru, *Lexicul graiului lipovenesc din comuna Slava Cercheză, jud. Tulcea*, Cluj-Napoca, 1977, teză de doctorat, p. 117, unde se face referire la omiterea articolului, datorită inexistenţei lui în graiul lipovenesc (la fel ca în limb rusă): ex. *A murit* ***bătrânică*** *pe care tu ştii*.

(< rom. *educat*), *e^{y}le^{y}gántny^{e}j* (rom. *elegant*), *klárny^{e}j* [22](< rom. *clar*), *kuriósny^{e}j* (<rom. *curios*), *kurážny^{e}j*[23] (< rom. *curajos*), *ğe^{y}lósny^{e}j* (rom.< *gelos*), *ğ'ingašny^{e}j* (< rom. *gingaş*[24]), *inte^{y}re^{y}sántny^{e}j*[25] (< rom. *interesant*), *mob'ilóvany^{e}j* (< rom. *mobilat*), *modérny^{e}j* (< rom. *modern*), *ne^{y}rvósny^{e}j* (< rom. *nervos*), *normálny^{e}j* (< rom. *normal*), *parfumóvany^{e}j* (< rom. *parfumat*), *pre^{y}te^{y}nćiózny^{e}j* (rom. < *pretenţios*), *pliktisóvany^{e}j* (< rom. *plictisit*), *pe^{y}rikulósny^{e}j* (< rom *periculos), putérny^{e}j* (< rom. *puternic*), *re^{y}zisténtny^{e}j* (< rom. *rezistent*), *se^{y}r'ózny^{e}j* (< rom. *serios*), etc.

3.2.2. Există şi cazuri *când forma adjectivului împrumutat din limba română nu suferă vreo modificare în graiul ucrainean*: ex. adjectivele provenite din participii precum *atent, simţit, mulţumit*, care îşi păstrează forma: *Bud' **aténт** málo! / Fii atent puţin!*. Mai mult decât atât, am consemnat prezenţa în grai a antonimelor acestor adjective formate cu ajutorul prefixului *ne-*: *neatent, nes'imţit.*

Ex. *Jakýj ses l'igín' **nesimţít**! / Ce nesimţit e băiatul acesta!*

Se poate observa că procedeul formării antonimelor adjectivale cu ajutorul acestui prefix se extinde şi asupra altor adjective româneşti adaptate sistemului morfologic al graiului ucrainean şi care *nu au acest prefix în limba română*: ex. *normálny^{e}j „normal"* - *ne^{y}normálny^{e}j „anormal", klárny^{e}j „clar"* - *ne^{y}klárny^{e}j*[26] *„neclar"* etc.

Acelaşi fenomen al trecerii formei nemodificate în ucraineană se observă şi în cazul adjectivelor româneşti care se referă la culori şi care au un statul invariabil în limba română, statut pe care îl păstrează şi în ucraineană: ex. *crem*[27]*, gri, maro, portocaliu, violet.*

Ex. *Kupýlam si odnú soróč'ku **gri**. /Mi-am cumpărat o cămaşă gri.*

3.2.3. Unele adjective au fost împrumutate din limba română cu anumite *restricţii* sau *modificări de sensuri*:

- ex. adjectivul *urýtny^{e}j* (< rom *urât*[28]) a preluat din limba română doar sensul de *persoană urâcioasă*, *nesuferită*, pentru sensul *urât = inestetic* existând în grai cuvântul *pohány^{e}j* [29](< magh.).
- adjectivul *pe^{y}r'ikulósny^{e}j* (< rom. *periculos*) se foloseşte cu sensul „supărăcios", „irascibil": ex. *Jaká-s **pe^{y}rikulósna**, ne mózu ty n'ič'ó yrčí! / Ce irascibilă eşti, nu poate omul să-ţi spună nimic!*

3.2.4. Se poate constata că, în graiul cercetat, sub influenţa limbii române, se utilizează tot mai frecvent ***adjectivele în postpoziţie faţă de substantiv*** (spre deosebire de limba ucraineană, unde topica firească este *adjectiv + substantiv*), acestea păstrându-şi funcţia sintactică de ***atribute adjectivale***:

Ex. *Oná imáe^{y} **d'íty^{e} mal'í**. / Ea are copii mici.*

*Pry^{e}ny^{e}sý málo **vodý téploji**! / Adu puţină apă caldă!*

---

[22] Adjectivul *klarnyj* se foloseşte în graiul ucrainean din Ruscova numai cu referire la persoane în expresia *buty klarnyj na holu* cu sensul *a fi (a avea)cu mintea limpede.*

[23] Adjectivul *kuražnyj* se foloseşte în grai cu sensul „pilit", „ameţit de băutură".

[24] Acest adjectiv a fost împrumutat din limba română de graiul ucrainean numai cu sensul „2.(Despre oameni şi animale) mofturos, dificil la mâncare*."* consemnat de DEX, Ediţia a II-a, Bucureşti, 1998, p. 424.

[25] Acest adjectiv dezvoltă un nou sens pe terenul graiului ucrainean - acela de „ciudat".

[26] Cu sensul consemnat mai sus.

[27] În cazul adjectivului *krem* (< rom. *crem*) se foloseşte şi forma *kremovyj* adaptată la sistemul morfologic al graiului ucrainean.

[28] De la substantivul românesc *urât* care desemnează o „*stare sufletească apăsătoare provocată de teamă, de singurătate, de lipsă de ocupaţie; plictiseală; indispoziţie."(*DEX, ed. cit., p. 1138) şi intră în structura expresiei A-*i fi (cuiva) urât* se formează în graiul ucrainean cercetat adverbul *urýtno* care intră în componenţa expresiei calchiate *Búty urýtno* (A-*i fi (cuiva) urât).*

[29] Substantivul de la care se formează adjectivul *pohanyj* este *póhan* şi se referă la o persoană neastâmpărată, rea. Vezi sensul lui *pogán* în subdialectul maramureşean = tare, puternic: „*Tre' să t'e vaiţi pogán*!".

În unele structuri, ordinea *substantiv + adjectiv* este exclusivă şi considerăm că acest fenomen se produce ca urmare a presiunii exercitate de limba română: ex. *muká b'íla / me^{y}lájna* „făină albă / de mălai”, *molokó kvasné / solótke^{y}* „*lapte acru / dulce*”, *chl'ib č'órny^{e}j* „*pâine neagră*”, *stófa hulubá* „*stofă albastră*” etc.

Ex. *Kupýlam si odnú **stófu hulubú** na kostúm.* / *Mi-am cumpărat o stofă albastră pentru costum.*

3.2.5. În legătură cu adjectivele relative, ni se pare interesant de consemnat faptul că în graiul cercetat există tendinţa de a utiliza în locul acestora structuri analitice de tipul *hor'íỹka **yz jáblok (yz slyỹ)** / ţuică de mere (prune), č'aj **yz mn'atý** / ceai de mentă, suk **yz portokál** / suc de portocale, dulč'áća **yz kaís** / dulceaţă de caise, zakúska **yz víne^{y}ty^{e}j** / zacuscă de vinete, **novýnka vyd nýn'i** (učéra) / ziar de azi (de mâine)*, probabil sub influenţa modelului limbii române, întrucât limba ucraineană literară foloseşte în aceste contexte adjectivele formate de la substantive (ex. *jablučnyj, včorašn'ij* etc.)

3.2.6. Întâlnim o serie de particularităţi în realizarea *gradelor de comparaţie* la adjectivele din graiul ucrainean cercetat.

Gradul comparativ se realizează prin adăugarea la adjectivul la gradul pozitiv a morfemului comparativ **mai** împrumutat din limba română: ex. ***maj** ve^{y}lýky^{e}j / mai mare, **maj** malýj / mai mic, **maj** b'íly^{e}j / mai alb* etc.

Cercetările[30] efectuate asupra modalităţilor de realizare a comparativului au evidenţiat faptul că morfemul comparativ **mai** din limba română a pătruns în sistemul unor graiuri ucrainene convergente (de-a lungul frontierei româneşti, în graiurile ucrainene de sud-vest, care sunt în contact direct cu graiurile româneşti) şi în unele graiuri ucrainene din România[31]. În aceste graiuri ucrainene modalitatea de redare a gradului comparativ cu ajutorul sufixelor **-š, -iš** şi a formelor supletive, modalitate specifică limbii ucrainene, tinde să fie părăsită în favoarea mijloacelor analitice specifice limbii române, care formează comparativul cu ajutorul adverbului **mai** ce precedă un adjectiv sau un adverb la gradul pozitiv. În acest context, graiurile ucrainene împrumută din limba română nu doar *forma* modelului străin, ci şi *substanţa* acestuia (este vorba de un împrumut al sistemului analitic), iar considerarea adverbului *mai* drept un morfem este pe deplin justificată. Trebuie subliniat faptul că şi alte limbi slave[32] de pe teritoriul României au împrumutat din limba română procedeul analitic de redare a gradului comparativ[33], iar acest lucru confirmă ideea că vorbitorii acestor limbi slave optează pentru modelul românesc din cauza *caracterului mai clar, mai expresiv al formelor analitice*[34]. Semnificativă în acest sens este şi observaţia lui

[30] Vezi I. Robciuc, *Interferenţe morfologice româno-ucrainene*, extras din *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, II, 1971, pp. 1109-1112, unde autorul prezintă rezultatele unui studiu efectuat pe o reţea de 63 de localităţi din regiunea Transcarpatia şi Cernăuţi şi 2 din regiunea Ivano-Frankivsk pe baza Atlasului lingvistic ucrainean cu privire la formarea comparativului, subliniind predilecţia pentru renunţarea la modul sintetic de formare a acestuia în favoarea celui existent în limba română, iar acest fenomen se întâlneşte şi în graiurile ucrainene din Banat, Maramureş şi Suceava: ex. *maj husto*.

[31] Modalitatea de realizare a comparativului cu ajutorul lui *maj (mai)* împrumutat din limba română, situat în pre- sau în postpoziţiei, se întâlneşte în toate graiurile carpatice: transcarpatice (*maj velykyj*), lemkoviene (*maj hor'ača voda*), huţule (*maj toỹstyj*).

[32] Vezi S. Gogolewski, *Trilingvismul polonezilor din Cacica- jud. Suceava*, Romanoslavica, XIV, 1967, p. 60 şi urm.; Magdalena Nagy, *Morfologia graiului lipovenesc din loc. Slava Cercheză, jud. Tulcea*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1975, p. 71 şi urm.

[33] Diferenţele faţă de graiurile ucrainene constau în aceea că, în graiul lipovenesc din Slava Cercheză, morfemul românesc *mai* se antepune formei de comparativ sintetic a adjectivului, rezultând astfel o redundanţă: ex. *maj b'il'ej*.

[34] Vezi şi observaţia lui L.Balázs, *Bilingvismul în comuna Suatu (jud. Cluj*), rezumatul tezei de doctorat: „în domeniul gramaticii (…) un sistem mai clar şi mai simplu acţionează asupra sistemului mai puţin clar şi cuprinzător.”

U.Weinreich[35] în legătură cu transferabilitatea dintr-o limbă în alta a unor morfeme mai libere: în cazul interferenţei gramaticale dintre două sisteme, cel care serveşte drept model este acela care dispune de morfeme relativ libere şi invariante, adică modelul mai explicit.

În graiul ucrainean din Ruscova există un număr foarte mic de situaţii în care **mai** se adaugă la formele sintetice existente deja ale gradului comparativ: ex. *maj stáršy^{e}j / cel mai vârstnic, maj ménšy^{e}j / cel mai mic ca vârstă*. În acest caz, adjectivele îndeplinesc funcţia unor adjective obişnuite la gradul pozitiv, în ciuda aspectului lor formal, iar rolul de morfem al comparativului este îndeplinit de particula *mai*.

Ex. *Oná e **maj ménša** u nych dóma. / Ea e cea mai mică (mezina) la ei acasă.*

Constatăm faptul că în graiul ucrainean adverbul *mai* redă ideea de comparaţie şi prin ataşarea sa la unele substantive (*maj chýža, maj č'olov'ík, maj prijáte^{y}l'*) şi verbe (*maj ne navížu*), fenomen întâlnit şi în limba română.

3.3. Întrucât **pronumele** este o clasă gramaticală extrem de bine organizată, cu un inventar redus de unităţi, putem constata că influenţa limbii române nu se manifestă deloc (în literatura de specialitate e cunoscut faptul că, cu cât numărul unităţilor care alcătuiesc inventarul unei categorii este mai mic, cu atât interferenţa se manifestă mai puţin sau chiar deloc). În structura graiului *nu este prezentă nici o formă pronominală de altă origine*. Fenomenul interferenţei gramaticale se poate detecta în schimb în realizările verbale în limba română, producându-se dinspre limba maternă (ucraineana) spre cealaltă limbă de contact.

Dintre abaterile de la norma limbii române apărute sub influenţa limbii materne atunci când un individ ucrainean construieşte un enunţ în limba română, putem semnala următoarele:

3.3.1. Deoarece în limba ucraineană nu există o formă specială de *pronume de politeţe*, funcţia acestuia fiind îndeplinită de pronumele personal de persoana a II-a pl. ***vy***, vorbitorii ucraineni vor conferi frecvent, sub influenţa limbii materne, formei pronominale româneşti ***voi*** rolul de pronume de politeţe, în detrimentul formei ***dumneavoastră*** existente în limba română:

Ex. *Pe **voi** cum vă cheamă?* în loc de *Pe **dumneavoastră** cum vă cheamă* ?

***Voi** câţi copii aveţi?* în loc de ***Dumneavoastră** câţi copii aveţi?*

3.3.2. În vorbirea persoanelor bilingve într-un grad mai redus (copii sau persoane mai vâstnice), se poate remarca *absenţa formelor atone ale pronumelui personal la dativ şi acuzativ* (absenţa *anticipării*[36] sau *a reluării* complementului prin forma scurtă pronominală, fenomene nespecifice limbii ucrainene) şi, uneori, şi a morfemului ***pe*** ca marcă a genului personal:

Ex. *Geppetto **a cumpărat** lui Pinocchio un a*becedar. în loc de …*i-a cumpărat*…

***Aş saluta** doamna învăţătoare…* în loc de *Aş saluta-o pe doamna învăţătoare*.

***Am ajutat** părinţii…* în loc de *I-am ajutat pe părinţi*[37]...

4. Concluzii

Faptele de limbă supuse analizei permit evidenţierea numeroaselor *elemente inovatoare* apărute în graiul ucrainean cercetat, ca urmare a evoluției acestuia pe teren lingvistic românesc. Fenomenele interferenţei lingvistice sunt vizibile la toate nivelurile limbii, atât în structurile ucrainene, cât și în cele construite în limba română de către

[35] Vezi U. Weinreich, *Jazykovye…,* ed.cit., pp. 66-67 şi urm.

[36] În legătură cu anticiparea complementului prin pronume în limba română vezi şi Tamara Repina, *Cu privire la una dintre tendinţele actuale ale limbii române (Anticiparea complementului-substantiv prin pronume),* SCL, 1-4, XlVIII, 1997, pp. 383-389, unde se subliniază că, în comparaţie cu complementul direct, cel indirect se manifestă mai „rezistent" faţă de această tendinţă a limbii.

[37] Aceste exemple ne-au fost furnizate în cadrul unei ore de limba română de elevi de clasa a II-a care vorbesc în familie limba ucraineană.

vorbitorii ucraineni. Interferenţa morfologică româno-ucraineană se manifestă pregnant la nivelul procedeelor de exprimare a comparaţiei prin intermediul adjectivelor, la nivelul trecerii de la un gen la altul în cadrul substantivelor etc.

Bibliografie

1. Balazs, L. *Intereferenţa. Între teorie şi practică,* în *Studia UBB*, Philologia, XXXI, 1, 1986
2. Croitoru, Otilia, *Lexicul graiului lipovenesc din comuna Slava Cercheză, jud. Tulcea*, Cluj-Napoca, 1977, teză de doctorat
3. Gogolewski, S., *Trilingvismul polonezilor din Cacica- jud. Suceava*, Romanoslavica, XIV, 1967
4. Martinét, A., *Rasprostranenie jazyka i strukturnaja lingvistika*, în „Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972
5. Márton, Gy., *Câteva aspecte ale influenţei limbii române în lexicul graiului ceangău din Moldova*, în „Studii și cercetări lingvistice", VI / 1955, nr. 3-4
6. Nagy, Magdalena , *Morfologia graiului lipovenesc din loc. Slava Cercheză, jud. Tulcea*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1975
7. Pavliuc, N., *Ukrajins'ki hovory Maramoroščyny*, teză de doctorat, Harkov, 1958
8. Reguş, C., *Graiul ucrainean din Ipoteşti-Suceava*, în „Studii de slavistică", vol. I, 1968, pp39-46
9. Reguş, C., *Flexiunea verbală în graiul huţul din Valea Sucevei*, „Studii de slavistică", 2, Bucureşti, 1971, pp. 255-274
10. Repina, Tamara , *Cu privire la una dintre tendinţele actuale ale limbii române (Anticiparea complementului-substantiv prin pronume),* în „Studii și cercetări lingvistice", 1-4, XlVIII, 1997, pp. 383-389
11. Robciuc, I., *Elemente româneşti în ucraineană. Contribuţie la studiul contactelor lingvistice*, teză de doctorat, Bucureşti, 1971
12. Robciuc, I., *Interferenţe morfologice româno-ucrainene*, extras din *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, II, 1971, pp.1109-1112
13. Robciuc, I., *Morfologia graiului ucrainean din Măriţeia (jud. Suceava)*, în „Studii de slavistică", vol. II, Bucureşti, 1971, pp. 121-134
14. Robciuc, I., *Studiji i statt'i*, Editura „Mustang", Bucureşti, 1999
15. Rosetti, Al., *Smešannyj jazyk i smešenie jazykov*, în "Novoe v lingvistike", vol. VI, Moscova, 1972
16. Rozencveig, V., *Osnovnye voprosy teoriji jazykovych kontaktov*, în „Novoe v lingvistike", VI, Moscova, 1972
17. Rozkoš, P., *Influenţe româneşti în lexicul graiului slovac din Nădlac*, în *Analele Universităţii din Timişoara*, seria *Ştiinţe filologice*, VI, 1968
18. Sala, M., *Limbi în contact*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997
19. Ščerba, L.V., *Jazykovaja sistema i rečevaja dejatelnost',* Leningrad, 1974
20. TOPOROV, V.N., *O balto-slavjanskoj dialektologiji (neskol'ko soobraženij*), în „Issledovanija po slavjanskoj dialektologiji", 4, Moscova, 1995
21. Vraciu, A., *Note de dialectologie slavo-română*, Romanoslavica, VII, 1963, pp.131-146
22. Zvegincev, V.A., *Očerki po obščemu jazykoznaniju,* Moscova, 1962
23. Žluktenko, J., *Lingvističeskie aspekty dvujazyčija*, Kiev, 1979
24. Weinreich, U., *Languages in Contact. Findings and Problems*, 1970, Mouton the Hague - Paris (trad.în limba rusă de J. A. Žluktenko, *Jazykovye kontakty*, Kiev, 1972).

25. ******Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), Ediţia a II-a, Editura „Univers enciclopedic”, Bucureşti, 1998

THE SEMANTICS OF ROMANIAN PHYTONIMS

Nagy Imola, Assist. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu-Mureș

Abstract: This paper focuses on the terminology of horticulture and the interferences between Romanian and Hungarian plant names. We wish to present a set of Romanian plant names which have been considered calques in the specialist literature. We also aim to approach the issue of the historical evolution of the Romanian botanical terminology, covering aspects related to the differences between technical, semitechnical terms and items from the general vocabulary.

Keywords : terminology, scientific and popular, taxonomy, botanical names.

Cercetările terminologice reprezintă o ramură în expansiune a cercetărilor de tip lingvistic, acest tip de studiere a unor fenomene de limbaj specializat având întotdeauna o puternică componentă interdisciplinară. Terminologia este o lexicologie specializată (Cabré: 1999), adică este ştiinţa care se ocupă de comunicarea specializată şi de aspectele limbajelor specializate, profesionale. Ileana Busuioc şi Mădălina Cucu precizează că „situaţia de comunicare care face obiectul de studiu al unei ştiinţe tinere cum este terminologia este *comunicarea specializată*, care se defineşte prin faptul că indivizii sociali comunică între ei într-un cadru socio-profesional specializat. Această situaţie generează un vocabular de specialitate, o terminologie, de fapt un limbaj specific, cu o circulaţie clar definită." (Busuioic-Cucu) Faptul, că terminologia este probabil cea mai tânără ramură a cercetării lingvistice este trădat şi de faptul, că obiectul de studiu al ei nu are încă o denumire unică şi unanim acceptată, şi situaţia este similară atât în limba română (unde întâlnim deopotrivă *limbaj specializat, limbaj profesional, comunicare specializată, comunicare profesională, tehnolect*), cât şi în cea engleză (*specialized languages, special languages, specialized communication, technical English, scientific English, English for special or specific purposes-ESP, English for Occupational Purposes, Professional English* sau, mai recent *Academic and Professional Languages* (Nagy, 2011). În limba maghiară există doi termeni concurenţi, *szaknyelv* şi *szakmai nyelvhasználat*, dintre care primul pare să câştige teren.

În acest articol ne propunem să abordăm terminologia ştiinţelor horticole în special prin prisma numelor de plante româneşti şi a modului în care ele au evoluat, mai ales din perspectiva contactelor cu alte limbi. Aspectele semantice şi terminologice ale fitonimelor româneşti este privit în special în relaţie cu fenomenul calchierii. Cunoaşterea şi denumirea plantelor are o istorie îndelungată. Din antichitate până în Evul Mediu predominau sistemele utilitariste (Săvulescu, 2010). Taxonomia linneană a fost precedată de contribuţia lui Gaspar Bauhin (*Pinax theatri botanici*, 1596), care a încercat să introducă sistemul binominal în nomenclatură. Părintele sistematicii este Carl von Linné sau Linnaeus, un botanist suedez care introduce, în 1753, nomenclatura binară, în limba latină (*Species Plantarum*- 1753, *Systema Naturae* - 1758).

În secolul al XIX-lea latina era tot mai intens concurată de numeroasele limbi naţionale, şi pentru a se evita instaurarea unui haos terminologic, Congresul Botanic de la Viena (1905) a impus obligativitatea utilizării denumirilor latine ca denumiri ştiinţifice oficiale. Azi, unicitatea şi standardizarea numelor de plante este asigurată şi reglementată de coduri de nomenclatură : *Codul Internaţional de nomenclatură botanică* (*The Melbourne International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants*, *Codul Internaţional al Plantelor Cultivate* (*The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants.*

În ceea ce priveşte denumirea plantelor în limba română, Dumitru Bejan (1991) observă că prima atestare scrisă a unor nume româneşti de plante se află într-un manuscris

de la 1700, care cuprinde un glosar slavo-român, intitulat *Glosar de plante slavono-român*, reprodus de M. Gaster la pagina 355-357 din *Chrestomaţia română*, vol I, Bucureşti, 1891. Glosarul cuprinde două părţi: un glosar de *erburi* şi un glosar de *pomi*. Ioan Milică (2010) citează şi alte cercetări mai recente care arată că primele atestări ele numelor de plante ar fi mai vechi. „În studiul introductiv la *Dictionarum valachico-latinum*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, Gheorghe Chivu (2008, p. 12) editorul textului concluzionează, în baza unor dovezi clare, că dicţionarul a fost scris fără dubiu la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă între 1640 şi 1660). Cu privire la denumirile de plante, editorul textului comentează că dicţionarul oferă ... specialiştilor cel mai bogat inventar de termeni etnobotanici dintre scrierile româneşti alcătuite până la mijlocul secolului al XVIII-lea" (Milică, 2010).

Printre cei mai importanţi autori români în literatura botanică Elena Săvulescu (2010) îi citează pe Alexandru Borza, *Starea de azi a cunostintelor despre filogenia plantelor*, Iuliu Prodan, *Flora pentru determinarea si descrierea plantelor care cresc in Romania*, Alexandru Beldie, *Flora Romaniei*, Traian Savulescu, *Flora RP Romane*, vol I-XIII. Studierea denumirilor de plante a fost efectuată, pe teren românesc, mai ales de D. Bejan (*Nume româneşti de plante,* 1991, Cluj-Napoca) şi Al Borza (*Dicţionar etnobotanic*, 1968, Bucureşti).

Andrei Negru face o analiză pertinentă a concluziilor formulate de Bejan în legătură cu istoria terminologiei botanice româneşti. Una dinte aceste concluzii este legată de originea termenilor etnobotanici: „Sub aspectul istoriei terminologice româneşti, începuturile acesteia trebuie căutate în numele de plante dacice cuprinse în lucrările învăţaţilor antici (Pseudo-Apuleius-Platonicus) … A doua componentă a fundamentului lexicului botanic românesc, mult mai numeroasă şi mai importantă o constituie numele de plante aduse de romani odată cu venirea lor în Dacia " (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:230). Iată câteva exemple: carpen (Carpinus), ulm (Ulmus), cireş (Cerasus), fag (Fagus), plop (Populus), etc.

În privinţa influenţei altor limbi, Bejan subliniază rolul unor limbi proxime: „influenţele exercitate asupra limbii române, prin aceasta şi asupra lexicului botanic românesc, sunt: parţial slavă, bulgară, germană, greacă bizantină. Maghiară, sârbo-croată, turcă veche, ucraineană… franceză, germană, italiană şi engleză, fiind influenţe mai noi" (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:235). Nomenclatura botanică românească se constituie din elemente moştenite (dacice, latine), elemente împrumutate şi elemente create din calchieri ale numelor ştiinţifice internaţionale. În articolul său, Andrei Negru pune problema a ceea ce el numeşte *situaţii de impas ale nomenclaturii botanice naţionale* sau haos în circulaţia uzuală scrisă şi vorbită a nomenclaturii româneşti. „Adevărul este că majoritatea absolută a genurilor şi speciilor de plante … nu au denumiri în limba maternă sau, deseori, denumirile româneşti ale speciilor sunt omonine (mai multe specii poartă a singură denumire română) ori sinonime, dialecte locale (o singură specie poartă mai multe denumiri româneşti). Aplicarea în literatura de botanică taxonomică numai a denumirilor populare de plante reprezintă nu altceva decât un ecou … al conceptului depăşit de poporanism" (Negru, 2010:87). Autorul aduce, ca exemplu de precizie taxonomică ce poate servi ca model pentru nomenclatura ştiinţifică românească nomenclatura rusească. Motivul? Traducerea şi calchierea din latină ca procedeu de formare a numelor ştiinţifice în limba naţională. „Peste 90% din denumirile ştiinţifice naţionale ruseşti ale speciilor reprezintă traduceri şi preluări ale denumirilor latineşti, iar cca 6-7 % sunt selectate din multitudinea denumirilor vocanularului popular rusesc… botaniştii ruşi au standardizat denumirile ruseşti şi ale taxonilor familiali ... utilizând procedeul de traducere sau preluare şi adaptare a denumirilor latineşti la specificul limbii ruse contemporane". (Negru, 2010: 88)

Se consideră că denumirea ştiinţifică (*nomen scientificum*) este cea latină, nomenclatura ştiinţifică a suferit, pe parcursul timpului, un proces de uniformizare şi standardizare, din cauza necesităţii unei denumiri precise şi stabile, universal valabile pentru plante.

În acelaşi timp, se consideră nume ştiinţific şi numele de plante în limbi naţionale, dacă sunt îndeplinite criteriile unui proces denominativ ştiinţific, un nume corespunzându-i doar unei specii. (Negru, 2010: 88) Denumirea taxonului în limba naţională se numeşte şi ea denumire ştiinţifică, doar dacă nomenclatura botanică este standardizată şi elaborată, fiecărui taxon îi corespunde o singură denumire ştiinţifică. Există, pe lângă denumirea ştiinţifică în limba latină şi în limba naţională, aşa-numitele denumiri populare ale plantelor (*folk taxonomy*), care cunosc fenomene precum sinonimia, omonimia, etc. Există, prin urmare, o nomenclatură botanică internaţională, nomenclatură botanică naţională şi o nomenclatură botanică populară. În terminologia botanică savantă denumirea genului este un fel de nume de familie, iar numele speciei are funcţia unui prenume.

Taxonomia botanică populară (folk taxonomy) se referă la numele popular al plantelor Linnaeus a publicat, şi el, o Floră a Suediei, o colecţie a numelor populare de plante din ţara sa natală (*Flora Svecica*, 1745); aici, el a înşirat numele populare (binominale şi ele) alături de cele ştiinţifice. Primele nume date plantelor în istorie au fost denumirile populare. Numele populare au următoarele dezavantaje: au valoare regională; nu toate speciile au nume popular, uneori numele popular se adresează genului întreg (mărul, ne referim la genul *Malus*, nu la specie); specii, genuri sau familii diferite pot avea acelaşi nume popular, de exemplu *Lathyrus tuberosus* (o buruiană) şi *Nigritella nigar* (o orhidee) au acelaşi nume popular românesc, *sângele voinicului* (Săvulescu, 2010).

Numele populare nu sunt standardizate sau reglementate prin documente internaţionale, asemenea numelor ştiinţifice latineşti sau numelor plantelor cultivate. Ortografierea numelor populare urmează regulile ortografice generale ale diferitelor limbi. Totuşi, în general se recomandă scrierea lor cu caractere romane, cu iniţiale mici, excepţie făcând doar numele de persoane sau toponimele. Scrierea cu litere mici se aplică şi atunci, când un nuem propriu se transformă în nume comun. În limba română, ortografia numelor de plante se supune ortografiei generale a substantivelor comune, şi anume se scriu, în general, cu literă mică. Varietăţile de plante, de animale, soiurile de vin, produsele alimentare se scriu, şi ele, cu literă mică: cabernet, cornul-caprei (varietate de ardei), ionatan[1], etc.

În volumul *Nume româneşti de plante* Dumitru Bejan prezintă, pe lângă principalele izvoare ale lexicului botanic românesc, şi o analiză a structurii acesteia. În opinia cercetătorului lexicul botanic românesc cuprinde un strat primar şi un strat secundar. Stratul primar „cuprinde cuvinte al căror sens (fundamental) se referă, în general, numai la lucrul denumit, adică la planta respectivă, ea fiind divizată în nume de plante moştenite şi nume de plante împrumutate" (Bejan, 1991: 31). Cu alte cuvinte, stratul primar ar curpinde denumirile moştenite din limba latină şim denumirile de origine dacică, iar stratul secundar ar curpinde denumirile de plante împrumutate din alte limbi. Bejan, de asemena, face diferenţierea dintre denumirea populară a plantelor (subiectul principal al volumului său) respectiv taxonomia ştiinţifică. „Numele populare (româneşti ale plantelor) se opun numelor culte, oficiale, literare ale acestora, cele din urmă fiind moştenite din limba traco-dacilor şi din latină, împrumutate din limbile cu care româna a venit în contact direct sau indirect (atât cele din stratul primar, cât şi cele din stratul secundar) şi calchiate (de botanişti ori de către alţi cunoscători ai plantelor) după numele ştiinţifice ori inventatede ei pentru limbajul lor specializat.... Specialiştii (botaniştii în special) au opus numele populare ale plantelor numai

[1] www.ortografia.ro

numelor ştiinţifice ale acestora, nume identice la unii cu numele latine ale plantelor, deoarece se uzează de cuvinte latineşti şi de cuvinte din alte limbi, dar latinizate. Opoziţia trebuie făcută şi cu alte straturi ale lexicului botanic, adaptări şi traduceri după numele ştiinţifice şi nume colecţionate sau împrumutate din alte limbi (din stratul secundar), nume care, în cea mai mare parte, au intrat în categoria numelor oficiale, generalizate, standardizate ... care ţin mai mult de limbajul specialiştilor. O parte din ele a ajuns (de sus în jos, pe căi cărturăreşti) şi în popor, fără însă a le putea zice denumiri populare" (Bejan, 1991: 36-37). Acest ultim fenomen semnalat de Bejan nu este nimic altceva decât fenomenul de migrare a termenilor din categoria termenilor tehnici, semi-tehnici şi vocabularul general. Dacă la începutul implementării modelului ştiinţific acesta a fost influenţat de modelul empiric, azi putem vorbi de o inversare a rolului şi modelul savant exercită o influenţă modelatoare asupra modelului empiric: un exemplu în acest sens ar putea fi denumirea populară de mătrăgună, înlocuită treptat cu termenul ştiinţific de beladonă, termen care a migrat din categoria de *terminus tehnicus* în vocabularul general. Un fenomen asemănător s-a întâmplat şi cu înlocuire unor denumiri populare cu denumiri de soiuri sau denumiri latineşti aparţinând taxonomiei ştiinţifice: mangold pentru sfeclă pentru peţiol (*Mangold lucullus* în latină, mángold în limba maghiară), echinacea (*Echinacea purpurea* în latină, bibor kasvirág în limba maghiară), latirus (*Lathyrus odoratus* în latină, szagos lednek în limba maghiară), anemona (szellőrózsa în limba maghiară) sau degetar (*Digitalis purpurea*) denumit recent floare de gloxinia.

Denumirea populară este strict definită de Bejan, din această categorie fiind excluse împrumuturile de orive natură. „Criteriul esenţial de încadrare a unui nume de plantă în categoria celor poulare ar trebui să fie deci crearea acestuia pe terenul limbii de către categoriile sociale amintite (ţăranii, învăţătorii, preoţii), din materialul existent în limbă şi prin procedee specifice acesteia, nume care astfel creat se opune unui nume ştiinţific, unui nume moştenit sau împrumutat, unui nume rezultat din numele ştiinţific al plantelor, cu alte cuvinte unui nume oficial, generalizat, standardizat, chiar tehnic al plantei, acestea putând intra în categoria numelor literare" (Bejan, 1991: 37).

Printre termenii botanici româneşti cu etimologie maghiară Bejan aminteşte: acaţ (*Robinia pseudoacacia*, akác în limba maghiară), agriş (*Ribes grossularia*, egres în limba maghiară), boglar (*Ranunculus sceleratus*, boglárka în limba maghiară), bolonică (*Sium latifolium*), captalan (*Petasites hybridus*), hadlan (*Cannabis sativa*), mohor (*Setaria*, muhar în limba maghiară). Printre denumirile du trei etimologii mai găsim următorii termeni cu etimologie maghiară, gemană şi sârbocroată: ribizli (*Ribes rubrum*), maghiară, germană şi bulgară : cartafiol (*Brassica oleracea* var. *botrytis*, karfiol în limba maghiară).

În subcapitolul *Nume româneşti de plante carea au corespondente în alte limbi* Bejan include acele denumiri care sunt calchiate după diverse limbi cu care româna a intrat în contact. Notăm că selectăm acele exemple în care paralelismul este semnalat în limbile engleză sau maghiară.

Printre denumirile în cazul cărora numele plantelor apare în mai multe limbi există cazuri în care structura numelui este identică: Arborele vieţii (*Thuja*): arbor vitae in engleză, arţar-alb (*Acer pseudoplatanus*): fehér jávorfa în maghiară, alune-de-pământ (*Arachis hypogaea*): földimogyoró în maghiară, ground nut în engleză, cireaşa lupului (*Atropa belladona*): farkas cseresznye în maghiară, creasta cocoşului (*Celosia crestata*): kakastaréj în maghiară, fasole soia (*Ghycine hispida*): szójabab în maghiară, soy bean în engleză, gura leului (*Antirrhinum majus*): oroszlánszáj în maghiară, floare de nu-mă-uita (*Myosotis*): nefelejts în maghiară, forget-me-not în engleză, pecetea-lui-Solomon (*Polyognatum*): salamonpecsét în maghiară, Solomon's seal în engleză, ridiche de lună (*Raphanus sativus* ssp. *radicula*): hónaposretek în maghiară, salcie plângătoare (*Ruscus aculeatus*): szomorúfűz

în maghiară, weeping willow în engleză, urechea şoarecelui (*Hieracium pilosella*): mouse-ear hawkweed în engleză , egérfül fű în maghiară.

O altă subcategorie a acestor posibile calcuri o reprezintă cazurile în care structura numelui nu este aceeaşi, dar păstrează o invariantă: cruciuliţă (*Senecio*): keresztfű în maghiară, gâscariţă (*Arabis alpina*) lúdfű în maghiară, iarba lui Timofte(u/ie) sau timoftică (*Phleum pratense*): Timothy grass în engleză. Notăm că în aceste cazuri calchierea s-ar fi putut produce pe modelul englezesc atât în limba maghiară, cât şi în limba română.

Un al doilea tip de calcuri sunt numele cu structură identică în limbile română, maghiară şi germană. Printre acestea unele au structură identică: barba caprei (*Filipendula ulmaria*): kecskeszakállfű în maghiară, Geißbart în germană; ceapă-de-iarnă (*Allium fistulosum*): téli hagyma în maghiară, Winterzwiebel în germană; cireaşa evreului (*Physalis alkekengi*): zsidócseresznye în maghiară, Judenkirsche în germană; floarea broaştei (*Taraxacum officinale*): békavirág în maghiară, Krotenblume în germană, floarea clopotului (*Aquilegia vulgaris*, denumită şi căldăruşă în limba română): harangvirág în maghiară, Glockenblume în germană; laptele lupului (*Euphorbia*): farkastej în maghiară, Wolfmilch în germană; lemn-de-acăţ (*Robinia pseudoacacia*): akácfa în maghiară, Akazienbaum în germană; mama-secării (*Claviceps purpurea*): anyarozs în maghiară,, Mutterkorn în germană; varză chel (*Brassica oleracea* var. *sabauda*): kelkáposzta în maghiară, Kilkraut în germană; salata iepurelui (*Prenanthos puyrpurea*): nyúlsaláta în maghiară, Hasenlatich în germană. Altele au o structură parţial identică: cocoşei (*Eryotronium dens-canis*): kakasmandikó în maghiară, Kockoschamandiko în germană sau trâmbiţar (*Catalpa bignonioides*): trombitafa în maghiară, Trompetenbaum în germană.

Un al treilea tip de calc este paralelismul denumirilor română şi maghiară: alac roşu (*Triticum spelta*): piros alakor în maghiară; barba-lui-aron (*Arum maculatum*): áronszakáll în maghiară[2]; brusturul măgarului (*Petasites hybridus*) szamárlapu în maghiară[3]; coardă-de-găină (*Anagalis arvensis*); tyúkhúr în maghiară; fasole bihalcă (*Phaseolus multiflorus*): bivalypaszuly în maghiară; floarea cucului (*Cypripedium calceolus*): kakukkvirág în maghiară; floarea secfiu (*Anthemis nobilis*): szekfű virág în maghiară; floare-de-stea (*Lycninis calcedonica*): csillagvirág în maghiară; iarbă-de-cale (Plantago major): útifű în maghiară; lemnul domnului (*Arthemisia abrotanum*): istenfa în maghiară; mărul lupului (*Aristolochia clematitis*): farkasalma în maghiară; macrişul calului (*Rumex acutus*): lósóska în maghiară; macul cioarei (*Hibiscus trionum*): varjúmák în maghiară; părul orfanei (*Adianthum capillus veneris*): árvalányhaj în maghiară; pute-Lizi (*Pelargonium zonale*): büdös Lizi în maghiară; rujă-bajă-roşie (*Paeonia officinalis*): piros bazsarózsa în maghiară; sacfiu turcesc (*Dianthus barbatus*): törökszekfű în maghiară; spinul asinului (*Paliurus spina-christi*): szamártövis în maghiară; strugurii câinelui (*Solanum nigrum*): ebszőlő în maghiară; viorea-de-tot-felul (*Matthiolaincana*): mindenféle viola în maghiară. Semnalăm, că unele dintre denumirile româneşti sus amintite au rămas denumiri populare, unele cu circulaţie regională (de exemplu sacfiu turcesc denumită în taxonomia ştiinţifică latină sau internaţională Dianthus barbatus poartă denumirea de garofiţă turcească sau de grădină în taxonomia ştiinţifică românească).

Bejan mai oferă exemple de calcuri după limbile germană, franceză, ucraineană sau sârbo-croată, aspect asupra căruia nu insistăm. Bejan consideră că „ cele mai multe din numele de plante analizate mai sus ar putea fi rezultatul imitării unor modele din limbile cu care româna a venit în contact direct şi indirect. Acolo unde numele au aceeaşi structură în mai multe limbi deodată, acestea au ajuns în limba română prin intermediul maghiarei sau germanei mai ales, lucru demosntrabil mai cu seamă prin aceea că ele provin cu preferinţă

[2] În limba engleză este Aaron s beard, deci ar putea fi un calc după model englezesc

[3] szamárkóró este o alta denumire, nesemnalată de Bejan, iar brusturul măgarului este un calc identic după szamárkóró, nu după szamárlapu

din lucrări aflătoare în Transilvania. Acelaşi argument se poate aduce şi pentru numnele de plante a căror structură ar putea calchia structura numelor din maghiară şi germană. Fenomenul ar putea fi şi invers adică din limba română unele nume să fi intrat în limbile respective. şi aceste nume fac parte din categoria celor oficiale, cărturăreşti şi generalizate ale plantelor. Normal că unele dintre ele s-au răspândit şi în popor" (Bejan, 1991: 165).

După trecerea în revistă a calchierii denumirilor de plante după diverse modele, Bejan dezvoltă (în capitolul intitulat *Calcuri ale numelor ştiinţifice*) tema migrării termenilor dinn taxonimia internaţională în taxonomia ştiinţifică sau cea populară în limba română. „Multe nume româneşti de plante care aproape în toate lucrările de etnobotanică şi botanică românească ori de altă natură sunt considerate populare, provin, în realitate, de la numele ştiinţifice (ale plantelor) prin calchierea (traducerea ori adaptarea) acestora în limba română. În felul acesta, ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale, standardizate şi generalizate ale plantelor, parte din ele ţinând de limbajul specialiştilor. Procedeul de a denumi în acest fel plantele este de natură cărturărească, el aparţinând astfel specialiştilor din domeniul botanic... Odată create, o bună parte din aceste nume a pătruns, prin mijlocirea cărţilor de botanică, de medicină populară, de farmacie şi a păturilor instruite din mediul rural în popor. După această difuzare verticală (de sus în jos), ele au fost rîspândite prizontal (de la o colectivitate la alta), ceea ce, după părerea noastră, nu le dă statut de nume populare" precizează Bejan (Bejan, 1991: 169). Fenomenul traducerii şi adaptării numelor ştiinţifice ale plantelor în limba română, atât de bine simţită azi, a început odată cu documentarea în scris a terminologiei botanice româneşti, printre primele surse Bejan amintind multe cărţi şi volume ale unor specialişti maghiari (Benkő József, 1783*„Nomenclatura Botanica. Füzéres nevezetek. Linneus rendi "zerént"*), şi s-a intensificat spre sfârţitul secolului al XIX-lea, atunci când terminologia latină şi cea românească apar deja paralel în lucrările de specialitate. Aceste denumiri româneşti de plante după modelul ştiinţific latinesc nu sunt considerate denumiri populare *stricto sensu*, Bejan consideră chiar că ele sunt cunoscute mai ales de specialişti, doar parţial de nespecialişti, aparţinând astfel, categoriei termenilor tehnici sau semitehnici. „Pentru terminologia românească a plantelor considerăm fundamentală opoziţia dintre numele populare româneşti ale acestora şi cele oficiale, oficial fiind sinonim aici cu literar, comun, generalizat si chiar standardizat. Prin numele oficial al unei plante înţelegem numele sub care apare planta respectivă în literatura cultă, în literatura de specialitate, în dicţionare (sub formă de cuvânt-titlu), în limbajul presei, al radioului şi al televiziunii, în etichete la oficii farmaceutice, în cursurile universitare, etc. Sursele limbajului oficial botanic sânt numele moştenite şi împrumutate ale plantelor, calcurile după numele ştiinţifice şi după alte limbi, şi numele create de specialişti. În plus, multe nume populare de plante au devenit nume oficiale, după cum unele dintre numele oficiale ale plantelor au ajuns pe diferite căi în popor, între cele două componente ale limbajului botanic românesc existând o zonă de interferenţă, care exclude deci o delimitare rigidă a lor" (Bejan, 1991: 237)

Printre influernţele importante Bejan aminteşte rolul influenţei slave, bulgare, germane, greceşti, maghiare, turceşti, şi mai recent franceze, italiene, engleze. „Am făcut o diferenţiere între împrumuturile provenite din perioadele arătate mai sus (cuprinse în stratul primar) şi între împrumuturile de metafore (curpinse în stratul secundar, care au intrat în limba română probabil mai târziu). Numele de plante împrumutate din alte limbi şi curpinse în stratul primar se referă la plante cultivate (arbuşti şi pomi fructiferi, fructe, legume, plante industruale) şi necultivate (arbori şi arbuşt, plante medicinale, plante industriale, plante ornamentale). ...Pe lângă componentele etimologice arătate mai sus, lexicul botanic românesc cuprinde şi altele, în care se includ nume de plante asemănătoare ca structură cu cele curpinse în subdiviziunile mari ale lexicului botanic popular românesc, componente care apar alături de numele populare româneşti ale plantelor, în stratul secundar; nume

româneşti de plante care au corespondente în alte limbi ... şi nume româneşti de plante cara aparţin numai limbajului specialiştilor, cu referire specială la arbori şi arbuşti, la soiuri şi varietăţi de legume, de pomi şi fructe, de viţă de vie şi struguri, de plante ornamentale. Aceste nume de plante se opun celor populare româneşti de plante numai prin aceea că n-au fost create de popor, chiar dacă unele dintre ele au ajuns să fie cunoscute de către acesta. Ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale ale plantelor. ” (Bejan, 1991: 236)

Flora şi fitonimele reprezintă una din cele mai interesante teme de cercetare lingvistică, care devine totodată, şi o sursă de dificultăţi dacă este vorba de traducere. „Terminologia botanică, variată atât la nivelul folosirii ei de către vorbitorii limbii-sursă, cât şi la nivelul limbii-ţintă, formează una dintre cele mai dificile probleme cu care se confruntă traducătorul şi terminologul. Dificultatea primă o formează găsirea corespondentului celui mai cunoscut, literar, echivalent din punct de vedere ştiinţific, o dificultate cauzată de numărul mare de numiri şi variante (regionale) din care trebuie extras termenul devenit literar, operaţie având ca punct de sprijin sintagma latină ce identifică, taxonomic, planta... Traducerea denumirilor nu este o acţiune simplă. Transpunerile defectuoase pun consumatorul interesat într-o mare încurcătură, iar pe specialişti, într-o căutare zadarnică în dicţionarele limbii-sursă sau ale limbii ţintă, spre a găsi echivalentul termenului tradus mot-a-mot” (Bălan-Mihailovici, 2011:177).

Bejan vorbeşte de opoziţia dintre nomenclatura ştiinţifică (latină, internaţională) a plantelor şi cea naţională, volumul său se ocupă în special de denumirile populare ale plantelor, fără ca autorul să precizeze varianta ştiinţifică a denumirii vreunei plante. De asemenea termenii cu care operează (*nume oficial, nume literar, comun, tehnic, generalizat sau standardizat*) demonstrează faptul, că la data elaborării volumului distincţia dintre nume ştiinţific şi nume popular, diferenţa dintre nomenclatura botanică internaţională, nomenclatura botanică naţională şi nomenclatura botanică populară era acceptată la nivel teoretic, dar nu exista încă o terminologie standardizată şi stabilizată în denumirea acestor tipuri de taxonomii botanice. Faptul, că azi vorbim de o nomenclatură ştiinţifică (internaţională şi naţională) şi de o nomenclatură populară în loc de nume oficial, literar sau celelelalte variante utilizate de Bejan, fenomenele care se petrec în interiorul acestor nomenclaturi, influenţele şi migraţia termenilor (de exemplu mai sus amintitul caz al beladonei în loc de mătrăgună) sunt toate semnele unui proces de stabilizare terminologică marcată prin inovaţie. Opinia noastră subscrie cumva şi celor exprimate de Bidu-Vrânceanu într-un studiu dedicat terminologiei agricole româneşti şi schimbărilor petrecute în interiorul acesteia de-a lungul timpului: „modificările esenţiale produse în a doua jumătate a secolului XX în ştiinţele agricole duc la concluzia că dominanta terminologiei utilizate este inovaţia. Aceasta se manifestă în forme şi grade diferite în funcţie de subdomenii şi ramuri. În unele ramuri (precum agricultura în sens restrâns sau cultura plantelor) inovaţia se manifestă la nivel conceptual-semantic, îmbinându-se cu tradiţia în păstrarea termenilor de bază (ca formă). Ramurile constituite în ultima parte a secolului se caracterizează integral prin inovaţie, au o codificare puternică şi o afiliere internaţională” (Bidu-Vrânceanu, 2010: 47)

Până la momentul apariţiei volumului lui Dumitru Bejan existau cercetări şi studii legate de terminologia românească din domeniul agriculturii, botanicii sau al biologiei. Printre aceste studii menţionăm: Dumitrăscel Stelian, *Terminologia uneltelor agricole în limba română pe baza ALR* în *Studii şi cercetări ştiinţifice*, 1962/2; Ursu, N. A, *Formarea terminologie ştiinţifice româneşti*, 1962; Dumitrăscel Stelian, *Neologismul în terminologia agricolă românească pe baza ALR*, în *Anuarul de filologie*, 1964; Dumitrăscel Stelian, *Numele maşinilor agricole în graiurile limbii române pe baza ALR*, în *Limba Română*, 1967/6; Gheorghina Haneş, *Terminologia botanică în opera lui Mihail Sadoveanu*, în *Limba Română*, 1967/1; D. Macrea, *Terminologia agricolă românească*, în *România literară*, 1973/19; Ion Nuţă, *Denumiri de soiuri de struguri în Moldova. Împrumuturile*, în *Anuar de*

lingvistică şi istorie literară, 1973/24; Picoş, C. A., *Contribuţii semantice asupra unor termeni de biologie*, în *Natura*, 1973/4; Ion Nuţă, *Note lexicale şi etimologice. Din terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1980/5; Ion Nuţă, *De la nume proprii la nume comune în terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1981/3; Sanda Reinheimer-Râpeanu, *Denumirile româneşti ale ciupercilor*, în *Limba Română*, 1981/6; Mircea Seche, *Transferul terminologiei zoologice româneşti la denumirea unor plante*, în *Studii şi cercetări lingvistice*, 1981/1; Ştefan, I. M.-Ed. Nicolau, *Scurtă istorie a creaţiei ştiinţifice româneşti*, 1981; Ion Nuţă, *Aspecte ale metaforei, în terminologia viticolă românească*, În *Anuar de lingvistică şi istorie literară, 1984/29;* Guţu Modest, *Câteva remarci cu privire la unele forme ale terminologiei zoologice româneşti*, în *Limba română*, 1984/1; Ion Nuţă, *Un caz de hipercorectare în terminologia viticolă: ceasla*, în *Limba Română*, 1985/5; Dumitru Bejan, *Despre numele ştiinţifice ale plantelor. Nume date genurilor*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, 1985; Maria Purdela Sitaru, *Un sistem denominativ în terminologia românească de etnobotanică*, în *Studii şi materiale privitoare la terminologia românească de etnobotanică*, 1986; Ion Nuţă, *Note lexicale şi etimologice din terminologia viticolă şi pomicolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică*, 1986-1987; Ion Nuţă, *Substantive proprii devenite comune în terminologia viticolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică* 1986-1987; Nicolae Saramandu, *Terminologia agrară şi unitatea limbii române*, în *Flacăra*, 1987/36; Andrei, M, Andrei Cecilia, *Bioterminologia*, în *Natura*, 1987/1; Napoleon Albu, *Denumiri populare ale unor plante medicale*, în *Almanah Sănătatea 89*, 1989[4]. Volumul lui Dumitru Bejan, publicat în 1991 reprezintă, totuşi, un moment cheie în evoluţia studiilor dedicate taxonomiei botanice româneşti, el pregătind terenul pentru cercetări ulterioare efectuate de Andrei Negru, Ioan Milică, Aurelia Bălan-Mihailovici sau Angela Bidu Vrânceanu.

Bibliografie

Bălan-Mihailovici, Aurelia, 2011, *Despre traducerea numelor de plante în limba română*, in Dacoromania, serie nouă, XVI, nr.2, Cluj-Napoca, -. 176-177

Bejan, Dumitru, 1991, *Nume româneşti de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia

Bidu-Vrânceanu, Angela, 2010, *Terminologia agricolă/agronomică*, în Angela Bidu-Vrânceau (coord), *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti

Cabré, Theresa, M., 1999, *Terminology. Theory, methods and applications*. In: Helmi Sonneveld, Sue Ellen Wright (editors): *Terminology and Lexicography Research and Practice* (1st ed. 1992 Barcelona, Emuries) Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company

Milică, Ioan, 2010, *Modele naive şi modele savante în reprezentarea lingvistică a realităţii: denumirile de plante*, in Revista Limba română, nr. 11-12, anul XX

Nagy Imola Katalin, *Terminology issues and guidelines for teaching English for Special Purposes*, in Doina Butiurcă- Inga Druţă- Imre Attila (eds), *Terminology and Translation Studies. Plurilingual Terminology in the Context of European Intercultural Dialogue,* Scientia Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, ISBN 978-973-1970-63-9, pp. 271-284

Negru, Andrei 2010, *Principiile şi modalităţile de unificare şi standardizare a nomenclaturii botanice româneşti*, in Akademos, nr 1, martie

[4] Pentru a semnala evoluția remarcabilă a terminologiei și a termenilor față de momentul apariției acestor publicații, e de ajuns să ne gândim la sensul modificat al termenului *etnobotanic* (în 1986 desemnând doar numele populare ale plantelor) sau la impunerea formei de *plante medicinale* (probabil sub influența variantei engleze *medicinal plant*) în fața variantei din 1987, *plante medicale*

Resurse on-line

Busuioc Ileana, Cucu Mădălina, Introducere in terminologie, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/frameset5.htm

Săvulescu, Elena, 2010, Botanica sistematică, Bucureşti, http://www.horticultura.ro\fisiere\file\ID\Manuale

http: //www.ortografia.ro

http://ro.dexonline.ro

http://ro.termwiki.com

TYPES OF SYNTACTIC GROUPS IN DIMITRIE BOLINTINEANU'S WORKS

Alina Maria Ungureanu (Tisoaică), PhD Candidate, University of Piteşti

Abstract: This paper aims to be an analysis of the main types of syntactic groups in Dimitrie Bolintineanu's work. The syntactic level, as it appears analyzed in The Romanian Grammar, doesn't only include the syntactic relation of the type SVO, but it also presents the linguistic phenomena in a modern manner. Along with the classical structures, the syntactic groups represent the starting point in the case of this analysis. The syntactic groups include: the nominal group, the verbal group, the adjectival group, the adverbial group, the interjectional group and the prepositional group. In each group, there are analyzed the different possible combinations between the component parts of speech and the syntactic functions that they can perform.

Keywords: syntactic level, syntactic relationships, syntactic groups, analysis, combinations.

Structura sintactică a propoziţiei şi a frazei din limba literară a secolului al XIX-lea presupune dispariţia din uz a construcţiilor cu caracter arhaic. Acestea vor fi înlocuite cu tipul de structuri apărute fie sub influenţa limbii franceze, fie sub influenţa limbii populare.

Dintre particularităţile care încă persistă în limba literară de la începutul secolului al XIX-lea şi până spre 1860 se pot enumera: neacceptarea negaţiei duble, folosirea frecventă a atributelor pronominale în dativ posesiv, prezenţa dativului adnominal, înscrierea complementului direct personal în sfera genului personal, atributul deictic, folosirea prepoziţiilor care schimbă regimul verbului (*către* cu valoare de dativ, *de* cu valoarea lui *dacă* sau în calitate de conector al unei circumstanţiale finale reale).

Nivelul sintactic al limbii lui Dimitrie Bolintineanu nu reprezintă un criteriu propriu-zis de individualizare a scriitorului, ci, mai degrabă, de încadrare a acestuia în epoca din care face parte.

Urmând modelul limbii franceze, care îşi exercita intens influenţa în această perioadă, Bolintineanu respectă formula topică a propoziţiei de tip SVO.

Orice enunţ poate fi format din unul sau mai multe grupuri nominale şi un grup verbal care, la rândul lor, pot fi despărţite în funcţie de raporturile sintactice interne. Totuşi, "calitatea de enunţ e o însuşire sintactică a şirurilor de cuvinte. Ea e dată nu de înţelesul acestora, ci de organizarea gramaticală. Mai precis : pentru ca un grup de cuvinte să alcătuiască un enunţ, e necesar ca ele să respecte regulile de combinare gramaticală, adică să se integreze într-o structură sintactică"[1].

Enunţul ca unitate sintactică presupune existenţa termenilor de sintagmă şi valenţă sintactică, la rândul ei sintagma fiind definită ca "unitate sintactică relaţională ce grupează două unităţi funcţionale (părţi de propoziţie) printr-o relaţie de subordonare"[2].

Majoritatea enunţurilor întâlnite la Bolintineanu implică sintagma principală folosită în strânsă legătură cu relaţia de extensiune şi expansiune. La baza sintagmelor, stau grupurile sintactice care sunt de mai multe feluri: grupul nominal, grupul verbal, grupul adjectival, grupul adverbial, grupul interjecţional, grupul prepoziţional.

1. La nivel sintactic, *grupul nominal* poate îndeplini una din funcţiile substantivului: subiect, obiect direct sau indirect, nume predicativ, diferite tipuri de circumstanţiale.

[1] Stati, 1972: 17
[2] Găitănaru, 2007: 25

Totuşi, s-a contestat faptul că un substantiv articulat ar putea forma un grup nominal întrucât "un GN se formează dintr-un substantiv şi un unmăr de determinanţi secundari, iar articolul, indiferent dacă este hotărât, nehotărât, adjectival ori posesiv, reprezintă pentru uz un determinativ primar"[3].

Din punct de vedere sintactic, se pot identifica în opera lui Bolintineanu structuri care aparţin grupului nominal cu precizarea că "grupul nominal nu este însă numai o structură sintactică, ci şi una semantică"[4].

Astfel, dintre cele patru categorii de bază ale grupului nominal stabilite de Ion Coteanu în *Stilistica funcţională a limbii române*, în poeziile lui Bolintineanu se disting:

- combinarea unui substantiv-centru cu unul sau mai multe adjective: *o sultană jună* (I[5]: 14), *o umbră blândă şi uşioară* (I: 15), *raze dulci şi argintoase* (I: 109), *ton rece*, *sec* (I: 18), *dumbrava verde, fragedă, umbroasă* (I: 23), *suflet zdrobit* (I: 347).

Adjectivul sau adjectivele calificative pot fi puse înaintea substantivului devenind astfel o marcă a "enunţului poetic, acceptată şi utilizată ca atare de la începuturile poeziei originale culte"[6]: *rea vijelie* (I: 347), *crudă durere* (I: 347), *tăiosul fier* (I: 145), *dulce stea* (I: 72).

- combinarea unui substantiv-centru cu alt substantiv în cazul genitiv: *suspinul vântului* (I: 23), *parfumul tinereţii* (I: 98), *anii vieţei* (I: 114), *vărsarea serii* (I: 136), *umbra nopţii* (I: 154);

- combinarea unui substantiv-centru cu unul sau mai multe substantive precedate de prepoziţie: *buze de rouă* (I: 347), *vânt de primăvară* (I: 141), *o şoptă de lopată* (I: 24), *o inimă de ură* (I: 146), *arme de bărbat* (I: 177), *pod de aur* (I: 19), *coama de fir* (I: 55), *paner de aur* (I: 130).

O problemă aparte o pune grupul nominal care asociază un substantiv în dativ cu un alt nume sau pronume, această situaţie constituind o ambiguitate de care dispune limba română şi care este foarte rar întâlnită: - *Părinţii-mi nu vrură să fiu eu soţie / Acelui ce-n viaţă-mi atât am iubit.* (I: 217).

Uneori, articolul genitival fie nu era folosit, precum în exemplele: *Este dulcea soţioară / Domnului Ştefan* (I: 167); *Faţa ei e dulce ca lumina nouă / Lunii pe un nor* (I: 199), deşi în graiul lui Bolintineanu acesta prezenta mai multe forme, fie apare sub forma unică *a*, aşa cum se întâmpla în graiul moldovenesc: *P-aripele d-aur a lui Ilbahar* (I: 29); *Ascultă plânsul dulce a celui ce eşti dragă* (I: 241).

Grupurile nominale simple se combină între ele, rezultând grupuri complexe. De exemplu, grupul nominal *caii astor mari boieri* (I: 160) este format din următoarele trei grupuri simple: *astor boieri*, *mari boieri* şi *caii boierilor*; grupul nominal *două mari buchete de flori fragede* (V: 135) este format din: *două buchete*, *mari buchete*, *buchete de flori*; *pe două şiruri de dinţi mici*, *bine înşiraţi şi albi ca laptele* (V: 138) cuprinde: *două şiruri*, *şiruri de dinţi*, *dinţi mici*, *dinţi bine înşiraţi*, *dinţi albi ca laptele*.

O altă marcă a enunţului poetic legată de structura grupului nominal este aşezarea adjectivului sau a adjectivelor înaintea substantivului, ceea ce din punct de vedere sintactic constituie o inversiune la nivelul topicii. Exemplele în acest sens sunt foarte numeroase în poezia lui Bolintineanu: *tinerile zori* (I: 9), *frumoasa baiaderă* (I: 9), *alba frunte* (I: 10), *blânda poezie* (I: 21), *dragii bulbuluce* (I: 30), *dulcii periori* (I: 35), *gentila hanimă* (I: 45),

[3] Coteanu, 1985: 61

[4] *Ibidem*

[5] De menționat este faptul că pentru a reda exemplele, s-au folosit prescurtările I pentru volumul de poezii (Bolintineanu, 1981, *Opere I*, Bucureşti, Editura Minerva) și V pentru volumul de romane (Bolintineanu, 1984, *Opere V*, Bucureşti, Editura Minerva)

[6] Coteanu, 1985: 64

frumoasa dimineaţă (I: 52), *cerească poezie* (I: 63), *finul mozaic* (I: 72), *frumoasa exilată* (I: 73), *plăcutei fecioare* (I: 181), *dalba copilă* (I: 181), *dragele flori* (I: 189).

Există şi versuri care conţin grupuri nominale ce au ca centru un substantiv şi multiple determinări care nu sunt reprezentate doar prin adjective, ci şi prin substantive cu sau fără prepoziţie sau chiar prin propoziţii subordonate: *Fala e un soare mândru, strălucit, / Ce orbeşte ochiul care l-a privit* (I: 169), *Râuri largi de sânge din pământ ţâşnesc* (I: 173), *Prin văile Carpaţilor / Misterici, neguroase / Trecea capul cazacilor / Cu garde numeroase* (I: 228).

Alipirea formei neaccentuate a pronumelui personal în cazul dativ de un substantiv cu care formează un grup nominal reprezintă, de asemenea, o problemă de ordin sintactic, nu numai prozodic. Exemplele sunt numeroase: *caldă-ţi e privirea* (I: 16), *juna-ţi frumuseţe* (I: 77), *micile-ţi picioare* (I: 69), *uşoru-mi pas* (I: 294), *dulcele-ţi prefum* (I: 310), *sărmanu-mi suflet* (I: 27), *în negrele-mi locuri* (I: 184), *pe albu-ţi sân* (I: 239), *cu frumoasele-mi lumine* (I: 242), *cu rotunda-i albă mână* (I: 266).

Formele neaccentuate ale pronumelui personal în dativ, asemănătoare, ca valoare semantică, cu cele ale cazului genitiv sau cu valorile pronumelui posesiv, reprezintă un mijloc prin care graiul obişnuit şi-a făcut simţită prezenţa în limbajul poetic.

Plasarea unui posesiv înaintea substantivului ca determinant este nelipsită în poezia lui Bolintineanu: *l-a mea vedere* (I: 58), *al meu dor* (I: 60), *dup-a sa tulpină* (I: 65), *al meu mire* (I: 67), *a sa gurică* (I: 74), *ale noastre simţuri* (I: 90), *sub al tău pas* (I: 92), *a sa umbră* (I: 101), *cu a mea voinţă* (I: 114), *într-a ta lumină* (I: 124), *a mea iubire* (I: 145), deşi nici fenomenul invers nu lipseşte: *curtea mea* (I: 54), *sultanul meu* (I: 55), *pe anii vieţii sale* (I: 57), *în sufletele noastre* (I: 59), *bucla sa* (I: 65), *guriţa ta* (I: 69), *dorul vostru* (I: 79), *somnul tău* (I: 86), *pe anii mei* (I: 92), *lacrimile sale* (I: 101), *căpitanii mei* (I: 124).

Deşi în cadrul unui grup nominal relaţiile sintactice sunt cele de subordonare, respectiv de atribuire, ca unitate sintactică aparte, acesta nu îndeplineşte niciodată funcţia de atribut, această funcţie ducând la anularea grupului nominal care ar juca rolul determinantului.

Excepţie de la această regulă face însă funcţia de apoziţie, pe care un grup nominal o poate îndeplini fără a suferi modificări. "Ca GN, apoziţia poate să califice aşadar simultan mai multe elemente din grupul căruia îi serveşte drept atribut. Ea este, pe de o parte, echivalent mai mult ori mai puţin evident al GN la care se referă, iar pe de altă parte calificativ al acestuia, ceea ce nu se întâmplă niciodată cu un atribut propriu-zis. De aceea, uneori, ea şi pare ruptă semantic de grupul calificat, ca şi cum ar vrea să trimită la cu totul altă sferă de reprezentări. Este o însuşire de foarte mare importanţă pentru funcţia ei poetică"[7].

Grupul nominal îşi poate mări volumul prin prezenţa participiilor şi a gerunziilor.

Participiile folosite în structura grupului nominal pot avea valoarea unui simplu adjectiv cu funcţie de atribut aşa cum reiese din exemplul: *vorbe-adorate* (I: 92) sau pot fi participii însoţite de complemente: *cavalerii vestiţi în bătaie* (I: 201).

Gerunziile marchează în primul rând ideea verbală. De aceea, uneori, folosirea acestora duce la interpretări diferite. Gerunziile apar, în general, acordate, ca adjective cu funcţie de atribut şi fac parte din grupul nominal: *valurile spumegânde* (I: 83), însă pot face parte şi din grupul verbal unde îndeplinesc funcţia de complement: *valul alb de spumă trece clocotind* (I: 17).

Unele grupuri nominale folosite de Bolintineanu în poeziile sale uimesc prin ordinea prea puţin obişnuită a cuvintelor: *P-ale-acestor oaspeţi feţe gânditoare* (I: 152); *Printr-al lunei pline brâu voios de foc* (I: 214). Despre asemenea grupuri s-ar putea spune că nu au

[7] Coteanu 1985: 71

cursivitate întrucât părţile constituente sunt despărţite de alte elemente care fie fac parte din acelaşi grup, dar nu respectă topica obişnuită, fie fac parte din alte grupuri.

Cursivitatea grupului nominal este un criteriu sintactic care ţine de *structura de suprafaţă* a unui text, structură dată de relaţiile dintre propoziţii. Pentru a se ajunge la identitatea referenţială a textului, este necesar ca, în cadrul acestuia, să existe un singur referent ce poate fi reluat prin pronume şi care să ducă la continuitatea referenţială a textului dat.

Conjuncţiile, adverbele, prepoziţiile, legăturile existente între diferitele timpuri verbale dintr-o serie de propoziţii sunt tot atâtea elemente care aparţin structurii de suprafaţă.

2. Structura de adâncime a unui text presupune prezenţa mai multor *grupuri verbale*. Prin analogie cu grupul nominal, grupul verbal ar trebui să fie alcătuit dintr-un verb şi diferite părţi de vorbire.

Însă, verbul presupune, în primul rând, relaţia dintre el şi subiect, o problemă fiind faptul că în limba română, verbul aflat la un mod personal include şi pronumele subiect care nu este exprimat, acesta din urmă identificându-se în această situaţie cu grupul verbal. Prin urmare, pentru a se evita confuziile şi a include în mod eronat subiectul în grupul verbal, se consideră *grup verbal* numai *grupul predicatului*, cu un verb exprimat, fiind necesare mai multe segmentări şi operaţii de recunoaştere a grupului de cuvinte ce reprezintă predicatul.

Astfel, în versul: *Un crin se usucă şi-n laturi s-abate* (I: 347), există două predicate, prin urmare vor fi şi două grupuri verbale. Un grup verbal va fi: *(el) se usucă*, iar celălalt: *(el) s-abate*. Când verbul este însoţit de adverb, acesta face, de obicei, parte din grupul verbal, adverbul reprezentând pentru verb ceea ce adjectivul reprezintă pentru substantiv.

Dar elementele grupului verbal nu sunt tot atât de unite ca acelea din grupul nominal. De exemplu, adverbul dintr-un grup verbal propriu-zis, poate fi plasat în orice punct al enunţului, aşa cum este şi cazul versului: *Pe patu-mi de moarte deodat-am căzut* (I: 347), în care adverbul *deodat* se poate găsi în diferite poziţii fără a se schimba însă înţelesul: *Pe patu-mi de moarte am căzut deodat*, *Deodat pe patu-mi de moarte am căzut*, demonstrându-se astfel independenţa componentelor grupului verbal.

Dar, când "nu face însă parte din categoria celor primare şi nici nu are marcă adverbială, adverbul trebuie să stea lângă verb, iar dacă se fac inversiuni, să se ducă împreună cu verbul în locul unde este plasat acesta"[8].

O altă problemă întâlnită în cazul grupului verbal este reprezentată de tranzitivitatea verbelor, care pot fi urmate de un substantiv fie cu rol de obiect direct, fie de obiect indirect. Spre deosebire de grupul nominal, care cunoaşte doar patru categorii generale, grupul verbal poate lua următoarele forme:

- verb-adverb: *Şi-aerul bea dulce roua dupe crini* (I: 13), *Văzut-am pretutindeni o tânără părere* (I: 59), *O crudă durere adânc m-a pătruns* (I: 347); *Ca robul ce cântă amar în robie* (I: 347); *Pe patu-mi de moarte eu cânt dureros* (I: 347), *La preumblări, la operă, la banchete, în birturi sunt totdauna împreună* (V: 143), *dar care trece înainte cu nepăsare* (V: 436);

- verb-substantiv (cu rol de complement direct sau complement indirect): *Văz un val de vijelie* (I: 12), *Vântul nopţii răspândeşte / Un prefum îmbălsămit (I: 106), Că viaţa e dulce şi n-are suspin*; *Să moară bătrânul ce fruntea înclină / Ce plânge trecutul de ani obosit* (I: 347), *un pact de a trăi toată viaţa cu un amic împreună* (V: 134), *a-şi odihni ochii asupra Elenii* (V: 138);

- verb-prepoziţie-substantiv (cu rol de circumstanţial sau complement indirect): *Şi luna cu chip d-aur se leagănă pe munte* (I: 10), *O lacrimă luceşte pe genele-ţi de fir* (I: 50),

[8] Coteanu, 1985: 97

Atuncea când cântă prin flori filomele (I: 347), *vorbele cură din buzele lui ca mărgăritarele* (V: 121), *grozav băturăm pe opoziţie* (V: 121), *se înclină cu respect înaintea Elenii* (V: 122), *cu gând a se face într-o zi ministru* (V: 118), *se luptau contra enimicilor numeroşi pentru religie şi independinţa naţională* (V: 159), *a-i organiza pe picior de rezbel* (V: 159);

- verb copulă-nominal: *Şi-i frumoasă, blândă, bună* (I: 42), *Amară e moartea când omul e june, / Şi ziua-i frumoasă, şi traiul e lin* (I: 347);

- verb-verb: *Însă dacă cerul, vrând să-ngreuieze* (I: 114); *Dar sub mii de braţe trebuie să cază* (I: 122); *Căci românul încă ştie a se bate* (I: 127); *Tot ce fu prea mare cată a slăbi!* (I: 13), *o să vie a combate* (V: 124), *merită să i se zică a pleca de aici* (V: 128), *Vezi a materializa tot* (V: 135), *încetase de a juca* (V: 167), *Elena atunci se ocupa a rupe o floare* (V: 169), *merită a fi despreţuiţi* (V: 173), *Aici aflară porţile închise: trebuia să le spargă* (V: 366), *trebuie a mărturisi* (V: 404), *Nu voim a zice* (V: 406), *iubeau să citească* (V: 475), *nu trebuie să vă supăraţi de a priveghea* (V: 485).

O structură aparte o reprezintă verbul urmat de adjectivul care îndeplineşte funcţia sintactică de element predicativ suplimentar: *se deschidea surâzătoare* (V: 138), *el stă rece* (V: 192), *Caterina ieşi atunci din cameră, fragedă şi râzândă ca florile ce răsăriseră în acea dimineaţă* (V: 216), *Eu te iubeam răpită de visul ce mă domină* (V: 232), *l-au găsit demn* (V: 234).

3. Pe lângă cele două grupuri sintactice principale, grupul nominal şi grupul verbal, într-o propoziţie dezvoltată pot să apară şi alte grupuri precum grupul adjectival, grupul adverbial, grupul interjecţional şi grupul prepoziţional.

Grupul adjectival poate avea ca centru:

- un adjectiv propriu-zis: *era plină de interes* (V: 123), *Caterina devenise familiară cu Alexandru* (V: 140), *nimic demn de o creaţiune atât de perfectă* (V: 144), *au devenit egali înaintea legilor* (V: 148), *o fiinţă demnă de dispreţ* (V: 165), *cu ochii plini de lacrimi* (V: 207).

- un participiu cu valoare adjectivală: *Nu eşti hotărât în nimic?* (V: 134), *a trădat parola dată soţului său* (V: 220), *Această societate formată din elemente streine, îmbogăţită din abuzuri cu perderea elementului român, prin tradiţiune, prin condiţiunea ei, nu poate nici să simţă, nici să cugete cu România!* (V: 286), *pământul coperit de velură verde surâdea ochilor obosiţi de monotonia iernei* (V: 316), *lemn vopsit cenuşiu* (V: 446), *Apostolii noştri, meniţi a propaga în Moldova aceste idei* (V: 509), *o purtare încununată de virtuţi* (V: 509).

Grupul adjectival cuprinde, în general, complemente şi circumstanţiale, apropiindu-se din acest punct de vedere de grupul verbal. Totuşi, adjectivul este un termen dependent care se subordonează fie unui centru de grup nominal, fie unui centru de grup verbal.

4. Grupul adverbial face parte, de regulă, din structura altor grupuri:

- verbal: *şi totdeodată aruncă brâul departe de dânsul* (V: 229), *societatea de dame şi cavaleri ce veniră la nuntă se înturnă cu nunii acasă la postelnicul* (V: 241), *convenţia a făcut pe români deopotrivă înaintea legei* (V: 267), *e destul de mare* (V: 268), *Acest june ajunse îndată aproape de banca de la păretele monăstirei* (V: 334), *Alăturea cu dânsul şedea un om ca de 40 de ani* (V: 334), *Dar Vel este o garanţie de mai-nainte pentru cel ce o să fie prezintat* (V: 335), *ce vin aicea jos un moment şi se înturn repede în sânul părintelui lor?* (V: 339);
- nominal: *Ei sunt datori aceasta relaţiunilor cu fanarioţii şi oştirilor streine; doctrinelor filosofice ale Occidentului, trecute aici într-un secol de criză şi rău înţelese* (V: 273), *oameni, femei despletite, rău desemnaţi* (V: 353), *unei aristocraţii rău înţelese* (V: 396), *Această casă se afla situată lângă Colţea, pe o stradă strimptă, nu departe de casa numită a*

lui Raleti (V: 409), *Caterina era aproape portretul maică-sei* (V: 459), *ierarhie rău înţeleasă şi mai rău aplicată* (V: 497), *ea însăşi făcea versuri, destul de mediocre* (V: 507).

Deşi toate adverbele pot fi centru de grup, tipul de adverb folosit are implicaţii în ceea ce priveşte adjuncţii care intră în structură. Un astfel de exemplu îl constituie adverbele de tipul *asemenea, aidoma, întocmai, concomitent, simultan, paralel*: *Şi întocmai ca un soare / Razele ei strălucesc* (I: 310).

Adverbele modalizatoare devenite adverbe predicative au statut de grup adverbial cu adjuncţi propoziţii subordonate: *Negreşit că cel ce face binele trebuie să-l uite îndată şi cel ce îl primeşte să nu-l uite* (V: 492), *Negreşit că sunt vrăjmaşii dumitale cari te-au pârât* (V: 502), *Păcat că nu este colonelul în minister* (V: 505).

5. Capacitatea interjecţiilor de a forma singure enunţuri nestructurate are o importanţă deosebită mai ales în cadrul poeziilor lui Bolintineanu, unde interjecţiile sunt des întâlnite.

Grupurile interjecţionale, însă, depind de tipul interjecţiilor care intră în structură. Pot forma grup sintactic onomatopeele şi unele interjecţii propriu-zise. Dintre acestea:

- interjecţia *hai!*: "*– Ai cu mine ş-o găseşte, / Şi te-mbată de amor*" (I: 209), *Aide să vedem ce este!* (V: 450);
- interjecţia *uite!*: *uite-l!* (V: 492);
- interjecţia *iată!*: *Iată filozofia ce trebuie să medităm* (V: 135), *Ah! iată lumea!* (V: 138), *Iată puterea ce doresc să ai* (V: 195), *iată tot ce poci a zice* (V: 220), *iată o armă în mâna rivalei ei* (V: 230), *Iată o idee ciudată* (V: 236), *iată cuvântul de despărţire* (V: 261), *Iată adevărata morală a vieţii* (V: 289), *Iată imaginea lumei!* (V: 343), *iată un Dumnezeu!* (V: 343), *iată trista, dar adevărata icoană a oamenilor, a unor oameni cari nu au primit de la ziditor decât chipul omenesc* (V: 433).
- interjecţia *iacă!*: *Iacă religiunea mea* (V: 344), *Iacă-mă încurcat* (V: 433), *Iacă acum vezi cu ochii* (V: 483), *Iacă şi boierul ce venea la noi* (V: 495);
- interjectia (*este, era*) *vai!*: *Nu, arhonda, vai de mine!* (V: 268).

Se observă că interjecţiile din grup capătă valoare predicativă, fapt ce duce la interacţiunea, la nivel sintactic, cu anumiţi adjuncţi.

Uneori, din grupul interjecţional pot face parte şi propoziţii subordonate, echivalente pe plan frastic funcţiei de complement direct: *Astfel a crezut şi Tudor, şi iată că astăzi nu mai este* (V: 359), *iacă cum ai căzut* (V: 436), *Iacă cum se gândea neîncetat Dem, ce îl frământa, ce îl făcea să sufere* (V: 442), *Na, te iubeşte, ce vei?...* (V: 454), *iată ce colonelul nu a putut înţelege* (V: 463), *iată că soldaţii aduc pe arestanţii din puşcărie* (V: 493).

De menţionat este faptul că atunci când au valoare emotivă sau expresivă, interjecţiile nu mai îndeplinesc funcţia de predicat, şi nici nu mai constituie centrul unui grup interjecţional aşa cum reiese din exemplele următoare: *na! soarbe-l mai tare* (I: 185), *Ho! ho! strigă principele Iordache, ce, credeaţi că noi am rămas în urmă cu moravele parisienilor?* (V: 120), *Hop! hop! m-au chemat să iau parte cu dânsele* (V: 121), *Eu! hei! hei!...* (V: 121), *Hei! domnule Elescu!* (V: 126), *Ah! unde te duci găseşti de acesti oameni!* (V: 128), *Ei, bine!* (V: 128), *A!...* (V: 129), *Vai! sunt o expresiune a societăţii în care trăiesc!* (V: 130), *O, taci!* (V: 136), *Ha!... nu mă întreba* (V: 138), *Of!...* (V: 206), *Bravo! răspunseră ele* (V: 210), *Ha! ha!... Elescu face curte!... strigă o voce* (V: 295), *Dem era confundat, se puse să cânte: brum! brum! brum!* (V: 381), *Aidea! zise Vel* (V: 435), *Bre! bre! bre! spurcată lighioană este ciocoiul!...* (V: 437), *da! voi să înveţi mai multă carte decât ministrul care te-a scos din post şi decât copiii lui!* (V: 438), *Na!* (V: 438).

La Bolintineanu, complementul indirect exprimat prin clitice în limba veche apare înlocuit de complementul prepoziţional, fenomen ce reprezintă şi o caracteristică a limbii române actuale: *Vai de mine!* (V: 493).

Sporadic se întâlneşte şi complementul posesiv: *însă iată-ţi dau iertare* (I: 207).

6. Grupul prepoziţional diferă de celelalte grupuri sintactice (verbal, nominal, adjectival, adverbial) prin faptul că acesta asociază întotdeauna centrului de grup un alt termen.

În mod particular, nominalului implicat în grupul prepoziţional i se impun restricţii de caz, de număr şi de articulare, în timp ce restricţii de topică primesc toţi termenii asociaţi. Cea mai frecventă restricţie întâlnită pentru structura *prepoziţie + nominal* este cea de caz, care impune folosirea unor prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale specifice. Astfel de exemple apar:

- la genitiv: *Aceasta îmi dă drept a vorbi aici contra acei clase pe care o numeşti nobilă şi îi dai atâtea nemeritate cualităţi* (V: 127), *Şi trebuie să am o mare putere asupra admiraţiunei mele ca să nu zic mai mult decât ceea ce am zis* (V: 131), *Pălăria ei de amazonă fugea cu repeziciune în josul râului* (V: 160), *Pretutindeni, acest rege trufaş al vieţuitoarelor îl găseşti aducându-ne aminte neîncetat despre puterea geniului său asupra lucrurilor* (V: 163), *în această vale, la spatele mănăstirii, este un lac foarte adânc* (V: 203), *Inima lui palpita ca-naintea unui mare pericol* (V: 211).
- la dativ: *Nici nu m-am lovit de petre, nici apă nu am băut... graţie d-lui Elescu...* (V: 160), *Elena, graţie spiritului său natural de femeie, graţie educaţiunii sale, graţie încă curăţeniei şi inocenţii sufletului său, printr-o rezervă demnă ce inspira stima şi respectul, nu avea a se teme de a fi învinsă cu atâta înlesnire* (V: 168),
- la acuzativ: *în faţă cu dânsul, puţin mai în dreapta, era Elena* (V: 135), *Umbrele serii se arătară pe sub dealuri* (V: 162), *când este în vreo adunare, toţi ochii, toate urechile sunt pentru dânsa şi noi rămânem părăsite!...* (V: 173), *uşa de la camera Elenei* (V: 213), *pe coasta lanţului de peste râu* (V: 218), *am suferit de la oameni* (V: 239), *ce vine de la Bucureşti* (V: 242), *Acest june mi-a fost prezintat sub nume de boier din Moldova* (V: 243), *După o jumătate de oră trăsura sa fugea spre Ploieşti* (V: 243), *Era trăsura egumenului de la Târşor* (V: 244), *femeia de la Ploieşti veni* (V: 260), *pe lângă temerea* (V: 268).

În ceea ce priveşte restricţia de număr în cazul nominalului, Bolintineanu respectă norma ce s-a impus şi în limba română actuală.

Prepoziţiile *dintre*, *de*, *printre* şi *între* sunt urmate de forma de plural a nominalului.

Frecvent, se întâlneşte şi grupul prepoziţional în structura căruia intră şi o formă verbală nepersonală de:

- infinitiv: *încetează de a mai iubi* (V: 134), *Europa nu se află în poziţiune de a permite* (V: 223), *vom înceta de a bea* (V: 264), *ei ar fi refuzat de a combate* (V: 159), *nu se putea sătura de a privi* (V: 163), *dar poci să încetez de a fi gelos* (V: 219), *bărbată-meu se supune fără a murmura* (V: 224), *numai temerea de a se întâlni* (V: 229), *Înainte de a te cunoaşte erau multe lucruri frumoase în lume* (V: 231).
- supin: *n-au nimic de aflat* (V: 129), *Bar este un om de pizmuit* (V: 172), *rău face Elena de o primeşte pe aici* (V: 184), *Sunt multe lucruri de zis* (V: 227), *Lucrul este lesne de înţeles* (V: 229), *Nu este anevoie de dovedit*

daca ea a lăsat după dânsa brâul alb (V: 231), *Cauza nu este anevoie de cunoscut* (V: 235).

Este de precizat faptul că atunci când supinul îndeplineşte funcţia de subiect sau complement direct, prepoziţia *de* este marcă a formei verbale respective şi nu centru de grup prepoziţional: *care fac de naşte lumina* (V: 124), *Caută de-i fă curte* (V: 186), *Acest obicei, şi când este vorba de convivi amabili, este anevoie de schimbat, foarte anevoie* (V: 504), *Când se va sfârşi, vom găsi încă de mâncat* (V: 504).

Cu toate că gerunziul este des folosit de Bolintineanu în poeziile sale, funcţia sintactică de predicativ suplimentar corespunzătoare acestei structuri nu este atât de frecventă în opera scriitorului: *Vel, Dem şi alţi tineri se arestaseră în alte părţi unde se găsiră propagând* (V: 481).

De cele mai multe ori, grupul prepoziţional face parte dintr-un grup sintactic superior, cum sunt:

- grupul nominal: *pe toată această tinerime* (V: 348), *fata unui moşnean din Pietroşiţa* (V: 357), *un om cu mustăţile rase, palid, cu ochii plini de inteligenţă şi de ardoare, cu talia de mijloc* (V: 403), *temerile sele interioare contra Rusiei* (V: 404), *cizme de lac sau de glanţ* (V: 409), *şcoala centrală de fete* (V: 409), *asupra repedei sale înavuţiri* (V: 410), *clasă aristocratică, clasă fără viată şi fără viitor* (V: 412);
- grupul verbal: *Sunt sigur că vă veţi apăra până la cea din urmă picătură de sânge* (V: 369), *Niciun popor supus nu se revoltă împotriva stăpânului său când crede că poate să cază sub jugul unui popor deopotrivă supus* (V: 371), *Avangarda intră în curte* (V: 373), *Eu nu-mi dau viaţa pentru ţară* (V: 393), *Nu m-a scos din post* (V: 437), *Consulul se întoarse în salon* (V: 487), *te hrăneşti cu bucolicele şi cu georgicile lui Virgil* (V: 506);

Funcţiile sintactice pe care le îndeplineşte un grup prepoziţional depind de valoarea morfologică a regentului. Dacă stă pe lângă un substantiv, atunci grupul prepoziţional poate avea funcţia de:

- atribut substantival: *noutăţi din capitală* (V: 123), *figuri de deputaţi* (V: 129), *ştiri de la Bucureşti* (V: 130), *am o mare putere asupra admiraţiunei mele* (V: 131), *Atribuie aceasta spiritului de imitaţiune al vieţii de lorete din Paris* (V: 143), *nimic de mirare* (V: 143), *de aici luară o direcţiune către Brebul* (V: 198).
- atribut adverbial: *pe câmpul de la Tîrgul d-afară* (V: 368), *lupta naţională contra intenţiunelor Rusiei de atunci* (V: 406), *Cei doi arnăuţi rămaseră în sala de jos* (V: 413), *îmi recomandă aceasta cu tot denadinsul în rândurile de sus...* (V: 434), *Iacă imaginea guvernului de astăzi* (V: 479).
- atribut verbal: *poziţiune de a permite* (V: 123), *facultatea de a voi* (V: 134), *voi avea puterea de a suferi, de a mă consuma, de a muri* (V: 195), *cu scopul de a da ţărei drepturile sele naţionale* (V: 389), *Cugetarea aduse trebuinţa de a se întruni* (V: 482).

Dacă grupul prepoziţional face parte dintr-un grup verbal, având, prin urmare, ca regent un verb, funcţia sintactică poate fi de:

- complement prepoziţional: *nu gândesc la bani* (V: 130), *să se consoale pă lângă domnişoara Serescu* (V: 138), *Ca să te imortalizez, ca pe Beatricia, răspunse el* (V: 168), *ca să puneţi la cale despre nuntă* (V: 172), *şi şezu lângă doamna casii* (V: 186), *ce aşteptăm de la nişte fiinţe*

(V: 199), *Principesa îl lovi cu degetele peste gură* (V: 206), *purta de la brâu în jos o fustă de borangic creţ* (V: 207).

- complement de agent: *însoţit de un june necunoscut* (V: 122), *Cerul era coperit de nori* (V: 228), *Baronul, după scandalul ce făcuse, fuse consiliat de autoritatea sa să părăsească ţara* (V: 299), *În mahalale stradele sunt puţin umblate de trăsuri* (V: 352), *Biserica Oltenilor este fondată în anul 1722 de Nicolau Protopopul şi de Constandin vătaful* (V: 352), *vor fi umiliţi de oameni ce tu îi numeşti ţara* (V: 361), *acolo fuse înjunghiat de asasinii lui Ipsilante* (V: 429);
- circumstanţial de loc: *se adunau la o moşie* (V: 115), *se duce în grădină pe o alee* (V: 150), *împrejurul lui nu auzea elogiurile* (V: 154), *înuntrul baracelor ploua încă* (V: 158), *Ipsilante se mută în Tîrgovişte* (V: 424), *Deodată se aude o lovitură în poartă sub foişor, de dinîntrul curţei* (V: 427);
- circumstanţial de timp: *acelea ce mor înainte de a sorbi toată cupa vieţii lor* (V: 161), *Amorul născu odată cu o contrarietate în sufletul lui Alexandru* (V: 167), *Ajunseră în fine la Telega către miazăzi* (V: 198), *să fi fost în vechime o mină de sare* (V: 203), *Oare nu vom cădea sub loviturile ei înainte de a face ceva?* (V: 339), *Dupe toate acestea vine o întrebare nu mai puţin serioasă* (V: 391), *Când oştirea lui Tudor intră în Piteşti pe la 2 ore după-amiazi, nu mai află pe Tudor aici* (V: 428);
- circumstanţial de mod: *vede toate în rău, în amărăciune* (V: 135), *Nimic nu ne împinge mai cu repeziciune a admira* (V: 154), *Caterina spuse cu atâta spirit* (V: 163), *răspunse ea cu seriozitate* (V: 262), *să se supuie autorităţei cu sinceritate* (V: 397), *a-l insulta în tot felul* (V: 428), *zise Dem cu bunătate* (V: 438);
- circumstanţial opoziţional: *în loc de a se afla în vreun spital se află în saloane* (V: 234), *Istoria va fi neapărat mai severă pentru principele Bibescu şi Ştirbei, decât pentru A. Ghica, şi aceasta pentru motivele de mai sus* (V: 407);
- circumstanţial cauzal: *n-o mai iubeşte nici cât ar iubi calul arab ce l-a trimis la ţară în spital de bătrân* (V: 136), *în casă nu mai eşti sigur din cauza hoţilor* (V: 156), *Prahova, din cauza ploilor la munte, venise mare* (V: 160), *Ea tremură de spaimă* (V: 215), *este o inimă ce s-ar fărăma de durere* (V: 232), *Cei mai mulţi turbau de mânie* (V: 375), *armata arnăuţească rămase mută de spaimă şi de mirare* (V: 422);
- circumstanţial condiţional: *fii totdeauna gelos, bănuitor, cu această condiţiune!...* (V: 213);
- circumstanţial concesiv: *Bar făcuse toate acestea în necazul Caterinei* (V: 166), *Cu toate acestea ar trebui să iubeşti pe cineva* (V: 249), *cu toate acestea cunoaştem simţimântele* (V: 289), *Cu toate acestea îmi arătai atâta dorinţă să mai şezi!...* (V: 340), *Cu toate acestea, ori simpatii pentru cauza neatârnărei ce apărau, ori simpatii de conformitate în religiune, între turci şi arnăuţi, cei din urmă erau mai puţin urâţi de popor* (V: 371).
- circumstanţial instrumental: *Postelnicul apăru cu un fanar într-o mână şi un pistol în altă mână, urmat de trei servitori* (V: 270), *Un serv te caută cu un bilet* (V: 271), *mai mulţi draci respingeau cu osia în foc pe toţi păcătoşii cari voiau să iasă* (V: 353), *lângă el Ghencea îl păzea cu puşca în mână alături* (V: 428), *Boierii ce ieşeau cu flori înaintea streinilor*

făceau, după ei, un sacrificiu patriotic (V: 477), *Un dorobanţ intră în închisoare cu biciul în mână* (V: 484).

- circumstanţial sociativ: *Elescu ieşi cu Caterina* (V: 135), *Ea veni aici cu Caterina* (V: 180), *în cealaltă trăsură se urcă Elena cu Caterina, Alexandru şi cu Georges să puseră pe capra caleştei* (V: 198), *ar fi mai onest a părăsi ţara şi a fugi cu tine* (V: 232), *Oamenii săi spuseră că a sosit Sava cu o ceată de arnăuţi* (V: 365), *aici voi rămâne eu cu ceilalţi* (V: 374).
- circumstanţial de relaţie: *Cât pentru mine, condamn aceste tendinţi către ocupaţiuni streine, căci, o repet, ele favoară interesele unei clase şi lovesc interesele ţării* (V: 125), *erau aşezate foarte jos pe lângă sufletul său superior* (V: 133), *Nu poci a face decât cele mai sincere elogiuri sub toate rapoartele* (V: 138), *Nişte ofiţeri le spuseră că această tabără fusese proiectată a se face, sub raportul aşezării, după sistemul francez, dar că ministru oprise execuţiunea sub cuvânt că sistemul rus este mai bun* (V: 158).
- circumstanţial de excepţie: *afară din ceea ce priveşte amanţii săi* (V: 142), *Afară de şerpi şi de câteva persoane ce sunt aici... mai zise Elescu* (V: 129), *Nimic nu-l scuză, afară numai de lipsa de inimă...* (V: 131), *Afară de caii postelnicului destinaţi pentru aceste cavalcade, se aduseră încă şase* (V: 157)

Grupul prepoziţional depinde de centrul grupului sintactic superior, putând avea fie un statut facultativ, fie un statut obligatoriu, aşa cum reiese din exemplele de mai sus.

Se observă că la nivelul fiecărui grup s-au analizat diferitele combinaţii posibile între părţile de vorbire componente şi funcţiile sintactice pe care acestea le pot îndeplini, grupurile sintactice constituind unul din punctele de plecare în analiza fenomenelor lingvistice prezentate într-o manieră modernă.

Bibliografie:

Bolintineanu, 1981 - D. Bolintineanu, *Opere I* (ediţie îngrijită, tabel cronologic, note şi comentarii de Teodor Vârgolici; studiu introductiv de Paul Cornea), Bucureşti, Editura Minerva;

Bolintineanu, 1984 - D. Bolintineanu, *Opere V*, Bucureşti, Editura Minerva;

Coteanu, 1985 - I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române*, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei;

GALR, II, 2005 - *Gramatica limbii române, II,* Bucureşti, Editura Academiei Române;

Găitănaru, 2007 - Şt. Găitănaru, *Sintaxa limbii române. I. Unităţi şi relaţii*, Piteşti, Editura Trialog;

Irimia, 1997 - D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom;

Pană-Dindelegan, 1974 - G. Pană-Dindelegan, *Sintaxa transformaţională a grupului verbal în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei;

Stati, 1972 - S. Stati, *Elemente de analiză sintactică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

ON THE SUPPLEMENTARY PREDICATIVE

Anamaria Preda, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: We have reorganised and systematized the information on the supplementary predicative, based on the fact that these operations are necessary for a relatively recent description of this syntactic function. We have proposed and argued for the following term derived predicate / derived predicative. We have examined the occurrence of the derived predicate in literary texts belonging to the various stylistic variants, and noted the existence of a certain hierarchy with respect to the realisation of this function. As a result, we have proposed a hierarchy in accordance to the frequency of the realisations of the derived predicate substitution class.

Keywords: predicate, derived, reorganization, structure, ternary.

1.1. Interesul lingviştilor români pentru *predicativul suplimentar* e justificat atât de ocurenţa sa discursivă, cât şi de complexitatea şi dificultatea analizei. De la numele acestei poziţii sintactice până la încadrarea sa într-o clasă funcţional-sintactică, cercetarea şi deciziile au fost dificile. Interesul rămâne încă ridicat, ori de câte ori se identifică o nouă perspectivă în descrierea acestei poziţii sintactice.

1.1.1. În diferitele nume date acestei funcţii sintactice, un element constant este *predicat(iv)*, care evidenţiază valoarea predicativă sau calitatea de purtător al predicaţiei logice: *acuzativ predicativ, nominativ predicativ, predicat nominal verbal, nume predicativ circumstanţial, nume predicativ secundar, predicat circumstanţial, atribut predicativ, element predicativ suplimentar, predicativ suplimentar.*

În toate substantivele compuse care denumesc funcţii sintactice, genul proxim e dat de primul component. Acesta „operează" - şi în denumirile examinate - încadrarea într-o clasă de unităţi sintactice: *predicat, atribut, complement, nume predicativ.* Diferenţa specifică o stabileşte termenul următor al denumirilor, cel mai frecvent fiind *circumstanţial* (*predicat circumstanţial, atribut circumstanţial, nume predicativ circumstanţial*), mai rar, altele (*predicat nominal verbal, atribut predicativ, complementul calităţii / complement în nominativ, nume predicativ secundar*). La câteva denumiri, primul termen nu pare a exprima genul proxim, fiind numele unui caz: *acuzativ (predicativ), nominativ (predicativ), acuzativ (cu gerunziu)* sau al calităţii de determinant nominal: *atributiv (transformat).*

1.1.2. O denumire rezistentă în timp este *element predicativ suplimentar.* Paradoxal, pe de o parte, termenul *element* e vag şi imprecis, neputând stabili genul proxim, respectiv încadrarea într-o clasă sintactică. Pe de altă parte, semnificaţia sa de „component, constituent" e conformă statutului de parte a unui enunţ. Determinanţii *predicativ* şi *suplimentar* precizează calitatea predicativă şi complementară a *elementului* (*predicativ suplimentar*). Ultimele gramatici academice, *GALR* şi *GBLR,* renunţă la acesta şi propun denumirea *predicativ suplimentar.* În *GALR* II, acest termen este explicat astfel: „Denumirea «predicativ suplimentar», asemănătoare cu cea tradiţională, de «element predicativ suplimentar», are avantajul de a sublinia calitatea de predicat sintactico-semantică a PS şi de a arăta apropierea sa de numele predicativ, termenul «suplimentar» făcând referire la faptul că PS reprezintă o a doua predicaţie, care se adaugă la cea exprimată de verbul regent." (*op.cit.,* 305-306).

Conform uzanţei, numele dat unei funcţii sintactice trebuie să fie un substantiv, cu sau fără determinanţi adjectivali. Deşi, în denumirea *predicativ suplimentar*, adjectivul *predicativ* a dobândit statut substantival datorită determinantului său adjectival, acesta nu

poate stabili, potrivit calităţii sale de indicator al genului proxim, necesara încadrare într-o anume clasă sintactică.

1.1.3. Propun denumirea de *predicat derivat* (sau *derivat predicativ*) pentru acestă funcţie sintactică. Primul component stabileşte genul proxim prin încadrarea acestei poziţii sintactice în clasa *predicatelor* (respectiv a *derivatelor*, clasă lexicală din perspectiva lingvisticii tradiţionale, dar extinsă în mod justificat şi la nivel sintactic). Cel de-al doilea termen (*derivat*) stabileşte diferenţa specifică între *predicatul* cu funcţie matricială şi *predicatul derivat,* cu funcţie dobândită prin reorganizare sintactică, alt predicat decât cel sintactic. În cealaltă variantă, termenul secund *predicativ* indică baza derivativă, supusă unor transformări sintactice, la fel ca termenii *nominal, verbal / postverbal, adjectival / postadjectival* etc. Numele *predicat derivat* indică încadrarea în clasa predicatelor semantice şi face referire la procesul de derivare, prin care predicativitatea unui enunţ de bază se păstrează sub forma unei predicaţii logice atribuite unui nume, nu sub forma unui predicat sintactic.

1.2. De-a lungul timpului, încadrarea acestei funcţii într-o clasă sintactică a fost făcută în mod diferit.

1.2.1. În *Gramatica Academiei,* lucrare reprezentativă pentru gramaticia tradiţională, se atrage atenţia că „Partea de propoziţie numită *element predicativ suplimentar* are o situaţie specială în rândul părţilor secundare de propoziţie prin faptul că se referă în acelaşi timp la un nume şi la un verb [...]” (*GA* II, 76). Observaţia următoare: „Ca înţeles, această parte de propoziţie se apropie mult de predicat, deci de o parte principală de propoziţie [...]” (*idem*) e justă. Prin această asemănare, *elementul predicativ suplimentar* „se situează la limita cu părţile principale” (*idem*), iar, prin dubla dependenţă, se aseamănă cu părţile secundare de propoziţie, dar se şi deosebeşte de acestea. Asemănarea cu predicatul este extinsă de autorii *GA* şi la „mijloacele de exprimare de acelaşi fel ca la predicat: se distinge şi aici construcţia nominală de cea verbală” (*ibidem,* 78).

1.2.2. Autoarele *GALR* II situează construcţiile cu *predicativ suplimentar* în rândul *construcţiilor legate de grupuri*, opuse *grupurilor sintactice propriu-zise*, mai precis în cadrul *structurilor reorganizate* ale grupului verbal (*op.cit.*, 8-9).

Totodată, plasează funcţia de *predicativ suplimentar* în rândul „*funcţiilor reorganizate,* funcţii ocurente numai în unele utilizări, dobândite ca efect al reorganizărilor sintactice” (*idem*). În capitolul „Funcţii sintactice”, un prim subcapitol este intitulat „Predicatul şi predicaţia”. Acesta include: predicatul, numele predicativ, complementul predicativ al obiectului şi predicativul suplimentar.

1.2.3. Autorii *GBLR* încadrează *predicativul suplimentar* în rândul funcţiilor sintactice din grupul verbal, subgrupa „poziţiilor sintactice apărute prin reorganizare”, alături de complementul posesiv şi de complementul de agent.

1.2.4. Dacă admitem *derivarea* ca procedeu sintactic prin care apar poziţii sintactice noi, ca efect al unor transformări sintactice, vom fi de acord şi cu existenţa *derivatelor*: complement posesiv şi de agent, *predicat derivat* (sau *derivat predicativ*), provenite din poziţii sintactice matriciale. Acceptarea *derivării* şi a *derivatelor sintactice* justifică încadrarea *predicatului derivat* (sau a *derivatului predicativ*) în clasa predicatelor (sau a derivatelor sintactice).

1.3. Din perspectivă sintactică, *predicatul derivat* sau *derivatul predicativ* rezultă din reorganizarea a două propoziţii, supuse unor transformări sintactice: *Să nu te laşi* ***folosit*** *de nimeni. < Să nu laşi /[1] ca nimeni să te folosească./[2]*; *Niciodată în viaţă nu m-am simţit* ***mai importantă*** *decât atunci. < Niciodată în viaţă nu am simţit /[1] că sunt mai importantă decât*

atunci. /[2]; *A deschis poarta larg* ***poftindu****-i să intre. < A deschis poarta larg /*[1]*şi i-a poftit /*[2] *să intre./*

Transformările sintactice obligatorii în cazul realizării nepropoziţionale a *predicatului derivat / derivatului predicativ* constau în depredicativizarea celei de-a doua propoziţii prin pierderea morfemelor de predicativitate ale verbului-predicat sau prin anularea verbului copulativ şi omiterea conectorului acestei propoziţii: *Văd /*[1]*că se întoarce/*[2]*. > Îl văd* ***întorcându-se.***; *Ea a plecat. /*[1] *şi era supărată. /*[2] *> Ea a plecat* ***supărată.*** Alte transformări sintactice pot afecta subiectul celei de-a doua propoziţii, care fie devine complement direct şi avansează înaintea verbului regent: *Văd /*[1]*că* ***el*** *se întoarce/*[2]*. <* ***Îl*** *văd întorcându-se.*, fie se păstrează ca subiect în structura reorganizată, datorită identităţii referenţiale a celor două subiecte din enunţul bipropoziţional: *Ea*$_i$ *a plecat. /*[1] ***Ea***$_i$ *era supărată. /*[2] *<* ***Ea***$_i$ *a plecat supărată.* O altă transformare constă în dobândirea caracterului personal sau reflexiv al unor verbe impersonale, respectiv verbe fără formant reflexiv: ***Trebuia*** *ca lucrurile să poarte un nume. < Lucrurile* ***trebuiau*** *să poarte un nume.*; ***Consideri*** *că eşti corect. <* ***Te consideri*** *corect.,* ***Crezi*** *că eşti inteligent. <* ***Te crezi*** *inteligent.,* ***Ştie*** *că e vinovat. <* ***Se ştie*** *vinovat.*

Poziţia sintactică rezultată apare într-o structură ternară şi se raportează simultan la verb şi la un nominal: *Vă*[1] *ştiam*[2] ***mai vrednici.***[3] *< Ştiam că voi sunteţi mai vrednici.*; *Ea*[1] *a plecat*[2] ***supărată***[3]***.*** *< Ea a plecat. /*[1] *şi era supărată. /*[2] În prima serie de exemple, *predicatul derivat / derivatul predicativ* păstrează subordonarea faţă de verb a completivei directe *că voi sunteţi mai vrednici* şi acordul numelui predicativ *mai vrednici* cu subiectul *voi.* În cea de-a doua serie, păstrează subordonarea faţă de verb şi acordul cu nominalul-subiect.

1.3.1. Autorii *GBLR* inventariază şi descriu tiparele sintactice cu *predicativ suplimentar,* precizând aspectele reorganizării sintactice (*op.cit.,* 515-517). Există două categorii de tipare. În prima, enunţul din care derivă structura ternară respectivă are două propoziţii principale, cu verb copulativ sau verb predicativ în cea de-a doua propoziţie: *Ea vine /*[1] *şi este îngândurată./*[2]*> Ea vine îngândurată.* sau *Maria intră în cameră /*[1]*şi ne salută/*[2]*. > Maria intră salutându-ne.*

În cea de-a doua categorie de tipare, structurile ternare cu *predicativ suplimentar* derivă din enunţuri bipropoziţionale în care există o subordonată (frecvent, completivă directă şi subiectivă, mai rar, altfel de subordonată): *Ştiam/*[PP] *că ei sunt nehotărâţi. /*[CD] *> Îi ştiam nehotărâţi*; *Trebuia /*[PP] *să citeşti aceste cărţi./*[SB] *> Aceste cărţi trebuiau citite.*; *Am văzut /*[PP] *când el s-a împiedicat. /*[CT] *> L-am văzut împiedicându-se.*; *Nu vine /*[PP] *dacă nu-l inviţi. /*[COND] *> Nu vine neinvitat.*; *Îşi aminteşte /* [PP] *cum ea îl dojenea. /*[CD / CPrep] *> Şi-o aminteşte dojenindu-l.*; *Îşi aminteşte /*[PP] *că Maria a luat premiul I. /*[CD / CPrep] *>Îşi aminteşte de Maria luând premiul I.*

Fac precizarea că nu orice enunţ bipropoziţional poate fi bază derivativă a unei asemenea structuri ternare. În exemplele următoare, enunţurile derivate sunt corecte din punct de vedere gramatical şi incorecte din punct de vedere semantic: *Maria ne-a povestit întâmplarea şi a plecat. >*Maria ne-a povestit întâmplarea plecând.*; *Maria mănâncă şi se odihneşte. >*Maria mănâncă odihnindu-se.*; *Socoteşte că tu ai greşit. >*Te socoteşte (a fi) greşit.*

1.3.2. În privinţa verbelor regente, autoarele *GALR* fac următoarele precizări:

- „nu există verbe care să nu se poată combina cu (cel puţin un tip de) predicativ suplimentar” (*op.cit.,* 303)
- „*predicativul suplimentar* se caracterizează prin faptul că este o poziţie **nonmatricială**, iar, în unele structuri, şi prin omisibilitate (facultativitate): *Ion o bănuieşte pe mama lui supărată de boacăna făcută., Maria ne povesteşte* ***(amuzată)*** *păţania.*” (*ibidem,* 302);
- impun o anume conjuncţie subordonatei PS: *Îl ştia* ***că*** *e neserios., O laşi* ***să*** *încerce.*;

- au fie forme personale, fie nepersonale: *L-**a văzut** venind., **Văzându**-l venind...*;
- cele mai frecvente în poziţia de regent al PS sunt „unele verbe de percepţie (*a auzi, a simţi, a vedea*), cele care desemnează anumite procese cognitive (*a-şi aminti, a cunoaşte, a recunoaşte, a şti, a crede*), verbe voliţionale (*a dori, a prefera, a vrea*) [...]" (*ibidem*, 303).

Autorii *GBLR* reiau două dintre aceste precizări, şi anume că „PS nu este o funcţie sintactică impusă de o anumită clasă de verbe" şi că, în calitate de regent al PS, poate fi predicat al enunţării sau poate avea forme non-finite. (*op. cit.*, 513).

Pe cale de consecinţă, se deduce că, teoretic, orice verb poate deveni regent al unui *predicat derivat*, în condiţiile reorganizării sintactice prezentate în *GALR* şi *GBLR.*

1.3.3. Încerc să demonstrez că, în majoritatea enunţurilor bipropoziţionale de bază cu subordonată completivă directă, prin reorganizare sintactică, această subordonată va deveni *predicativă derivată.* Valenţa tranzitivităţii verbului regent va fi satisfăcută de complementul direct provenit din subiectul subordonatei. În următoarele exemple, subiectul completivei directe a devenit complementul direct al verbului din regentă, iar completiva directă a devenit *predicativă derivată*: *El te aşteptă **să pleci**. > El aşteaptă ca tu să pleci.*; *Nu-l înţeleg **ce spune**. > Nu înţeleg ce spune.*; *Te admiră **cum te porţi**. >Admiră cum te porţi.*; *Te vede **ce faci**. >Vede ce faci.*; *Vă urmăreşte **cum schiaţi**. >Urmăreşte cum schiaţi.*; *Te-a auzit **când ai închis uşa**. >A auzit când ai închis uşa.*; *O credea pe Ioana **plecată**. > Credea că Ioana a plecat.* Totuşi, procesul descris nu afectează orice enunţ astfel construit: *Nu cred să fi simţit vreodată o asemenea ruşine.<*Nu mă cred să fi simţit..., A recunoscut că eu l-am salvat. <*M-a recunoscut că l-am salvat., A repetat că eu sunt vinovată. <*M-a repetat că sunt vinovată.*

1.3.4. Cât priveşte nominalul la care se raportează PS, statutul său sintactic variază de la „subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, complement prepoziţional, complement de agent, mai rar circumstanţiale" (*GALR* II, 303-304): *Mă văd **silită** să-ţi repet vorbele.* (subiect), *Acesta e tabloul considerat **cel mai valoros.*** (nume predicativ)**,** *Şi-a lăsat lucrarea **neterminată.*** (complement direct)**,** *Premiul a fost acordat concurentului clasat **primul** prin votul telespectatorilor.* (complement indirect), *A aderat la doctrina considerată **liberală.*** (complement prepoziţional)**,** *Ultima poezie scrisă de el **tânăr** este admirabilă.* (complement de agent), *A venit cu tine **nervos** din cauza pierderii banilor.*(circumstanţial sociativ)*, A dispărut într-un loc socotit **misterios.*** (circumstanţial de loc). Raportarea *predicatului derivat* la un nominal e marcată prin acord în gen şi număr doar când acesta are realizare substantivală, adjectivală, participială.

Autoarele *GALR* adaugă situaţia în care „în locul nominalului la care se raportează PS poate fi o propoziţie (***Să vină mâine** s-a dovedit* **o idee** *bună.*) sau o formă verbală nepersonală, de infinitiv (***A ataca** pe cineva aflat pe proprietatea ta poate fi considerat* **un fapt** *de legitimă apărare.*)" (*op.cit.*, 304).

1.3.5. În privinţa celor doi termeni la care se raportează *predicatul derivat,* fac următoarele precizări:

- primul termen are natură verbală. Poate fi verb cu funcţia de predicat: ***A socotit**-o necesară.* sau o formă verbală non-finită: ***Socotind**-o necesară..., **socotită** necesară..., de **a** o **socoti** necesară...* Poate fi o interjecţie predicativă cu regim tranzitiv: ***Iată**-l venind!, **Uite**-o supărată!, **Na**-ţi-o neatinsă!*;

- verbul care devine regent al *predicatului derivat* este, în majoritatea cazurilor, un verb tranzitiv: *a şti, a crede, a vedea, a vrea* ş.a. care face parte, de regulă, dintr-o clasă a verbelor de percepţie, voliţionale, de apreciere, de observare ş.a.;

- al doilea termen are natură nominală (substantiv, pronume, numeral sau alt substitut) cu diferite funcţii sintactice (frecvent, complement direct sau subiect): *Au*

considerat ***individul*** *un ciudat.,* ***L****-au considerat un ciudat.,* ***Trei*** *veneau vorbind.,* ***Tânărul*** *plecase bombănind.*;

- în structura ternară rezultată prin reorganizare sintactică, cei doi termeni (verbal şi nominal) devin regenţi ai *predicatului derivat*: *Îl*[1] *crede*[2] ***vinovat****. < Ea crede că el e vinovat.*

- raportarea la nominal a *predicatului derivat* cu realizare nominală, adjectivală şi participială este sintactică şi semantică. Sintactică, prin acordul în gen şi număr: *Ei sunt consideraţi* ***cei mai buni / campioni / primii*** *în ierarhie., * Ei sunt consideraţi cel mai bun / campioane / prima...* Semantică, prin restricţionarea selectivă impusă de nominalul regent: *Îl credeam pe Mihai* ***doctor / talentat / supărat.,*** *******Credeam câinele doctor*.

- ca şi predicatul semantic, *predicatul derivat* atribuie diferite valori semantice nominalului regent: apreciere calitativă (*O ştiam blândă.*), categorizantă (*A venit ca medic în acel sat.*), de identificare (*Îl considerau şeful lor.*) etc.

1.3.6. Majoritatea gramaticilor prezintă, în descrierea *elementului predicativ suplimentar*, trăsăturile comune cu ale altor funcţii sintactice.

În *GA, GALR* şi *GBLR,* sunt prezentate trăsături comune ale EPS (PS) cu:

- predicatul, prin conţinut, mijloace de exprimare şi acord;
- circumstanţialul de mod, prin realizarea gerunzială sau prepoziţională comună;
- atributul prin realizare şi acord;
- numele predicativ, complementul predicativ al obiectului, complementul posesiv, circumstanţialul opoziţional, circumstanţialul de excepţie şi circumstanţialul cumulativ, datorită structurii ternare;
- numele predicativ şi cu atributul prin acordul în gen şi număr al adjectivului prin care se realizează;
- subiectul, în cazul nelexicalizării acestuia şi al exprimării PS prin pronume sau numeral;
- circumstanţiale (loc, timp, instrumental, sociativ, concesiv, condiţional ş.a.), prin realizarea prepoziţională şi conţinutul semantic conservat din enunţul de bază;
- subiectiva şi cu completiva directă, prin conectorii conjuncţionali.

1.3.7. Reorganizând şi sistematizând toate aceste observaţii, consider că *predicatul derivat* are trăsături comune cu:

- predicatul, prin conţinut, prin păstrarea capacităţii de a atribui calităţi / proprietăţi unui nominal, capacitate deţinută de verbul-predicat transformat sau de numele predicativ al copulativului omis;

- numele predicativ, prin complinirea semantico-predicativă, structura ternară, realizarea nominală, adjectivală, adverbială, propoziţională, prin forme non-finite, prin acordul în gen şi număr al realizării lor adjectivale;

- complementul predicativ al obiectului, prin complinirea semantico-predicativă, construcţia ternară şi realizarea nominală, adjectivală, adverbială, gerunzială, propoziţională, prin acordul în gen şi număr al realizării lor adjectivale;

- anumite circumstanţiale, prin conţinut semantic, prin realizare ca grup prepoziţional şi gerunziu;

- atributul, prin referirea la un nominal şi prin unele realizări.

Trăsăturile specifice *predicatului derivat,* pe baza cărora acesta se delimitează de funcţiile sintactice cu care se aseamănă, sunt:

- structura ternară nematricială, deosebită de cea ternară matricială a NP şi a CPO;
- „derivarea" sau „proveniența" sa dintr-un verb oarecare sau din numele predicativ al unui verb copulativ omis, anulat: *Îl văd* ***traversând*** *strada. < Văd că el* ***traversează*** *strada.*; *Îl văd* ***abătut.*** *< Văd că este* ***abătut.***;

- dependenţa dobândită prin reorganizare sintactică, neimpusă de o categorie anume de verbe, spre deosebire de dependenţa impusă de un verb copulativ, în cazul NP şi cea impusă de un verb atributiv, în cazul CPO;
- caracterul facultativ, omisibil uneori (*Pleacă **vesel** la şcoală. < Pleacă la şcoală., Îl văd **venind**. < Îl văd.*), în comparaţie cu caracterul obligatoriu al prezenţei NP (*Ea este **inteligentă**. <*Ea este.*) şi a *CPO* (*L-au desemnat **câştigător**. <*L-au desemnat.*);
- nominalul devenit regent al *predicatului derivat* poate fi: subiect, complement direct, complement indirect, nume predicativ, complement prepoziţional, complement de agent sau un circumstanţial, în timp ce nominalul regent al NP nu poate fi decât subiect, iar nominalul regent al CPO, numai complement direct sau complement indirect;

1.4. În privinţa realizării acestei funcţii sintactice, autoarele *GALR* II notează „Toate clasele lexico-gramaticale pot ocupa această poziţie sintactică, mai puţin conjuncţia şi prepoziţia (decât dacă formează un grup sintactic).” (*op.cit.,* 306) (formularea *decât dacă formează...* încalcă regula utilizării lui *decât* în enunţ negativ. Reformulez: *doar dacă ...*sau *decât dacă nu formează...*).

În *GBLR,* clasa de substituţie include următoarele realizări: o clasă lexico-gramaticală, grup interjecţional, grup prepoziţional, forme verbale non-finite, propoziţie conjuncţională şi relativă.

Pornind de la aceste inventare, constat că, în ordonarea lor, nu se ţine seama de frecvenţa unei anume realizări.

Urmărind tipul de realizare în multe texte, am constatat că cele mai frecvente realizări ale *predicatului derivat* sunt prin:

- grup prepoziţional: *şi l-a amintit **ca fiind un om normal,** l-au preferat pe acel individ **ca primar,** l-au analizat **ca** simplu **înscris,** l-au apreciat **ca** cel mai bun **aeroport,** l-a prezentat pe ministru **ca preşedinte,** l-a remarcat **ca fiind un elev** bine pregătit, l-a acceptat **ca sponsor,** l-a admis **ca martor**, l-au remarcat **ca fiind** un concurent redutabil, l-au trimis **ca diplomat** la o ambasadă, patru facultăţi din Anglia l-au admis **ca student,** l-au recunoscut **drept păstrător** al tradiţiilor, l-au interpretat **drept o prevestire** bună, l-au acceptat **drept candidat** al lor, acel pământ l-au primit **drept recompensă**, o ştia **de pe holurile** facultăţii, l-a admis **la şcoală,** l-au lăsat **fără permis*** ş.a.;
- adjective propriu-zise şi participiale: *o ştia **nerăbdătoare,** l-au crezut **nebun,** prestaţia l-a făcut **celebru,** au dorit-o **nouă,** plecase **trist,** presa îl arată **favorit** pe ND, l-au lăsat **liber;** mă văd **nevoit** să-ţi spun, l-a simţit **dezamăgit,** l-au crezut **plecat,** satul l-au vrut **şters** de pe faţa pământului, l-au considerat **demodat*** ş.a.;
- gerunziu: *a auzit-o **ţipând**, l-a văzut **trecând** pe stradă, a intrat **cântând**, şi l-a amintit **dansând**, o ştia **fumând** mult, l-au lăsat **dormind**, l-au observat **furişându-se** afară, îl ştiau **pricepând** repede* ş.a.;
- propoziţie conjuncţională: *L-au bănuit **că a furat nişte găini.**, L-au suspectat **că a lovit-o**., L-a observat **că-l depăşeşte.,** L-au remarcat **că e bun.,** L-au făcut **să plângă.*** ş.a.;
- substantiv: *l-au crezut **mistreţ,** l-au dorit **preşedinte,** l-au vrut **portar,** l-au considerat **idolul** lor, l-au avut **vecin*** ş.a.;
- propoziţie relativă: *Îl ştiam **cum reacţionează.,** L-a văzut **ce face.,** Nu l-au crezut **ce spunea.*** ş.a.;
- adverb: *l-au crezut **acolo,** l-au vrut **înapoi,** îl ştiau **altfel,** l-au bănuit **dincolo*** ş.a.;

- supin: *o ştia* ***de neînvins,*** *l-au considerat* ***de pus în ramă,*** *l-au suspectat* ***de muşamalizat*** *ancheta* ş.a.;
- infinitiv: *l-au crezut* ***a fi*** *iubitul cântăreţei, cei ce l-au vrut* ***a fi înlocuit*** *cu tine* ş.a.;
- numeral: *o socotesc* ***a doua,*** *au plecat* ***amândoi,*** *feliile le-am aranjat* ***câte două*** *pe farfurie, porţia o vreau* ***dublă*** ş.a.;
- interjecţie: *a lăsat-o* ***paf,*** *îl ştiau cam* ***tra-la-la.***

1.4.1. În legătură cu realizarea prin grup prepoziţional, am observat următoarele aspecte:

- două prepoziţii cu cea mai mare frecvenţă - *ca* şi *drept* - sunt sinonime în enunţuri cu *predicat derivat*, respectiv cu atribut prepoziţional al unui nume derivat postverbal (numit „complement al numelui" în *GBLR*): *L-au prezentat pe ministru* ***ca preşedinte / drept preşedinte*** */ Prezentarea* ***ca preşedinte / drept preşedinte*** ***...;***

- aceste prepoziţii sunt sinonime şi în cazul enunţurilor cu *complement predicativ al obiectului*: *L-au ales* ***ca senator / drept senator***;

- prepoziţia *ca* nu este sinonimă cu *drept* în exprimarea complementului comparativ: *e mai înalt ca tine ≠ *e mai înalt drept tine*;

- locuţiunile prepoziţionale sinonime cu aceste prepoziţii, *în calitate de* sau *în chip de*, apar mult mai rar în realizarea nominală a *predicatului derivat*: *l-au prezentat pe ministru* ***în calitate de preşedinte****, l-au recunoscut* ***în chip de păstrător*** *al tradiţiilor*;

- există şi o variantă neprepoziţională a realizării *predicatului derivat* prin grup prepoziţional cu *ca* sau *drept*: *l-au preferat pe acel individ* ***ca primar*** */ l-au preferat* ***primar*** *pe acel individ****,*** *l-a prezentat pe ministru* ***ca preşedinte*** */ l-au prezentat* ***preşedinte*** *pe ministru****,*** *l-a acceptat* ***ca sponsor*** */ l-a acceptat* ***sponsor,*** *l-a admis* ***ca martor*** */ l-a admis* ***martor,*** *l-au trimis* ***ca diplomat*** *la o ambasadă / l-au trimis* ***diplomat*** *la o ambasadă, patru facultăţi din Anglia l-au admis* ***ca student*** */ l-au admis* ***student,*** *l-au recunoscut* ***drept păstrător*** *al tradiţiilor / l-au recunoscut* ***păstrător*** *..., l-au acceptat* ***drept candidat*** *al lor / l-au accepta* ***candidat****, acel pământ, l-au primit* ***drept recompensă*** */ l-au primit* ***recompensă;***

- prepoziţia *ca* nu poate fi omisă dacă precedă gerunziul verbului copulativ *a fi*, deoarece enunţul devine ambiguu, prin inexactitatea referirii la subiect a gerunziului: *şi l-a amintit* ***ca fiind un om*** *normal / şi l-a amintit* ***fiind un om*** *normal, l-a remarcat* ***ca fiind conştiincios*** */ l-a remarcat* ***fiind conştiincios;***

- şi în cazul *complementului predicativ al obiectului* există o variantă neprepoziţională: *L-au ales* ***ca / drept senator****., L-au ales* ***senator****.*;

- alte prepoziţii apar mai rar, provin din realizările circumstanţialelor din enunţurile bipropoziţionale de bază şi nu pot fi omise: *Îl credeam* ***la şcoală / în sufragerie / pe stradă / cu tine / lângă ai săi / fără studii / din Bucureşti / de la munte*** **<** *Îl credeam că este la şcoală / în sufragerie... / că este din Bucureşti...*;

- prepoziţia *ca* (mult mai rar, *drept*) poate preceda adjectivele, participiile adjectivale şi substantivele cu funcţia de *predicat derivat*: *presa îl arată* ***favorit*** *pe ND / presa îl arată* ***ca favorit*** *pe ND, l-a simţit* ***dezamăgit*** */ l-a simţit* ***ca dezamăgit,*** *l-au considerat* ***demodat*** */ l-au considerat* ***drept demodat;*** *l-au dorit* ***preşedinte*** */ l-au dorit* ***ca preşedinte,*** *l-au vrut* ***portar*** */ l-au vrut* ***drept portar,*** *l-au considerat* ***idolul*** *lor /* ***l-au considerat drept idolul*** *lor, l-au avut* ***vecin*** */ l-au avut* ***ca vecin;***

- prepoziţia *ca* (mult mai rar, *drept*) apare uneori şi înaintea unor forme verbale nonfinite sau a numeralelor cu funcţia de *predicat derivat*: *o ştia* ***de neînvins / ca de neînvins,*** *l-au considerat* ***de pus în ramă / ca de pus în ramă,*** *l-au crezut* ***a fi*** *iubitul cântăreţei / l-au crezut* ***ca a fi*** *iubitul, o socotesc* ***a doua*** */ o socotesc* ***drept a doua***;

- se generalizează utilizarea greşită a grupului *ca şi* în locul prepoziţiei *ca*: *presa îl arată ca şi favorit pe X, l-au dorit ca şi preşedinte, l-au admis ca şi martor, l-au acceptat ca şi sponsor*;

- prepoziţii ale calităţii, prin capacitatea grupului respectiv de a atribui proprietăţi unui nominal din structura reorganizată, *ca* şi *drept* precedă un substantiv nearticulat sau articulat, când are determinanţi: *l-au dorit ca preşedinte / ca preşedintele lor*; *l-au vrut drept portar / drept portarul echipei.*

- „verbele de judecată, de apreciere, de percepţie şi de expunere acceptă, într-o proporţie mai mare decât celelalte clase de verbe, un EPS prepoziţional «al calităţii» exprimat atât printr-un substantiv, cât şi printr-un adjectiv" (Popuşoi 2002, 119);

- construcţia prepoziţională a *predicatului derivat* are o frecvenţă superioară în utilizare, comparabilă cu realizarea gerunzială a acestei funcţii sintactice.

1.5. Plecând de la premisa că descrierile acestei funcţii sintactice sunt relativ recente şi, ca atare, suportă revizuiri şi completări, am realizat o reorganizare şi o sistematizare a datelor existente. Am propus şi am argumentat denumirea de *predicat derivat / derivat predicativ.* Am examinat ocurenţa *predicatului derivat* în texte de limbă literară, aparţinând diverselor variante stilistice şi am constatat o anumită ierarhie a realizărilor acestei funcţii. Am propus această ierarhizare potrivit gradului de frecvenţă a realizărilor din clasa de substituţie a *predicatului derivat.* Am analizat grupul prepoziţional ca realizarea cea mai frecventă a *predicatului derivat*, identificând specificitatea acesteia.

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi,* ediţia a III-a, Bucureşti, editura Humanitas, 2000.

Craşoveanu, D.D., *Consideraţii asupra elementului predicativ suplimentar,* AUT, VIII, 1970, p. 225-230.

Diaconescu, Ion, *Complementul calităţii,* LR, IX, nr.2, 1960, p. 14-19.

Diaconescu, Ion, *Sintaxa limbii române,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995.

Dragomirescu, Gh., *„Atributul predicativ" în limba română,* LL, VI, 1962, p. 99-121.

Draşoveanu, D.D., *Despre elementul predicativ suplimentar,* CL, XII, nr.2, 1967, p. 235-242.

Gramatica limbii române (*GA*), vol. al II-lea, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1966.

Gramatica limbii române (*GALR*), vol. al II-lea, *Enunţul,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

Gramatica de bază a limbii române (*GBLR*), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române,* Iaşi, Editura Polirom, 1997.

Neamţu, G.G., *Teoria şi practica analizei gramaticale,* Cluj-Napoca, Editura Excelsior, 1999.

Pană Dindelegan, Gabriela, *Teorie şi analiză gramaticală,* Bucureşti, editura Coresi1992.

Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică.* Dificultăţi, controverse, noi interpretări,

Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2003.

Popuşoi, Carolina, *Structuri sintactice ale limbii române cu element predicativ suplimentar*, Bucureşti, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", 2002.

Rădulescu, Maria, *Numele predicativ circumstanţial,* SG, II, 1957, p. 119-121.

Rădulescu, Maria, *Tot despre numele predicativ circumstanţial,* LR, VII, nr.6, 1958, p. 76-80.

Secrieru, Mihaela, *Cumul de funcţii sintactice în limba română* (*„elementul predicativ suplimentar”*), Iaşi, Editura Universităţii A. I. Cuza, 2001.

THE LINGUISTIC EUROPENIZATION: A NATIONAL OR A COMMUNITARIAN DESIDERATUM?

Cristian Moroianu, Assoc. Prof., PhD, "Iorgu-Iordan – Al. Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest, University of Bucharest

Abstract: This paper intends to pass in review the multiple meanings of the Romanian word europenizare (Europeanization) and of its correspondents in the main European languages. The paper also intends to discuss this phraseological concept from the following perspectives:

1. *the linguistic level or levels at which one can speak of linguistic Europeanization,*
2. *the relation with terms like linguistic globalization, linguistic internationalization,*
3. *the possible differences between different European countries and cultures in dealing with these terms,*
4. *the consideration of the word Europeanization as a desideratum or as a simple and necessary institutional reality, etc.*

The theoretical remarks will be followed by the linguistic analysis (a lexical, derivative and phraseological one) of a text concerning with the communitarian legistation, in Romanian, French, English, Italian and, where possible, German. This analysis will try to demonstrate that the linguistic Europeanization is not just a matter of actuality, but it is also a result of an European cultural – linguistic tradition.

Keywords: Europeanization, globalization, Latin origin, linguistic community (Sprachbund), European politics.

I. În contextul internațional și comunitar european actual, *europenizarea* este un fenomen care suscită discuții cel puțin din două perspective: pe de o parte, este privit ca o necesitate (instituțională) la nivelul Uniunii Europene, care să eficientizeze mecanismele comune (juridice, economice, socioprofesionale, militare, politice etc.) de funcționare a statelor membre; pe de altă parte, este privit comparativ cu alte fenomene ale lumii contemporane, cum ar fi regionalizarea, enclavizarea, naționalismul și religia, respectiv globalizarea, mondializarea, cosmopolitismul etc. În sfârșit, se fac diferențe, uneori de nuanță, alteori polemice sau ironice, între europenizare și integrare europeană, modernizare, occidentalizare, colonializare și islamizare, balcanizare, bulgarizare etc.[1] Faptul că acest cuvânt este prezent în multe limbi ale lumii (vezi rom. *europenizare*, fr. *européanisation*, it. *europeizzazione*, engl. *Europeanization/Europeanisation*, germ. *Europäisierung*, span. *europeización*, ptg. *europeização*, cr. *europeizacija*, lit. *europieizacija*, let. *europeizacja*, ol. *Europeanisering*, pol. *europeizacja*, ucr. *європеїзація*, rus. *европеизация* etc.) arată incontestabil, chiar și pentru eventualii contestatari, faptul că ne aflăm în prezența unui fenomen real, care tinde să devină o realitate, în genere dorită, la nivel comunitar, cu diverse și firești probleme, în funcție de particularitățile istorice, sociopolitice, mentalitare, administrative ale statelor membre, la rândul lor diverse.

II. Europenizarea ca proces istoric[2] are, de asemenea, cel puțin două accepții: prima se referă la impunerea culturii și civilizației europene asimilatoare în zone de pe alte continente (cele două Americi, Asia, Africa, Australia), intrate, în diverse epoci, sub

[1] O bogată bibliografie asupra tratării fenomenului europenizării, în variatele sale aspecte, este cumulată la adresa http://europeanization.wordpress.com/europeanization/. Despre apariția verbelor în *–iza* și a substantivelor aferente în limba română (situație existentă în multe alte limbi de cultură), vezi Rodica Zafiu, *Balcanizarea și europenizarea*, la rubrica „Păcatele limbii", România literară, nr. 1/2007.

[2] Vezi, dintre multe contribuții asupra acestei perspective, Lars Mjoset, *Les significationes historiques de l'européanisation*, „L'Année de la régulation", vol. 1, 1997, p. 85-127.

dominația și influența militară, politică, religioasă a unora dintre statele europene, în principal Franța, Anglia, Spania, Germania, în anumite perioade Portugalia sau Olanda (vezi și unitatea frazeologică *proces de europenizare*, prezentă, de asemenea, în numeroase limbi: fr. *processus d'européanisation*, it. *processo di europeizzazione*, engl. *process of europeanization*, pol. *proces europeizacji*, span. *proceso de europeización* etc.); a doua se referă la procesul de modernizare, după model european, a statelor excentrice Europei occidentale, în special a celor aflate sub dominație turcească (Țările Române, Grecia etc.)[3]. Se vorbește încă despre *europenizarea Balcanilor* (cf. engl. *the Balkans Europeanization*, it. *l'europeizzazione dei Balcani*, fr. *l'europeisation des Balkans* etc.), sunt curente titluri ca *între europenizare și transnistrizare*, *între europenizare și feudalizare*, *europenizare sau revenire la soarta balcanică*, *între europenizare și rezistență la schimbare*, *traseul de la comunism la europenizare*, *între europenizare și tendințe parohiale* (rom.), *Migration and Europeanisation*, *Europeanisation, not Islamisation*, *Globalisation and Europeanisation in Education*, *Europeanisation of the Balkans or Balkanisation of Europe* (cf. fr. *Européanisation des Balkans ou Balkanisation de l'Europe*, it. *Europeizzazione dei Balcani o balcanizzazione dell'Europa*), *Europeanisation and Modernisation* (cf. fr. *Mondialisation et Européa -nisation*), *Federalism and Europeanisation*, *Globalisation and Europeanisation*, *'Europeanisation' of America* (cf. fr. *l'européanisation des Etats-Unis*), *Europeanisation or Americanisation in Higher Education?*, *Europeanisation and Regionalisation* (engl.), *La Biélorussie : entre russification et européanisation*, *Entre européanisation et neutralité: le dilemne autrichien*, *acteurs de l'européanisation de la France*, *Territorialisation et Européanisation*, *vers la renationalisation ou l'européanisation ?*, *entre européanisation et affirmation des intérêts nationaux* etc. (fr.), ceea ce arată că europenizarea ca proces „conflictual" este, în continuare, pe agenda lumii contemporane[4].

III. Europenizarea ca efort instituțional actual este normală în contextul existenței unui cadru unic european care, treptat, va deveni funcțional pentru toate statele membre. Se vorbește, în termeni comuni, despre *europenizarea actorilor instituționali* (cf. fr. *européanisation des acteurs des politiques publiques*, it. *europeizzazione degli attori domestici*), *europenizarea culturii* (cf. it. *europeizzazione della cultura/culturale*), *europenizarea responsabilității sociale*, *europenizarea politicilor naționale/publice/sociale/de dezvoltare agroalimentară* etc. (cf. engl. *the Europeanisation of national policies*, it. *europeizzazione delle politiche pubbliche/sociali*, fr. *« européanisation » des politiques publiques nationales*, *l'européanisation de la politique étrangère et de sécurité*, *l'européanisation des politiques d'intégration*, *l'européanisation des politiques pénales*, *une européanisation progressive des politiques extérieures*, it. *europeizzazione della politica energetica*, *europeizzazione delle politiche di inclusione sociale*), *europenizarea spațiilor publice naționale*, *europenizarea sistemelor de învățământ* (cf. engl. *the Europeanisation of*

[3] Pentru unul dintre variatele aspecte ale acestui proces, vezi Ileana Mihăilă, *Européanisation des Pays Roumains au XVIII-e siècle : intermédiaires culturels et choix politiques*, în „Études balkaniques", 3/2004, Sofia, p. 134-145. Despre relația dintre europenizare și modernizare, Ion Bulei precizează, într-un interviu: „Modernizarea nu a însemnat **și** europenizare. A însemnat **chiar** europenizare" (vezi http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/ion-bulei-adevarata-cultura-este-aceea-a-elitelor-de-stelian-turlea-118 69783).

[4] Vezi câteva contribuții dedicate acestui tip comparativ de abordare: Dumitru Tiutiuca, *Globalizare și europenizare*, în „EIRP Proceedings", vol. I/2006, p. 665-673, Karolina Pomorska, *Europeanisation – framework or fashion*, în FORNET, CFSP Forum, vol. 3, nr. 5, septembrie 2005, p. 1-4 (https://www.academia.edu/191266/Europeanisation_framework_or_fashion), Claudio M. Radaelli, *Europeanisation: Solution or problem?*, în „European Integration online Papers" (EIoP), vol. 8 (2004) N° 16 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm). Asemenea titluri reprezintă articole în genere de politică internațională publicate pe internet în mult mai multe limbi europene decât cele citate.

Higher Education, fr. *l'européanisation des systèmes d'enseignement supérieur*), *europenizarea carierelor* (cf. fr. *l'européanisation des carrières politico-administratives*), *europenizare a garderobei, a mentalităţii, a conştiinţelor*, *europenizarea curriculei de studii europene* (cf. it. *europeizzazione dei curricula universitari*), *europenizarea administraţiei* (cf. engl. *the Europeanisation of National Administrations*), *europenizare a serviciilor de orientare*, *politici de europenizare* (cf. engl. *Politics Europeanisation*), *europenizarea planetei* (cf. fr. *l'européanisation du monde*), *strategii de europenizare* (cf. engl. *the Europeanisation Strategy*), *europenizarea spaţiului urban*, *europenizarea instituţiilor publice* (cf. engl. *the Europeanisation of national institutions*), *europenizarea dreptului public, penal, administrativ, procesual civil* etc. (cf. engl. *the Europeanisation of public law*, *of International Family Law* etc., fr. *l'européanisation du droit national/ du droit international privé*, it. *europeizzazione del diritto amministrativo/penale/contrattuale*), *the Europeanisation of domestic politics/structures*, *the Europeanisation of bureaucracy*, *the Europeanisation of Immigration Politics*, *the Political Geographies of Europeanisation*, *the Europeanisation of National Constitutions* (cf. rom. *europenizarea constituţiilor naţionale*), *the Europeanisation of development policy*, *the Europeanisation of Homelessness Policy*, *"Pan-Europeanisation" of Science*, *the Europeanisation of Everyday Life*, *the Europeanisation of public political communication*, *the Europeanisation of Local Government*, *the 'Europeanisation' of National Foreign*, *the Europeanisation of social protection*, *the Europeanisation of football*, *the Europeanisation of the National Game*, *'Europeanisation' of justice*, *the 'Europeanisation' of this policy area*, *the Europeanisation of National Electricity Markets*, *Europeanisation and Policy Transfer*, *the Europeanisation of Health Agencies*, *'Europeanisation' of energy powers*, *the Europeanisation of Consular Affairs*, *the Europeanisation of crime control policies*, *'Europeanisation' of Defence Spending*, *Europeanisation of planning education and the planning profession*, *Europeanisation of civil society sector*, *the 'Europeanisation' of urban policy and urban development*, *Europeanisation of Public Communication*, *the Europeanisation of Parliamentary Democracy*, *the 'Europeanisation' of the fight against crime* (cf. fr. *l'européanisation de la lutte contre la migration irrégulière*, *de la lutte contre le terrorisme international*), *l'européanisation des services publics*, *l'européanisation des politiques migratoires*, *l'européanisation des politiques sportives*, *l'européanisation des politiques de jeunesse*, , *l'européanisation de la vie politique nationale*, *européanisation de l'action collective*, *l'européanisation de la protection des secrets d'affaire*, *l'européanisation de la compétition politique nationale*, *l'européanisation des standards démocratiques*, *l'européanisation de la mémoire*, *l'européanisation des systèmes partisans en Europe*, *l'européanisation de la compétition électorale/ l'européanisation des élections européennes* (cf. it. *europeizzazione delle elezioni del Parlamento europeo*), *l'européanisation de l'espace européen du handicap*, *l'européanisation des partis politiques* (cf. it. *europeizzazione dei partiti politici*), *l'européanisation de la logistique*, *une européanisation des dossiers*, *les formes d'européanisation de l'intervention publique*, *la pan-européanisation de la gestion des conflits de minorités*, *l'européanisation des procédures nationales* (cf. it. *europeizzazione dei procedimenti*), *européanisation du débat pétrolier*, *européanisation de la bande dessinée américaine*, *une européanisation de la gestion publique territoriale*, *l'européanisation de l'assurance*, *une européanisation des procédures parlementaires allemandes ou britanniques*, it. *europeizzazione dei rapporti collettivi*, *europeizzazione dei parlamenti nazionali*, *europeizzazione dei Consigli regionali*, *europeizzazione dei funzionari/ragazzi/studenti*, *europeizzazione del debito pubblico*, *europeizzazione delle relazioni industriali*, *europeizzazione della sfera pubblica*, *europeizzazione dei trattati intercantonali*, *la europeizzazione dei musei*, *europeizzazione della cultura amministrativa*, *europeizzazione dello spazio mediterraneo*,

europeizzazione della tutela della salute collettiva, *europeizzazione della Carta olimpica*, *europeizzazione dei flussi*, *europeizzazione dei prezzi*, *europeizzazione dei servizi pubblici*, *europeizzazione dei contesti domestici*, *europeizzazione dei sistemi*, *europeizzazione dei mercati finanziari*, *europeizzazione dei marchi nazionali*, *europeizzazione della questione rom*, *europeizzazione dei paesi dell'est*, *europeizzazione dei paesi membri*, *europeizzazione delle spiagge*, *europeizzazione dei prodotti*, *europeizzazione dei conflitti*, *europeizzazione dei modelli*, *europeizzazione degli abiti tradizionali*, *europeizzazione dei rischi*, *europeizzazione delle scuole nazionali*, *europeizzazione dei campi organizzativi*, *europeizzazione di Mare Nostrum*, *europeizzazione delle quote eccedenti*, *europeizzazione dei territori*, *europeizzazione delle tariffe* etc.[5] Este vorba, după cum se poate observa, de aspectele obiective ale mecanismelor și instituțiilor comunitare (economice, juridice, administrative, culturale etc.)[6]. Devenită, însă, un bun comun omniprezent în media online, europenizarea îmbracă, sub mouse-ul utilizatorilor de internet mai mult sau mai puțin avizați, de la noi sau de aiurea, forme personale, subiective, analogice și expresiv-metaforice, dintre care sunt de citat, spre exemplu, *europenizare în șiștarul laptelui românesc*, *europenizare forțată* (cf. it. *europeizzazione forzata*), *sub semnul europenizării*, *europenizare cu forcepsul* (www.houseofeurope.ro/ blog/tag/europenizare/), *iluzii de europenizare*, *europenizare în ritm alert*, *europenizare negativă*, *a condamna la europenizare*, *europenizarea la țară*, *sâmburele de europenizare*, *europenizare mecanică*, *val de europenizare*, *șansa de europenizare*, *europenizare „de fațadă" şi una „autentică"*, *europenizare și euroscepticism*, cf. engl. *Europeanisation and Euro-scepticism*, it. *l'europeizzazione e euroscetticismo*, *primii la europenizare* (rom.), *the Challenges of Europeanisation*, *hesitant Europeanisation*, *shallow or deep Europeanisation?*, *Pathologies of Europeanisation*, *elusive Europeanisation*, *"Sexual rights between "Polandisation" and Europeanisation"*, *tangible sense of Europeanisation*, *Ukraine and the strange Europeanisation of EU*, *the changing Faces of Europeanisation*, *Europeanisation by the back door*, *horizontal Europeanisation* etc. (engl.), *une timide européanisation*, *mythe et réalité de l'européanisation* (fr.), *europeizzazione precoce*, *una potenziale europeizzazione dal basso*, *europeizzazione degli eccessi*, *l'incubo della "europeizzazione" dell'America*, *neo-europeizzazione*, *de-europeizzazione dell'Europa*, *europeizzazione cosmopolitica*, *sull'altare della europeizzazione* etc. (it.).

IV. Alături de toate aceste tipuri de „europenizări", există și o *europenizare lingvistică*? După convingerea noastră, da, și poate fi privită, de asemenea, diacronic și sincronic: ca proces istoric, ea reprezintă, cel puțin pentru unele dintre limbile Europei, ieșirea dintr-o relativă și discutabilă „izolare" și îmbogățirea lexico-frazeologică prin influența altor limbi europene (vezi, pentru italiană, la *svolta illuministica e l'europeizzazione linguistica del Settecento*, iar, pentru română, deschiderea spre limbile de cultură și de civilizație europene, preponderent neolatine, începând cu cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea). Din acest punct de vedere, *europenizarea* devine, cel puțin pentru română, așa cum s-a spus adeseori, sinonimă cu *modernizare*, *occidentalizare*, *reromanizare* și *relatinizare* lingvistică. Ca realitate *de iure* a lumii contemporane, ea se face simțită în cadrul Uniunii Europene, unde fiecare dintre statele membre se poate folosi de propria limbă ca limbă oficială. Pe site-ul oficial al Uniunii Europene

[5] Toate exemplele citate sunt, de asemenea, titluri de articole publicate pe internet în anii din urmă.

[6] Dintre contribuțiile (articole, culegeri, cărți de autor) românești care tratează obiectiv și competent problema europenizării, citățm, selectiv, câteva titluri consultate online: Constantin Schifirneț (coord.), *Europenizarea societății românești și mass-media*, București, Comunicare.ro, 2000; Liviu Voinea, *Instituții ale Uniunii Europene. Integrare, europenizare, regionalizare*, București, Editura Politeia, 2005; Camelia Beciu, *Percepția europenizării în instituțiile publice: „imaginarul" adaptării la un nou sistem*, în „Revista Română de Sociologie", serie nouă, anul XX, nr. 3–4, Bucureşti, 2009, p. 193–214 etc.

(http://europa.eu/index_ro.htm), toate informațiile de interes comunitar sunt făcute publice în 24 de limbi europene, ceea ce pune pe picior de egalitate, spre exemplu, engleza cu finlandeza sau cu lituaniana... Traducerea tuturor documentelor europene în diversele limbi ale Uniunii presupune o activitate constantă și susținută, în urma căreia rezultă texte mai mult sau mai puțin asemănătoare din punct de vedere lingvistic, în funcție de tipul de limbă avut în vedere. Este firesc, spre exemplu, ca limbi precum franceza, italiana, româna, spaniola să aibă un vocabular și o frazeologie în mare parte comune, cu păstrarea particularităților fonetice, gramaticale, ortografice etc., datorită originii latine comune și a influențelor lingvistice explicabile istoric și cultural, tot așa cum engleza și germana sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare, din aceleași rațiuni...

IV.1. În aceste condiții, europenizarea lingvistică este un fenomen general implicit, care se deduce din comunitatea de probleme ale statelor Uniunii Europene, realizabilă lingvistic prin documente cu același conținut, care tratează aceleași chestiuni oficiale și care se preocupă, oficial sau nu, de interese devenite, volens-nolens, comune. Demonstrarea *europenizării lingvistice* poate fi făcută, pe de o parte, prin compararea cuvintelor și unităților frazeologice citate în paginile anterioare, extrase, cu ajutorul motorului de căutare Google, din documente existente pe Internet și care conțin chiar termenul *europenizare*, el însuși dovadă clară a existenței unui limbaj comun. Se poate observa, fără nicio dificultate, că cele mai multe dintre exemplele citate au corespondente în principalele limbi europene și, chiar dacă unele dintre ele nu au fost găsite ca fiind atestate, pot fi ușor echivalate dintr-o limbă în alta. Pe de altă parte, am extras, din site-ul oficial al Uniunii, un document la întâmplare (*Dreptul UE*/*Législation de l'UE*/*EU law*/*Diritto dell'UE*/*Derecho de la UE*/*EU-Recht*/*Direito da UE*), în limbile română, franceză, italiană, spaniolă, portugheză, engleză și germană, și am comparat cuvintele și unitățile frazeologice din toate aceste limbi. Rezultatul comparației lexicale și frazeologice a textelor în limbile romanice a confirmat premisa noastră inițială, respectiv faptul că ne aflăm în prezența atât a unui vocabular, cât și a unei frazeologii comune sau ușor recognoscibile, cu bază originară comună, majoritar greco-latină, construite (sau reconfigurate), la noi, prin împrumut sau românizare, în ultimul deceniu al secolului trecut și primele decenii ale secolului nostru: *procedură legislativă ordinară* (fr. *procédure législative ordinaire*, it. *procedura legislativa ordinaria*, span. *procedimiento legislativo ordinario*, ptg. *processo legislativo ordinário*, cf. engl. *Ordinary Legislative Procedure*), *codecizie* (fr. *codécision*, it. *procedura di codecisione*, span. *codecisión*, ptg. *co-decisão*, cf. engl. *codecision*), *Parlamentul European* (fr. *le Parlement européen*, it. *il Parlamento europeo*, span. *el Parlamento europeo*, ptg. *lo Parlamento Europeu*, cf. engl. *European Parliament*, germ. *Europäischen Parlament*), [membri aleși] *prin vot direct* (fr. *directement élu*, it. *eletto direttamente*, span. *elegido directamente*, ptg. *directamente eleito*, cf. engl. *directly elected*, vom *direkt gewählten*), [*trebuie*] *să aprobe* (fr. *doivent être approuvées*, it. *approva*, span. *debe aprobar*, ptg. *ser conjuntamente adoptada*, cf. engl. *has to approve*), *legislația UE* (fr. *la législation de l'UE*, it. *la legislazione dell'UE*, span. *la legislación de la UE*, ptg. *legislação da UE*, cf. engl. *EU legislation*), *Consiliul* (fr. *le Conseil*, it. *il Consiglio*, span. *el Consejo*, ptg. *lo Conselho*, cf. engl. *Council*), *guvernele* (fr. *les gouvernements*, it. *i governi*, span. *los gobiernos*, ptg. *los governos*, cf. engl. *the gouvernments*), *Comisia* (fr. *la Commission*, it. *la Commissione*, span. *la Comisión*, ptg. *Comissão*, cf. engl. *the Commission*, germ. *die Kommission*), *tratate* pl. (fr. *traités*, it. *trattati*, span. *tratados*, port. *tratados*, cf. engl. *Treaties*), *voluntar și democratic* adv. (fr. *librement et démocratiquement*, it. *liberamente e democraticamente*, span. *voluntaria y democráticamente*, ptg. *voluntária e democraticamente*, cf. engl. *voluntarily and democratically*, germ. *demokratischer*), *țări membre* pl. (fr. *états membres*, it. *paesi membri*, span. *países miembros*, port. *países da UE*, cf. engl. *member countries*), *domenii politice* (fr. [*nouveaux*] *domaines*, it. [*ambito delle*] *politiche*, span. *los ámbitos*, ptg. *domínios* [*de*

intervenção], cf. *engl. policy areas*, germ. *Politikbereiche*), *propunere legislativă* (fr. *proposition …*, it. *proposta*, span. *propuesta*, ptg. *proposta*, cf. engl. *proposal*), *dacă nu este în acord cu …* (fr. *en désaccord avec...*, it. *se non è d'accordo con …*, span. *si no está de acuerdo con ...*, ptg. *se não estiver de acordo com...*, cf. engl. *if it disagrees with...*), *obiective stabilite în tratate* (fr. *objectifs fixés dans les traités*, it. *obiettivi stabiliti nei trattati*, span. *objectivos de los Tratados*, ptg. *objectivos estabelecidos nos Tratados*), *tipuri de acte legislative* (fr. *types d'actes législatifs*, it. *tipi di atti legislativi*, span. *tipos de actos legislativos*, ptg. *tipos de actos legislativos*, cf. engl. *types of legal act*), *regulamente, directive, recomandări și avize* (cf. [*les*] *règlements, directives, recommandations et avis*, it. *regolamenti, direttive, raccomandazioni e pareri*, span. [*los/las*] *reglamentos, directivas, recomendaciones y dictámenes*, ptg. *regulamentos, directivas, recomendações e pareceres*, cf. engl. *regulations, directives, recommandations and opinions*), *dreptul european* (fr. *le droit européen*, it. *il diritto europeo*, span. *los derechos y obligaciones previstos en la legislación europea*, ptg. *o direito europeu*, cf. *engl. EU law*), *acordă drepturi și obligații* (fr. *concèse des droits et impose des obligations*, it. *attribuisce dei diritti e impone dei doveri*, ptg. *concede direitos e impõe obrigações*, cf. engl. *confers rights and obligations*), *face parte integrantă din sistemul juridic* (fr. *fait partie intégrante du système juridique*, it. *costituisce parte integrante dell'ordinamento giuridico*, span. *forma parte integrante del ordenamiento jurídico*, ptg. *faz parte integrante do sistema jurídico*), *autoritățile naționale* (fr. *les autorités nationales*, *le autorità nazionali*, *las autoridades de cualquier país miembro*, cf. *engl. the authorities in each member country*), *tratate fondatoare* (fr. *des traités fondateurs*, *i trattati che istituiscono l'Unione europea*, span. *tratados constitutivos de la Unión Europea*, ptg. *tratados que instituem a União Europeia*, cf. *engl. treaties establishing the EU*), *hotărârile Curții de Justiție* (fr. *des arrêts de la Cour de justice*, it. *sentenze della Corte di giustizia*, span. *sentencias del Tribunal de Justicia*, ptg. *decisões do Tribunal de Justiça*, cf. engl. *judgments Union's Court of Justice*) etc.

IV.2. Din exemplele de mai sus, se pot face următoarele observații: a) predomină cuvintele și unitățile frazeologice comune; b) eventualele diferențe se explică prin libertatea sintactică pe care o are fiecare limbă în parte și de opțiunile traducătorilor; c) din punct de vedere lexical, este evidentă apropierea limbii române mai ales de limbile franceză și italiană, apropiere explicabilă istoric și cultural; d) atunci când există diferențe de ordin lexical, de cele mai multe ori se datorează traducătorului, dar ele pot fi oricând neutralizate prin cuvinte „comune" sau construcții echivalente (vezi *aprobate* și *adoptate*, *liber* și *voluntar*, *a nu fi în acord* și *a fi în dezacord*, *stabilite* și *fixate*, *acte legislative* și *acte legale*, *acordă*, *concede* și *atribuie*, *hotărâri*, *sentințe* și *decizii* etc. Româna are un avantaj, din acest punct de vedere, față de limbile europene de alte origini decât cea latină, prin similitudinile sale cu limbile „mari" europene, în primul rând cu franceza, italiana și spaniola. În plus, influența lingvistică exercitată de latină și de limbile neolatine asupra limbilor germanice, directă sau mediată, face ca multe unități lexicale și frazeologice să se regăsească în ambele familii de limbi, ceea ce lărgește spațiul lingvistic comunitar. Dacă la aceste elemente adăugăm faptul că politicile europene se duc la Bruxelles în primul rând prin voci franco-germano-italo-engleze, recunoscute în genere ca factori principali în luarea deciziilor legate de organizarea instituțională și de viitorul Uniunii, atunci existența unei europenizări lingvistice alături de celelalte forme de europenizare nu mai este un deziderat, ci o realitate intrinsecă.

V. Uniunea Europeană are obiective comune și speranțe comune, dintre care cele mai importante sunt: organizare instituțională coerentă și convergentă, respectarea drepturilor de orice fel ale cetățenilor, egalitatea în fața legii, protejarea ambientală, sprijinirea reciprocă a statelor membre, reducerea decalajelor economice, protejarea minorităților, respectarea și promovarea diversității lingvistice și culturale etc. Există

preocupări legate de conservarea limbilor minoritare în spații aloglote, mai mult sau mai puțin responsabil și eficient gestionate de statele comunitare aflate în atare situații. Europenizarea lingvistică nu reprezintă un obiectiv declarat nici la nivel central european și nici la nivelul fiecărui stat în parte, cu alte cuvinte nu este nici un deziderat declarat comunitar și nici unul național. Efortul de realizare a unei comunități europene bazate pe structuri și politici comune duce la constituirea treptată a unui limbaj instituțional „comun", de sorginte preponderent greco-latină, care vine să dubleze existența unui limbaj cultural și științific comun, cu aceleași surse. Este aceasta o preocupare explicită, o politică lingvistică promovată ca atare? Nu... Pentru limbile (auto)considerate mari, reflexe ale unor culturi mari, nu se pune problema: la nivel oficial, francezul nu se sfiește să vorbească franceza, neamțul, germana și italianul, italiana, cu același firesc cu care primul bea un vin rafinat, al doilea respectă integral normele unui proces tehnologic, iar al treilea conduce un Alfa Romeo. La acest nivel, pentru cei trei, engleza este o eventuală opțiune și nimic mai mult... Pentru vorbitorii limbilor (auto)considerate mici, în mod particular pentru români, este lăudabil, pe de o parte, efortul de a cunoaște și de a folosi, oficial sau neoficial, limbile de circulație europeană, dar trebuie să fie, pe de altă parte, și o recunoaștere a faptului că limba română este asemănătoare, cel puțin prin lexic, sistem derivativ și frazeologie, marilor limbi europene. În consecință, așa-numita europenizare lingvistică trebuie privită ca deziderat mai degrabă practic, în mod obiectiv mai ușor realizabil pentru unele limbi și mai greu pentru altele, eficient pentru înțelegerea corectă a documentelor comune și pentru funcționarea sistemului. Ea trebuie privită, în același timp, ca un factor de echilibru și de apropiere culturală, care nu aduce niciun prejudiciu limbilor naționale și care nu presupune niciun fel de conflict cultural sau de altă natură. Din acest punct de vedere, includerea firească a limbii române în circuitul marilor limbi europene și, prin aceasta, sentimentul apartenenței noastre la comunitatea lingvistică occidentală, predominant neolatină, sunt rezultatele unei realități istorice de care ar fi bine să ne amintim mai des.

BIBLIOGRAFIE

Beciu, Camelia, *Percepția europenizării în instituțiile publice: „imaginarul" adaptării la un nou sistem*, în „Revista Română de Sociologie", serie nouă, anul XX, nr. 3–4, Bucureşti, 2009, p. 193–214, (www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2009/01-CBeciu.pdf).

Mihăilă, Ileana, *Européanisation des Pays Roumains au XVIII-e siècle : intermédiaires culturels et choix politiques*, în „Études balkaniques", 3/2004, Sofia, p. 134-145.

Mjoset, Lars, *Les significationes historiques de l'européanisation*, în „L'Année de la régulation", vol. 1, 1997, p. 85-127 (http://webcom.upmf-grenoble.fr/ regulation/ Annee_regulation/AR1-1997-02MJOSET.pdf.).

Pomorska, Karolina, *Europeanisation – framework or fashion,* în FORNET, CFSP Forum, vol. 3, nr. 5, septembrie 2005, p. 1-4 (https://www.academia.edu/191266/ Europeanisation_framework_or_fashion)

Radaelli, Claudio M., *Europeanisation: Solution or problem?*, în „European Integration online Papers" (EIoP), vol. 8 (2004) N° 16 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm).

Schifirneț, Constantin (coord.), *Europenizarea societății românești și mass-media,* București, Comunicare.ro, 2000;

Tiutiuca, Dumitru, *Globalizare și europenizare*, în „EIRP Proceedings", vol. I/2006, p. 665-673 (http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1223/1138).

Voinea, Liviu, *Instituții ale Uniunii Europene. Integrare, europenizare, regionalizare*, București, Editura Politeia, 2005.

Zafiu, Rodica, *Balcanizarea și europenizarea*, în „Păcatele limbii", România literară, nr. 1/2007 (http://www.romlit.ro/balcanizarea_si_europenizarea).

http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/ion-bulei-adevarata-cultura-este-aceea-a-elitelor-de-stelian-turlea-118 69783

LEXICAL-SEMANTIC APPROACHES OF MEDICAL TERMS: POLYSEMY, SYNONYMY

Simona Nicoleta Staicu, Assist. Prof., PhD, "Victor Babeș" University of Medicine, Timișoara

Abstract: The aim of this paper is to make a projection of the Romanian medical terminological system on the overall plane of language vocabulary and determine the interferences that occur within „interstylistic" projections, namely, within the relations between medical terms belonging to specialized languages and popular medical terms compared to their lexical correlatives from other stylistic registers (pharmaceutical, dentistry language, etc.). A special attention is given to lexical polysemy and synonymy, semasiological categories less analysed within medical terminology. In terms of its context updating, synonymy has some functional features, especially where it concerns speakers who do not have the same degree of perception related to medical terminology. Synonyms and synonym doublets within medical language do not raise any problems regarding the perception of these lexical and semantic categories to specialists in the field or to speakers who are equally competent in medical terminology, synonymy being in this case bilateral at context level.

Keywords: synonym, polysemantic, term, lexeme, semantic.

Lexicul medical românesc prezintă o varietate de relaţii în cadrul sistemului limbii în care conexiunile lexico-semantice dintre unităţile constitutive ale subansamblurilor examinate în lucrare îşi găsesc o mai bună configuraţie dacă sunt supuse unei analize semantice.

Se are în vedere referinţa strictă la conţinutul terminologic propriu-zis al lexemelor cu valoare medicală. S-a arătat că atât termenii monosemantici, cât şi sensurile terminologice (semenele) din cadrul unui lexem polisemantic nu presupun, la nivelul bine determinat al registrului stilistic respectiv, contracararea unor relaţii semantice de tip polisemic. În intenţia noastră a stat, însă, nu numai descrierea strictă a terminologiei medicale din punct de vedere onomasiologic, ci şi relaţiile pe care le contractează unităţile terminologice descrise şi la nivelul întregului sistem lexical al limbii, aşadar şi în planul relaţiilor dintre diferite registre specifice cuvintelor cu conţinut medical.

1. Existenţa **polisemiei** demonstrează faptul că limbajele de specialitate evoluează în strânsă legătură cu limba comună, între ele existând o interferenţă reciprocă. Contrar opiniei conform căreia în cazul limbajelor de specialitate nu putem vorbi despre raporturi de polisemie între constituenţii subansamblului, sunt cercetători care susţin şi demonstrează existenţa şi funcţionalitatea lor.

Astfel, Angela Bidu-Vrănceanu [2007: 114] susţine teoria potrivit căreia polisemia „ *… trebuie considerată firească pentru termenii care trec dincolo de domeniul lor şi prezintă un interes major în terminologia „externă" sau într-o terminologie dinamică*". Autoarea, alături de alţi specialişti ai domeniului, consideră *polisemia terminologică* un fenomen natural, normal, doar atunci când vorbim de terminologie externă, iar termenii depăşesc graniţele unui domeniu specializat, în relaţie cu limba comună: „*Dincolo de discursul strict specializat, termenul admite extinderi textuale şi contextuale care îl diferenţiază în mai mică măsură de cuvânt, supunându-l riscurilor impreciziei semantice prin determinologizare şi prin ambiguitate – dezvoltarea polisemiei*" [Bidu-Vrănceanu 2007: 38].

Yves Gentilhomme [1984: 29-37] susţine că există numeroase controvese în ceea ce priveşte conceptul de monosemantism din cadrul discursului ştiinţific. În opinia sa, monosemia termenilor specializaţi, este greu de susţinut, în contextul mutaţiilor ştiinţifice

diacronice şi al contactului permanent dintre limbajele diverselor domenii specializate. Mai mult, Loïc Depecker [2002] studiază termenii specializaţi prin prisma sensurilor lor figurate, a polisemiei şi a încărcăturii metaforice.

Referindu-se la principiile care stau la baza formării termenilor, Georgeta Ciobanu defineşte termenul ca un simbol lingvistic atribuit unui concept şi punctează ca principală proprietate lipsa lui de ambiguitate [Ciobanu G. 1998: 53-55]. Cu toate acestea însă, autoarea, atunci când se referă la posibilităţile de atribuire a termenilor prin concepte, enumeră alături de monosemie şi *polisemia, sinonimia, cvasi-sinonimia, echivalenţa* şi *omonimia* [Ciobanu G. 1998: 56-60].

Conştienţi fiind de această „restricţie" a unităţilor lexicale cu încărcătură terminologică, mai ales în situaţiile de monosemie, făcând raportarea la limbă ca sistem al sistemelor, ca o totalitate de subansambluri organizate structural, nu putem să excludem categoric existenţa unor relaţii de polisemie, chiar şi în cazul termenilor din limbajele de specialitate. Avem în vedere, în primul rând, situaţiile în care un cuvânt polisemantic are într-unul din accepţiunile sale un sens devenit terminologic.

Cu aceste rezerve şi precizări, am putea admite existenţa unor raporturi de polisemie şi în cadrul limbajului medical, nu în ceea ce priveşte conţinutul unui termen-concept, ci atunci când el se rupe total de sensul terminologizat, având statut de *termen-lexem* cu mai multe semnificaţii.

Migrarea cuvintelor în interiorul limbii se realizează prin trecerea lor din limbajul comun în cel de specialitate, printr-un fenomen de *terminologizare*, sau prin trecerea cuvintelor din limbajul specializat în cel comun, fenomen numit *determinologizare*, şi prin trecerea cuvintelor *de la o disciplină la alta*, obţinându-se astfel, noi sensuri ale aceloraşi cuvinte. În această ultimă situaţie se pot sesiza relaţiile de polisemie interdisciplinare.

1.1. *Terminologizarea* este procedeul prin care un cuvânt din limbajul curent se specializează într-un anumit domeniu devenind termen. Asistăm la un transfer semantic, el desemnând un nou concept, odată ce a fost asimilat de noul domeniu. Se creează o sursă inepuizabilă de termeni noi prin atribuirea de sensuri specializate cuvintelor deja existente în limbă.

Sensurile cu caracter denotativ dezvoltate de cuvintele româneşti aparţin terminologiilor, iar cea medicală glosează termenii spre alte domenii: *plombă* (în construcţii, arhitectură): (1) „imobil construit în spaţiul viran dintre alte două imobile"; (2) „umplere a unei gropi în asfalt"; *virus* (în informatică): „program distructiv care îmbolnăveşte calculatorul".

Extinderea sensului iniţial se face adesea prin *metaforă* sau prin *metonimie*, un cuvânt concret poate fi folosit abstract sau invers, parte pentru întreg sau întregul pentru parte. Cele mai des întâlnite tipuri de metafore sunt acelea care transferă o parte a corpului omenesc obiectelor:

Corp - corp de armată, corp de control, corp de balet, corp de clădire, corp solid
Braţ - braţul macaralei, braţul râului, braţul pârghiei
Picior – picior de pod, de scaun, de masă, piciorul bolţii, piciorul cocoşului
Gură – gură de canal, gură de râu, gură de ventilaţie, gură de descărcare
Ochi – ochi de apă, ochi (la tricotaje), ochi de tigru
Arteră – arteră de circulaţie, arteră principală

Analogiile pe baza cărora se realizează transferul semantic în cazul metaforelor se referă, în general, la [Şerban, Evseev 1978: 158]:

- formă : *coadă de rândunică, capul şinei, dintele greblei, gâtul sticlei*;
- funcţie: *creier electronic, gură de foc*;
- intensitate: *colaps economic*;

- impresie produsă: *cristalin* (oftalm.)- „parte a ochiului care are aspectul unei lentile transparente biconvexe”; „ansamblu sau formaţie de şisturi cristaline dintr-o regiune”, *sunet cristalin* „limpede, curat”.

Metaforizarea termenilor împrumutaţi din limbaje specializate reprezintă modalitatea cea mai productivă de îmbogăţire semantică în presa postdecembristă [Slave 1991: 40]. Termenii specializaţi, preferaţi de limbajul publicistic actual, provin şi din terminologia medicală, care este o bogată sursă de metafore publicistice, utilizate în contexte social-politice şi economice [Bidu-Vrănceanu 1995: 43] : *hemoragie* (de capital) „curgere, pierdere”; *acutizare* (a conflictului) „ascuţire”; *intoxicare* (a populaţiei) „dezinformare”. Deşi apar ca metafore individuale, ele manifestă tendinţa de a se lexicaliza rapid, intrând în inventarul limbajului publicistic, unde îşi pierd expresivitatea prin utilizarea frecventă: *acutizarea* diferenţelor între clase sociale; asistăm la adâncirea resentimentelor între statele creditoare şi debitoare şi, automat, la riscul unui *colaps…*; *febra* ieşirii din *criza* economică; *fracturarea* reformelor structurale privind economia Greciei; *fracturarea* procesului de restructurare a datoriilor statului; comunităţile umane vor reacţiona violent şi deci, *epidemic*; *radiografierea* sistemelor economice şi sociale ale statului român; *anemia* monedei naţionale; *schizofrenie* politică; *epidemie* de viruşi informatici ş.a. [Capital 962 din 20.02.2012].

1.2. *Determinologizarea* sau desemantizarea contribuie la extinderea semnificaţiei termenului dintr-un domeniu specializat în limba comună. Nu de puţine ori, substantive cu un grad mediu de specializare, ca *euforie*, *isterie*, *tensiune*, *agonie*, *febră*, *hemoragie*, *colaps*, *fractură*, *anemie*, *acutizare* folosite pe scară largă în exprimarea curentă, au fost întrebuinţate iniţial, numai în terminologia medicală.

Mecanismul metaforei se deosebeşte de cel al *metonimiei* prin faptul că el operează asupra substanţei limbajului şi nu asupra relaţiei între limbaj şi realitatea exprimată. Aceasta face ca, în cazul metonimiei, interpretarea cuvântului în sens propriu să nu fie total incompatibilă cu textul care îl conţine, în timp ce în cazul metaforei, interpretarea nu e posibilă decât prin îndepărtarea sensului propriu.

Contiguitatea se concretizează în următoarele legături între obiecte:

- acţiune – subiectul, obiectul sau instrumentul ei: *urgenţă* (acţiunea care necesită o intervenţie rapidă, serviciul de urgenţe);
- cauză – efect, acţiune – rezultatul ei: *injecţie* (acţiunea de a injecta, efectul produs);
- calitatea şi obiectul care o posedă: *bronhodilatator* (calitatea de a dilata căile respiratorii, medicamentul care o posedă);
- inventator şi obiectul descoperit – numele propriu este păstrat ca atare în structura termenului: trompa lui Eustache, boala Alzheimer, maladia Parkinson etc.

Sinecdoca operează o schimbare în extensia logică a cuvântului: unui termen i se substituie un altul cu o extensie diferită. Conţinutul semantic al termenilor implicaţi ilustrează o relaţie de dependenţă (parte-întreg). Exemplele, în acest sens, nu sunt foarte frecvente în vocabularul medical, întâlnindu-se uneori utilizarea singularului în locul pluralului: „*Sugarul* este deosebit de sensibil la schimbările bruşte de temperatură”.

„*Diabeticul* trebuie să urmeze cu stricteţe medicamentaţia prescrisă de medicul specialist”.

„Doar *medicul dentist* este în măsură să îndepărteze placa dentară. Dar *pacientului* îi revine sarcina de a preveni formarea acesteia printr-o igienă orală corespunzătoare”.

2. Dintre relaţiile lexico-semantice caracteristice în egală măsură şi termenilor specializaţi şi lexemelor din limba comună, mai cunoscute sunt cele de sinonimie. **Sinonimia** dintre două sau mai multe unităţi lexicale, respectiv, terminologice presupune identitatea de sens, sau, mai adesea, apropierea semantică. Este cazul doar al dubletelor

sinonimice, când putem spune că două lexeme sunt sinonime pentru că au acelaşi sens. De aceea, considerăm că este mult mai corect să vorbim de asemănare semantică ori de cvasisinonimie. Dacă acceptăm ideea că doi termeni sinonimi au acelaşi sens, va trebui să ne raportăm la cele două direcţii teoretice existente în definirea terminologiei: *optica conceptuală* şi *optica lexico-semantică*. Din perspectiva conceptuală sinonimele sunt termenii care se referă la acelaşi concept. Ei conţin aceleaşi componente semantice şi se definesc la fel [L'Homme 2004: 94].

Dar „terminologia clasică", potrivit opticii conceptuale, consideră că sinonimia nu este un fenomen potrivit limbajului specializat, deşi existenţa ei nu poate fi negată. Cu toate acestea, recunoaşte că anumiţi termeni, care desemnează acelaşi concept nu se utilizează nediferenţiat în toate contextele. În practica lexicografică, mai exact, terminografică, se adoptă versiunea de *cvasisinonime*, avându-se în vedere existenţa mărcilor diferenţiale, proprii acestor lexeme, care nu sunt pertinente în plan conceptual ci în uz. Din perspectiva lexicologiei şi a lexicografiei, cvasisinonimele se definesc ca unităţi lexicale conţinând componente semantice doar parţial identice [L'Homme 2004: 95].

Sinonimia face parte din categoriile semasiologice comune tuturor limbilor, fiind strâns legată de problema identităţii cuvintelor din sistemul lexical al limbii. *Sinonimele* (gr. sunônunos „cu acelaşi nume") sunt cuvinte diferite ca formă, dar apropiate sau identice ca sens. Autorii tratatului *Probleme de semasiologie* le definesc astfel [Bucă, Evseev 1976: 136]: *sinonimele sunt cuvinte care desemnează aceeaşi clasă de obiecte şi exprimă aceeaşi noţiune, deosebindu-se, în majoritatea cazurilor, fie prin nuanţe stilistice, fie prin nuanţe semantice, fie prin toate aceste tipuri de nuanţe.*

Aspect destul de neaşteptat al limbajului ştiinţific, şi în cazul de faţă al limbajului medical, prezenţa sinonimiei în textele de specialitate se datorează mai multor factori: limba sursă din care a fost preluat termenul, teoria care l-a consacrat, evoluţia limbajului şi a ştiinţei, în general, care creează noi distincţii şi noi concepte [Kocourek 1982: 166]. Aproape întotdeauna terminologia este evocată ca un domeniu privilegiat din acest punct de vedere, oferind uneori exemple de dublete, sau sinonime perfecte [Coteanu, Bidu-Vrănceanu 1975: 78,79]: *Limbajul ştiinţific şi tehnic, datorită caracterului monosemantic al termenilor săi caracteristici, asigură identificarea referentului prin sinonime fără dificultăţi. În el se întâlnesc unele sinonime perfecte ca* ***natriu-sodiu, kaliu-potasiu, azot-nitrogen, smalţ-email*** *etc.*

Se admite, în general, că sinonimia este relaţia stabilită între cuvinte care au acelaşi înţeles, din acelaşi registru, sau din registre diferite şi care pot fi substituite în context. Echivalenţa de sens poate merge de la un grad aproximativ până la identitate semantică, iar contextul poate fi înţeles atât ca enunţ, cât şi mai larg, ca tip de text sau chiar ca variantă stilistico-funcţională a limbii. În general sinonimele îndeplinesc două funcţii principale: 1. de precizare şi nuanţare a noţiunilor; 2. de îmbogăţire expresivă a comunicării. În funcţie de aceste criterii ne permitem o clasificare a sinonimelor din limbajul medical, după cum urmează:

2.1. *Sinonimia totală* este întâlnită în cazul dubletelor sinonimice. În general, termenii din această categorie, sunt monosemantici şi lipsiţi de o latură stilistică, adăugată de obicei conţinutului conceptual. Ei sunt, de obicei, neologisme cu sensuri precise, întrebuinţate într-un număr infim de contexte posibile. De aici apare şi stabilitatea semantică necesară unei sinonimii perfecte.

Vocabularul ştiinţific şi tehnic este adesea citat ca un domeniu privilegiat al sinonimiei perfecte.

Sunt considerate *sinonime de necesitate* perechile formate din siglele şi sintagmele terminologice-sursă: ADN – acidul dezoxiribonucleic, RMN – rezonanţă magnetică nucleară. În cazul acronimelor, sunt utilizate în mod constant silabe sau fragmente iniţiale

ale cuvintelor care formează o sintagmă. Pe reţete întâlnim frecvent: *ad pond. om.* (cf. *ad pondus omnium* „până la greutatea întregului"), *adst. feb.* (cf. *adstante febre* „cât este prezentă febra"). Cu toate că nu fac decât să dubleze sintagmele terminologice de dimensiuni variate, cea mai mare parte a siglelor, acronimelor şi simbolurilor prezintă, faţă de acestea, avantajul scurtimii, reuşind să reflecte în acelaşi timp în bună parte, noţiunea desemnată. În aceste exemple referentul este identificat cu aceeaşi precizie în ambele cazuri, conţinutul conceptual fiind identic, iar substituirea în diferite contexte nu pune probleme. Sinonime perfecte sunt şi următorii termeni medicali: carcinom – epiteliom, antispastic – spasmolitic, tumoare – neoplasm, enzimă – ferment, parasistolie – pararitmie, influenza – gripă, paracetamol – acetaminofen, creier – encefal, acesta din urmă dând naştere unor serii sinonimice, formate din sinonim şi sintagmă sinonimică: creier anterior – prozencefal, creier intermediar – diencefal, creier mijlociu – mezencefal, creier posterior – rombencefal.

Tot în această categorie includem şi *sinonimele profesionale*, care se referă la denumirile diferite ale aceloraşi noţiuni în funcţie de profesie sau domeniu: 1.chimie: *peroxid de oxigen, sulfat de calciu şi potasiu, acid acetilsalicilic*; 2. farmacie sau medicină: *apă oxigenată, ghips, aspirină*.

2.2**.** *Sinonimele parţiale* sunt mai frecvente decât cele totale. Ele sunt cuvinte apropiate sau identice ce sens, dar aparţinând unor registre funcţional-stilistice diferite. Le regăsim în serii de doi sau mai mulţi membri: cord – *inimă*, fosă – *orificiu – cavitate – gaură*, cancer – *rac*, tuberculoză – *oftică – boală de plămâni*, intestin – *maţ*, a ingera – *a înghiţi*, adipos – *gras*, tonus – *tensiune – energie*, traumatism – *lovitură*, tegument – *piele*, alopecie – *calviţie – chelie*, etc.

Sinonimele parţiale se mai numesc şi *sinonime de nivel de limbă* care se regăsesc în termeni aparţinând limbii savante, cărora le corespund alţii la nivelul limbajului uzual. Precizăm că unele cuvinte sau expresii populare au ieşit din limbă. Astfel, cuvinte uzuale sunt tot mai mult înlocuite cu termeni neologici în limbajul medical, numite sinonime de nivel de limbă: *agerime* - acuitate vizuală, *ameţeală* - vertij, *durere de cap* - migrenă, cefalee, *falcă* - maxilar, *hrănire* - alimentaţie, *încheietură* – articulaţie, *încurcătură de maţe* – ocluzie intestinală, *piatră* la rinichi - calcul renal, *rană* - plagă, *a tăia* piciorul - a amputa piciorul, *umflare* a unui organ - tumefiere a unui organ, *asimilaţie* – anabolism, *pierdere de sânge* – hemoragie, *burtă* – abdomen, *ruptură a unui os* – fractură, *şira spinării* - coloană vertebrală, *gură* – cavitate bucală, *curgere de sânge din nas* – epistaxis, *gâfâială* – dispnee de efort, *gât strâmb* – torticolis, *intestin gros* – colon, *nebunie* – alienaţie mentală, *nisip* – litiază (vezicală, veziculară), *mătreaţă* – pitiriază, *mărul lui Adam* – cartilaj tiroid, *moalele capului* – fontanela la copii, *osul pieptului* – stern, *pojar* – rujeolă, *pojărel* – rubeolă, *pistrui* – efelide, *scuipat* – spută, salivă, expectoraţie, *scrântitură* – luxaţie, *slăbire a organismului* – anemie, *spaimă* – anxietate, *subsuoară* – axilă, *tuse măgărească* – tuse convulsivă, *vărsat de vânt* – varicelă, *vânătaie* – echimoză, *vedere scurtă* – miopie, *zgârci* – cartilaj, *zgârietură* – escoriaţie ş.a.

2.3**.** *Sintagmele sinonimice* întâlnite în limbajul medical sunt destul de numeroase, de tipul: sinonim + sintagmă sinonimică, sau sintagmă + sintagmă, de exemplu: cutie toracică - cavitate toracică, monocitoză acută – mononucleoză infecţioasă.

În limba română actuală se manifestă tendinţa de a înlocui termenul vechi, înregistrat în lucrările de specialitate, cu un termen nou, centru al unei paradigme, de exemplu:

tensiune arterială < fr. *tension artérielle* este înlocuit de *presiune sanguină* < engl. *blood pressure*, indicat în Larousse ca sinonim pentru presiune arterială. Larousse s.v. *tensiune arterială* trimite la *presiune arterială*. Concurenţa dintre cele trei sinonime româneşti este de fapt între componentele sintagmei. Pe de o parte sunt în concurenţă *tensiune* şi *presiune*, iar pe de altă parte *arterial* şi *sanguin*. Valeriu Rusu înregistrează *presiune arterială* cu sinonimul *tensiune arterială* şi termeni în perechi: *presiune arterială*

diferenţială sin. cu *tensiune arterială diferenţială*; *presiune arterială maximă* sin. cu *tensiune arterială maximă*; *presiune arterială medie* sin. cu *tensiune arterială medie*; *presiune arterială minimă* sin. cu *tensiune arterială minimă*; *presiune intraoculară* sin. cu *tensiune intraoculară*; *presiune venoasă* sin. cu *tensiune venoasă* [DM 2007: 838, 1069].

Se înregistrează şi termeni construiţi cu *presiune* pentru care nu există sinonime: *presiune arterială oftalmică*; *presiune capilară pulmonară*; *presiune intracraniană*; *presiune osmotică*, sau se formează sinonime din acelaşi câmp lexical: *presiune cerebrospinală* sin. cu *presiune intrarahidiană*; *presiune coloidosmotică* sin. cu *presiune oncotică*.

Se evidenţiază tendinţa de a construi termeni folosind *presiune*. Se manifestă o predilecţie pentru *tensiune arterială*, iar practica medicală demonstrează acest lucru, deoarece există codificarea HTA- *hipertensiune arterială*, de la care se construiesc opt termeni medicali cu *hipertensiune* înregistraţi de *Dicţionarul Medical*: *hipertensiune arterială esenţială*, *hipertensiune arterială de graniţă*, *hipertensiune arterială malignă*, *hipertensiune arterială pulmonară*, *hipertensiune arterială secundară*, *hipertensiune intracraniană*, *hipertensiune gravidică*, *hipertensiune portală* [DM 2007: 566]. Putem observa că nu există în limba română cuvântul *hiperpresiune.

Se întâlnesc în limbajul medical şi termeni interdisciplinari, preluaţi din alte limbaje: *sistem, aparat, dispozitiv, instrument* (concepte prezente în terminologia ştiinţifică, în general), termeni preluaţi recent din domeniul informaticii, resemantizaţi în informatica medicală. Remarcăm sinonimia termenilor: *aparat* şi *sistem* în *aparat digestiv, sistem digestiv*. Comparând frecvenţa celor doi termeni, respectiv *aparat* şi *sistem*, observăm că în Dicţionarul Medical sunt inventariaţi 70 de sintagme medicale care au în componenţa lor cuvântul *sistem* (sistem *endocrin, imunitar, locomotor, muscular, nervos, vascular* ş.a.) şi doar 8 termeni compuşi în care apare cuvântul *aparat* (aparat *respirator, digestiv, locomotor, ortopedic, vestibular* ş.a.) [DM 2007: 208, 1019].

Vom ilustra prin câteva exemple în care sensuri noi ale cuvintelor sunt create prin calchiere, de obicei după model englezesc. Astfel, dacă pentru rom. *sistem* (<fr. *système*) nu se regăseşte în dicţionare sensul de „aparat, dispozitiv”, în textele medicale actuale rom. *sistem* apare în sintagme în care ne-am fi aşteptat să aibă sensul de *aparat*. A avut loc calchierea engl. *system*, care are şi aceste sensuri, spre deosebire de fr. *système* (care le preia uneori din engleză). Astfel se formează corespondenţa:

rom. *sistem* – fr. *système / appareil / appareillage* – engl. *system*

Pe lângă existenţa sinonimiei, analiza terminologiei medicale pune în lumină o preferinţă marcată pentru grupul nominal format din mai multe cuvinte, de exemplu, folosirea verbelor la infinitiv, ca substantive în sintagmele: *aparat* / *dispozitiv* / *instrument de* + infinitivul lung. Exemplificăm prin: *dispozitiv de***:** resuscitare a respiraţiei; introducere a acului de seringă; calibrare; încercuire; fixare a oaselor; *instrument pentru* utilizare în chirurgia generală şi plastică; *instrument de* tăiere a osului.

Limbajul medical cunoaşte două registre stilistice, pe care le putem numi şi niveluri ale comunicării: unul formal, oficial şi unul uzual, pe care îl întâlnim fie în jargonul informal al specialiştilor, fie în rândul publicului. Între termenii din aceste registre există relaţii de sinonimie, dar uneori termenii pot fi variante fonetice ale aceluiaşi cuvânt, ca de exemplu: angină / anghină, sanguin / sangvin**,** bronşie / bronhie.

Uneori se pot forma sinonime şi de la termeni care au în componenţa lor prefixe, ca de exemplu: tensiune arterială ridicată sinonim cu *hipertensiune*; tensiune arterială scăzută sinonim cu *hipotensiune*.

Problema limbii sursă, primordială pentru formarea termenilor, duce de multe ori la apariţia sinonimelor de origini etimologice diferite, aspect manifestat în toate domeniile de specialitate. Pentru domeniul medical, considerăm că următoarele exemple sunt edificatoare:

mucoviscidoză (<fr. *mucoviscidose*) este sinonim perfect cu *fibroză chistică* (<engl. *cystic fibrosis*); *monomanie* (<fr. *monomanie*) având ca sinonim *delir parţial* (<engl. *fragmentary delusion*); sintagma *monocitoză acută* (<fr. *monocytose aiguë*) este sinonimă cu *mononucleoză infecţioasă* (<engl. *infectious mononucleosis*). Prin aceste exemple sunt ilustrate atât toleranţa limbajului medical actual faţă de sinonimie, cât şi cele două limbi sursă, franceza şi engleza.

Existenţa polisemiei şi a sinonimiei în limbajul medical, demonstrează faptul că limbile de specialitate evoluează în strânsă legătură cu limba comună, între ele existând o interferenţă reciprocă. Polisemia termenilor medicali este demonstrată, în ciuda postulatului monosemiei lor, punând probleme legate de echivalare, în rezolvarea cărora trebuie să se ţină seama de complexitatea extremă a raporturilor contextuale. Pentru sinonimie, sfera specializată medicală este un domeniu privilegiat, oferind chiar modele perfecte din acest punct de vedere.

Bibliografie

Bucă, Marin, Evseev, Ivan, *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla, 1976.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Dinamica vocabularului românesc după 1989. Sensuri „deviate" ale termenilor tehnico-ştiinţifici*, în LL, vol. I, 1995, p. 38-45.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Dinamica sensurilor în româna actuală*, în LL, vol. 3-4, 1997, p. 39-44.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.

Ciobanu, Georgeta, *Elemente de terminologie*, Timişoara, Editura Mirton, 1998.

Chiş, Dorina, *Cuvânt şi termen*, Timişoara, Editura Augusta, 2001.

Coteanu, Ion, Bidu-Vrănceanu, Angela, *Limba romînă contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1975.

Depecker, Loïc, *Entre signe et concept. Eléments de terminologie générale*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle, 2002.

Gentilhomme, Y., *Les faces cachées du discours scientifique; Réponse à Jean Peytard*, în Langue française, vol. 64, no. 1, Paris, Armand Colin, 1984, p. 29-37.

Kocourek, R., *La langue française de la technique et de la science*, Brandstetten, Viesbaden, 1982.

L'Homme, Marie Claude, *La terminologie: principes et techniques*, Montréal, Presses de l'Université de Montréal, 2004.

Pitar, Mariana, *Manual de terminologie şi terminografie*, Timişoara, Editura Mirton, 2009.

Rusu, Valeriu, *Dicţionar Medical*, Bucureşti, Editura Medicală, 2007.

Slave, Elena, *Metafora în limba română*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1991.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică-Influenţe-Creativitate*, Bucureşti, Editura Bic All, 2005.

Şerban, Vasile, Evseev, Ivan, *Vocabularul românesc contemporan*- schiţă se sistem-Timişoara, Editura Facla, 1978.

DYNAMIQUE DE L'INTERROGATION EN FRANÇAIS CONTEMPORAIN

Raluca-Nicoleta Balaţchi, "Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract : The act of questioning is a rather complex issue to which, along with linguists, logicians and philosophers have tried to give proper explanations. Interrogation is one of the enunciative modalities with a complex dynamics in French contemporary discourse. The sociolinguistic and stylistic approach should be enriched by pragmatic considerations so as to explain on the one hand the grammatical variation which defines interrogation in French and on the other hand the illocutionary force of interrogations. There are both linguistic and pragmatic factors which determine the choice of a certain interrogative structure. Researches on authentic corpus of study have brought important quantitative data on the frequency of equivalent interrogative variants in spoken contemporary French.

Keywords : discourse, interrogation, modality, pragmatics, syntax.

Préliminaires

L'interrogation compte parmi les modalités d'énonciation qui fonctionnent selon une dynamique bien complexe en français par rapport à d'autres langues ; en français contemporain, c'est grâce à la diversité de la typologie discursive qu'engendre la communication dans toutes ses formes (orales et écrites, audio-visuelles, multi-médias) que cette dynamique ne cesse de s'enrichir. La variation grammaticale dont rendent compte les structures interrogatives en français a été différemment approchée dans la littérature de spécialité, les dimensions stylistique et sociale étant très souvent invoquées à côté des facteurs strictement morpho-syntaxiques.

Les développements récents de la pragmatique et de l'analyse du discours peuvent enrichir de manière significative les modèles explicatifs de la variation présente au niveau dés énoncés interrogatifs et en même temps créer des cadres théoriques pertinents pour la compréhension des valeurs illocutionnaires des interrogations. Il existe des facteurs autant linguistiques qu'extra-linguistiques qui imposent l'usage d'une certaine forme en défaveur de l'autre, et leur description et systématisation est sans doute d'intérêt, à côté de la linguistique, pour des domaines connexes tels la didactique du FLE ou la traductologie.

L'interrogation et la réflexion sur la langue

L'acte individuel d'utilisation de la langue qui constitue, tel que le voulait Emile Benveniste [1974], une énonciation, par lequel le locuteur la mobilise et la fait fonctionner, le met en relation avec son interlocuteur, avec son énoncé et avec le contexte. L'un des phénomènes les plus intéressants et soumis à une continuelle dynamique dans l'expression de la relation interpersonnelle et qui constitue en même temps l'un des types essentiels de la phrase est la modalité d'énonciation interrogative.

L'interrogation a été depuis toujours au centre des réflexions sur la langue, y compris dans des approches logiques et philosophiques, l'acte du questionnement étant étudié autant du point de vue de sa place dans la compréhension de la relation de *l'autre* à *soi-même* que de la connaissance de soi. Dans son étude sur la place de l'interrogation dans l'interaction verbale, Francis Jacques [198 : 70-72] discute les défis et difficultés que relève, pour l'analyse logique, la force illocutoire d'une question, qui impose la prise en ligne de compte de tout le paradigme des réponses possibles. Dans cette perspective :

« Questionner reviendrait à fournir la forme de la réponse possible tout en demandant à l'interlocuteur de fournir la matière, en l'espèce l'instance de substitution qui ferait de la matrice une phrase complète ».

Mais, comme le montre le même auteur, pour le linguiste qui s'intéresse à l'interrogation dans une langue donnée, « il ne va pas de soi de trouver les règles qui [...] nous permettent de formuler une question par ailleurs déterminée par sa structure logique » *(ibidem).*

Structure et fonctionnement de la modalité interrogative en français

L'interrogation se caractérise par une diversité de possibilités de réalisations formelles en français, en fonction du niveau de langue, du contenu transmis et des coordonnées de la relation interpersonnelle.

C'est une modalité soumise en français à un processus de variation dont la description dans les grammaires traditionnelles a été utilement complétée par les approches sociolinguistiques et de la linguistique sur des corpus authentiques. Dans son article paru dans le numéro 115 de *Langue française,* Aidan Coveney fait ressortir dans son analyse l'intérêt des études quantitatives basées sur l'observation directe et/ou l'enregistrement par rapport aux observations souvent intuitives des grammaires :

« L'intérêt spécifique de ces recherches provient de renseignements quantitatifs sur la fréquence relative des structures interrogatives, les tendances à utiliser ces structures chez certains groupes sociaux et dans certaines circonstances, et enfin les facteurs linguistiques et pragmatiques qui exercent une influence sur le choix de structure. Ces études ont souvent permis de confirmer les observations des grammairiens, et parfois d'éclairer d'un jour nouveau certains aspects de la variation ». (Coveney, 1997 : 90)

Avant de discuter la question des points de convergence entre les différentes variantes du système interrogatif français, nous allons brièvement rappeler les marques spécifiques de cette modalité qui la distinguent des autres au niveau prosodique, ponctuatif, morphosyntaxique.

L'interrogation se caractérise par une intonation spécifique, ascendante, qui laisse la phrase en suspens sur la dernière syllabe dans le cas des interrogations totales et des partielles avec morphème interrogatif en tête d'énoncé. On aura par contre une intonation descendante dans les partielles construites à l'aide d'un morphème interrogatif initial. Cette intonation est accompagnée, sans exception, à l'écrit par le point d'interrogation qui peut s'absenter seulement s'il s'agit d'une fausse interrogation.

Quant à sa typologie, selon la portée et la réponse implicite, on distingue d'habitude trois grandes classes. L'interrogation totale ou globale (en oui / non) porte sur la totalité du contenu et est en principe équivalente à la reprise affirmative ou négative de l'interrogation en question. L'interrogation partielle porte, au contraire, sur un certain constituant de la phrase, donc sur l'une de ses parties composantes, présentée comme inconnue, qui va en constituer la réponse. L'interrogation alternative ou double suppose la sélection d'un élément, étant constituée, en fait, de deux interrogations totales, reliées par la conjonction de coordination disjonctive *ou,* avec ellipse du prédicat de la deuxième phrase.

Selon le statut syntaxique de la phrase interrogative, on distingue entre l'interrogation directe, qui apparaît comme une phrase indépendante, et l'interrogation indirecte, subordonnée à une autre phrase, représentant une complétive. Etant intégrée à une assertion, l'interrogation indirecte perd ses marques d'intonation et de ponctuation, tout comme certaines particularités syntaxiques.

Du point de vue de la structure morsphosyntaxique, ce qui caractérise la modalité interrogative en français, c'est l'existence, en français contemporain, de plusieurs possibilités de réalisation qui concurrencent. Ceci est d'autant plus intéressant si l'on rappelle le constat d'une spécialiste en sociolinguistique comme Françoise Gadet (1992) qui montrait que depuis le XVIIe on n'a pas enregistré de changements significatifs dans la syntaxe de la langue française. Il s'agit donc de variantes grammaticales, plus précisément de variations entre plusieurs strcutures syntaxiques[1] car elles répondent à la condition essentielle de la variation, notamment l'existence de l'équivalence :

Pour un traitement variationniste des phénomènes grammaticaux, il est essentiel de reconnaître au moins la possibilité d'équivalence sémantico-pragmatique entre deux formes ou structures. Un changement grammatical, comme les autres changements linguistiques, se diffuse socialement et linguistiquement : c'est-à-dire que les variantes sont utilisées avec des fréquences variables selon les locuteurs et les contextes linguistiques. Ceci signifie qu'un changement grammatical en cours est à interpréter comme une variable sociolinguistique qui est sujette à des contraintes linguistiques, et peut-être aussi pragmatiques [Coveney, 1997: 92-93].

Ces possibilités multiples de réalisation de l'interrogation caractérisent autant l'interrogation totale que l'interrogation partielle. Si les grammaires du français standard enregistre d'habitude trois structures - interrogation avec inversion du sujet, interrogation sans inversion du sujet, marquée par la seule intonation, interrogation avec *est-ce que* – les études de sociolinguistiques enregistrent jusqu'à dix possibilités de formuler la même question[2]. Leur usage est réglé, selon la littérature de spécialité, par des critères comme le niveau de langue, l'opposition oral / écrit, la région, l'âge des locuteurs, etc.

Ainsi, les études de sociolinguistique montrent que l'interrogation avec inversion du sujet apparaît surtout dans la variante écrite de la langue, en particulier dans la langue littéraire, tandis que l'interrogation sans inversion, marquée par la seule intonation ascendante, gardant l'ordre de la phrase assertive, est très fréquente à l'oral et assez rare dans la littérature classique.

Enfin, l'interrogation avec *est-ce que*, qui caractérisait au XVIIe siècle la langue familière, est présentée dans les grammaires comme ayant une fréquence significative dans les discours contemporains, en raison des avantages multiples dont surtout l'évitement de l'inversion :

« Ce terme complexe, qui constitue la version interrogative du tour *c'est que* suivi d'une structure phrastique, est particulièrement fréquent en français moderne […] ; il s'emploie aujourd'hui aussi bien à l'oral qu'à l'écrit (Riegel *et alii,* 1994 : 393) »

On peut également inclure dans la classe des interrogations totales les phrases construites à l'aide des formules spécialisées pour l'interrogation, du type *n'est-ce pas,* étiquetées dans la littérature de spécialité par le terme *exposants* : *tu sais, hein, sais-tu,* etc.

[1] Nous renvoyons ici à la classification d'Aidan Coveney (1996) de la variation en trois catégories: une première fondée sur le jeu entre la présence et l'absence d'une forme, une deuxième où la variation existe entre plusieurs formes grammaticales; enfin une troisième où la variation existe entre plusieurs structures syntaxiques.
La dernière catégorie est d'autant plus intéressante que les exemples de cette troisième catégorie ou entre donc l'interrogation en français sont plutôt peu représentées dans d'autres langues.

[2] Voir en particulier les analyses de la problématique du niveau de langue et variation dans l'interrogation par Françoise Gadet [1989, 1992, 2007] et dans notre ouvrage d'analyse sur un corpus de français médiatique [Ardeleanu, Balaţchi, 2005].

Leur présence à la fin d'une phrase qui a une structure assertive constitue cependant une demande de *confirmation* et non pas d'*information*, le locuteur guidant en fait la réponse de son interlocuteur :

Pour l'interrogation partielle, la marque principale est représentée par l'usage des opérateurs interrogatifs de nature morphologique différente (pronoms, déterminants ou adverbes interrogatifs) qui désignent la portée de l'interrogation : interrogation sur le sujet/complément/circonstants. Ces mots interrogatifs peuvent s'associer ou non à l'inversion ou à la périphrase *est-ce que*.

Au niveau de l'interrogation partielle on enregistre également l'usage de formes marquées au niveau de langue, comme celles construites avec la particule *que* ou *c'est que / c'est qui.* Si le mode du verbe de la modalité interrogative est pour la plupart des cas l'indicatif, il faut mentionner également les interrogations construites à l'aide de l'infinitif, qui se rencontre dans les partielles sur d'autres constituants que le sujet.

Les études sur corpus, surtout au niveau de la langue parlée en situation informelle, menées à partir de communication authentique, ont permis de compléter ou de reconsidérer les données des grammaires. De telles différences entre les grammaires et les études sur corpus peuvent être mieux comprises si nous rappelons là-dessus l'opinion de la pragmaticienne Catherine Kerbrat-Orecchioni, qui appréciait que « pour appréhender l'objet-langue, il faut d'abord s'intéresser à ses réalisations en milieu naturel, c'est-à-dire analyser de très près sur la base d'enregistrement de données « authentiques », le fonctionnement d'échanges langagiers effectivement attestes ». (Kerbrat-Orecchioni, 1998: 52).

Selon ses données, la France présenterait du retard de ce point de vue, car : « curieusement, il a fallu attendre en France les années 1980 pour voir certains linguistes recourir systématique ment à cette pratique descriptive, qui reste encore du reste minoritaire (*ibidem*).

Ainsi Aidan Coveney montre que la structure avec *est-ce que* « représente souvent moins de 10 % des interrogatives totales dans des corpus de français parlé de style informel, et la particule interrogative *-ti* est très peu utilisée en dehors du Canada ». (Coveney,1997: 90). La variation serait influencée, selon d'autres études toujours de type quantitatif, non pas seulement par des facteurs interactifs mais également par des fateurs stylistiques. Ce type d'études montrent de manière très nette que, derrière les variations, il existe des contraintes qui sont non pas seulement linguistiques mais également pragmatiques.

Nécessité d'une approche pragmatique/discursive de l'interrogation

Si l'essence de la communication verbale est à trouver, tel que le montrait M. Bakhtine, dans l'interaction verbale, « réalité fondamentale du langage », c'est par rapport à la notion d'interaction[3] que devraient être jugées les énoncés interrogatifs. Selon Francis Jacques [1981 : 74]:

« Puisque seule l'interaction linguistique représente l'acte complet de communication avec un sens non dérivé, on peut concevoir qu'il faudrait évaluer la force illocutoire comme le produit d'un type d'interaction entre deux énonciateurs à un moment précis de leur relation interlocutive et à l'intérieur d'une stratégie discursive déterminée ».

L'intérêt majeur de l'analyse des interrogations en français, vu d'une part le rôle de l'acte du questionnement dans la communication et, d'autre part, le phénomène de la variation formelle, réside cependant dans l'approche pragmatique. Non pas seulement parce

[3] Voir aussi les etudes, essentielles sur la problématique, de Kerbrat-Orecchioni, dont l'article de 1998.

que la raison d'être de l'interrogation est la réponse, donc l'existence d'une interaction avec *l'autre*, mais aussi parce que, tel que le montre Francis Jacques (1981 : 72):

« le questionnement [...] consiste à déconcerter notre confiance de détenir la bonne question (qui est formelle) en évitant la crispation mentale. [...] Inter-roger c'est alors, d'après une admirable etymologie, un questionnement qui s'opère dans le cadre d'une communauté active de communication. L'interrogation c'est, dirons-nous, le questionnement sans pré-rogative. Loin que le sens de la question soit évalué en fonction de la possibilité pour une question de rece voir une réponse de forme donnée, voici que le sens est produit de manière contemporaine à la constitution des problèmes eux-mêmes ».

Selon le statut pragmatique, notamment du rôle de l'interrogation dans l'interaction communicationnelle, les interrogations peuvent représenter des actes de questionnement véritable ou bien des actes injonctifs (des requêtes, des ordres), transmis sous une forme interrogative, valeurs analysées d'habitude dans la pragmatique de l'interrogation.

Dans certains contextes, l'interrogation peut avoir des valeurs expressives, désignant la subjectivité du locuteur et permettant la transmission de divers sentiments, comme la surprise, l'ennui, l'énervement, etc. ; il s'agit dans la plupart des cas de l'interrogation-écho, qui reçoit une intonation spécifique, ascendante, contrairement à la règle de la partielle à initiale morphématique.

Selon le degré et le contenu informationnel (*cf.* Riegel *et alii*, 1994), les interrogations connaissent des formes diverses, qui dépendent du contexte extralinguistique : on peut avoir des interrogations strictes, qui supposent la présence d'un énonciateur et d'un interlocuteur, plus ou moins contraignantes, telles les interrogations juridiques spécifiques des questionnements ou bien les simples demandes d'information, tout comme des interrogations que l'on s'adresse à soi-même, ou dont la réponse n'est même pas nécessaire, telles les rhétoriques.

Afin de relever la valeur illocutoire des interrogations, une description des coordonnées de la situation énonciative mais également du discours qui les structure s'impose :

« Les grands types d'interaction linguistique qui se font jour dans la communauté parlante pèsent sur la force illocutoire des énoncés. Or il n'est pas impossible de relever leurs traits pertinents du point de vue pragmatique: outre les conventions énonciatives et les modes de la relation interlocutive, ce sont les stratégies discursives ». (Jacques, 1981: 74).

Pour toute conclusion, nous pouvons affirmer que, de par la diversité des types de discours et interactions verbales, la réalité discursive témoigne, en français contemporain, d'une richesse à part de structures au niveau de l'interrogation, dont la dynamique est intéressante autant pour la pragmatique discursive que sur la réflexion sur la communication verbale en tant que telle. Car, comme le montrait Francis Jacques, « A force de questionner, l'homme serait capable un jour d'entrer dans les réponses » (1981 : 72).

Bibliographie :

ARDELEANU, Sanda-Maria, BALAŢCHI, RALUCA-NICOLETA, 2005, *Eléments de syntaxe du français parlé*, Iaşi, Institutul European.

BENVENISTE, Emile, 1974, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard.

BARRA-JOVER, Mario, 2004, « Interrogatives, négatives et évolution des traits formels du verbe en français », in *Langue française* 141, p. 110-125.

COVENEY, Aidan, 1996, *Variability in Spoken French*, Exeter, Elm Bank Publications.

COVENEY, Aidan, 1997, « L'approche variationniste et la description de la grammaire du français : le cas des interrogatives », in *Langue française* 115, p. 88-100.

DANJOU-FLAUX Nelly, DESSAUX, Anne-Marie, 1976, « L'interrogation en français : données linguistiques et traitements transformationnels », in Jean Claude Chevalier *et alii*, *Grammaire transformationnelle : syntaxe et lexique*, p. 139-233

DEFRANCQ, Bart, 2000 « Un aspect de la subordination en français parlé : l'interrogation indirecte », in *Etudes romanes*, no. 47, p. 131-143.

GADET, Françoise, 1989, *Le français ordinaire*, Paris, Armand Colin.

GADET, Françoise, 1992, « Variation et hétérogénéité », *Langages*, 108, p. 5-15.

GADET, Françoise, 2007, *La variation sociale en français*, Paris, Ophrys.

Grevisse, Maurice, 2001 (13ème édition), *Le bon usage. Grammaire française*, Duculot, Bruxelles.

KERBRAT-ORECCHIONI, 1981, *La Question*, Paris, PUF.

KERBRAT-ORECCHIONI, 1998, „La notion d'interaction en linguistique: origine, apports, bilan", in *Langue française* no. 117, p. 55-67.

JACQUES, Francis, 1981, „L'interrogation, force illocutoire et interaction verbale", in *Langue française* no. 52, p. 70-79.

MAINGUENEAU, Dominique, 2007, *Syntaxe du français*, Hachette Education, Paris.

RIEGEL, Martin, et alii, 1994/2009 (5e édition), *Grammaire méthodique du français contemporain*, PUF, Paris.

VAN RAEMDONCK, Dan (ed.), PLOOG, Katja, 2008, *Modèles syntaxiques. La syntaxe à l'aube du XXIe siècle*, Peter Lang, Bruxelles.

WILMET, Marc, 1998, *Grammaire critique du français*, Duculot, Louvain-la-Neuve.

TRANSLATING N. N. NOSOV INTO ROMANIAN

Sanda Misirianţu, Assist. Prof., PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In one of his seminal works Roger T. Bell states that translators should draw up journals reflecting their translation experiences. Bell also suggests that professional translators consult these journals for practical purposes and use them for instructing and training translators [Bell, R. T., Teoria şi practica traducerii, traducere de Cătălina Gazi, Iaşi, Editura Polirom, 2000, p. 57]. The author of the present paper takes into account Bell's thoughts and intends to point out some specific aspects connected with the translator's work. Some of the author's translation experiences generated by the translation into Romanian of Dunno on the Moon, the third volume of Nosov's trilogy (Translation from Russian by Sanda Misirianţu. Ilustration by Silvia Olteanu. Bucharest: Humanitas Publishing House, 2013, 432 pages), have been selected and described in the paper.

Keywords: N.N. Nosov, „Habarnam pe Lună", translation from Russian into Romanian, literature for children, translating practice, translating decisions.

Nu există traducere perfectă, putem totdeauna retraduce... (Ricœur 2005: 132)

0. N. N. Nosov tradus în limba română. Scriitor de literatură pentru copii, Nikolai Nikolaevici Nosov este cunoscut cititorilor din România datorită traducerii *trilogiei „Habarnam"*, sintagma evidenţiată făcând referire la volumele: (1) *Aventurile lui Habarnam şi ale prietenilor săi*, traducere din limba rusă de Nina Gafiţa, ilustraţii de A. Laptev. Bucureşti, Ed. Ion Creangă, 1985, 176 p. (ediţia a II-a: Bucureşti, Humanitas, 2003, 2010, 173 p.); (2) *Habarnam în Oraşul Soarelui*, ilustrată de acelaşi A. Laptev, volum ce beneficiază de două traduceri independente în limba română: traducerea lui Tia Mureş (Bucureşti, Ed. Tineretului, 1962, 256 p.), respectiv Gabriela Russo (Bucureşti, Humanitas, 2011, 239 p.); (3) *Habarnam pe Lună*, traducere din limba rusă de Sanda Misirianţu, ilustraţii de Silvia Olteanu (Bucureşti, Humanitas, 2013, 432 p.). În afară de cărţile acestei trilogii, trebuie menţionate şi volumele: *Nuvele şi schiţe*, Bucureşti, Ed. Tineretului, 1954, 422 p. şi *Vitea Maleev la şcoală şi acasă şi alte povestiri*, Bucureşti, Ed. Ion Creangă, 1975, 256 p[1].

1. „Experienţe de traducere". Într-o lucrare a sa de referinţă, Roger T. Bell vorbeşte despre necesitatea alcătuirii de către traducători a unor *jurnale ale experienţelor de traducere*, sugerând utilitatea practică a consultării acestora de către traducătorii profesionişti şi posibilitatea întrebuinţării lor în cadrul programelor de instruire şi perfecţionare a traducătorilor[2]. Pornind de la această idee şi împrumutând termenul, ne propunem să evidenţiem în lucrarea noastră câteva aspecte concrete ce ţin de munca traducătorului, selectând câteva dintre *experienţele de traducere* prilejuite de traducerea în limba română a celui de-al treilea volum al trilogiei semnate de N. N. Nosov. Mai exact, vom supune atenţiei traducerea în limba română a onomasticii volumului, făcând referire la numele unor personaje, la toponime (denumirile oraşelor) şi la urbanonime (denumirile străzilor din aceste oraşe).

[1] Aspecte legate de traducerea în limba română a volumelor trilogiei lui N. N. Nosov se regăsesc şi în alte două studii ale noastre: 1) *N.N. Nosov in three translations into Romanian* (înaintat spre publicare în volumul conferinţei internaţionale *Vocational and adult education* (Ungaria, Szeged, 17-19 octombrie 2013); 2. *Cum îi cheamă pe prietenii lui Habarnam*, în „Dialogul slaviştilor la începutul secolului al XXI-lea", Anul III, nr. 1/2014, editori Katalin Balázs, Ioan Herbil, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2014, p. 401-407.

[2] Bell, Roger T., *Teoria şi practica traducerii*, traducere de Cătălina Gazi, Iaşi, Editura Polirom, 2000, p. 57.

2. „Habarnam pe Lună”. În cea de-a treia carte a trilogiei, prichindeii din Oraşul Florilor ajung pe Lună, într-o lume cu totul altfel. Mai întâi Habarnam (personaj central al volumelor, aşa cum o arată şi toate cele trei titluri în care este menţionat) şi Gogoaşă, apoi şi ceilalţi prichindei (cunoscuţi cititorilor din primul volum), în frunte cu Ştietot, prichindelul datorită căruia se construiesc cele două rachete. Dacă numele prichindeilor *pământeni* sunt cunoscute din primul volum[3], nu la fel stau lucrurile în cazul prichindeilor *lunari*. Printre aceştia, vom întâlni câteva categorii distincte: prichindei de afaceri (foarte bogaţi şi care deţin controlul asupra a tot şi a toate) şi, la antipod, prichindei sărmani care abia reuşesc să-şi ducă zilele; poliţişti (numeroşi şi fără de care nu se poate concepe existenţa în societatea de pe Lună) şi, în consecinţă, prichindei arestaţi (numeroşi şi ei, cu toate că unele fapte pentru care se află în arest sunt de-a dreptul derizorii – de exemplu, *mirositul unui covrig*). În cele de mai jos vom încerca să explicăm opţiunile de traducere a numelor aşa-numiţilor prichindei afacerişti, prezentând resorturile care le-au facilitat apariţia.

2.1. Prichindeii afacerişti. Carte politizată, scrisă în perioada „războiului rece” dintre U.R.S.S. şi America, *Habarnam pe Lună* se constituie într-o veritabilă propagandă anticapitalistă. Privind lucrurile din această perspectivă, se va putea constata că numele personajelor din *Habarnam pe Lună* nu sunt câtuşi de puţin neutre.

La fel ca oricare altă secvenţă (unitate) de traducere, numele trebuie supuse demersului hermeneutic: întâi de toate, semnificaţia lor va fi descifrată în textul-sursă, sarcina dintâi a traducătorului fiind aceea de a decodifica, de a stabili codul semiotic în care acestea se înscriu. Odată identificată, semnificaţia va trebui recuperată şi în cazul numelui propus în traducere, în limba-ţintă: prichindeii lunari sunt avari, puşi pe căpătuială, hrăpăreţi etc., numele acestora fiind puternic individualizate: *Caracatiţă*, *Crab*, *Capsec*, *Obtuz*, *Zgârcitus*, *Avarus*, *Calicus*, *Mârşăvilă*, *Murdărescu*, *Haţ*.

2.1.1. În unele dintre situaţii, caracterul univoc al cuvântului rusesc a permis echivalări semantice uşor de realizat, printr-o traducere mecanică (implicit – necreativă şi lipsită de complicaţii): **Спрутс** (< спрут – caracatiţă[4]) – **Caracatiţă**; **Крабс** (< краб – crab) – **Crab**. Este adevărat, cele două nume din rusă îl adaugă pe **-с** (s) substantivelor comune pe care le au în componenţă. Autorul procedează la fel şi în cazul altor nume (vezi *infra*), trimiţând, referenţial, la un alt tip de societate, străină adică, astfel de nume putând fi recunoscute ca aparţinând respectivei societăţi, diferită de cea căreia îi aparţine Habarnam.

2.1.2. Spre deosebire de numele de mai sus, în alte situaţii, în spiritul textului-sursă, a fost necesar să căutăm pentru traducerea în română echivalente care să conoteze prostia, îngustimea minţii, dar şi avariţia, zgârcenia. Contextualizăm analiza, prezentând fragmentele de text relevante.

2.1.2.1. Capsec era „celebru pentru capul său care atârna greu ca un butuc de stejar şi era ţeapăn, neputându-se apleca prea mult când trebuia să se uite în jos. Prichindeii cu capete asemănătoare erau numiţi de ceilalţi lunatici «grei-de-cap»” (p. 200); în rusă, personajul se numeşte **Дубс** (< дуб – stejar); adjectivul **дубовый**, din aceeaşi familie de cuvinte a substantivului **дуб**, intră în componenţa frazeologismului **дубовая голова** (textual - *cap de stejar*) al cărui echivalent românesc este **cap sec**, **cap pătrat**, **cap de lemn**; ulterior efectuării traducerii, considerăm că un nume precum *Cap-Pătrat* (ortografiat, de exemplu, astfel) ar fi fost nu doar mai pe înţelesul micilor cititori, ci chiar mai hazos, însă această funcţie nefiind prezentă în textul original, am preferat un nume corelat cu funcţia de

[3] Trebuie spus că, din perspectiva traducerii, volumele trilogiei se condiţionează între ele în ceea ce priveşte (cel puţin) numele personajelor: onomastica impusă în primul volum va fi cea care se va păstra în următoarele, indiferent de preferinţele pe care le-ar fi putut avea traducătorii celui de-al doilea sau al treilea volum (în raport cu prima, respectiv prima şi a doua traducere).

[4] Utilizăm *Dicţionar rus-romîn*, vol. I-II. Redactori principali: Gheorghe Bolocan, Tatiana Nicolescu. Sub conducerea redacţională a acad. Emil Petrovici, Academia R.P.R., Bucureşti, E S P L A, 1959.

prognozare[5] urmărită de autor, fără a-l „înzestra” însă cu nimic în plus; un nume precum *Cap de Lemn* ar fi fost şi el potrivit, dacă ne gândim că din componenţa acestuia se decupează un element (*lemn*) cu semantism apropiat de cel din original (*stejar*), cu toate că un astfel de transfer particularizant (dinspre un câmp restrâns – *stejar* – înspre unul mai general – *lemn*) nu este o condiţie esenţialmente necesară, *Capsec* fiind, de asemenea, actualizator de sens.

2.1.2.2. La traducerea prin **Obtuz** a lui **Тупс** (< тупой – obtuz, care pricepe anevoie, mărginit, stupid) s-a ajuns pornindu-se de la semnificaţia cuvântului din care se poate decupa secvenţa **туп** (prezentă în numele personajului), indiferent dacă avem în vedere adjectivul (ca mai sus) sau verbul (*мунеть*) ori adverbul (*муно*) din aceeaşi familie lexicală. Iată şi descrierea personajului: „Capitalistul Obtuz nu putea fi nicidecum încadrat în categoria prichindeilor numiţi grei-de-cap, întrucât capul său arăta plăcut şi se rotea cu uşurinţă în orice parte, însă, după cum se vede, el era la fel de încuiat precum domnul Capsec.” (p. 200).

2.1.2.3. Zgârcitus este în rusă **Скрягинс** (< скряга – om zgîrcit, avar, cărpănos, zgîrie-brînză): „Acest Zgârcitus era un prichindel gălbejit şi foarte slab, care semăna cu un peşte uscat. Ochii lui erau la fel de tulburi şi de stinşi ca ai unui peşte adormit şi se înviorau numai când venea vorba despre bani.” (p. 201).

2.1.2.4. Avarus este în textul original **Жадинг** (< жадина – 1. om lacom, nesăţios, hrăpăreţ. 2. zgîrcit, zgîrie-brînză), iar **Calicus** – **Скуперфилъд** (< скупой – zgîrcit, calic, avar): „Trebuie spus că Avarius şi Calicfild ăşi câştigaseră mare faimă printre locuitorii din Palavrenville. Ca să fim corecţi, trebuie totuşi să spunem că ei au devenit celebri nu datorită unor fapte bune, ci numai din cauza zgârceniei lor.” (p. 202). După cum se poate observa, numele ruseşti au, în textul original, sufixe diferite (de origine străină, trimiţând în mod evident la un alt spaţiu), dificultatea la traducere constând în a opta pentru modul de redare a acestora în română. În cele din urmă, optându-se pentru uniformizare, personajele au devenit *Avar**us**, Calic**us**, Zgârcit**us*** (vezi *supra*, unde în rusă era sufixat în alt mod: Скряг**инс** vs. Жад**инг**).

2.1.2.5. Mârşăvilă – în rusă **Дрянинг** (< дрянь – ticălos, om de nimic, mizerabil, canalie). Afacerile lui Mârşăvilă par a fi făcute spre binele celor sărmani, dar aceasta este doar o aparenţă, în fond, construind pentru ei locuri mizere, în care nu investeşte deloc (se doarme pe scândură, cu buturugă sub cap în loc de pernă, e plin de ploşniţe şi de şobolani), el acumulează bani de pe urma bieţilor prichindei fără un acoperiş deasupra capului. Am considerat că personajul procedează, aşadar, *mârşav*, şi, în consecinţă, l-am numit *Mârşăvilă*.

2.1.2.6. Murdărescu – în rusă **Грязинг** (< грязный – murdar, jegos). Personajul este fabricant de săpun, efectul stilistic din textul-sursă se păstrează şi în traducere; prin adecvarea sufixului numelui acestuia la spaţiul limbii-ţintă (*-escu*),am încercat să asigurăm textului tradus firescul, *transparenţa*[6], unui text original.

2.1.2.7. Haţ (proprietarul hotelului Perla, loc de unde se va transmite sosirea lui Habarnam, prichindelul venit din Cosmos) este **Хапс** în rusă (< хапать – a apuca, a înhăţa); conotaţiile sunt evidente atât în original, cât şi în traducere.

2.1.2.8. Ca o concluzie la cele prezentate mai sus, putem afirma că traducerea numelor din limba rusă nu a fost una dificilă, nici prin prisma interpretării semantice în limba-sursă, nici din cea a redării semnificaţiei numelor în limba-ţintă.

[5] Termen preluat de la Irina Condrea, *Traducerea din perspectivă semiotică*, Chişinău, 2006, p. 196.

[6] În bibliografia de specialitate din domeniul traductologiei se vehiculează metafora *lentile transparente* / *lentile colorate*, primele dintre acestea fiind cele care asigură transparenţa textului tradus).

2.2. Oraşele lunare. Principalele oraşe de pe Lună au denumiri adesea transparente, foarte sugestive, relativ uşor de descifrat în textul-sursă: *Давилон*, *Грабенберг*, *Брехенвиль*, *Паноптикум*, *Сан-Комарик*, *Лос-Свинос*, *Лос-Кабанос*, *Лос-Паганос*, *Фантомас*.

La traducerea lui **Давилон** (*Davilon*) am ezitat între interpretarea denumirii ca o posibilă aluzie la *Вавилон* (*Vavilon*, în română *Babilon*) şi sensurile propriu şi figurat ale verbului rusesc **давить** – *a strivi, a zdrobi, a asupri, a oprima*. În cele din urmă, balanţa a înclinat în favoarea celei de-a doua opţiuni, **Давилон** devenind, în traducerea în limba română, **Zdrobilon** (principalul oraş de pe Lună, oraş în care va ajunge Habarnam), din seria sinonimică fiind ales cel pe care l-am considerat ca fiind mai transparent şi având o sonoritate mai mare. După cum se poate observa, în traducerea acestei denumiri se păstrează terminaţia din rusă (*-lon*), în acelaşi mod procedându-se şi în cazul oraşelor **Грабенберг** (*Grabenberg*) şi **Брехенвиль** (*Brehenvil*) – în română, **Hoţenberg** (aici locuia Caracatiţă, preşedintele Marelui Cartel) şi **Palavrenville** (oraş în care locuiau Avarus şi Calicus, milionari pe seama cărora se încingeau discuţii în contradictoriu legate de care dintre ei este mai... zgârcit). În numele ruseşti se pot decupa verbul **грабить** – *a jefui*, *a fura*, *a prăda*), respectiv substantivul **брехня** (*minciuni*, *scorniri*, *născociri*, *palavre*, *braşoave*).

Dacă pentru **Паноптикум** (*Panoptikum*) şi **Фантомас** (*Fantomas*) am preferat preluarea numelor din textul-sursă şi în textul-ţintă (**Panopticum**, **Fantomas**), la traducerea lui **Сан-Комарик** (*San-Komarik*) – devenit **San Parazito** –, am păstrat primul element, în cazul celui de-al doilea (diminutiv de la **комар** – *ţânţar*) încercând înlocuirea acestuia cu un element pe care l-am considerat sugestiv printr-o analogie de tipul „a suge sângele cuiva” / „a parazita pe cineva”.

Spre deosebire de Habarnam, care cade de pe Lună şi ajunge în principalul oraş din lumea sublunară, în Zrobilon, Gogoaşă (partenerul său în călătoria cu racheta) zboară pe deasupra unor oraşe aflate într-o zonă de litoral – **Лос-Свинос** (*Los-Svinos*), **Лос-Кабанос** (*Los-Kabanos*), **Лос-Паганос** (*Los-Paganos*). Ca şi în cazul denumirilor de care ne-am ocupat anterior, şi în cazul celor trei oraşe construite în mod identic (având în componenţă elementul *Los-*), înainte de a traduce denumirile oraşelor în limba română, sarcina traducătorului era aceea de a le decodifica semnificaţia în limba rusă: cunoscând faptul că autorul are în vedere anumite conotaţii (modelul capitalist fiind America), am considerat necesară nu doar recuperarea în traducere a transparenţei semnificaţiei numelui original, ci şi păstrarea elementului *Los-*. Astfel, **Лос-Свинос**, **Лос-Кабанос**, **Лос-Паганос** devin în română **Los-Porcos**, **Los-Hienos**, **Los-Peizanos**. În componenţa primelor două nume ruseşti pot fi identificate cu uşurinţă substantivele **свинья** (1. *porc*; 2. (fig.) *om josnic*, *fără scrupule*) şi **кабан** (1. *porc*, *porc mistreţ*; 2. *vier*, *porc*). Dup cum se poate observa, în cazul celei de-a doua denumiri am operat un transfer, apelând la un substantiv (*hienă*) din acelaşi câmp lexical (al animalelor sălbatice) şi care, prin sensul său figurat, trimite la acelaşi cod semiotic (*om ticălos*, *nemernic*, *mizerabil*). În privinţa celui de-al treilea oraş (Лос-Паганос), mărturisim atât confruntarea cu o situaţie de traducere mai puţin comodă decât cele de până acum, dar şi o oarecare nesiguranţă privind adecvarea denumirii propuse la publicul-ţintă al traducerii, dacă ne gândim la *Habarnam pe Lună* ca la o carte... pentru copii. Privind retrospectiv, interpretăm această opţiune de traducere prin prisma modului în care am rezonat (ca adult) cu varianta respectivă în momentul traducerii cărţii, şi aici putem aduce în discuţie faptul că *Habarnam pe Lună* este o carte deschisă spre dublă receptare, fiind destinată nu doar copiilor, ci şi adulţilor, caz în care denumirea pentru care am optat în traducere poate fi considerată ca justificată. Zarurile fiind (oricum) aruncate, nu ne rămâne decât să ne motivăm decizia traductivă (în spiritul a ceea ce ne-am propus în paginile acestui demers): întrucât am interpretat faptul că autorul însuşi a utilizat o etimologie străină (latinescul *paganos* – locuitor al satului care nu era creştinat –, am adoptat procedeul, apelând la franţuzescul *paysan* (ţăran) şi, făcând transferul printr-un cuvânt aparţinând

vorbirii curente – *peizan* –, l-am adaptat potrivit formei prezente în textul-sursă – *paganos* / *peizanos*).

2.3. Urbanonimele. Nu numai oraşele au denumiri meşteşugit alese, ci şi străzile acestora, adjectivele sau substantivele din componenţa lor având conotaţii clare ce trimit la coduri semantice, semiotice şi stilistice uşor de identificat: **Strada Răsucită, Intrarea Şerpilor** (adresa magazinului de „mărfuri de diferite calibre", pe al cărui proprietar, Şnapino, trebuia să-l caute Habarnam la ieşirea din închisoare); **Strada Mare a Câinilor** (aici se afla locuinţa lui Ploşniţă, personaj de care se leagă prima experienţă mai mult decât neplăcută a lui Habarnam pe Lună: la comanda lui Ploşniţă, Habarnam este hăituit de câinii acestuia, pentru că a luat un fruct dintr-un copac de pe proprietatea lui); **Strada Flenduraticilor** (pe această stradă era situat hotelul Perla, hotel ales de Şmek pentru a-l prezenta zdrobilonienilor pe Habarnam, prichindelul venit de pe o altă planetă); **Strada Holerei** (aici locuia doctorul Seringă, cel care se autopropune să-l consulte pe Habarnam în cadrul transmisiei televizate, prilej pe care nu-l ratează pentru a-şi face publică adresa); **Strada Fertingului** (pe această stradă se află clădirea în care se va amplasa biroul Societăţii Plantelor Gigantice); **Strada Mare a Cocioabelor**, **Strada Mică a Cocioabelor**, **Prima, A doua, A treia Intrare a Cocioabelor**, **Fundăturica Gunoiului** (locuri prin care se ajunge la hotelul „Fundăturica", de fapt, un azil de noapte pentru săraci).

În general, după cum se va vedea în cele de mai jos, denumirile ruseşti ale acestor străzi nu ridică mari probleme de traducere.

2.3.1. Strada Răsucită, **Intrarea Şerpilor** – **Кручёная улица**, **Змеиный переулок**: pentru adjectivul *кручёный – răsucit, împletit* – am preferat primul adjectiv oferit de dicţionar[7]; deşi pentru rusescul *переулок* dicţionarul dă sensul de *stradelă, ulicioară*, nu ne situăm în prezenţa unei sintagme dificil de tradus, fiind vorba de o *adresă* şi deci de un anume tip de *standardizare*, **Змеиный переулок** devenind, astfel, **Intrarea Şerpilor** (*змеиный – de şarpe*), cu trimitere clară la o lume perfidă, veninoasă.

2.3.2. În cazul denumirii **Strada Mare a Câinilor**, adjectivul posesiv din **Большая Собачья улица** este redat în română prin determinant substantival genitival: **Собачья – a Câinilor**.

2.3.3. Strada Flenduraticilor este traducerea denumirii **Улица Лоботрясов** ce are în componenţă forma de genitiv a substantivului cu formă populară *лоботряс – leneş, trîndav, pierde-vară*. Am optat pentru varianta *Strada Flenduraticilor*, deoarece pe această stradă se află hotelul Perla, loc unde a fost văzut pentru prima dată Habarnam şi care a devenit mai apoi zonă de mare interes: „În aceste zile oraşul Zdrobilon zumzăia mai ceva ca un roi de albine. Lumea se trezea dimineaţa şi citea ziarele ca să afle cât mai repede noutăţi despre Habarnam. Mulţi se duceau la hotelul Perla şi umblau prin faţa lui cu zilele, sperând că măcar îl vor zări pe prichindelul venit din adâncurile cosmosului" (p. 161).

2.3.4. Strada Holerei are în denumirea din rusă determinant adjectival – **Холерная улица** (sintactic, atributului substantival din română îi corespunde în limba rusă un atribut acordat).

2.3.5. Strada Fertingului este în rusă **Улица Фертинга**. Aici se cuvin făcute unele precizări: aşadar, după cum o spune şi titlul volumului, Habarnam ajunge pe Lună – un cu totul alt spaţiu, având realităţi specifice, absolut străine *pământeanului*. În aceste condiţii, ne puteam aştepta la apariţia *realiilor* (cuvinte ce denumesc realităţi concrete specifice unui anumit spaţiu), fapt care se şi întâmplă. Alături de realii social-politice de tipul *societate pe acţiuni, cartel* etc. (a căror echivalare semantică era uşor de făcut datorită metaforei pe care Nosov şi-a construit textul: luna = societatea capitalistă), apar şi aşa-

[7] A nu se înţelege totuşi faptul că formele prezente într-un articol de dicţionar nu suportă completări sau sinonimizări; dimpotrivă, adesea este nevoie să se recurgă la cuvinte pe care dicţionarul nu le conţine, simţul limbii fiind cel care conduce la găsirea celei mai potrivite variante pentru limba-ţintă.

numitele *realii etnografice*, fie că este vorba de moneda folosită în societatea prichindeilor lunatici (ceea ce ne interesează aici), fie că este vorba de ocupaţii ale locuitorilor respectivei societăţi lunatice. Astfel, apare cuvântul **фертинг** (moneda) şi apare şi **сантик** (subdiviziunea monedei), la a căror traducere am procedat diferit: în cazul lui **фертинг**, decizia traductivă a fost de a lăsa cuvântul în forma din textul original – **ferting**, în timp ce diminutivul **сантик** a fost tradus prin **centişor**. Formele cuvintelor din traducere respectă modul în care acestea apar în original: creaţie lingvistică preluată în formă netradusă, respectiv diminutiv redat prin forma diminutivată a subdiviziunii monetare (*cent – centişor*). Revenind, denumirea monedei apare în denumirea străzii devenită în română **Strada Fertingului**, după rusescul **Улица Фертинга**.

2.3.6. Strada Mare a Cocioabelor şi **Strada Mică a Cocioabelor** sunt traducerile pentru **Большая Трущобная улица** şi **Малая Трущобная улица**, cuvântul-cheie fiind adjectivul *трущобный* – 1. de fund de provincie. 2. de mahala, de cartier sărac. 3. de cocioabă. Am optat pentru utilizarea în traducere a substantivului *cocioabă* (în rusă – *трущоба*) care poate fi regăsit şi în continuare: **Первый, Второй и Третий Трущобные переулки** devin **Prima, A doua şi A treia Intrare a Cocioabelor**.

2.3.7. Fundăturica Gunoiului este în rusă **Мусорный тупичок** (adjectivul *мусорный – de gunoi* şi diminutivul de la *тупик – fundătură*). Diminutivul dă şi numele azilului de noapte unde va ajunge Habarnam împreună cu prichindelul Iedu, prietenul lui de pe noua planetă.

2.3.8. În afară de străzile de care ne-am ocupat până acum şi pe care fie sunt amplasate clădiri în care au loc acţiuni ale povestirii, fie eroii cărţii se află doar în trecere, în text se întâlnesc şi alte câteva denumiri, pe care le vom evidenţia în următoarea secvenţă: „Trotuarele asfaltate se terminaseră şi începură cele pavate cu piatră. Acestea erau pline de hârtoape şi de mormane de gunoi. Priveliştea îl deprima pe Habarnam. Unele denumiri ale străzilor îţi puteau trezi sentimente nu tocmai plăcute. Dacă în cartierele bogate ale oraşului întâlneai adesea denumiri precum **Strada Luminii**, **Strada Fericirii**, **Bulevardul Bucuriei**, aici întâlneai nume de străzi cum ar fi **Strada Sărăciei**, **Strada Întunecată**, **Strada Murdară**, **Strada Mlaştinii** sau **Strada Mucegaiului**." (p. 269). Deşi în cazul denumirilor **Светлая улица**, **Счастливая улица**, **Болотная (улица)**, **Гнилая (улица)** determinantul din rusă este adjectival, am preferat traducerea prin **Strada Luminii**, **Strada Fericirii** , **Strada Mlaştinii**, **Strada Mucegaiului** (şi nu – *Strada Luminoasă*, *Strada Fericită*, *Strada Mlăştinoasă*, *Strada Mucegăită*). La această modalitate de traducere am apelat în cazul denumirilor **Тёмная улица** şi **Грязная улица**, redate şi în română prin nume având component adjectival: **Strada Întunecată**, **Strada Murdară.** Pentru **бульвар Радости** şi **улица Бедности** am păstrat şi în română determinantul în forma cazului genitiv din textul rusesc: **Bulevardul Bucuriei**, **Strada Sărăciei**.

3. Pentru că am ales ca paginile de faţă să se constituie în dezvăluiri legate de „şantierul traducătorului", credem că este potrivit să facem o ultimă mărturisire: confruntarea cu textul străin a fost nu doar incitantă, ci şi neliniştitoare, însă cea mai mică urmă de nelinişte s-a risipit la gândul că, înainte de a vedea lumina tiparului, textul traducerii noastre a trecut prin filtrul corecturii Gabrielei Russo, reputată traducătoare din limba rusă, pe care o preţuiam şi o cunoşteam datorită traducerilor din Ludmila Ulițkaia (de traducerea celui de-al doilea volum din trilogia *Habarnam* având ştire abia când, încredinţându-ni-se traducerea celui de-al treilea, a fost nevoie de o familiarizare cu volumele de dinainte).

Şi, la final, este momentul să adăugăm că modificările şi sugestiile făcute de Gabriela Russo (pe care le-am acceptat necondiţionat, cu apreciere şi cu toată recunoştinţa) nu au făcut decât să sporească farmecul lecturii lui *Habarnam pe Lună*.

Bibliografie

Ballard, Michel, *Numele proprii în traducere*, Traducere integrală din limba franceză. Coordonare traducere, Cuvânt înainte la ediţia în limba română şi note de traducere: Georgiana Lungu-Badea, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2011.

Ionescu, Tudor, *Ştiinţa şi/sau arta traducerii*, Cluj-Napoca, Limes, 2003.

Nida, Eugen A., *Traducerea sensurilor. Traducerea: posibilă şi imposibilă*, Studiu introductiv, interviu, traducere şi note de Rodica Dimitriu, Iaşi, Institutul European, 2004.

Ricœur, Paul, *Despre traducere*, Traducere şi studiu introductiv de Magda Jeanrenaud. Postfaţă de Domenico-Jervolino, Iaşi, Polirom, 2005.

IULIU ZANNE RESTITUTUS. CRITICAL EDITION PROJECT OF ROMANIAN PROVERBS (VOL. I-X). THEORY, METHOD AND TEXTUAL APPLICATIONS

Petronela Savin, Assist. Prof., PhD, "V. Alecsandri" University of Bacău

Abstract: The present paper aims at presenting a methodological model of critical edition of the collection "Proverbele românilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia. Proverbe, zicători, povăţuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme şi cimilituri cu un glosar româno-frances", vol I-X, by Iuliu Zanne, that may allow for the exploitation of the phraseological thesaurus in terms of the gains of current linguistics of folklore and cultural anthropology. The edition princeps of the collection or the anastatic one arouse admiration for the originality of the method and the richness of information from each separate tome, yet betraying at the same time the impossibility of efficiently using the information contained by it that has not been updated and critically approached for a century. Given this situation, realizing a critical edition of Proverbelor românilor (vol. I-X), that may imply a theoretical and methodological substantiation of the process in terms of the progress in the field of textual philology, represents the pilot episode of enacting the process of returning this phraseological circuit to the scientific research.

Keywords: methodological model, critical edition, Proverbele românilor, Iuliu Zanne

1. Introduction. Iuliu Zanne's collection *Proverbele românilor* represents the most extended phraseological corpus created so far in the Romanian culture, consisting of 10 volumes, published between 1895 and 1903 or approximately 8.000 pages of printed text. Volumes I-VII contain 18.940 types of proverbs and sayings, besides the numerous versions of these and the 4.500 additional types from the subsequent collections included in volumes IX and X. Besides these, Zanne also published Iordache Golescu's collection of dictums and exhortations, containing 16.350 types and 4.135 types of similes from the same collection, completed by popular similes (995 types) and by 1.400 folk beliefs (Ovidiu Bîrlea 1974: 325). This corpus was created by excerpting examples from 294 written sources and by correspondence with 340 volunteer reporters, most of them primary-school teachers.

The phraseological structures are alphabetically organized into 23 chapters, with the precise indication of the source and with an additional graphic sign that indicates the cultural context that the proverb belongs to, with glossing it and its versions and, in some cases, of the origin of the phrasemes or of some foreign equivalents, each volume ending with ample Romanian-French, Macedonian-French, Istro-French glossaries. The chapters are: I-II Physical nature; III About animals; IV Man and his organs; V, VI, VII About physical life; VIII, IX, X About social life; XI Historical proverbs; XII Beliefs, superstitions, customs; XIII, XIV, XV, XVI About intellectual and moral life; XVII Advice and interdictions, judgments, philosophical parables; XVIII Dictums extracted from various Romanian authors; XIX Exhortations and real words (Iordache Golescu); XX Similes (Iordache Golescu); XXI Similes in folk literature; XXII Superstitions; XXIII Supplement to chapters I-VIII.

The material's organization into "groups of ideas" situates the collection among the European innovative works of the 19th century, next to Le Roux de Lincy's *Le livre des proverbes françaises* (1859), that partially served as a model for Iuliu Zanne, P.M. Roget's *Thesaurus of English Words and Phrases* (1852), P. Robertson's *Dictionnaire idéologique de la langue française* (1859), respectively *Deutsche Sprachschatz* (1873-1877) of Daniel Sanders. Stelian Dumistrăcel (2011) finds that the first large sections of *Proverbelor românilor*, "Physical nature", "About animals", "Man and his organs", "About physical

life", "About social life" […], "About intellectual and moral life" are easy to relate to one of the most advanced lexicographic theories in terms of the concept of "structural lexicology" formulated by Rudolf Hallig and Walther von Wartburg, and illustrated, even lexicographically, from the perspective of a "rational system of concepts" with the vocabulary of the French language, in *Begriffsystem als Grundlage für die Lexicographie* (Berlin, second edition, 1963), according to the following three sections: A. *The universe*, B. *Man*, and C. *Man and the universe*. Just like in the case of the respective systematization of the vocabulary, the structuring of Romanian proverbs by Zanne reflects the field of spirituality as an organized whole, starting from two principles from W. v. Humboldt's theory of language, also quoted by Hallig and Wartburg in the preface of their study: (1) that which may be summarized through the formula according to which the vocabulary (in our case, phraseology) is an "image of the world" transmitted to each member of a linguistic community and (2) a principle resumed especially by Saussure, that of "articulation", according to which all the expressive means of a language (respectively of a mentality) make up an ensemble, a system in which each part forms a common body with the others and is conditioned by them.

In terms of reflecting the image of the world through phraseology, the great merit of Iuliu Zanne is that of having constructed a collection articulated as a system that may reflect phraseology, on the one hand from the perspective of cultural particularity, by presenting the customs, beliefs, superstitions, historical events that the phraseological structures could have derived from and, to the same extent, from the perspective of universal thinking patterns through the numerous cases of foreign equivalences to Romanian phrasemes (the collection *Proverbele Românilor* itself started from the author's intention of creating a work of compared proverbs). These two components of the collection are even more important as they reflect the current lines of studying phraseology: cognitive linguistics that analyses the phrasemes as conceptual structures and metaphorical modes of conceptualizing the world, results of the universalities of thinking (Lakoff/Johnson 1980; Kövecses 1986; Liu 2002) and the semiotics of culture that takes into consideration the figurativeness of phrasemes mediated by "cultural taxons" based on social interaction, phenomena of material culture, intertextual phenomena, fictive conceptual domains, cultural symbols (Dobrovol'skij 1998, Teliya 1998, Piirainen 2007, Mieder 2008).

2. Problem Formulation. Iuliu Zanne's collection, awarded by the Romanian Academy from its very publishing, acknowledged as a premiere in the European space in terms of the method used and the amount of material (about which the Praguish philologist Jan Urban Jarník wrote, in 1895 that "concerning this matter also, there is something that may hardly be found in other nations perhaps even richer and with an older literature than the Romanian one"[1]) has experienced, as Otilia Hadeşan (2004) or Mugur Vasiliu (2003) argued, a reduced scientific exploitation for a century. Though often cited and reprinted in two essential anthologies, the first one at Bucharest, at Tineretului Publishing House, 1959 and the second one, vol. I-II at Cluj, at Dacia Publishing House, 2006, and also in an anastatic edition, at Bucharest, the Romanian Association for Culture and Orthodoxy "Scara", 2003-2004, the collection *Proverbele românilor* did not enjoy any critical edition so far. Far from being exploited competently and profitably for linguistics, folkloristics or anthropology, the edition princeps of the collection or the anastatic one arouse admiration for the originality of the method and the richness of information from each separate tome, yet betraying at the same time the impossibility of efficiently using the information contained by it that has not been updated and critically approached for a century.

[1] This is a confession made by Jan Urban Jarník in a letter to Ion Bianu (apud Iordan Datcu, "O restituire necesară", in *România literară*, no. 39, 2004)

3. Problem Solution. Given this situation, realizing a project of critical edition of *Proverbelor românilor* (vol. I-X) that may imply a theoretical and methodological substantiation of the process in terms of the progress in the field of textual philology, reflected through a model of editing on the level of a sequence of the collection, represents the pilot episode of enacting the process of returning this phraseological circuit to the scientific research. This desideratum may be realized only by a thorough theoretical and methodological substantiation, the basic principles of constituting this edition being, on the one hand, to preserve the general line of projection and the original text unaltered, on the other hand to update the information from the perspective of the last century's scientific gains.

We are aware of the difficulties of such a process that are related, on the one hand, to the projection of a methodological model of an edition for which there is no correspondent in the Romanian linguistics and, on the other hand, to implementing it by providing a textual application on the level of a chapter of the collection. But it is precisely the answer to these challenges that constitute the stake of the research that we are proposing.

This project of edition aims mainly at representing the first stage of enacting the critical re-editing of the ten volumes of the collection *Proverbele românilor*, a thesaurus that is hardly accessible to Romanian researchers and even more so to foreign researchers. Adopting the principles of this process of textual philology in realizing the edition would mean a stimulation of the studies in phraseological research topics, such as semantic and semiotic aspects of phrasemes, cognitive aspects, contrastive phraseology and translation, phraseography. A significant impact would be in the space of folklore or cultural anthropology. Also, constructing such a tool of textual philology could generate models of re-editing in lexicography as well, a field that is also lacking in such tools.

4. Methodology. The methodology of this proposal is specific to a textual philology editing approach, which entails the following stages:

Fundamental research

Exploration of the scientific methods of the collection

1. Analyzing the author's way of exploiting literary sources: collections: *Pilde, povăţuiri, cuvinte adevărate şi poveşti…*, by Iordache Golescu, *Proverbele Românilor*, by I.C. Hinţescu, *Povestea vorbei*, Anton Pann, the works of historiographers and writers contemporary with the author;

2. Studying the methodology of collecting the material by direct inquiry and correspondents from Romania, Bessarabia, Bukovina, the provinces of Hungary, Istria and Macedonia;

3. Comparing the collection with the European works that partially served as a model both in terms of material organization (*Le livre des proverbes françaises*, Le Roux de Lincy – 1859), and in terms of glossing equivalent proverbs from several languages (*Histoire générale des proverbes*, de M. C, Méry – 1828, *Dictionnaire étymologique, historique et anecdotique des proverbes*, de P. M. Quitard – 1842, *Dictionnaire des proverbes français*, de Pierre de la Mésangère – 1821, *Dizionario universale dei proverbi di tutti i popoli*, de Gustavo Strafforello – 1883, *Saggio di proverbi latini illustrati*, de Atto Vannucci – 1880-1883).

Theoretical substantiation of the model of the proposed edition

1. Analyzing the reference literature in the field of European phraseology, and not only, related to the creation of the editions of the great collections and also to their exploitation;

2. Choosing the type of philological process suitable for the critical re-editing of the collection *Proverbele românilor* , that may correspond to the scientific actuality from the field of phraseology.

Applied research

Designing the methodology of critical edition

1. Updating the text

a) adjusting the text to present orthography while maintaining the aspects of popular, regional, even dialectal color (visible in versions, quotations, even in foreign equivalences);

b) rewriting the names of authors and personalities according to the imposed tradition;

c) operating upon the mistakes indicated by the author in the erratum;

d) checking the quotations and the available references, completing the bibliographical data within brackets, where necessary.

2. Completing the text

a) indicating, by means of another letter font, the significations of the title-terms that have become opaque for nowadays' reader by resorting to the lexicographic tools of the Romanian language, to the Romanian linguistic atlases and also to studies of terminology;

b) indicating, through the same system, the semantic changes undergone by the phraseologies in the last century;

c) completing the cultural information of the collection regarding the origin of certain phraseologies with the "etymological" solutions provided by subsequent phraseological research.

3. Improving the instrumental nature of the collection

a) gathering all the phraseologies based on a certain image under the same title-word given the fact that in chapters XVIII-XXI, many of the entries are repeated due to the fact that the author completed his collection with phraseologies extracted from the cult literature to which he added the entire work of Iordache Golescu *Pilde, povăţuiri, cuvinte adevărate şi poveşti…*; also, the content of the last chapter, XXIII, Supplement to chapters I-VIII, should be entirely restructured within the first chapters;

b) maintaining the initial numbering of the phraseologies together with the new system for an easy confrontation with the editio princeps of the collection;

c) completing the collection's glossaries, Romanian-French, Aromanian-French, Istro-French, by indicating through a conventional sign the indices resulted from updating the information regarding the corpus of the collection;

d) completing the bibliographies for the Romanian language and for the Istro-Romanian and Macedo-Romanian dialects as a result of updating the information of the collection;

e) constituting an annex at the end of each volume where the title-words from each section may be alphabetically ordered and organized according to semantic nuclei, completing thus the author's organization into categories of notions and making it easier for the reader to distinguish the rational system of the concepts;

f) writing the summary and a note on the edition that may provide the reader with accurate information regarding the novelties proposed.

4. Scientific contextualization of the collection

a) writing an introductory study that may present the place of Iuliu Zanne's collection in the Romanian culture by its reception throughout a century and the possibilities of exploiting this monumental corpus in terms of the gains in the current field of phraseology, on an international level.

5. Achievement of an editing textual application

Illustration: Chapter VII, *About physical life. Foods and drinks*

a) the 1437 phraseological structures, that shall be taken as such, alphabetically, accurately maintaining all the scientific information;

b) the text will be updated by adopting the current orthography, operating the erratum, completing the bibliographical information where necessary;

c) the text will be completed by indicating, by means of another font letter, the current signification of the terms and phrasemes according to *Dicţionarul limbii române* and the terminology recorded by the maps from the Romanian linguistic atlases: *Atlasul lingvistic român II*, new series, vol. IV, Bucharest, Editura Academiei, 1965, section F: *Bucătărie*, *mâncăruri*, *băuturi*, *alimente*, *coloniale* (maps 1033-1143); *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Banat*, vol. III, Bucharest, Editura Academiei, 1998 (471-491); *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Transilvania*, vol. IV, Bucharest, Editura Academiei, 2006 (maps 527-539); *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina*, vol. III, Iaşi, "Alexandru Ioan Cuza" University Publishing House, 2007 (maps 301-352); *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Oltenia*, vol. II, Bucharest, Editura Academiei, 1970 (maps 255-281).

d) completing the cultural information of the collection regarding the origin of certain phraseological structures with the "etymological" solutions provided by works such as: Gh. Ghibănescu, *Din traista cu vorbe* (1924-1925), Sextil Puşcariu, *Limba română. Privire generală* (1976), Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române* (1975). Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte metafore, expresii* (1980) and *Până-n pânzele albe. Expresii româneşti* (1997, respectively, 2001), Petronela Savin, *De gustibus disputandum… Frazeologia privitoare la alimentaţie* (2011).

e) improving the instrumental nature of the collection by gathering under the same title-word all the phraseologies based on a food image from the other chapters and creating an annex at the end of the volume where the title-words from chapter VII, *About physical life. Foods and drinks*, may be organized according to semantic nuclei of the type FOODS, DRINKS, ACTIONS, ORGANS, TOOLS and FACILITIES regarding feeding, with their subsections (for example, the nucleus FOODS would contain the categories *Edible plants and their dishes*, *Milk and dairy products*, *Honey*, *Meat and meat products*, *Egg*, *Spices*; the section *Edible plants and their dishes* may be further subdivided into *Vegetables and fruits* and, respectively *Cereals and cereal dishes*).

5. Conclusions. The object of this proposal, creating a methodological model of critical edition of the collection *Proverbele românilor* (vol. I-X), is meant to lead the way into the reintegration in the circuit of phraseological research of a work with no correspondent in the Romanian culture. It constitutes the first attempt of this type in Romanian linguistics. The elements of novelty of the model of edition derive, on the one hand, from the integrative nature of the process that relies upon conjugating the theoretical principles of text editing with the most recent phraseological researches and, on the other hand, from the project's formative nature that encourages the development of some tools of textual philology that are absent from the Romanian phraseological lexicography.

BIBLIOGRAPHY

1. Literature

Bîrlea, Ovidiu, 1974. *Istoria folcloristicii româneşti*. Bucureşti: Editura Enciclopedică Română.

Datcu, Iordan, 2004. O restituire necesară. *România literară*, no. 39, 2004.

Dobrovol'skij, D., 1998. On cultural component in the semantic structure of idioms. In: Ďurčo, P. (ed.), *Europhras 97: International Symposium. September 2-5, 1997*, *Liptovský Jan. Phraseology and Paremiology*. Bratislava, pp. 55-61.

Dumistrăcel, Stelian, 1980. *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*. Bucureşti: Editura Ştiintifică şi Enciclopedică.

Dumistrăcel, Stelian, 2001. *Până-n pânzele albe. Expresii româneşti.* Iaşi: Editura Institutul European.

Dumistrăcel, Stelian, Hreapcă, Doina, 2011. Competenţa expresivă şi «discursul repetat» în etno- şi sociotexte: efecte ale «cunoaşterii elocuţionale» şi ale «competenţei idiomatice». *Communication Interculturelle et Littérature*, 14 (2), pp. 165-168.

Ghibănescu, G., 1924-1925. *Din traista cu vorbe*, vol. I-II. Iaşi: Tipografia Lumina Moldovei.

Hadeşan, Otilia, 2004. Un proiect naţional. *România Literară*, no. 12.

Hallig, Rudolf, Wartburg, Walther von, 1963. *Begriffsystem als Grundlage für die Lexicographie* Berlin: Akademie-Verlag (2nd ed.).

Iordan, Iorgu, 1975. *Stilistica limbii române,* Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Kövecses, Z., 1986. *Metaphors of anger, pride and love. A Lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Lakoff, G., Johnson, M., 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.

Liu, D., 2002. *Metaphor, culture, and worldview. The case of American English and the Chinese language*. Lanham, Maryland.

Mieder , W., 2008. *Strategies of wisdom: Anglo-American and German proverb studies*. New York: Peter Lang Publishing.

Piirainen, E., 2007. Phrasemes from a cultural semiotic perspective. In: Burger, H. et al. (Eds.). *Phraseologie/Phraseology: Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung/An International Handbook of Contemporary Research*, vol. 1. Berlin: Walter de Gruyter, pp. 208-219.

Puşcariu, Sextil, 1976. *Limba română. Privire generală.* Bucureşti: Editura Minerva.

Savin, Petronela, 2011. *De gustibus disputandum… Frazeologia privitoare la alimentaţie*. Iaşi: Editura Universităţii "Alexandru Ioan Cuza".

Teliya, Veronika, Bragina, Natalya, Oparina, Elena, Sandomirskaya, Trina. 1998. Phraseology as a Language of Culture: Its Role in the Representation of a Collective Mentality. In A. P. Cowie (ed.), *Phraseology Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, pp. 55-79.

Vasiliu, Mugur, 2003. Cuvânt asupra ediţiei. In *Proverbele românilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia. Proverbe, zicători, povăţuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme şi cimilituri cu un glosar româno-frances*, anastatic edition, vol. I. București: Asociația Română pentru Cultură și Ortodoxie "Scara".

2. Dictionaries et atlases:

Atlasul lingvistic român II, new serie, vol. IV. Bucureşti: Editura Academiei, 1965.

Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Banat, vol. III. Bucureşti: Editura Academiei, 1998.

Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Transilvania, vol. IV. Bucureşti: Editura Academiei, 2006.

DA = [Romanian Academy] *Dicţionarul limbii* române I/I, letters A-B, 1913; I/II, letter C, 1940; I/III, fascicle I, D -de, 1949; II/I, letters F-I, 1934; II/II, fasc. I, J -lacustru, 1937; II/III, ladă – lojniţă (unpublished). Bucureşti: Editura Academiei.

DLR = [Romanian Academy] *Dicţionarul limbii române* (new series), tome VI, letter M (1965-1968); VII/1, letter N (1971); VII/2, letter O (1969); VIII/1-5, letter P (1972-1984); IX, letter R (1975); X/l-5, letter S (1986-1994); XI/1, letter S (1978); XI/2-3, letter T (1982-1983); XII/1, letter T (1994); XIII/1-2, letter V (V- veni; 1997; *venial–vizurină*; 2003); IV, letter L (*L – lherzolită*; 2008); V, letter L (*Li-luzulă*, 2008). Bucureşti: Editura Academiei.

Le Roux de Lincy, 1859. *Le livre des proverbes françaises*. Paris: Delahays.

Méry, M. C, 1828. *Histoire générale des proverbes, adages, sentences, apophthegmes*. Paris: Delongchamps.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina, vol. III. Iaşi: Editura Universităţii "Alexandru Ioan Cuza", 2007.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Oltenia, vol. II. Bucureşti: Editura Academiei, 1970.

Pierre de la Mésangère, 1821. *Dictionnaire des proverbes français*, Paris: Treuttel & Würz.

Quitard, P. M., 1842. *Dictionnaire étymologique, historique et anecdotique des proverbes et des locutions proverbiales de la langue française en rapport avec des proverbes et des locutions proverbiales des autres langues*. Paris: P. Bertrand.

Robertson, P., 1859. *Dictionnaire idéo logique: recueil des mots , des phrases , des idiotismes et des proverbes de la langue française classés selon l 'ordre des idées* . Paris: A. Derache.

Roget, P.M., 1852. *Thesaurus of English Words and Phrases.* New York, NY: Crowell.

Sanders, Daniel, 1873-1877. *Deutscher Sprachschatz geordnet nach Begriffen zur leichten Auffindung und Auswahl des passenden Ausdrucks. Ein stilistisches Hülfsbuch für jeden Deutsch Schreibenden*, Nachdruck der Ausgabe Hamburg.

Strafforello, Gustavo, 1883. *Dizionario universale dei proverbi di tutti i popoli*. Torino: A.F. Negro.

Vannucci, Atto, 1880-1883. *Saggio di proverbi latini illustrati*, Milano: Tipografia Editrice Lombarda.

Zanne, Iuliu, 1895-1912. *Proverbele românilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia. Proverbe, zicători, povăţuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme şi cimilituri cu un glosar româno-frances*, vol. I-X. Bucureşti: Editura Librăriei Socecu & Comp.

Zanne, Iuliu, 1959. *Proverbele românilor*. București: Editura Tineretului.

Zanne, Iuliu, *Proverbele românilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia. Proverbe, zicători, povăţuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme şi cimilituri cu un glosar româno-frances*, anastatic edition vol. I-X. București: Asociația Română pentru Cultură și Ortodoxie „Scara", 2003-2004.

Zanne, Iuliu, 2006. *Proverbele românilor*, vol. I-II. Cluj: Editura Dacia.

MACBETH IN ROMANIAN. THE CARP TRANSLATION

Daniela Maria Marţole, Assist. Prof., PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Shakespeare's Macbeth was translated in Romanian by at least nine translators, beginning with 1850, when the first Romanian translation was published, and ending with the year 2000. P.P. Carp, an important political and cultural figure of the second half of the 19th century Romania, was the second translator of the play, and the first to have used an English original version and not a French or German intermediary text. Our paper deals mainly with the first publication of his translation of the play in 1864 and touches upon the second and the third editions published in 1886 and 2005, respectively. We focus on the way in which some major and accelerated changes in the Romanian language of the period are reflected in the text of the translation and, in spite of its subsequent severe criticism, on Carp's linguistic competence and literary skill.

Keywords: Macbeth, P.P. Carp, Romanian translation, linguistic change

Cea de-a doua traducere a dramei *Macbeth,*în limba română, este realizată de P. P. Carp, cunoscut în spaţiul românesc mai degrabă pentru activitatea sa politică decât pentru cea literară. *Dicţionarul general al literaturii române* menţionează o primă lectură a piesei în toamna lui 1863, în locuinţa lui Carp, în faţa unui grup format din T. Maiorescu, Iacob Negruzzi, Th. Rosseti şi N. Burghele[1]. În *Junimea şi junimismul* Z. Ornea notează însă : „În acelaşi început de an 1864 (…) a avut loc şi prima reuniune aşa-zicînd literară a societăţii încă neconstituită. E vorba de reuniunea convocată de Maiorescu la locuinţa sa pentru a audia traducerea lui Carp după *Macbeth*."[2] Cert este faptul că, în 1864, iese de sub tipar, la Iaşi, la Imprimeria lui Adolf Bermann, sub semnătura lui Carp, versiunea în limba română a piesei *Macbeth*, cu menţiunea: „publicaţie a societăţei Junimea". Carp traduce direct din engleză, el fiind la momentul acela singurul posesor al unui exemplar în original al operelor shakespeariene[3]. În *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, însă, se menţionează influenţa unor versiuni germane: „A tradus, din Shakespeare piesele *Macbeth* şi *Othello*, ajutîndu-se, uneori, şi de tălmăcirea germană a soţilor (sic!) Dorothea şi Ludwig Tieck"[4]. *Dicţionarul general al literaturii române* preia informaţia ca atare, împreună cu părerea eronată că Dorothea era soţia şi nu fiica lui Ludwig Tieck.

A. D. Xenopol consideră că traducerea piesei *Othello* este mai reuşită decât cea a piesei *Macbeth*[5], pe când G. Călinescu afirmă în *Istoria literaturii române*: „a făcut oareşicare critică şi a tradus *Macbeth, Othello*, însă rău"[6]. *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900* nuanţează obiecţiile aduse traducătorului moldovean: „Tălmăcirile sale au numeroase imperfecţiuni prozodice, care împiedică fluenţa lecturii, cu toate acestea, în ansamblu, fraza păstrează suflul amplu al originalului. Surprinzătoare este folosirea barbarismelor, atît de condamnate de junimişti."[7] În opinia noastră nu imperfecţiunile

[1]*DGLR*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2004, vol. al II-lea, C/D, p. 102-103.
[2]Z. Ornea, *Junimea şi junimismul*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1978, p. 37.
[3]Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. 132.
[4]*Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1979, p.174
[5] Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, Editura minerva, Bucureşti, 1971, p. 132.
[6] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, p. 440.
[7]*Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1979, p. 174.

prozodice împiedică fluenţa lecturii ci inconsecvenţa ortografică şi anumite opţiuni lexicale, chestiuni pe care urmează să le discutăm.

Deşi lucrarea lui Carp este tipărită cu alfabet latin, inconsecvenţele la nivelul ortografic şi ortoepic fac textul doar cu puţin mai uşor lizibil decât cel al lui Băjescu[8], care, pentru un cititor al alfabetului chirilic, nu pune la fel de multe probleme ca textul lui Carp unui cititor în alfabet latin. Notăm câteva dintre aceste inconsecvenţe: sunetul [**î]** este notat cu grafemul *î* în poziţie iniţială (*înainte)*, cu *ê* în poziţie mediană şi finală (*pênê, urmê, iesê, sêmţuri*) dar îl găsim notat şi cu grafemul *â*: *se uitâ* (p. 4), *sâ te apuc, te culcâ* (p. 26). Uneori semne grafice diferite ale aceluiaşi sunet fac distincţia între cuvinte omofone, cum e cazul lui **nouă**: pronumele personal de pers. I plural, cazul dativ *noî* şi numeralul *noê.* Grafemul *ê* notează şi sunetul [**ă**]: *încê, mê duc, bêutura*. Conjuncţia *şi* este redată atât prin *şi* cât şi prin *si*; la pagina 26, de exemplu, apare *si* de cinci ori şi de trei ori *şi*. Grupul de sunete [şt] este redat prin grupul *sc*: *vestesce, vorbesci, nesciinça, paşêsce.* [z] este notat cu **ḑ**, deşi întîlnim şi forma *di* („zi"), fără sedilă. Sunetul [ţ] este uneori notat cu *ç: façe* („faţă"), *nesciinça, greçoşĭ, graçios*dar apare scris şi cu grafemul *ţ: ţ'a trimes, ţêrei, uitaţivê, braţi.* Sunetul [i] este notat cu *i* dar şi cu *j*: *jubitul, jadului* (dar şi *iadul*) şi cu *y*: *yepuri, vroyeau, cruda'ncayerare, yartaţimê, tayet*. Este posibil ca această lipsă de consecvenţă să fie parţial motivată de procesul defectuos al culegerii textului înainte de tipărire, ceea care ar explica, de pildă, apariţia în text a cuvântului **adevăr(ul)** în trei forme diferite**:** *adêvêrul*(p.3), *adevêrul* (p.7), *adeveru* (p.11).

Carp foloseşte apostroful pentru a marca elidarea unui sunet: *d'in munciţei mei crieri, d'inaintea, n'auḑi, au si'nceput, nu-ĭ, nu exist'aşa lucru, c'aşa.* Cratima leagă formele verbale de formele pronominale atone enclitice sau proclitice: *distainuindu-mi, i-am pus, i-a gassit, le-am pregatit, sa-ţi damuresplatire, te-asceptu, mi-a dat.* În unele cazuri cratima nu este folosită corect: *n-ea amagit.* De cele mai multe ori, apostroful marchează elidarea vocalei din cuvântul anterior: *d'eibunu, ţ'a trimes.* În cazul imperativului verbul şi pronumele sunt scrise legat: *dute, stingete, uitaţivê.*

Deşi M. Costinescu, vorbind de normele limbii literare în Moldova[9], notează caracterul sporadic al cuvintelor în care **ă** protonic trece la **a** când silaba următoare conţine un **á,** fenomenul este răspândit la Carp: *salbatic, îmbracate, aratarĭ, samana, disbarbaţit, barbatul, tradare, batalii, sanatate, sama, samanat*, chiar şi atunci când vocala tonică din silaba următoare nu este **á:** *pamentul, parea, placute, facute, tarie, tacere,picatur, lamurit, însarcinaţi, sarut.*

Diftongul **–eá** este redus la **–a** atunci când urmează după consoanele **r**, **t şi m,** în general în poziţie finală**:** *binefacêtór**a**, chibsuitór**a**, calatór**a**, numir**a**, iubir**a**, cercetar**a**, parer**a**, adunar**a**, dorer**a**, sêmţir**a**, viner**a**, curt**a**, sanatat**a**, mórt**a**, lum**a,** vr**a,** vr**a**u.* În *Istoria limbii române literare. Perioada modernă*[10], Mihaela Mancaş semnala fenomenul în lista de fonetisme regionale moldoveneşti,[11] însă acesta survenea atunci când diftongul era precedat de una din consoanele din seria: *s, j, ţ, ş, z, r*, responsabile şi pentru velarizarea vocalelor **e** şi **i.** La Carp forme velarizate (*rêle, oţêlitê, englisêsci, ofiţêru*) apar în concurenţă cu formele etimologizante, cu timbru moale, ale consoanei: *resplatire, respuns, resturnare, prepastii, reu, remaneţi.*

[8]Autorul primei traduceri a dramei Macbeth în limba română, publicată în 1850, cu alfabet chirilic de tranziţie.
[9]M. Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 72.
[10]M. Mancaş, *Istoria limbii românel iterare. Perioada modernă (secolul al XIX-lea)*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1974, p. 38.
[11]M. Mancaş consideră că acesta este un fenomen popular şi nu regional, căci este înregistrat în mai multe regiuni ale ţării.

Fenomenul închiderii lui **e** aton la **i** este prezent la prefixul **des-:** *dischiḍi, discoperi, disbarbaţit,* dar şi în cazul altor cuvinte ca *fiarile, degitul, cuvintile, vorbile*(dar şi *vorbe*), *meli, sali*. Apar însă frecvent forme concurente cu **e :** *tóte, nópte, unde, stare, departe.* În cazul lui *pe* recomandarea lui Seulescu de a face diferenţa între *pi* cu sens local şi *pe* care arată direcţia nu este respectată la Carp, forma *pe* fiind generalizată. *De* are însă un tratament diferenţiat, deşi nu consecvent. Carp pare să urmeze recomandarea lui Seulescu de a face diferenţa între conjuncţia *di* (***di*** *vor pote sa iasê la ivalê, di vomu unge, di nu amu isbuti*) şi prepoziţia *de (osebitele feluri* ***de*** *rele,* ***de*** *naravuri).* Există însă situaţii accidentale unde prepoziţia şi conjuncţia sunt notate exact invers; dacă la pagina 10 apar notate conform regulii enunţate mai sus : ***de*** *ce mêîmbracaţĭ. cu strainêpodóbê,* ***di*** *a fost înţêlesu,* ***di*** *a adjiutat,* la pagina următoare norma se inversează: ***di*** *ce mi-a dat arvona isbutirei,* ***di*** *ce nu pot întêmpina ispita,* ***de*** *are sórtagandu.*

Conform Marianei Costinescu „fenomenul reducerii diftongului **–ĕá** la **–e (ę)** este prezent la Seulescu (*‚zic***ea** se pronunţă ca *zic***é**’, *(eu)b***eu)** şi la Măcărescu.(*a şed***è***, a tăc***è***, a ved***è, dar *gr***ea**, *gem***ea**)”[12]. În traducerea lui Carp sunt prezente forme ca: *st***é***gul, reg***é***scê, ac***é***sta, s’implin***é***scê, vreg***é***sca, resplat***é***scê, opr***é***scê, n***é***mul, pament***é***nu, fr***é***câ, voy***é***scê,* unde suntem de părerea că reducerea se produce doar în scris, **é** fiind convenţia grafică pentru diftongul **–ĕá**. Am identificat însă şi forme care ar putea să redea reducerea diftongului şi la nivelul pronunţiei, cum ar fi : pronumele personal de persoana a III-a: *unde este* **e** *acum?* (dar şi *ea a vorbit*), articolul demonstrativ: *c***e** *mai strictă virtute,* adjectivul pronominal posesiv **mea** : *pe viaţa m***e**, *reutatea m***e**, adverbul **prea** : *pr***e** *iute, pr***e** *plinê,* verbele **a lua** şi **a vedea** la imperativ, persoana a doua singular: *ochiu, nu ved***e** *mana, i***e** *or ce formê vraĭ* , verbul **a putea** : *di ar put***e** *disface,*verbul **a bea** la infinitiv*: ne sêlesce a b***e** *etc.*.

Diftongul **–ŏá** este de asemenea redus doar în scris şi notat cu **ó:** *apr***ó***pe, from***ó***sê, p***ó***te, gr***ó***sê(*„groază”*), ó**rê, t**ó***te, on***ó***ra, n***ó***strê.* Opţiunea pentru această convenţie grafică are, desigur, raţiuni etimologice care stau şi la baza notării cu **o** a unor cuvinte ca *morit, ocisu, ocigaşi* (dar şi *ucigaşi*, p. 28), *orâri, potere, portare*, subliniind dorinţa traducătorului de a atrage atenţia asupra strămoşilor latini ale acestor cuvinte: *moriri, occidere, orare, potere, portare*. Tot astfel se explică prezenţa formelor *adunc, adunci, aduncul*(>lat.*aduncus*). Influenţa etimonului se face simţită şi în cazul cuvântului **gât**, provenit din slavul *glŭtŭ* („înghiţitură”), care la Carp apare sub forma *gutu, gutlegui* „gâtlejui”.

Şi în cazul diftongului **–ĭé** înregistrăm redarea dialectală **–e** după labială în cuvintele *pept, perde* („pierde”). În alte situaţii, însă, apare sub forma **–ĭá: ya***rtaciune.*

Gramaticile vremii conservă norma moldoveană în cazul cuvintelor c**îi**ne, m**îi**ne, care favorizează forma etimologică cu **î (***c***î***ne***),** iar Seulescu admite şi forma cu epenteză (*cîine*)[13]. La Carp, apar forme etimologice mai apropiate de etimon, diferite de cele validate de lucrările normative: *cane, mane.* Şi în cazul cuvântului **mînă** traducătorul moldovean foloseşte o formă mai apropiată de etimon, *manê,* cu pluralul *mane.*

În cazul consoanelor remarcăm:

- rostirea dură a lui ţ şi **s**: *oţêlitê, englisêsci, ofiţêru, sama,* atestată la Seulescu dar considerată neliterară în gramaticile ulterioare[14];

- preferinţa pentru consoana surdă în cuvinte ca: *bi***s***uesc, bu***s***e, neca***s***uri, ad***s***verlimu, gró***s***ê, **s***drobit, i***s***vorul, **s***gomotul;* cu excepţia primului, care este de origine maghiară şi a celui de-al doilea, care este cuvânt autohton, de origine traco-dacă, toate celelalte sunt de origine slavă; fenomenul apare însă şi la cuvinte de origine latină: **s***boru, accu***s***aţi;*

[12]M. Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 72.
[13]M. Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, 1979, p. 73.
[14]Ibidem.

- consoana [**j]** este redată prin grafemul **g** în cuvinte ca**:** *miglocul (*cu forma asimilată*moglocul), primegdie, drogdia, vragitóre, mogici, vitegia, pagii;* am înregistrat forme cu fonetismul regional **ğ** (care respectă norma enunţată de Heliade)**:** *împregiurări, in pregiurul*, forme intermediare ca *adjunge*, precum şi cuvinte cu **j:** *judeca, juramentu;*

- notarea fricativei velare surde prin grupul **ch** în exemple ca**:** *s'odichnescu, chranitu, machnira, vêsduch, duchuri;*

- prezenţa unui **h** etimologic iniţial în cuvinte ca: *hostaş, hostĭ, hoştire,* (> lat. *hostis*), *hóspe*(> lat. *hospes)* şi *herou*(> lat. *heros*)*;* în cazul cuvântului *harmasar* („armăsar" (>lat.*admissarius*) este vorba de o formă regională;

- lipsa palatalizării labialelor, care, după cum observă Mihaela Mancaş, era un fenomen destul de rar la scriitorii din epocă[15]; în schimb, am identificat forma *gnelu* („miel", p. 80) care, pe lângă raţiuni etimologice (>lat. *agnellus*), ar putea fi explicată de încercarea de redare a palatalizării bilabialei **m,** [ń] din pronunţia moldovenească**.**

- notarea cu grupul **ci/gi** a palatalelor ocluzive în exemple ca: **ci***p* „chip", *des***ci***să* „deschisă", *un***gi***er* „unghier", **gi***mpu* „ghimpe" *s***ci***mbara* „schimbarea", pe care Pia Brânzeu le consideră forme regionale din Transilvania de nord, folosite de Carp cu intenţia de a contracara dominaţia formelor regionale moldoveneşti[16]. După părerea noastră, nu este vorba de o africatizare a palatalelor ocluzive, ci doar de o inconsecvenţă de notare a sunetelor palatale, dovedită de altfel de prezenţa în text a formelor concurente: *s'închid* (p. 20), s*ê chiamê*(p. 31)*, deschide pórta*(p. 32).

La nivel morfologic am identificat:

- terminaţia în **–ei** la genitiv-dativul substantivelor astăzi terminate în **ii:** *cerera iubir***ei,** *relele natur***ei,** *lacrima durer***ei**, *datoriile noastre (…) ş'aţăr***ei,** *aduncul linesc***ei**, *viaţ***ei,** *s'ascund lum***ei** *o faptê*;

- încercarea de adaptare morfologică a unor substantive englezeşti, proprii sau comune: *adjutatu de Carn***i***şi de Galon***i**, *portaţi de grigeLady***i**, *acuş vine şi than***ul**;

- prezenţa substantivului *sperare* şi a antonimului său *desesperare: d'intr'unuisvoru/ Ce promittea sperare, eşi desesperare* (p.3); *era sperara batê* (p. 22). Într-un studiu asupra limbii lui Alecsandri, G. Ivănescu motivează predilecţia pentru substantivul *sperare* „prin tendinţa generală a intelectualilor epocii de a întrebuinţa substantive provenite din infinitivele lungi, acolo unde noi întrebuinţăm substantive de altă origine […] dar şi prin aceea că *sperare* se găseşte în opoziţie cu *desperare*"[17]. La Carp, forma *desesperare* este desigur motivată de echivalentul francez *désespoir* şi e unul din multele barbarisme prezente în text.

-forme variabile ale articolului posesiv, care însă sunt adesea în dezacord cu substantivele pe care le determină: ***a*** *Norvegilor rege,* ***al*** *pecatului mume,* ***al*** *iadului puteri,* ***a*** *tei fii,* ***al*** *Domnului paḑire, bóla lor a învins or ce cercare-****al*** *artei,* ***al*** *Scoţiei machnira*. În unele cazuri articolul posesiv este interpus în construcţia genitivală imediat după o formă substantivală sau adjectivală articulată cu articol hotărît : *pecatul* ***a*** *nerecunoscinţei, fatala* ***a*** *regelui intrare, oceanul* ***a*** *marelui Neptun;*

- adjectivul *frumos* apare în text în alternanţă cu forma etimologică *formos;*

- formele de dativ ale pronumelui personal *mi, ţi* sunt folosite ca forme accentuate: ***mi*** *da înfiorare,* ***ţi*** *spun;*

- pronumele (adjectivul) posesiv de persoana a II-a şi a III-a singular au forma *teu, a tei, al seu, ai sei;*

[15] M. Mancaş, *op. cit.*, p. 38.
[16] P. Brânzeu, „Recycling Old texts: Petre P. Carp'sTranslation of *Macbeth* (1864)" în *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania* , Monica Matei-Chesnoiu (ed.), Humanitas, Bucureşti, 2006, pp 28-49, p. 39.
[17] G. Ivănescu, *Studii de istoria limbii române literare*, Junimea, Iaşi, 1989, p. 103.

- pronumele demonstrativ de apropiere **acesta** apare şi cu forma regională *ista*: *castelul ista*; în alte cazuri : *acesta sgêrciciune* (p.81)

- pronumele demonstrativ de diferenţiere are forme ca *ele alte* „celelalte”, *elaaltu* „celălalt”*, ciĭalţĭ* „ceilalţi”, în ciuda formelor sudate recomandate de gramaticile vremii[18] : *celalalt* (la Măcărescu); forme de asemenea nesudate apar în cazul pronumelor nehotărâte compuse: *orĭ ce, or cine;*

- pronumele negativ **nimeni** apare la nominativ cu forma *nime.* iar la genitiv/dativ cu forma *nimerui;*

- adjectivul de întărire are o formă invariabilă **însuş**: *noi însuş, în însuş ochii tei, însuş cerul;* am identificat şi construcţia *însuşa fiinţe* (p. 95), „propria lui fiinţă”, în care adjectvul se acordă în gen cu substantivul determinat;

- verbul „a fi” la persoana I, indicativ prezent este *sum*: ***sum*** *deplin hotarîtu, nu* ***sum*** *eu than de Cawdor?*;

- forme verbale omonime de persoana I-a singular şi a III-a plural, deşi rare, apar în text: „slabaciunelenóstre, ci *sufferu* de-a fi góle”(p. 37), „ceci *asceptu* mulţi saraci de la el lecuire”(p. 84);

- participiul perfect al verbului „a smulge” este *smult* : *de la sinu i-aş fi* ***smult*** (p.22);

- forma de conjunctiv prezent a verbului *a da* este la persoana a III-a *sa dee: mult mai uşoru va pote mana me/cu purpurê* ***sa dee*** *numerósele mari* (p. 30)*, sa sê dee lui Macbeth potera suveranê*(p. 40); în gramatica lui Seulescu este singura formă înregistrată, în gramaticile de mai târziu apare şi varianta sudică *să dea*[19];

- deşi Mariana Costinescu înregistrează o serie mai lungă de verbe care prezintă forme iotacizate, la Carp înregistrăm astfel de forme doar în cazul verbelor *a pune, a părea , a cere, a rămâne*: *sa mê* **pue** *pe tron* (p. 11) *sa ne* **paie** *nimic* (p.39)*, vom face ce ne* **cei**(p.48), *sa* **remaĭ** *eu curatu* (p.48), **remaie** *dar cu noi* (p.51), ***puind*** *mana vrajmaş* (p.77);

- verbul *a nevoi* este folosit în locul locuţiunii *a avea nevoie: eu nevoeam mai mult, al Domnului paḑire* (p.29);

- prezenţa sufixului –ez la verbe care l-au înlăturat ulterior: *salutédê pe Macbeth, nu spereḑi a vede*. Potrivit Mihaelei Mancaş fenomenul era prezent la toţi scriitorii de la sfârşitul secolului al XIX –lea şi se datorează caracterului recent al cuvintelor în limbă[20];

- adverbul de loc *aici* apare cu forma *aci.*

La nivel lexical traducerea lui Carp este locul extremelor. Pe de o parte se pot se pot identifica termeni *regionali*, care arată apartenenţa traducătorului la un anumit spaţiu lingvistic, de tipul: *gusgan* „şobolan”, *barabane* „tobe”,scoboritorĭ „urmaşi”, *doftor, vadar* „marinar”, *arvonê* „avans”, curciocar „certăreţ”, *a murui* „a murdări”, *hîdê*„urâtă”, *doleu* „încet în mişcări”, *a chiti* „a spera, a ţinti un anume scop”, *a habuci* „a căsăpi”, *a priboi* „a împodobi”. Pe de altă parte, textul abundă în cuvinte de origine latino-romanică, care dovedesc preocuparea traducătorului pentru îmbogăţirea şi cultivarea limbii, încercarea de a folosi în limba scrisă influenţa binefăcătoare a limbilor cu care oamenii de cultură români veneau în contact şi, mai ales, de a susţine, cu orice preţ, latinitatea limbii române. Prezenţa, în traducere, a barbarismelor, pentru care Carp a fost criticat atât de contemporani cât şi de urmaşi, este o urmare a tendinţei generale din epocă de modernizare şi de „relatinizare” a limbii. Am identificat în text cuvinte latineşti cu forma din original sau cu o formă apropiată de etimonul latinesc: *sum, anima, mane, ḑia, hospe, angeli, formosul, pamentul, venturi, cuvent, pecatul*. În ciuda faptului că textul lui Carp este o traducere după un original englezesc, franţuzismele ocupă un loc important în lucrare. Acest fapt se datorează de

[18]M. Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 76.
[19]Idem, p. 77.
[20]Mihaela Mancaş, *op. cit.* p. 43.

asemenea orientărilor latiniste: „deşteptarea sentimentului latinităţii i-a făcut pe români să privească spre Franţa şi marea ei cultură ca la ceva foarte apropiat, înrudit şi, în acelaşi timp, ca la o virtualitate de împlinire a propriilor posibilităţi. Astfel, pentru români, cultura şi limba franceză au devenit surse fireşti şi permanente.[21]" Unele dintre elementele lexicale de proveniență franceză, sau create după modelul francez, cum ar fi *carta* „hartă", *futurul, îndemnatrice* „femeie care îndeamnă", *francesê* „francheţe", *inimic* „inamic", *propise* „propice", *novisu* „novice", chiar dacă nu rămân în limbă, dovedesc caracterul modelator pe care franceza îl are în procesul evolutiv al limbii române. Alte cuvinte, ca *breşê, rétortê, a simula, a conjura, a combate* intră în circuitul limbii române literare moderne. O altă categorie cuprinde cuvinte care s-au păstrat în limbă dar care apar în dicţionare ca forme învechite sau rare, cum ar fi verbul *a paradosi, a priboi, a se sfeti* „a se arăta, a ieşi la iveală", *prepus* „bănuială, presupunere", *banieră* „drapel militar feudal", *sênet*<turc. *senet* „act, document, hrisov" etc. Verbul *a paradosi* „a preda": „paradosimu noi lecţia de sangê" (p. 20) este important prin sufixul neogrecesc *–osi*, singurul element de această origine pe care-l adaugă la inventarul influenţelor lingvistice din traducerea lui Carp. Verbul *a priboi* apare în NDLR cu definiţia „a găuri sau a lărgi o gaură cu priboiul", însă acest sens nu pare să coincidă cu cel folosit de Carp: „Demnu de a fi rebelu, c'aşaêl *priboiescu* /Relele naturei, ci sporind êl încunguru". Al treilea sens al substantivului *pribói* : „plantă erbacee […] care creşte prin locuri pietroase, fiind uneori cultivată ca plantă decorativă" ne sugerează posibilitatea existenţei unui verb cu sensul de „a împodobi", care ar da sens frazei lui Carp.

La nivel sintactic trăsătura dominantă este topica inversată, în special în cazul determinării atributive, care, potrivit Mihaelei Mancaş, este „cea mai simplă inversiune", „cel mai simplu ‚şablon' al poeziei[22]". Construcţii ca : *laconici prooroci, hîdê umbrê, aerescul légen, scumpe thanu, triste locuri, regéscê sperare, sbêrcitele buse, mari proorociri,* etc., ar putea fi explicate de modelul englezesc al determinării atributive, în care determinantul precede substantivul determinat: *imperfect speakers, horrible shadow, pendent bed, worthy Thane, blasted Heath, royal hope, skinny lips, great prediction,* mai ales că inversiunea se produce şi în cazul determinărilor substantivale genitivale: *a vóstrê favórê, a vóstrê duşmanie, a Norvegilor rege, a Bellonei nebiruitul miru*. Procedeul inversiunii însă, „este legat de ideea de poezie, atît în poezia populară, cît şi în limba poeţilor din generaţia care l-a precedat pe Eminescu, începînd cu versurile Văcăreştilor şi continuînd cu Grigore Alexandrescu, Heliade, Bolintineanu sau Alecsandri.[23]" Ca dovadă, Carp foloseşte inversiunea chiar şi atunci când în original nu există o construcţie atributivă similară: *cruda'ncayerare* pentru *the broil, placute vorbe* pentru *things that do sound so fair, a vremilor sêminţi* pentru *the seeds of Time.*

Deşi nu este un fenomen generalizat, semnalăm prezenţa în text a unor forme analitice în cazul unor atribute: „baba ***de*** *vadaru*", „carta ***de*** *vadaru*", „mana me ***de*** *caleu*" şi complemente: „unde stégul norvegu/ Falaind, insulta ***pe*** *ceru*"(flout the sky), „aprópe de malu/Sdrobesce ***pe*** *vasu* puternicul valu",„sa lipsascê ***pe*** *nópte*/ De grosava tacere", „Barbatul sĕu conduce ***pe*** *tigrul* la Alepu", „vorbiţi şi ***catra*** *mine*", „Vestesce ***catra*** *rege*". Acestea din urmă pot fi exemple de calc sintactic după complementul indirect cu prepoziţie englezesc: *speak then* **to** *me, say* **to** *the King,* însă Mihaela Mancaş menţionează folosirea formelor de dativ analitic în opera unor scriitori din secolul al XIX-lea, pe care o consideră o marcă a oralităţii stilului.[24]

[21]Ioan Oprea, Rodica Nagy, *Istoria limbii romîne literare. Epoca modernă*, Editura Universităţii Suceava, 2002, p. 269.
[22]M. Mancaş, *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p.186.
[23]Ibidem.
[24]Idem, p.148

La nivelul frazei am identificat un alt exemplu de topică anormală în cazul circumstanţialei de scop la negativ, unde negaţia precede subiectul propoziţiei subordonate, fiind pusă între termenii locuţiunii conjuncţionale *ca să* : „Si tu o nópte vinê,/…/*Ca* ***nu*** *cuţêtul meu, sa pótê vede* rana/Ce însuş a facut, *ca* ***nu*** *cerul sa pótê/ resbate*…" (p.17); „Pamentu nestrêmutatu, n'auḑi passul meu/(…)*ca* ***nu*** *pietrele tale/(...) sa lipsascê* pe nópte/ De grosava tacere…" (p. 27); „Trebuĭ, sa te desbracĭ, *ca* ***nu*** *fiind sêlitu*/A te-arata*, sa vadê*, cê nu erai culcatu!" (p.31).

În 1886, Carp publică traducerea piesei la Bucureşti, la Stabilimentul Grafic Socecŭ&Teclu, cu menţiunea „ediţiune corectată". Publicarea traducerii în spaţiul muntean, după mai bine de douăzeci de ani, oferă un teritoriu fertil de analiză, cu atât mai mult cu cât, între timp, în 1869 şi în 1877, apăruseră cele două părţi ale primei gramatici academice, precum şi alte lucrări normative care stau mărturie pentru interesul intelectualilor vremii de a stabili normele unei limbi literare supradialectale. Corecturile din această a doua ediţie demonstrează receptivitatea lui Carp atât la schimbările din limba scrisă cât şi la criticile care i s-au adus după publicarea primei traduceri. Spre deosebire de traducerea din 1864, cea din 1886 este uşor de citit, convenţiile grafice sunt mai unitare şi sunt respectate cu mai multă consecvenţă.

Se menţine folosirea variabilă a semnelor grafice pentru notarea sunetelor româneşti **[ă]** şi **[î]. [ă]** este notat atât cu *ă*: *adun***ă***, impreun***ă***, g***ă***sim, vr***ă***jitoare, lunc***ă***, sc***ă***pat, desb***ă***rb***ă***tat, n***ă***v***ă***lire*, cât şi cu *ĕ*: *s***ĕ***u, v***ĕ***r, ne'nv***ĕ***lui, amándo***ĕ***. În cazul lui **[î]** dispare grafemul*î* iar sunetul este redat prin *i* în poziţie iniţială: *il, in, intr'amurgul, invins, indărjire, incet, indoit, insă, intocmai*, dar şi în alte situaţii: *ur***i***t, nehotăr***i***tă, z***i***mbind, st***i***ngineşte*, iar în poziţie mediană este redat atât prin *ă*: *c***ă***nd, c***ă***ştigată, c***ă***mpie, s***ă***nge, ing***ă***nă, paralis***ă***ndu-şi, se'nt***ă***lneşte, sf***ă***ntul*, cât şi prin *ĕ*: *st***ĕ***mpĕrată, cuv***ĕ***nt, v***ĕ***nturi, f***ĕ***nul.* Conjuncţia *şi* şi grupul *şt* sunt scrise invariabil ca astăzi. Sunetul **[z]** nu mai este redat prin *di* sau *ḑi* ci doar prin grafemul *z* iar sunetul [ţ] este notat doar cu *ţ.*

În 2005, editura Cartex 2000 reeditează traducerea lui Carp din 1886. Pe pagina de gardă a cărţii apare menţiunea: „au fost operate modificări privind ortografia aprobată de Academia Română." Din păcate, însă, lipsa unui principiu coerent care să stea la baza acestor modificări, precum şi absenţa unui aparat critic minimal care să justifice alterarea textului lui Carp, anulează orice beneficiu pe care o traducere intralingvistică ar reprezenta-o pentru cititorul contemporan. Transformări ca: *doftor scot>doctor scoţian, apariţiuni>apariţii, giurul> jurul, elelalte>celellalte,perde>pierde,păre>părea*înlătură bariera ortografică de o sută de ani şi sunt menite să faciliteze actul lecturii. Confuzia survine atunci când cuvinte şi sintagme ca: *un joc al fantaziei, cridă, a inimei simţiri, vecnicia, pumnarii „pumnalele"*rămân nemodificate, scopul de a alinia textul la normele Academiei fiind doar parţial atins. Mai gravă ni se pare intervenţia la nivel lexical, direct în text şi nu prin note explicative, care survine cu aceeaşi indolentă lipsă de consecvenţă. Dintr-o pornire pudibondă, editorul schimbă *a rebelului curvă* din replica ostaşului (I.2) cu *a rebelului amantă,* însă păstrează versul *mână de prunc de-o curvă născut* din actul IV nealterat, căci apartenenţa la unul din descântecele vrăjitoarelor, concepute în versuri rimate, a împiedicat găsirea unui sinonim potrivit. Înlocuirea subiectului multiplu *Carni şi Galoni* cu *duşmani,* precum şi transformarea sintagmei *Carni neruşinaţi* în *cei neruşinaţi,* duc la ideea că această ediţie a fost publicată fără ca textul englezesc să le fie cunoscut editorilor. Un alt exemplu care justifică această concluzie este reluarea, în ediţia Cartex, a unei greşeli de tipar la Carp : *văzând a voastră babă* în loc de *văzând a voastră barbă.* Găsim de-a dreptul impardonabile greşelile de copiere din textul Cartex. Astfel, *o tristă sentinelă* devine, în ediţia Cartex, *o tristă sentineală, iar blidul cel mai seţos* „nutritiv" devine *blidul cel mai setos.*

O astfel de întrepridere este, după părerea noastră, complet inutilă pentru specialişti şi de-a dreptul păguboasă pentru cititorul nespecializat, pentru care ediţia Cartex ar putea fi prima sau singura variantă a piesei Macbeth în limba română la care are acces. Considerăm că în cazul reeditării traducerilor mai vechi prezenţa unor date biografice care să plaseze traducerea în contextul istoric şi sociocultural adecvat este necesară şi utilă. Textul lui Carp din 1886 nu este, la modul global, cea mai strălucită traducere în limba română, însă, cu excepţia unor particularităţi ortografice şi a unor opţiuni lexicale, nu pune nici un fel de problemă cititorului contemporan. Replica lui Malcolm de la sfârşitul actului IV este demonstrativă în acest sens:

Mai bărbăteşte sună aşa cuventul teu/Aidem acum la rege, oştirea este gata/S'aşteaptă, ca să plece, inalta invoire./Iar Macbeth este copt şi bun de secerat./Puterile cereşti au pregătit cuţitul,/Înfrăngeţi deci durerea, fii vesel de se poate,/Căci tot la zi ajunge şi cea mai lungă noapte.

Traducerile lui P.P. Carp sunt mostre de limbă română literară aflată într-un proces efervescent de definitivare. Secolul al XIX-lea reprezintă pentru limba română literară şi, implicit, pentru cultura română, o perioadă de mari transformări, similare, ca importanţă, cu schimbările prin care trece limba engleză la început de secol XVII, când Shakespeare îşi scria tragediile. Dramaturgul a introdus în cultura engleză un model lingvistic şi, nu întâmplător, perioada timpurie a englezei moderne mai poartă şi numele de *Shakespeare's English*. Traducerea textelor lui Shakespeare în limba română este, prin urmare, un act lingvistic semnificativ dar şi o întreprindere culturală, care conectează cultura română la valorile occidentale şi are ca scop alinierea la un spaţiu lingvistic şi cultural european.

BIBLIOGRAFIE

Brînzeu, Pia, „Recycling Old Texts: Petre P. Carp'sTranslation of *Macbeth* (1864)", în *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania,* Monica Matei Chesnoiu (ed.), Humanitas, Bucureşti, 2006, pps 28-49.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985.

Costinescu, Mariana, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1979.

Coteanu, Ion, Bidu- Vrănceanu,Angela, *Limba română contemporană, vol. II, Vocabularul*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti,1985.

Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1979.

Dicţionarul general al literaturii române, vol. Al II-lea, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2004.

Dobson, Michael, Wells, Stanley, *The Oxford Companion to Shakespeare*, OUP, 2011.

Dragomirescu, Gheorge, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1975.

Grigorescu, Dan, *Shakespeare în cultura română modernă*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971.

Ivănescu, George, *Studii de istoria limbii române literare*, Junimea, Iaşi, 1989.

Kermode, Frank, Shakespeare's language, PenguinBooks, 2000.

Levițchi, Leon, *Manualul traducătorului de limba engleză*, Bucureşti, Teora, 1993.

Levițchi, Leon, *Studii shakespeariene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976.

Mancaş Mihaela, *Istoria limbii române literare. Perioada modernă* (secolul al XIX-lea), Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1974.

Matei Chesnoiu, Monica (ed.), *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania*, Humanitas, Bucureşti, 2006.

Noul dicţionar universal al limbii române, ediţia a treia/Ioan Oprea, Carmen Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu – Bucureşti-Chişinău: Litera Internaţional, 2008.

Oprea, Ioan, Nagy, Rodica, *Istoria limbii române literare. Epoca modernă*, Editura Universităţii Suceava, 2002.

Ornea, Z., *Junimea şi junimismul*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1978.

Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acturi*, traducere de P.P. Carp, Iaşi, Imprimeria Adolf Bermann, 1864.

Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Editura librăriei Socecu& Co, 1886.

VĂLEU, VĂLEU, VĂLELEU! TRANSLATORS' PROBLEM-CENTRED STRATEGIES FOR TRANSFERRING INTERJECTIONAL MEANING

Olivia Rusu, Assist., PhD Candidate, "Gh. Asachi" Technical University of Iași

Abstract: This paper deals with the translatability of interjections, pragmatic markers that encode discoursive emotional replies. Although it is considered part of speech with universal linguistic characteristics and a primordial element of human language, although it defies the fundamental principle of language - the Saussurian arbitrary –, being often located at the periphery of the linguistic system, paradoxically, the interjection may encode, in its meaning, cultural and historical connotations that require idiomatic competences in order to be translated.
Thus, we intend to approach theoretically both semantic and pragmatic meaning of this 'disgraceful' part of speech, from the perspective of problem-centred translation strategies. The study is illustrated with contrastive examples from children's literature, as we want to discern and exemplify translation strategies that correlate with certain types of interjections. We will particularly emphasize translator's functional creativity in rendering the most appropriate significance conveyed through interjections.

Keywords: pragmatic markers, interjection, idiom, functional equivalence, translation strategies.

Introduction

The mediating process of translating between cultures may prove to be quite challenging, as the pragmatic meaning of texts cannot be unveiled without a proper consideration of their social, cultural, contextual and affective functions. In this paper we will consider this aspect only from the perspective of spoken language. To be exact, spoken interaction includes a variety of linguistic items and processes (Sweet, 1892, denotes them as *language formulae*, while Carter, 2006, as *pragmatic markers*) that encode speakers' intentions and interpersonal meanings, operating "outside the structural limits of the clause" (Carter, 2006:208). These items include discourse markers, stance markers, hedges and interjections. They are fully operational only in a given context; otherwise, they could neither be wholly understood, nor transferrable into another language. In addition, the context they belong to often transmits specific or universal cultural components which are frequently highlighted by their very presence in the text, as we shall see further on.

The problem of spoken language

Spoken language, together with its spontaneously produced forms and structures, has been regarded until more contemporary approaches as having a lower importance as compared to the written expression considered the standard of language adequacy. It is also important to mention that the meaning of spoken utterances is strongly chained into the enunciation context and experience and has the strong tendency to convey subjective information, highlighting the relationship between speaker and auditor. Thus, expressions that are inherent to formal or informal verbal communication have not been sufficiently highlighted in dictionaries and grammars (Carter, 2006:9). Nevertheless, these complex phenomena prove both powerful illocutionary force with expressive (emotive, affective), conative and phatic functions, and a high degree of creativity in the transmission of information, which requires careful attention to understanding the deep structure of the speakers' linguistic choices. For instance, from the perspective of transformative grammar, the following utterances have the same deep structure, in a context in which a person shouts after hitting by mistake his finger with a hammer:

"(1) Ouch!

(2) a. It hurts!
b. It hurts a lot/so much!
c. My finger aches!
d. My finger aches a lot/so much!
e. I feel pain in my finger!
f. I feel a rather intense pain in my finger!" (Cruz, 2009:243)

Obviously, the probability that s/he would use version *f.* from the above is very low, if not inexistent. Hence, the semantic examination of these pragmatic markers requires, in our opinion, a theoretical review, in the light of translation theories. We shall focus solely on the interjections, "exclamative utterances" that "express positive or negative emotional reactions to what is being or has just been said or to something in the situation" (Carter, 2006:224).

Semantic and pragmatic meaning of the interjection

The interjections significance itself represents a classification criterion. Various taxonomies in the literature state that interjections have no meaning according to the Saussurian concept of "linguistic sign" as they "do not denote objects (...) through a concept or a generalized image and have no logical-semantic structure (configuration)" (Croitor Balaciu, 2005:663). However, their non-conceptualized meaning puts forward the pure expression of emotions, attitudes, affect and acts of will. We distinguish thus interjections with one meaning and interjections with multiple meanings that depend on the context. Depending on the referential source interjections can be internal to the speaker: expressive / emotive; directive / injunctive / persuasive (+ / - emotive); appellative (+ / - emotive); ostensive, in deictic or discursive contexts (examples from English and Romanian include *there!; ia, iată, uite*), discourse markers (e.g. *well*, *anyway*; *îhî, păi, zău*); expression forms of politeness – greetings, thanks, apologies -; informative, without emotional content (e.g. *amen, alleluia; hosanna!*; *pas* (for board games); with an euphonic role, in choruses (e.g. *la-la-la*) or vocalic "filler" sounds (e.g. *mm, uh, um*; *ăă, îî)*. With a referential source external to the speaker, but seldom also internal, onomatopoeia are sounds imitating noises produced by animals, birds, insects, sounds produced by the contact between objects, tools or movements, sounds that accompany various physiological processes, or sound effects of different actions. Both in spoken language and written texts there are context-linguistic and circumstantial props that strengthen the interjectional meaning and enhance the degree of spontaneity. The derivative productivity of interjections is a very widespread aspect to be mentioned (by suffixation or final transformation – e.g. *to wow, to buzz*; *baubau,* haină de *fîş, scîrţ - scîrţîitoare*).

Moreover, it is important to mention that the interjection has a significant role and function in expressive speech acts – including in the expression of humour and irony -, as well as in directive speech acts (where interjections offer intensity to the enunciation). Accordingly, we shall deepen communicative forms and structures of the interjection, emphasising especially descriptive (contextual and discursive) grammar issues, concurring to the opinion of Ferdinand Brunot and Charles Bruneau who stated that :

„l'interjection proprement dite, aussi peu intellectuelle que possible, toujours claire grâce aux circonstances et au ton, est donc en quelque sorte dépourvue de forme. Mais on peut voir, par l'étude des *interjections*, le passage du cri au signe, le passage du réflexe animal au langage humain. L'*interjection* est devenue … un procédé, parfois élégant et littéraire, d'exprimer une grande variété de sentiments différents." (in Sarfati, 1995:238).

Pragmatic implications and associations

The predominantly oral and deictic interjections, the stringent dependence of their signifier on the situational or linguistic context, their communication values (emotive, phatic, conative, presentative, suggestive, etc.), and their illocutionary and perlocutionary

features have contemporary pragmatic implications. To exemplify, both in the language of preschool children and in children's literature interjections support / illustrate their definition, being used as "*linguistic signals*" that "do not *denote*, but *express* different emotions, feelings, volitional impulses or mimic (or suggest) various sounds and noises. "(Croitor Balaciu, 2005:657, own translation). An anaphoric figure of speech, the interjection offers both an additional subjective and emotional explication, either positive or negative, and an element of naturalness and spontaneity to direct speech, free indirect style or familiar, colloquial style. These characteristics near it to the language of small children, as an egocentric, expressive and spontaneous reflection of the thinking process. Cognitive understanding of the physical world manifested by a child at a preverbal age occurs, like in the case of interjections, by holophrases. Although they contain only one word, holophrases have the effect of complete sentences on the listener[1]. Another aspect which is related also to linguistic universals and that approaches even more interjections to the language of young children is the common special phonological nature. Thus, their consonant chain is impossible to be spotted within other parts of speech (for instance, the English and Romanian interjections: *psht! / pşt!*, and a personal, not-understandable-by-grown-ups example of children language: *mnpc!*). In fact, the language used to talk to children, that Elliot (1981:151) names *motherese*, or *baby talk*, also reveals universal linguistic features similar to interjections. Specifically, the phonological features refer to syllable repetition or to the falling of the initial consonant group. Syntactic features are related to the average duration of expression which is lower, the small number of subordinates and to utterances without verbs. Moreover, common paralinguistic features are high pitch and exaggerated intonation. Finally, discursive features imply an addition of imperative and interrogative, as well as a fluent speech, with a larger number of repetitions.

Examples and translation challenges

This special type of communication may be exemplified by nursery rhymes. These simple little poems with short and easy to remember rhymes have obvious instructive purposes for preschool children. For example, the rhyme „Baa, Baa Black Sheep" associates wool and wool goods with the animal that produces them. In addition, the child is accustomed to the sound a sheep would bleat. A child or a baby cannot build up images and sounds that do not have a direct connection, a clear correspondence, with his/her surrounding reality. Therefore, onomatopoeias help toddlers with their first grasp of language, as they are words that sound precisely like their meaning.

However, these humble rhymes raise translation challenges, as their original meaning seem to be rooted in the United Kingdom historical events. So, in addition to musical and educational aspects, a translation should also offer, if possible, historical clues of the source culture. In the 16th and 17th centuries these easy rhymes used to be an important communication tool for commoners who were not able to read or write. Different types of messages were orally transmitted from person to person in order to publicly lash political events and actions of the age. For instance, an historical connection for the *Baa, Baa Black Sheep* is suggested by Alchin (2014) – "a political satire to refer to the Plantagenet King Edward I (the master) and the export tax imposed in Britain in 1275 in which the English Customs Statue authorised the King to collect a tax on all exports of wool in every port in the country".

So, in order to unravel the concealed meaning of Nursery Rhymes and to transcode them into another cultural and linguistic system, it is necessary to comprehend history, culture and people of the source text.

[1] Passim Elliot (1981:49): In the spoken interaction of a small children the noun *biscuit* can mean, depending on the context, *I want a biscuit*; *the dog ate the biscuit* or *where are the biscuits*. One personal example: *pala-pala* may mean that either the child or the doll is to to take a shower ;

Functional creativity in finding equivalence

Linguistic and pragmatic approaches in the translation studies literature of the 20th century consider the operation of translation as a transcoding operation in which the concept of *equivalence* plays a crucial role. From this perspective, we believe that in the translation process the interjection must have an equivalent. We do consider interjections as keywords in interpreting the implications of a text to be translated and in decoding its overall message, due to their entropic and autonomous nature. Consequently, the approach and description of translating interjections should be based on language (phonetic, morphologic, semantic, syntactic levels) and cultural grounds. The careful analysis of the source text interjections, taking into consideration geographical, historical, temporal or social class aspects, as well as the level of language use is therefore essential. To highlight this point of view, we propose our own translation of the aforementioned nursery rhyme:

"Baa baa black sheep, have you any wool? / Yes sir, yes sir, three bags full! / One for the master, one for the dame, / And one for the little boy who lives down the lane."

Be-behe oaie neagră, ai tu lână? / Da, dom'le, da, dom'le, am trei saci plini! / Unul pentru stăpân, unul pentru coană, / Și-unul pentru băiețelul ce stă printre arini.

Besides the musical aspects of rhyme and rhythm, as well as the educational ones we referred to above, we also tried to transfer a cultural connection related to the manufacturing of wool and wool products. Namely, we have translated the phrase " (...) who lives down the lane" with "who lives among alders", *arini*, in Romanian, due to the following reasons: in terms of rhyme, we preserved the alveolar liquid consonants, the lateral [l] – from *lane* - and the vibrant [r] – in *arini*. In terms of significance, we tried to suggest the educational implicature from the initial source text: countrywomen paint black wool using the bark of black alders (lat. *Alnus glutinosa*).

Translation strategies

Remarks on transcoding strategies will be drawn according to linguistic translation taxonomies proposed by J. P. Vinay and J. Darbelnet in *Stylistique comparée du français et de l'anglais* (1958, in Dimitriu 2002:32). We will deepen this classification using the very detailed one proposed by Andrew Chesterman in *Memes of Translation* (1997). Chesterman distinguishes between three major classes of problem-centred translation strategies[2]: syntactic, semantic and pragmatic strategies. Translation strategies that we consider appropriate for transcoding the interjection are direct and indirect.

Direct strategies include loan, namely direct transfers of exotic terms that evoke the atmosphere of the source language into the target language which does not have a correspondent (examples of interjection loan in Romanian: *aferim!, bonjur!, buzz!, chapeau bas!, evrica!*). The calque or the "double perspective" (Pym, in Dimitriu, 2002:32) is the literal transfer of SL culture-bound terms (examples of interjection calque in Romanian: *mii şi milioane de fulgere!*) According to Chesterman, loan, or calque, is a strategy linked to the borrowing of both individual items and phrases, as in the following example, where the translator borrowed the graphical writing, if not the whole compound interjection: "A head-two heads, at tooth – two teeth, / A foot – two feet, *pok-a-pok-a-pok*." – "Un cap – două capete, un dinte – doi dinți, / un picior – două picioare, *poc-a-poc-a-poc*." (Firuță, 2003: *The Plural*). Literal translation, from a purely linguistic point of view, is a one-to-one transfer of the SL structures; in other words, it is a perfect linguistic equivalence (examples from Romanian: *bună ziua!, ha-ha-ha!*). In Chesterman's opinion, literal translation maximally respects the SL form and the TL grammatical correctness. Thus, in the following children song, the translator preserves rhythm, register, punctuation and final stressed syllables in

[2] "If a goal is the end-point of a strategy, what is the starting point? The simple answer is: a problem. A strategy offers a solution to a problem, and is thus problem-centred. (…) the translation process too starts with problems and requires both strategic and intuitive processing. (id.:89)

rhymes, although slightly modifies their scheme (ABBA in English into ABAB in Romanian): «The stork clatters its beak: "Flop-flop, / I'd like swallowing a frog!" / But the frog laughs: "croack-croak-croak", / Jumping fast into the pond» - «Barza clămpăne din cioc "Toc toc / Aş înghiiţi un brotac!" / Dar brotacul râde „Oac-oac-oac", / Ascunzându-se în lac.» (Firuţă, 2003: *The Stork*)

Indirect translation strategies include transposition (it refers to any change between word classes, without differences in meaning) which, for interjections may be closely related to adaptation (the replacement of some SL communication structures that do not exist in the TL with familiar ones - e.g. *Hell, no! – Cu siguranţă nu!*). The technique of modulation is used to reveal different perceptions on the surrounding world without significantly affecting the message (e.g. *see you! - hai pa!; by Jove! – în numele lui Dumnezeu!*). Equivalence is a translation procedure that transcodes the meaning of the source text into the target language by different stylistic and structural means (e.g. *Sfinte Sisoe! – holy Moses!*). In our opinion, Chesterman includes within the strategy of equivalence numerous semantic subclassifications (such as: synonymy, antonymy, hyponymy, paraphrase, converses, abstraction, distribution, emphasis and trope changes). In the following example, the English interjection *why*, used to express surprise, disagreement, indignation is turned in Romanian into an independent utterance, the interjection *Hm!*, for the translator wanted to fully transfer into the target language the character's annoyance:

«Ungrateful! said the girl. "I tell you what, you are very rude; and, after all, who are you? Only a Student. *Why*, I don't believe you have even got silver buckles to your shoes as the Chamberlain's nephew has"» (Wilde, 1966:40)

"- Eu, ingrată!? Atît pot să-ţi spun că eşti rău-crescut. Şi la urma urmei, cine eşti dumneata ? *Ia*, un simplu student. *Hm!* Nu cred că-ţi va da mâna să porţi vreodată pantofi cu catarămi de aur, cum poartă nepotul şambelanului." (Wilde, in Văduva-Poenaru & al. 1991:24)

The communication strategy of explicitation (implicitation) resorts to linguistic, cultural or pragmatic addition (either optional or mandatory), omission or compensation. Chesterman states that these are pragmatic strategies, and distinguishes among cultural filtering, explicitness, information, interpersonal, illocutionary, coherence and visibility changes, and partial translations. To illustrate, in the following text, Romanian interjections *ei, măi* and *ia* are completely omitted in the target text. Their deictic character is emphasized in the target language only by the adverb *now*. Moreover, the deictic affection expressed in Romanian through *măi* is rendered in English by the nonstandard employ of the pronoun *us* used reflexively as the indirect object of the verb *let*:

„*Ei, măi* băieţi, *ia* amu trageţi la anghioase, (…)" – "**Now**, boys, let **us** lie down and sleep it off, (…)". (Ion Creangă, traducere A. Cartianu şi R. C. Johnston, in Dimitriu, 2002:80).

Another example is the addition of the interjection *Ia* in the Romanian version of the above example, from Oscar Wilde. By doing this, the translator highlights even more the girl's bad – and shallow – impression of the modest student.

Furthermore, in *A Linguistic Theory of Translation* (1965), J.C. Catford differentiates between restrictive equivalence, as opposed to total equivalence (in Dimitriu, 2002:28). Illustrative for interjections, the first case occurs when only one language level is translated, and equivalence is established only at that level – phonological or graphological, for instance. For example, the famous phonological transposition of the nursery rhyme *Humpty Dumpty sat on a wall* in French. Wanting to maintain and re-create the same acoustic effect and to functionally transfer English sounds, translators offered just a phonological shift: *un petit d'un petit s'étonne aux Halles* (idem).

Concluding remarks

To sum up, in our study we have emphasized that in the process of linguistic mediation between cultures interjections are essential speech elements in maintaining the strength of educational and pragmatic connotations. Up to recent literature, interjections have been poorly studied compared to other linguistic categories, although they express a variety of interpersonal tones, as illustrated above with examples from children speech and literature. Furthermore, we exemplified functional, problem-centred strategies used to translate interjections. The omission of interjections in translation weakens the communicative values of the source text. Occasionally, translator's task is eased, as some interjections are universal – obviously with slight graphical or phonetic differences. For instance, the Romanian *văleu*, with its variant *văleleu,* a creative interjection of (serious or ironic) pain, wonder or admiration, seems to have the same etymological origin with the Old English mixed interjection *wālā! wālāwā!* (found in Sweet, 1892:1543), namely *walaway* or *welaway* in contemporary English, used to express sorrow, grief, concern. Nevertheless, as languages and cultures define reality differently, some interjections may represent real challenges for translators, as they carry culture-specific components.

Bibliography:

Primary sources:

Alchin, L. (2014). *Nursery Rhymes lyrics, origin and history*. http://www.rhymes.org.uk/, accessed on 17.03.2014;

Firuţă,C.(2003). *Let's Sing and Learn English*. Consilier pentru limba engleză: Augusta Caterina Grundbock, Bucureşti: Casa de producţie şi editură Corifeu;

Văduva-Poenaru, I., Goci, A. (ed.). 1991. *5 povestiri nemuritoare. Lev Tolstoi, Voltaire, Oscar Wilde, Alphonse Daudet, Wilhelm Hauff*, traducere de Const. I. Bondescu, Bucureşti: Geneze;

Wilde, O. (1966). *The Happy Prince and Other Tales*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Secondary sources:

Carter, R., McCarthy, M. (2006). *Cambridge Grammar of English, A Comprehensive Guide, Spoken and Written English, Grammar and Usage*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 10-15, 58, 207 – 240;

Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam : Benjamins Translation Library;

Contraş E. (1966). „Interjecţia". *In: Gramatica limbii române, I.* Bucureşti: Ed. Academiei RSR, pp. 421-429;

Croitor Balaciu, B. (2005). „Interjecţia". *In: Gramatica limbii române, I, Cuvântul*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti: Editura Academiei Române, pp. 657-687;

Cruz, M. P. (2009). Might Interjections Encode Concepts? More Questions than Answers. *Lodz Papers in Pragmatics* [online], 5.2, 241-270. doi: 10.2478/v10016-009-0015-9 [accessed on: 23.04.2013];

Dimitriu, R. (2002). *Theories and Practice of Translation*. Iaşi: Institutul European, Colecţia *Cursus*, Seria *Engleză*;

Elliot, Alison, J. (1981). *Child Language*. Cambridge Textbooks in Linguistics, London: Cambridge University Press;

Sarfati, G.-E. (1995). La tautologie et l'usage : les interjections dans le dictionnaire. *Faits de langue* [online], 3/6, pp. 231-238. http://www.persee.fr/web/revues, [accessed: 15.04.2013] ;

Sweet, Henry. 1892. *A New English Grammar Logial and historical, Part I, Introduction, Phonology, and Accidence*. Oxford: Clarendon Press, pp. 37, 62, 151-153.

IDIOMS FROM CLASSICAL ENGLISH PROSE

Ildikó Gy. Zoltán, Assist, PhD Candidate, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: Popular novels and stories, especially those considered the classics of English literature, have been widely read and also persistently taught in school for many years, having thus become part of what is considered to be "general culture". Some of their lines started a separate life at some point and have become idioms; some of their characters have turned into symbols for certain types of human behaviour. Tracing these to their original context might shed light on how they came to have their present meaning.

Keywords: idiom, expression, meaning, novel, origin.

Compared to poetry or drama, the novel is a relatively recent literary genre in the modern sense of the word. Its roots, however, reach back much further than the conventional (and rather narrow) definitions would have us believe.

The term 'novel' is defined by dictionaries as a long narrative (normally in prose) in which the characters and events are imaginary. For most people today it means a book-length work of fiction, and can broadly refer to a great variety of these: historical novels, adventure tales, family sagas, mysteries, comic fantasy, detective stories, thrillers, science fiction, romance novels and anything else in between.

Ever since the advent of the printed word and the subsequent spread of literacy, and especially in the last few centuries the novel has enjoyed an ever increasing popularity. Being widely read and frequently cited, some of the lines and phrases from these literary works entered the main flow of language and became idioms and expression; some of their characters have turned into symbols for certain types of human behaviour.

The present paper traces a handful of these back to their original context in order to better understand how they acquired their present meaning as idioms in the English language: rediscovering their source might prove an interesting 'expedition' both into linguistics and into literary history.

*a man **Friday*** = a loyal and hard-working servant or helper

The original Friday is Crusoe's servant or 'man' in Daniel Defoe's *The Adventures of Robinson Crusoe* (1719). The term became so popular that the female variant has also been coined:

*a girl **Friday*** = a girl or young woman who is employed to do various duties, often including those of a secretary in the offices of a business company

*a **Scrooge*** = a person who spends as little money as possible and who does not take part in activities that other people enjoy

The unpleasant, bitter old miser Ebenezer Scrooge in Charles Dickens's *A Christmas Carol* (1843) is visited by the Ghosts of Christmases Past, Present and Yet to Come. The result of this is his transformation: eventually his cold, pinched heart is restored to the innocent goodwill he had known in his childhood and youth.

***King Charles**'s head* = a recurrent and irrational obsession, an 'idée fixe', a subject that keeps on intruding into a person's conversation

King Charles I (1600-49) was executed by having his head cut off in 1649, but the allusion is literary, rather than historical. In Charles Dickens's novel *David Copperfield*

(1849-50) Mr Dick, a slightly mad character, lives with David's aunt, Betsy Trotwood. It is his habit to keep returning to this subject in all his discussions.

David finds out from his aunt that Mr Dick has been trying to write "a Memorial about his own history" but that the subject of King Charles' head keeps intruding into anything he tries to commit to paper. Mr Dick uses a discarded manuscript, with its references to King Charles' head, to make a "great kite" that he flies with David as an expression of their friendship. The narrative, written in David's voice, comments that "it was certain that the Memorial never would be finished".

The exchange where Aunt Betsy discusses Mr Dick's affliction with the young David goes:

"Did he say anything to you about King Charles the First, child?" "Yes, aunt." "Ah!" said my aunt, rubbing her nose as if she were a little vexed. "That's his allegorical way of expressing it. He connects his illness with great disturbance and agitation, naturally, and that's the figure, or the simile, or whatever it's called, which he chooses to use."

*a **London** particular* = a dense fog formerly affecting London

Charles Dickens used the term in his novel *Bleak House* (1853). In UK cities, especially London, the smoke from millions of chimneys often combined with the mists and fogs of the Thames valley. The result was commonly known as a *London particular* or *London fog*, and likened to pea soup – apparently having the same consistency. In an interesting reversal of the idiom, 'London particular' later became the name for a thick pea and ham soup.

This kind of fog has been called *pea soup* or a *pea souper*. It can be tinged with hues of grey, yellow or green depending on whether it is 'seasoned' with soot particles or sulphurous gases. Such smogs have been the bane of large, overpopulated cities all over the world ever since the industrial revolution, a major concern for environmental-conscious citizens and a potential cause of death for the more vulnerable or sensitive inhabitants.

***Alice**-in-Wonderland* = very strange, unreal, or unnatural

The phrase is a reference to Lewis Carroll's book *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) which is about an imaginary land where nothing is done according to common sense and reason.

More recently it has also been used in other ways, as in "The election campaign is now taking on the quality of Alice in Wonderland, where nothing is what it seems and words mean what you want them to mean." (Daily Express, 3 Oct 1974)

*grin like a **Cheshire** cat* = to smile widely, especially in such a way that one shows all one's teeth; a very broad, often foolish grin

This is another phrase familiar due to *Alice's Adventures.* In the book, the mysterious Cheshire Cat slowly disappears – except for its broad grin, which remains visible and hovers in the air uncannily. However, the phrase did not originate in the story; we have to look further back for its beginnings.

Cheshire is a county famous for its cheeses and it is possible that at one time these were moulded in the form of grinning cats or cat-heads, or had these stamped on them.

Another explanation suggests that the coat of arms of an influential family in Cheshire contained a lion rampant which, when represented by ignorant sign painters in the course of time, came out looking more like a grinning cat than a roaring lion.

The third story is that the phrase is a shortened version of the original *to grin like a Cheshire Caterling*, referring to one of Richard III's gamekeepers in this county, a big brute of a man who used to grin unpleasantly while poachers were hanged.

as mad as a ***hatter*** */ as mad as a* ***March hare*** = zany, eccentric, demented; behaving in a strange, silly or irresponsible way

The Mad Hatter and the White Rabbit are two more memorable characters in the same book, but the expressions themselves had already been in use by the time of their 'birth'. Some authorities hold that the first one refers to an old belief that hatters often went mad. It is now known that by working with mercurous nitrate (formerly used in making felt hats), they may have developed a disease, and one of the effects of this chronic mercury poisoning is a tendency toward severe twitching.

However, the expression may originally have been 'mad as an atter', *atter* meaning 'poison' being related to 'adder', the poisonous snake (viper) whose bite was formerly considered to cause insanity. It might be interesting to add that 'an adder' itself resulted from 'a nadder' by 'wrong shortening' (M.E.), just like 'an apron' used to be 'a napron'.

Hares, on the other hand, can be seen running and leaping about wildly during the month of March, behaving in a more unpredictable and playful way than at any other time of the year, as it is their mating time. Some authorities, however, consider that March hare is an alteration of 'marsh hare', a hare that is reputed to behave oddly because of the damp surroundings in which it lives.

(there will be) ***jam*** *tomorrow* = the promise of prosperity, benefits, happiness, etc. (indicating that the speaker does not believe that these promises will ever actually be fulfilled)

The source of this idiom is Lewis Carroll's second Alice book, *Through the Looking-Glass* (1871). After Alice helps the White Queen dress, she is offered the position of lady's maid and "Twopence a week, and jam every other day." When Alice replies that she does not care for jam and doesn't want any today, The Queen retorts: "You couldn't have it if you did want it … The rule is, jam tomorrow and jam yesterday – but never jam today."

a ***Jekyll*** *and Hyde* = a person who shows two opposing or completely different natures or tendencies in his (moral) character and his actions

Robert Louis Stevenson's novella *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1886) is a story about one man with two opposing natures, one good (Dr. Henry Jekyll) and one evil (Mr. Edward Hyde). In everyday language this mental condition is known today as a 'split personality', psychiatry would identify it as 'dissociative identity disorder'.

Never*-never land* = an imaginary utopian place or situation

The allusion is to the fictional country first introduced as "the Never Never Land" in J. M. Barrie's theatre play *Peter Pan, or The Boy Who Wouldn't Grow Up,* first staged in 1904. It also appears in subsequent works by the same author and several others based on them. It has been *Never Never Never Land*, *Never Never Land* and *Neverland*. It is the place where Peter Pan, Tinker Bell, the Lost Boys and Red Indians dwelled, and where Pirates sailed up the lake. Since Peter Pan is well known for having refused to grow up, *Neverland* is sometimes used as a metaphor for eternal childhood, immortality and escapism.

The term had been applied previously to the whole of the Australian outback, but in the early 20th century it was restricted to the unpopulated Northern Territory and Queensland in Australia: whoever ventured there might never return.

(to be) in the ***dog-house*** = to be in disgrace or disfavour because of what you have done

The idiom became popular due to the same children's book but in fact dates back to the beginning of the 17th century. The reference is to a bad dog banished from the house and confined to its kennel as a punishment. It is usually applied to a misbehaving husband who has incurred his wife's marked displeasure.

In the novel the Darling children are cared for by Nana, the gentle and faithful old New-foudland. Mr Darling, jealous of his children's affection for the dog, gives Nana unpleasant medicine which he himself promised to drink. The family does not appreciate his humour and he, annoyed, ties her up in the yard before going out for the evening. That night Peter Pan manages to enter the children's bedroom, teaches them to fly and takes them to visit 'Never land'. After their disappearance Mr Darling, who "felt in his bones that all the blame was his for having chained Nana up", goes to live in the kennel as a penance, "swearing in the bitterness of his remorse ... that he would never leave the kennel until his children came back".

something nasty in the ***woodshed*** = a shocking or distasteful thing kept secret; an unpleasant experience in one's past

The catchphrase is from Stella Gibbons's *Cold Comfort Farm*, a comic novel by the English author, published in 1932, which parodies the romanticised, sometimes doom-laden accounts of rural life popular at the time.

Aunt Ada Doom is a reclusive, miserly widow, owner of the farm, who constantly complains of having seen "something nasty in the woodshed" when she was a girl. This shock she uses as a pretext to emotionally blackmail her family.

Big ***Brother*** = a person, often unknown or invented, in control of a country, especially one representing the political power in an authoritarian state that polices and controls people's private thoughts and affairs; the state perceived as a sinister force supervising citizens' lives and violating civil liberties

Big Brother is a fictional character in George Orwell's novel *Nineteen Eighty-Four* (1949), the enigmatic dictator of Oceania, a typical totalitarian state. The ubiquitous slogan "Big Brother is watching you" might sound like the constant reassurance of a benevolent protector but is in fact a reminder and a warning that all inhabitants are under constant surveillance.

once *and future* = denoting someone or something that is eternal, enduring, or constant

The source is the title of T. H. White's Arthurian fantasy novel, *Once and Future King* (1958). It has four parts: *The Sword in the Stone*, *The Queen of Air and Darkness*, *The Ill-Made Knight* and *A Candle in the Wind*, which follow King Arthur from his childhood to the eve of his death. The novel explores the relationship between human nature, power and justice as the young king tries to impose his idea of chivalry over the generally assumed "might makes right" attitude of his contemporaries. His attempt is doomed to failure since even the justice of chivalry is maintained by force.

The title of the novel comes from Sir Thomas Malory's *Le Morte d'Arthur* (21:7): "Yet some men say in many parts of England that King Arthur is not dead, but had by the will of our Lord Jesu into another place; and men say that he shall come again ... But many men say that there is written upon his tomb this verse: Hic jacet Arthurus, Rex quondam, Rexque futurus." There are at least three possible translations of this internally rhymed hexameter, notably the second part: *Here lies Arthur, King that was, King that will be*; ... *Arthur, king once, and king to be* or, in T. H. White's version: ... *Arthur, the once and future king*.

Bibliography

1. Flavell, Linda & Roger 2002, *Dictionary of Idioms and their Origins*, London: Kyle Cathie Ltd.

2. *The Longman Dictionary of English Idioms* 1998, Longman Group UK Limited

3. *The Oxford Dictionary of Idioms* 2005, New York: Oxford University Press Inc.

4. *The Wordsworth Dictionary of Idioms* 2006, Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd.

5. *The Wordsworth Dictionary of Phrase & Fable* 2004, Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd.

http://www.phrases.org.uk

http://en.wikipedia.org

UNIVERSAL AND NATIONAL TERMINOLOGY IN ARTISTIC GYMNASTICS

Daniela Burlacu, PhD Candidate, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Women artistic gymnastics has developed over time and with it a terminology meant to satisfy the speakers' need of communication emerged. Women artistic gymnastics terminology is not a universal one, alike in all the languages of the countries in which this sport is practised. It holds its own terminologies in most of the countries' national languages. At the denominative system level, these terminologies are governed by common and by individual traits, all of which shall be identified and analysed at the women artistic gymnastics terminologies level in the Romanian, French, English, and Spanish language, respectively.

Keywords: women artistic gymnastics terminology, denominative, term, metaphor.

Gimnastica artistică este disciplina sportivă caracterizată prin execuţii ale sportivilor la aparate: sol, cal cu mânere, inele, sărituri, paralele egale şi bară fixă în gimnastica masculină şi sărituri, paralele inegale, bârnă şi sol în gimnastica feminină. Acest sport este unul practicat din antichitate, atât de către popoarele europene, cât şi de cele asiatice, cunoscând pe parcursul istoriei sale ascensiunea, dar şi declinul. În prezent gimnastica artistică este sportul cu cea mai mare audienţă dintre sporturile aflate în competiţie în cadrul jocurilor olimpice de vară şi care este aproape „sinonim" cu numele Nadiei Comăneci.

Disciplina sportivă în discuţie deţine, ca oricare alta, o terminologie proprie, care îi facilitează comunicarea conţinuturilor către beneficiarii direcţi: sportivi, antrenori, arbitri şi către marele public spectator şi/sau telespectator. Terminologia gimnasticii artistice este una aparte. Ea se deosebeşte de terminologiile altor sporturi precum: fotbalul, tenisul, judoul etc., care au o terminologie fie împrumutată din limba ţării în care s-a constituit acel sport, fie dintr-o limbă de circulaţie internaţională, precum limba engleză, fără a fi tradusă şi adaptată în limbile naţionale. Terminologia gimnasticii artistice cunoaşte variante naţionale. Astfel, se poate vorbi despre o terminologie românească, franceză, engleză, germană, rusă etc. a gimnasticii artistice, având trăsături comune şi trăsături care le individualizează. Cercetând terminologiile naţionale ale gimnasticii artistice feminine de limbă română, franceză, engleză şi spaniolă la nivelul termenilor care desemnează elemente de gimnastică[1]prin intermediul Codului de Punctaj[2] se remarcă o serie de situaţii:

I. Termeni cu caracter universal. Prin caracterul universal al termenilor se va înţelege în cazul de faţă faptul că elementele de gimnastică încadrabile în această categorie deţin aceleaşi nume în toate limbile în care au loc acte de comunicare (nu numai în cele menţionate mai sus) despre acestea. În aceasta categorie se înscriu următorele elemente:

1.Elemente care poartă numele gimnastului/gimnastei care l-a executat pentru prima dată într-o competiţie oficială precum Campionatele mondiale sau Jocurile Olimpice[3]:

Sărituri

Tzukahara săritură prin stînd pe mâini cu întoarcere 180^0 în primul zbor şi salt grupat înapoi în zborul al doilea. Este folosit acest element şi drept coborîre la paralele.

[1] „Prin element se înţelege o structură specială de acţiuni şi mişcări ale corpului care poartă o anumită denumire specifică terminologiei gimnasticii", Nicolae Vieru, *Manual de gimnastică sportivă*, Editura Stadion, Bucureşti, 1997, p. 8.

[2] Codul de Punctaj este un instrument prin care F:I:G:-ul stabileşte valoarea elementelor, reglementează activitatea sportivilor, arbitrilor şi antrenorilor în cadrul competiţiilor de gimnastică.

[3] Acest fapt este o convenţie reglementată de către Federaţia Internaţională de Gimastică (F.I.G.) prin Codul de Punctaj.

Cuervo stînd pe mîini cu 180^0 întoarcere şi salt grupat în zborul al doilea.

Hristakieva rondat flic-flac în primul zbor cu întoarcere de 180^0 şi salt întins înainte în zborul al doilea.

Yurchenco: rondă flic cu întoarcere 180^0, 360^0, 540^0, 720^0.

Amânar: rondă flic cu întoarcere 900^0.

Yamashita: stînd pe mîini în primul zbor cu echer şi extensie în zborul al doilea.

Phelps: stînd pe mîini cu 180^0 întoarcere în primul zbor, 180^0 întoarcere şi salt întins înainte în zborul al doilea[4].

Podkopaieva rondat flic-flac cu întoarcere de 180^0 în primul zbor şi salt echer înainte cu întoarcere de 180^0 în zborul al doilea.

Korkina: rondat flic-flac cu întoarcere de 180^0 în primul zbor, întoarcere şi salt echer înapoi în zborul al doilea[5].

De subliniat faptul că aceste elemente care poartă denumiri convenţionale sunt redate în lumea gimnasticii prin descrierea lor.

Paralele

Coborîre Comăneci: de pe bara înaltă sub balansare întoarcere de 180^0 şi salt grupat înapoi.

Salt Comăneci: de pe bara înaltă elan înapoi şi salt depărtat înainte cu reapucarea aceleiaşi bare.

Radochla: de pe bara joasă elan înapoi şi salt depărtat înainte cu reapucarea barei înalte, salt între bare.

Ceaslavska: din sprijin înainte pe bara înaltă, elan înapoi cu prinderea barei şi întoarcerea de 360^0 cu reapucarea barei.

Contra-Kim: de pe bara înaltă, elan înainte „contraelan" salt depărtat înainte cu reapucarea barei.

*Dancev, Tkachev***,** *Ginger, Jager,* desprinderi transversale, de la bara băieţilor.

Şuşovitina: gigantică înapoi în stînd pe mîini cu părăsirea barei, întoarcere de 360^0 cu reapucarea barei.

Salt Hindorff: de pe bara înaltă, roată liberă cu trecere în stând pe mîini „contraelan" şi trecere prin depărtat înapoi peste bară şi cu reapucarea barei înalte.

Salt Pak: din apucat de bara înaltă cu faţa la bara joasă, elan înainte şi salt întins înapoi cu picioarele apropiate între bare şi apucarea barei joase.

Salt Mo: stînd pe bara înaltă, gigantică înainte şi salt grupat înainte peste aceasta cu reapucarea aceleiaşi bare.

Salt Fabrichnova: gigantică înapoi şi dublu salt grupat înapoi cu întoarcere 720^0 .

Stalder depărtat, „după o gigantică înainte, spre finalul acesteia, gimnastul/gimnasta trece în sprijin echer depărtat, poziţie în care execută aproape o roată întreagă înapoi, spre terminarea căreia corpul se întinde din nou în stînd pe mîini"[6].

Stalder apropiat: tehnica este apropiată cu a Stalderului depărtat cu deosebirea că se execută în sprijin în echer.

Endo depărtat: la finalul giganticii înainte se trece în sprijin echer depărtat, poziţie în care se execută aproape roata întreagă înainte spre finalul căreia corpul se întinde din nou în stînd pe mîini.

Endo apropia:t tehnica este asemănătoarere cu a mişcării precedente cu deosebirea că se execută în sprijin echer.

Bîrnă

Urcare Silivaş: din stînd transversal, săritură pe ceafă cu întoarcere 360^0 pe umeri.

[4] Nicolae Vieru, Manual de gimnastică sportivă, Editura Stadion, Bucureşti, 1997, p. 253.
[5] Idem.
[6] Adina. Stroiescu, Robert. Padalha, *Terminologia gimnasticii*, 1974. p. 259.

Urcare Miloşovici: rondat salt grupat înapoi cu revenirea în poziţia călare.

Urcare Garrison: rondat salt întins înapoi cu întoarcere 360^0 şi revenire pe ambele picioare.

Săritură Yang Bo: săritură în sfoară de pe ambele picioare cu lăsarea trunchiului pe piciorul din spate în timpul săriturii.

Săritură Johnson: săritură cu schimbarea picioarelor în aer (cloche) cu întoarcere 90^0, cu aterizare pe ambele picioare.

Flic-flac Korbat: flic-flac înapoi în călare.

Flic-flac Rulfova: flic-flac înapoi cu întoarcere de 360^0 în călare.

Flic-flac Kocetkova: flic-flac înapoi cu întoarcere de 360^0 în fandare.

Flic-flac Omeliantccik: flic -flac înapoi cu întoarcere de 270^0 în stînd pe mîini[7].

Salt Grigoraş: salt grupat înainte cu întoarcere de 180 de grade şi aterizare pe ambele picioare.[8].

Flic-flac Onodi: flic-flac înapoi cu întoarcere de 180 de grade în prima parte.

Sol

Popa: (săritură) săritură în echer depărtat cu întoarcere 360^0 şi revenire pe ambele picioare.

Şuşunova: (săritură) din rondat, săritură în sfoară laterală şi trecerea picioarelor înapoi pentru revenirea în culcat facial.

Kadet: (săritură) săritură cu forfecare şi întoarcere de 180^0.

Taraşevici: (salt) salt înainte întins cu întoarcere 720^0 şi revenire pe ambele picioare.

Piruetă Memmel: cu piciorul la 180 de grade întoarcere de 720^0.

Salt Podkopaeva: salt grupat dublu înainte.

Salt Silivaş salt grupat dublu înapoi cu întoarcere 720^0.

Salt Mochina: Salt grupat dublu înapoi cu întoarcere 360^0.

Denominaţia s-a realizat aici prin transferul numelui propriu către elementul de gimnastică. Acest fapt este primul spre realizarea antonomazei. Antonomaza este definită în *Dicţionarul de ştiinţe ale limbii* ca: „figură semantică (trop) care constă în substituirea unui nume comun (de clasă, specie) prin numele propriu al unui individ considerat reprezentativ pentru clasa respectivă; mai rar antonomaza permite şi substituirea inversă. Numele propriu devine astfel generic, în timp ce numele comun se individualizează”9. În comunicarea orală sau în cea scrisă de pe bloguri sau forumuri de gimnastică, fie ele româneşti sau străine, antonomaza este deja un dat, aşa cum reiese din următoarele exemple: monalexa: „Au văzut potenţialul, au înţeles ideea. într-o lume perfectă, Larisa ar putea-o bate pe campioana mondială chiar şi fără *amînar*.”[10]; **mikeyy**: „Deci *danilovă laterală* legată de *danilovă înainte + flic + salt*. Interesant!”[11]; **Ramona Micu**: „Începe direct cu *o shapushnicova* de pe tălpi cu roată liberă 180...”[12] etc. De asemenea, se constată faptul că acest tip de dominaţie este utilizat pentru a desemna elemente de mare complexitate.

2. Elemente artistice provenite din dansul clasic ale căror semne lingvistice sunt rar sau deloc traduse din limba franceză în limbile naţionale:

Tire-bouchon: stând pe un picior semigenuflexat, „sur le cou de pied”

Effacé şi croisé: stând pe un picior, celălalt ridicat înainte, întins (developpé), îndoit

---

[7] Nicolae Vieru, *Manual de gimnastică sportivă*, 1997, p. 252.

[8] Nicolae Vieru, Manual de gimnastică sportivă, Editura Stadion, Bucureşti, 1997, p. 252.

[9] *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Nemira, Bucureşti, 2005, s.v.

[10] http://www.onlinesport.ro/foum/showthread.php?t=642610&page=37 24.04.2012, 18.27.

[11] http://www.onlinesport.ro/forum/showthread.php?t=642610&page=39 28.04.2012, 19:25.

[12] http://www.youtube.com/watch?v=-z4aqs6OSLI, 12.45, Published on May 18, 2012 by eamyy

Tire-Bouchon „à la seconde" şi écarté"; stând pe un picior, celălalt ridicat lateral, îndoit sau întins.

Fouetté. întoarceri

Tour en dehors. Piruetă spre partea opusă piciorului de sprijin cu piciorul liber îndoit lateral sau înainte.

Tour en dedans. Piruetă spre partea piciorului de sprijin cu piciorul liber îndoit lateral sau înainte.

Arabesque en tournant. Piruetă cu piciorul liber întins înapoi la orizontală.

Attitude en tournant. Piruetă cu piciorul liber îndoit înainte sau înapoi în unghi obtuz.

Tour en l`air. Piruete în aer cu rotare de 360^0 , 540^0 , 720^0

Sissonne (deschis, închis). Săritură – de pe ambele picioare pe un picior.

Săritură cu *cabriole, developpė***.**

3. În categoria termenilor cu caracter universal fac parte şi acei temeni a căror denominaţie s-a realizat printr-un proces de metaforizare într-una din limbile mai sus amintite sau în alta precum: germana, suedeza sau rusa, limbi a unor state care au avut o contribuţie importantă în dezvoltarea gimnasticii mondiale, iar celelalte au preluat prin intermediul traducerii termeni rezultaţi. Din această categorie fac parte lexeme:

Săritura pisicii: săritură cu forfecarea picioarelor în faza de zbor cu genunchii îndoiţi, coapsele fiind mult ridicate spre piept[13], fr**.:** *Saut de chat avec/sans tour***,** eng**.:** *Cat Leap with/without turn***,** sp**.:** *Salto de gato.*

Fluture „este o săritură de pe un picior pe celălalt cu o întoarcere de 360 de grade în faza de zbor cu corpul la orizontală."[14]. fr. Papillon, eng. Butterfly, sp. Mariposa.

*Săritură echer***.** Aceasta este o săritură care se efectuează cu picioarele întinse şi ridicate înainte la orizontală, la 90 de grade, apropiate sau depărtate"[15].fr.: *Saut carpé*, eng.: *Pike jump*, sp.: *Salto carpado.*

Migrarea „termenilor-metaforă" dintr-o limbă în alta a fost posibilă datorită acceptării acestora de către fiecare comunitate de vorbitori în parte, deoarece acestea au o viziune comună asupra lucrurilor. Acolo unde nu coincide viziunea asupra lucrurilor, vorbitorii îşi crează proprii „termeni-metaforă", astfel, rezultând o altă categorie importantă, aceea a termenilor cu caracter naţional.

II. Termenii cu caracter naţional. Aceştia păstrează modelul denominativ, metaforizare, trăsătură comună tuturor terminologiilor naţionale ale gimnasticii artistice, însă fiecare creîndu-şi propriile metafore, în conformitate cu reprezentările acelor realităţi de către comunităţile de vorbitori.

Săritura cuib „se efectuează cu extensie pronunţată, picioarele fiind ridicate înapoi spre cap cu genunchii îndoiţi. Fr. *Saut de mouton,* eng. *Sheep/Ring Jum,* sp. *Salto oveja/ Salto anillo.*

*Împuşcă-cioară***,** săritură cu un picior întins la orizontala grupată: fr.: *Saut cosaque*, eng.: *wolf Jump***,** sp. *Salto wolf*. Terminologia românească deţine termeni precum: *săritura oii* şi *săritura lupului*, însă elementele pe care le desemnează sunt diferite. Prestigiul actual al limbii engleze ca limbă de circulaţie internaţională a determinat federaţiile nou înfiinţate de gimnastică să apeleze la terminologia de limbă engleză, de cele mai multe ori, netradusă şi neadaptată sistemului limbii respectivului stat, aşa cum este cazul limbii spaniole.

În consecinţă gimnastica artistică feminină, fiind un fenomen care „trăieşte" şi se dezvoltă la nivel global, a dezvoltat un sistem denominativ care să îi satisfacă nevoile de comunicare. Deşi această disciplină sportivă a dezvoltat terminologii, aproape, în toate ţările

[13] Adina. Stroiescu, Robert. Padalha, *Op. cit.*, 1974, p. 123.
[14] Adina. Stroiescu, Robert. Padalha, *Op. cit.*,1974. p. 123.
[15] Adina. Stroiescu, Robert. Padalha, *Op. cit.*, 1974. p. 117.

în care aceasta este practicată, aceste terminologii au făcut uz de aceleaşi mecanisme de denominaţie.

De asemenea, din analiza de mai sus se remarcă faptul că termenii cu caracter universal care desemnează elemente de gimnastică artistică au o frecvenţă superioară faţă de termenii cu caracter naţional, iar tendinţele actuale în ceea ce priveşte denominaţia elementelor de gimnastică artistică ce vor fi create sunt de a transfera elementelor numele gimnaştilor care le prezintă pentru prima dată într-o competiţie de anvergură, crescând astfel, procentul termenilor universali în detrimentul celor naţionali.

Bibliografie:

Dicţionar de ştiinţe ale limbii, Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Nemira, Bucureşti, 2005

Frâncu, Constantin, *Curente şi tendinţe în lingvistica secolului nostru,* Casa editorială Demiurg, Iaşi, 1999.

Ganciu, Mihaela, *File din istoria gimnasticii româneşti*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010.

Kiriţescu, C., *Palestrica*, Editura U. C. F. S., Bucureşti, 1964.

Munteanu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Editura Polirom, Iaşi, 2005.

Stroescu, Adina, Podlaha, Robert, *Terminologia gimnasticii,* Editura Stadion, Bucureşti, 1974.

Vieru, Nicolae*, Manual de gimnastică sportivă*, Editura Stadion, Bucureşti, 1997.

Cod de Punctaj feminin română 2009-2012, http://romgym.ro/continut/uploads/2010/05/Cod-Punctaj-FIG-romana.pdf.

2013-2016 Code of Points, Women Arrtistics Gymnastics, https://www.fig-gymnastics.com/publicdir/rules/files/wag/WAG%20CoP%202013-2016%20%28English%29%20Aug%202013.pdf.

Code de Pointage 2013-2016, Gymnastique artistique féminine, https://www.fig-gymnastics.com/publicdir/rules/files/wag/WAG%20CoP%202013-2016%20%28Francais%29%20Aug%202013.pdf.

Código de Puntación 2013-2016, Gimnasia artistica feminina, https://www.fig-gymnastics.com/publicdir/rules/files/wag/WAG%20CoP%202013-2016%20%28Spanish%29%20Aug%202013.pdf.

http://www.onlinesport.ro/foum/showthread.php?t=642610&page=37 24.04.2012, 18.27.

http://www.onlinesport.ro/forum/showthread.php?t=642610&page=39 28.04.2012, 19:25.

http://www.youtube.com/watch?v=-z4aqs6OSLI, 12.45, Published on May 18, 2012 by

CYRILLIC WRITING TECHNIQUE – MEANS OF PRESERVING NATIONAL AND CONFESSIONAL IDENTITY OF THE ORTHODOX ROMANIANS IN 19TH CENTURY TRANSYLVANIA. APPLICATIONS ON TWO OLD ROMANIAN GRAMMARS

Andreea Drișcu, PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Cyrillic characters have been a necessity for writing all Romanian texts untill the Latin alphabet has been officially imposed and the mixed script began to be used. Only in the eighteenth century, when Enlightenment and Latin models entered Romanian territories, Cyrillic graphy began to be considered inappropriate and the Latin script seemed to be a better option. Orthodox Romanian people imposed an endurance to this kind of replacement due to the fact that the Latin script usage involved a familiarity to the Catholic Church. This endurance determined that, for a long period from the eighteenth century, normative papers were written in the Cyrillic alphabet. Two of the most important kind of papers are Observaţii sau băgări de seamă asupra regulilor şi orînduielilor gramaticii româneşti (1787) by Ienăchiţă Văcărescu and Romanian Grammar of Radu Tempea (1797). These two papers are written in Cyrillic, even if it had been also written another grammar paper in Latin script, called Elementa linguae daco-romanae sive valachicae, by Samuil Micu and Gheorghe Şincai.
This paper aims to present some features of the two grammar texts graphy and to justify the script options of the authors, in favor of the Cyrillic alphabet. Besides the need of writting accesible texts (taking in consideration the fact that both texts are designed with a didactic purpose), in the grammars mentioned the authors insist to keep graphic support, due to the desire to preserve national and confessional identity of the Orthodox Romanians in Transylvania from eighteenth century.

Keywords: the eighteenth century, Romanian literary language, grammar texts, Cyrillic alphabet, Enlightenment.

Folosirea exclusivă timp de secole a alfabetului chirilic pentru scrierea textelor româneşti vechi a determinat în ţările române nu doar o obişnuinţă grafică, ci şi o identificare a resurselor lingvistice ale cărturarilor vremii cu specificul acestui suport grafic de origine slavonă. Cu toate că autorii scrierilor normative au sesizat neajunsurile folosirii slovelor chirilice, iar în secolul al XVIII-lea apar semne concrete de înlocuire treptată a lor cu alfabetul latin, precum şi o rezistenţă la înlocuire, cu precădere în rândul scriitorilor ortodocşi. Această reticenţă poate fi explicată prin mai multe cauze. În primul rând, suportul grafic era singurul în care fuseseră scrise textele româneşti şi singurul cunoscut de publicul larg. Apoi, o parte a lucrărilor erau folosite în scop didactic, pentru învăţarea limbii române în şcoli. O înlocuire bruscă a caracterelor ar fi putut determina imposibilitatea de înţelegere a mesajului. Totodată, asimilarea caracterelor latineşti reprezenta şi o formă de apropiere de Biserica Catolică, fapt respins mai ales de românii neuniţi din Transilvania.

Doi dintre autorii de gramatici româneşti vechi, aparţinînd spaţiului cultural transilvănean din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, au fost Ienăchiţă Văcărescu şi Radu Tempea. Ambii gramaticieni au continuat să folosească slove chirilice, cu toate că în Transilvania în 1780 fusese deja scrisă o lucrare de gramatică, fundamentală pentru cultura română, aparţinând lui Samuil Micu şi Gheorghe Şincai. Cu toate că şi ei erau conştienţi de limitele grafiei chirilice, au preferat să realizeze o simplificare a alfabetului chirilic, decât să adopte literele latineşti. Analizând această rezistenţă la înlocuire în gramatica lui Piuariu Molnar şi Radu Tempea, Ion Budai-Deleanu a pus acest aspect pe seama faptului cu Tempea era un preot ortodox care respingea orice formă de apropiere de Biserica Catolică, inclusiv pe cea a suportului grafic în care scria:

„Zic, dară, aceşti vrednici bărbaţi [Molnar şi Tempea n. n. A. D.], deacă s-au sfiit a îndrepta limba sa după izvodul adevărat, adecă după limba lătenească, temîndu-să ca să nu să facă/ păpistaşi, încai trebuia să aleagă acea ortografie cu care să să poată mai lesne tălmăci toate regulele gramaticeşti, căci nu gramatica ortografiii, ci orthografia trebuie să urmeze gramaticii" (Budai-Deleanu 1970: 118).

Pentru Radu Tempea, aşadar, scrierea unei lucrări de gramatică cu caractere chirilice reprezenta şi o formă de apărare a specificului său naţional şi confesional.

În cele ce urmează vom prezenta o serie de particularităţi grafice a două texte de gramatică românească veche, şi anume *Observaţii sau băgările de samă asupra regulelor şi orînduielilor gramaticii româneşti* ale lui Ienăchiţă Văcărescu (1787) şi *Gramatica românească* a lui Radu Tempea (1797), texte asemănătoare în privinţa opţiunilor autorilor lor de folosire a slovelor chirilice[1]. Sfârşitul secolului al XVIII-lea, perioadă în care cele două texte au fost scrise şi tipărite, cunoştea deja semne ale introducerii alfabetului de tranziţie, ca urmare a pătrunderii în ţările române a curentului latinist, reprezentat prin Şcoala Ardeleană. Reprezentanţii acestui curent îşi propuseseră să înlocuiască treptat alfabetul chirilic cu cel latin şi să îmbogăţească vocabularul cu cuvinte de origine romanică, în scopul demonstrării originii nobile a limbii şi poporului român. Lucrarea-program redactată în scopul evidenţierii originii limbii române este *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780), aparţinând lui Samuil Micu şi Gh. Şincai. Ea va deveni modelul la care se vor raporta aproape toate lucrările normative ulterioare. Pentru Ienăchiţă Văcărescu şi Radu Tempea ea nu va fi decât un model pentru analiza faptelor de limbă, nu şi un model grafic. Cei doi gramaticieni vor promova, însă necesitatea simplificării grafiei chirilice, prin eliminarea slovelor care un au un rost grafic şi prin înregistrarea unui număr redus de suprascrieri, prescurtări şi inconstanţe grafice.

Simplificarea modului de scriere, precum şi oralitatea, însoţită de intervenţia limbii populare reprezintă motivele care i-au determinat pe cercetători să considere gramatica lui Văcărescu drept cu model pentru lucrarea lui Tempea. Ceea ce propune Ienăchiţă Văcărescu este înlăturarea slovelor poligrafice şi a celor fără valoare fonetică reală, folosite în virtutea tradiţiei grafice de către majoritatea cărturarilor. Pe lângă înlăturarea dubletelor grafice şi a slovelor compuse, gramaticianul elimină şi accentele care nu corespundeau fonetismului limbii române. Inventarul grafematic pe care îl propune acesta este alcătuit din 33 de slove (grafemele omise sunt: *q , u, ¥, ´, ™, ø, å, ü, æ, ç*), spre deosebire de sistemul bazat pe 43 de caractere cât cuprindea, în genere, alfabetul chirilic. O scurtă analiză asupra grafiei textului din 1787 arată faptul că Văcărescu susţine ideea de simplificare mai mult la nivel teoretic, decât practic, întrucât există numeroase exemple în care slove precum ™ (*ç^{n}^kee'r™ [10^{r}]*; *açe'st™ [10^{r}]*), *æ* (*æ∞ste [10^{r}]*; *æ∞rß,i [10^{r}]*), *ç* (*ç^{n}^kee'r™ [10^{r}]*; *ç^{n}^d¨plekßtoa're [10^{r}]*) sunt folosite. Discrepanţa între teorie şi realitatea faptelor poate fi explicată, în acest caz, prin nesiguranţa aplicării în scriere a unei asemenea teorii. În condiţiile în care toate textele vremii erau redactate cu grafie chirilică şi nu exista un for academic care să legifereze reducerea unor caractere din acest sistem de notare grafică, deşi se simţea nevoia unei simplificări, Văcărescu foloseşte şi o parte din slovele pe care le considera inutile tocmai pentru că iniţiativa sa era una cu un caracter izolat. În plus, eliminarea definitivă a celor zece

[1] Am prezentat detaliat particularităţile fonetice şi grafice ale *Gramaticii româneşti* a lui Radu Tempea şi am realizat o comparaţie între cele două lucrări în teza de doctorat institulată *Gramatica românească a lui Radu Tempea (1797). Ediţie critică şi studiu lingvistico-filologic*, coordonată de prof. dr. Eugen Munteanu şi susţinută public la Iaşi în septembrie 2013.

grafeme omise din inventar ar fi putut conduce la o insuficientă înţelegere a mesajului textului. Mai mult decât atât, trebuie luat în considerare şi faptul că *Observaţiile* lui Ienăchiţă Văcărescu, deşi au fost publicate în 1787, au fost redactate, se pare[2], chiar înaintea *Elementelor* lui Micu/ Şincai. Asumându-şi, aşadar, redactarea unei opere de pionerat, sunt de înţeles rezervele cu care aplică această teorie.

Cu zece ani mai târziu, Tempea susţinea această ideea de simplificare a grafiei, deşi, din raţiuni metodologice, dar şi ca urmare a lipsei de autoritate a iniţiativei lui Văcărescu, analizează toate cele 43 de grafeme. În fapt, însă exemplele atestă aplicarea parţială a teoriei formulate de către predecesorul său. Astfel, analiza sistemului grafic din *Gramatica* lui Tempea indică faptul că autorul nu folosea în scriere slove fără rost fonetic. Deşi recunoaşte întrebuinţarea în scrierea vremii a 43 de caractere, în lucrarea lui Tempea am înregistrat existenţa a două tipuri de grafeme cu utilizări izolate.

O primă categorie este reprezentată de caracterele folosite ca opţiune etimologizantă: √, ≈ , ® şi *π*, iar cel de-al doilea grup cuprinde grafeme introduse în inventar în virtutea tradiţiei grafice (*q , ¥, ´* pe care autorul le încadrează în categoria slovelor „prisositoare"), care nu intră în componenţa niciunui cuvânt.

Slova √ este folosită în text numai ca minusculă. Valorile ei fonetice sunt stabilite de către Tempea în capitolul de ortografie:

„Slova *v (√)* în duo chipuri să răspunde:

(a). Ca *i (ï)* să răspunde cînd stă între duo neglasnice, ádecă *mirul (m√'r¨l)* şi să pune numai la cuvinte streine.

(b). Ca *v (v)* cînd să împreunează cu slovă glasnică, ádecă *Evanghelie (EÈ√angelïe), evlavie (EÈ√la'vïe)*" *[190/105r]*.

Ocurenţele confirmă regula stabilită de autor. Astfel, în text am identificat două valori fonetice ale slovei în discuţie:

1. 1. Vocala [*i*], în cuvinte de origini diverse: *t√pogra'fïa = tipográfia [3r]; m√'r¨l = mírul [190/105r]; m√re = mire [20/20v]; t√pßri't = tipărit [V/6r]; s√llabelΣr = sillabelor [XIV/10v]; F√'sikß = físică [I/4r]; S√ste'ma = sistéma [VII/7r]*.

1. 2. Vocala [*i*], în cuvinte de origine greacă, fiind o opţiune etimologizantă: *E∞t√molo'gïa = etimológhia [X/8v]; s√nta≈is¨l = sintaxisul [166/93r]*.

1. 3. Consoana [*v*]: *EÈ√angelïe = Evanghelie [190/105r]; EÈ√la'vïe = evlávie [190/105r]*.

Ù/≈ (csi) are valoarea grupului consonantic [*cs*], transcris [*x*], în toate situaţiile în care apare în cadrul unui cuvânt: *pira≈i' = piraxi [III/5r]; le'≈iko'n¨l = lexicónul [VII/7r]*; *sinta'≈is¨l = sintáxisul [XII/9v]; e¯≈a'rx = iexárh [43/32r]; simple'≈ = simpléx [95/58r]*; (În text apare şi forma *simple'ks [99/60r]*, pe care am transcris-o *simpléx*, exemplu care întăreşte, pe de o parte, ideea că slova ≈ este folosită ca urmare a tendinţei etimologizante,

[2] În prefaţa adresată episcopului Filaret, Văcărescu sugerează faptul că gramatica sa este cea dintâi a limbii române: „Dar cîndu şi gramatica aceasta, sau mai bine să zicu observaţii asupra idiotizmii limbii noastre în starea ce se află acumu după regulile gramaticeşti, nu iaste dă altă limbă ce fieştecare nu au cîte puţine gramatici, ci iaste de limba rumânească ce nu are în starea ei nici una pînă acum" *[2v]*. Trebuie menţionată şi opinia istoricului Sulzer, care arată, în lucrarea *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Viena, 1781-1782, faptul că Ienăchiţă Văcărescu lucra la o gramatică înainte de 1780 (vezi *Studiul introductiv* la *** Poeţii Văcăreşti (Ianache, Alecu şi Nicolae), *Opere*, ediţie critică, studiu introductiv, note, glosară, bibliografie şi indice de Cornel Cîrstoiu, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 17).

iar pe de altă parte, faptul că scrierea chirilică prezenta numeroase cazuri de inconstanţă. De asemenea, aceasta este o altă dovadă a faptului că în epocă se simţea nevoia de simplificare a grafiei, slova ≈ putând fi înlocuită cu grupul *ks* .); *a¸¨≈iliïárïa = auxiliária [98/59^{v}]; cirkÁmfle'≈ = ţircumfléx [199/109^{v}]; e∞≈klama'cïΣ'nis = exclamaţiónis [206/113^{r}]*.

Ï/® (thita) are valoarea lui [*th*] (transcris în acest fel pentru a indica opţiunea etimologizantă, evidentă mai ales în cuvintele de origine grecească): *ÏeΣfi'l = Theofil [IV/5^{v}]; ÏeΣlo'gïa = Theológhia [VII/7^{r}]; Ma®ematiçáskß = mathematicească [I/4^{r}]; Aµri®metiçáskß = arithmeticească [I/4^{r}]; DosΣ®e'i˘ = Dosothéi [VI/6^{v}]; „r®ogra'fi˘e = orthográfie [XIV/10^{v}]; a¯ Ïo'mïi˘= a Thómii [23/22^{r}]; A∞®i'na = Athína [185/102^{v}]; dif®o'ng¨rilΣr = difthóngurilor [187/103^{v}]; A∞®ana'sïe = Athanásie [193/106^{v}]; paren®e'sis = parenthésis [205/112^{v}]*. Această opţiune este declarată de către Tempea însuşi în paginile gramaticii: „*Ù, π, √, ®* Slujesc (1) pentru cuvintele cêle greceşti, priimindu-le de la greci. (2) pentru întrebuinţarea numerilor româneşti, însă românii fără de acêlea pot ceti" *[4/12^{v}]*. De aceea, slovele acestea au o întrebuinţare redusă, exemplele fiind puţine.

∏/π (psi) notează grupul consonantic [*ps*], în orice poziţie din cuvânt: *∏alti'r™ = Psaltírea [V/6^{r}]; i¸poliπi's = ipolipsis [III/5^{r}]; Ûpoπïa = ipopsia [187/103^{v}]*. Autorul îşi mărturiseşte opţiunile etimologizante în privinţa folosirii slovelor *π*, √ şi ® „(1) pentru cuvintele cêle greceşti, priimindu-le de la greci. (2) pentru întrebuinţarea numerilor româneşti, însă românii fără de acêlea pot ceti" *[4/12^{v}]*.

Încadrat de Radu Tempea în categoria „slovelor prisositoare", ierul (´), asemenea slovei ieri (*y*), nu este folosit de către Radu Tempea în scrierea propriu-zisă a cuvintelor. Ele sunt descrise, însă din raţiuni de ordin metodologic, descrise printre celelalte slove chirilice, în partea de ortografie a gramaticii, precum şi în cea în care este analizat inventarul grafemelor din alfabetul chirilic. Autorul însuşi evidenţiază lipsa de utilitate fonetică a acestora, arătând faptul că: „*Q, ¥, ´* [se folosesc] numai (1) pentru cuvintele cêle sloveneşti. (2) pentru căci vin înainte la pashalie le-au luat românii, însă spre ajutorinţa cetirii nu au nici o trebuinţă de dînsele" *[4/12^{v}]*. Tempea continuă astfel, o tradiţie grafică ale cărei neajunsuri erau evidente, însă o continuă numai la nivel formal, căci practic, slovele în discuţie nu sunt folosite ca ornamente inutile în scrierea cuvintelor. Se poate aprecia faptul că gramaticianul Radu Tempea era convins de necesitatea reducerii numărului de slove şi de renunţarea la elementele prozodice care încărcau modul de scriere a textelor vechi. Ideea aceasta este reluată la finalul textului, în capitolul de ortografie: „La cărţile vechi româneşti slova ´ la sfîrşitul cuvîntului totdeauna s-au pus după o slovă neglasnică, însă neavînd pricină cuvioasă, s-au lăsat " *[192/106^{r}]*. *Gramatica românească* a lui Tempea devine, din acest punct de vedere, un text mai puţin arhaic, mai puţin artificial şi mai lesne de citit.

Totodată, pentru scrierea consoanei [*t*] gramaticianul foloseşte numai grafemul *t* , slova *ñ* fiind absentă, iar *ß* nu apare fără valoare fonetică. În plus, autorul admite faptul că slova *w* ar putea fi înlocuită cu grupul consonatic *,t* , ca urmare a aceleiaşi tendinţe de înlăturare a grafemelor inutile. De asemenea, suprascrierile lipsesc cu desăvârşire, iar prescurtările şi inconstanţele grafice sunt înregistrate într-un număr redus. Acestea sunt dovezi care indică, pe de o parte, înrâurirea *Observaţiilor* lui Văcărescu asupra *Gramaticii* lui Tempea, iar pe de altă parte, faptul că la sfârşitul secolului al XVIII-lea se simţea nevoia acută de simplificare a sistemului ortografic. La distanţă de zece ani, cele două lucrări de gramatică exprimă, fără a avea însă autoritatea necesară pentru a impune astfel de norme, ideea de simplificare şi de adaptare a unui sistem grafic străin la regulile ortografice ale limbii române. Ele anticipă, în felul acesta, reforma ortografică pe care o va realiza, la începutul secolului următor (1828), Ion Heliade Rădulescu.

Apărute, cronologic, după *Elementa* lui Samuil Micu şi Gh. Şincai, gramaticile lui Văcărescu şi Tempea nu au preluat sistemul grafic al acestora, fapt datorat nesiguranţei de

folosire într-o lucrare normativă a unui alfabet încă insuficient cunoscut. De asemenea, la baza acestei decizii stă şi nevoia de apărare a ortodoxiei, al cărei mijloc grafic de exprimare fusese până atunci grafia chirilică. În felul acesta, slovele chirilice devin un mijloc de conservare a identităţii naţionale şi confesionale a românilor, mai ales a celor neuniţi din spaţiul transilvănean. La slovele de origine slavonă se va renunţa definitiv după anul 1860, când se va impune oficial grafia latină, după o perioadă de folosire a alfabetului mixt, această decizie fiind asumată de un for academic.

Bibliografie:

Budai-Deleanu, Ion, *Scrieri lingvistice*, text stabilit şi glosar de Mirela Teodorescu, introducere şi note de Ion Gheţie, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.

Drişcu, Andreea, *Gramatica românească a lui Radu Tempea (1797). Ediţie critică şi studiu lingvistico-filologic*, Iaşi, 2013 (teză de doctorat).

*** Poeţii Văcăreşti (Ianache, Alecu şi Nicolae), *Opere*, ediţie critică, studiu introductiv, note, glosară, bibliografie şi indice de Cornel Cîrstoiu, Editura Minerva, Bucureşti, 1982.

Văcărescu, Ienăchiţă, *Observaţii sau băgări de seamă asupra regulelor şi orînduielelor gramaticii româneşti*, Râmnic, 1787.

Tempea, Radu, *Gramatica românească*, Sibiu, 1797.

ROMANIAN TRADITIONAL FOOD HERITAGE IN THE CONTEXT OF URBAN DEVELOPMENT

Petronela Savin, Assist. Prof., PhD, "V. Alecsandri" University of Bacău

Abstract: In the space of traditional food more than in any other domain, each community has historically accumulated layers of popular knowledge, resulted from the interaction with the environment and the living conditions, many of them with a proven scientific foundation. All this heritage should be exploited, being in no contrast with the idea of progress but, on the contrary, including it.
Food culture may constitute a relevant factor in the process of sustainable development, providing feasible economic models based on the resources of traditional food knowledge. In this context, the sector of traditional food culture may be a relevant tool for economic growth in a global economy based on services and the monetization of the rights of intellectual property.
The traditional food patrimony is also a relevant tool in social cohesion and a social and community development factor, contributing to the elimination of tensions and social exclusion. It represents the expression of (individual, group, regional, national etc.) identity and, equally, of diversity and difference, essential values and fundamental rights.
Promoting and preserving the traditional cultural food patrimony of a rural type represents an important way of regeneration and revitalization of urban cultural food.

Keywords: traditional, cultural food patrimony, digitalisation.

1. Introduction

We are nowadays witnessing the increasingly acute awareness of the role played by food culture in the harmonious, ecological development of a person and community, within a society of consumption and globalization.

The risks associated with society's accelerated development, food overconsumption, food practices which cultivate sedentariness (with medical consequences such as nutritional disorders or cardiovascular disease) have generated a rethinking of development strategies.

There have been initiated campaigns for exploiting food practices related to ecological cultivation, use of local food resources, food preparation after healthy recipes. However, many of these actions were left at the stage of information and publicity campaigns, because they cannot reconnect with authentic cultural heritage in terms of food.

Any innovative or change process definitively cannot be separated from a "living context" composed of already existing mentalities, behaviors, attitudes, visions, approaches and practices interesting all the agents acting in a given operative scenario. The material (environmental systems, biodiversity, natural resources, infrastructures, landscapes, economic agents, etc.) and immaterial (traditions, expertise, cultures, religions, languages, arts, etc.) resources constantly interact.

Almost paradoxically, the future of food industry, as well as global sustainable lifestyles, seems to be linked to a return to the past and to ignored or lost traditions and other rural activities or to a reinvention of new traditions based on local cultural heritage and traditional knowledge.

2. Food traditional knowledge

Traditional knowledge is a cumulative body of knowledge composed of stratified knowhow, practices and representations developed and maintained by communities with extended histories of interaction with the natural environment (Cannarella and Piccioni, 2011). Thanks to cultural inter-generation transmission, traditional knowledge acquires its character of historical continuity in the practice of using resources (Handayani and Prawito,

2009; Parrotta and Agnolotti, 2007). The idea of tradition reminds, however, of the image of a chain coming from the past. Tradition thus represents a form of transmission or an information flow during time of ideas, praxes, habits, methods, etc., with a character of more or less continuity. This character of continuity gives traditions not only a link to the past, but also an impetus to the future.

While science is expressed through formal, systematic and codified languages, traditional knowledge tends to be a form of tacit knowledge shared by a given local community into personal, context-specific manners, which may be very difficult to formalize and communicate. These peculiar features contribute to make the achievement of an exhaustive definition of traditional knowledge a rather difficult task (Berkes and Henley, 1997a, 1997b; Ellen, 2007; Senanayake, 2006).

In the space of traditional food more than in any other domain, each community has historically accumulated layers of popular knowledge, resulted from the interaction with the environment and the living conditions, many of them with a proven scientific foundation. All this heritage should be exploited, being in no contrast with the idea of progress but, on the contrary, including it.

The aim of this paper is to present the role of traditional food heritage in the context of urban development, as practices and techniques deriving from historical or past traditional knowledge, showing a capability to operate as innovation, despite their apparently obsolete and out-of-date features.

3. Romania and the policies to promote food tradition

The concern with healthy food has increased all over the world, hence the support for ecological agriculture and the consumption of organic, bio food. The interest for the return customs related to traditional food culture is obvious at the level of European economic policies. Recording food products within national and European quality schemes such as traditional product, protected designation of origin label, protected geographical indication, constitute a proof in this respect. However, in Romania, the producers' interest in developing this segment is yet small. According to the statistics provided by the Ministry of Agriculture and Sustainable Development, there have been recorded in the National Registry of Traditional Products, during 2005-2013, 4402 products, out of which only 1 has been registered at the European level in the category Protected Geographical Indication (PGI). In the same category, Italy has registered 114 products, France, 127 products, Spain, 91, and Germany, 86 (http://www.madr.ro/ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti.html). Regarding the consumption of organic food, in Romania, this is still very low. The conclusions of a vast research project, CONSUMECO, coordinated as of 2009 by the University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine of Bucharest, which had as objective the conducting of complex research regarding the elaboration of a behavioural model of the consumer ecological agro-food products, revealed the fact that, in Romania, ecological consumption represents less than 1% of all the food, the main barrier being the very high price difference, followed by accessibility. Nevertheless, the tendency is a positive one, with a yearly increase rate of 10-20%. Regarding information about these products, to the statement "I have good knowledge about ecological agro-food products", 24,6% of the respondents answered by "partial agreement", a percentage almost equal with that of the people who believe they do not have much knowledge about ecological products (23,0%) (http://www.monapopa.usamv.ro/2010/11/29/raport-stiintific-si-tehnic-etapa-1-consumeco/).

Under these circumstances, we believe that one way to satisfy a social need such as healthy food, is integrating it at the level of cultural needs, such as the affirmation of identity through food customs and honouring the cultural heritage by rediscovering the traditional food patrimony. Feeding is subordinated to a paradigm which surpasses the biological component of the human being, forever tending towards the affirmation of the individual's

cultural component. All these will be possible by exploiting the immaterial patrimony of traditional food, with the help of the most important human resources, creativity and sociability.

3. The digitization of traditional food knowledge

The European Agenda for Culture, launched in 2007, argues that the cultural sector is an indispensable element for reaching the strategic objectives of the Union in terms of prosperity, solidarity and security. The Sectoral strategy in the domain of culture and national patrimony for the period 2014-2020 states that "Culture is not a secondary dimension of the socio-economic development, it is part of the very social tissue on which relies the building of any development strategy" (http://www.umpcultura.ro/noutati_doc_98_strategia-sectoriala-in-domeniul-culturii-i-patrimoniului-national-pentru-perioada-2014-2020-modificata_pg_0.htm) .

According to the reference frame regarding the domains and functions of the cultural and creative sector, taken into consideration by the present strategy, one of the cultural domains is the immaterial patrimony, with the functions of dissemination (spreading, also through the new models of development in the online environment), protection (research, exploitation) and cultural education/intervention.

In this context, the research and preservation of the traditional food patrimony can be achieved by creating an electronic encyclopaedia, which will quantify both knowledge on traditional food extracted from historical, ethnographic and linguistic sources, and the living thesaurus of networks and food behaviours collected through interviewing the older people. In rural places, there is an elder generation who still practice subsistence-based food production (growing, cooking and preserving their own foods). Their recipes, preservation techniques and growing technologies are of great interest to a growing urban food consuming population. This knowledge base is a precious cultural heritage asset and is at risk of being diminished with the passing of elder generations. The digitization of this knowledge is a way of saving this priceless heritage. The purpose for creating an online encyclopaedia will be not only to inform the wide public on the authentic Romanian traditional food culture, but also to educate it with a view to exploiting the inherited food patrimony, in the spirit of equity and tolerance.

The computerization of the traditional food patrimony responds to the desiderata of the European policies for which the digitalization of cultural resources is regarded as a key factor, which will contribute to improving the accessibility and the uninterrupted flow of information in an economy of knowledge. Once transposed electronically, the food cultural patrimony may become a resource for a wide range of informational products and services, in sectors such as education or tourism. That is why, on the long term, it is considered that the digitalization of cultural resources and the creation of a unique access platform inside a digital library represents an initiative with a considerable economic potential, which may lead to enhancing competitiveness all around Europe, thus respecting the provisions of the Strategy from Lisbon. (cf. Calimera Guideslines, http://www.calimera.org/lists/guideslines/digitisation)

4. Conclusion

Food culture may constitute a relevant factor in the process of sustainable development, providing feasible economic models based on the resources of traditional food knowledge. In this context, the sector of traditional food culture may be a relevant tool for economic growth in a global economy based on services and the monetization of the rights of intellectual property.

Promoting and preserving the traditional cultural food patrimony of a rural type represents a relevant tool in the regeneration and revitalization of the urban area. The model

of traditional nourishment may represent a solution to the urban problems of food in the context in which it is exploited through an educational tool addressing a wide audience.

Cultural goods have also lately achieved the value of social goods. Thus, any initiative of cultural education related to the traditional food patrimony may also be quantified like a way of sustainable economic development. Rediscovering culinary tradition as a way of assuming cultural identity and of personal development may contribute to increasing the consumption of autochthonous products and, implicitly, developing local economy. Exploiting the traditional food patrimony is supported by raising the living standards, developing transport infrastructure and modifying the patterns of spending leisure time/holidays (developing rural tourism and, implicitly, cultural tourism). Traditional food is often associated with the idea of ecological products, hence its direct connection with the concerns for enhancing life quality. But, beyond its social and economic benefits, exploiting the food cultural heritage has obvious consequences in terms of assuming the system of traditional values, in the spirit of social inclusion. The traditional food patrimony is a relevant tool in social cohesion and a community development factor, contributing to the elimination of tensions and social exclusion. It represents the expression of (individual, group, regional, national etc.) identity and, equally, of diversity and difference, essential values and fundamental rights.

BIBLIOGRAPHY

Berkes, F., Henley, T., 1997a. Usefulnesss of traditional knowledge: myth or reality? *Policy Options*, no. 18 (3), 55–56.

Berkes, F., Henley, T., 1997b. Co-management and traditional knowledge: threat or opportunity? *Policy Options* no. 18 (2), 29–31.

Cannarella C., Piccioni, V., 2011. Traditiovations:Creating innovation from the past and antique techniques for rural areas. *Technovation*, no. 31, 691–692.

Ellen, R., 2007. *Modern Crises and Traditional Strategies: Local Ecological Knowledge in Island Southeast Asia*. Berghahn, New York.

Handayani, I.P., Prawito, P., 2009. Indigenous soil knowledge for sustainable agriculture. *Sociology, Organic Farming, Climate Change and Soil Science*, no.3, 303–317.

Savin, Petronela, 2012. *Romanian Phraseological Dictionary. The Onomasiological Field of Human Nourishment*. Institutul European, Iaşi.

Senanayake, S.G.J.N., 2006. Indigenous knowledge as a key to sustainable development. *Journal of Agricultural Sciences*, no. 2 (1), 87–94.

THE CONCEPT OF ”ARGUMENT” AND ITS SEMANTICS IN THE BIBLICAL TEXT

Raluca Felicia Toma, Assoc. Prof., PhD, ”Valahia University” of Tîrgoviște

Abstract: The present paper is constructed as a study of the biblical text regarding the notion of 'argument', its numerous meanings, some of which are not only different but even antagonistic – presenting minimal morpho-lexical changes.

Keywords: argument, semantics, biblical text

Fiecare limbă în care s-a tradus *Biblia* are contribuţia ei la descifrarea mesajului fixat în textul biblic. Cercetând versiunile româneşti ale proverbelor biblice, sesizăm aspecte ale fenomenului „încuvântării” religioase a enunţurilor proverbiale din tezaurul popular, colectiv şi anonim, prin mecanismele substituirilor şi ale contextualizărilor. Astfel, diverşi termeni ai noţiunii laice şi general-umane a „binelui” şi „înţelepciunii” devin „iubire”, „credinţă”, „frică de Dumnezeu”, în variantele biblice ale proverbelor, tot aşa cum „răul”, „defectele umane”, „greşeala”, devin „păcat”. Autoritatea care a asigurat circulaţia celei mai citite cărţi din lume, *Biblia*, a facilitat şi o nouă cale, încă eficientă, de răspândire a proverbelor, astfel marcate, în rândurile popoarelor. Sutele de metafore, expresii, frazeologisme şi proverbe propriu-zise care circulă în limba română, ca cele consemnate în studiile Elenei Slave, ale Mariei Ivăniş-Frenţiu ş.a., se regăsesc, într-un fel sau altul, în orice limbă naturală din lume. Ele pot fi explicate şi prin teoria universaliilor gândirii şi ale limbii, dar pot fi probate ca preluări din textele sacre.

Haina românească a proverbelor biblice evidenţiază, cu asupra de măsură, în foarte multe exemple, ceea ce nu se vede într-un simplu enunţ. Limba română reflectă foarte bine virtuţile cu care trebuie să fie dotat, prin natura sa, proverbul: *să comunice* mai mult decât spune, *să zică* în aşa fel, încât să lase interlocutorului satisfacţia de a descifra intenţiile vorbitorului, căci această expresie concentrată, a emiţătorului „scump la vorbă”, glăsuieşte, după cum afirma Lucian Blaga, parafrazându-l pe un gigant al gândirii renascentiste, „despre toate lucrurile care se pot şti şi altele multe în plus” (L. Blaga, 1977: 9).

Studiul versiunilor româneşti ale pildelor şi ale celorlalte enunţuri proverbiale biblice (zicători, cimilituri, parabole etc.) reliefează modul în care fiecare limbă slujeşte principiul unanim recunoscut al acestor „ziceri”, caracterizate prin faptul că întregul reprezintă mai mult decât suma elementelor componente ale construcţiei, iar structura de profunzime conţine judecăţi, simţăminte şi frumuseţi ale limbii mai multe decât pot fi ghicite prin receptarea simplă a structurii de suprafaţă.

În structura lor tematică, unele proverbe biblice au ca referent puterea cuvântului. O mare parte dintre proverbele biblice sunt consacrate forţei de semnificare a cuvântului rostit. Am putea interpreta această realitate prin raportarea la textul integral al *Bibliei,* care reprezintă, în esenţă, Cuvântul divin, ba chiar, dacă urmăm exegeza biblică, divinitatea însăşi, după cum se spune în *Noul Testament*.

În cele ce urmează ne vom opri asupra noţiunii de *ceartă*.

Cearta este una dintre noţiunile greu de delimitat în mod categoric de ceea ce am putea numi, mai generic, „Cuvântul rău”:

*Nu te **certa** cu nimeni fără pricină, de vreme ce nu ţi-a făcut niciun rău* (3, 30).

*Cel ce păzeşte învăţătura apucă pe calea vieţii, iar cel ce leapădă **certarea** rătăceşte* (10, 17).

*Cel ce iubeşte învăţătura iubeşte ştiinţa, iar cel ce urăşte **certarea** este nebun* (12, 1).

Remarcăm aici, în primul rând, două accepţii diferite ale noţiunii de „ceartă”. În 3,30 este vorba despre o nuanţă a „cuvântului rău”, accepţie negativă pentru care regăsim alte multe variante (*minciună, defăimare, lăudăroşenie* etc.). În 10,17 şi 12,1 găsim o nuanţă total diferită, practic opusă celei dintâi, căci efectul ei este pozitiv, de fapt. Este vorba despre „certare”, adică observaţia formulată, este adevărat, în cuvinte aspre, dar care are rost educativ. Traducătorul român marchează, de altfel, această opoziţie prin doi termeni diferiţi, chiar dacă provin din acelaşi radical. În accepţia negativă („sfadă”, „gâlceavă”, „querelle”), se utilizează un termen moştenit din latină (cf. lat. *certa*), iar în cea pozitivă, se foloseşte verbul însuşi latinesc (din care a rezultat prin derivare regresivă *certa*): *certare*[1], rămas ca atare în română, dar sub forma nominală, valoarea substantivală fiind întărită, aici, ca în multe asemenea substitutive provenite din aşa-numitul „infinitiv lung” („infinitiv etimologic”), prin articolul hotărât *-a*. Aşadar, o subcategorie pe care am putea să o delimităm relativ sigur, în cadrul subgrupei „cuvântul rău”, este dinamitată din chiar miezul semantic al termenului în discuţie, care poate semnifica, cu minime modificări morfo-lexicale, două noţiuni nu numai diferite, ci chiar opuse.

În ceea ce priveşte restul semnificaţiilor „cuvântului rău”, evantaiul este foarte larg:

Cel ce ascunde ura are ***buze mincinoase****, cel ce răspândeşte* ***defăimarea*** *este am bun* (10,18).

Dreptul urăşte ***cuvintele mincinoase****; ticălosul aduce numai ruşine şi* ***ocară*** (.....)

Vorbele ***defăimătorului*** *sunt ca nişte mâncăruri alese: ele coboară până în cămările pântecelui* (18, 8).

Cine trădează ***taina*** *umblă ca un* ***defăimător*** *şi nu te întovărăşi cu cel care are buzele mereu deschise* (20,19).

Precum sunt norii şi vântul fără ploaie, aşa este omul care ***laudă*** (25,14).

Vântul de la miazănoapte aduce ploaie şi limba ***clevetitoare*** *aduce o faţă mohorâtă* (25, 22).

Când ***îşi schimbă planul*** *să nu-l crezi, căci şapte urâciuni sunt în inima lui* (26, 25).

Aşadar, „minciuna”, „trădarea”, „lăudăroşenia”, „clevetirea”, „ipocrizia” sunt câteva din defectele morale ilustrate prin „vorba proastă”, prin „gura păcătoasă” etc.

Având în vedere structura fundamental binară, mai precis, antitetică a proverbelor, opoziţia care se construieşte în cele mai multe enunţuri din această subcategorie onomasiologică este „cuvântul rău” *vs.* „cuvântul bun”. Mărcile negative sunt, de obicei, mai numeroase decât cele pozitive pe orice scară valorică ce vizează calităţile spirituale ale omului (adică pe orice axă + ... 0 ..... –)[2]. Instrumentele onomasiologiei pun în evidenţă noţiuni complementare, ca cele enumerate mai sus, vizibil mai numeroase decât cele „pozitive”. Totuşi, valorile pozitive nu lipsesc din enunţurile proverbiale şi, dacă statistic sunt mai puţine, ca putere de cuprindere, ca profunzime a efectului, ele sunt mai puternic conturate. „Vorba bună”, „vorba înţeleaptă”, „limba dulce” apar destul de des în enunţurile parimiilor biblice – şi totdeauna cu încărcătură semantică foarte bogată: „sfatul bun”, „vestea bună”, „adevărul”, „limba care răspândeşte ştiinţa”, „vestea bună”, iar uneori chiar „viaţa” însăşi:

Cel ce ***binecuvintează*** *va fi îndestulat, iar cel ce blestemă va fi blestemat* (11, 25).

[1] Cf. DELL, s.v.

[2] Această distribuţie inegală în privinţa percepţiei axiologice + – (de exemplu „deştept/prost”) se datorează faptului că trăsăturile pozitive, sunt considerate mărci ale normalităţii, pe când cele negative sunt percepute ca abateri la normele socialmente acceptate. Manifestate în diferite grade de alterare a normalului, trăsăturile negative se distribuie gradual pe o scală mai bogată, cu reflexele lingvistice corespunzătoare, cu maniere stilistice mai interesante de redare a nuanţelor ş.a.m.d. cf. *supra*...

*Buzele care spun **adevărul** vor dăinui totdeauna, iar limba grăitoare de moarte – numai pentru o clipă* (12,19).

*Limba dulce este **pom al vieţii**, iar limba vicleană zdrobeşte inima* (15, 4).

***Cuvintele frumoase** sunt fagure de miere, dulceaţă pentru suflet şi tămăduire pentru oase* (16, 24).

*Prin răbdare se poate înduplеca un om mânios şi o **limbă dulce înmoaie oase*** (25,15).

*Precum e apa rece pentru un suflet însetat, aşa e **vestea cea bună** dintr-o ţară îndepărtată* (25, 25).

Dacă este adevărat că în asemenea contexte „pozitive” cuvântul se asociază cu noţiuni de mare generalitate, cu valori abstracte precum „înţelepciune”, „ştiinţă”, „existenţă”, tot atât de adevărat este faptul că forţa ziditoare a cuvântului se exprimă în formule mai puternic colorate stilistic, mai bine reliefate în stânca puternică a spiritului uman. Sau, în orice caz, fără să intrăm aici în analiza formelor, pe care o vom face la locul cuvenit, trebuie să observăm că rolul distinctiv al cuvântului este redat prin imagini mai concrete, care sugerează stihiile naturii, pe când rolul constructiv este redat printr-un evantai mai larg de imagini – de la cele concrete la cele abstracte întotdeauna delicate şi luminoase:

Începutul unei certe e ca slobozirea apei dintr-un iezer; înainte de a se porni, dă-te la o parte! (17,14).

Bătutul laptelui dă untul, lovitura peste nas face să ţâşnească sângele, iar întărâtarea mâniei duce la ceartă (30, 33).

vs.

Ca merele de aur pe poliţi de argint, aşa este cuvântul spus la locul lui (25, 11).

Inel de aur şi podoabe de mult preţ este povăţuitorul înţelept la urechea ascultătoare (25, 13).

Să mai remarcăm aici valorile expresive care facilitează performanţa enunţurilor proverbiale în versiunea românească a acestora. Mobilitatea determinantului românesc suplineşte cu succes absenţa unor termeni abstracţi din limba veche românească, astfel încât acolo unde textul grecesc sau latinesc foloseşte termeni diferiţi, româna face apel la acelaşi termen, ba chiar la aceeaşi imagine, căreia îi impune însă valori diferite, chiar extreme prin simpla schimbare a raportului derminat-determinant. Astfel, sintagmele „Mierea de pe buze” şi „buzele mieroase” semnifică lucruri total diferite, deşi în plan denotativ înseamnă acelaşi lucru. Dialectica pozitivului şi a negativului, atât de subtilă în frazeologismele tuturor popoarelor dă şi aici o probă de subtilitate, de evadare din cadrele prea înguste ale oricărei scheme logice. Să mai adăugăm că între „vorba bună” şi „vorba rea” se mai află un termen, care după aceleaşi scheme dure ale enunţurilor logice – ar trebui să semnifice punctul zero al relaţiei „plus/minus” (pozitiv/negativ), adică punctul de referinţă. În structurile frazeologice care îmbracă proverbele biblice acest termen este „tăcerea”. Logic, schema ar trebui să se configureze astfel:

Vorba bună - - - - - - - - - - Tăcerea - - - - - - - - - - Vorba rea
(+) (Ø) (-)

Practic, însă, în proverbe, „tăcerea” este mai degrabă un substitut al vorbei bune, fiind distribuită foarte des la polul pozitiv al relaţiei antitetice stabilite. Nenumăratele „corespondenţe” cu enunţuri similare din întreg textul Vechiului şi Noului Testament, în care „Tăcerea” este pusă în opoziţie cu „Mulţimea vorbelor”, iar aceasta, la rândul ei, este asociată cu „vorba proastă”, „vorba rea” etc. în corpusul nostru, numai în această primă

clasă de proverbe, ideea „tăcerii" ca termen pozitiv al comunicării revine de 6 ori (din 72 de enunţuri), în variante care evidenţiază mai mult sau mai puţin clar această distribuţie:

Cel ce-şi păzeşte gura şi limba lui îşi păzeşte sufletul de primejdie (21, 23); cf. şi 13, 2, care este, pur şi simplu, o variantă a celei dintâi, apoi 14, 3; 17, 27; 18, 4; 26, 20; 29, 21[3].

Proverbele construite pe tema *puterii cuvântului* au încă două subdiviziuni, pe care nici un criteriu al clasificărilor onomasiologice nu le poate plasa într-o altă grupă tematică. Trei proverbe sunt axate pe imaginea martorului mincinos. În principiu, ele ar fi trebuit încadrate la o pereche de noţiuni de tipul „dreptate/nedreptate", care, la rândul ei, ar ţine de supraordinata „cinste/necinste" ş.a.m.d. În plan real, este vorba aici despre referinţele juridice, mai precis, despre o practică a sistemului juridic al civilizaţiei Vechiului Testament, cu prelungiri până în vremurile noastre[4]. Actul juridic al chezăşiei uza de puterea cuvântului, căruia i se putea deturna puterea de convingere în defavoarea prietenului chiar (de unde şi încadrarea la proverbe despre prietenie etc.):

Martorul de nimic îşi bate joc de dreptate şi gura celor fără de lege înghite nelegiuirea (21, 28).

Nu fi martor mincinos împotriva prietenului tău şi nu fi pricină unei hotărâri nedrepte, cu buzele tale (24, 28).

Cealaltă subgrupă se înrudeşte cu aceasta, dar factorul negativ este, de data asta, nu martorul, ci împricinatul. Într-o formulare tautologică, atât de frecvente în proverbele de pretutindeni, *Cartea Pildelor* dă următorul îndemn:

Celui ce se pune chezaş pentru un străin merge rău; cel ce nu se pune chezaş stă la adăpost (11, 15).

De data aceasta actantul negativ este cel „chezăşuit" şi nu chezaşul, minciuna, nedreptatea, necinstea trecând în responsabilitatea celui din urmă. Cel dintâi poate fi acuzat nu de incorectitudine ca la subgrupa anterioară, ci de nechibzuinţă:

Ca un arcaş care răneşte pe toţi, aşa este cel ce se pune chezaş pentru cei smintiţi şi pentru cei ce trec pe cale (26, 10).

Discursul este însă astfel organizat, încât imaginea chezaşului naiv este mereu asociată cu „vorba rea", cu „gura slobodă", deci cu puterea negativă a cuvântului:

... dacă te-ai pus chezaş pentru prietenul tău, dacă ai dat mâna[5] *pentru altul, atunci te-ai prins prin* ***făgăduieli ieşite din gura*** *ta şi te-ai legat* ***prin cuvintele gurii tale*** (6, 1-2).

---

[3] Utilitatea stabilirii unei demarcaţii semiotice nete între explicarea şi transmiterea unui limbaj este dovedită de apariţia unui concept intermediar „explicitare-transmitere", propus de către Sanda Golopenţia, într-un interesant studiu despre tăcerea ca mesaj în proverbe, „Buzele cele mute vorbesc pe tăcute", în: *Educaţie şi limbaj*, Bucureşti, 1972, p. 181-190.

[4] Astfel de aluzii la practicile sistemului juridic din cultura care dă la iveală proverbele respective, foarte numeroase în orice corpus de proverbe al culturilor mai vechi dau mai noi, ar justifica teoria originii juridice a enunţurilor proverbiale. A dăinuit mult timp, în istorie, studiul corpusurilor de proverbe, opinia conform căreia acestea reprezentau, la origine, vechi coduri de drept natural. Mărturii au fost considerate, în primul rând, formulările din cele două serii de texte-proverbe şi logice umane, exemple edificatoare fiind *Codul lui Hammurabi*, *Maximele celor şapte înţelepţi*, apoi chiar normele moralei creştine, ale celei orientale etc. în al doilea rând, studiile antropologice asupra unor popoare aflate încă în stare tribală păreau să confirme utilizarea proverbelor drept argumente juridice, cf. Enno Littman, *Abessinien*, apud Johan Huizinga, *Homo ludens*, Bucureşti, 1977, p. 153.

Chiar şi pentru vechile coduri europene, inclusiv româneşti, s-au făcut asemenea aprecieri, cf. N. Densusianu, „Proverbiele romane ca materialu pentru institutiunile dreptului romanu in Dacia", în *Orientulu latinu*, Braşov, 1874, nr. 1.

În realitate, este vorba despre similitudini discursive care justifică aceste utilizări interdisciplinare, remarcate ca atare de către vechii retori (Cf. Quintilian, *Arta oratorică*, V, 10,125).

[5] Simbol al mărturiei, în vechea procedură a lumii biblice, comparabilă cu sigiliul, cu semnătura de astăzi şi, parţial, cu jurământul prestat cu mâna pe biblie din procedura modernă.

Aşadar, o primă mare tranşă, ordonată după criterii onomasiologice, aceea a *cuvântului rostit* se dovedeşte pe cât de eterogenă, pe atât de instabilă. Noţiunea centrală „cuvântul" se poate asocia cu altele – mai mult sau mai puţin abstracte, pasibile de a fi subdivizate, la rândul lor, într-un şir nesfârşit de alte categorii: „cumpătarea"/„absenţa cumpătării"; „prietenia"/„ura" ş.a.m.d.

Dacă luăm drept criteriu de clasificare actanţii, atunci perechile antitetice trimit spre alte grupe onomasiologice: înţeleptul/nechibzuitul; pacifistul/certăreţul; bunul sfătuitor/linguşitorul; cel ce (se) laudă/cel ce defăimează. Totuşi, aceste categorii pot fi reduse la două feţe ale aceleiaşi realităţi constante: cel ce zideşte prin cuvânt/cel ce dărâmă prin cuvânt.

BIBLIOGRAFIE

Biblia de la Bucureşti (BB), Biblia adeacă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfântului Sinod..., Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi Misiune al B.O.R., 1997.

Biblia 1688 (Biblia de la Bucureşti) (BB_1), vol. 1-6, Volume coordonate de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marieta Ujică. Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi/Albert Ludwigs Universität – Freiburg, Editura Universităţii, Iaşi, 1988-1989.

Biblia 1688 (Biblia de la Bucureşti) (BB_2), vol. I-II. Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al.I. Cuza", 2001-2002.

THE USE OF PICTORIAL AND MULTIMODAL METAPHORS IN EDITORIAL CARTOONS DEPICTING THE EURO CRISIS

Daniela Dălălău, Assist., PhD Candidate, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: Metaphors have proved essential to the description, explanation and understanding of economic and financial phenomena over the years. Much of the research into this topic has focused only on verbal metaphors so far. The purpose of this paper is to identify and analyse the pictorial and multimodal metaphors used in editorial cartoons for the description of the euro crisis. The cartoons used in economic and financial editorials depict aspects of the euro crisis in an original way making use of metaphors, metonyms, image schemas, symbols and colours. All the editorial cartoons analysed in this paper were taken from The Economist.

Keywords: Conceptual Metaphor Theory; pictorial metaphors; multimodal metaphors; metonyms; image schemas.

1. Introduction

The global financial and economic crisis, which started in 2008, originated in America and was triggered by the burst of the United States housing bubble in 2006. The housing bubble caused a dramatic fall of the securities related to the U.S. real estate pricing, and therefore affected financial institutions worldwide. The European Union was no exception and the financial institutions in this area started to feel the domino effect of the global financial crisis at the beginning of 2009, when ten central and eastern European banks admitted of being in trouble and had no other alternative but to ask for a bailout.

Moreover, economic growth in the eurozone was slow and unequally distributed in the following months, which led to the creation of gaps between the member states in terms of economic performance. Given the difficult economic and financial conditions, the fact that some of the European countries in the eurozone unwillingly admitted to being unable to repay their government debt came as no surprise. The first country facing this situation was Greece, which was soon followed by other countries such as Spain, Ireland, Portugal, Cyprus and Romania. Therefore, they had no option but to ask for financial help from third-party financial institutions like the European Central Bank or the International Monetary Fund.

Besides the effects created at general or governmental and institutional level, the global financial crisis has also produced effects at individual level, since the attempts made to avert the crisis and the measures taken by governments to remedy the situation have had dire consequences for the population of the eurozone countries affected by the crisis.

Taking into consideration the dimension of the events and the consequences they had at European level, the eurozone crisis has received extensive media coverage. It is worth noticing that the texts and images that journalists have used in economic and financial editorials frequently turn to metaphor to describe and explain economic and financial concepts and phenomena, and the eurozone crisis is no exception. In broad terms, the use of metaphors aids comprehension of these phenomena, thus helping readers to better understand these complex realities.

White (1996) argues that metaphors are extensively used in press discourse and provides evidence that help him reach the conclusion that they are essential to textual cohesion and coherence, thus enhancing the communicative aspect of press discourse.

Considering the aforementioned, the aim of this paper is to identify and analyse the pictorial and multimodal metaphors used in economic and financial editorials to describe the

euro crisis, its effects on the European member states and the measures taken to solve it. Moreover, we highlight that besides their strong linguistic or verbal presence, which has been extensively researched so far, "metaphors can occur non-verbally and multimodally as well as purely verbally" (Forceville 2006: 381), depicting the euro crisis and its effects and at the same time persuading and influencing readers' views .

Van Dijk (1989: 230) notes that "editorials are intended and structured to express and convey the opinion of the newspaper about recent news events". However, this opinion is not conveyed only in the written text, as cartoons are frequently used in these editorials. Kövecses (2010: 64) highlights that cartoons are a rich source for the non-linguistic realization of a metaphor, since conceptual metaphors are literally depicted in cartoons. Kövecses provides an example and explains that the ANGER IS A HOT FLUID IN A CONTAINER metaphor can be represented by the drawing of a man with smoke coming out of his ears.

The use of cartoons enhances the metaphorical message, as pictorial metaphors have "a more sensual and emotive impact on viewers" (Forceville 2008: 475). Furthermore, another advantage of using pictorial metaphors, as highlighted by Forceville, is the fact that they have "greater international appeal" (2008: 475).

Being inserted immediately after the headline and the standfirst of the editorial, before the main written body is introduced, these cartoons have a strong impact on the readership, by introducing the topic and establishing a metaphorical connection between the title and the written text.

According to Koller, a pictorial or multimodal metaphor "requires the text's recipient to construct a meaningful reading by processing verbal and visual elements together" (2009: 49).

2. Pictorial and multimodal metaphors in the theoretical cognitivist framework

The Cognitive Metaphor Theory (CMT) initially developed by Lakoff and Johnson (1980) and later highly explored by other scholars (Lakoff 1987; Lakoff & Turner 1989; Gibbs 1994; Grady, 1997; White, 1997; Kövecses 1990, 2000, 2002, 2005, 2010; Charteris-Black, 2004; Koller 2004; Deignan, 2006, 2008; Gibbs 2011) highlights the pervasiveness of metaphor in both everyday and specialized language. Moreover, the starting point for the CMT is the argument that metaphor is a conceptual rather than linguistic device. Gibbs specifically stresses the fact that "metaphor is not simply an ornamental aspect of language, but a fundamental scheme by which people conceptualize the world and their own action" (2008: 3). To put it another way, our way of thinking is largely metaphorical.

Although there have been different theoretical approaches to the interpretation of metaphor, the basic principle researchers agree on is that a particular domain, the **target**, is instantiated in terms of another domain, the **source**. Thus, the target is understood in terms of the source. The first step for such an understanding is to identify the source and target domains and the second step is to establish correspondences or mappings between the two domains that reveal which features of the source also apply to the target. The second step is generally called cross-domain mapping.

Forceville (1996, 2006, 2008, 2009) claims that, in spite of Lakoff and Johnson's insistence that "metaphor is primarily a matter of thought and action, and only derivatively a matter of language" (1980: 153), most research on metaphor has focused primarily on the analysis of verbal metaphors for evidence. However, pictorial metaphor and forms of metaphor that involve multiple communicative modes have inspired an increasing number of recent studies over the past two decades (e.g. Carroll 1994, 1996a, Forceville 1996, 2008, 2009).

Forceville (2009) begins his distinction between monomodal and multimodal metaphors with a broad explanation of what a mode is. According to him, "a mode is a sign system interpretable because of a specific perception process" (2009: 22). Therefore, he makes a direct correlation between modes and the five senses, which leads him to the following list: (1) the pictorial or visual mode; (2) the aural or sonic mode; (3) the olfactory mode; (4) the gustatory mode and (5) the tactile mode. However, in his subsequent elaboration on this list, he reaches the conclusion that other factors need to be considered such as the manner of production. Thus, he extends the list of modes so that they contain the following nine aspects: (1) pictorial signs; (2) written signs; (3) spoken signs; (4) gestures; (5) sounds; (6) music; (7) smells; (8) tastes and (9) touch.

Forceville defines monomodal metaphors "...as metaphors whose target and source are exclusively or predominantly rendered in one mode." (2009: 23). Moreover, he highlights that the verbal metaphor has been the most common type of metaphor studied, being associated with metaphor in general. However, he argues that another type of monomodal metaphor, i.e. the pictorial or visual metaphor, has aroused considerable interest and has become the central issue of sustained research.

When defining the multimodal metaphor, Forceville claims that these "... are metaphors whose target and source are each represented exclusively or predominantly in different modes." (2009: 24). Furthermore, he explains that the use of "exclusively or predominantly" is necessary, as the target and/or source of non-verbal metaphors are often cued in more than one mode at the same time.

Forceville (2008) makes a comparison between pictorial and multimodal metaphors and verbal metaphors and identifies four aspects which differentiate nonverbal metaphors from verbal ones. Firstly, they are characterised by a high degree of specificity grounded in their perceptual immediacy. Secondly, they have medium-determined ways of cueing the similarity between the target and source domains. Thirdly, they are more accessible and easily recognized at international level, i.e. across languages and cultures, "since they do not (exclusively) rely on language codes" (2008: 477). Fourthly, they have a stronger emotional impact on viewers.

It is worth mentioning that pictorial or visual metaphor and multimodal metaphor are the most examined types of non-verbal metaphor. Initially this research dealt with the analysis of pictorial and multimodal metaphors in advertising and film, but more recently researchers have been interested in the metaphors used in editorial cartoons as well (El Refaie 2003, Schilperoord and Maes 2009, Teng 2009).

Schilperoord and Maes (2009) identify and explore some characteristics of editorial cartoons. The starting point of their analysis is a comparison between two genres, the commercial advertisements and the editorial cartoons. Their comparison emphasises that the communicative functions of the two genres differ considerably. Forceville (1996) argues that metaphors used in commercial advertisements tend to present positive aspects of the target since their aim is to pursue customers to buy the products. Schilperoord and Maes claim that "the reverse often holds for editorial cartoons" (2009: 216) and their analysis proves that metaphors used in editorial cartoons convey a critical or even negative stance towards the target.

Another key characteristic of editorial cartoons, as identified by Schilperoord and Maes (2009), is their scenario character. Their claim is that the majority of the editorial cartoons use familiar scenarios on which the pictorial metaphor is based. Moreover, these familiar scenarios consist of different elements, i.e. persons, roles, relations, objects and attributes, which can be the basis for other related sub-metaphors.

Making a comparison between the visual mode and language, El Refaie (2003, 2009) and Forceville (2005) emphasise the fact that a visual representation of abstract meaning is impossible without using symbols, metonyms and metaphors.

Another cognitive device, which plays a central role in our conceptual structure, is metonymy. Kövecses defines metonymy as "a cognitive process in which one conceptual entity, the vehicle, provides mental access to another conceptual entity, the target, within the same domain, or idealized cognitive model (ICM)." (2010: 173). Making a comparison between metaphor and metonymy, he argues that metaphor is based on a relationship of similarity between the two concepts involved, whereas metonymy is based on a relationship of contiguity. He highlights that a metaphor consists of two concepts or entities that belong to two different domains. On the contrary, in metonymy, the two entities are closely related to each other and they belong to the same domain or ICM (Idealised Cognitive Model). Moreover, these domains or ICMs are comprised of several elements that can metonymically replace each other.

Besides metaphors and metonyms, image schemas have been considered in our interpretation of editorial cartoons as well. Mark Johnson (1987) explains that our embodied experience, i.e. our interaction with and observation of the world, generates image schemas within our conceptual system. The most important and ubiquitous image schemas reflect our sensory-perceptual experience under different aspects. Therefore, common image schemas are those associated with the idea of space (up-down, front-back, left-right, near-far, centre-periphery, verticality); containment (container, in-out, full-empty); multiplicity (part-whole); balance (axis balance, point balance, equilibrium), locomotion (momentum, source-path-goal) and attribute (heavy-light, big-small, warm-cold, strong-weak, bright-dark). Evans and Green (2006) explain the importance of image schemas by highlighting that they provide a concrete basis for metaphorical mappings.

In an analysis of pictorial and multimodal metaphors used in magazine covers to describe the financial crisis, Cortés de los Ríos (2010) identifies colour as another element that has a strong persuasive value. She explains that it plays a key role in the way we feel about and react to certain magazine covers. Moreover, she highlights that colours have a subliminal effect on us, since we are unconscious of the effect they have on us and the ideas they induce most of the times. It is well known that, in most cultures, black is stereotypically associated with negative things, whereas white is used to refer to pure things.

3. Data collection and analysis

The data collection used for our analysis consists of 9 editorial cartoons taken from *The Economist* that were published in the online print edition, in 2012 (http://www.economist.com/printedition/covers?print_region=76976&date_filter%5Bvalue%5D%5Byear%5D=2012). This was a period when although many people claimed the European Union was heading towards a recovery, they were contradicted by the economic and financial reality. *The Economist* is an English-language weekly magazine covering different topics, from world news to business. The magazine targets highly educated and specialised readership and argues that they have an audience mainly consisting of influential executives and policy-makers.

Taking into consideration that the aim of this paper is to identify and analyse the pictorial and multimodal metaphors used in economic and financial editorials to describe the euro crisis, its effects on the European member states and the measures taken to solve it, we have selected the cartoons from two main sections of the magazine, i.e. Finance and Economics and Europe. These two particular sections have covered the topic, helping the readership to understand the causes of the euro crisis, the negative consequences it has had, and the measures taken to reduce its effects at European level. Our main selection criterion

has been that they should contain either a monomodal metaphor of the pictorial type or a multimodal metaphor of the verbo-pictorial type.

Initially, our sample consisted of 15 editorial cartoons. The first step of our analysis was to group the cartoons into thematic categories according to the source domains identified, i.e. ILLNESS (5); METEOROLOGICAL PHENOMENA (4); CONTAINER (HOLE-2; WOODS-1); MOVEMENT (2) and GAME (1). The second step was to select the core sample for the detailed analysis. Considering the numbers presented above, the most prominent source domains, the ones which depicted the euro crisis as ILLNESS and METEOROLOGICL PHENOMENA, were chosen for the current analysis.

Our analysis focused on both cognitive devices (image schemas, metonymies and metaphors) and other visual images and aspects such as colours, symbols (€) and other objects associated with the EU and its member states (such as flags and maps).

The majority of the metaphors have been identified as monomodal metaphors (6) and the remaining three as multimodal metaphors using a combination of text and images to depict the metaphor. Despite the fact that we have classified metaphors into monomodal and multimodal metaphors, the nine editorial cartoons selected for the core sample have been analysed according to the two source domains chosen by the cartoonists.

3.1. THE EURO CRISIS IS ILLNESS

This metaphor introduces a familiar scenario and makes use of one of the most accessible and close to the human being source domains, namely, our own existence. At various times in our life, all of us experience illness, either in a milder or in a more severe form. This is a universal experience everybody shares, irrespective of gender, age, nationality, race, etc. Therefore, everybody is familiar with the situation in general, the persons involved, the stages we go through, the steps to follow or the usual course of action.

As aforementioned, cartoons are introduced after the headline and the standfirst of the editorial. According to the definition provided by the Macmillan dictionary, a standfirst is "a short summary of a newspaper story or article that appears between the headline and the start of the story or article". Below each cartoon, information is provided regarding the headline, standfirst and date. Sometimes this information is essential for the interpretation of the metaphorical scenario.

Figure 1.

Headline – The Spanish patient

Standfirst – A full bail-out of the euro area's fourth-largest economy is looming

Date – 28th July 2012

The cartoon in fig. 1 generates an elaborate metaphorical scenario that can be described using the following metaphorical mappings:

- A country affected by the euro crisis (Spain) is a patient affected by illness.
- Financial specialists trying to find a solution to the euro crisis are doctors trying to find a course of treatment.
- A country which needs financial assistance is a patient who needs medical treatment.
- Financial assistance (a bail-out) is medicine (drip).
- A financial chart showing the financial evolution of the country is a medical chart showing the evolution of the patient.

The image-schemas used as basis for some of the metaphorical mappings are:

- SPACE: up-down; and ATTRIBUTE: big-small; bright-dark.

The brighter spot focuses viewers' attention on the specialists who are trying to find a solution to the crisis. The exaggerated dimension of the drip presented as the most probable solution suggests the seriousness of the situation. Moreover, the drip is not a random choice, as it is known that this is the most rapid and efficient way of administrating medicine (assistance from outside) directly into our system. It is worth highlighting that the use of the symbol of the European currency (€) on the drip, whose content is liquid, is an instantiation of the MONEY IS A LIQUID metaphor.

Figure 2

Headline – Still sickly

Standfirst – The euro zone's illness is returning. A cure requires more integration, but Germany isn't keen

Date – 31st March 2012

Figure 3

Headline – Too long an illness

Standfirst – Some detect recovery in the euro zone. But if leaders make mistakes there may be a relapse

Date – 25th February 2012

Both cartoons contain the same hybrid metaphor, i.e. THE EURO ZONE IS A PATIENT. Forceville explains that when "two objects that are normally distinct entities are physically merged into a single 'gestalt'" (2008: 465) the result is a hybrid metaphor. This metaphor is based on a metonymy, as the symbol of the euro (€) stands for the euro zone and is used instead of the head of a person. Moreover, the presence of the wheelchair in both cartoons suggests how affected the euro zone is. We know that ill people are weak and can lose balance, thus a wheelchair is used to carry them safely from one place to another.

In figure 2, besides the metaphorical mapping the euro zone is a patient, we also have Mr. Mario Draghi (the president of the European Central Bank) who is depicted as a doctor. The image schemas used here are:

- CONTAINMENT: in-out, suggested by the position of the patient inside the circle created with the saw.

- BALANCE: axis balance; equilibrium.

The fact that the doctor allows the patient to stand up regardless of his weakness and wobbliness and the fact that the place where he stands up is highly insecure leads us to infer that the stance of the cartoon is rather critical.

In figure 3, the image schema is related to SPACE: up-down. Although the patient is weak, the fact that he is in a wheelchair does not seem to help much, considering that he has to climb some endless stairs. Moreover, he does not have anybody around to help him perform the task.

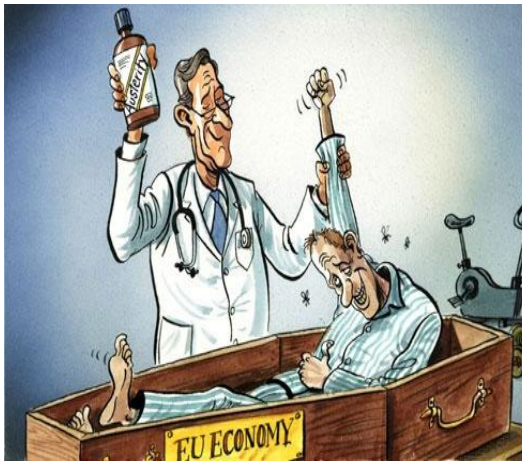

Figure 4

Headline – Killing the euro-patient?

Standfirst – The doctors think the medicine will work, if the euro does not die first

Date – 2nd June 2012

Figure 5

Headline – Kicking against austerity

Standfirst – France and the Netherlands once again resist the European consensus

Date – 28th April 2012

The metaphorical mapping that is a common feature of the cartoons in fig. 4 and 5 is austerity is medicine. In fig. 4, the seriousness of the situation is suggested by the fact that the patient is almost dead, as he is no longer in a hospital bed but in a coffin. In fig. 5, the metaphorical meaning is based on metonyms, i.e. people stand for countries. The fact that the cartoonist used the flags as labels makes it easier to identify the countries (France and Netherlands). However, if we have a closer look, we can also discover other clues (the red scarf and the moustache of the French and the golden hair and wooden clogs of the Dutch) that lead us to the same conclusion. An important image schema used in this cartoon is related to ATTRIBUTE: big-small. The difference in size of the two people highlights the difference in size between the two countries. The actions performed by the two people (kicking the medicine and crushing the pills) emphasise the strongly negative and critical stance of the cartoon.

3.2. THE EURO CRISIS IS A METEOROLOGICAL PHENOMENON

Meteorological phenomena are difficult to avoid and control. Thus, conceptualizing the euro crisis as a meteorological phenomenon, the cartoonists imply there is little we can do about it.

The cartoon in fig. 6 instantiates the EURO CRISIS IS DROUGHT metaphor, which is based on the MONEY IS LIQUID (WATER) metaphor. We know from our embodied experience that we cannot survive without water. Similarly, money is vital to economies and financial institutions. The scarcity of money is highlighted by the large part of the cartoon coloured yellow. The star-shape containers instantiate European countries with different levels of money reserves. The dehydrated person crawling in the desert and looking for

water metonymically corresponds to the economies and financial institutions in need of money.

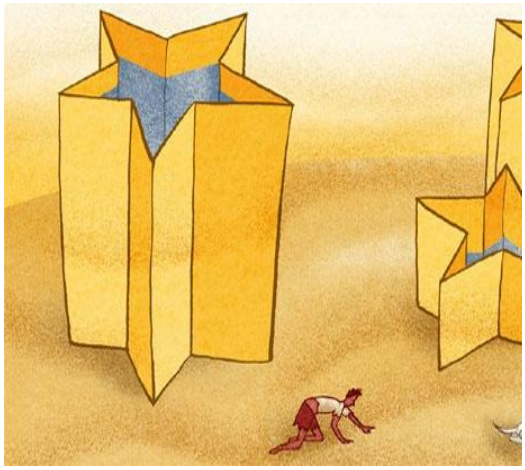

Figure 6

Headline – Home and dry

Standfirst – Europe's weaker euro economies are in the grip of a worsening credit crunch

Date – 26th May 2012

Figure 7

Headline – April showers on the

Standfirst –The euro crisis is back, and resolving it is not getting any easier

Date – 21st April 2012

The cartoon in fig. 7 depicts three metaphors. Firstly, THE EU IS A PERSON, which is triggered by the EU flag vest the man is wearing. Secondly, RECOVERY IS A SAND CASTLE. Thirdly, THE EURO CRISIS IS A THUNDERSTORM. Two important image schemas used in this cartoon are related to ATTRIBUTE: big-small; bright-dark. The size of the sand castle compared to the dimension of the clouds suggests the critical stance towards how insignificant and fragile the recovery is. Moreover, the darker colour of the clouds, the fact that they take the shape of the EU map and the thunderstorms indicate exactly which of the member states (Spain and Italy) endanger the recovery.

Figure 8

Headline – Weather report

Standfirst – The euro crisis casts a chill over a sunnier economic picture

Date – 21st April 2012

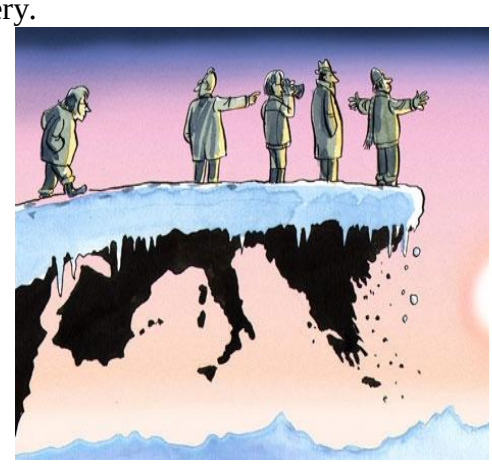

Figure 9

Headline – A false dawn

Standfirst – The recession has been mild so far. But things are likely to get much worse

Date – 14th January 2012

Both cartoons instantiate the EURO CRISIS IS COLD WEATHER metaphor. The suits in both cartoons metonymically stand for the investors or the businessmen. Some of the

distinguishing image schemas in both cartoons are related to ATTRIBUTE: bright-dark and big-small. In fig. 8, the gloomy clothes and the big grey cloud in the shape of the EU currency contrast sharply with the pink trees in blossom and the small pale sun. In fig. 9, the pale sun is not bright enough to melt the ice which has frozen the entire euro zone. Again, the pale yellow of the sun contrasts sharply with the black continent.

4. Conclusions

The analysis undertaken in this paper has identified some of the common pictorial and multimodal metaphors used by cartoonists to depict the euro crisis. Although several metaphors were identified in an initial stage of our analysis, only the metaphors instantiated by the source domains of ILLNESS and METAPHORICAL PHENOMENA have been described. The analysis of the cognitive devices and the other visual elements used in editorial cartoons has revealed that pictorial and multimodal metaphors are powerful tools that enhance the metaphorical message of specialised press articles.

Moreover, the preference for certain images, colours and symbols in a particular context highlights the cartoonist's intention of underlining certain aspects of the euro crisis.

Bibliography:

1. Charteris-Black, Jonathan. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
2. Cortés de los Ríos, M. E. (2010): Cognitive devices to communicate the economic crisis: An analysis through covers in *The Economist*. *Iberica* 20: 81-106.
3. Deignan, A. (2006), 'The grammar of linguistic metaphors', in A. Stefanowitsch & S. Gries (Eds.), *Corpus-based approaches to metaphor and metonymy. Trends in Linguistics*. Studies Monographs 171. Mouton de Gruyter.
4. Deignan, A. (2008), 'Corpus Linguistics and Metaphor', in R. Gibbs (Ed), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge University Press. pp. 280-294.
5. El Refaie, (2003): Understanding visual metaphor: the example of newspaper cartoons. Visual Communication 2(1): 75-95.
6. El Refaie, E. (2009), 'Metaphor in Political Cartoons: Exploring Audience Responses', in C. Forceville and E. Urios-Aparisi (Eds), *Multimodal Metaphor*, Berlin, Mouton de Gruyter.
7. Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
8. Forceville, C. (1996). *Pictorial Metaphor in Advertising*. London: Routledge.
9. Forceville, Charles (2005): Addressing an audience: time, place, and genre in Peter Van Straaten's calendar cartoons. Humor: International Journal of Humor Research 18: 247-278.
10. Forceville, C. (2005). Visual representations of the Idealized Cognitive Model of *anger* in the Asterix album *La Zizanie*. *Journal of Pragmatics*, 37: 69-88.
11. Forceville, C. (2008), 'Metaphors in Pictures and Multimodal Representations', in R. Gibbs (Ed), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge University Press. pp. 462-482.
12. Forceville, C. (2009), 'Non-verbal and multimodal metaphor in a cognitivist framework: Agendas for research', in C. Forceville & E. Urios-Aparisi (Eds), *Multimodal Metaphor* Berlin, Mouton de Gruyter, pp. 19-42.
13. Gibbs, Raymond W. Jr. (1994). *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.

14. Gibbs, R. & Tendahl, M. (2008): Complementary perspectives on metaphor: Cognitive linguistics and relevance theory. Journal of Pragmatics 40: 1823-1846
15. Grady, J. (1997): Theories are buildings revisited. Cognitive Linguistics 8: 267–290.
16. Johnson, Mark (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason.* Chicago: University of Chicago Press.
17. Koller, Veronika. (2004). *Metaphor and gender in business media discourse: A critical cognitive study.* Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
18. Koller, Veronika. (2009), 'Brand images: Multimodal metaphor in corporate branding messages', in C. Forceville & E. Urios-Aparisi (eds.), pp. 45-71.
19. Kövecses, Zoltán. (2010). *Metaphor. A practical introduction*. 2nd ed. New York: Oxford University Press.
20. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.
21. Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 202-250.
22. Lakoff, G. & Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago.
23. Schilperoord, J. & Maes, A. (2009), 'Visual Metaphoric Conceptualization in Editorial Cartoons', in C. Forceville and E. Urios-Aparisi (Eds), *Multimodal Metaphor*, Berlin, Mouton de Gruyter, pp. 213–240.
24. van Dijk, T. (1989) 'Race, riots and the press: an analysis of editorials in the British press about the 1985 disorders'. Gazette 43: 229-253.
25. White, R. (1996). *The Structure of Metaphor: The Way the Language of Metaphor Works*. Oxford: Blackwell Publishers.

NEG-RAISING

Rodica-Cristina Apostolatu, Assist., PhD., "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: NEG-Raising is a cognitive phenomenon which has long been an object of study and comment. In NEG-Raising, the negation found in the matrix clause is interpreted as negating the complement clause. The present paper aims at approaching the phenomenon from different perspectives.

Keywords: NP predicates, embedded sentences, matrix clause, scope of negation, Negation-absorption rule.

NEG-Raising (NR, for short), also known as *Transferred Negation*, *Neg(ative) Raising*, or *Negative Transportation* represents a movement rule meant to explain a phenomenon that is by no means new in English and its peculiarities have attracted the attention of linguists. It was first proposed by Charles Fillmore (1964) in order to account for the synonymy contrast between, for example, the pair (a,b) and the pair (c,d) (where '≈' means *is roughly synonymous with*, and '≠' means *has a meaning clearly different from*).

(a) *John thinks Bill doesn't like Harriet.*
(b) ≈ *John doesn't think Bill likes Harriet.*
(c) *John claims Bill doesn't like Harriet.*
(d) ≠ *John doesn't claim Bill likes Harriet.*

NEG-Raising is a rather special category, which shows the extension of scope beyond clause boundaries. In some respects, it can be regarded as a consequence of the Neg-First Principle, in that a negative element belonging to a subordinate clause is 'raised' and attached to the verb of a preceding main clause (Horn 1978a: 129).

Therefore, NEG-Raising "is a lexically governed rule that transports the negative constituent *not* (occasionally *never*) from an embedded complement clause into the main clause" (Cornilescu 1986: 34).

The issue of the scope of negation arises in a particularly acute way in the following examples:

(1) *I think he won't like her*.
(2) *I don't think he will like her*.
(3) *It's likely that he won't come here until after the game.*
(4) *It's not likely that he will come here until after the game.*
(5) *John knows they aren't here*.
(6) *John doesn't know they're here*.

According to Klima (1964), (1), (3) and (5) contain sentence negation in the embedded clause (the subordinate), unlike (6) where negation focuses on the main clause:

(7) *John doesn't know they are at home and neither does Mary*.

In (2) and (4), Klima claims that there is inherent negation both in the main clause and the subordinate one. It should be noted that in (4), *until after the game* could not appear as such if the subordinate were affirmative. It is necessary that *until* be under the scope of negation. The same phenomenon occurs with terms like *need* and *help*:

(8) *I don't suppose I need say this again*.
(9) *I don't think John can help his bad manners*.

In (8) and (9) one should not think that *need* or *can* is part of an affirmative subordinate due to the strong attraction between these modal verbs and negation in these contexts. One can compare:

* *I need say this again*.

* *John can help his bad manners*.

with:

(10) *I needn't say this again*.

(11) *John can't help his bad manners*.

According to Klima (1964), the negation of the subordinate clause would then be absorbed by the negation of the main clause (*Negation-absorption rule*). But the mere assumption that there are two negatives in the deep structure is not going to pose any problems even within the transformational theory to which it adheres.

If the meaning of the final sentence is determined by the deep structure, then the two negatives in the deep structure will radically oppose (2) to (1), which has only one negative marker, as well as (4) to (3), (8) to (12) and (9) to (13):

(8) *I don't suppose I need say this again*.

(12) *I suppose I needn't say this again*.

(9) *I don't think John can help his bad manners*.

(13) *I think John can't help his bad manners*.

Now, these findings go against the intuition of the English speakers, who consider these pairs as being equivalent or at least very close. On the other hand, the absorption rule of negation by the main clause is only justified by the needs of a formal construction. Carol & Paul Kiparsky (1971) agree upon the equivalences between (1) and (2), (3) and (4), (8) and (12), (9) and (13). However, they point out that this rule does not apply in the presence of the factive verbs in the main clause. We cannot change:

(14) *It bothers me that he won't lift a finger until it's too late*.

into: (15) * *It doesn't bother me that he will lift a finger until it's too late*.

But even non-factive verbs can prevent the re-ascent of negation. The following pairs are not equivalent:

(16) *I claimed that I wasn't right*.

(17) *I didn't claim that I was right*.

and (18) *I was sure that you weren't speaking on the phone*.

(19) *I wasn't sure that you were speaking on the phone*.

Therefore, it should be found an additional constraint to separate, as exceptions, the non-factive verbs which do not allow the re-ascent of negation towards the main clause. The list can also go on with *assume*, *conclude*, *maintain*, *assert*, *be convinced*, *be positive*, *be certain*, *realize*, *admit*. Lakoff (1965) proposes a rule that differs only in name (*not-transportation rule*) and raises the same objections. The difficulties encountered by these theoreticians are understandable as the objections thus raised will very quickly lead to the slippery slope of semantics. Due to the relationships between negation and the specific properties of the verbs in the main clause, we might easily forget the narrow framework of the syntactic constructions that might lead to the analysis of the semantico-syntactic properties of the verbs that had been dealt with so far.

Being aware of the fact that a purely syntactic approach might not serve his purposes, Jackendoff (1969) rejects the hypothesis of the re-ascent of negation and suggests the following counterexamples:

(20) *I doubt that John will be here until five*.

(21) *Bill is afraid to leave until his mother comes*.

(22) *Scarcely anybody expected him to be there until after four*.

The rule of the re-ascent of negation is far from being clearly noticed as here negation is lexicalized and a more detailed analysis of the lexical relations is needed, which would involve, for example, the concepts of contrast and linguistic counterpart. But then this would presuppose engaging in the quicksand of the semantico-syntactic networks, well off

the beaten track of pure syntax. It is appropriate to propose tentative dichotomies, such as *doubt / believe* which draw oppositions (*doubt = not believe*), negative inferences (*he is afraid, so he will not leave until his mother comes*) or reassuring reductions (*scarcely anybody = not anybody*), but most importantly is to recover negation from subjective appreciation. Lindholm (1969) puts forward some sensitive examples with *until*:

(23) *I didn't realize that I had to do it until tomorrow*.
(24) *I realized that I didn't have to do it until tomorrow*.
(25) *I didn't claim that I'd finish the paper until Friday*.
(26) *I claimed that I wouldn't finish the paper until Friday*.
(27) *It isn't clear that he'll leave until next week*.
(28) *It's clear that he won't leave until next week*.
(29) *I can't believe that he'd take the exam until he was ready*.
(30) *I can believe that he wouldn't take the exam until he was ready*.

The pairs (23) / (24), (25) / (26), (27) / (28), (29) / (30) are not in a periphrastic relation, which requires the establishment of new constraints on *until* and seriously complicates the transfer rule of negation (*Negation – transportation rule*), to such an extent that R. Jackendoff (1971) suggests that it should be eliminated.

Lakoff (1969), who wants to define the problem of displacement of negation within an exclusively syntactic framework, proposes distributional tests to identify the traces of negativity that the subordinate was supposed to have before applying the (optional) rule of the re-ascent of negation. Therefore, we can mention:

- the positive interrogative resumption of the subordinate clause:
  I don't suppose the Royals will win, will they?
- the pronominalization of the sentence:
  I don't think Bill visited his parents and Mary is quite sure of it. (*it = that he did not visit his parents*).
- sluicing[1]:
  I don't think he's going to accept this and I can guess why not (why).*
- the incorporation of negation:
  Nobody would suppose anymore that the war was worth it.
  R. Lakoff (1963) suggests that:
  I don't suppose they'll come, will they?
  is derived from:
  I suppose they won't come, will they?

But Jackendoff (1971) points out that if we replaced *suppose* with *think* or *believe* in the examples above, we would get very surprising results:

I don't think /? believe they'll come, will they?
would be derived from:
*I * think /?* believe they won't come, will they?*

by means of the transfer rule of negation from the subordinate clause to the main one, which seems unacceptable to him:

[1] *Sluicing* is the name given by John Robert Ross (1969) to the ellipsis construction in brackets. See the examples below:
a. *The children are playing somewhere, but I'm not sure [where _].*
b. *The girls are crying, but I don't know [why _].*
In these constructions, an interrogative phrase appears stranded where one might have expected to find a complete constituent question.

[…] I believe it has been shown that Lakoff's proposal, although fascinating, breaks down with additional evidence. Hence there remain no compelling syntactic arguments for Not-Transportation. (1971: 76)

It was better to abandon the hypothesis of the re-ascent of negation. But Jackendoff at least had the merit of highlighting the real challenge of the analysis, namely the inextricable links between syntax and semantics and the dangers of reductionism at all costs, at the risk of being criticized for having failed to comply with some syntactic rigour.

Linebarger alternately considers the hypothesis of the *Neg-raising rule* and that of the *Neg-lowering rule* to account for sentences like *I don't think that p*. She rejects the *Neg-raising rule* which does not allow to generate all the sentences of the type *I don't think that p because X*:

(31) *I don't think that he * will budge an inch / * has written the paper yet / has resigned because he has any aspirations for higher office*.

She rejects the *Neg-lowering rule* mainly due to the lack of synonymy between:

(32) *I think that Bill doesn't beat his cat because he loves it*.

and (33) *I don't think that Bill beats his cat because he loves it*.

In so doing, she justifies her position:

The two sentences share one reading: the reading in which the speaker claims to believe that Bill beats the cat but for some reason other than love, i.e. the reading in which the *because* clause is negated. However (32) has another meaning: the speaker believes that the reason why Bill doesn't beat his cat is that he loves the cat, i.e. the reading in which the *because* clause is not negated. Sentence (33) does not have this reading: that is, the *because* clause in (33) is obligatorily negated. This is not only another argument against syntactic *Neg-raising*: it also creates a problem for the *Neg-lowering rule*, which is, of course, *Neg-raising* in reverse. There is no way to explain why sentence (33) does not have this reading in which the *because* clause is not negated, since presumably (32) and (33) have the form (32) when the *neg-scope rule* applies. Thus the *Neg-lowering rule* must be abandoned. (1981: 78)

This rule of displacement of negation has been widely discussed by many linguists, claiming to be more or less in favour of generative grammar. Among the best known and, in alphabetical order, these are: Barstch (1973), Cattel (1973), Cornulier (1973), Horn (1978), Jackendoff (1971), Klima (1964), Lakoff (1969), Lindholm (1969), Linebarger (1981), Partee (1973), Prince (1976), Seuren (1974), Sheintuch and Wise (1976).

If negation is a troublesome issue for linguists and undermines the most firmly established beliefs, it is because of its mobility as it operates at all levels and can modify all structures. If negation is the Achilles' heel of transformational theories, then it is also due to the excessive concern with formalization. Negation is less considered an essential operation in the process of linguistic communication than a module that could be attached to such a syntactic structure, with the possibility of changing its position, without substantially altering the existing relationships. It is overlooked the fact that negation is primarily an operation of assertion whose function is not to convey some mathematical logic but to acquire its real meaning through successive combinations with other operators. For this reason, the analysis of the scope of negation is an essential prerequisite for the study of negation, although it seems difficult to separate it from the other discourse markers in the context and the prosodic markers as well. How can one account for statements such as *I think that non-p because X* or *I don't think that p because X* without at least talking about intonation that can, in most cases, disambiguate by specifying the scope of negation?

BIBLIOGRAPHY:

Cornilescu, A. (1986) *English Syntax*, vol. 2, Bucuresti: TUB.

Fillmore, C. (1964) *Transportation rules in English*, LSA Summer Meeting.

Horn, L. (1978) *Some aspects of negation* in Greenberg, J.H. et al. (eds.) *Universals of Human Language. Syntax,* Stanford: Stanford University Press, 127-210.

Horn, L. (1978) *Remarks on Neg-raising* in Cole, P. (ed.), *Syntax and Semantics*, 9, New York / San Francisco / London: Academic Press, 129-220.

Horn, L. (1985) *Metalinguistic negation and pragmatic ambiguity* in *Language*, 61, n°1: 121-174.

Jackendoff, R.S. (1969) *An Interpretive Theory of Negation* in *Foundations of Language*, 5: 218-241.

Jackendoff, R.S. (1971) *On Some Questionable Arguments about Quantifiers and Negation* in *Language*, 47: 232-297.

Klima, E.S. (1964) *Negation in English* in Fodor, J.A. & Katz, J.J. (eds.), *The Structure of Language. Readings in the Philosophy of Language*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall Inc., 246-323.

Lakoff, G. (1970) *Repartee, or a Reply to 'Negation Conjunction, and Quantifiers'*, in *Foundations of Language*, 6: 398-422.

Lakoff, G. (1970) *Pronominalization. Negation and the Analysis of Adverbs* in Jacobs, R. & Rosenbaum, P. (eds.), *Readings in English Transformational Grammar*, Walthem: Ginn and Co, 145-165.

Lakoff, R. (1969) *A Syntactic Argument for Negative-Transportation*, Papers from the 5th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society, in Seuren, P. (eds.), *Semantic Syntax,* 1974, Oxford: Oxford University Press, 175-182.

Lakoff, R. (1970) *Another non-source for comparatives* in *Linguistic Inquiry,* I, 1, Cambridge, MA: MIT Press.

Lindstad, A.M. (2007) *Analyses of negation: Structure and interpretation*, Faculty of Humanities, University of Oslo.

Linebarger, M. (1987) *Negative polarity and grammatical representation* in *Linguistics and Philosophy* 10 (3): 325-387.

Miestamo, M. (2005a) *Subtypes of Asymmetric Standard Negation* in Haspelmath, M., Dryer, M.S., Gil D. and Comrie B. (eds.), *The World Atlas of Language Structures*, Oxford: Oxford University Press, 462-465.

Miestamo, M. (2005b) *Symmetric and Asymmetric Standard Negation* in Haspelmath, M., Dryer M.S., Gil D. and Comrie B. (eds.), *The World Atlas of Language Structures*, Oxford: Oxford University Press, 458-461.

Miestamo, M., (2005c) *Standard Negation: The Negation of Declarative Verbal Main Clauses in a Typological Perspective*, Berlin / New York: Mouton de Gruyter.

NOTES ON RECENT DEVELOPMENTS OF LINGUISTIC PROTOTYPES IN COGNITIVE LINGUISTICS

Silvia Florea, Associate Professor, Hab. Dr., "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: The notion of 'prototypic category' derives from research in psychology, however, it has recently been adopted into linguistics to explain nuclear senses of words and different weightings in the specifying of the prototype. The paper reviews examples of categories and peripheries in the work of contemporary linguists such as Lipka, Aitchison, Fillmore and Leech and compares various processing mechanisms of matching to a prototype.

Keywords: prototype, categories, prototype match, cognitive, nucleus.

Our present approach draws on the general theory of natural categories, developed by Eleanor Rosch and her colleagues (Rosch et al., 1976) and extends it to the more recent work of contemporary linguists such as Lipka, Aitchison, Fillmore and Leech who have developed it as prototype theory, addressing semantic rather than purely formal aspects of language within the field of cognitive linguistics. Taking principled processes that depend on the 'real-world attributes' and characteristics of the perceiving apparatus itself (the implication being that only what can be perceived can be categorised and, all things being equal, that which is more easily perceived will be of greater significance to the categorisation process), the prototype theory proposed by Rosch et al. has offered, beginning with the 1970s, a principled approach to the exemplification of form and meaning relationships within language.

The two basic cognitive principles on which the prototype theory rests are the achievement of maximum differentiation, when the prototypical instance of a category distinguishes it from all other categories, and the avoidance of cognitive overload, potentially resulting from over differentiating and lack of flexibility in grouping items sharing important characteristics, whilst being in other respects unlike.

Development–wise, the principle of differentiation has been central to linguistic theory beginning with Saussure, who maintained that the language system is one in which "il n'y a que des differences" (Saussure 1953:166). The similarity between de Saussure's theory of language system, and the prototype theory of natural categorisation is to be found in Saussure's account of the 'value' of linguistic elements. The distinction between a denotative, connotative and global meaning does not appear with Saussure, however it is clear that he thinks of it when he explicitly suggests the distinction between value and signification. He quotes that the signification of the three verbs: craindre, redouter, avoir peur is the same, however, their value is not. In studying linguistic value, Saussure started from a game of chess, and he asked himself whether, in a game of chess, the chessman can be considered an element of the game. He argues that the value of a chessman consists in its relations to the other pieces and in the moves it makes, which are different from those of the other pieces. Its definition and its reality are not to be discovered by considering its composition, which tells what it is, rather by studying how it differs from the other pieces, which tells mostly what it is not. By analogy, according to him, linguistic values should be studied from two points of view, conceptual and material. Signification is defined as the association of a given sound with a given concept whereas the linguistic value of a term is established by studying the other terms of the linguistic system to which it is opposable, on both the paradigmatic and syntagmatic axes. The content of a term can be considered the

sum of signification and value. In comparing the English words sheep (the live animal) and mutton (the meat) with the French mouton, Saussure's classical exemplification of the difference between terms in two different systems indicates that, in some circumstances, these terms could clearly have the same signification; however, mouton is part of the system in which all the other members are the names of live animals OR the meat they provide, while sheep belongs to the lexical system, where all the others are names for live animals whereas mutton is in a set of food terms. It becomes thus clear that these terms do not have the same content, although they can be said to have the same signification in proper contexts.

Later, Chomsky, in his expanded generative transformational theory that he produced showed how deep structure determines meaning and surface structure determines sound. However, the most controversial element of Chomsky's grammar remains the semantic component, as he often admits, albeit he often sustained that the semantic component suffers from but few minor technical limitations. Generative semanticists argue that Chomsky's system cannot fully account for the interpenetration of semantics and syntax and his opposing critics George Lakoff and Charles Fillmore (some of them Chomsky's best students) unanimously agree that syntax and semantics cannot be clearly separated. They believe that the generative ingredient of a linguistic theory is the semantics, not the syntax and that the grammar rests on the meaning description of the sentence being only afterwards followed by a generation of the syntactic structures based on the introduction of syntactic and lexical rules.

More recently, and strongly associated with the West Coast Functional Grammar (represented by André Martinet, Michael Halliday, Simon Dik), the cognitive grammar school (associated with Ronald Langacker (1942–) and the construction grammar school (represented by Charles Fillmore (1929–2014) and its associates have construed the Saussurean sign as the centre-piece of grammar.

From Eleanor Rosch's prototype-based conception of categorization and its psycholinguistic origins, prototype theory has moved in two main directions. On the one hand, Rosch's theory has been adopted by formal psycho-lexicology (information processing psychology), which tries to elaborate models for human conceptual memory and its functionality, whereas, on the other hand, beginning with the mid-1980s, prototype theory has been taken up in linguistics, making it possible for various types of prototype effects to be identified. Rosch extended Brent Berlin and Paul Kay's anthropological study of colour terms (1969) which held that languages select their main colour terms from a set of eleven, and that, in so doing, there is a hierarchy among these terms, on five identifiable levels (as qtd in Geeraerts, 2010). Departing from such observations on particular areas of the colour spectrum that are more salient than others, Rosch's theory developed a more general prototypical perspective of natural language categories, implying that a particular member of the category will occupy a central position mainly because it exhibits the most salient features. This led to the proposal of a general view of categorical structure:

> when describing categories analytically, most traditions of thought have treated category membership as a digital, all-or-none phenomenon. That is, much work in philosophy, psychology, linguistics, and anthropology assumes that categories are logical bounded entities, membership in which is defined by an item's possession of a simple set of criterial features, in which all instances possessing the criterial attributes have a full and equal degree of membership. In contrast, it has recently been argued […] that some natural categories are analog and must be represented logically in a manner which reflects their analog structure. (Rosch and Mervis 1975: 573)

Rosch's prototype theory was borrowed in linguistics in the early 1980s, and, in its general framework, prototypical categories exhibit degrees of typicality. In other words, not every member is an equal representative for a category; secondly, prototypical categories exhibit a semantic structure in the shape of a radial set of overlapping, clustered meanings; thirdly, prototypical categories are blurred at the edges and finally, they cannot be defined by means of criterial attributes. These characteristics do not co-occur, moreover such prototypicality effects may appear in various combinations and may have different sources. Often having often (in)determinate category referential boundaries, the concept of prototypicality is dominated by the concepts of non-discreteness (existence of demarcation issues) and non-equality (existence of an internal structure involving a core versus a periphery within a category).

However, with Georges Kleiber (1988; 1990), a refusal to consider prototypicality as situated both among senses and within senses indicates that there was little consensus over the stability of the distinction between the semantic level (of senses) and the referential level (of category members). Indeed, recent research in cognitive semantics has suggested that the borderline between both levels (of senses and referents) is not stable (Aitchison, 1987; Taylor, 1992; Geeraerts, 1993, 2010; Tuggy, 1993). They all argue that different polysemy criteria (a lexical item may be interpreted in a separate sense, without constituting a case of vagueness) may produce different results as per different contexts. Geoffrey Leech (1981:120), in his approach to "fuzzy meaning", indicates the difficulty in stating what persons are to be included among the classes denoted by girl and child. Elsewhere, he refers to the prototypes of chair and bird and in comparing them to the prototypical noun and verb, he claims it is possible to consider that "just as some chairs are less 'chairy' than others, and just as some birds are less 'birdy' than others, so some nouns are less 'nouny' than others, and some verbs less 'verby' than others" (Leech et al., 1982:26). Labov, on the other hand, exemplifies with the nouns cup and bowl and shows that the boundaries between cup and bowl are fuzzy and that the typical proportion for the use of cup may be considered a prototype. He further argues that despite its increasing width, anything filled with coffee may be called a cup. Likewise, Lipka (1987) and Aitchison (1987) in their examinations of the prototype concept hold that a decision on membership to the center or periphery of the category with such nouns as house, dog, fish is never easy and that context plays an extremely important role in the process. In exploring the extent to which any semantic specification may represent the stability semantic structure of the item, or alternatively, the result of a transient contextual specification, Geeraerts (2010) quotes the following example:

For instance, neighbour is not polysemous between the readings 'male dweller next door' and 'female dweller next door', in the sense that the utterance my neighbour is a civil servant will not be recognized as requiring disambiguation in the way that she is a plain girl (ugly or unsophisticated?) does. The semantic information that is associated with the item neighbour in the lexicon does not, in other words, contain a specification regarding sex; neighbour is vague (or general, or unspecified) as to the dimension of sex. This notion of 'conceptual underspecification' has to be kept distinct from three other forms of semantic indeterminacy. (2010:197)

Against the backdrop of semantic indeterminacy, Geeraerts examines a set of indeterminacy contrasts which helps explain semantic underspecification, as he terms it. These are referential indeterminacy, as evidenced by a noun such as knee, (holding that it is difficult to indicate accurately where the knee ends and where the rest of the leg begins), fuzzy or vague boundaries of categories, as illustrated by any term referring to colour, for

example, and thirdly, interpretative indeterminacy that occurs when interpretation is indeterminate and the statement is ambiguous.

Indeed, the extent to which prototype theory rests on the very structural similarities between the referential and semantic levels subverts, according to Taylor (1989), the foundations of the classical, Aristotelian theory of categorization, based on which categories are homogeneous unities with clearly marked boundaries and two (member and non-member) degrees of membership. In other words, in the classical view, things either belong or do not belong to a category as distinct from the prototype theory in which categories are not homogeneous, and their boundaries are fuzzy. Nonetheless, the complication arises when one tries to find and place a constraint so as to guarantee category boundaries, knowing that otherwise, if unrestricted, a category would encompass an infinite number of entities. A possible solution to this problem may represent the identification of essential attributes for categories. Such a

proposal leaves the door open for encyclopedic semantics in that it does not restrict the number of elements that may ultimately become part of a semantic characterization under certain conditions, but at the same time it makes categories manageable by placing some limitations on them. The proposal does not involve that membership in a category is a matter of all or nothing and does not impose rigid boundaries on categories, either (i.e. categories are still fuzzy). However, it guarantees at least one form of category boundary. (Mendoza and Aransaez, 1998:259)

It would be interesting for the purposes of this paper to pursue Rosch's development of the prototype into what may be termed more recently as the "grammar(s) of expectancy" based on what Lakoff (1987), borrowing from Charles Fillmore, calls Idealised Cognitive Models (1982) and which stand out as "essentially prototypical, informational interactive structures, as opposed to grammatical or lexical entities" (1982:48). As early as 1982, Lakoff envisages his research to have "[…] produced overwhelming support for prototype theory, or more properly for the need to develop further the theory of natural categorization along the lines of Rosch's results"(1987:44). He examines various issues with prototypical category membership and identifies several boundary phenomena wherever category membership becomes unpredictable and rests entirely on context-specific variations and communicative purpose. Lakoff's notion of 'interpretive frame' view frames as the best knowledge construct or 'idealized cognitive model' (ICM), whereas metaphor and metonymy are other more linguistically relevant forms of ICM that should be situated firmly within semantic description. In other words, it may be asserted that the major innovation of the prototype categorization model in cognitive semantics is represented by the new role attributed to exposure, conspicuity and salience in semasiological structure description, followed next by an array of qualitative relations among elements expressed by metaphor and metonymy, and as more recent development, possibly not the last, in the form of an introduction of a quantifiable centre–periphery relationship as part of the semasiological architecture. The same idea, as expressed by Lakoff, yet somewhat along a different perspective is adopted by Ronald Langacker (1987) who argues that semantic characterizations should depend on the criteria of centrality and network organization. Both proposals, Lakoff's and Langacker's, are based on the rejection of the truth-conditional approach to meaning, thereby embracing an encyclopaedic view of semantics. However, Lakoff remains a leading figure of the discipline, alongside Langacker and Gilles Fauconnier (1994), being the first to suggest the substitution of objectivism, involving, in his view, the manipulation of abstract symbols and representing the traditional, atomistic, logical view of language, also labelled "Aristotelian semantics" or the "checklist theory of

semantics" with experiential realism, defined by 'cognitive models and involving prototypes and imaginative mechanisms such as metaphor and metonymy.

It has thus become evident that the prototype theory has been apt to respond to linguists' needs, having provided a new perspective to linguistic investigation inclusive of the semantic dimension. William Labov focused insistently on boundary phenomenon in his experimental studies. He notices that beyond the phrase, in the field of discourse analysis, the most important progress came from sociologists. Coşeriu (1991) would have put it more simply: significance makes the text, whereas Carmen Vlad (2000) deems the primordial goal of text linguistics as resting on the confirmation and justification of meaning (textual-discursive) hence, text linguistics remains the linguistics of meaning, the hermeneutics of sign mechanisms and text-discourse. Labov argues that

Instead of taking as problematical the existence of the categories, we can turn to the nature of the boundaries between them. As linguistics then becomes a form of boundary theory rather than a category theory, we discover that not all linguistic material fits the categorical view: there is greater or lesser success in imposing categories upon the continuous substratum of reality. (1973:143)

The 'greater or lesser success in imposing categories' in Labov's acceptance here refers particularly to Rosch's degrees of prototypicality, but from a somewhat different, opposing angle. Labov attempts to solve the issues associated with categorisation by addressing the boundary theory, in contrast to Rosch's approach in which categorisation is to be foregrounded against the backdrop of the boundary theory. Furthermore, starting from Berlin and Kay's (1979) examination of linguistic hedges (such as loosely speaking and strictly speaking), Lakoff stresses the issue of prototypicality degrees by indicating several linguistic terms in his experimental studies that are expressive of various degree of prototypicality, such as sort of and kind of as non-representative members of a category, and par excellence for prototypicality. He sustains that "if words can fit the world, they can fit it either strictly or loosely, and the hedges strictly speaking and loosely speaking indicate how narrowly or broadly one should construe the fit" (1982:44).

Extended to discourse and textual levels of analysis, prototype theory can be further exploited in concepts such as 'story, grammars', 'frames', 'schema', 'scripts', 'scenarios' and 'schemata' pertaining to the so called grammars of expectancy in which production of messages entails expectancies about reception and subsequent decoding. Since the focus of prototype theory revolves around the relationship between meanings and concepts, it remains the most productive framework for the understanding of present-day lexical semantics and the central point of interest in cognitive semantics.

REFERENCES

AITCHISON, Jean (1987), Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon,Oxford: Blackwell.

BERLIN, Brent and Paul KAY (1969), Basic Color Terms: Their Universality and Evolution. Berkeley: University of California Press.

COSERIU, Eugen (1991-1992), Principiile lingvisticii ca ştiinţă a culturii, în vol. Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu, AUI, III.e, tomul XXXVII-XXXVIII, lingvistică, 1991-1992, p. 11-20.

FAUCONNIER, G. (1994), Mental Spaces, 2nd. ed., New York: Cambridge University Press. FILLMORE, Charles, J. (1982), Towards a Descriptive Framework for

Spatial Deixis, in Robert J. Jarvella and Wolfgang Klein (eds.), Speech, Place, and Action: Studies of Deixis and Related Topics, 31–59, Chichester: Wiley.

GEERAERTS, Dirk (2010), Theories of Lexical Semantics, Oxford University Press.

*** (1993), "Vagueness's Puzzles, Polysemy's Vagaries", in Cognitive Linguistics 4: 223–72, Repr. in Geeraerts (2006b: 99–148).

KLEIBER, Georges (1988), "Prototype, Stereotype: un Air de Famille?", in DRLAV-Revue de

Linguistique 38: 1–61.

*** (1990), La semantique du prototype: categories et sens lexical, Paris: Presses Universitaires de France.

LABOV, William (1966), The Social Stratification of English in New York City, Washington, Center for Applied Linguistics.

*** (1973), The Boundaries of Words and Their Meanings, in Charles-James Bailey and Roger W. Shuy (eds.), New Ways of Analysing Variation in English, 340–71, Washington, DC: Georgetown University Press.

LAKOFF, G. (1987), Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind, Chicago: University of Chicago Press.

*** (1982), "Categories and Cognitive Models" Series A, No .96, Trier: Linguistic Agency University Trier.

LANGACKER, Ronald W. (1987), Foundations of Cognitive Grammar 1: Theoretical Prerequisites. Stanford, CA: Stanford University Press.

LEECH, Geoffrey (1974; 1981), Semantics. The Study of Meaning, 2nd ed., Harmondsworth: Penguin.

*** and Margaret Deuchar and Robert Hoogenraad (1982), English Grammar for Today. A New Introduction, London-Basingstoke: McMillan.

LIPKA, Leonhard (1992), An Outline of English Lexicology Lexical Structure, Word Semantics, and Word-Formation, Second Edition, Tübingen: Niemeyer.

MENDOZA Ibáñez, F. J. R. and Cristina Pascual ARANSAEZ (1998),"Conceptual Schemas as Propositional Idealized Cognitive Models: in Search of a Unified Framework for the Analysis of Knowledge Organization", in C. I. F., XXIII-XXIV (1997-1998) 257-270.

ROSCH, Eleanor, Wayne D. Gray, David Johnson, and Penny Boyes-Braem (1976), "BasicObjects in Natural Categories", in Cognitive Psychology 8: 382–439.

*** and Carolyn B. Mervis (1975), "Family Resemblances: Studies in the Internal Structure of Categories, in Cognitive Psychology 7: 573–605.

SAUSSURE, F. de, (1953), Cours de Linguistique Generale, Paris: Payot.

TAYLOR, John R. (1992), "How Many Meanings Does a Word Have?", in Stellenbosch Papers in Linguistics 25: 133–68.

*** (1989), Linguistic Categorization Prototypes in Linguistic Theory, Oxford: Clarendon Press.

TUGGY, David (1993), "Ambiguity, Polysemy and Vagueness", in Cognitive Linguistics, 4: 273-90.

UNGERER, F. and SCHMIDT, H.J. (2006), An Introduction to Cognitive Linguistics, (2nd.ed.). Harlow: Longman.

VLAD, Carmen (2000), Textul aisberg, Elemente de teorie şi analiză, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj.